מחזור סוכות, שמיני עצרת ושמחת תורה

הועתק והוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י חיים תשס"ח

בס"ד

ספר זה נסרק ונעבד ע"י
"יודאיקה אימג' אוצרות התורה בע"מ".
ניתנת רשות ל"היברא בוקס" שע"י חיים רוזנברג"
להכניסו לאתר ולהפיצו לצורך שימוש אישי בלבד.
וזאת למודעי
אין רשות לאף אחד להדפיסו או להעתיקו
בכל אופן שהוא או בכל אמצעי שהוא
בין בחינם בין בשכר בין ליחיד בין לרבים

ניתן להשיג עותק מספר זה ועוד ספרים
וכן התוכנה אוצרות התורה המשולבת
(בשילוב אוצר הפוסקים)
אצל:
בית ספריית מורגנשטרן
רחוב רבא 14 ת.ד. 3620 אשדוד
טלפון 08-866-0821 פקס 08-866-5059

OTZROT HATORAH
THE MORGENSTERN LIBRARY
14 RAVAH STREET
P.O.B.3620 ASDOD, ISRAEL
Email- kidosheypolin@bezeqint.net

This sefer has been provided by
Judaica Image OTZROT HATORAH for individual use only.
All rights reserved by Judaica Image OTZROT HATORAH.
Permission is only granted to Hebrew Books Org.
No Permission is granted (in any form to distribute these books)
to anyone else even if they don't sell them.

מחזור
סוכות
שמיני עצרת
ושמחת תורה

לפי מנהגי בני אשכנז לכל ענפיהם

כולל מנהג אשכנז (המערבי) מנהג פולין ומנהג צרפת לשעבר

הועתק והוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י חיים תשס"ח

מוגה מעובד ומבואר
בידי
דניאל בהר"ר שלמה גולדשמידט

הושלם בידי
יונה פרנקל

הוצאת קורן ירושלים בע"מ
ה'תשמ"א

התוכן

מבוא . . . . . ט

מחזור לחג הסוכות

תפילת מנחה לערב יו"ט 1
סדר ערוב תבשילין (בחו"ל) 4
תפילת מעריב לסוכות 5
קידוש לרגלים. 13
פיוטי מעריב נוספים. 14
תפילת שחרית לרגלים (פסוקי דזמרא) 64
תפילת שחרית לסוכות 80
יוצרות 81
אופנים 87
זולתות 92
קרובה ליום א' 98
קרובה ליום ב' 111
סדר נטילת לולב. 140
קריאת הלל 140
הוצאת ספרי תורה 143
קריאת התורה לסוכות 145
הפטרה ליום א' 148
הפטרה ליום ב' 150
תפילה לשלום המלכות ולשלום מדינת ישראל 151
תפילת מוסף לרגלים. 154
סדר נשיאת כפיים. 157
פיוט לקדושה במוסף לסוכות 160
שיר הכבוד 162
שירים של יום. 163
סדר התפילות בחול המועד. 167
סדר הושענות 169
הושענות לשבת 183
הושענות להושענא רבה 190
הושענות לפי מנהג צרפת 207
תפילת שחרית לשבת חול המועד. 240
יוצרות 241
אופנים 258
זולתות 264
מגילת קהלת. 270

הוצאת ספרי תורה 280
קריאת התורה לשבת חוה"מ 281
הפטרה 284
פיוט למוסף לשבת חוה"מ 286

מחזור לשמיני עצרת ושמחת תורה

מעריב לשמיני עצרת (ושמחת תורה) 289
פיוטי מעריב נוספים 301
תפילת שחרית לשמיני עצרת ושמחת תורה 331
נשמת לשמחת תורה 331
יוצרות 335
אופנים 358
זולתות 369
קרובה לשמיני עצרת (מנהג עתיק) 376
הוצאת ספרי תורה 391
קריאת התורה לשמיני עצרת (בחו"ל) 393
הפטרה לשמיני עצרת 396
סדר מתנת יד 398
הזכרת נשמות 399
תפילת גשם 402
הוצאת ספרי תורה והקפות בשמחת תורה 434
קריאת התורה לשמחת תורה 441
הפטרה לשמחת תורה 467
פיוטים להכנסת ספרי תורה 471

מפתח הפיוטים 481

ראשית דבר

לאחר שחמי דר׳ ד׳ גולדשמידט ז״ל הוציא לאור את המחזור לימים נוראים בסוף שנת תש״ל, התחיל מיד בהכנות להוצאת מחזור סוכות במתכונת זהה. הוא בחר את כתבי היד שנראו לו כמתאימים וכמספיקים לצורך המהדורה המדעית של הפיוטים ורשם את חילופי הנוסחאות לכל הפיוטים (שני ימי חג הסוכות, הושענות, שבת חוה״מ, שמיני עצרת ושמחת תורה). כן ערך לדפוס את נוסח הפיוטים במתכונת שירית, כדרכו במהדורותיו הקודמות. כשנה לפני פטירתו החל לפרש את המחזור והספיק לפרש את פיוטי שני הימים הראשונים, רוב ההושענות וחלק מפיוטי שבת חוה״מ. אחר כך גברה עליו מחלתו והוא הלך לעולמו ביום ו׳ בטבת תשל״ג, כשהמחזור, לדאבוננו, אינו גמור ואינו מוכן לדפוס.

מכון ליאו בֶּק וקרן וורצווילר נדבה אותם רוחם להשלים את המלאכה והטילו עלי עבודה זאת. נסיתי ככל יכולתי להשאר נאמן לדרכו של המחבר. פירשתי את החלק השני של המחזור (הפיוטים שנתפרשו על ידי מסומנים בסימן (פ) במפתח הפיוטים שבסוף המחזור). את רישומי חילופי הנוסחאות (שכאמור, היו מוכנים לכל המחזור) ערכתי לאפראט מדעי, וכאן עלי להתנצל. המחבר ז״ל, פילולוג מומחה ומנוסה, ידע לבחור מיעוט של גרסאות מייצגות, וסמכותו איפשרה לו לצמצם את האפראט ולהבהיר בזה את מסורת הטקסט. לא העזתי לעשות כך ולכן יווכח המעיין שהאפראט של מחזור סוכות רחב במידה ניכרת מזה של המחזור לימים הנוראים. העדפתי דרך זאת ביודעי שהאפראט מיועד למומחים בלבד, והם בוודאי ידעו לברור בין עיקר לטפל, ישמחו שכל החומר לפניהם, ולא יחששו שנעלמו מהם דברים חשובים. בכל החומר שהשאיר אחריו המחבר לא שיניתי כמעט דבר, אע״פ שהוא עצמו כוודאי היה מתקן ומשפץ עוד דברים שונים לפני מסירת המחזור לדפוס.

המחבר ז״ל סבר שמבוא למהדורה מדעית של טקסט הוא חלק אינטגראלי שלה, ולכן הכנתי מבוא המתאר את תולדות תפילות הרגלים והתפילות המיוחדות של סוכות, שמיני עצרת ושמחת תורה. לא רציתי לחדש חידושים, אלא אספתי את החומר מן הספרות ההלכתית של ימי הביניים ומספרות המחקר של תולדות התפילה ובדקתי את כתבי היד לצורך תיאורם הביבליוגראפי. יודע אני שמומחים מובהקים לתולדות התפילה אינם זקוקים למבוא כזה אך מקווה אני שהקורא המשכיל ימצא בו ענין.

כמו במחזור לימים הנוראים כן גם עיקר חשיבותו של מחזור זה הוא כאוסף הפיוטים שבו, אבל רצינו גם הפעם שהמחזור יוכל לשמש את מי שרוצה להתפלל מתוכו בבית הכנסת. לכן ערכנו אותו עם תפילות הקבע, כסדר התפילות בבית הכנסת. במחזור לרגלים יש בזה קושי גדול, לא רק בגלל הימנעותן של קהילות רבות מלומר פיוטי רגלים, אלא גם בגלל ההבדלים הגדולים בין חו״ל (שיש שם יו״ט שני של גלויות) לבין ארץ ישראל. הצגנו מבנה מפורט של המחזור ב׳תוכן׳, ואנו מקווים שבעזרתו, ובעזרת ההערות המנחות שבסופי התפילות השונות, יוכל הרוצה בכך למצוא את כל התפילות, בין בארץ בין בחו״ל.

אנו מודים לכל הספריות (המנויות ברשימת כתבי היד, להלן עמ׳ נג) אשר בכתבי היד שלהן השתמש המחבר ז״ל ובעיקר למכון לתצלומי כתבי היד העבריים שליד הספריה הלאומית ולמפעל לחקר השירה והפיוט שעל יד האקדמיה הלאומית למדעים (בשביל העזרה הרבה באיתור קטעי הגניזה). עובדי הוצאת קורן ומנהליה שוב עשו עבודה׳גדולה בסידור ספר מסובך זה ויודעים אנו שהוקרתם לזכרון המחבר ז״ל דרבנה אותם בכך. נכדיו של המחבר עזרו הרבה בקריאת ההגהות ובשאר עבודות הקשורות בהוצאה לאור.

לבסוף עלינו להודות שוב לידיד הנאמן, אוהב מדעי היהדות ומחקר תפילות ישראל, נשיא מכון ליאו בֶּק וקרן וורצווילר, הרב דר׳ משה גרינוולד בארה״ב אשר בלי השתדלותו ודאגתו לא היה ספר זה בא לעולם.

יונה פרנקל

ירושלים, טבת תשמ״א

מבוא

תפילות הקבע ומנהגי תפילה

ערבית ותפילת עמידה של רגלים

לאחר קריאת שמע וברכותיה[1] אומרים 'וידבר משה' וגו' (ויקרא כג מד). בניגוד לאמירת 'ושמרו' שנזכרת כבר בסדר רב עמרם גאון[2], אין אמירת הפסוקים בחגים קדומה כל כך[3] ונראה שבצרפת היו שלא אמרום בימים קדומים[4]. בתקופה מאוחרת יותר, בשעה שאמרו את הפסוקים בכל אשכנז וצרפת, נזכר שבצרפת אמרו, כבמחזורי רומא והספרדים, גם 'אלה מועדי ה'' (ויק' כג ד)[5]. אח"כ באה תפילת העמידה של שלושה רגלים. בניגוד לתפילות השבת, שבהן שונה רוב נוסח הברכה הרביעית ('קדושת היום') בכל אחת מארבע תפילות היום, שוות תפילות הרגלים בערבית, שחרית ומנחה, ואף בתפילת המוסף רק מחליפים את הקטע 'יעלה ויבוא' של שאר התפילות בשני קטעים ('מפני חטאינו' 'או"א מלך'), אבל ההתחלה ('אתה בחרתנו', 'ותתן לנו') והסוף ('והשיאנו') שווים בכל התפילות. כך הוא הדבר כבר בסדר רב עמרם גאון. במנהג א"י הקדום היה הדמיון בין ארבע התפילות גדול עוד יותר ונביא נוסח מנהג זה כאן:[6]

אתה בחרת בישראל עמך מכל עם
זרע ישורון רצית מכל לשון
ותגישם לפני חורב
ותקרבם באהבה סביבות הר סיני
ותתן להם משפטים ישרים ותורות אמת
חוקים ומצוות טובים אשר יעשה אותם האדם וחי בהם

ותתן לנו יי אלהינו באהבה מועדים לשמחה
את יום מקרא קדש הזה (כאן בא שם החג)
למוסף: להקריב בו קרבן מוסף
לשאר התפילות: לשמחה וליום טוב ולמקראי קדש

ככתוב בתורתך. בשאר תפילות באים פסוקים שונים (מיוחדים לכל רגל) מתורה, נביאים וכתובים עם הנוסחים

ככתוב בתורתך, ועל ידי עבדיך הנביאים נאמר, ובדברי קדשך כתוב לאמור, ואח"כ ונא'

ללא סדר. במוסף באים כאן פסוקי קרבנות מוסף של אותו היום.

1. על חילופי הברכות 'שומר עמו ישראל לעד' ו'הפורס' עיין במבוא למחזור לימים נוראים עמ' יח.
2. עמ' סג.
3. אלבוגן עמ' 136.
4. אמנם במחזור ויטרי הנדפס מזכיר 'וידבר' עם 'ושמרו' (עמ' 142) אך במחזור ויטרי כ"י רג'יו (עיין עליו להלן עמ' מז) אומר בסדר ליל שבת שיש לומר 'ושמרו' (דף 34ב) ואינו מזכיר ענין 'וידבר' ובסדר ליל פסח (53א) אומר במפורש: 'פורס, ואחר כך אומר החזן קדיש'. ועיין עוד סדור רש"י סי' תעה.
5. המנהיג הל' שבת ה.
6. המקורות הם קטעי גניזה שפורסמו ע"י אלבוגן ב MGWJ שנת 1911 עמ' 433 ואילך; מאן ב HUCA 1925 עמ' 332; ש' אסף, ספר דינבורג, ירושלים תש"ט, עמ' 126 ואילך; א' שייבר, HUCA 1949 עמ' 312 ואילך. מתחת לטכסט ניתנים חלופי נוסח מבין הקטעים, מבלי לציין את שם הקטע.

אלהינו ואלהי אבותינו
גלה כבוד מלכותך
מלוך על ישראל עמך במהרה
15 הופע והנשא עלינו לעיני כל חי
קרב פזורינו מבין הגוים
ונפוצותינו כנס מירכתי ארץ
והביאנו יי אלהינו לציון עירך ברנה
ולירושלים בית מקדשך בשמחת עולם
20 ויאמרו מעשיך יי אלהי ישראל מלך ומלכותו בכל משלה

אנא אלהינו
יעלה ויבא יגיע יראה ירצה ישמע יזכר יפקד
זכרוננו פקדוננו זכרון עמך עירך ארצך מקדשך היכלך מעונך זבולך עדתך נווך פליטתך
לפניך לטובה ולרחמים ביום מקרא קדש הזה ביום פלוני הזה
25 זכרנו בו לטובה יי אלהינו
פקדנו בו לברכה ולרחמים מלכנו
חוסה אתה יי אלהינו
הגן והרוח הצל וחמול ורחם עלינו והושיענו וחננו וענינו והרוח לנו מצרותינו
כי אליך עינינו
30 כי אל חנון ורחום אתה לבדך נקראת
ויהי יום מקרא קדש הזה יום פלוני הזה
סוף וקץ לכל צרותינו
תחלה וראש לישועתנו
למוסף: ועינינו תאיר בבית מאוויינו
35 ושם נראה לפניך בשילוש פעמי רגלינו
ככתוב בתורתך שלוש פעמים וגו' (דב' טז טז-יז)
והשיאנו יי אלהינו את ברכת מועדיך לשלום
כאשר אמרת ורצית כן תברכנו סלה
כי בישראל עמך בחרת ואותנו קידשת
40 ויום פלוני באהבה ושמחה הנחלתנו (לפי מקור אחד מדלגים כמוסף)
למוסף: ונעשה לפניך את חובותינו
תמידי יום וקרבן מוסף
ברוך אתה יי מקדש ישראל וחג פלוני ומועדי שמחה והזמנים והרגלים ומקראי קדש

2 וכזרע 3 להגישם 7 באהבה חס' | לשמחה: וחגים לששון הוס' 8 ראש השורה: את יום המנוח הזה הוס' בשבת | את יום מקרא קדש הזה חס' בחוה"מ 10 ולשמחה ליום טוב 13 כבוד חס' 14 ומלוך 15 והופע | עיני (!) שני כי"י 16 וקרב | מן בין 20 אלהי ישראל חס' 21 אנא אלהינו: אלהינו ואלהי אבותינו 22 וירצה 23 עמך: בית ישראל הוס' | היכלך מקדשך | מעונך חס' | פליטתך: יי אלהינו הוס' 27 אתה חס' 28 ורחם...וענינו חס' | מצרתינו 34 אולי אף כשאר תפילות 35 בשלוש 37 בשלום 39 כי חס' | בחרת: מכל העמים הוס' | קדשת: מכל העמים הוס' 40 ויום פלוני: ומועדי קדשך, ומועדי שמחה והזמנים ומקראי קדש 43 וחג: ויום 43 והרגלים חס'

הקטע 'אתה בחרת' שונה בענינים רבים ממקבילתו בנוסחנו המקובל, אך כל השינויים כאחד אינם יכולים להחשב אלא כשינויי נוסח בין תפילות שמוצאן משותף. ההבדל בין דבור על ישראל בגוף שלישי ('בחרת בישראל') לבין גוף ראשון ('בחרתנו') נמצא לעתים בתוך קטע תפילה אחד[7]. תאור מעמד הר סיני הוא הרחבה פיוטית של הנוסח הקצר במנהגנו 'וקרבתנו מלכנו לעבודתך'. ענין 'משפטים ישרים' וכו' נמצא כיום בתוך 'ותודיענו' (בהבדלה במעריב של יו"ט במו"ש) אך היה גם במנהגים בבליים שונים בתפילת הרגלים, כמו בא"י[8].

בקטע 'ותתן לנו' יש כמה הבדלים בולטים. מאז סדר רב עמרם גאון מוסיפים בכל המנהגים את תאור אופי הרגל ('זמן חרותנו' וכדו') לשם החג. ענין זה לא היה ידוע בא"י. בבבל (ובמנהגנו) מזכירים גם 'זכר ליציאת מצרים' על פי מאמר האמורא הבבלי רב אחא בר יעקב[9]. בסוף 'ותתן לנו' הוסיפו בא"י פסוקים של חג: הוספת פסוקים בתוך הברכות הוא כנראה מן היסודות הצורניים העתיקים ביותר של התפילה ונהוג במנהגנו בברכות שונות[10]. בתפילות עמידה עדיין אנו אומרים פסוקים בשבת במעריב[11] ובשחרית, בדיוק במקום בו אמרו בא"י הקדומה את פסוקי הרגלים. אין אנו יודעים אם במנהג בבל, עליו בנוי מנהגנו, אמרו אי פעם פסוקים במקום זה[12]. סדר הפסוקים הוא לפי שלושת חלקי התנ"ך ואולי סדר זה הוא עתיק מאד כפסוקי מלכויות, זכרונות ושופרות שבמוסף של ר"ה, או שמא זה פיתוח מאוחר על סמך פסוקי ר"ה הנזכרים במשנה[13]. במוסף אמרו כאן בא"י את פסוקי הקרבנות ולפי זה משתנה מכאן אופי התפילה בשני המנהגים. לפי מנהגנו אומרים כאן (חוץ מבמוסף) יעלה ויבוא. החוקרים שיערו[14] שמקומה המקורי של תפילה זאת הוא בזכרונות שבמוסף של ר"ה ולפי זה אין זה מפליא שהקטע קיבל תפקידים שונים כשהועבר — אולי בתקופות שונות — לתוך תפילת הרגלים במנהגים השונים. אנו אומרים היום יעלה ויבוא מיד אחרי 'ותתן לנו' ולפני 'והשיאנו' — בא"י אמרוהו בכל התפילות (גם במוסף) בין הקטעים 'גלה כבודך' ו'ויהי יום מקרא קדש הזה'. אך גם לגבי שאר קטעים אנו רואים: 'גלה כבודך' נאמר בא"י בכל התפילות ובמנהגינו הוא נאמר רק במוסף (מצב הפוך ל'יעלה ויבוא') אחרי 'ומפני חטאינו'. 'מפני חטאינו' אינו ידוע בא"י אך במנהגנו הוא קבוע בכל המוספים של ימים טובים. הקטע 'מלך רחמן' שנאמר במנהגנו הוא הרחבה פיוטית של 'ועינינו תאיר' שבמוסף של א"י ושניהם מסתיימים בפסוקי עליה לרגל. הקטע 'ויהי יום מקרא קדש הזה...סוף וקץ לכל צרותינו תחלה וראש לישועתנו' שבמנהג א"י, נאמר ברגלים במנהג רומניא בדיוק ככא"י הקדומה (בין 'יעלה ויבוא' ל'והשיאנו') וכן הוא נאמר לפני הברכה בסדר רב סעדיה גאון[15], הרמב"ם[16], התימנים והספרדים במוסף של ראש חודש, ויש לזכור שמוסף של ר"ח בא"י הקדומה דמה מאד למוסף של רגלים[17]. לפי זה נראה שתפילת הרגלים הקדומה כללה רק את 'אתה בחרת (בחרתנו)', 'ותתן לנו', פסוקים, 'והשיאנו' עם

7. כגון להלן בסוף 'והשיאנו': 'כי בישראל עמך בחרת ואותנו קדשת'.
8. עיין נ' וידר, לחקר מנהג בבל הקדמון, תרביץ לז (תשכ"ח) עמ' 155.
9. פסחים קיז ע"ב.
10. עיין מבוא למחזור לימים נוראים עמ' כ, הערה 16.
11. אך במנהג בני רומא אין 'ויכלו'. ועל ענין זה עוד, מאן, שם, עמ' 312-313, ועמ' 322.
12. על אי אמירת פסוקי הקרבנות במוסף בבבל עיין להלן עמ' טו.
13. ר"ה ד, ה-ו.
14. אלבוגן עמ' 57. מבוא למחזור לימים נוראים עמ' יט.
15. עמ' קכט.
16. סדר התפילה של הרמב"ם על פי כ"י אוקספורד: ידיעות המכון לחקר השירה העברית, כרך ד' עמ' 203.
17. אלבוגן עמ' 125.

החתימה, וזהו המבנה הקלסי של התפילה לימים המיוחדים[18]. על פרטי הבדלים בין הקטעים המקבילים יש להעיר: בקטע 'גלה כבוד מלכותך' אין אנו נוהגים להדגיש ברגלים את ענין מלכות ה' ('מלך על כל הארץ', 'ה' אלהי ישראל מלך' וכו') והוא מופיע במלים אלה בתפילת ר"ה שלנו[19]. כמובן קשה לדעת איזהו הנוסח המקורי יותר. 'יעלה ויבוא' רחב הרבה יותר במנהג א"י ונראה שהנוסח הקצר הוא הקדום יותר. הקטע 'ועינינו תאיר' וכו' עם הפסוקים שלאחריו הוא דוגמה לתחילת ההרחבות של תפילת מוסף; ר"ל: מתקבל על הדעת שבתחילה היתה תפילת מוסף ברגלים שונה משאר תפילות היום רק בתוכן הפסוקים[20]. אך עצם קיומה העצמאי של תפילת מוסף של ר"ח וכן ייחודה של תפילת מוסף של ראש השנה גרמו כנראה לשאיפה להרחיב את תפילת המוסף בימים מיוחדים אחרים, גם אם ההוספות אינן קשורות לתפילה זאת במיוחד. ענין העליה לרגל בקטע הנ"ל הוא דוגמה לכך. בא"י היו הרחבות אלה למוסף מועטות כי כמעט כל ההרחבות (גלה, יעלה ויבוא) נתקבלו לכל התפילות[21]; בבבל הפרידו ביניהן ומה שנתקבל לשאר התפילות (יעלה ויבוא) לא נתקבל למוסף וכן להפך (ומפני חטאינו, גלה, מלך רחמן עם פסוקי העליה לרגל). לבסוף עלינו לברר את ההבדלים בין המנהגים בקטע 'והשיאנו'. כאמור הוא שייך ליסוד התפילה העתיקה והוא נזכר ע"י שמואל שבראשית תקופת האמוראים[22]. אין אנו יודעים לאיזה נוסח התכוון שמואל, אבל מתקבל על הדעת שהוא התכוון לפחות למשפט הראשון עד 'כן תברכנו סלה' אשר נאמר (עם שינויים קטנים) בכל המנהגים. אחרי זה יש הבדל עיקרי בין נוסח סדר רע"ג (שהוא נוסח כל העדות היום) לבין נוסח א"י הקדום. בא"י אמרו סיום שהוא זהה לקידוש שלנו ותוכנו מקביל לתחילת 'אתה בחרת' ובזה ניתנת מסגרת סימטרית לברכה הרביעית. לעומת קטע זה ('כי בישראל...הנחלתנו') נאמר בבבל על פי דברי ר' זירא[23] 'קדשנו במצוותיך' כמו בשבת ומיד מגיעים לברכה. נוסח הברכה עצמה שונה מאד בשני המנהגים ולפי זה גם שונה הקטע האחרון של 'והשיאנו', אשר לפי ההלכה חייב להיות 'מעין הברכה'. בא"י הזכירו את שם החג בברכה עצמה (כבמנהגנו בימים נוראים) ולפי זה חזרו להזכיר אותו גם לפני כן. בזה דומה 'והשיאנו' של א"י עוד יותר ל'אתה בחרת' עם 'ותתן לנו' הפותחים את הברכה הרביעית. במוסף הוסיפו כאן את הזכרת קרבנות המוספים וזה היה בזמן הקדום ההבדל היחיד (חוץ לשינויי הפסוקים דלעיל) בין מוסף לשאר התפילות כפי שיוצא בבירור מן הירושלמי[24]. נוסח גוף הברכה שבבבל כבר נזכר בתלמוד הבבלי[25]. הנוסח הארוך והמפורט שבגוף הברכה הארץ־ישראלית מתאים למבנה כזה בברכות אחרות בא"י[26] והוא זהה — ככל הקטע 'והשיאנו' — לנוסח הארץ־ישראלי לימים הנוראים[27].

18. אפשר להכיר מבנה כללי זה עדיין בתפילות שבת שהזכרנו לעיל (ועל הוספות שבהן, עיין אלבוגן עמ' 110 ועמ' 115).
19. על ענין זה עיין במבוא למחזור לימים נוראים, עמ' יט.
20. לדעת שמואל (ירו' ברכות ד ו, ח ע"ג) אין צריך לחדש במוסף דבר. לעומת שאר התפילות, עיין להלן הערה 24.
21. לפי הקטע שפירסם שייבר (לעיל הערה 6) אולי נמצא 'ועינינו תאיר' גם בתפילה שאינה מוסף, אך הטכסט הנדון קטוע מאד.
22. ירו' ברכות ט ג, יג ע"ד, לענין אמירתו גם בראש חדש.
23. בבלי פסחים קיז ע"ב.
24. ברכות ד ו, ח ע"ג: "אמר רב צריך לחדש בה (בתפילת מוסף) דבר ושמואל אמר אין צריך לחדש בה דבר. ר' זעירא בעי קומי ר' יוסי (דור שלישי של אמוראי א"י) מהו לחדש בה דבר א"ל אפילו אמר 'ונעשה לפניך את חובותינו תמידי יום וקרבן מוסף' יצא".
25. פסחים, שם.
26. עיין מאן (לעיל הערה 6) עמ' 286 (ברכת קריאת שמע), עמ' 278 (ברכת המעביר שנה) ועמ' 304 (הפורס).
27. מבוא למחזור לימים נוראים עמ' יט.

על שינויי נוסח בתפילת העמידה של הרגלים נעיר בתוך המחזור עצמו[28].

שחרית, נטילת לולב והלל

פסוקי דזמרא נאמרים ברגלים כבשבת וימים נוראים[29]. בסוף 'נשמת' הנהיג המהר"ם מרוטנבורג[30] שהש"ץ מתחיל בכל רגל בקטע אחר: פסח — 'הגבור', שבועות — 'האל', סוכות ושמיני עצרת — 'הגדול' ואף נוצרו שינויי מנהגים בענין זה[31]. לאחר תפילת עמידה (שהיא זהה, כאמור, למעריב) נוטלין בסוכות לולב. נטילת לולב, שהיא מצווה המוטלת על כל יחיד, שולבה בתוך התפילה כיון שמימים קדומים היו מנענעים בהלל[32]. נוסח הברכה 'על נטילת לולב' כבר נזכר בתוספתא[33] והוא אחיד בכל המנהגים. ביום הראשון מברכים שהחיינו[34]. בשבת אין נוטלין לולב אפילו ביו"ט ראשון[35]. לאחר הנטילה נהגו באשכנז ובצרפת שהקהל הניחו את הלולב ורק החזן החזיק בלולב ונענע בשעת ההלל[36]. בענין הנענועים היו מנהגים שונים[37].

שמונה ימי החג (בחו"ל תשעה) שייכים לימים שבהם גומרים את ההלל[38], ולפי המשנה (ר"ה ד ז) אומרים אותו בשחרית. ההלל כולל ששה מזמורים (קיג-קיח)[39] עם שתי ברכות כמסגרת. שתי הברכות שונות באופיין[40]. הראשונה היא ברכת מצוות רגילה שנזכרת במפורש בימי אמוראי בבל[41]. הברכה שלאחר ההלל היא 'ברכת השיר' שנזכרת במשנה[42]. נוסח הברכה הראשונה בימים שבהם גומרים את ההלל היא 'לגמור את ההלל', מאז סדר רע"ג[43]. נוסח זה הוא בבלי (שהרי בא"י, בה לא היה אלא הלל שלם ומעולם לא 'דילגו' בה, לא אמרו 'לגמור'[44]) ונתקבל בימי הביניים בכל המנהגים, כולל אשכנז וצרפת[45], והיה נהוג ללא עוררין עד שהמהר"ם מרוטנבורג השיג עליו[46].

28. ועיין בחילופי נוסחאות במחזור לימים נוראים, כרך א עמ' 10-11 ועמ' 149.
29. מבוא למחזור לימים נוראים, עמ' כב. בצרפת היו שנהגו לא לומר בחגים את פסוק א' של מזמור צ"ב ('מזמור שיר ליום השבת'). עיין אורחות חיים, תפלת המועדים סי' ג וסדר רע"ג עמ' קכה (גירסת כי"א).
30. פסקים ומנהגים, מהדורת י"ז כהנא, סי' תע; תשבץ סי' רמ"ה.
31. המהרי"ל (הלכות סוכה) אומר שבמגנצא נהגו בשמחת תורה כבשבועות ולא כבסוכות.
32. משנה סוכה ג ט.
33. ברכות ו י (עמ' 36).
34. על ברכת שהחיינו על לולב ביו"ט שני בחו"ל היתה מחלוקת ארוכה באשכנז וצרפת. בדור שלפני רש"י ורש"י עצמו פסקו שלא לברך, אך היו שחלקו על כך. המרדכי (סוכה סי' תשסו) מביא בשם ר"י שמברכין 'וכן עמא דבר' (אך הטור, א"ח תרס"ב, מביא שר"י סבר כרש"י ומוריו) והרוקח אומר (סי' רכג) שבוורמייזא מברכין. ועיין סדור רש"י עמ' 104, מחזור ויטרי הנדפס עמ' 434, תשובות חכמי צרפת ולותר סי' ג.
35. אבל בא"י נטלו לולב ביו"ט ראשון שחל בשבת גם עוד בימי הגאונים, על פי המשנה והירושלמי; עיין החלוקים שבין אנשי מזרח ובני א"י, מהדורת מ' מרגליות, ירושלים תרצ"ח עמ' 88 ועמ' 175.
36. מחזור ויטרי הנדפס עמ' 437; סדור רש"י עמ' 101, ס' המנהגים לר"א קלויזנר יח ע"ב.
37. עיין אוצר הגאונים לסוכה, חלק התשובות עמ' 49; אבודרהם, סדר תפלות סוכות.
38. תוספתא סוכה ג ב, ועיין משנה ערכין ב ג.
39. משנה פסחים י ו, סוכה ג ט, מס' סופרים כ ט.
40. ומבחינה זאת שונה ההלל מ'פסוקי דזמרא' אשר להן שתי ברכות מסגרת המתאימות זו לזו, ועיין אלבוגן עמ' 82.
41. אביי בבבלי סוכה לט ע"א, והוא מניח כמובן מאליו שהיא מימי התנאים.
42. פסחים י ז, סוכה ג יא; ועיין עליה: הגדה של פסח ותולדותיה, ירושלים תש"ך, עמ' 64 ואילך.
43. עמ' צח, וכן הוא בסדור רס"ג (עמ' קנד).
44. עיין תוספתא כפשוטה לסוכה, עמ' 872.
45. לדוגמה: הראב"ן למס' סוכה; מחזור ויטרי הנדפס עמ' 437; סדור רש"י עמ' 223; מחזור וורמייזא (קרית ספר לד, תשי"ט, עמ' 520).
46. תשבץ סי' רט: 'לפי שאם היה מברך לגמור והיה מחסר תיבה אחת או אפילו אות אחת היה ברכה לבטלה'.

ופסק שיש לומר תמיד 'לקרוא את ההלל' (כבראש חודש וחוה"מ פסח, לפי סרע"ג). עוד במשך מאות שנים התנגדו גדולי הלכה באשכנז לפסקו של המהר"ם[47] אך לבסוף הוא נתקבל[48] אצל כל הנוהגים לפי 'מנהג אשכנז'[49].

קריאת התורה, מוסף והושענות

על קריאת התורה בשמונה ימי החג אומרת המשנה (מגי' ג ה): 'ביו"ט הראשון שלחג קורין בפרשת המועדות שבתורת כהנים (ויק' פרק כג) ובשאר כל ימות החג בקרבנות החג (במד' כט יז-לא)'. בתוספתא (מגי' ג ח) מתפרש הביטוי 'בפרשת המועדות' כפרשת סוכות שבפרשת המועדות, כלומר ויק' כג לג-מד בלבד. אך גם בא"י וגם בבבל נשתנה מנהג זה בימי האמוראים והחלו לקרוא בכל מקום מן 'שור או כשב' (כב כו) וקראו את כל פרשת המועדות[50], וכן נהוג בכל מקום היום. בחו"ל קוראים פרשה זאת גם ביו"ט שני שלגלויות[51]. מאז ימי הגאונים[52] ידוע שנוהגים לקרוא למפטיר את קרבנות החג בפר' פינחס (במד' כח טז ואילך) אך בימי התלמוד לא ידעו מנהג זה[53] וכודאי — לפי המנהג הבבלי הרגיל — חזרו למפטיר על הקטע האחרון של הקריאה, כבכל שבת. ההפטרות לשני הימים הראשונים נקבעו בבבל בימי האמוראים[54] ונתקבלו בכל העדות[55].

על מבנה תפילת מוסף ותולדותיו לפני קביעתו ע"י גאוני בבל דננו לעיל. על שינוים בתוך מנהגי אשכנז וצרפת יש להעיר: לפי מנהג צרפת אמרו במוסף בפתיחה לקדושה 'כתר'[56] כבסדר רע"ג (בכל התפילות)[57]; באשכנז אומרים 'נעריצך' כבמס' סופרים'[58]. כבר הגאונים חלקו אם אומרים את

47. הרא"ש (טור א"ח תרמ"ד); ר' פרץ (בהגהות על התשבץ, שם, ובאורחות חיים, הלכות תפלת המועדים סי' ה); ר' אייזיק טירנא (במנהגיו עמ' 47) ואף במאה הט"ז עוד פוסק כך ר' מרדכי יפה (ב'לבוש החור' סוף הלכות סוכה). בכל כתבי היד של המחזורים (שבהם נרשמו תפילות הקבע) יש כמובן 'לגמור את ההלל' אך אפילו במחזורי אשכנז הנדפסים יש 'לגמור את ההלל' בדפוסי פיזרו רע"ה, אויגסבורג רצ"ו, וונציה שט"ו. החל משנת שכ"ח מדפיסים 'לקרא את ההלל'.
48. גם כמנהגי כל החסידים, אע"פ שהם נוהגים בדרך כלל כמנהג הספרדים.
49. עיין רמ"א לש"ע א"ח תפח א.
50. מעידים על כך תחילת הקרובה של ר"א הקליר (להלן בשחרית ליו"ט ראשון) ודברי אביי בבבלי מגילה לא ע"א שאומר בפסח (עליו נאמר במשנה שקורין 'בפרשת המועדות' ועיין גם בתוספתא מגילה ג ה) קורין 'תורא', כלומר 'שור או כשב'. וכן מתחילות גם פסיקתות לחגים ב'שור או כשב' (עיין פסדר"כ פיס' ט, עמ'146 ופס"ר עמ' קצב) ועיין ל' גינצבורג, פירושים וחידושים בירושלמי, ח"ג, עמ' 136, הערה 151.
51. לפי הבבלי במגילה, שם. לענין ספיקא דיומא בקריאת התורה ביו"ט שני בחו"ל עיין להלן עמ' יז הערה 10.
52. הלכות גדולות, דפוס ברלין עמ' 617.
53. 'קריאת המוספין אינה חובה שהרי אינה נזכרת לא במשנה ולא בתוספתא ולא בתלמוד... ונראה לי שאינו אלא תיקון הגאונים ראשי הישיבות ז"ל' (ס' המכריע לר"י דטארני סי' לא). ועיין ערוגת הבושם, ח"ב עמ' 264 ותוספות למגילה ל ע"ב, ד"ה ושאר ימות החג.
54. בבלי, מגילה, שם.
55. על שינויים קטנים בין הקהילות לגבי פסוקים ראשונים ואחרונים עיין אנציקלופדיה תלמודית, ערך הפטרה, כרך י עמ' יד ועמ' תשיט. על הפטרות אחרות לגמרי שהיו נהוגות במנהג א"י הקדום, עיין נ' פריד, הפטרות אלטרנטיביות בפיוטי יניי ושאר פייטנים קדומים, סיני סב (תשכ"ח) עמ' רפז ואילך.
56. מחזור ויטרי הנדפס, עמ' 175; ס' המחכים עמ' 44.
57. עמ' לב, ועיין בחילופי הנוסחאות.
58. טז יב; אלבוגן עמ' 64.

פסוקי הקרבנות במוסף[59] ולפי זה היו גם מנהגים שונים באשכנז[60]. פירשו את אי־אמירתם בחוסר בקיאות המתפללים בפסוקים נדירים[61] ואכן עם בואם לעולם של מחזורים מודפסים חזרו לומר את הפסוקים בכל מנהגי אשכנז[62].

לאחר מוסף אומרים בסוכות הושענות. ענין זה מקורו בהלכה של ימי הבית השני כמסופר במשנה (סוכה ד ה) שהיו זוקפים מורביות של ערבה בצדי המזבח בשבעת ימי החג והכוהנים[63] היו מקיפים את המזבח ואומרים 'אנא ה' הושיעה נא אנא ה' הצליחה נא' (מתוך ההלל) ולפי ר' יהודה אמרו 'אני והו הושיעה נא'[64]. אין אנו יודעים כיצד נהגו לאחר החורבן בימי המשנה והתלמוד[65]. ידיעותינו הבטוחות הראשונות שאמרו הושענות הן מימי הפייטנים הקדומים בא"י[66] ופרטים על דרך אמירתם ידועים רק מימי הגאונים[67]. לפי ידיעה אחת[68] אמרו במנהג א"י הקדום הושענות אחרי ההלל וכן כותב רב סעדיה גאון בסידורו[69]. דברי רב עמרם גאון בסידורו בענין זה אינם ברורים[70] ובימי הביניים הבינו שלדעתו אומרים לאחר מוסף[71] וכן נהגו בכל מקום[72]. ללא קשר לשאלה כמה פיוטי הושענות אמרו בכל יום[73], היו חילוקי מנהגים על ההקפות. לדעת ש' אסף[74] נהגו בפומפדיתא

59. אלבוגן עמ' 534, ועיין בס' רע"ג עמ' קכו בח"נ.
60. עיין במחזור ויטרי הנדפס עמ' 438. המהרי"ל (הל' חו"מ והל' סוכה) אומר שבוורמייזא ובמגנצא לא אמרו קרבנות ואכן בכ"י מחזור וורמייזא (קרית ספר לד, עמ' 520) הם חסרים.
61. מחזור ויטרי עמ' 439. לפ"ז נוצר המנהג לומר את הפסוקים רק בשבת חוה"מ כשאמרו את פסוקי קרבן שבת השגורים (מהרי"ל, שם).
62. אך במנהגי הספרדים אין אומרים פסוקי קרבנות רגלים.
63. כך יוצא מן התלמודים, עיין בהשלמות של ח' אלבק למשנה הנ"ל.
64. על משמעות משפט זה עיין בספרות שהביא אלבק, שם.
65. אמנם התקין ריב"ז נטילת לולב בכל מקום שבעה ימים 'זכר למקדש' (משנה סוכה ג יב) אך כדרך שנתבטלה לגמרי 'שמחת בית השואבה', ייתכן מאד שגם ביטלו טקס הושענות שקשור גם הוא כולו למזבח. מבחינה זאת שונים שני טקסים אלה מטקסי תפילות תעניות שנהגו בזמן המקדש ובודאי נהגו כאותה מתכונת לאחר החורבן (משנה תענית ב ה), שהרי תפילות תענית מעולם לא היו חלק מעבודת בית המקדש. ועיין י' היינמן, התפילה בתקופת התנאים והאמוראים, ירושלים תשכ"ד, עמ' 96 ואילך.
66. מ' מרגליות, הלכות הנגיד, ירושלים תשכ"ב, עמ' 113, אסף מקומות בפיוטי ר"א הקליר שלדעתו מעידים על פרטי מנהגי הושענות בא"י בימיו. צונץ (עמ' 73) וע' פליישר (עמ' 70) סבורים שכל פיוטי ההושענות הידועים הן מתקופת הפיוט. י' היינמן (שם, עמ' 96) סבור שההושענות הפשוטות שבידינו הן עוד מימי המקדש והוא מניח שמעולם לא הפסיקו לומר הושענות. גם אלבוגן (עמ' 219) סבור שהחורבן לא גרם להפסקת אמירת תפילות ההושענות שהיו נהוגות בזמן המקדש.
67. בין חכמי אשכנז אמנם היחה סברה שדיני אמירת ההושענות נזכרו במפורט בירושלמי, אך א' אפטוביצר (ס' ראבי"ה ח"ב עמ' 397) הוכיח שמדובר בקטע מאוחר שסברו עליו בטעות שהוא מן הירושלמי.
68. שייבר (לעיל הערה 6) עמ' 317.
69. עמ' רלז. אמנם בימי הביניים, החל מימי ר' יצחק אבן גיאת (להלן ריצ"ג), מביאים בשמו שיש לומר הושענות אחרי קריאת התורה, קודם הכנסת ס"ת (עיין בהערות לסדור רס"ג שם). אך אין הוכחות שנהגו כך אי פעם.
70. עמ' קעו. ל' גינצבורג (גנזי שכטר ח"ב עמ' 252) הבין שרע"ג אומר בראשית דבריו שאומרים אחרי הלל (כרס"ג) אך אין זה מוכח. הקטע השני בסדר רע"ג (המדבר על הושענות לאחר מוסף) הוא תוספת מאוחרת.
71. המנהיג, סי' מג.
72. הטור (א"ח תרנט) מביא דעה לומר הושענות לאחר קדיש שלם שלאחר מוסף אך אין המנהג כן. מנהג הספרדים לומר הושענות אחר הלל בשחרית הוא על פי כוונות האר"י וקיבלוהו החסידים; עיין בסידור ר' שבתי. קארעץ תקנ"ה, ח"נ פח ע"ב. עד כמה שענין זה לא נתקבל בקלות מוכיח סידור 'נהורא השלם' הרובשוב תקפ"א, שכולו מנהג ספרד של חסידים. אך רושם את ההושענות אחרי מוסף.
73. עיין על כך להלן עמ' מא.
74. תקופת הגאונים וספרותה, עמ' רסט ואילך.

בימי הגאונים להקיף כל יום שלוש פעמים[75] ובסורא נהגו, כמנהגנו היום, להקיף פעם אחת. באיטליה נהגו לא להקיף אלא בהושענא רבה[76] אך באשכנז ובצרפת, אף שפקפקו אם נכון להקיף בכל יום[77], היה מנהג קבוע אחד להקיף בכל יום פעם אחת. בסוף ההושענות אנו אומרים שלושה פסוקים: תהל׳ כח ט ומל״א ח נט-ס, וכן הוא כבר במקורות קדומים[78].

חול המועד ושבת חוה״מ

חלקו חכמי ימי הביניים אם מניחין תפילין בחול המועד[1] אך בצרפת ובאשכנז פסקו הכול[2] שיש להניח בברכה. וכך נהגו עד שפסק הגר״א לא להניח[3] וכך נהגו החסידים על פי חכמת הנסתר[4]. לכן אין מניחין היום בא״י בכל העדות והמנהגים. המניחים נוהגים לחלוץ בסוכות לפני נטילת לולב (כלומר בשעת חזרת הש״ץ)[5] כעוד שבחול המועד פסח היו גם מנהגים אחרים[6].

קריאת התורה בחוה״מ נקבעה, כאמור, בימי המשנה[7] ודברי המשנה נתפרשו בתוספתא[8]. לפי זה חזרו בא״י בכל יום ארבע פעמים על אחת מפרשיות קרבנות היום (במד׳ כט יז-לד) ואין זה מפליא, שהרי בזמנים עתיקים היו פרשיות שבת רבות קצרות מאד ולעתים קרובות חזרו הרבה על פסוקים[9].

75. ריצ״ג (עמ׳ קיג-קיד) בשם רב שרירא גאון ורב האי גאון, וקבעו שהקפה ראשונה ושלישית דרך ימין והקפה שניה דרך שמאל.

76. לפי שבלי הלקט סי׳ שעא, אמרו הושענות בכל יום ללא הקפה ואמרו יום אחד ׳אנא ה׳ הושיעה נא׳ ויום אחר ׳אני והו הושיעה נא׳ בחילופין.

77. עיין או״ז ח״ב, סי׳ שטו שמביא דברי הריב״ן (חתן רש״י): ׳ור׳ (רש״י?) לא מצי למיקם מאי טעמא נהגו עמא לאקופי אפי׳ פעם אחת בכל יום׳.

78. במחזור ויטרי הנדפס פסוקים אלה אינם רשומים אך כ״י רג״ו של מ״ו (דף 138א) מביא את מנהגנו. בסדר רע״ג (עמ׳ קעז) ובסדור רס״ג (עמ׳רלז-רלח) מובאים תפילות ופסוקים והענין שונה מאד ממנהגנו (כמנהג עתיק מימי הגאונים שמובא בגנזי שכטר ח״ב, עמ׳ 257 יש רק ׳הושיעה את עמך׳ וכן הוא במנהגי הספרדים). רב האי גאון מתנגד באחת מתשובותיו (ריצ״ג עמ׳ קיד) לאמירת הברכה ׳בא״י האל המושיע׳ בסוף ההושענות וכנראה היתה נהוגה בקהילות שונות. מנהגים אלה מוכיחים שהיה זר למתפללים ולעורכי התפילות שתפילת ההושענות תשאר ללא מסגרת מחייבת יותר. תופעה זאת היא כאמת בניגוד ל׳תפילות׳ עצמאיות אחרות, כגון ההלל, הגדה של פסח, קריאת מגלה בפורים, שגם הם לא נשתלבו בתפילת העמידה ואמנם קיבלו בסופן ברכות. הסיום ע״י פסוקים בלבד נהוג בימינו עוד בסוף הקינות והסליחות אלא שהן היו במקורן משולבות בתוך תפילות העמידה (עיין במבוא לסדר הקינות לתשעה באב עמ׳ ז, ולסדר הסליחות עמ׳ 5).

חול המועד ושבת חוה״מ

1. על המקור הקדום מימי הגאונים האוסר להניח תפילין בחוה״מ עיין בס׳ האשכול, מהדורת אלבק ח״א (תרצ״ה) עמ׳ 229 ובעיקר, שם, בהערה טז. ועיין עוד באבודרהם, סדר תפלות חוה״מ (פסח).
2. המקורות נאספו באנציקלופדיה התלמודית, כרך ט עמ׳ תעט, הערה 162.
3. מעשה רב, קע.
4. בית יוסף לטור א״ח סי׳ לא. וכן הנהיגו החסידים, אך רש״ז מלאדי (בש״ע שלו, סי׳ לא ב) עדיין אינו אוסר.
5. עיין ברמ״א ובפמ״ג לא״ח הרנא ז.
6. עיין במפרשי ש״ע א״ח סי׳ תן ובסידור ׳עבודת ישראל׳, הדלהיים הרכ״ח, עמ׳ 364.
7. מגילה ג ה.
8. שם מו ח, ועיין גם תוספתא כפשוטה עמ׳ 1173.
9. עיין בהשלמות של ח׳ אלבק למשנה הנ״ל.

וכך נוהגים היום בחוה"מ בא"י. בחו"ל רצו להזכיר את שני ספיקות היום בקריאת התורה (ובפסוקי הקרבנות שבמוסף) וכיון שיש אפשרויות שונות לחלק את הפרשיות בין ארבעת הקרואים, נוצרו מנהגים שונים[10]. אין אנו יודעים כיצד נהגו בימי אמוראי בבל, אך כבר בימי הגאונים ידועים לנו המנהגים הבאים:

א. ביום ראשון של חוה"מ בחו"ל (הוא יום שלישי של סוכות) קראו לכהן — יום שני; ללוי — יום שלישי; לישראל ראשון — יום רביעי; לישראל שני — שוב יום שני, ובמתכונת זאת בשאר הימים[11]. סדר זה אינו הגיוני ביותר אך גם אינו מפליא אם נזכור שבר"ח שביום חול קוראים פרשת קרבנות שבת, וברגלים קוראים הרבה מפרשיות רגלים שונים. ואכן לפי זה קראו בהושענא רבה את פרשת קרבנות שמיני עצרת לעולה השלישי. מנהג זה לא נהג מחוץ לבבל.

ב. לכהן — יום שני; ללוי — יום שלישי; לישראל ראשון — עוד פעם יום שלישי; לישראל שני — יום שני ויום שלישי[12]. זהו המנהג אשר מחוץ לאשכנז וצרפת קנה לו את הסמכות הגדולה ביותר וכך נוהגים היום הספרדים (והתימנים) שבחו"ל.

ג. כאלטרנטיבה למנהג ב' נזכר בימי הגאונים שישראל ראשון קורא יום שני[13]. בפרובאנס (דרום צרפת) היה ידוע מנהג נוסף: כהן — יום שני; לוי — יום שלישי; ישראל ראשון — עוד פעם יום שלישי; ישראל שני — יום שני[14]; והוא לא נתפשט.

ד. כהן — יום שני; לוי — יום שלישי; ישראל ראשון — יום רביעי; ישראל שני — יום שני ושלישי[15]. לפי מנהג זה נהגו ר' גרשום מאור הגולה ותלמידיו[16] ומהם קיבל רש"י והוא מנמק מנהג זה בהרחבה פעמיים בפירושו לתלמוד[17]. מנהג זה נשאר כמעט ללא עוררין בבית מדרשו של רש"י[18] ובגרמניה[19], ואח"כ נתקבל אצל כל האשכנזים[20] והאיטלקים[21]. לפי מתכונת זאת

10. בדרך כלל נזהרו ביו"ט שני שבחו"ל ולא הזכירו בו אלא ענין יו"ט כדי שלא יבואו לזלזל בו, אך ידוע שר' אליהו, מבעלי התוספות (עיין עליו אצל א"א אורבך, בעלי התוספות עמ' 106), פסק שביו"ט שני של סוכות יש לקרוא למפטיר גם את פרשת יום שני וכן לאומרה במוסף (מחזור ויטרי הנדפס עמ' 440) וכן נהגו זמן מה בוורמייזא (ס' הפרדס עמ' רלח).

11. כך הוא בסדר רע"ג (עמ' קעד) ומובא בשמו בראב"ן, הלכות סוכה (קפא ע"ב) ובס' המנהיג בשם גאון.

12. כך הוא בקטע גניזה שפרסם מרמורשטיין (MGWJ כרך 68 עמ' 154) ובאחד המנהגים שבסדור רס"ג (עמ' שעב), וכן פסק הרי"ף (מגילה, סי' אק) בשם גאון, והרמב"ם (הל' תפלה יג יג) ור' ישעיה דטראני (שבה"ל סי' שע"א). המנהיג (סי' מט) אומר על מנהג זה שהוא 'מנהג קצת צרפת וכל קנפניא ופרובנצא והוא עיקר' וכך פסק הטור (א"ח תרסג) והמחבר בש"ע (שם).

13. רס"ג לפי מנהג אחר (שם), אך הוא מעדיף את מנהג ב' ומחייב 'ללא ספק' לקרוא לאחרון את שני ספיקות היום.

14. ס' האשכול (ח"א עמ' 177), אך הוא מביא 'כאית דאמרי' גם את מנהג ב' דלעיל.

15. כך הוא בה"ג ד"ב עמ' 619 (אך עיין שם בהערה). ר' חננאל מביא מנהג זה כשם גאון בסוף פירושו למס' סוכה, וכן הוא (כמנהג עיקרי) בעטור, הל' סוכה ולולב.

16. מחזור ויטרי הנדפס עמ' 438 ועמ' 442 וס' הפרדס עמ' רלח.

17. סוכה נה ע"א ומגילה ל ע"ב.

18. סדור רש"י עמ' 106 ועמ' 226 וס' הפרדס עמ' רלח.

19. הראב"ן (הל' סוכה, קפא ע"ב) מספר שבימיו נהגו כך בקולוניה (עיין צונץ, ריטוס, עמ' 70). בעל 'סדור ר' שלמה' (מהדורת מ' הרשלר, ירושלים תשל"כ, עמ' רמא) אומר: 'וכן נוהגים במקום הסופר כגרמיישא'. ר"י או"ז (ח"ב סי' שצג) אומר: 'ואנו שותין מימיו של רבינו שלמה נוהגין כדבריו וכסדר שפירש ותו דטעמא דמסתבר הוא ומקובל ללב וכן הלכה וכן נוהגין כל חכמי לב'. ובעקבות זה פסקו כך ר"א טירנא (עמ' 48), המהרי"ל (הל' סוכה), וב'לקט יושר' (ח"א עמ' 148).

20. הרמ"א לא"ח תרסג, ועיין בבאור הגר"א, שם.

21. לפי פסק שבלי הלקט סי' שעא (עמ' קסז) ובניגוד לפסק ר"י דטראני (לעיל הערה 12).

היו צריכים לקרוא כהושענא רבה את פרשת שמיני עצרת לעולה השלישי. אך שינו דבר זה וקבעו סדר זה: יום חמישי, יום ששי, יום שביעי (עד כאן כביום הקודם); ולרביעי קראו יום ששי ושביעי[22], וכן נוהגים עד היום.

אך חכמי אשכנז וצרפת לא הסתפקו במבחר מנהגים הנ"ל ומימים קדומים ידוע על מנהג נוסף: כהן — יום שני; לוי — יום שלישי; ישראל ראשון — יום שני; ישראל שני — יום שלישי. הראב"ן ואח"כ הרוקח (סי' רכג) מספרים שזהו מנהג מגנצא. ר' שמשון משאנץ מנמק מנהג זה בתוספותיו[23] ועל פי פסקו ופסק אחיו, ר' יצחק בר אברהם, נתקבל מנהג זה בצרפת[24], כנראה עד הגירוש.

עיקרי סדר התפילות בשבת חול המועד נקבעו כבר בתוספתא[25]: 'שבת שחלה להיות בראש חודש ובחולו של מועד, בשחרית[26] ובמנחה מתפלל שבע (של שבת) ואומר קדושת היום ('יעלה ויבוא') בעבודה...ובמוספין מתפלל שבע ואומר קדושת היום באמצע (כלומר, הברכה הרביעית היא של ר"ח או של חג)'. זהות זאת במתכונת תפילות שבת ר"ח ושבת חוה"מ מופרת בענין קריאת התורה: בר"ח אין אנו מפסיקים בסדר פרשיות השבוע[27] ואילו בשבת חוה"מ נקבע מימי אמוראי בבל[28] שיקראו, בין בפסח בין בסוכות, 'ראה אתה אומר אלי' (שמ' לג יב ואילך) וכן נהוג היום בכל העדות[29]. קביעה זאת מוצדקת בפסח כי בימי חול המועד שלו 'מדלגין מעניינות הפסח הכתובין בתורה'[30] ולזה מתאימה יפה פרשת 'ראה אתה'[31], אך בסוכות קבעה המשנה[32] ופירטה התוספתא[33] שיש לקרוא את קרבנות החג שבפינחס והנה אנו קוראים את הקרבנות — שהיו צריכים להיות העיקר — כמפטיר, שהוא הטפל[34]. בודאי נקבע דבר זה כך כדי לאחד את סדרי הקריאה עם שאר ימות החגים שבהם פרשיות הקרבנות הן מנהג מימי הגאונים[35] ואינן עיקר הקריאה[36]. להפטרה קוראים בכל מנהגי

22. מחזור ויטרי עמ' 438.
23. תוספות שלנו, סוכה נה ע"א.
24. סמ"ג, עשין יט, הל' תפלה; סדר טרוייש עמ' 9.
25. ברכות ג יא, ועיין בשינויי הנוסח (שהובאו במהדורת ש' ליברמן) ובמקבילות.
26. וכן במעריב, עיין בתוספתא כפשוטה עמ' 40.
27. כך פסקו לפי הבבלי מגילה ל ע"ב.
28. שם לא ע"א.
29. אמנם נזכר באורחות חיים (הל' ק"ת) שהיו שהתחילו ב'ומשה יקח את האהל' (שם, פס' ז). במנהג א"י הקדום קראו בשבתות חוה"מ 'עשר תעשר' (דברים יד כב ואילך) כפי שהוכיח ע' פליישר, תרביץ לו (תשכ"ז) עמ' 116 ואילך.
30. לשון התוספתא מגלה ג ה.
31. והיא היא פרשת 'פסל' שאביי מונה בבבלי, שם, לקריאה בימי חוה"מ פסח.
32. מגילה ג ה.
33. שם, ג ח.
34. ואינו ממנין הקרואים ואינו קורא בתורה אלא משום כבוד התורה, עיין בבלי מגילה כג ע"א.
35. עיין לעיל, עמ' יד.
36. שבת חוה"מ סוכות דומה בענין זה רק לשמיני עצרת (עיין להלן), לארבע פרשיות ולשבת ר"ח. ואכן בצרפת ניסו לתקן זאת כפי שמביאים התוספות (מגלה כג ע"א, ד"ה כיון): 'והר"ר אליהו הנהיג את בני עירו שאפי' כשמוציאין שני ספרי תורות או שלושה נוהג מנהג זה שיקראו הראשונים הכל (כלומר שגם פרשת הקרבן תיקרא ע"י אחד מן המנין) והמפטיר חוזר וקורא ממה שקראו הראשונים (ז"א שקראו את פרשת הקרבנות של החג פעמיים ואמרו קדיש בין שתי קריאות אלה) וכן הנהיג רבינו משולם וכן נוהגין עכשיו ככל צרפת'. רבינו תם חלק קשות על מנהג זה (עיין בחומר שנאסף בתוספתא כפשוטה, מגילה עמ' 1171 ובעיקר בדברי רי"ד) והוא התבטל כנראה גם בקהילות מנהג אשכנז לכל המאוחר כזמן גרוש יהודי צרפת. באיטליה היו שנהגו כן עוד בזמן האחרון; עיין 'על קריאת החג' מחניים סא (תשכב) עמ' 47.

האשכנזים ביחזקאל לח יח ואילך וגם זה על פי קביעת אמוראי בבל[37]. בגרמניה וצרפת היה נהוג לחתום את ברכת ההפטרה בשבת חוה"מ ב'מקדש השבת' (בניגוד לפסקי ראשונים לחתום 'מקדש השבת וישראל והזמנים'[38]) עד שר' חיים פלטיאל (גרמניה, מאה יג) מזכיר במנהגיו[39] שבסוכות בלבד נוהגים להזכיר 'זמנים' אך לא בפסח. על מנהג משונה זה ניתנו טעמים שונים[40].

בשבת חוה"מ סוכות קוראים מגילת קהלת[41]. רמז ראשון למנהג קריאת מגילות ברגלים נמצא במס' סופרים (יג ג-ד). נקבעו שם שתי ברכות שונות: 'לקרא בכתבי הקדש' ו'על מקרא מגילה' ואולי כוונתו לומר שאם יש ספר מיוחד למגילה מברכים כבפורים ואם המגילה נקראת מתוך ספר כתובים שלם מברכים 'לקרא בכתבי הקדש'[42]. המנהג הנפוץ באשכנז וצרפת היה שלאחר ההלל כל אחד קרא לעצמו עם ברכת 'על מקרא מגלה'[43] וכן נהגו גם לאחר שהמחזורים נדפסו ולא היו לקהילות אלא הספרים המודפסים[44], והוא מעין המנהג של קריאת הפטרה. האחרונים חלקו אם לברך או לא[45], והיום אין מברכים אלא הקהילות הנוהגות על פי הגר"א. גם בין אלה שפסקו לברך, היו כאלה שאמרו לברך על שיר השירים ורות ולא לברך על קהלת[46], וכבר תמהו על כך, ואמנם הגר"א דחה פסק זה. בשנה שאין בה שבת-חוה"מ קוראים קהלת בחו"ל בשמיני עצרת[47] ובא"י ביו"ט ראשון. בצרפת היה המנהג שקראו קהלת תמיד בשמיני עצרת[48].

בשבת אומרים הושענות בלי להקיף ובלי הוצאת ספר תורה[49], אע"פ שהיה פסק גאונים לא לומר הושענות בשבת[50], כדי שלא יבואו קטנים לידי טלטול לולב בטעות[51].

37. לעיל הערה 2א. על מנהגי שאר עדות להתחיל יחז' לח א עיין אנציקלופדיה תלמודית, כרך י עמ' תשיט (ועיין שם, עמ' טז. על הטעם לקריאת מלחמת גוג בסוכות). על הפטרות אחרות שהיו נהוגות במנהג א"י הקדום עיין במאמריו של נ' פריד ב'סיני' סב (תשכ"ח) עמ' רפ"ז ובקרית ספר לז (תשכ"ב) עמ' 514.

38. המחלוקת תלויה בפירוש פסק הלכה של הבבלי בשבת כג ע"ב שאומר: 'ולית הלכתא ככל הני שמעתתא' והשאלה היא אם דחייה זאת כוללת את מימרתו של רב גידל (ע"א, שם): 'ראש חודש שחל להיות בשבת המפטיר בנביא בשבת אינו צריך להזכיר של ר"ח' או לא. עיין שם ברש"י, תוספות, ברי"ף ושאר הפוסקים.

39. 'מנהגי ר' חיים פלטיאל', קרית ספר כד (תש"ז) עמ' 74.

40. עיין במחניים (לעיל הערה 36) עמ' 48.

41. במקורות אשכנזיים נזכר לראשונה בסדור רש"י (עמ' 104) ובמחזור ויטרי עמ' 440.

42. עיין במהדורת היגר עמ' 187-189. הוא גם סבור שמנהג קריאת המגילות מקורו בבבל. ועיין עוד י' צימלס, קובץ רב סעדיה גאון, ירושלים תש"ג, עמ' תקנ.

43. ספר מנהגים למהר"ם עמ' 28; מרדכי למגילה סי' תשפג; הגהות למנהגי ר"א טירנא בהל' סוכה; מנהגי ר"א קלויזנר; מהרי"ל, הל' סוכה.

44. עיין מחניים, שם, עמ' 49. לא רק במחזורים האשכנזיים העתיקים (כגון דפוסי ונציה שט"ו ושכ"ח) נאמר שכל אחד מברך בלחש על מקרא מגילה, אלא עדיין במחזור שנדפס ברינא בשנת 1823 נאמר: 'וכל אחד מברך בלחש ...על מקרא מגילה ואחרונים כתבו שלא לברך'.

45. הרמ"א (סי' ת"ן) הוא הראשון הפוסק לא לברך והט"ז (שם) מחזיק אחריו בתוקף רב. בעל הלבוש (שם) חולק על רבו הרמ"א; הגר"א (שם בביאורו) פוסק שמברכין בין על מגילה כתובה ובין על ספר נדפס.

46. הענין בנוי כנראה על טעות סופר במס' סופרים (שם). עיין במהדורות מילר והיגר, במקורות שהובאו בהערות 43 ו-45 וכן בהגהות מימוניות, סוף הל' תעניות ('מנהגי תשעה באב').

47. ספר מנהגים למהר"ם, עמ' 68.

48. המנהיג סי' נז (הוא מספר שבפרובאנס קרא כל יחיד את המגילה בסוכה); אבודרהם, סדר תפילות פסח.

49. מחזור ויטרי הנדפס עמ' 444; המנהיג (סי' מב) מביא זאת כשיטת רש"י ואומר 'וכן מנהג כל ישראל לומר הושענה של שבת'.

50. ריצ"ג (עמ' קיד) מביאו כשם רב שרירא גאון ובתשובות גאוני מזרח ומערב (סימן קכב) מובא בשם רב האי גאון. גם בעל שבלי הלקט (סי' שע"א) פוסק כמותם ואומר ש'כן מנהג קדמון בידינו'.

51. כיום רק חסידי חב"ד אינם אומרים הושענות בשבת. עיין בסידור הרב.

יום שביעי של סוכות נקבע במשנה (סוכה ד ג, ה) כ'יום שביעי שלערבה' שבו היו 'מקיפין את המזבח שבעה פעמים', ושמו הוא 'יום הושענא'[52] או 'הושענא רבה'[53], על שם קריאות 'הושענא' הרבות בשעת ההקפות, וכן נקרא 'יום ערבה'[54], בדומה לשמו במשנה, על שם מצות הערבה. שמאז חורבן הבית נוהגת ביום השביעי בלבד. המשנה (ר"ה א ב) אומרת 'בחג נידונין על המים', אך מכיון שאין מתפללין בימי הסוכות הראשונים על הגשם כי 'אין הגשמים אלא סימן קללה בחג'[55], הרשו לעצמם להתפלל בחזקה רק ביום השביעי וכך[56] נעשה יום זה מעין יום דין כבר בתקופה קדומה[57]. בספרי ההלכה והמנהגים של אשכנז וצרפת ניכרים סימני יום טוב וסימני יום דין אלה בצד אלה[58]. נהגו בכל אשכנז וצרפת לומר פסוקי דזמרא של שבת ויו"ט[59]. בצרפת נמנעו מלומר 'מזמור לתודה' ואמרו 'נשמת'[60], אך באשכנז התנגדו לזה[61]. כנראה היו שנהגו לומר בצרפת 'אבינו מלכנו' והוסיפו 'זכרנו לחיים' וכו' בתפילות העמידה[62]. בשעת הוצאת ס"ת אומרים אין כמוך, שמע, על הכל, ובמוסף אומרים קדושה של יו"ט (עם 'אדיר אדירנו')[63] והיו בצרפת שאמרו 'היום תאמצנו' בסוף מוסף[64]. עיקרו של יום הוא מצות הערבה וההקפות. בענין ההקפות היו בימי הגאונים מנהגים שונים[65] אך באשכנז ובצרפת היה רק מנהג אחד — להקיף לאחר מוסף שבע פעמים בשעת אמירת ההושענות[66]. לשעת ההקפות נוהגים להוציא כל ספרי התורה אל הבמה ולהקיף אותם כדי להגדיל את כבוד ההקפות, ויש נוהגים להוציא שבעה ספרים. נוהגים להחזיר את הספרים להיכל בסוף כל ההושענות והיו שנהגו להחזיר אחרי כל הקפה ספר אחד ולאחר ההקפה השביעית סיימו את שאר ההושענות כלי ספרים על הבמה[67]. בצרפת אמרו בסוף ההושענות 'שֵמות' כמו לאחר תפילת

52. ויק"ר לז ב (עמ' תתנז) ור"א הקליר בקרובה להו"ר שפירסם ע' פליישר ב'הספרות', כרך כ, עמ' 219 שורה 10.
53. רש"י, סוכה נה ע"א ד"ה אתקין; ראב"ן הל' סוכה דף קפא ע"ב; ועיין גם מדרש תהלים יז ה (עמ' 128 ובהערת המהדיר), וכן סדר רע"ג עמ' קעה (ובח"נ).
54. קרובת הקליר הנ"ל. עמ' 220 שורה 34, וסדור רס"ג עמ' רלט ועוד.
55. משנה תענית א א.
56. עיין מחזור ויטרי הנדפס עמ' 443.
57. הירושלמי (ר"ה ד ח, נט ע"ג) דורש: 'א"ר יונה כתיב ואותי יום יום ידרושון זו תקיעה וערבה', כלומר תפילות יום ערבה הן כתפילות ר"ה. ועיין בקרובת הקליר הנ"ל להו"ר:
20-19 'סכות והקשב לקול שועי / עבור נא על פשעי / עניני וחניני והושיעה נא'.
40-38 'בכן גשתי לחלות פני עליון / עת רצון מצוא כהגיון / כרש דופק פתח בצביון...' ועוד.
ביטויים אלה הם כבפיוטי הימים הנוראים.
58. ענין זה היה בימי הביניים מיוחד לאשכנז ולצרפת כי בשאר המנהגים היו כל התפילות כביום חוה"מ רגיל (חוץ לענין ז' הקפות); עיין המנהיג סי' לח; צונץ, ריטוס עמ' 95.
59. מחזור ויטרי הנדפס עמ' 444; אורחות חיים הל' תפילת המועדים טז; צונץ, ריטוס, שם.
60. המחכים עמ' 45; סדר טרוייש עמ' 36; צונץ, שם.
61. מנהגי ר"א קלויזנר כ ע"ב; ור"א טירנא עמ' 48-49.
62. צונץ, ריטוס עמ' 94. שבלי הלקט הקצר בהל' סוכה.
63. עיין במקורות שהובאו בשלוש ההערות האחרונות וכן בסדור רש"י עמ' 146 וס' הרוקח סי' רכג.
64. צונץ, שם.
65. לפי מקור אחד הקיפו כהו"ר גם לפנות ערב. עיין ל' גינצבורג, גנזי שכטר ח"כ, עמף 257, וכן הוא כתוספת להלכות גדולות (עיין מהדורת ירושלים עמ' 355). בשם רב האי גאון מובא (ריצ"ג עמ' קיד) שהקיפו ז' הקפות כולן לשמאל ולבסוף אחת לימין. כלומר הקיפו שמונה הקפות.
66. וכאמור לעיל נהגו כך גם באיטליה. ששם לא הקיפו בששת הימים הראשונים (שבה"ל סי' שעא).
67. שבה"ל, שם; מחזור ויטרי הנדפס עמ' 444, הלבוש א"ח הרס"ד.

נעילה[68]. מאז ימי המהרי"ל ידוע המנהג שהחזן, האומר את ההושענות בהו"ר, לובש בגד לבן[69] כבימים נוראים.

על מצות ערבה היתה מחלוקת עתיקה מימי הבית השני בין פרושים לצדוקים, וכימי התנאים היתה מחלוקת — לפי שיטת הפרושים — אם במקדש מצות ערבה היא 'מן התורה' או 'הלכה למשה מסיני'[70]. האמוראים (בבלי סוכה מג ע"ב) חלקו אם במקדש זקפו את הערבות בצדי המזבח והקיפו אותו בלולבים או הקיפו בערבות ואח"כ זקפום. אע"פ שבמשנה מתוארת מצות ערבה רק בקשר למזבח, היה ברור לאמוראי שני התלמודים[71] שיש לקיים מצות ערבה גם לאחר החורבן וחלקו בבבל אם היא 'יסוד נביאים' או 'מנהג נביאים' ופירשו שם שאם היא מנהג בלבד, אינה טעונה ברכה. על מעשה המצוה עצמו אמרו שם שחייבים 'לחבוט' ולא נתבאר בתלמוד 'חבטה' זאת מהי. על סמך החומר הנ"ל יש לדון בקשר למצות ערבה בהו"ר בשלוש השאלות הבאות[72]: האם מברכים? האם מקיפים בהו"ר בלולב או בערבה? מהו 'חבוט ערבה'? רש"י פירש בסוכה מד ע"ב: 'מנהג נביאים היא (הערבה) בגבולין ולא יסוד נביאים הלכך אינה צריכה ברכה' ובהתאם לכך נראה שמעולם לא נהגו באשכנז ובצרפת לברך על ערבה[73]. על ההקפה בהו"ר מסר ר' שמואל הנגיד (ספרד מאה י"א) שהיתה מחלוקת מימי הגאונים אם מקיפים בערבה או בלולב[74] ופסקו בספרד[75] ובאשכנז שמקיפין בערבה: 'מוציאין ז' ספרי תורות ומקיפין כל ישראל והושענא (כלומר ערבה) ביד כל אחד ואחד וש"ץ ביד ימינו לולב והושענא וביד שמאל האתרוג ואומר הושענות'[76]. דברים אלה מיוסדים על המנהג, שהיה רגיל בימי הביניים[77], שבכל ימי סוכות הקיפו הקהל בלי לולב ורק החזן החזיק לולב בשעת ההקפות. מאז שנהגו להקיף כל הקהל בכל יום עם הלולב, הקיפו בהושענא רבה בלולב וערבה כאחת וכך נפסק להלכה בכל אשכנז[78]. נוהג זה, שהיה כללי לגמרי, נדחק מפני תורת הסוד של האר"י אשר אסרה להחזיק ביחד לולב וערבה וכך נוצר המנהג להקיף בלולב בלבד, להניחו לפני הפיוט 'תענה אמונים' ולקחת את הערבה עד לסוף ההושענות[79]. ענין 'חבוט' הערבה נתפרש בשתי דרכים. הרמב"ם[80] פוסק 'לוקח בד אחד או בדין הרבה...וחובט בה על הקרקע או על הכלי פעמים או

68. מחזור ויטרי שם. ויש לזכור שגם מנהג אמירת 'שמות' בסוף נעילה הוא ממקורו מנהג צרפת, עיין במבוא ליום כפור, מחזור לימים נוראים, כרך ב' עמ' לב.
69. 'שרגני"ז' בלשון המהרי"ל (הל' סוכה): 'קיטל' בלשון בעל הלבוש, שם.
70. עיין בסיכום החומר במבוא למס' סוכה של ח' אלבק, בפירוש המשנה שלו, עמ' 225, ובמראי המקום בתוס' כפשוטה לסוכה ג א, עמ' 870.
71. ירו' ד א, נד ע"ב; בבלי מד ע"ב.
72. על הדעות השונות בימי הגאונים עיין באוה"ג לסוכה, תשובות עמ' 62 ואילך.
73. וכן פסק ריצ"ג (עמ' קיג) וכן הרמב"ם, הל' ברכות יא טז והל' לולב ז כב. אך בעל העיטור (הל' סוכה ולולב) פוסק שיש לברך בציבור על הערבה. דעתו נשארה דעת יחיד כי אח"כ פסקו הכל שלא לברך, עיין בטור א"ח סי' תרסד.
74. ריצ"ג, עמ' קיג ('הלכות הנגיד', מהדורת מ' מרגליות עמ' 133. מרגליות סבור שהמחלוקת היא בין בני א"י שהקיפו בערבה לבין בני בבל שהקיפו בלולב).
75. ריצ"ג, שם, ועיין בר"ן לרי"ף, סוכה מד ע"ב.
76. ס' הרקח רכג, ועיין גם אורחות חיים, הל' לולב סי' לה.
77. עיין לעיל עמ' יג.
78. בית יוסף, ש"ע ורמ"א, או"ח סי' תרס ותרסד ג' וז'. לפי דבריהם יוצא שאף בשעת ברכת הלולב בהו"ר החזיקו את הערבה עם ארבעת המינים.
79. עיין ברמ"א, במג"א ובברכי יוסף לחיד"א לסימנים הנ"ל באו"ח וכן בשל"ה (מסכת סוכה יד ע"א). מקורות נוספים ראה ב'שער הכולל' בסוף סידור רש"ז מלאדי בענין הו"ר.
80. הל' לולב ז כב. ועיין באוצר הגאונים סוכה עמ' 65.

שלש...'. רש"י[81] פירש שחבוט הוא נענוע[82] והפוסקים באשכנז לא הקפידו בדבר זה[83]. החבוט נעשה בשעת ברכת הלולב שלפני הלל[84] או אחרי מוסף, לפני תחילת ההושענות[85], וגם בזה כנראה לא הקפידו כלל כי בשום מקום לא קישרו בין החבוט לבין ענין מסוים בתפילה. שוב קבעה תורת הסוד[86] את מנהגנו היום שחייבים לחבוט, כלומר להכות, וחובטים רק לאחר גמר ההושענות.

שמיני עצרת

תולדות תפילות 'יום טוב אחרון של חג' שונות מתולדות כל שאר החגים כי רק בחג זה נוצרו — על ידי הוספת יו"ט שני של גלויות — שני חגים ששונים זה מזה מאד באופי תפילתם ולא רק במבחר הפיוטים, כשאר ימים טובים של גלויות. לפיכך נדון כאן בשמיני־עצרת בנפרד ובשמחת תורה בנפרד אע"פ שהם היום חג אחד בא"י.

שמו של החג בתורה הוא 'ביום השמיני... עצרת היא' (ויק' כג לו) ו'ביום השמיני עצרת תהיה לכם' (במד' כט לה) והוא הרגל היחיד שאינו מכונה בתורה 'חג'[1]. דבר זה גרם למחלוקת אם להוסיף לו את הכינוי 'חג' בשעת הזכרתו בתפילת עמידה, בקידוש ובברכת המזון[2]. רב עמרם גאון פוסק לומר 'יום שמיני חג עצרת'[3], וכך נהגו ברוב אשכנז וצרפת[4]. אך היו שפסקו לומר 'יום שמיני העצרת הזה'[5] וכך פסק הרמ"א, ונוסח זה לא נתקבל בדרך כלל[6]. במאה הט"ז העלו את האפשרות לומר 'יום שמיני עצרת החג הזה'[7] אך מובן שגם נוסח זה לא נתקבל.

על קריאת התורה בשמיני עצרת אומרת המשנה ומפרטת התוספתא (מגי' ג ט) שקוראים 'וביום השמיני' שבפרשת פינחס (במד' כט לה-ל א) שהם ששה פסוקים בלבד, אע"פ שבאותם הימים כבר

81. סוכה, מר ע"כ ד"ה חביט.
82. וכן פוסק בעל העיטור, שם.
83. עיין ברא"ש לסוכה, שם; טור או"ח תרסד; ר"א טירנא אומר במפורש (עמ' 49): 'מנענע או חובט שנים או ג' פעמים', והרמ"א (תרסד ג) פוסק לעשות שניהם.
84. עיין לעיל הערה 78.
85. ועיין בתשובת ר' שמואל בר חפני באוצר הגאונים לסוכה עמ' 65..
86. עיין במקורות שהובאו לעיל הערה 79.

שמיני עצרת

1. ומבחינה זאת הוא דומה לראש השנה ויום הכפורים.
2. במס' סופרים (י"ט ג) אומר על שביעי של פסח: 'ביום השביעי אומר ביום השביעי העצרת הזה ואין מזכיר בו חג לפי שאינו חג בפני עצמו' ואינו דן בענין שמיני עצרת. ייתכן שיש קשר בין דבר זה לבין המחלוקת על ש"ע אע"פ שהטעם 'אינו חג בפני עצמו' כמובן אינו נוגע לש"ע שהרי הוא רגל בפני עצמו לדעת כולם (תוספתא סוכה ד יז ובמקבילות שבשני התלמודים). ויש להזכיר כאן שבמנהג א"י הקדום היו שלא אמרו 'חג' בשום רגל; עיין בטקסטים שהביא אלבוגן (לעיל עמ' ט הערה 6) עמ' 434, 436.
3. או 'יום שמיני חג העצרת', סדר רע"ג עמ' קעז.
4. רקח סי' רכג, תוס' סוכה מח ע"א ד"ה רגל, מנהגי ר"א קלויזנר, לקט יושר ח"א עמ' 149, ריצ"ג (עמ' קיז) והרמב"ם (בסדר התפלה שלו, עמ' 205) פסקו לומר 'יום חג שמיני עצרת הזה' אך המחבר בשולחן ערוך (סי' תרסח) פוסק כרע"ג.
5. ס' המחכים עמ' 45, מנהגי ר"א טירנא עמ' 50.
6. עיין בהערת ר"ו היידנהיים במעריב לש"ע בדפוסים הראשונים של מחזורו.
7. עיין במגן אברהם ובטורי זהב לסי' תרסח בשם המהרש"ל.

קראו פרשיות ארוכות בשאר החגים[8]. כשנערכו מדרשי הפסיקתות וכשכתבו גדולי פייטני א״י את קרובותיהם, עדיין נהגו כך שהרי שם מובאים פסוקי הפרשה הנ״ל בתחילת היצירות[9]. התלמוד הבבלי[10] מביא מנהגים חדשים ובפני הראשונים (ובכתבי היד של התלמוד)[11] יש שתי גרסאות של התלמוד: א. ׳ביום האחרון של חג קורין כל בכור׳ (דב׳ טו יט ואילך). ב. ׳ביום האחרון של חג קורין מצוות וחוקים ובכור׳. מלים סתומות אלה נתפרשו ע״י רב האי גאון[12]. הוא אומר שבא״י היו שלושה מנהגי קריאה בש״ע: ׳כי המצוה הזאת׳ (דב׳ ל יא ואילך, ובודאי כללו בה את פרשת הקהל), ׳אם בחקתי׳ (ויק׳ כו ג, כדי לקרוא ׳ונתתי גשמיכם׳ ביום תפילת הגשם) ו׳כל הבכור׳ הנ״ל[13]. רב עמרם גאון פוסק כגרסה הראשונה שבבבלי[14] ובזה נקבע היסוד למנהג כל תפוצות הגולה. קריאת ׳כל בכור׳ נקבעה ע״י הבבלי (שם) גם לאחרון של פסח ולשני של שבועות אלא שלגביהם בחירה זו טובה, כי פסח ושבועות נזכרים באותה פרשה בעוד שש״ע אינו נזכר כלל בפרשת ראה. ייתכן שזה אחד מן הטעמים שהביא את רש״י[15] לפרש שכוונת הבבלי לומר שבשמיני עצרת מתחילים תמיד בפרשת ׳עשר תעשר׳ ובה מזכירים הלכות רבות על מתנות עניים ׳בחג, באותו זמן שהוא זמן האסיף ועת שהעניים צריכין לאסוף מאכל לביתם׳[16]. פסקו של רש״י נתקבל בתחילה רק בצרפת[17] ואח״כ עבר גם למנהג אשכנז המזרחי ופולין[18], אך במנהג המערבי נוהגים להבדיל בין חול — שבו מתחילים ׳כל בכור׳, ופסוקי הפרשה מספיקים בדיוק לחמישה עולים — לבין שבת, שבה מתחילים בעשר תעשר[19]. בין כך ובין כך, לפי כל המנהגים נדחתה פרשת הקרבן, שהיא היא היחידה שנזכרת במשנה, והנקראת בספר השני למפטיר, ובזה ׳עושין את העיקר לטפל׳[20]. לכן נחלקו לענין ש״ע ביתר תוקף מימי רבנו תם ואילך באותה מחלוקת שהזכרנוה לענין שבת חוה״מ[21].

8. לפי התוספתא, שם.
9. פסדר״כ עמ׳ 421 (ופס״ר דף ר ע״א), פיוטי יניי, עמ׳ שמב, ולהלן בקרובה ׳אחות׳ לשחרית לש״ע. מס׳ סופרים (יז ה) רק מעתיקה את המשנה במגילה ולכן אין להוכיח מה היה המנהג בימי עריכתה.
10. מגילה לא ע״א. נראה מאד שדברי התלמוד על שמיני עצרת אינם חלק מן הברייתא הארוכה שבאותו עמוד (שהרי הם מקושרים אל פרטי הקריאה של ׳שמחת תורה׳ שודאי לא נהגו בימי התנאים) אלא הם דברי אמוראים המתארים את מנהג תקופתם.
11. עיין בדקדוקי סופרים; בדפוסינו נתערבבו שתי הגרסאות.
12. ריצ״ג עמ׳ קיז; האשכול, מהדורת אלבק ח״ב עמ׳ 177.
13. וכיון שקראו בא״י ׳עשר תעשר׳ בשבת חוה״מ (עיין לעיל עמ׳ יח הערה 29), נראה ששני המנהגים הראשונים של גירסה זאת נהגו בא״י בלבד והמנהג האחרון הוא בבלי במקורו ובימי רב האי גאון כבר חדר לא״י. חלופי המנהגים בתוך א״י אינם מתמיהים שהרי התוספתא והברייתא בבבלי במגילה מזכירות מנהגים שונים גם לשבועות, ר״ה ותשעה באב.
14. עמ׳ קעז, וכן גורס ופוסק הרי״ף וכן פוסק הרמב״ם, הל׳ תפלה יג יב.
15. בגמרא שם ד״ה וקורין כל בכור.
16. הסבר אחר מביא הסמ״ג (עשין יט, הל׳ תפלה) בשם ר״ת שהפסוק ׳והיית אך שמח׳ (דב׳ טז טו) נדרש (בבבלי סוכה מח ע״א, ועוד) על לילי יו״ט אחרון.
17. מחזור ויטרי הנדפס עמ׳ 445, סדור רש״י עמ׳ 147, ס׳ המחכים עמ׳ 46, סדר טרוייש עמ׳ 9; המנהיג סי׳ נב: ׳ומנהג כל צרפת בין בחול בין בשבת לקרות עשר תעשר ומנהג פרובנצא וספרד כל הבכור בחול...עשר תעשר בשבת׳.
18. מנהגי ר״א טירנא עמ׳ 50; בעל הלבוש בסי׳ תרסח; המג״א, שם.
19. ס׳ הרקח סיף רכג, הגהות מימוניות להל׳ תפלה יג יב על פסק המהר״ם מרוטנבורג, וספר מנהגות מהר״ם עמ׳ 68. זהו גם פסק המחבר בש״ע, שם, וכך נוהגים הספרדים בחו״ל.
20. כדברי ש׳ ליברמן, תוספתא כפשוטה למגילה עמ׳ 1173. ועיין מחניים (לעיל עמ׳ יח הערה 36) עמ׳ 48.
21. לעיל (עמ׳ יח) הערה 36. הדורשים לקרוא את פר׳ הקרבן פעמיים (ובין שתי הקריאות לומר קדיש) הם מחזור ויטרי הנדפס עמ׳ 438, סדור רש״י עמ׳ 102, ועמ׳ 223, ס׳ המחכים עמ׳ 44, סדר טרוייש עמ׳ 12. בעל האשכול (ח״ב עמ׳

לאחר ההפטרה נהגו בש"ע (ובאחרון של פסח ובשני של שבועות) במנהג צרפת ואשכנז המערבי לפסוק בציבור צדקה לעניים כדי לקיים את מה שקראו בתורה 'איש כמתנת ידו' וגו' (דב' טז יז) וקראו לזה 'מתנת יד'. החל מימי המהר"ם מרוטנבורג ידוע שעשו את הטקס ע"י הגדול שבעיר שלוקח ספר קודש בידו והולך אל כל אחד ואחד שבקהל ומברך אותו בפני עצמו על נדבתו[22] במנהג פולין נוהגין במקום זה להזכיר נשמות[23].

לפי המשנה (תענית א א-ב) היורד לפני התבה אחרון (למוסף) ביום טוב אחרון של חג מזכיר 'גבורות גשמים'. כלומר מתחיל לומר 'משיב הרוח ומוריד הגשם' בברכת מחייה. התלמוד הירושלמי (שם סג ע"ג) פירש הלכה זאת בדרך מילולית ואמר 'אסור ליחיד להזכיר עד שיזכיר שלוח צבור...בשלוח צבור הדבר תלוי'. לפי זה מתעורר ספק האם הקהל מזכיר בתפילת מוסף בלחש או מתחיל לומר רק במנחה לאחר ששמע מפי החזן במוסף[24]. בתקופה קדומה לערך מדגישים שבאשפירא 'מזכיר שליח צבור לקהל משיב הרוח כשיורד אחרון לפני התבה כמו שעושין לראש חודש' (כלומר לפני תפילת מוסף בלחש)[25], ולפי זה נראה שברוב המקומות לא נהגו כך. לאחר ימי המהר"ם מרוטנבורג נקבעו שני מנהגים חולקים בספרי ההלכה באשכנז[26] והמחלוקת נמשכת עד לאחרונים[27].

שמחת תורה[28]

ממקורו יום שמחת תורה הוא יום טוב שני של שמיני עצרת של גלויות ומבחינת תפילות הקבע שלו בגולה אכן כך הוא לכל דבר: בתפילת העמידה, בקידוש, בפרשת הקרבנות שבקריאת התורה ובמוסף – הרי הוא 'ספק שמיני עצרת', כמו אחרון של פסח לגבי שביעי של פסח. כשקבעו אמוראי בבל את סדר הקריאה בתורה לימים טובים של גלויות[29], קבעו שיקראו 'וזאת הברכה', שהיא מקבילה לתפילת שלמה המלך שבירך את העם 'כיום השמיני'[30], וגם ההפטרות של שני הימים נקבעו מתוך ענין זה[31]. מבחינה זאת אין כל ענין מיוחד בקריאת התורה של 'יום תשיעי', ובודאי אין זה מתמיה יותר מפרשיות קריאת התורה שנקבעו לראש השנה או ההפטרות שנקבעו לאחרון של פסח, ליו"ט שני של שבועות או לימי ראש השנה. מתוך התלמוד לא יוצא במפורש שקריאת 'וזאת הברכה' למחרת שמיני עצרת משמעה שקוראים עד לסיום התורה, ויש רגליים לדבר שאכן היו שסיימו בבבל את קריאת התורה השנתית לפני יוה"כ[32], ולפ"ז קראו ביום התשיעי את 'וזאת הברכה'

178-177) מביא בשם רב האי גאון שבשמיני עצרת בחו"ל יש לקרא גם פרשת יום שביעי של סוכות משום ספיקא דיומא, ואולי נהגו כך במקצת מקומות בצרפת. עיין ס' האורה עמ' 83.

22. מחזור ויטרי הנדפס עמ' 446, הדקח סי' רכג. ס' מנהגים למהר"ם עמ' 28, שבה"ל סי' שע"ב (עמ' 334).

23. על תולדות מנהג זה עיין במבוא ליום כפור, מחזור לימים נוראים כרך ב' עמ' כה.

24. הענין חלוי כנראה בגרסאות שונות שהיו לפני הראשונים בסדר רע"ג (עמ' קעז, עיין שם במובאות הראבי"ה, אר"ז והג"מ).

25. ס' הפרדס עמ' רמא; צונץ, ריטוס עמ' 69.

26. ר"א טירנא (עמ' 50) פוסק שהשמש מכריז לפני מוסף והמהרי"ל (הל' סוכה) מביא בשם ר' חיים פלטיאל שהחזן מכריז. בס' המנהגים של המהר"ם ובמנהגי ר"א קלויזנר נפסק שהקהל מתחיל להזכיר רק במנחה.

27. עיין בנושאי כלי הש"ע או"ח סי' קיד.

28. עיין על כך בהרחבה בספרו של א' יערי, חולדות חג שמחת תורה, ירושלים תשכ"ד.

29. בבלי מגילה לא ע"א, ועיין לעיל בענין קריאת התורה בשמיני עצרת.

30. מל"א ח.

31. לשמיני עצרת מפטירים מל"א ח נד (וכן הוא עד היום בחו"ל) וביום התשיעי הפטירו שם. החל כפסוק כב ('ויעמד שלמה').

32. עיין אלבוגן עמ' 166-167; יערי עמ' 18.

(עד לפני 'ויעל משה') כקריאת חג ולא כפרשה מתוך סדר הקריאה השנתית[33]. בין כך ובין כך, ברור שבתקופת הגאונים המאוחרת סיימו בבבל את התורה ב'תשיעי ספק שמיני' ושלב אחר שלב הוא קיבל את הסימנים המיוחדים של 'שמחת תורה'. רב עמרם גאון אומר: 'ויש מפטירין בראש יהושע ויהי אחרי מות משה עד חזק ואמץ'[34], ובחירת הפטרה זאת מעידה על הדגשת ענין סיום התורה (מות משה) ודוחקת את הנושא של ברכת המלך ביום השמיני. באשכנז וצרפת היו בענין ההפטרה שתי גישות. מצד אחד היו שוויתרו כבר באמצע המאה הי"א למנהג החדש[35] ומאז הפטירו באשכנז יהושע, אך בצרפת, על פי פסקי בית מדרשו של רש"י, אסרו לשנות מן הנאמר בתלמוד וקראו 'ויעמוד שלמה' כנראה עד לגירוש ולביטול מנהג צרפת[36]. אך בינתיים נתחדש ענין הקריאה בספר בראשית: בניגוד לשאר העדות, אשר הנהיגו לקרוא בראשית מספר שלישי רק בתקופה מאוחרת[37], או אף לא הנהיגוהו עד היום[38], נהגו באשכנז וצרפת[39] להעלות לתורה 'חתן בראשית' עם טקס דומה ל'חתן תורה' כבר במאה האחת עשרה[40]. מפתיע הוא שענין הוצאת ספר תורה (שאינה נזכרת במקורות התלמוד והגאונים) עם ברכות התורה של העולה לקריאת 'בראשית' לא עוררו שום ויכוח בספרי ההלכה באשכנז וצרפת[41]. סביב סדר קריאת התורה בשמחת תורה נוצרו המנהגים הבאים: פתיחת הארון להוצאת ספר התורה נעשתה בעסק גדול ע"י הוספת פסוקים רבים לסדר הפסוקים הרגיל[42]. הנהיגו להוציא את כל ספרי התורה ולאחר הבאת שלושת הספרים הנקראים אל

33. קריאת 'וזאת הברכה' פעמיים תוך זמן קצר (כקריאת פר' השבוע וכקריאת חג) אינה צריכה להתמיה; בדרך זאת אנו קוראים בכל שנה 'כי תוליד בנים' בתשעה באב שחל תמיד בשבוע של פר' ואתחנן (וכן הוא לעתים בפר' כי תשא עם חענית אסתר או פרשת שקלים).
34. עמ' קעז, ועיין עוד ה"ג דפ' ברלין עמ' 620 וקטע גניזה שפירסם מרמורשטיין, MGWJ כרך 68, עמ' 158. וייתכן שענין זה קדום הרבה לסידור הגאון, עיין בדקדוקי סופרים וברי"ף למגילה, שם.
35. ר' יצחק ב"ר יהודה, מורו של רש"י (ע"פ או"ז סי' שצג), סדור ר' שלמה, מהדורת מ' הרשלר, עמ' רמג; הרקח סי' רכד. על מנהגים שונים היכן מסיימים לקרוא ביהושע עיין באנציקלופדיה התלמודית, כרך י עמ' תשיט, ואצל פריד, סיני סב עמ' קכז-קכח.
36. סדור רש"י עמ' 148 ועמ' 226; תוספות שלנו מגילה לא ע"א ד"ה למחר קרינן; מחזור ויטרי הנדפס עמ' 447; סדר טרוייש עמ' 13. במחזור רומניא מעולם לא הפטירו אלא 'ויעמד שלמה'.
37. כידוע ענין קריאת בראשית בש"ת לא נזכר בימי הגאונים, ולא אצל הרי"ף (מגילה). הרמב"ם (הל' תפלה יג יב) והעטור (הל' סוכה ולולב). המנהיג (הל' סוכה נד-נה) מכירה ואילו בעל אורחות חיים מזכיר שקוראים בראשית אך כלי ס"ת. בעל הטורים (סי' תרסד) אומר שקוראים בראשית כענין נוסף, כלומר לאחר המפטיר, מתוך ספר שלישי. האבודרהם, תלמיד בעל הטורים, מביא את מנהגנו.
38. מנהג בני רומא גם בימינו שלא להוציא ספר מיוחד אלא לקרוא בע"פ פסוקים ראשונים של ספר בראשית, על פי שבלי הלקט סי' שעב.
39. צונץ, ריטוס עמ' 87, משער שמקור מנהג חתני תורה ובראשית הוא בצרפת.
40. ר' מאיר ב"ר יצחק ש"ץ (שנפטר קודם גזרות תתנ"ו) חיבר רשויות לשני החתנים (עיין להלן עמ' מג) ואין ספק שלפי זה קראו 'בראשית' מספר מיוחד. בכ"י ב (בודלינה Or. Can.86) אמנם מסופר שמנחם המכירי, בן אחיו של ר' גרשם מאור הגולה, חיבר רשויות לש"ת (עיין בתאור כתב היד בקטלוג נויבואר מס' 1105). אך נראה שיש כאן טעות (זהה לטעות שמזכיר צונץ, עמ' 158) והכוונה למנחם בן מכיר השני (נכדו של הראשון) והוא צעיר מר' מאיר ב"ר יצחק ש"ץ בכמה עשרות שנים. יש להניח שמנהג קריאת בראשית לא נפוץ מיד בכל מקום באשכנז: בסדור ר' שלמה (מהדורת הרשלר עמ' רמג) — שגם מקורותיו הם מן המאה האחת עשרה — ענין קריאת בראשית אינו נזכר.
41. אמנם רצו להבדיל בין קריאת החובה של 'וזאת הברכה' לבין הקריאה בבראשית ע"י אמירת קדיש בין ספר ראשון לשני — כך נפסק במחזור ויטרי כ"י רג'יו והובא במנהגי ר"א קלויזנר (כב ע"א) בשם מחזור ויטרי (ואין בנדפס). אך נוהג זה לא התפשט, ולכל המאוחר מימי הרקח (סי' רכד) אומרים קדיש לאחר ספר שני בכל הימים שבהם הוצאת שלושה ספרי תורה מיוסדת על הלכה עתיקה (שבתות חנוכה, שקלים והחודש שחל בהן ר"ח).
42. סידור רש"י עמ' 148, מחזור ויטרי הנדפס עמ' 456.

הבמה ואמירת פיוט (אלהי הרוחות) החזירו את שאר הספרים לארון[43]. המנהג להרבות קרואים לפרשת 'וזאת הברכה' הגיע כנראה לאשכנז מבבל[44] אך הרחבתו 'עד שיעלו כולם' 'קטן וגדול' הוא חידוש מנהג צרפת[45]. העלאת 'כל הנערים' לתורה לפני חתן תורה ידועה מן המאה הט"ו[46]. כבר הזכרנו שאמירת 'רשות' לחתנים היתה נהוגה החל במאה הי"א. חתן תורה נהג לקרוא בעצמו את הפרשה שלו (ח' פסוקים אחרונים)[47]. ל'חתנים' חיברו פייטנים 'מי שברך' מפויטים[48]. מסוף המאה הי"ד נזכר המנהג שהקהל משתתף עם חתן בראשית בקריאת התורה בחלקים שונים של קריאתו[49] ואולי זה סימן שעדיין היה מודע להם שקריאת בראשית אינה חובה כשאר קריאות. המנהג שחתני תורה ובראשית מזמינים את הקהל לסעודה (שנזכר החל במאה הי"ג)[50] גרם שגם הביאו דברי מאכל לבית הכנסת ולכן החלו לחשוש משום שכרות — היו שהקדימו את נשיאת הכפיים לשחרית[51] והיו שביטלו אותה לשמחת תורה[52]. הוצאת ספרי תורה בליל שמחת תורה התפתחה מן המאה הארבע עשרה כנראה כך: בליל החג, לאחר מעריב, הוציאו ספרי תורה כדי לגלול אותם בשביל קריאת וזאת הברכה ובראשית למחרת. כדי להגדיל את כבוד התורה ביום זה פיארו מעשה זה על ידי אמירת פסוקים ופיוטים כבשחרית, ומיד — כבבוקר — החזירו את הספרים שאינם מיועדים לקריאה[53]. כל ענין ההקפות נתחדש בצפת במאה השש עשרה והגיע לאירופה במאה הי"ח[54]. לבסוף יש להעיר על שמחת תורה שבא"י. כל זמן שנהג בא"י סדר הקריאה שסיימו את התורה במשך כשלוש שנים, לא היה שמיני עצרת — שמחת תורה. בהשפעת גאוני בבל והחלשת הישוב היהודי בא"י, החל מנהג א"י להתבטל, והקהילות הנהיגו לאט לאט את סדר הקריאה של בבל, כלומר סיימו את קריאת התורה בכל שנה בשמיני עצרת. כיון שבא"י נוהג רק יו"ט אחד, צירפו את עיקרי ההלכות של שני הימים ליום זה: קריאת התורה של שמחת תורה (שבחו"ל)[55] ותפילת הגשם של שמיני עצרת. בני מנהג פולין שעלו לארץ במאות האחרונות גם הנהיגו בין קריאת התורה למוסף את הזכרת הנשמות שנהגה בארץ מוצאם בשמיני עצרת[56] וכשחל ש"ע-ש"ת בשבת הקדימו — תלמידי הגר"א — לקרוא קהלת ביו"ט ראשון. בזה יצאו ידי חובת הכל.

43. מנהגי ר"א טירנא, עמ' 51. הפסוקים (הפותחים ב'אתה הראית') נמצאים בכל כתבי היד של מנהגי אשכנז וצרפת. אמירת הפסוקים הוא מנהג אשכנזי־צרפתי אך אמירת פיוטים ושבחות לפני קריאת התורה ולאחריה מקורו כנראה בספרד. עיין ריצ"ג עמ' קיז (שם גם, כידוע, מקור השם 'שמחת תורה'). המנהג 'לומר פזמונין ורהיטין' נמצא גם בשבלי הלקט סימן שעב. ר"א טירנא (שם) אומר במפורש שאין מסבבים 'את המגדל' עם ספרי התורה.
44. עיין סדר רע"ג עמ' קעח.
45. מחזור ויטרי הנדפס עמ' 457, ספר האורה עמ' 119 וסדר טרוייש עמ' 36.
46. מנהגי ר"א טירנא, שם.
47. מחזור ויטרי הנדפס עמ' 458.
48. עיין להלן עמ' מג.
49. מנהגי ר"א קלויזנר כב ע"א וכן במהרי"ל, ומעתה גם בשאר ספרי מנהג והלכה.
50. או"ז ח"ב סי' שך.
51. מנהגי ר"א טירנא עמ' 51. בדרך כלל אין נשיאת כפיים בחו"ל אלא במוסף של רגלים ולא בשחרית.
52. הלבוש, סי' תרסט.
53. מנהגים של המהר"ם עמ' 69, מנהגי ר"א טירנא, שם, והלבוש, שם. בכתבי היד של המחזורים אין זכר לכל זה ולרוב לא נזכרת תפילת מעריב לליל שמחת תורה כלל.
54. יערי, עמ' 268.
55. בזה נתבטלה בא"י קריאת פרשת המועדות שבפרשת ראה (כל הבכור — עשר תעשר) אך, כפי שראינו לעיל, אולי פרשה זאת מעולם לא נקראה בא"י ובין כך ובין כך קוראים את העיקר — פרשת הקרבנות שבפינחס. עיין לעיל.
56. ואולי זאת הסיבה שבא"י צמצמו את אמירת הפיוטים לכבוד סיום התורה שנדפסו בכל מחזורי אשכנז בין סוף ההפטרה להכנסת ס"ת (עיין להלן עמ' מג-מד).

הפיוטים

פיוטי המחזור לפי סוגיהם

מעריבים

ה'מעריב' הוא סוג פיוט אהוב במיוחד על פייטני צרפת ואשכנז[1] ומחזורנו מדגים זאת יפה. לא פחות מעשרים מעריבים שונים נאמרו בקהילות בארבעת לילות החג ומובאים להלן. פייטני אשכנז וצרפת פייטו את כל המעריבים שלהם לפי התבנית העתיקה, הקלאסית: ששה בתים בני ארבעה טורים כל אחד המפוזרים לפני ארבע הברכות (שתים לפני קריאת שמע ושתים לאחריה) ולפני שני הפסוקים (מי כמוכה וה' ימלוך). לפני הפסוק 'מי כמוכה' הוסיפו — וגם זה מיוסד על מסורת פייטנית עתיקה — פיוט ארוך יותר השונה במבנהו מששת בתי היסוד הנ"ל[2]. כל החלקים האלה יחד הם מערכת אחת והקהילות, שהכניסו מעריבים לתוך מחזוריהם, לא פירקו אותה כנראה אף פעם: בכל כתבי היד נמצאים רק מעריבים שלמים[3]. חידושם של פייטני אשכנז וצרפת הוא ה'ביכור' או ה'תוספת' — פיוט ארוך ששולב לפני הבית האחרון (כלומר לפני ברכת 'הפורס')[4]. ה'תוספת' לא נעשתה לחלק מחייב ל'מעריב' האשכנזי: כפי שנראה להלן היו רבים שויתרו עליה, היו שחיברו 'תוספת' למעריבי אחרים והקהילות אף העבירו 'תוספת' זו או אחרת מ'מעריב' ל'מעריב' ואף מחג אחד לחברו — אם התוכן הכללי של ה'תוספת' הרשה זאת. אמירת 'מעריבים' בקהילות לא הגיעה אף פעם לאותה חובה, שהיא כמעט בלתי מעורערת, של אמירת קרובות — עובדה היא שבראש השנה ביטלו את אמירת המעריבים[5] — אך נראה שלא היתה קהילה באשכנז וצרפת שבכלל לא אמרה 'מעריב' ברגלים[6]. אמנם יש שנרשמו בכתבי יד מעריבים רק לשמיני עצרת או שמחת תורה ולא לימים טובים של סוכות[7], ויש כי"י שחסרים בהם המעריבים דוקא בימים האחרונים[8]. רוב הקהילות אמרו בכל לילה 'מעריב' אחר, אך היו גם שאמרו — כמו לעתים בחלקי יוצר וקרובה שונים — בשני ימים טובים שבחו"ל אותו מעריב עצמו[9]. החופש הרב שנהגו הקהילות בבחירת המעריבים מורגש בעיקר בכתבי היד של מנהג אשכנז המערבי — רק הדפוס יצר שם את האחידות והכחיד את הגיוון והמבחר — בעוד שבמנהג פולין ובמנהג צרפת מראים כתבי היד נוהג אחיד הרבה יותר בתקופה קדומה יחסית[10]. אבל בשלושת המנהגים יש גם כתבי יד ובהם יותר מעריבים מן

1. ע' פליישר, שירת הקודש העברית בימי הביניים, ירושלים 1975 (להלן 'פליישר'), עמ' 463 ואילך; על תולדות אמירת מעריבים באשכנז עיין 'שני מעריבים לראש השנה', קבץ על יד ח (יח), ירושלים תשל"ו, עמ' 229.
2. פליישר, עמ' 244 ואילך.
3. בניגוד ליוצרות ולקרובות, עיין להלן.
4. על פירוש שם הפיוט ועל תולדותיו עיין צונץ, ס.פ. עמ' 70.
5. עיין מבוא למחזור לימים נוראים, עמ' לא.
6. ועיין להלן עמ' מה על כתיבת המעריבים בסידורים בימי הביניים.
7. כגון כי"י ד ה ח ת°.
8. כגון כי"י כ* כ°°.
9. כגון בלילי סוכות, כי"י: א* כ°°; בלילי ש"ע וש"ת: ז ר.
10. לדוגמה: המעריב 'אוחזי בידם' נהוג — החל מן הדפוסים הראשונים — בכל אשכנז ופולין והוא נמצא רק בארבעה מתוך ארבעה עשר כי"י מערביים שבהם יש מעריבים לסוכות. אך הוא נמצא בכל ששת כתבי היד של מנהג פולין ובשמונה מתוך תשעה כי"י של מנהג צרפת (רק במחזור ויטרי הנדפס הוא איננו).

הנחוץ ואולי גיוונו באותן הקהילות ולא אמרו בליל חג מסוים אותו מעריב עצמו בכל שנה[11]. החל מן המאה החמש עשרה ידוע המנהג לא לומר מעריבים בלילי שבתות [12] ונתנו טעם הגיוני לדבר: בלילי יו"ט החזיקו המתפללים בידם נרות כדי לקרוא את הפיוטים, שלא היו שגורים ביותר בפיהם, ולכן חששו מחילול שבת[13]. כך נוצר המנהג לומר מעריבי ליל א' בליל ב', אם יום א' חל בשבת. והיו בזה חילופי מנהגים ואף דיונים בהלכה[14]. והיו שנהגו (במקביל ליוצרות וקרובות בשחרית של חגים שונים) להחליף את המעריבים בין יום א' ליום ב' אם יום א' חל בשבת[15]. המעריבים שנכנסו למהדורה זאת הם אלה[16]:

לסוכות

1. 'אוחזי בידם' לר' יוסף טוב עלם (מאה י"א). נאמר לרוב בליל א' אך היו שאמרוהו בליל ב'. נדפס בכל מחזורי אשכנז ופולין[17]. הפייטן השתמש כאן בצורה ארכאית: הפיוט השלישי, הגדול יותר מחבריו (עיין לעיל), משתלב בסימן הא"ב של שני הבתים הראשונים[18], בעוד שבדרך כלל מקבל פיוט זה סימן עצמאי משלו, ולפיוטי הברכות והפסוקים יש סימן משלהם (ש'מדלג' על הפיוט השלישי).
2. 'חג האסיף' לר' אליעזר ב"ר שמשון (מאה י"ב, בן דורם של נכדי רש"י). כבר בימי הביניים נאמר רק במנהג אשכנז המערבי[19] ונדפס במחזור מנהג זה לליל ב' ולא היה ידוע כלל בצרפת[20]. הפייטן הוסיף ל'מעריב' שלו 'תוספת' — 'אדברה ואעירה' — המתארת דיני מעשר שני בירושלים, ללא כל קשר לחג הסוכות[21].
3. 'ישמחו בחגיהם' לר' יחיאל בן יצחק, המכונה מיכלמן מצולפיך[22], אשר ידועים ממנו רק שני מעריבים לסוכות; כנראה חי במאה הי"ג. המעריב אינו ידוע אלא בארבעה כתבי יד של המנהג

11. כגון: בכ"י א יש ארבעה מעריבים לסוכות וארבעה — לש"ע וש"ת. בכ"י ר — שלושה לסוכות ושלושה לש"ע וש"ת. שני אלה הם כי"י למנהג אשכנז המערבי. במחזור נירנברג (מנהג מזרחי) יש שלושה — לסוכות; בכ"י ל (צרפת) יש שלושה לסוכות (וכן במחזור ויטרי כ"י רג'יו) ושלושה לש"ע וש"ת.
12. מנהגי ר"א טירנא עמ' 46.
13. הלבוש, או"ח סי' תרמ"ב.
14. עיין במקורות שבהערות 12-13 ובמג"א לאו"ח סי' תרמ"ב.
15. הטעם הוא שהזכרת ארבעה מינים (שאינם נוהגים בשבת) מודגשת יותר במעריב 'אוחזי בידם' מאשר במעריבי יום ב'. מנהג זה נזכר אצל מהרי"ל (הל' סוכה).
16. במחזור ויטרי הנדפס, עמ' 579, מובא מעריב לשבת חוה"מ, 'יושבי קצות' (דוידזון י 2377). תוכנו אינו מוכיח עליו אם הוא מכוון לסוכות או לפסח ונראה שנכתב בשביל שתי השבתות. מעריב זה לא נמצא עוד פעם אף באחד מכתבי היד שנמנו להלן, ואף צונץ אינו מכירו. לפיכך לא נראה שאפשר לכלול אותו ב'מחזור' של אשכנז וצרפת. כן הוא לענין 'ברכו' למעריב של סוכות לר' אפרים מבונא שפירסם א"מ הברמן (ידיעות המכון לחקר השירה העברית, כרך ז' עמ' 243) שכנראה נמצא רק באוספי פיוטים ולא נתקבל לשום מחזור.
17. לאחר שגם המהרי"ל וגם ר"א טירנא קבעו שיש לאומרו. הוא נמצא גם במחזור רומניא.
18. עיין על תופעה זאת בפיוט של א"י אצל פליישר עמ' 245 ולהלן במעריב העתיק 'למען ידעו דורותיכם'.
19. וזה לפי פסקו של המהרי"ל.
20. לא נמצא אף באותם כי"י המנהג הצרפתי שקיבלו הרבה פיוטי מנהג אשכנז המערבי, כגון ו* ר־ו" (עיין להלן בתאור כתבי היד). אך נמצא לבחירה (עם מעריב אחר) בכ"י אחד של מנהג רומניא (כ"י ף).
21. הוא מזכיר (בשורות 10-12) דיני 'וידוי מעשר' ולפי זה מתאימה התוספת ייחוד לליל ז' של פסח (עיין רמב"ם הל' מעשר שני יא ג).
22. דרומית לקלן. עיין Germania Judaica II2, Tübingen 1968 p.944f, ועיין להלן מעריב מס' 11.

המזרחי וזכה להידפס כדפוס הראשון של מנהג פולין ונאמר שם בליל שני. המחבר הצליח לשלב את שמו לא פחות משלוש פעמים בתוך ששה בתים קצרים.

4. 'אתה לבדך עטית' לר' אלעזר בעל ס' הרקח. על מעריב זה שמרה, כיאות, קהילתו וורמייזא והוא נשמר רק במקורותיה[23]; שם הוא נאמר בליל ראשון.

5. 'אקחה בראשון' לאברהם, שהוא בלתי ידוע (צונץ, עמ' 89, סבור שחי לכל המאוחר בתחילת המאה הי"ב). המעריב ידוע לנו משני כתבי יד של המנהג המזרחי ומקונטרס פוזנא[24] ואמרוהו הרבה עם התוספת 'סוכת שלם' (להלן מס' 12ב) של מחבר אחר.

6. 'אל אלהים' ליצחק כרבי יצחק; מאה י"ג, צרפת. המעריב נמצא רק במחזור ויטרי הנדפס. התוספת 'אזכרה נגינתי' כנראה חוברה ע"י הפייטן למעריב זה (עיין צונץ, עמ' 553, ועיין בכתים האחרונים של המעריב ושל התוספת) והדפסנוה לידו, אע"פ שנושאה — שמחת בית השואבה — עצמאי לגמרי.

7. 'איומתך סודרת' לאליהו בר צדוק, אשר ממנו ידוע רק פיוט זה. זהו מעריב נפוץ מאד בימי הביניים[25] וכנראה רק מקרה הוא שלא הוא אשר נכנס לספרי הדפוס של מנהג אשכנז המערבי (במקום 'חג האסיף' דלעיל). שש השורות האחרונות המקוריות נתחלפו בחלק מכתבי היד עם שש שורות ממעריב אחר, שאינו ידוע.

8. 'ארוממה שם' ללא שם המחבר. נמצא רק בכ"י ר ושם נרשם.לאחר פיוטי חג השבועות[26].

9. 'אלהים ה'[27] לר' יעקב תם. נשמר במחזור ויטרי כ"י רג'יו (כ"י ו*), אשר שמר אף על המעריב השני (לשמיני עצרת) של ר"ת, עיין להלן.

10. 'אתנה צדקות' לשמחה טוב עלם בר ר' יוסף. הפייטן אינו ידוע מפיוט אחר. המעריב נשמר בשני כתבי יד צרפתיים בלבד[28].

11. 'אנוהו אלי'. זהו המעריב השני של ר' יחיאל בר יצחק (עיין מס' 3). הוא נשמר רק בכ"י אחד. המחבר הוסיף למעריב זה 'תוספת' — 'אעלך על ראש' — אשר דנה בדיני עליה לרגל ומתאימה מבחינת תוכנה גם לליל שמיני עצרת.

12. 'למען ידעו'. זהו מעריב קדום (עיין צונץ, עמ' 81) ללא שם מחבר. נשמר רק בקטע גניזה ובכ"י של מנהג רומניא ושם הוא עם 'תוספת' 'מתי אבוא ואראה' (לז' של פסח) של מנחם בר יעקב מוורמייזא(!). זוהי דוגמה להעברות 'תוספת' מרגל לרגל.

בכתבי היד נרשמו עוד שלוש התוספות הבאות ליד מעריבים שונים:

א. 'אודך ה'', ללא שם מחבר. נמצא בכ"י אחד של המנהג המזרחי לאחר ה'מעריב' הנפוץ 'אוחזי בידם' (לעיל מס' 1).

ב. 'סוכת שלם' לסעדיה בר נחמני. המחבר אינו ידוע אלא מפיוט זה. ה'תוספת' היתה נפוצה בכתבי יד של המנהג המזרחי בימי הביניים, לא נכנסה למנהג פולין הרגיל אך נשמרה במנהג פוזן (במעריב 'אקחה בראשון', מס' 5 דלעיל).

ג. 'אשירה נא שיר' ליעקב, לא ידוע מי הוא. נהוג במחזור רומניא לאחר 'אוחזי בידם'.

23. וכן הוא במעריב שלו 'אשרי העם' לר"ה, עיין מחזור לימים נוראים, כרך א' עמ' 16.

24. קונטרס של פוזנא ובקצת אגפיה, דיהרנפורט תקפ"ט.

25. הוא נמצא בארבעה עשר מחזורים וסידורים של מנהג אשכנז המערבי וצרפת (לא היה נהוג כלל במנהג פולין) מתוך עשרים ושלושה כי"י של מהדורה זאת שיש בהם מעריבי סוכות. בסדר טרוייש (עמ' 35) נקבע לליל ב'.

26. לסוכות יש לכ"י הנ"ל המעריבים מס' 1 ו 21 דלעיל.

27. צונץ (עמ' 265) הכירו עם המלים הפותחות 'ה' אלהים'.

28. ונקבע לליל א' בסדר טרוייש (עמ' 35).

לשמיני עצרת ולשמחת תורה

שמונה המעריבים דלהלן, נושאם הוא שמיני עצרת בלבד ואינם מזכירים כלל את הענינים המיוחדים של שמחת תורה. בכתבי יד (ובדפוסים) הם מתחלקים בין שני הלילות ללא כל אבחנה. הטעם לכך הוא בודאי שהפייטנים הראשונים באירופה (באיטליה ואשכנז) פייטו רק לפי דוגמאות עתיקות שבאו מארץ ישראל, ובהן בודאי לא מצאו זכר לשמחת תורה. זוהי דוגמה כיצד שיעבדו הפייטנים האשכנזיים את עצמם לפייטנות הקלאסית בא״י, לא רק בעניני מבנה[29], אלא לעתים גם בתכנים.

13. ׳שמיני אותותיו׳ ליוסף בר נתן חזן, מאה י״ב. מעריב זה עם התוספת שלו ׳אודות באר המים׳ נמצא בכתבי יד רבים של המנהג המערבי והיה שייך למנהג זה כבר מימים קדומים יחסית[30] ונדפס במחזורי המנהג המערבי.

14. ׳אעניד לך׳ לדניאל בן יעקב, תחילת המאה הי״ג; לא ידוע ממנו אלא פיוט זה. מעריב זה זכה להכנס בימי הביניים כמעט לכל קהילות מנהג צרפת והמנהג המזרחי[31] ונדפס במנהג פולין. לא נמצא כשום כ״י של המנהג המערבי.

15. ׳ארחמך ה׳׳ לר׳ אלעזר הרקח. נהוג (כמס׳ 4 דלעיל) במנהג וורמייזא אך נמצא, באופן מפתיע, גם בכ״י אחד של מחזור רומניא. למעריב זה חיבר בעל הרקח גם תוספת ׳אדברה נא שלום׳[32] שלא נאמרת במחזור רומניא.

16. ׳אות שבתון׳ לשמואל בר יהודה, בן דור גזרות תתנ״ו[33]. המעריב ידוע מתוך שלושה כתבי יד של המנהג המזרחי.

17. ׳אדיר ונאור׳ לרבנו תם (עיין לעיל מס׳ 9). מעריב זה נזכר לעתים כ׳מעריב׳ של מנהג צרפת לשמיני עצרת או לשמחת תורה[34], אך הוא נדיר מאד בכתבי יד[35].

18. ׳אלהים דבר׳ ליצחק בר משה, מאה י״א. נמצא רק בכ״י אחד של מנהג צרפת וחוברה אליו התוספת דלהלן:

א. ׳יספת ה׳ לגוי׳ ליצחק בן יצחק (עיין לעיל מס׳ 6)[36]. נמצא רק בכ״י הנ״ל.

תוספת אחרת לשמיני עצרת היא הפיוט הבא:

ב. ׳מה אהבתי׳ למנחם בר מכיר מרגנסבורג, מאה י״א. תוספת זאת היתה כנראה בעלת יוקרה מיוחדת. בכתבי יד היא מכונה ׳חליל׳ (על שם תחילת הבית השני). בצרפת היתה נהוגה בשמיני עצרת או בשמחת תורה[37], אבל בארבעה כתבי יד של המנהג המזרחי היא נרשמה לסוכות.

29. עיין לעיל עמ׳ כד.

30. המהרי״ל (הל׳ סוכה) קבע לאומרו בליל ש״ע. הוא גם פוסק שיש להחליפו כמעריב של ליל ש״ת אם ש״ע חל בשבת!

31. סדר טרוייש עמ׳ 35, מנהגי ר״א טירנא עמ׳ 50. הוא נהוג גם במנהג רומניא.

32. לפי צונץ (עמ׳ 318) זוהי התוספת היחידה שחיבר הרקח לארבעת המעריבים שלו.

33. צונץ ס.פ. עמ׳ 209.

34. סדר טרוייש עמ׳ 35; צונץ, ריטוס, עמ׳ 66 (על מנהג לותרינגיה).

35. הוא נמצא גם בכ״י ר ששמר כמה פיוטים ממנהג אשכנז המערבי הקדום לפני התגבשותו.

36. ועיין צונץ עמ׳ 331 ועמ׳ 553.

37. סדר טרוייש עמ׳ 35-36. גם בכ״י אחד של מחזור רומניא היא לש״ע.

19. 'את היום השמיני' ליצחק; לא ידוע זמנו. נפוץ מאד במנהג צרפת וכמעט לא ידוע בכתבי יד של מנהג אשכנז המערבי. נדפס במחזורי אשכנז בשני המנהגים לליל שמחת תורה[38].

20. 'אנצח על השמינית'. לא נחברר שם המחבר[39]. מעריב זה נמצא רק בסידור צרפתי אחד. הוא מובא שם לאחר מס' 19 עם הכותרת 'מעריב אחר לשמחת תורה'.

יוצרות

השם 'יוצר' הוא כידוע דו־משמעי: מכנים כך את מערכת היוצר הכוללת את כל הפיוטים שבין 'ברכו' לבין 'גאל ישראל' וכן מכונה כך הפיוט הראשון של מערכת זאת שמקומו הוא לאחר פתיחת הברכה הראשונה 'יוצר אור' וכו'[40]. מערכת היוצר, שכוללת בתקופתה הקלאסית שבעה פיוטים לברכות ולפסוקים של ברכות קריאת שמע (יוצר, אופן, מאורה, אהבה, זולת, מי כמוכה, גאולה), כבר לא היתה נהוגה בשלמותה בין ראשוני פייטני איטליה ואשכנז[41], ובמחזור שלפנינו אנו מוצאים לעתים מערכת (מצומצמת) של יוצר אופן זולת או של יוצר עם זולת של מחבר אחד אך לרוב נכנסו למחזור פיוטים נפרדים. פיוטים אלה הם בחלקם אולי שברים של מערכות שנתפוררו אך רובם בודאי פיוטים שלכתחילה נוצרו כבודדים. נתאר בתחלה את מערכות היוצר המעטות ואח"כ נדון בנפרד בסוגים — יוצר, אופן, זולת[42].

מערכות יוצר

1. 'אכתיר' (יוצר); 2. 'אאמיר' (אופן); 3. 'אנא הושיעה נא' (זולת). ליום א' של סוכות. זוהי המערכת בעלת הסמכות הגדולה ביותר במחזור שלפנינו. היא נמצאת בכל כתבי היד של אשכנז (מערב ומזרח), באופן חלקי גם בקצת כי"י של מנהג צרפת[43], ונאמרת במתכונת משולשת זאת גם במחזור רומניא ובני רומא. אין בה שם מחבר והיא מיוחסת לר"א הקליר[44].

4. 'אום כאישון ננצרת' (יוצר); 5. 'אמונים אשר נאספו' (זולת). לשמיני עצרת. שני פיוטים אנונימיים אלה נמצאים יחד ברוב כי"י של אשכנז (מערב ומזרח) ובמחזור רומניא. בצרפת ובאיטליה יש רק היוצר[45]. אפשר לשער שהם שייכים במקורם למערכת יוצר קדומה אחת[46].

38. לאחר שנקבע ע"י המהרי"ל (הל' סוכה) ור"א טירנא עמ' 51.

39. לפי תחילת שורות 5 ו־7 שבברכות האחרונות אולי שם המחבר הוא אביגדור.

40. כיתר דיוק: במחזור האשכנזי־צרפתי כא פיוט היוצר בדרך כלל לאחר 'אור עולם באוצר חיים' וכו' שהוא קטע מתוך תפלת הקבע של מנהג א"י הקדום שנהגו לאומרו גם באיטליה ואשכנז כשאמרו פיוטי יוצר (פליישר, עמ' 219). בקהילות צרפת אמרו עוד פתיחה קצרה ('מצדר') 'ויהי כל במאמרו' וכו' (על פתיחה נוספת זאת עיין אצל פליישר, עמ' 307).

41. פליישר, עמ' 449 ואילך.

42. במחזור נירנברג, ורק בו, רשומה ה'מאורה' 'אמרות האל טהורות' לריה"ל (א 5909) לשמחת תורה. כיון שהיא שייכת למחזור האשכנזי לשבועות וידועה ממקורות רבים (עיין אצל דוידזון), לא ראינו צורך להביאה במחזור לשמחת תורה.

43. בשלושה כי"י נמצא רק היוצר (וכן הוא בסדר טרוייש, עמ' 35), ובכ"י אחד (ן) נמצאים רק האופן והזולת.

44. עיין מבוא למחזור בני רומא, ת"א תשכ"ו, עמ' 74 הערה 87 ועיין במערכת המקבילה לר"ה במבוא למחזור לימים נוראים עמ' לט.

45. וגם לפי המהרי"ל אין זולת לש"ע, אך לא נתקבלה דעתו. זוהי דוגמה עד כמה קביעות אלה היו מקריות.

46. בסדר טרוייש (עמ' 36) נזכר זולת לש"ע 'יום גאלת נפשי'. צונץ הכיר פיוט זה (עמ' 92) אך הוא לא נמצא אף באחד מכתבי היד שנבדקו בשביל מחזור זה.

6. 'אשרי העם' (יוצר); 7. 'אז בקשוכ' (זולת)'[47]; לשמחת תורה[48], מאת משה בר שמואל החזן (לפי צונץ, עמ' 263, לא יאוחר מן 1150). לפי תוכן הזולת אין כל ספק שהוא מכוון להיות המשך ליוצר. היוצר נאמר בכל אשכנז (מזרח ומערב) בימי הביניים[49], אך לא בצרפת[50]. הזולת נאמר פחות באשכנז[51] ודוקא הוא נאמר יותר בצרפת[52] ובמחזור רומניא. נדפסו בשני מחזורי אשכנז.

8. 'אפאר לאלהי מערכה' (יוצר); 9. 'יפה וברה' (זולת). לשבת חוה"מ סוכות מאת פייטן קדמון יהודה[53]. נפוצים בימי הביניים במנהג המזרחי בלבד[54] ונדפסו במחזורו בלבד.

פיוטי יוצר

10. 'אאמיץ'. אנונימי וקדום (אולי קלירי) לסוכות. כמקבילו 'אכתיר' (ליום א', לעיל מס' 1) נמצא (ליום ב') בכל כתבי היד של אשכנז (מערב ומזרח), רומניא וקצת צרפת[55], אך אין לו אופן וזולת ונהגו הקהילות לחזור על אלה של יום א'[56].

11. 'את השם' לר' מאיר בר יצחק ש"ץ (מאה י"א) לשבת חוה"מ סוכות. נפוץ מאד בכי"י של שני מנהגי אשכנז[57], אלא שבמזרח אמרוהו בשבת שבין יו"כ לסוכות[58]. נדפס לשתי שבתות אלה לפי שני המנהגים[59].

12. 'ארוממך' לר' יהודה ברבי מנחם (כנראה מאה י"א באיטליה). נמצא רק בכ"י של סידור אחד לפי המנהג המערבי. בניגוד ליוצר הקודם, אין ספק שיוצר זה אכן חובר לשבת שלפני סוכות.

13. 'אמנם מפי מונה' לשמואל בן יהודה[60]. לשבת חוה"מ לפי מנהג צרפת [61] ונמצא בשני כי"י של מנהג זה.

14. 'אשמעה ברכה' ליהודה[62]. לשמחת תורה. היוצר הנפוץ ביותר לש"ת במנהג צרפת[63]. נאמר גם במנהג רומניא.

47. ועיין להלן על האופן 'מקום אדירירון' (מס' 27).
48. בניגוד למעריבים (עיין לעיל) הרי יוצרות ש"ת עוסקים בקריאת התורה של יו"ט שני, אמנם אך ורק בעניני ברכות משה ומותו (ולא בפרשת בראשית) ויתכן שיש כאן חיקוי ליוצרות 'וזאת הברכה' של מנהג א"י הקדום (עיין להלן עמ' לד, הערה 2).
49. והמהרי"ל (הל' סוכה) ור' אייזיק טירנא (עמ' 51) קבעו שיש לאומרו.
50. עיין להלן ביוצר 'אשמעה ברכה' (מס' 14).
51. המהרי"ל קבע, משום מה, לא לומר אופן וזולת בשמחת תורה.
52. סדר טרוייש (עמ' 35) קבע שיש לאומרו.
53. לדעת צונץ (עמ' 91) שייך לתקופה שלפני תחילת הפיוט האשכנזי.
54. ר"א טירנא (עמ' 49) פסק לאומרם.
55. וגם בסדר טרוייש (עמ' 35). הוא פוסק להחליף (רק את היוצר!) בין יום א' ליום ב' כשחל יום א' בשבת.
56. הנוסחה 'אופן וזולת כדאתמול' חוזרת הרבה בכתבי היד.
57. והיה נהוג בבורגונד בשבת חוה"מ (צונץ, ריטוס עמ' 64).
58. שבת זאת היתה בעלת אופי לא קבוע. בסדר טרוייש (עמ' 13) נקבע שבשבת זאת מפטירין 'שובה' על פי פסקו של רבנו תם.
59. ונתפרש ע"י בעל ערוגת הבושם (ח"ב עמ' 153 ואילך).
60. עיין לעיל במעריב 'אות שבתון' לשמיני עצרת.
61. צונץ, ריטוס עמ' 62.
62. אולי הוא בעל מערכת היוצר 'אפאר' לשבת חוה"מ סוכות דלעיל (עיין צונץ עמ' 91).
63. וכן הוא לפי המנהג שבסדר טרוייש (עמ' 35).

15. 'אדון שת' לר' יוסף טוב עלם. לשמחת תורה. נשאר רק בכ"י אחד של מנהג רומניא.
16. 'אשריך ישראל מי כמוך' לחסדיה, לשמחת תורה. הפיוט נמצא כמעט רק בכי"י של המנהג המערבי ובכולם רק לאחר היוצר 'אשרי העם שלו ככה' (מספר 6 דלעיל)[64]. מבחינת מבנהו אין הוא יוצר עצמאי אלא 'סילוק של יוצר'[65].

פיוטי אופן

17. 'בריות אש ומים'[66] לבנימין בר זרח (מאה י"א). נמצא בכ"י אחד של המנהג המזרחי ליום ב' דסוכות. אין לתוכנו כל קשר לחג וכן הוא ברוב האופנים מן המסורת האיטלקית־אשכנזית אשר עיקר ענינם בתיאור פמליה של מעלה[67].
18. 'ירוצצו כברקים' ליצחק (לא ידוע מי הוא). נמצא בשני כי"י של המנהג המזרחי לשבת חוה"מ סוכות, ונדפס במחזור זה כמנהג 'קצת קהילות'[68].
19. 'יחיד ערץ' ליעקב[69]. נמצא בכ"י צרפתי אחד לשבת חוה"מ סוכות ובמאה הט"ו היה נהוג בשבת זו באוסטריה[70] והוא מנהג ק"ק במחזור פולין הנדפס. בכ"י צרפתי אחד הוא לשבועות. בסידורי אשכנז המצויים הוא לשבת שניה לאחר הפסח.
20. 'מלאכי צבאות' למאיר בר יצחק ש"ץ. נרשם לשבת חוה"מ סוכות בסידור אחד לפי המנהג המערבי ובכ"י אחד של מחזור רומניא, והיו שאמרוהו בשבת של חתן[71].
21. 'אראלים ומלאכים' לאמתי (דרום איטליה, מאה ט'). לשמיני עצרת. נמצא בשלושה כי"י של המנהג המזרחי בלבד[72] ונדפס במחזור למנהג זה[73].
22. 'כבודו יגלה'. אופן קצר[74] שנהג כמנהג וורמייזא בשמיני עצרת.
23. 'שלוש קדושות' לשלמה (לא ידוע) עם חריזה ספרדית. לשמיני עצרת לפי כ"י צרפתי אחד.
24. 'אשריך אום קדוש' למנחם בן אביתר[75],לשמחת תורה. נמצא ברוב כי"י של המנהג המערבי ונדפס במחזורו. מבחינת המבנה והתוכן שונה לגמרי מן אופני מנהג אשכנז הרגילים.
25. 'אשנבי שחקים' לאמתי. נרשם לשמחת תורה ברוב כי"י המנהג המזרחי ובסידור מערבי אחד. נדפס במחזור פולין[76].

64. כימי הביניים סברו שהוא באמת המשך מקורי שלו (עיין צונץ, עמ' 345, וערוגת הבושם חלק ד' עמ' 69) כי היה חסר אצלם (וכן בדפוסים עד היום) הקטע האחרון אשר בו חתימת שם המחבר. הפייטן אינו ידוע מפיוט אחר.
65. פליישר, עמ' 222 ועמ' 454.
66. על פי גירסת צונץ נרשם אצל דוידזון 'בריות מים ואש'.
67. וזה בניגוד לאופן הקדום 'אאמיר' (מס' 2 דלעיל), שהוא האופן היחיד בכל מחזורנו שהוא חלק של מערכת יוצר.
68. ר"א טירנא אומר (עמ' 49) שאומרים אותו בברונא. בעוד שהמהרי"ל (הל' סוכה) קובע שאין אופן לשבת זאת, וכן הוא במנהג אשכנז המערבי.
69. ח' ברודי (קונטרס הפיוטים, ברלין תרנ"ד עמ' 72) אומר: 'ונראה שהוא רבינו חס'.
70. ר"א טירנא עמ' 49.
71. צונץ עמ' 148.
72. בעוד שבמנהג המערבי (מהרי"ל הל' סוכה) ובצרפת (סדר טרוייש עמ' 36) לא אמרו אופן בשמיני עצרת.
73. על פי מנהגי ר"א טירנא (עמ' 50; נתפרש ע"י בעל ערוה"ב. ח"ב עמ' 181). בכ"י כפ בלבד נרשם לש"ע האופן של ריה"ל 'יחו לשון' (י' 2474) שנדפס הרבה, ולא ראינו צורך להביאו כמחזור זה.
74. מן הסוג הנפוץ: סטרופה אנונימית אחת בת ארבעה טורים, המשורשרת בתחילתה אל הפסוק הראשון של הקדושה ('כבודו'), ומעבירה בסופה אל 'והאופנים'.
75. צונץ, עמ' 704, סבור שהוא פייטן מזרחי.
76. על פי מנהגי ר"א טירנא (עמ' 51).

26. 'אל עיר גבורים' לאמתי. נרשם כ'אופן אחר לש"ת' במחזור נירנברג[77].
27. 'מקום אדירירון' למשה[78]. נרשם לשמחת תורה בכ"י אחד של המנהג המזרחי[79].

פיוטי זולת

28. 'אנא תרב', אנונימי וקדום[80], אולי קלירי ואולי שייך למערכת היוצר 'אאמיץ' (לעיל מס' 10). נדיר בכי"י המנהג המערבי, נפוץ יותר במנהג המזרחי ונדפס במחזור פולין ליום ב'[81].
29. 'אזכרה מקדם' ליצחק (לא ידוע מיהו). במקצת כי"י מערביים רשום לשבת חוה"מ סוכות (וכן הוא בכ"י אחד של מחזור רומניא). בכ"י אחד של המנהג המזרחי רשום לשבת שלפני סוכות וכך נדפס בשני המחזורים[82]. בשני כתבי יד של המנהג המזרחי רשום לשבת שובה[83].

לבסוף עלינו להזכיר את הפיוט 'נשמת מלמדי מורשה' למנחם ברבי מכיר מרגנסבורג[84]. זהו סוג פיוטי שכמעט ולא קיים בסדר התפילות האשכנזי והפייטן כתבו כפתיחה ל'נשמת' של שמחת תורה, שבו מעלים לתורה שני 'חתנים', כחיקוי לשבת שיש בו חתן[85]. הפיוט לא נמצא אלא בשוליים של מחזור צרפתי אחד, כלומר כמעט ולא נאמר בימי הביניים, אך בכל זאת נדפס במחזור פולין[86].

קרובות[1]

במחזורנו שלוש קדושתות (לשני ימי יו"ט הראשונים ולשמיני עצרת)[2] ושבעתא אחת (תפילת הגשם), כולן מאת ר"א הקליר.

77. לפי צונץ, עמ' 167, שימש לשמחת תורה ולשבועות.
78. אולי הוא משה בן שמואל בעל היוצר והזולת לש"ת (לעיל 6-7). עיין צונץ עמ' 263, אך מבחינת התוכן אינו מתקשר למערכת הנ"ל ואף לא לש"ת.
79. בכ"י פ נרשם ליום א' דסוכות האופן 'ככודו אות' (כ 66) הנדפס בסידורים לשבת אחרי שבועות (ונדפס ע"י ברודי בקונטרס הפיוטים עמ' 12 ועמ' 69). ליום ב' דסוכות נרשם בכ"י הנ"ל האופן 'ידודון ידודון' (י 324) שהוא לשבת בראשית (צונץ עמ' 144, ונדפס ע"י ברודי, שם עמ' 18 ועמ' 70). לא ראינו צורך להביא אופנים אלה במחזור לסוכות.
80. צונץ, עמ' 71.
81. על פי ר"א טירנא, עמ' 46.
82. אולי בגלל פסק המהרי"ל שאין אומרים זולת בשבת חוה"מ סוכות.
83. עיין לעיל הערה 58.
84. הפיוט בנוי במתכונת 'נשמת' של יוסף אבן אביתור לשבועות, עיין פליישר עמ' 398.
85. צונץ, ריטוס, עמ' 87.
86. על פי ר"א טירנא (עמ' 51).

קרובות

1. על המבנים של הקרובות לסוגיהן — לענינו נוגעות הקדושתא והשבעתא — עיין במבוא למחזור לימים הנוראים, עמ' לב ואילך ולאחרונה אצל פליישר, עמ' 138 ואילך.
2. בשני כתבי יד של מחזור רומניא (ף ף', ששימשו הרבה בשביל מהדורת מחזור זה) רשומה לשחרית של שמחת תורה הקדושתא 'אומן שלא קם כמוחו' שחוברה ע"י הקליר לפר' 'וזאת הברכה', כלומר ל'שמחת תורה של בני ארץ ישראל' (עיין ע' פליישר, סיני נט (תשכ"ו) עמ' רט ואילך). קדושתא זאת נדפסה ע"י ח' ברודי, על פי אותם שני כתבי היד הנ"ל, כ'קובץ על יד' ס"ח א (יא), ירושלים תרצ"ו עמ' ח ואילך. מאחר שהקדושתא לא נמצאת בשום כ"י של מנהגי אשכנז וצרפת ששימשו למחזור זה, לא נראה שיש להביאה כאן. במחזור ויטרי הנדפס (עמ' 363) נזכרת קדושתא זאת ע"י רבנו חם, אך לא נאמר שם שאמנם אמרו אותה בצרפת.

1. 'אוימתי בחיל כפור' ליום א'. חלקיה הם:
   א. מגן: אוימתי
   ב. מחיה: מאלמי
   ג. משלש: קושט
   ד. אל נא, עד לא מצוקי רגב...חי וקיים וכו'
   ה. קיקלר: אקחה פרי עץ, עם שתי סטרופות 'קדוש' מתחלפות: אנובב, שגיא
   ו. רהיט: ובכן ויהי בשלם סוכו, אז היתה חנית סכו
   ז. סילוק: אקחה בראשון

לפי זה יש כאן קדושתא שבה חסר — בין 'חי וקיים' לבין הקיקלר — הפיוט המכונה ע"י החוקרים 'פיוט ה'[3] שחייב להסתיים במלים 'אל נא לעולם תערץ' וכו'. היות ופייטני א"י מימי הקליר לעתים לא כתבו בקדושתותיהם פיוט כזה[4], יתכן שלפנינו קדושתא שלמה של הקליר. אך הקהילות לא שמרו עליה במקוריותה: פיוט ד (עד לא מצוקי) מעולם לא נאמר במנהג המזרחי (וחסר לעתים גם בצרפת) בטענה שאם אין אומרים 'אל נא לעולם תערץ' גם אין אומרים 'חי וקיים'[5] ובכוון הפוך הוסיפו אחרים את 'אל נא לעולם' לאחר פיוט ד או לאחר הקיקלר אע"פ שלא היה הפיוט המתאים[6]. הפיוט 'אז היתה' לא נאמר בחלק מקהילות אשכנז המערבי ובקצת קהילות בצרפת. בבורגונד לא נאמרו סילוקים בקרובות כל החגים[7] והם באמת חסרים (בשלוש הקדושתות) בכ"י פ, המייצג המובהק של מנהג צרפת[8].

2. 'ארחץ בנקיון'. גם היא ליום א' אך ברוב הקהילות אמרוה ביום ב'. חלקיה הם:
   א. מגן: ארחץ
   ב. מחיה: תשורת
   ג. משלש: אווי סוכת
   ד. אל נא, בל תהי מצות סוכה וכו' חי וקיים וכו'
   ה. אלים כהשעין וכו' אל נא לעולם תערץ
   ו. קיקלר: אמנם מצוה[9], עם שתי סטרופות 'קדוש' מתחלפות: לסוككי, לחדשי
   ז. סילוק: כי אקח מועד

לקדושתא זאת אין רהיטים[10]. פיוט ד' נשמר בסופו בשתי עריכות. הקהילות הוסיפו לקדושתא את הפיוטים הבאים:

ח. 'איומה אשר מפרך'. זהו 'פיוט ד'' אחר (המסתיים ב'חי וקיים') ללא שם מחבר שנשמר בכ"י צרפתי אחד ובשלושה כתבי יד של מנהג רומניא.

3. מאז שמ' זולאי סימן את חלקי הקדושתאות של יניי (פיוטי יניי, ברלין תרצ"ח) באותיות קבועות.
4. פליישר, עמ' 147.
5. עיין מנהגי ר"א טירנא עמ' 46 ובלבוש (או"ח סי' תרנט) 'מפי חזנים קשישים'; ועיין עוד בפרי מגדים, שם.
6. מהרי"ל, הל' סוכה; הוא אף החליף את סדר אמירת שתי הקדושתות בימים הראשונים של סוכות, גם אם יום א' אינו חל בשבת, ומנהג זה נמצא בכמה כתבי יד.
7. צונץ, ריטוס עמ' 64.
8. עיין להלן עמ' מז.
9. צונץ (עמ' 58) משער — על פי בדיקת תוכן שתי הקדושתות — שפיוט זה שייך לקדושתא 'אוימתי' אך לפי זה יהיו בקדושתא אחת שני קיקלרים ובשניה לא יהיה אף אחד. כן הוא משער שהרהיט 'אז היתה חנית' שייך ל'ארחץ' ולא ל'אוימתי'.
10. על השמטת רהיטים מתוך קדושתות הקליר עיין פליישר עמ' 148. ועיין בהערה הקודמת.

ט. קיקלר 'מצות סוכה מעטרת' עם סטרופת קדוש 'בצאתי מחדק מסוכה' למשה בר יצחק, שלא ידוע זמנו[11]. הפיוט (וכן זה דלהלן) נשמר רק בכ"י צרפתי אחד ונאמר שם במקום הקיקלר של הקליר.

י. סילוק 'ארחץ בנקיון כפי' לפייטן קדום ואינו ידוע, אברהם[12].

שתי הקדושתות מסתיימות בכי"י (ובדפוסים) לפני הקדושה ואין להן פיוטים לקדושה[13]. בקצת קהילות מנהג אשכנז המערבי (ובתוכן וורמייזא) אמרו פיוטי קדושה של ר"א הקליר — במוסף:

יא. 'רחיות ארבע'. מבנה ארבעת הפיוטים הוא כקדושת הקליר לראש השנה[14].

3. 'אחות אשר לך כספת' לשמיני עצרת. חלקיה הם:

א. מגן: אחות אשר לך כספת

ב. מחיה: מותמם

ג. משלש: קהל איתנים

ד. אל נא, הטיבה וכו' חי וקיים וכו'

ה. קיקלר: אדורי משבעים, עם סטרופת קדוש אחת: חקוקי באות

ו. רהיט: אז מיוצרו

ז. עוד פיוט במתכונת קיקלר: אצורי מקרב, עם סטרופת 'קדוש' אחת: ביום שמיני עצרת

ח. סילוק: אלה עשיתם

קדושתא זאת נאמרה בתחילה בכל אשכנז וצרפת[15]. הקהילות החלו לבטל את אמירתה בגלל אריכות יתר של תפילת שמיני עצרת הכוללת את תפילת הגשם (שעליה לא וויתרו בשום מקום). במנהג אשכנז המערבי היא נשארה רק במנהג וורמייזא[16]. במנהג המזרחי לא נאמרה מעולם. במנהג צרפת אמרוה הרבה אך גם שם החלו לבטלה[17]. בק"ק צרפת אמרוה בשמחת תורה[18]. גם במנהג רומניא היתה נפוצה, אך גם שם לא הגיעה למחזורים המודפסים.

חמשת הפיוטים הראשונים נמצאים בכל כתבי היד המביאים את הקדושתא. פיוט ו' לא נמצא אלא בקטעי גניזה[19], אך צונץ הכירו. פיוט ז' נאמר באשכנז וצרפת רק מעט והסילוק נתבטל, כנהוג, בק"ק צרפת. לפני הסילוק הוסיפו הקהילות:

ט. 'אחות קטנה' שריד של רהיט שנאמר בוורמייזא.

י. 'להרבות שמחה', סוף של פיוט שנמצא בקטע גניזה בתוך הקדושתא (לפני הסילוק).

יא. 'תשורת תודות', רהיט קדום שנמצא בכ"י אחד של מחזור רומניא.

11. צונץ (עמ' 333) סבור שהוא קדום ומשער שהפייטן אולי כתב קרובה שלמה לסוכות.

12. צונץ, עמ' 90.

13. וכך נהגו פייטני א"י כרוב קדושתותיהם; פליישר עמ' 150.

14. מחזור לימים נוראים, כרך א' עמ' 216 ואילך.

15. צונץ, ריטוס, עמ' 140; הקדושתא נמצאת בכ"י ת° המיצג יפה את מנהג אשכנז המערבי הקדום.

16. ונרפסה כשתי המהדורות של מנהג וורמייזא. עיין להלן עמ' מה.

17. בסדר טרוייש (עמ' 36): 'אין רגילים לומר אחות'.

18. הפרדס, עמ' רלט (אך שמא יש שם טעות סופר); צונץ, עמ' 59.

19. עיין פיוטי יני (מהדורת מ' זולאי), עמ' שפד.

4. תפילת הגשם[20] 'אף ברי'

תפילת גשם חייבת להאמר במוסף[21], ולמוסף כתבו הפייטנים בדרך כלל 'שבעתא', כלומר קרובה שמפייטת את שבע הברכות של תפילת העמידה. גם תפילת הגשם 'אף ברי' של ר"א הקליר היא במקורה שבעתא. מבנה המקורי הוא כך:

א. פיוט למגן: אף ברי

ב. פיוט למחיה: יטריח

ההרחבה הגדולה שבתוך השבעתא הכוללת את הפיוטים הבאים:

1. אפיק מען
2. אקשטה כסל
3. תכנם לארץ
4. יפתח ארץ
5(א). איום זכור נא
5(ב). (אלטרנטיבי) זכור אב
6. שאתה הוא וכו'

ג. פיוט ל'האל הקדוש': עב עני

ד. פיוט לברכה האמצעית. פיוט זה עדיין לא נתגלה[22].

ה. פיוט לברכת העבודה ('שאותך לבדך'): יפיץ זרם

ו. פיוט לברכת ההודאה: ענן רווי

ז. פיוט לברכת 'עושה השלום': אורו האיר

מתוך קומפוזיציה זאת עברו לאירופה (למנהגי אשכנז, צרפת ורומניא) החלקים א-ב6, כלומר תפילת הגשם הנפוצה מסתיימת עם הזכרת 'משיב הרוח ומוריד הגשם'. הפיוטים ג, ה-ז נודעו מתוך קטעי גניזה בלבד[23] והובאו במחזור זה כדי להשלים את התמונה של המערכת המקורית.

נעמוד כאן על תפקידי הפיוטים בתוך המערכת:

א-ב: 'אף ברי' ו'יטריח' הם פיוטי מגן ומחיה. הם שונים מפיוטים כאלה בקדושתא הן בקוצרם והן בחוסר הפסוקים בסיומם. זוהי הדרך שבה עיצבו הפייטנים את קטעי היסוד של השבעתא בכל מקום[24].

1. 'אפיק מען'. זהו פיוט ראשון של הרחבה והוא 'רשות' מבחינת תוכנו. מחברי מערכות כאלה רחו את ה'רשות' אל תחילת ההרחבות, כלומר לאחר שני פיוטי היסוד. בפיוט הקדום הסתיים ה'רשות' תמיד בפסוקים. כמו בקדושתות נעלמו הפסוקים כבר בחלק מכתבי היד המאוחרים (ואינם בדפוסים הרגילים) אך נמצאים בכל כתבי היד הקדומים. כמו בקדושתות[25], הדפסנו את כל הפסוקים שנמצאים בכתבי היד ולא נרשמו בענין זה חילופי נוסח. הפסוק האחרון הוא — כמו ב'רשויות' אחרים[26] — 'ברוך אתה ה' למדני חוקיך' (תהל' קיט יב).

20. על כל הנאמר להלן עיין אצל פליישר עמ' 196 ואילך. ולאחרונה במאמרו 'לקדמוניות פיוטי הטל (והגשם)'. קובץ על יד ספר ח (יח), ירושלים תשל"ו, עמ' 93 ואילך.

21. משנה תענית א ב.

22. אך לדעת פליישר 'אין להעלות על הדעת' שלא נכתב ע"י הקליר (במאמרו הנ"ל עמ' 93 הערה 1).

23. על מקום פרסומם הראשון ע"י אלבוגן עיין אצל פליישר, שם.

24. עיין למשל בשבעתזת למוסף של שבתות פר' שקלים והחודש המודפסות בסידורים רבים.

25. עיין מבוא למחזור לימים נוראים עמ' לו.

26. כגון במחזור לר"ה עמ' 232; ליום כפור עמ' 430.

2. 'אקשטה כסל'. זהו החלק הראשון של 'סדר יצירה'. הפייטן מתאר, בעזרת חומר מדרשי רב־גווני, את תפקיד המים בבריאת העולם, החל מלפני תחילת הבריאה ועד לנהר היוצא מגן עדן.

3. 'תכנם לארץ'. מבחינת התפקיד זהו המשכו של מס' 2. הפייטן מתאר את השקאת האדמה לאחר בריאתה ע"י נהרות וגשם ושר גם על ארץ ישראל. גם שני פיוטים אלה מסתיימים בפסוקים.

4. 'יפתח ארץ'. פיוט זה מכונה 'סדר' או 'סדר פסוקים'. בעוד שבשני הפיוטים הקודמים יצר הפייטן בחפשיות, כפה הוא על עצמו בפיוט זה מסגרות וצורות מסובכות (תאורן המפורט בא בראש הפיוט, במחזור) עד שיש בידינו סטרופות פיוט מחוברות ולא פיוט אחד. בפיוט זה לא באים הפסוקים בסופו, אלא לאחר כל זוג של סטרופות. הם ערוכים לסרוגין, כדומה ל'תקיעתא' שבראש השנה[27], לפי סדר תורה, נביאים, כתובים. לאחר עשרים ושתים סטרופות כפולות מסתיים הפיוט בפסוקי תורה (גם זה כבמוסף של ר"ה) המדברים בשבחה של א"י. בזה מסתיים עיקרה של המערכת. מה שבא אחר כך אינו דומה לפיוטים הקודמים ובחלקו בודאי אינו של הקליר[28].

5(א). 'איום זכור נא לשואלי מים'; פיוט פשוט שכל טוריו מסתיימים ב'מים' וזה הסימן ל'רהיטים' שהיו רגילים במקום זה בפיוטי גשם (וטל) הקדומים. בניגוד לארבעת הפיוטים הקודמים, שנאמרים בכל המנהגים, נאמר פיוט זה רק במנהג אשכנז המערבי ונמצא בקצת כתבי יד של מנהג צרפת ורומניא. קדמותו של הפיוט מוכחת מהופעתו עם הפיוט הקודם בארבעה קטעי גניזה.

5(ב). 'זכור אב'. פיוט (סטרופי, עם טורי פזמון מתחלפים) שתפקידו מקביל לפיוט הקודם, ובא במקומו בכתבי יד של המנהג המזרחי ובקצת כתבי יד של מנהג צרפת. פיוט זה אינו נמצא בקטעי הגניזה וכנראה מאוחר (וממוצא אירופי).

6. 'שאתה הוא'. אין זה פיוט אלא קטע בפרוזה הכולל את 'ההזכרה' (שמעתה היא חובה במשך ימי החורף). קטע זה נמצא בכל תפילות הגשם[29] וקדום לפיוטי הקליר. הביטויים הזוגיים 'לברכה ולא לקללה לחיים ולא למוות' וכו' (שבכתבי היד הם מרובים מן הנדפסים) מותאמים אל הביטוי 'ממית ומחיה' שבתפילת הקבע, שאליו חוזרת כעת תפילת הש"ץ[30].

פייטנים הוסיפו פה ושם פיוטים סביב למערכת של הקליר. בכתבי היד נמצאות התוספות הבאות:

(1) 'אפתח פי' ליהודה. זהו רשות אשר בניגוד למנהג העתיק הושם לפני 'אף ברי'. נמצא בכתבי יד של מחזור רומניא.

(2) 'אמרי פי', ללא חתימת שם מחבר. רשות (שמסתיים עם פסוקים) שנאמר לפני 'אפיק מען' (שהוא הרשות של הקליר). נמצא בכי"י מנהג צרפת ורומניא.

(3) 'תתיר קשרי מים'. פיוט (כנראה רק שריד של פיוט) שנאמר בק"ק צרפת במקום מס' 5(א)-(ב) דלעיל.

לפי מנהג צרפת סיים הש"ץ את חזרת תפילת מוסף של שמיני עצרת, כבימים נוראים, עם 'כי בי ירבו ימיך' וכו' ועם 'היום תאמצנו' וכו'. לפני כן אמרו בק"ק צרפת פיוט זה:

(4) 'אנא חשור', ללא חתימת שם המחבר.

27. עיין במחזור לר"ה עמ' 241 ואילך, 253 ואילך ועוד.
28. וכבר במנהגים קדומים לא אמרום בצרפת. עיין צונץ, ריטוס, עמ' 64.
29. במנהג בני רומא נאמר קטע זה בלבד בתפילת גשם.
30. כך היה בימים קדומים. המנהג המאוחר הוא שהחזן מתחיל ב'מכלכל חיים בחסד'.

הושענות

בכתבי היד של מחזורי אשכנז וצרפת מפוזרים כחמישים פיוטי הושענות. עשרים ואחד מהם נכנסו למחזורים הנדפסים של שני מנהגי אשכנז. מתוך עשרים ואחד פיוטים אלה נאמרים תשעה עשר פיוטים בשני המנהגים (אמנם לא לפי אותו סדר, עיין להלן) ורק בשני פיוטים חלוקים המנהגים: אלה שני פיוטים שונים הנאמרים בשבת בשני המנהגים. כל כתבי היד של מנהגי אשכנז (מערב ומזרח) מביאים רק עשרים ואחת הושענות אלה (אמנם לא תמיד את כולם) ואלה יכולים להחשב ל'הושענות של מנהג אשכנז'[31]. בכתבי היד של מנהג צרפת רשומות עוד עשרים ושבע הושענות[32]: פיוטים אלה מפוזרים בכתבי היד בדרך לא קבועה — קצת פה וקצת שם — ולידם רשומות תמיד גם קצת הושענות 'אשכנזיות' שגם הן שונות מכתב יד לכתב יד. גם בענין ההושענות לא הגיע מנהג צרפת לגיבוש מלא לפני הגירוש.

אפשר לסווג את ההושענות בדרכים שונות. נתחיל בשמות הפייטנים:

ר' אלעזר הקליר. שמו מסומן אמנם רק ב'תתנו' (10) וב'אומן ישעך בא'[33] (20), אך לדעת החוקרים[34] הוא מחברן של כמעט כל ההושענות של מנהג אשכנז (שאינן מסומנות במפורש בשם אחר).

ר' יוסף אבן אביתור (ספרד והמזרח, מאה עשירית). מבין עשרות ההושענות שכתב[35], נכנסה למנהג צרפת הושענא אחת: 'אל נערץ' (א).

יצחק, פייטן קדום לא ידוע[36], אשר כתב כנראה מערכת שלמה של הושענות לחוה"מ, שבת חוה"מ והו"ר. בין ההושענות שנמצאות במחזור ויטרי הנדפס (יא-כז), יש שש הושענות מסומנות בשם יצחק (יז, כ, כב, כד, כה, כז) ואולי כולן ממחבר אחד.

ר' יוסף טוב עלם (צרפת, מאה יא). פיוטי הושענא שלו לשבת (ח) 'אנא יחיד' ו'כהושעת טמון' היו נפוצים במנהג צרפת.

ר' מנחם בן מכיר (גרמניה, מאה יא)[37], חיבר 'כהושעת' לשבת (14) שנתקבלה רק במנהג המזרחי. **מנחם**, שאינו ידוע. הושענא לשבת 'אמוני ארץ' (טז) נמצאת במחזור ויטרי הנדפס.

ר' שמואל החסיד ב"ר קלונימוס (גרמניה וצרפת, מאה יב), זהו כנראה הפייטן האחרון שהושענא שלו נתקבלה במחזור אשכנז. 'כהושעת אב המון' (13) נמצאת ללא קביעות בכתבי יד של מנהג אשכנז אך קבועה מאד במנהג צרפת[38]. היא נתקבלה למנהג אשכנז המערבי דוקא לשבת[39] אע"פ שאין לתוכנה קשר לשבת[40].

31. להושענות אלה ניתנו להלן, במחזור עצמו, מספרים, ויוזכרו להלן לפי מספור זה. אין צריך לומר שהכינוי 'אשכנזיות' הוא רק לצורך תיאורנו כאן שהרי רובן נאמרו במנהגי המזרח הקדומים (עיין בקטעי הגניזה שהובאו כאפראט של חילופי הנוסחאות) ובמחזור רומניא ונאמרות גם במנהג בני רומא; עיין צונץ, ריטוס עמ' 91.
32. להושענות אלה ניתנו במחזור סימנים של אותיות (א-כז).
33. הסימן נמצא בקטע של פיוט זה שנשמט במנהגי אשכנז ונמצא במנהג בני רומא.
34. צונץ עמ' 59; פליישר עמ' 255; ועיין ר' היינמן, התפילה וכו' עמ' 88 ואילך.
35. צונץ, עמ' 180 ואילך.
36. צונץ, עמ' 90.
37. עיין לעיל עמ' כה, הערה 40.
38. סדר טרוייש (עמ' 34) מדגיש שאין אומרים 'כהושעת אב המון' בהו"ר, אך אומרים בכל שאר ימי חוה"מ, ועיין להלן הערה 47.
39. כך הוא כבר במחזור וורמייזא ובמחזור ויטרי כ"י רג"יו (שיש לו רק הושענות 'אשכנזיות'). בצרפת אמרוה בחול.
40. הבית האחרון ('כהושעת שומרי מצוות'), החתום בשם המחבר, צורף, משום מה, ע"י המדפיסים לסוף ההושענא 'כהושעת אלים'.

נתן, לא ידוע[41]. חיבר הושענא 'איש יוולד' (י) שהיא בנויה לפי 'אומן ישעך' להו"ר ונמצאת בכ"י צרפתי אחד.

בהושענות נהגו רוב הפייטנים לא לחתום את שמותיהם ולכן בודאי אין הרשימה הנ"ל שלמה.

ההושענות נחלקות לפי תפקידן.

ראשית יש להבדיל בין הושענות להושענא רבה לאחרות. הושענות הו"ר ניכרות בהזכרת ערבה, כגון 'דורשיך בענפי ערבות'...הושע נא' (16), או בבקשה מפורשת וחזקה לגשמים[42], כגון 'מטרות עוז לסממה...קרים לזמרה...' (5). מאז ר"א הקליר נהוג לסיים את ההושענות בהו"ר עם פיוט משיחי (שאין בו בקשה על המים) שכל בתיו מסתיימים ב'מבשר ואומר' (20)[43]. הושענות שאר הימים מתאימות בדרך כלל גם להו"ר ולפי כל כתבי היד באמת נאמרות בהו"ר גם הושענות מן הימים הקודמים. כאמור[44], נהגו בכל המנהגים בימי הביניים לומר הושענות בשבת, והפייטנים חיברו הושענות מיוחדות ליום זה (11, 14, ח, טז, יז). יש שסוג של הושענות מקבל תפקיד מסוים יותר בתוך סדר התפילה: מימים קדומים נהגו לפתוח בכל יום בהושענא (קדומה מאד) 'למענך אלהינו'[45] וכו' ומסיימים בששת הימים הראשונים עם הושענא שמבנה בתיה הוא 'כהושעת...כן הושענא'[46]. בכתבי היד יש 'כהושעת' שונים ולא היתה חובה לומר דוקא 'כהושעת אלים' של הקליר[47]. סוג זה ניכר על פי מבנה בתיו וקל לסווג גם את שאר ההושענות על פי מבניהם (אמנם לא קיבל אף סוג אחר תפקיד ברור בסדר אמירת ההושענות כסוג 'כהושעת'). החוקרים, מימי צונץ, תיארו סוגים אלה לפי מידת מורכבותם והם העלו שפייטנים מאוחרים השתמשו, דוקא בהושענות, במבנים קדומים ולכן אין לקבוע לפי מורכבות המבנה על גיל ההושענות האנונימיות[48].

הסוגים הפשוטים ביותר הם בעלי הטורים הקצרים ביותר. יש ביניהם כאלה שאף אין בהם חרוז, כגון: 'אבן שתיה' (2). גם 'אדמה מארר / בהמה ממשכלת' (6) שייך לסוג הפשוט אף על פי שהמבנה התחבירי מסובך יותר[49]. אם יש חרוז בסוג הפשוט הרי הוא מבריח, כגון 'אערוך שועי / בבית שועי' (3). לעתים סוג זה מפותח על ידי טורים ארוכים יותר, כגון: 'אדון צור ישעי / גדול אורי וישעי' (ו), או אף עם ארבע וחמש תיבות בטור: 'אל נערץ בסוד קדושים רבה / ברך אום מיחדת ברוח נדיבה' של אבן אביתור (א). יש שמקשטים את הטורים על ידי תיבה קבועה בראש הטור, כגון 'למען איתן הנזרק בלהב אש / למען בן הנעקד על עצים ואש' (9).

41. צונץ, עמ' 488: אולי מאה י"ג.

42. עיין לעיל עמ' כ.

43. עיין בסדור רס"ג עמ' רנב. בפיוט 'יפה נוף' לר"י אבן אביתור, הנהוג במחזורי הספרדים, ובפיוט של נתן (י) (עיין לעיל).

44. לעיל עמ' יט.

45. פיוט זה (שלא סומן במחזור במספר) נמצא בדפוסי העדות רק בהלקו הראשון. אך קטעים מקוריים נוספים ממנו נתגלו, כפי שיובא להלן במחזור בתחילת סדר ההושענות.

46. כך נוהג גם ר"י אבן אביתור, אך רס"ג לא נהג כך.

47. סדר טרוייש (עמ' 34): 'כהושעת אלים. אב המון. פעם זו ופעם זו וחיזרת חלילה לכל ששת ימי החג'. וכן הוא במחזור ויטרי הנדפס עמ' 450.

48. פליישר, עמ' 254 ואילך.

49. אותו פייטן קדום יצחק, (עיין לעיל) חיבר שני פיוטים כאלה — כ ו־כב.

חד־גוניות הטורים הזהים נשברת ע״י יצירת זוגות של טורים, כגון (כד)

למען אסף להחיות שבעה שבעה / ברכתך יבורכו יושבי בסוכה שבעה

למען גלילות פלשת הציב לעדה שבעה / דרוש לטובה סופרי שבועות שבעה

או עם פיתוח נוסף (יב):

למען גבר הנקרא אב המוני / היום תדשן פתי ושמני וייני

למען הורצה לשיי ונימול לשמיני / היום תוציא לאור משפטי ודיני

הסוגים המורכבים יותר הם בעלי החרוז המתחלף בכל שניים שלושה טורים, כגון סוגי ׳כהושעת׳ דלעיל או המסתיימים ב׳מבשר ואומר׳ דלעיל. לעתים רחוקות מפתחים הפייטנים את המחרוזות עוד יותר, כגון ב׳תענה אמונים׳ (18) או אף בונים מחרוזות מסובכות, אך יפות מאד, כגון בהושענות ר״י טוב עלם ויצחק (ח, יז כה)[50]. הפיוטים המורכבים ביותר בדרך הטבע מסובכים מדי ולא נאמרו בשעת ההקפות אלא מכוונים להאמר בשבת או בהו״ר לאחר שבע ההקפות כשהחזן עומד לפני המחזור שמונח על העמוד.

כאמור, נקבע באשכנז וצרפת הנוהג לפתוח בכל יום ב׳למענך אלהינו׳ ולסיים ב׳כהושעת׳. ביניהם אמרו בכל מקום רק הושענא אחת[51]. מבחר הושענות אלה בששת הימים הראשונים וסדר אמירתם לא היו קבועים בתחילה: בצרפת לא היתה כנראה כל קביעות בעוד שבאשכנז נהגו לומר אחת מן ההושענות הקצרות. לדוגמה: מחזור וורמייזא: למען אמיתך, אדון המושיע, אום אני חומה, אבן שתיה, אדמה מארר. מחזור ויטרי, כ״י רג׳יו: למען אמיתך, אערוך שועי, אדון המושיע, אל למושעות, אדם ובהמה, אדמה מארר[52].

מתוך כתבי היד הצרפתיים כדאי למנות אלו הושענות ׳אשכנזיות׳ לא נאמרו. ברוב כתבי היד הצרפתיים חסרים: למען אמיתך, אבן שתיה, למען איתן. נוסף לכך חסרים (לדוגמה):

כ״י פ: אל נא תעינו, למען תמים[53], תענה אמונים.

כ״י ט: כהושעת אב המון, כהושעת אדם.

באשכנז נקבעו המנהג המערבי והמזרחי ע״י המהרי״ל ור׳ אברהם קלויזנר ואלה הובאו בדפוסים[54]. אע״פ שנראה שפרטי הסדר הם מקריים וללא חשיבות[55], נתנו טעמים שונים לקביעתו[56]: במנהג המזרחי אמרו שלא נאה לומר תחנונים של ׳אערוך שועי׳ ביו״ט — בניגוד למנהג המערבי — אך מאידך חשוב לאומרו קרוב מאד ליו״כ. לפיכך יש לאומרו ביום ראשון של חוה״מ. ׳אדון המושיע׳ אסור לומר לפני יום ששי (בגלל הזכרת גשמים שבו) לפי המנהג המזרחי (ואם יום ששי חל בשבת אין אומרים פיוט זה כלל) ולפי המנהג המערבי אין אומרים אותו לפני הו״ר. נוצרו גם הבדלים בין המנהגים בהושענות להקפות של הו״ר[57] אך שבע ההושענות האחרונות (מן ׳כהושעת אלים׳ עד ׳אומן ישעך׳) זהות בשני המנהגים.

50. הן בנויות במתכונת הושענות אבן אביחור, עיין צונץ עמ׳ 137.

51. בניגוד לעדות אחרות, עיין במחזורים השונים.

52. ביניהן (ובמקום אחת מהן) שולבה ההושענא המיוחדת לשבת.

53. מכאן כנראה הדגשת בעל תשבץ, סימן קמט: ׳ואומר בהו״ר למען תמים׳: הושענא זאת אינה חסרה בשום כ״י אשכנזי משני המנהגים.

54. על פרטיהם עיין בגוף המחזור.

55. כדברי בעל ערוך השולחן (לאו״ח סי׳ תרסג): ׳לכאורה למה לנו לשנות, אך אין משיבין על המנהג בדבר שעל פי דין אין שום עיכוב אם כה ואם כה׳.

56. עיין במנהגי ר״א קלויזנר ור״א טירנא (עמ׳ 47) ובצורה מפורטת ומסכמת בלבוש סי׳ תרסג.

57. רק הדפוס יצר את הנוהג האחיד של המנהג המערבי. למהרי״ל היה עוד מנהג שונה.

הפיוטים לקריאת התורה בשמחת תורה

מימים קדומים אמרו פיוטים לכבוד סיום קריאת התורה[58]. פיוטים אלה אינם קשורים לתפילת קבע מסוימת ואין להם תפקיד ליטורגי מדויק ולכן התפתחו בעדות השונות פיוטים מסוגים שונים ומגוונים[59]. אין, וגם לא היה, טעם הלכתי שיחייב מסורת מדויקת ומגבילה לפיוטים כאלה. בכל זאת נקבע באשכנז סדר פיוטים ופזמונים לשמחת תורה בתקופה די מוקדמת, ומה שנמצא בדפוסי המחזורים היום, ככר נאמר ע"י הקהילות במאה הארבע עשרה. לפי תפקידם אפשר לחלק את הפיוטים לשלוש קבוצות:

הפיוטים לשעת הוצאת ספרי התורה[60], הפיוטים לכבוד ה'חתנים' והפיוטים לאחר הקריאות ולשעת הכנסת הספרים.

הוצאת ספרי תורה

1. 'ידידי אל' לשמואל (אינו ידוע). פיוט על 'גדלו לה' אתי' לפני הולכת ס"ת לבמה. בפיוט משולב פסוק מתוך קריאת וזאת הברכה. הפיוט נפוץ מאד בכי"י צרפתיים[61] ולא ידוע כלל במנהגי אשכנז.
2. 'אוהבי ה'' למשה הכהן (אינו ידוע). מקביל לפיוט הקודם ונמצא בכ"י צרפתי אחד בלבד.
3. 'אלהי הרוחות' ללא שם מחבר. זוהי ליטאניה (כמו בפיוטי הושענות פשוטים[62]) ונאמר בשעת הולכת ס"ת לבמה. הפיוט נמצא רק במעט מאד כי"י אבל היה ידוע בכל שלושת המנהגים[63].

חתן תורה

בסוף המאה העשירית חידש ר' שמעון בר יצחק וכתב 'רשות לחתן', כלומר הזמנה מפוייטת כשהחתן עולה לתורה ברוב־עם בשבת שלאחר החתונה[64]. פייטנים אחרים הלכו בעקבותיו ופחות ממאה שנה לאחר מכן הורחב מנהג זה לחתני שמחת תורה ע"י ר' מאיר בר יצחק ש"ץ. רמב"י ש"ץ כנראה עדיין אינו מעז לכתוב 'רשות' בכל סממניו ולכן מוותר על הסימן המובהק של פתיחת הקטעים בתיבות 'ברשות...ומרשות...'. כמעט ודאי שעצם השימוש בסוג פיוטי זה בשמחת תורה גרם לבדיחות דעת והפתעה בשמחת הקהל ונדמה ששיבוצי מקרא שונים ב'רשויות' של רמב"י ש"ץ הוסיפו להגדיל הרגשה זאת. מעתה כתבו גם פייטנים אחרים באשכנז ובצרפת 'רשויות' לחתני ש"ת ונתנו בהם את כל הסימנים הרגילים של 'רשות לחתן'. לעתים גם קרה שהשתמשו, תוך שינויים קטנים, ב'רשות לחתן' רגיל בשביל חתני ש"ת[65]. הרשויות לחתן תורה שנכנסו למחזור זה הם אלה:

4. 'מרשות האל הגדול' ללא חתימת מחבר. נמצא כמעט בכל כתבי היד של שני מנהגי אשכנז ונדפס בשני המחזורים. נהוג גם במחזורי בני רומא ורומניא.
5. 'מרשות יסד ארץ' ליוסף בר נתן (מאה יב)[66]. נמצא רק בשני כי"י של המנהג המערבי.

58. עיין ריצ"ג עמ' קיז.
59. עיין א' יערי, תולדות שמחת תורה, עמ' 383 ואילך.
60. כאמור לעיל (עמ' כו) לא נהגו הקפות באירופה עד המאה ה־יח.
61. בסדר טרוייש (עמ' 35) נקבע שיש לאומרו 'לפני ארון הקודש'.
62. י' היינמן (התפלה וכו' עמ' 88) סבור שבמקורו פיוט זה היה הושענא.
63. הוא אינו ידוע מחוץ לאשכנז וצרפת.
64. פיוטי ר' שמעון בר יצחק, מהדורת א"מ הכרמן, ברלין־ירושלים תרצ"ח, עמ' קפד; פליישר עמ' 472.
65. עיין להלן.
66. מחבר המעריב 'שמיני אותותיו' והתוספת 'אורות באר המים' דלעיל. צונץ, עמ' 271.

6. 'מושך חסד' לר' מאיר בר יצחק ש"ץ (הנ"ל). זהו פיוט בן ארבעה בתים שווים בגודלם ובטוריהם. וגם בזה הוא שונה משאר 'רשויות'. 'רשות' זה נמצא בכל כי"י של מנהג צרפת[67], אך רק בהם.

בכתבי יד של המנהג המזרחי (כלבד) נמצאים פיוטי 'מי שברך' לחתני ש"ת שנאמרו לכבודם לאחר קריאותיהם. הקהילות כנראה קטעו את הפיוטים בגלל אורכם ואולי זאת הסיבה שאין אנו יודעים בבירור את שם מחבריהם. לחתן תורה יש בכתבי היד שני 'מי שברך':

7. 'מי שברך...יאמצהו במליצה'. נפסק לאחר אות כ'. מבנה כל הפיוטים מסוג זה אחיד: בתים בני שלושה טורים עם חרוז פנימי לשני הטורים הראשונים שבכל בית, וחרוז מבריח לכל סיומי הבתים.

8. 'מי שברך...יהי שדי בעזרו'. בגלל הקיטוע אין אנו יודעים אלא ששם המחבר "יצחק ברבי...'

חתן בראשית

הפיוטים מקבילים בדרך כלל לפיוטי חתן תורה.

9. 'מרשות אלהי האלהים', ללא חתימת שם. לפי מקור אחד[68] הוא 'מיסוד חסידים הראשונים חכמי הישיבה ויש אומרים שבמדינת מגינצא הוסד מישיבה ימים רבים קודם הגזירה שהיתה בכל מלכות אשכנז בשנת תתנ"ו...'. לפ"ז הוא מן הקדומים שברשויות ש"ת. נמצא בכל כתבי היד של המנהג המערבי ולעתים נדירות במנהג המזרחי וצרפת. נדפס במחזור המנהג המערבי.

10. 'מרשות מרומם' למנחם ברבי מכיר[69]. נמצא ברוב כתבי היד של המנהג המזרחי ונדפס במחזורו. לא ידוע בצרפת וכמעט לא ידוע במנהג המערבי.

11. 'מרשות אומר עצתו' ליוסף בר נתן, מחבר 'מרשות יסד ארץ' הנ"ל.

12. 'מקדים וראש' לר' מאיר בר יצחק ש"ץ הנ"ל.

13. 'מי שברך...אלהי מיני'.

14. 'מי שברך...יאומץ בדת'. גם שני פיוטים אלה קטועים ולא ידוע שם מחברם.

15. 'יפה נוף' לר' יקר הלוי (מאה יג, גרמניה[70]). זהו שיר שקול לחתן שהועתק בסידור (מנהג מערבי) אחד בשביל חתן בראשית עם הוראה לדלג על כמה שורות המתארות את הכלה, ושאי אפשר לפרשן בדרך אליגורית על התורה.

לאחר קריאת התורה

16. 'אשר בגלל אבות'[71]. מימים קדומים מאד (אולי עוד בימי התלמוד בא"י) הרחיבו, בדרך של פיוט כלתי מחורז, את הברכה האחרונה של העולה לתורה בשעת סיום קריאת כל התורה. במקום הנוסח הרגיל פתחו 'בא"י אמ"ה אשר בגלל אבות בנים גדל...' והמשיכו בסיפור ממחיש מאד על נתינת התורה והלוחות למשה רבינו ועל מות משה. הסיפור נסתיים בהזכרת יהושע שקיבל תורה ממשה ונחתם בברכה[72] 'בא"י הבוחר בצדיקים ונתן תורה לעמו ישראל על ידי משה רבינו'. ברכה

67. סדר טרוייש (עמ' 35) קובע שיש לאומרו.
68. עיין קטלוג נויבואר לספרית בודלי, כ"י מס' 1103.
69. עיין לעיל עמ' כה הערה 40.
70. צונץ עמ' 487.
71. על 'פיוט' זה עיין י' היינמן, התפלה וכו' עמ' 106 ואילך ושם גם ציונים לספרות בנושא. ועיין פליישר עמ' 46.
72. בחתימה יש שינויי נוסח ולשון. מובא כאן הנוסח הרגיל במנהג צרפת.

מפויטת זאת לא נזכרת בתלמודים ולכן התנגדו לאמירתה בימי הגאונים. בקצת עדות שמרו עליה כבמקורה. באשכנז ובצרפת עקרו אותה ממקומה הראשון (כברכה אחרונה של חתן תורה), העבירו אותה לאחר ההפטרה וביטלו בכל מקום את הברכה הפותחת. במנהג אשכנז המערבי ביטלו גם את הברכה האחרונה עם השורות האחרונות שלפניה ושמו במקומם שורה לא מקורית: 'משה מת מי לא ימות / על פי ה' מת משה רבינו'. במנהג צרפת וברוב קהילות המנהג המזרחי שמרו עוד שנים רבות על הברכה החותמת אך במאה הי"ד הלכו גם במנהג המזרחי בעקבות המנהג המערבי והברכה האחרונה נעלמת בכתבי היד[73]. 'פיוט' עתיק זה השפיע כנראה בתוכנו על אופי הטקס שלאחר קריאת התורה, ובאו לכאן פיוטים שהם מעין הספדים על משה רבינו[74].

17. 'אשריך הר העברים' לאברהם אבן עזרא. פיוט זה נמצא כמעט בכל כתבי היד של מנהג צרפת, ורק בכ"י אחד של המנהג המזרחי. ר"א טירנא[75] אומר שיש לאומרו בין הברכה הראשונה של ההפטרה לבין הפסוק הראשון, והיו שאמרוהו לאחר הפסוק הראשון של ההפטרה[76].

לאחר קריאת ההפטרה (ולאחר אמירת 'אשר בגלל אבות') רשומים בכתבי היד פזמונים שונים, אשר רובם גם הגיעו למחזורים המודפסים, לעתים כשהם מקוטעים:

18. 'שישו וגילו'[77]. היה נהוג בשלושת המנהגים.
19. 'אשריכם ישראל'. היה נהוג בצרפת ובמנהג המזרחי.
20. 'התקבצו מלאכים'. לא היה ידוע בצרפת.
21. 'אגיל ואשמח'. לא היה ידוע במנהג המערבי בימי הביניים, אך הגיע לדפוס שני המנהגים.
22. 'שמחו בשמחת תורה'. במנהג צרפת בלבד.

עם הכנסת ספרי התורה לארון אמרו בכל צרפת את הפיוט הבא:

23. 'ה' בו מעייני' לרבנו חם.

גורל פיוטי הרגלים של מחזור אשכנז היה קשה מגורל פיוטי הימים הנוראים[78]. במזרח אירופה התירו הקהילות לעצמן לא לומר את רוב הפיוטים, גם מעבר למה שקבעו פוסקי ההלכה[79]. בקהילות רבות (ובא"י בכולן) נתבטלה אמירת המעריבים, היוצרות, והקרובות ונותרו רק ההושענות, חלקים קטנים של 'הגשם' והרשויות לחתני ש"ת[80]. מבחינה זאת אין המחזור שלפנינו א ל א 'מחזור הסטורי' של מנהגי אשכנז וצרפת.

73. גם ר"א טירנא אינו מזכירה כלל. 'המנהיג' אומר (סי' סא): 'וכן מנהג כל ישראל לאומרו בלי ברכה כלל'.
74. בעל אורחות חיים (הל' ק"ת סי' נה) אף מספר ש ל א ח ר אשרי מוציאים כל ספרי התורה והזקנים עומדים 'על המגדל והספרים בזרועותיהם ו ק ו נ נ י ם כל אחד על פטירת משה'.
75. עמ' 51, וכך הוא בדפוסי מנהג פולין.
76. הלבוש סי' תרסט.
77. בדפוסים בדרך כלל 'שישו ושמחו'.
78. עיין מבוא למחזור לימים נוראים עמ' לה.
79. לדוגמה: רש"ז מלאדי עדיין דן בפרטי אמירת קרובות ובודאי אמר אותן (עיין בשולחן ערוך שלו סי' תרמד); הגר"א פוסק שיש לומר טל וגשם בתוך חזרת הש"ץ כפיוטי ימים נוראים (מעשה רב סי' קנט). בודאי לא אסר איש מעולם לומר פיוטי ש"ת שלאחר קריאת התורה.
80. וכאן יש להעיר על העובדה המשונה שבתקופה מאוחרת מאד נולד המנהג לומר ברגלים (בימים טובים שאין מזכירים בהם נשמות) את הפיוט 'יה אלי וגואלי' (דוידזון י 758) לפני 'אשרי' שלפני מוסף. פיוט זה אינו נמצא בכי"י והוא מופיע כנראה לראשונה בסידור 'שער השמים' עם פירוש השל"ה (אמסטרדם תע"ז, ח"ב, דף רלז ע"ב). שם הוא

כתבי היד[1]

כתבי היד למחזור סוכות מתחלקים — בניגוד לכתבי היד לימים נוראים — לשתי קבוצות: מחזורים וסידורים. נהגו באשכנז ובצרפת כבר מימים קדומים יחסית[2] לרשום במחזורים יוצרות וקרובות אך מעריבים והושענות נכתבו לרוב בסידורים והם חסרים בהרבה מחזורים[3]. מבחינת המנהג מתחלקים כתבי היד לשלוש קבוצות עיקריות:

קבוצה ראשונה: כתבי יד של מנהג אשכנז המערבי[4]

(1) מחזורים

ד = אוקספורד, ספרית בודלי Opp. 167 (קטלוג נויבואר 1042) (*). גם לסוכות הוא משמש כמקור מצוין לטקסט נקי ולשינויי נוסח מענינים. במבחר הפיוטים הוא שגרתי לקבוצה זאת אך בשמיני עצרת רשמו בשוליים את הקרובה 'אחות'.

ה = המבורג, הספריה הממשלתית 107/33. מחזור לימים נוראים ולסוכות. בלי הושענות ומעריבים (חוץ לש"ת). דומה בנוסחותיו מאד לכ"י ע" להלן.

ו = מחזור וורמייזא, כ"י ירושלים (*). בשביל הפיוטים המיוחדים למנהג וורמייזא משמשים גם שלושת המקורות הבאים:

ו° = אוקספורד, ספרית בודלי Mich. 436 (נ. 1025). מחזור וורמייזא לכל השנה (*). משמש למעריבים מיוחדים ולקרובה 'אחות' לש"ע.

ומ = (דפוס) מערבות יוצרות זולתות וסליחות כמנהג וורמייזא, פפד"מ תע"ד.

וז = (דפוס) סליחות עם פסוקים ומערבות ויוצרות כמנהג וורמייזא, זולצבך תצ"ז.

שני הדפוסים הנ"ל תוארו בקרית ספר, כרך לד (תשי"ט), עמ' 388.

מודפס לאחר כל היוצרות (כולל חתונה וברית מילה) עם הכותרת 'בשלוש רגלים קורם אשרי אומרים זה'. משם עבר (עם קצת שינויים) למחזור מנהג פולין וכו'. זולצבך תקי"ח. גם שם הוא עוד לא שולב כמחזור עצמו אלא הודפס לגמרי בסוף (לאחר יוצר לברית מילה). היידנהיים אינו מביאו במחזוריו ולכן לא נאמר אלא בקהילות מזרח אירופה וגם שם לא בכולן. תוכן הפיוט הוא קבלי (האל הוא 'דק על דק' ובורא את עולמו כל"ב נתיבות החכמה) והנחנו את פירושו לחוקרי תורת הסוד. הפיוט פגום בלשונו ובצורתו וכנראה כך הוא מיום חיבורו (במאה הי"ז?).

כתבי היד

1. רשימה זאת בנויה במתכונת הרשימה במבוא למחזור לימים נוראים עמ' נא ואילך. הרכה כתבי יד המשמשים במחזור סוכות שימשו גם שם ותוארו שם (אלה מסומנים להלן בכוכב — (*)). לנוחיות המעיין לא שונו — עד כמה שאפשר — הכינויים ('סיגלות') של כתבי היד המשותפים.

2. כגון בכ"י ת°.

3. כמובן יש מחזורים גדולים ומהודרים ובהם יש הכל. אך למשל בכרך השני של מחזור וורמייזא המפורסם (כ"י ו) אין מעריבים. או בכתבי היד המכונים 'מחזור ויטרי' (ו* ו' ט'), שהם 'סידורים' ממהותם, יש מעריבים והושענות אך אין יוצרות וקרובות. לפיכך גם אי אפשר להסיק מחסרון מעריבים במחזור מסוים שבקהילתו לא אמרו מעריבים. שהרי כמעט ודאי שבאותה קהילה אמרו את המעריבים מתוך הסידורים. מיוחד הוא היוצר (כולל אופן וזולת) של שמחת תורה. שהוא היחיד בכל יוצרות הרגלים שכתוב לעתים בסידורים (כגון כי"י א א' ב ב' ק) ונהגו בו כביוצרות של שבתות מיוחדות (חנוכה, ד' פרשיות וכדו') הכתובים, כידוע, בדרך כלל בסידורים.

4. במחזור לימים נוראים אפשר היה לתת כינויים הכוללים כמקובץ את כל כתבי היד של מנהג מסוים (אותיות עבות מאד, עיין שם במבוא עמ' נא). דבר זה כמעט מחוסר ערך במחזור לסוכות כיון שהחלוקה למנהגים אינה חדה כל כך. לפי זה הכלל הוא שברשימת כתבי היד שבראש האפראט של כל פיוט סדר הקבוצות הוא תמיד: אשכנז המערבי: פולין: צרפת: כתבי יד אחרים (רומניא, איטליה, קטעי גניזה וכו').

ז = אוקספורד, ספרית בודלי Mich. 627 (נ. 1035), משנת 1258. (*). מתאר כנראה מנהג אשכנז עתיק מן הרגיל בכתבי יד אחרים. לעתים יש בו שינויי נוסח שאין להם חבר אלא בקטעי גניזה.

ח = אוקספורד, ספרית בודלי Laud. Or. 321 (נ. 2373) (*). במחזור סוכות הוא מיצג את מנהג אשכנז המערבי (בעוד שבימים נוראים יש בו לעתים מנהג פולין). חסרים מעריבים (חוץ ל'שמיני אותותיו' לש"ע או לש"ת).

ע" = אוקספורד ספרית בודלי, Marshall Or. 42 (נ. 1044) משנת 1406. מחזור לימים נוראים וסוכות. מנהג אשכנז המערבי כפי שהוא זמן מה לפני הדפוס הראשון.

פ' = פרמה, ספרית פלטינה 3138/406, מאה י"ד. כ"י מקושט ויפה מאד. מחזור לימים נוראים וסוכות. עם תפילות קבע, בלי מעריבים והושענות, עם קצת שינויים לעומת המנהג הרגיל.

פ" = פרמה, ספרית פלטינה 3268. מחזור לכל השנה משנת 1322 עם כל הפיוטים הרגילים למנהג אשכנז המערבי.

ר = אוקספורד, ספרית בודלי Reggio 2 (נ. 1024). כרך שני של המחזור (*). מאה י"ד. מבחר המעריבים אינו רגיל. בלי הושענות.

ת° = מודינה, ספרית אסטנסה Or.81. מחזור עתיק (כנראה מאה י"ג) לכל השנה. נוסחותיו דומות לעתים לנוסחות של כי"י מנהג צרפת. יש בו הקרובה 'אחות', אע"פ שכשאר הפיוטים הוא מנהג אשכנז המערבי.

נוסף לאלו השתמשנו לעתים בחמשת המחזורים הבאים:

א* = אוקספורד, ספרית בודלי Mich. 573 (נ. 1099). יש בו פירוש להושענות ומבחר רשויות לחתני ש"ת שאינו רגיל. זהו כרך שני לכ"י Mich. 569.

אב = אוקספורד, ספרית בודלי Opp. 168 (נ. 1041). הובא בשביל מעריבים לש"ע.

כ* = אוקספורד, ספרית בודלי Mich 437 (נ. 1043). גם הוא הובא בשביל מעריבים.

כ" = אוקספורד, ספרית בודלי Mich 616 (נ. 1034). מאה י"ד. בלי מעריבים ובלי הושענות. הובא בשביל קדושת מוסף של סוכות.

כ°° = אוקספורד, ספרית בודלי Mich. 402 (נ. 1039). מאה י"ד. הובא במעריב של סוכות בלבד.

(2) סידורים

א = אוקספורד, ספרית בודלי Opp. 643 (נ. 1109). סידור מן המאה הי"ד. אוסף גדול מן הרגיל של מעריבים. קצת פיוטים מן המנהג המזרחי.

א' = פרמה, ספרית פלטינה 1904/605. הובא בשביל מעריבים ופיוטי שבת שלפני סוכות ושבת חוה"מ.

ב = אוקספורד, ספרית בודלי Can. Or. 86 (נ. 1103). סידור עם פירוש. עם כל הפיוטים לש"ת ובהם גם מיוחדים. הערות הסטוריות בראש הפיוטים על המחברים.

ב' = אוקספורד, ספרית בודלי Opp. 649 (נ. 1102). עם פירוש חשוב לפיוטים ואוסף הלכות ותשובות לחגים. הובא בשביל הושענות ופיוטי ש"ת.

ס' = לונדון, המוזיאון הבריטי Add. 27086. מאה י"ד. עם הרבה מעריבים.

ע = אוקספורד, ספרית בודלי Mich. 569 (נ. 1098). סידור גדול (בן שלושה כרכים) ויש בו גם יוצרות (אך אין קרובות).

ק = אוקספורד, ספרית בודלי Opp. 758 (נ. 1105). נכתב בשנת 1327. מבחר גדול של פיוטים לשבתות מיוחדות וביניהן גם שבת חוה"מ.

קבוצה שניה: כתבי יד של מנהג אשכנז המזרחי (פולין).
כתבי היד של מנהג זה מועטים.

(1) מחזורים

כ = אוקספורד, ספרית בודלי Opp. 166 (נ. 1160) (*). כתב היד נקטע בסילוק של יום ב׳ של סוכות.

כפ = אוקספורד, ספרית בודלי Mich. 420 (נ. 1054). מחזור לסוכות משנת 1427. עם תפילות קבע. מעריבים רבים, אופנים מיוחדים. לעתים תערובת של מנהג מערבי ומזרחי (׳מתנת יד׳ וגם ׳הזכרת נשמות׳; הושענות שבת של שני המנהגים). ׳מי שברך׳ מפויטים לחתני ש״ת.

ך = אוקספורד, ספרית בודלי Opp. 668 (נ. 1026) (*). חשיבותו של כ״י גדול זה היא גם בתוספות המיוחדות שיש בו לעומת שאר כי״י של המנהג המזרחי (כגון פיוטים לש״ת לאחר הקריאה בתורה) בהן מוכחת ההשפעה של מנהג צרפת על המנהג המזרחי.

מ = מינכן, הספריה הממשלתית 69 (*). נקטע באמצע הו״ר.

מ׳ = מינכן, הספריה הממשלתית 21 (*). כמו כ״י ך הוא מכיל את כל מה שאמרו במרכז גרמניה (סכסוניה) ומזרחית לו בימי החגים (כולל שבת לפני סוכות, שבת חוה״מ ומעריבים רבים).

מ״ = מינכן, הספריה הממשלתית 88. מחזור קדום מאד למנהג המזרחי (בחלקו לפני 1300 !) אך אינו לסוכות. הובא רק בשביל שינויי נוסח לאופן ׳אל עיר גבורים׳.

נ = מחזור נירנברג, כ״י ספריית שוקן, ירושלים (*).

(2) במנהג זה השתמשנו רק בסידור אחד:

ל* = המוזיאון הבריטי Add. 26954. מאה י״ד. הובא בשביל מעריבים והושענות.

קבוצה שלישית: כתבי יד של מנהג צרפת[5]

(1) מחזורים

פ = פרמה, ספרית פלטינה 2894/1198. מחזור לארבע פרשיות ושלושה רגלים. כתב היד הטיפוסי ביותר למנהג צרפת לסוכות, ש״ע וש״ת. שינויי נוסח מיוחדים רבים.

צ = אוקספורד, ספרית בודלי Opp. 669 (נ. 1056), מאה י״ג-י״ד. בכל מה שיש בו יכול לשמש (עם כ״י פ הנ״ל) כמייצג מובהק של מנהג צרפת, אך אין הוא שלם.

פ°° = פריס, ספריה לאומית 649. בכתב היד רשומים הפיוטים זה אחר זה וספק אם הוא שימש כמחזור. יש בו פיוטים ששימשו בצרפת בלבד. הובא בשביל הקרובה ׳אחות׳ לש״ע ולכמה פיוטים של מנהג צרפת.

לר = לונדון, בית המדרש לרבנים (Jews' College), Montef. 202 (*). לא שלם ויש בו אי סדר. הובא בשביל כמה הושענות של מנהג צרפת וסדר ש״ת.

ן = ותיקאן Vat. ebr. 322 (*). בלי מעריבים ובלי הושענות. השפעה חזקה של מנהג אשכנז המערבי. דוגמה לחוסר גיבוש סופי של מנהג צרפת.

ט = ברן, ספריה בורגנית 228 (*). חסרות בו קרובות וקצת יוצרות.

(2) סידורים

ו* = מחזור ויטרי, כ״י רג׳יו של בית המדרש לרבנים בניו־יורק (תפילות הקבע תוארו בתוך REJ CXXV (1966) p. 63 ff.). המעריבים הם של מנהג צרפת אך ההושענות הן רובן ככולן הנהוגות באשכנז.

5. על האופי הבלתי מגובש של מנהג זה ועל שינויי הנוסח בין כתבי היד עיין במבוא למחזור לימים נוראים, עמ׳ נג.

ו״ = מחזור ויטרי, אוקספורד ספרית בודלי Opp. 59 (נ. 1100). על כתב היד עיין שד״ל, כרם חמד ח״ג עמ׳ 200 ואילך; א׳ ברלינר, ׳לקוטי בתר לקוטי׳, במבוא למחזור ויטרי הנדפס, עמ׳ 179 ואילך. הפיוטים דומים לפיוטי מנהג אשכנז עוד יותר מאשר בכ״י ו*.

ט׳ = מחזור ויטרי הנדפס (מהדורת ש׳ הורוביץ, פרנקפורט 1893) על פי כ״י המוזיאון הבריטי 27200/01. יש בו סדר הושענות שאינו נמצא בשום כ״י אחר. סדר ש״ת שלו הוא צרפתי לגמרי. במעריבים יש כמה יוצאים מן הכלל.

ל = לונדון, המוזיאון הבריטי Or. 2735 (*). זהו סידור עשיר מאד בפיוטים (אף עם קצת קרובות) לפי מנהג צרפת.

ס = פרמה, ספרית פלטינה 3518. סידור צרפתי באשר לתפילות הקבע ולסדר שמחת תורה, אך ההושענות הן אשכנזיות בלבד. שוב דוגמה לחוסר הגיבוש של מנהג צרפת.

ש = פרמה, ספרית פלטינה 1902/403. סידור מנהג צרפת עם פירוש ודינים. הפיוטים הם מנהג צרפת כנהוג בסידורים (מעריבים, הושענות ופיוטי ש״ת).

קבוצה רביעית: כתבי יד של מחזור רומניא[6]

כתבי היד תוארו כ׳ספונות׳ ח (ס׳ זכרון ליצחק בן צבי) עמ׳ 209 ואילך.

ף = וטיקאן, Vat. ebr. 320

ף׳ = לונדון, Mont. Collection 220

ף״ = לונדון, אשר־מאיר 9.

ף* = פריס, הספריה הלאומית 616.

קטעי גניזה[7]

גא = קמברידג׳, ספרית האוניברסיטה אוסף H 7/19 Taylor-Schechter

גא׳ = הנ״ל H 10/4,3

גב = הנ״ל H 7/23

גג = הנ״ל H 7/25

גד = הנ״ל H 7/36

גה = הנ״ל H 7/37

גו = הנ״ל H 5/140

גז = הנ״ל H 7/3

גח = הנ״ל H 7/6

גט = הנ״ל H 7/12

גי = הנ״ל H 7/15

גכ = הנ״ל H 7/10

גך = הנ״ל H 11

גל = אוקספורד בודל. (2700)/G2

גמ = אוקספורד בודל. (2719)/G5

6. עיין במבוא הנ״ל, עמ׳ נד. על השימוש בכתבי יד ממנהגים שאינם מנהגי אשכנז וצרפת בתוך האפראט של שינויי הנוסח.

7. על דרך צרוף קטעים אלה לאפראט, עיין במבוא הנ״ל עמ׳ נה.

גס = אוקספורד בודל. 2730
גנ = קמברידג׳ ספרית האוניברסיטה אוסף הנ״ל H 5/177
גן = אוקספורד בודל. 2731
גס = קמברידג׳ ספרית האוניברסיטה אוסף הנ״ל Misc. 27,2
גע = הנ״ל Add. 3370
גפ = אוקספורד בודל. 2705/10
גף = ניו יורק, בית המדרש לרבנים, אוסף Adler 3078
גצ = קמברידג׳ ספרית האוניברסיטה Misc. 20/233
גץ = אוקספורד בודל. 2701
גק = אוקספורד בודל. 2743 f. 48
גר = אוקספורד בודל. 2736 f. 36
גש = אוקספורד בודל. 2855
גת = קמברידג׳ ספרית האוניברסיטה Misc. 10/71

ראשי תיבות וקיצורים

י״ג = יש גורסין
י״מ = יש מפרשין
ל׳ = לשון
לה״כ = לשון הכתוב
פי׳ = פירוש
רוו״ה = ר׳ וולף היידנהיים
ר״ל = רוצה לומר

אלבוגן = I. Elbogen, Der Jüdische Gottesdienst in seiner geschichtlichen Entwicklung², Frankfurt a. M. 1924
גינצבורג (אגדות היהודים) = L. Ginzberg, The Legends of the Jews, N. Y. 1909
נויבואר = A. Neubauer, Catalogue of the Hebrew Manuscripts in the Bodleian Library, Oxford 1886
צונץ = L. Zunz, Literaturgeschichte der synagogalen Poesie, 1865
צונץ ס.פ. = L. Zunz, Die synagogale Poesie des Mittelalters², 1920
צונץ, ריטוס = L. Zunz, Die Ritus des Synagogalen Gottesdienstes, 1859
HUCA = Hebrew Union College Annual
JJS = Journal of Jewish Studies
JQR = Jewish Quaterly Review
MGWJ = Monatsschrift f. Geschichte u. Wissenschaft des Judentums
REJ = Revue des Études Juives

רשימה ביבליוגראפית למבוא

אבודרהם = פירוש הברכות והתפלות לר׳ דוד ב״ר יוסף אבודרהם, ירושלים תשכ״ג
ראבי״ה = ספר ראבי״ה לר׳ אליעזר ב״ר יואל הלוי, מהדורת א׳ אפטוביצר, ברלין — ירושלים 1912 ואילך
ראב״ן = ס׳ ראב״ן לר׳ אליעזר ב״ר נתן, מהדורת ש״ו ערנרייך, נ״י תשי״ח
או״ז = ס׳ אור זרוע לר׳ יצחק ב״ר משה מוינא, זיטומיר 1862
אוה״ג = אוצר הגאונים, ערוך ע״י ב״מ לוין, תרפ״ח ואילך
האורה = ספר האורה (מיוחס לרש״י), מהדורת ש׳ בובר, לבוב תרס״ה

אסף ש׳ = תקופת הגאונים וספרותה, ירושלים תשט״ו
ארחות חיים = ס׳ ארחות חיים לר׳ אהרון הכהן מלוניל, ירושלים תשט״ז
האשכול = ס׳ האשכול לר׳ אברהם אב״ד מגרבונא, מהדורת ח׳ אלבק, חלק ב׳ ירושלים תרצ״ח
ברכי יוסף = לר׳ חיים יוסף דוד אזולאי, וינא תר״כ
גנזי שכטר = חלק ב׳ יו״ל ע״י ל׳ גינצבורג, נ״י תרפ״ט
דוידזון = אוצר השירה והפיוט מאת י׳ דוידזון, נ״י תרפ״ה
ד״ס = דקדוקי סופרים, נוסחאות וגרסאות בתלמוד וכו׳ מאת רנ״נ רבינוביץ, מינכן תרכ״ח ואילך
ה״ג = הלכות גדולות ע״פ כ״י רומי, מהדורת ע׳ הילדסהיימר, ברלין תרמ״ח
הלכות גדולות, חלק ראשון, מהדורת ע׳ הילדסהיימר, ירושלים תשל״ב
היינמן י׳ = התפלה בתקופת התנאים והאמוראים, ירושלים תשכ״ד
הלכות הנגיד = לר׳ שמואל הנגיד, נאספו ונערכו ע״י מ׳ מרגליות, ירושלים תשכ״ב
החילוקים = ס׳ החילוקים שבין אנשי מזרח ובני א״י, מהדורת מ׳ מרגליות, ירושלים תרצ״ח
יערי א׳ = תולדות חג שמחת תורה, ירושלים תשכ״ד
ריצ״ג = ס׳ מאה שערים לר׳ יצחק אבן גיאת (׳שערי שמחה׳) מהדורת י״ד במברגר, פירטה תרכ״א
לקט יושר = לר׳ יוסף ב״ר משה, מהדורת י׳ פריימן, ברלין תרס״ג
ס׳ המהרי״ל = לר׳ יעקב הלוי, ורשא תרי״ח
מחזור ויטרי (הנדפס) = מהדורת ש׳ הורוויץ, ברלין 1893
מחזור רומא = עם פירוש קמחא דאבישונא, בולוניא ש׳
מחזור רומניא = סדר תפלות השנה למנהג קהלות רומניא, ויניציה (ר״פ לערך)
ס׳ המחכים = לר׳ נתן ב״ר יהודה, מהדורת י׳ פריימן, קראקא תרס״ט
ס׳ המכריע = לר׳ ישעיה מטראני הזקן, ליוורנו תקל״ט
ס׳ מנהגים לר׳ אברהם קלויזנר = מהדורת ח״י ערנרייך, דעווא תרפ״ט
ס׳ מנהגים לר׳ יצחק אייזיק טירנא = עם הגהות ר׳ משה חזן, ורשא 1890
ס׳ מנהגים דבי מהר״ם = למהר״ם ב״ר ברוך מרוטנבורג, יו״ל ע״י י״ש אלפנביין, נ״י תרצ״ח
ס׳ המנהיג = לר׳ אברהם בן נתן הירחי, ברלין תרט״ו
מעשה רב = מעשה ידי הצדיק...מרן אליהו (הגר״א), ירושלים תרנ״ו
סדור רס״ג = סדור רב סעדיה גאון, יו״ל ע״י י׳ דוידזון, ש׳ אסף, י׳ יואל, ירושלים תש״א
סדור רש״י = מהדורת ש׳ בובר, ברלין תרע״ב
סדור ר׳ שלמה = מיוחס לר׳ שלמה ב״ר שמשון מגרמייזא, מהדורת מ׳ הרשלר, ירושלים תשל״ב
סדור רש״ז מלאדי (הרב) = סדור תורה אור ע״פ נוסח האר״י, כאשר יסד רש״ז מלאדי עם שער הכולל, וילנא תרע״ד
סדר טרוייש = לר׳ מנחם ב״ר יוסף, מהדורת מ״צ ווייס, פפד״מ תרס״ה
סמ״ג = ספר מצוות גדול לר׳ משה מקוצי, ויניציה ש״ז
ערוה״ב = ס׳ ערוגת הבושם לר׳ אברהם ב״ר עזריאל, מהדורת א״א אורבך, ירושלים תרצ״ט ואילך
ערוך השולחן (לאו״ח) = לר׳ יחיאל מיכל עפשטיין, פיטרקוב תרס״ג
ס׳ העיטור = לר׳ יצחק בן ר׳ אבא מארי, למברג 1860
פיוטי ר׳ שמעון בר יצחק = יו״ל ע״י א״מ הברמן, ברלין־ירושלים תרצ״ח
פיוטי יניי = יו״ל ע״י מ׳ זולאי, ברלין תרצ״ח
פליישר ע׳ = שירת הקודש העברית בימי הביניים, ירושלים 1975
פסקים ומנהגים = (תשובות) למהר״ם ב״ר ברוך מרוטנבורג, מהדורה י״ז כהנא חלק א׳, ירושלים תש״ז
ס׳ הפרדס = (לרש״י ז״ל), מהדורת ח״י ערנרייך, בודפסט תרפ״ד
ס׳ הרקח = לר׳ אלעזר מגרמייזא, ורשא תר״מ
שבה״ל = (השלם) ס׳ שבלי הלקט לר׳ צדקיה ב״ר אברהם הרופא, מהדורת ש׳ בובר, וילנא תרמ״ז
שבה״ל (הקצר) = לנ״ל, ויניציה ש״ו

שולחן ערוך הרב = לר׳ ש״ז מלאדי, שטטין תרכ״ד
של״ה = ס׳ שני לוחות הברית לר׳ ישעיה הורוויץ, דפוס ורשא
ס׳ תשב״ץ = לר׳ שמשון בר צדוק, ורשא 1875
תגמו״מ = תשובות גאוני מזרח ומערב, יו״ל ע״י י׳ מילר, ברלין תרמ״ח
תחצו״ל = תשובות חכמי צרפת ולותיר, מהדורת י׳ מילר, וינא תרמ״א

חיבורי ד׳ גולדשמידט ז״ל (שנזכרו במבוא)

(למאמרים שנדפסו מחדש בתוך האוסף של מאמרי המחבר ״מחקרי תפילה ופיוט״ [= מחו״פ]. ירושלים תשל״ט [תש״ם²]. ירשם להלן מראה המקום המתאים)

1 הגדה של פסח: מקורותיה ותולדותיה וכו׳. ירושלים תש״ך.
2 מחזור לימים נוראים וכו׳. כרך א׳ — ר״ה; כרך ב׳ — יום כיפור: ירושלים תשכ״ח.
3 מחזור ק״ק וורמייזא, קרית ספר ל״ד (תשי״ט), עמ׳ 388 ואילך. עמ׳ 513 ואילך (מחו״פ עמ׳ 9).
4 מנהגי ר׳ חיים פלטיאל. קרית ספר כ״ג (תש״ו-תש״ז), עמ׳ 324 ואילך; כ״ד (תש״ז-תש״ח), עמ׳ 73 ואילך (מחו״פ עמ׳ 38).
5 סדר סליחות כמנהג ליטא וכמנהג פולין. ירושלים תשכ״ה.
6 סדר הקינות לתשעה באב. ירושלים תשכ״ח.
7 סדר התפלה של הרמב״ם ע״פ כ״י אוקספורד. ידיעות המכון לחקר השירה העברית בירושלים. כרך ז׳. תשי״ח, עמ׳ 183 ואילך (מחו״פ עמ׳ 187).
8 סדר רב עמרם גאון. ירושלים תשל״ב.
9 על מחזור רומניא ומנהגו. ספונות, ספר ח. תשב״ד, עמ׳ רה ואילך (מחו״פ עמ׳ 122).
10 על קריאת החג. מחניים: מסכת לחיילי צה״ל לחג הסוכות, סא (תשכ״ב), עמ׳48 ואילך (מחו״פ עמ׳ 395).
11 שמואל דוד לוצאטו. מבוא למחזור בני רומא, בצירוף באורים וסקירה על המנהג. תל־אביב. השכ״ו (מחו״פ עמ׳ 153).
12 שני מעריבים לראש השנה. קבץ על יד ספר ח (יח). ירושלים תשל״ו. עמ׳ 229 ואילך. (מחו״פ עמ׳ 375).
13 Le texte des prières du manuscrit reggio du Mahzor Vitry. REJ. CXXV, 1966, p. 63-75 (מחו״פ עמ׳ 66)

ספרות תלמודית

אבדר״נ = אבות דרבי נתן. מהדורת ש״ז שכטר, וינא תרמ״ז
איכ״ר = איכה רבה. מהדורת ש׳ בובר, וילנא תרנ״ט
אס״ר = אסתר רבה
ביה״מ = בית המדרש. מדרשים יו״ל ע״י א׳ ילינק, וינא 1853 ואילך
במ״ר = במדבר רבה
ב״ר = בראשית רבה. מהדורת תיאודור־אלבק, ברלין 1903 ואילך
בתי מדרשות = הו״ל ע״י ש״א ורטהיימר, ירושלים תשכ״ח
דב״ר = דברים רבה. מהדורה רגילה ומהדורת ש׳ ליברמן, ירושלים תשכ״ה
ויק״ר = ויקרא רבה. מהדורת מ׳ מרגליות, ירושלים תשי״ג ואילך
י״ש = ילקוט שמעוני
מדה״ג = מדרש הגדול. מהדורות ירושלים. תש״ז ואילך
מדרש משלי = מהדורת ש׳ בובר, וילנא תרנ״ג
מכי׳ דרי״ש = מכילתא דר׳ ישמעאל. מהדורת הורוויץ־רבין, פפד״מ תרצ״א
מכי׳ דרשב״י = מכילתא דר׳ שמעון בר יוחאי. מהדורת אפשטיין־מלמד. ירושלים השט״ו
מסכת סופרים = מהדורת י׳ מילר ליפציג 1878; מהדורת מ׳ היגער נ״י תרצ״ז
סא״ר = סדר אליהו רבה וסדר אליהו זוטא. מהדורת מ׳ איש־שלום, וינא תרס״א

ספרי במדבר = (עם ספרי זוטא) מהדורת ש׳ הורוויץ, לייפציג תרע״ז
ספרי דברים = מהדורת א״א פינקלשטיין, ברלין ת״ש
פדר״א = פרקי דר׳ אליעזר
פסדר״כ = פסיקתא דרב כהנא, מהדורת ד׳ מנדלבוים, נ״י תשכ״ב
פס״ר = פסיקתא רבתי, מהדורת מ׳ איש־שלום, וינא תר״מ
קה״ר = קהלת רבה
רו״ר = רות רבה
שו״ט = מדרש תהלים ׳שוחר טוב׳, מהדורת ש׳ בובר, וילנא תרנ״א
שיהש״ר = שיר השירים רבה
שמ״ר = שמות רבה
ת״א = תרגום אונקלוס
תו״כ = ספרא, מהדורת א״ה ווייס, וינא תרכ״ב
תוספתא = זרעים — נשים, מהדורת ש׳ ליברמן (עם תוספתא כפשוטה), נ״י תשט״ו ואילך
נזיקין — טהרות, מהדורת מ״ש צוקרמנדל, ירושלים תרצ״ח
ת״י = תרגום יונתן
תנ׳ = תנחומא
תנ״ב = תנחומא, מהדורת ש׳ בובר, וילנא תרמ״ה

שאר המדרשים והספרות התלמודית מובאים לפי הוצאות רגילות ולפי החלוקה המקובלת.
מהדורות הנזכרות לעיל מובאות גם לפי הדף או העמוד. התלמוד הירושלמי מובא לפי פרק והלכה, בציון דף ועמוד לפי דפוס ויניציה (= קרוטושין). שמות ספרי המקרא מקוצרים כנהוג.

רשימת המקורות

א = אוקספורד בודל. Opp. 643
א׳ = פרמה, פלטינה 1904
א* = אוקספורד בודל. Mich. 573
אב = אוקספורד בודל. Opp 168
ב = אוקספורד בודל. Can. Or. 86
ב׳ = אוקספורד בודל. Opp. 649
ד = אוקספורד בודל. Opp. 167
ה = המבורג ספר. ממשלתית 107/33
ו = ירושלים, ספר. לאומית 781 4°
ו* = ניו יורק ב״מ לרבנים, כ״י רג״יו (מחזור ויטרי)
ו״ = אוקספורד בודל. Opp. 59
ו° = אוקספורד בודל. Mich. 436
ו׳ = דפ׳ מערבות... וורמייזא זולצבך חצ״ז
ומ = דפ׳ מערבות... וורמייזא פפד״מ חע״ד
ז = אוקספורד בודל. Mich. 627
ח = אוקספורד בודל. Laud. Or. 321
ט = ברן, ספר. בורגנית 228
ט׳ = לונדון ב.מ. 27200/01
כ = אוקספורד בודל. Opp. 166
כ״ = אוקספורד בודל. Mich.. 616
כ* = אוקספורד בודל. Mich. 437
כ°° = אוקספורד בודל. Mich. 402
כם = אוקספורד בודל. Mich. 420
ך = אוקספורד בודל. Opp. 668
ל = לונדון ב.מ. Or. 2735
ל* = לונדון ב.מ. Add. 26954
לה = לונדון, בית־המדרש לרבנים Montef. 202 (Jews' College)
מ = מינכן, ספר. ממשלתית 69
מ׳ = מינכן, ספר. ממשלתית 21
מ״ = מינכן, ספר. ממשלתית 88
נ = ירושלים, ספר. שוקן, מחזור נירנברג
ן = וטיקאן, Vat. ebr. 322
ס = פרמה פלטינה 3518
ס׳ = לונדון ב.מ. Add. 27086
ע = אוקספורד בודל. Mich. 569
ע״ = אוקספורד בודל. Marshall Or. 42
פ = פרמה פלטינה 2894
פ׳ = פרמה פלטינה 3138
פ״ = פרמה פלטינה 3268
פ°° = פריס, ספר. לאומית 649
ף = וטיקאן, Vat. ebr. 320
ף׳ = לונדון, בית־המדרש לרבנים Montef. 220 (Jews' College)
ף״ = לונדון, אשר־מאיר 9
ף* = פריס, ספר. לאומית 616
צ = אוקספורד בודל. Opp. 669
ק = אוקספורד בודל. Opp. 758
ר = אוקספורד בודל. Reggio 2
ש = פרמה פלטינה 1902
ת° = מודינה, ספר. אסטנסה Or. 81

רשימת קטעי הגניזה ראה עמ׳ מח.

מספר ליד סימן כתב היד פירושו יד ראשונה או שניה של סופר.

מחזור לחג הסוכות

אַשְׁרֵי יוֹשְׁבֵי בֵיתֶךָ. עוֹד יְהַלְלוּךָ סֶלָה:

אַשְׁרֵי הָעָם שֶׁכָּכָה לוֹ. אַשְׁרֵי הָעָם שֶׁיְיָ אֱלֹהָיו:

תְּהִלָּה לְדָוִד. אֲרוֹמִמְךָ אֱלוֹהַי הַמֶּלֶךְ. וַאֲבָרְכָה שִׁמְךָ לְעוֹלָם וָעֶד: בְּכָל־יוֹם אֲבָרְכֶךָּ. וַאֲהַלְלָה שִׁמְךָ לְעוֹלָם וָעֶד: גָּדוֹל יְיָ וּמְהֻלָּל מְאֹד. וְלִגְדֻלָּתוֹ אֵין חֵקֶר: דּוֹר לְדוֹר יְשַׁבַּח מַעֲשֶׂיךָ. וּגְבוּרֹתֶיךָ יַגִּידוּ: הֲדַר כְּבוֹד הוֹדֶךָ. וְדִבְרֵי נִפְלְאֹתֶיךָ אָשִׂיחָה: וֶעֱזוּז נוֹרְאֹתֶיךָ יֹאמֵרוּ. וּגְדֻלָּתְךָ אֲסַפְּרֶנָּה: זֵכֶר רַב־טוּבְךָ יַבִּיעוּ. וְצִדְקָתְךָ יְרַנֵּנוּ: חַנּוּן וְרַחוּם יְיָ. אֶרֶךְ אַפַּיִם וּגְדֹל־חָסֶד: טוֹב־יְיָ לַכֹּל. וְרַחֲמָיו עַל־כָּל־מַעֲשָׂיו: יוֹדוּךָ יְיָ כָּל־מַעֲשֶׂיךָ. וַחֲסִידֶיךָ יְבָרְכוּכָה: כְּבוֹד מַלְכוּתְךָ יֹאמֵרוּ. וּגְבוּרָתְךָ יְדַבֵّרוּ: לְהוֹדִיעַ לִבְנֵי הָאָדָם גְּבוּרֹתָיו. וּכְבוֹד הֲדַר מַלְכוּתוֹ: מַלְכוּתְךָ מַלְכוּת כָּל־עֹלָמִים. וּמֶמְשַׁלְתְּךָ בְּכָל־דּוֹר וָדֹר: סוֹמֵךְ יְיָ לְכָל־הַנֹּפְלִים. וְזוֹקֵף לְכָל־הַכְּפוּפִים: עֵינֵי כֹל אֵלֶיךָ יְשַׂבֵּרוּ. וְאַתָּה נוֹתֵן־לָהֶם אֶת־אָכְלָם בְּעִתּוֹ: פּוֹתֵחַ אֶת־יָדֶךָ. וּמַשְׂבִּיעַ לְכָל־חַי רָצוֹן: צַדִּיק יְיָ בְּכָל־דְּרָכָיו. וְחָסִיד בְּכָל־מַעֲשָׂיו: קָרוֹב יְיָ לְכָל־קֹרְאָיו. לְכֹל אֲשֶׁר יִקְרָאֻהוּ בֶאֱמֶת: רְצוֹן־יְרֵאָיו יַעֲשֶׂה. וְאֶת־שַׁוְעָתָם יִשְׁמַע וְיוֹשִׁיעֵם: שׁוֹמֵר יְיָ אֶת־כָּל־אֹהֲבָיו. וְאֶת כָּל־הָרְשָׁעִים יַשְׁמִיד: תְּהִלַּת יְיָ יְדַבֶּר פִּי וִיבָרֵךְ כָּל־בָּשָׂר שֵׁם קָדְשׁוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: וַאֲנַחְנוּ נְבָרֵךְ יָהּ מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם הַלְלוּיָהּ: ח״ק

כי שם יי אקרא הבו גדל לאלהינו:

אֲדֹנָי שְׂפָתַי תִּפְתָּח וּפִי יַגִּיד תְּהִלָּתֶךָ:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וֵאלֹהֵי יַעֲקֹב הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא אֵל עֶלְיוֹן גּוֹמֵל חֲסָדִים טוֹבִים וְקֹנֵה הַכֹּל וְזוֹכֵר חַסְדֵי אָבוֹת וּמֵבִיא גוֹאֵל לִבְנֵי בְנֵיהֶם לְמַעַן שְׁמוֹ בְּאַהֲבָה.
מֶלֶךְ עוֹזֵר וּמוֹשִׁיעַ וּמָגֵן. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מָגֵן אַבְרָהָם:

אַתָּה גִּבּוֹר לְעוֹלָם אֲדֹנָי. מְחַיֵּה מֵתִים אַתָּה. רַב לְהוֹשִׁיעַ. [בק״ק אומרים מוֹרִיד הַטָּל]
מְכַלְכֵּל חַיִּים בְּחֶסֶד מְחַיֵּה מֵתִים בְּרַחֲמִים רַבִּים. סוֹמֵךְ נוֹפְלִים וְרוֹפֵא חוֹלִים וּמַתִּיר אֲסוּרִים. וּמְקַיֵּם אֱמוּנָתוֹ לִישֵׁנֵי עָפָר. מִי כָמוֹךָ בַּעַל גְּבוּרוֹת וּמִי דּוֹמֶה לָּךְ. מֶלֶךְ מֵמִית וּמְחַיֶּה וּמַצְמִיחַ יְשׁוּעָה.
וְנֶאֱמָן אַתָּה לְהַחֲיוֹת מֵתִים. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְחַיֵּה הַמֵּתִים:

בחזרת התפלה אומר הש״ץ קדושה

נְקַדֵּשׁ אֶת־שִׁמְךָ בָּעוֹלָם כְּשֵׁם שֶׁמַּקְדִּישִׁים אוֹתוֹ בִּשְׁמֵי מָרוֹם. כַּכָּתוּב עַל יַד נְבִיאֶךָ. וְקָרָא זֶה אֶל זֶה וְאָמַר.
קו״ח קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ יְיָ צְבָאוֹת מְלֹא כָל־הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ: ח׳ לְעֻמָּתָם בָּרוּךְ יֹאמֵרוּ. קו״ח בָּרוּךְ כְּבוֹד־יְיָ מִמְּקוֹמוֹ:
ח׳ וּבְדִבְרֵי קָדְשְׁךָ כָּתוּב לֵאמֹר. קו״ח יִמְלֹךְ יְיָ לְעוֹלָם אֱלֹהַיִךְ צִיּוֹן לְדֹר וָדֹר הַלְלוּיָהּ:
ח׳ לְדֹר וָדֹר נַגִּיד גָּדְלֶךָ וּלְנֵצַח נְצָחִים קְדֻשָּׁתְךָ נַקְדִּישׁ וְשִׁבְחֲךָ (נ״א וּשְׁבָחֲךָ) אֱלֹהֵינוּ מִפִּינוּ לֹא יָמוּשׁ לְעוֹלָם וָעֶד. כִּי אֵל מֶלֶךְ גָּדוֹל וְקָדוֹשׁ אָתָּה. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הָאֵל הַקָּדוֹשׁ:

אַתָּה קָדוֹשׁ וְשִׁמְךָ קָדוֹשׁ וּקְדוֹשִׁים בְּכָל־יוֹם יְהַלְלוּךָ סֶלָה. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הָאֵל הַקָּדוֹשׁ:

אַתָּה חוֹנֵן לְאָדָם דַּעַת וּמְלַמֵּד לֶאֱנוֹשׁ בִּינָה. חָנֵּנוּ מֵאִתְּךָ דֵּעָה בִּינָה וְהַשְׂכֵּל. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ חוֹנֵן הַדָּעַת:

הֲשִׁיבֵנוּ אָבִינוּ לְתוֹרָתֶךָ וְקָרְבֵנוּ מַלְכֵּנוּ לַעֲבוֹדָתֶךָ וְהַחֲזִירֵנוּ בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה לְפָנֶיךָ.
בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הָרוֹצֶה בַּתְּשׁוּבָה:

סְלַח־לָנוּ אָבִינוּ כִּי חָטָאנוּ מְחַל־לָנוּ מַלְכֵּנוּ כִּי פָשָׁעְנוּ. כִּי מוֹחֵל וְסוֹלֵחַ אָתָּה. בָּרוּךְ אַתָּה יי חַנּוּן הַמַּרְבֶּה לִסְלוֹחַ:

רְאֵה בְעָנְיֵנוּ וְרִיבָה רִיבֵנוּ וּגְאָלֵנוּ מְהֵרָה לְמַעַן שְׁמֶךָ. כִּי גוֹאֵל חָזָק אָתָּה. בָּרוּךְ אַתָּה יי גּוֹאֵל יִשְׂרָאֵל:

רְפָאֵנוּ יי וְנֵרָפֵא הוֹשִׁיעֵנוּ וְנִוָּשֵׁעָה. כִּי תְהִלָּתֵנוּ אָתָּה. וְהַעֲלֵה רְפוּאָה שְׁלֵמָה לְכָל־מַכּוֹתֵינוּ. כִּי אֵל מֶלֶךְ רוֹפֵא נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אָתָּה. בָּרוּךְ אַתָּה יי רוֹפֵא חוֹלֵי עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

בָּרֵךְ עָלֵינוּ יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־הַשָּׁנָה הַזֹּאת וְאֶת־כָּל־מִינֵי תְבוּאָתָהּ לְטוֹבָה וְתֵן בְּרָכָה עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה וְשַׂבְּעֵנוּ מִטּוּבֶךָ (נ״א מִטּוּבָהּ) וּבָרֵךְ שְׁנָתֵנוּ כַּשָּׁנִים הַטּוֹבוֹת. בָּרוּךְ אַתָּה יי מְבָרֵךְ הַשָּׁנִים:

תְּקַע בְּשׁוֹפָר גָּדוֹל לְחֵרוּתֵנוּ וְשָׂא נֵס לְקַבֵּץ גָּלֻיּוֹתֵינוּ. וְקַבְּצֵנוּ יַחַד מֵאַרְבַּע כַּנְפוֹת הָאָרֶץ. בָּרוּךְ אַתָּה יי מְקַבֵּץ נִדְחֵי עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

הָשִׁיבָה שׁוֹפְטֵינוּ כְּבָרִאשׁוֹנָה וְיוֹעֲצֵינוּ כְּבַתְּחִלָּה וְהָסֵר מִמֶּנּוּ יָגוֹן וַאֲנָחָה וּמְלוֹךְ עָלֵינוּ אַתָּה יי לְבַדְּךָ בְּחֶסֶד וּבְרַחֲמִים וְצַדְּקֵנוּ בַּמִּשְׁפָּט. בָּרוּךְ אַתָּה יי מֶלֶךְ אוֹהֵב צְדָקָה וּמִשְׁפָּט:

וְלַמַּלְשִׁינִים אַל־תְּהִי תִקְוָה וְכָל־הָרִשְׁעָה כְּרֶגַע תֹּאבֵד (נ״א וְכָל־עוֹשֵׂי רִשְׁעָה כְּרֶגַע יֹאבֵדוּ) וְכָל אֹיְבֶיךָ מְהֵרָה יִכָּרֵתוּ. וְהַזֵּדִים (נ״א וּמַלְכוּת זָדוֹן) מְהֵרָה תְעַקֵּר וּתְשַׁבֵּר וּתְמַגֵּר וְתַכְנִיעַ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ. בָּרוּךְ אַתָּה יי שׁוֹבֵר אֹיְבִים וּמַכְנִיעַ זֵדִים:

עַל־הַצַּדִּיקִים וְעַל־הַחֲסִידִים וְעַל־זְקֵנֵי עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל וְעַל־פְּלֵיטַת סוֹפְרֵיהֶם וְעַל־גֵּרֵי הַצֶּדֶק וְעָלֵינוּ יֶהֱמוּ רַחֲמֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְתֵן שָׂכָר טוֹב לְכֹל הַבּוֹטְחִים בְּשִׁמְךָ בֶּאֱמֶת וְשִׂים חֶלְקֵנוּ עִמָּהֶם לְעוֹלָם וְלֹא נֵבוֹשׁ (נ״א וּלְעוֹלָם לֹא נֵבוֹשׁ) כִּי־בְךָ בָּטָחְנוּ. בָּרוּךְ אַתָּה יי מִשְׁעָן וּמִבְטָח לַצַּדִּיקִים:

וְלִירוּשָׁלַיִם עִירְךָ בְּרַחֲמִים תָּשׁוּב וְתִשְׁכֹּן בְּתוֹכָהּ כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ וּבְנֵה אוֹתָהּ בְּקָרוֹב בְּיָמֵינוּ בִּנְיַן עוֹלָם וְכִסֵּא דָוִד מְהֵרָה לְתוֹכָהּ תָּכִין. בָּרוּךְ אַתָּה יי בּוֹנֵה יְרוּשָׁלָיִם:

אֶת־צֶמַח דָּוִד עַבְדְּךָ מְהֵרָה תַצְמִיחַ וְקַרְנוֹ תָּרוּם בִּישׁוּעָתֶךָ כִּי לִישׁוּעָתְךָ קִוִּינוּ כָּל־הַיּוֹם. בָּרוּךְ אַתָּה יי מַצְמִיחַ קֶרֶן יְשׁוּעָה:

שְׁמַע קוֹלֵנוּ יי אֱלֹהֵינוּ חוּס וְרַחֵם עָלֵינוּ וְקַבֵּל בְּרַחֲמִים וּבְרָצוֹן אֶת־תְּפִלָּתֵנוּ. כִּי אֵל שׁוֹמֵעַ תְּפִלּוֹת וְתַחֲנוּנִים אָתָּה וּמִלְּפָנֶיךָ מַלְכֵּנוּ רֵיקָם אַל תְּשִׁיבֵנוּ. כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תְּפִלַּת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בְּרַחֲמִים.
בָּרוּךְ אַתָּה יי שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה:

רְצֵה יי אֱלֹהֵינוּ בְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וּבִתְפִלָּתָם. וְהָשֵׁב אֶת־הָעֲבוֹדָה לִדְבִיר בֵּיתֶךָ וְאִשֵּׁי יִשְׂרָאֵל וּתְפִלָּתָם בְּאַהֲבָה תְקַבֵּל בְּרָצוֹן וּתְהִי לְרָצוֹן תָּמִיד עֲבוֹדַת יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ.

בחול המועד:

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ. יַעֲלֶה וְיָבֹא וְיַגִּיעַ וְיֵרָאֶה וְיֵרָצֶה וְיִשָּׁמַע וְיִפָּקֵד וְיִזָּכֵר זִכְרוֹנֵנוּ וּפִקְדּוֹנֵנוּ וְזִכְרוֹן אֲבוֹתֵינוּ. וְזִכְרוֹן מָשִׁיחַ בֶּן־דָּוִד עַבְדֶּךָ. וְזִכְרוֹן יְרוּשָׁלַיִם עִיר קָדְשֶׁךָ. וְזִכְרוֹן כָּל־עַמְּךָ בֵּית־יִשְׂרָאֵל לְפָנֶיךָ לִפְלֵיטָה וּלְטוֹבָה לְחֵן וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים וּלְחַיִּים וּלְשָׁלוֹם בְּיוֹם חַג הַסֻּכּוֹת הַזֶּה. זָכְרֵנוּ יי אֱלֹהֵינוּ בּוֹ לְטוֹבָה. וּפָקְדֵנוּ בוֹ לִבְרָכָה. וְהוֹשִׁיעֵנוּ בוֹ לְחַיִּים. וּבִדְבַר יְשׁוּעָה וְרַחֲמִים חוּס וְחָנֵּנוּ. וְרַחֵם עָלֵינוּ וְהוֹשִׁיעֵנוּ. כִּי אֵלֶיךָ עֵינֵינוּ. כִּי אֵל מֶלֶךְ חַנּוּן וְרַחוּם אָתָּה:

וְתֶחֱזֶינָה עֵינֵינוּ בְּשׁוּבְךָ לְצִיּוֹן בְּרַחֲמִים. בָּרוּךְ אַתָּה יי הַמַּחֲזִיר שְׁכִינָתוֹ לְצִיּוֹן:

מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ שֶׁאַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד. צוּר חַיֵּינוּ מָגֵן יִשְׁעֵנוּ אַתָּה הוּא לְדוֹר וָדוֹר נוֹדֶה לְךָ וּנְסַפֵּר תְּהִלָּתֶךָ עַל־חַיֵּינוּ הַמְּסוּרִים בְּיָדֶךָ וְעַל־נִשְׁמוֹתֵינוּ הַפְּקוּדוֹת לָךְ וְעַל־נִסֶּיךָ שֶׁבְּכָל־יוֹם עִמָּנוּ וְעַל־נִפְלְאוֹתֶיךָ וְטוּבוֹתֶיךָ שֶׁבְּכָל־עֵת עֶרֶב וָבֹקֶר וְצָהֳרָיִם. הַטּוֹב כִּי לֹא־כָלוּ רַחֲמֶיךָ וְהַמְרַחֵם כִּי לֹא־תַמּוּ חֲסָדֶיךָ. מֵעוֹלָם קִוִּינוּ לָךְ.

מודים דרבנן

מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ שֶׁאַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ אֱלֹהֵי כָל בָּשָׂר יוֹצְרֵנוּ יוֹצֵר בְּרֵאשִׁית בְּרָכוֹת וְהוֹדָאוֹת לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ עַל שֶׁהֶחֱיִיתָנוּ וְקִיַּמְתָּנוּ כֵּן תְּחַיֵּנוּ וּתְקַיְּמֵנוּ וְתֶאֱסֹף גָּלֻיּוֹתֵינוּ לְחַצְרוֹת קָדְשֶׁךָ לִשְׁמֹר חֻקֶּיךָ וְלַעֲשׂוֹת רְצוֹנֶךָ וּלְעָבְדְךָ בְּלֵבָב שָׁלֵם עַל שֶׁאֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ. בָּרוּךְ אֵל הַהוֹדָאוֹת:

וְעַל־כֻּלָּם יִתְבָּרַךְ וְיִתְרוֹמַם שִׁמְךָ מַלְכֵּנוּ תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד.
וְכֹל הַחַיִּים יוֹדוּךָ סֶלָה וִיהַלְלוּ אֶת־שִׁמְךָ בֶּאֱמֶת הָאֵל יְשׁוּעָתֵנוּ וְעֶזְרָתֵנוּ סֶלָה. בָּרוּךְ אַתָּה יי הַטּוֹב שִׁמְךָ וּלְךָ נָאֶה לְהוֹדוֹת:

שָׁלוֹם רָב עַל־יִשְׂרָאֵל עַמְּךָ תָּשִׂים לְעוֹלָם. כִּי אַתָּה הוּא מֶלֶךְ אָדוֹן לְכָל־הַשָּׁלוֹם. וְטוֹב בְּעֵינֶיךָ לְבָרֵךְ אֶת־עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בְּכָל־עֵת וּבְכָל־שָׁעָה בִּשְׁלוֹמֶךָ. בָּרוּךְ אַתָּה יי הַמְבָרֵךְ אֶת־עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בַּשָּׁלוֹם:

אֱלֹהַי. נְצֹר לְשׁוֹנִי מֵרָע וּשְׂפָתַי מִדַּבֵּר מִרְמָה. וְלִמְקַלְלַי נַפְשִׁי תִדּוֹם וְנַפְשִׁי כֶּעָפָר לַכֹּל תִּהְיֶה. פְּתַח לִבִּי בְּתוֹרָתֶךָ וּבְמִצְוֹתֶיךָ תִּרְדֹּף נַפְשִׁי. וְכֹל הַחוֹשְׁבִים עָלַי רָעָה מְהֵרָה הָפֵר עֲצָתָם וְקַלְקֵל מַחֲשַׁבְתָּם. עֲשֵׂה לְמַעַן שְׁמֶךָ. עֲשֵׂה לְמַעַן יְמִינֶךָ. עֲשֵׂה לְמַעַן קְדֻשָּׁתֶךָ. עֲשֵׂה לְמַעַן תּוֹרָתֶךָ. לְמַעַן יֵחָלְצוּן יְדִידֶיךָ הוֹשִׁיעָה יְמִינְךָ וַעֲנֵנִי: יִהְיוּ לְרָצוֹן אִמְרֵי־פִי וְהֶגְיוֹן לִבִּי לְפָנֶיךָ יי צוּרִי וְגֹאֲלִי: עֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו הוּא יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל כָּל־יִשְׂרָאֵל וְאִמְרוּ אָמֵן:

יְהִי רָצוֹן לְפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁיִּבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ: וְשָׁם נַעֲבָדְךָ בְּיִרְאָה כִּימֵי עוֹלָם וּכְשָׁנִים קַדְמֹנִיּוֹת: וְעָרְבָה לַיי מִנְחַת יְהוּדָה וִירוּשָׁלִָם כִּימֵי עוֹלָם וּכְשָׁנִים קַדְמֹנִיּוֹת:

הש״ץ חוזר על התפלה ואומר קדיש שלם.
ובהרבה קהלות אומרים עלינו

עָלֵינוּ לְשַׁבֵּחַ לַאֲדוֹן הַכֹּל. לָתֵת גְּדֻלָּה לְיוֹצֵר בְּרֵאשִׁית. שֶׁלֹּא עָשָׂנוּ כְּגוֹיֵי הָאֲרָצוֹת. וְלֹא שָׂמָנוּ כְּמִשְׁפְּחוֹת הָאֲדָמָה. שֶׁלֹּא שָׂם חֶלְקֵנוּ כָּהֶם וְגוֹרָלֵנוּ כְּכָל הֲמוֹנָם. שֶׁהֵם מִשְׁתַּחֲוִים לְהֶבֶל וָרִיק וּמִתְפַּלְּלִים אֶל־אֵל לֹא יוֹשִׁיעַ. וַאֲנַחְנוּ כּוֹרְעִים וּמִשְׁתַּחֲוִים וּמוֹדִים לִפְנֵי מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁהוּא נוֹטֶה שָׁמַיִם וְיוֹסֵד אָרֶץ וּמוֹשַׁב יְקָרוֹ בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וּשְׁכִינַת עֻזּוֹ בְּגָבְהֵי מְרוֹמִים. הוּא אֱלֹהֵינוּ אֵין עוֹד. אֱמֶת מַלְכֵּנוּ אֶפֶס זוּלָתוֹ. כַּכָּתוּב בְּתוֹרָתוֹ וְיָדַעְתָּ הַיּוֹם וַהֲשֵׁבֹתָ אֶל־לְבָבֶךָ כִּי יי הוּא הָאֱלֹהִים בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל הָאָרֶץ מִתָּחַת אֵין עוֹד:

עַל כֵּן נְקַוֶּה לְךָ יי אֱלֹהֵינוּ לִרְאוֹת מְהֵרָה בְּתִפְאֶרֶת עֻזֶּךָ לְהַעֲבִיר גִּלּוּלִים מִן הָאָרֶץ וְהָאֱלִילִים כָּרוֹת יִכָּרֵתוּן. לְתַקֵּן עוֹלָם בְּמַלְכוּת שַׁדַּי. וְכָל בְּנֵי בָשָׂר יִקְרְאוּ בִשְׁמֶךָ. לְהַפְנוֹת אֵלֶיךָ כָּל רִשְׁעֵי אָרֶץ. יַכִּירוּ וְיֵדְעוּ כָּל יוֹשְׁבֵי תֵבֵל כִּי לְךָ תִּכְרַע כָּל בֶּרֶךְ תִּשָּׁבַע כָּל לָשׁוֹן. לְפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ יִכְרְעוּ וְיִפּוֹלוּ וְלִכְבוֹד שִׁמְךָ יָקָר יִתֵּנוּ וִיקַבְּלוּ כֻּלָּם אֶת עוֹל מַלְכוּתֶךָ וְתִמְלוֹךְ עֲלֵיהֶם מְהֵרָה לְעוֹלָם וָעֶד. כִּי הַמַّלְכוּת שֶׁלְּךָ הִיא וּלְעוֹלְמֵי עַד תִּמְלוֹךְ בְּכָבוֹד. כַּכָּתוּב בְּתוֹרָתֶךָ יי יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד: (וְנֶאֱמַר וְהָיָה יי לְמֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה יי אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד:)

קדיש יתום

סדר ערוב תבשילין (בחו"ל)

כשחל יו"ט ביום ה' מערבין בחו"ל ערוב תבשילין וזה מעשהו. לוקחין פת שלמה וכזית תבשיל כגון בשר או ביצה ומניחין אותם על הפת ומברכין:

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת עֵרוּב:

ואומרים

בְּהָדֵן עֵרוּבָא יְהֵא שְׁרָא לָנָא לְמֵיפָא וּלְבַשָּׁלָא וּלְאַטְמָנָא וּלְאַדְלָקָא שְׁרָגָא וּלְמֶעֱבַד כָּל־צָרְכָּנָא מִיּוֹמָא טָבָא לְשַׁבְּתָא לָנוּ וּלְכָל־הַדָּרִים בָּעִיר הַזֹּאת:

פירוש כעברית: על סמך עירוב זה יהא מותר לנו לאפות ולבשל ולהטמין החמין ולהדליק נר ולהכין כל צרכנו מיום טוב לשבת לנו ולכל (ישראל) הדרים בעיר הזאת.

כשחל יום טוב בשבת מתחילים מזמור שיר ליום השבת וכו׳. יש קהילות כהן מתחילים בלכו נרננה ולכה דודי כמו בכל ערב שבת.

צב מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת: טוֹב לְהֹדוֹת לַיי. וּלְזַמֵּר לְשִׁמְךָ עֶלְיוֹן: לְהַגִּיד בַּבֹּקֶר חַסְדֶּךָ. וֶאֱמוּנָתְךָ בַּלֵּילוֹת: עֲלֵי־עָשׂוֹר וַעֲלֵי־נָבֶל. עֲלֵי הִגָּיוֹן בְּכִנּוֹר: כִּי שִׂמַּחְתַּנִי יי בְּפָעֳלֶךָ. בְּמַעֲשֵׂי יָדֶיךָ אֲרַנֵּן: מַה־גָּדְלוּ מַעֲשֶׂיךָ יי. מְאֹד עָמְקוּ מַחְשְׁבֹתֶיךָ: אִישׁ בַּעַר לֹא יֵדָע. וּכְסִיל לֹא־יָבִין אֶת־זֹאת: בְּפְרֹחַ רְשָׁעִים כְּמוֹ־עֵשֶׂב וַיָּצִיצוּ כָּל־פֹּעֲלֵי אָוֶן. לְהִשָּׁמְדָם עֲדֵי־עַד: וְאַתָּה מָרוֹם לְעֹלָם יי: כִּי הִנֵּה אֹיְבֶיךָ יי כִּי־הִנֵּה אֹיְבֶיךָ יֹאבֵדוּ. יִתְפָּרְדוּ כָּל־פֹּעֲלֵי אָוֶן: וַתָּרֶם כִּרְאֵים קַרְנִי. בַּלֹּתִי בְּשֶׁמֶן רַעֲנָן: וַתַּבֵּט עֵינִי בְּשׁוּרִי. בַּקָּמִים עָלַי מְרֵעִים תִּשְׁמַעְנָה אָזְנָי: צַדִּיק כַּתָּמָר יִפְרָח. כְּאֶרֶז בַּלְּבָנוֹן יִשְׂגֶּה: שְׁתוּלִים בְּבֵית יי בְּחַצְרוֹת אֱלֹהֵינוּ יַפְרִיחוּ: עוֹד יְנוּבוּן בְּשֵׂיבָה. דְּשֵׁנִים וְרַעֲנַנִּים יִהְיוּ: לְהַגִּיד כִּי־יָשָׁר יי. צוּרִי וְלֹא־עַוְלָתָה בוֹ:

צג יי מָלָךְ גֵּאוּת לָבֵשׁ לָבֵשׁ יי עֹז הִתְאַזָּר. אַף־תִּכּוֹן תֵּבֵל בַּל־תִּמּוֹט: נָכוֹן כִּסְאֲךָ מֵאָז. מֵעוֹלָם אָתָּה: נָשְׂאוּ נְהָרוֹת יי נָשְׂאוּ נְהָרוֹת קוֹלָם. יִשְׂאוּ נְהָרוֹת דָּכְיָם: מִקֹּלוֹת מַיִם רַבִּים אַדִּירִים מִשְׁבְּרֵי־יָם. אַדִּיר בַּמָּרוֹם יי: עֵדֹתֶיךָ נֶאֶמְנוּ מְאֹד לְבֵיתְךָ נַאֲוָה־קֹדֶשׁ. יי לְאֹרֶךְ יָמִים:

קדיש יתום

חזן

בָּרְכוּ אֶת יי הַמְבֹרָךְ:

קהל

בָּרוּךְ יי הַמְבֹרָךְ לְעוֹלָם וָעֶד:

יִתְבָּרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאַר וְיִתְרוֹמַם וְיִתְנַשֵּׂא שְׁמוֹ שֶׁל־מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁהוּא רִאשׁוֹן וְהוּא אַחֲרוֹן וּמִבַּלְעָדָיו אֵין אֱלֹהִים. סֹלּוּ לָרֹכֵב בָּעֲרָבוֹת בְּיָהּ שְׁמוֹ וְעִלְּזוּ לְפָנָיו. וּשְׁמוֹ מְרוֹמָם עַל־כָּל־בְּרָכָה וּתְהִלָּה:

בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

יְהִי שֵׁם יי מְבֹרָךְ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם:

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בִּדְבָרוֹ מַעֲרִיב עֲרָבִים. בְּחָכְמָה פּוֹתֵחַ שְׁעָרִים וּבִתְבוּנָה מְשַׁנֶּה עִתִּים. וּמַחֲלִיף אֶת־הַזְּמַנִּים וּמְסַדֵּר אֶת־הַכּוֹכָבִים בְּמִשְׁמְרוֹתֵיהֶם בָּרָקִיעַ כִּרְצוֹנוֹ. בּוֹרֵא יוֹם וָלָיְלָה גּוֹלֵל אוֹר מִפְּנֵי־חֹשֶׁךְ וְחֹשֶׁךְ מִפְּנֵי־אוֹר. וּמַעֲבִיר יוֹם וּמֵבִיא לָיְלָה. וּמַבְדִּיל בֵּין יוֹם וּבֵין לָיְלָה. יי צְבָאוֹת שְׁמוֹ. אֵל חַי וְקַיָּם תָּמִיד יִמְלֹךְ עָלֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד.

מעריב לליל ראשון בק״ק פולין אומרים אותו כליל שני ראה עמ׳ 14 ועמ׳ 20).

בק״ק מהפכים את הסדר כשחל ליל ראשון כשבת. ובק״ק אין אומרים ׳מעריב׳ בשבת.

סימן: א״ב יוסף הקטן בר שמואל [טוב עלם]. בתים בני ד׳ טורים, 4 מלים בכל טור. — א 1691

אוֹחֲזֵי בְיָדָם אַרְבָּעָה מִינִים / בָּאִים לְסַלְדֶּךָ בְּעֵגֶב וּבְמִנִים

גִּמּוֹנֵי פָז אוֹגְדִים וּמְזַמְּנִים / דְּגָלֵימוֹ כְּכוֹכְבֵי שַׁחַק נִמְנִים:

בָּרוּךְ אַתָּה יי הַמַּעֲרִיב עֲרָבִים:

כי״ר: פ״ר; כרמ״נ; ו״טלפצ״:

1 ארבעה מ״נט: באים: בהם נ: ומינים כט 2 גימוני... ומזמנים חס׳ כ: דגלימו: ישית הוס׳ ל ישים הוס׳ ו״ 4 ימציאם ט

1 לסלדך לרוממך ולהדרך — במשמעות זו תפסו הפייטנים מלה זאת, שבמקרא (איוב ז, י) פירושה הוא יראה וחרדה. בעוגב ובמינים ל׳ תהל׳ קנ, ד, ר״ל במקדש, וכן הלאה. 2 גימוני פז חוטי זהב, כלשון המשנה (סוכה ג, ח) ׳מעשה באנשי ירושלים שהיו אוגדין את לולביהן בגימונים של זהב׳ (לאחר שאגדו אותם תחילה ׳במינים׳). ומזמנים מיחדים לכך דגלימו ככוכבי שחק

אַהֲבַת עוֹלָם בֵּית יִשְׂרָאֵל עַמְּךָ אָהַבְתָּ. תּוֹרָה וּמִצְוֹת חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים אוֹתָנוּ לִמַּדְתָּ. עַל־כֵּן יי אֱלֹהֵינוּ בְּשָׁכְבֵּנוּ וּבְקוּמֵנוּ נָשִׂיחַ בְּחֻקֶּיךָ. וְנִשְׂמַח בְּדִבְרֵי תוֹרָתְךָ וּבְמִצְוֹתֶיךָ לְעוֹלָם וָעֶד. כִּי הֵם חַיֵּינוּ וְאֹרֶךְ יָמֵינוּ וּבָהֶם נֶהְגֶּה יוֹמָם וָלָיְלָה. וְאַהֲבָתְךָ אַל־תָּסִיר מִמֶּנּוּ לְעוֹלָמִים.

הוֹגֵי דַת מֵרֹאשׁ נְסוּכָה / וּבָאִים וְלָנִים שִׁבְעָה בַּסֻּכָּה
זְכוּת הַמְּצִיאִם וְגוֹנְנֵם מִמְּסוּכָה / חֹק אַהֲבָתָם בְּלִי לְחָשְׂכָה:

בָּרוּךְ אַתָּה יי אוֹהֵב עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

וגוננם: יגוננם ט יי הוס׳ ו״ | ממסוכה: ממצוקה (!) מ׳ | אהבתו ט | לחסכה ל 5 ישישו כשובע נ 6 ימינך ג | מאמינך ג |

נמנים יה״ר שיהא מספרם כמספר כוכבי השמים. 3 **הוגי דת מראש נסוכה** לומדי התורה הנסוכה מראש. ע״ש משלי ח. כג ״מעולם נסכתי מראש מקדמי ארץ״ שדרשוהו על התורה (במ״ר ב. י ועוד). 4 **וגוננם ממסוכה** (כ״ה בכי״י) אינו ברור, ומובן שר״ל גוננם מרעות והלאות. ייתכן שר״ל גוננם מהגויים שבהם כתוב (מיכה ז. ד) ״טובם כחדק ישר ממסוכה״ וייתכן שר״ל גוננם מרעות המשולות למסוכה (כך פירש ר״מ לטריס), וייתכן שהפייטן חפס מסוכה (או מְסוּכָה) במשמעות ״מצוקה״ כגלל דמיון המבטא. וייתכן ג״כ שצ״ל

דברים ו. ד שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יהוה אֱלֹהֵינוּ יהוה אֶחָד:

בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד

וְאָהַבְתָּ אֵת יהוה
אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לְבָבְךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ וּבְכָל־מְאֹדֶךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים
הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם עַל־לְבָבֶךָ: וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ
וְדִבַּרְתָּ בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ:
וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל־יָדֶךָ וְהָיוּ לְטֹטָפֹת בֵּין עֵינֶיךָ: וּכְתַבְתָּם
עַל מְזֻזוֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ:

דברים יא. יג וְהָיָה אִם־שָׁמֹעַ תִּשְׁמְעוּ אֶל־מִצְוֹתַי אֲשֶׁר
אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם לְאַהֲבָה אֶת־יהוה אֱלֹהֵיכֶם וּלְעָבְדוֹ
בְּכָל־לְבַבְכֶם וּבְכָל־נַפְשְׁכֶם: וְנָתַתִּי מְטַר־אַרְצְכֶם בְּעִתּוֹ יוֹרֶה
וּמַלְקוֹשׁ וְאָסַפְתָּ דְגָנֶךָ וְתִירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ: וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדְךָ
לִבְהֶמְתֶּךָ וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ: הִשָּׁמְרוּ לָכֶם פֶּן־יִפְתֶּה לְבַבְכֶם
וְסַרְתֶּם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְחָרָה
אַף־יהוה בָּכֶם וְעָצַר אֶת־הַשָּׁמַיִם וְלֹא־יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה
לֹא תִתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ וַאֲבַדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר
יהוה נֹתֵן לָכֶם: וְשַׂמְתֶּם אֶת־דְּבָרַי אֵלֶּה עַל־לְבַבְכֶם וְעַל־
נַפְשְׁכֶם וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל־יֶדְכֶם וְהָיוּ לְטוֹטָפֹת בֵּין
עֵינֵיכֶם: וְלִמַּדְתֶּם אֹתָם אֶת־בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ
וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ: וּכְתַבְתָּם עַל־מְזוּזוֹת
בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ: לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וִימֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה
אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יהוה לַאֲבֹתֵיכֶם לָתֵת לָהֶם כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל־
הָאָרֶץ:

במדבר טו, לז וַיֹּאמֶר יהוה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִת עַל־כַּנְפֵי בִגְדֵיהֶם לְדֹרֹתָם וְנָתְנוּ עַל־צִיצִת הַכָּנָף פְּתִיל תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִת וּרְאִיתֶם אֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם אֶת־כָּל־מִצְוֹת יהוה וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא תָתוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר־אַתֶּם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת־כָּל־מִצְוֹתָי וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: אֲנִי יהוה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים אֲנִי יהוה אֱלֹהֵיכֶם:

אֱמֶת וֶאֱמוּנָה כָּל־זֹאת וְקַיָּם עָלֵינוּ. כִּי הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְאֵין זוּלָתוֹ. וַאֲנַחְנוּ יִשְׂרָאֵל עַמּוֹ. הַפּוֹדֵנוּ מִיַּד מְלָכִים מַלְכֵּנוּ הַגּוֹאֲלֵנוּ מִכַּף כָּל־הָעָרִיצִים הָאֵל הַנִּפְרָע לָנוּ מִצָּרֵינוּ וְהַמְשַׁלֵּם גְּמוּל לְכָל־אוֹיְבֵי נַפְשֵׁנוּ. הָעֹשֶׂה גְדֹלוֹת עַד־אֵין חֵקֶר וְנִפְלָאוֹת עַד־אֵין מִסְפָּר. הַשָּׂם נַפְשֵׁנוּ בַּחַיִּים וְלֹא־נָתַן לַמּוֹט רַגְלֵנוּ. הַמַּדְרִיכֵנוּ עַל־בָּמוֹת אוֹיְבֵינוּ וַיָּרֶם קַרְנֵנוּ עַל כָּל־שֹׂנְאֵינוּ: הָעֹשֶׂה־לָּנוּ נִסִּים וּנְקָמָה בְּפַרְעֹה אוֹתוֹת וּמוֹפְתִים בְּאַדְמַת בְּנֵי־חָם: הַמַּכֶּה בְּעֶבְרָתוֹ כָּל־בְּכוֹרֵי מִצְרָיִם וַיּוֹצֵא אֶת־עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל מִתּוֹכָם לְחֵרוּת עוֹלָם: הַמַּעֲבִיר בָּנָיו בֵּין גִּזְרֵי יַם־סוּף אֶת־רוֹדְפֵיהֶם וְאֶת־שׂוֹנְאֵיהֶם בְּתְהֹמוֹת טִבָּע: וְרָאוּ בָנָיו גְּבוּרָתוֹ שִׁבְּחוּ וְהוֹדוּ לִשְׁמוֹ וּמַלְכוּתוֹ בְּרָצוֹן קִבְּלוּ עֲלֵיהֶם מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְךָ עָנוּ שִׁירָה.

בתים בני ג׳ טורים, 3 מלים (בסוגר 2 מלים) בכל טור.

5 טוֹעֲנֵי נִטְעֵי צְמָחוֹת / יַשִּׂיגוּ שֹׂבַע שְׂמָחוֹת / בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
כַּסֵּם בְּצֵל יְמִינְךָ / לְמַעַן זְכוּת מַאֲמִינֶךָ / נָתַץ מַסֵּכוֹת:
מְחַנְּנִים בְּלֵב וּבָשָׂר / נַהֲלֵם כְּיָחִיד נִתְבַּשָּׂר / בַּעֲצֵי הַסְּבָכוֹת:
סֻכָּה תִּהְיֶה לְצֵל / עֲבוּר תָּם הַמְפַצֵּל / חָנָה בַּסֻּכּוֹת:
פְּלֵיטִים בְּצִלְךָ תַּסְתִּירֵם / צְנִיף יֶשַׁע לְהַכְתִּירֵם / מִנֶּשֶׁק לְסֻכּוֹת:
10 קָדוֹשׁ בְּרִית תַּגְבִּיר / רוּחַ טֻמְאָה תַּעֲבִיר / פְּרָעוֹת וּסְכָכוֹת:

נחרץ כ 7 מחחננים כ| בשר פ״ו״טלפצ 9 פלטם דט| בצילם ך| הסתירם כ להסחירם ך והסחירם ט| צניף: צכח רכו״| ישע: מלוכה דנ| תכחירם מ הכחירם ט 10 קודש כ| הגביר ר| הטומאה ו״| רוח... הנסיכות 11 נמחק ר 11 קדקד: זרוע ך|

גוננם כמסוכה. ר״ל כגדר שהקימו מסביב לגן. 5 טועני נטעי צמחות הטוענים על עצמם ד׳ מינים. שהם נטעי צמחים (דוגמת ישע׳ יז, י ״נטעי נעמנים״). ישיגו שובע שמחות תהל׳ טז, יא. שדרשוהו על שבע מצות החג (עי׳ להלן בקרובה לשחרית יום א׳, 10). 6 כסם בצל ימינך ע״ש ישע׳ נא, טז ״ובצל ידי כסיתיך״. למען זכות מאמינך אברהם, ע״ש ברא׳ טו, ו. נתץ מסכות שבר את צלמיו של תרח אביו, לפי מה שסיפרו במדרש ב״ר לח, יג (עמ׳ 363), מדרש הגדול פ׳ נח (לברא׳ יא, כח, עמ׳ רד בכהד׳ מרגליות), ס׳ הישר פ׳ נח (עמ׳ לו במהד׳ גולדשמידט). 7 בלב ובשר ע״ש תהל׳ פד, ג. כיחיד נתבשר בעצי הסבכות כיצחק, בזמן סביכת האיל. 8 סוכה תהיה לצל ישע׳ ד, ו. עבור תם המפצל יעקב ע״ש ברא׳ ל, לז. חנה בסוכות שם לג, יז. 9 פליטים ישראל. ע״ש ישע׳ סו, יט. בצלך תסתירם ע״ש תהל׳ יז, ח. צניף ישע להכתירם ע״ש ישע׳ סב, ג; סא, י. מנשק לסכות ע״ש תהל׳ קמ, ה ״סכות לראשי ביום נשק״. 10 ברית תגביר ל׳ דני׳ ט, כז. רוח טומאה תעביר ע״ש זכר׳ יג, ב ״ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ״. פרעות וסכבכות דברים שמשהו של טומאה יכול להסתתר תחתיהן (פרעות פי׳ אבנים פרועות היוצאות כך הגדר, סבכות פי׳ אילן המיסך על הארץ, לפי התלמוד, מו״ק ה, ע״ב, ועי׳ במשנה נזיר ז, ג; אהל׳ ח, ב; נדה ז, ה), והפייטן רומז על יצר הרע ותוצאותיו.

שִׁבֹּר קָדְקֹד מָאֳדָם / שַׁכֵּר חִצֶּיךָ מִדָּם / אֻמּוֹת הַנְּסִיכוֹת:

(נ״א שִׁבֹּר זְרוֹעַ רָשָׁע / שְׁלַח לְצַדֵּק יֶשַׁע / אֹמֶץ וּסְמָכוֹת:)

תָּחֹן חוֹגְגֵי שִׁבְעָה / תּוֹפְשֵׁי מְגָדִים אַרְבָּעָה / וְשַׁוְעָתָם סְכוֹת:

יִשְׁעֵי סְכוֹת שַׁוְעַת עַמֶּךָ / וֹרְעֵם וְעַנְּגֵם בְּטוּב טַעְמֶךָ

סַגִּיב כִּדְשֻׁתָּ צָרֶיהָם (נ״א כְּהַכְנַעְתָּ זֵדִים) בְּזַעְמֶךָ / פֹּאֵר וָזֶמֶר נָתְנוּ לְהַנְעִימֶךָ:

(כשאומרים פיוטים מוסיפים בְּגִילָה בְּרִנָּה) בְּשִׂמְחָה רַבָּה וְאָמְרוּ כֻּלָּם.

מִי־כָמֹכָה בָּאֵלִם יי מִי כָּמֹכָה נֶאְדָּר בַּקֹּדֶשׁ נוֹרָא תְהִלֹּת עֹשֵׂה פֶלֶא:

מַלְכוּתְךָ רָאוּ בָנֶיךָ בּוֹקֵעַ יָם לִפְנֵי מֹשֶׁה.

15 הַלֵּל גּוֹמְרִים כָּל שְׁמוֹנָה / קוֹרְאֵי פָרָשַׁת קָרְבָּנוֹת בִּזְמַנָּה

טָעֵם וְהוֹשִׁיבֵם בְּאֶרֶץ שְׁמֵנָה / נְצַח צוּר יִשְׁעֵנוּ לְאַמְּנָה:

זֶה אֵלִי עָנוּ (כשאומרים פיוטים נוהגים לומר זֶה צוּר יִשְׁעֵנוּ פָּצוּ פֶה) וְאָמְרוּ.

יי יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד: וְנֶאֱמַר. כִּי־פָדָה יי אֶת־יַעֲקֹב וּגְאָלוֹ מִיַּד חָזָק מִמֶּנּוּ.

בְּהַדְרַת קֹדֶשׁ מְחַנְּנִים בְּמִקְדָּשׁוֹ / רוֹחֲשִׁים שִׁיר וָשֶׁבַח לְחַדְּשׁוֹ

שָׁלוֹם תִּשְׁפֹּת לָהֶם לְהַקְדִּישׁוֹ (נ״א לְהַגְדִּישׁוֹ)

מַלְכֵּנוּ (נ״א מֶלֶךְ) צוּר יִשְׂרָאֵל וּקְדוֹשׁוֹ:

בָּרוּךְ אַתָּה יי גָּאַל יִשְׂרָאֵל (נוסח ק״ק כשאומרים פיוטים מֶלֶךְ צוּר יִשְׂרָאֵל וְגוֹאֲלוֹ):

מאודם ך | הנסוכות כי״י אשכנז שונים 12 מגדים: מינים צ | שוועתם פ 13 ישעי: אל הוס׳ כדפוסים | ורעם: חס׳ צ יי הוס׳ ו״ | ועננם: וענדם ו״ ותשיגם רכ 14 סגיב: שגיא פ״ סגב דל | כדשת צריהם: שברתה פרשתה צריהם ך בהכנעת צרים ל כהכנעת זדים דפוסים 15 קוראים נפ | פרשה (קרבנות חס׳) מ׳ו״ 16 והשיבם ר | צור: ישראל הוס׳ דנ | ישענו: ישעך פ״ו״ ישעיך מ׳ ישעימו כט ישעמו דנ | להאמנה דפוסים 17 מחננים: מרננים (שיר הוס׳ ל) מ׳ל מחגגים צ | שיר: רֵנֵן ל | לחדשו: לקדשו רלפ | 17-18 נוסח שונה אלוהים חוסה לעזרתנו / ועורר להחיש גאֻלתנו / ונמליכך מלכנו ואלהינו / גאלנו כגאלת את אבותינו פ״ו״ 18 להם: חס׳ צ לנו מ׳ל עליהם פ | להגדישו מ״צ להנפישו ל | מלכנו מלך רנלצ 19 מכון: מקום ו״ | אמץ: אומץ צ

11 שכור קדקוד מאדם התקפה על מלכות אדום ועל הממלכות הלוחצות על היהודים. שכר חציך מדם ע״ש דבר׳ לב, מב. אומות הנסיכות המושלות כנו. [כדפוסים האחרונים (החל מרוו״ה) בא במקום טור 11 נוסח חדש שאף סגנונו מוכיח שאינו מקורי. מקורו אינו ידוע: שבור זרוע רשע ע״ש תהל׳ י, טו. שלח לצדק ישע וכו׳ כנראה בקשה שיתן לישראל אומץ ויחמוך בהם (צ״ל וסמיכות?) כדי להושיעם]. 12 ושועתם סכות הסכת ושמע (דבר׳ כז, ט). 13 ורעם תהל׳ כח, ט. כטוב טעמך תהל׳ קיט, סו. 14 סגיב עליון, כינוי לקב״ה. כדשת צריהם בזעמך ע״ש חבק׳ ג, יב ״בזעם תצעד ארץ באף תדוש גויים״. 15 הלל גומרים כל שמונה לפי קביעת המשנה (סוכה ד, א) ״ההלל והשמחה שמונה״, ר״ל כל שמונת ימי החג גומרין את ההלל. קוראי פרשת קרבנות בזמנה לפי המשנה (מגילה ג, ה) ״ובשאר כל ימות החג קורין בקרבנות החג״. 16 כארץ שמנה ע״ש נחמ׳ ט, לה. נצח צור ישענו לאמנה כדי שייאמן הנוסח העתיק ״זה צור ישענו״ מחדש. 17 בהדרת קדש תהל׳ כט, ב ועוד. מחננים מתפללים. רוחשים הוגים (ל׳ תהל׳ מה, ב ״רחש לבי דבר טוב״). 18 שלום תשפות להם להקדישו ע״ש ישע׳ כו, יב ״ה׳ תשפות

הַשְׁכִּיבֵנוּ יי אֱלֹהֵינוּ לְשָׁלוֹם. וְהַעֲמִידֵנוּ מַלְכֵּנוּ לְחַיִּים. וּפְרֹשׂ עָלֵינוּ סֻכַּת שְׁלוֹמֶךָ. וְתַקְּנֵנוּ בְּעֵצָה טוֹבָה מִלְّפָנֶיךָ. וְהוֹשִׁיעֵנוּ לְמַעַן שְׁמֶךָ. וְהָגֵן בַּעֲדֵנוּ וְהָסֵר מֵעָלֵינוּ אוֹיֵב דֶּבֶר וְחֶרֶב וְרָעָב וְיָגוֹן. וְהָסֵר שָׂטָן מִלְּפָנֵינוּ וּמֵאַחֲרֵינוּ. וּבְצֵל כְּנָפֶיךָ תַּסְתִּירֵנוּ. כִּי אֵל שׁוֹמְרֵנוּ וּמַצִּילֵנוּ אָתָּה. כִּי אֵל מֶלֶךְ חַנּוּן וְרַחוּם אָתָּה. וּשְׁמֹר צֵאתֵנוּ וּבוֹאֵנוּ לְחַיִּים וּלְשָׁלוֹם מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם. וּפְרֹשׂ עָלֵינוּ סֻכַּת שְׁלוֹמֶךָ.

וָתִיק חָדֵשׁ מְכוֹן אוּלַמֶּךָ / אַמֵּץ אֲהוּבִים כּוֹנַנְתָּ בְּצַלְמֶךָ
20 לְבָרֵךְ וּלְקַדֵּשׁ שִׁמְךָ בְּעוֹלָמֶךָ / תָּגֵן עָלֵינוּ בִּבְרִית שְׁלוֹמֶךָ:

חס׳ כו״ | אהובים... בצלמך: צבאות קוראי בשמך ו״ 20 שמך חס׳ כצ | הגן נ ותגן פ גנון צ | עלימו רכ | בברית: סוכת רכדמ׳נ | לברך... בעולמך: שיר נשיר לרוממך ו״ | תגן... שלומך: תפרוס (כן יפרוס ו״ ופרוס ט) עלינו סוכת שלומך פ״טו״

שלום לנו״. להקדישו לישראל. וי״ג להגדישו (ר״ל לתת שלום מלא וגדוש). ומסתבר. 19 חדש מכון אולמך בית המקדש. אהובים כוננת ישראל שבראת. ע״ש שמ״ב ז, כד.

בק״ק אמרו פיוט זה (לאחר מעריב ׳אוחזי בידם׳) לפני ׳הפורש׳.

סימן: א״ב. בתים בני ו׳ טורים.

אוֹדְךָ יי אֱלֹהַי בֹּקֶר וָעֶרֶב / בְּכָל לְבָבִי אֲכַבְּדָה שִׁמְךָ וּבְקָרֶ[ב]
גָּדוֹל חַסְדְּךָ עָלַי וְהִצַּלְתָּ נַפְשִׁי מֵחֶרֶב / דּוֹד עוֹד יוֹסִיף אוֹתִי אֵלָיו <לִקְרַב
* * / וְסֻכָּה תִּהְיֶה לְצֵל־יוֹמָם> מֵחֹרֶב:

זֵדִים הַקָּמִים עָלַי וְשָׂמִים פְּנֵיהֶם בִּקְרָב
חוֹטְפִים וְטוֹרְפִים כַּתֹּתֵם וְנָפַל מֵהֶם רָב
5 טָהוֹר יִפְקֹד עֲלֵיהֶם רִאשׁוֹן * וְשֵׁנִי מֵחוֹרָב *
יוֹצִיא חֲמָה מִנַּרְתִּיקָה לְלַהֵט יוֹשְׁבֵי מִזְרָח וּמַעֲרָב
כָּל חוֹסָיו יִרְאוּ וְיִשְׂמָחוּ וְיִתְעַנְּגוּ בָּהּ צָפוּן טוּב רָב
לֹא יִרְעָבוּ וְלֹא יִצְמָאוּ וְלֹא יַכֵּם שָׁרָב:

כ״ר ך ||
4 כתתם: כוכתם ך 5 ראשון שיני בהורב ך

1 אודך...בכל לבבי אכבדה שמך תהל׳ פו. יב. 2 גדול חסדך וכו׳ שם פו. יג. 3 וסוכה וכו׳ ישע׳ ד. ו. 4 ונפל מהם רב שמות יט. כא. 5 טהור יפקוד עליהם ראשון ושני וכו׳ עי׳ מדרש תהלים יט סי׳ יג ומה עושה הקב״ה ליום הדין. מוציא החמה ושולף אותה מנרתיקה ומביאה לרקיע השני ודן בה את הרשעים והוא שורפן׳ ...יוציא חמה מנרתיקה ללהט וכו׳ שם. ועי׳ נודים ח. ע״ב (=ע״ז ג. ע״ב) ׳אין ניהנם לעולם הבא אלא הקב״ה מוציא חמה מנרתיקה...׳ ועי׳ ב״ר ו. ה עמ׳ 46 (והמקבילים הרשומים שם). 6 כל חוסיו יראו וישמחו תהל׳ קו. מב. צפון טוב רב תהל׳ לא. כ. לא ירעבו וכו׳ ישע׳ מט. י.

מִנֹּגַהּ מִזֶּרֶם וּמִמָּטָר מִצָּרָה וְצוּקָה / נֶחֱסֶה וְנִתְלוֹנָן בְּסֵתֶר כְּנָפֶיךָ לְהִדָּבְקָה
סָבִיב לְחוֹמַת אֵשׁ הָיָה לָהּ לְכָבוֹד בְּחֶקָּהּ / עַל כָּל כָּבוֹד חֻפָּה חֲשׁוּקָה
פָּנֶיךָ יִרְאֶה כִּי נַפְשִׁי חֲשׁוּקָה / צִיּוֹן בְּמִשְׁפָּט תִּפָּדֶה וְשָׁבֶיהָ בִּצְדָקָה:

10 קִרְיַת מֶלֶךְ רָב מֵעִיר מְתִים יִנָּאֲקוּ
רַבִּים חַלְלֵי יי כַּאֲשֶׁר תָּעִיק הָעֲגָלָה יָעִיקוּ
שָׁמָּה יֻקְבְּצוּ וְשָׁמָּה יִפְּלוּ וְיִמָּקוּ
תְּמִימֵי יְשֻׁרוּן יִשְׂמְחוּ בְּמַפְּלָתָם וְעַל דּוֹדָם יִתְרַפָּקוּ
יִרְוְיוּן מִדֶּשֶׁן בֵּיתוֹ יַמִּים יִינָקוּ / חֶסֶד וֶאֱמֶת נִפְגָּשׁוּ צֶדֶק וְשָׁלוֹם נָשָׁקוּ:

בָּרוּךְ אַתָּה יי הַפּוֹרֵשׂ (וי״ג פּוֹרֵשׂ) סֻכַּת שָׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל כָּל־עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל וְעַל־יְרוּשָׁלָם:

12 לשלום ך

7 נחסה ונתלונן תהל׳ נז, ב. 8 סביב לחומת אש וכו׳ זכרי׳ ב, ט. על כל כבוד חופה ישע׳ ד, ה. חשוקה סגורה היטב. 9 פניך יראה ע״ש ברא׳ לג, י ועוד. ר״ל יאהב אותך. חשוקה אהובה. ציון במשפט תפדה וכו׳ ישע׳ א, כז. 10 קרית מלך רב תהל׳ מח, ג. מעיר מתים ינאקו איוב כד, יב. רבים חללי ה׳ ישע׳ סו, טז. כאשר תעיק העגלה עמוס ב, יג. 11 ועל דודם יתרפקו שה״ש ח, ה. 12 ירוויון מדשן ביתו תהל׳ לו, ט. ימים יינקו דבר׳ לג, יט. חסד ואמת וכו׳ תהל׳ פה, יא.

ונוהגים לומר כאן פסוקי שבת ויו״ט (ובק״ק אק נוהגין לאמרם, וכן נוהגין בא״י)

(בשבת וְשָׁמְרוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשַּׁבָּת לַעֲשׂוֹת אֶת־הַשַּׁבָּת לְדֹרֹתָם בְּרִית עוֹלָם: בֵּינִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אוֹת הִיא לְעֹלָם. כִּי־שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה יי אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת וַיִּנָּפַשׁ:)

וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶת־מֹעֲדֵי יי אֶל בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל: חצי קדיש

אֲדֹנָי שְׂפָתַי תִּפְתָּח וּפִי יַגִּיד תְּהִלָּתֶךָ:

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וֵאלֹהֵי יַעֲקֹב הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא אֵל עֶלְיוֹן גּוֹמֵל חֲסָדִים טוֹבִים וְקֹנֵה הַכֹּל וְזוֹכֵר חַסְדֵּי אָבוֹת וּמֵבִיא גוֹאֵל לִבְנֵי בְנֵיהֶם לְמַעַן שְׁמוֹ בְּאַהֲבָה. מֶלֶךְ עוֹזֵר וּמוֹשִׁיעַ וּמָגֵן. בָּרוּךְ אַתָּה יי מָגֵן אַבְרָהָם:

אַתָּה גִּבּוֹר לְעוֹלָם אֲדֹנָי מְחַיֵּה מֵתִים אַתָּה. רַב לְהוֹשִׁיעַ. [בק״ק אומרים מוֹרִיד הַטָּל] מְכַלְכֵּל חַיִּים בְּחֶסֶד מְחַיֵּה מֵתִים בְּרַחֲמִים רַבִּים. סוֹמֵךְ נוֹפְלִים וְרוֹפֵא חוֹלִים וּמַתִּיר אֲסוּרִים וּמְקַיֵּם אֱמוּנָתוֹ לִישֵׁנֵי עָפָר. מִי כָמוֹךָ בַּעַל גְּבוּרוֹת וּמִי דּוֹמֶה לָּךְ מֶלֶךְ מֵמִית וּמְחַיֶּה וּמַצְמִיחַ יְשׁוּעָה.
וְנֶאֱמָן אַתָּה לְהַחֲיוֹת מֵתִים. בָּרוּךְ אַתָּה יי מְחַיֵּה הַמֵּתִים:

אַתָּה קָדוֹשׁ וְשִׁמְךָ קָדוֹשׁ וּקְדוֹשִׁים בְּכָל־יוֹם יְהַלְלוּךָ סֶלָה. בָּרוּךְ אַתָּה יי הָאֵל הַקָּדוֹשׁ:

אַתָּה בָחַרְתָּנוּ מִכָּל־הָעַמִּים / אָהַבְתָּ אוֹתָנוּ וְרָצִיתָ בָּנוּ
וְרוֹמַמְתָּנוּ מִכָּל־הַלְּשׁוֹנוֹת / וְקִדַּשְׁתָּנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ
וְקֵרַבְתָּנוּ מַלְכֵּנוּ לַעֲבוֹדָתֶךָ / וְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ עָלֵינוּ קָרָאתָ:

במוצאי שבת כחו"ל מוסיפין כאן

וַתּוֹדִיעֵנוּ יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־מִשְׁפְּטֵי צִדְקֶךָ / וַתְּלַמְּדֵנוּ לַעֲשׂוֹת חֻקֵּי רְצוֹנֶךָ
וַתִּתֶּן־לָנוּ יי אֱלֹהֵינוּ מִשְׁפָּטִים יְשָׁרִים וְתוֹרוֹת אֱמֶת / חֻקִּים וּמִצְוֹת טוֹבִים
וַתַּנְחִילֵנוּ זְמַנֵּי שָׂשׂוֹן / וּמוֹעֲדֵי קֹדֶשׁ וְחַגֵּי נְדָבָה
וַתּוֹרִישֵׁנוּ קְדֻשַּׁת שַׁבָּת / וּכְבוֹד מוֹעֵד וַחֲגִיגַת הֶרֶגֶל
וַתַּבְדֵּל יי אֱלֹהֵינוּ בֵּין קֹדֶשׁ לְחוֹל / בֵּין אוֹר לְחֹשֶׁךְ
בֵּין יִשְׂרָאֵל לָעַמִּים / בֵּין יוֹם הַשְּׁבִיעִי לְשֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה
בֵּין קְדֻשַּׁת שַׁבָּת לִקְדֻשַּׁת יוֹם טוֹב הִבְדַּלְתָּ / וְאֶת־יוֹם הַשְּׁבִיעִי מִשֵּׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה קִדַּשְׁתָּ
הִבְדַּלְתָּ וְקִדַּשְׁתָּ אֶת־עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בִּקְדֻשָּׁתֶךָ:

וַתִּתֶּן־לָנוּ יי אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה (שַׁבָּתוֹת לִמְנוּחָה וּ)מוֹעֲדִים לְשִׂמְחָה חַגִּים וּזְמַנִּים לָשָׂשׂוֹן. אֶת־יוֹם (הַשַּׁבָּת הַזֶּה וְאֶת־יוֹם) חַג הַסֻּכּוֹת הַזֶּה. זְמַן שִׂמְחָתֵנוּ (וישׁ מוסיפין בְּאַהֲבָה) מִקְרָא קֹדֶשׁ זֵכֶר לִיצִיאַת מִצְרָיִם:

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ. יַעֲלֶה וְיָבֹא וְיַגִּיעַ וְיֵרָאֶה וְיֵרָצֶה וְיִשָּׁמַע וְיִפָּקֵד וְיִזָּכֵר זִכְרוֹנֵנוּ וּפִקְדּוֹנֵנוּ וְזִכְרוֹן אֲבוֹתֵינוּ. וְזִכְרוֹן מָשִׁיחַ בֶּן־דָּוִד עַבְדֶּךָ. וְזִכְרוֹן יְרוּשָׁלַיִם עִיר קָדְשֶׁךָ. וְזִכְרוֹן כָּל־עַמְּךָ בֵּית־יִשְׂרָאֵל לְפָנֶיךָ. לִפְלֵיטָה וּלְטוֹבָה וּלְחֵן וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים וּלְחַיִּים וּלְשָׁלוֹם בְּיוֹם חַג הַסֻּכּוֹת הַזֶּה. זָכְרֵנוּ יי אֱלֹהֵינוּ בּוֹ לְטוֹבָה. וּפָקְדֵנוּ בּוֹ לִבְרָכָה. וְהוֹשִׁיעֵנוּ בּוֹ לְחַיִּים. וּבְדָבַר יְשׁוּעָה וְרַחֲמִים חוּס וְחָנֵּנוּ. וְרַחֵם עָלֵינוּ וְהוֹשִׁיעֵנוּ. כִּי אֵלֶיךָ עֵינֵינוּ. כִּי אֵל מֶלֶךְ חַנּוּן וְרַחוּם אָתָּה:

וְהַשִּׂיאֵנוּ יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־בִּרְכַּת מוֹעֲדֶיךָ
לְחַיִּים וּלְשָׁלוֹם[1] לְשִׂמְחָה וּלְשָׂשׂוֹן[2] כַּאֲשֶׁר רָצִיתָ וְאָמַרְתָּ לְבָרְכֵנוּ:
(אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ רְצֵה בִמְנוּחָתֵנוּ.) קַדְּשֵׁנוּ[3] בְּמִצְוֹתֶיךָ וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ.
שַׂבְּעֵנוּ[3] מִטּוּבֶךָ וְשַׂמְּחֵנוּ בִּישׁוּעָתֶךָ
וְטַהֵר לִבֵּנוּ לְעָבְדְּךָ בֶּאֱמֶת.
וְהַנְחִילֵנוּ יי אֱלֹהֵינוּ (בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן)[4] בְּשִׂמְחָה וּבְשָׂשׂוֹן (שַׁבָּת וּ)מוֹעֲדֵי קָדְשֶׁךָ
וְיִשְׂמְחוּ[5] בְךָ יִשְׂרָאֵל מְקַדְּשֵׁי[6] שְׁמֶךָ.
בָּרוּךְ אַתָּה יי מְקַדֵּשׁ (הַשַּׁבָּת וְ)יִשְׂרָאֵל וְהַזְּמַנִּים:

רְצֵה יי אֱלֹהֵינוּ בְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וּבְתְפִלָּתָם. וְהָשֵׁב אֶת־הָעֲבוֹדָה לִדְבִיר בֵּיתֶךָ. וְאִשֵּׁי יִשְׂרָאֵל וּתְפִלָּתָם בְּאַהֲבָה תְקַבֵּל בְּרָצוֹן וּתְהִי לְרָצוֹן תָּמִיד עֲבוֹדַת יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ.
וְתֶחֱזֶינָה עֵינֵינוּ בְּשׁוּבְךָ לְצִיּוֹן בְּרַחֲמִים. בָּרוּךְ אַתָּה יי הַמַּחֲזִיר שְׁכִינָתוֹ לְצִיּוֹן:

1) ולשלום חס' וו"כפ 2) לשמחה ולששון חס' ו"טט"פפ' 3) וקדשנו...ושבענו רוב כי"י 4) כאהבה וברצון חס' כ*פ וברצון חס' ו"פ°° 5) וישמחו... שמך חס' ו"ט' 6) מקדשי: אוהבי רוב כי"י

מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ שֶׁאַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד. צוּר חַיֵּינוּ מָגֵן יִשְׁעֵנוּ אַתָּה הוּא לְדוֹר וָדוֹר. נוֹדֶה לְךָ וּנְסַפֵּר תְּהִלָּתֶךָ עַל חַיֵּינוּ הַמְּסוּרִים בְּיָדֶךָ וְעַל נִשְׁמוֹתֵינוּ הַפְּקוּדוֹת לָךְ וְעַל נִסֶּיךָ שֶׁבְּכָל־יוֹם עִמָּנוּ וְעַל נִפְלְאוֹתֶיךָ וְטוֹבוֹתֶיךָ שֶׁבְּכָל־עֵת עֶרֶב וָבֹקֶר וְצָהֳרָיִם. הַטּוֹב כִּי לֹא־כָלוּ רַחֲמֶיךָ וְהַמְרַחֵם כִּי לֹא־תַמּוּ חֲסָדֶיךָ. מֵעוֹלָם קִוִּינוּ לָךְ.

וְעַל כֻּלָּם יִתְבָּרַךְ וְיִתְרוֹמַם שִׁמְךָ מַלְכֵּנוּ תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד.

וְכֹל הַחַיִּים יוֹדוּךָ סֶלָה וִיהַלְלוּ אֶת־שִׁמְךָ בֶּאֱמֶת הָאֵל יְשׁוּעָתֵנוּ וְעֶזְרָתֵנוּ סֶלָה. בָּרוּךְ אַתָּה יי הַטּוֹב שִׁמְךָ וּלְךָ נָאֶה לְהוֹדוֹת:

שָׁלוֹם רָב עַל־יִשְׂרָאֵל עַמְּךָ תָּשִׂים לְעוֹלָם כִּי אַתָּה הוּא מֶלֶךְ אָדוֹן לְכָל־הַשָּׁלוֹם. וְטוֹב בְּעֵינֶיךָ לְבָרֵךְ אֶת־עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בְּכָל־עֵת וּבְכָל־שָׁעָה בִּשְׁלוֹמֶךָ.

בָּרוּךְ אַתָּה יי הַמְּבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בַּשָּׁלוֹם:

אֱלֹהַי. נְצֹר לְשׁוֹנִי מֵרָע וּשְׂפָתַי מִדַּבֵּר מִרְמָה. וְלִמְקַלְלַי נַפְשִׁי תִדּוֹם וְנַפְשִׁי כֶּעָפָר לַכֹּל תִּהְיֶה: פְּתַח לִבִּי בְּתוֹרָתֶךָ וּבְמִצְוֹתֶיךָ תִּרְדּוֹף נַפְשִׁי. וְכֹל הַחוֹשְׁבִים עָלַי רָעָה מְהֵרָה הָפֵר עֲצָתָם וְקַלְקֵל מַחֲשַׁבְתָּם: עֲשֵׂה לְמַעַן שְׁמֶךָ. עֲשֵׂה לְמַעַן יְמִינֶךָ. עֲשֵׂה לְמַעַן קְדֻשָּׁתֶךָ. עֲשֵׂה לְמַעַן תּוֹרָתֶךָ. לְמַעַן יֵחָלְצוּן יְדִידֶיךָ הוֹשִׁיעָה יְמִינְךָ וַעֲנֵנִי: יִהְיוּ לְרָצוֹן אִמְרֵי־פִי וְהֶגְיוֹן לִבִּי לְפָנֶיךָ יי צוּרִי וְגֹאֲלִי: עֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו הוּא יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל כָּל־יִשְׂרָאֵל וְאִמְרוּ אָמֵן:

יְהִי רָצוֹן לְפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁיִּבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ: וְשָׁם נַעֲבָדְךָ בְּיִרְאָה כִּימֵי עוֹלָם וּכְשָׁנִים קַדְמֹנִיּוֹת: וְעָרְבָה לַיי מִנְחַת יְהוּדָה וִירוּשָׁלָם כִּימֵי עוֹלָם וּכְשָׁנִים קַדְמֹנִיּוֹת:

בשבת אומרים

וַיְכֻלּוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל־צְבָאָם: וַיְכַל אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה. וַיִּשְׁבֹּת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִכָּל־מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה: וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת־יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדֵּשׁ אֹתוֹ. כִּי בוֹ שָׁבַת מִכָּל־מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר־בָּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת:

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וֵאלֹהֵי יַעֲקֹב הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא אֵל עֶלְיוֹן קֹנֵה שָׁמַיִם וָאָרֶץ.

מָגֵן אָבוֹת בִּדְבָרוֹ מְחַיֵּה מֵתִים בְּמַאֲמָרוֹ הָאֵל הַקָּדוֹשׁ שֶׁאֵין כָּמוֹהוּ הַמֵּנִיחַ לְעַמּוֹ בְּיוֹם שַׁבַּת קָדְשׁוֹ כִּי בָם רָצָה לְהָנִיחַ לָהֶם. לְפָנָיו נַעֲבֹד בְּיִרְאָה וָפַחַד וְנוֹדֶה לִשְׁמוֹ בְּכָל־יוֹם תָּמִיד מֵעֵין הַבְּרָכוֹת אֵל הַהוֹדָאוֹת אֲדוֹן הַשָּׁלוֹם מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת וּמְבָרֵךְ שְׁבִיעִי וּמַנִּיחַ בִּקְדֻשָּׁה לְעַם מְרֻשָּׁנֵי עֹנֶג זֵכֶר לְמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית:

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ רְצֵה בִמְנוּחָתֵנוּ. קַדְּשֵׁנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ. שַׂבְּעֵנוּ מִטּוּבֶךָ וְשַׂמְּחֵנוּ בִּישׁוּעָתֶךָ. וְטַהֵר לִבֵּנוּ לְעָבְדְּךָ בֶּאֱמֶת. וְהַנְחִילֵנוּ יי אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן שַׁבַּת קָדְשֶׁךָ. וְיָנוּחוּ בָהּ יִשְׂרָאֵל מְקַדְּשֵׁי שְׁמֶךָ. בָּרוּךְ אַתָּה יי מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

קדיש שלם

בשבת אמרו בק״ק כמה מדליקין.
כהרבה קהילות מקדש הש״ץ בבית הכנסת, וכא״י אין נוהגין כן.
עלינו. ק״י. ונוהגים לומר ״גדל״ או ״אדון עולם״ או שניהם.

קידוש לרגלים

בשבת אומרים ויכלו (לעיל עמ׳ 12)

סברי מרנן ורבותי

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן:

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם

אֲשֶׁר בָּחַר־בָּנוּ מִכָּל־עָם / וְרוֹמְמָנוּ מִכָּל־לָשׁוֹן / וְקִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו. וַתִּתֶּן־לָנוּ יי אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה (שַׁבָּתוֹת לִמְנוּחָה וּ) מוֹעֲדִים לְשִׂמְחָה חַגִּים וּזְמַנִּים לְשָׂשׂוֹן אֶת־יוֹם (הַשַּׁבָּת הַזֶּה וְאֶת יוֹם)

לסוכות	לשמיני עצרת ושמחת תורה
חַג הַסֻּכּוֹת הַזֶּה	שְׁמִינִי חַג הָעֲצֶרֶת הַזֶּה (נ״א שְׁמִינִי עֲצֶרֶת הֶחָג הַזֶּה)

זְמַן שִׂמְחָתֵנוּ (בְּאַהֲבָה) מִקְרָא קֹדֶשׁ זֵכֶר לִיצִיאַת מִצְרָיִם:

כִּי בָנוּ בָחַרְתָּ וְאוֹתָנוּ קִדַּשְׁתָּ מִכָּל־הָעַמִּים.

(וְשַׁבָּת) וּמוֹעֲדֵי קָדְשֶׁךָ (בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן) בְּשִׂמְחָה וּבְשָׂשׂוֹן הִנְחַלְתָּנוּ

בָּרוּךְ אַתָּה יי מְקַדֵּשׁ (הַשַּׁבָּת וְ) יִשְׂרָאֵל וְהַזְּמַנִּים:

במוצאי שבת בחו״ל מוסיפין כאן

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא מְאוֹרֵי הָאֵשׁ:

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם

הַמַּבְדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְחוֹל / בֵּין אוֹר לְחֹשֶׁךְ / בֵּין יִשְׂרָאֵל לָעַמִּים

בֵּין יוֹם הַשְּׁבִיעִי לְשֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה.

בֵּין קְדֻשַּׁת שַׁבָּת לִקְדֻשַּׁת יוֹם טוֹב הִבְדַּלְתָּ / וְאֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי מִשֵּׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה קִדַּשְׁתָּ הִבְדַּלְתָּ וְקִדַּשְׁתָּ אֶת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בִּקְדֻשָּׁתֶךָ. בָּרוּךְ אַתָּה יי הַמַּבְדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְקֹדֶשׁ:

בסוכה אומרים ברכה זו לפני שהחיינו (בחו״ל בליל ש״ע אין מברכים אותה בסוכה).

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לֵישֵׁב בַּסֻּכָּה:

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁהֶחֱיָנוּ וְקִיְּמָנוּ וְהִגִּיעָנוּ לַזְּמַן הַזֶּה:

סֻכָּה הִסְכִּיךְ יַיְמַן אֵבֶר / הֵן בִּישִׁימוֹן בַּמִּדְבָּר
זֶרַע תָּבַע זְקוּנִים:
סֻכָּה וְעֵד לְעַם קְדוֹשִׁים / וְתִקֵּן חַכְמֵי חֲרָשִׁים
רַבֵּי תוֹרוֹת מְשַׁנְּנִים:
סֻכָּה זָכוּ (נ״א זַכֵּי) נְשִׁיאִים שִׁבְעָה / זְבוּלִין סְכוּכִין מִלְּפָגְעָה
בְּסִגְמָטִין נוֹחִים וְעִדּוּנִים:
סֻכָּה חֲזִיזִים אַרְבָּעָה רְבוּעִים / חֲמִישִׁי לָתוּר נוֹסְעִים
רְבוּצִים עַל כָּבוֹד כִּסְגָנִים:
סֻכָּה טְעוּנָה לְטַלֵּל בְּזִכְיוֹנִים / טִלּוּל וּמַצָּע בַּשָּׁנִים
שָׁם שָׁם אִלּוּף נְבוֹנִים:
סֻכָּה יֻכְשָׁרָה דְּפוּנָה סְדָרִים / יוֹרֶה מָלֵא וַחֲסֵרִים
מִשָּׁם גָּמְרוּ סוֹגְנִים:

כ*ף 12 חורה זכ* 13 זכו ף זכים כ°° זכי שאר כי״י| זבולים סבוכים כ* 14 בגסמוטין ף| ועדונים דפוסים ועגונים זכ* ועגנים ר וענונים כ°° ועונים ף 15 נוסעים: נושאים כפ 16 כבוד על כ°°| בסגנים ף 17 לטלל: לכלל כ°°| בזביונים רכפ| כשנים ז 18 שם חס׳ כפכ°°ף 20 גמרו: זמרו זכ*כ°°| סוגנים א* זוגנים זכ*כ°°ף רוגנים כפ 21 לה: לא כ*כפף

פי׳ חושך (ל׳ משלי ז, ט; כ, כ). 9 **סוכה הסכיך** כמדבר. **וימן אבר** (אֶבֶר מנוקד כך כל׳ יחיד לאֵבָרִים) ע״ש תהל׳ עח, כה ״לחם אבירים אכל איש״ שדרשוהו על המן שהוא לחם שנבלע במאתים וארבעים ושמונה אברים (יומא עה, ע״ב). **בישימון** מקביל למדבר (תהל׳ קז, ד ועוד). 10 **זרע תבע זקונים** לזרע אברהם שתכע זקנה ש׳עד אברהם לא היה זקנה...אברהם בעא רחמי והוה זקנה׳ (ב״מ פז, ע״א). 11 **ויעד** ייעד. **ותיקן חכמי חרשים** (ע״ש ישע׳ ג, ג ״ויועץ וחכם חרשים״) ר״ל תלמידי חכמים. 12 **רובי תורות** (ע״ש הושע ח, יכ). **משננים** המלמדים פרטי חוקי סוכה. 13 **זכו נשיאים שבעה** במדבר זכו בני ישראל לשבעה ענני כבוד (נשיאים פי׳ עננים, ע״ש תהל׳ קלה, ז) לפי דרשת חז״ל (מכילתא בשלח פתיח׳ עמ׳ 80-81; תנחומא במדבר א, ב; במדב״ר א, ב). **זבולין סכוכין** כעין כתי זכול מסוככים מלפגעה כדי שלא ייפגעו בצרות בדרך. 14 **בסיגמטין** בכרים וכסתות, כלשון המדרש (במד״ר שם) ׳אתם הייתם עבדים למצרים והוצאתי אתכם משם והרבצתי אתכם בסיגמטין׳. **נוחין** לפנק אותם. **ועידונים** לעדן אותם. (וי״ג ועננים, וייתכן שצ״ל וענונים, ר״ל עשויים מעננים). 15 **חזיזים** עננים, ושאלו בתלמוד (תענ׳ ט, ע״ב) ׳מאי חזיזים? א״ר יהודה פורחות, א״ר יוחנן סימן למטר פורחות׳. **ארבעה רבועים** כלשון המכילתא (שם, עמ׳ 81) ׳הא שבעה עננים, ארבעה מארבע רוחותיהם אחד למעלה ואחד למטה, אחד שהיה מהלך לפניהם...׳ וזה שאמר הפייטן **חמישי לתור נוסעים** ר״ל לתור להולכים בדרך, לפי לשון חז״ל (שם) ׳כל הנמוך מגביהו וכל הגבוה משפילו׳. שנ׳ (ישע׳ מ, ד) ״כל גיא ינשא וכל הר וגבעה ישפלו והיה העקוב למישור והרכסים לבקעה״. 16 **רבוצים על כבוד כסגנים** כדרשת חז״ל (במד״ר א, ב) ׳שנ׳ (שמות יג, יח) ויסב אלהים את העם דרך המדבר. מהו ויסב, שהרביצם בדרכי המלכים רבוצים על מטותיהם׳. (יש מהמפרשים שמייחסים תפקיד זה לענן הששי ושלאחריו לשביעי. ואין זה יוצא מלשון הפיוט.) 17 **טעונה לטלל בזכיונים** צריכה לתת צל לפי זכותם של ישראל לשבת בצל ביום חם, ארלהינצל מהמשחית בחום יום הכא (עי׳ קרובה ׳ארחץ׳ ליום ב׳, מחיה, 8 ועי׳ ג״כ בפיוט זה להלן 43), לפי הכתוב (ישע׳ ד, ו) ״וסוכה תהיה לצל יומם מחורב״ (זכיונים — כן בכי״י, ומה שקראו ׳זכיונים׳ אינו אלא טעות — פי׳ זכויות. המלה מחודשת היא אצל הפייטנים העתיקים, עי׳ לדוגמא משולם בן קלונימוס, סילוק ליוצר יו״כ, 176). **טילול ומצע בשנים** צל ומצע כאילו היא מוצעת בשנים היינו בצבע אדום. 18 **שם שם אילוף נבונים** על ענין זה הקפידו החכמים בתלמודם. ואולי יש לפרש: שם נתן את ההלכות לחכמי ישראל (ע״ש שמות טו, כה). 19 **יוכשרה דפונה סדרים** הכשרה של הסוכה (יוכשר הוא כנראה חידוש נועז של הפייטן כמקום הכשר בגלל הא״ב, דוגמת יקשות עורף [רש״י] במקום קשות) הוא שיש כה שתי דפנות סדורות ושלישית אפילו טפח. **יורה מלא וחסרים** ועל זה מורה כתיב הפסוקים ויק׳ כג, מב-מג (בסכת בסכת בסכות) כדאיתה בתלמוד (סוכה ו, ע״כ). 20 **משם גמרו סוגנים** (=סגנים), וכנראה ר״ל

במנהג אשכנז המערבי אומרים פיוטים אלה כליל שני.

סימן: א״ב. [מחברו: אליעזר בר שמשון] בתים בני ד׳ טורים. — ח 31

חַג הָאָסִיף תְּקוּפַת הַשָּׁנָה / בְּשִׂמְחָה לְהַרְבּוֹת שׂוֹשַׂנָּה
גִּילָה חֶדְוָה אַהֲבָה וּרְנָנָה / דּוֹדִים בַּבֹּקֶר וּבָעֶרֶב רִנָּה:

המעריב

חַג הַסֻּכּוֹת תַּעֲשֶׂה לְךָ / וְשָׂמַחְתָּ אַתָּה וְחֵילֶךָ
זֶה יְבָרֶךְ מַעֲבָדְךָ וּמַעֲלָלֶיךָ / חֶדְוָה אַהֲבָה וְאַחֲוָה בְּכִלְלֶךָ:

אוהב

כי״י: א* (רק שר׳ 20) זכ*כ°°ר; כפ: ף||

2 אהבה: חס׳ כ* ודפוסים אחוה ז| דודי כ*כ°° 4 ועוללך זכ°°| חדוה חס׳ כ°°| אחוה אהבה כפ| אחוה רף| בכִלְלך ז בגללך ף

1 חג האסיף תקופת השנה שמות לד, כב. שושנה ע״ש שה״ש כ, א שדרשוהו במדרש על כנסת ישראל. 3 חג הסכות תעשה לך דבר׳ טז, יג. ושמחת שם טו, יד. 4 זה הקב״ה, ע״ש שמות טו, ב: שה״ש ב, ט.

סימן: א״ב (כפול) אליעזר בר שמעון יגדל בתורה אמן. בתים בני ג׳ טורים, חרוז מבריח. — ס 119

סֻכָּה אַזְכִּירָה מַעֲלֵי נוֹרָא / אֲשֶׁר פָּעַל וַיִּבְרָא
אֶל עָם בְּצִלּוֹ מִתְלוֹנְנִים:
סֻכָּה בְּזֵכֶר מַעַשׂ נִפְלְאוֹתָיו / בִּימֵי קֶדֶם וְאוֹתוֹתָיו
לְהוֹצִיא אֲסִירִים בְּכִשְׁרוֹנִים:
5 סֻכָּה גָּמֵר מֵאָז לִנְקֹב / גָּאַל בִּזְרוֹעַ יַעֲקֹב
יֹשֵׁב סֻכַּת מְלוֹנִים:
סֻכָּה דּוֹרוֹת לִמֵּד לְאַשְׁשָׁה / דֶּגְמָא חִפּוּי שִׁשָּׁה
עָנָן וַעֲרָפֶל וְאִשּׁוּנִים:

1 אזכרה כפף| ומעללי זכ*רף 2 שר׳ 2, 4, 8, 10, 12 חס׳ כפ 3 מעשה ר| אותותיו כפף 5 בזרוע: את הוס׳ כפ 6 יושב כפ: אשר ר יושר שאר כי״י 7 לאששה כפ: לעששה שאר כי״י 8 עישונים כ°° 9 וימן חס׳ כפ| כמדובר כ* 11 ותקן: ווחיקים

2 בצלו מתלוננים ע״ש תהל׳ צא, א. 3 בזכר מעש נפלאותיו ע״ש תהל׳ קיא, ד. 4 להוציא אסירים בכשרונים ע״ש תהל׳ סח, ז ״מוציא אסירים בכושרות״ שדרשו חז״ל ספרי דברים קכח ״חורש שהוא כשר לא חם ולא צונן״ (דרשה שונה כמדרש תהלים סח, ד (עמ׳ 316). ״...ישראל שהיו אסורים במצרים הוציאם בכושר אבותם״). 5 סוכה גמר מאז לנקוב/גאל בזרוע יעקב הקב״ה שגאל ישראל בזרוע (ע״ש תהל׳ עז, טז ״גאלת בזרוע עמך״) קבע ונקב מאז לעמו מקום מגורים. 6 יושב סוכת מלונים יעקב שהיה חונה בסוכות (וי״ג יושר, וא״כ המלים ״יושר סוכת מלונים״ מסבירות מלת ״סוכה״ שבתחלת החרוז, והרוו״ה תפס ״יושר״ כלשון חנייה ושרייה, ואין זה מסתבר). 7 לאששה ליסד. לחזק (מלה מדרשית שהיא מצויה בפיוט העתיק, ויש כותבין ״לעששה״, כנראה בטעות). דוגמא חיפוי ששה דוגמת כיסוי ההר ששת ימים, ע״ש שמות כד, טז ״וישכן כבוד ה׳ על הר סיני ויכסהו הענן ששת ימים״, ולדעתו״ע (יומא ד, ע״א) קרה זה קודם מעמד הר סיני (מראש חדש). 8 ענן וערפל ואישונים ע״ש דבר׳ ד, יא ״חושך ענן וערפל״. ״ואישונים״

סֻכָּה כָּל שִׁבְעָה אֲסוּרָה / כַּחֲגִיגָה אֲשֶׁר לָהּ הֶחְבָּרָה
שָׁמַיִם עֲלֵיהֶם מְלַחֲנִים :
סֻכָּה לְמַעַן יֵדְעוּ דּוֹרוֹתֵיכֶם / לָכֵן בַּסֻּכּוֹת הוֹשַׁבְתִּיכֶם
וֹרֶד מַטְלִיּוֹת עֲנָנִים :
25 סֻכָּה מִפְּרִי הָאָרֶץ לְהַכְתֵּר / מַפָּה לְנַשֵּׁר וּלְנַתֵּר
נְאוֹתָהּ יוֹתֵר וּדְפָנִים :
סֻכָּה נַגְבַּ״ךְ רַקְבַּ״שׁ כְּשֵׁרָה / נָשֵׁר פָּסֵל מִלְּגָבְרָה
יְקָרִים אֲמָרִים מִפְּנִינִים :
סֻכָּה סְגֻלָּה בְּאָהֳלָה גּוּר / סְתוּרָה פְּסוּלָה מִלָּגוּר
30 גְּדִי יִזְדַּקֵּר מְסֻמָּנִים :
סֻכָּה עֵדֶן מִקֶּדֶם סִכְּכָהּ / עֲדִי יָקָר מְסוּכָה
דֶּרֶךְ גֶּבֶר לָנִים :
סֻכָּה פֻּמְבִּי תִּקֵּן וְנִעֵץ / * וַיֹּאכְלוּ תַּחַת הָעֵץ

נה ר| חוברה כ* חברה ר 22 שמים: וארץ הוס׳ זכ°° | עליהם חס׳ כ°° | מלחנים: מלחינים דפוסים מילבנים ר 23 הושבתיכם: הושבתי אתכם כ*ף מושבותיכם דפוסים 24 ורד: ודרך כ*כפ דרך ף 25 מפה כ*רכפף| לנתר ר 26 יותר כפ 27 קבר״ש זכ*כפף| נשר: נסר זף נסך כפ| פוסל ף 29 באהלה גור: בָּאָה להגור ף| פסולה כפ: פגולה זכ*כ°°ף פלוגה ר 30 ידקר ז 32-31 חס׳ כ°° 31 עדן... סיככה: עומק למדד ולסוכה כ*2| סיככה: סֻכָּה רכפ| עדיה כפ| מסוככה כ*ף 32 לונים ר

החכמים. 21 **כל שבעה אסורה** עיין סוכה ט, ע״א ״א״ר ששת משם ר״ע מנין לעצי סוכה שאסורין כל שבעה, ח״ל חג הסוכות שבעת ימים לה׳...׳. **כחגיגה אשר לה הוחברה** (שם) ״ותניא ר׳ יהודה בן בתירה אומר כשם שחל שם שמים על החגיגה כך חל שם שמים על הסוכה, שנ׳ (ויק׳ כג, לד) חג הסוכות שבעת ימים לה׳, מה חג לה׳ אף סוכה לה׳״. וזה שאומר הפייטן 22 **שמים עליהם מלחנים** ר״ל שם שמים מיחסים לשניהם (ומשמעות מלת מלחנים — כן בכי״י — אינה ברורה). 23 **למען ידעו דורותיכם** ויק׳ כג, מג. 24 **ורד מטליות ענים** קטעי עננים הנראים כורֵד. 25 **מפרי הארץ להכתר** לקשטה במה שתולין בה מפרי הארץ כגון אגוזים אפרסקין שקדים ורמונים וכו׳ (סוכה י, ע״א: שבת כב, ע״א). **מפה לנשר ולנתר נאותה יותר ודפנים** משמעות פיסקא זו אינה ברורה כל צרכה. כנראה רומז הפייטן למה ששנינו (סוכה י, ע״א) ״פירס עליה סדין מפני החמה או תחתיה מפני הנשר...פסולה...א״ר חסדא לא שנו אלא מפני הנשר אבל לנאותה כשרה...׳, וייחכן שר״ל מפה (=סדין) שנוהגין לפרס מפני הנשר (׳לנתר׳ חוזר על ׳לנשר׳ בארמית) יותר הגונה לנאותה ולדפנות (בכ״י אחד מנוקד יותֵר, ושמא זה עיקר). 27 **נגב״ך רקב״ש כשרה** כדאיתא שם ח, ע״ב ״ת״ר נגב״ך סוכת גויים סוכת נשים סוכת בהמה סוכת כותים...מכל מקום, לאתויי סוכת רקב״ש, סוכת רועים סוכת קייציס סוכת בורגנין סוכת שומרי פירות׳, וכל הסוכות הללו כשרות, והוא כשעשאן לצל. **נשר** (נ״א נסר) **פסל מלגברה** רק שלא יכסה בדבר הנושר מאד, עד שחמתה תהיה מרובה מצילתה, כי אז תהיה הסוכה פסולה. וי״ג נסר ופירושו אם סיכך בנסר גדול מדי פסל את הסוכה, עי׳ שם יד, ע״א משנה וגמרא. 28 **יקרים אמרים מפנינים** ע״ש משלי ג, טו. 29 **סגולה באהלה גור** סוכה צריכה להיות מסוגלת לגור בה (באהלה, ע״ש תהל׳ טו, א) ושמא יש לפרש סגולה במשמעות סגלגלה, כלומר סוכה עגולה כשרה, עי׳ שם ז, ע״ב. **סתורה פסולה מלגור** שנפרצה כה פרצה. 30 **גדי יזדקר מסומנים** ר״ל סימנם כדי שיזדקר בה גדי (שם יד, ע״ב). 31 **עדן מקדם סיככה** הקב״ה בנה וסיכך סוכה בגן עדן מקדם (בראׁ׳ ב, ח), והיא **עדי יקר מסוכה**, ע״ש יחזק׳ כח, יג ״בעדן גן אלהים היית כל אבן יקרה מסוכתך״. 32 **דרך גבר לנים** ושם לנו אדם וחוה ביום חתונתם כדרך חתנים (ע״ש משלי ל, יט) עי׳ פרר״א סוף פרק יב. 33 **פומבי תיקן וניעץ** אברהם. בזמן שהסעיד למלאכים, עשה סוכה בגלוי. **ויאכלו תחת העץ** כנראה חסרה כאן מלה מתחילה באות פ״א כגון ׳פלא׳ או

לְזֵכֶר סֻכָּה חוֹנִים:

35 סֻכָּה צָפָה לְנִינָיו לִסְכּוֹת / צֹאנוֹ עָשָׂה סֻכּוֹת
בְּשׁוּבוֹ לְעֶשְׂרִים שָׁנִים:

סֻכָּה קַיֶּם (נ״א קִדֵּם) בְּמִצְוָה מִלְּהִתְעַצֵּל / קָדוֹשׁ בַּסֻּכּוֹת צִלְצֵל
תַּשְׁלוּם דִּירַת מְעוֹנִים:

סֻכָּה רוֹמֵם בִּמְרוֹם יִשְׂרָאֵל / רַפֵּא מִזְּבַחֲךָ גוֹאֵל
40 וְכַנֵּס פְּזוּרֶיךָ מִבֵּין הַמּוֹנִים:

סֻכָּה שׁוֹמֵמָה אָנָּא תָּקֵם / שְׁכִינָתְךָ תֶּחֱזֶה לְהָקֵם
רֶנֶן לְחַדֵּשׁ אֱמוּנִים:

סֻכָּה תִּהְיֶה לָנוּ לְצֵל / תְּעוּבֶיךָ בְּלַהַט לְנַצֵּל
הָשֵׁב שִׁבְעָה לִשְׁכֵנִים:

45 סֻכָּה אֵל נִשְׂגָּב בְּמוֹרָא / מְסַכֵּךְ לְעַם נִבְרָא
נָאוֹר וְאַדִּיר בַּהֲדָרָה / מִשִּׁירֵי אֲהוֹדְנוּ בְּשִׁירָה לְשׁוֹרְרָה:

בגילה

יונים ז 33 תיכן כ°° 35 לצאנו זכ*ר² 37 קידם כ*ף| מצוה רכ°°| קודש זרכ״פ 38 דירת מעונים: זאת מענים כ°°ף
40 כנס ף 41 שמומה כ*רף| אנא: אש כ°°| תקים ף| תחזה: חזה כ°° תזכה רכ״פף בתוכה כ*| להקים כ*כ°°ף ותקם ז
42 רנן חס׳ ר 43 תאוביך כ* דפוסים| מלהט כ*| להנצל כ*כ״פ לינצל ף 46 בשירה: חס׳ כ״פ ברינה זכ*כ°°

׳פעולת׳. 34 **לזכר סוכה חונים** בזכות סוכה זו חונים היום בנ״י בסוכות. לפי מה שדרשו חז״ל ב״ר מח, ד (עמ׳ 487) ״אמר לו הקב״ה... אתה אמרת והשענו תחת העץ, חייך שאני פורעה לבניך פרש ענן למסך (תהל׳ קה, לט), הרי במדבר, בארץ מנין. בסוכות תשבו, לעתיד מנין וסוכה תהיה לצל וכו׳״. 35 **צפה לניניו לסכות/צאנו עשה סוכות** יעקב כשעשה למקנהו (׳צאנו׳ במקום ׳לצאנו׳ בשביל הא״ב) סוכות (בראי׳ לג, יז) ראה את הנולד שלע״ל ישבו ניניו בסוכות (ואין דרשה כזו ידועה מדברי חז״ל). 36 **בשובו לעשרים שנים** לאחר ששהה בפדן ארם כ׳ שנה, עי׳ סדר עולם רבה כ׳. 37 **קיים במצוה מלהתעצל** מי שקיים את המצוה בלי להתעצל בה, וי״ג קידם, ע״ש איוב מא, ג ״מי הקדימני ואשלם...״. ודרשת חז״ל ויק״ר כז, ב (עמ׳ תרכד) ׳עתידה בת קול להיות מפוצצת בראשי ההרים ואומרת מי פעל עם אל, כל מי שפעל עם אל יבא ויטול שכרו...ורוח הקודש אומרת מי עשה לי סוכה עד שלא נתתי לו מקום...׳. **קדוש בסוכות צלצל** ע״ש איוב מ, לא ״התמלא בשכות עורו וכצלצל דגים ראשו״, שדרשו חז״ל ב״ב עה, ע״א ׳עתיד הקב״ה לעשות סוכה לצדיקים מעורו של לויתן, שנ׳ התמלא בשכות עורו, זכה עושין לו סוכה, לא זכה עושין לו צלצל, שנ׳ וכצלצל דגים ראשו׳. 38 **תשלום דירת מעונים** ר״ל תשלום למה שיצאו מדירת מעונים לקיום מצות סוכה. 39 **רומם במרום ישראל** הקם סוכת דוד הנופלת. **רפא מזבחך** ע״ש מ״א יח, ל. 41 **שכינתך תחזה להקם** וי״ג תחזה ותקם, וי״ג תִזָכֶה (ר״ל אותנו) להקם, והכל מסתבר. 42 **רנן לחדש אמונים** לחדש רנן ישראל. 43 **תהיה לנו לצל** ע״ש ישע׳ ד, ו. **תעוביך ישראל שהם** מתועבים בעולם. וי״ג תאוביך שתאבת להם. **בלהט לנצל** ר״ל בלהט היום הבא, ע״ש מלאכי ג, יט ״ולהט אותם היום הבא״ שדרשוהו בפסיקתא דר״כ דף קכו, ע״א (בובר) = עמ׳ 452 (מנדלב.) ׳כל מי שמקיים מצות סוכה בעה״ז, אומר הקב״ה הוא קיים מצות סוכה בעוה״ז אני מסיך עליו מחמתו של יום הבא׳. 44 **השב שבעה לשכנים** ע״ש תהל׳ עט, יב ״והשב לשכנינו שבעתים אל חיקם״. 45 **מסכך לעם נברא** ע״ש תהל׳ קב, יט ״ועם נברא יהלל יה״ שדרשוהו ויק״ר ל, ג (עמ׳ תרצט) שהקב״ה עתיד לברא אותן בריה חדשה, ומה עלינו לעשות ליקח לולב ואתרוג ולקלס להקב״ה. 46 **נאור ואדיר בהדרה** ע״ש תהל׳ עו, ה. **משירי אהודנו** תהל׳ כח, ז.

5 חַג טַלְיָא שִׁבְעַת יָמִים / כָּל שִׁבְעָה לְתַשְׁלוּמִים
מַתְּנוֹת יָדַיִם נִשְׁלָמִים / סִגּוּב יֶשַׁע עֵילוּמִים : זה צור

חַג פְּקוּת שַׁתָּא וְאָסִיף / צָאן פְּזוּרָה לְהַאֲסִיף
קָדוֹשׁ רְוָיָה יוֹסִיף / שֵׁמַע גְּאֻלָּה [שֵׁנִית] יָד תּוֹסִיף : גאל

5 חג: האסיף הוס׳ כ* | יומין דפוסים | לתשלומין כ*כפ 6 בשלומים כ* לשלומים ר לשלמים כ°°ף | ישע: ישועת הוס׳ ז | עילומים: עלומים ר שלומים כפ 7 פקות: פקיית ז תקופת ף | פזורה צאן כ°° 8 שנית: חס׳ זכ°רכ°° לי כפ

5 חג טליא לפי ת״א דבר׳ טז, יג ׳חגא דמטליא תעביד לך שבעה יומין׳. כל שבעה לתשלומים לפי המשנה (חגיגה א,ו) מי שלא חגג (פי׳ הביא שלמי חגיגה) ביו״ט הראשון של חג חוגג את כל הרגל ויו״ט האחרון של חג, ודרשינן כלל זה בתלמוד (חגיגה ט, ע״א) מהפסוק ויק׳ כג, מא ״וחגתם אתו חג לה׳ שבעת ימים בשנה״. 6 מתנות ידים הלשון ע״ש רבר׳ טז, יז ״איש כמתנת ידו״. נשלמים שכל אחד הבא להיראות מביא את נדריו ואת נדבותיו. ושמא רומז הפייטן למה ששנינו ר״ה ד, ע״א ׳דתניא אחד הנודר ואחד המקדיש ואחד המעריך, כיון שעברו עליו ג׳ רגלים עובר בכל תאחר, ר״ש אומר ג׳ רגלים כסדרן וחג המצות תחילה׳ - לפי דעתר׳ שמעון נשלם זמן קיום הנדרים בסוכות. סיגוב ישע עילומים כדי לחזק ולהרבות ישועת עולמים (הצורה ׳עילום׳ במקום ׳עולם׳ לפי דה״ב לג, ז). 7 חג פקות שתא ואסיף ע״ש שמות כג, טז ״וחג האסיף בצאת השנה״, ות״א (שם) ׳וחגא דכנשא במפקה דשתא׳. צאן פזורה להאסיף ע״ש ירמ׳ ג, יז ״שה פזורה ישראל״. 8 רויה גאולה ע״ש תה׳ סו, יב לפי התרגום שם. שמע גאולה לבשורת הגאולה. יד תוסיף ע״ש ישע׳ יא, יא.

סימן: א״ב אליעזר בר שמשון חזק ואמץ.
בתים בני ו׳ טורים. בכל טור ששי הבאה בשינוי לשון מן המקרא. — א 467

אֲדַבְּרָה וְאָעִירָה בְּיַרְחֵי קֶדֶם אַזְכִּירָה / בְּעוֹד שַׁדַּי עִמָּדִי בְּהִלּוֹ הֵאִירָה
גְּבוּל קָדְשׁוֹ נוֹסְסָה כְּאֶבֶן נִזְרָה / דִּדּוּי הָמוֹן חוֹגֵג יָפָה וּבָרָה
הָהָר הַטּוֹב מְשׂוֹשׂ הָאָרֶץ וְתִפְאָרָה / וַאֲנִי נָסַכְתִּי מַלְכִּי עַל צִיּוֹן הָהָרָה :

זְבָדַנִי זֶבֶד טוֹב בְּיָשְׁבִי בְּאַדְמָתִי / חֵשֶׁק דָּגָן וְתִירוֹשׁ רַבּוּ וּתְבוּאָתִי
5 טִבְּלוּ פְּנֵי הַבַּיִת וּפִגְּלוּ מֵאֲכִילָתִי / יִשּׁוּר דַּרְכָּם לְעַשֵּׂר שְׁנֵי תְּמוּרָתִי
כִּי תָבֹאוּ לֵרָאוֹת פְּנֵי הַמֶּלֶךְ לְבִירָתִי / לְמַעַן תִּלְמַד לְיִרְאָה אֶת־יי בְּיִרְאָתִי :

1-18 חס׳ ף 1 בהלו: באלו ר 2 נְססה כפ | באבן כ°° | נזרה: פזורה כפ | דידרי נזרה כפ 3 אני כ* 4 על אדמתי כפ | רבות תבואתי ר רובי תבואתי כ*כפכ°° 5 טיבלן פנה כפ | פגלו כ*ר פגולו כפ פוגלו כ°° | יישור ז יישיר

1 בירחי קדם אזכירה ע״ש איוב כט, ב ״מי יתנני כירחי קדם...״. בעוד שדי עמדי איוב כט, ה. בהלו האירה ע״ש איוב כט, ג ״בהלו נרו עלי ראשי״, ר״ל אדברה על ימי קדם, כשהיה ביהמ״ק קיים ואורת ה׳ האירה בנוגה מלא. 2 גבול קדשו ל׳ תהל׳ עח, נד. נוססה כאבן נזרה ע״ש זכר׳ ט, טז ״כי אבני נזר מתנוססות על אדמתו״. דידוי המון חוגג ע״ש תהל׳ מב, ה ״כי אעבר בסך אדדם עד בית אלהים בקול רנה המון חוגג״. יפה וברה שה״ש ו, י שדרשוהו על ישראל. 3 ההר הטוב דבר׳ ג, כה. משוש הארץ תהל׳ מח, ג. ואני נסכתי מלכי תהל׳ ב, ו (בשינוי, וכן בסוף כל בית מובאה בשינוי). 4 זבדני זבד טוב ברא׳ ל, כ. בישבי בשבתי. באדמתי ע״ש דבר׳ ל, כ, ובזה הולך הפייטן ומתאר את הפרשת תרומות ומעשרות. חשק דגן ותירוש רבו (ברא׳ כז, כח ועוד) ר״ל דגן ותירוש שהם חפצי חשק. רי״ג רובי תבואתי (הצורה ע״ש הושע ח, יב) רוב התבואה (משלי יד, ד). 5 טיבלו פני

מֵעֵת דְּגָנָם רַבּוּ וְתִירוֹשָׁם עַד מָה / נָשׁוּא מֵהָכִיל לְעִיר יִי שָׁמָּה
שְׁאֵתוֹ בְּעִיר הַקֹּדֶשׁ וְאִם נִטְמָא / עַל כֶּסֶף צוּרַת מוּסָפָיו וְהֻקְדְּשׁוּ הֵמָּה
פֶּרְקָנָן לָתֵת כְּאִווּי נֶפֶשׁ לְהַשְׁלִימָה / צַרְתָּ הַכֶּסֶף בְּיָדְךָ וְהָלַכְתָּ קוֹמֵמָה:

10 קִדּוּשׁ בִּעוּר בַּשְּׁלִישִׁית שְׁנַת הַמַּעֲשֵׂר / רָחַשׁ וִדּוּי בִּפְנוּת עֶרֶב מִלְּחַסֵּר
שִׁמַּע נְתַתִּיו וְלֹא נְתַתִּיו בְּיֹשֶׁר / תִּקֵּן כְּשֶׁאֵינוֹ מְחֻבָּר עַל מְחֻבָּר עִשֵּׂר
שֵׁנִי לָרִאשׁוֹן קֹדֶם וְאַזְכָּרָה חִסֵּר / וְאֵין בְּפִיהוּ נְכוֹנָה לְוַדּוֹת בְּעֶשֶׂר:

אֲכִילָה וְשִׂמְחָה טָעוּן בְּעִיר אֱלֹהֵינוּ / לְבָרֵךְ אֶת עַמְּךָ עוֹנִין בְּעִנְיָנֵנוּ
יָהּ הַשְׁקִיפָה מִמְּעוֹן קָדְשְׁךָ לְבָרְכֵנוּ / עִם הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתָּ לַאֲבוֹתֵינוּ
15 זָבַת חָלָב וּדְבַשׁ רִגּוּג אִוִּיֵּנוּ / רִיבָה יִי אֶת יְרִיבֵי נַפְשֵׁנוּ:

כ°°| למעשר שיני כ°°| תמרורתי זכ* 7 עיר כ* 8 שאת כ*| נטמאה כפ| ועל כ*| צוריו ד| מופסיו כ* אפסיו דפוסים| שמה כ°° 9 פורקן כ*כ°°| לאווי כ*| וצרת כפ 10 בשלישי ד| בשלישית ביעור ז 11 ולא נתתיו חס׳ כפ| תכן כ°°| בשאינו חובר ז| ועל זכ°° 12 להודות כ* להתוודות כ°° 13 עונין: טעון כפ 15 ריגוג איוויינו: כברכתנו כ*|

הבית לפי מאמר חז״ל (ברכות לה, ע״ב) ׳אין הטבל מתחייב במעשר עד שיראה פני הבית׳, שנ׳ (דבר׳ כו, יג) ״בערתי הקדש מן הבית״, ז״א פני הבית עושין את התבואה לטבל גמור לחייבה במעשר. **ופיגלו מאכילתי** עשוהו כעין פיגול שאסור באכילה. **יישור דרכם** ילכו בדרך ישרה **לעשר שני תמורתי** לעשר את תבואתם שנה שנה (והפייטן אומר ׳תמורתי׳ בגלל החרוז, מפני שהמעשר חמורה הוא לזרע הנזרע, ושעור הפיסקא הוא דוגמת ״יערי חזיר״ במקום ׳חזיר יער׳, ר״ל לעשר תמורת השנים). **6 כי תבואו לראות וכו׳** ע״ש דבר׳ לא, יא; ישע׳ א, יב. **למען תלמד ליראה וכו׳** דבר׳ יד, כג. **7 מעת דגנם רבו ותירושם** תהל׳ ד, ח. הפייטן עובר כאן לבאר ענין מעשר שני. **נשוא מהכיל לעיר ה׳** באופן שאין אתה יכול לשאת אותו (ע״ש דבר׳ יד, כד). **8 שאתו בעיר הקדש** או בשאתו את הקדש בירושלים ונטמא שם. **על כסף צורת מוספיו** צורת שימושו היא בכסף, שהוא מחללו על כסף (וי״ג צורת אפסיו, ונעלם ממני פירושו של שניהם. וי״מ על כסף שיש בו צורה, כמו שדרשו ״וצרת הכסף בידך״ דבר שיש עליו צורה, ספרי דברים קז, (עמ׳ 167). ושמא ׳מוספיו׳ רומז לחומש שהפורה מוסיף, עי׳ ויק׳ כז, לא). **והוקדשו המה (9) פורקנן לתת באיווי נפש** את פדיונם לתת במה שחפצים בו, שנא׳ (דבר׳ יד, כו) ״ונתת הכסף בכל אשר תאוה נפשך״. **להשלימה** כנראה ר״ל כדי להשלים את ערך המעשר. **צרת הכסף בידך** ר״ל כדי לקיים מה שנ׳ (שם יד, כה) ״וצרת הכסף בידך״. **והלכת קוממה לירושלים. 10 קידוש ביעור בשלישית שנת המעשר** בשנה השלישית שנת המעשר (ל׳ דבר׳ כו, יב) נוהגת חובת הביעור, והוא בערב פסח של השנה הרביעית לפי המשנה (מע״ש ה, ו). **רחש ודוי בפנות ערב** ר״ל של יו״ט האחרון של פסח וכו׳ מתודים וידוי המעשרות באמירת הפסוקים (דבר׳ כו, יג) ״בערתי הקדש מן הבית״ וכו׳, לפי המשנה (שם ה, י). רחש, פי׳ דבר בקול נמוך. לפי ירוש׳ מע״ש ה, ט דף נו, ד ׳עד השקיפה׳ ר״י אומרים קול נמוך, מיכן והילך היו אומרים קול גבוה׳. **מלחסר** בלי חסרון דבר בוידוי, ואם חסר משהו בו אינו יכול להתודות. **11 שימע נתתיו ולא נתתיו כיושר** ר״ל למי שראוי לתת, מעשר ראשון ללוי. מעשר שני לפי הלכותיו. מעשר עני לגר ליתום ולאלמנה וכו׳. **תיקן וכו׳** לפי המשנה (שם ה, יא) הוא צריך לומר ׳לא עברתי ממצותיך׳, ׳לא הפרשתי ממין על שאינו מינו ולא מן התלוש על המחובר׳. **12 שני לראשון קידם** (שם ה, יא) ׳ככל מצותך אשר צויתני. הא אם הקדים מעשר שני לראשון אינו יכול להתודות׳. **ואזכרה חיסר** (שם) ׳ולא שכחתי, לא שכחתי מלברך ומלהזכיר שמך עליו׳. **ואין בפיהו נכונה** ל׳ תהל׳ ה, י. **לודות בעשר** לומר וידוי המעשרות. **13 אכילה ושמחה טעון בעיר אלהינו** (ל׳ תהל׳ מח, ב) עיקר מצות מעשר שני באכילה ובשמחה. ובמשנה (שם ה, יב) הוא מסיים ״עשיתי ככל אשר צויתני, שמחתי ושימחתי בו״. **לברך את עמך עונין** אומרים את הפסוק ׳השקיפה׳ בקול גבוה, והפייטן מפרט את פרטי התפילה. **15 ריגוג איווינו** תאות נפשנו. **ריבה ה׳ את יריבי נפשנו** תהל׳ לה, א. **16 כנה ביתך**

בְּנֵה בֵיתְךָ בִּמְכוֹנָתוֹ וְהֵיכָל בִּמְלֵאָתוֹ / רָצוּף תּוֹכוֹ אַהֲבָה כְּבוֹד שְׁכִינָתוֹ
שֶׁמֶשׁ וּמָגֵן יי צְבָאוֹת בַּהֲשָׁבָתוֹ / מָרוֹם וְנִשָּׂא יְכַנֵּס יְקַבֵּץ תְּפוּצָתוֹ
שִׁיר חָדָשׁ לְשׁוֹרֵר וְלֵאוֹר בְּאַדְמָתוֹ / וַאֲנִי תְּפִלָּתִי לְךָ יי עֵת רָצוֹן בְּעִתּוֹ:

נַהֲלֵנוּ יי אֱלֹהֵינוּ אֶל סֻכַּת דָּוִד עַבְדֶּךָ / חֲפֹץ אָז זִבְחֵי צֶדֶק מִבְּנֵי יְדִידֶךָ
20 וְיִגְדַּל שִׁמְךָ וְיִשְׁמְחוּ בְךָ חֲרֵדֶיךָ / אַמֵּץ כֹּאָז חֵילֶיךָ דְּבֵקֶיךָ לְבוּדֶיךָ
יְרַנְּנוּ וְיִשְׁמְחוּ חֲפֵצֵי צִיּוֹן עֲדֶיךָ
וְיֹאמְרוּ תָּמִיד יִגְדַּל יי הֶחָפֵץ שָׁלוֹם עַבְדֶּךָ: הפורש

את חס׳ כ°° | ריבי כ°° 16 ביתך: ככתחילה הוס׳ ז | במכונתו: במחכונתו כ°° | ריצוף זכ* רצוי כ°° | ככוד: מכאן חס׳ כ°° חס׳ כ°° 17 השיבתו זכ* השיכותו רכפ 18 בעתו: חס׳ כפ 19 יי חס׳ רכפף | אז: חס׳ ז כאז כ* 20 יגדל רכפ | חרדיך: חסידיך כפ | חיילֵי כפ | לבודיך: לובדיך כפ עדיך ר

במכונתו דוגמת עזרא כ, סח "להעמידו על מכונו" ושם ג, ג "המזבח על מכונותיו" (הצורה אולי ע"פ זכר׳ ה, יא, עי׳ שפייער, לשוננו לד, 150) פי׳ על בסיסו. והיכל במלאתו במלא היקפו, בשלמותו (הצורה כמו בב"ר יד ז עמ׳ 130 ׳על מליאתו נברא׳. במד"ר יב, ח ׳ברא...על מליאתן׳). רצוף תוכו אהבה שה"ש ג, י, ודרשוהו במדרש שם על השכינה. 17 שמש ומגן ה׳ צבאות תהל׳ פד, יב. בהשבתו כשישיב אותו על כנו. יקבץ תפוצתו ע"ש ישע׳ יא, יב. 18 ולאור איוב לג, ל. ואני תפלתי וכו׳ תהל׳ סט, יד. 19 אל סוכת דוד כינוי לביהמ"ק ל׳ עמוס ט, יא. חפוץ אז זבחי צדק ע"ש תהל׳ נא, כא. 20 ויגדל שמך ש"ב ז, כו. וישמחו בך תהל׳ פה, ז. לבודיך הדבקים בך, המחוברים עמך. 21 ירננו וישמחו חפצי ציון ע"ש תהל׳ לה, כז "ירונו וישמחו חפצי צדקי". ויאמרו תמיד וכו׳ תהל׳ שם "ויאמרו תמיד יגדל ה׳ החפץ שלום עבדו".

מנהג פולין לומר פיוטים אלה בליל שני (ובק"ק אמרום בליל א׳)

סימן: יחיאל בר יצחק. בתיס בני ד׳ טורים. — י 4107

יִשְׁמְחוּ בְּחַגֵּיהֶם יְדִידִים וּנְעִימִים / חֲסוּת בְּצֵל סֻכָּה שִׁבְעַת יָמִים
יִתְעַנְּגוּ בָהּ בְּמִינֵי מַטְעַמִּים / אֲהוּבִים מִצְוֹתֶיהָ מְקַיְּמִים לֵילוֹת וְיָמִים:

המעריב

בְּרֹנֶן וְהַלֵּל וְחֶדְוָה רַבָּה / יְצַהֲלוּ כָּל שִׁבְעָה כַּדַּת הַכְּתוּבָה
4 חֲגִיגוֹתֵיהֶם וְשַׁלְמֵיהֶם וּפָרֵיהֶם לְקָרְבָּה
קָרְבְּנוֹתֵיהֶם וְעוֹלוֹתֵיהֶם יֵרָצוּ בְּאַהֲבָה:

אוהב

כי״״ ך (ליל א׳) כפל*נ||

1 נעימים ך | הימים כפ 3 ברון כפל* | בחדוה כפ ובחדוה ג 4 קרבנותיהם חס׳ ג

1 ישמחו בחגיהם ע"ש דכר׳ טז, יד "ושמחת בחגך". חסות בצל סוכה ע"ש ישע׳ ד, ו "וסכה תהיה לצל יומם". 2 אהובים ישראל. מקיימים לילות וימים שמצות סוכה נוהגת גם ביום גם בלילה. 3 יצהלו ר"ל יה"ר שבמהרה יבנה ביהמ"ק. ואז יצהלו וכו׳. 4 חגיגותיהם ושלמיהם קרבנות חגיגה ושלמי נדבה. ופריהם פרי החג שהם קרבן חובה.

סימן: א״ב. בתים בני ב׳ טורים. — **א** 6393

אַנְווּ בְּמִצְוֹת וְאַדְּרוּ / תֵּשְׁבוּ כְּעֵין תָּדוּרוּ בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
בָּרִאשׁוֹן תִּקְּחוּ אַרְבַּעַת מִינִים / לְרַצּוֹת עַל מֵי עֲנָנִים בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
גַּם בַּשֵּׁנִי רֶמֶז לְנִסּוּךְ הַמַּיִם לְעָרֵה
תְּהוֹם אֶל־תְּהוֹם קֹרֵא בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
דֶּרֶךְ יוֹם רְבָעִי לְהַעֲלוֹת בְּשִׁירוֹת
לְעַטֵּר שׁוּקֵי יְרוּשָׁלַם בַּפֵּרוֹת בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
5 הֲמוֹנִים הָיוּ עוֹלִים לְצִיּוֹן בְּרִנָּה
בְּחַג הָאָסִיף תְּקוּפַת הַשָּׁנָה בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
וְשָׁם חוֹגְגִים בְּשִׂמְחָה רַבָּה / שִׂמְחַת בֵּית הַשּׁוֹאֵבָה בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
זְמִירוֹת וּנְגִינוֹת לְהַעֲלִיל / בִּכְלֵי שִׁיר וּבֶחָלִיל בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
חָדִים כֻּלָּם בִּנְגִינָה / עִם יְלָדִים פִּרְחֵי כְהֻנָּה בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
טוֹעֲנִים וּמְקַפְּצִים לִדְלֹג
וּבִידֵיהֶם כַּדֵּי שֶׁמֶן שֶׁל שְׁלֹשִׁים לֹג בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
10 יוֹדְעֵי דָת וְחַכְמֵי עֵדָה / מַרְאִים לְפָנֵיהֶם קִדָּה בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
כֹּהֲנִים וּלְוִיִּם מְצַלְצְלִים וּמוֹדִים
הַחֲסִידִים וְאַנְשֵׁי מַעֲשֶׂה מְרַקְּדִים בְּחַג הַסֻּכּוֹת:

1 אינוו כפל*נ| כמצוות: אדון כפל* 2 ארבעה ך 3 לערה: ליעזרה ל*| קֹרֵא ל* 4 יום: אם כפ| להעלות רביעי כפ להעלות רבו רנ| שירות רנ 5 היו עולים: עלו ך 6 שמחת: בשמחת ך ובשמחת כפנ 7 ונעימות כפ| לעליל רנ| ובחליל דפוסים: ובהחליל רכפנ והחליל ל* 9 דלוג כפ| ובידיהם: חס׳ רנ| וכדי ך| של חס׳ ל* 10 דת: דעת ל*| חכמי רנ

1 **אנוו כמצות** ע״ש שמות טו, כ ״זה אלי ואנוהו״, ודרשת חז״ל (שבת קלג, ע״ב) התנאה לפניו במצות, עשה לפניו סוכה נאה ולולב נאה וכו׳״. **ואדרו** ל׳ אדר והוד. **תשבו כעין תדורו** כדרשת חז״ל ספרא אמור פרק יז, ה; סוכה כח, ע״ב. 2 **בראשון תקחו ארבעת מינים** ויק׳ כג, מ. **לרצות על מי עננים** כי בחג נידונים על המים. לפי המשנה (ר״ה א, ב). 3 **גם בשני רמז לניסוך המים** ע״פ ספרי פינחס קנ (עמ׳ 196) ״ר׳ יהודה בן בתירה אומר נאמר בשני ונסכיהם ונאמר בששי ונסכיה ונאמר בשביעי כמשפטם - מ״ם יו״ד הרי מים - נמצינו למדים לנסוך המים מן החורה״. **לערה** (במקום ״לערות״) לשפוך. ל׳ ״יחער כדה״ (בראש׳ כד, כ). **תהום אל תהום קורא** תהל׳ מב, ח, ועי׳ דרשת חז״ל הענ׳ כה, ע״ב ״כשמנסכין את המים בחג תהום אומר לחברו אבא מימיך, קול שני ריעים אני שומע, שנא׳ תהום אל תהום קורא״. 4 **דרך יום רבעי להעלות בשירות** ר״ל לירושלים, עי׳ ביצה ה, ע״א ״תניא כרם רבעי היה עולה לירושלים מהלך יום אחד לכל צד...ואמר עולא...מה טעם, כדי לעטר ירושלים בפירות״. 5 **בחג האסיף תקופת השנה** שמות לד, כב. 6 **שמחת בית השואבה** שעליה נאמר במשנה (סוכה ה, א) ״מי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו״. 7 **זמירות ונגינות להעליל** להעלות, או אולי פירושו לעשות. **בכלי שיר ובחליל** עי׳ במשנה (א, ד) ״ואומרים לפניהם דברי שירות ותרשבחות, והלוים בכנורות ובנבלים...ובכלי שיר...״ והחליל ככלי שולט נזכר בראש כל התיאור שבמשנה. 8 **חדים** שמחים (ל׳ ״ויחד יתרו״, שמות יח, ט). **עם ילדים פרחי כהונה** (שם) ״וארבעה ילדים מפרחי כהונה ובידיהם כדים...״. 9 **טוענים** על עצמם. **ובידיהם כדי שמן של שלשים לוג** ביד כל אחד מד׳ פרחי כהונה, והיו ס״ה כדים של מאה ועשרים לוג (במשנה, שם א, ב, לפי הפירוש הניתן בברייתא סוכה נב, ע״ב). 10 **מראים לפניהם קידה** עי׳ סוכה נג, ע״א ״אמרו עליו על רשב״ג...וכשהוא משתחוה נוטל שני גודליו בארן ושוחה ונושק הרצפה הוקף, ואין כל בריה יכולה לעשות כן, וזו היא קידה״. 11 **החסידים ואנשי מעשה מרקדים** לשון

לָאֲנָשִׁים מִן הַנָּשִׁים לְהַפְרִישָׁם
מְתַקְּנִים תִּקּוּן גָּדוֹל שָׁם בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
מַרְבִּים הָיוּ בְּשִׂמְחָה וּבְצַלְצוּלִים
מַה־יָּפוּ פְעָמַיִךְ בַּנְּעָלִים בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
נוֹטְלִים לוּלָב שִׁבְעָה בְּהִלּוּלִים
זֵכֶר לְמִקְדָּשׁ לַעֲשׂוֹת בִּגְבוּלִים בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
15 סֻכָּה לַעֲשׂוֹת בְּכָל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם / לְמַעַן יֵדְעוּ דֹרֹתֵיכֶם בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
עֲדוּיִים לִהְיוֹת שֶׁבַע בְּצֵל רַעֲנַנִּים / סִימָן לְשִׁבְעָה עֲנָנִים בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
פַּחִים לְהָצֵן לֶהָבָה וְשֶׁרֶב / וְסֻכָּה תִּהְיֶה לְצֵל יוֹמָם מֵחֹרֶב בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
צְלָתָה לְהָגֵן מִלַּהַט וּלְסֻכּוֹת
כָּל־הָאֶזְרָח בְּיִשְׂרָאֵל יֵשְׁבוּ בַּסֻּכּוֹת בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
קָמִים יִנָּתְקוּ מוֹסֵרוֹת לִרְאִיתֶךָ / וְשָׂמַחְתָּ אַתָּה וּבֵיתֶךָ בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
20 רוֹזְנִים נוֹסְדוּ יַחַד מֵרֹב אֲנָחָה
וְכָל יִשְׂרָאֵל יָשִׂישׂוּ בְּהַלֵּל וּבְשִׂמְחָה בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
שֵׁם הַנִּכְבָּד שִׁבְעָה לְהַדַּר / בְּלוּלָב וּפְרִי עֵץ הָדָר בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
תִּשְׁבָּחוֹת לוֹ לְמַלֵּל / וְלִגְמֹר בּוֹ אֶת הַהַלֵּל בְּחַג הַסֻּכּוֹת:

חכמה כפל* | ועדה כפל* | מראין כפ 11 חסידים כפנ | מקדימים (!) כפ 12 מתקנין נ 13 וּבְצַלְצַלִים ל*נ 14 נוטלין נ 15 סכה: סכות כפ סוכות נ 16 עדונים דפוסים | שבעה ל*נ | בצל שבעה כפ | סימן: סיכוך כפ | לשבעת דכפ 17 פחים: פרוים נ | להצין דכפ להציץ ל*נ | להבא דכפנ | שרב ך 18 חס׳ ך 19 לראייתך: לרעייתך כפ ליראתך דפוסים 20 ישישו: יהיו נ | ובשמחה: יהיו בשמחה ך 21 וכפרי כפנ 22 תושבחות ל*נ | ולגמר... ההלל: עם קריאת ההלל נ | בו חס׳ ל*

המשנה (שם ה, ד). **12 מתקנים תקון גדול שם** עי׳ במשנה (ה, ב) ׳במוצאי יו״ט הראשון של חג ירדו לעזרת נשים ומתקנין שם תקון גדול׳. והוא, לפי מה ששנו בברייתא (סוכה נא, ע״ב) ׳חלקה היתה בראשונה והקיפוה גוזטרא והתקינו שיהו נשים יושבות מלמעלה ואנשים מלמטה...׳. **13 מה יפו פעמיך בנעלים** שה״ש ז, ב, שדרשוהו (סוכה מט, ע״ב) ׳מה יפו פעמוחיהן של ישראל בשעה שעולין לרגל׳. **14 נוטלים לולב שבעה כו׳** לפי המשנה (ג, יב) ׳משחרב ביהמ״ק החקין רבן יוחנן בן זכאי שיהא לולב ניטל במדינה שבעה זכר למקדש׳. **בהלולים** ר״ל בקריאת ההלל. **15 סוכה לעשות בכל מושבותיכם** ל׳ ויק׳ כג, יד ועוד. **למען ידעו דורותיכם** ויק׳ כג, מג. **16 עדויים** מקושטים (ל׳ ערי), ר״ל להיות מקושטים ד׳ ימים בצל עץ רענן. **סימן לשבעה עננים** ד׳ ענני כבוד שהיו מגינים על ישראל לפי דרשת חז״ל (מכילתא בשלח פתיח׳ עמ׳ 81 וכשאר המקורות הנזכרים להלן בקרובת ׳אוימתי בחיל כפור׳ 17). **17 פחים להצן להבה ושרב** לצנן פחים (הפייטן מצטרף במשהו ללשון משלי כב, ה ״צנים פחים״, אבל כנראה תפס ׳פחים׳ כמשמעות ׳פחמים׳. כגון תהל׳ יא, ו ״וימטר על רשעים פחים אש וגפרית״ וכו׳) להבה ושרב (שֶׁרֶב במקום שָׁרָב נמצא אצל פייטנים, כגון בזולת ׳אהבתיך אהבה כלולה׳ לאמתי כר שפטיה 15), והכונה, למה שדרשו חז״ל (פסיקתא דר״כ כט, עמ׳ 452). ׳כל מי שמקיים מצות סוכה בעולם הזה...אני מסיך עליו מחמתו של יום הבא׳ (מלאכי ג, יט). **וסוכה תהיה וכו׳** ישע׳ ד, ו. **18 צלתה להגן מלהט** ר״ל מלהט היום הבא. **ולסכות** לסכך (כנראה חידוש הפייטן ע״פ צורות כגון סכות, שמות מ, ג; תהל׳ קמ, ח ועוד). **כל האזרח וכו׳** ויק׳ כג, מ. **19 קמים ינתקו מוסרות** הגויים שנמסרה להם מצות סוכה, וכשהקב״ה הוציא חמה מנרתקה כל אחד ואחד מבעט בסוכתו ויוצא, שנאמר (תהל׳ ב, ג) ״ננתקה את מוסרותימו״ (תנחומא שופטים ט, ע״ז ג, ע״א ועוד). **לראייתך** שהקב״ה רואה את התנהגותם ומשחק עליהם שנ׳ (תהל׳ ב, ד) ״יושב בשמים ישחק״ (שם). **ושמחת אתה וביתך** הקב״ה ובית ישראל. **20 רוזנים נוסדו יחד** תהל׳ ב, ב. **21 שם הנכבד** דבר׳ כח, נח.

סימן: יחיאל חזק ואמץ — י 3638

יִקַר חַסְדְּךָ יוֹצְרֵנוּ בַּבֹּקֶר לְמַלְּלָם / אֱמוּנָתְךָ לְסַפֵּר בַּלֵּילוֹת מֵעֵין כֹּל נֶעְלָם
חָזָק וְאַמִּיץ נִפְאַר שִׁמְךָ לְעוֹלָם / כְּשׁוֹרְרוּ אֲהוּבִים וְאָמְרוּ כֻּלָּם: בגילה

סימן: יחיאל בן יצחק יגדל. — י 3388

יְפִי עֲנָנֶיךָ סִכַּכְתָּ עַל גְּאוּלִים / חֲפַת כְּבוֹדְךָ פָּרַשְׂתָּ עֲלֵיהֶם לִהְיוֹת סְלוּלִים
יְחֻדוּךָ וּפֵאֲרוּךָ כְּעוֹבְרֵי גַלִּים / אָז לְשִׁמְךָ שִׁבְּחוּ בְּנֵי אֵלִים: זה צור

בְּנֵה סֻכָּתְךָ וְהָקֵם הַנְּפוּלָה / יְסוֹדוֹתֶיהָ לְשַׁתֵּת וְלִבְנוֹתָהּ עַל תִּלָּה
צָאנְךָ לִרְעוֹת עַל־מִשְׁכְּנוֹתֶיהָ לְהַנְחִילָהּ / חֲפַץ כְּמִקֶּדֶם זִבְחֵי צֶדֶק וְעוֹלָה:
מלך צור ישראל וגואלו

קוֹרֵא מִקְרָא קֹדֶשׁ וּמְשַׁמְּרוֹ / יְקַבֵּל לַיּוֹם הַבָּא שְׂכָרוֹ
גַּאֲוָה אַפִּיקֵי מָגִנִּים סְגוּרוֹ / דּוֹד לְמַלְּאוֹת לוֹ בְּשֻׂכּוֹת עוֹרוֹ:

5 יוצרנו: אצרינה כפ ברינה ך דפוסים| בבקר חס׳ ל*| 6 כשוררו אהובים: חס׳ ך משה ובני ישראל לך ענו שירה נ 7 פירשת כפנ| כלולים נ 8 יחודך נ| יפארו כפ ויפארוך ל* ופארך נ| כעבורו רל*| ככני כפ 9 הנופלת (!) כפ 10 משכנותיך דפוסים| כקרם רל*נ מקום (!) כפ| צדק: כליל הוס׳ כפ| עולה ך 11 קרוא נ| משמרו ל*| יקובל נ| יום רכפ 12 סגרו ל*| לו חס׳ ך| בסוכת נ

5 יקר חסדך ל׳ תהל׳ לו, ח. בבקר למללם אמונתך לספר בלילות ע״ש תהל׳ צב, ג. 7 יפי עניך סככו: על גאולים על יוצאי מצרים, ועי׳ לעיל 16. חופת כבודך ע״ש ישע׳ ד, ה. להיות סלולים שתהא דרכם סלולה. 8 כעוברי גלים יוצאי מצרים שעברו על הים. בני אלים המלאכים שאמרו שירה על הים אחרי בני ישראל, עי׳ תנח׳ בובר בשלח יג. 9 בנה סוכתך ר״ל בית המקדש. והקם הנפולה ע״ש עמוס ט, יא ״ביום ההוא אקים את סכת דויד הנפלת״. ולבנותה על תלה ע״ש ירמ׳ ל, יח ״ונבנתה עיר על תלה״. 10 צאנך ישראל. לרעות על משכנותיה ע״ש שיה״ש א, ח. חפוץ כמקדם זבחי צדק ועולה ע״ש תהל׳ נא, כא. 11 קורא מקרא קדש ר״ל החוגג את החג כהלכותיו. ליום הבא ליום הדין, עי׳ לעיל 17. 12 גאוה אפיקי מגינים סגורו איוב מא, ז, והוא ע״פ מה שדרשו בפסיקתא דר״כ כט (דף קפז ע״כ בובר = עמ׳ 455 מנדלב.) ״וסכה תהיה לצל יומם מחורב (ישע׳ ד, ו) א״ר לוי כל מי שמקיים מצות סוכה בעולם הזה אף הקב״ה מושיבו בסוכתו של לויתן לעתיד לבא, שנא׳ (איוב מ, לא) התמלא בשוכות עורו...גאוה על אפיקי מגינים (מא, ז) אילו הקשקשים שלו; סגור חותם צר (שם)...הני צדדים׳ (מאמר מקביל, חולין סז ע״ב בו מוכח שהלויתן דג טהור הוא). דוד הקב״ה, והוא עתיד למלאות לשומרי מצות סוכות את שכרם בסוכת עור של לויתן.

בק״ק אמרו פיוט זה בסוף מעריב לפני ׳הפורש׳.

סימן: סעדיה בר נחמני הקטן יחיה לעד ביראת שדי אמן סלה ובתורתו יהגה.
בתים בני ו׳ טורים, בטור האחרון הבאה מן המקרא. — **ס** 135.
קונטרס פוזנא (דיהרנפורט תקפ״ט, ט׳ ע״ב).

סֻכַּת שָׁלֵם סֶלָה יְכוֹנְנָהּ עֶלְיוֹן / עֲזָרוֹת וְהֵיכָלוֹת מְשֻׁכְלָלוֹת עַל הָרֵי צִיּוֹן
דְּבִיר הַקֹּדֶשׁ הַכֹּל כְּהִשְׂכִּיל בִּכְתַב חִזָּיוֹן / יֹפִי לְךָ מִזְבֵּחַ יֹאמְרוּ הַכֹּל בְּהִגָּיוֹן
הִנֵּה מַה־טּוֹב וּמַה־נָּעִים כְּטַל חֶרְמוֹן שְׁנִיר וְשִׂרְיוֹן
שַׁבְּחִי יְרוּשָׁלַם אֶת־יְיָ הַלְלִי אֱלֹהַיִךְ צִיּוֹן:

כְּנוּיָה יְרוּשָׁלַם בֵּאלֹהִים וַאֲנָשִׁים חַלּוֹנַיִךְ / רַנֵּן יְרַנְּנוּ חֲסִידַיִךְ וְכֹהֲנַיִךְ
נָגֵד מְלֹךְ מַלְכֵּךְ תִּפְאֶרֶת כְּבוֹד זְקֵנַיִךְ / חִדּוּשׁ הַשִּׁיר יִתְיַסֵּד בְּסוֹד פְּנִינַיִךְ
מַלְכוּת כִּסֵּא כָבוֹד בְּבֵית גְּנָזַיִךְ / כִּי חִזַּק בְּרִיחֵי שְׁעָרַיִךְ בֵּרַךְ בָּנַיִךְ:

נָאוָה יְרוּשָׁלַם חַמָּתָהּ מִצְלָתָהּ מְרֻבָּה / יִתְרוֹנֵן הַשִּׁיטָה מְחֻשָּׁקָה וַחֲבִיבָה
הִתְנוֹפְפִי הִתְנוֹפְפִי בְּרֹב הַדָּרֵךְ אֲהוּבָה
קִבּוּץ נִפּוּצוֹתַיִךְ כְּצֶמַח הַשָּׂדֶה רְבָבָה
טִכּוּס חֲשִׁיבוּת גִּיל יֵרָאֶה בֵּית הַשּׁוֹאֵבָה / שָׂשׂוֹן וְשִׂמְחָה יִמָּצֵא בָהּ:

כי״ ך (אחרי ׳ישמחו בחגיהם׳ כליל א׳) ר; כפמ״נ (בכי״ אלה — לאחר ׳אוחזי כידם׳); דפוס (אחרי ׳אקחה בראשון׳ בליל ב׳)||
1 הרדי נ דפוס 2 בהשכל נ| יומרו ו 4 חלוניך: מלוניך כפ| כהניך דר 7 ירושלים דפוס: קודש כי״ 8 הדרך חס׳ מ׳|

1 **סוכת שלם** תהל׳ עו, ג. **יכוננה עליון** תהל׳ פז, ה. 2 **בכתב חזיון** בנבואה הכתובה של יחזקאל (פרק מ ואילך). **יופי לך מזבח** קריאת העם לפי המשנה (סוכה ד, ה). 3 **הנה מה טוב ומה נעים** תהל׳ קלג, א. **כטל חרמון** שם קלג, ג. **שניר ושריון** דברי׳ ג, ט. **שבחי ירושלם וכו׳** תהל׳ קמז, יב. 4 **חלוניך** שבבית המקדש, עי׳ יחז׳ מ, טז ועוד, תוס׳ סוכה ד, כז. **רנן ירננו וכו׳** ע״ש תהל׳ קלב, טז. 5 **נגד...כבוד זקניך** ע״ש ישע׳ כד, כג. 6 **כי חזק וכו׳** תהל׳ קמז, יג. 7 **נאוה ירושלם** ע״ש שה״ש ו, ד. **חמתה מצלתה מרובה** ל׳ המשנה. סוכה א, א, ר״ל שתהיה מלאת אור. **יתרונן השיטה מחושקה וחביבה** שיר המובא בתלמוד (ע״ז כד, ע״ב). 8 **התנופפי...** ברוב הדרך המשך השיר הנ״ל, והכוונה לארון הקדש. **כצמח השדה רבבה** יחזק׳ טו, ז. 9 **טיכוס** סידור. **גיל** שמחה. **בית השואבה** ר״ל שמחת בית השואבה. 10 **רומי** בחורכן הבית. **כלי חמדתי** ע״ש דה״כ לו, י. **ועורה ערה עד היסוד** ע״ש תהל׳ קלז, ז. **רפידתי** ע״ש שה״ש ג, י, והפייטן רומז למה שנמצא בתלמוד מגילה י, ע״ב על בת כנו של נבוכדנצר הרשע ששרף רפידת בית ה׳. 11 **חמתך שפוך** ע״ש ירמ׳ י, כה. **ירושת העיים**

10 נוֹי סֻכָּתִי נָטְלָה רוֹמִי וְכָל־כְּלֵי חֶמְדָּתִי
יָזְמָה וְעֵרָה עֵרָה עַד הַיְסוֹד רְפִידָתִי
חֲמָתְךָ שְׁפֹךְ עָלֶיהָ לְיָגוֹן הַפֵּךְ שִׂישַׂת אוֹיַבְתִּי
יְרֵשַׁת הָעִיִּים תְּנֻנָּה כְּתֵל חֳרָבָתִי
הָרִימָה פְּעָמֶיךָ וּשְׁלֹךְ נַעַל עַל אֱדוֹם רַבָּתִי
יַעֲטוּ חֶרְפָּה וּכְלִמָּה מְבַקְּשֵׁי רָעָתִי:

לָעֲגָה לִי צָרָתִי אַחַת לְשִׁבְעִים שְׁנָתַיִמוֹ
עַל גַּבֵּי חִגֵּר שָׁלֵם מוֹשִׁיבִים לֵיצָנֵימוֹ
דְּיוּקַן קַרְפִּילוֹ שֶׁל רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּפַרְצוּפֵימוֹ
כַּגְדֵי אָדָם פָּז וָאֶנָּךְ לְבוּשֵׁימוֹ
15 יַכְשִׁילֵם פִּיהֶם יַי לְדִין כַּד יְקוּם דִּין מִלּוּלֵימוֹ
יֹשֵׁב בַּשָּׁמַיִם יִשְׂחָק יי יִלְעַג לָמוֹ:

רוֹאִין וּמְבַעֲטִין מְנַתְּקִין וְאוֹמְרִין מַה־זֹּאת
אִי אֶפְשֵׁנוּ בְּתוֹרָתְךָ וּשְׁכַר זֹאת
תּוֹהֶא וְרוֹאֶה וְשׂוֹחֵק בַּעַל חֵימָה עַל־זֹאת
שָׁעָה אַחַת לֹא עָמְדוּ בַּתּוֹרָה זֹאת
דְּבַר מִצְוָה קַלָּה סֻכָּה חֲבִיבָה לְהַבְזוֹת / הֵאָסְפוּ לְאֻמִּים מִי בָכֶם יַגִּיד זֹאת:

אהוכה: ארבה נ| בצמחי נ 10 נויי נ| נוטלה כפ| כל־כלי רכפמ׳| ערה חס׳ רמ׳ 11 הפוך חס׳ מ׳| העיים: האים ר האיים נ|
חננה: יחננה דפוס יחכסה רכפ 12 ושלך נעל: כשלמך ר| אדום...רעתי: נמחק ר| וכלמה: כל הוס׳ כי״ ודפוס 13 מושיבים שלם
רכפ 14 דיוקונין מ׳| קרקפילו רנ| אינך רכפ| לנכשיכו ר 15 במילולימו מ׳ דפוס 16 מבעטין רמ׳| בשכר ך ובשכר נ
17 ותהא ר תוהה מ׳| רואה ר 18 מצות (קלה חס׳) כפ| החביבה רכפ| ויאספו (!) מ׳נ 19 נכספת רנ| את: כיאת ר כאת כפ

ע״ש תהל׳ עט, א. 12 הרימה פעמיך תהל׳ עד, ג. ושלוך נעל על אדום ע״ש תהל׳ ס, י. יעטו חרפה וכו׳ תהל׳ עא, יג.
15-13 לעגה לי צרתי רומי, וכל הענין מובא בתלמוד ע״ז יא, ע״ב ״עוד אחרת יש ברומי, אחת לשבעים שנה מביאין אדם שלם ומרכיבין אותו על אדם חיגר ומלבישין אותו כגדי אדם הראשון ומניחין לו בראשו קרקפלי של ר׳ ישמעאל וחלו ליה בצוארה מתקל ר׳ זוזא דפיזא ומחפין את השוקים כאינך ומכריזין לפניו...ווי לדין כד יקום דין״. יושב בשמים וכו׳ תהל׳ ב, ד.
18-16 מנתקין ע״ש תהל׳ ב, ג. גם מעשה זה מובא בתלמוד ע״ז ג, א ״אמרו לפניו (הגרים) רבש״ע תנה לנו מראש ונעשנה ... אף על פי כן מצוה קלה יש לי וסוכה שמה, לכו ועשו אותה ... וכל אחד ואחד מבעט בסוכתו ויוצא שנא׳ ננתקה ... מיד הקב״ה יושב

יְדִידוֹת נִכְסַפְתִּי מְקוֹם מִשְׁכַּן כְּבוֹדֶךָ
אֶת פְּנִים לַחוֹמָה שְׁמוֹנֶה קְדֵשׁוֹת מְעֻלּוֹת מְאֹדֶךָ
20 מְקֻדֶּשֶׁת לִשְׁעָתָהּ בְּשִׁבְעִים וְאֶחָד יְדִידֶיךָ
נָבִיא וְכֹהֵן וּמֶלֶךְ וְכָל־יִשְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ
סְבִיבוֹת יְרוּשָׁלַיִם מַקִּיפִין בְּהוֹדֶךָ / תֻּמֶּיךָ וְאוּרֶיךָ לְאִישׁ חֲסִידֶךָ:

לְמַעְלָה לַחוֹמָה תַּהֲלוּכוֹת לְיָמִין בְּתוֹדוֹת גְּדוֹלוֹת
הַבָּאוֹת עֶשְׂרִים עִשָּׂרוֹן בָּעִיר נֶאֱכָלוֹת
וַעֲזָרָה בְּשִׁירֵי מְנָחוֹת יוֹצְאוֹת מִמֶּנָּה נִפְסָלוֹת
בְּכְלֵי שִׁיר תּוֹדָה בְּכָל־פִּנָּה וְאֶבֶן גְּדוֹלָה וּמִגְדָּלוֹת
תֹּפִים וְכִנּוֹרוֹת וְשִׁיר פְּגָעִים וּשְׂאָר תְּהִלּוֹת / וְנֶגְדָּם עָלוּ עַל מַעֲלוֹת:

25 וְעִיר שֶׁחֻבְּרָה לָהּ אֵימָה וְנָאוָה כִּירוּשָׁלַיִם / רוֹמְמֻנָּה בָּאָרֶץ בִּמְקוֹם יְרוּשָׁלַיִם
תְּבָעֵר שִׁקּוּץ שׁוֹמֵם וְתָשִׁיב תָּמִיד לִירוּשָׁלַיִם
וְחוֹמַת אֵשׁ סְבִיבָהּ וְכָבוֹד בִּירוּשָׁלַיִם
יֵרָאֶה וְהַקָּהָל <הָמוֹן> חוֹגֵג בִּירוּשָׁלַיִם
כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תּוֹרָה וּדְבַר יי מִירוּשָׁלַיִם:

21 מקיפין: בה הוס׳ כפ 22 הבאות חס׳ רכפ| בעשרים מ׳ 23 ממנה חס׳ כפ| תודה: דוד דרמ״נ| גדולות רכפ| ומגדלות חס׳ כפ 24 ונגדם חס׳ רכפ| על רק ר 25 לה חס׳ דרנ| רוממנה... ירושלים חס׳ ר 26 תבער... שומם נמחק ר| וחומות רכפ 27 יראה... בירושלים חס׳ ך הושב עמו בנוה ירושלים ר ונפסק| המון חוגג: למוגג דפוס לחוגג מ׳ עלות לחוגג כפנ!

ומשחק עליהם, שנא׳ ״יושב בשמים ישחק...״. **האספו לאומים מי בכם יגיע זאת** ישע׳ מג. ט (בשינוי). **19 ידידות נכספתי מקום משכן כבודך** ע״ש תהל׳ פד. ב. **את פנים לחומה שמונה קדושות מעולות** הנמנות במשנה (כלים א. ח והלאה). **20 מקודשת לשעתה** לשון התלמוד, שבועות טז, ע״א. **בשבעים ואחד ידידיך וכו׳** ״שאין מוסיפין על העיר ועל העזרות אלא כמלך ונביא ואורים ותומים ובסנהדרין של שבעים ואחד...״ (שם). **21 סביבות ירושלם מקיפין בהודך** כמו שמסופר בנחמ׳ יב. כז ואילך. **תומיך ואוריך וכו׳** דבר׳ לג. ח. **22 למעלה לחומה וכו׳** ע״ש נחמ׳ שם. לא. **הבאות עשרים עשרון בעיר נאכלות** לחמי תודה רגילים הם קדשים קלים ונאכלים בכל העיר (לשון המשנה, מנחות ח, א). **23 ועזרה בשירי מנחות** שהן קדשי קדשים ונאכלות בעזרה ונפסלות אם יצאו משם. **בכלי שיר תודה** לשון הברייתא (שבועות טו. ע״ב). **בכל פנה ואבן גדולה ומגדלות** תיאור תהלוכת נחמיה, והלשון לקוח מן הברייתא (שבועות שם). **24 תופים וכנורות** ע״ש ישע׳ ל. לב. **ושיר פגעים** כינוי לתהל׳ צא. א-ט (שבועות שם). **ונגדם עלו וכו׳** נחמ׳ יב. לז. **25 ועיר שחוברה לה** תהל׳ קכב. ג. ירושלים של מעלה לפי התלמוד (תענית ה, ע״א). **איומה ונאוה כירושלם** ע״ש שה״ש ו. ד. **26 שיקוץ שומם** ע״ש דני׳ יב. יא. **ותשיב תמיד** ר״ל קרבן תמיד. **וחומת אש וכו׳** ע״ש זכרי׳ ב. ט. **27 יראה והקהל** ר״ל תקריים מצות הראיון ומצות הקהל. המון חוגג תהל׳ מב. ה. **כי מציון תצא תורה וכו׳** ישע׳ ב. ג. **28 השקט**

הַשְׁקֵט וְשַׁאֲנָן הוֹשֵׁב עַמְּךָ בִּנְוֵה שָׁלוֹם
גַּם חַסְדְּךָ לֹא יָמוּשׁ מֵאִתִּי וּבְרִית שָׁלוֹם
הִמָּלֵא בְּצִלְצַל דָּגִים בְּסֻכַּת עֵץ חַיִּים וְשָׁלוֹם
לְהַנְחִיל אוֹהֲבָיו יֵשׁ עוֹלָמִים וְשָׁלוֹם
30 לְעוֹלָם וָעֶד יִפְרֹס עָלֵינוּ סֻכַּת שָׁלוֹם / יְיָ יְבָרֵךְ אֶת־עַמּוֹ בַשָּׁלוֹם:

הפורש

28 עמו דמ׳| וגם נ 29 דג כי״י| וסוכת כפמנ| עולמות כי״י| והשלום דמנ

ושאנן ר״ל בהשקט. הושב עמך בנוה שלום ע״ש ישע׳ לב, יח. גם חסדך לא ימוש מאתי ע״ש ישע׳ נד, י. 29 הימלא (ר״ל להימלא, ליהנות) בצלצל דגים ע״ש איוב מ, לא ״החמלא כשוכות עורו...״ שדרשוהו על סוכת עור של לויתן לעתיד לבוא, עי׳ פסיקתא דר״כ עמ׳ 455. בסוכת עץ חיים כלומר בסוכה מגינה. להנחיל אוהביו יש עולמים ע״פ המשנה (סוף מס׳ עוקצין) שדרשוהו י״ש=שלש מאות ועשרה עולמות. 30 ה׳ יברך וכו׳ תהל׳ כט, יא.

מנהג וורמייזא וק״ק אשכנז לומר פיוטים אלה בליל א׳:

סימן: אלעזר הקטן (כפול) חזק [הרוקח].

בתים בני ד׳ טורים, 5 מלים בכל טור. בטור האחרון הבאה מן המקרא. — א 8818

אַתָּה לְבַדְּךָ עָטִיתָ אוֹר לְכַלְּלָה / זֹהַר רָקִיעַ נָטִיתָ כַּדֹּק לְמַעְלָה
רָקַעְתָּ הָאָרֶץ גְּבוּל קָבַעְתָּ בִּתְחִלָּה / יוֹם לְיוֹם יַבִּיעַ אֹמֶר וְלַיְלָה לְלַיְלָה:

המעריב

הִנֵּה אָהַבְתִּי אֶתְכֶם חָשַׁקְתִּי אֲבוֹתֵיכֶם
קְדוֹשִׁים טְהוֹרִים נָתַתִּי חָכְמַתְכֶם וּבִינַתְכֶם
בַּחֲרוּ לָכֶם חֻקִּים וּמִשְׁפָּטֵי תוֹרַתְכֶם / כִּי מֵאַהֲבַת יְיָ אֶתְכֶם:

אוהב

כי״י: או°ומו׳||
1 נחית ומו׳

1 עטית אור ע״ש תהל׳ קד, ב. לכללה לעטר את עצמו (ל׳ כליל=עטרה). זוהר רקיע ל׳ דני׳ יב, ג. נטית כדוק ע״ש ישע׳ מ, כב. 2 רקעת הארץ ע״ש תהל׳ קלו, ו. יום ליום וכו׳ תהל׳ יט, ג. 3 חשקתי אבותיכם ע״ש דבר׳ י, טו. חכמתכם ובינתכם ע״ש דבר׳ ד, ו. 4 כי מאהבת ה׳ אתכם דבר׳ ז, ח.

סימן: א״ב. בתים בני ג׳ טורים. בטור השני הבאה מן המקרא, בטור האחרון ׳בחג הסוכות׳. — **א** 2012

אֹרַח חַיִּים וְשׂבַע שְׂמָחוֹת / אֶת פָּנֶיךָ נְעִימוֹת וְהַצְלָחוֹת בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
בִּימִינְךָ נֶצַח [לְנַצֵּחַ] לְשַׂמְּחֶךָ / לִהְיוֹת בַּיִּי מִבְטַחֶךָ בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
גָּנוֹן וְהַצִּיל כְּצִפּוֹר לְעוֹפְפָה / עַל כָּל כָּבוֹד חֻפָּה בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
דָּבַקְתִּי בְּעֵדוּתֶיךָ בְּצִלְּךָ לְסוֹכְכָה / זֵכֶר צַדִּיק לִבְרָכָה בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
5 הַעֲבֵר חֶרְפָּתִי אֲשֶׁר יָגוֹרְתִּי / רְאֵה כִּי פִקּוּדֶיךָ אָהָבְתִּי בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
וְסֻכָּה תִּהְיֶה [לָנוּ] לְצֵל מִלְּחַלֵּף / הַקָּטֹן יִהְיֶה לָאֶלֶף בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
זְכֹר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם לְעוֹדְדָה / בַּעֲבוּר תִּהְיֶה־לִּי לְעֵדָה בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
חֲלֻלָּה עֲשָׂרָה וְעֶשְׂרִים בְּחִכּוּמִים
בַּסֻּכּוֹת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
טִכּוּס שָׁלֹשׁ דְּפָנוֹת חֻזְקָתוֹ / סִתְרוֹ סְבִיבוֹתָיו סֻכָּתוֹ בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
10 יֵדְעוּ שִׁבְעָה בְּמֶשֶׁךְ תֵּחָשְׁבוּ / כָּל הָאֶזְרָח בְּיִשְׂרָאֵל יֵשְׁבוּ בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
כָּל סְכָךְ [צֵל] מְרֻבֶּה לְהָמֵשׁ / וְלֹא יַכֵּם שָׁרָב וָשָׁמֶשׁ בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
לְצֵל יוֹמָם סְכָךְ טָהוֹר מוֹשָׁבֶךָ / בְּאָסְפְּךָ מִגָּרְנְךָ וּמִיִּקְבֶךָ בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
מִגִּדּוּלֵי אֶרֶץ וְלֹא מֵעֲשׂוּי צִלְּךָ / חַג הַסֻּכּוֹת תַּעֲשֶׂה־לְּךָ בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
נוֹיָה בְּלֹא תְנַאי וְעֵצָיָה אֲסוּרִים אַף בִּתְנַאי
חַג הַסֻּכּוֹת שִׁבְעַת יָמִים לַיִּי בְּחַג הַסֻּכּוֹת:

1 שובע ומו׳ **2** לנצח חס׳ ו° **6** לנו חס׳ ו° **11** צל חס׳ ומ **13** הארץ אומ **15** מדולדלת ומבולבלת אומו׳| אקם ומו׳

1 אורח חיים ושובע שמחות את פניך נעימות ע״ש תהל׳ טז, יא. **2 בימינך נצח** שם. וכוונתו כנראה ללולב **לנצח** זאת כנראה הגירסה הנכונה (עיין ח״נ) ור״ל להלל. **להיות ביי מבטחך** משלי כב, יט. **3 גנון והציל וכו׳** ע״ש ישע׳ לא, ה. **על כל כבוד חופה** ישע׳ ד, ה. **4 דבקתי בעדותיך** תהל׳ קיט, לא. **זכר צדיק לברכה** משלי י, ז. ר״ל שהצדיקים ייהנו לעתיד לבוא מצל סוכה. **5 העבר חרפתי וכו׳** תהל׳ קיט, לט. **ראה כי פקודיך אהבתי** תהל׳ קיט, קנט. **6 וסוכה תהיה לצל** ישע׳ ד, ה. וכפי הנראה רומז המחבר כאן, כמו במקומות אחרים בפיוט זה, למה שהוא דרש בחיבורו הגדול ׳הרקח׳. אינו נראה בעליל למה רומז טור זה, ויתכן שהוא מתיחס למה שהוא דורש בעמ׳ קיח (דפוס ירושלים תש״ך), ויתכן ג״כ שהוא רומז למה שהוא דורש שם בעמ׳ קכג בענין הצל בהו״ר. **הקטון יהיה לאלף** ישע׳ ס, כב. **7 זכור הוצאתי וכו׳** ר״ל שביציאת מצרים סיכך ה׳ עליהם בענני הכבוד. **בעבור תהיה לי לעדה** ברא׳ כא, ל. **8 חללה עשרה ועשרים** ר״ל חלל הסוכה לא יהיה פחות מי׳ טפחים ולא יותר מעשרים אמות (לפי המשנה, סוכה א, א). **בחכומים** פ׳ בדרשה נכונה, ועי׳ ברוקח שם עמ׳ קיד כו דורש המחבר את היקף הסוכה מהפסוק המובא כאן. **בסכות תשבו וכו׳** ויק׳ כג, מב. **9 טכוס** פי׳ סדר. **שלש דפנות חזקתו** לפי המשנה (שם א, א), והמחבר דורש זאת מהפסוק המובא כאן, עי׳ רוקח עמ׳ קטו. **סתרו סביבותיו סוכתו** תהל׳ יח, יב. **10 ידעו שבעה במשך תחשובו** ר״ל מידת רוחב סוכה קטנה לא פחות מז׳ טפחים (סוכה טז, ע״א). **כל האזרח וכו׳** ויק׳ כג, מב. **11 כל סכך צל מרבה להמש** ר״ל שהסכך צריך לגרום שצילתה תהא מרובה מחמתה (להָמש כנראה ברמז לפסוק שמות י, כא ״וימש חושך״). ונראה שצריך למחוק מלת ׳צל׳ או שצריך לנקד צל מֻרבה. **ולא יכם וכו׳** ישע׳ מט, י. ועי׳ רוקח שם עמ׳ קטו. **12 לצל יומם** ל׳ ישע׳ ד, ו. **סכך טהור מושבך** ר״ל שצריך לסכך בדבר שאינו מקבל טומאה מה שדורשים מן הפסוק המובא כאן (סוכה יב, ע״א). וכעל הרוקח (שם) מצא בו רמז בגימטריא, ע״ש. **באספך וכו׳** דבר׳ טז, יג. **13 מגידולי ארץ ולא מעשוי צלך** הסכך צריך להיות מדבר שגידלו מן הארץ (סוכה יא, ע״ב) ולא מן העשוי מקודם, כשום ׳תעשה ולא מן העשוי׳ (סוכה שם) ועי׳ ברוקח (שם). **חג הסוכות תעשה לך** דבר׳ טז, יג. **14 נויה בלא תנאי ועציה אסורים אף בתנאי** לפי סוכה י, ע״ב; מו, ע״ב ועוד. ועי׳ ברוקח עמ׳

15 סֻכָּה כְּשֵׁרָה מְבֻלְבֶּלֶת וּמְדֻלְדֶּלֶת
אָקִים <אֶת־> סֻכַּת דָּוִיד הַנּוֹפֶלֶת בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
עֲשֵׂה סֻכָּה אַרְעִי [קַבַּע] עֲלֵי זַיִת / וְהוֹצֵאתוֹ מִן הַבַּיִת בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
פַּנֵּה כְּלֵי מַאֲכָל וְלֹא כְּלֵי מַשְׁקִים
אִכְלוּ מַשְׁמַנִּים וּשְׁתוּ מַמְתַּקִּים בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
צַוֶּה לִישׁוֹן כָּל אִישׁ בְּסֻכָּתוֹ / הָעֵם לֶאֱכֹל וְשָׁתֹה בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
קְרִיאָה וְלֹא גִירְסָה לְהַעֲמֵד / צַוֶּה יי אֱלֹהֵיכֶם לְלַמֵּד בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
20 רְאוּ נֵר מִסֻּכָּה קְטַנָּה בַּמַּחֲזֶה / צְאוּ מִן הַמָּקוֹם הַזֶּה בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
שְׁבוּ וְתִזְכּוּ [סֻכַּת דָּוִד] עוֹד לַחֲזוֹת
תִּשְׁמֹר אֶת־כָּל־הַמִּצְוָה הַזֹּאת בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
תִּשְׁמְחוּ בְּאַרְבַּע<ה> מִינִים בְּתֶרֶץ / אַרְבָּעָה הֵם קְטַנֵּי־אָרֶץ בְּחַג הַסֻּכּוֹת:

16 סוכה: כיתך א | קבע חס׳ ו° | והוצאתנו ומו׳ והוצאתני א 19 גרישה ו° 20 כסוכה ומו׳ 21 תזכו אומו׳ | סכת דוד: חס׳ ו° סוכת עור א 22 הארץ ו°

קטו המאריך בזה. **חג הסוכות וכו׳** ויקר׳ כג, לד. 15 **סוכה כשרה מבולבלת ומדולדלת** לפי המשנה (סוכה כ, ב) והתלמוד (כב, ע״א). **אקים את סוכת דויד הנופלת** עמוס ט, יא, והקשר להלכה זו אינו ברור. כנראה רוצה הפייטן להזכיר את הבטחת הנביא. 16 **עשה סוכה ארעי קבע עלי זית** כנראה חל כאן שיכוש, וצ״ל עשה סוכה קבע וביתך ארעי. לפי המשנה סוכה כ, ט. **עלי זית** אינו ברור למה הוא רומז (הלשון לקוח מנחמיה ח, טו). **והוצאתו מן הבית** ברא׳ מ, יד כשינוי. 17 **פנה כלי מאכל ולא כלי משקים** אחר השימוש. כלי מאכל, מפני שהם מאוסים, לפי התלמוד סוכה כט, ע״א ועי׳ ג״כ ברוקח עמ׳ קטז. **אכלו משמנים ושתו ממתקים** נחמ׳ ח, י. 18 **ציוה לישון כל איש בסוכתו** חוץ משנת ארעי המותרת גם חוץ לסוכה (סוכה כה, ע״א). **העם לאכל ושתה** שמות לב, ו, ר״ל אוכלים אכילת קבע בסוכה. 19 **קריאה ולא גירסה להעמד** כנראה מדבר כאן על דברי התלמוד (סוכה כח, ע״ב) ׳... ומשנן בסוכה׳, שם מתירין לעיין חוץ לסוכה אבל לגרוס צריכין בתוך הסוכה, ולפי פירוש רש״י ישנם שני מיני שינון, ע״ש. הפייטן תופס כנראה ׳קריאה׳, במשמעות ׳מקרא ומתנא׳ כדברי רבא (בתלמוד שם) ו׳גירסה׳ במשמעות ׳עיוני׳ בדברים קשים שאדם מצטער כהם ולכן הוא פטור מן הסוכה. **להעמד** לקיים. **צוה ה׳ וכו׳** דכר׳ ו׳ א. 20 **ראו נר מסוכה קטנה וכו׳** לפי התלמוד (כ״ט, ע״א) ׳ושרגא כמטללתא, ואמרי לה כר מטללתא, ולא פליגי, הא בסוכה גדולה הא בסוכה קטנה׳. וכס׳ הרוקח עמ׳ קטז הוא פוסק: שרגא נר חרס אם הסוכה קטנה צריך להוציא מן הסוכה. **צאו מן המקום הזה** ברא׳ יט, יד. 21 **שבו ותזכו וכו׳** ר״ל מי שיקיים מצות סוכה יזכה לראות בהקמת סוכת דוד הנופלת. **תשמור וכו׳** דבר׳ יט, ט. 22 **תשמחו בארבע מינים בתרץ** ר״ל כמ״שרים. **ארבעה הם קטני ארץ** משלי ל, כד. ר״ל ד׳ המינים נקנים בזול, ואין הקב״ה בא בטרחות על ישראל (פסיקתא דר״כ כ, ב; עמ׳ 34).

5 אֶרֶץ יָרְאָה בַּכֶּסֶא עָלָה בַּתְּרוּעָתוֹ / לְפָנָיו רָעֲדָה בְּיוֹם נוֹרָא מִגַּעֲרָתוֹ
עָמְדָה וְשָׁקְטָה זָכְרָה יוֹם כַּפָּרָתוֹ / מוֹלִיךְ לִימִין מֹשֶׁה זְרוֹעַ תִּפְאַרְתּוֹ:
בגילה
זִכְרוּ תּוֹרַת מֹשֶׁה בְּשִׂמְחָה לָקוֹחַ / רֶנֶן עֲצֵי יַעַר בְּלִי גֹזֵל מַקּוֹחַ
הֲדַס וַעֲרָבָה לוּלָב וְאֶתְרוֹג מַלְקוֹחַ / לִשְׁבוּיִים דְּרוֹר וַלַּאֲסִירִים פְּקַח קוֹחַ:
זה צור

5 **יראה**...עמדה ושקטה ע״ש ההל׳ עו, ט. בכסא בראש השנה שהוא החלת הדין. **עלה בתרועתו** ע״ש ההל׳ מו, ו. **ביום נורא** ביום הכיפורים. 6 **מוליך לימין משה** ישע׳ סג, יב. 7 **זכרו תורת משה** מלאכי ג, כב. **רנן עצי יער** ע״ש ההל׳ צו, יב. ר״ל שמחת מצוה של ד׳ מינים. **בלי גזל מקוח** צ׳ ויק״ר ל״ר צמ׳ תשא ׳ולקחתם. תני ר׳ חייה כמקח ולא כגזל׳. 8 **לשבויים דרור**

קְחוּ מוּסָרִי וְאַל כֶּסֶף בָּנִי / טוּב טַעַם וָדַעַת אַצְדִּיקְכֶם בְּחוּנִי
10 נִקָּיוֹן לְסוֹבֵב מִזְבְּחִי תְּמוּר קָרְבָּנִי / עַם הַקֹּדֶשׁ גְּאוּלֵי יי׳:

גאל

חֲסוּ בְּצִלִּי בְּסֻכַּת שָׁלֵם בְּגִילַיִם / זֶרַע הַשָּׁלוֹם יָפוּ פַּעֲמֵי רַגְלַיִם
קִנְאָתִי לְצִיּוֹן אֶכְפֹּל כְּתוּבַת כִּפְלַיִם
אֲדַבְּרָה־נָּא שָׁלוֹם בָּךְ וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹךְ יְרוּשָׁלָם:

הפורש

9 מוסר ומ מוסרי ו׳ 10 מזבחי חס׳ ומו׳ 12 קנאתי א

ישע׳ סא, א. 9 **קחו מוסרי ואל כסף** משלי ח, י. **טוב טעם ודעת** תהל׳ קיט, סו. 10 **נקיון לסובב מזבחי תמור קרבני** עי׳ ויק״ר ל, ה עמ׳ תש ׳ארחץ בנקיון כפי (תהל׳ כו, ו)...ואסובבה את מזבחך ה׳ (שם)...לשמע בקול תודה (שם כו, ז) אלו הקרבנות׳. והפייטן התאים את המדרש לתקופה שלאחר חורבן ביהמ״ק. **עם הקדש גאולי ה׳** ישע׳ סב, יב. 11 **חסו בצלי** ל׳ שופט׳ ט, טו. **בסוכת שלם** תהל׳ עו, ג. **זרע השלום** ל׳ זכר׳ ח, יב. **יפו פעמי רגלים** ע״ש שה״ש ז, ב. 12 **קנאתי לציון אכפול כתובת כפלים** כי הפסוק ״קנאתי לציון קנאה גדולה״ כתוב פעמיים בנביא (זכר׳ א, יד; ח, ב) והפייטן רומז ללשון ׳כופלים כתובה׳ הרגיל בהלכה, כגון בתוספתא כתובות ד, יג. **אדברה נא שלום כך** תהל׳ קכב, ח. **ושכנתי בתוך ירושלם** זכר׳ ח, ג.

בק״ק המנהג המזרחי אמרו פיוטים אלה בליל א׳ או ב׳
סימן: אברהם. בתים בני ד׳ טורים, בטור הרביעי הבאה מן המקרא.
קונטרס פוזנא (דף ז׳ ע״ב). — **א** 7369

אֶקְחָה בָּרִאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הָדָר / וַאֲרַצֶּה בוֹ לְבַקֹּדֶשׁ נֶאְדָּר
הַמּוֹצִיא בְּמִסְפָּר צְבָאָם בְּתָמִיד וּבִתְדָר
לְכֻלָּם בְּשֵׁם יִקְרָא וְאִישׁ לוֹ לֹא נֶעְדָּר:

המעריב

בְּאַרְבַּעַת מִינִים בְּמַאֲהֵב / בְּנָשְׂאִי כְּנָטְעָם בְּיָדִי לְיַהֵב
גַּם אֵרָצֶה לְרוֹעִי אוֹתִי בְּלִי לְהַכְהֵב / כִּי צַדִּיק יי׳ צְדָקוֹת אָהֵב:

אוהב

כי״י מ״נ דפוס ||
2 לו חס׳ כי״י 3 כנטעם דפוס נטעם מ׳ 4 לרועי אותי חס׳ דפוס

1 **לבקדש נאדר** ע״ש שמות טו, יא. 2 **המוציא** וכו׳ ישע׳ מ, כו. **ובתדר** וכתדיר. **לכולם בשם** וכו׳ ישע׳ שם. 3 **בארבעת מינים במאהב** באהבה (והוא חקרי גמור לקרובת הקליר לפורים ׳ויאהב׳. קטע ׳הכתולות׳: ...במאהב...יהב...כי צדיק...אהב...להכהב) **כנטעם** דרך גידולם. 4 **לרועי אותי** ע״ש ברא׳ מח, טו ואולי צ״ל ׳לרועה׳ ועיין ח״נ **כלי להבהב** הבהב - כינוי לגיהנם. ור״ל ולא להענישני. **כי צדיק** וכו׳ תהל׳ יא, ז.

סימן: א״ב. בתים בני ג׳ טורים, חרוז מבריח. — **א** 2460

אֶחֱזוּ אַרְבַּעַת מִינִים בְּיֶדְכֶם / כְּנָם וּלְקַחְתֶּם לָכֶם / בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן:
בּוֹאוּ לַחֲסוֹת בְּצִלּוֹ / עַם נַחֲלַת גּוֹרָלוֹ / נְצוּרֵי כְאִישׁוֹן:
גִּלָּה בְּיוֹם כִּפּוּר אַהֲבָתוֹ / וּמָחַל עֲוֹן עֲדָתוֹ / אַחֲרוֹן וְרִאשׁוֹן:
דָּחַף הַמַּשְׁטִין בְּכִפּוּר / וְיָצָא חָפוּר / אוֹתִי בְּלִי לְלִשׁוֹן:
5 הֵשִׁיב בָּרָק לַנֶּדֶן / לְעַנֵּג חוֹכָיו בְּגַן עֵדֶן / הָאֶחָד פִּישׁוֹן:
וְנָם לִי בְּשִׂיחָה / לֵךְ אֱכֹל בְּשִׂמְחָה / *כִּבְנוּת* בֵּית רַחֲשׁוֹן:
זִבְדָּם כֻּלָּם זוֹכְרִים / וְשִׁבְּחוּ לְאֵל אַדִּירִים / בְּפֶה וּבְלָשׁוֹן:
חוֹסִים גַּם עַתָּה / כִּי אֵלִי אַתָּה / וְשׁוֹמֵעַ קוֹל לַחֲשׁוֹן:
טוֹב יִי לְדוֹרְשָׁיו / וְלֹא יַבּוֹשׁוּ מְבַקְשָׁיו / אוֹתָם בְּלִי לַעֲשׂוֹן:
10 יָדְךָ תּוֹסִיף קְנוּת / עַמְּךָ מֵעֶשֶׂר קְרָנוֹת / וּבֶן אֵצֶר וְדִישׁוֹן:
כָּל קֶרֶן רֶשַׁע תְּגַדֵּעֶנוּ / כִּי לְעַמְּךָ אֵינֶנּוּ / מַנִּיחַ לוֹ לִישׁוֹן:
לְעֵת פִּקְדָּתוֹ תַּכְנִיעוֹ / וְגַם תַּטְבִּיעוֹ / בְּטִבּוּעַ רִפְשׁוֹן:
מַלְאָךְ אַכְזָרִי יִרְדְּפֵהוּ / תַּשִּׂיגֵהוּ חֶרֶב וְיִגְרְפֵהוּ / נַחַל קִישׁוֹן:
נָצַח יֹאבַד בִּגְלָלָיו / כָּל כְּלִי יוּצַר עָלָיו / וְלִשְׁלוֹשׁ קְלָשׁוֹן:
15 סְגֻלָּה תָּקִים בְּלִי לִמְעֹד / וְלֹא תּוֹסִיף עוֹד / לִבְגֹּד בְּכַחֲשׁוֹן:
עָנִי רוֹכֵב עַל חֲמוֹר / יַכְרִית אוֹיְבֵי לִזְמֹר / לְצִיּוֹן רִאשׁוֹן:
פְּעָמָיו יְרוּצוּן לְפַחְדָּן / לְפַעֲמוֹ בְּמַחֲנֵה דָן / בְּרוּחַ שִׁמְשׁוֹן:
צִוֵּה עַל מְשׁוּלֵי עֲרֵמוֹת / כָּל הַנּוֹגֵעַ בָּהֶם מוֹת יָמוֹת / כְּנוֹגֵעַ בָּאִישׁוֹן:

כי״י

2 בצילו נ| גורליו נ 4 מסטין כי״י| בכיפור: בסיפור נ 6 בבנותי כי״י 8 חוסה כי״י| ושמע מ׳ 9 לא כי״י| יבושו: כל הוס׳ כי״י|בלי חס׳ מ׳ 10 וכן: נין מ׳ ומן נ 13 הרב דפוס 16 אויביו נ אויבי דפוס. 17 ירוצו עמים לפחדן כי״י 18 ערימת כי״י

1 **ולקחתם לכם** ויק׳ כג. מ. 2 **בואו וכו׳** ע״ש שופטים ט. טו. **נצורי כאישון** ע״ש דברים לב. י. 4 **אותי וכו׳** מבלי להלשין עלי. 5 **ברק** חרב ע״ש ״ברק חרבי״ דברים לב.מא. **האחד פישון** בראי׳ ב. יא. ר״ל יתענגו בנהרות גן עדן. 6 **לך אכל** קהלת ט. ז ע״פ מה שמוכא בקהלת רבה ט. ז: ׳שבמוצאי יו״כ בת קול יוצאת ואומרת לך אכול וכו׳ ועיין ג״כ בסמ״ג סוף הל׳ יו״כ ותוס׳ יומא פז ע״ב ד״ה והאמר ועוד. ועי׳ להלן בקרובה ׳ארח׳ן בנקיון כפות׳. מגן. 5. ***כבנות*** כנראה משובש. **בית רחשון** בית תפילה. וכנראה ר״ל בגמר התפילה. 7 **זבדם** מתנת מחילת עוונות. (ל׳ בראי׳ ל. כ). 9 **אותם בלי לעשון** שלא יכעס עליהם. 10 **ידך תוסיף קנות** ישע׳ יא. יא. **מעשר קרנות** מכל קצווי חכל. **ובן אצר ודישון** דוגמא לעמי אדום ע״פ בראי׳ לו. כא. 11 **כל קרן וכו׳** ע״ש תהל׳ עה. יא. **איננו מניח לו לישון** ע״ש קהל׳ ה. יא. 12 **לעת פקדתו** ע״ש ירמ׳ י. טו ועוד. **בטבוע רפשון** בתוך רפש וטיט. 13 **מלאך אכזרי** ע״ש משלי יז. יא. **תשיגהו חרב** ע״ש ירמ׳ מב. טז. **ויגרפהו נחל קישון** ע״ש שופ׳ ה. כא. 14 **נצח יאבד בגלליו** ע״ש איוב ד. כ. **כל כלי יוצר עליו** ישע׳ נד. יז. **ולשלש קלשון** ש״א יג. כא. 15 **סגולה** ישראל. ע״ש שמות יט. ה. **בלי למעוד** כדי שלא תמעוד. 16 **עני רוכב על חמור** המשיח. ע״ש זכריה ט. ט. **יכרית אויבי** ל׳ דה״א יז. ח. **לזמור** לכלות. **לציון ראשון** ע״ש ישע׳ מא. כז. 17 **פעמיו** רגליו. **לפעמו במחנה דן** שופט׳ יג.כה. **ברוח שמשון** כגון שופט׳ יד. ו: יט. 18 **משולי ערימות** הואר לחכמי ישראל שהם משולים לערמת חטים (שה״ש ז. ג) לפי הדרשה סנה׳ לו. ע״א ובתנחומא כי

קָמַי אוֹכַל וְרָאִיתִי בְּאָבְדָן / לְעִדַּן עִדָּנִין וּפְלַג עִדָּן / בְּכָל עַם וְלָשׁוֹן:
20 רַחֲמֶיךָ תְּעוֹרֵר עָלֵינוּ / לְשַׂמְּחֵנוּ וְלַהֲבִיאֵנוּ / לְמָרוֹם מֵרִאשׁוֹן:
שְׁכִינָתְךָ תִּשְׁכֹּן בְּתוֹכֵנוּ / וִישַׁלֵּם פָּרִים שְׂפָתֵינוּ / כְּקָרְבַּן נַחְשׁוֹן:
תַּחֲזִיר עֲטָרָה לְיָשְׁנָהּ / לְקִרְיָה נֶאֱמָנָה / עֲבוֹדַת בְּנֵי גֵרְשׁוֹן:

כי״י 19 אוכַל נ 21 תִּשְׁכֹּן מ׳

חשא ב. כנוגע באישון לפי פשוטו פי׳ כנוגע באישון בת עין, או בחשך ואפלה, אבל הפייטן תפש אותו כנראה במשמעות כנוגע באש. 19 וראיתי באבדן ע״ש אסתר ח, ו. לעידן עידנין דני׳ ז, כה. 20 למרום מראשון ירמי׳ יז, יב. 21 וישולם פרים שפתנו ע״ש הושע יד, ג. כקרבן נחשון במד׳ ז, יז. 22 תחזיר עטרה ליושנה ל׳ התלמוד כגון יומא סט, ע״ב. לקריה נאמנה ע״ש ישע׳ א, כא. עבודת בני גרשון במד׳ ג, כה.

5 רְדֵה בְקֶרֶב אוֹיְבֶיךָ וְתַפִּיל בְּשׂוּחָה / לְדֵרָאוֹן וּלְיָגוֹן וַאֲנָחָה
כַּאֲשֶׁר לְשֶׁעָבָר וְאָרִים בְּשִׂמְחָה / זֶה הַיּוֹם עָשָׂה יי נָגִילָה וְנִשְׂמְחָה:

בגילה

הָאֵל קוּם עַל אוֹיְבְךָ לְבַלְּעוֹ / תְּנָה עָוֹן עַל עֲוֹנוֹ וּפִשְׁעוֹ
עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בְּרָכָה לְהַשְׁבִּיעוֹ / מֵאֵת יי וּצְדָקָה מֵאֱלֹהֵי יִשְׁעוֹ:

זה צור

מַה נָּאוּוּ עַל הֶהָרִים <רַגְלֵי> מְבַשֵּׂר בְּשׂוֹרָתִי / מַהֵר לְנַחֵץ לְשַׂמְּחֵנוּ בְּשִׂמְחָתִי
10 כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ וְשִׂמַּחְתִּים בְּבֵית תְּפִלָּתִי / גְּאַל לְךָ אֶת גְּאֻלָּתִי:

מלך צור

אֶעֱבֹר בַּסָּף [וְ]אֶדַּדֵּם בְּלִי רֶדֶם עַפְעַפַּיִם / וְאֶשְׁתַּחֲוֶה וְאֶכְרַע וְאֶקֹּד לְךָ אַפַּיִם
כְּצִפָּרִים עָפוֹת כֵּן יָגֵן יי אֶרֶךְ אַפַּיִם / כְּמוֹ הַכְּרוּבִים פּוֹרְשֵׁי כְנָפַיִם:

הפורש

5 בקרב מחניך ותפיל אויבך דפוס] לדראון: תנם הוס׳ מ׳] ליגון כי״י] ולאנחה נ 6 בשמחה: בשיחה כי״י 7 אויב כי״י] על עונם מ׳ 8 ישראל: ישא כי״י] להשביעו: להשמיעו מ׳] צדקה ומאלהי מ׳ 9 דגלי רק נ 10 לך: אתה הוס׳ כי״י 11 ואכרעה כי״י] לקוד מ׳ 12 פורשים כי״י

5 רדה ע״ש תהל׳ קי, ב. בשוחה בבור. 6 זה היום וכו׳ תהל׳ קיח, כד. 7 תנה עון על עונו ע״ש תהל׳ סט, כח. 8 ברכה...מאת ה׳ וכו׳ תהל׳ כד, ה. 9 מה נאוו על ההרים [רגלי] מבשר׳ ישע׳ נב, ז. לנחץ למהר. 10 ושמחתים בבית תפילתי ישע׳ נו, ז. גאל לך את גאולתי רות ד, ו. 11 אעבור בסף אדרם תהל׳ מב, ה. רדם שינה. 12 כצפרים עפות וכו׳ ע״ש ישע׳ לא, ה. הכרובים פורשי כנפיים ע״ש שמות לז, ט.

בק"ק צרפת אמרו פיוטים אלה:

סימן: א"ב יצחק. בתים בני ד' טורים. — **א** 3427

אֵל אֱלֹהִים יי כְּמִקְרָאוֹ / בָּנָה הֲדוֹמוֹ וְקֵרָה כִּסְאוֹ
גְּבוּלוֹת הִצִּיב עוֹלָם וּמְלוֹאוֹ / עָשָׂה יָרֵחַ לְמוֹעֲדִים שֶׁמֶשׁ יָדַע מְבוֹאוֹ:

המעריב

דִּלֵּג עַד עֶשְׂרִים לִפְעֻלָּתוֹ / הֵקִים גֶּבֶר וְנִצַּב בַּעֲדָתוֹ
וּכְאָב אֶת בֵּן תִּרְגְּלָם בְּצִדְקָתוֹ / וּמַלְאַךְ פָּנָיו הוֹשִׁיעָם בְּאַהֲבָתוֹ:

אוהב

כ"י: **ט'**||

1 **אל אלהים יי כמקראו** לפי השמות שהוא נקרא במקרא. **בנה הדומו** את הארץ שהיא הדום רגליו, ע"ש ישעיה סו, א. **וקירה כסאו** ע"ש תהל' קד, ג "המקרה במים עליותיו". 2 **עשה ירח למועדים** וכו' תהל' קד, יט. 3 **דלג עד עשרים לפעולתו** שעשרה דורות היו מאדם עד נח ועשרה מנח עד אברהם ע"פ אבות ה, ב. **הקים גבר** אברהם. 4 **ומלאך פניו הושיעם** ישע' סג, ט.

סימן: א"ב. בתים בני ג' טורים. — **א** 6832

אַנְעִים שִׂיחִי וְאֶעֱרַב / לְהוֹדוֹת לַיי בְּעַם רָב / הַמְלַמֵּד יָדַי לַקְּרָב:
בְּתוֹךְ קְהַל הֲמוֹנַי / אַזְכִּיר חַסְדֵי יי / הִנֵּה יוֹם בָּא לַיי:
גֹּמֶר וּמָגוֹג וּבְנֵי תוֹגַרְמָה / וְיֶתֶר מִשְׁפְּחוֹת הָאֲדָמָה
לִירוּשָׁלַם לַמִּלְחָמָה:
דּוֹדָנִים וְכִתִּים / יוֹשְׁבֵי אִיִּים וְחִתִּים / וְנִלְכְּדָה הָעִיר וְנָשַׂסוּ הַבָּתִּים:
5 הָעִיר בְּיָדָם נִמְסֶרֶת / וַחֲצִי הָעָם לִנְעֹרֶת
וְיֶתֶר הָעָם מִן־הָעִיר לֹא יִכָּרֵת:
וַיי אִישׁ מִלְחָמָה / כְּאִישׁ אֲחָזוֹ תְּנוּמָה / לִלְכֹּד פְּתָאִים בְּעָרְמָה:
זַעַם יִשְׁפֹּךְ עָלֵימוֹ / וּבַחֲרוֹנוֹ יְבַהֲלֵמוֹ / אָז יְדַבֵּר אֵלֵימוֹ:
חֶסֶם פִּיהֶם מִלַּעֲנוֹת / שִׁמְעֶךָ שָׁמַעְנוּ בְּכָל הַמְּדִינוֹת
לָכֵן בָּאנוּ פֹּה לַחֲנוֹת:
טוֹב יָשִׁיב בְּנֹעַם / אִם זֶה הוּא הַטַּעַם / לָמָּה גָּלָה חֲצִי הָעָם:

3 במקרא אל ירושלים 4 וכותים כ"י

1 **אנעים שיחי ואערב** ע"ש תהל' קד, לד. **המלמד ידי לקרב** תהל' קמד, א. 2 **אזכיר חסדי** ה' ישע' סג, ז. **הנה יום בא** לה' זכר' יד, א. 3 **גומר ומגוג ובני תוגרמה** שמות עמים בראי' י, ב-ג. **לירושלים למלחמה** זכר' יד, ב. 4 **דודנים וכיתים** בראי' י, ד. **ונלכדה העיר** וכו' זכרי' שם. 5 **וחצי העם** ע"ש זכרי' שם. **לנעורת** ר"ל כחומר הנשרף מהר, ע"ש ישע' א, לא. **ויתר העם** וכו' זכר' שם. 6 **וה' איש מלחמה** ע"ש שמות טו, ג. **פתאים בערמה** ע"ש משלי א, ד. 7 **ובחרונו יבהלמו אז ידבר אלימו** תהל' ב, ה. 8-10 **חסום פיהם מלענות** ר"ל אם יצטדקו הגויים שלא באו לירושלים להלחם אלא להצטרף למאמינים בה' ה' ישיב להם למה הגליתם חצי העם וישחקו הגויים. מקור ויכוח זה במדרש לא ידוע ומביאו רש"י לזכריה יד, ב. 8 **שמעך שמענו** ע"ש חבקוק ג, ב. 9 **טוב** כינוי לקב"ה. **חצי העם** ע"ש מל"א טז, כא ור"ל חצי העיר זכר' יד, ב. 10 **ישימו יד** וכו' ע"ש מיכה ז, טז.

10 יָשִׁימוּ יָד לְפִיהֶם / יַעַצְרוּ שָׂרִים מִלֵּיהֶם / וְנִלְחַם יי בַּגּוֹיִם הָהֵם:
כְּיוֹם קְרָב בְּהִלָּחֲמוֹ / יוֹצִיא כְּלֵי זַעְמוֹ / וְכַקַּשׁ יֹאכְלֵמוֹ:
לְאַבֵּד אֶת־כָּל־הַגּוֹיִם / הַצּוֹבְאִים עַל יְרוּשָׁלַם / מִתַּחַת כָּל הַשָּׁמָיִם:
מַלְכֵי אֶרֶץ יִתְיַעֲצוּ / וְזֶה לָזֶה יָאִיצוּ / וּמַאֲמָר אֶחָד יִפְצוּ:
נֶגֶד יי וּמְשִׁיחוֹ / בְּדְבָרִים לְהַדִּיחוֹ / יַשְׁמִיעֵנוּ מַה שֵּׁחוֹ:
15 סֻכָּה תִּהְיֶה לְצֵל / בָּהּ מִלְּהִתְעַצֵּל / כָּל הָעוֹשֶׂה אוֹתָהּ יִנָּצֵל:
עֲנַף עֵץ עָבוֹת / עֲלֵי שֶׁמֶן וַעֲרָבוֹת / יְסוֹכְכוּ בְּכָל מוֹשָׁבוֹת:
פּוֹעֵל תָּמִים וּצְדָקָה / מוֹצִיא חֲמָה מִנַּרְתִּיקָהּ / רֹאשׁ רְשָׁעִים לְדָלְקָה:
צְאוּ קוּמוּ פֶּן תִּמָּקוּ / וְלִבְּכֶם אַמְּצוּ וְחַזְּקוּ / וּמוֹסְרוֹתֵיכֶם תְּנַתֵּקוּ:
קוֹרֵא אֲלֵיהֶם כְּמֵרֹאשׁ / מִתְנַשֵּׂא לְכֹל לְרֹאשׁ / גֹּשׁוּ הֵנָּה וְאֶדְרֹשׁ:
20 רָאשֵׁי נְבִיאִים הַקְּדוּמִים / אִם קִיְּמוּ בָנַי דָּת יָמִין
לֹא נָטוּ שְׂמֹאל וְיָמִין:
שְׁלֵמִים יִמָּצְאוּ / בַּכֹּל יִתְקָרְאוּ / וּרְשָׁעִים חָדְלוּ וַיִּצָּמְאוּ:

תָּמִים פָּעָלְךָ וּמַאֲמָרֶךָ / וּמִי יְהַרְהֵר אַחֲרֶיךָ
תִּתֵּן אֱמֶת לִבְחִירֶיךָ / אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ בַּהֲדָרֶיךָ:

בגילה

19 לראש: ראש כ״י

ונלחם ה׳ וכו׳ זכר׳ יד, ג. 11 כיום קרב וכו׳ ע״ש זכריה שם. וכקש יאכלמו ע״ש שמות טו, ז. 12 כל הגויים וכו׳ ע״ש ישע׳ כט, ז-ח. 13 מלכי ארץ וכו׳ הטורים הבאים מכאן והלאה נדרשים ע״פ התלמוד ע״ז ג, ע״א על הויכוח שבין הקב״ה לגוים לעתיד לבוא. ׳מלכי ארץ יתיעצו׳ ע״ש תהל׳ כ, ב. 14 נגד ה׳ ומשיחו תהל׳ שם. ישמיענו ר״ל ה׳ ישמיענו. מה שיחו עמוס ד, יג. 15 סוכה תהיה לצל ישע׳ ד, ו, והיא הצעת ה׳ לגוים: ׳מצוה קלה יש לי וסוכה שמה, לכו ועשו אותה׳ (ע״ז שם). 16 ענף עץ עבות ויק׳ כג, מ. עלי שמן עלי זית. יסוככו בכל מושבות ר״ל הגוים בונים סוכות בכל מקום (ע״ז שם). 17 פועל תמים וצדקה ע״ש תהל׳ טו, ב. מוציא חמה מנרתיקה (לשון התלמוד והמדרש כגון ב״מ פו, ע״ב) לפי התלמוד (שם) הקב״ה מקדיר עליהם חמה כתקופת חמוז. ראש רשעים ירמ׳ כג, יט. 18 צאו קומו פן תמקו הגוים אומרים זה לזה קומו וננוס מן הסוכה, כמסופר שם. ומוסרותיכם תנתקו ע״ש תהל׳ כ, ג, ומובא גם שם בתלמוד. 19 קורא אליהם כמראש כנראה תשובת הקב״ה לדרישת הגויים (ע״ז שם) חנה לנו מראש ונעשנה. מתנשא לכל לראש דה״א כט, יא, כינוי להקב״ה. גושו הנה ואדרוש יהושע ג, ט, והוא מכוון לגוים שישמיעו עדות על ישראל, כדלקמן. 20 ראשי נביאים הקדומים אברהם ויעקב וכו׳, כדאיתא בתלמוד שם. דת ימין התורה, ע״ש דבר׳ לג, ב. 21 שלמים יימצאו בכל יתקראו ישראל נמצא שלם בפי כל הנקראים להעיד עליו, כדאיתא בתלמוד שם. ורשעים חדלו ע״ש איוב ג, יז. ויצמאו בגלל חום יום הדין. 22 תמים פעלך ע״ש דבר׳ לב, ד. 23 תתן אמת מיכה ז, כ.

5 זְכֹר בָּא מֵעֵבֶר וְהֶאֱמִיר גְּדֻלָּךְ / חֲנַנְתּוֹ סְמָדַר וְהִקְרִיבוֹ לְמוּלָךְ
טֹהַר קָרְבָּנוֹ שָׁעִיתָ מִזְּבוּלֶךָ / יִוָּשְׁעוּ בְּצִדְקָם עַם מְיַחֲלֶךָ:

זה צור

5 זכור בא מעבר אברהם שבא מעבר לנהר. חננתו סמדר פרי. ר״ל נתת לו בן.

כַּלֶּה מַסְטִין מֵעַם מְרוֹמְמֶךָ / לְמַעַן נֶחְתָּם בְּכִסֵּא מְרוֹמֶךָ
מַלֵּט עַם מְשַׁוְּעֶיךָ מֵעַם חֲרֻמֶּךָ / גוֹאֲלֵנוּ יי מֵעוֹלָם שְׁמֶךָ: גאל

נַחֲלָתְךָ סֻמַּךְ עֲנִיֶּיךָ פּוֹדֶה וְגוֹאֵל / צַדִּיק קְרוֹבְךָ רַחֲמֵם שְׁעֵה וְהוֹאֵל
10 תְּבָרֵךְ יְדִידֶיךָ צִדְקָתְךָ כְּהַרְרֵי אֵל / חַדֵּשׁ קוֹמֵם בֵּית אֲרִיאֵל
וּפְרֹס שְׁלוֹמְךָ עַל כָּל יִשְׂרָאֵל:

7 למען נחתם בכסא מרומך למען יעקב שאיקונו חקוקה למעלה (ב״ר סח, יב עמ׳ 788 ועוד). 10 צדקתך כהררי אל תהל׳ לו, ז.

סימן: א״ב תשר״ק יצחק ברבי יצחק חזק אמן.
בתים בני ז׳ טורים.

אֶזְכְּרָה נְגִינָתִי לֵילוֹת וְיָמִים / בְּנִין מְפֹאָר מַחְמַד עוֹלָמִים
גִּבְעַת הַלְּבָנוֹן מַעֲבִיר כְּתָמִים / דְּבִיר קֹדֶשׁ כִּקַּרְנֵי רְאֵמִים
* *
זָהָב סָגוּר וְהַדְּבָרִים סְתוּמִים:

5 חָשִׁים וּבָאִים מִיַּקִּירֵי יְרוּשָׁלַם / טוֹעֲנִים אֲבוּקוֹת בִּשְׁתֵּי יָדַיִם
יִרְקְדוּ כְּעֵגֶל עַל אַפְסַיִם / כּוֹרְעִים וְקוֹדִים עַל אַפַּיִם
לַעֲמֹד עַל אֶצְבְּעוֹת רַגְלַיִם / מִבְּלָאֵי מִכְנְסֵי כֹהֲנִים וּמֵהֲמִיְּינַיִם
נֵרוֹת יָאִירוּ בְּחוּצוֹת יְרוּשָׁלַם:

כ״י: ט׳ ||

1 אזכרה נגינתי לילות וימים ע״ש תהל׳ עז, ז ״אזכרה נגינתי בלילות״ ור״ל אזכיר את שמחת בית השואבה שישראל שמחו בה בסוכות בלילה וביום. בנין מפואר בבית המקדש שעליו נאמר בברייתא (בבלי סוכה נא, ע״ב) ׳מי שלא ראה בית המקדש בבנינו לא ראה בנין מפואר מעולם׳. מחמד עולמים בירושלים, שעליה נאמר (שם) ׳מי שלא ראה ירושלים בתפארתה לא ראה כרך נחמד מעולם׳. 2 גבעת הלבנון זהו שינוי הביטוי משיה״ש ד, ו ״גבעת הלבונה״ וכוונתו לדרשה בספרי דברים כח (עמ׳ 45) ׳שאין לבנון אלא מקדש...שמלכין עוונותיהם של ישראל׳. כתמים עוונות. דביר קודש ע״ש תהל׳ כח, ב. בית המקדש. כקרני ראמים לפי מדרש תהלים על תהל׳ עח, סט ״ויבן כמו רמים מקדשו״, ׳מאה אמה כקרני הראם הזה׳. 4 זהב סגור ביטוי חוזר כתאור מקדש שלמה (כגון מל״א ו, כ). והדברים סתומים ע״ש דניאל יב, ט המדבר על זמן הגאולה: ״כי סתומים וחתומים הדברים עד עת קץ״ ונראה לפי זה שבשורה שאבדה דיבר הפייטן על בוא הגאולה ובנין המקדש. 5 חשים ובאים מיקירי ירושלם כדברי המשנה (סוכה ה, ד) שחסידים ואנשי מעשה טוענים אבוקות בשתי ידיים וכפי שמספרת הברייתא (בבלי סוכה נג, ע״א) שהיו זורקין אותן מיד אל יד. מכאן ואילך מתאר הפייטן את שמחת בית השואבה על פי משנה וגמרא בפרק ה׳ של מס׳ סוכה. 6 ירקדו אותם חסידים. כדברי המשנה (שם) ׳היו מרקדים כפניהם׳ כעגל לפי המליצה ״וירקידם כמו עגל״, תהל׳ כט, ו. על אפסיים על קרסוליהם (ראה התרגום ליחז׳ מז, ג ותוס׳ סוכה ג, ג) כמתואר שם דף נג, ע״א, וכן ענין הכריעות והעמידה על אצבעות הרגליים להלן. 7 מבלאי מכנסי כהנים ומהמיינים (משנה ה, ג) היו עושים פתילות. המיין הוא אבנט. 8 נרות גדולים כל כך היו מדליקין. יאירו עד שיאירו אפילו בחוצות ירושלים משנה, שם: ׳ולא היתה חצר בירושלים שאינה מאירה מאור בית השואבה׳. 9 ספלים מלאים וכו׳ כל השורה וכן בשורה הבאה על פי משנה ב שם. 10 ציגתם עמידת המנורות חמישים

סְפָלִים מְלֵאִים עַל כָּל מְנוֹרָה וּמְנוֹרָה
עֶשְׂרִים וּמֵאָה לֻגִּין מַחֲזִיקִים בִּמְשׂוֹרָה
10 פִּרְחֵי כְהֻנָּה מַעֲלִים אוֹתָם בִּגְבוּרָה / צִיגָתָם חֲמִשִּׁים אַמָּה בְּרֶגֶל יְשָׁרָה
קוֹלֶטֶת אִשָּׁה חִטִּין לְאוֹרָן וּבוֹרְרָה / רָאשֵׁי אָבוֹת מְרַקְּדִים בְּשִׁירָה וְזִמְרָה
שׁוֹכְנִים לְבַד לְבַד עַל כָּל חֲבוּרָה וַחֲבוּרָה:

תְּמִימִים אוֹמְרִים אַשְׁרֵי יַלְדוּתֵנוּ / תַּחַת אֲשֶׁר לֹא בִּיְּשָׁה זִקְנוּתֵנוּ
שָׁבִים מְשִׁיבִים יָגַעְנוּ וְהוּנַח לָנוּ / רֵאשִׁיתֵנוּ בְּטוֹבָה וְאַחֲרִיתֵנוּ
15 קוֹל כֻּלָּם כְּאֶחָד יְרַנְּנוּ / צַדִּיק הוּא שֶׁלֹּא עָשָׂה כְּמַעֲשֵׂנוּ
פִּלְּלוּ לֵאלֹהִים מִי שֶׁחָטָא יִמְחֹל לָנוּ:

עֶלְיוֹן מִגָּבוֹהַּ יַבִּיט אֶל עַמּוֹ וְאֶל שְׂרִידָיו / סוֹפֵר וּמוֹנֶה נְגִידָיו
נְבוֹנִים אֲשֶׁר יִהְיוּ אֲגוּדָיו / מְגַלֶּה סוֹדוֹ אֶל עֲבָדָיו
לְמוּלוֹ אִם יִהְיוּ בְּמוֹרְדָיו / כּוֹנֵס שְׁכִינָתוֹ לְמַעְלָה בְּוִעוּדָיו
20 יָשִׁיב וְיֹאמַר הַיֵּשׁ מִסְפָּר לִגְדוּדָיו:

14 שבים: שנים כ״י

אמה ברגל ישרה זקופות לגמרי לפי הברייתא והגמרא, שם נב, ע״ב. ׳רגל ישרה׳ — ׳מליצה ע״פ יחז׳ א, ז׳. 11 קולטת לתוך הנפה כלשון המשנה (אבות ה, טו) ׳ונפה, שמוציאה את הקמח וקולטת את הסולת׳. לאורן של המנורות שבמקדש ובוררה ובוררת כדברי הברייתא, שם נג, ע״א. ראשי אבות וכו׳ עיין לעיל שו׳ 6. 12 שוכנים לבד לבד יושבים נפרדים האנשים והנשים בשעת השמחה כדברי הברייתא (שם נא, ע״ב) והפסוק המובא (שם נב, ע״א) ״משפחות משפחות לבד...ונשיהם לבד...״ (זכר׳ יב, יב ואילך). על כל חבורה וחבורה חבורת אנשים וחבורת נשים, הכיטוי הוא ע״פ בבלי עירובין עב, ע״ב. 13 תמימים חסידים ואנשי מעשה, סוכה שם נג, ע״א. תחת אשר במשמעות ׳כי׳. 14 שבים בעלי תשובה, (גם זה שם). יגענו חטאנו, והונח לנו לאחר ששבנו, והמליצה היא ע״ש איכה ה, ה. ראשיתנו בטובה ואחריתנו בברייתא (בבבלי ובירושלמי ובתוספתא) נאמר ׳אשרי זקנותנו שכיפרה את ילדותנו׳ והפייטן שינה ונראה שר״ל: בימים שהיינו תינוקות (=ראשיתנו) לא ידענו חטא, אח״כ (ב׳ילדותנו׳ שבברייתא) חטאנו, ובזקנותנו (=אחריתנו) שבנו בתשובה. 15 קול כולם כאחד כדברי הברייתא (שם): ׳אלו ואלו אומרים׳. כמעשינו לדעת הפייטן כולם מודים שחטאו, והוא שינוי לעומת הברייתא. 16 פיללו התפללו. מי שחטא ימחול לנו בברייתא (לפי הגירסה הנכונה, ראה בד״ס): ׳מי שחטא ימחול לו׳ הקב״ה, ונראה שהפייטן פונה בשורות האחרונות (כבבית הבא) גם אל קהלו. 17 בבית זה מפרש הפייטן, כהסתמכו על מדרשים שונים, את תוכן דברי המקלסים בשעת שמחת בית השואבה. עליון הקב״ה סופר ומונה נגידיו מכיר כל אחד ואחד מישראל, שהם בני מלכים, ושומע לקילוסיהם אע״פ שבשמים יש מלאכים רבים מהם שמקלסים, לפי המסופר על הלל (ירו׳ סוכה ה, ד; נה, ע״ב ואדר״נ נוסח ב׳ פרק כז דף כח, ע״א) שבשעת שמחת בית השואבה אמר על המקלסין בכושר (בדרך נאותה) ובענווה ששבחן של ישראל נעים משבחי המלאכים. ושמא ׳נגידיו׳ בא מלשון ׳נגד שמא׳ (אבות א, יג) ומשמעו ׳ידועים בשם׳. 18 נבונים בעלי בינה לקיים תורה ומצוות, כלומר צדיקים, אשר אם, יהיו אגודיו בני ישראל שהם אגודתו של הקב״ה (ע״ש עמוס ט, ו). מגלה סודו אל עבדיו תשרה על הנביאים רוח הקודש (ע״ש עמוס ג, ז) כפי שדרשו בקה״ר א, ח: ׳אמר שמואל בר נחמן כל טובות וברכות ונחמות שראו נביאים בעוה״ז לא לחנם ראו אלא ע״י שהיו הוגין ועושין מצוות וצדקות...שנאמר כי לא יעשה...כי אם גלה סודו אל עבדיו הנביאים׳. 19 למולו כנגדו. אם יהיו במורדיו אם יחטאו וימרדו בקב״ה. כונס שכינתו למעלה ורוח הקודש לא תשרה על ישראל. בויעודיו אל מקהלות מלאכיו. 20 ישיב ויאמר בניגוד לשו׳ 17. היש מספר לגדודיו (איוב כה, ג) ואלה סיום

טְהוֹרִים פּוֹתְחִים דְּלָתוֹת נְעוּלוֹת
חֲצוֹצְרוֹת תּוֹקְעִים עַל חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה מַעֲלוֹת
זִכְרוֹנָם לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ לַעֲלוֹת / וְכִקְרֹא הַגֶּבֶר מְרִיעִים בְּשִׁלּוּשׁ קוֹלוֹת
הוֹפְכִים פְּנֵיהֶם וְשׁוֹפְכִים תְּפִלּוֹת / דַּרְכֵי אֲבוֹתָם הוֹלְכֵי עֲקַלְקַלּוֹת
גָּאוּ כִּי שָׁחוּ וְהִתְעוֹלְלוּ עֲלִילוֹת / כֵּךְ לְבַד נַזְכִּיר יוֹשֵׁב תְּהִלּוֹת
25 אֵלֶיךָ עֵינֵינוּ מְיַחֲלוֹת:

יִשְׁאֲבוּן וַיָּשׁוּבוּ אֶל גִּנַּת קֹדֶשׁ
צְלוּחִית זָהָב מַחֲזֶקֶת שְׁלֹשֶׁת לֻגִּים בְּקֹדֶשׁ
חֲלוּלִין שִׁיתִים מִתַּחַת מִזְבַּח הַקֹּדֶשׁ / קוֹל אַשְׁמִיעַ בְּאַדְמַת קֹדֶשׁ
בֵּית אֱלֹהִים בַּסֶּךְ בְּקֹדֶשׁ / ‹רוֹנְנִים› שָׂפָה וְקוֹרְאִים בְּהַדְרַת קֹדֶשׁ
בִּירוּשָׁלַם בְּהַר הַקֹּדֶשׁ:

30 יִשְׂרָאֵל פְּנֵי אֵל אַלְפֵי רְבָבָה / יַבִּיעוּ וְיֹאמְרוּ שִׁירָה עֲרֵבָה
צְפֵה וּבָרֵךְ אֶרֶץ הַטּוֹבָה / חָשַׁק בְּתִקּוּנָהּ וְתִקְרָא חֶפְצִי בָהּ
קִרְיַת דָּוִד עִיר לֹא נֶעֱזָבָה / חָרוֹב תֵּחָרֵב הַמְּלֵאָה וְתִמָּלֵא הַחֲרֵבָה
זְכֹר לְדָוִד וּתְעוֹרֵר קָדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל לְאֵשׁ וְלֶהָבָה:

25 אליך: וליה כ״י **28** רוננים: לועזיה כ״י

דברי הלל (כאדר״נ): ״יודעים אתם שאנו ושכחינו כלום והלא יש לפניו אלף אלפים ורבי רבבות של מלאכי השרת שיעבדו אותו שנאמר היש מספר לגדודיו״. **21 טהורים** כוהנים. **פותחים** כשחר. **דלתות נעולות** של העזרה. **חצוצרות תוקעים** שני כהנים. משנה סוכה ה, ד, וכן השורות הבאות. **23 דרכי אבותם וכו׳** כנאמר שם ״אבותינו שהיו במקום הזה אחוריהם אל היכל ה׳ ופניהם קדמה״. **24 גאו כי שחו** שם: ״והמה משתחווים קדמה לשמש״. **כך לבד** ולא לשמש, כאבותיהם. **יושב תהילות** תהל׳ כב, ד. **25 אליך עינינו מיחלות** כדברי הכהנים במשנה, שם: ״ואנו ליה עינינו״. **26 ישאבון** מים ממעיין השלוח כפי שמספרת המשנה סוכה ד, ט. **אל גינת קודש** אל חצר המקדש (גינה=חצר); או שמא גינה היא בית המקדש שנמשל לגן בשי״ש ה, א לפי שיהש״ר, שם. **צלוחית זהב וכו׳** כמשנה, שם. **27 חלולין שיתים** כבכרייתא בבלי מט, ע״א, שהיה חלל ביסוד המזבח שלשם היו מי ניסוך המים מחלחלין. **קול אשמיע** כשייבנה ביהמ״ק. **28 בית אלהים בסך בקודש** ע״ש תהל׳ מב, ה ״כי אעבור בסך אדדם עד בית אלהים בקול רינה ותודה המון חוגג״. **רוננים שפה** כך כנראה צ״ל (ע״ש תהל׳ סג, ו; עא, כג) ושמא צ״ל ״רוחשים״. דוידזון מציע ״רועדים״. **בהדרת קודש** תהל׳ כט, ב ועוד. **29 בירושלם בהר הקודש** ע״ש ישע׳ כז, יג. **30 פני** כמו את פני, לפני. **אל אלפי רבבה** במשמעות אל של אלפי רבבה ע״ש במד׳ י, לו ״ה׳ רבבות אלפי ישראל״ ולפי כמה מן המפרשים שם. **31 צפה** השגח. **ותקרא חפצי בה** ע״ש ישע׳ סב, ד. **32 קרית דוד** ע״ש ישע׳ כט, א ״קרית חנה דוד״. **עיר לא נעזבה** ישע׳ סב, יב. **חרוב תיחרב** זאת אשר עתה **המליאה ותימלא** זאת אשר עתה **החריבה** ע״ש יחז׳ כו, ב כו אומרת צור על ירושלם ״אמלאה החרבה״ ודרשו חז״ל (כגון פסח׳ מב, ע״ב ועוד) ״אם מלאה זו חרבה זו ואם מלאה זו חרבה זו״. **33 זכור לדוד** ע״ש תהל׳ קלב, א. **קדוש ישראל לאש ולהבה** ע״ש ישע׳ י, יז ״והיה אור ישראל לאש וקדושו ללהבה״. **34 אומר הנה מעשי לאל** ע״ש תהל׳ מה, ב ונראה ש״מעשי״ הוא שירו של המשורר כדברי המפרשים שם. **35 נחה**

אֹמַר הִנֵּה מַעֲשַׂי לְאֵל / ‹מַהֵר› רְצֵה וְהָחִישׁ לְצִיּוֹן גּוֹאֵל
35 נְחֵה עַמְּךָ וְתַשְׁמִיד מְגָאֵל / וְהָכֵן מִשְׁפַּט מִזְבַּח אֲרִיאֵל
וְהָקֵם עָלָיו הַשַּׂר מִיכָאֵל / מְשָׁרְתוֹ יָעִיר גַּבְרִיאֵל
וּבָרֵךְ בְּשָׁלוֹם אֶת־עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל: הפורש

34 מהר חס׳ כ״י

עמך ע״ש שמ׳ לב, לד ועוד. דברים בשורה זאת בנוים על דרשה מכבלי סנה׳ קה, ע״א על ישע׳ כח, כו: ״ויסרו למשפט אלוהיו יורנו״ אמר רבה בר בר חנה אמר להן נביא לישראל חזרו בתשובה אמרו לו אין אנו יכולין יצר הרע שולט בנו אמר להן יסרו יצריכם אמרו לו אלקיו יורנו׳, ע״כ. לפ״ז ׳נחה עמך׳ משמעו הורה לעם ותשמיד מגאל את יצר הרע שמגאל (=מלכלך) את ישראל בעוונות. והכן משפט ע״ש ״ויסרו למשפט״ בישע׳, שם. מזבח אריאל ענין מלים אלה שייך לשורה הבאה. מזבח אריאל הוא כאן המזבח שעתיד להבנות בבית השלישי (יחז׳ מג, טו-טז). 36 והקם עליו העמד על המזבח — בשעת הגאולה. השר מיכאל המלאך מיכאל הנקרא ״השר הגדול״ בדני׳ יב, א ולפי השקפת החלמוד הוא מקריב על מזבח שלמעלה, כגון בבלי חגיגה יב, ע״ב: ׳ומזבח בנוי ומיכאל השר הגדול עומד ומקריב עליו קרבן׳. משרתו מלאכו של הקב״ה. יעיר לעשות לגאולת ישראל. גבריאל ר״ל הוא יעיר את משרתו, אשר הוא גבריאל. ושמא ר״ל שגבריאל הוא משרת בעוד שמיכאל הוא שר וכך נראה לעתים לפי השקפת חז״ל כגון בבלי יומא עז, ע״א. 37 וברך בשלום את עמך ע״ש תהל׳ כט, יא.

בקצת קהילות צרפת ואשכנז אמרו פיוטים אלה:

סימן: אליהו בר צדוק חזק (כפול)

בתים בני ד׳ טורים. — א 2721. (מחזור ויטרי, ברלין תרמ״ט, עמ׳ 577).

אֵימָתְךָ סוֹדֶרֶת קְלוּסְךָ בְּמַקְהֵלוֹת / לוּלָב נוֹטֶלֶת יָמִים וְלֹא לֵילוֹת
הַהַלֵּל וְהַשִּׂמְחָה אוֹמֶצֶת שְׁמוֹנָה לְעֲלוֹת
לְהַגִּיד בַּבֹּקֶר חַסְדֶּךָ וֶאֱמוּנָתְךָ בַּלֵּילוֹת:

המעריב

בְּרֹצֶף סֻכַּת עַנְנֵי כָבוֹד נִתְקָרְבָה / דּוֹד קֶדֶם כְּמֵאָז נֵס נִתְרַבָּה
חֹבַת זְקוּנִים זְכֹר וּבְקִרְבֵּנוּ הִתְיַצָּבָה
מַיִם רַבִּים לֹא יוּכְלוּ לְכַבּוֹת אֶת הָאַהֲבָה:

אוהב

כי״ אכ*ע״פ״; ו״טלפצ; ף||

1 ימים נוטלת אכ*ף 2 הלל כ*ע״פ| ושמחה אכ*ע״פ| אומצת: אוגרת ט חס׳ פצ| שמונה: ימים א 3 סוכת: סוכה או״ סוכות ע״ חס׳ כ*לפ| דוד: דור אע״פ״טלפף| קדם חס׳ פ| נס: חס׳ ו״טפ בם פ״ כן ף הוס׳ בם צ 4 זקונים ע״פ״ו״ זקוקים שאר כי״| זכור: הזכר א חס׳ ו״טלפף| בקרבנו ע״ו״פ

1 איומתך ע״ש שה״ש ו, י ״איומה כנדגלות״, שדרשוהו על ישראל. קילוסך שבחך (מל׳ היונית ׳לקלס׳). ימים ולא לילות ע״פ הדרשה ׳ולקחתם לכם ביום הראשון, ביום ולא בלילה׳ (ויק״ר ל, ח עמ׳ תשו ועוד) ועי׳ גם כן במשנה מגילה ב, ה. 2 ההלל והשמחה אומצת שמונה לעלות ע״פ המשנה (סוכה ד, א) ההלל והשמחה שמונה, וכנסת ישראל מתאמצת להעלות ההלל ושמחה כל שמונת ימי החג. להגיד וכו׳ תהל׳ צב, ג. 3 ברצף סוכת ענני כבוד נתקרבה ברפידת ענני הכבוד. ע״פ דרשת חז״ל ספרא פרק יז (על ויק׳ כג, מג) ׳כי בסכות הושבתי... רא״א סוכות ממש היו. רע״א סוכות ענני כבוד היו׳, ועי׳ סוכה יא, ע״ב. דוד כנוי להקב״ה. וי״ג ׳דור קדם׳ דור של יציאת מצרים. 4 התיצבה ל׳ ציווי. מים רבים וכו׳ שה״ש ח, ז.

סימן: א״ב (כפול). בתים בני ג׳ טורים, הטור האחרון ׳בחג הסוכות׳. — **א** 8950.

אֶתֵּן רוֹמְמוֹת לְאֵל מַעֲרָכוֹת
אַנְוֵהוּ בְּמִצְוֹת אַרְבַּעְתָּן עֲרוּכוֹת בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
בֵּאַרְתָּ דָּפְנֵי סֻכָּה שְׁתַּיִם כְּהִלְכָתָן
בִּנְיָן שְׁלִישִׁית אֲפִלּוּ טֶפַח בַּחֲנִיכָתָן בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
גַּם לְמַעְלָה הֻכְשְׁרָה בְּעֶשְׂרִים
גָּבְהָהּ בְּלִי עוֹד לְהָרִים בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
דֶּרֶךְ הָרֹחַב אִם הִרְחִיב יוֹתֵר מֵעֶשֶׂר
דְּמוּת צוּרַת הַפֶּתַח מַתִּיר וְלֹא אוֹסֵר בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
הֻכְשְׁרוּ לְסִכּוּךְ עֲלֵי תְּמָרָה נָאָה
הֻפְסַל בּוֹ דָּבָר הַמְקַבֵּל טֻמְאָה בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
וְתוֹר סֻכָּה גְּדוֹלָה אַרְבָּעָה מְרֻוָּחִים
וּמֶשֶׁךְ סֻכָּה קְטַנָּה שִׁבְעָה טְפָחִים בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
זְוִיּוֹתֶיהָ מְרֻבָּעוֹת וְלֹא עֲגֻלּוֹת
זְרִיזוּת נוֹיָהּ בִּמְגָדִים וְאַשְׁכּוֹלוֹת בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
חֹק אַרְבַּע עֶשְׂרֵה סְעוּדוֹת
חַיָּבִין לֶאֱכוֹל בַּסֻּכָּה וּלְהַחֲדוֹת בְּחַג הַסֻּכּוֹת:

(נ״א חֹק סְעוּדוֹת אִם מְעַט אִם רַבָּה / חֲכָמִים פֵּרְשׁוּ אֵין לַדָּבָר קִצְבָּה / בְּחַג הַסֻּכּוֹת)

1 המערכות צ | אאנוהו ע״ו״טפף | מצות אפ | ארבעתן חס׳ פ[1] 2 שתים חס׳ פ״ | בנין חס׳ טפצ | בשלישית פ[2] | אפילו טפח: דלא א 3 הוכשרה: חס׳ פ כנוגהים הוס׳ ל | גוכהה פ | עוד חס׳ ו״ | עוד כלי פ | להרים: להגביהה פ 4 הרוחב: רוחב ף חס׳ פ״פצ | הרחיב: הנהיג אכ*טל | יותר: ביותר לצף כיתר ט חס׳ או״פ[1] | כעשר ו״ | דמות חס׳ ל | הפתח: חס׳ פ״ פתח אצ 5 הוכשרה פ״ הוכשר א | לסכך ל | כו דבר: כדבר ו״ 6 גדולה ארבעה חס׳ ל | ארבע צ | קטנה חס׳ צ 7 לא ט | זריזות חס׳

1 לאל מערכות ע״ש ש״א יז. כו ״מערכות אלהים חיים״. **אנוהו במצות ארבעתן** סוכה לולב חגיגה שמחה. ועיין שבת קלג, ע״ב ׳דתניא זה אלי ואנוהו, התנאה לפניו במצות עשה לפניו סוכה נאה ולולב נאה...׳. 2 **דופני סוכה שתים כהלכתן...שלישית אפילו טפח** ע״פ ברייתא, סוכה ו, ע״ב. 3 **גם למעלה הוכשרה בעשרים** לפי המשנה, סוכה א, א. 4 **דרך הרוחב אם הרחיב יותר מעשר** ל׳ המשנה עירובין א, א ביחס למבוי. וצורת הפתח מכשירה גם בסוכה. ואולי צ״ל אף הרחיב. **דמות צורת הפתח** עי׳ סוכה ז. ע״א ׳אמר רבא ונתרת נמי בצורת הפתח׳, ועיי״ש על שינויי הגירסאות. 5 **הוכשרו לסיכוך עלי תמרה נאה** כדברי רב חסדא (סוכה יב, ע״א) שסמך על הפסוק נחמ׳ ח, טו ״...צאו ההר והביאו עלי זית... ועלי חמרים...״. **הופסל בו דבר המקבל טומאה** ע״פ המשנה (שם א, ד). 6 **ויתור סוכה גדולה ארבעה מרווחים** כדעת רבי (סוכה ג, ע״א) ׳כל סוכה שאין בה ד׳ אמות על ד׳ אמות פסולה מפני שכד׳ על ד׳ דיירי בה אינשי׳ וכו׳. **ומשך סוכה קטנה שבעה טפחים** סוכה טז, ע״ב (בסוף) ולפי זה פסקו כל הפוסקים. 7 **זויותיה** הל׳ ע״פ עירובין נה, ע״א, ההלכה ע״פ סוכה ז, ע״ב: ׳סוכה...כשוכך פסולה. לפי שאין לה זויות׳. **זריזות נויה במגדים ואשכולות** ר״ל בדברים מוכחרים. 8 **חוק ארבע עשרה סעודות** לפי המשנה (כ, ו) והתלמוד (דף כז, ע״א) כדעת ר׳ אליעזר. **ולהחדות** לשמוח, וכידוע אין כן ההלכה הפסוקה והפייטן משתדל לאסוף בפיוט זה כמה הל׳ מתוך הספרות התלמודית שבזמנו כבר מאות שנים

טְעוּנָה בְּרָכָה בִּתְחִלַּת עֲשִׂיָּתָהּ
טְכוּסָה אַחֶרֶת בִּשְׁעַת כְּנִיסָתָהּ בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
10 יָחִיד הָעוֹשֶׂה סֻכָּה לְעַצְמוֹ
יוֹצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ בְּאָמְרוֹ כְּנוֹאֲמוֹ בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
כּוֹנְסָן וְסוֹדְרָן עַל הַכּוֹס בְּבִרְכָתוֹ
כְּדֵי לְהוֹצִיא בָּנָיו וּבְנֵי בֵיתוֹ בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
לִינַת בֵּיתוֹ עוֹשֶׂה דִּירַת עַרְאַי
לֵישֵׁב בַּסֻּכָּה קֶבַע כְּהוֹרוּ מוֹרַי בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
מְבָרֵךְ בָּרִאשׁוֹן זְמַן וּמַעֲרִיךְ
מִכָּאן וְאֵילָךְ אֵינוֹ צָרִיךְ בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
נוֹיֵי סֻכָּה הַמֻּפְלָגִין מִמֶּנָּה אַרְבָּעָה
נְדוֹנִין לְגוֹד אַסִּיק וְלֹא לְקִמְעָה בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
(נ״א נָצַח לְבָרֵךְ לֵישֵׁב בַּסֻּכָּה כָּל שִׁבְעָה / נְבוֹנִים קְבוּעָה לַדּוֹרוֹת הֲלָכָה קְבוּעָה / בְּחַג הַסֻּכּוֹת)
15 סֻכָּה הַמְּקֹרָה בְּלִי מַעֲזִיבוֹתַיִם
סוֹתֵר וְנוֹטֵל אַחַת מִבִּנְתַּיִם בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
עֲשִׂיַּת יְשָׁנָה [מוקדמים] מְעֻכֶּבֶת לְכַסּוּי
עֲבוּר תַּעֲשֶׂה וְלֹא מִן הֶעָשׂוּי בְּחַג הַסֻּכּוֹת:

פ[1] | נויותיה ו״ | ובאשכולות כ*ף 8 חייבין לאכול חס׳ צ | להחדות לצ ולחדרות פ | חק סעודות... קצבה צ[2] 9 טכוס ל | בשעת כניסתה: ככניסתה ו״ 10 באמרו: באמון ע״ באומרם צ חס׳ פ״ו״טלפף | כנואמו פ״טף בניאומו כ*פצ 11 על הכוס חס׳ א 12 קבע חס׳ כ*פ״ו״לפצ 13 ומכאן ו״ 14 ממנה: הימנו ף ממנו פ״ חס׳ פ | לְקִמְעָא פ | נצח... קבועה כ* 15 או נוטל כ*ל | אחד בינתים פ 16 עשייה כ*ו״ל | ישנה חס׳ טפצ | מוקדמים: מוקדמת ו״צ חס׳ כ*ל | מעכבת חס׳ ו״פ

לא היו רווחות. לפעמים ראו הקהילות צורך לשנות בגלל זה את הנוסח המקורי, כגון בשורה זו ולהלן בשורה 14. ובקצת כי״י החליפו כאן בנוסח דלקמן: **חוק סעודות אם מיעט אם ריבה וכו׳** כדעת החכמים. 9 **טעונה ברכה בתחילת עשייתה** ע״פ תוס׳ ברכות ו, ט שהעושה סוכה לעצמו מברך בשעת עשייתה, ומברך ברכה שנייה בשעת הכניסה. **טכוסה** (לשון טכסיס) מוסדרת. 10 **יחיד... כנואמו** הלכה זאת נוהגת רק ביחיד. 11 **כונסן וכו׳** אך מי שעושה סוכה גם לאחרים אינו מברך בשעת עשייה אלא אומר הכל בקידוש, עיין בבלי סוכה מו, ע״א. 12 **לינת ביתו וכו׳** לפי המשנה (כ, ט) כל שבעת הימים אדם עושה סוכתו קבע וביתו עראי. 13 **מברך בראשון זמן ומעריך וכו׳** סוכה מו, ע״א. 14 **נויי סוכה המופלגין וכו׳** סוכה י, ע״ב. אין אומרים גוד אסיק לנוי סוכה עד לסכך ויתבטלו בסכך כי הם מופלגין ד׳, והלשון ׳גוד אסיק׳ ע״פ סוכה ד, ע״ב. **ולא לקמעה** שם. נויי סוכה אין ממעטין בסוכה אם היא גבוהה כ׳ אמות. ובקצת כי״י השמיטו טור זה והכניסו במקומו נוסח דלקמן: **נצח לברך לישב בסוכה וכו׳** כדי לקבוע הלכה כפלוגתא שבסוכה מו, ע״א. 15 **סוכה המקורה... סותר וכו׳** ע״פ המשנה (א, ח) לפי פסקו של בית שמאי. 16 **עשית ישנה מעכבת לכסוי** לפי המשנה (א, א) והתלמוד (דף ט, ע״א), גם הוא לפי פסקו של בית שמאי. **עבור תעשה ולא מן העשוי** כלשון התלמוד (יא, ע״ב) דכתיב גבי סוכה ״תעשה״ ולא מן העשוי. 17 **פירש עליה סדין מפני החמה וכו׳** לפי המשנה (א, ג) והתלמוד

פֵּרַשׁ עָלֶיהָ סָדִין מִפְּנֵי הַחַמָּה לְחֻפָּה
פְּסוּלָה לָצֵאת בָּחָג הַבָּא בִּזְמַן אֲסִיפָה בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
צְמוּדָה סֵכֶךְ פָּסוּל וַאֲוִיר אֲסוּרָה
צִלָּתָהּ מְרֻבָּה מִחַמָּתָהּ כְּשֵׁרָה בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
קְבִיעוּת סֻכָּה לֹא כָּנָה בַּחֲצֵרוֹ
קָרֵב וְיוֹצֵא בְּסֻכַּת חֲבֵרוֹ בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
20 רִוּוּי עֲדָנִים מִתְפַּנְּקִים בְּרֶגֶל
רִנָּה וְתוֹדָה הָמוֹן חוֹגֵג בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
שִׁבְעָה וּשְׁמוֹנֶה מְקֻדָּשִׁים לְהַשְׁלֵב
שְׂמֵחִים וְטוֹבֵי לֵב בְּחַג הַסֻּכּוֹת:

17 לחופה כ*פ״| לצאת: לישב ע״פ לבא ט| הבא חס׳ ט 18 בסכך פ״ לסכך־ף| אויר ע״ 19 סוכה: אם (ואם א) הוס׳ אכ*ל| לא: ולא פ חס׳ א| בנאה ל| בסוכה של ו״ 20 עדנים: ערנם א ענבים ו״| בחגג ף| ברינה (!) צ 21 ושמונה מקודשים ע״: מקודשים ושמונה ו״ף מקודשים ושמיני שאר כי״י| להשלב: קדש להשליו ל להשחלב ע״[1] (להשלב ע״[2])

(שם דף י. ע״א). בחג הבא בזמן אסיפה בסוכות הנקרא חג האסיף, וכתיב "באספך את מעשיך מן השדה" (שמות כג, טז). 18 צמודה סכך פסול ואויר אסורה כשמתחבר סכך פסול ואויר, הסוכה נפסלת, ע״פ המשנה (א, ט) והתלמוד (יא, ע״א-ע״ב). צילתה מרובה מחמתה כשרה ע״פ המשנה (ב, כ). 19 ויוצא בסוכת חברו ע״פ סוכה כז, ע״ב. 20 ריווי עדנים מתפנקים ברגל יושבי סוכה משתוקקים לריווי טובות. רגל חשוקה בארמית (בתרגומים). רנה ותודה המון חוגג תהל׳ מב, ה. 21 שבעה ושמונה מקודשים להשלב ע״ש קהל׳ יא, ב "תן חלק לשבעה וגם לשמונה", ור״ל שישראל המקודשים משלבים את חג הסוכות של ז׳ ימים לחגיגת שמיני עצרת. שמחים וטובי לב ע״ש אסתר ה, ט.

5 תְּמַלֵּא בְּסֻכַּת עוֹר לִוְיָתָן לְסוֹכְכֵנוּ / אַל יְעוֹרֵר [לָנוּ] הוֹד אֲכִילָתוֹ יְזַכֵּנוּ
* בִּנְתִיב יֹשֶׁר יַדְרִיכֵנוּ / אֱלֹהִים יְחָנֵּנוּ וִיבָרְכֵנוּ:

בגילה

בְּרָכָה בְּקֶרֶב הָאָרֶץ תְּשִׂימֵנוּ / רוּחַ חֵן וְתַחֲנוּנִים הַנְעִימֵנוּ
צַוֵּה יְשׁוּעָתֵנוּ אֵל מְרוֹמְמֵנוּ / כְּאָז הִגְדַּלְתָּ עֲשׂוֹת עִמָּנוּ:

זה צור

5 סוכת ל לסוכת צ| עור לויתן: עורר לא יתן אכ* | אל יעורר לנו רק כ*ע״: ויעור פ״לפ נועם ט חס׳ שאר כי״י| הוד אכילתו: לנוה דשן ף| חזכינו פ״טלפצף 6 להדריכנו צ הדריכנו ו״ט 7 ותחנונים: וחסד טל חס׳ פ 8 צוה חס׳ פ״ל| ישועתנו: ישענו

5 המלא בסוכת עור לויתן לסוككנו ע״ש "החמלא בשכות עורו" (איוב מ, לא) ודרשת חז״ל ב״ב דף עה, ע״א ועוד. יעורר ע״ש איוב ג, ח "העתידים עורר לויתן". 6 אלהים יחננו ויברכנו תהל׳ סז, ב. 7 ברכה בקרב הארץ תשימנו ע״ש ישע׳ יט, כד. 8 צוה ישועתנו ע״ש תהל׳ מד, ה. כאז הגדלת עשות עמנו ע״ש תהל׳ קכו, ג. 9 דורך בים ומיבשו ע״ש נחום א, ד ואיוב ט, ח.

דּוֹרֵךְ בַּיָּם וּמְיַבְּשׁוֹ / קָנֵה עַמְּךָ בְּחִדּוּשׁוֹ
10 קַבֵּץ עַמְּךָ לְהַנְפִּישׁוֹ / גּוֹאֵל יִשְׂרָאֵל וּקְדוֹשׁוֹ: גאל

חוֹצֵב לֶהָבוֹת כְּנָאֶמֶךָ / זָכְרֵנוּ בִּרְצוֹן עַמֶּךָ
קוֹמְמִיּוּת נְחֵנוּ בְּנָעֲמֶךָ / וּפְרֹס עָלֵינוּ סֻכַּת שְׁלוֹמֶךָ: הפורש

אפ״ו״לצף ישועות ישענו פ| אל מרוממנו: אלהי מעוזנו ו״ חס׳ פ| לעשות ע״ו״ 9 עמך: שנית הוס׳ ע״| בחדושו: לחדשו פ
10 קבץ: קנין פ״| עמך: אותם א עדרך ף| גואל: צור פ 12 בנועמך: כנואמך פ״ו״פף

10 גואל ישראל וקדושו ע״ש ישע׳ מט, ז. 11 חוצב להבות ע״ש תהל׳ כט, ז. זכרנו ברצון עמך ע״ש תהל׳ קו, ד.
12 קוממיות נחנו בנועמך ע״ש ויק׳ כו, יג.

בקצת כי״י באים הטורים דלהלן במקום הטורים 7-12 דלעיל:
סימן: א״ב יצחק יגדל חזק. — **א** 6238 (מחזור ויטרי עמ׳ 577).

*7 אָנָּא בִּזְרוֹעַ גָּדְלְךָ דָּגוּל הַדְגִּילֵנוּ / וּזְכֹר חִבַּת טְרוּמִים יֹשֶׁר כְּבִטְחוֹנֵנוּ
לְמַעַנְךָ מַלֵּט נִרְדָּפִים סְמֹךְ עֲשׁוּקֵינוּ
פִּי זָרוֹת צְלֹל בָּעֹמֶק כְּאָז שָׁרוּ גְּאוּלֵינוּ: זה צור

קָדוֹשׁ רָם שְׁעֵה תְּפִלַּת רְחוּמֶיךָ / יָגֵל יַעֲקֹב יִשְׂמַח יִשְׂרָאֵל לְעַמֶּךָ
*10 צֶמַח צַדִּיק צַמַּח לְחַיַּת נְעִימֶיךָ
חִפָּזוֹן חֲזוֹן חוֹזֶיךָ קַיֵּם וּגְאָלֵנוּ בְּתַנְחוּמֶיךָ: גאל

קוֹמֵם קֶרֶן קוּרִים לְהָקִים אוּלַמֶּךָ / תָּקִים שְׁבוּעַת נֶשִׁי לְחוֹטְבֵי שִׁמֶּךָ
יַגְדֵּל נָא כֹחֲךָ לְעַם מְרוֹמְמֶךָ / חַזְּקֵנוּ וְתָקְפֵנוּ וּפְרֹס עָלֵינוּ סֻכַּת שְׁלוֹמֶךָ:
הפורש

כי״י: כ*קט׳||
7 כאזרוע חילך ט׳| טרומים: קדומים כ טהורים ק| בכטחוננו כ*ק *8 בעמק כ* *9 תפילת: תחינת כ* *10 צדיק: צדק כ*ט׳| צמח: חס׳ כ* הצמח ט׳| חוזיך: הודיך כ* *11 תקים: הקם כ*| שבועת: שבוע כ* טבועי ט׳| נשי: על הוס׳ כ*ט׳| לחטוב קב* *12 חזקימו וחקפימו ט׳

*7 בזרוע גדלך ע״ש שמות טו, טז. הדגילנו רוממנו. חבת טרומים, אהבת הקדמונים וי״ג טהורים. יושר כבטחוננו כנראה ר״ל כאישור לבטחוננו. *8 פי זרות משלי כב, יד. ר״ל עובדי האלילים. צלול בעומק הורד למצולה. *9 יגל יעקב וכו׳ תהל׳ יד, ז. *10 צמח צדיק המשיח ע״ש ירמ׳ כג, ה. לחית נעימיך (הלשון מושפע מתהל׳ עד, יט) כנראה לטובת חיי ישראל. חפזון במהרה. *11 שבועת נשי השבועה שנשכחה. לחוטבי שמך למזכירי שמך. *12 יגדל נא כחך ע״ש במדבר יד, יז.

בק״ק נהגו לומר פיוטים אלה:

סימן: א״ב. בתים בני ד׳ טורים.

אֲרוֹמְמָה שֵׁם אֵל מַלְכִּי / בְּכִפּוּר טוֹב וְסַלָּח סְמָכִי
גְּבוּרוֹת הוֹדִיעִי בְּטִלּוּל סָבְכִי / דִּגְלַנִּי הֲגוֹת יוֹמָם וָלַיְלָה בְּסוֹכְכִי:

המעריב

הִגִּיהַנִּי בְּסִדּוּר מִצְוָה לְסַלְּדֵהוּ / וּלְהַקְדִּים בְּאַרְבָּעָה הָרִאשׁוֹן לְקַלְּסֵהוּ
זֶה אֵלִי וְאַנְוֵהוּ / חֶבֶל נַחֲלָתוֹ בְּחֶסֶד וּבְאַהֲבָה מָשְׁכֵהוּ:

אוהב

כ״ר ||

1 בכפור ביום הכיפורים. טוב וסלח תהל׳ פו, ה. סמכי עזור לי. 2 בטילול סובכי בצל הסוכה. הגות יומם ולילה ע״ש יהושע א, ח. בסוككי כנראה ר״ל ביושבי בסוכה. 3 הגיהני זיכני. ולהקדים בארבעה הראשון לקלסהו להקדים לקלס לקב״ה. שהוא הראשון, בארבעה מינים. 4 זה אלי ואנוהו שמות טו, כ. חבל נחלתו דבר׳ לב, ט.

סימן: א״ב. בתים בני ב׳ טורים. הטור השני הבאה מן המקרא.

אֲפֻדַּת סֻכָּה קְרָא מִקְרָאֶיהָ
עַל כָּל־מְכוֹן הַר־צִיּוֹן וְעַל־מִקְרָאָהָ בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
בְּשֶׁבַע לְסוֹכְכָם לְפִי מַעְבָּדָם מִלַּעֲשַׂן
עָנָן יוֹמָם וְעָשָׁן בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
גִּצִּים לְצָרִים לְעַתָּה וְלֹא לְיַחֲלָה
וְנֹגַהּ אֵשׁ לֶהָבָה לָיְלָה בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
דְּשֵׁנִים וְרַעֲנַנִּים יַחֲנוּ לְחוֹפְפָה
עַל־כָּל־כָּבוֹד חֻפָּה בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
5 הֻכְנְפוּ מִכָּל עֵבֶר לְנַחֲמָם
וְסֻכָּה תִּהְיֶה לְצֵל־יוֹמָם בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
וְיִפְרֹס מֶנְהַר כְּפָז בִּיהוּלַיִם
עַל־חוֹמוֹתַיִךְ יְרוּשָׁלַם בְּחַג הַסֻּכּוֹת:

1 אפודת סוכה מידות הסוכה. ושמא יש לפרש המגן שתחן הסוכה לישראל לע״ל. עיין להלן שו׳ 16. קרא מקראיה ללמדם מחוץ התורה. על כל מכון הר ציון וכו׳ ישע׳ ד, ה. 2 בשבע לסוككם ר״ל בשבעה ענני כבוד. לפי מעבדם לפי מעשיהם. מלעשן כלי להיות ניזקין בעשן. ענן יומם ועשן ישע׳ שם. 3 גיצים ניצוצות אש. ולא ליחלה ולא לאחר זמן. ונוגה אש וכו׳ ישע׳ שם. 4 דשנים ורעננים ל׳ תהל׳ צב, טו. על כל כבוד חופה ישע׳ שם. 5 הוכנפו כן גרסת כ״י. ושמא הוא חידוש הפייטן כאילו עפו מכל עברים. ושמא צ״ל הוכנסו. וסוכה תהיה לצל יומם ישע׳ ד, ו. 6 ויפרוס מונהר כפז ביהולים חידוש הפייטן כאילו עפו מכל עברים. ושמא צ״ל הוכנסו. וסוכה תהיה לצל יומם ישע׳ ד, ו.

זָכָה לְצַדֵּק נִסְכָּךְ לְיַקָּרוֹ
הַתְמַלֵּא בְשֻׁכּוֹת עוֹרוֹ בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
חֹשֶׁךְ כִּמְעַט נִכְתָּר לְעוֹשׂוֹ
וּבְצִלְצַל דָּגִים רֹאשׁוֹ בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
טַיִר בְּפוֹעֲלוֹ נִחֲרוּ כְּאִמְרָתֶךָ
וַעֲנָקִים לְגַרְגְּרֹתֶיךָ בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
10 יֶשְׁנוֹ כִּכְלִי רֵיק נִקְמַע כִּדְבָרְתֶךָ
וְתִקְשָׁרֵנוּ לְנַעֲרוֹתֶיךָ בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
כְּמַלִּיץ יֹשֶׁר יְצִירָה זֹאת
אַשְׁרֵי אֱנוֹשׁ יַעֲשֶׂה־זֹּאת בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
לְעֵת יֵצְבְּאוּ רְשָׁעִים בְּרֶשֶׁם
וְלֹא עֲלֵיהֶם יִהְיֶה הַגָּשֶׁם בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
מֵאֲנוּ לָדוּר בָּהּ וּלְהִסְתּוֹפְפָה
וְזֹאת תִּהְיֶה הַמַּגֵּפָה בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
נֶגֶף וְזַעַם בָּם לָחוֹג
אֲשֶׁר לֹא יַעֲלוּ לָחֹג בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
15 סְבַךְ עֲנָנִים לְעַמּוֹ נִמְסַךְ
פָּרַשׂ עָנָן לְמָסָךְ בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
עֹז יֵאָפְדוּ בְּטִלּוּל לְמֶמְשֶׁלֶת
בַּיּוֹם הַהוּא אָקִים אֶת סֻכַּת דָּוִיד הַנֹּפֶלֶת בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
פְּקֻדַּת שָׁלוֹם יִפָּקְדוּ בְּמֶרֶץ
וְיִנָּעֲרוּ רְשָׁעִים מִן הָאָרֶץ בְּחַג הַסֻּכּוֹת:

9 באמרתך כ״י 10 התקשרנו כ״י 11 יצירה: יעירה כ״י 12 לא יהיה עליהם כ״י 13 בה: בא כ״י

הקב״ה יפרוס אור גדול. **על חומותיך ירושלים** ישע׳ סב, ו. 7 **זכה לצדק** העושה סוכה. **נסכך** מוגן. **התמלא בשוכות עורו** איוב כ, לא, שדרשוהו על סוכה עור של לויתן לע״ל. 8 **חושך כמעט נכתר לעושו** מי שקיים מצות סוכה בעוה״ז יהנה ביום ה׳ הגדול והנורא, שילהט את הרשעים, בצל קרוב לחושך. **ובצלצל דגים ראשו** המשך הכתוב איוב מ, לא. 9 **טיר בפועלו** טיר׳ פי׳ ניחוש עתידות מצפצוף העוף או מפריהתו, עי׳ לדוגמא פסיקתא דר״כ לג, ע״ב (עמ׳ 60). **ניחרו** השמיעו, ר״ל הרשעים. **וענקים לגרגרותיך** משלי א, ט. 10 **נקמע** נקשר. **ותקשרנו לנערותיך** איוב מ, כט. 11 **כמליץ יושר יצירה זאת** קיים מצות סוכה ישמש כמליץ יושר לפני הקב״ה. **אשרי אנוש** וכו׳ ישע׳ נו, ב. 12 **לעת יוצבאו** יכואו כעין צבא, ומוסב על זכרי׳ יד, א או יד, יד. **ברשם** לפי רישום. **ולא עליהם** וכו׳ שם, יז. 13 **ולהסתופפה** ל׳ תהל׳ פד, יא. **וזאת תהיה המגפה** זכר׳ שם, יב. 14 **בם לחוג** ל׳ תהל׳ קז, כז ״יחוגו וירוצו כשכור״. **אשר לא יעלו לחוג** זכר׳ שם, יח. 15 **נמסך** כנראה במשמעות ״ישמש למסך״. **פרש ענן למסך** תהל׳ קה, לט. 16 **בטילול** בכפרי בסכך. **ביום ההוא** וכו׳ עמוס ט, יא. 17 **וינערו רשעים מן**

צַדִּיק וְנָאוֹר יִסְכַּךְ עִמָּהֶם
וַיַּעֲבֹר מַלְכָּם לִפְנֵיהֶם בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
קְדוֹשִׁים יְגוֹנַן לִתְשׁוּעָתָה
עַל הַר צִיּוֹן וְעַל מְכוֹנָתָה בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
20 רֵעֵי גוֹיִם יִהְיוּ לְמִשְׁטָח
וְיִשְׂרָאֵל יִשְׁכֹּן לָבֶטַח בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
שׁוֹמְרֵי מִצְוַת סֻכָּה יִהְיוּ לְנָאוֹת
בְּבֵית יי צְבָאוֹת בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
תּוֹדָה וְקוֹל זִמְרָה יִשָּׂאוּ הֲמוֹנַי
שְׁתוּלִים בְּבֵית יי בְּחַג הַסֻּכּוֹת:

20 וישכון ישראל כ״י

הארץ איוב לח, יג (בשינוי). **18 ויעבור מלכם לפניהם** מיכה ב, יג. **19 על הר ציון ועל מכונתה** ישע׳ לא, ד (בכתוב ״ועל גבעתה״, ושמא צ״ל גם כאן). **20 למשטח** למרמס, ע״ש איוב יב, כג ״שוטח לגוים״. **וישראל ישכון לבטח** ירמ׳ כג, ו. **21 לנאות** לשפר. **בבית ה׳ צבאות** חגי א, יד. **22 שתולים בבית ה׳** תהל׳ צב, יד.

5 בְּחַג הַסֻּכּוֹת בְּנָוֶה מְקֻדָּשׁ / הַשִּׁיר בְּרֶנֶן מֵהַנּוֹגְנִים חָדָשׁ
מִזְמוֹר שִׁירוּ לַיי שִׁיר חָדָשׁ / כְּשׁוֹרְרוּ עוֹבְרֵי יָם לְנַעֲרָץ וְנִקְדָּשׁ:

בגילה

טַעַם לְקִיחָה בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן / יוֹם רֶנֶן הוּא לְאַחֲרוֹן וְרִאשׁוֹן
כַּבִּיר לְהַקְדִּים בְּתֶשֶׁר הַבָּא וּבְלָשׁוֹן / לְהַמְלִיךְ בְּמֶגֶד מְרוֹמָם מֵרִאשׁוֹן:

זה צור

מִצְוַת סֻכָּה הִיא שְׁקוּלָה / נֶגֶד כָּל הַמִּצְוֹת מְהֻלָּלָה
10 סוֹלְלֶיהָ יֵדְעוּ שֵׁם רָע וּמַחֲלָה / עֲבוּרָהּ פְּדוּיֵי צֶדֶק וְגוֹאֲלָם בִּגְאֻלָּה:

גאל

קְדוֹשִׁים יֵלְכוּ מִסֻּכָּה לְסֻכָּה / רוֹמְמוֹת אֵל יִתְּנוּ כַּהֲלָכָה
שִׁיר וָשֶׁבַח לְסוֹכְכִים בְּסוֹכֵכָה / תִּפְאֶרֶת סֻכַּת שְׁלוֹמוֹ עָלֵינוּ לְסוֹכְכָה:

הפורש

8 כמגד כ״י 9 כנגד כ״י 10 סוללה כ״י

6 מזמור שירו לה׳ שיר חדש תהל׳ צח, א. **7 לאחרון וראשון** להקב״ה, ע״ש ישע׳ מד, ו. **8 בתשר** בתשורה. **במגד** ר״ל כלולב. **10 סולליה** אינו ברור, ושמא באה במקום ״סולדיה״, המואסים בה, ושמא יש כאן רמז למצרים המכונים מסתוללים. **11 מסוכה לסוכה** מסוכת החג לסוכה שלעתיד לבא. **רוממות** תהל׳ קמט, ו. **12 לסוككים בסוككה** לעושים סוכה ומכסים אותה בסכך.

כק"ק צרפת נהגו לומר פיוטים אלה:

סימן: א"ב (משולש, רק א' וב') יעקב ברבי מאיר [תס].
בתים בני ד' טורים, בטור הרביעי הבאה מן המקרא.

אֱלֹהִים יי לוֹ עֵינַי מְחַכּוֹת / אֵלָיו אַרְבֶּה תַּחֲנוּנִים וְרַכּוֹת
אַזֵּן מֵעֲבוֹר בֶּעָנָן לְסַכּוֹת / יָשֶׁת חֹשֶׁךְ סְבִיבוֹתָיו סֻכּוֹת: המעריב

בְּלֵיל הִתְקַדֵּשׁ חַג רֶגֶל שְׁלִישִׁי / בַּנְּעִימִים יִפְּלוּ חֶבְלֵי חֶלְשִׁי
בַּעֲלִי בַל אֶקְרָא עוֹד קְדוֹשִׁי / כִּי עַתָּה יֶאֱהָבַנִי אִישִׁי: אוהב

כי"י: ו* ||

1 אליו ארבה תחנונים ורכות ע"ש איוב מ, כז. 2 אזן מעבור בענן לסכות שמע ואל תסתיר בענן את התפילה מלעבור, ע"ש איכה ג, מד. ישת חשך וכו' ש"כ כב, יב. 3 בליל התקדש חג ישע' ל, כט. בנעימים יפלו חבלי חלשי ע"ש תהל' טז, ו, וחלשי פי' גורלי. 4 בעלי בל אקרא וכו' ע"ש הושע ב, יח. כי עתה יאהבני אישי כרא' כט, לב.

סימן: א"ב. בתים בני ג' טורים. בטור השני הבאה מן המקרא, הטור השלישי 'בחג הסוכות'.

אַדִּיר הֲקִימֵנוּ וְנִתְעוֹדֵד / וְעֵמֶק סֻכּוֹת אֲמַדֵּד בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
בֵּית אֱלֹהִים נְקַדֵּם / כִּי אֶעֱבֹר בַּסֶּךְ אֶדַּדֵּם בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
גְּבוּל רִשְׁעָה מֵאֶרֶץ לְנַעֵר / הָסֵר מְשׂוּכָּתוֹ וְהָיָה לְבָעֵר בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
דּוֹרְשִׁים מִתְהַלְּכִים בְּתֻמָּם / סֻכָּה תִּהְיֶה לְצֵל יוֹמָם בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
5 הַעֲבֵר בּוּז וְגוֹל חֶרְפָּה / כִּי עַל כָּל כָּבוֹד חֻפָּה בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
וְקַבֵּץ יְקַבֵּץ יַעֲקֹב כֻּלָּךְ / בְּאֶבְרָתוֹ יָסֵךְ לָךְ בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
זֶה לִוְיָתָן כְּחַרֵשׁ מֵצַל / בְּשֻׂכּוֹת עוֹרוֹ וּבְצִלְצָל בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
חֲסִין יִתֵּן עֹז לְמַלְכּוֹ / וִיהִי בְשָׁלֵם סוּכּוֹ בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
טֹהַר שִׁנְּנָן יָשִׁית עֲלִיוֹן / וּמְעוֹנָתוֹ בְּצִיּוֹן בְּחַג הַסֻּכּוֹת:

3 מסוכתו כ"י

1 ועמק סוכות אמדד תהל' ס, ח; קח, ח. 2 כי אעבר בסך אדדם תהל' מב, ה. 3 הסר משוכתו והיה לבער ישע' ה, ה. 4 דורשים וכו' ר"ל היהודים דורשי ה'. סוכה תהיה לצל יומם ישע' ד, ו. 5 כי על כל כבוד חופה ישע' ד, ה. 6 באברתו יסך לך תהל' צא, ד. 7 זה לויתן ע"ש תהל' קד, כו, ולפי המדרש ישבו הצדיקים לעתיד לבוא בסוכת עורו. כחורש מיצל יחזק' לא, ג. בשוכות עורו ובצלצל איוב מ, לא. 8 חסין תואר להקב"ה. יתן עוז למלכו ש"א ב, י. ויהי בשלם סוכו תהל' עו, ג (בשינוי). 9 טוהר שיננן מל' שנן. שמשמעותו במשנה (אהל' ח, ב) שן סלע שהוא מסכן על הטומאה, וכנראה רומז הפייטן כאן לבנין

10 יְפֵה נוֹף *וּמְלֵים וְתֹמִים* / יָסֵךְ בַּדְלָתַיִם בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
כּוֹנֵן בִּבְרִיחַ וָדֶלֶת / סֻכַּת דָּוִד הַנּוֹפֶלֶת בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
לְתוֹכָהּ עַמְּךָ תְּנַהֲלוֹ / יְסֻכּוּ צְאֶלִים צִלְלוֹ בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
מְעֻטָּר בִּלְבוּשׁ מַלְכוּתוֹ / סְבִיבוֹתָיו סֻכָּתוֹ בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
נִגַּשׁ יי לְהַגִּיר יְדֵי חֶרֶב / יֵשְׁבוּ בַסֻּכָּה לְמוֹ־אָרֶב בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
15 שְׂרָפִים לִמְבָרְכֶיךָ בְּפִיהֶם / לְמַעְלָה סוֹכְכִים בְּכַנְפֵיהֶם בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
עֶזְרָה הִמְצֵא בְּכָל חֹשֶׁק / סֻכּוֹתָה לְרֹאשִׁי בְּיוֹם נָשֶׁק בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
פְּנֵי צָרֵי טְחוֹן לְהָדֵק / עָצֵל כְּמִשְׂכַּת חָדֵק בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
צַדִּיק יָשְׁרָה מְכִילָתוֹ / כְּחָתָן יוֹצֵא מֵחֻפָּתוֹ בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
קוֹל קוֹרֵא לֶאֱסֹף בְּכֶסֶף / יוֹנָה נֶחְפָּה בַּכֶּסֶף בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
20 רוֹעִים שִׁבְעָה לְעוֹרְדָם / וּשְׁמוֹנָה נְסִיכֵי אָדָם בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
שִׁית לְעַמְּךָ בְּיוֹם עֲלוֹתוֹ / עָב תְּשׁוּאוֹת סֻכָּתוֹ בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
תִּרְפָּא מַחַץ מַכּוֹת / עָבוֹת לַעֲשׂוֹת סֻכּוֹת בְּחַג הַסֻּכּוֹת:

10 נחונים? כ״

כיהמ״ק. ומעונתו בציון תהל׳ שס. 10 יפה נוף ע״ש תהל׳ מח, ג. ומלים ותמים הנוסח משובש הוא (שמא צ״ל מלוא וחומותים (עי׳ דה״ב לב, ה). יסך בדלתים איוב לח, ח. 11 כונן בבריח ודלת ע״ש איוב לח, י. סוכת דוד הנופלת עמוס ט, יא. 12 יסוכו צאלים צללו ע״ש איוב מ, כב. 13 סביבותיו סוכתו תהל׳ יח, יב. 14 ניגש ה׳ להגיר ידי חרב ע״ש ירמ׳ יח, כא; יחזק׳ לה, ה, ר״ל את הרשעים שהוא ממשיל אותם לחיות טרף כהמשך. ישבו בסוכה למו ארב איוב לח, מ. 15 שרפים למברכיך בפיהם ר״ל לישראל. למעלה סוככים בכנפיהם שמות כה, כ, להגן עליהם. 16 עזרה הימצא בכל חשק בכל אשר יבקשו. סכותה לראשי וכו׳ תהל׳ קמ, ח. 17 טחון להדק, ל׳ שמות לב, כ. עצל כמשכת חדק משלי טו, יט. 18 מכילתו מדתו. כחתן יוצא מחופתו תהל׳ יט, ו. 19 בכוסף בתשוקה. יונה נחפה בכסף תהל׳ סח, יד. 20 רועים שבעה ר״ל בשבעה רועים... ושמונה נסיכי אדם הכל ע״ש מיכה ה, ד. 21 עב תשואות סוכתו איוב לו, כט. 22 עבות לעשות סוכות נחמ׳ ח, טו.

5 יוֹם בּוֹאֲךָ לְהָפִיק רַעְיוֹנַי / עַל דְּבַר אֱמֶת וַעֲנוֹת עֲנִיָּנַי
קוֹל צוֹפַי יַחְדָּיו יִשְׂאוּ מְרַנְּנַי / נָשִׁיר אֶת שִׁיר יי: בגילה

בְּחַג הָאָסִיף אֶסֹף אוֹבֵד כַּשֶּׁה / בְּנֵי בְלִי שֵׁם כְּמֶכֶר תֵּעָשֶׂה
רוֹמָה בְּעַבְרוֹת צָרְרֵי הַנָּשֵׂא / אֱלֹהֵי צוּרִי אֶחֱסֶה: זה צור

5 להפיק רעיוני על דבר אמת (ל׳ תהל׳ מה, ה) זה שיעור המשפט. 6 קול צופי...ישאו ע״ש ישע׳ נב, ח. נשיר את שיר ה׳ תהל׳ קלז, ד. 7 בחג האסיף שמות כג, טז. אובד כשה ישראל, ע״ש תהל׳ קיט, קעו. בני בלי שם איוב ל, ח, ר״ל הרשעים. כמכר כסחורה הנמכרת בשוק. תעשה תלחץ. 8 רומה בעברות צוררי הינשא תהל׳ ז, ז. אלהי צורי אחסה ש״כ כב, ג.

בְּסֻכַּת שָׁלֵם עַמְּךָ תְּנַהֵלֵם / יְמֵי עוֹלָם תְּנַשְּׂאֵם וּתְנַטְּלֵם
10 מוּצָא שְׂפָתֶיךָ תִּשְׁמֹר וְהַשְּׁלֵם / אֶפְדֵם וּמִמָּוֶת אֶגְאָלֵם: גאל

אֵל רִיב צִיּוֹן שְׁלוֹם שְׂנָתוֹ / יְמַהֵר יָחִישׁ אֵל יְקָרֵב עוֹנָתוֹ
רֵעָם בְּקִרְבָּם יִשְׁכֹּן שְׁכִינָתוֹ / בְּשָׁלֵם סוּכוֹ וּמְעוֹנָתוֹ: הפורש

9 בסוכת שלם תהל׳ עו, ג. ימי עולם וכו׳ ישע׳ סג, ט. 10 מוצא שפתיך תשמור דבר׳ כג, כד. אפדם וממות אגאלם הושע יג, יד. 11 ריב ציון שילום שנתו ע״ש ישע׳ לד, ח. 12 בשלם סוכו ומעונתו תהל׳ עו, ג.

בקצת קהילות צרפת אמרו פיוטים אלה בליל שני:

סימן: א״ב (רק א-ו) [שמחה] טוב עלם בר רבי יוסף חזק ואמץ.
בתים בני ד׳ טורים, הטור האחרון הבאה מן המקרא.

אֲתַנֶּה צִדְקוֹת אֵל בְּעַמִּי / בְּהַדְרַת קֹדֶשׁ קוֹל נוֹעֲמִי
גָּדְלוֹ אֲרַנֵּן בְּלִי תֵת דָּמִי / וּבַלַּיְלָה שִׁירָה עִמִּי: המעריב

דּוֹדָיו יִתֵּן מִכֹּחַ חֶבְיוֹן / הֲדַר צֵל דָּגִים מֵחֹרֶב בְּצִיּוֹן
וּמִשְׁכְּנוֹת יַעֲקֹב לְתִתָּם עֶלְיוֹן / אֹהֵב יְיָ שַׁעֲרֵי צִיּוֹן: אוהב

כ״י: ו*ל||
3 מכח: חיש לעמו בעז ו*

1 אתנה צדקות אל ע״ש שופטים ה, יא. בהדרת קדש תהל׳ כט, ג; ר״ל בבית הכנסת. 2 בלי תת דמי ע״ש ישע׳ סב, ז. ובלילה שירו עמי תהל׳ מב, ט. 3 דודיו יתן מכח חביון אהבתו יתן לעמו בנתינת תורתו. דודיו יתן ע״ש שיה״ש ז, יג. מכח חביון ע״ש חבקוק ג, ד ושם ״חביון עוזה״ שרשוהו על התורה. הדר צל דגים ע״ש איוב מ, לא שדרשוהו על סכת עור של לויתן, פסידר״כ, פרשה אחרת עמ׳ 456. מחרב בציון ע״ש ישע׳ כה, ה, ר״ל הקב״ה יוציא את ישראל מיובש הגלות. 4 ומשכנות יעקב וכו׳ ע״ש תהל׳ פז, ב. לתתם עליון ע״ש דברים כו, יט. אוהב ה׳ וכו׳ תהל׳ פז, ב.

סימן: א״ב שמחה. בתים בני ג׳ טורים. הטור השני הבאה מן המקרא, הטור האחרון ׳בחג הסוכות׳.

אָעִידָה בְּלַהַק מִכְתָּם / דִּבְרֵי חֲכָמִים וְחִידוֹתָם בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
בִּנְיַן סֻכָּה צִוָּה כְּהִלְכוֹתָיו / זֵכֶר עָשָׂה לְנִפְלְאוֹתָיו בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
גָּמַר שָׁלֹשׁ דְּפָנוֹת לְגָדְרָה / אַחַת מֵהֵנָּה לֹא נֶעְדָּרָה בְּחַג הַסֻּכּוֹת:

1 מכתם: שבטי תם ו* 3 גמר: גדר ו*| ליגדרה ו*| נעדרה: נפררה ל

1 אעידה בלהק מכתם אפרש דכרים בקהל קודש. דברי חכמים וחידותם משלי א, ו. 2 זכר עשה לנפלאותיו תהל׳ קיא, ד ור״ל הסוכה זכרון לנפלאות ה׳. 3 גמר וכו׳ קבע ג׳ רפנות ולא פחות לסוכה. אחת מהנה לא נעדרה ישע׳ לד, טז. 4 דופן

הַפֵּן שְׁלִישִׁית טֶפַח קַיָּם / וְהַמְּלָאכָה הָיְתָה דַיָּם בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
הַגְּבִיהַּ עֶשְׂרִים הַכְּסִיף / עָלָיו אֵין לְהוֹסִיף בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
וְאִם בָּא לְמַעַט וּלְקַצְּרָה / יִמָּצְאוּן שָׁם עֲשָׂרָה בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
זְבוּל מֶשֶׁךְ שִׁבְעָה הוּצַק / רַחַב לֹא מוּצָק בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
חֶסְרוֹן אֲוִיר שֶׁבָּה / עַד הַשְּׁלִשָׁה לֹא בָא בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
טִכֵּס תַּחְתָּיו מֵרָאוֹת בְּעִנְיָנָיו / שֵׁנָה בְּעֵינָיו בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
יַד הַסְּכָךְ בְּאַרְבָּעָה כֶּסֶל / אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה פֶּסֶל בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
כְּשָׁרוֹ מִן הַצַּד בְּאַרְבָּעָה לְעֵינַי / יֵי מִסִּינַי בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
לְמַד קַשׁ וּזְרָדִין לְסִבֹּל / אִם חָבֹל תַּחְבֹּל בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
מַעַל הַסֻּכָּה פָּסוּל כְּמִדְבָּר / מִי אֲשֶׁר יְחַבֵּר בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
נִכְשָׁר הַטָּמֵא פָּסוּל לְכִסּוּי / וְאֶת הֶעָשׂוּי בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
סֻכָּה הַמְּרֻבָּה חֹם הִטְלַלְתָּ / וְהַצֵּל לֹא הִצַּלְתָּ בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
עַמִּי [מִצֵּל] תַּחַת צֵל יַחְשֹׁךְ / כִּי אֶעֱבֹר בַּסָּךְ בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
פְּרִיסַת סָדִין מִגָּו מַתֶּרֶת / לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
צוּרַת פֶּתַח מַתִּיר בְּלִי חֶרֶץ / פָּרַצְתָּ עָלֶיךָ פָּרֶץ בְּחַג הַסֻּכּוֹת:

7 לא: לו ל 8 חסרון: הכשר הוס׳ ו* 11 כצרו ל[1] 14 נכשר... פסול: נהוג ליטמא כפול ו* 15 מרובה ו*

שלישית דיה בטפח כלשון התלמוד (סכה ו, ע״ב) ׳לשלישית ואוקמה אטפח׳. **והמלאכה היתה דים** שמות לו, ז. 5 **הגביה עשרים הכסיף** כנראה ר״ל הגיע עד סוף המדה המותרת. **עליו אין להוסיף** קהלת ג, יד. 6 **ימצאון שם עשרה** כראשית יח, לב. ר״ל מעוט שעור גובה סוכה י׳ טפחים. 7 **זבול משך שבעה הוצק** ר״ל שעור רוחב סוכה קטנה ז׳ על ז׳ טפחים. סוכה טז, ע״א. **רחב לא מוצק** איוב לו, טז. ר״ל לרוחב סוכה אין שעור. 8 **חסרון וכו׳** חסרון סכך ובמקומו אויר. עד ג׳ טפחים אינו פוסל, סוכה יז ע״א משנה וגמרא. **עד השלשה לא בא** ש״ב כג, יט. 9 **טיכס** סידר, פסק. **תחתיו וכו׳** תחת חסרון הסכך אסור לישון (סוכה יד, ע״א, יט ע״א). **מראות** מונע מלראות. **שינה בעיניו** קהלת ח, טז. 10 **יד הסכך וכו׳** כנראה ר״ל נסר הסכך שמתפשט ברוחב ד׳ טפחים פוסל את הסוכה (סוכה שם). **אשר יעשה פסל** ע״ש דברים כז, טו. 11 **כשרו וכו׳** אם סיכך בסכך פסול בקצה הסוכה ליד הדפנות, הסוכה כשרה לפי הכלל של דופן עקומה (סוכה ו, ע״ב). **ה׳ מסיני** דברים לג, כ. ר״ל זוהי הלכה למשה מסיני. 12 **לימד וכו׳** לפי המשנה (א, ה) כשרים קש וזרדין לסכך **אם חבול** התיר את החבילות. **אם חבול חבול** שמות כב, כה. ר״ל אם קלקל את החבילות. 13 **מעל הסוכה וכו׳** אבל כל זמן שהן עוד מחוברות פסולות לסכך. **מי אשר יחובר** קהלת ט, ד. 14 **נכשר הטמא וכו׳** אם יש לו הכשר לקבל טומאה, פסול לסכך, לפי המשנה (א, ד). **ואת העשוי** שמות ג, טז. ר״ל שאם סיכך מתחלתה בסכך פסול, כגון במחובר, פסולה אף אם הכשירה אח״כ ע״י קציצה, לפי הכלל ׳תעשה — ולא מן העשוי׳ (סוכה יא, ע״א-ע״ב). 15 **סוכה המרובה וכו׳** אם סיככת (הטללת — פי׳ סיככת) בדבר שחמתה מרובה מצלחה, הסוכה פסולה ואף על פי שיש סכך לא הצלת את כשרות הסוכה (משנה א, א). **והצל לא הצלת** שמות ה, כג. ושמא ר״ל והצל, המועט מדי, לא יציל את כשרות הסוכה. 16 **עמי וכו׳** ר״ל ישראל יושבים בסוכה שצילה מרובה עד שיחשיך את הסוכה (התבה ׳מצל׳ אין לה פירוש וכנראה יש למחקה). **כי אעבור בסך** תהל׳ מב, ה. היינו בזמן שיושבים בסוכה. 17 **פריסת סדין מגיו** (פי׳ מבפנים) **מתרת** ע״פ סוכה י, ע״א ׳פירס סדין... תחתיה... לנאותה כשרה׳. **לכבוד ולתפארת** שמות כח, ב. ר״ל לנאותה. 18 **צורת פתח מתיר** היינו דין סוכה פרוצה שאין לה אלא שתי דפנות וטפח

קְבִיעוּת חֹק אֲכִילָתוֹ / רֵאשִׁית תְּבוּאָתוֹ בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
רְצוֹתָם בְּשׁוּב לְנַסְּכָה / הִבָּרוּ מִתּוֹכָה בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
שִׁבְתּוֹ חוּץ *לידשן* / לֹא יָנוּם וְלֹא יִישָׁן בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
תַּחַת הוּצִין מֵעֲשָׂרָה נוֹדֵף / סֶרַח הָעוֹדֵף בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
תְּשָׂרֵת כְּצִיר וּבַחֲלוֹתֶךָ / הִכָּבֵד וְשֵׁב בְּבֵיתֶךָ בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
שְׁבַח מְגָדִים אִם לֵהָנוֹת נִתְּנוּ / שָׁם יִתָּנוּ בְּחַג הַסֻּכּוֹת:
חֲמוּרָה הַסֻּכָּה מִכְּלִי תְּנַאי / חַג לַיי בְּחַג הַסֻּכּוֹת:

19 קביעות: חוב הוס׳ ו* | אכילתו: הליכתו ו*[1] 20 רציתם כרות כשערו / מתוכה סברו ו* 23 חס׳ ל | קציר ו*

של שלישית (סוכה ז, ע״א). בלי חרץ להשלמה. פרצת עליך פרץ בראשית לח, כט. ר״ל אף שהיא פרוצה. 19 קביעות חוק אכילתו חיוב אכילה בסוכה לפי החכמים אינו אלא בלילה הראשון (לפי המשנה ב, ו). ...ראשית תבואתו ירמיה ב, ג, ר״ל סעודת ליל ראשון. 20 רצותם וכו׳ כנראה ר״ל אם רוצה להוסיף לאכול בסוכה, אין זו מצוה. הברו מתוכה ישעיהו נב, יא שמא רומז למשמעות ׳להכרות׳ — לאכול. 21 שבתו חוץ וכו׳ כנראה משובש, ואולי ר״ל שלא יתענג (יִדֶּשֶׁן) ע״י שינה מחוץ לסוכה (ע״פ סוכה כו ע״א). לא ינום ולא יישן תהלים קכא, ד. 22 תחת הוצין וכו׳ בסוכה גבוהה רק י׳ טפחים, אם ירדו ענפים מן הסכך למטה מעשרה נעשית סרוחה ופסולה (סוכה ד, ע״א). סרח העודף שמות כו, יב. 23 תשרת כציר וכו׳ כשליח מצוה. ובחלותיך הכבד ושב בביתך מלכים ב׳ יד, י, לפי המשנה ב, ד, ששלוחי מצוה וחולים פטורים מסוכה. 24 שבח מגדים וכו׳ לפי התלמוד דף י, ע״ב נויי סוכה אסור ליהנות מהם כל ימי החג אא״כ התנה עליהם. שם יתנו שופטים ה, יא, ר״ל שצריך להתנות עליהם. 25 חמורה הסוכה ר״ל סוכה עצמה אסורה בהנאה כל ימי החג ואי אפשר להתנות עליה. חג לה׳ ויקרא כג, מא.

5 טוֹב עֵלֶם בַּגּוֹיִם יִחַדְתָּ / בִּדְבַר יְשׁוּעָה אֹמֶר לֹא כִחַדְתָּ
רֶנֶן יְרַנְּנוּ בְּגִיל עֹז חָמַדְתָּ / מִפִּי <עוֹלְלִים וְ> יוֹנְקִים יִסַּדְתָּ: בגילה

רַבָּה צְבָאֶךָ וְנִוָּשֵׁעָה / יָדְךָ קָנִיתָ הוֹפִיעָה
יָצוּר תָּצוּר וְנִשְׁאַב בַּהֲרִיעָה / מִמַּעַיְנֵי הַיְשׁוּעָה: זה צור

סֵתֶר חַיֵּה פַּלֵּט מִתְּלָאוֹת / חַזְּקֵם וְאַמְּצֵם פָּנֶיךָ לִרְאוֹת
10 דֻּגְמַת אוֹת בַּעֲשׂוֹתְךָ נוֹרָאוֹת / גּוֹאֲלֵנוּ יי צְבָאוֹת: גאל

5 עלם: הוס׳ עם ו* 6 ירננו: ירנן ו* | מפי עוללים ויונקים עוז יסדת ו* 7 ידך... רבה... ו* | קנית: שנית הוס׳ ו*

5 טוב כינוי להקב״ה. עלם תרוממם. בגוים ייחדת ישראל. 6 רנן ישמחו כתורה שהיא עוז (לפי המדרש) וה׳ חמד אותה קודם שנתנה לישראל. (בכלי שבת פח, ע״ב). מפי עוללים וכו׳ תהלים ח, ג. 7 רבה צבאך ל׳ שופטים ט, כט. ידך קנית הופיעה כנראה ר״ל הופיעה בשביל עם שקנית בידך (ושמא יש כאן שבוש). 8 יצור תצור אוליר״ל תצור יצירה חדשה ונשאב...ממעיני הישועה ישעיהו יב, ג. 9 סתר ישראל שחיים בסתר. חיה החייה. 10 דוגמת אות וכו׳ דוגמת גאולת מצרים בעשותך

לְמִכּוֹן הַר צִיּוֹן חֻפָּה לְבֵיתֶךָ / לְכָל כָּבוֹד תָּסֵךְ בְּאֶבְרָתֶךָ
דְּשֵׁנִים וְרַעֲנַנִּים נִהְיֶה בְּאִמְרָתֶךָ / שָׁלוֹם רָב לְאוֹהֲבֵי תוֹרָתֶךָ :

הפורש

11 על כל כבוד ו*

נוראות ישעיהו סד, ב. גואלנו וכו׳ ישעיהו מז, ד. 11 למכון הר ציון ישעיהו ד, ה חופה...לכל כבוד ישעי׳ שם. תסך באברתך ע״ש תהל׳ צא, ד. 12 דשנים ורעננים תהלים צב, טו. שלום רב וכו׳ תהלים קיט, קסד.

בק״ק אמרו פיוטים אלה בליל שני:

סימן: א״ב. בכתב היד רשום: ׳זה המעריב מרבינו מיכלמן מצילפכא, ואומרים אותו בליל שניה של סוכות׳. המחבר הוא יחיאל בן יצחק (עיין להלן בפיוט ׳אעלך׳ ולעיל ׳ישמחו בחגיהם׳) המכונה מיכלמן. עיין צונץ ל.ג. עמ׳ 485. בתים בני ד׳ טורים. — א 6392

אַנְוֵהוּ אֵלִי וַאֲרוֹמְמֶנְהוּ בְּהוֹדָיָה / בְּשֶׁל סֻכּוֹ וּמְעוֹנָתוֹ בְּצִיּוֹן הָיָה
גְּבוּל קָדְשׁוֹ יָשׁוּב עוֹד לְעִיר הַבְּנוּיָה
יוֹמָם אֶקְרָא לָאֵל וְלַיְלָה וְלֹא דוּמִיָּה :

המעריב

דָּגוּל מֵרְבָבָה אוֹת אַתָּה בְּצִבְאוֹתֶיךָ / הָבֵא בִּנְךָ חֲדָרֶיךָ וְהָסֵךְ בְּאֶבְרָתֶךָ
וְנִכְסַף לְהִסְתּוֹפֵף בְּחַצְרוֹת מִשְׁכְּנוֹתֶיךָ / כִּי טוֹב לוֹ עִמָּךְ כִּי אֲהֵבְךָ וְאֶת בֵּיתֶךָ :

אוהב

כ״י: **כ*** (כודליאנה 73 .Mich) ||
2 ולא: לא כ״י

1 אנוהו וכו׳ ע״ש שמות טו, כ. בשל באשר, ושמא צ״ל ׳בשלם׳ ע״ש תהל׳ עו, ג: ״ויהי בשלם סכו ומעונתו בציון״. 2 גבול קדשו ע״ש תהל׳ עח, נד. לעיר הבנויה ע״ש תהל׳ קכב, ג. יומם אקרא וכו׳ ע״ש תהל׳ כב, ג. 3 דגול מרבבה שיה״ש ה, י ונדרש על הקב״ה. אות אתה וכו׳ על פי שיהש״ר, שם, ׳אות הוא ברכבות קודש׳. הבא בנך וכו׳ ע״ש שיה״ש א, ד, כלומר הבא את ישראל לארצך. והסך והגן ע״ש תהל׳ צא, ד. 4 להסתופף ...כי טוב ע״ש תהל׳ פד, יא. כי טוב וכו׳ דברים טו, טז בשינוי סדר, ור״ל כי טוב לישראל בבית ה׳.

סימן: א״ב (כפול). בתים בני ב׳ טורים, הטור השני הבאה מן המקרא.

אַבִּיעָה בְּנִיב וְהִגָּיוֹן / לְזַמֵּר לְשִׁמְךָ עֶלְיוֹן בְּיֶרַח הָאֵיתָנִים בֶּחָג:
אֲנַצֵּחַ בְּנִגִּינוֹת תְּהִלָּתוֹ / חֶשְׁרַת מַיִם סָבִיב סֻכָּתוֹ בְּיֶרַח הָאֵיתָנִים בֶּחָג:
בֵּן יַקִּיר יִפָּקֵד מוֹשָׁבֶךָ / בְּאָסְפְּךָ מִגָּרְנְךָ וּמִיִּקְבֶךָ בְּיֶרַח הָאֵיתָנִים בֶּחָג:
בַּסֻּכּוֹת לָשֶׁבֶת שִׁבְעָה צִוִּיתָ / כִּי בֶעָנָן לְךָ סֻכּוֹתָ בְּיֶרַח הָאֵיתָנִים בֶּחָג:
5 גָּבְהָה עֲשָׂרָה וְשִׁבְעָה כַּל יִמְעַט אָרְכָּהּ
כְּכֹל אֲשֶׁר צִוִּיתִי אוֹתָכָה בְּיֶרַח הָאֵיתָנִים בֶּחָג:
גֹּדֶל רוּם מֵעֶשְׂרִים הִזְהַרְתִּיו
גְּבֹהַּ קוֹמָתוֹ כִּי מְאַסְתִּיו בְּיֶרַח הָאֵיתָנִים בֶּחָג:
דְּמוּת פְּתָחִים וְצוּרָתָם / וּרְאֵה וַעֲשֵׂה בִּתַבְנִיתָם בְּיֶרַח הָאֵיתָנִים בֶּחָג:
דְּפָנוֹת שְׁתַּיִם וּשְׁלִישִׁית נִתֶּרֶת / טֹפַח לְמַסְגֶּרֶת בְּיֶרַח הָאֵיתָנִים בֶּחָג:
הַמְשַׁלְשֵׁל דְּפָנוֹת בִּשְׁלוֹשָׁה נִפְסְלוּ הֵמָּה
כִּי יִמָּצֵא חָלָל בָּאֲדָמָה בְּיֶרַח הָאֵיתָנִים בֶּחָג:
10 הִרְחִיק סִכּוּךְ שְׁלוֹשָׁה מִדֹּפֶן / הִשָּׁמֵר אַל תִּפֶן בְּיֶרַח הָאֵיתָנִים בֶּחָג:
וַעֲצֵי סֻכָּה בִּתְנַאי הִזְהַרְתִּיךָ
אַל תִּגַּע כִּי קִדַּשְׁתִּיךָ בְּיֶרַח הָאֵיתָנִים בֶּחָג:
וְכָל שִׂיחַ הַשָּׂדֶה כָּמוֹ לְסַכֶּךָ / וְהוּכַן הַסּוֹכֵךְ בְּיֶרַח הָאֵיתָנִים בֶּחָג:
זִמְרַת אֶרֶץ לַעֲטָרָה בְּנוֹיוֹתַיִם / צֶבַע רִקְמָתַיִם בְּיֶרַח הָאֵיתָנִים בֶּחָג:
זָכוּ בְּנוֹיָהּ וְלֵהָנוֹת נִתְּנוּ / וּבוֹ כִּי יִשָּׁנוּ בְּיֶרַח הָאֵיתָנִים בֶּחָג:

1 **לזמר לשמך וכו׳** ע״ש תהל׳ צב. ב. **בירח האיתנים** כחדש תשרי. **בחג** הסוכות. מל״א ח. כ. 2 **אנצח בנגינות** לשון פתיחות מזמורי תהלים. **חשרת מים וכו׳** ע״ש ש״ב כב. יב ור״ל אשיר ליושב בשמים. 3 **בן יקיר ישראל. יפקד מושבך** שמ״א כ. יח. ור״ל לא תהיה בביתך. **באספך וכו׳** דבר׳ טז. יג. בזמן האסיף. 4 **כי בענן וכו׳** ע״ש איכה ג. מד ור״ל שישראל ישבים בסוכות כי ישבו בסוכות של עננים. 5 מכאן ועד שורה 34 מונה הפייטן הלכות סוכה כשהוא משלב הבאות מן המקרא שהוציא ממשמעותן. **גבהה וכו׳** מדות הסוכה הן עשרה טפחים גובה (משנה סוכה א. א) ושבעה טפחים רוחב (בבלי ג. ע״א) לפחות. **ככל אשר צויתי וכו׳** שמות כט. לה. 6 **גודל וכו׳** גובה הסוכה לא יהיה למעלה מעשרים אמות (משנה א. א). **גבה קומתו וכו׳** ע״ש שמ״א טז. ז ור״ל שהגובה פסול. 7 **דמות פתחים וצורתם** אם לסוכה אין דפנות שלמות היא ניתרת על ידי צורת פתח. עיין בבלי סוכה ז. ע״א. **וראה ועשה וכו׳** שמות כה. מ. 8 **דפנות וכו׳** סוכה כשרה אם יש לה שתי דפנות ושלישית אפילו טפח (בבלי ו. ע״ב). **טופח למסגרת** ע״ש שמות כה. כה. 9 **המשלשל דפנות** לשון המשנה א. ט. אם הדפנות אינן מגיעות לארץ ויש חלל אויר למעלה מג׳ טפחים. הסוכה פסולה. **כי ימצא וכו׳** דברים כא. א. 10 **הרחיק וכו׳** לשון המשנה א. ט ט ור״ל שיישמר ולא ירחיק את הסכך שלושה טפחים מן הדפנות. **השמר וכו׳** איוב לו. כא. 11 **ועצי וכו׳** ר״ל גם אם התנה ליהנות מעצי סוכה, אין התנאי מועיל (בבלי ביצה ל. ע״ב). **אל תגע כי קידשתיך** ע״ש ישע׳ סה. ה. 12 **וכל שיח השדה** בראׁ ב. ה, ור״ל שמסככין בכל דבר שגידולו מן הארץ (משנה א. ד). **כמו בהם. והוכן וכו׳** נחום ב. ו. 13 **זמרת ארץ** פירות לנוי סוכה. **צבע רקמתיים** שופ׳ ה. ל. גם מעשה אורג ורקמה משמשים לעטור הסוכה (בבלי סוכה י. ע״א). 14 **זכו** מותר ליהנות מנויי סוכה אם התנה עליהם (שם ע״ב). **ובו כי ישנו** אינו פסוק (ושמא רומז למשלי ד. טז) וכנראה כיונהו לומר שמותר לישון

15 חֲבִילֵי קַשׁ וּזְרָדִים לְיָדוֹת
אֶבְחָרֵהוּ הַתֵּר אֲגֻדּוֹת בְּיֶרַח הָאֵיתָנִים בֶּחָג :
חֹם סְכָכָהּ מְרֻבֶּה עַל צִלָּהּ / שֶׁל תָּשְׁלוּ לָהּ בְּיֶרַח הָאֵיתָנִים בֶּחָג :
טֻמְאָה מְקַבֵּל לִסְכָּךְ לֹא יַחְשֹׁב
שְׁמָמָה מֵאֵין יוֹשֵׁב בְּיֶרַח הָאֵיתָנִים בֶּחָג :
טִיּוּל שְׁנוֹן אֲכִילָה / שְׁלֹשׁ אֵלֶּה יַעֲשֶׂה לָהּ בְּיֶרַח הָאֵיתָנִים בֶּחָג :
יִסְעַד אַרְעַי חוּצָה וְשָׁמָּה
מְעַט שֵׁנָה מְעַט תְּנוּמָה בְּיֶרַח הָאֵיתָנִים בֶּחָג :
20 יוֹשֵׁב וְשׁוֹנֶה וְהוֹגֶה בָּהּ / גָּרְסָה נַפְשִׁי לְתַאֲבָה בְּיֶרַח הָאֵיתָנִים בֶּחָג :
כְּלִמּוּדִים לִשְׁמֹעַ אֵין תּוֹכָהּ כְּבָר
לָדַעַת לָעוּת אֶת יָעֵף דָּבָר בְּיֶרַח הָאֵיתָנִים בֶּחָג :
כְּלִי מַשְׁקֶה לְתוֹכָהּ הֵתָיוּ
יָבֹא יוּבָאוּ וְשָׁמָּה יִהְיוּ בְּיֶרַח הָאֵיתָנִים בֶּחָג :
לְהוֹצִיא כְּלֵי מַאֲכָל מִפְּנִים
כֵּלִים מִכֵּלִים שׁוֹנִים בְּיֶרַח הָאֵיתָנִים בֶּחָג :
לֹא מֵהֲמוֹנָם וּמֵהֶמֵּהֶם
כּוֹאֲבִים וְהַנְּלוִים עֲלֵיהֶם בְּיֶרַח הָאֵיתָנִים בֶּחָג :
25 מִצְטַעֵר פָּטוּר וּמֵיצַר בְּשִׁנָּתוֹ
וְחָתָן יוֹצֵא מֵחֻפָּתוֹ בְּיֶרַח הָאֵיתָנִים בֶּחָג :
מָטָר סוֹחֵף מִשֶּׁתִּסְרַח מִקְּפָתוֹ / יֵלֵךְ וְיָשֹׁב לְבֵיתוֹ בְּיֶרַח הָאֵיתָנִים בֶּחָג :

20 לתאוה כ״י 24 והנלוים: הלוים (ונון תלויה) כ״י

תחת נויי סוכה (בכלי. שם). 15 חבילי קש משנה א. ה. לידות יש להשליכן כי פסולות. אבחרהו וכו׳ לשון ישע׳ נח. ו ור״ל אם התיר את החכילות. כשרות (במשנה. שם). 16 חום סככה אם חמתה מרובה מצילתה. של תשלו לה רות ב. טז ור״ל יוסיפו סכך כדי להכשירה. 17 טומאה מקבל דבר המקבל טומאה. שממה וכו׳ ירמ׳ לד כב. ר״ל אין לשבת בה. 18 טיול וכו׳ לפי הברייתא (בבלי כח. ע״ב) אוכל ושותה ומטייל בסוכה ומשנן בסוכה. שלש אלה ע״ש שמות כא. יא. 19 יסעד וכו׳ אכילת ארעי מותרת חוץ לסוכה (משנה ב. ד) אך לא שנת ארעי (בבלי כו. ע״א). שמה בסוכה. מעט שנה ר״ל אפילו מעט שנה ל׳ משלי ו. י. 20 ושונה וכו׳ דרכי לימוד שחייבים בסוכה. כה בסוכה. גרסה וכו׳ תהל׳ קיט. כ; ור״ל שגם לגריס (לשנן) חייב בסוכה כדברי הבבלי כח. ע״ב. 21 כל השורה ע״ש ישע׳ נ. ד ור״ל שיש לימוד שמוצות שמותר מחוץ לסוכה (בבלי. שם). כבר כבחוץ. 22 כלי משקה וכו׳ מותרים בסוכה (בבלי כט. עא) התיו הביאו. והפייטן משתמש בשורש הארמי ׳אתא׳. יובאו וכו׳ ירמ׳ כז. כב. 23 כלי מאכל יש להוציא (שם). וכלים וכו׳ אסת׳ א. ז ור״ל שגם שאר כלים (הנזכרים שם בתלמוד) יש להוציא מן הסוכה. 24 לא מהמונם וכו׳ ע״ש יחז׳ ז. יא. ולא ברורה כוונת הפייטן ושמא שעור הבית: כואבים והנלוים עליהם אינם מהמוני יושבי הסוכה. כואבים חולים והנלוים עליהם משמשיהן. פטורים מן הסוכה (משנה ב. ד). הלשון הוא ע״ש אסתר ט. כז. 25 מצטער פטור וכו׳ בבלי כו. ע״א. ומיצר בשנתו אם השינה בסוכה מצערת אותו (שם). וחתן פטור (בבלי כה. ע״ב) הלשון ע״ש תהל׳ יט. ו. 26 מטר סוחף לשון משלי כח. ג ור״ל דברי המשנה (ב. ט) ירדו

נֶהֱנֶה בַּאֲכִילָה וְשֵׁנָה אֵין מַטְרִיחִין לַעֲלוֹת
כִּי יַחְדְּלוּ הַמָּטָר וְהַקּוֹלוֹת בְּיֶרַח הָאֵיתָנִים בֶּחָג:

נִפְטְרוּ עֶבֶד וְאִשָּׁה וְקָטָן לְשַׁעֲרָה
יוֹם לַבִּינָה תִּקְרָא בְּיֶרַח הָאֵיתָנִים בֶּחָג:

סְבִיב דֹּפֶן בְּאַרְבָּעָה וְאַרְבָּעָה בַּתָּוֶךְ מִלְּהִכָּסוֹת
כִּי הִגְדִּיל לַעֲשׂוֹת בְּיֶרַח הָאֵיתָנִים בֶּחָג:

30 סְכָךְ פָּסוּל וַאֲוִיר כִּשְׁלוֹשָׁה בַּל יִכְשְׁרוּ
צְאוּ לְתוֹכָהּ הִבָּרוּ בְּיֶרַח הָאֵיתָנִים בֶּחָג:

עֲשׂוּיָה לְצֵל וְלֹא לְמִצְוָתִי
בְּצִלָּהּ לֵישֵׁב חִמַּדְתִּי בְּיֶרַח הָאֵיתָנִים בֶּחָג:

עֲשֵׂה דִירָתְךָ עֲרַאי וְסֻכָּתְךָ קְבוּעָה
תֵּן חֵלֶק לְשִׁבְעָה בְּיֶרַח הָאֵיתָנִים בֶּחָג:

פְּנִימָה תַּבְנִית הֵיכָל מְחֻטֶּבֶת
כְּתִפְאֶרֶת אָדָם לָשֶׁבֶת בְּיֶרַח הָאֵיתָנִים בֶּחָג:

פּוֹנִים בִּשְׂמִינִי לַבַּיִת מִתּוֹכָהּ
הֲלֹא אָצַלְתָּ לִי בְּרָכָה בְּיֶרַח הָאֵיתָנִים בֶּחָג:

35 צָפוּן וְגָנוּז תַּשְׁלוּם שְׂכָרוֹ / תְּמַלֵּא בְּשֻׂכּוֹת עוֹרוֹ בְּיֶרַח הָאֵיתָנִים בֶּחָג:

* * *

קְרֵבִים לְמִשְׁפָּט יֹאמְרוּ נָא
יַשְׁמִיעֵנוּ אוֹתָהּ וְנַעֲשֶׂנָּה בְּיֶרַח הָאֵיתָנִים בֶּחָג:

28 לבנה כ״י 30 יוכסרו כ״י 31 חֶמְדָתִי כ״י 32 קבוע כ״י 34 מבית לתוכה כ״י

גשמים מאימתי מוחר לפנות. משחסרח המקפה; (המרק). **ילך וישוב וכו׳** דכר׳ כ, ה. **27 נהנה באכילה** בכית כיון שירדו גשמים. **ושינה** ר״ל וישן בכיח בגלל הגשם. **אין מטריחין** לשון הכרייתא. בכלי כט. ע״א. **כי יחדלו וכו׳** ע״ש שמות ט, ל״ד. **28 נפטרו וכו׳** המשנה ב, ח. **לשערה/יום לבינה תקרא** אבל קטן יש לשער מתי יגיע לחינוך ואז חייבים לחנכו לשבת בסוכה, בכלי כח, ע״כ. הל׳ ע״ש משלי כ, ג: ״כי אם לבינה תקרא״ ואולי יש לקרא בכה״י ״אם״ ולא ״יום״. **29 סביב דופן וכו׳** שיעורו: אם מן הדופן ועד לסכך שכתוך יש סביב סביב תקרה שרוחבה ארבע אמות אין זה כיסוי (=סכך) כשר (משנה א, י). **כי הגדיל לעשות** יואל כ, כ, ור״ל רוחב הסכך הפסול גדול מדי. **30 סכך פסול וכו׳** ככלי יז ע״א. **בשלושה** טפחים. **צאו לתוכה וכו׳** ע״ש ישע׳ נב, יא ״צאו מתוכה הברו״ ושמא צ״ל כפיוט ׳מתוכה׳ ור״ל צאו מן הסוכה שהסכך שלה פסול. **31 ולא למצותי** סוכה שלא עשויה לשם מצוות החג אלא לצל. **בצילה** יושבים בחג לפי דעת כיח הלל, בכלי סוכה ט, ע״א. הלשון ע״ש שיה״ש ב, ג. **32 עשה וכו׳** כאמור במשנה ב, ט. **תן חלק לשבעה** קהל׳ יא, ב; ורשוהו על שבעת ימי סוכות. **33 פנימה תבנית היכל** אדם מקשט את סוכתו כהיכל בכלים ומצעות נאים (בכלי כח, ע״כ). הלשון ע״ש תהל׳ קמד, יב. **כתפארת אדם וכו׳** ישע׳ מד, יג. **34 פונים בשמיני** בשמיני עצרת פונה אדם מן הסוכה לבית (משנה ד, ח). **הלא אצלת לי ברכה** ברא׳ כז, לו ור״ל ששמיני עצרת טעון ברכת שהחיינו מיוחדת (בכלי מז, ע״א-ע״ב). **35 שכרו** של המקיים מצוות סוכה. **תמלא בשוכות עורו** ע״ש איוב מ, לא שדרשוהו (פסיקתא דרב כהנא, עמ׳ 455) על סוכה של לויתן שבה עתיד הקב״ה להושיב צדיקים. **36 בשורה** זאת

קָדוֹשׁ יְצַוֶּה מִצְוָתוֹ / וְאֵין נִסְתָּר מֵחַמָּתוֹ בְּיֶרַח הָאֵיתָנִים בֶּחָג:
רַגְלַיִם תִּרְמַסְנָה יְנַתְּקוּ מוֹסְרוֹתֵימוֹ
יי יִלְעַג לָמוֹ בְּיֶרַח הָאֵיתָנִים בֶּחָג:
40 רָעִים וְחַטָּאִים יוֹסִיפוּ לְדַאֲבָה
וְלֵהַט אוֹתָם הַיּוֹם הַבָּא בְּיֶרַח הָאֵיתָנִים בֶּחָג:
שֶׁמֶשׁ צְדָקָה מַרְפֵּא לְעַמּוֹ
לְיִרְאֵי יי <ו>לְחוֹשְׁבֵי שְׁמוֹ בְּיֶרַח הָאֵיתָנִים בֶּחָג:
שְׁלוֹמַת רְשָׁעִים תֶּחֱזֶינָה עֵינַי
כִּי אַתָּה מַחְסִי יי בְּיֶרַח הָאֵיתָנִים בֶּחָג:
תָּשִׁיב גְּמוּל לְנוֹצְרֵי מִצְוָתָה
רַב טוּבְךָ יי אֲשֶׁר צָפַנְתָּ בְּיֶרַח הָאֵיתָנִים בֶּחָג:

41 ליראה כ״י

(שאכדה) הפייטן סיפר על הגוים שבאים לעתיד לבא לפני הקב״ה. 37 **קרבים** הגויים **למשפט** כמסופר בנבלי ע״ז כ. ע״ב ואילך, פסדר״כ עמ׳ 452 ואילך. **ישמיענו אותה** וכו׳ דבר׳ ל, יב, ור״ל שהגויים לע״ל יבקשו לקיים את התורה (ע״ז ג, ע״א). 38 **מצותו** הקב״ה יצווה לגויים לקיים מצות סוכה. **ואין נסתר מחמתו** תהל׳ יט, ז ור״ל שהקב״ה מקדיר חמה על הגויים היושבים בסוכותיהם. 39 **רגלים תרמסנה** ישע׳ כח, ג ר״ל הגויים ירמסו את מצוות הסוכה ויבעטו בסוכות כגלל החום ויאמרו ננתקה את מוסרותימו (תהל׳ ב, ג) כמסופר בע״ז, שם. **ה׳ ילעג למו** תהל׳ שם. 40 **רעים וחטאים** לשון ברא׳ יג, יג. **יוסיפו לדאבה** להצטער מן החום, לשון ירמ׳ לא, יב. **ולהט אותם** מלא׳ ג, יט, מקרא זה והבא אחריו נדרשים בע״ז וכפסיקתא הנ״ל על עניננו. 41 **שמש צדקה** ע״ש מלא׳, שם, כ. **ליראי ה׳** וכו׳ מלא׳, שם, טז. 42 **שילומת רשעים** ל׳ תהל׳ צא, ח. **כי אתה מחסי** ע״ש תהל׳, שם, ט. 43 **לנוצרי** לשומרי. **רב טובך ה׳** תהל׳ לא, כ.

5 זִכְרוֹן חִבַּת שָׁלֵם עַד הָאֱלֹהִים יָבֹא / טֹבוּ אֹהָלָיו וּמִשְׁכָּנוֹ לְחַבְּבוֹ
יַנְחֵנוּ כָּדָד שָׁם יִשְׂרָאֵל עַם קְרוֹבוֹ / פִּצְחוּ הָרִים רִנָּה יַעַר וְכָל אֲשֶׁר בּוֹ:

כגילה

כָּעָב תְּעוּפֶינָה כֹּנָה יְמִינְךָ נָטְעָה / לַעֲלוֹת מִמְּעוֹן בֵּיתְךָ הַר גָּבֹהַּ וְגִבְעָה
נוֹיֵי סֶכֶךְ עַנְנֵי פְּאֵר חֵפֶת שִׁבְעָה / בְּאָהֳלֵי צַדִּיקִים קוֹל רִנָּה וִישׁוּעָה:

זה צור

5 **שלם** ירושלים. **עד האלהים יבא** ל׳ שמות כב, ח ור״ל זכרונה יעלה לפני ה׳. **טבו אהליו** ע״ש במד׳ כד, ה ור״ל ייטבו אהליו. **ומשכנו** מקום משכנו, כלומר המקדש. 6 **ינחנו כדד** וכו׳ ע״ש דבר׳ לב, יב. **שם** לשם, לא״י. **ישראל עם קרובו** תהל׳ קמח, יד. **פצחו הרים רנה** וכו׳ ישע׳ מד, כג. **אשר** כמקרא ע״ן ואולי כך צ״ל. 7 **כעב תעופינה** ישע׳ ס, ח והנמשל הוא בני ישראל הנקבצים בא״י. **כנה ימינך נטעה** ע״ש תהל׳ פ, טז, ישראל הנמשל לגפן שיד ה׳ נטעה **ממעון כיתך** כנראה ר״ל למעון ביתך. **הר** להר, ירושלים. 8 **נויי סכך ענני פאר** העננים שבהם יסוכך הקב״ה לע״ל על ישראל, כנדרש בפסיקתא דרב כהנא עמ׳ 453. **שבעה** כמספר העננים שהקיפו את ישראל במדבר לפי המדרש (מכילתא דרי״ש עמ׳ 18). **באהלי צדיקים**

צוּרִי אֶחֱסִי בָךְ לִישׁוּעָתְךָ קִוִּיתִי / קְרָא שְׁנַת גְּאוּלַי אֱלֹהֵי תְהִלָּתִי
10 תָּשׁוּחַ נַפְשִׁי כִּי נִמְשְׁכָה תּוֹחַלְתִּי / גְּאֹל לְךָ אַתָּה אֶת גְּאֻלָּתִי: גאל

וכו׳ ע״ש תהל׳ קיח, טו. 9 **צורי אחסי בך** ע״ש שמ״ב כב, ג ואולי צריך לתקן ׳אחסה׳. **לישועתך קויתי** ברא׳ מט, יח. **שנת גאולי** ע״ש ישע׳ סג, ד. **אלהי תהלתי** תהל׳ קט, א. 10 **חשוח נפשי** ע״ש איכה ג, כ. **נמשכה תוחלתי** ע״ש ״תוחלת ממושכה״ משלי יג, יב. **גאול לך** וכו׳ ע״ש רות ד, ו.

סימן: א״ית ב״יש (בחילוף ראשי הטורים) הצעיר יחיאל בר יצחק חזק. בתים בני ו׳ טורים,
הטור האחרון הבאה מן המקרא. — **א** 7045

אֲעַלֶּךָ עַל רֹאשׁ שִׂמְחָתִי נְוֵה הַצֶּדֶק בְּנוּיַת רָמִים
תִּדְבַּק לְשׁוֹנִי אִם לֹא אֶזְכְּרֵכִי בְּנֹאוּמִים
בֵּיתְךָ נָאוָה קֹדֶשׁ עֵינַי וְלִבִּי שָׁם כָּל הַיָּמִים
שֶׁשָּׁם עָלוּ שִׁבְטֵי יָהּ לַחֲזוֹת בַּנְּעִימִים
גְּדוּדִים בַּסָּךְ עוֹבְרִים עוֹלִים שָׁלֹשׁ פְּעָמִים
בֵּית זְבוּל לָךְ מָכוֹן לְשִׁבְתְּךָ עוֹלָמִים:

רְאֵה בֵיתְךָ דוֹדִי נֶהֱרָסָה גֶּדֶר אֲבָנִים / דְּרָכָיו גְּדוּדִים עָלוּ כֻּלָּם קְמֻשׁוֹנִים
5 קַרְסֻלֵּי מָעֲדוּ מִבְּלִי בָאֵי מוֹעֵד וּזְמַנִּים
הַבָּאִים מֵאָז וּמִקֶּדֶם עָלוּ לִרְצוֹנִים
צוֹעֲדִים שָׁם לֶעָתִיד יִהְיוּ קְרוּאִים וּמֻזְמָנִים
וְיָבֹא גוֹי צַדִּיק שׁוֹמֵר אֱמוּנִים:

1 **אעלך** הפייטן פונה אל ירושלים. **על ראש שמחתי** ל׳ תהל׳ קלז, ו. **נוה הצדק** ע״ש ירמ׳ לא כג ועוד. **בנוית רמים** ע״ש תהל׳ עח, סט ״ויבן כמו רמים מקדשו״. **תדבק לשוני** וכו׳ ע״ש תהל׳ קלז, ו. **בנאומים** בדברי פיוט. 2 **ביתך נאוה** וכו׳ ע״ש תהל׳ צג, ה. **עיני ולבי שם** וכו׳ ע״ש מל״א ט, ג והפייטן הופך את דברי ה׳ במקרא על עצמו. **ששם עלו** וכו׳ ע״ש תהל׳ קכב, ד. **לחזות בנעימים** לראות את השכינה ע״ש תהל׳ כז, ד ״לחזות בנועם ה׳״. 3 **גדודים** המוני אנשים. **בסך עוברים** ע״ש תהל׳ מב, ה, פרק המתאר נעגועים לעלייה לבית המקדש. **בית זבול לך** וכו׳ מל״א ח, יג. 4 **ראה ביתך דודי** ע״ש ״ראה ביתך דויד״ (!) מל״א יב, טז. **נהרסה גדר אבנים** ע״ש משלי כד, לא וכוונתו לבית המקדש. **דרכיו גדודים** ר״ל דרכי ציון אבלות. **עלו כולם קמשונים** ע״ש משלי שם באותו פסוק. 5 **קרסולי מעדו** ע״ש שמ״ב כב, לז ור״ל אין בי כח לעלות. **מבלי באי מועד** איכה א, ד **וזמנים** חגים. **מאז ומקדם** בשעה שבית המקדש קיים **עלו לרצונים** עלייהם לרגל היתה לרצון. 6 **לעתיד** כמו בעבר יהיו **קרואים ומזמנים** לפני ה׳ בירושלים. **ויבא גוי צדיק** וכו׳ ישע׳ כו, ב. 7 **ליראות שלש פעמים בשנה** ע״ש שמ׳ לד, כד. **מלך ביופיו** וכו׳ ע״ש ישע׳ לג, יז והפסוק נדרש על ראייה פני השכינה בריק״ר סוף פרשה

וּבַעֲלוֹתְךָ יִשְׂרָאֵל לֵרָאוֹת שָׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה
פְּנֵי מֶלֶךְ בְּיָפְיוֹ עֵינֶיךָ תֶחֱזֶינָה
זְכוּרְךָ יֵרָאֶה יִרְאֶה רְאִיָּה שְׁלֵמָה וַהֲגוּנָה / עֲלִיָּה רִיקָנִית הִשָּׁמֵר פֶּן תַּעֲלֶנָּה
חֻקַּת עוֹלָם תָּחֹג וְעוֹלָה רְאוּיָה לְדַשְׁנָה
הָמוֹן חוֹגֵג בֵּית אֱלֹהִים בְּקוֹל רִנָּה:

10 סָפוּ עוֹלוֹת עַל זְבָחִים וְאָכְלוּ בָּשָׂר בְּשִׂמְחָה
טוֹפְלִים מַעֲשֵׂר עִמָּהֶם אִם יִמְעַט אֲרוּחָה
נֹפֶשׁ וְטֻמְאָה הַקְּרָבָתָם אֵינָהּ דּוֹחָה
יָבֹאוּ נְדָרִים וּנְדָבוֹת נְתוּנִים לְךָ לְמִשְׁחָה
מִקְרָא קֹדֶשׁ לְנֶדֶר לֹא יְרָצֶה זְבִיחָה / וַאֲנִי בְּקוֹל תּוֹדָה לְךָ אֶזְבְּחָה:

כָּלִיל לְאִשִּׁים הָרֵאָיוֹן עוֹלָה לְדוֹרוֹן / חֲגִיגָה וּשְׁלָמִים נֶאֱכָלִים בְּגִיל וָרֹן
מִצְוָתָהּ בְּיוֹם רִאשׁוֹן לַהֲבִיאָהּ בְּכִשְׁרוֹן
תַּשְׁלוּמֵי כָל רְגָלִים שִׁבְעָה וְעַד יוֹם הָאַחֲרוֹן
15 נוֹאָשׁ וְלֹא הֵבִיא וְאֵין בְּעוֹלָמוֹ יִתְרוֹן / מְעֻנָּת לֹא יוּכַל לִתְקֹן וְחֶסְרוֹן:

11 דוחה אינה כ״

כג. עמ׳ תקמח. 8 **זכורך יראה יראה ראיה שלמה** לפי הדרשה (בבלי חגיגה כ, ע״א) יֵרָאֶה־יִרְאֶה אין הסומא בעין אחת חייב בראיה כי אין ראייתו שלמה. **עליה ריקנית וכו׳** כאמור (דב׳ טז, טז) ״ולא יראה את פני ה׳ ריקם״. 9 **חוקת עולם תחוג** ע״ש ויק׳ כג. מא שהוא מקרא על חג הסוכות. **ועולה...לדשנה** ע״ש תהל׳ כ, ד ״ועולתך ידשנה סלה״. **ראויה** כנראה ר״ל שעולת הראיה צריכה להיות כשעור. מעה כסף (משנה חגיגה א, ב). **המון חוגג יבו׳** ע״ש תהל׳ מב, ה. 10 **ספו עולות על זבחים** ע״ש ירמ׳ ז, כא ור״ל מלבד עולת ראייה, שעליה דיבר עד עתה, חייב להביא שלמים לחגיגה ולשמחה ואותם אוכלים, בניגוד לעולה שכולה דשן. **טופלים מעשר עמהם** ל׳ הגמרא בחגיגה ח, ע״ב על המשנה (א, ה) שאם יש לו אוכלים הרבה ובהמת חגיגה מועטת מביא גם בהמת מעשר בהמה שיש לו. 11 **נופש** שבת. **וטומאה** הקרבת ראייה וחגיגה אינה דוחה אותם (משנה פסחים ו, ג ועיין כסף משנה למשנה תורה לרמב״ם הלכות חגיגה א, ח ונראה שהפייטן השתמש כאן בספרו של הרמב״ם). **יבואו נדרים ונדבות** יוצא ישראל ידי חובתו, לענין שלמי חגיגה ושמחה, בנדרים ונדבות שהקדישן קודם לכן (משנה חגיגה א, ד). 12 **מקרא קודש ביום** טוב עצמו אין מקריבין נדר ונדבה (בבלי ביצה יט, ע״א). **לנדר לא ירצה** ל׳ ויק׳ כב, כג. **ואני בקול תודה וכו׳** ע״ש יונה ב, י. 13 **כליל לאשים וכו׳** עולת ראייה היא כולה נשרפת. **לדורון** למעלה. **ושלמים** של שמחה. 14 **מצוותה ביום ראשון** ראוי שיקדים אדם ויקריב עולת ראייה ושלמי חגיגה ביו״ט ראשון של פסח וסוכות וביו״ט שבועות עצמו. **תשלומי כל רגלים** משנה חגיגה א, ו. **שבעה** אף בשבועות. **ועד יום האחרון** וגם בשמיני עצרת. משנה, שם. 15 **נואש ולא הביא** ר״ל לא הביא עד לאחר הרגל, עליו להתיאש. **ואין בעולמו יתרון** ר״ל ואין לו עוד השלומין. **מעוות לא יוכל וכו׳** קהלת א, טו והכל במשנה, שם. 16 **הלל ושמחה** בסוכות. בניגוד לפסח ושבועות **כל שמונה** ל׳ המשנה סוכה ד, ח. **ותוספה הלילה** ר״ל כנראה שהשמחה גם בלילה ובעוד שההלל רק ביום. משנה מגילה כ, ה) וכוונתו לשמחת בית השואבה. **צאן ובקר ישחט** ע״ש במד׳ יא, כב. 17 **עניים ולוויים לשמחם** ככתוב ״ושמחת בחגך אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך והלוי והגר והיתום והאלמנה״ (דבר׳ טז, יד בתוך פרשת חג הסוכות. וראה משנה תורה הלכות חגיגה סוף פ״ב). **כשרוי אצלה** ככתוב. ״אשר בשעריך״

הַלֵּל וְשִׂמְחָה כָּל שְׁמוֹנָה וְתוֹסֶפֶת הַלַּיְלָה / צֹאן וּבָקָר יִשָּׁחֵט לָרוֹב לַאֲכִילָה
עֲנִיִּים וּלְוִיִּים לְשַׂמְּחָם וְאַלְמָנָה כְּשָׁרוּי אֶצְלָה
יֻתַּן הַכֶּסֶף לְתַאֲוָתוֹ לְעַדֵּן נֶפֶשׁ עֲמֵלָה
רָצוּף אַהֲבָה מֵעֵת חָרַב עָרְבָה שִׂמְחָה וְגִילָה
עַד יְכוֹנֵן וְעַד יָשִׂים אֶת יְרוּשָׁלַם תְּהִלָּה:

יַעַן צָמְאָה לְבָבִי בְּאֶרֶץ צִיָּה וּשְׁמָמָה / חֲצֵרוֹת אֵל חַי נַפְשִׁי שׁוֹקְקָה וְכָמָה
20 יְשׁוּעָתִי לַיי אֲשֶׁר נָדַרְתִּי אֲשַׁלֵּמָה / אַעֲלֶה עַל מִזְבַּחֲךָ פָרִים וְעוֹלָה תְּמִימָה
לְשַׁכְּנוֹ אֶדְרְשֶׁנּוּ אָבֹאָה וְאָבִיאָה שָׁמָּה
אֶת הַחֻקָּה הַזֹּאת לְמוֹעֲדָהּ מִיָּמִים יָמִימָה:

בִּרְצוֹתְךָ בַּהֲטִיבְךָ צִיּוֹן אָבוֹאָה בְּעוֹלוֹת לְהַקְרִיבָה
יָדַעְתִּי אִם תִּזְכְּרֵנִי בִּישׁוּעָתְךָ לָבֹא קְרוֹבָה
צָפָה מִמְּשַׁךְ תּוֹחַלְתִּי אֲנִי חוֹלַת אַהֲבָה
חֲבֹשׁ מַחַץ מַכָּתִי בִּפְקֻדַּת יְשׁוּעָה וְטוֹבָה
קוֹל קוֹרֵא בֶּהָרִים מְבַשֵּׂר שָׁלוֹם לְהַקְשִׁיבָה / פַּנּוּ דֶּרֶךְ יי יַשְׁרוּ בָעֲרָבָה:

25 חֲסָדֶיךָ יְקַדְּמוּנוּ אֵלַי עֻזִּי וּמָעֻזִּי אֵלֶיךָ / זְכֹר אַהֲבַת צִיּוֹן וּבְנֵה בֵּית זְבוּלֶךָ
קְנִין יְמִינְךָ דֶּרֶךְ לַעֲבוֹר גְּאוּלֶיךָ
יַעֲלוּ וְיִשְׁתַּחֲווּ וְיֵרָאוּ בְּשָׁלוֹשׁ פַּעֲמֵי רַגְלֶיךָ
יְרוּיוּן מִדֶּשֶׁן בֵּיתֶךָ קְדוֹשׁ הֵיכָלֶךָ / וּפָקַדְתָּ נָוְךָ וְיָדַעְתָּ כִּי שָׁלוֹם אָהֳלֶךָ:

הפורש

18 חרב: בחר כ״י

(שם). **יותן הכסף לתאותו** ע״ש דבר׳ יד. כו. **לעדן** להשביע. **נפש עמילה** חסרה. **18 רצוף אהבה** האפריון שעשה שלמה (שיה״ש ג, ט-י) ונדרש על בית המקדש בשיהש״ר, שם. **ערבה שמחה** בטלה שמחה ע״ש ישע׳ כד, יא. **עד יכונן וכו׳** ישע׳ סב, ז. **19 צמאה לבבי** ע״ש תהל׳ סג, ב ״צמאה לך נפשי כמה לך בשרי בארץ ציה״ וכו׳ והפייטן הפך ״לבבי״ לל׳ נקבה וכ״ה לעתים בלשון חכמים. **ציה ושממה** הגולה. **שוקקה** מתגעגעת. **וכמה** במשמעות כמהה. **20 ישועתי לה׳ וכו׳** ע״ש יונה ב, י. **אעלה על מזבחך וכו׳** ע״ש תהל׳ נא כא. **21 לשכנו** למקום משכן ה׳. ע״ש דבר׳ יב, ה. **את החוקה הזאת וכו׳** שמות יג, י ור״ל הלכות ראיה וחגיגה. **22 ברצותך בהטיבך ציון** ע״ש תהל׳ נא, כ. **אבואה בעולות** ע״ש תהל׳ סו, יג. **23 ממשך** חידוש הפייטן במשמעות משך, אורך. והלשון ע״ש משלי יג, יב ״תוחלת ממושכה״. **אני חולת אהבה** ע״ש שיה״ש ב, ה ולפי המדרש הם דברי כנסת ישראל. **חבוש מחץ מכתי** ע״ש ישע׳ ל, כו. **24 קול קורא** ישע׳ מ, ג. **בהרים מבשר שלום** ע״ש ישע׳ נב, ז. **פנו דרך וכו׳** המשך הפסוק ישע׳ מ, ג. **25 חסדיך יקדמונו** ע״ש תהל׳ נט, יא. **עוזי ומעוזי** ע״ש ירמ׳ טז, יט. **26 קנין ימינך** עם ישראל שקנית (שמות טו, טז) בידך החזקה. עשה להם **דרך לעבור גאוליך** ע״ש ישע׳ נא, י. **יעלו...ויראו בשלוש פעמי רגליך** ע״ש שמות לד, כד ועוד. **27 ירויון מדשן ביתך** תהל׳ לו, ט. **קדוש היכלך** תהל׳ סה, ה. **ופקדת נוך וידעת כי שלום אהלך** איוב ה, כד (בהיפוך סדר חלקי הפסוק) ור״ל הקב״ה יזכור את ירושלים ויידע ששלום לה.

מנהג קצת קהילות

סימן: ויק׳ כג, מג מחולק בראשי הבתים. בתים בני ד׳ טורים. צונץ עמ׳ 73. — **ל** 1155 (בכתב היד נוספה בסוף המעריב תוספת ׳מתי אבוא ואראה׳ (**מ** 2697) שנאמרת באשכנז בליל ז׳ של פסח לאחר ה׳מעריבי ׳אורי וישעי׳).

לְמַעַן יֵדְעוּ דּוֹרוֹתֵיכֶם / אֱמוּנַת אֹמֶן אֱלֹהֵיכֶם
בְּסֻכַּת חַגִּיגָה יָחִישׁ מוֹשִׁיעֲכֶם / וּמֵעֶרֶב וְעַד עֶרֶב תִּשְׁבְּתוּ שַׁבַּתְּכֶם:

המעריב

כִּי בַסֻּכּוֹת הוֹשַׁבְתִּי אֶת אֲבוֹתֵיכֶם / וּבִזְכוּתָם גָּאַלְתִּי אֶתְכֶם
בְּסֻכַּת חַגִּיגָה יְשׁוֹבֵב קְהַלְכֶם / וּבְאַהֲבַת דָּת אֶרְצֶה אֶתְכֶם:

אוהב

כ״י: **ף״ג** (=ארלר 2767)||

1 אומן: אומץ **ף״** **2** מושיעכם: ישעכם **ג** **4** ישובב קהלכם: יחיש מושיעכם **ף״**

1 למען ידעו דורותיכם ויק׳ כג, מג. **אמונת אומן** ע״ש ישע׳ כה, א ״אמונה אומן״ ופירשוהו נאמנות שאפשר לסמוך עליה מאד. **2 בסוכת חגיגה** בזכות קיום מצוות סוכה. **יחיש מושיעכם** ראה פסיקתא דרב כהנא עמ׳ 457. **ומערב עד ערב תשבתו שבתכם** ויקר׳ כג, לב, ור״ל קימו את מצוות החג. **3 כי בסוכות הושבתי** המשך הפסוק שבשורה 1 וכן בתחילות הבתים הבאים עד סוף הפסוק. **גאלתי** כנראה ר״ל אגאל ע״ש שמות ו, ו. **4 ובאהבת דת** ובזכות אהבת התורה.

בתים בני ב׳ טורים. — **א** 8512

אֶת גֵּרִים בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם / אוֹר נָגַהּ עֲלֵיהֶם חֲנוּתָם בַּסֻּכּוֹת:
בְּנֵי דְגָלֵי אֵיתָנִים / נְשׂוּאִים עַל עֲנָנִים חֲנוּתָם בַּסֻּכּוֹת:
יִשְׂרָאֵל נוֹשַׁע בַּיי / קְרוּאִים עַם אֱמוּנֵי חֲנוּתָם בַּסֻּכּוֹת:
בְּהוֹצִיאִי אוֹתָם / שָׂמַח מִצְרַיִם בְּצֵאתָם חֲנוּתָם בַּסֻּכּוֹת:
5 מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם / יָצְאוּ חֲמוּשִׁים מְנַשֶּׁה וְאֶפְרַיִם חֲנוּתָם בַּסֻּכּוֹת:

1 נגה: זרח **ג**| חנותם חס׳ (בכל השורות) **ג** **3-5** סדר שורות הפוך **ף״** **5** יצאו: עלו **ג**

1 גרים בארץ לא להם ע״ש בר׳ טו, יג. **אור נגה עליהם** ישע׳ ט, א. **חנותם בסוכות** ע״ש במד׳ לג, ה ור״ל כשישבו ישראל בסוכות עננים במדבר. **2 דגלי** שבטי ישראל. **איתנים** אבות האומה לפי דרשת חז״ל כגון ירו׳ ר״ה א, ב. דף נו ע״ד. ור״ל בני ישראל ועיין להלן שו׳ 5. **נשואים על עננים** על יציאת מצרים מרעמסס סוכותה נדרש הפסוק ״ואשא אתכם על כנפי נשרים״ (שמות יט, ד) ואין סוכות אלא ענני כבוד. מכי׳ דרי״ש עמ׳ 48. **3 ישראל נושע בה׳** ישע׳ מה, יז. **עם אמוני** ישראל שהאמינו בה׳ בים סוף. **4 שמח מצרים בצאתם** ההל׳ קה, לח. **5 יצאו חמושים** ע״ש שמו׳ יג, יח. **מנשה ואפרים** כנראה משלים הפייטן מה שאמר בשורה 2 ״בני דגלי...״ שהם שבטי בני יעקב וכאן מביא גם את השבטים בני יוסף.

5 אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם / הַנִּלְחָם לָכֶם
וְקָרַעְתִּי יָם לִפְנֵיכֶם / וְעָרַב לִי שִׁיר וָזֶמֶר בְּפִצְחֲכֶם : בגילה

סֻכָּה אֲשֶׁר נָפְלָה / קוּמֵם מִנְּפִילָה
וְנָשִׁיר לְךָ שִׁיר תְּהִלָּה / כְּעוֹלְלִים וְיוֹנְקִים נַפְצִיחַ וּנְהַלֵּלָה : זה צור

קוּמֵם סֻכַּת אָהֳלִי / עַל מֵי מְנוּחוֹת לְנַהֲלִי
10 וּכְנָצַרְתִּי צִוּוּיְךָ אֵלִי / יי צוּרִי וְגוֹאֲלִי : גאל

סֻכָּה תָּחוּגוּ כָּל שִׁבְעַת הַיָּמִים / וְתַעֲלוּ בְּשִׁלּוּשׁ פְּעָמִים
שָׁלוֹם עֲלֵיכֶם לְעוֹלְמֵי עוֹלָמִים
וְכֻלְּכֶם בְּשָׂשׂוֹן וְשִׂמְחָה תִּהְיוּ שׁוֹנִים אֶת הַיָּמִים : הפורש

6 וערב... כפצחכם : ועם עוללים ויונקים שוררו אבותיכם ג 8 ותהילה ג| כעוללים ויונקים : כעברו כים ג 11-12 חס׳ ג
12 סוף הפיוט : ויפרש סכת שלום עליכם לעולמי עולמים צונץ

5 **אני ה׳ אלוהיכם** סוף הפסוק הנ״ל. **הנלחם לכם** ע״ש שמות יד, יד. 6 **שיר וזמר** שירת הים. **כפצחכם** כפותחכם בשירה. 7 **סכה אשר נפלה** וכו׳ ע״ש עמוס ט, יא. 8 **ונשיר לך שיר** חדש ע״ש תהל׳ קמט, א ועוד. **כעוללים ויונקים** שאמרו שירה על הים כנדרש בתוס׳ סוטה ו, ד (עמ׳ 184) ובמקבילות. 9 **על מי מנוחות לנהלי** ע״ש תהל׳ כג, ב. 10 **וכנצרתי צוויך** ובזכות ששמרתי מצות סוכה, עיין לעיל שורה 2. **ה׳ צורי וגואלי** תהל׳ יט, טו. 11 **ותעלו לרגל**. 12 **שונים** כנראה כמשמעות תחזרו לעשות ככל שנה ושנה.

בק"ק אמרו 'חוספת' זאת לפני 'הפורש'

סימן: א"ב יעקב. בתים בני ו' טורים, בטור האחרון הבאה מן המקרא.

אָשִׁירָה נָא שִׁיר לִידִידִי מוּל מַמְלֶכֶת נְסִיכִים וְרוֹעִים
בָּחַר עַמּוֹ לְנַחֲלָה וַיֵּצוּ לְבָנִים נוֹשָׁעִים
גְּשׁוּ נָא שַׁי לְשָׂרֵי מַלְכֵי צְבָאוֹת רְקִיעִים
דֹּמוּ פִּיפִיּוֹת שׁוֹטְנִים דִּבְרֵי נִרְגָּן מַבִּיעִים
הָבוּ לַיי בְּנֵי אֵלִים סִפְרוּ בַּבֹּקֶר הַגּוֹעִים
וַיִּכְתֹּב שָׂרֵי סֻכּוֹת וְאֶת זְקֵנֶיהָ שִׁבְעִים:

זֶרַע קֹדֶשׁ מַצַּבְתִּי כַּזַּיִת אַשְׁלִיךְ נִצָּתִי
חֲלוֹתִי אֵל בְּעוֹדִי וְכָל עוֹד בִּי נִשְׁמָתִי
טוּבוֹ לִירֵאָיו צָפוּן וְעָלָיו הוּא עֲלִיצָתִי
יִקְרַת נְדָרַי אֲשַׁלֵּם כְּשִׁכֹּן גֶּדֶר פִּרְצָתִי
כִּימֵי עוֹלָם לְהִבָּנוֹת וְלִצְרֹר לַהֲקַת מַצָּתִי
לִי שָׁמְעוּ וַיֵּחֲלוּ וְיִדְּמוּ לְמוֹ־עֲצָתִי:

כי"י: **ף"** (אחרי 'למען ידעו') **ף'ף** (אחרי 'אוחזי כידם')||

1 שיר חס' **ף'** **4** פיות **ף'**| נרגן: נדון **ף"** **5** בבקר: מפקד **ף'ף**| הנועים **ף"ף** **6** ואת זקניה: ואב זקנים **ף** **7** נצתי: מנתי **ף"**

1 אשירה נא שיר לידידי ע"ש ישע' ה, א ור"ל אשיר לקב"ה. **מול ממלכת נסיכים ורועים** מול הגויים: הביטוי 'נסיכים ורועים' הוא ע"ש מיכה ה, ד. **2 בחר עמו לנחלה** ע"ש תהל' לג, יב ור"ל הקב"ה בחר בישראל מתוך כל האומות. **ויצו כפרשת** קרבנות חג הסוכות (במד' כט, יב ואילך). **לבנים נושעים** לישראל שהוא עם נושע בה' (דברים לג, כט). **3 גשו נא שי הביאו** קרבן. **לשרי מלכי צבאות רקיעים** לטובת השרים של אומות העולם שיש לכל אומה בשמיים והכוונה לשבעים פרי החג שעליהם אמרו (בכלי סוכה נה, ע"ב ובמקבילות) שהם באים כנגד שבעים האומות. **4 דומו** שיתקו. **פיפיות שוטנים דברי נרגן מביעים** כדברי המדרש (תנחומא פינחס טז ובמקבילות) 'את מוצא בחג שישראל מקריבים שבעים פרים על שבעים אומות אמרו ישראל לפני הקב"ה רבש"ע הרי אנו מקריבים שבעים פרים לשבעים אומות לפיכך היו צריכין אף הם להיות אוהבין אותנו ולא דיים שאין אוהבין אותנו אלא שונאין אותנו שנאמר (תהל' קט, ד) "תחת אהבתי ישטנוני"'. **5 הבו לה' בני אלים** תהל' כט, א והפייטן מוציא כאן, וגם להלן, את הפסוקים ממשמעותם ור"ל הביאו כבשים (ארבעה עשר בכל יום) ואלים (שניים בכל יום). **ספרו בבקר הגועים** סיפרו את הפרים שמספרם משתנה מיום ליום. הגועים — ביטוי שנתיחד במקרא לקולות פרות (שמ"א ו, יב) ושור (איוב ו, ה) ולכן בא לציין בפיוט את הפרים. **6 ויכתוב שרי סוכות ואת זקניה שבעים** ע"ש שופ' ח, יד אך ר"ל ככתוב בתורה שיש להביא שבעים פרים והם כנגד השרים שבשמיים. **שרי סוכות** השרים שנזכרו לענין סוכות. **ואת זקניה** אולי רומז לפרים שהם הקרבן היחיד שמותר להביאו אף כשהוא כן שלוש שנים והוא כמעט זקן כפי ששנינו במס' פרה א, ב. **7 זרע קדש מצבתי** ע"ש ישע' ו, יג ור"ל מעם ישראל (זרע הקודש) לא נשארה אלא שארית (המצבת שבשלכת). **כזית אשליך נצתי** איוב טו, לג ור"ל נשארתי בלי תפארתי כמו עץ זית שהשליך את פרחו. הפייטן משתמש בלשון עתיד וכוונתו לעבר ולהווה. **8 חלותי** מהפלל אני. **וכל עוד בי נשמתי** ע"ש איוב כז, ג. **9 טובו ליראיו צפון** ע"ש תהל' לא, כ "מה רב טובך אשר צפנת ליראיך" וכוונת הפייטן לגאולה ולבנין בית המקדש. **ועליו** על הטוב לע"ל. **עליצתי** שמחתי. **10 יקרת נדרי** כנראה ר"ל מבחר נדרי (דבר' יב, יא). **כשכון גדר פרצתי** כשישכון בפרצתי הגדורה ור"ל כשישוב ה' לבית המקדש הבנוי. **11 כימי עולם להבנות**

מֵחַיִּם עוֹלוֹת אַעֲלֶה לָךְ וּבַעֲבוּתִים לֶאֱסֹר חַגִּי
נַסְכִּי אַסִּיךְ עַל קַרְנוֹת מִזְבְּחִי מִמּוֹעֵד נוּגִי
15 סְפוּ מֶנִּי הָיְתָה זֹאת בְּחַנְפִּי מָעוֹג לַעֲגִי
עָלַי צַר שֵׁן חָרַק אֵל עִנָּה מִלִּבּוֹ וַיַּגֶּה
פְּרִי בְנֵי אִישׁ תָּם וְזָרָה בָם הָגֹה יֶהְגֶּה
צַדִּיק כַּתָּמָר יִפְרָח כְּאֶרֶז בַּלְּבָנוֹן יִשְׂגֶּה:

קָרֵב אֵימָה מְחַכָּה בָךְ מִקְוֶה מְיַחֶלֶת
20 רַעֲנַנִּים הֵיא נוֹשֵׂאת פְּרִי הָדָר וּמְהַלֶּלֶת
שִׁטַּת כַּפּוֹת תְּמָרִים מְרַנֶּנֶת וּמְצַלְצֶלֶת
תַּרְבֵּץ נִטְעֵי אָבוֹת עֵץ עָבוֹת נוֹטֶלֶת
יֵעָרֵב לְפָנֶיךָ שִׂיחָה קוֹל מַיִם כַּעֲרָבָה שׁוֹאֶלֶת
בַּיּוֹם הַהוּא אָקִים אֶת סֻכַּת דָּוִיד הַנּוֹפֶלֶת:

14 קרנות: קרבנות ף״ **17** וזרה: אורי ף״ף **19** מִקְוֶה ף׳ **20** ומחללת ף׳ **23** שיחה: ניחות ף

כשייבנה כבימים עברו. **ולצרור** ע״ש במד׳ כה, יז ור״ל וילחם נגד **להקת מצתי** עדת אויבי. **12 לי שמעו ויחלו וכו׳** איוב כט, כא. הפייטן מחכוון כנראה רק לחלק הראשון של ההבאה ור״ל הקשיבו וקוו אתי (לגאולה). **13 מחים עולות וכו׳** ע״ש תהל׳ סו, טו ״עולות מיחים אעלה לך״ וכוונת הפייטן לקרבנות שהזכיר בבית הראשון שכולם עולות. **ובעבותים לאסור חגי** ע״ש תהל׳ קיח, כז. בגלל החרוז שינה הפייטן את סדר המלים ולהלן גם שינה בעניני ניקוד. **14 נסכי אסיך** ע״ש תהל׳ טז, ד ור״ל אביא את ניסוך המים בחג הסוכות כשייבנה בית המקדש. **על קרנות מזבחי** ע״ש המשך הפסוק (תהל׳ קיח, כז) שהזכיר לעיל. בשלוש השורות הבאות מחלק הפייטן את ענייני רמזי הפסוקים שהוא מביא בין השורות. **ממועד נוגי**, ע״ש צפניה ג, יח. **15 ספו עשה** להם סוף ור״ל לא יהיה עוד יגון ותוגה במועד כפי שהוא היום. **מני היתה זאת אני אשם כזאת בחנפי מעוג לעגי... 16 עלי צר שן חרק** כל זה ע״ש תהל׳ לה, טז ור״ל בגלל חטאיי האויב מאיים עלי. **אל ענה מלבו ויגה...** **17 פרי בני איש תם** כל זה ע״ש איכה ג, לג ור״ל הקב״ה עינה לפי מחשבתו (עם שינוי לעומת הפסוק). בגלל החטאים שנזכרו לעיל, את בני יעקב (המכונה איש תם ע״ש בראש׳ כה, כז) וגרם להם יגון (=ויגה). **וזרה בם הגה יהגה** לא נתברר מלים אלה ושמא יש כאן שיבוש (ראה ח״נ). ואולי יש לפרש על פי הושע ה, יג ״...יגהה מכם מזור״ ויתפרש ׳וזרה בם׳ יחבוש אותם וירפאם, ומשמעות ״הגה יהגה״ תהיה (בשינוי השורש) ויביא להם גהה (=רפואה); ואולי ״הגה יהגה״ רומז לדברי איכה, שם, לא-לב: ״כי לא יזנח לעולם ה׳ כי אם הוגה וריחם (לפ״ז אולי יש לתקן ׳ואורי בם׳ שבכי״י). עכ״פ נראה שבשורה זאת יש כבר דברי ניחומים. **18 צדיק כתמר יפרח וכו׳** תהל׳ צב, יג והוא ניגוד לתאור שבשורה 7. **19 קרב איומה** קרב אליך את ישראל המכונה ׳איומה׳ ע״ש שיה״ש ו, י שנדרש על כנסת ישראל. **מחכה כך** המחכה לך. **מקוה** תקוה (ירמ׳ יד, ח ועוד) ואולי יש לגרוס מִקְוֶה. **מיחלת** ר״ל ומיחלת. **20 רעננים** צמחים רעננים והם ארבעת המינים. **ומהללת** ואומרת הלל בסוכות ולפי הגירסה ׳ומחללת׳ הכוונה ל׳חליל׳ שהוא כלי השיר שניגנו בשמחת בית השואבה. עיין משנה סוכה ד, א. **21 שיטת כפות תמרים** הלולב. ׳שטת׳ הוא צורה עברית ל׳שוטיתא׳ בארמית ופירושה ענף ומקל (=שוט, בעברית). **ומצלצלת** במצלתים. אחד מכלי השיר בשמחת בית השואבה (משנה סוכה ה, ד). 22 **תרבץ** חצר, וכוונתו לומר בעזרה של בבית המקדש. **נטעי אבות** בני האבות, או אולי שיסדוהו האבות. **23 יערב לפניך שיחה** תערב לפניך תפילת כנסת ישראל. **קול מים** גשמים. **כערבה שואלת** כמו ערבה שעומדת על יד הנחל ור״ל שד׳ המינים (שהערבה משמשת להם כאן דוגמה) אי אפשר להם בלא מים כך אי אפשר לעולם בלי מים (בבלי תענית ב, ע״ב). **24 ביום ההוא אקים את סוכת דוד וכו׳** עמוס ט, יא.

תפילת שחרית לרגלים

מַה־טֹּבוּ אֹהָלֶיךָ יַעֲקֹב. מִשְׁכְּנוֹתֶיךָ יִשְׂרָאֵל: וַאֲנִי בְּרֹב חַסְדְּךָ אָבוֹא בֵיתֶךָ. אֶשְׁתַּחֲוֶה אֶל־הֵיכַל קָדְשְׁךָ בְּיִרְאָתֶךָ: יי אָהַבְתִּי מְעוֹן בֵּיתֶךָ. וּמְקוֹם מִשְׁכַּן כְּבוֹדֶךָ: וַאֲנִי אֶשְׁתַּחֲוֶה וְאֶכְרָעָה. אֶבְרְכָה לִפְנֵי־יי עֹשִׂי: וַאֲנִי תְפִלָּתִי־לְךָ יי עֵת רָצוֹן אֱלֹהִים בְּרָב־חַסְדֶּךָ. עֲנֵנִי בֶּאֱמֶת יִשְׁעֶךָ:

יש נוהגים לומר פסוקים אלו:

אֲנִי קְרָאתִיךָ כִּי־תַעֲנֵנִי אֵל. הַט־אָזְנְךָ לִי שְׁמַע אִמְרָתִי: אֲנִי בְּצָרָה אֶקְרָא פָנֶיךָ. אֶשְׁבְּעָה בְהָקִיץ תְּמוּנָתֶךָ: וַאֲנִי עָלֶיךָ בָטַחְתִּי יי. אָמַרְתִּי אֱלֹהַי אָתָּה: שְׁמַע קוֹל תַּחֲנוּנַי בְּשַׁוְּעִי אֵלֶיךָ. בְּנָשְׂאִי יָדַי אֶל־דְּבִיר קָדְשֶׁךָ: יי אֱלֹהַי. שַׁוַּעְתִּי אֵלֶיךָ וַתִּרְפָּאֵנִי: אֵלֶיךָ יי אֶקְרָא. וְאֶל־אֲדֹנָי אֶתְחַנָּן: הָאִירָה פָנֶיךָ עַל־עַבְדֶּךָ. הוֹשִׁיעֵנִי בְחַסְדֶּךָ: כִּי־לְךָ יי הוֹחָלְתִּי. אַתָּה תַעֲנֶה אֲדֹנָי אֱלֹהָי: שִׁמְעָה תְפִלָּתִי יי וְשַׁוְעָתִי הַאֲזִינָה. אֶל־דִּמְעָתִי אַל־תֶּחֱרַשׁ: שִׁמַע־יי וְחָנֵּנִי. יי הֱיֵה־עֹזֵר לִי:

שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְדָוִד. שָׂמַחְתִּי בְּאֹמְרִים לִי בֵּית יי נֵלֵךְ: שָׂשׂ אָנֹכִי עַל־אִמְרָתֶךָ. כְּמוֹצֵא שָׁלָל רָב: הַקְשִׁיבָה לְקוֹל שַׁוְעִי מַלְכִּי וֵאלֹהָי. כִּי־אֵלֶיךָ אֶתְפַּלָּל: יי בֹּקֶר תִּשְׁמַע קוֹלִי. בֹּקֶר אֶעֱרָךְ־לְךָ וַאֲצַפֶּה: אֲנִי קְרָאתִיךָ כִּי־תַעֲנֵנִי אֵל. הַט־אָזְנְךָ לִי שְׁמַע אִמְרָתִי: רַגְלִי עָמְדָה בְּמִישׁוֹר. בְּמַקְהֵלִים אֲבָרֵךְ יי:

מחברו: דניאל בן יהודה הדיין.
בכל טור ב׳ צלעיות, בכל צלעית שתי תנועות ויתד, שתי תנועות ויתד, שתי תנועות. חרוז מבריח. — י 195

יִגְדַּל אֱלֹהִים חַי וְיִשְׁתַּבַּח / נִמְצָא וְאֵין עֵת אֶל מְצִיאוּתוֹ:
אֶחָד וְאֵין יָחִיד כְּיִחוּדוֹ / נֶעְלָם וְגַם אֵין סוֹף לַאַחְדוּתוֹ:
אֵין לוֹ דְּמוּת הַגּוּף וְאֵינוֹ גוּף / לֹא נַעֲרֹךְ אֵלָיו קְדֻשָּׁתוֹ:
קַדְמוֹן לְכָל־דָּבָר אֲשֶׁר נִבְרָא / רִאשׁוֹן וְאֵין רֵאשִׁית לְרֵאשִׁיתוֹ:
5 הִנּוֹ אָדוֹן עוֹלָם לְכָל־נוֹצָר / יוֹרֶה גְדֻלָּתוֹ וּמַלְכוּתוֹ:
שֶׁפַע נְבוּאָתוֹ נְתָנוֹ (נ״א נְתָנָהּ) אֶל־ / אַנְשֵׁי סְגֻלָּתוֹ וְתִפְאַרְתּוֹ:
לֹא קָם בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה עוֹד / נָבִיא וּמַבִּיט אֶת־תְּמוּנָתוֹ:
תּוֹרַת אֱמֶת נָתַן לְעַמּוֹ אֵל / עַל־יַד נְבִיאוֹ נֶאֱמַן בֵּיתוֹ:
לֹא יַחֲלִיף הָאֵל וְלֹא יָמִיר / דָּתוֹ לְעוֹלָמִים לְזוּלָתוֹ:
10 צוֹפֶה וְיוֹדֵעַ סְתָרֵינוּ / מַבִּיט לְסוֹף דָּבָר בְּקַדְמָתוֹ:
גּוֹמֵל לְאִישׁ חֶסֶד כְּמִפְעָלוֹ / נוֹתֵן (נ״א יִתֵּן) לְרָשָׁע רָע כְּרִשְׁעָתוֹ:
יִשְׁלַח לְקֵץ יָמִין מְשִׁיחֵנוּ / לִפְדּוֹת מְחַכֵּי קֵץ יְשׁוּעָתוֹ:
מֵתִים יְחַיֶּה אֵל בְּרֹב חַסְדּוֹ / בָּרוּךְ עֲדֵי־עַד שֵׁם תְּהִלָּתוֹ:

מחברו אינו ידוע. שתי צלעיות בכל טור. משקלו יתד ושתי תנועות בכל צלעית. — א 575

אֲדוֹן עוֹלָם אֲשֶׁר מָלַךְ / בְּטֶרֶם כָּל־יְצִיר נִבְרָא:
לְעֵת נַעֲשָׂה בְחֶפְצוֹ כֹּל / אֲזַי מֶלֶךְ שְׁמוֹ נִקְרָא:
וְאַחֲרֵי כִּי־כְלוֹת הַכֹּל / לְבַדּוֹ יִ־מְלֹךְ נוֹרָא:
וְהוּא הָיָה וְהוּא הֹוֶה / וְהוּא יִהְיֶה בְּתִפְאָרָה:
5 וְהוּא אֶחָד וְאֵין שֵׁנִי / לְהַמְשִׁיל לוֹ לְהַחְבִּירָה:
בְּלִי רֵאשִׁית בְּלִי תַכְלִית / וְלוֹ הָעֹז וְהַמִּשְׂרָה:
וְהוּא אֵלִי וְחַי גֹּאֲלִי / וְצוּר חֶבְלִי בְּעֵת צָרָה:
וְהוּא נִסִּי וּמָנוֹס לִי / מְנָת כּוֹסִי בְּיוֹם אֶקְרָא:
בְּיָדוֹ אַ־פְקִיד רוּחִי / בְּעֵת אִישַׁן וְאָעִירָה:
10 וְעִם־רוּחִי גְוִיָּתִי / יי לִי וְלֹא אִירָא:

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל נְטִילַת יָדַיִם:
בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר יָצַר אֶת־הָאָדָם בְּחָכְמָה וּבָרָא בוֹ נְקָבִים נְקָבִים חֲלוּלִים חֲלוּלִים. גָּלוּי וְיָדוּעַ לִפְנֵי כִסֵּא כְבוֹדֶךָ שֶׁאִם יִפָּתֵחַ אֶחָד מֵהֶם אוֹ יִסָּתֵם אֶחָד מֵהֶם אִי אֶפְשָׁר לְהִתְקַיֵּם וְלַעֲמֹד לְפָנֶיךָ (אַפְלוּ שָׁעָה אַחַת). בָּרוּךְ אַתָּה יי רוֹפֵא כָל־בָּשָׂר וּמַפְלִיא לַעֲשׂוֹת:

אֱלֹהַי. נְשָׁמָה שֶׁנָּתַתָּ בִּי טְהוֹרָה הִיא. אַתָּה בְּרָאתָהּ אַתָּה יְצַרְתָּהּ אַתָּה נְפַחְתָּהּ בִּי וְאַתָּה מְשַׁמְּרָהּ בְּקִרְבִּי וְאַתָּה עָתִיד לִטְּלָהּ מִמֶּנִּי וּלְהַחֲזִירָהּ בִּי לֶעָתִיד לָבֹא: כָּל־זְמַן שֶׁהַנְּשָׁמָה בְּקִרְבִּי מוֹדֶה אֲנִי לְפָנֶיךָ יי אֱלֹהַי וֵאלֹהֵי אֲבוֹתַי רִבּוֹן כָּל־הַמַּעֲשִׂים אֲדוֹן כָּל־הַנְּשָׁמוֹת.
בָּרוּךְ אַתָּה יי הַמַּחֲזִיר נְשָׁמוֹת לִפְגָרִים מֵתִים:

בקהלות אשכנז המערבית אומרים ברכת התורה קודם פ׳ החמיד (וכן נהג הגר״א)

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לַעֲסֹק בְּדִבְרֵי תוֹרָה:
וְהַעֲרֶב־נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דִּבְרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ וּבְפִי עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל וְנִהְיֶה אֲנַחְנוּ וְצֶאֱצָאֵינוּ וְצֶאֱצָאֵי עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל כֻּלָּנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי תוֹרָתֶךָ (לִשְׁמָהּ). בָּרוּךְ אַתָּה יי הַמְלַמֵּד תּוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:
בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר־בָּנוּ מִכָּל־הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת־תּוֹרָתוֹ. בָּרוּךְ אַתָּה יי נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

יְבָרֶכְךָ יי וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יי פָּנָיו אֵלֶיךָ וִיחֻנֶּךָּ: יִשָּׂא יי פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיָשֵׂם לְךָ שָׁלוֹם:

אֵלּוּ דְבָרִים שֶׁאֵין לָהֶם שִׁעוּר. הַפֵּאָה וְהַבִּכּוּרִים וְהָרֵאָיוֹן וּגְמִילוּת חֲסָדִים וְתַלְמוּד תּוֹרָה: אֵלּוּ דְבָרִים שֶׁאָדָם אוֹכֵל פֵּרוֹתֵיהֶם בָּעוֹלָם הַזֶּה וְהַקֶּרֶן קַיֶּמֶת (לו) לָעוֹלָם הַבָּא. וְאֵלּוּ הֵן. כִּבּוּד אָב וָאֵם. וּגְמִילוּת חֲסָדִים. וְהַשְׁכָּמַת בֵּית הַמִּדְרָשׁ שַׁחֲרִית וְעַרְבִית. וְהַכְנָסַת אוֹרְחִים. וּבִקּוּר חוֹלִים. וְהַכְנָסַת כַּלָּה. וּלְוָיַת הַמֵּת. וְעִיּוּן תְּפִלָּה. וַהֲבָאַת שָׁלוֹם בֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ. וְתַלְמוּד תּוֹרָה כְּנֶגֶד כֻּלָּם:

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר נָתַן (נ״א הַנּוֹתֵן) לַשֶּׂכְוִי בִינָה לְהַבְחִין בֵּין יוֹם וּבֵין לָיְלָה:

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁלֹּא עָשַׂנִי גּוֹי (נ״א נָכְרִי):

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁלֹּא עָשַׂנִי עֶבֶד:

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁלֹּא עָשַׂנִי אִשָּׁה:

(נשים מברכות: בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁעָשַׂנִי כִּרְצוֹנוֹ:)

(בקצת קהלות מוסיפין: בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם מַגְבִּיהַּ שְׁפָלִים:)

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם פּוֹקֵחַ עִוְרִים:

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם מַלְבִּיש עֲרֻמִּים:

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם מַתִּיר אֲסוּרִים:

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם זוֹקֵף כְּפוּפִים:

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם רוֹקַע הָאָרֶץ עַל־הַמָּיִם:

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁעָשָׂה לִי כָּל־צָרְכִּי:

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הַמֵּכִין מִצְעֲדֵי־גָבֶר:

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אוֹזֵר יִשְׂרָאֵל בִּגְבוּרָה:

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם עוֹטֵר יִשְׂרָאֵל בְּתִפְאָרָה:

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הַנּוֹתֵן לַיָּעֵף כֹּחַ:

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הַמַּעֲבִיר שֵׁנָה מֵעֵינַי וּתְנוּמָה מֵעַפְעַפָּי.

וִיהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁתַּרְגִּילֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ וְדַבְּקֵנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ. וְאַל תְּבִיאֵנוּ לֹא לִידֵי חֵטְא וְלֹא לִידֵי עֲבֵרָה וְעָוֹן וְלֹא לִידֵי נִסָּיוֹן וְלֹא לִידֵי בִזָּיוֹן. וְאַל תַּשְׁלֵט־בָּנוּ יֵצֶר הָרָע. וְהַרְחִיקֵנוּ מֵאָדָם רָע וּמֵחָבֵר רָע. וְדַבְּקֵנוּ בְּיֵצֶר הַטּוֹב וּבְמַעֲשִׂים טוֹבִים. וְכֹף אֶת־יִצְרֵנוּ לְהִשְׁתַּעְבֵּד־לָךְ. וּתְּנֵנוּ הַיּוֹם וּבְכָל־יוֹם לְחֵן וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל־רוֹאֵינוּ. וְתִגְמְלֵנוּ חֲסָדִים טוֹבִים. בָּרוּךְ אַתָּה יי גּוֹמֵל חֲסָדִים טוֹבִים לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהַי וֵאלֹהֵי אֲבוֹתַי. שֶׁתַּצִּילֵנִי הַיּוֹם וּבְכָל־יוֹם מֵעַזִּי פָנִים וּמֵעַזּוּת פָּנִים מֵאָדָם רָע וּמֵחָבֵר רָע וּמִשָּׁכֵן רָע וּמִפֶּגַע רָע וּמִשָּׂטָן הַמַּשְׁחִית מִדִּין קָשֶׁה וּמִבַּעַל דִּין קָשֶׁה. בֵּין שֶׁהוּא בֶן־בְּרִית וּבֵין שֶׁאֵינוֹ בֶן־בְּרִית:

בארצות מזרח אירופה נחפשט המנהג לומר כאן פרשת עקידה (ולדעת הגר"א אין לאמרה)

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ זָכְרֵנוּ בְּזִכָּרוֹן טוֹב לְפָנֶיךָ וּפָקְדֵנוּ בִּפְקֻדַּת יְשׁוּעָה וְרַחֲמִים מִשְּׁמֵי שְׁמֵי קֶדֶם וּזְכָר לָנוּ יי אֱלֹהֵינוּ אַהֲבַת הַקְּדוּמוֹנִים אַבְרָהָם יִצְחָק וְיִשְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ אֶת־הַבְּרִית וְאֶת־הַחֶסֶד וְאֶת הַשְּׁבוּעָה שֶׁנִּשְׁבַּעְתָּ לְאַבְרָהָם אָבִינוּ בְּהַר הַמּוֹרִיָּה וְאֶת־הָעֲקֵדָה שֶׁעָקַד אֶת־יִצְחָק בְּנוֹ עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ. כַּכָּתוּב בְּתוֹרָתֶךָ:

וַיְהִי אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְהָאֱלֹהִים נִסָּה אֶת־אַבְרָהָם. וַיֹּאמֶר אֵלָיו אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר הִנֵּנִי: וַיֹּאמֶר קַח־נָא אֶת־בִּנְךָ אֶת־יְחִידְךָ אֲשֶׁר־אָהַבְתָּ אֶת־יִצְחָק וְלֶךְ־לְךָ אֶל־אֶרֶץ הַמֹּרִיָּה. וְהַעֲלֵהוּ שָׁם לְעֹלָה עַל אַחַד הֶהָרִים אֲשֶׁר אֹמַר אֵלֶיךָ: וַיַּשְׁכֵּם אַבְרָהָם בַּבֹּקֶר וַיַּחֲבֹשׁ אֶת־חֲמֹרוֹ וַיִּקַּח אֶת־שְׁנֵי נְעָרָיו אִתּוֹ וְאֵת יִצְחָק בְּנוֹ. וַיְבַקַּע עֲצֵי עֹלָה וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־אָמַר־לוֹ הָאֱלֹהִים: בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וַיִּשָּׂא אַבְרָהָם אֶת־עֵינָיו וַיַּרְא אֶת־הַמָּקוֹם מֵרָחֹק: וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל־נְעָרָיו שְׁבוּ־לָכֶם פֹּה עִם־הַחֲמוֹר וַאֲנִי וְהַנַּעַר נֵלְכָה עַד־כֹּה. וְנִשְׁתַּחֲוֶה וְנָשׁוּבָה אֲלֵיכֶם: וַיִּקַּח אַבְרָהָם אֶת־עֲצֵי הָעֹלָה וַיָּשֶׂם עַל־יִצְחָק בְּנוֹ. וַיִּקַּח בְּיָדוֹ אֶת־הָאֵשׁ וְאֶת־הַמַּאֲכֶלֶת וַיֵּלְכוּ שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו: וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל־אַבְרָהָם אָבִיו וַיֹּאמֶר אָבִי וַיֹּאמֶר הִנֶּנִּי בְנִי. וַיֹּאמֶר הִנֵּה הָאֵשׁ וְהָעֵצִים וְאַיֵּה הַשֶּׂה לְעֹלָה: וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֱלֹהִים יִרְאֶה־לּוֹ הַשֶּׂה לְעֹלָה בְּנִי. וַיֵּלְכוּ שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו: וַיָּבֹאוּ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר־לוֹ הָאֱלֹהִים וַיִּבֶן שָׁם אַבְרָהָם אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וַיַּעֲרֹךְ אֶת הָעֵצִים. וַיַּעֲקֹד אֶת־יִצְחָק בְּנוֹ וַיָּשֶׂם אֹתוֹ עַל־הַמִּזְבֵּחַ מִמַּעַל לָעֵצִים: וַיִּשְׁלַח אַבְרָהָם אֶת־יָדוֹ וַיִּקַּח אֶת־הַמַּאֲכֶלֶת. לִשְׁחֹט אֶת־בְּנוֹ: וַיִּקְרָא אֵלָיו מַלְאַךְ יי מִן־הַשָּׁמַיִם וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אַבְרָהָם. וַיֹּאמֶר הִנֵּנִי: וַיֹּאמֶר אַל־תִּשְׁלַח יָדְךָ אֶל־הַנַּעַר וְאַל־תַּעַשׂ לוֹ מְאוּמָה. כִּי עַתָּה יָדַעְתִּי כִּי־יְרֵא אֱלֹהִים אַתָּה וְלֹא חָשַׂכְתָּ אֶת־בִּנְךָ אֶת־יְחִידְךָ מִמֶּנִּי: וַיִּשָּׂא אַבְרָהָם אֶת־עֵינָיו וַיַּרְא וְהִנֵּה־אַיִל אַחַר נֶאֱחַז בַּסְּבַךְ בְּקַרְנָיו. וַיֵּלֶךְ אַבְרָהָם וַיִּקַּח אֶת־הָאַיִל וַיַּעֲלֵהוּ לְעֹלָה תַּחַת בְּנוֹ: וַיִּקְרָא אַבְרָהָם שֵׁם־הַמָּקוֹם הַהוּא יי יִרְאֶה. אֲשֶׁר יֵאָמֵר הַיּוֹם בְּהַר יי יֵרָאֶה: וַיִּקְרָא מַלְאַךְ יי אֶל־אַבְרָהָם. שֵׁנִית מִן־הַשָּׁמָיִם: וַיֹּאמֶר בִּי נִשְׁבַּעְתִּי נְאֻם־יי. כִּי יַעַן אֲשֶׁר עָשִׂיתָ אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה וְלֹא חָשַׂכְתָּ אֶת־בִּנְךָ אֶת־יְחִידֶךָ: כִּי־בָרֵךְ אֲבָרֶכְךָ וְהַרְבָּה אַרְבֶּה אֶת־זַרְעֲךָ כְּכוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְכַחוֹל אֲשֶׁר עַל־שְׂפַת הַיָּם. וְיָרַשׁ זַרְעֲךָ אֵת שַׁעַר אֹיְבָיו: וְהִתְבָּרְכוּ בְזַרְעֲךָ כֹּל גּוֹיֵי הָאָרֶץ. עֵקֶב אֲשֶׁר שָׁמַעְתָּ בְּקֹלִי: וַיָּשָׁב אַבְרָהָם אֶל־נְעָרָיו וַיָּקֻמוּ וַיֵּלְכוּ יַחְדָּו אֶל־בְּאֵר שָׁבַע. וַיֵּשֶׁב אַבְרָהָם בִּבְאֵר שָׁבַע:

רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁתִּזָּכֵר־לָנוּ בְּרִית אֲבוֹתֵינוּ כְּמוֹ שֶׁכָּבַשׁ אַבְרָהָם אָבִינוּ אֶת רַחֲמָיו מִבֶּן יְחִידוֹ וְרָצָה לִשְׁחֹט אוֹתוֹ כְּדֵי לַעֲשׂוֹת רְצוֹנְךָ כֵּן יִכְבְּשׁוּ רַחֲמֶיךָ אֶת כַּעַסְךָ מֵעָלֵינוּ וְיָגֹלוּ רַחֲמֶיךָ עַל מִדּוֹתֶיךָ וְתִכָּנֵס אִתָּנוּ לִפְנִים מִשּׁוּרַת דִּינֶךָ וְתִתְנַהֵג עִמָּנוּ יי אֱלֹהֵינוּ בְּמִדַּת הַחֶסֶד וּבְמִדַּת הָרַחֲמִים. וּבְטוּבְךָ הַגָּדוֹל יָשׁוּב חֲרוֹן אַפְּךָ מֵעַמְּךָ וּמֵעִירְךָ וּמֵאַרְצְךָ וּמִנַּחֲלָתֶךָ. וְקַיֵּם־לָנוּ יי אֱלֹהֵינוּ אֵת הַדָּבָר שֶׁהִבְטַחְתָּנוּ עַל יְדֵי מֹשֶׁה עַבְדֶּךָ. כָּאָמוּר. וְזָכַרְתִּי אֶת־בְּרִיתִי יַעֲקוֹב וְאַף אֶת־בְּרִיתִי יִצְחָק וְאַף אֶת־בְּרִיתִי אַבְרָהָם אֶזְכֹּר וְהָאָרֶץ אֶזְכֹּר:

[לְעוֹלָם יְהֵא אָדָם יָרֵא שָׁמַיִם בְּסֵתֶר (וּבְגָלוּי) וּמוֹדֶה עַל־הָאֱמֶת וְדוֹבֵר אֱמֶת בְּלִבָּבוֹ וְיַשְׁכֵּם וְיֹאמַר:]

רִבּוֹן כָּל־הָעוֹלָמִים לֹא עַל־צִדְקוֹתֵינוּ אֲנַחְנוּ מַפִּילִים תַּחֲנוּנֵינוּ לְפָנֶיךָ כִּי עַל רַחֲמֶיךָ הָרַבִּים. מָה אָנוּ. מֶה חַיֵּינוּ. מֶה חַסְדֵּנוּ. מַה־צִּדְקֵנוּ (נ"א צִדְקוֹתֵינוּ) מַה־יְּשׁוּעָתֵנוּ (נ"א יְשׁוּעָתֵנוּ) מַה־כֹּחֵנוּ. מַה־גְּבוּרָתֵנוּ.

מַה־נֹּאמַר לְפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ. הֲלֹא כָּל־הַגִּבּוֹרִים כְּאַיִן לְפָנֶיךָ. וְאַנְשֵׁי הַשֵּׁם כְּלֹא הָיוּ. וַחֲכָמִים כְּבְלִי מַדָּע. וּנְבוֹנִים כִּבְלִי הַשְׂכֵּל. כִּי רֹב מַעֲשֵׂיהֶם תֹּהוּ. וִימֵי חַיֵּיהֶם הֶבֶל לְפָנֶיךָ. וּמוֹתַר הָאָדָם מִן־הַבְּהֵמָה אָיִן. כִּי הַכֹּל הָבֶל:

אֲבָל אֲנַחְנוּ עַמְּךָ בְּנֵי בְרִיתֶךָ. בְּנֵי אַבְרָהָם אֹהַבְךָ שֶׁנִּשְׁבַּעְתָּ לוֹ בְּהַר הַמֹּרִיָּה. זֶרַע יִצְחָק יְחִידוֹ שֶׁנֶּעֱקַד עַל גַּב־הַמִּזְבֵּחַ. עֲדַת יַעֲקֹב בְּנְךָ בְּכֹרֶךָ שֶׁמֵּאַהֲבָתְךָ שֶׁאָהַבְתָּ אֹתוֹ וּמִשִּׂמְחָתְךָ שֶׁשָּׂמַחְתָּ בּוֹ קָרָאתָ אֶת־שְׁמוֹ יִשְׂרָאֵל וִישֻׁרוּן:

לְפִיכָךְ אֲנַחְנוּ חַיָּבִים לְהוֹדוֹת לְךָ וּלְשַׁבֵּחֲךָ וּלְפָאֶרְךָ וּלְבָרֵךְ וּלְקַדֵּשׁ וְלָתֵת־שֶׁבַח וְהוֹדָיָה לִשְׁמֶךָ. אַשְׁרֵינוּ מַה־טּוֹב חֶלְקֵנוּ וּמַה־נָּעִים גּוֹרָלֵנוּ וּמַה־יָּפָה יְרֻשָּׁתֵנוּ. אַשְׁרֵינוּ שֶׁאֲנַחְנוּ מַשְׁכִּימִים וּמַעֲרִיבִים עֶרֶב וָבֹקֶר וְאוֹמְרִים פַּעֲמַיִם בְּכָל־יוֹם

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יי אֱלֹהֵינוּ יי אֶחָד:

בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

אַתָּה הוּא עַד שֶׁלֹּא נִבְרָא הָעוֹלָם אַתָּה הוּא מִשֶּׁנִּבְרָא הָעוֹלָם. אַתָּה הוּא בָּעוֹלָם הַזֶּה וְאַתָּה הוּא לָעוֹלָם הַבָּא. קַדֵּשׁ אֶת־שִׁמְךָ עַל מְקַדְּשֵׁי שְׁמֶךָ וְקַדֵּשׁ אֶת־שִׁמְךָ בְּעֹלָמֶךָ. וּבִישׁוּעָתְךָ תָּרוּם וְתַגְבִּיהַּ קַרְנֵנוּ. בָּרוּךְ אַתָּה יי מְקַדֵּשׁ אֶת־שִׁמְךָ (נ״א אֶת־שְׁמוֹ) בָּרַבִּים:

אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ וּבִשְׁמֵי הַשָּׁמַיִם הָעֶלְיוֹנִים. אֱמֶת אַתָּה הוּא רִאשׁוֹן וְאַתָּה הוּא אַחֲרוֹן וּמִבַּלְעָדֶיךָ אֵין אֱלֹהִים. קַבֵּץ קְוִיךָ מֵאַרְבַּע כַּנְפוֹת הָאָרֶץ. יַכִּירוּ וְיֵדְעוּ כָּל־בָּאֵי עוֹלָם כִּי אַתָּה־הוּא הָאֱלֹהִים לְבַדְּךָ לְכֹל מַמְלְכוֹת הָאָרֶץ. אַתָּה עָשִׂיתָ אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ אֶת־הַיָּם וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר בָּם. וּמִי בְּכָל־מַעֲשֶׂה יָדֶיךָ בָּעֶלְיוֹנִים אוֹ בַּתַּחְתּוֹנִים שֶׁיֹּאמַר לְךָ מַה־תַּעֲשֶׂה. אָבִינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם עֲשֵׂה עִמָּנוּ חֶסֶד בַּעֲבוּר שִׁמְךָ הַגָּדוֹל שֶׁנִּקְרָא עָלֵינוּ. וְקַיֵּם־לָנוּ יי אֱלֹהֵינוּ מַה־שֶּׁכָּתוּב. בָּעֵת הַהִיא אָבִיא אֶתְכֶם וּבָעֵת קַבְּצִי אֶתְכֶם כִּי־אֶתֵּן אֶתְכֶם לְשֵׁם וְלִתְהִלָּה בְּכֹל עַמֵּי הָאָרֶץ בְּשׁוּבִי אֶת־שְׁבוּתֵיכֶם לְעֵינֵיכֶם אָמַר־יי:

במנהג אשכנז המערבי אומרים כאן ברכת התורה

וַיְדַבֵּר יי אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: וְעָשִׂיתָ כִּיּוֹר נְחֹשֶׁת וְכַנּוֹ נְחֹשֶׁת לְרַחְצָה. וְנָתַתָּ אֹתוֹ בֵּין אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין־הַמִּזְבֵּחַ וְנָתַתָּ שָׁמָּה מָיִם: וְרָחֲצוּ אַהֲרֹן וּבָנָיו מִמֶּנּוּ. אֶת־יְדֵיהֶם וְאֶת־רַגְלֵיהֶם: בְּבֹאָם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד יִרְחֲצוּ־מַיִם וְלֹא יָמֻתוּ. אוֹ בְּגִשְׁתָּם אֶל־הַמִּזְבֵּחַ לְשָׁרֵת לְהַקְטִיר אִשֶּׁה לַיי: וָרָחֲצוּ יְדֵיהֶם וְרַגְלֵיהֶם וְלֹא יָמֻתוּ. וְהָיְתָה לָהֶם חָק־עוֹלָם לוֹ וּלְזַרְעוֹ לְדֹרֹתָם:

וַיְדַבֵּר יי אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: צַו אֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו לֵאמֹר זֹאת תּוֹרַת הָעֹלָה. הִיא הָעֹלָה עַל מוֹקְדָהּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ כָּל־הַלַּיְלָה עַד־הַבֹּקֶר וְאֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ תּוּקַד בּוֹ: וְלָבַשׁ הַכֹּהֵן מִדּוֹ בַד וּמִכְנְסֵי־בַד יִלְבַּשׁ עַל־בְּשָׂרוֹ וְהֵרִים אֶת־הַדֶּשֶׁן אֲשֶׁר תֹּאכַל הָאֵשׁ אֶת־הָעֹלָה עַל־הַמִּזְבֵּחַ. וְשָׂמוֹ אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ: וּפָשַׁט אֶת־בְּגָדָיו וְלָבַשׁ בְּגָדִים אֲחֵרִים. וְהוֹצִיא אֶת־הַדֶּשֶׁן אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה אֶל־מָקוֹם טָהוֹר: וְהָאֵשׁ עַל־הַמִּזְבֵּחַ תּוּקַד־בּוֹ לֹא תִכְבֶּה וּבִעֵר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן עֵצִים בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר. וְעָרַךְ עָלֶיהָ הָעֹלָה וְהִקְטִיר עָלֶיהָ חֶלְבֵי הַשְּׁלָמִים: אֵשׁ תָּמִיד תּוּקַד עַל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא תִכְבֶּה:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁתְּרַחֵם עָלֵינוּ וְתִמְחַל לָנוּ עַל כָּל חַטֹּאתֵינוּ וּתְכַפֵּר לָנוּ אֶת כָּל עֲוֹנוֹתֵינוּ וְתִסְלַח לְכָל פְּשָׁעֵינוּ וְתִבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ וְנַקְרִיב לְפָנֶיךָ קָרְבַּן הַתָּמִיד שֶׁיְּכַפֵּר בַּעֲדֵינוּ כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְתָּ עָלֵינוּ בְּתוֹרָתֶךָ עַל יְדֵי מֹשֶׁה עַבְדֶּךָ מִפִּי כְבוֹדֶךָ כָּאָמוּר:

וַיְדַבֵּר יי אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: צַו אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם. אֶת־קָרְבָּנִי לַחְמִי לְאִשַּׁי רֵיחַ נִיחֹחִי תִּשְׁמְרוּ לְהַקְרִיב לִי בְּמוֹעֲדוֹ: וְאָמַרְתָּ לָהֶם זֶה הָאִשֶּׁה אֲשֶׁר תַּקְרִיבוּ לַיי. כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה תְמִימִם שְׁנַיִם לַיּוֹם עֹלָה תָמִיד: אֶת־הַכֶּבֶשׂ אֶחָד תַּעֲשֶׂה בַבֹּקֶר. וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַּעֲשֶׂה בֵּין הָעַרְבָּיִם: וַעֲשִׂירִית הָאֵיפָה סֹלֶת לְמִנְחָה. בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן כָּתִית רְבִיעִת הַהִין: עֹלַת תָּמִיד. הָעֲשִׂיָה בְּהַר סִינַי לְרֵיחַ נִיחֹחַ אִשֶּׁה לַיי: וְנִסְכּוֹ רְבִיעִת הַהִין לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד. בַּקֹּדֶשׁ הַסֵּךְ נֶסֶךְ שֵׁכָר לַיי: וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַּעֲשֶׂה בֵּין הָעַרְבָּיִם. כְּמִנְחַת הַבֹּקֶר וּכְנִסְכּוֹ תַּעֲשֶׂה אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיי:

וְשָׁחַט אֹתוֹ עַל יֶרֶךְ הַמִּזְבֵּחַ צָפֹנָה לִפְנֵי יי. וְזָרְקוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת־דָּמוֹ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁתְּהֵא אֲמִירָה זוֹ חֲשׁוּבָה וּמְרֻצָּה לְפָנֶיךָ כְּאִלּוּ הִקְרַבְנוּ קָרְבַּן הַתָּמִיד בְּמוֹעֲדוֹ וּבְמְקוֹמוֹ וּכְהִלְכָתוֹ:

אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ שֶׁהִקְטִירוּ אֲבוֹתֵינוּ לְפָנֶיךָ אֶת־קְטֹרֶת הַסַּמִּים בִּזְמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּם. כַּאֲשֶׁר צִוִּיתָ אוֹתָם עַל יְדֵי מֹשֶׁה נְבִיאֶךָ כַּכָּתוּב בְּתוֹרָתֶךָ:

וַיֹּאמֶר יי אֶל־מֹשֶׁה קַח־לְךָ סַמִּים נָטָף וּשְׁחֵלֶת וְחֶלְבְּנָה סַמִּים וּלְבֹנָה זַכָּה. בַּד בְּבַד יִהְיֶה: וְעָשִׂיתָ אֹתָהּ קְטֹרֶת רֹקַח מַעֲשֵׂה רוֹקֵחַ. מְמֻלָּח טָהוֹר קֹדֶשׁ: וְשָׁחַקְתָּ מִמֶּנָּה הָדֵק וְנָתַתָּה מִמֶּנָּה לִפְנֵי הָעֵדֻת בְּאֹהֶל מוֹעֵד אֲשֶׁר אִוָּעֵד אִתְּךָ שָׁמָּה. קֹדֶשׁ קָדָשִׁים תִּהְיֶה לָכֶם: וְנֶאֱמַר. וְהִקְטִיר עָלָיו אַהֲרֹן קְטֹרֶת סַמִּים. בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר בְּהֵיטִיבוֹ אֶת־הַנֵּרֹת יַקְטִירֶנָּה: וּבְהַעֲלֹת אַהֲרֹן אֶת־הַנֵּרֹת בֵּין הָעַרְבַּיִם יַקְטִירֶנָּה. קְטֹרֶת תָּמִיד לִפְנֵי יי לְדֹרֹתֵיכֶם:

תָּנוּ רַבָּנָן פִּטּוּם הַקְּטֹרֶת כֵּיצַד. שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים וּשְׁמוֹנֶה מָנִים הָיוּ בָהּ. שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים וַחֲמִשָּׁה כְּמִנְיַן יְמוֹת הַחַמָּה. מָנֶה לְכָל יוֹם פְּרָס בְּשַׁחֲרִית וּפְרָס בֵּין הָעַרְבָּיִם וּשְׁלֹשָׁה מָנִים יְתֵרִים שֶׁמֵּהֶם מַכְנִיס כֹּהֵן גָּדוֹל מְלֹא חָפְנָיו בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים. וּמַחֲזִירָם לְמַכְתֶּשֶׁת בְּעֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים. וְשׁוּחֲקָן יָפֶה כְּדֵי שֶׁתְּהֵא דַקָּה מִן הַדַּקָּה. וְאַחַד עָשָׂר סַמָּנִים הָיוּ בָהּ. וְאֵלּוּ הֵן הַצָּרִי וְהַצִּפֹּרֶן הַחֶלְבְּנָה וְהַלְּבוֹנָה מִשְׁקַל שִׁבְעִים שִׁבְעִים מָנֶה. מוֹר וּקְצִיעָה שִׁבֹּלֶת נֵרְדְּ וְכַרְכֹּם מִשְׁקַל שִׁשָּׁה עָשָׂר שִׁשָּׁה עָשָׂר מָנֶה. הַקֹּשְׁט שְׁנֵים עָשָׂר וְקִלּוּפָה שְׁלֹשָׁה וְקִנָּמוֹן תְּשִׁעָה. בּוֹרִית כַּרְשִׁינָה תְּשִׁעָה קַבִּין. יַיִן קַפְרִיסִין סְאִין תְּלָתָא וְקַבִּין תְּלָתָא. וְאִם אֵין־לוֹ יַיִן קַפְרִיסִין מֵבִיא חֲמַר חִוַּרְיָן עַתִּיק. מֶלַח סְדוֹמִית רֹבַע הַקָּב מַעֲלֶה עָשָׁן כָּל שֶׁהוּא. רַבִּי נָתָן אוֹמֵר אַף כִּפַּת הַיַּרְדֵּן כָּל שֶׁהוּא. וְאִם נָתַן בָּהּ דְּבַשׁ פְּסָלָהּ. וְאִם חִסֵּר אַחַת מִכָּל סַמָּנֶיהָ חַיָּב מִיתָה: רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר הַצָּרִי אֵינוֹ אֶלָּא שְׂרָף הַנּוֹטֵף מֵעֲצֵי הַקְּטָף. בּוֹרִית כַּרְשִׁינָה שֶׁשָּׁפִין בָּהּ אֶת הַצִּפֹּרֶן כְּדֵי שֶׁתְּהֵא נָאָה. יַיִן קַפְרִיסִין שֶׁשּׁוֹרִין בּוֹ אֶת הַצִּפֹּרֶן כְּדֵי שֶׁתְּהֵא עַזָּה. וַהֲלֹא מֵי רַגְלַיִם יָפִין לָהּ. אֶלָּא שֶׁאֵין מַכְנִיסִין מֵי רַגְלַיִם בָּעֲזָרָה מִפְּנֵי הַכָּבוֹד:

תַּנְיָא רַבִּי נָתָן אוֹמֵר כְּשֶׁהוּא שׁוֹחֵק אוֹמֵר הָדֵק הֵיטֵב הֵיטֵב הָדֵק. מִפְּנֵי שֶׁהַקּוֹל יָפֶה לַבְּשָׂמִים. פִּטְמָהּ לַחֲצָאִין כְּשָׁרָה. לְשָׁלִישׁ וְלִרְבִיעַ לֹא שָׁמַעְנוּ. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה זֶה הַכְּלָל אִם כְּמִדָּתָהּ כְּשֵׁרָה לַחֲצָאִין. וְאִם חִסֵּר אַחַת מִכָּל סַמָּנֶיהָ חַיָּב מִיתָה:

תַּנְיָא בַּר קַפָּרָא אוֹמֵר אַחַת לְשִׁשִּׁים אוֹ לְשִׁבְעִים שָׁנָה הָיְתָה בָאָה שֶׁל שִׁירַיִם לַחֲצָאִין. וְעוֹד תָּנֵי בַּר קַפָּרָא אִלּוּ הָיָה נוֹתֵן בָּהּ קוֹרְטוֹב שֶׁל דְּבַשׁ אֵין אָדָם יָכוֹל לַעֲמוֹד מִפְּנֵי רֵיחָהּ. וְלָמָּה אֵין מְעָרְבִין בָּהּ דְּבַשׁ מִפְּנֵי שֶׁהַתּוֹרָה אָמְרָה כִּי כָל שְׂאוֹר וְכָל דְּבַשׁ לֹא תַקְטִירוּ מִמֶּנּוּ אִשֶּׁה לַיי׳:

יי׳ צְבָאוֹת עִמָּנוּ מִשְׂגָּב לָנוּ אֱלֹהֵי יַעֲקֹב סֶלָה ג״פ: יי׳ צְבָאוֹת אַשְׁרֵי אָדָם בֹּטֵחַ בָּךְ ג״פ: יי׳ הוֹשִׁיעָה הַמֶּלֶךְ יַעֲנֵנוּ בְיוֹם קָרְאֵנוּ ג״פ: אַתָּה סֵתֶר לִי מִצַּר תִּצְּרֵנִי רָנֵּי פַלֵּט תְּסוֹבְבֵנִי סֶלָה: וְעָרְבָה לַיי׳ מִנְחַת יְהוּדָה וִירוּשָׁלִָם כִּימֵי עוֹלָם וּכְשָׁנִים קַדְמוֹנִיּוֹת:

אַבַּיֵּי הָוָה מְסַדֵּר סִדֵּר הַמַּעֲרָכָה מִשְׁמָא דְּגַמְרָא וְאַלְּבָא דְּאַבָּא שָׁאוּל. מַעֲרָכָה גְּדוֹלָה קוֹדֶמֶת לְמַעֲרָכָה שְׁנִיָּה שֶׁל קְטֹרֶת. וּמַעֲרָכָה שְׁנִיָּה שֶׁל קְטֹרֶת קוֹדֶמֶת לְסִדּוּר שְׁנֵי גְזֵרֵי עֵצִים. וְסִדּוּר שְׁנֵי גְזֵרֵי עֵצִים קוֹדֵם לְדִשּׁוּן מִזְבַּח הַפְּנִימִי. וְדִשּׁוּן מִזְבַּח הַפְּנִימִי קוֹדֵם לַהֲטָבַת חָמֵשׁ נֵרוֹת. וַהֲטָבַת חָמֵשׁ נֵרוֹת קוֹדֶמֶת לְדַם הַתָּמִיד. וְדַם הַתָּמִיד קוֹדֵם לַהֲטָבַת שְׁתֵּי נֵרוֹת. וַהֲטָבַת שְׁתֵּי נֵרוֹת קוֹדֶמֶת לִקְטֹרֶת. וּקְטֹרֶת קוֹדֶמֶת לְאֵבָרִים. וְאֵבָרִים לְמִנְחָה. וּמִנְחָה לַחֲבִתִּין. חַבִּתִּין לִנְסָכִין. וּנְסָכִין לְמוּסָפִין. וּמוּסָפִין לְבָזִיכִין. וּבָזִיכִין קוֹדְמִין לְחָמִיד שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם. שֶׁנֶּאֱמַר וְעָרַךְ עָלֶיהָ הָעוֹלָה וְהִקְטִיר עָלֶיהָ חֶלְבֵי הַשְּׁלָמִים: עָלֶיהָ הַשְּׁלֵם כָּל הַקָּרְבָּנוֹת כֻּלָּם:

אָנָּא בְּכֹחַ גְּדֻלַּת יְמִינְךָ תַּתִּיר צְרוּרָה. אבג״יתץ

קַבֵּל רִנַּת עַמְּךָ שַׂגְּבֵנוּ טַהֲרֵנוּ נוֹרָא. קרע״שטן

נָא גִּבּוֹר דּוֹרְשֶׁיךָ יִחוּדְךָ כְּבָבַת שָׁמְרֵם. נגד״יכש

בָּרְכֵם טַהֲרֵם רַחֲמֵם צִדְקָתְךָ תָּמִיד גְּמֹלֵם. בטר״צתג

חֲסִין קָדוֹשׁ בְּרֹב טוּבְךָ נַהֵל עֲדָתֶךָ. חקב״טנע

יָחִיד גֵּאֶה לְעַמְּךָ פְּנֵה זוֹכְרֵי קְדֻשָּׁתֶךָ. יגל״פזק

שַׁוְעָתֵנוּ קַבֵּל וּשְׁמַע צַעֲקָתֵנוּ יוֹדֵעַ תַּעֲלֻמוֹת. שקו״צית

בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

רִבּוֹן הָעוֹלָמִים אַתָּה צִוִּיתָנוּ לְהַקְרִיב קָרְבַּן הַתָּמִיד בְּמוֹעֲדוֹ וְלִהְיוֹת כֹּהֲנִים בַּעֲבוֹדָתָם וּלְוִיִּם בְּדוּכָנָם וְיִשְׂרָאֵל בְּמַעֲמָדָם. וְעַתָּה בַּעֲוֹנוֹתֵינוּ חָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וּבָטַל הַתָּמִיד וְאֵין לָנוּ לֹא כֹהֵן בַּעֲבוֹדָתוֹ וְלֹא לֵוִי בְּדוּכָנוֹ וְלֹא יִשְׂרָאֵל בְּמַעֲמָדוֹ. וְאַתָּה אָמַרְתָּ וּנְשַׁלְּמָה פָרִים שְׂפָתֵינוּ. לָכֵן יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי׳ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁיְּהֵא שִׂיחַ שִׂפְתוֹתֵינוּ חָשׁוּב וּמְקֻבָּל וּמְרֻצֶּה לְפָנֶיךָ כְּאִלּוּ הִקְרַבְנוּ קָרְבַּן הַתָּמִיד בְּמוֹעֲדוֹ. וְעָמַדְנוּ עַל מַעֲמָדוֹ:

בשבת אומרים זה:

וּבְיוֹם הַשַּׁבָּת שְׁנֵי־כְבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה תְּמִימִם. וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בַשָּׁמֶן וְנִסְכּוֹ: עֹלַת שַׁבַּת בְּשַׁבַּתּוֹ. עַל־עֹלַת הַתָּמִיד וְנִסְכָּהּ:

א אֵיזֶהוּ מְקוֹמָן שֶׁלַּזְּבָחִים. קָדְשֵׁי קָדָשִׁים שְׁחִיטָתָן בַּצָּפוֹן. פָּר וְשָׂעִיר שֶׁלְּיוֹם הַכִּפּוּרִים שְׁחִיטָתָן בַּצָּפוֹן וְקִבּוּל דָּמָן בִּכְלִי שָׁרֵת בַּצָּפוֹן. וְדָמָן טָעוּן הַזָּיָה עַל־בֵּין הַבַּדִּים וְעַל הַפָּרֹכֶת וְעַל־מִזְבַּח הַזָּהָב. מַתְּנָה אַחַת מֵהֶן מְעַכֶּבֶת. שְׁיָרֵי הַדָּם הָיָה שׁוֹפֵךְ עַל יְסוֹד מַעֲרָבִי שֶׁלַּמִּזְבֵּחַ הַחִיצוֹן. אִם־לֹא נָתַן לֹא עִכֵּב: ב פָּרִים הַנִּשְׂרָפִים וּשְׂעִירִים הַנִּשְׂרָפִים. שְׁחִיטָתָן בַּצָּפוֹן. וְקִבּוּל דָּמָן בִּכְלִי שָׁרֵת בַּצָּפוֹן. וְדָמָן טָעוּן הַזָּיָה עַל־הַפָּרֹכֶת וְעַל־מִזְבַּח הַזָּהָב. מַתְּנָה אַחַת מֵהֶן מְעַכֶּבֶת. שְׁיָרֵי הַדָּם הָיָה שׁוֹפֵךְ עַל יְסוֹד מַעֲרָבִי שֶׁלַּמִּזְבֵּחַ הַחִיצוֹן. אִם־לֹא נָתַן לֹא עִכֵּב. אֵלּוּ וְאֵלּוּ נִשְׂרָפִין בְּבֵית הַדֶּשֶׁן: ג חַטֹּאת הַצִּבּוּר וְהַיָּחִיד. אֵלּוּ הֵן חַטֹּאת הַצִּבּוּר שְׂעִירֵי רָאשֵׁי חֳדָשִׁים וְשֶׁלַּמּוֹעֲדוֹת. שְׁחִיטָתָן בַּצָּפוֹן וְקִבּוּל דָּמָן בִּכְלִי שָׁרֵת בַּצָּפוֹן. וְדָמָן טָעוּן אַרְבַּע מַתָּנוֹת עַל אַרְבַּע קְרָנוֹת. כֵּיצַד. עָלָה בַכֶּבֶשׁ וּפָנָה לַסּוֹבֵב

וּבָא־לוֹ לְקֶרֶן דְּרוֹמִית מִזְרָחִית. מִזְרָחִית צְפוֹנִית. צְפוֹנִית מַעֲרָבִית. מַעֲרָבִית דְּרוֹמִית. שְׁיָרֵי הַדָּם הָיָה שׁוֹפֵךְ עַל יְסוֹד דְּרוֹמִי. וְנֶאֱכָלִין לִפְנִים מִן־הַקְּלָעִים לְזִכְרֵי כְהֻנָּה בְּכָל־מַאֲכָל לְיוֹם וָלַיְלָה עַד־חֲצוֹת: ד הָעוֹלָה קֹדֶשׁ קָדָשִׁים. שְׁחִיטָתָהּ בַּצָּפוֹן וְקִבּוּל דָּמָהּ בִּכְלִי שָׁרֵת בַּצָּפוֹן. וְדָמָהּ טָעוּן שְׁתֵּי מַתָּנוֹת שֶׁהֵן אַרְבַּע. וּטְעוּנָה הַפְשֵׁט וְנִתּוּחַ וְכָלִיל לָאִשִּׁים: ה זִבְחֵי שַׁלְמֵי צִבּוּר וַאֲשָׁמוֹת. אֵלּוּ הֵן אֲשָׁמוֹת. אָשָׁם גְּזֵלוֹת אָשָׁם מְעִילוֹת אָשָׁם שִׁפְחָה חֲרוּפָה אָשָׁם נָזִיר אָשָׁם מְצֹרָע אָשָׁם תָּלוּי. שְׁחִיטָתָן בַּצָּפוֹן. וְקִבּוּל דָּמָן בִּכְלִי שָׁרֵת בַּצָּפוֹן. וְדָמָן טָעוּן שְׁתֵּי מַתָּנוֹת שֶׁהֵן אַרְבַּע. וְנֶאֱכָלִין לִפְנִים מִן הַקְּלָעִים לְזִכְרֵי כְהֻנָּה בְּכָל־מַאֲכָל לְיוֹם וָלַיְלָה עַד חֲצוֹת: ו הַתּוֹדָה וְאֵל נָזִיר קָדָשִׁים קַלִּים. שְׁחִיטָתָן בְּכָל־מָקוֹם בָּעֲזָרָה. וְדָמָן טָעוּן שְׁתֵּי מַתָּנוֹת שֶׁהֵן אַרְבַּע. וְנֶאֱכָלִין בְּכָל הָעִיר לְכָל אָדָם בְּכָל מַאֲכָל לְיוֹם וָלַיְלָה עַד חֲצוֹת. הַמּוּרָם מֵהֶם כַּיּוֹצֵא בָהֶם. אֶלָּא שֶׁהַמּוּרָם נֶאֱכָל לַכֹּהֲנִים לְנָשֵׁיהֶם וּלְבָנֵיהֶם וּלְעַבְדֵיהֶם: ז שְׁלָמִים קָדָשִׁים קַלִּים. שְׁחִיטָתָן בְּכָל־מָקוֹם בָּעֲזָרָה. וְדָמָן טָעוּן שְׁתֵּי מַתָּנוֹת שֶׁהֵן אַרְבַּע. וְנֶאֱכָלִין בְּכָל־הָעִיר לְכָל־אָדָם בְּכָל־מַאֲכָל לְשְׁנֵי יָמִים וָלַיְלָה אֶחָד. הַמּוּרָם מֵהֶם כַּיּוֹצֵא בָהֶם. אֶלָּא שֶׁהַמּוּרָם נֶאֱכָל לַכֹּהֲנִים לְנָשֵׁיהֶם וּלְבָנֵיהֶם וּלְעַבְדֵיהֶם: ח הַבְּכוֹר וְהַמַּעֲשֵׂר וְהַפֶּסַח קָדָשִׁים קַלִּים. שְׁחִיטָתָן בְּכָל־מָקוֹם בָּעֲזָרָה. וְדָמָן טָעוּן מַתָּנָה אֶחָת. וּבְלֶבֶד שֶׁיְּהֵן כְּנֶגֶד הַיְסוֹד: שְׁנָה בַּאֲכִילָתָן. הַבְּכוֹר נֶאֱכָל לַכֹּהֲנִים וְהַמַּעֲשֵׂר לְכָל־אָדָם. וְנֶאֱכָלִין בְּכָל הָעִיר בְּכָל־מַאֲכָל לְשְׁנֵי יָמִים וָלַיְלָה אֶחָד. הַפֶּסַח אֵינוֹ נֶאֱכָל אֶלָּא בַלַּיְלָה. וְאֵינוֹ נֶאֱכָל אֶלָּא עַד־חֲצוֹת. וְאֵינוֹ נֶאֱכָל אֶלָּא לִמְנוּיָו. וְאֵינוֹ נֶאֱכָל אֶלָּא צָלִי:

רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר, בְּשֶׁלֹּשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹת הַתּוֹרָה נִדְרֶשֶׁת. מִקַּל וָחֹמֶר. וּמִגְּזֵרָה שָׁוָה. מִבִּנְיַן אָב מִכָּתוּב אֶחָד. וּמִבִּנְיַן אָב מִשְּׁנֵי כְתוּבִים. מִכְּלָל וּפְרָט. וּמִפְּרָט וּכְלָל. כְּלָל וּפְרָט וּכְלָל אִי אַתָּה דָן אֶלָּא כְּעֵין הַפְּרָט. מִכְּלָל שֶׁהוּא צָרִיךְ לִפְרָט וּמִפְּרָט שֶׁהוּא צָרִיךְ לִכְלָל. כָּל־דָּבָר שֶׁהָיָה בִּכְלָל וְיָצָא מִן־הַכְּלָל לְלַמֵּד לֹא לְלַמֵּד עַל־עַצְמוֹ יָצָא אֶלָּא לְלַמֵּד עַל־הַכְּלָל כֻּלּוֹ יָצָא. כָּל־דָּבָר שֶׁהָיָה בִּכְלָל וְיָצָא לִטְעוֹן טַעַן אַחֵר שֶׁהוּא כְּעִנְיָנוֹ יָצָא לְהָקֵל וּלְהַחְמִיר. כָּל־דָּבָר שֶׁהָיָה בִּכְלָל וְיָצָא לִטְעוֹן טַעַן אַחֵר שֶׁלֹּא כְעִנְיָנוֹ יָצָא לְהָקֵל וּלְהַחְמִיר. כָּל־דָּבָר שֶׁהָיָה בִּכְלָל וְיָצָא לִדּוֹן בְּדָבָר הֶחָדָשׁ. אִי אַתָּה יָכוֹל לְהַחֲזִירוֹ לִכְלָלוֹ עַד שֶׁיַּחֲזִירֶנּוּ הַכָּתוּב לִכְלָלוֹ בְּפֵרוּשׁ. דָּבָר הַלָּמֵד מֵעִנְיָנוֹ. וְדָבָר הַלָּמֵד מִסּוֹפוֹ. וְכֵן שְׁנֵי כְתוּבִים הַמַּכְחִישִׁים זֶה אֶת־זֶה. עַד שֶׁיָּבוֹא הַכָּתוּב הַשְּׁלִישִׁי וַיַּכְרִיעַ בֵּינֵיהֶם:

יְהִי רָצוֹן לְפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וַאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁיִּבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ: וְשָׁם נַעֲבָדְךָ בְּיִרְאָה כִּימֵי עוֹלָם וּכְשָׁנִים קַדְמֹנִיּוֹת:

קדיש דרבנן

יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּה. בְּעָלְמָא דִּי־בְרָא כִרְעוּתֵהּ וְיַמְלִיךְ מַלְכוּתֵהּ בְּחַיֵּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל בַּעֲגָלָא וּבִזְמַן קָרִיב. וְאִמְרוּ אָמֵן:

יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא:

יִתְבָּרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאַר וְיִתְרוֹמַם וְיִתְנַשֵּׂא וְיִתְהַדַּר וְיִתְעַלֶּה וְיִתְהַלַּל שְׁמֵהּ דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא.

לְעֵלָּא מִן־כָּל־בִּרְכָתָא וְשִׁירָתָא תֻּשְׁבְּחָתָא וְנֶחֱמָתָא דַּאֲמִירָן בְּעָלְמָא וְאִמְרוּ אָמֵן:

עַל יִשְׂרָאֵל וְעַל רַבָּנָן וְעַל תַּלְמִידֵיהוֹן וְעַל כָּל תַּלְמִידֵי תַלְמִידֵיהוֹן. וְעַל כָּל מָן דְּעָסְקִין בְּאוֹרָיְתָא. דִּי בְאַתְרָא (בא״י מוסיפין קַדִּישָׁא) הָדֵן וְדִי בְכָל אֲתַר וַאֲתַר. יְהֵא לְהוֹן (וּלְכוֹן) שְׁלָמָא רַבָּא וְחִנָּא וְחִסְדָּא וְרַחֲמִין וְחַיִּין אֲרִיכִין וּמְזוֹנָא רְוִיחָא וּפֻרְקָנָא מִן קֳדָם אֲבוּהוֹן דִּי בִשְׁמַיָּא (וְאַרְעָא) וְאִמְרוּ אָמֵן:

יְהֵא שְׁלָמָא רַבָּא מִן שְׁמַיָּא וְחַיִּים עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל וְאִמְרוּ אָמֵן:

עֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו הוּא יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל וְאִמְרוּ אָמֵן:

בהרבה קהלות הנוהגות מנהג פולין מוסיפין מזמור זה

ל מִזְמוֹר שִׁיר־חֲנֻכַּת הַבַּיִת לְדָוִד: אֲרוֹמִמְךָ יי כִּי דִלִּיתָנִי. וְלֹא־שִׂמַּחְתָּ אֹיְבַי לִי: יי אֱלֹהָי. שִׁוַּעְתִּי אֵלֶיךָ וַתִּרְפָּאֵנִי: הֶעֱלִיתָ מִן־שְׁאוֹל נַפְשִׁי. חִיִּיתַנִי מִיָּרְדִי־בוֹר: יי זַמְּרוּ לַיי חֲסִידָיו. וְהוֹדוּ לְזֵכֶר קָדְשׁוֹ: כִּי רֶגַע בְּאַפּוֹ חַיִּים בִּרְצוֹנוֹ. בָּעֶרֶב יָלִין בֶּכִי וְלַבֹּקֶר רִנָּה: וַאֲנִי אָמַרְתִּי בְשַׁלְוִי. בַּל־אֶמּוֹט לְעוֹלָם: יי בִּרְצוֹנְךָ הֶעֱמַדְתָּה לְהַרְרִי עֹז. הִסְתַּרְתָּ פָנֶיךָ הָיִיתִי נִבְהָל: אֵלֶיךָ יי אֶקְרָא. וְאֶל־אֲדֹנָי אֶתְחַנָּן: מַה־בֶּצַע בְּדָמִי בְּרִדְתִּי אֶל שָׁחַת. הֲיוֹדְךָ עָפָר הֲיַגִּיד אֲמִתֶּךָ: שְׁמַע־יי וְחָנֵּנִי. יי הֱיֵה־עֹזֵר לִי: הָפַכְתָּ מִסְפְּדִי לְמָחוֹל לִי. פִּתַּחְתָּ שַׂקִּי וַתְּאַזְּרֵנִי שִׂמְחָה: לְמַעַן יְזַמֶּרְךָ כָבוֹד וְלֹא יִדֹּם. יי אֱלֹהַי לְעוֹלָם אוֹדֶךָּ:

קדיש יתום

בָּרוּךְ שֶׁאָמַר וְהָיָה הָעוֹלָם. בָּרוּךְ הוּא. בָּרוּךְ עוֹשֶׂה בְרֵאשִׁית. בָּרוּךְ אוֹמֵר וְעוֹשֶׂה. בָּרוּךְ גּוֹזֵר וּמְקַיֵּם. בָּרוּךְ מְרַחֵם עַל הָאָרֶץ. בָּרוּךְ מְרַחֵם עַל הַבְּרִיּוֹת. בָּרוּךְ מְשַׁלֵּם שָׂכָר טוֹב לִירֵאָיו. בָּרוּךְ חַי לָעַד וְקַיָּם לָנֶצַח. בָּרוּךְ פּוֹדֶה וּמַצִּיל בָּרוּךְ שְׁמוֹ. בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. הָאֵל הָאָב הָרַחֲמָן הַמְהֻלָּל בְּפִי עַמּוֹ מְשֻׁבָּח וּמְפֹאָר בִּלְשׁוֹן חֲסִידָיו וַעֲבָדָיו. וּבְשִׁירֵי דָוִד עַבְדֶּךָ נְהַלֶּלְךָ יי אֱלֹהֵינוּ בִּשְׁבָחוֹת וּבְזִמִּירוֹת נְגַדֶּלְךָ וּנְשַׁבֵּחֲךָ וּנְפָאֶרְךָ וְנַזְכִּיר שִׁמְךָ וְנַמְלִיכְךָ מַלְכֵּנוּ אֱלֹהֵינוּ יָחִיד חֵי הָעוֹלָמִים. מֶלֶךְ מְשֻׁבָּח וּמְפֹאָר עֲדֵי־עַד שְׁמוֹ הַגָּדוֹל. בָּרוּךְ אַתָּה יי מֶלֶךְ מְהֻלָּל בַּתִּשְׁבָּחוֹת:

ד״ה א טז.

הוֹדוּ לַיי קְרָאוּ בִשְׁמוֹ הוֹדִיעוּ בָעַמִּים עֲלִילֹתָיו: שִׁירוּ לוֹ זַמְּרוּ־לוֹ שִׂיחוּ בְּכָל־נִפְלְאֹתָיו: הִתְהַלְלוּ בְּשֵׁם קָדְשׁוֹ יִשְׂמַח לֵב מְבַקְשֵׁי יי: דִּרְשׁוּ יי וְעֻזּוֹ בַּקְּשׁוּ פָנָיו תָּמִיד: זִכְרוּ נִפְלְאֹתָיו אֲשֶׁר עָשָׂה מֹפְתָיו וּמִשְׁפְּטֵי־פִיהוּ: זֶרַע יִשְׂרָאֵל עַבְדּוֹ בְּנֵי יַעֲקֹב בְּחִירָיו: הוּא יי אֱלֹהֵינוּ בְּכָל־הָאָרֶץ מִשְׁפָּטָיו: זִכְרוּ לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ דָּבָר צִוָּה לְאֶלֶף דּוֹר: אֲשֶׁר כָּרַת אֶת־אַבְרָהָם וּשְׁבוּעָתוֹ לְיִצְחָק: וַיַּעֲמִידֶהָ לְיַעֲקֹב לְחֹק לְיִשְׂרָאֵל בְּרִית עוֹלָם: לֵאמֹר לְךָ אֶתֵּן אֶרֶץ־כְּנָעַן חֶבֶל נַחֲלַתְכֶם: בִּהְיוֹתְכֶם מְתֵי מִסְפָּר כִּמְעַט וְגָרִים בָּהּ: וַיִּתְהַלְּכוּ מִגּוֹי אֶל־גּוֹי וּמִמַּמְלָכָה אֶל־עַם אַחֵר: לֹא־הִנִּיחַ לְאִישׁ לְעָשְׁקָם וַיּוֹכַח עֲלֵיהֶם מְלָכִים: אַל־תִּגְּעוּ בִּמְשִׁיחָי וּבִנְבִיאַי אַל־תָּרֵעוּ: שִׁירוּ לַיי כָּל־הָאָרֶץ בַּשְּׂרוּ מִיּוֹם־אֶל־יוֹם יְשׁוּעָתוֹ: סַפְּרוּ בַגּוֹיִם אֶת־כְּבוֹדוֹ בְּכָל־הָעַמִּים נִפְלְאֹתָיו: כִּי גָדוֹל יי וּמְהֻלָּל מְאֹד וְנוֹרָא הוּא עַל־כָּל־אֱלֹהִים: כִּי כָּל־אֱלֹהֵי הָעַמִּים אֱלִילִים. וַיי שָׁמַיִם עָשָׂה: הוֹד וְהָדָר לְפָנָיו עֹז וְחֶדְוָה בִּמְקֹמוֹ: הָבוּ לַיי מִשְׁפְּחוֹת עַמִּים הָבוּ לַיי כָּבוֹד וָעֹז: הָבוּ לַיי כְּבוֹד שְׁמוֹ שְׂאוּ מִנְחָה וּבֹאוּ לְפָנָיו הִשְׁתַּחֲווּ לַיי בְּהַדְרַת־קֹדֶשׁ: חִילוּ מִלְּפָנָיו כָּל־הָאָרֶץ אַף־תִּכּוֹן תֵּבֵל בַּל־תִּמּוֹט: יִשְׂמְחוּ הַשָּׁמַיִם וְתָגֵל הָאָרֶץ וְיֹאמְרוּ בַגּוֹיִם יי מָלָךְ: יִרְעַם הַיָּם וּמְלוֹאוֹ יַעֲלֹץ הַשָּׂדֶה וְכָל־אֲשֶׁר־בּוֹ: אָז יְרַנְּנוּ עֲצֵי הַיָּעַר מִלִּפְנֵי יי כִּי־בָא לִשְׁפּוֹט אֶת־הָאָרֶץ: הוֹדוּ לַיי כִּי טוֹב כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: וְאִמְרוּ הוֹשִׁיעֵנוּ אֱלֹהֵי יִשְׁעֵנוּ וְקַבְּצֵנוּ וְהַצִּלֵנוּ מִן־הַגּוֹיִם לְהֹדוֹת לְשֵׁם קָדְשֶׁךָ לְהִשְׁתַּבֵּחַ

בִּתְהִלָּתֶךָ: בָּרוּךְ יי אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן־הָעוֹלָם וְעַד־הָעוֹלָם וַיֹּאמְרוּ כָל־הָעָם אָמֵן וְהַלֵּל לַיי: רוֹמְמוּ יי אֱלֹהֵינוּ וְהִשְׁתַּחֲווּ לַהֲדֹם רַגְלָיו קָדוֹשׁ הוּא: רוֹמְמוּ יי אֱלֹהֵינוּ וְהִשְׁתַּחֲווּ לְהַר קָדְשׁוֹ. כִּי קָדוֹשׁ יי אֱלֹהֵינוּ: וְהוּא רַחוּם יְכַפֵּר עָוֹן וְלֹא יַשְׁחִית. וְהִרְבָּה לְהָשִׁיב אַפּוֹ וְלֹא יָעִיר כָּל־חֲמָתוֹ: אַתָּה יי לֹא־תִכְלָא רַחֲמֶיךָ מִמֶּנִּי. חַסְדְּךָ וַאֲמִתְּךָ תָּמִיד יִצְרוּנִי: זְכֹר רַחֲמֶיךָ יי וַחֲסָדֶיךָ. כִּי מֵעוֹלָם הֵמָּה: חָנוּ עוֹ לֵאלֹהִים. עַל־יִשְׂרָאֵל גַּאֲוָתוֹ וְעֻזּוֹ בַּשְּׁחָקִים: נוֹרָא אֱלֹהִים מִמִּקְדָּשֶׁיךָ. אֵל יִשְׂרָאֵל הוּא נוֹתֵן עֹז וְתַעֲצֻמוֹת לָעָם בָּרוּךְ אֱלֹהִים: אֵל נְקָמוֹת יי. אֵל נְקָמוֹת הוֹפִיעַ: הִנָּשֵׂא שֹׁפֵט הָאָרֶץ. הָשֵׁב גְּמוּל עַל־גֵּאִים: לַיי הַיְשׁוּעָה. עַל־עַמְּךָ בִרְכָתֶךָ סֶלָה: יי צְבָאוֹת עִמָּנוּ. מִשְׂגַּב־לָנוּ אֱלֹהֵי יַעֲקֹב סֶלָה: יי צְבָאוֹת. אַשְׁרֵי אָדָם בֹּטֵחַ בָּךְ: יי הוֹשִׁיעָה. הַמֶּלֶךְ יַעֲנֵנוּ בְיוֹם־קָרְאֵנוּ: הוֹשִׁיעָה אֶת־עַמֶּךָ וּבָרֵךְ אֶת־נַחֲלָתֶךָ. וּרְעֵם וְנַשְּׂאֵם עַד־הָעוֹלָם: נַפְשֵׁנוּ חִכְּתָה לַיי. עֶזְרֵנוּ וּמָגִנֵּנוּ הוּא: כִּי־בוֹ יִשְׂמַח לִבֵּנוּ. כִּי בְשֵׁם קָדְשׁוֹ בָטָחְנוּ: יְהִי־חַסְדְּךָ יי עָלֵינוּ. כַּאֲשֶׁר יִחַלְנוּ לָךְ: הַרְאֵנוּ יי חַסְדֶּךָ. וְיֶשְׁעֲךָ תִּתֶּן־לָנוּ: קוּמָה עֶזְרָתָה לָּנוּ. וּפְדֵנוּ לְמַעַן חַסְדֶּךָ: אָנֹכִי יי אֱלֹהֶיךָ הַמַּעֲלְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם. הַרְחֶב־פִּיךָ וַאֲמַלְאֵהוּ: אַשְׁרֵי הָעָם שֶׁכָּכָה לוֹ. אַשְׁרֵי הָעָם שֶׁיי אֱלֹהָיו: וַאֲנִי בְּחַסְדְּךָ בָטַחְתִּי יָגֵל לִבִּי בִּישׁוּעָתֶךָ. אָשִׁירָה לַיי כִּי גָמַל עָלָי:

יט לַמְנַצֵּחַ מִזְמוֹר לְדָוִד: הַשָּׁמַיִם מְסַפְּרִים כְּבוֹד־אֵל. וּמַעֲשֵׂה יָדָיו מַגִּיד הָרָקִיעַ: יוֹם לְיוֹם יַבִּיעַ אֹמֶר. וְלַיְלָה לְלַיְלָה יְחַוֶּה־דָּעַת: אֵין־אֹמֶר וְאֵין דְּבָרִים. בְּלִי נִשְׁמָע קוֹלָם: בְּכָל־הָאָרֶץ יָצָא קַוָּם וּבִקְצֵה תֵבֵל מִלֵּיהֶם. לַשֶּׁמֶשׁ שָׂם־אֹהֶל בָּהֶם: וְהוּא כְּחָתָן יֹצֵא מֵחֻפָּתוֹ. יָשִׂישׂ כְּגִבּוֹר לָרוּץ אֹרַח: מִקְצֵה הַשָּׁמַיִם מוֹצָאוֹ וּתְקוּפָתוֹ עַל־קְצוֹתָם. וְאֵין נִסְתָּר מֵחַמָּתוֹ: תּוֹרַת יי תְּמִימָה מְשִׁיבַת נָפֶשׁ. עֵדוּת יי נֶאֱמָנָה מַחְכִּימַת פֶּתִי. פִּקּוּדֵי יי יְשָׁרִים מְשַׂמְּחֵי־לֵב. מִצְוַת יי בָּרָה מְאִירַת עֵינָיִם: יִרְאַת יי טְהוֹרָה עוֹמֶדֶת לָעַד. מִשְׁפְּטֵי־יי אֱמֶת צָדְקוּ יַחְדָּו: הַנֶּחֱמָדִים מִזָּהָב וּמִפַּז רָב. וּמְתוּקִים מִדְּבַשׁ וְנֹפֶת צוּפִים: גַּם־עַבְדְּךָ נִזְהָר בָּהֶם. בְּשָׁמְרָם עֵקֶב רָב: שְׁגִיאוֹת מִי־יָבִין. מִנִּסְתָּרוֹת נַקֵּנִי: גַּם מִזֵּדִים חֲשֹׂךְ עַבְדֶּךָ אַל־יִמְשְׁלוּ־בִי אָז אֵיתָם. וְנִקֵּיתִי מִפֶּשַׁע רָב: יִהְיוּ לְרָצוֹן אִמְרֵי־פִי וְהֶגְיוֹן לִבִּי לְפָנֶיךָ. יי צוּרִי וְגֹאֲלִי:

בקהלות צרפת נהגו להוסיף כאן תהל' יז תפלה לדוד שמעה ה' צדק...

לד לְדָוִד בְּשַׁנּוֹתוֹ אֶת־טַעְמוֹ לִפְנֵי אֲבִימֶלֶךְ. וַיְגָרְשֵׁהוּ וַיֵּלֶךְ: אֲבָרְכָה אֶת־יי בְּכָל־עֵת. תָּמִיד תְּהִלָּתוֹ בְּפִי: בַּיי תִּתְהַלֵּל נַפְשִׁי. יִשְׁמְעוּ עֲנָוִים וְיִשְׂמָחוּ: גַּדְּלוּ לַיי אִתִּי. וּנְרוֹמְמָה שְׁמוֹ יַחְדָּו: דָּרַשְׁתִּי אֶת־יי וְעָנָנִי. וּמִכָּל־מְגוּרוֹתַי הִצִּילָנִי: הִבִּיטוּ אֵלָיו וְנָהָרוּ. וּפְנֵיהֶם אַל־יֶחְפָּרוּ: זֶה עָנִי קָרָא וַיי שָׁמֵעַ. וּמִכָּל־צָרוֹתָיו הוֹשִׁיעוֹ: חֹנֶה מַלְאַךְ־יי סָבִיב לִירֵאָיו וַיְחַלְּצֵם: טַעֲמוּ וּרְאוּ כִּי־טוֹב יי. אַשְׁרֵי הַגֶּבֶר יֶחֱסֶה־בּוֹ: יִרְאוּ אֶת־יי קְדֹשָׁיו. כִּי־אֵין מַחְסוֹר לִירֵאָיו: כְּפִירִים רָשׁוּ וְרָעֵבוּ. וְדֹרְשֵׁי יי לֹא־יַחְסְרוּ כָל־טוֹב: לְכוּ־בָנִים שִׁמְעוּ־לִי. יִרְאַת יי אֲלַמֶּדְכֶם: מִי־הָאִישׁ הֶחָפֵץ חַיִּים. אֹהֵב יָמִים לִרְאוֹת טוֹב: נְצֹר לְשׁוֹנְךָ מֵרָע. וּשְׂפָתֶיךָ מִדַּבֵּר מִרְמָה: סוּר מֵרָע וַעֲשֵׂה־טוֹב. בַּקֵּשׁ שָׁלוֹם וְרָדְפֵהוּ: עֵינֵי יי אֶל־צַדִּיקִים. וְאָזְנָיו אֶל־שַׁוְעָתָם: פְּנֵי יי בְּעֹשֵׂי רָע. לְהַכְרִית מֵאֶרֶץ זִכְרָם: צָעֲקוּ וַיי שָׁמֵעַ. וּמִכָּל־צָרוֹתָם הִצִּילָם: קָרוֹב יי לְנִשְׁבְּרֵי־לֵב. וְאֶת־דַּכְּאֵי־רוּחַ יוֹשִׁיעַ: רַבּוֹת רָעוֹת צַדִּיק. וּמִכֻּלָּם יַצִּילֶנּוּ יי: שֹׁמֵר כָּל־עַצְמוֹתָיו. אַחַת מֵהֵנָּה לֹא נִשְׁבָּרָה: תְּמוֹתַת רָשָׁע רָעָה. וְשֹׂנְאֵי צַדִּיק יֶאְשָׁמוּ: פּוֹדֶה יי נֶפֶשׁ עֲבָדָיו. וְלֹא יֶאְשְׁמוּ כָּל־הַחֹסִים בּוֹ:

צ תְּפִלָּה לְמֹשֶׁה אִישׁ־הָאֱלֹהִים. אֲדֹנָי מָעוֹן אַתָּה הָיִיתָ לָּנוּ בְּדֹר וָדֹר: בְּטֶרֶם הָרִים יֻלָּדוּ וַתְּחוֹלֵל אֶרֶץ וְתֵבֵל. וּמֵעוֹלָם עַד־עוֹלָם אַתָּה אֵל: תָּשֵׁב אֱנוֹשׁ עַד־דַּכָּא. וַתֹּאמֶר שׁוּבוּ בְנֵי־אָדָם: כִּי אֶלֶף שָׁנִים בְּעֵינֶיךָ כְּיוֹם אֶתְמוֹל כִּי יַעֲבֹר. וְאַשְׁמוּרָה בַלָּיְלָה: זְרַמְתָּם שֵׁנָה יִהְיוּ. בַּבֹּקֶר כָּחָצִיר יַחֲלֹף: בַּבֹּקֶר יָצִיץ וְחָלָף. לָעֶרֶב יְמוֹלֵל וְיָבֵשׁ: כִּי־כָלִינוּ בְאַפֶּךָ. וּבַחֲמָתְךָ נִבְהָלְנוּ: שַׁתָּה עֲוֹנֹתֵינוּ לְנֶגְדֶּךָ. עֲלֻמֵנוּ לְמאוֹר פָּנֶיךָ: כִּי כָל־יָמֵינוּ פָּנוּ בְעֶבְרָתֶךָ. כִּלִּינוּ שָׁנֵינוּ כְּמוֹ־הֶגֶה: יְמֵי שְׁנוֹתֵינוּ בָהֶם שִׁבְעִים שָׁנָה וְאִם בִּגְבוּרוֹת שְׁמוֹנִים שָׁנָה וְרָהְבָם עָמָל וָאָוֶן. כִּי־גָז חִישׁ וַנָּעֻפָה: מִי־יוֹדֵעַ עֹז אַפֶּךָ. וּכְיִרְאָתְךָ עֶבְרָתֶךָ: לִמְנוֹת יָמֵינוּ כֵּן הוֹדַע. וְנָבִא לְבַב חָכְמָה: שׁוּבָה יי עַד־מָתָי. וְהִנָּחֵם עַל־עֲבָדֶיךָ: שַׂבְּעֵנוּ בַבֹּקֶר חַסְדֶּךָ. וּנְרַנְּנָה וְנִשְׂמְחָה בְּכָל־יָמֵינוּ: שַׂמְּחֵנוּ כִּימוֹת עִנִּיתָנוּ. שְׁנוֹת רָאִינוּ רָעָה: יֵרָאֶה אֶל־עֲבָדֶיךָ פָעֳלֶךָ. וַהֲדָרְךָ עַל־בְּנֵיהֶם: וִיהִי נֹעַם אֲדֹנָי אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנְנָה עָלֵינוּ. וּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ כּוֹנְנֵהוּ:

צא יֹשֵׁב בְּסֵתֶר עֶלְיוֹן. בְּצֵל שַׁדַּי יִתְלוֹנָן: אֹמַר לַיי מַחְסִי וּמְצוּדָתִי. אֱלֹהַי אֶבְטַח־בּוֹ: כִּי הוּא יַצִּילְךָ מִפַּח יָקוּשׁ מִדֶּבֶר הַוּוֹת: בְּאֶבְרָתוֹ יָסֶךְ לָךְ וְתַחַת־כְּנָפָיו תֶּחְסֶה. צִנָּה וְסֹחֵרָה אֲמִתּוֹ: לֹא־תִירָא מִפַּחַד לָיְלָה. מֵחֵץ יָעוּף יוֹמָם: מִדֶּבֶר בָּאֹפֶל יַהֲלֹךְ. מִקֶּטֶב יָשׁוּד צָהֳרָיִם: יִפֹּל מִצִּדְּךָ אֶלֶף וּרְבָבָה מִימִינֶךָ. אֵלֶיךָ לֹא יִגָּשׁ: רַק בְּעֵינֶיךָ תַּבִּיט. וְשִׁלֻּמַת רְשָׁעִים תִּרְאֶה: כִּי־אַתָּה יי מַחְסִי. עֶלְיוֹן שַׂמְתָּ מְעוֹנֶךָ: לֹא־תְאֻנֶּה אֵלֶיךָ רָעָה. וְנֶגַע לֹא־יִקְרַב בְּאָהֳלֶךָ: כִּי מַלְאָכָיו יְצַוֶּה־לָּךְ. לִשְׁמָרְךָ בְּכָל־דְּרָכֶיךָ: עַל־כַּפַּיִם יִשָּׂאוּנְךָ. פֶּן־תִּגֹּף בָּאֶבֶן רַגְלֶךָ: עַל־שַׁחַל וָפֶתֶן תִּדְרֹךְ. תִּרְמֹס כְּפִיר וְתַנִּין: כִּי בִי חָשַׁק וַאֲפַלְּטֵהוּ. אֲשַׂגְּבֵהוּ כִּי־יָדַע שְׁמִי: יִקְרָאֵנִי וְאֶעֱנֵהוּ עִמּוֹ־אָנֹכִי בְצָרָה. אֲחַלְּצֵהוּ וַאֲכַבְּדֵהוּ: אֹרֶךְ יָמִים אַשְׂבִּיעֵהוּ. וְאַרְאֵהוּ בִּישׁוּעָתִי:
ארך ימים וכו׳.

קלה הַלְלוּיָהּ הַלְלוּ אֶת־שֵׁם יי. הַלְלוּ עַבְדֵי יי: שֶׁעֹמְדִים בְּבֵית יי. בְּחַצְרוֹת בֵּית אֱלֹהֵינוּ: הַלְלוּיָהּ כִּי־טוֹב יי. זַמְּרוּ לִשְׁמוֹ כִּי נָעִים: כִּי־יַעֲקֹב בָּחַר לוֹ יָהּ. יִשְׂרָאֵל לִסְגֻלָּתוֹ: כִּי אֲנִי יָדַעְתִּי כִּי־גָדוֹל יי. וַאֲדֹנֵינוּ מִכָּל־אֱלֹהִים: כֹּל אֲשֶׁר־חָפֵץ יי עָשָׂה. בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ בַּיַּמִּים וְכָל־תְּהֹמוֹת: מַעֲלֶה נְשָׂאִים מִקְצֵה הָאָרֶץ. בְּרָקִים לַמָּטָר עָשָׂה מוֹצֵא־רוּחַ מֵאוֹצְרוֹתָיו: שֶׁהִכָּה בְּכוֹרֵי מִצְרָיִם. מֵאָדָם עַד־בְּהֵמָה: שָׁלַח אוֹתוֹת וּמֹפְתִים בְּתוֹכֵכִי מִצְרָיִם. בְּפַרְעֹה וּבְכָל־עֲבָדָיו: שֶׁהִכָּה גּוֹיִם רַבִּים. וְהָרַג מְלָכִים עֲצוּמִים: לְסִיחוֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי וּלְעוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן. וּלְכֹל מַמְלְכוֹת כְּנָעַן: וְנָתַן אַרְצָם נַחֲלָה. נַחֲלָה לְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ: יי שִׁמְךָ לְעוֹלָם. יי זִכְרְךָ לְדֹר־וָדֹר: כִּי־יָדִין יי עַמּוֹ. וְעַל־עֲבָדָיו יִתְנָחָם: עֲצַבֵּי הַגּוֹיִם כֶּסֶף וְזָהָב. מַעֲשֵׂה יְדֵי אָדָם: פֶּה־לָהֶם וְלֹא יְדַבֵּרוּ. עֵינַיִם לָהֶם וְלֹא יִרְאוּ: אָזְנַיִם לָהֶם וְלֹא יַאֲזִינוּ. אַף אֵין־יֶשׁ־רוּחַ בְּפִיהֶם: כְּמוֹהֶם יִהְיוּ עֹשֵׂיהֶם. כֹּל אֲשֶׁר־בֹּטֵחַ בָּהֶם: בֵּית יִשְׂרָאֵל בָּרְכוּ אֶת־יי. בֵּית אַהֲרֹן בָּרְכוּ אֶת־יי: בֵּית הַלֵּוִי בָּרְכוּ אֶת־יי. יִרְאֵי יי בָּרְכוּ אֶת־יי: בָּרוּךְ יי מִצִּיּוֹן שֹׁכֵן יְרוּשָׁלִַם הַלְלוּיָהּ:

קלו הוֹדוּ לַיי כִּי־טוֹב. כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: הוֹדוּ לֵאלֹהֵי הָאֱלֹהִים. כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: הוֹדוּ לַאֲדֹנֵי הָאֲדֹנִים. כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: לְעֹשֵׂה נִפְלָאוֹת גְּדֹלוֹת לְבַדּוֹ. כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: לְעֹשֵׂה הַשָּׁמַיִם בִּתְבוּנָה. כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: לְרֹקַע הָאָרֶץ עַל־הַמָּיִם. כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: לְעֹשֵׂה אוֹרִים גְּדֹלִים. כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: אֶת־הַשֶּׁמֶשׁ לְמֶמְשֶׁלֶת בַּיּוֹם. כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: אֶת הַיָּרֵחַ וְכוֹכָבִים לְמֶמְשְׁלוֹת בַּלָּיְלָה. כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: לְמַכֵּה מִצְרַיִם בִּבְכוֹרֵיהֶם כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: וַיּוֹצֵא יִשְׂרָאֵל מִתּוֹכָם. כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: בְּיָד חֲזָקָה וּבִזְרוֹעַ נְטוּיָה. כִּי

לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: לְגֹזֵר יַם־סוּף לִגְזָרִים. כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: וְהֶעֱבִיר יִשְׂרָאֵל בְּתוֹכוֹ. כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: וְנִעֵר פַּרְעֹה וְחֵילוֹ בְּיַם־סוּף. כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: לְמוֹלִיךְ עַמּוֹ בַּמִּדְבָּר. כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: לְמַכֵּה מְלָכִים גְּדֹלִים. כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: וַיַּהֲרֹג מְלָכִים אַדִּירִים. כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: לְסִיחוֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי. כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: וּלְעוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן. כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: וְנָתַן אַרְצָם לְנַחֲלָה. כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: נַחֲלָה לְיִשְׂרָאֵל עַבְדּוֹ. כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: שֶׁבְּשִׁפְלֵנוּ זָכַר לָנוּ. כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: וַיִּפְרְקֵנוּ מִצָּרֵינוּ. כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: נֹתֵן לֶחֶם לְכָל־בָּשָׂר. כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: הוֹדוּ לְאֵל הַשָּׁמָיִם. כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:

לג רַנְּנוּ צַדִּיקִים בַּיי. לַיְשָׁרִים נָאוָה תְהִלָּה: הוֹדוּ לַיי בְּכִנּוֹר. בְּנֵבֶל עָשׂוֹר זַמְּרוּ־לוֹ: שִׁירוּ־לוֹ שִׁיר חָדָשׁ. הֵיטִיבוּ נַגֵּן בִּתְרוּעָה: כִּי־יָשָׁר דְּבַר־יי. וְכָל־מַעֲשֵׂהוּ בֶּאֱמוּנָה: אֹהֵב צְדָקָה וּמִשְׁפָּט. חֶסֶד יי מָלְאָה הָאָרֶץ: בִּדְבַר יי שָׁמַיִם נַעֲשׂוּ. וּבְרוּחַ פִּיו כָּל־צְבָאָם: כֹּנֵס כַּנֹּד מֵי הַיָּם. נֹתֵן בְּאוֹצָרוֹת תְּהוֹמוֹת: יִירְאוּ מֵיי כָּל־הָאָרֶץ. מִמֶּנּוּ יָגוּרוּ כָּל־יֹשְׁבֵי תֵבֵל: כִּי הוּא אָמַר וַיֶּהִי. הוּא־צִוָּה וַיַּעֲמֹד: יי הֵפִיר עֲצַת־גּוֹיִם. הֵנִיא מַחְשְׁבוֹת עַמִּים: עֲצַת יי לְעוֹלָם תַּעֲמֹד. מַחְשְׁבוֹת לִבּוֹ לְדֹר וָדֹר: אַשְׁרֵי הַגּוֹי אֲשֶׁר־יי אֱלֹהָיו. הָעָם בָּחַר לְנַחֲלָה לוֹ: מִשָּׁמַיִם הִבִּיט יי. רָאָה אֶת־כָּל־בְּנֵי הָאָדָם: מִמְּכוֹן־שִׁבְתּוֹ הִשְׁגִּיחַ. אֶל כָּל־יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ: הַיֹּצֵר יַחַד לִבָּם. הַמֵּבִין אֶל־כָּל־מַעֲשֵׂיהֶם: אֵין־הַמֶּלֶךְ נוֹשָׁע בְּרֹב־חָיִל. גִּבּוֹר לֹא־יִנָּצֵל בְּרֹב־כֹּחַ: שֶׁקֶר הַסּוּס לִתְשׁוּעָה. וּבְרֹב חֵילוֹ לֹא יְמַלֵּט: הִנֵּה עֵין יי אֶל־יְרֵאָיו. לַמְיַחֲלִים לְחַסְדּוֹ: לְהַצִּיל מִמָּוֶת נַפְשָׁם. וּלְחַיּוֹתָם בָּרָעָב: נַפְשֵׁנוּ חִכְּתָה לַיי. עֶזְרֵנוּ וּמָגִנֵּנוּ הוּא: כִּי־בוֹ יִשְׂמַח לִבֵּנוּ. כִּי בְשֵׁם קָדְשׁוֹ בָטָחְנוּ: יְהִי־חַסְדְּךָ יי עָלֵינוּ. כַּאֲשֶׁר יִחַלְנוּ לָךְ:

צג מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת: טוֹב לְהֹדוֹת לַיי. וּלְזַמֵּר לְשִׁמְךָ עֶלְיוֹן: לְהַגִּיד בַּבֹּקֶר חַסְדֶּךָ. וֶאֱמוּנָתְךָ בַּלֵּילוֹת: עֲלֵי־עָשׂוֹר וַעֲלֵי־נָבֶל. עֲלֵי הִגָּיוֹן בְּכִנּוֹר: כִּי שִׂמַּחְתַּנִי יי בְּפָעֳלֶךָ. בְּמַעֲשֵׂי יָדֶיךָ אֲרַנֵּן: מַה־גָּדְלוּ מַעֲשֶׂיךָ יי. מְאֹד עָמְקוּ מַחְשְׁבֹתֶיךָ: אִישׁ־בַּעַר לֹא יֵדָע. וּכְסִיל לֹא־יָבִין אֶת־זֹאת: בִּפְרֹחַ רְשָׁעִים כְּמוֹ עֵשֶׂב וַיָּצִיצוּ כָּל־פֹּעֲלֵי אָוֶן. לְהִשָּׁמְדָם עֲדֵי־עַד: וְאַתָּה מָרוֹם לְעֹלָם יי: כִּי הִנֵּה אֹיְבֶיךָ יי כִּי־הִנֵּה אֹיְבֶיךָ יֹאבֵדוּ. יִתְפָּרְדוּ כָּל־פֹּעֲלֵי אָוֶן: וַתָּרֶם כִּרְאֵים קַרְנִי. בַּלֹּתִי בְּשֶׁמֶן רַעֲנָן: וַתַּבֵּט עֵינִי בְּשׁוּרִי. בַּקָּמִים עָלַי מְרֵעִים תִּשְׁמַעְנָה אָזְנָי: צַדִּיק כַּתָּמָר יִפְרָח. כְּאֶרֶז בַּלְּבָנוֹן יִשְׂגֶּה: שְׁתוּלִים בְּבֵית יי. בְּחַצְרוֹת אֱלֹהֵינוּ יַפְרִיחוּ: עוֹד יְנוּבוּן בְּשֵׂיבָה. דְּשֵׁנִים וְרַעֲנַנִּים יִהְיוּ: לְהַגִּיד כִּי־יָשָׁר יי. צוּרִי וְלֹא־עַוְלָתָה בוֹ:

צד יי מָלָךְ גֵּאוּת לָבֵשׁ יי עֹז הִתְאַזָּר. אַף־תִּכּוֹן תֵּבֵל בַּל־תִּמּוֹט: נָכוֹן כִּסְאֲךָ מֵאָז. מֵעוֹלָם אָתָּה: נָשְׂאוּ נְהָרוֹת יי נָשְׂאוּ נְהָרוֹת קוֹלָם. יִשְׂאוּ נְהָרוֹת דָּכְיָם: מִקֹּלוֹת מַיִם רַבִּים אַדִּירִים מִשְׁבְּרֵי־יָם. אַדִּיר בַּמָּרוֹם יי: עֵדֹתֶיךָ נֶאֶמְנוּ מְאֹד לְבֵיתְךָ נַאֲוָה־קֹדֶשׁ. יי לְאֹרֶךְ יָמִים:

יְהִי כְבוֹד יי לְעוֹלָם. יִשְׂמַח יי בְּמַעֲשָׂיו: יְהִי שֵׁם יי מְבֹרָךְ. מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם: מִמִּזְרַח־שֶׁמֶשׁ עַד־מְבוֹאוֹ. מְהֻלָּל שֵׁם יי: רָם עַל־כָּל־גּוֹיִם יי. עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ: יי שִׁמְךָ לְעוֹלָם. יי זִכְרְךָ לְדֹר־וָדֹר: יי בַּשָּׁמַיִם הֵכִין כִּסְאוֹ. וּמַלְכוּתוֹ בַּכֹּל מָשָׁלָה: יִשְׂמְחוּ הַשָּׁמַיִם וְתָגֵל הָאָרֶץ. וְיֹאמְרוּ בַגּוֹיִם יי מָלָךְ: יי מֶלֶךְ יי מָלָךְ. יי יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד: יי מֶלֶךְ עוֹלָם וָעֶד. אָבְדוּ גוֹיִם מֵאַרְצוֹ: יי הֵפִיר עֲצַת גּוֹיִם. הֵנִיא מַחְשְׁבוֹת

עַמִּים: רַבּוֹת מַחֲשָׁבוֹת בְּלֵב־אִישׁ. וַעֲצַת יי הִיא תָקוּם: עֲצַת יי לְעוֹלָם תַּעֲמֹד. מַחְשְׁבוֹת לִבּוֹ לְדֹר וָדֹר: כִּי הוּא אָמַר וַיֶּהִי. הוּא צִוָּה וַיַּעֲמֹד: כִּי־בָחַר יי בְּצִיּוֹן. אִוָּה לְמוֹשָׁב לוֹ: כִּי־יַעֲקֹב בָּחַר לוֹ יָהּ. יִשְׂרָאֵל לִסְגֻלָּתוֹ: כִּי לֹא־יִטֹּשׁ יי עַמּוֹ. וְנַחֲלָתוֹ לֹא יַעֲזֹב: וְהוּא רַחוּם יְכַפֵּר עָוֹן וְלֹא יַשְׁחִית. וְהִרְבָּה לְהָשִׁיב אַפּוֹ וְלֹא יָעִיר כָּל־חֲמָתוֹ: יי הוֹשִׁיעָה. הַמֶּלֶךְ יַעֲנֵנוּ בְיוֹם־קָרְאֵנוּ:

אַשְׁרֵי יוֹשְׁבֵי בֵיתֶךָ. עוֹד יְהַלְלוּךָ סֶלָה:

אַשְׁרֵי הָעָם שֶׁכָּכָה לוֹ. אַשְׁרֵי הָעָם שֶׁיי אֱלֹהָיו:

קמה תְּהִלָּה לְדָוִד. אֲרוֹמִמְךָ אֱלוֹהַי הַמֶּלֶךְ. וַאֲבָרְכָה שִׁמְךָ לְעוֹלָם וָעֶד: בְּכָל־יוֹם אֲבָרְכֶךָּ. וַאֲהַלְלָה שִׁמְךָ לְעוֹלָם וָעֶד: גָּדוֹל יי וּמְהֻלָּל מְאֹד. וְלִגְדֻלָּתוֹ אֵין חֵקֶר: דּוֹר לְדוֹר יְשַׁבַּח מַעֲשֶׂיךָ. וּגְבוּרֹתֶיךָ יַגִּידוּ: הֲדַר כְּבוֹד הוֹדֶךָ. וְדִבְרֵי נִפְלְאֹתֶיךָ אָשִׂיחָה: וֶעֱזוּז נוֹרְאֹתֶיךָ יֹאמֵרוּ. וּגְדֻלָּתְךָ אֲסַפְּרֶנָּה: זֵכֶר רַב־טוּבְךָ יַבִּיעוּ. וְצִדְקָתְךָ יְרַנֵּנוּ: חַנּוּן וְרַחוּם יי. אֶרֶךְ אַפַּיִם וּגְדָל־חָסֶד: טוֹב־יי לַכֹּל. וְרַחֲמָיו עַל־כָּל־מַעֲשָׂיו: יוֹדוּךָ יי כָּל־מַעֲשֶׂיךָ. וַחֲסִידֶיךָ יְבָרְכוּכָה: כְּבוֹד מַלְכוּתְךָ יֹאמֵרוּ. וּגְבוּרָתְךָ יְדַבֵּרוּ: לְהוֹדִיעַ לִבְנֵי הָאָדָם גְּבוּרֹתָיו. וּכְבוֹד הֲדַר מַלְכוּתוֹ: מַלְכוּתְךָ מַלְכוּת כָּל־עֹלָמִים. וּמֶמְשַׁלְתְּךָ בְּכָל־דּוֹר וָדֹר: סוֹמֵךְ יי לְכָל־הַנֹּפְלִים. וְזוֹקֵף לְכָל־הַכְּפוּפִים: עֵינֵי כֹל אֵלֶיךָ יְשַׂבֵּרוּ. וְאַתָּה נוֹתֵן־לָהֶם אֶת־אָכְלָם בְּעִתּוֹ: פּוֹתֵחַ אֶת־יָדֶךָ. וּמַשְׂבִּיעַ לְכָל־חַי רָצוֹן: צַדִּיק יי בְּכָל־דְּרָכָיו. וְחָסִיד בְּכָל־מַעֲשָׂיו: קָרוֹב יי לְכָל־קֹרְאָיו. לְכֹל אֲשֶׁר יִקְרָאֻהוּ בֶאֱמֶת: רְצוֹן־יְרֵאָיו יַעֲשֶׂה. וְאֶת־שַׁוְעָתָם יִשְׁמַע וְיוֹשִׁיעֵם: שׁוֹמֵר יי אֶת־כָּל־אֹהֲבָיו. וְאֵת כָּל־הָרְשָׁעִים יַשְׁמִיד: תְּהִלַּת יי יְדַבֵּר פִּי וִיבָרֵךְ כָּל־בָּשָׂר שֵׁם קָדְשׁוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

קטו, יח וַאֲנַחְנוּ נְבָרֵךְ יָהּ מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם הַלְלוּיָהּ:

קמו הַלְלוּיָהּ הַלְלִי נַפְשִׁי אֶת־יי: אֲהַלְלָה יי בְּחַיָּי. אֲזַמְּרָה לֵאלֹהַי בְּעוֹדִי: אַל־תִּבְטְחוּ בִנְדִיבִים. בְּבֶן־אָדָם שֶׁאֵין לוֹ תְשׁוּעָה: תֵּצֵא רוּחוֹ יָשֹׁב לְאַדְמָתוֹ. בַּיּוֹם הַהוּא אָבְדוּ עֶשְׁתֹּנֹתָיו: אַשְׁרֵי שֶׁאֵל יַעֲקֹב בְּעֶזְרוֹ. שִׂבְרוֹ עַל־יי אֱלֹהָיו: עֹשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ אֶת־הַיָּם וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בָּם. הַשֹּׁמֵר אֱמֶת לְעוֹלָם: עֹשֶׂה מִשְׁפָּט לַעֲשׁוּקִים נֹתֵן לֶחֶם לָרְעֵבִים. יי מַתִּיר אֲסוּרִים: יי פֹּקֵחַ עִוְרִים יי זֹקֵף כְּפוּפִים. יי אֹהֵב צַדִּיקִים: יי שֹׁמֵר אֶת־גֵּרִים יָתוֹם וְאַלְמָנָה יְעוֹדֵד. וְדֶרֶךְ רְשָׁעִים יְעַוֵּת: יִמְלֹךְ יי לְעוֹלָם אֱלֹהַיִךְ צִיּוֹן לְדֹר וָדֹר הַלְלוּיָהּ:

קמז הַלְלוּיָהּ כִּי־טוֹב זַמְּרָה אֱלֹהֵינוּ. כִּי־נָעִים נָאוָה תְהִלָּה: בֹּנֵה יְרוּשָׁלִַם יי. נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל יְכַנֵּס: הָרוֹפֵא לִשְׁבוּרֵי לֵב. וּמְחַבֵּשׁ לְעַצְּבוֹתָם: מוֹנֶה מִסְפָּר לַכּוֹכָבִים. לְכֻלָּם שֵׁמוֹת יִקְרָא: גָּדוֹל אֲדוֹנֵינוּ וְרַב־כֹּחַ. לִתְבוּנָתוֹ אֵין מִסְפָּר: מְעוֹדֵד עֲנָוִים יי. מַשְׁפִּיל רְשָׁעִים עָדֵי־אָרֶץ: עֲנוּ לַיי בְּתוֹדָה. זַמְּרוּ לֵאלֹהֵינוּ בְכִנּוֹר: הַמְכַסֶּה שָׁמַיִם בְּעָבִים הַמֵּכִין לָאָרֶץ מָטָר. הַמַּצְמִיחַ הָרִים חָצִיר: נוֹתֵן לִבְהֵמָה לַחְמָהּ. לִבְנֵי עֹרֵב אֲשֶׁר יִקְרָאוּ: לֹא בִגְבוּרַת הַסּוּס יֶחְפָּץ. לֹא־בְשׁוֹקֵי הָאִישׁ יִרְצֶה: רוֹצֶה יי אֶת־יְרֵאָיו. אֶת־הַמְיַחֲלִים לְחַסְדּוֹ: שַׁבְּחִי יְרוּשָׁלִַם אֶת־יי. הַלְלִי אֱלֹהַיִךְ צִיּוֹן: כִּי־חִזַּק בְּרִיחֵי שְׁעָרָיִךְ. בֵּרַךְ בָּנַיִךְ בְּקִרְבֵּךְ: הַשָּׂם גְּבוּלֵךְ שָׁלוֹם. חֵלֶב חִטִּים יַשְׂבִּיעֵךְ: הַשֹּׁלֵחַ אִמְרָתוֹ אָרֶץ. עַד־מְהֵרָה יָרוּץ דְּבָרוֹ: הַנֹּתֵן שֶׁלֶג כַּצָּמֶר. כְּפוֹר כָּאֵפֶר יְפַזֵּר: מַשְׁלִיךְ קַרְחוֹ כְּפִתִּים. לִפְנֵי קָרָתוֹ מִי יַעֲמֹד: יִשְׁלַח דְּבָרוֹ וַיְמַסֵּם. יַשֵּׁב רוּחוֹ יִזְּלוּ־מָיִם: מַגִּיד דְּבָרָו לְיַעֲקֹב. חֻקָּיו וּמִשְׁפָּטָיו לְיִשְׂרָאֵל: לֹא עָשָׂה כֵן לְכָל־גּוֹי וּמִשְׁפָּטִים בַּל־יְדָעוּם הַלְלוּיָהּ:

קמח הַלְלוּיָהּ הַלְלוּ אֶת־יי מִן־הַשָּׁמַיִם. הַלְלוּהוּ בַּמְּרוֹמִים: הַלְלוּהוּ כָל־מַלְאָכָיו. הַלְלוּהוּ כָּל־צְבָאו: הַלְלוּהוּ שֶׁמֶשׁ וְיָרֵחַ. הַלְלוּהוּ כָּל־כּוֹכְבֵי אוֹר: הַלְלוּהוּ שְׁמֵי הַשָּׁמָיִם. וְהַמַּיִם אֲשֶׁר מֵעַל הַשָּׁמָיִם: יְהַלְלוּ אֶת־שֵׁם יי. כִּי הוּא צִוָּה וְנִבְרָאוּ: וַיַּעֲמִידֵם לָעַד לְעוֹלָם. חָק־נָתַן וְלֹא יַעֲבוֹר: הַלְלוּ אֶת־יי מִן־הָאָרֶץ. תַּנִּינִים וְכָל־תְּהֹמוֹת: אֵשׁ וּבָרָד שֶׁלֶג וְקִיטוֹר. רוּחַ סְעָרָה עֹשָׂה דְבָרוֹ: הֶהָרִים וְכָל־גְּבָעוֹת. עֵץ פְּרִי וְכָל־אֲרָזִים: הַחַיָּה וְכָל־בְּהֵמָה. רֶמֶשׂ וְצִפּוֹר כָּנָף: מַלְכֵי־אֶרֶץ וְכָל־לְאֻמִּים. שָׂרִים וְכָל־שֹׁפְטֵי אָרֶץ: בַּחוּרִים וְגַם־בְּתוּלוֹת. זְקֵנִים עִם־נְעָרִים: יְהַלְלוּ אֶת־שֵׁם יי כִּי־נִשְׂגָּב שְׁמוֹ לְבַדּוֹ. הוֹדוֹ עַל־אֶרֶץ וְשָׁמָיִם: וַיָּרֶם קֶרֶן לְעַמּוֹ תְּהִלָּה לְכָל־חֲסִידָיו לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל עַם קְרֹבוֹ הַלְלוּיָהּ:

קמט הַלְלוּיָהּ שִׁירוּ לַיי שִׁיר חָדָשׁ. תְּהִלָּתוֹ בִּקְהַל חֲסִידִים: יִשְׂמַח יִשְׂרָאֵל בְּעֹשָׂיו. בְּנֵי־צִיּוֹן יָגִילוּ בְמַלְכָּם: יְהַלְלוּ שְׁמוֹ בְמָחוֹל. בְּתֹף וְכִנּוֹר יְזַמְּרוּ־לוֹ: כִּי־רוֹצֶה יי בְּעַמּוֹ. יְפָאֵר עֲנָוִים בִּישׁוּעָה: יַעְלְזוּ חֲסִידִים בְּכָבוֹד. יְרַנְּנוּ עַל־מִשְׁכְּבוֹתָם: רוֹמְמוֹת אֵל בִּגְרוֹנָם. וְחֶרֶב פִּיפִיּוֹת בְּיָדָם: לַעֲשׂוֹת נְקָמָה בַגּוֹיִם. תּוֹכֵחוֹת בַּלְאֻמִּים: לֶאְסֹר מַלְכֵיהֶם בְּזִקִים. וְנִכְבְּדֵיהֶם בְּכַבְלֵי בַרְזֶל: לַעֲשׂוֹת בָּהֶם מִשְׁפָּט כָּתוּב הָדָר הוּא לְכָל־חֲסִידָיו הַלְלוּיָהּ:

קנ הַלְלוּיָהּ הַלְלוּ־אֵל בְּקָדְשׁוֹ. הַלְלוּהוּ בִּרְקִיעַ עֻזּוֹ: הַלְלוּהוּ בִּגְבוּרֹתָיו. הַלְלוּהוּ כְּרֹב גֻּדְלוֹ: הַלְלוּהוּ בְּתֵקַע שׁוֹפָר. הַלְלוּהוּ בְּנֵבֶל וְכִנּוֹר: הַלְלוּהוּ בְּתֹף וּמָחוֹל. הַלְלוּהוּ בְּמִנִּים וְעֻגָב: הַלְלוּהוּ בְצִלְצְלֵי־שָׁמַע. הַלְלוּהוּ בְּצִלְצְלֵי תְרוּעָה: כֹּל הַנְּשָׁמָה תְּהַלֵּל יָהּ הַלְלוּיָהּ: כֹּל הַנְּשָׁמָה תְּהַלֵּל יָהּ הַלְלוּיָהּ:

בָּרוּךְ יי לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן: בָּרוּךְ יי מִצִּיּוֹן שֹׁכֵן יְרוּשָׁלָם הַלְלוּיָהּ: בָּרוּךְ יי אֱלֹהִים אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. עֹשֵׂה נִפְלָאוֹת לְבַדּוֹ: וּבָרוּךְ שֵׁם כְּבוֹדוֹ לְעוֹלָם. וְיִמָּלֵא כְבוֹדוֹ אֶת־כָּל־הָאָרֶץ אָמֵן וְאָמֵן:

ד״ה א כט.

וַיְבָרֶךְ דָּוִיד אֶת־יי לְעֵינֵי כָּל־הַקָּהָל. וַיֹּאמֶר דָּוִיד בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אָבִינוּ מֵעוֹלָם וְעַד־עוֹלָם: לְךָ יי הַגְּדֻלָּה וְהַגְּבוּרָה וְהַתִּפְאֶרֶת וְהַנֵּצַח וְהַהוֹד כִּי־כֹל בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ. לְךָ יי הַמַּמְלָכָה וְהַמִּתְנַשֵּׂא לְכֹל לְרֹאשׁ: וְהָעֹשֶׁר וְהַכָּבוֹד מִלְּפָנֶיךָ וְאַתָּה מוֹשֵׁל בַּכֹּל וּבְיָדְךָ כֹּחַ וּגְבוּרָה. וּבְיָדְךָ לְגַדֵּל וּלְחַזֵּק לַכֹּל: וְעַתָּה אֱלֹהֵינוּ מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ. וּמְהַלְלִים לְשֵׁם תִּפְאַרְתֶּךָ: נחמ״ ט אַתָּה־הוּא יי לְבַדֶּךָ אַתָּ עָשִׂיתָ אֶת־הַשָּׁמַיִם שְׁמֵי הַשָּׁמַיִם וְכָל־צְבָאָם הָאָרֶץ וְכָל־אֲשֶׁר עָלֶיהָ הַיַּמִּים וְכָל־אֲשֶׁר בָּהֶם וְאַתָּה מְחַיֶּה אֶת־כֻּלָּם. וּצְבָא הַשָּׁמַיִם לְךָ מִשְׁתַּחֲוִים: אַתָּה הוּא יי הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר בָּחַרְתָּ בְּאַבְרָם וְהוֹצֵאתוֹ מֵאוּר כַּשְׂדִּים. וְשַׂמְתָּ שְׁמוֹ אַבְרָהָם: וּמָצָאתָ אֶת־לְבָבוֹ נֶאֱמָן לְפָנֶיךָ וְכָרוֹת עִמּוֹ הַבְּרִית לָתֵת אֶת־אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי הַחִתִּי הָאֱמֹרִי וְהַפְּרִזִּי וְהַיְבוּסִי וְהַגִּרְגָּשִׁי לָתֵת לְזַרְעוֹ. וַתָּקֶם אֶת־דְּבָרֶיךָ כִּי צַדִּיק אָתָּה: וַתֵּרֶא אֶת־עֳנִי אֲבֹתֵינוּ בְּמִצְרָיִם. וְאֶת־זַעֲקָתָם שָׁמַעְתָּ עַל־יַם־סוּף: וַתִּתֵּן אֹתֹת וּמֹפְתִים בְּפַרְעֹה וּבְכָל־עֲבָדָיו וּבְכָל־עַם אַרְצוֹ כִּי יָדַעְתָּ כִּי הֵזִידוּ עֲלֵיהֶם. וַתַּעַשׂ־לְךָ שֵׁם כְּהַיּוֹם הַזֶּה: וְהַיָּם בָּקַעְתָּ לִפְנֵיהֶם וַיַּעַבְרוּ בְתוֹךְ־הַיָּם בַּיַּבָּשָׁה. וְאֶת־רֹדְפֵיהֶם הִשְׁלַכְתָּ בִמְצוֹלֹת כְּמוֹ־אֶבֶן בְּמַיִם עַזִּים:

שמות יד, ל

וַיּוֹשַׁע יהוה בַּיּוֹם הַהוּא
אֶת־יִשְׂרָאֵל מִיַּד מִצְרָיִם וַיַּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת־מִצְרַיִם מֵת עַל־
שְׂפַת הַיָּם: וַיַּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת־הַיָּד הַגְּדֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה יהוה
בְּמִצְרַיִם וַיִּירְאוּ הָעָם אֶת־יהוה וַיַּאֲמִינוּ בַּיהוה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ:

שמות טו

אָז יָשִׁיר־מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַיהוה וַיֹּאמְרוּ
לֵאמֹר אָשִׁירָה לַיהוה כִּי־גָאֹה גָּאָה סוּס
וְרֹכְבוֹ רָמָה בַיָּם: עֻזִּי וְזִמְרָת יָהּ וַיְהִי־לִי
לִישׁוּעָה זֶה אֵלִי וְאַנְוֵהוּ אֱלֹהֵי
אָבִי וַאֲרֹמְמֶנְהוּ: יהוה אִישׁ מִלְחָמָה יהוה
שְׁמוֹ: מַרְכְּבֹת פַּרְעֹה וְחֵילוֹ יָרָה בַיָּם וּמִבְחַר
שָׁלִשָׁיו טֻבְּעוּ בְיַם־סוּף: תְּהֹמֹת יְכַסֻּמוּ יָרְדוּ בִמְצוֹלֹת כָּמוֹ־
אָבֶן: יְמִינְךָ יהוה נֶאְדָּרִי בַּכֹּחַ יְמִינְךָ
יהוה תִּרְעַץ אוֹיֵב: וּבְרֹב גְּאוֹנְךָ תַּהֲרֹס
קָמֶיךָ תְּשַׁלַּח חֲרֹנְךָ יֹאכְלֵמוֹ כַּקַּשׁ: וּבְרוּחַ
אַפֶּיךָ נֶעֶרְמוּ מָיִם נִצְּבוּ כְמוֹ־נֵד
נֹזְלִים קָפְאוּ תְהֹמֹת בְּלֶב־יָם: אָמַר
אוֹיֵב אֶרְדֹּף אַשִּׂיג אֲחַלֵּק שָׁלָל תִּמְלָאֵמוֹ
נַפְשִׁי אָרִיק חַרְבִּי תּוֹרִישֵׁמוֹ יָדִי: נָשַׁפְתָּ
בְרוּחֲךָ כִּסָּמוֹ יָם צָלְלוּ כַּעוֹפֶרֶת בְּמַיִם
אַדִּירִים: מִי־כָמֹכָה בָּאֵלִם יהוה מִי
כָּמֹכָה נֶאְדָּר בַּקֹּדֶשׁ נוֹרָא תְהִלֹּת עֹשֵׂה
פֶלֶא: נָטִיתָ יְמִינְךָ תִּבְלָעֵמוֹ אָרֶץ: נָחִיתָ
בְחַסְדְּךָ עַם־זוּ גָּאָלְתָּ נֵהַלְתָּ בְעֻזְּךָ אֶל־נְוֵה
קָדְשֶׁךָ: שָׁמְעוּ עַמִּים יִרְגָּזוּן חִיל
אָחַז יֹשְׁבֵי פְלֶשֶׁת: אָז נִבְהֲלוּ אַלּוּפֵי
אֱדוֹם אֵילֵי מוֹאָב יֹאחֲזֵמוֹ רָעַד נָמֹגוּ
כָּל יֹשְׁבֵי כְנָעַן: תִּפֹּל עֲלֵיהֶם אֵימָתָה
וָפַחַד בִּגְדֹל זְרוֹעֲךָ יִדְּמוּ כָאֶבֶן עַד־
יַעֲבֹר עַמְּךָ יהוה עַד־יַעֲבֹר עַם־זוּ
קָנִיתָ: תְּבִאֵמוֹ וְתִטָּעֵמוֹ בְּהַר נַחֲלָתְךָ מָכוֹן
לְשִׁבְתְּךָ פָּעַלְתָּ יהוה מִקְדָּשׁ אֲדֹנָי כּוֹנְנוּ
יָדֶיךָ: יהוה יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד: כִּי

וכופלין ״יי ימלך לעולם ועד״.

״כי בא סוס פרעה...״

ויש שפסקו שלא לאמרו.

בָא סוּס פַּרְעֹה בְּרִכְבּוֹ וּבְפָרָשָׁיו בַּיָּם וַיָּשֶׁב יהוה עֲלֵהֶם אֶת־מֵי
הַיָּם וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הָלְכוּ בַיַّבָּשָׁה בְּתוֹךְ הַיָּם:

כִּי לַיי הַמְּלוּכָה וּמֹשֵׁל בַּגּוֹיִם: וְעָלוּ מוֹשִׁעִים בְּהַר צִיּוֹן לִשְׁפֹּט אֶת־הַר עֵשָׂו וְהָיְתָה לַיי הַמְּלוּכָה: וְהָיָה יי לְמֶלֶךְ עַל־כָּל־הָאָרֶץ בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה יי אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד:

(יש מוסיפין ובתורתך כתוב לאמר. שמע ישראל יי אלהינו יי אחד)

בשמיני עצרת ובשמחת תורה ממשיכים בעמ' 331.

נִשְׁמַת כָּל־חַי תְּבָרֵךְ אֶת־שִׁמְךָ יי אֱלֹהֵינוּ. וְרוּחַ כָּל־בָּשָׂר תְּפָאֵר וּתְרוֹמֵם זִכְרְךָ מַלְכֵּנוּ תָּמִיד. מִן־הָעוֹלָם וְעַד־הָעוֹלָם אַתָּה אֵל. וּמִבַּלְעָדֶיךָ אֵין לָנוּ מֶלֶךְ גּוֹאֵל וּמוֹשִׁיעַ פּוֹדֶה וּמַצִּיל וּמְפַרְנֵס וּמְרַחֵם בְּכָל־עֵת צָרָה וְצוּקָה אֵין לָנוּ מֶלֶךְ אֶלָּא אָתָּה: אֱלֹהֵי הָרִאשׁוֹנִים וְהָאַחֲרוֹנִים. אֱלוֹהַּ כָּל־בְּרִיּוֹת אֲדוֹן כָּל־תּוֹלָדוֹת הַמְּהֻלָּל בְּרֹב הַתִּשְׁבָּחוֹת הַמְנַהֵג עוֹלָמוֹ בְּחֶסֶד וּבְרִיּוֹתָיו בְּרַחֲמִים. וַיי לֹא־יָנוּם וְלֹא־יִישָׁן. הַמְעוֹרֵר יְשֵׁנִים וְהַמֵּקִיץ נִרְדָּמִים. וְהַמֵּשִׂיחַ אִלְּמִים.וְהַמַּתִּיר אֲסוּרִים וְהַסּוֹמֵךְ נוֹפְלִים וְהַזּוֹקֵף כְּפוּפִים. לְךָ לְבַדְּךָ אֲנַחְנוּ מוֹדִים. אִלּוּ פִינוּ מָלֵא שִׁירָה כַּיָּם. וּלְשׁוֹנֵנוּ רִנָּה כַּהֲמוֹן גַּלָּיו. וְשִׂפְתוֹתֵינוּ שֶׁבַח כְּמֶרְחֲבֵי רָקִיעַ. וְעֵינֵינוּ מְאִירוֹת כַּשֶּׁמֶשׁ וְכַיָּרֵחַ. וְיָדֵינוּ פְרוּשׂוֹת כְּנִשְׁרֵי שָׁמָיִם. וְרַגְלֵינוּ קַלּוֹת כָּאַיָּלוֹת. אֵין אֲנַחְנוּ מַסְפִּיקִים לְהוֹדוֹת לְךָ יי אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ. וּלְבָרֵךְ אֶת־שְׁמֶךָ. עַל־אַחַת מֵאֶלֶף אֶלֶף אַלְפֵי אֲלָפִים וְרִבֵּי רְבָבוֹת פְּעָמִים הַטּוֹבוֹת שֶׁעָשִׂיתָ עִם־אֲבוֹתֵינוּ וְעִמָּנוּ: מִמִּצְרַיִם גְּאַלְתָּנוּ יי אֱלֹהֵינוּ וּמִבֵּית עֲבָדִים פְּדִיתָנוּ. בְּרָעָב זַנְתָּנוּ וּבְשָׂבָע כִּלְכַּלְתָּנוּ. מֵחֶרֶב הִצַּלְתָּנוּ וּמִדֶּבֶר מִלַּטְתָּנוּ וּמֵחֳלָיִם רָעִים וְנֶאֱמָנִים דִּלִּיתָנוּ: עַד־הֵנָּה עֲזָרוּנוּ רַחֲמֶיךָ. וְלֹא־עֲזָבוּנוּ חֲסָדֶיךָ. וְאַל־תִּטְּשֵׁנוּ יי אֱלֹהֵינוּ לָנֶצַח: עַל־כֵּן אֵבָרִים שֶׁפִּלַּגְתָּ בָּנוּ. וְרוּחַ וּנְשָׁמָה שֶׁנָּפַחְתָּ בְּאַפֵּינוּ. וְלָשׁוֹן אֲשֶׁר שַׂמְתָּ בְּפִינוּ. הֵן הֵם יוֹדוּ וִיבָרְכוּ וִישַׁבְּחוּ וִיפָאֲרוּ וִירוֹמְמוּ וְיַעֲרִיצוּ וְיַקְדִּישׁוּ וְיַמְלִיכוּ אֶת־שִׁמְךָ מַלְכֵּנוּ: כִּי כָל־פֶּה לְךָ יוֹדֶה. וְכָל־לָשׁוֹן לְךָ תִשָּׁבַע. וְכָל־בֶּרֶךְ לְךָ תִכְרַע. וְכָל־קוֹמָה לְפָנֶיךָ תִשְׁתַּחֲוֶה. וְכָל־לְבָבוֹת יִירָאוּךָ. וְכָל־קֶרֶב וּכְלָיוֹת יְזַמְּרוּ לִשְׁמֶךָ. כַּדָּבָר שֶׁכָּתוּב כָּל־עַצְמוֹתַי תֹּאמַרְנָה יי מִי כָמוֹךָ. מַצִּיל עָנִי מֵחָזָק מִמֶּנּוּ וְעָנִי וְאֶבְיוֹן מִגּוֹזְלוֹ: מִי יִדְמֶה־לָּךְ וּמִי יִשְׁוֶה־לָּךְ וּמִי יַעֲרָךְ־לָךְ: הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא אֵל עֶלְיוֹן קֹנֵה שָׁמַיִם וָאָרֶץ: נְהַלֶּלְךָ וּנְשַׁבֵּחֲךָ וּנְפָאֶרְךָ וּנְבָרֵךְ אֶת־שֵׁם קָדְשֶׁךָ. כָּאָמוּר. לְדָוִד בָּרְכִי נַפְשִׁי אֶת־יי וְכָל־קְרָבַי אֶת־שֵׁם קָדְשׁוֹ:

בשבת חוה"מ אומרים עד "רם ונשא" וממשיכים בעמ' 240.

הָאֵל[1]

בְּתַעֲצֻמוֹת עֻזֶּךָ. הַגָּדוֹל בִּכְבוֹד שְׁמֶךָ. הַגִּבּוֹר לָנֶצַח וְהַנּוֹרָא בְּנוֹרְאוֹתֶיךָ. הַמֶּלֶךְ הַיּוֹשֵׁב עַל־כִּסֵּא רָם וְנִשָּׂא.

שׁוֹכֵן עַד מָרוֹם וְקָדוֹשׁ שְׁמוֹ. וְכָתוּב. רַנְּנוּ צַדִּיקִים בַּיי לַיְשָׁרִים נָאוָה תְהִלָּה:

בְּפִי יְשָׁרִים תִּתְהַלָּל.
וּבְדִבְרֵי צַדִּיקִים תִּתְבָּרַךְ.
וּבִלְשׁוֹן חֲסִידִים תִּתְרוֹמָם.
וּבְקֶרֶב קְדוֹשִׁים תִּתְקַדָּשׁ:

וּבְמַקְהֲלוֹת רִבְבוֹת עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּרִנָּה יִתְפָּאַר שִׁמְךָ מַלְכֵּנוּ בְּכָל־דּוֹר וָדוֹר. שֶׁכֵּן חוֹבַת כָּל־הַיְצוּרִים לְפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ לְהוֹדוֹת לְהַלֵּל לְשַׁבֵּחַ לְפָאֵר לְרוֹמֵם לְהַדֵּר לְבָרֵךְ לְעַלֵּה וּלְקַלֵּס עַל כָּל־דִּבְרֵי שִׁירוֹת וְתִשְׁבְּחוֹת דָּוִד בֶּן־יִשַׁי עַבְדְּךָ מְשִׁיחֶךָ:

יִשְׁתַּבַּח שִׁמְךָ לָעַד מַלְכֵּנוּ הָאֵל הַמֶּלֶךְ הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ. כִּי לְךָ נָאֶה יי אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שִׁיר וּשְׁבָחָה הַלֵּל וְזִמְרָה עֹז וּמֶמְשָׁלָה נֶצַח גְּדֻלָּה וּגְבוּרָה תְּהִלָּה וְתִפְאֶרֶת קְדֻשָּׁה וּמַלְכוּת בְּרָכוֹת וְהוֹדָאוֹת מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם. בָּרוּךְ אַתָּה יי אֵל מֶלֶךְ גָּדוֹל בַּתִּשְׁבָּחוֹת. אֵל הַהוֹדָאוֹת אֲדוֹן הַנִּפְלָאוֹת. הַבּוֹחֵר בְּשִׁירֵי זִמְרָה. מֶלֶךְ אֵל חַי הָעוֹלָמִים:

חצי קדיש

חזן
בָּרְכוּ אֶת יי הַמְבֹרָךְ:

קהל
בָּרוּךְ יי הַמְבֹרָךְ לְעוֹלָם וָעֶד:

יִתְבָּרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאַר וְיִתְרוֹמַם וְיִתְנַשֵּׂא שְׁמוֹ שֶׁל־מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁהוּא רִאשׁוֹן וְהוּא אַחֲרוֹן וּמִבַּלְעָדָיו אֵין אֱלֹהִים. סלו לְרֹכֵב בָּעֲרָבוֹת בְּיָהּ שְׁמוֹ וְעִלְּזוּ לְפָנָיו. וּשְׁמוֹ מְרוֹמָם עַל־כָּל־בְּרָכָה וּתְהִלָּה:
בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
יְהִי שֵׁם יי מְבֹרָךְ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם:

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם יוֹצֵר אוֹר וּבוֹרֵא חֹשֶׁךְ עֹשֶׂה שָׁלוֹם וּבוֹרֵא אֶת־הַכֹּל:

על שני הטורים הבאים עיין מבוא, עמ' לא. הערה 40.

אוֹר עוֹלָם [בְּ]אוֹצַר חַיִּים / אוֹרוֹת מֵאֹפֶל אָמַר וַיֶּהִי:

בקהילות צרפת נהגו להוסיף כאן

וַיְהִי כֹּל בְּמַאֲמָרוֹ / הַשָּׁם עָבִים רְכוּבוֹ וְסִתְרוֹ / גִּבּוֹרֵי כֹחַ עוֹשִׂים דְּבָרוֹ / קָדוֹשׁ:

1) כק"ק נוהגים להתחיל ב"הגדול".

יוצר ליום ראשון [יוצר ליום שני ראה עמ׳ 83].

(כק״ק צרפת אמרוהו ביום שני)

[מיוחס לר׳ אלעזר ב״ר קליר.] סימן: א״ב. בתים בני ג׳ טורים. צונץ עמ׳ 70. — א 3301

אַכְתִּיר זֵר תְּהִלָּה / לְנוֹרָא עֲלִילָה / בְּמִי זֹאת עוֹלָה:
בְּאֶדֶר רְנָנִים אֶעֱלְסָה / כְּנַף רְנָנִים נֶעֱלָסָה / לְמֶלֶךְ רָם וְנִשָּׂא:
גַּדְתִּי אַרְבַּע / בְּמִסְפַּר רֹבַע / לְחָן עַל אַרְבַּע:
אֲסַלֵּד בְּשֶׁבַח וְתוֹדָה / בְּתוֹךְ קָהָל וְעֵדָה
בְּלָקְחִי לוּלָב וַאֲגֻדָּה / קָדוֹשׁ:
5 דְּרוֹשׁ כָּמוֹ צֶדֶק / לְשָׁפְטָם בְּצֶדֶק / דִּינָם לְהוֹצִיא לְצֶדֶק:
הַלֵּל בָּם אֶפְצֶה / וּמְלִיצַי יִרְצֶה / וְכַזָּהָב אֵצֵא:
וְרוֹבֵץ בַּפֶּתַח יָבוֹשׁ / וְחֵטְא בְּצוּל תִּכְבֹּשׁ / קְרָאתִיךָ אַל אֵבוֹשׁ:
זֵכֶר סִכּוּךְ לְדוֹרוֹת / לָהֶם לְהוֹרוֹת / לְסַכֵּךְ וּלְקָרוֹת:
חֲסוֹת בְּצֵל סֻכָּה / כְּחֹק נְסוּכָה / שִׂבְעָה לְהִסְתּוֹכְכָה:
10 טִלּוּל עֲנָנִים אֶזְכְּרָה / בְּכָל דּוֹר וָדוֹר אַזְכִּירָה / לְחַסְדֵי דָוִד זָכְרָה:
יָקֵם סֻכָּתוֹ / וְתִכּוֹן מַלְכוּתוֹ / וְתֵרֶב גְּדֻלָּתוֹ:
כִּימֵי עוֹלָם / וּמַלְכוּתוֹ עַד הָעוֹלָם / לְדָוִד וּלְזַרְעוֹ עַד עוֹלָם:

כי״י: דהוזחע״פ״רת°; ככפ (רק יוצר) דממ״נ; פצ (ליום ב׳); ף; גו (רק שו׳ 1-5) גפ||
1 למי ף|גו 2 בכנף הכפממ׳| למלך: אל הוס׳ ף 3 למספר הע״רכנפצגפ 4 בחוך: לפני רצף| כאגודה דמ׳| לקדוש כ
5 למו צ| בצדק: לצדק הוזחפ״פ״רת°כפ| הוציא כפגפ תוציא ף| כצדק כפנצ צדק מ 6 ומליצ״י דזחכפ: מליצי שאר כי״י גפ
הוס׳ ף 7 חט כ| יכבוש פ| קראתיך: אל הוס׳ פ״| יבוש מ 8 להם: בהם ח° 9 כחוק: דת הוס׳ ף 10 אזכירה... אזכרה
דהחע״פ״רת°| ודור חס׳ פ״| חסדי דפ״פ״ח°כממ״נ 11 יה יקם ף| וחכון: ויכון ת° ותיקון כפמ 12 כימי עולם: כי

1 **אכתיר זר תהלה** עטרת שבח. **לנורא עלילה** להקב״ה ע״ש תהל׳ סו, ה. **במי זאת עולה** בתוך קהל ישראל, ע״ש שה״ש ח, ה ״מי זאת עולה מן המדבר״, שדרשוהו על ישראל (במדרש שם). 2 **באדר רננים אעלסה** ארגן כפאר רננות. **כנף רננים נעלסה** איוב לט, יג, וכנראה חפס אותו הפייטן כמשמעות אשכח אותו כתפילה על כנפי השיר. **רם ונשא** ישע׳ נז, טו. 3 **גדתי ארבע** אגדתי וקשרתי ד׳ מינים (האתרוג ככלל, אע״פ שאינו כאגודה ממש). **במספר רובע** לפי מספר דגלי ישראל, ע״ש במד׳ כג, י. **לחן על ארבע** לקב״ה החונה על ארבע חיות, ע״ש יחזק׳ א, ה ואילך. 4 **אסלד** ל׳ איוב ו, י. **בתוך קהל ועדה** משלי ה, יד. 5 **דרוש במו צדק** ר״ל לדרוש בד׳ המינים (המשך לטור הקודם: אסלד...). **דינם להוציא לצדק** ע״ש תהל׳ לז, ו. 6 **הלל בם אפצה** אקרא את ההלל כלולב ואתרוג שהם מליצי (ל׳ איוב טז, כ), והוא **ומליצי ירצה** (כצ״ל לפי כי״י אחדים, או צ״ל מְלִיצַי יִרְצֶה לפי נ״א). **וכזהב אצא** איוב כג, י, ר״ל טהור. 7 **ורובץ בפתח יבוש** יצה״ר, ע״ש ברא׳ ד, ז ״לפתח חטאת רובץ״. **וחטא בצול תכבוש** כמצולה, ע״ש מיכה ז, יט. **קראתיך אל אבוש** תהל׳ לא, יח. 8 **זכר סכוך לדורות/להם להורות** ללמדם הלכות סוכה, ע״ש ויק׳ כג, מג ״למען ידעו דורותיכם״ וכו׳. **לסכך ולקרות** לכסות בסכך (ל׳ נחמ׳ כ, ח). 9 **כחוק נסוכה** כחוקת התורה הנסוכה מקדם, ע״ש משלי ח, כג ״מעולם נסכתי מראש מקדמי ארץ״. 10 **טילול עננים** כיסוי בכעין גג (ל׳ נחמ׳ ג, טו ״ויטללנו״) בענני כבוד שהגין בהם הקב״ה על ישראל במדבר לפי דרשת חז״ל על ויק׳ כג, מג ״כי בסכות הושבתי את בני ישראל...״ שמתרגמין כת״א ״ארי כמטלת עננין אותיבית...״ והנס נזכר הרבה באגדה. **לחסדי דויד זכרה** דה״ב ו, מב. 11 **יקם סוכתו** ע״ש עמוס ט, יא, ר״ל יכנה את בית המקדש. **וחכון מלכותו** ע״ש מ״א ב, יב. **ותרב גדולתו** ע״ש תהל׳ עא, כא. 12 **כימי עולם** (כהמשך לטור הקודם) מלאכי ג, ד, וי״ג כי הוא מעולם, מוסב על הקב״ה. **ומלכותו עד**

לְדוֹר וָדוֹר תִּמְלֹךְ / וְהוּא עֲדֵי עַד יִמְלֹךְ / מֶלֶךְ מַמְלִיכֵי מְלָכִים:
מְהֵרָה לְהַצְמִיחַ זַרְעוֹ / עַל עַם מִשְׁוִעוֹ / לַעֲבֹר עַל פִּשְׁעוֹ:
15 נֶחֱזֶה בְּעֻזֶּךָ / בְּשׁוּבְךָ לְגַן אֶגוֹזֶךָ / וְעַיִן בְּעַיִן נֶחֱזֶה:
סֻכָּתְךָ עֲלֵיהֶם תִּמְתַּח / וּבְצֵל לְקוּחֶיךָ יֻמְתַּח / וְלֹא יַכֶּם מֻרְתָּח:
עֵצִים בְּנֻטְלָם אַרְבָּעָה / לִמְזוּזַת רְבוּעָה / לְזוֹכֵר בְּרִית שְׁבוּעָה:
פְּרִי עֵץ הָדָר / אֶקַּח לַנֶּאְדָּר / כִּי כְבוֹדוֹ הוֹד וְהָדָר:
צֶמַח תֹּמֶר / אֶשָּׂא לְהַאֲמֵר / לְכֻלּוֹ כָּבוֹד אוֹמֵר:
20 קִיחַת עֲנַף עֵץ עָבוֹת / אֶאֱסוֹר בֶּעָבוֹת / לְמַבִּיט בְּרִית אָבוֹת:
רַעֲנַנֵּי עֲרָבָה / כִּצְמָחֵי רְכָבָה / לְדָגוּל מֵרְכָבָה:
שְׁתוּלִים בַּחֲצֵרוֹת / כָּם יוּפְדוּ מִצָּרוֹת / כִּבְזֵכֶר חֲצוֹצְרוֹת:
תְּכוּנִים לְכַפָּרָה / לְסוֹרְרָה כְּפָרָה / בְּלִי צֵאת חֲפוּרָה
מִפְּנֵי קָדוֹשׁ:

הוא מעולם דפוסים כי מעולם כפ| מלכותו ת°כדממ׳גם| העולם: עולם ד 13 תמלוך: ימלוך צ| והוא: חס׳ כ הוא הזפ״צף| והוא עדי: ולעדי דפ׳מ²מ׳ 14 זרעו: זרועו צ ישעו וככפממ׳נף| משועו: יִדעו צ| ולעבור פ 15 בעוזך: בטובך צ| ועין: עין גם אשר עין ף| להחזך גם 16 תמתח: תפתח גם| וצל פ¹| לקוחיך: על לקוחיך פ¹ כנפיך כ| יומתח: יִמתח דהכפמ׳נצ להמתח כ תמתח וגם יתמתח מ| ולא: ואל דוזפ״רף לכל החע״ 17 למזוזות וגם| בריח חס׳ זרכפ¹פ¹צגם 18 אקחה מ׳| לנהדר מ| כבודו: כולו כדממ׳נ 19 לכולו: כי כולו ך כולו פ׳כמ 20 ענף חס׳ פ״| עץ חס׳ פגם| למביט: לזוכר הע״ 21 דגול כדמ 22 בזכר זפ׳רככפדממ׳נגם לזכר צ 23 לכפרה: בכפרה צ| מפני חס׳ פ״פ

העולם ע״ש דה״א יז, יד. **לדוד ולזרעו עד עולם** תהל׳ יח, נא. 13 **לדור ודור חמלוך** ע״ש תהל׳ קמו, י. **והוא עדי עד ימלוך** משיח בן דוד שמלכותו תהיה לנצח, ע״ש ש״ב ז, יג ״וכוננתי את כסא ממלכתו עד עולם״. **מלך ממליך מלוך** ר״ל ממליך מלכים כדי שימלכו (ורוו״ה פי׳ מלוך כל׳ ציווי, ואינו נראה לי). 14 **מהרה להצמיח זרעו** ע״ש ירמ׳ לג, טו. 15 **נחזה בעוזך** יה״ר שנזכה לראות. **בשובך לגן אגוזך** לישראל, ע״ש שה״ש ו, יא והמדרש שם. בו (וכפס״ר יא דף מב, ע״א) נמצא אוסף דרשות על ישראל שנמשלו לאגוז. **ועין בעין נחזך** ע״ש ישע׳ נב, ח ״כי עין בעין יראו בשוב ה׳ ציון״. 16 **סוכתך עליהם תמתח** ל׳ ״ימתחם כאהל״. ישע׳ מ, כב. **ובצל לקוחיך יומתח** (החחביר כמו ״יותן מים״, ויק׳ יא, לח) ר״ל הסוכה תגן על ישראל הלקוחים לו לעם. **ולא יכם מורתח** חום החמה, ע״ש ישע׳ מט, י ״ולא יכם שרב ושמש״. ועי׳ פסיקתא דר״כ כט דף קפו ע״א כוכר=עמ׳ 452 מנולב. ״א״ר לוי כל מי שמקיים מצות סוכה בעולם הזה, אומר הקב״ה הוא קיים מצות סוכה בעולם הזה, אני מסיך עליו מחמתו של יום הבא״. 17 **עצים בנטלם ארבעה** ד׳ המינים. **למזוזת רבועה** לכית המקדש, ע״ש יחזק׳ מא, כא. 18 **פרי עץ הדר** ויק׳ כג, מ. **כי כבודו הוד והדר** עי׳ ויק״ר ל, ט עמ׳ תשז=פסדר״כ כח (דף קפד ע״א=עמ׳ 414) ״פרי עץ הדר, זה הקב״ה שכתוב בו הוד והדר לבשת (תהל׳ קד, א). כפות תמרים, זה הקב״ה שכתוב בו צדיק כתמר יפרח (תהל׳ צב, יג) וענף עץ עבות, זה הקב״ה דכתיב ביה והוא עומד בין ההדסים (זכר׳ א, ח). וערבי נחל זה הקב״ה דכתיב ביה סולו לרוכב בערבות...(תהל׳ סח, ה)״, והפייטן מביא פסוקים אחרים לפי צורך החרוז. 19 **צמח תומר** לולב של תמר. **להאמר** (ל׳ האמרת, דבר׳ כו, יז) לשבח. **לכולו כבוד אומר** תהל׳ כט, ט. 20 **ענף עץ עבות** ההדסים **אאסור בעבות** (במשחק מלים, ל׳ אסרו חג בעבותים, תהל׳ קיח, כז) ר״ל כבקשר של חבל עבה, בקליעת ג׳ הדסים ביחד. 21 **רעננו ערבה** ענפים רעננים. **כצמחי רכבה** כישראל, ע״ש יחזק׳ טז, ז ״רכבה כצמח השדה נתתיך״. **לדגול מרכבה** שה״ש ה, י, שדרשוהו על הקב״ה. 22 **שתולים כחצרות** תהל׳ צב, יד. **כם יופדו מצרות** בזכות קיום מצות ד׳ מינים. **כבזכר חצוצרות** שעליהם כתוב (במד׳ י, ט) ״ונזכרתם לפני ה׳ אלהיכם״. 23 **תכונים לכפרה** מכוונים לכפר בעד ישראל כהמשך לעשרת ימי תשובה, עי׳ ויק״ר ל, ב עמ׳ תרצד ״תודיעני ארח חיים...הרי לכם עשרת ימים של תשובה...שובע שמחות את פניך...אלו ז׳ מצות שבחג״. **לסוררה כפרה** לישראל, ע״ש הושע ד, טז. **בלי צאת חפורה** אלא כנוצחת, עי׳ ויק״ר (שם) ״א״ר אבין זה לולב כמי שהוא נוצח ונוטל ביין״ (מלה יונית .βάιον. ענף תומר לסימן הנצחון). ועי״ש וכמקבילות בפסדר״כ דף קפ ע״ב=עמ׳ 406 מה שהאריך בעל המדרש בזה.

יוצר ליום שני (בק"ק צרפת אמרוהו כיום ראשון)

[מיוחס לר' אלעזר ב"ר קליר] סימן: א"ב. בתים בני ג' טורים,
בטור האחרון מובאים הפסוקים ויק' כג, לט-מד, דבר' טז יג-יז.
בכ"י ף רשומה שורה 4 כפזמון לאחר כל שלושה בתים. — **א** 13

אַאֲמִיץ לְנוֹרָא וְאָיֹם / בְּהִסְתּוֹפְפִי לְפָנָיו אֶמְצָא פִּדְיוֹם
אַךְ בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם:
בְּלָקְחִי כַּף תֹּמֶר וּשְׁלֹשֶׁת מִינֵי קִבּוּעִי / בָּם אֲהַלֵּל לְאוֹרִי וְיִשְׁעִי
בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי:
גֵּאוּת אַלְבִּישׁ לְדָר בַּמְּרוֹמִים / לְהַלְּלוֹ בְּמֵרְכִּיּוֹת שְׁלֵמִים וְלֹא קְטוּמִים
תָּחֹגוּ אֶת־חַג־יְיָ שִׁבְעַת יָמִים:

אֲהַלֵּל בְּפֶה וְלָשׁוֹן / לְשׁוֹמֵעַ קוֹל לַחֲשׁוֹן
כְּנָם וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן / קָדוֹשׁ:

5 דָּגוּל מִקּוֹלוֹת מַיִם נֶאְדָּר / אֲאַפְּדֶנוּ הוֹד וְהָדָר
בִּפְרִי עֵץ הָדָר:
הַמְרוֹמָם בִּקְהַל עַם נְצוּרִים / בְּהִלּוּל וּפְאֵר אוֹתוֹ מַכְתִּירִים
בְּכַפּוֹת תְּמָרִים:
וְיָרִיק רֹב בְּרָכוֹת מֵאֲרֻבּוֹת / לְאוֹם מְהַלְּלוֹ מִסַּרְעַף וּמִקְּרָבוֹת
וַעֲנַף עֵץ עָבוֹת:
זְכִיּוֹת יֻכְרָעוּ וְעָוֹן יֻמְחַל / מִלְּהִכָּווֹת בְּשַׁלְהֶבֶת רִשְׁפֵי גַחַל
תּוֹמְכֵי עַרְבֵי נַחַל:

כ"י דהוז (חסר 1-6) חע"פ"פ"רת°; כרממ' (חסר 1-12) ג; פצ (ליום א'); ף||
1 לפניך ד| למצוא ף 2 בם חס' פ'| להלל ת°מ| אורי פ"ת°מ 3 ולא קטומים חס' צ 4 ובלשון ת°כנצ| לשמוע צ|
קול: בקול מפצ כל ת° 5 בהוד פ"פ 6 עם חס' דרפצ| בהלל ח| וכפאר וכרפצ| אותו: חס' רצף אות ת°| ובכפות ה
7 חס' ד| ברכות רוב ו| מהלליו זכרמ| בענף רנצף ובענף ת° 8 זְכיות דהע"פ"ת°צף| כרשפי (בשלהבת חס') ף רשפי חס'

1 **אאמיץ** אהלל כחזק ואמיץ. **בהסתופפי לפניו** בעמדי על סף ביתו. ע"ש תהל' פד. יא "הסתופף בכית אלהי". 2 **כף תומר** ע"ש ויק' כג. מ. **ושלשת מיני קיבועי** ג' המינים שנקבעו בתורה. **לאורי וישעי** ע"ש תהל' כז. א. 3 **גיאות אלביש** ע"ש תהל' צג. א. **במורביות** בענפים (לשון המשנה. סוכה ד. ה). **שלמים ולא קטומים** בהידור מצוה. אע"פ שיוצאים י"ח אפילו בקטומים (שם ג. ד). 5 **דגול** שה"ש ה. י "דגול מרבבה". שדרשוהו על הקב"ה. **מקולות מים נאדר** ע"ש תהל' צג. ד. **אאפדנו** אקשטנו. **הוד והדר** תהל' קד. א ועוד. 6 **עם נצורים** ישראל. ע"ש ישע' מט. ו. 7 **ויריק רוב ברכות מארובות** ע"ש מלאכי ג. י "אם לא אפתח לכם את ארכות השמים והריקותי לכם ברכה עד בלי די". **מסרעף** ל' תהל' צד. יט. **ומקרבות** מלב וקרב. 8 **מלהכוות בשלהבת רשפי גחל** שלא ייכוו בשלהבת גיהנם (והלשון ע"ש שה"ש ח. ו).

חֲדָוַת רַב תִּמְצָאוּ בְּלַהֲקַתְכֶם / חֲסוּנִים בְּצִוּוּי דַּת מַלְכְּכֶם
וּשְׂמַחְתֶּם לִפְנֵי יי אֱלֹהֵיכֶם :

10 טָרְחֲכֶם יָפִיק [נוֹהֵג] לֵילוֹת וְיָמִים / גְּאוֹן נוֹגְשֵׁיכֶם יְגַדֵּע וְיַדְּמִים
לְכֹל תֵּעָנְשׁוּ בַּחֲגִיגַת שִׁבְעַת יָמִים :

יַסְכִּית [אֵל] פִּלּוּלִי וְיַאֲזִין הֶגְיוֹנִי / וִיקַבֵּל כְּקָרְבָּן רַחַשׁ עִנְיָנִי
וְחַגֹּתֶם אוֹתוֹ חַג לַיי :

כְּשָׁרוֹן כֹּחַ יַחֲלִיף לַשּׁוֹשַׁנָּה / חוֹגֶגֶת וְסוֹכֵכֶת וְעוֹצֶרֶת בִּרְנָנָה
שִׁבְעַת יָמִים בַּשָּׁנָה :

לְעֵת יָסִיר סֵבֶל מֵעַל־שִׁכְמֵיכֶם / תָּרֹנּוּ וְתָחֹגּוּ בְּקִרְיַת מוֹעֲדֵיכֶם
חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם :

מַשְׂגִּיחַ מֵחֶרֶךְ תְּהַלְּלוּ בְּאִיּוּמִים / מַנְעִימִים קוֹל וְלֹא דוֹמִים
בַּסֻּכּוֹת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים :

15 נְדִיבֵי עַמִּים סוֹדְרֵי עֲרָכוֹת / בְּאֶבְרָתוֹ לָעַד יְהוּ סְכוּכוֹת
כָּל־הָאֶזְרָח בְּיִשְׂרָאֵל יֵשְׁבוּ בַּסֻּכּוֹת :

סְלוּ בְּהִלּוּל לְשׁוֹכֵן בֵּינֵיכֶם / וְתָנוּחוּ בְּהַשְׁקֵט כָּל יְמֵיכֶם
לְמַעַן יֵדְעוּ דֹרֹתֵיכֶם :

עֶלְיוֹן הוֹדִיעַ פְּלָאָיו עַל יַד גּוֹאֵל / עֲמוּסָיו סִכֵּךְ בַּעֲנָנִים כְּהוֹאֵל
כִּי בַּסֻּכּוֹת הוֹשַׁבְתִּי אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל :

פ | תומכי הדס וערבי פ׳ **9 חדוות ד** | בלהקתכם בקהלכם **ף** | דת חס׳ פ״ **10 יפיג פ׳מנצ** | נוהג: חס׳ **זת°צ** נוגה **פ׳** | נוגשיהם **צ** | יגדע **הו** | וידמים: ויגמים **דחכרנ** (ומסחבר) | בחגג **פצ** **11 יאזין פילולי ויסכית ות°** | אל: רק **דזע״פ׳רצ** | ויאזין: לאזון **פ׳צ** חס׳ **דהרפף** | כקרבן: ברצון **ף** **12 כשלון ו** | תחליף **צ** | סככת עצרת (עוצרת **נ**) **חכנ** ועוצרת וסוככת **הע״** | וסוככת חס׳ **ף** | ועוצרת חס׳ **ף** | ברננה: כדינה **מנ** | שכעת... בשנה: תמיד בכל שנה ושנה **כ** **13 מסכל ד** | משכמיכם דפוסים | תחוגו ותרונו **ת°ך** **14** תחהללו **פ** | מנעימים... דומים: צוה לעם שמו מנעימים (ראה שורה 20) **דנ** | מנעימים: חס׳ **ר** | קול: שבח **צ** שבחו **פ״ממ׳** | ולא דומים: מאיומים **צ** מאדומים **מ** מהדומים **כמ׳** | **15 מערכות ף** | יהו: יהיו **המ׳צף** היות **ות°** תהיינה **ר** **16** כהלול: בהלל **הפ״ת°כממ׳** בסילול **ז** חס׳ **ך** | תנוחו **ך** | הודיע: הודיעו **ו** הפליא **ך** **17** הודיע | פלאיו הודיע **צ** | על ידי **דוחע״רפצף** |

תומכי אוחזי. **9 חדות רב** ר״ל חדוה רבה. **בלהקתכם** בקהלכם (ל׳ ש״א יט, כ). **חסונים** חזקים ומוגנים. **10 טרחכם יפיק** צרכיכם שאתם טורחים בם יספק לכם. **וידמים** וישתיק. **11 יסכית** ישמע (ל׳ דבר׳ כז, ט). **פילולי** תפילתי. **12 כשרון כח יחליף לשושנה** ע״ש ישע׳ מ, לא ״וקוי ה׳ יחליפו כח״ ושושנה כינוי לישראל. ע״ש שה״ש ב, א והמדרש שם. **וסוככת ועוצרת** כנראה ר״ל חוגגת סוכות ושמיני עצרת. **13 לעת יסיר סבל מעל שכמיכם** ע״ש ישע׳ י, כז ״יסור סבלו מעל שכמך״. **בקרית מועדיכם** בציון, ע״ש ישע׳ לג, כ ״חזה ציון קריה מועדנו״. **14 משגיח מחרך** ע״ש שה״ש ב, ט ״משגיח מן החלונות מציץ מן החרכים״, שדרשוהו על הקב״ה. **באיומים** באימה וכמורא (כסטייה מהמשמעות הרגילה של המלה). **ולא דומים** ל׳ איכה ג, מט. **15 נדיבי עמים** תהל׳ מז, י. **סודרי ערכות** המסדרים סדרי תפילה. **באברתו לעד יהו סכוכות** ע״ש תהל׳ צא, ד. **16 סולו** רוממו, שבחו. ע״ש תהל׳ סח, ה. **17 עמוסיו** ישראל

פָּקַדְתִּי עַמִּי לָחוֹן שִׁירִים / מִשְׁפָּטָם לְהוֹצִיא כָאוֹר וְכַצָּהֳרָיִם
בְּהוֹצִיאִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:
צָקוֹן צַעֲקַתְכֶם הִסְכַּתִּי בְּאָזְנַי / וּפְדוּת שָׁלַחְתִּי לְכָל הֲמוֹנַי
וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶת־מוֹעֲדֵי יי:
20 קוֹרֵא דוֹרוֹת חַי עוֹלָמִים / צִוָּה לְעַם שְׁמוֹ מַנְעִימִים
חַג הַסֻּכּוֹת תַּעֲשֶׂה־לְּךָ שִׁבְעַת יָמִים:
רָם מִמְּעוֹנְךָ הָסֵךְ מַקְהֲלוֹתֶיךָ / לְרַחֵם וּלְהוֹשִׁיעַ כָּל לַהֲקוֹתֶיךָ
וְשָׂמַחְתָּ בְּחַגֶּךָ אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתֶּךָ:
שׁוֹדֵד עוֹד בַּל יְבַהֲלֶךָ / לָתֵת תִּקְוָה לִפְזוּרֵי כְמֵהֶיךָ
שִׁבְעַת יָמִים תָּחֹג לַיי אֱלֹהֶיךָ:
תּוֹקֵף הַמּוֹן קְרֵית חָנָה / בָּאִים לְהֵרָאוֹת פָּנָיו בַּחֲנִינָה
שָׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה:
תְּאֵבֵי יִשְׁעוֹ לַחֲזוֹת כְּבוֹדוֹ / לְהַתְשִׁירוֹ מִשְׁלוֹ וְהַכֹּל בְּיָדוֹ
אִישׁ כְּמַתְּנַת יָדוֹ:
25 תּוֹמְכֵי סַנְסִנֵּי דְשָׁאִים / מִשְׁטָן וּמִמַּשְׁחִית יְהוּ חֲבוּאִים
לַחֲזוֹת וּלְהַסְכִּית בְּבְשׂוֹרוֹת טוֹבוֹת לָכֵן הִנֵּה יָמִים בָּאִים:

אהלל

ועמוסיו כרצ 18 להוציא משפטם דפ׳פ״רכרממ׳נצף| כאור חס׳ צ| כצהרים ף צהרים הכ[2] 19 צעקחם הפ״ת°מצ צעקם ר| הסכיתי זף| באזני: ממעוני הז| פדות צ| לכל המוני: להמוני צ 20 הדורות הפ״רך| צוה... מנעימים: מנעימים שכחו מהדרומים נ (ראה שורה 14) 21 רם חס׳ ר| ממעונך: ממעונו הפ׳ת°מצף ממעוניך פ ממרומך ח| הסך: יסך הופ׳ת°ממ׳ ייסך פ ישמע צ יסכית ף| מקהלותיך: תחינותיך צ| ולהושיע: להושיע דוחפ׳ת° חס׳ זפ״מ׳נצ| כל: קול ז צאן ת° חס׳ דחפ׳ 22 עוד חס׳ וזחפ׳פ״רצ| לבל פ׳| יבהיליך ת°פ יבלהיך רדמנצ יבליהך ף| לתת: ותנתן פ״מ| לה׳: אנכי ה׳ מ׳ 23 לְרָאוֹת החרפצ| להראות פניו: לְהֵרָאוֹת ז|· בחנינה: לחננה מ כרננה צ 24 לחזות: לראות ח להרבות דנ לחנות פ״| שהכל כמנ כי הכל ך 25 מסוטן כרממ׳נצף| ומשחת כרמ׳נצ| יהיו דמ׳צף| ולהסכית: חס׳ דמ׳נ ולהזכיר כ ולשמוח צ| בשורות פ״ בבשורת צ| לכן חס׳ החמצף| הנה... באים: לימים הבאים דממ׳נף| (26) הוס׳ ממלכותך תשמח אזון כל קהלינו / וברחמים גמול כמיהינו / תתברך יי אלהינו / קדוש צ

״העמוסים מני בטן״ (ישע׳ מו, ג). **סיכך בעננים** בענני כבוד, לפי דרשת חז״ל סוכה יא, ע״ב ועוד. **כהואל** כאשר אמר. 18 **פקדתי וכו׳** דברי הקב״ה. **לחון שירים** את שאריית העם, ע״ש עמוס ה, טו. **משפטם להוציא וכו׳** ע״ש תהל׳ לז, ו. 19 **צקון צעקתכם** ע״ש ישע׳ כו, טז ״צקק לחש״, ו״צקון״ משמש שם עצם אצל הפייטנים. 20 **קורא דורות** ישע׳ מא, ד. 21 **הסך הגן**. 22 **שודד** ירמ׳ ו, כו. **כמהיך** ישראל התאבים לך (לי׳ ״כמה לך בשרי״, תהל׳ סג, ב). 23 **תוקף המון** המון אדיר של אנשים, ע״ש תהל׳ מב, ה ״המון חוגג״. **קרית חנה** ירושלם, ע״ש ישע׳ כט, א ״קרית חנה דוד״, ושיעורו המון אנשים באים ירושליִמה כדי ליראות ברגל. **בחנינה** כתחינה. 24 **תאיבי ישעו** ע״ש תהל׳ קיט, קעד ״תאבתי לישועתך״. **להתשירו** לתת לו תשורה. **משלו והכל בידו** ע״ש דה״א כט, יד ״כי ממך הכל ומידך נתנו לך״. 25 **תומכי סנסיני דשאים** ר״ל אוחזי ד׳ מינים, שהם כעין מיני דשאים. **סנסיני** ל׳ שה״ש ז, ט. **משטן וממשחית** לפי דברי חז״ל (בבלי סוכה לז, ע״ב — לח, ע״א) שנענועי לולב מצילין מרוחות רעות ומן השטן.

הַמֵּאִיר לָאָרֶץ וְלַדָּרִים עָלֶיהָ בְּרַחֲמִים. וּבְטוּבוֹ מְחַדֵּשׁ בְּכָל־יוֹם תָּמִיד מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית: מָה רַבּוּ מַעֲשֶׂיךָ יי. כֻּלָּם בְּחָכְמָה עָשִׂיתָ. מָלְאָה הָאָרֶץ קִנְיָנֶךָ: הַמֶּלֶךְ הַמְרוֹמָם לְבַדּוֹ מֵאָז. הַמְשֻׁבָּח וְהַמְפֹאָר וְהַמִּתְנַשֵּׂא מִימוֹת עוֹלָם: אֱלֹהֵי עוֹלָם בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים רַחֵם עָלֵינוּ. אֲדוֹן עֻזֵּנוּ צוּר מִשְׂגַּבֵּנוּ. מָגֵן יִשְׁעֵנוּ מִשְׂגָּב בַּעֲדֵנוּ: אֵל בָּרוּךְ גְּדוֹל דֵּעָה. הֵכִין וּפָעַל זָהֳרֵי חַמָּה. טוֹב יָצַר כָּבוֹד לִשְׁמוֹ. מְאוֹרוֹת נָתַן סְבִיבוֹת עֻזּוֹ. פִּנּוֹת צְבָאָיו קְדוֹשִׁים רוֹמְמֵי שַׁדַּי. תָּמִיד מְסַפְּרִים כְּבוֹד־אֵל וּקְדֻשָּׁתוֹ: תִּתְבָּרֵךְ יי אֱלֹהֵינוּ עַל־שֶׁבַח מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ. וְעַל־מְאוֹרֵי אוֹר שֶׁעָשִׂיתָ יְפָאֲרוּךָ סֶלָה:

בשבת

הַכֹּל יוֹדוּךָ וְהַכֹּל יְשַׁבְּחוּךָ. וְהַכֹּל יֹאמְרוּ אֵין קָדוֹשׁ כַּיי: הַכֹּל יְרוֹמְמוּךָ סֶלָה יוֹצֵר הַכֹּל. הָאֵל הַפּוֹתֵחַ בְּכָל־יוֹם דַּלְתוֹת שַׁעֲרֵי מִזְרָח וּבוֹקֵעַ חַלּוֹנֵי רָקִיעַ. מוֹצִיא חַמָּה מִמְּקוֹמָהּ וּלְבָנָה מִמְּכוֹן שִׁבְתָּהּ. וּמֵאִיר לָעוֹלָם כֻּלּוֹ וּלְיוֹשְׁבָיו. שֶׁבָּרָא בְּמִדַּת רַחֲמִים: הַמֵּאִיר לָאָרֶץ וְלַדָּרִים עָלֶיהָ בְּרַחֲמִים. וּבְטוּבוֹ מְחַדֵּשׁ בְּכָל־יוֹם תָּמִיד מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית: הַמֶּלֶךְ הַמְרוֹמָם לְבַדּוֹ מֵאָז. הַמְשֻׁבָּח וְהַמְפֹאָר וְהַמִּתְנַשֵּׂא מִימוֹת עוֹלָם: אֱלֹהֵי עוֹלָם בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים רַחֵם עָלֵינוּ. אֲדוֹן עֻזֵּנוּ צוּר מִשְׂגַּבֵּנוּ. מָגֵן יִשְׁעֵנוּ מִשְׂגָּב בַּעֲדֵנוּ: אֵין כְּעֶרְכֶּךָ וְאֵין זוּלָתֶךָ. אֶפֶס בִּלְתֶּךָ וּמִי דּוֹמֶה־לָּךְ: אֵין כְּעֶרְכְּךָ יי אֱלֹהֵינוּ בָּעוֹלָם הַזֶּה. וְאֵין זוּלָתְךָ מַלְכֵּנוּ לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא: אֶפֶס בִּלְתְּךָ גּוֹאֲלֵנוּ לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ. וְאֵין דּוֹמֶה־לְּךָ מוֹשִׁיעֵנוּ לִתְחִיַּת הַמֵּתִים:

אֵל אָדוֹן עַל כָּל־הַמַּעֲשִׂים. בָּרוּךְ וּמְבֹרָךְ בְּפִי כָּל־נְשָׁמָה:
גָּדְלוֹ וְטוּבוֹ מָלֵא עוֹלָם. דַּעַת וּתְבוּנָה סוֹבְבִים אוֹתוֹ:
הַמִּתְגָּאֶה עַל־חַיּוֹת הַקֹּדֶשׁ. וְנֶהְדָּר בְּכָבוֹד עַל־הַמֶּרְכָּבָה:
זְכוּת וּמִישׁוֹר לְפָנֵי כִסְאוֹ. חֶסֶד וְרַחֲמִים לִפְנֵי כְבוֹדוֹ:
טוֹבִים מְאוֹרוֹת שֶׁבָּרָא אֱלֹהֵינוּ. יְצָרָם בְּדַעַת בְּבִינָה וּבְהַשְׂכֵּל:
כֹּחַ וּגְבוּרָה נָתַן בָּהֶם. לִהְיוֹת מוֹשְׁלִים בְּקֶרֶב תֵּבֵל:
מְלֵאִים זִיו וּמְפִיקִים נֹגַהּ. נָאֶה זִיוָם בְּכָל־הָעוֹלָם:
שְׂמֵחִים בְּצֵאתָם וְשָׂשִׂים בְּבוֹאָם. עוֹשִׂים בְּאֵימָה רְצוֹן קוֹנָם:
פְּאֵר וְכָבוֹד נוֹתְנִים לִשְׁמוֹ. צָהֳלָה וְרִנָּה לְזֵכֶר מַלְכוּתוֹ:
קָרָא לַשֶּׁמֶשׁ וַיִּזְרַח־אוֹר. רָאָה וְהִתְקִין צוּרַת הַלְּבָנָה:
שֶׁבַח נוֹתְנִים־לוֹ כָּל־צְבָא מָרוֹם. תִּפְאֶרֶת וּגְדֻלָּה שְׂרָפִים וַאוֹפַנִּים וְחַיּוֹת הַקֹּדֶשׁ:

לָאֵל אֲשֶׁר שָׁבַת מִכָּל־הַמַּעֲשִׂים. בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי הִתְעַלָּה וְיָשַׁב עַל־כִּסֵּא כְבוֹדוֹ. תִּפְאֶרֶת עָטָה לְיוֹם הַמְּנוּחָה. עֹנֶג קָרָא לְיוֹם הַשַּׁבָּת: זֶה שֶׁבַח שֶׁלַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי. שֶׁבּוֹ שָׁבַת אֵל מִכָּל־מְלַאכְתּוֹ: וְיוֹם הַשְּׁבִיעִי מְשֻׁבָּח וְאוֹמֵר. מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת (טוֹב לְהוֹדוֹת לַיי): לְפִיכָךְ יְפָאֲרוּ וִיבָרְכוּ לָאֵל כָּל־יְצוּרָיו. שֶׁבַח יָקָר וּגְדֻלָּה יִתְּנוּ לָאֵל מֶלֶךְ יוֹצֵר כֹּל. הַמַּנְחִיל מְנוּחָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בִּקְדֻשָּׁתוֹ בְּיוֹם שַׁבָּת קֹדֶשׁ: שְׁמֶךָ יי אֱלֹהֵינוּ יִתְקַדַּשׁ וְזִכְרְךָ מַלְכֵּנוּ יִתְפָּאַר. בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל־הָאָרֶץ מִתָּחַת: תִּתְבָּרֵךְ מוֹשִׁיעֵנוּ עַל־שֶׁבַח מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ. וְעַל־מְאוֹרֵי אוֹר שֶׁעָשִׂיתָ יְפָאֲרוּךָ סֶלָה:

תִּתְבָּרַךְ צוּרֵנוּ מַלְכֵּנוּ וְגוֹאֲלֵנוּ בּוֹרֵא קְדוֹשִׁים. יִשְׁתַּבַּח שִׁמְךָ לָעַד מַלְכֵּנוּ יוֹצֵר מְשָׁרְתִים וַאֲשֶׁר מְשָׁרְתָיו כֻּלָּם עוֹמְדִים בְּרוּם עוֹלָם וּמַשְׁמִיעִים בְּיִרְאָה יַחַד בְּקוֹל דִּבְרֵי אֱלֹהִים חַיִּים וּמֶלֶךְ עוֹלָם: כֻּלָּם אֲהוּבִים כֻּלָּם בְּרוּרִים כֻּלָּם גִּבּוֹרִים. וְכֻלָּם עֹשִׂים בְּאֵימָה וּבְיִרְאָה רְצוֹן קוֹנָם. וְכֻלָּם פּוֹתְחִים אֶת־פִּיהֶם בִּקְדֻשָּׁה וּבְטָהֳרָה בְּשִׁירָה וּבְזִמְרָה וּמְבָרְכִים וּמְשַׁבְּחִים וּמְפָאֲרִים וּמַעֲרִיצִים וּמַקְדִּישִׁים וּמַמְלִיכִים אֶת־שֵׁם הָאֵל הַמֶּלֶךְ הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא קָדוֹשׁ הוּא: וְכֻלָּם מְקַבְּלִים עֲלֵיהֶם עֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם זֶה מִזֶּה. וְנוֹתְנִים רְשׁוּת זֶה לָזֶה לְהַקְדִּישׁ לְיוֹצְרָם בְּנַחַת רוּחַ בְּשָׂפָה בְּרוּרָה וּבִנְעִימָה קְדוֹשָׁה (נ״א וּבִנְעִימָה. קְדֻשָּׁה) כֻּלָּם כְּאֶחָד עוֹנִים וְאוֹמְרִים בְּיִרְאָה. קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ יי צְבָאוֹת מְלֹא כָל־הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ:

אופן [ליום ראשון ושני]

[מיוחס לר׳ אלעזר ב״ר קליר] סימן: א״ב. בתים בני ד׳ טורים. — **א** 18

אַאֲמִיר אוֹתְךָ סֶלָה / בְּהוֹד וְהָדָר וּתְהִלָּה
גּוֹאֵל הַצְּמִיחַ גְּאֻלָּה / דְּרֹשׁ אֲיַמֶּתְךָ לְשֵׁם וְלִתְהִלָּה:

הַצָּגִים לְפָנֶיךָ בְּשִׂמְחָה / וּבְלוּלֵיהֶם אוֹתְךָ לְשַׂמְּחָה
זוֹעֲקִים לְפָנֶיךָ שִׂיחָה / חֲמוֹל עֲלֵיהֶם הוֹשִׁיעָה וְהַצְלִיחָה:

5 טוֹב בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים / יַקִּיר עֲדַת אֲהוּבִים
כּוֹרְעִים וּמִשְׁתַּחֲוִים [וּמוֹדִים] בָּאֲהָבִים / לְשַׁעַר בַּת רַבִּים:

מַחֲמַדָּם תֵּן לָהֶם / נָא שְׂמַח עִמָּהֶם
שָׂא נָא חַטֹּאתֵיהֶם / עֲבֹר עַל פִּשְׁעֵיהֶם:

פּוֹצְחִים הַלֵּל וְתוֹדוֹת / צוּר הַיּוֹדֵעַ עֲתִידוֹת
10 קוֹל לְהַשְׁמִיעַ אוֹתָם לַחֲדוֹת / רַחֲמֵם בְּנָשְׂאָם אַגֻּדּוֹת:

שׁוֹקְדִים וְאוֹתְךָ מַקְדִּישִׁים / שִׁבְחֲךָ בְּפִיהֶם רוֹחֲשִׁים
תּוֹקְפִים (נ״א תּוֹכְעִים) בָּרוּךְ וְלוֹחֲשִׁים / תּוֹמְכִים כְּאֵילֵי תַרְשִׁישִׁים:

כ״י הנ״ל (בלי כ״פצ); ן||

2 הצמח פ״מ[1]ן גם 3 לפנך: חס׳ דהוזחפ׳ע״רת°ן גם אחם פ״ אותך ף| ובלולביהם: ולולביהם מ׳נ בידם הוס׳ כרממ׳נ 4 עליהם חס׳ כ| הושיעה: והושיעה ף ואותם כרמ׳נ 5 כרחמיך גם| ייקר גם 6 ומודים חס׳ חרמ׳נף גם| כאהבים: ואוהבים ף גם חס׳ ה| בשער ה 7 תן: תח ן 10 השמיע וחרמ׳נגם| להחדות דהוע״פ״רתן 11 כפימו זחפ״ 12 תוקפים הוזרנ: תומכים ן תוכעים שאר כ״י| ברוך: י״ג ברון (רוו״ה) ולא מצאתי בכ״י| תומכים: תוקפים ן

1 אאמיר אותך אשבח. ארומם (ל׳ דבר׳ כו. יז). **2 איומתך** ע״ש שה״ש ה. ד איומה כנדגלות. שדרשוהו על ישראל. **לשם ולתהלה** דבר׳ כו. יט. ירמ׳ יג. יא. **3 הצגים** המתאספים. **5 יקר** כבד. **6 לשער בת רבים** ע״ש שה״ש ז. ה. שדרשוהו על המקום שההלכה יוצאת משם ומרוחחת לרבים. היינו לירושלים. **9 היודע עתידות** ע״ש דבר׳ לב. לה. **10 לחדות** (וי״ג להחדות) ר״ל לשמח **אגודות** ד׳ מינים. **12 תוקפים ברוך** מחויקים בנוסח ״ברוך כבוד ה׳ ממקומו״. **כאילי תרשישים** כמלאכים.

בק"ק אמרו אופן זה ביום ב'.

סימן: בנימן (כפול) [בר זרח].

בתים בני ג' טורים. כל בית שני פותח ב'וזרע יעקב' ומסיים בפסוק עם 'יעקב'. — **ב** 1705

בְּרִיּוֹת אֵשׁ וּמַיִם מַלְאֲכֵי שְׁמֵי מַעְלָה
אֲרִאֵלִים וְחַשְׁמַלִּים אֲחוּזֵי פַּחַד וְחִילָה
מַעֲרִיצִים וּמַקְדִּישִׁים פְּנֵי אֵשׁ אֹכְלָה

‹וּ›זְרַע יַעֲקֹב כֻּלָּם כְּנִיסָה וּתְחִלָּה
בּוֹרְכִים וְקוֹדִים מַבִּיעִים תְּהִלָּה
אֱלֹהִים מוֹשֵׁל בְּיַעֲקֹב לְאַפְסֵי הָאָרֶץ סֶלָה:

נְגִידֵי הֵיכָל מִיכָאֵל וְגַבְרִיאֵל
חַסְדִּיאֵל וְאַרְמוֹנִיאֵל מִפְתָּחִיאֵל וַאֲכַרְכַּסִּיאֵל
בְּקוֹל רַעַשׁ גָּדוֹל מְרוֹמְמִים וּמְיַחֲדִים לָאֵל

וְזֶרַע יַעֲקֹב נִקְרָאִים בְּשֵׁם יִשְׂרָאֵל
נוֹצְרֵי עֵדוּתָיו וּמְעִידִים כִּי אֵין כָּאֵל
מַגִּיד דְּבָרָיו לְיַעֲקֹב חֻקָּיו וּמִשְׁפָּטָיו לְיִשְׂרָאֵל:

יָדִיד צַפְצָפִיאֵל שַׂר שָׂרֵי הַמֶּלָתוֹ

כ"י: רק מ||

1 אש ומים: מים ואש צונץ (עמ' 122)

1 **בריות אש ומים** כדברי ר' אבון בידו' ר"ה ב,ה (דף נח ע"א): 'המלאך עצמו חציו מים וחציו אש'. 2 **אראלים** מלאכים, על פי ישע' לג, ז "הן אראלם...מלאכי שלום", כגון בכלי כתו' קד, ע"א. **וחשמלים** מלאכים, כפירוש רב יהודה (בבלי חגיגה יג, ע"א) למלה חשמל (יחז' א, ד): "חיות אש ממללות". **אחוזי פחד וחילה** תמונה רגילה בספרות ההיכלות שהמלאכים נבהלים מפני המרכבה, כגון 'היכלות רבתי' פ"ג (בית המדרש לא. ילינק, ח"ג עמ' 85). 3 **מעריצים ומקדישים** ע"ש ישע' כט, כג "יקדישו...יעריצו" והוא מסגנון הקדושה. **אש אוכלה** כינוי לקב"ה ע"ש דבר' ד, כד. 4 **וזרע יעקב ישראל**, כגון תהל' כב, כד: "...הללוהו כל זרע יעקב כבדוהו". **בכל כניסה** בכל התכנסות וקהל מתפללים. **ותחילה** בתחילת התפילה ושמא ר"ל בכל בוקר כשהיום נכנס ומתחיל. 5 **בורכים** כורעים ברך. 6 **אלהים מושל ביעקב** וכו' תהל' נט, יד ובעל המזמור ממשיך שם "וארנן בבוקר חסדך". 7 **נגידי היכל** שרים שבהיכל של מעלה, החשובים שבמלאכים, שיהש"ר ג, ד: 'מלכיהון דמלאכיא אי זה זה מיכאל וגבריאל'. **מיכאל וגבריאל** המלאכים ששמותיהם נזכרו במקרא (דני' י, יג, שם ח, טז ועוד). 8 **חסדיאל** שם מלאך ידוע מס' היכלות רבתי פ"ל (בית המדרש ח"ג עמ' 107) ופיוטים (עיין צונץ עמ' 501) ועוד. **ארמוניאל מפתחיאל ואכרכסיאל** שמות מלאכים שאינם ידועים ממקום אחר. 9 **בקול רעש גדול** יחז' ג, יב על קריאת המלאכים "ברוך כבוד ה' ממקומו". **מרוממים ומייחדים** כנראה ר"ל ומרוממים יחד. 10 **נקראים בשם ישראל** ישע' מח, א ור"ל ששמם דומה לשם המלאכים הנ"ל ושמא רומז ממש למלאך ששמו ישראל, עיין צונץ עמ' 501. 11 **נוצרי עדותיו** תהל' קיט, ב. **ומעידים** כנראה ר"ל ע"י שמירת התורה מעידים **כי אין כאל** ע"ש דבר' לג, כו. 12 **מגיד דבריו ליעקב** וכו' תהל' קמז, יט. 13 **ידיד** חבר למקהלות המלאכים. **צפצפיאל** לפי צונץ (עמ' 503) נזכר עוד באופן של ר' יהודה בן קלונימוס. **המולתו** המולה, הרעש שעושים

יוֹשֵׁב בְּהוֹד וְהָדָר תַּחַת כֵּס גְּדֻלָּתוֹ
15 וְהוּא מְלַמֵּד שִׁירָה חַשְׁמַלֵּי שֵׁרוּתוֹ

וְזֶרַע יַעֲקֹב יוֹדְעֵי סוֹד תְּהִלָּתוֹ
מַגִּידִים בְּהַתְמֵד חַסְדּוֹ וֶאֱמוּנָתוֹ
כִּי יַעֲקֹב בָּחַר לוֹ יָהּ יִשְׂרָאֵל לִסְגֻלָּתוֹ:

מַלְאָךְ סַנְדַּלְפוֹן נָתוּן בְּחַדְרֵי חֲדָרָיו
20 בְּעֵת שְׁבוּעָה יָצְאָה עַל כְּלָיַת יְצוּרָיו
מְקַבֵּל כֶּתֶר וּמִתְבַּטֵּלֶת עֲבוּרָיו

וְזֶרַע יַעֲקֹב מְשַׁמְּרֵי דַּלְתוֹת שְׁעָרָיו
מֶפִירִים וּמְשׁוֹכְכִים כֹּבֶד זַעְמָיו וַעֲבָרָיו
זֶרַע יִשְׂרָאֵל עַבְדּוֹ בְּנֵי יַעֲקֹב בְּחִירָיו:

25 נוֹרָא וְאָיֹם עֲלֵיהֶם מְאֹד נַעֲלָה
מִיָּמִין וּמִשְּׂמֹאל מַלְאֲכֵי רִנָּה וְצָהֲלָה
מַבְקִיעֵי עֲרָבוֹת לְקוֹל הֲמֻלָּה גְּדוֹלָה

<וְ>זֶרַע יַעֲקֹב נְמוּכֵי רוּחַ שְׁפָלָה
מַעֲרִיצֵי יֹשֶׁר בְּכֹשֶׁר אֹרַח סְלוּלָה
30 מִשְׂגָּב לָנוּ אֱלֹהֵי יַעֲקֹב סֶלָה:

המלאכים לפי יחז׳ א, כד. **14 בהוד והדר** צרוף רגיל לתאור כבוד ה׳ במקרא (כגון תהל׳ קד, א) וכו **משתמשים המלאכים בשירם** לפי ס׳ היכלות רבתי פרק כ״ו, עיין מחזור ליום כיפור עמ׳ 143. **15 והוא** צפצפיאל **מלמד שירה** זה תפקידו לפי דעת הפייטן. **חשמלי שירותו** המלאכים. **16 יודעי סוד תהלתו** היודעים כיצד משבחים אותו בשמים. **17 בהתמד** בכל יום. **חסדו ואמונתו** ע״ש תהל׳ צב, ג ״להגיד בבקר חסדך ואמונתך בלילות״. **18 כי יעקב בחר לו יה וכו׳** תהל׳ קלה, ד. **19 מלאך סנדלפון** ידוע מתוך התלמוד והמדרשים (כגון בבלי חגיגה יג, ע״ב). **בחדרי חדריו** קרוב יותר משאר מלאכים למרכבה, עיין פסיקתא רבתי דף צז, ע״א. **20 בעת שבועה יצאה וכו׳** ר״ל שסנדלפון קושר את הכתר בראש השכינה ובזה מבטל שבועה וגזרה של כליון שנגזרה על בני ישראל, וענין העלאת הכתר ידוע כתפקידו של סנדלפון גם ממקורות אחרים, עיין ר׳ מרגליות, מלאכי עליון (ירושלים תשכ״ד) עמ׳ קמח ואילך. ענין ביטול גזרות ידוע על המלאכים בדרך כלל, אבל לאו דוקא על סנדלפון. **22 משמרי** יושבים דרך קבע (כגון חוס׳ פאה א, ו) **דלתות** שעריו בבתי כנסיות לתפילה. **23 ומשוככים** משקיטים. **ועבריו** במקום ״עברותיו״, ר״ל כעסו. **24 זרע ישראל עבדו וכו׳** רבה״י א׳ טז, יג. **25 נורא ואיום** הקב״ה. חבק׳ א, ז. **עליהם** על המלאכים. **מאד נעלה** תהל׳ מז, י. **26 מימין ומשמאל** תמונה רגילה על מקום המלאכים סביב המרכבה. **27 מבקיעי ערבות** לפי התאור בספרות ההיכלות (כגון פרק מפרקי היכלות, בית המדרש ח״ג עמ׳ 162) שבשעה השירה עולים המלאכים מן הרקיעים התחתונים אל ״ערבות״ שהוא אחד מן הרקיעים. **לקול המולה** עיין לעיל שו׳ 13. **28 רוח שפלה** ע״ש ישע׳ נז, טו ור״ל ענוותנים. **29 מעריצי יושר וכו׳** מעריצים את הקב״ה ביושר. **בכשר** כדרך נכונה. **אורח סלולה** לפי ההלכה והנוהג. **30 משגב לנו וכו׳** תהל׳ מו, ה

מנהג אשכנז המערבי (וכן נוהגין בא"י)

וְהָאוֹפַנִּים וְחַיּוֹת הַקֹּדֶשׁ
בְּרַעַשׁ גָּדוֹל מִתְנַשְּׂאִים לְעֻמַּת שְׂרָפִים.
לְעֻמָּתָם מְשַׁבְּחִים וְאוֹמְרִים.

מנהג פולין כשאומרים 'אופן':

וְהַחַיּוֹת יְשׁוֹרְרוּ / וּכְרוּבִים יְפָאֵרוּ
וּשְׂרָפִים יָרֹנּוּ וְאֲרֶאלִים יְבָרֵכוּ
פְּנֵי כָל־חַיָּה וְאוֹפַן וּכְרוּב / לְעֻמַּת שְׂרָפִים
לְעֻמָּתָם מְשַׁבְּחִים וְאוֹמְרִים.

בָּרוּךְ כְּבוֹד־יי מִמְּקוֹמוֹ:

לְאֵל בָּרוּךְ נְעִימוֹת יִתֵּנוּ. לְמֶלֶךְ אֵל חַי וְקַיָּם זְמִירוֹת יֹאמֵרוּ וְתִשְׁבָּחוֹת יַשְׁמִיעוּ. כִּי הוּא לְבַדּוֹ פּוֹעֵל גְּבוּרוֹת עֹשֶׂה חֲדָשׁוֹת בַּעַל מִלְחָמוֹת זוֹרֵעַ צְדָקוֹת מַצְמִיחַ יְשׁוּעוֹת בּוֹרֵא רְפוּאוֹת נוֹרָא תְהִלּוֹת אֲדוֹן הַנִּפְלָאוֹת. הַמְחַדֵּשׁ בְּטוּבוֹ בְּכָל־יוֹם תָּמִיד מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית. כָּאָמוּר. לְעֹשֵׂה אוֹרִים גְּדֹלִים כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ. אוֹר חָדָשׁ עַל־צִיּוֹן תָּאִיר וְנִזְכֶּה כֻלָּנוּ מְהֵרָה לְאוֹרוֹ . בָּרוּךְ אַתָּה יי יוֹצֵר הַמְּאוֹרוֹת:

אַהֲבָה רַבָּה אֲהַבְתָּנוּ יי אֱלֹהֵינוּ. חֶמְלָה גְדוֹלָה וִיתֵרָה חָמַלְתָּ עָלֵינוּ: אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ בַּעֲבוּר אֲבוֹתֵינוּ שֶׁבָּטְחוּ בְךָ וַתְּלַמְּדֵם חֻקֵּי חַיִּים. כֵּן תְּחָנֵּנוּ וּתְלַמְּדֵנוּ. אָבִינוּ הָאָב הָרַחֲמָן הַמְרַחֵם רַחֵם עָלֵינוּ. וְתֵן בְּלִבֵּנוּ לְהָבִין וּלְהַשְׂכִּיל לִשְׁמֹעַ לִלְמֹד וּלְלַמֵּד לִשְׁמֹר וַלַעֲשׂוֹת וּלְקַיֵּם אֶת־כָּל־דִּבְרֵי תַלְמוּד תּוֹרָתֶךָ בְּאַהֲבָה: וְהָאֵר עֵינֵינוּ בְּתוֹרָתֶךָ. וְדַבֵּק לִבֵּנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ וְיַחֵד לְבָבֵנוּ לְאַהֲבָה וּלְיִרְאָה שְׁמֶךָ. וְלֹא־נֵבוֹשׁ לְעוֹלָם וָעֶד: כִּי בְשֵׁם קָדְשְׁךָ הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא בָּטָחְנוּ. נָגִילָה וְנִשְׂמְחָה בִּישׁוּעָתֶךָ: וַהֲבִיאֵנוּ לְשָׁלוֹם מֵאַרְבַּע כַּנְפוֹת הָאָרֶץ. וְתוֹלִיכֵנוּ קוֹמְמִיּוּת לְאַרְצֵנוּ: כִּי אֵל פּוֹעֵל יְשׁוּעוֹת אָתָּה. וּבָנוּ בָחַרְתָּ מִכָּל־עַם וְלָשׁוֹן. וְקֵרַבְתָּנוּ לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל סֶלָה בֶּאֱמֶת. לְהוֹדוֹת לְךָ וּלְיַחֶדְךָ בְּאַהֲבָה. בָּרוּךְ אַתָּה יי הַבּוֹחֵר בְּעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּאַהֲבָה:

דברים ו. ד שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יהוה אֱלֹהֵינוּ יהוה אֶחָד:

בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאָהַבְתָּ אֵת יהוה
אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לְבָבְךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ וּבְכָל־מְאֹדֶךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים
הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם עַל־לְבָבֶךָ: וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ
וְדִבַּרְתָּ בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ:
וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל־יָדֶךָ וְהָיוּ לְטֹטָפֹת בֵּין עֵינֶיךָ: וּכְתַבְתָּם
עַל מְזֻזוֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ:

דברים יא. יג וְהָיָה אִם־שָׁמֹעַ תִּשְׁמְעוּ אֶל־מִצְוֹתַי אֲשֶׁר
אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם לְאַהֲבָה אֶת־יהוה אֱלֹהֵיכֶם וּלְעָבְדוֹ
בְּכָל־לְבַבְכֶם וּבְכָל־נַפְשְׁכֶם: וְנָתַתִּי מְטַר־אַרְצְכֶם בְּעִתּוֹ יוֹרֶה
וּמַלְקוֹשׁ וְאָסַפְתָּ דְגָנֶךָ וְתִירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ: וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדְךָ
לִבְהֶמְתֶּךָ וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ: הִשָּׁמְרוּ לָכֶם פֶּן־יִפְתֶּה לְבַבְכֶם
וְסַרְתֶּם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְחָרָה

אַף־יהוה בָּכֶם וְעָצַר אֶת־הַשָּׁמַיִם וְלֹא־יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה
לֹא תִתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ וַאֲבַדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר
יהוה נֹתֵן לָכֶם: וְשַׂמְתֶּם אֶת־דְּבָרַי אֵלֶּה עַל־לְבַבְכֶם וְעַל־
נַפְשְׁכֶם וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל־יֶדְכֶם וְהָיוּ לְטוֹטָפֹת בֵּין
עֵינֵיכֶם: וְלִמַּדְתֶּם אֹתָם אֶת־בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ
וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ: וּכְתַבְתָּם עַל־מְזוּזוֹת
בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ: לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וִימֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה
אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יהוה לַאֲבֹתֵיכֶם לָתֵת לָהֶם כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל־
הָאָרֶץ:

במדבר טו, לז וַיֹּאמֶר יהוה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִת עַל־כַּנְפֵי בִגְדֵיהֶם לְדֹרֹתָם וְנָתְנוּ עַל־
צִיצִת הַכָּנָף פְּתִיל תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִת וּרְאִיתֶם אֹתוֹ
וּזְכַרְתֶּם אֶת־כָּל־מִצְוֹת יהוה וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא תָתוּרוּ אַחֲרֵי
לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר־אַתֶּם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ
וַעֲשִׂיתֶם אֶת־כָּל־מִצְוֹתָי וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: אֲנִי יהוה
אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם
לֵאלֹהִים אֲנִי יהוה אֱלֹהֵיכֶם:

אֱמֶת וְיַצִּיב וְנָכוֹן וְקַיָּם וְיָשָׁר וְנֶאֱמָן וְאָהוּב וְחָבִיב וְנֶחְמָד וְנָעִים וְנוֹרָא וְאַדִּיר וּמְתֻקָּן וּמְקֻבָּל וְטוֹב וְיָפֶה הַדָּבָר הַזֶּה עָלֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד: אֱמֶת אֱלֹהֵי עוֹלָם מַלְכֵּנוּ צוּר יַעֲקֹב מָגֵן יִשְׁעֵנוּ: לְדוֹר וָדוֹר הוּא קַיָּם וּשְׁמוֹ קַיָּם וְכִסְאוֹ נָכוֹן וּמַלְכוּתוֹ וֶאֱמוּנָתוֹ לָעַד קַיֶּמֶת: וּדְבָרָיו חַיִּים וְקַיָּמִים נֶאֱמָנִים וְנֶחֱמָדִים לָעַד וּלְעוֹלְמֵי עוֹלָמִים עַל־אֲבוֹתֵינוּ וְעָלֵינוּ עַל־בָּנֵינוּ וְעַל־דּוֹרוֹתֵינוּ וְעַל כָּל־דּוֹרוֹת זֶרַע יִשְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ:

מנהג אשכנז המערבי כשאומרים "זולת":

אֱמֶת וְיַצִּיב וְנָכוֹן וְקַיָּם וְיָשָׁר וְנֶאֱמָן וְטוֹב וְיָפֶה הַדָּבָר הַזֶּה עַל אֲבוֹתֵינוּ וְעָלֵינוּ עַל־בָּנֵינוּ וְעַל־דּוֹרוֹתֵינוּ וְעַל כָּל־דּוֹרוֹת זֶרַע יִשְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ:

מנהג אשכנז ופולין כשאומרים "זולת":

עַל־הָרִאשׁוֹנִים וְעַל־הָאַחֲרוֹנִים לְעוֹלָם וָעֶד חֹק וְלֹא יַעֲבוֹר. אֱמֶת שָׁאַתָּה הוּא. יי אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד: אַתָּה הוּא מַלְכֵּנוּ מֶלֶךְ אֲבוֹתֵינוּ אָתָּה. לְמַעַן שִׁמְךָ מַהֵר לְגָאֲלֵנוּ כַּאֲשֶׁר גָּאַלְתָּ אֶת־אֲבוֹתֵינוּ: אֱמֶת מֵעוֹלָם שִׁמְךָ הַגָּדוֹל עָלֵינוּ נִקְרָא בְּאַהֲבָה אֵין אֱלֹהִים זוּלָתֶךָ:

בקהילות שאינן אומרות "זולת" אומרים כרגיל:

עַל־הָרִאשׁוֹנִים וְעַל־הָאַחֲרוֹנִים דָּבָר טוֹב וְקַיָּם לְעוֹלָם וָעֶד. אֱמֶת וֶאֱמוּנָה חֹק וְלֹא יַעֲבוֹר: אֱמֶת שָׁאַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ. מַלְכֵּנוּ מֶלֶךְ אֲבוֹתֵינוּ גוֹאֲלֵנוּ גוֹאֵל אֲבוֹתֵינוּ יוֹצְרֵנוּ צוּר יְשׁוּעָתֵנוּ פּוֹדֵנוּ וּמַצִּילֵנוּ מֵעוֹלָם שְׁמֶךָ. אֵין אֱלֹהִים זוּלָתֶךָ:

זולת ליום ראשון

סימן: א״ב. [מיוחס לרי אלעזר ב״ר קליר.] בתים בני ד׳ טורים. — **א** 6280.

אָנָּא הוֹשִׁיעָה נָּא / בְּנֵי עֲפַר מִי מָנָה
גוֹאֵל הַצְּלִיחָה נָא / דּוֹרְשֶׁיךָ בְּכָל עוֹנָה:

הָקֵם סֻכַּת דָּוִד הַנּוֹפֶלֶת / וּכַל תְּהִי עוֹד מֻשְׁפֶּלֶת
זְכוֹר אֵיֻּמָה הַנִּקְהֶלֶת / חוֹפְפָה (נ״א חוֹפֶפֶת) וּבְצִלְךָ נֶאֱהֶלֶת:

5 טוֹב הַצְּמַח שִׂמְחָתָם / יָהּ כַּפֵּר אַשְׁמָתָם
כַּלֵּה עַתָּה אַנְחוֹתָם / לְמַעַנְךָ חִישׁ פְּדוּתָם:

מַלֵּא מִשְׁאֲלוֹת לִבָּם / נוֹאֲקִים אֵלֶיךָ בְּכָל לְבָבָם
סָמְכֵם וְרִיב רִיבָם / עַתָּה תִּשְׁכֹּן בְּקִרְבָּם:

פְּנֵה תִּפְנֶה לְפָאֲרָם / צוּר אֱמֹר לְעָזְרָם
10 קוֹמֵם בֵּית הֲדָרָם / רְאוֹתָם פִּתְאוֹם שִׁבְרָם:

שָׁלֵם מְהֵרָה תִּבְנֶה / שְׁלֵמֶיךָ בְּכֵן תַּעֲנֶה
תַּכֶּה אוֹיְבֵינוּ כְּמַכַּת בְּכוֹרִים וּתְעַנֶּה
תִּקְרָעֵם כִּקְרִיעַת יַם־סוּף וְנִקְרָאֲךָ וְתַעֲנֶה:

כי״י כבאופן||

1 אנא: יי הוס׳ כמ׳ 3 סוכה הע״ז״גם| דוד חס׳ דהוזע״פ״רת°כמנגם| ובל: בל כ לבל דף ואל וחפ׳רדנ ולא מ׳גם לא מ לכלתי ן| תהי: תהא ממ׳גם חס׳ ן| עוד חס׳ גם 4 לך נקהלה ממ׳כדנף| חופפת דהזפ׳ת°ממ׳נן| כי בצלך זן| ובצלך נאהלת: ובאברתך (באברתך מ׳ ובצלך ע״) תהא (תהי ף ותהא מ׳) נא (חס׳ רמ׳ף) נאצלת (נאהלח ף) חע״כדממ׳נף גם 5 הצמיח דוזחפ׳ רת° 6 כלה... אנחותם: כושר תהא אחריתם ח| עתה: אתה ד מהרה ת°| אנחתם פ׳כנגם| למענך... פדותם: לעד יתקיים שמותם ת° לעורר ישועתם מ 7 מלא: כל הוס׳ ד| משאלות לבם: משאלותם הכדממ׳נ| נואקים... לבבם: נהוג בשמחתם כדמ׳ נחץ פדותם מ נאור כי אתה תקותם נ| אליך: לך דופ״ז״גם חס׳ הע״| לכם ע״ר 8 סמכם... ריבם: שמח עדתם כ| סמכם: שמחם דנ| וריב ריבם: ותקשיב רינתם דמ בשובע שמחתם מ׳נ| ותריב הע״| את ריבם ופ׳| עתה... בקרבם: עליון השב שכותם כדמ עוזך תפאר איתם מ׳נ 9 פנה תפנה: פנה נא כדממ׳נ| אמור: שלח כדממ׳נ| עזרם כ 10 ראוה הכמ 11 שלמיך... תענה: שלומך עלינו תחנה כדממ׳נ| שלומך ה 12 אויביך פ׳פ״ממ״ן אויבים ת°| מכת ף| כמכת בכורים חס׳ ז| תקרעם... ותענה: תשמע שועתנו ונקראך ואתה (חס׳ כ) תענה (ותענה כ) כדממ׳נ| תקרעם: תימצא לנו גם| ונקרא ף גם

1 אנא הושיעה נא תהל׳ קיח, כה. בני עפר מי מנה בני ישראל שכתוב בהם ״מי מנה עפר יעקב״ (במד׳ כג, י). 3 הקם סוכת דוד הנופלת ע״ש עמוס ט, יא. 4 איומה ישראל, ע״ש שה״ש ו, ד. חופפה חפוף עליה (ל׳ דברי״ל ג, יב). 8 תשכון בקרבם ע״ש כמו׳ לה, לד וכדומה. 10 קומם בית הדרם בית הפארתם (ישע׳ סד, י) ראותם פתאום שברם בראותם את שברם (ל׳ ההל׳ קמו, ה) שהוא המשיח, והוא פתאום יבוא (מלאכי ג, א). 11 שלם ירושלים. 12 ונקראך והענה ע״ש ישע׳ נח, ט.

ברוב הקהילות אמרו ביום שני 'זולת' של יום ראשון.
בק"ק אמרו 'זולת' זה:

סימן: א"ב. בתים בני ח' טורים. — **א** 6373

אָנָּא תֵּרֵב עֲלִיצוֹתֶיךָ / לְקוֹרֵי יְשׁוּעָתֶךָ
בָּאִים לְאַמֵּץ תְּהִלָּתֶךָ / בְּוַעַד בֵּית דְּגִילָתֶךָ
גּוֹדְדֵם לְבֵית בְּחִירָתֶךָ / יֵשַׁע לְרֹאשָׁם בְּתַתֶּךָ
דְּלֵם מִכֹּשֶׁל תִּגְרָתֶךָ / וּתְסוֹכְכֵם בְּגִין אֶבְרָתֶךָ:

5 הוֹשֵׁב עַל מִשְׁפָּטוֹ אַרְמוֹן / אֲשֶׁר שַׁתָּה יְלֵל יְשִׁימוֹן
וְכַנֵּס נִדְחֵי הֲמוֹן / זְרַע תָּם פִּצֵּל לַח לוּז וְעַרְמוֹן
זִדֵּי רֶשַׁע עֵקֶר אַדְמוֹן / יְבוֹאוּם שְׁכוֹל וְאַלְמוֹן
חֲנוּנֶיךָ הוֹגֵי אָמוֹן / תִּטְעֵם בְּהַר חֶרְמוֹן:

טוֹעֲנֵי עֲלָךְ עַל גַּבָּם / יָהּ הַשְּׁרֵה שְׁכִינָתְךָ בְּקִרְבָּם
10 יַעֲלוּ לָחוֹג לְבֵית נָוָם / בְּהִכּוֹנֵן עִיר מוֹשָׁבָם
כֹּחַ וְלָאֵל תְּשַׁגְּבָם / צוּר עֻזָּם וּמִשְׁגַּבָּם
לֹא לָנֶצַח תְּרִיבָם / כִּי עָלֶיךָ מַשְׁלִיכִים יְהָבָם:

כי"י: **דפ'**; **כרמ'נ**; **ף** (כשוליים)||
2 בית רק **ף** 3 גודדם **דכ**[2] :גדדם פ'דמ'ף גדרם נ גרר כ[1] 5 השב **ד**[2]**פ'** | שתה חס' מ' 6 נדוחי פ'**ף** | אמון כ[1]מ' | לח לוז חס' **כרמנף** 7 זיד **דפ'** | עקר: ועקר מ' חס' **פף** | יבואם **ד** 8 המון **ף** | בהר: בקרית **רמ'נ** 9 יה חס' **דפ'** 10 לחוג חס' **דפ'** | עיר: בית **ף** 11 ולאל: אל פ' ואל כ | מעוזם **רנ** 13 השמם חס' מ' | כימי... תרומם: מה' תנשא (תחנשא נ) ותתרומם

1 **תרב עליצותיך** תרבה שמחות (הצורה ע"פ תהל' עא, כא). 2 **בועד בית דגילתך** במעמד בית הכנסת שמתאספים בו דגלים דגלים (המלה מחודשת כנראה ע"י ר"א הקלירי בפיוט 'אאפיד'). 3 **גודדם** קבצם. **לבית בחירתך** בית המקדש שבירושלם נקרא (ע"ש דבר' יד, כג) בית הבחירה במשנה (מעשר שני ה, יב) ובתלמודים (ירוש' פסח' ט, א דף לו, ע"ג, בבלי סנהד' כ, ע"ב) וכן בשיר עתיק יומין 'כמה מעלות טובות' בהגדה של פסח. 4 **דלם** הרם אותם. **מכושל תגרתך** מן הכשלון הנגרם כתגרתך (ע"ש תהל' לט, יא "מתגרת ידך אני כליתי"). **ותסוككם בגין אברתך** ע"ש תהל' צא, ד "באברתו יסך לך". בגין, פי' במגן. 5 **הושב על משפטו ארמון** ע"ש ירמ' ל, יח "וארמון (ר"ל ביהמ"ק) על משפטו ישב". **אשר שתה יליל ישימון** פי' מדבר ושממה, ע"ש דבר' לב, י. 6 **וכנס נדחי המון זרע תם פיצל לח לוז וערמון** המון זרע יעקב הנקרא תם (ברא' כה, כז) ופיצל את המקלות (שם ל, לז). 7 **עקר אדמון** זרעו של עשו, ע"ש ברא' כה, כה. בדפוסים שינו את הנוסח וכתבו **כפוף כאגמון** ע"ש ישע' נח, ה. **יבואום שכול ואלמון** ע"ש ישע' מז, ט. 8 **חנוניך הוגי אמון** ישראל ההוגים כתורה הנקראת אמון, ע"ש משלי ח, ל "ואהיה אצלו אמון" וכו', ועי' דרשת חז"ל ב"ר א, א עמ' ו והמקבילות. **תטעם בהר חרמון** ע"ש שמות טו, יז "ותטעמו בהר נחלתך", והפייטן מזכיר את הר חרמון שטלו יורד על הררי ציון (תהל' קלג, ג). 9 **טועני עולך** ישראל שקיבלו עליהם עול תורה ומצוות. **השרה שכינתך בקרבם** לשון תלמודי ומדרשי, כגון ב"ר מח, ז (עמ' 482). 10 **לבית נום** ע"ש שמות טו, יג "אל נוה קדשך". ועוד. **עיר מושבם** ע"ש תהל' קז, ז. 11 **ולאל** ועוז (הפייטנים חפסו את המלה כאילו שייכת הלמ"ד לשורש). **תשגבם** במקום תשגבם וכז 12 תריבם, (בחופש הפייטנים להחליף כנויי — ם ו — ם ולהיפך). **צור עוזם ומשגבם** ע"ש תהל' סב, ז-ח. 12 **לא לנצח תריבם** ע"ש תהל' קג, ט. **כי עליך משליכים יהבם** ע"ש תהל' נה, כג. 13 **מקדשך השמם** רני' ט, יז.

מִקְדָּשְׁךָ הַשָּׁמֵם / כִּימֵי עוֹלָם תְּרוֹמֵם
נֶצַח לְבַל יִשְׁתּוֹמֵם / תֵּת שִׂקּוּץ שׁוֹמֵם
15 סֻכַּת דָּוִד קוֹמֵם / וּפוֹרְצֵי גְדֵרָה הַשְּׁמֵם
עוּרָה כְּנוֹרֵי הַדּוֹמֵם / וְנִימָיו עוֹד בַּל תְּנַמֵּם:

פִּנַּת מִגְדַּל עֵדֶר / עֲפֵלָה כְּשַׁחֲרוּרֵי קֶדֶר
צְפֵה לְהַדְרָה בְּהֶדֶר / הֱיוֹת סוּגָה וְגָדֵר
קְנִין צֹאן דֵּיר / אֲשֶׁר נִזְרֶה כְּבְמַעְדֵּר
20 רְעֵה לְהִשָּׁמֵן וּלְהִפָּדֵר / כְּבַקָּרַת רוֹעֶה עֵדֶר:

שַׁעַר בַּת רַבִּים / מְקוֹם תְּמוּרוֹת וּכְרוּבִים
תְּחַטְּבוּ בְּחִטּוּבִים / בְּמִסְגְּרוֹת וּשְׁלַבִּים
תְּחַדֵּשׁ שִׁירִים עֲרֵבִים / בְּפֶה מַשְׁכִּימִים וּמַעֲרִיבִים
תִּפְדֵּנוּ בְּאֹמֶץ וְשִׂגּוּבִים / כְּאָז פָּדִיתָ גָּזֵי רְהָבִים:

כרמ״נ| עולם: קדם ף 15 תקומם ף| גדריה כ| תשמם ף 16 הדֻמֵּם דפ׳| ונימא כמ׳| כל: לא דפ׳ף| תנומם דפ תגמם ף 17 עפילה דכרמ׳ נפולה ף 18 להדרה: לאדרה כנ להדר מ׳| סוגה: סכה דך 19 קנין: ראשית הוס׳ ד| נזרה: הזריח כ הירזחה נ הוריח מ׳ בחרתה ף אירסתה ך| כבמעדר: להעדר כמ״נ לעדר ף 20 רועה ף| להִשָּׁמֵן דף 21 מקום חס׳ ד| תמורת וכרגבים ף 22 תוחטבו כמ׳| כחטובים: כחטבים ף הוכן הוס׳ מ׳ כתוכן הוס׳ ך| מסגרות רמ׳| ובשלבים דפ׳ 23 כפה חס׳ מ׳ 24 כאז... רהבים: כעל זאת שבחו אהובים פ׳| גזי: מבין ף

כימי עולם תרומם ע״ש עמוס ט, יא. 14 **תת שקוץ שומם** דני׳ יב, יא. 15 **סוכת דוד קומם** ע״ש עמוס ט, יא. **ופורצי גדרה השמם** הלשון ע״פ קהל׳ י, ח. 16 **עורה כנורי הדומם** ע״ש תהל׳ נ״ז, ט ״עורה כבודי עורה הנבל וכנור אעירה שחר״. **ונימיו ומיתריו.** **בל תנמם** בל תשתיק (וי״ג לא תנומם, וייתכן שצ״ל תנימם. וי״ג תגמם, והוא ל׳ כריתה). 17 **פינת מגדל עדר** כינוי לבית המקדש, ע״ש מיכה ד, ח ״ואתה מגדל עדר עפל בת ציון עדיך תאתה״. **עפלה כשחרורי קדר** אפילה (הפייטן תפס המלה הלקוחה מהכתוב הנ״ל, כנראה במשמעות אפל. דוגמת החלפות דומות. כגון ירוש׳ תענ׳ ג, יא דף סז ע״א ׳בקרן העופל׳, לעומת תענ׳ דף כב, ע״ב בקרן האופל. ת״י מ״ב ה, כד ״ויבא אל העפל״, שתרגם ׳לאתר כסי׳ (=אפל), עיין רד״ק, ס׳ השרשים, ש׳ עפל (עמ׳ 273), מגאל, במשמעות מגועל, מלאכי א, ז; ׳מכואר׳ לעומת ׳מכוער׳, עיין המלונים) **כשחרורי קדר** כשחרורית אהלי קדר (ע״ש שה״ש א, ה). וי״מ כשולי קדירה השחורים מפני השימוש, כלשון התלמוד (מגילה דף יא, ע״א) ׳הושחרו פניהם...כשולי קדירה׳; וכנראה הראשון עיקר. 18 **בהדר** בהידור. **היות סוגה וגדר** מסויינת (ל׳ סוגה, שה״ש ז, ג). וי״ג סוכה וגדר, ע״ש עמוס ט, יא ״ביום ההוא אקים את סכת דוד הנופלת וגדרתי את פרציהם...״, ומסחבר. 19 **קנין צאן דיר** ישראל הנקראים צאן (יחזק׳ לד, לא ״ואתן צאני צאן מרעיתי״), והצאן נשמר בדיר (לשון המשנה, כגון ב״ק ו, א) [הפייטן משתמש בניקוד דֵיר שהיה כנראה נהוג בזמנו]. **אשר נזרה כבמעדר** שזרוהו לכל הרוחות כעין במעדר (ל׳ ישע׳ ז, כה). וי״ג נזרה להעדר, ר״ל פוחר עד שכמעט נעדר. 20 **רעה להשמן ולהפדר** כדי שיהיו שמנים וכריאים. **כבקרת רועה עדר** ע״ש יחזק׳ לד, יב. 21 **שער בת רבים** שה״ש ז, ה, ודרשוהו במדרש שם על בית המקדש. **מקום תימורות** כנראה הכוונה אל תימור העולות והקטורת (ברכ׳ מג, ע״א. חולין קיב, ע״א). 22 **תחטבו כחיטובים** בנה אותו כתכניתו (ל׳ חהל׳ קמד, יכ. משלי ז, טז). **במסגרות ושלבים** חלקי המכונה המתוארת במ״א ז, כח, שבאה כאן כדוגמת חלקי המקדש. 23 **כפה משכימים ומעריבים** ׳פה׳ (כמקום ׳פי׳) בצורת נסמך כנראה חירוש אצל הפייטן. 24 **באומץ ושיגובים** בעוז ובחוזק. **גזי רהבים** בני ישראל שמיהרו לעבור על ים סוף. גָז (ל׳ חהל׳ צ, י) פי׳ חיש מהר, ורהבים כינוי לים ע״ש ״רהב׳ שהוא שרו של הים (ב״כ עד ע״ב). דוגמאות נוספות ל׳גזי רהבים׳ ודומיהם עי׳ אצל צונץ, ל.ג. 71 הערה ו.

עֶזְרַת אֲבוֹתֵינוּ אַתָּה הוּא מֵעוֹלָם. מָגֵן וּמוֹשִׁיעַ לִבְנֵיהֶם אַחֲרֵיהֶם בְּכָל־דּוֹר וָדוֹר: בְּרוּם עוֹלָם מוֹשָׁבֶךָ וּמִשְׁפָּטֶיךָ וְצִדְקָתְךָ עַד־אַפְסֵי אָרֶץ: אַשְׁרֵי אִישׁ שֶׁיִּשְׁמַע לְמִצְוֹתֶיךָ וְתוֹרָתְךָ וּדְבָרְךָ יָשִׂים עַל־לִבּוֹ: אֱמֶת אַתָּה הוּא אָדוֹן לְעַמֶּךָ וּמֶלֶךְ גִּבּוֹר לָרִיב רִיבָם: אֱמֶת אַתָּה הוּא רִאשׁוֹן וְאַתָּה הוּא אַחֲרוֹן וּמִבַּלְעָדֶיךָ אֵין לָנוּ מֶלֶךְ גּוֹאֵל וּמוֹשִׁיעַ: מִמִּצְרַיִם גְּאַלְתָּנוּ יי אֱלֹהֵינוּ וּמִבֵּית עֲבָדִים פְּדִיתָנוּ. כָּל־בְּכוֹרֵיהֶם הָרָגְתָּ וּבְכוֹרְךָ גָּאָלְתָּ וְיַם־סוּף בָּקַעְתָּ וְזֵדִים טִבַּעְתָּ וִידִידִים הֶעֱבַרְתָּ. וַיְכַסּוּ מַיִם צָרֵיהֶם אֶחָד מֵהֶם לֹא נוֹתָר: עַל־זֹאת שִׁבְּחוּ אֲהוּבִים וְרוֹמְמוּ אֵל וְנָתְנוּ יְדִידִים זְמִירוֹת שִׁירוֹת וְתִשְׁבָּחוֹת בְּרָכוֹת וְהוֹדָאוֹת לְמֶלֶךְ אֵל חַי וְקַיָּם: רָם וְנִשָּׂא גָּדוֹל וְנוֹרָא מַשְׁפִּיל גֵּאִים וּמַגְבִּיהַּ שְׁפָלִים מוֹצִיא אֲסִירִים וּפוֹדֶה עֲנָוִים וְעוֹזֵר דַּלִּים וְעוֹנֶה לְעַמּוֹ בְּעֵת שַׁוְּעָם אֵלָיו: תְּהִלּוֹת לְאֵל עֶלְיוֹן בָּרוּךְ הוּא וּמְבֹרָךְ. מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְךָ עָנוּ שִׁירָה בְּשִׂמְחָה רַבָּה וְאָמְרוּ כֻלָּם.

מִי־כָמֹכָה בָּאֵלִם יי. מִי כָּמֹכָה נֶאְדָּר בַּקֹּדֶשׁ. נוֹרָא תְהִלֹּת עֹשֵׂה פֶלֶא:
שִׁירָה חֲדָשָׁה שִׁבְּחוּ גְאוּלִים לְשִׁמְךָ עַל־שְׂפַת הַיָּם. יַחַד כֻּלָּם הוֹדוּ וְהִמְלִיכוּ וְאָמְרוּ.
יי יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד:
צוּר יִשְׂרָאֵל קוּמָה בְּעֶזְרַת יִשְׂרָאֵל וּפְדֵה כִנְאֻמֶךָ יְהוּדָה וְיִשְׂרָאֵל. (גֹּאֲלֵנוּ יי צְבָאוֹת שְׁמוֹ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל.)
בָּרוּךְ אַתָּה יי גָּאַל יִשְׂרָאֵל:

אֲדֹנָי שְׂפָתַי תִּפְתָּח וּפִי יַגִּיד תְּהִלָּתֶךָ:

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וֵאלֹהֵי יַעֲקֹב הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא אֵל עֶלְיוֹן גּוֹמֵל חֲסָדִים טוֹבִים וְקֹנֵה הַכֹּל וְזוֹכֵר חַסְדֵי אָבוֹת וּמֵבִיא גּוֹאֵל לִבְנֵי בְנֵיהֶם לְמַעַן שְׁמוֹ בְּאַהֲבָה.
מֶלֶךְ עוֹזֵר וּמוֹשִׁיעַ וּמָגֵן. בָּרוּךְ אַתָּה יי מָגֵן אַבְרָהָם:

אַתָּה גִּבּוֹר לְעוֹלָם אֲדֹנָי מְחַיֵּה מֵתִים אַתָּה. רַב לְהוֹשִׁיעַ. [בק״ק אומרים מוֹרִיד הַטָּל] מְכַלְכֵּל חַיִּים בְּחֶסֶד מְחַיֵּה מֵתִים בְּרַחֲמִים רַבִּים. סוֹמֵךְ נוֹפְלִים וְרוֹפֵא חוֹלִים וּמַתִּיר אֲסוּרִים וּמְקַיֵּם אֱמוּנָתוֹ לִישֵׁנֵי עָפָר. מִי כָמוֹךָ בַּעַל גְּבוּרוֹת וּמִי דּוֹמֶה לָּךְ מֶלֶךְ מֵמִית וּמְחַיֶּה וּמַצְמִיחַ יְשׁוּעָה.
וְנֶאֱמָן אַתָּה לְהַחֲיוֹת מֵתִים. בָּרוּךְ אַתָּה יי מְחַיֵּה הַמֵּתִים:*

---

* בחזרת הש״ץ אומרים כאן קדושה.

ח׳ וְנַקְדִּישׁ אֶת־שִׁמְךָ בָּעוֹלָם כְּשֵׁם שֶׁמַּקְדִּישִׁים אוֹתוֹ בִּשְׁמֵי מָרוֹם כַּכָּתוּב עַל יַד נְבִיאֶךָ וְקָרָא זֶה אֶל זֶה וְאָמַר.
קו״ח קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ יי צְבָאוֹת מְלֹא כָל־הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ:
ח׳ אָז בְּקוֹל רַעַשׁ גָּדוֹל אַדִּיר וְחָזָק מַשְׁמִיעִים קוֹל
מִתְנַשְּׂאִים לְעֻמַּת שְׂרָפִים לְעֻמָּתָם בָּרוּךְ יֹאמֵרוּ.

אַתָּה קָדוֹשׁ וְשִׁמְךָ קָדוֹשׁ וּקְדוֹשִׁים בְּכָל יוֹם יְהַלְלוּךָ סֶלָה.
בָּרוּךְ אַתָּה יי הָאֵל הַקָּדוֹשׁ:

אַתָּה בְחַרְתָּנוּ מִכָּל־הָעַמִּים / אָהַבְתָּ אוֹתָנוּ וְרָצִיתָ בָּנוּ
וְרוֹמַמְתָּנוּ מִכָּל־הַלְּשׁוֹנוֹת / וְקִדַּשְׁתָּנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ
וְקֵרַבְתָּנוּ מַלְכֵּנוּ לַעֲבוֹדָתֶךָ / וְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ עָלֵינוּ קָרָאתָ:

וַתִּתֶּן־לָנוּ יי אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה (שַׁבָּתוֹת לִמְנוּחָה וּ)מוֹעֲדִים לְשִׂמְחָה חַגִּים וּזְמַנִּים לְשָׂשׂוֹן. אֶת־יוֹם (הַשַּׁבָּת הַזֶּה וְאֶת־יוֹם) חַג הַסֻּכּוֹת הַזֶּה. זְמַן שִׂמְחָתֵנוּ (ויש מוסיפין בְּאַהֲבָה) מִקְרָא קֹדֶשׁ זֵכֶר לִיצִיאַת מִצְרָיִם:

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ. יַעֲלֶה וְיָבֹא וְיַגִּיעַ וְיֵרָאֶה וְיֵרָצֶה וְיִשָּׁמַע וְיִפָּקֵד וְיִזָּכֵר זִכְרוֹנֵנוּ וּפִקְדּוֹנֵנוּ וְזִכְרוֹן אֲבוֹתֵינוּ. וְזִכְרוֹן מָשִׁיחַ בֶּן־דָּוִד עַבְדֶּךָ. וְזִכְרוֹן יְרוּשָׁלַיִם עִיר קָדְשֶׁךָ. וְזִכְרוֹן כָּל־עַמְּךָ בֵּית־יִשְׂרָאֵל לְפָנֶיךָ. לִפְלֵיטָה וּלְטוֹבָה וּלְחֵן וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים וּלְחַיִּים וּלְשָׁלוֹם בְּיוֹם חַג הַסֻּכּוֹת הַזֶּה. זָכְרֵנוּ יי אֱלֹהֵינוּ בּוֹ לְטוֹבָה. וּפָקְדֵנוּ בּוֹ לִבְרָכָה. וְהוֹשִׁיעֵנוּ בּוֹ לְחַיִּים. וּבִדְבַר יְשׁוּעָה וְרַחֲמִים חוּס וְחָנֵּנוּ. וְרַחֵם עָלֵינוּ וְהוֹשִׁיעֵנוּ. כִּי אֵלֶיךָ עֵינֵינוּ. כִּי אֵל מֶלֶךְ חַנּוּן וְרַחוּם אָתָּה:

וְהַשִּׂיאֵנוּ יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־בִּרְכַּת מוֹעֲדֶיךָ
לְחַיִּים וּלְשָׁלוֹם לְשִׂמְחָה וּלְשָׂשׂוֹן כַּאֲשֶׁר רָצִיתָ וְאָמַרְתָּ לְבָרְכֵנוּ:
(אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ רְצֵה בִמְנוּחָתֵנוּ)קַדְּשֵׁנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ
שַׂבְּעֵנוּ מִטּוּבֶךָ וְשַׂמְּחֵנוּ בִּישׁוּעָתֶךָ
וְטַהֵר לִבֵּנוּ לְעָבְדְּךָ בֶּאֱמֶת
וְהַנְחִילֵנוּ יי אֱלֹהֵינוּ (בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן) בְּשִׂמְחָה וּבְשָׂשׂוֹן (שַׁבָּת וּ) מוֹעֲדֵי קָדְשֶׁךָ.
וְיִשְׂמְחוּ בְךָ יִשְׂרָאֵל מְקַדְּשֵׁי שְׁמֶךָ.
בָּרוּךְ אַתָּה יי מְקַדֵּשׁ (הַשַּׁבָּת וְ) יִשְׂרָאֵל וְהַזְּמַנִּים:

קו״ח בָּרוּךְ כְּבוֹד יי מִמְּקוֹמוֹ:

ח׳ מִמְּקוֹמְךָ מַלְכֵּנוּ תוֹפִיעַ וְתִמְלֹךְ עָלֵינוּ כִּי מְחַכִּים אֲנַחְנוּ לָךְ.

מָתַי תִּמְלֹךְ בְּצִיּוֹן בְּקָרוֹב בְּיָמֵינוּ לְעֹלָם וָעֶד (תִּשְׁכּוֹן).

תִּשְׁכּוֹן תִּתְגַּדַּל וְתִתְקַדַּשׁ בְּתוֹךְ יְרוּשָׁלַיִם עִירְךָ לְדוֹר וָדוֹר וּלְנֵצַח נְצָחִים:

וְעֵינֵינוּ תִּרְאֶינָה מַלְכוּתְךָ כַּדָּבָר הָאָמוּר בְּשִׁירֵי עֻזֶּךָ עַל יְדֵי דָוִד מְשִׁיחַ צִדְקֶךָ.

קו״ח יִמְלֹךְ יי לְעוֹלָם אֱלֹהַיִךְ צִיּוֹן לְדֹר וָדֹר הַלְלוּיָה:

ח׳ לְדוֹר וָדוֹר נַגִּיד גָּדְלֶךָ וּלְנֵצַח נְצָחִים קְדֻשָּׁתְךָ נַקְדִּישׁ וְשִׁבְחַךְ אֱלֹהֵינוּ מִפִּינוּ לֹא יָמוּשׁ לְעוֹלָם וָעֶד. כִּי אֵל מֶלֶךְ גָּדוֹל וְקָדוֹשׁ אָתָּה. בָּרוּךְ אַתָּה יי הָאֵל הַקָּדוֹשׁ:

רְצֵה יי אֱלֹהֵינוּ בְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וּבִתְפִלָּתָם. וְהָשֵׁב אֶת־הָעֲבוֹדָה לִדְבִיר בֵּיתֶךָ וְאִשֵּׁי יִשְׂרָאֵל וּתְפִלָּתָם בְּאַהֲבָה תְקַבֵּל בְּרָצוֹן וּתְהִי לְרָצוֹן תָּמִיד עֲבוֹדַת יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ.
וְתֶחֱזֶינָה עֵינֵינוּ בְּשׁוּבְךָ לְצִיּוֹן בְּרַחֲמִים. בָּרוּךְ אַתָּה יי הַמַּחֲזִיר שְׁכִינָתוֹ לְצִיּוֹן:

מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ שֶׁאַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד. צוּר חַיֵּינוּ מָגֵן יִשְׁעֵנוּ אַתָּה הוּא לְדוֹר וָדוֹר. נוֹדֶה לְךָ וּנְסַפֵּר תְּהִלָּתֶךָ עַל חַיֵּינוּ הַמְּסוּרִים בְּיָדֶךָ וְעַל נִשְׁמוֹתֵינוּ הַפְּקוּדוֹת לָךְ וְעַל נִסֶּיךָ שֶׁבְּכָל־יוֹם עִמָּנוּ וְעַל נִפְלְאוֹתֶיךָ וְטוֹבוֹתֶיךָ שֶׁבְּכָל־עֵת עֶרֶב וָבֹקֶר וְצָהֳרָיִם. הַטּוֹב כִּי לֹא־כָלוּ רַחֲמֶיךָ וְהַמְרַחֵם כִּי לֹא־תַמּוּ חֲסָדֶיךָ. מֵעוֹלָם קִוִּינוּ לָךְ.

מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ שֶׁאַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ אֱלֹהֵי כָל־בָּשָׂר יוֹצְרֵנוּ יוֹצֵר בְּרֵאשִׁית בְּרָכוֹת וְהוֹדָאוֹת לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ עַל שֶׁהֶחֱיִיתָנוּ וְקִיַּמְתָּנוּ כֵּן תְּחַיֵּנוּ וּתְקַיְּמֵנוּ וְתֶאֱסוֹף גָּלְיוֹתֵינוּ לְחַצְרוֹת קָדְשֶׁךָ לִשְׁמֹר חֻקֶּיךָ וְלַעֲשׂוֹת רְצוֹנֶךָ וּלְעָבְדְךָ בְּלֵבָב שָׁלֵם עַל שֶׁאֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ. בָּרוּךְ אֵל הַהוֹדָאוֹת:

וְעַל כֻּלָּם יִתְבָּרַךְ וְיִתְרוֹמַם שִׁמְךָ מַלְכֵּנוּ תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד.
וְכֹל הַחַיִּים יוֹדוּךָ סֶלָה וִיהַלְלוּ אֶת־שִׁמְךָ בֶּאֱמֶת הָאֵל יְשׁוּעָתֵנוּ וְעֶזְרָתֵנוּ סֶלָה. בָּרוּךְ אַתָּה יי הַטּוֹב שִׁמְךָ וּלְךָ נָאֶה לְהוֹדוֹת:

בק״ק עולים הכהנים לדוכן (עי׳ עמ׳ 157). ובמקום שאין נוהגים לעלות לדוכן או אם אין כהן בכיהכ״נ אומר הש״ץ תפילה זו:
אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ בָּרְכֵנוּ בַּבְּרָכָה הַמְשֻׁלֶּשֶׁת בַּתּוֹרָה הַכְּתוּבָה עַל יְדֵי מֹשֶׁה עַבְדֶּךָ הָאֲמוּרָה מִפִּי אַהֲרֹן וּבָנָיו כֹּהֲנִים עַם קְדוֹשֶׁךָ כָּאָמוּר. יְבָרֶכְךָ יי וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יי פָּנָיו אֵלֶיךָ וִיחֻנֶּךָּ: יִשָּׂא יי פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיָשֵׂם לְךָ שָׁלוֹם:

שִׂים שָׁלוֹם טוֹבָה וּבְרָכָה חֵן וָחֶסֶד וְרַחֲמִים עָלֵינוּ וְעַל כָּל־יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ. בָּרְכֵנוּ אָבִינוּ כֻּלָּנוּ כְּאֶחָד בְּאוֹר פָּנֶיךָ. כִּי בְאוֹר פָּנֶיךָ נָתַתָּ לָּנוּ יי אֱלֹהֵינוּ תּוֹרַת חַיִּים וְאַהֲבַת חֶסֶד וּצְדָקָה וּבְרָכָה וְרַחֲמִים וְחַיִּים וְשָׁלוֹם. וְטוֹב בְּעֵינֶיךָ לְבָרֵךְ אֶת־עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בְּכָל־עֵת וּבְכָל־שָׁעָה בִּשְׁלוֹמֶךָ.
בָּרוּךְ אַתָּה יי הַמְבָרֵךְ אֶת־עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בַּשָּׁלוֹם:

אֱלֹהַי. נְצֹר לְשׁוֹנִי מֵרָע וּשְׂפָתַי מִדַּבֵּר מִרְמָה. וְלִמְקַלְלַי נַפְשִׁי תִדֹּם וְנַפְשִׁי כֶּעָפָר לַכֹּל תִּהְיֶה: פְּתַח לִבִּי בְּתוֹרָתֶךָ וּבְמִצְוֹתֶיךָ תִּרְדֹּף נַפְשִׁי. וְכֹל הַחוֹשְׁבִים עָלַי רָעָה מְהֵרָה הָפֵר עֲצָתָם וְקַלְקֵל מַחֲשַׁבְתָּם: עֲשֵׂה לְמַעַן שְׁמֶךָ. עֲשֵׂה לְמַעַן יְמִינֶךָ. עֲשֵׂה לְמַעַן קְדֻשָּׁתֶךָ. עֲשֵׂה לְמַעַן תּוֹרָתֶךָ. לְמַעַן יֵחָלְצוּן יְדִידֶיךָ הוֹשִׁיעָה יְמִינְךָ וַעֲנֵנִי: יִהְיוּ לְרָצוֹן אִמְרֵי־פִי וְהֶגְיוֹן לִבִּי לְפָנֶיךָ יי צוּרִי וְגֹאֲלִי: עֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו הוּא יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל כָּל־יִשְׂרָאֵל וְאִמְרוּ אָמֵן:
יְהִי רָצוֹן לְפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁיִּבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ: וְשָׁם נַעֲבָדְךָ בְּיִרְאָה כִּימֵי עוֹלָם וּכְשָׁנִים קַדְמֹנִיּוֹת: וְעָרְבָה לַיי מִנְחַת יְהוּדָה וִירוּשָׁלָם כִּימֵי עוֹלָם וּכְשָׁנִים קַדְמֹנִיּוֹת:

החזן חוזר על התפילה ואומר קרובה (קרובה ליום ב׳ בעמ׳ 111). בקהילות שאין אומרים כהן קרובות, חוזר החזן על התפילה ואח״כ נוטלים לולב ואומרים סדר הלל (עמ׳ 140).

אם יו"ט ראשון חל בשבת, אומרים בק"ק קרובה של יום ב', עמ' 111.

אֲדֹנָי שְׂפָתַי תִּפְתָּח וּפִי יַגִּיד תְּהִלָּתֶךָ:

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וֵאלֹהֵי יַעֲקֹב הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא אֵל עֶלְיוֹן גּוֹמֵל חֲסָדִים טוֹבִים וְקוֹנֵה הַכֹּל וְזוֹכֵר חַסְדֵי אָבוֹת וּמֵבִיא גּוֹאֵל לִבְנֵי בְנֵיהֶם לְמַעַן שְׁמוֹ בְּאַהֲבָה. מֶלֶךְ עוֹזֵר וּמוֹשִׁיעַ וּמָגֵן.

על פיוט זה עיין במחזור לימים נוראים, כרך א', עמ' 60. — **מ** 1923

מִסּוֹד חֲכָמִים וּנְבוֹנִים
וּמִלֶּמֶד דַּעַת מְבִינִים
אֶפְתְּחָה פִּי בְּשִׁיר (נ"א בְּשֶׁבַח) וּבִרְנָנִים (נ"א וּרְנָנִים)
לְהוֹדוֹת וּלְהַלֵּל פְּנֵי שׁוֹכֵן מְעוֹנִים (נ"א לַאֲדוֹנֵי הָאֲדוֹנִים):

בק"ק המנהג המערבי נאמרה קרובה זאת ביום שני.

מגן

סימן: א"ב [מחבר: ר' אלעזר ב"ר קליר]. בתים בני ד' טורים, 3 מלים בכל טור. — **א** 1813.

אֵימָתִי בְּחִיל כִּפּוּר / בְּעוּתָה בְּחֶשְׁבּוֹן הַסָּפוּר
גַּלְתִּי כְּהֶצְדֵּק פּוּר / דּוֹלֵק כְּנִמְצָא חָפוּר:

הֶדְרָאוּ מְתֵי הוֹלְלִים / וְצֻמְּתוּ לְרֶגֶב חֲלָלִים
זַכִּים כְּיָצְאוּ מְהֻלָּלִים / חָלִים וְשָׁרִים כְּחוֹלְלִים:

5 טִיעַת עֲצֵי עֵשֶׂב / יִשְׁאוּ הַיּוֹם מִזְבֵּחַ לְהָסֵב
כְּתֶשֶׁר יְפֻלְּסוּ בְּמֵסֶב / לְהֻרָצוֹת בְּשׁוֹר וָכֶשֶׂב:

כ"י: **דהו** (יום ב') **זחע"** (יום ב') **פ"פ"רח**°; **כדממ"נ**; **וקפצ**; **ף**||

1 ספור פ' 2 כנמצא: כְּדוּחָה **צ** כדוחה **כדמ"נ** כדוחחי **מ** 3 הודרו מ'| לרגב: לרגבי **ף** לרקב **זמ"נ** 4 שרים **פ"כמ'**| כבחולל' **ן** 5 טיעות **חת**°**ן**| עצי: שיחי **צ**| עשב: עדן (!) **כ**| היום חס' **ח**| מזבח להסב: בכשף **צ** 6 כמֵיסֵב **דהע"כך**| וכשב:

1 **אוימתי בחיל כפור** [כנסת ישראל מדברת כך, ואינו ברור אם בזמן המקדש או בזמנו (ורוב המפרשים נוטים לדעה השנייה)] ר"ל אימת יוה"כ נפלה עלי. **בעותה בחשבון הספור** חשבון העונות הספורים הבעית אותי. 2 **גלתי** (ל' גיל) שמחתי. **כהוצדק פור** כשגורלי יצא לצדק. **דולק כנמצא חפור** השטן הדולק אחרי (ל' ברא' לא, לו) נמצא בוש וחפור (ל' ירמ' טו, ט). 3 **הודראו מתי הוללים** (ל' תהל' ה, ו) אומות העולם נידונו לדראון (ל' ישע' סו, כד). ר"ל לאבדון. **וצומתו** נגזר עליהם לצמיתות (ל' איכה ג, נג "צמתו בבור חיי"). **לרגב** לרגבי אדמה (ל' איוב לח, לח). 4 **זכים** ישראל. **חלים ושרים כחוללים** (ל' תהל' פז, ז) יוצאים במחולות. 5 **טיעת עצי עשב** מטעי ד' המינים, והם נקראים עצי עשב על שם ריבויים כעשבים. **ישאו היום מזבח להסב** נושאים כהיום, בין במקדש (לעתיד לבוא) להקיף את המזבח (לפי המשנה, סוכה ד, ה) בין בכתי כנסיות (זכר למקדש) להקיף את הבימה — מה שכתב ל. גינצבורג, על הלכה ואגדה עמ' 188, נגד דעתו של רוו"ה אינו מסתבר. ועי' ההמשך. 6 **כתשר** פי' כתשורה. **יפולסו במסב** ישקלו במאזנים (ל' פלס, ישע' מ, יב) כאילו הביאו תשורה בהקפה זו (במסב, פי' בהסכה). **להרצות בשור וכשב** בקריאת פרשה זו שהיא לזכר הקרבנות.

כַּכָּתוּב. וַיְדַבֵּר יי אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: שׁוּר אוֹ־כֶשֶׂב אוֹ־עֵז כִּי יִוָּלֵד וְהָיָה שִׁבְעַת יָמִים תַּחַת אִמּוֹ.
וּמִיּוֹם הַשְּׁמִינִי וָהָלְאָה יֵרָצֶה לְקָרְבַּן אִשֶּׁה לַיי: (ויק׳ כב כו-כז)
וְנֶאֱמַר. מִי הִקְדִּימַנִי וַאֲשַׁלֵּם. תַּחַת כָּל־הַשָּׁמַיִם לִי־הוּא: (איוב מא ג)
[וְנֶאֱמַר. עַמִּי מֶה־עָשִׂיתִי לָךְ וּמָה הֶלְאֵתִיךָ: (מיכה ו ג)]
[וְנֶאֱמַר. אָז יַרְנִנוּ עֲצֵי הַיָּעַר מִלִּפְנֵי יי כִּי־בָא לִשְׁפּוֹט אֶת־הָאָרֶץ: (דכהי״א טז לג)]
[וְנֶאֱמַר. עִבְדוּ אֶת־יי בְּשִׂמְחָה בֹּאוּ לְפָנָיו בִּרְנָנָה: (תהל׳ ק ב)]
וְנֶאֱמַר. עִבְדוּ אֶת־יי בְּיִרְאָה. וְגִילוּ בִּרְעָדָה: (תהל׳ ב יא)
וְנֶאֱמַר. וְשָׂרִים כְּחֹלְלִים כָּל־מַעְיָנַי בָּךְ: (תהל׳ פז ז)

בָּךְ אָגִילָה וְאֶשְׂמְחָה / בְּרִנָּה וְשִׂמְחָה
בְּאֵם הַבָּנִים שְׂמֵחָה / גּוֹנְנֵנוּ בִּפְדוּת צָמֵחָה:

בָּרוּךְ אַתָּה יי מָגֵן אַבְרָהָם:

אַתָּה גִּבּוֹר לְעוֹלָם אֲדֹנָי מְחַיֵּה מֵתִים אַתָּה. רַב לְהוֹשִׁיעַ. [בק״ק אומרים מוֹרִיד הַטָּל] מְכַלְכֵּל חַיִּים בְּחֶסֶד מְחַיֵּה מֵתִים בְּרַחֲמִים רַבִּים. סוֹמֵךְ נוֹפְלִים וְרוֹפֵא חוֹלִים וּמַתִּיר אֲסוּרִים וּמְקַיֵּם אֱמוּנָתוֹ לִישֵׁנֵי עָפָר. מִי כָמוֹךָ בַּעַל גְּבוּרוֹת וּמִי דּוֹמֶה לָּךְ מֶלֶךְ מֵמִית וּמְחַיֶּה וּמַצְמִיחַ יְשׁוּעָה.
וְנֶאֱמָן אַתָּה לְהַחֲיוֹת מֵתִים.

מחיה

מְאַלְמֵי מְגָדִים אַרְבָּעָה / מְשַׁמְּרֵי סֻכָּה שִׁבְעָה
10 נוֹסְכֵי נֵזֶל שִׁבְעָה / נַהֲלֵם נְעִימוֹת שִׁבְעָה:

שִׂיחִים בְּדֶרֶךְ מַטָּעָתָם / סוֹלְלִים סְכוֹת שַׁוְעָתָם
עָלֵי קָרִים נִטִּיעָתָם / עֲלוֹת בָּמוֹ מִטְּבִיעָתָם:

או כשב פ״ף 7 ואשמחה: כשמחה ד| ברינה: בגילה ע״ת°כרמ״ן צף 8 גנונים מפף גנוזים צ| כפדות: הוס׳ אשר הע״פ״כ מנף
9 משומרי ע״דממ״ן| כל שבעה צ 10 מנסכי (!) צ| נעימות: בנעימות צ עולמות ו| שִׁבְעָה ז שָׁבְעָה ן 11 סלולים וכמ״נ

7 בך אגילה ואשמחה שה״ש א, ד. 8 באם הבנים שמחה תהל׳ קיג, ט.
9 מאלמי (ל׳ ברא׳ לז, ז) מגדים ארבעה אוגדים ד׳ מינים שהם מינים מובחרים (ל׳ פרי מגדים, שה״ש ד, יג). משמרי (הצורה דוגמת יונה ב, ט) סוכה שבעה שומרים מצות סוכה ז׳ ימים. 10 נוסכי נזל שבעה מקיימים מצות ניסוך המים ז׳ ימים. נהלם נעימות שבעה חן להם ליהנות משבע מצות החג. ע״ש תהל׳ טז, יא ״שובע שמחות את פניך נעימות בימינך נצח״. שרשוהו במדרשים (ויק״ר ל, ב עמ׳ תרצד. פסדר״כ דף קפ ע״א=עמ׳ 406, ועי׳ ג״כ מדרש תהל׳ עמ׳ 124) ׳שובע שמחות אל תהי קורא כן אלא שבע שמחות, אלו שבע מצות שבחג, ואלו הן ד׳ מינין שבלולב וסוכה חגיגה ושמחה׳. ריש בכי״י שגורסין שָׁבְעָה (ל׳ שובע), וכן גרסו רוו״ה וההולכים בעקבותיו, אבל אני מצאתי גירסה זו בכ״י אחד בלבד וכעין זה (שִׁבְעָה) בכ״י אחד אחר. 11 שיחים אילנות (ל׳ ברא׳ כא, טו) בדרך מטעתם דרך גידולם, כמצות ד׳ מינים. סוללים נושאים. סכות הסכת ושמע (ל׳ דבר׳ כז, ט).
12 עלי קרים ר״ל עלי מים קרים (ל׳ משלי כה, כה). עלות במו מטביעתם להיות נגאלים מהצרות שהם טבועים

פְּאוּרִים לְשֵׁם יוֹם / פָּאֵר בָּם לְאָיֹם
צִוּוּי קִיחָתָם הַיּוֹם / צַחְצוּחַ בְּזֶה רִאשׁוֹן יוֹם:

כַּכָּתוּב. וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הָדָר כַּפֹּת תְּמָרִים וַעֲנַף עֵץ־עָבֹת וְעַרְבֵי־נָחַל וּשְׂמַחְתֶּם לִפְנֵי יי אֱלֹהֵיכֶם שִׁבְעַת יָמִים: (ויק׳ כג מ)
וְנֶאֱמַר. יִשְׂבְּעוּ עֲצֵי יי אַרְזֵי לְבָנוֹן אֲשֶׁר נָטָע: (תהל׳ קד טז)
[וְנֶאֱמַר. צַדִּיק כַּתָּמָר יִפְרָח. כְּאֶרֶז בַּלְּבָנוֹן יִשְׂגֶּה: (תהל׳ צב יג)]
[וְנֶאֱמַר. תּוֹדִיעֵנִי אֹרַח חַיִּים שֹׂבַע שְׂמָחוֹת אֶת־פָּנֶיךָ. נְעִמוֹת בִּימִינְךָ נֶצַח: (תהל׳ טז יא)]
[וְנֶאֱמַר. בִּנְאוֹת דֶּשֶׁא יַרְבִּיצֵנִי. עַל מֵי מְנֻחוֹת יְנַהֲלֵנִי: (תהל׳ כג ב)]
[וְנֶאֱמַר. אֶרְחַץ בְּנִקָּיוֹן כַּפָּי וַאֲסֹבְבָה אֶת־מִזְבַּחֲךָ יי: (תהל׳ כו ו)]
וְנֶאֱמַר. תֵּן־חֵלֶק לְשִׁבְעָה וְגַם לִשְׁמוֹנָה. כִּי לֹא תֵדַע מַה־יִּהְיֶה רָעָה עַל־הָאָרֶץ: (קהל׳ יא ב)
וְנֶאֱמַר. שְׁתוּלִים בְּבֵית יי בְּחַצְרוֹת אֱלֹהֵינוּ יַפְרִיחוּ: (תהל׳ צב יד)
וְנֶאֱמַר. הֲלֹא־אַתָּה תָּשׁוּב תְּחַיֵּינוּ. וְעַמְּךָ יִשְׂמְחוּ־בָךְ: (תהל׳ פה ז)

15 בָּךְ אָגִילָה וְאֶשְׂמְחָה / בְּגִילָה וְשִׂמְחָה
כְּאֵם הַבָּנִים שְׂמֵחָה / טְלוּלִים בִּתְחִיָּה אֲשֶׁר צָמֵחָה:

(נוסח אחר) *15 תַּעֲלֵנוּ מִכַּנְפוֹת הָאָרֶץ / וְנָגִילָה בִּמְשׂוֹשׂ כָּל־הָאָרֶץ
וְאַחֲרֶיךָ מָשְׁכֵנוּ לִירֶץ / וּבְטַל תֶּחִי תְּעוֹרֵר יְשֵׁנֵי אָרֶץ:

בָּרוּךְ אַתָּה יי מְחַיֵּה הַמֵּתִים:

משלש

קִשְׁטֶ שְׁעִינַת עֵץ / לְעוֹמְסֵי פְּרִי עֵץ
זְכֹר נָא לְהוֹעֵץ / וּתְשׁוּעָה בְּרֹב יוֹעֵץ:

צוללים (!) צ 12 מטביעתם: שוועתם פ 13 פאורים לשם יום: פרחים כנוטעים (כניטעם ו) אעמסה לאיום ופ״ת° | יום: איום ז[1]ע״כמ[1] היום רמ[2] פאר: פאורם וח° | בם: לשם וח° במו ז לבם ך | לאיום: איום דחכמ״צ יום וח° למצוא פדיום הע״ 14 בזה: זה ורפ חס׳ חזק 15 כך ארון כרווחה ף | בגילה: ברינה הוע״ת° 16 טלולים: החינו הוע״ת° | בתחתית צמחה דזפ״פ״ת°פ *15-*16 רק צבמקום 15-16

בהן. 13 פאורים מהודרים. פאר בם לאיום לפאר בהם להקב״ה. 14 ציווי קיחתם היום כמצות התורה (ויק׳ כג, מ) ״ולקחתם לכם ביום הראשון וכו׳״. צחצוח נקיון וצחות מעוונות בזה ראשון יום שהוא ראשון לחשבון עוונות. כדרשת חז״ל ויק״ר ל, ז עמ׳ תשה. פסדר״כ דף קפג ע״ב = עמ׳ 413. 16 טלולים זוכים בירידת טל. *15 במשוש כל הארץ בירושלים (תהל׳ מח, ג) *16 לירץ לרוץ ע״ש שיה״ש א, ד.

17 קושט שעינת עץ/לעומסי פרי עץ/זכר נא אמתו של אברהם באמרו ״והשענו תחת העץ״ (בראי יח, ד) זכר נא לבניו הנושאים היום ד׳ מינים, והוא ע״פ דרשת חז״ל, כגון מכילתא בשלח פתיח׳ (לפסוק שמות יג, כא) עמ׳ 1א ״ללמדך שכמדה שאדם מורד בה מודדין לו...באברהם הוא אומר והשענו תחת העץ, והקב״ה פרש לבניו שבעה ענני כבוד וכו׳״ (בצורה שונה ב״ר מח, י, (עמ׳ 487), פסיקתא רבתי יד דף נז, ע״א, תוספתא סוטה ד, ב ועוד), ובפרט במד״ר יד, ב, כדלקמן: ״כל מה שעשה אברהם למלאכי השרת פרע

רִבְבוֹת סָע סֻכּוֹתָה / בְּלוּד צִקְנָם הִסְכַּתָּה
20 בְּנֶשֶׁק לְרֹאשָׁם סַכּוֹתָה / וּמֵאֶנֶף לַהֲקָם חָשַׂכְתָּה:

שִׁבְעָה עַנְנֵי מֶשִׁי סִבַּבְתָּם / בַּעֲנִינַת פָּרֹשׂ סִכַּכְתָּם
תָּעוּ כְּחֶדֶק מִמְּסוּכָתָם / בְּכֵן רֶשֶׁפָה סֻכָּתָם:

תּוֹלְדוֹת שָׁעִיר תַּאֲבִיד / גְּבִיר לְבִלְתִּי לְהַעֲבִיד
תְּאַפְּדֵנוּ כֹּאָז רְבִיד / בְּקוֹמֻמָּךְ סֻכַּת דָּוִד:

כַּכָּתוּב. בַּיּוֹם הַהוּא אָקִים אֶת־סֻכַּת דָּוִיד הַנֹּפֶלֶת. וְגָדַרְתִּי אֶת־פִּרְצֵיהֶן וַהֲרִסֹתָיו אָקִים וּבְנִיתִיהָ כִּימֵי עוֹלָם: (עמוס ט יא)
וְנֶאֱמַר. פָּרֹשׂ עָנָן לְמָסָךְ. וְאֵשׁ לְהָאִיר לָיְלָה: (תהל׳ קה לט)
[וְנֶאֱמַר. וְסֻכָּה תִּהְיֶה לְצֵל־יוֹמָם מֵחֹרֶב וּלְמַחְסֶה וּלְמִסְתּוֹר מִזֶּרֶם וּמִמָּטָר: (ישע׳ ד ו)]
וְנֶאֱמַר. אֱלֹהִים אֲדֹנָי עֹז יְשׁוּעָתִי. סַכּוֹתָה לְרֹאשִׁי בְּיוֹם נָשֶׁק: (תהל׳ קמ ח)
וְנֶאֱמַר. וּבָרָא יי עַל כָּל־מְכוֹן הַר־צִיּוֹן וְעַל־מִקְרָאָהּ עָנָן יוֹמָם וְעָשָׁן וְנֹגַהּ אֵשׁ לֶהָבָה לָיְלָה. כִּי עַל־כָּל־כָּבוֹד חֻפָּה: (ישע׳ ד ה)

18 נא זכור **הע״**| ותשועה: תשועה **וכמ׳נצ** חשועת **פ** תשובה מ 19 רבבות: קדש הוס׳ **פ**| סע: **כסעו ע״פ״ן בסעו ה**| הסכית **זף** 20 להקם **הע״פ״פצף** להקם אותם מ׳| הסכתה **זפ׳** 21 שבעת **ה** שבוע **ו**[1]**רמ** שבע **ו**[2]**חכרנן**| ענני: ענני הוד **ר חזיזי פ** עננים (משי חס׳) **צ** חס׳ **וח**| סכתם... סבתם (סובבתם ר) **דופ׳רדממ׳נזפ**| בענינת: ענן הוס׳ **פ״ן**| סוכתם **וג** 22 סכתם: סוכתם **ממ׳** סכתם **ד** 23 שעיר: כנען דפוסים צור דפוסים| גביר: עמך הוס׳ **פ׳**| כלי **הע״פ״פ** להאביד (!) **כרמ׳נצ**

הקב״ה לבניו ביציאתם ממצרים. ועתיד ליתן אותם לעתיד לבוא׳ וכנראה היתה גם עריכה זו לפני הפייטן. 18 **להיועץ** לפקדם בעצה טובה. **ותשועה ברוב** יועץ משלי יא, יד; כד, ו, וכנראה ר״ל לזכותם בישועה ברוב עצה. 19 **רבבות סע סוכותה** רבבות יעקב שנסע סכותה (בראׁ לג, יז) ושמא פירושו ישראל שנסע לסוכות בצאתו ממצרים (שמות יב, לז) וכ״ה לפי כי״י הגורסים כסעו. **בלוד צקונם הסכתה** שועתם שמעת במצרים. ולוד תואר למצרים. ע״ש בראׁ י, יג ״ומצרים ילד את לודים״ וכו׳. 20 **בנשק לראשם סכותה** ע״ש תהל׳ קמ, ח ״סכותה לראשי ביום נשק״. ודרשוהו במד״ר יד, ב ״באברהם כתיב והשענו תחת העץ, שעשה להם סוכה. והקב״ה עשה סוכות לבניו ביציאתם ממצרים [שנ׳] כי בסכות הושבתי גו׳ ובארץ ישראל סכותה לראשי ביום נשק, מהו ביום נשק ביום זיונם של ל״א מלכים״. **ומאנף** מכעס (ל׳ ויתאנף, דבר׳ ד, כא, תאנף, תהל׳ פה, ו). **להקם** קהלם (ל׳ להקת הנביאים, ש״א יט, כ, והצורה הפיוטית כמו בפיוט ״מלך עליון״ של המחבר, ג: ״גבור להקים״). 21 **שבעה ענני משי סבכתם** שבעה ענני כבוד, כדאיתא בבדרש המובא (לעיל 17), והלשון ע״ש יחזק׳ טז, י ״ואכסך משי״, שדרשוהו בתנחומא (תצוה א) ״אלו ענני כבוד״ (ועי׳ ג״כ שה״ש רבה ד, יב). **בענינת פרש** ר״ל בפרישת עננים, ע״ש תהל׳ קה, לט ״פרש ענן למסך״. 22 **תעו כחדק ממסוכתם** נטו מהדרך הישרה כקוצים היוצאים מהגדר. (ע״ש משלי טו, יט ״דרך עצל כמשוכת חדק״. מיכה ז, ד ״טובם כחדק ישר ממסוכה״). **בכן רושפה סוכתם** נשרף בית המקדש (ל׳ רשפי אש, שה״ש ח, ו). 23 **תולדות שעיר תאביד** תכלה מלכות אדום שהיא מתולדות עשו (שעיר ע״ש בראׁ כז, יא). **גביר לבלתי להעביד** כדי שלא יעבידו את ישראל שעליו נאמר (בראׁ כז, כט) ״הוה גביר לאחיך״. 24 **תאפדנו כאז רביד** תעטר את ישראל ברביד המלוכה כמאז (רביד, ל׳ בראׁ מא, מב) **בקוממך סוכת דוד** כשתבנה את בית המקדש, ע״ש עמוס ט, יא ״ביום ההוא אקים את סכת דויד הנפלת״.

וְנֶאֱמַר. יִמְלֹךְ יי לְעוֹלָם אֱלֹהַיִךְ צִיּוֹן לְדֹר וָדֹר הַלְלוּיָהּ: (תהל׳ קמו י)
וְאַתָּה קָדוֹשׁ יוֹשֵׁב תְּהִלּוֹת יִשְׂרָאֵל: (תהל׳ כב ד)

בק״ק אין אומרים פיוט זה (והוא חסר בכי״י המנהג המזרחי) ומתחילין ׳אנובב׳.

אֵל נָא:
עַד לֹא מְצוּקֵי רֶגֶב שְׁתִּיַּת סֻכּוֹ / וְטֶרֶם מְתִיחַת אֲהִילַת סִכּוּכוֹ
מֵאָז וְעַד עַתָּה בְּשָׁלֵם סֻכּוֹ / מְאַוֶּה מְקַוֶּה מָתַי סִכּוּכוֹ
וּכְשֶׁת מָרוֹם סִתְרוֹ סְבִיבָיו סֻכּוֹ / כֵּן צִוָּה (נ״א צוּ) יְדִידָיו בְּתַחַת מָסָךְ לְסוֹכְכוֹ
בּוֹ לְהַתְמִיד מִנְחָתוֹ וְנִסְכּוֹ / כִּי כֹל בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ פָּץ בְּלִי לְחָשְׁכוֹ
5 סֻכּוֹ מוּל סֻכּוֹ
עֲנָנוֹ מוּל עֲנָנוֹ / שְׁכָנוֹ מוּל שְׁכָנוֹ
מְכוֹנוֹ מוּל מְכוֹנוֹ / מְעוֹנוֹ מוּל מְעוֹנוֹ
מְסִבּוֹ מוּל מְסִבּוֹ / רְכוּבוֹ מוּל רְכוּבוֹ
כִּסְאוֹ מוּל כִּסְאוֹ
10 בְּסֻכַּת חַי וְקַיָּם נוֹרָא וּמָרוֹם וְקָדוֹשׁ:

בק״ק המנהג המערבי אמרו כאן ׳אל נא לעולם תוערץ׳ וכו׳ (ראה להלן עמ׳ 122).

כי״י: דהוזחע״פ״רת°; זפ; ף||
1 סוכו: סוכתו (יז) ף| וטרם: וקדם ז| אהל ף אהלי ז 2 ומאז הוחפ״ר| שלם בסוכו זזפ| מקוה: חס׳ ף ומקוה החע״פ״פ| מתי חס׳ ז| סיכוכו ת° סוכוכו זפ לסוכוכו ן 3 וכשת... סוכו חס׳ ף| סביביו: חס׳ ר סביבות ן סביבותו פ סביבו פ״| סוכו: סיכוכו נר| כן: כך פ״| צו פ״ת°ן לציר הוס׳ דפוסים| ידידיו: חס׳ פ״לידידיו הזפ| סוכוכו ר לסוכוכה ן 4 להתמיד: לו הוס׳ דהחע״פ״ת°ן| פץ: שת ן² (בשוליים) 6-8 מסבו... עננו... שכנו... מכונו... מעונו... רכובו... כרובו... (חס׳ חפ״פ״ר) הוחע״פ״פ״רפ מסבו... מעונו רכובו... דן מסיבו... שכנו... מכונו... מעונו... רכובו... ף 10 בסוכת: איום הוס׳ דחפ״ת°פ נורא ואיומהוס׳ ף| וקדוש: אל נא לעולם תוערץ וכו׳ הוס׳ ור

1 עד לא מצוקי רגב טרם נבראו מצוקי ארץ (ש״א ב, ח) שהיא עשויה רגבים רגבים (איוב לח, לח). שתיית סוכו נקבע בית המקדש. שהוא אחד מששה הדברים שקדמו לבריית העולם לפי מאמר חז״ל ב״ר א, ד (עמ׳ 6) — יש מהם (התורה וכסא הכבוד) שנבראו, ויש מהם (האבות וישראל ובית המקדש ושם המשיח, ויש שאמר אף התשובה) שעלו במחשבה להבראות. וטרם מתיחת אהילת סיכוכו טרם נמתחו השמים, ע״ש ישע׳ מ, כב ״וימתחם כאהל לשבת״. 2 מאז ועד עתה בשלם סוכו מכבר היה מושב הבית בירושלים, ע״ש תהל׳ עו, ג ״ויהי בשלם סוכו״. מאוה שואף (כנראה ברמז לתהל׳ קלב, יג ״אוה למושב לו״). מקוה מתי סיכוכו מתי ייגמר, מאחר שעלה במחשבה להבראות. 3 וכשת מרום סתרו סביביו סוכו תהל׳ יח, יב (ש״ב כב, יב), ר״ל כשם שהכין בשמים בית קדשי קדשים. כן צוה ידידיו (ישראל) בתחת מסך לסוככו לבנותו גם בארץ. כי בית קדש הקדשים שלמטן מכוון כנגד בית קדש הקדשים שלמעלן (ירו׳ ברכות ד, ה דף ח, ע״ג). 4 בו להתמיד מנחתו ונסכו לעולת התמיד. כי כל בשמים ובארץ (ל׳ דה״א כט, יא) פץ בלי לחשכו ר״ל קבע שכל מה שבארץ יהא מכוון לפי מה שבשמים, בלי לחשוך דבר. ומכאן ואילך מתאר הפייטן והולך את שניהם זה כנגד זה. 6 עננו ע״ש איוב כו, ט ״פרשז עליו עננו״. שכנו ע״ש דבר׳ יב, ה. 7 מכונו ע״ש שמות טו, יז. מעונו ע״ש דבר׳ כו, טו וכדומה. 8 מסיבו ע״ש שה״ש א, יב ״עד שהמלך במסבו״. שדרשוהו (במדרש שם) על הקב״ה. רכובו ע״ש תהל׳ קד, ג ״השם עבים רכובו״. 9 כסאו ע״ש תהל׳ קג, יט ״ה׳ בשמים הכין כסאו״, ושם צג, ב ״נכון כסאך מאז״.

בק״ק אמרו פיוט זה ביום ב׳.

סימן: אלעזר בירבי קיליר. בתים בני ג׳ טורים, 3 מלים בכל טור.
הכותרות מתחלפות כפזמונים בסוף כל בית שלישי. — **א** 7370

אֲנוֹבֵב בְּפֶה וְלָשׁוֹן / הַלֵּל בְּיוֹם רִאשׁוֹן
לְהַעֲרִיץ לְאֵל אַחֲרוֹן וְרִאשׁוֹן / קָדוֹשׁ:

שַׁגִּיא כֹּחַ לֹא נִמְצֵאתָ / לְהַצְדִּיק עַם־זוּ כְּחָפַצְתָּ
בְּכֵן בְּאֵלֶּה נִרְצֵיתָ / קָדוֹשׁ:

אֶקְחָה פְּרִי עֵץ הָדָר / בְּכָל שָׁנָה בִּתְדָר / מָקוֹם שֶׁהוּא מֻתְדָּר
לְהַלֵּל בּוֹ בְּהָדָר / לְעָט הוֹד וְהָדָר / עֲלֵי שִׁבְעָה דָר
עִזּוּז בַּקֹּדֶשׁ נֶאְדָּר / וּמִכָּל יְצִיר מְאֻדָּר / וְחָפֵץ זוּ לְהַדָּר: אנובב

זְמוּן תֹּמֶר כַּף / אֶקְחָה הַיּוֹם בְּכַף / כָּם לְצוּר אִכַּף
5 רָחַצְתִּי בְּנִקָּיוֹן כַּפּוֹת / עֲמוֹס בְּמוֹ כָפוֹת / אַף וָאֶנֶף לִכְפוֹת
בְּלוּלַב שׁוֹר חֲמָסִים / אֵיךְ אֶפְרֹט מַעֲשִׂים / פְּנֵי מַקְדִּימֵי הַמָּסִים: שגיא

כי״ר כבמגן. **ף** ליום ב׳||

כותרת 1 ובלשון ת°כרמ״נ| להלל הע״ת°כרנצף| להעריץ: להקדיש ד| לאל חס׳ צ| אחרון: חס׳ חמ לאחרון צ
כותרת 2 חפצת רממ״ף| לכן מ| אלה ת°
1 אקחה: בראשון הוס׳ צ| השנה פ| בתדר: בהדר ף| אשר הוא פ 2 לעט: לעטה ת° לעוטה צ לַעט מ׳ בו הוס׳ פ״ך| ועלי ף|
שבע כ 3 מכל הומ ובכל ז| מאודר: מהודר זפ״דמנפ| זו: זה ף כו ד לו וף| לאדר הוזעפ״פ״| וחפץ... להדר: לחבשן בהדר פ
5-4 חס׳ ף 4 אקח ת°ן צ| בם: כו ן 5 במו: בם דהע״פ| כפות: תופפות ת°ן| ואנף: ונגף מ׳ 6 ושוד כפ| ואיך כ|

כותרת: **אנובב בפה ולשון** ר״ל אנוכב ניב שפתים, אחוה. **לאל אחרון וראשון** ע״ש ישע׳ מד, ו. **שגיא כח לא נמצאת** ע״ש איוב לז, כג ״שדי לא מצאנהו שגיא כח״ ודרשת חז״ל תנחומא פינחס יד (=במד״ר כא, כב) ׳וש״ה שדי לא מצאנהו שגיא כח וגו׳ וכתיב (איוב לו, כב) הן אל ישגיב בכחו. כיצד יתקיימו שני כתובים אלה. אלא כשהוא נותן, נותן להם לפי כחו, וכשהוא מבקש מהן אין מבקש אלא לפי כחן ... שנאמר (ויק׳ כג, מ) ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר ...׳, וכקיצור דרשו פסוק זה בפסיקתא דר״כ דף כ, ע״ב=עמ׳ 34 ׳לא מצינו כחו של הקב״ה, ואין הקב״ה בא בטרחות על ישראל׳. **בכן באלה נרצית** ר״ל כד׳ מינים שאין קושי להשיגם בא״י.

1 **אקחה פרי עץ הדר** ויק׳ כג, מ. **בתדר** בתדירות. **מקום שהוא מותדר** בביהכ״נ שהשכינה נמצאת בו תמיד. 2 **לעט הוד והדר** למי שעטה הוד והדר, ע״ש תהל׳ קד, א. **עלי שבעה דר** החונה מעל לז׳ רקיעים שנזכרו באגדה בכמה מקומות כגון (לפי ריש לקיש) חגיגה יב, ע״ב. פרקי ר״א, יח. דברים רבה כ, לב. מדרש תהלים קיד ב 3 **עיזוז** תהל׳ כד, ח. **בקדש נאדר שמות** טו, יא. **מאודר** משובח, וי״ג מהודר. **זו עם זו** (ע״ש שמות טו, טז), ר״ל ישראל. **להדר** כמצות, ע״פ מאמר חז״ל (במשנה, סוף מכות) ׳רצה הקב״ה לזכות את ישראל׳ וכו׳. 4 **תומר כף** כף תמר. **בם** בכפות (שנזכרו בשורה הבאה) ויש גורס ׳בו׳. **לצור איכף** ע״ש מיכה ו, ו ״אכף לאלהי מרום״. 5 **רחצתי בנקיון כפות** ע״ש תהל׳ כו, ו ״ארחץ בנקיון כפי״ שדרשוהו בויק״ר ל, ה (עמ׳ תש, ובמקבילים) ׳במקח ולא בגזל, דתנינן תמן לולב הגזול והיבש פסול׳. **עמוס במו כפות** להטעין את ידי בלולב שהוא כפות וקשור במינים אחרים (ובחופש מסויים כתב הפייטן כפות בגלל החרוז). וי״ג כָּפוֹת, ומסתבר. כי ׳כפות׳ הראשון הוא הלולב, לפי הדרשה, ו׳כפות׳ השני הן הידיים. **אף ואנף לכפות** (ל׳ משלי כא, יד ״יכפה אף״) אף וכעס. 6 **בלולב שור חמסים** בלולב של גזל שרכשוהו בחמס ושוד (קשר מלים רגיל אצל הנביאים כגון ירמ׳ ו, ז; כ, ח; יחזק׳ מה, ט; עמוס ג, י). וגם במדרש (ויק״ר ל, ו עמ׳ תשד) נקרא הלולב הגזול ׳חמוס׳. **איך אפרוט מעשים** איך אוכל לזכות בזכות מצוה זו כשאצטרך להתוודות על

יְפִי שְׁלוּשׁ הַדַּסִּים / בְּהוֹד טַעַם אָשִׁים / לְצָג בֵּין הַהֲדַסִּים
רְעוּלִים וְגַם מְתוּקִים / אֲשַׁוֵּה כְּחֹק מְצוּקִים / לְחִכּוֹ מַמְתַּקִּים
בְּעַנְפֵי עֵץ עָבוֹת / שְׁעוּרִים לְבֵית אָבוֹת / אֶאֱסוֹר חַג בֶּעָבוֹת: אנובב

10 יֹשֶׁר פְּאֵר עֲרָבוֹת / כָּמוֹ עֹז לְהַרְבּוֹת / לְרוֹכֵב בָּעֲרָבוֹת
קְצוּבוֹת כְּדֵי שְׁתַּיִם / כְּמוֹ עֲפִיפוֹת שְׁתַּיִם / וּמֻצָּעוֹת בֵּינָתַיִם
יְעוּרוֹת בְּאֹבֵי הַנַּחַל / לְהַעֲרִיב בָּם מַחַל / לְיַעֲרֵי רְתוּמֵי גַחַל: שגיא

לְכָל עֵץ תְּעֵב / וּבְאַרְבַּעַת אֵלֶּה תָּאֵב / לְהַלְּלוֹ בָם כְּאָב
יַחַד בָּם לְהַלֵּל / שִׁבְעָה כְּבֵית הִלֵּל / בַּיּוֹם וְלֹא בַלַּיִל
15 רוֹנְנִים מֵלִיץ בַּעֲדֵנוּ / לְהָחִישׁ נָא לְסַעֲדֵנוּ / עַתָּה לְקִרַית מוֹעֲדֵנוּ: אנובב

אפרש פ״ 7 יופי זזף| שלוש דף שלשה הופ׳| בעוד ף| אישים רפ| הדסים רמ״פ 8 גם פ״ן| כחוק: כדת ת°ן| מצוקים: מחוקים ת°נן כרון הוס׳ ת°כמ״נצ| לחיך ת°ממ״זף לחכי ה לחכך צ| ממתיקים ף 9 אסרו חג צ 10-12 חס׳ ף 10 כמו... בערבות חס׳ צ| עוז: עוד ת°רמ׳ אות ז עד ו| עוז (חס׳ ך) לרוכב ערבות זת°כדממ״גן 11 כדי: במיעוט זת°כדמ״נצ מעוט כדים הע״ כחים ו| כמו... בינתים: ומוצעות לעמוד בינתים כמו עפיפות שתים ז| עפיפת ות°| וממוצעות הע״פ| בינתים: שתים הע״ 12 יעורות פ| נחל ור| להעריף צ לערב זת°ן| ליעורי פ לעורר צ| ריחמי ע״ץצ| נחל צ 13 ובארבעה ז בארבעה ן וארבעת פ ובארבע פ״| להלל זכפ| כאב: באהב כדמנ 14 בם: במו דפ״ר 15 החיש ף| ליעדנו צ לעודדנו ן| ועתה כ| בקרית ד| הוס׳ אל נא לעולם תוערץ וכו׳ ע״פ״מ׳

חטאי. **פני מקדיח המסים** לפני הקב״ה המכלה את הרשעים כקדוח אש המסים (ישע׳ סד, א). וייתכן שהפייטן תפס מלת ״המסים״ במשמעות חֻמָּסִים או חומסים ע״פ דרשה עתיקה דומה למה שמובא (מתוך ״ילמדנו״ בלתי ידוע) בילקוט שמעוני ח״ב רמז תקח, כו דרשוהו על דור המבול שהיו חומסין ונידונו באש — כך שיער רוו״ה — אבל לא ידועה דרשה כזאת בקשר ללקיחת הלולב. 7 **לצג בין ההדסים** להקב״ה, דכתיב ביה (זכר׳ א, ח) ״והוא עומד בין ההדסים״ (ויק״ר ל ט עמ׳ תשז) ודרשו בסנהד׳ צג ע״א ״אין הדסים אלא צדיקים״. 8 **רעולים** מלאי רעל שטעמם מר. **וגם מתוקים אשוה** ר״ל אשים ביחד מה שרומז על הצדיקים ומה שרומז על דלי תורה ומעשים טובים, כדרשת חז״ל ויק״ר ל, יב (עמ׳ תשט), והפייטן מסביר ענין זה בהרחבה להלן בסילוק. **כחוק מצוקים** ״מצוקי ארץ״ (ש״א ב, ח) שהם עוסקי התורה לפי הדרשה בתנחומא בראׁ׳ א, והם קבעו שצריך לאגדם יחד. **לחכו ממתקים** שה״ש ה, טז שדרשוהו על הקב״ה. 9 **בענפי עץ עבות** ויק׳ כג, מ, וכזה הוא חוזר על ענין ההדסים כדרשה נוספת. **שעורים לבית אבות** קבועים בשיעור ג׳ כשלשת האבות. **אאסור חג בעבות** אחוג את החג, והפייטן משתמש בלשון הפסוק תהל׳ קיח, כז ״אסרו חג בעבותים...״. 10 **עוז להרבות** ע״ש תהל׳ סח, לה ״תנו עז לאלהים״ וכו׳. **לרוכב בערבות** שם סח, ה. 11 **קצובות כדי שתים** מספר הערבות נקבע בשתים, וי״ג מיעוט (במיעוט) שתים (דכתיב ״וערבי נחל״, ומיעוט רבים שתים), ומסתבר. **כמו עפיפות שתים** ר״ל עפיפת השרפים שבחזון ישעיהו (ו, ב), דכתיב בהם ״וכשתים יעופף״ (כן פירשו בכי״ר ובדפוסים, ומסתבר, אף שאין רמז לו במדרשים הידועים). **ומוצעות בינתיים** בין הלולב להדסים, לפי מספרם ומקומם. 12 **יעורות** צומחות כמו יער (דוגמא ליצירת פעלים משמות). **באבי הנחל** שה״ש ו, יא, ר״ל בשחילי הנחל. **להעריב בם מחל ליערי רתומי גחל** כנראה ר״ל לאפשר מחילה נעימה למדברי לשון הרע (שמא לפי מדרש הדורש כח כפרה של כל אחד מד׳ המינים - עליו להלן בסילוק - והערבות מכפרות על לה״ר). לפי זה חידש הפייטן ״מחל״ (במקרים אחרים במשמעות ״מחלה״) כלשון ״מחילה״ ו״רתומי גחל״ (ע״ש תהל׳ קכ, ד ״חצי גבורים שנונים עם גחלי רתמים״) מוסב למספרי לה״ר שהופכים עליהם גחלים מלמטה (תנחומא מצורע ב=ה כובר). וי״ג רְתֻמֵי גחלים, כאילו מוסב על לה״ר עצמו. כנראה התכוון ג״כ להעמיד יערי ערכות כנגד יערי לה״ר. 13 **תיעב** זלזל, מלבחור כהם לקיום מצוה זו. **כאב** כאָבה (ל׳ דבר׳ כג, ו), ר״ל כמו שרצה רצוה. 14 **שבעה כבית הלל** שבעת ימים, ולנענע אותו בהודו לה׳ תחלה וסוף ובאנא ה׳ הושיעה נא, כדברי ב״ה במשנה (סוכה ג, ט). **ביום ולא בליל** עי׳ ויק״ר ל, ח עמ׳ תשו ״ביום הראשון, ביום ולא בלילה״. 15 **רוננים מליץ בעדנו** ד׳ המינים מדברים כעין מליץ בעד ישראל. **עתה לקרית מועדנו** ר״ל להשיבנו לציון, ע״ש ישע׳ לג, כ.

בק״ק אין אומרים פיוט זה ובק״ק אמרוהו ביום ב׳

סימן: תשר״ק [כפול] בתים בני ד׳ טורים. קטעי פזמון מתחלפים בראשי הבתים ובסופם. — **א** 2125

וּבְכֵן וַיְהִי בְשָׁלֵם סוּכוֹ:

אָז הָיְתָה חֲנַיַּת סֻכּוֹ בְּתַלְתַּלֵּי תֹקֶף בְּשִׂנְאַנֵּי שֶׁקֶט
בְּרֶכֶב רִבּוֹתַיִם בִּקְדוֹשֵׁי קֶדֶם בְּסַפִּיר וְסֻכּוֹת:

וְחָן בְּשָׁלֵם סֻכּוֹ בִּצְנוּעֵי צֶדֶק בִּפְאֵר פָּרֹכֶת
בַּעֲבוֹדַת עֵרֶךְ בְּסֻכַּת סְגֻלָּה וְהִיא סֻכָּתוֹ:

5 אָז הָיְתָה חֲנַיַּת סֻכּוֹ בְּנוֹצְצֵי נוּגָה בְּמַלְאֲכֵי מָרוֹם
בְּלַהַט לוֹהֲטִים בְּכַנְפֵי כְרוּבִים בְּסַפִּיר וְסֻכּוֹת:

וְחָן בְּשָׁלֵם סֻכּוֹ בִּידִידוּת יַעַר בְּטִירַת טָהֳרָה
בְּחֻפַּת חֶדְוָה בְּזֵר זְמִירַת זְבוּל וְהִיא סֻכָּתוֹ:

אָז הָיְתָה חֲנַיַּת סֻכּוֹ בְּוֹעוּדֵי וַעַד בְּהוּגֵי הַמֻּלָּה
10 בִּדְמָמָה דַקָּה בְּדוֹהֲרֵי דוֹלְקִים בְּסַפִּיר וְסֻכּוֹת:

וְחָן בְּשָׁלֵם סֻכּוֹ בְּגָלוּמֵי גֵיא בְּבֵית בְּחִירָתוֹ
בְּאֹהֶל אִוּוּיוֹ בְּאֶדֶר אַפַּדְנוֹ וְהִיא סֻכָּתוֹ:

בק״ק אמרו כאן אל נא לעולם תוערץ וכו׳

כי״י כבמגן (כלי **וזחרצ**), **ף** ליום ב׳ ||

כותרת חס׳ **מ׳**

1 סוכו: סוכתו **ף** | בטלטלי **ף** 2 בקדישי **פ״פף** 4 בעבדת עזרה **פ״** | בסוכה **ת**° | סגלה: שלם **פ״ק** | והיא סוכו (גם להלן) **ת**° 5-6 חס׳ **פ**[1] 5 מרום: מעלה **הע״** 6 בלהק **הפ״ע״** | בכנפות **נ** 7 בידידת **ע״** בירידת **פ** | יער: יושר **דהע״פ״ת**° 8 בזמירת זבול **דפ״פ״ך** 9 בהוגי: בהומי **ד** 10 בדממה: בדמומי דפוסים | בדוהרי דולקים: בדוהר דולקים **כמ״נ** חס׳ **הע״ף** בהוד ופאר **דפ״ת**° בהדורי פאר **פ׳** בפאר פרוכת **פ** 12 איוויו: אווי **הת**°**ף** איהל אפוד **ה** אפוד **ע״** | באדר אפדנו: באומרי אדון **הע״** בשפר תודות **פ״ת**° בספר תורות **פ**

כותרת: **ויהי בשלם סוכו** תהל׳ עו, ג, וכל הפיוט כנוי על הרעיון שהקב״ה שכסא כבודו במרומים לא מאס בירושלם לשכן שכינתו שם. דמיון **התארים** לפיוט המחבר ׳אדירי איומה׳ (עי׳ מחזור לר״ה עמ׳ 77) ולפיוטו של יניי ׳אשר אימתך׳ (עי׳ מחזור ליו״כ עמ׳ 374) כולט. 1 **חניית סוכו** מושב שכינתו. **בתלתלי תוקף** כנוי למלאכים אצל כמה פייטנים. **בשנאני שקט** ע״ש תהל׳ סח, יח ״רכב אלהים רבתים אלפי שנאן״, והמלה משמשת סימן למלאכים אצל הפייטנים. ׳שנאני שקט׳, מכיון שאין ביניהם מריבה וקנאה. 2 **ברכב רבותים** תהל׳ סח, יח. **בקדושי קדם** שנכראו מכבר. **בספיר** ע״ש יחזק׳ א, כו ״כמראה אבן ספיר דמות כסא״. **וסוכות** ע״ש שם״ב כב, יב ״וישת חשך סביבתיו סכות״. 3 **וחן בשלם סכו** שכן בירושלים שכינתו. **בצנועי צדק** כין ישראל המצניעים לכת עם ה׳. 4 **בעבודת ערך** ר״ל כמערכת העבודה. **בסוכת סגולה** של ישראל, ע״ש שמות יט, ה. 5 **כנוצצי נוגה** ע״ש יחזק׳ א, ד ״ונגה לו סביב״; א, ז ״ונוצצים כעין נחושת קלל״. 6 **בלהט לוהטים** ע״ש תהל׳ קד, ד ״משרתיו אש לוהט״. 7 **בידידות יער** ע״ש תהל׳ פד, ב ״מה ידידות משכנותיך״, ומ״א ז, ב ״ויבן את בית יער הלבנון״, שדרשוהו על ביהמ״ק (תנחומא נשא ט. במד״ר יא, ג ועוד). **בטירת טהרה** ע״ש שה״ש ח, ט ״טירת כסף״, וכנראה דרש הפייטן גם זה על ביהמ״ק. 8 **בחופת חדוה** שבין הקב״ה לישראל, ע״ש שה״ש ג, יא ״צאינה וראינה... וביום שמחת לבו״, שדרשו חז״ל (במשנה, סוף מס׳ תענית) על בית המקדש. **כזר זמירת זבול** כשורת השירים ככית המקדש (זבול ע״ש מ״א ח, יג). 9 **כועודי ועד** כועד המלאכים. **בהוגי המולה** המלאכים הקוראים בקול, רועשים (׳הוגי׳ ע״ש תהל׳ ב, א ״והגו ריק״, ו׳המולה׳ ע״ש יחזק׳ א, כד ״קול המולה״). 10 **בדממה דקה** מ״א יט, יב, שתרגומו ׳דמשכחין כחשאי׳. (וייתכן שנוסח התרגום גרם לשינוי הגירסה שבדפוסים). **בדוהרי דולקים** מלאכים מפיצי שלהבות. 11 **כגלומי גיא** ביצורי אדמה. **בבית בחירתו** (12) **באהל אוויו** ע״ש תהל׳ קלב. יג ״כי כחר ה׳ בציון אוה למושב לו״. **באדר אפדנו** בפאר ארמונו (ל׳ דני׳ יא, מה ״ויטע אהלי אפרנו״), וגם הוא כינוי לביהמ״ק.

סילוק

בתים שאינם שוים באורכם, מהם מחורזים ומהם שטוריהם מסתיימים במלה אחת חוזרת. — **א** 7368

וּבְכֵן לְךָ תַּעֲלֶה קְדֻשָּׁה / כִּי אַתָּה קָדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל וּמוֹשִׁיעַ:

אֶקְחָה בָּרִאשׁוֹן / לְאַחֲרוֹן וְרִאשׁוֹן
פְּרִי עֵץ הָדָר / לְבַקֹּדֶשׁ נֶאְדָּר
כַּפּוֹת תָּמָר / לְצַדִּיק כַּתָּמָר
עַנְפֵי הֲדַסִּים / לְצָג בֵּין הַהֲדַסִּים
5 טַרְפֵי עֲרָבוֹת / לְרוֹכֵב בָּעֲרָבוֹת
בָּמוֹ לְהַלֵּל / בְּזֶמֶר וְהַלֵּל / בַּיּוֹם וְלֹא בַּלַּיְל / לְאֵין לְפָנָיו לַיְל
בְּלוּלָב אֶחָד / וְאֶתְרוֹג אֶחָד / לַיְי אֶחָד / וּשְׁמוֹ אֶחָד
בַּעֲרָבוֹת שְׁתַּיִם / כַּאֲמָהוֹת שְׁתַּיִם / וְכִמְעוֹפְפוֹת שְׁתַּיִם
בְּעָבוֹת שְׁלֹשָׁה / כְּאָבוֹת שְׁלֹשָׁה / וּכְמַקְדִּישֵׁי שְׁלֹשָׁה
10 בַּאֲגֻדּוֹת אַרְבַּע / כְּגִבְעוֹת אַרְבַּע / וּכְחַיּוֹת אַרְבַּע / וּכְנָפַיִם אַרְבַּע

כי״י ככמגן (כלי פ) נוסף קטע גניזה TS H 7/5 =ג||

בכי״י מתחלפים כ ו־ב בכמה מקומות

2 בפרי **זח**| לבקודש **נאדר**: ללובש הדר **ג** ללבוש נהדר **צ**| לבקודש: לאל **דהופ״ת**°ן 3 חס׳ **ח**| בכפות **דף**| להצדיק **ך**
4 בענפי **ז**| הדסים **כדצ** 5 טרפי: ענפי **ן** בטרפי **ז**| לרוכב בערבות חס׳ **ר** 6 בזמר והלל חס׳ **ד**| בזמר: זמר **הוח מזמר ג**|
והלל: למלל **כדמ** לחלל **ן**| ביום ולא כליל / בזמר והלל ת°| ביום וליל לשאין **ג**| לאין לפניו: לחין לפש **ף** 7 באתרוג **ף**|
ואתרוג אחד חס׳ **פ** 8 בערבות: כחוק הוס׳ **ג**| בערבות שתים: כתורות שתים הוס׳ **פ״מן**| כאמהות שתים: במאורות הוס׳ **צ**|
וכמעופפות: כמעופפות **כנ** ובמעופפות **ך** וכמעיפות **ע״מן** וכמעופות **מ׳** וכמעופפים **ר** כמעוטר **ג**| בשתים **ף** 9 כאבות
שלושה חס׳ **ף**| וכמקדישי שלושה חס׳ **ג**| כמקדישי **וחפ״צ** ובמקדישים **ד**| בכתרים שלושה הוס׳ **הזפ״ת**°**רמנצף** 10 באגדת
ד| כחיות... כגבעות **ג**| כגבעות ארבע חס׳ **צ**| וכחיות ארבע חס׳ **ו**| וכחיות: כחיות **דהחע״פ״ת**°**כמ״נ** כזויות **צ**| וכנפיהם **רנג**

הסילוק כולו בנוי על שורת ורשות חז״ל שנשמרו לנו במדרש ויק״ר ל, ז ואילך ובפסיקתא דר״כ כז (כח), דף קעח ע״א = עמ׳ 401 ואילך. וכנראה הוסיף הפייטן נופך משלו.

1 **אקחה בראשון** ע״ש ויק׳ כג, מ. **לאחרון וראשון** ע״ש ישע׳ מד, ו. 2 **פרי עץ הדר** ויק׳ שם. **לבקדש נאדר** ע״ש שמות טו, יא, ועי׳ ויק״ר ל, ט עמ׳ תשז (=פסדר״כ דף קפד ע״א = עמ׳ 414) ד״א פרי עץ הדר, זה הקב״ה שכתוב בו (תהל׳ קד, א) הוד והדר לבשת. כפות תמרים, זה הקב״ה שכתוב בו (שם צב, יג) צדיק כתמר יפרח. וענף עץ עבות, זה הקב״ה דכתיב ביה (זכרי׳ א, ח) והוא עומד בין ההדסים. וערבי נחל, זה הקב״ה דכתיב ביה (תהל׳ סח, ה) סולו לרוכב בערבות ביה שמו׳, עכ״ל. ולפי זה יש להעדיף את גירסת קטע הגניזה ״ללובש הדר״ כמקורית. 4 **לצג** ר״ל לעומד. 5 **טרפי ערבות** עלי ערבות. 6 **ביום ולא בליל** עי׳ ויק״ר ל ח עמ׳ תשו. פסדר״כ קפג ע״ב = עמ׳ 413. ספרא אמור פ׳ טז. **לאין לפניו ליל** שנאמר (תהל׳ קלט, יב) ״גם חשך לא יחשיך ממך ולילה כיום יאיר כחשיכה כאורה״ (פסוק זה דורשין במדרש שמ״ר מז, ח מנין שאין למעלה לילה, וכמד׳ תהלים יט, ז [עמ׳ 166] שואלין ״וכי גם לילה לפני הקב״ה? והכתיב ולילה כיום יאיר וכו׳״). 7 **בלולב אחד וכו׳** ויק״ר ל, ח עמ׳ תשז. ירושׁ׳ סוכה ג ד דף נג, ע״ג. **לה׳ אחד ושמו אחד** זכרי׳ יד, ט. והפייטן נותן טעם למספר כל מין ומין לפי מדת ״זה כנגד זה״. 8 **כאמהות שתים** בלהה וזלפה (ל׳ ברא׳ לא, לג) שיצאו מהן מקצת השבטים [ברוב כי״י מנוקד כאמָהות, ופירשוהו כרחל ולאה אשר בנו שתיהם את בית ישראל (רות ד, יא), אע״פ שנזכרו ד׳ אמהות ביחד להלן]. **וכמעופפות שתים** שתי כנפי השרף שהוא מעופף בהן, לפי ישע׳ ו, ב. 9 **וכמקדישי שלשה** אומרי

בִּשְׁמָחוֹת שֹׂבַע / כִּימֵי שֶׁבַע
בַּחֲגִיגַת שְׁמוֹנָה / כְּמִילַת שְׁמוֹנָה :

בְּהָדָר לְהַזְכִּיר הִדּוּר זִקְנָה / בְּכַפּוֹת לְהַזְכִּיר לְמֵחִים נִקְנָה
בְּעָבוֹת לְהַזְכִּיר תֹּם חַיֵּי עַד קָנָה / בַּעֲרָבָה לְהַזְכִּיר אָח לְעֶבֶד הֻקְנָה :

15 בְּהָדָר לַחְשֹׁב בְּלוּיַת עֶדְנָה / בְּכַפּוֹת לַחְשֹׁב מְשׁוּלַת שׁוֹשַׁנָּה
בְּעָבוֹת לַחְשֹׁב יְחוּמַת דִּינָה / בַּעֲרָבָה לַחְשֹׁב בְּאָחוֹת מְקַנְּאָה :

בְּהָדָר לְהַמְשִׁיל מַפְלִיא עֲגֻלָּה / בְּכַפּוֹת לְהַמְשִׁיל אַגַּן סְגֻלָּה
בְּעָבוֹת לְהַמְשִׁיל שׁוּרַת דְּגוּלָּה / בַּעֲרָבָה לְהַמְשִׁיל מְחוֹקְקֵי מְגִלָּה :

וכנפי ות°מנצף כנפים הע״ ככנפים ד ככנפות פ׳ כנפות כ 11-12 חס׳ צג 11 שובע : ארבע ן 12 שמונה חס׳ מ׳ | כמילה ף 13 להזכיר : לזמר צ | הדור... 14 להזכיר חס׳ כ | ובכפות פ״ | למחים : למי חיים ת°ן[1] 14 חיי חס׳ ג | בערבות ת° | נקנה צ 15 לחשוב : להזכיר זת°כ | בלוית... לחשוב חס׳ פ״ 16 יחומת : חובת ף | בערבה : בערבות זת° בכפות ד | באחותה ף באחת פ״ך | מקנה פ״ך | בהדר... עגלה, בערבה מקנה ך 17 מפליא : גורן הוס׳ ת° יושב ף | מפליא... להמשיל חס׳ פ׳ | אגן : אכן פ״ן | אגן סגולה : שורת דגולה ח 18 שורת...להמשיל חס׳ פ׳ | שורת : שירה ג | דגילה ע״מ״צף | שורת דגולה : אגן סגלה

קדושה משולשת (שם ו, ג) ובקצת כי״י הוסיפו ׳ככתרים שלשה׳ ע״פ המשנה (אבות ד, יג). **10 באגודות ארבע** של ד׳ מינים. **כגבעות ארבע** כד׳ האמהות, עי׳ ספרי דברים שנג׳ וממגד גבעות עולם, מלמד שאבות ואמהות קרוים הרים וגבעות׳. כמד״ר כ יט ׳כי מראש (צורים), אלו אבות ומגבעות אלו אמהות׳. **וכחיות ארבע** יחזק׳ א, ה. **וכנפים ארבע** שם א, ו. **11 בשמחות שובע כימי שבע** ר״ל כימי שבע מצות שבחג, ע״פ דרשת חז״ל ויק״ר ל, ב עמ׳ תרצד. פסדר״כ דף קפ ע״א = עמ׳ 406. **12 בחגיגת שמונה** בתוספת יום שמיני שיש לו קרבן בפני עצמו. **במילת שמונה** שנקבעה לבן שמונת ימים. **13 בהדר להזכיר הידור זקנה** של אברהם. **בכפות** תמרים. **להזכיר למחים נקנה** ר״ל יצחק שהיה מיועד לעולת מחים (ל׳ תהל׳ סו, טו). **14 תם יעקב**. ע״ש בראש׳ כה, כז. **אח לעבד הוקנה** יוסף שמכרו אחיו לעבד, וכל השורה ע״פ הדרשה ויק״ר ל, י עמ׳ תשח (= פסדר״כ עמ׳ 414) ד״א פרי עץ הדר, זה אברהם שהדרו הקב״ה בשיבה טובה...וכתיב והדרת פני זקן. כפות תמרים, זה יצחק שהיה כפות ועקוד ע״ג המזבח. וענף עץ עבות, זה יעקב, מה הדס זה רחוש בעלים כך היה יעקב רחוש בבנים (ושמא מתכוון הפייטן במלים ׳חיי עד קנה׳ שיעקב קנה את עוה״ב כשקנה את הבכורה, ראה כ״ר פר׳ סג, עמ׳ 699). וערבי נחל זה יוסף, מה ערבה זו כמושה לפני שלשה מינין הללו כך מת יוסף לפני אחיו׳. **15 בהדר לחשוב בלוית עדנה** שרה. ע״ש בראש׳ יח, יב ״אחרי בלותי היתה לי עדנה״. **משולת שושנה** רבקה הדומה לשושנה בין החוחים, כיון שאביה ואחיה ואנשי מקומה היו רמאים והיא יצאה מבינותם כצדקת, לפי הדרשה שה״ש רבה ב, ב. **16 יחומת דינה** לאה שילדה את דינה (ל׳ ״יחמתני אמי״, תהל׳ נא, ז). **באחות מקנאה** רחל, ע״ש בראש׳ ל, א ״ותקנא רחל באחותה״. שורה זו ע״פ הדרשה ויק״ר ופסדר״כ שם ד״א פרי עץ הדר, זו שרה שהידרה הקב״ה בשיבה טובה, שני׳ ואברהם ושרה זקנים. כפות תמרים, זו רבקה, מה תמרה זו יש בה אוכל ויש בה עוקצין, כך העמידה רבקה צדיק ורשע. וענף עץ עבות, זו לאה, מה הדס זה רחוש בעלים כך היתה לאה רחושה בבנים. וערבי נחל, זו רחל, מה ערבה זו כמושה לפני ג׳ המינין כך רחל מתה לפני אחותה׳. **17 להמשיל מפליא עגולה** סנהדרין שהיתה, לפי המשנה (סנה׳ ד, ג) כחצי גורן עגולה כדי שיהו רואין זה את זה, והפייטן קורא לגוף הסנהדרין ׳מפליא׳ בגלל מעשיו הנפלאים. וי״מ ׳מפליא׳ מופלא של בית דין (משנה הוריות א, ד) שהוא ראש הסנהדרין, וכ״ה בפירוש כ״י ף״, ׳גדול ישראל׳. **אגן סגולה** תלמידי חכמים יושבי סנהדרין שישבו בחצי עיגול, היינו כאגן הסהר (שה״ש ז, ג). שדרשוהו על הסנהדרין כמדרש שם. **18 שורת דגולה** ג׳ שורות של תלמידים שיושבים לפני חברי הסנהדרין (במשנה, שם ד, ד). **מחוקקי מגילה** סופרי הדיינים (שם ד, ג): שו׳ זו ע״פ הדרשה ויק״ר ל, יא (= פסדר״כ עמ׳ 415) ד״א פרי עץ הדר זה סנהדרי גדולה של ישראל...כפות תמרים, אלו תלמידי חכמים שכופין את עצמן ללמוד תורה אלו מאלו — דרשה זו אינה אצל הפייטן — וענף עץ עבות, אלו ג׳ שורות של

בְּהָדָר לְכַפֵּר סַרְעַפֵּי לֵב / בְּכַפּוֹת לְכַפֵּר שִׁזְרָה מוּל לֵב
20 בְּעָבוֹת לְכַפֵּר סִקּוּר עַיִן וָלֵב / בַּעֲרָבָה לְכַפֵּר נִבּוּל פֶּה עִם לֵב:

בְּהָדָר לְכַנּוֹת שְׁלֵמִים תְּמִימִים / בְּכַפּוֹת לְכַנּוֹת בַּעֲלֵי מַעֲשִׂים נְעִימִים
בְּעָבוֹת לְכַנּוֹת יְשָׁרִים בְּמִצְוֹת חֲתוּמִים / בַּעֲרָבָה לְכַנּוֹת בְּשִׂמְצָה כְּתוּמִים:

וּכְמוֹ בְּעֵץ־הָדָר רֵיחַ וְטַעַם / כֵּן בְּעַם־זוּ בַּעֲלֵי מִצְוֹת וְדֵעַ נֹעַם
וּכְמוֹ בְּכַף־תֹּמֶר טַעַם וְלֹא רֵיחַ / כֵּן בְּעַם־זוּ בַּעֲלֵי מִצְוֹת בְּלֹא־דָת רֵיחַ
25 וּכְמוֹ בֶּעָבוֹת רֵיחַ וְטַעַם מַר / כֵּן בֵּינֵימוֹ הוֹגֵי־דָת וְחַכָּם מַר

ח| בערבות ז| חוקקי מ׳ 19 בכפות... לב חס׳ דצ| שדרה וזפ״ן שוררז ף| מולי ף 20 בעבות... עין ולב חס׳ ת°כצ| ולב: עם לב ד| בערבה... לב חס׳ צ 21-22 חס׳ ג 21 בהדר... חמימים חס׳ צ| לכנות: לכפות כ| תמימים: חס׳ מ׳ ותמימים פ״| בכפות... נעימים: חס׳ כ בכפות לרצות בעלי מומים מ׳| לכנות: לכפר פ״| בעלי... 22 לכנות חס׳ פ׳| נעימים: תמימים הוזע״ח° מנצ 22 בעבות: בהדר מ| לכנות: לרצות מ׳| ישרים חס׳ פ״כרממ״נ| ישרים... לכנות חס׳ צ| במצות: בשרים הוס׳ פ״| התומים: חמימים ן| בערבות ף| שמצה (שמצת ך שמץ צ)כתמים זכרממ״נצ 23 כמו ג| בפרי עץ הדר הר| כן: כך צ| בעם זו: בינימו רמ יש בינימו נ| זו חס׳ פ׳| ודע: ודת זרת°כרממ״נצף״ג וריח ו| נועם: טעם ו וטעם פ״ן| ודע נעם: ונועם דפ׳ 24 חס׳ זכמ׳| כמו ג| תֹּמֶר ד| טעם: מאכל ג| בעם זו: בינימו דהע״פ״פ״רת°רמ יש בינינו נ| בעלי מצות חס׳ פ׳| מצות: דתות ג| בלא: בלי צ| דת חס׳ ד| וריח הרת°רנזצ 25 בעבות: בהדס כ| כן... מר חס׳ מ 26 וכמו...וריח חס׳ מ| בערבה דהועב ערבות

חלמידים...וערבי נחל, אלו שני סופרי הדיינים שעומדין...וכותבין דברי המזכים ודברי המחייבים׳. **19 בהדר לכפר סרעפי לב** מחשבות הלב (ל׳ תהל׳ צד, יט). **שזרה מול לב** חוט השדרה. **20 סקור עין...נבול פה** מונחים ידועים מנוסח הוידוי. שורה זו רומזת לדרשה נוספת בויק״ר ל יד עמ׳ תשיא (=תנחומא אמור יט, תנח׳ בובר כח ועוד מקבילים) ׳כל עצמותי תאמרנה (תהל׳ לה, י) לא נאמר הפסוק הזה אלא בשביל לולב. השזרה שלולב דומה לשזרה שלאדם וההדס דומה לעין והערבה דומה לפה והאתרוג דומה ללב...הוי כל עצמותי תאמרנה׳. בדרשה זו אין הרעיון שד׳ המינים מכפרים על מעשי בני אדם. רעיון זה נמצא בעריכה שונה שאינה נמצאת כמדרשים הידועים אבל מובאת ע״י שני ראשונים, ר׳ אברהם בן נתן הירחי (מאה י״ב/י״ג) בס׳ המנהיג, הל׳ לולב סי׳ י (דף סה, ע״ב) ור׳ דוד אבודרהם בפירוש התפלות שלו (דפוס ירושלים תשכ״ג עמ׳ רצה), וזה לשונו: ׳וראיתי בהגדה ולמה באתרוג שהוא דומה ללב, לכפר על הרהורי הלב ולמה בהדס שהוא דומה לעינים, לכפר על סיקור עינים, הה״ד ולא תתורו אחרי לבבכם וכו׳. ולמה בערבה הדומה לשפתים, לכפר על בטוי שפתים. ולמה בלולב, אלא מה לולב אין לו אלא לב אחד אף ישראל אין לו אלא לב אחד לאביהם שבשמים׳, עכ״ל. כנראה היתה גם עריכה כזאת לפני הפייטן. **21 לכנות** לסמן, לרמוז עליהם. הטורים 21-22 כוללים כעין דרשה נוספת (שאין מקורה ידוע), ויש תופסים אותם כעין הקדמה לדרשה הבאה אחריה; ברם כנראה לפי הענין אינן מכוונות זו כנגד זו. שני הטורים חסרים בקטע הגניזה היחיד שבידינו, ושמא תוספת מאוחרת היא. **22 במצוות חתומים** כנראה ר״ל מושרשים ושלמים במצוות (ונראה בעליל שאין זה מתאים לדרשה הבאה, בה מכנה עץ העבות אלה שיש בהם תורה ואין בהם מעשים טובים). **23 וכמו בעץ הדר ריח וטעם** דרשה אחרונה בענין זה, והיא ידועה מתוך ויק״ר ל יב (עמ׳ תשט)=פסדר״כ עמ׳ 416: ׳ד״א פרי עץ הדר, אלו ישראל. מה אתרוג זה יש בו טעם ויש בו ריח כך ישראל יש בהם בני אדם שיש בהם תורה ויש בהם מעשים טובים. כפות תמרים, אלו ישראל, מה התמרה הזו יש בה טעם ואין בה ריח כך הם ישראל יש בהם בני אדם שיש בהם תורה ואין בהם מעשים טובים. וענף עץ עבות, אלו ישראל, מה הדס זה יש בו ריח ואין בו טעם כך ישראל יש בהם בני אדם שיש בהם מעשים טובים ואין בהם תורה. וערבי נחל, אלו ישראל מה ערבה זו אין בה לא טעם ולא ריח כך הן ישראל שאין בהם לא תורה ולא מעשים טובים. ומה הקב״ה עושה להן, לאבדן אי איפשר, אלא אמר הקב״ה יוקשרו כולן אגודה אחת והן מכפרים אילו על אילו׳. **ודע נועם** ידיעת התורה, שעליה נאמר ״דרכיה דרכי נעם״ (משלי ג, יז). **24 בלא דת ריח** ר״ל בלא ריח דת כתובה, היינו ידיעת התורה. **25 הוגי דת** לומדי תורה. **וחיכם מר** דיבורם מר (דוגמת שה״ש ה, טז ״חכו ממחקים״). ר״ל אין להם יחס הגון אל הכריות ראה בכלי סנהדרין כד, ע״א: ׳אלו ת״ח שבכבל שמרורים זה

וּכְמוֹ עֲרָבָה בְּלִי טַעַם וְרֵיחַ / כֵּן בֵּינֵימוֹ עַקְשִׁים אֲטוּמִים מִלְּהָרִיחַ
וּכְמוֹ עֵץ־פְּרִי עֲלֵי־סְרָק מְחוֹפְפִים / כֵּן יְשָׁרִים עֲלֵי־רְשָׁעִים מְחוֹפְפִים
וּכְמוֹ הֵם אֲגוּדִים אֵלֶּה בְּאֵלֶּה / כֵּן תְּלוּיִים אֵלֶּה בְּאֵלֶּה
לְמִשּׁוֹךְ אֵלֶּה אֶת־אֵלֶּה / וּלְכַפֵּר אֵלֶּה עַל־אֵלֶּה
30 לַעֲשׂוֹת אֵלֶּה כָּאֵלֶּה / לְהַנְעִים זְמִירוֹת אֵלֶּה / לְמִי־בָרָא אֵלֶּה

לְמַלֵּל לְהַלֵּל / לְכַלֵּל לְחוֹלֵל
לְאַשֵּׁר לְיַשֵּׁר / לְהַכְשֵׁר לְהַתְשֵׁר
לְבָרֵר לְשׁוֹרֵר / לְאַדֵּר לְהַדֵּר
לְגַבֵּר לְדַבֵּר / לְהַאֲמֵר לְזַמֵּר
35 לְחַנֵּן לְרַנֵּן / לְשַׁנֵּן לְהַרְנֵן
לְקַלֵּס לְעַלֵּס / לְנַצֵּחַ לְפַצֵּחַ
לְהַעֲלִיץ וּלְהַעֲרִיץ / לְהַרְגִּישׁ לְהַקְדִּישׁ

כְּשִׁיר עִירִין / כְּשִׁירַת קַדִּישִׁין
כְּזֶמֶר חַשְׁמָלָה / כְּזִמְרַת הֲמֻלָּה

ת° | כלי: בלא (שום הוס׳ מ׳) פ׳ע״דמ׳נף לא כ | כן: יש הוס׳ ת°דמ | עקשים: קשים ז׳פ״ 27 מחופפים: מחפים החע״ר | ישרים עלי חס׳ ת° | רשע מ׳ | מחפים פ׳כממ׳נג חופפים ון רוחפים ף 28 הם חס׳ דפ״ר | אוגדים ף | כן... באלה חס׳ הפ״צ | כן: הם הוס׳ ג 29 לכפר... ולמשוך... ז | למשוך אלה את אלה חס׳ ה | ולמשוך (למו הוס׳ ן) דוזפ׳רת°דמנוף | את אלה: על אלה כ באלה וזע״מ׳ן | לכפר דוזפ׳רדמנוף ג | על: אח ג 30 לעשות: למו הוס׳ ף | אלה וכאלה פ׳ כאלה וכאלה ף 31-37 חס׳ ג 31 לכלל חס׳ ד | לחולל חס׳ דף 32 לישר לאשר ח | להכשיר להחשיר הוע״פ׳כדף 33 להדר לאדר זפ״ת°ן 34 לאמר דזפ״ן 35 לשנן להרנן חס׳ צ | ולהרנן ך להרכן ף 36 לקלס: לקדש כמ׳ | לעלס ולקלס דנ | ולפצח דנ 37 להעליץ ולהעריץ: חס׳ דהוחע״רת°כמצ להעריץ ולהעליץ זן 38 כשיר (וכן להלן לעתים) זע״ף | כשירת: כשירות פ״צ כסוד ות°ן

לזה בהלכה כזית׳. 26 **עקשים** ל׳ דבר׳ לב, ה. **אטומים מלהריח** סתומים וכלי רגש טעם וריח. 27 **סרק עץ** שאינו עושה פרי וכן נדרש בדרשה ארץ־ישראלית בכבלי חולין צב ע״א שעמי הארץ נמשלו לעלי הגפן המגינין על פירות הגפן שהם ת״ח. **מחופפים** מכסים, מגינים. 29 **ולכפר אלה על אלה** ע״ במדרש הנ״ל. 30 **למי ברא אלה** להקב״ה שנאמר עליו (ישע׳ מ, כו) ״וראו מי ברא אלה״, ר״ל כולם מתאחדין בשבח הקב״ה. 31 **לכלל** לעטר בכליל. **לחולל** לנגן בחליל. ר״ל לשבח בכלי שיר. 32 **לאשר לישר** לשבח אושרו ויושרו. **להכשר** (במקום ״להכשיר״, וכן שאר צורות בנין הפעיל הנמצאות כאן) לספר כשרונו. **להתשר** להביא לו תשורה. 33 **לברר** שמא ר״ל לדבר בשפה ברורה. **לאדר** להללו כאדיר. 34 **לגבר** להללו כגבור. **להאמר** להוקיר. ל׳ דבר׳ כו, יז. 35 **לשנן** ל׳ דבר׳ ו, ז. **להרנן** ל׳ תהל׳ פא, ב. 36 **לקלס** לשבח. והיא מלה יוונית שנתקבלה בספרות הרבנית (צי׳ ליברמן. עלי עין (ס׳ היובל לר׳ זלמן שוקן). תשי״ב. עמ׳ 75 ואילך). **לעלס** לגרום לעלז ושמחה. **לפצח** לרנן (ל׳ תהל׳ צח, ד). 37 **להעליץ** לשמח (ל׳ תהל׳ ט, ג). **להרגיש** לבוא ברגש (ל׳ תהל׳ נה, טו) ר״ל להיקהל. ויש להעיר שבטור זה וכשלאחריו החריזה מופרעת. מכאן ואילך מעבר לקדושה ע״פ הרעיון הרגיל שבני אדם מקדישים למטה כשם שהמלאכים מקדישים למעלה. 38 **עירין... קדישין** שמות מלאכים (וכן השמות הבאים אחריהם הם כינויים למלאכים). רני׳ ר, יד. 39 **חשמלה** יחזק׳

40 כְּפְאֵר אֵלִים / כְּתִפְאֶרֶת אֶרְאֶלִים
כַּהֲדַר זִקִּים / כְּהַדְרַת בְּרָקִים
כְּנֹעַם גְּלִילִים / כִּנְעִימַת גַּלְגַּלִּים
כְּנִגּוּן רוֹכְבִים / כִּנְגִינַת כְּרוּבִים
כְּרֶנֶן אוֹפַנִּים / כְּרִנְנַת מְרֻבְּעֵי פָנִים
45 כְּחִדּוּשׁ בְּרָקִים / כְּמִתְחַדְּשִׁים לַבְּקָרִים

כְּקִדּוּשׁ עָפִים / כִּקְדֻשַּׁת עוֹפְפִים
כְּרֶגֶשׁ מְעוֹפְפִים / כְּרִגְשַׁת מְתוֹפְפִים
כְּשִׁנּוּן צְפוּפִים / כְּהֶגֶה מְצַפְצְפִים
כְּרַעַשׁ סִפִּים / כְּמַעֲמַד שְׂרָפִים

50 כְּמַחֲנוֹת קְדוֹשִׁים / לַקָּדוֹשׁ מַקְדִּישִׁים / וּקְדֻשָּׁה מְשַׁלְּשִׁים:

כַּכָּתוּב (עַל יַד נְבִיאֶךָ) וְקָרָא זֶה אֶל־זֶה וְאָמַר.

ואח"כ אומרים קדושה (עמ' 95), והש"ץ מסיים את החזרה ונוטלים לולב (עמ' 140).

39 חשמלים ג| כזמירות ן| המולים ג 41 זקים: זקנים ף| בהדרת ברקים חס' צ 42 גלגלים... גלילים ה[1]פ"כרמנן| גלילים כנעימת חס' וזת°מ'| כנעימת גלגלים חס' צ| כנעמת ג| גלים פ' 43 כנוגן ג| רובים: כרוכים ג,רוננים ות°ף נבונים מ| כנגינת כרוכים חס' מצ| כנגינות פ' כניגון ג| רובים ג 44 כרנן אופנים חס' צ| כרנן: כרנון דזחפ'רת°רנף| כרננת: כרנון ד 45 כחדוש ברקים חס' צ| ברקים: בקרים הע"מן פנים ו| כמתחדשים לבקרם חס' ו| לבקרים: וקודים ע"ג לברקים ף יקירים ה 46 כקדוש עפים חס' זנצ| כקדושות כ| מעופפים כרמ 47 כרגש מעופפים חס' דהזע"צף| מעופפים: עופפים מ עפים כ חופים ג| כרגשת מחופפים חס' צ| כרגישת רמ'ף| מסחופפים כך 48 חס' ג| כהגה מצפצפים חס' צ 49 כרעש: כגעש ג כרגש וז| כעמד ו| שרפים: צפופים מ' 50 כמחנות: כחיות מ| וקדשה משלשים חס' ג| וקדשה: חס' פ'פ"ר כקדושה ד קדושה הע"כרמ'נ משולשת הוס' רמ' לקדוש הוס' נ מקדישים הוס' ת°| משלשים: ומשלשים ת° משולשת ד

ח, ב. המולה יחזק' א, כד. 40 אלים תהל' פט, ז. אראלים (בצורה זו נהוג אצל הפייטנים) ישע' לג, ז. 41 זיקים משלי כו. יח, גם במשנה (כגון ברכ' ט, ב). 42 גלילים...גלגלים של המרכבה, יחזק' י, ו. 43 רובים (בארמית רכיא) נערים, בחורים. כרובים יחזק' י, כ. 44 אופנים שם י, ט. מרובעי פנים החיות שיש להן ארבע פנים (יחזק' א, ו). 45 כמתחדשים לבקרים (ל' איכה ג, כג) עי' ב"ר עח, א (עמ' 916) 'ר' שמואל בר נחמן אמר משום ר' יונתן אין כח למעלה מקלסת ושונה, א"ר חלבו בכל יום הקב"ה בורא כת מלאכים חדשים ואומ' שירה חדשה והולכים להם...'. 46 עפים...עופפים...מעופפים השרפים, ע"ש ישע' ו, ב. 47 כרגש...כרגשת... ל' התקהלות. 48 כהגה מצפצפים (הלשון ע"ש ישע' ח, יט) כדבורים בלחש. 49 כרעש ספים ישע' ו, ד.

אם יו"ט שני חל ביום א' בשבוע, אומרים בק"ק קרובה של יום א'. ראה עמ' 98.

אֲדֹנָי שְׂפָתַי תִּפְתָּח וּפִי יַגִּיד תְּהִלָּתֶךָ:

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וֵאלֹהֵי יַעֲקֹב הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא אֵל עֶלְיוֹן גּוֹמֵל חֲסָדִים טוֹבִים וְקוֹנֵה הַכֹּל וְזוֹכֵר חַסְדֵּי אָבוֹת וּמֵבִיא גוֹאֵל לִבְנֵי בְנֵיהֶם לְמַעַן שְׁמוֹ בְּאַהֲבָה. מֶלֶךְ עוֹזֵר וּמוֹשִׁיעַ וּמָגֵן.

על פיוט זה עיין במחזור לימים נוראים, כרך א', עמ' 60. — מ 1923

מִסּוֹד חֲכָמִים וּנְבוֹנִים
וּמִלֶּמֶד דַּעַת מְבִינִים
אֶפְתְּחָה פִּי בְּשִׁיר (נ"א בִּשְׁבָח) וּבְרִנָּנִים (נ"א וּרְנָנִים)
לְהוֹדוֹת וּלְהַלֵּל פְּנֵי שׁוֹכֵן מְעוֹנִים (נ"א לַאֲדוֹנֵי הָאֲדוֹנִים):

בק"ק אמרו קרובה זאת ביום ראשון

מגן

סימן: א"ב [מחבר: ר' אלעזר ב"ר קליר]. בתים בני ד' טורים. — א 7577

אֶרְחַץ בְּנִקָּיוֹן כַּפּוֹת / בְּלִי חָמֵץ קַחַת סִנְסוֹן כַּפּוֹת
גְּמוּנֵי פָז לֶאֱגוֹד וְלִכְפּוֹת / דִּשְׁאֵי אֲשָׁלִים בָּם אַף לִכְפּוֹת:

הֵן מִבֶּעָשׂוֹר חֲקָקִי לְחַיִּים / וְהוֹדִיעֵנִי אֹרַח חַיִּים
זְעֵם מֵאָז תַּרְשִׁישׁ וְאִיִּים / חָרָה אַפּוֹ בָּם מִהְיוֹת חַיִּים:

כי"י דהוזחע"פ'פ"רת°; כדממ'נ; פצ; ף (בכי"י וזחע"מ'פ רשומה קרובה זו ליום א')||
1 בנקיון: טוהר הוס' צ| חמת ה| סנסני הע"ף 2 אשלם ך| בם: בכף מ' 3 מעשור דכמנ| חקקי פצף| הודיעני מ
4 זַעַם דו זעו כמנ| תרשישים הפ"צף| חַר כדמ'נפ| מהיות: כלי היות צ 5 יצאת ך ייצאה ח| בת הקול ו 6 כארבעת:

1 **ארחץ בנקיון כפות** תהל' כו, ו "ארחץ בנקיון כפי", שדרשוהו חז"ל (ויק"ר ל, ה עמ' חש) במקח ולא בגזל, דתנינן חמן [במשנה, סוכה ג, א] 'לולב הגזול והיבש פסול'. ולפי זה אומר הפייטן **בלי חמס קחת סנסון כפות** ר"ל בלא גזל. סנסון, פי' ענף (ל' שה"ש ז, ט "אחזה בסנסניו"). וכפות הן כפות תמרים (ויק' כג, מ). 2 **גמוני פז לאגוד ולכפות** כמצוה מן המובחר דוגמת אנשי ירושלם שהיו אוגדין את לולביהן בגימוניות של זהב, מלבד האיגוד הרגיל כמינו (לפי המשנה, סוכה ג, ח). לכפות, פי' לקשור. **דשאי אשלים** צמחי אילנות, וכנראה כולל זה את ד' המינים. **בם אף לכפות** לרצות את ה'. ע"ש משלי כא יד, "כפה אף". 3 **הן מבעשור חקקי לחיים** הפייטן מדבר בבטחון גמור שדינו יצא לזכותו ביום הכפורים. 'מבעשור', פי' מיוה"כ (ויק' כג, כז). 'חקקי לחיים', פי' כתבני וחתמני. **והודיעני אורח חיים** תהל' טז, יא שדרשוהו (ויק"ר ל, כ עמ' תרצד) 'אמרו ישראל לפני הקב"ה רבש"ע תודיעני אורח חיים, אמר להם הקב"ה הרי לכם עשרת ימים של תשובה שבין ר"ה ליוה"כ'. וכנראה רמז להמשך הכתוב "שובע שמחות את פניך" שדרשוהו (ויק"ר שם. מד' תהל' טז עמ' 124) 'שובע שמחות את פניך, אל תהי קורא כן אלא שבע שמחות, אלו שבע מצות שבחג...'. 4 **זעם מאז תרשיש ואיים** שפך זעמו על אומות העולם (דוגמתם הוא מביא 'תרשיש ואיים' ע"ש תהל' עב, י) העוינים את ישראל. והוא ע"פ המשך המדרש (ויק"ר שם)'...כך ישראל ואומות העולם באים ומקטרגים לפני הקב"ה בר"ה ולית אנן ידעין מאן נצח, אלא כמה שישראל יוצאין מלפני הקב"ה ולולביהן ואתרוגיהן בידן אנן ידעין דישראל אינון

5 טָרְחִי נָשָׂא וְשָׁת לִי סְלִיחָה / יָצְתָה בַּת־קוֹל לֵךְ אֱכֹל בְּשִׂמְחָה
כְּאַרְבַּעַת יוֹם שָׁת גְּבוּל *שִׂיחָה* / לְבַל לְעָרֵב שִׂמְחָה בְּשִׂמְחָה:

מוֹעֵד רְאִיַּת חֲגִיגַת אֹסֶף / נִתְמַךְ בְּחֶלְשִׁי לְחוֹגְגִי בְּכֹסֶף
סֻכָּה וּפוּר־נֶזֶל לְהַעֲדִיף־לִי בְּתוֹסֶף / עָנְנִי קְחוּ מוּסָרִי וְאַל־כָּסֶף:

פְּרָחִים כְּנָטְעָם אֶעְמְסָה לְאָיֹם / צַחוֹת לְצַחְצַח מְצוֹא בָם פְּדְיוֹם
10 קִיחָתָם בְּדָמִים יֻכְשְׁרוּ לְשֵׁם אָיֹם / רְאוּיִים לְהִנָּטֵל בְּזֶה רִאשׁוֹן יוֹם:

כַּכָּתוּב. וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הָדָר כַּפֹּת תְּמָרִים וַעֲנַף עֵץ־עָבֹת וְעַרְבֵי־נָחַל וּשְׂמַחְתֶּם לִפְנֵי יי אֱלֹהֵיכֶם שִׁבְעַת יָמִים: (ויק׳ כג מ)
וְנֶאֱמַר. לֵךְ אֱכֹל בְּשִׂמְחָה לַחְמֶךָ וּשְׁתֵה בְלֶב־טוֹב יֵינֶךָ. כִּי כְבָר רָצָה הָאֱלֹהִים אֶת־מַעֲשֶׂיךָ: (קהל׳ ט ז)
וְנֶאֱמַר. אֶרְחַץ בְּנִקָּיוֹן כַּפָּי. וַאֲסֹבְבָה אֶת־מִזְבַּחֲךָ יי: (תהל׳ כו ו)
וְנֶאֱמַר. קְחוּ־מוּסָרִי וְאַל־כָּסֶף. וְדַעַת מֵחָרוּץ נִבְחָר: (משלי ח י)
וְנֶאֱמַר. יוֹם לְיוֹם יַבִּיעַ אֹמֶר. וְלַיְלָה לְלַיְלָה יְחַוֶּה־דָּעַת: (תהל׳ יט ג)

בארבעה **פ״** כארבעה עשר **ף** | ימים **הע״פ2צף** | שת: לי הוס׳ **ח** שם **צ** | שיחה: לשמחה **צף** | ערב **הע״רכצף** 7 מועדי **צ** | חגיגת ראיית **ך** | אוסיף **ו** | נחמוך מ׳ נסמך **צ** | בחלקי **צ** | לחגגי חמ׳ תגוננו **ך** 8 ופור: נסיך ממ׳ ועם **צ** תמיר **ך** וגיל **ף** | ונזל **הזע״פ״ת°צ** | העדיף **הע״פ׳צ** | לי חס׳ **ך** | תוסף **מ** 9 במטעתם **ה** כמטעתם **ע״** | לשם איום **ופפ׳ר** | כם חס׳ **צ** 10 ייכשר בדמים **פ** | הוכשרו **צ** | איום: יום **נ** | לינטל **נ**

נצוחייא׳. 5 **טרחי נשא** (הלשון ע״ש דבר׳ א, יב) מחל את טורח העוונות שעלי. **יצתה בת קול לך אכול בשמחה** עי׳ ויק״ר ל, ז עמ׳ תשה, לפיו מוחל הקב״ה לישראל שליש מעוונותיהן בער״ה ושליש בעשרת י״ת, וביוה״כ מוחל להם את הכל ׳ואמר מה דאזל אזל, מן הכא ולהלן נחל חושבנאי׳, ובמד׳ קהלת רבה ט, ז הוא ממשיך: ׳יצתה בת קול ואומרת להם לך אכול בשמחה לחמך, כבר נשמעה תפלתכם׳. 6 **כארבעת יום שת גבול שיחה** אינו ברור מה כוונת הפייטן, ומה שפירשו אינו מניח את דעתנו. י״מ גבול של ד׳ ימים. כהם יש לעסוק בעניני אילנות, לבנין הסוכה או לד׳ המינים, והוא לפי משמעות מלת שיח (כגון ברא׳ כא, טו), ואין זה מסתבר. י״מ גבול ׳שיחה׳ כגבול לשיחת חולין המותרת בימים אלו ואסורה בשבת ויו״ט — כאמת משמשת המלה במשמעות שיחת חולין במאמר ר׳ לוי (חגיגה דף יב, ע״ב) ׳כל הפוסק מדברי תורה ועוסק בדברי שיחה׳ — וגם זה דחוק הוא. נראה יותר פירוש מפרשים עתיקים (כגון כ״י המבורג 152/17 שנבע מתורת ר׳ אפרים מבונא) ששם הקב״ה גבול ד׳ ימים בין שתי השמחות — לפי זה כנראה גירסת המחבר היא ״שת גבול שיחה״ (כגון ירמ׳ יח, כב. תהל׳ נז, ז), ר״ל כעין שיחה עמוקה להיכר הגבול שבין שתי שמחות וי״ג לשמחה, ומסתבר. **לבל לערב שמחה בשמחה** עקרון תלמודי הלכתי (ירוש׳ מ״ק א, ז דף פ, ע״ד ועוד) שהפייטן מכניס כאן באפן חפשי כנימוק להפרדה בין שמחת העם על מחילת החטאים לשמחת החג. 7 **מועד ראיית חגיגת אוסף** הזמן המיועד להיראות בחג האסיף. **נתמך בחלשי** נפל בגורלי. ׳חלש׳ (לשון המשנה, כגון שבת כג, ב) הוא אחד מד׳ השמות שנקראו לגורל — חלש פור גורל חבל — כדרשת חז״ל פסיקתא דר״כ דף כב, ע״א (כובר) = עמ׳ 36 מנד. ועי׳ ג״כ תנחומא (כובר) יתרו ד (עמ׳ 71). ׳נתמך׳, ל׳ תהל׳ טז, ה ״תומיך גורלי״. **לחוגגי בכוסף** שאחוגג אותו בחימוד ובחשק (ל׳ ״תכסף״, איוב יד, טו וכדומה). 8 **סוכה ופור נזל להעדיף לי בתוסף** לתת לי כתוספת מצות סוכה ומצות ניסוך המים (וכנראה מוסב ״פור״ גם על סוכה וגם על נזל, כלומר שניהם נפלו כגורלי. (מפרשים קודמים ראו בו רמז לפייס בפני עצמו השייך לשמיני עצרת ולתפילה על הגשמים הנוהגת בו, ורחוק הוא להזכיר ש״ע בהמשך זה.) **ענני קחו מוסרי ואל כסף** ענה ואמר לי קחו׳. (ע״ש משלי ח, י), ודרשוהו (ויק״ר ל, א עמ׳ תרצ = פסיקתא דר״כ עמ׳ 404) ׳משכר לקיחה אתה למד שכר לולב. לקיחה במצרים ולקחתם אגודת אזוב...לולב העומד על האדם בכמה דמים וכמה מצוה יש בו, על אחת כמה וכמה...׳. 9 **פרחים כנטעם אעמסה לאיום** מטעים כדרך מטעתם אטול (אעמסה, ר״ל על עצמי). **צחות לצחצח** ע״ש ישע׳ לב, ד ״לדבר צחות״, ר״ל ברורות. 10 **קיחתם בדמים**

וְנֶאֱמַר. יי מְנָת־חֶלְקִי וְכוֹסִי. אַתָּה תּוֹמִיךְ גּוֹרָלִי: (תהל׳ טז ה)
וְנֶאֱמַר. תּוֹדִיעֵנִי אֹרַח חַיִּים שֹׂבַע שְׂמָחוֹת אֶת־פָּנֶיךָ. נְעִמוֹת בִּימִינְךָ נֶצַח: (תהל׳ טז יא)
וְנֶאֱמַר. וְיִשְׂמְחוּ כָל־חוֹסֵי בָךְ לְעוֹלָם יְרַנְּנוּ וְתָסֵךְ עֲלֵימוֹ. וְיַעֲלְצוּ בְךָ אֹהֲבֵי שְׁמֶךָ: (תהל׳ ה יב)

שִׂמְךָ מְשֻׁתָּף בִּשְׁמֵנוּ / שֶׁקִּדַּדְתָּ מִכִּפּוּר מְחוֹת אֲשָׁמֵנוּ
תְּסוֹכְכֵנוּ וְאַל תַּאֲשִׁימֵנוּ / תְּגוֹנְנֵנוּ וּתְרוֹמְמֵנוּ עַד־מָרוֹם שִׁימֵנוּ:

בָּרוּךְ אַתָּה יי מָגֵן אַבְרָהָם:

11 מחול צ 12 תסוككנו: תתמכנו ז| תשימנו ת°כצף

במקח ולא בגזל (ויק״ר ל, ה עמ׳ תש ועוד). בזה ראשון יום ויק׳ כג, מ. 11 שמך משותף בשמנו כדאיתא במדרש במ״ר ה, ו ׳הה״ד (ישע׳ מח, ט)למען שמי אאריך אפי ואהלתי אחטם לך...אלו ישראל שייחד הקב״ה שמו עליהם...ושיתף שמו בשמם ישראל...׳.

אַתָּה גִּבּוֹר לְעוֹלָם אֲדֹנָי מְחַיֵּה מֵתִים אַתָּה. רַב לְהוֹשִׁיעַ. [בק״ק אומרים מוֹרִיד הַטָּל] מְכַלְכֵּל חַיִּים בְּחֶסֶד מְחַיֵּה מֵתִים בְּרַחֲמִים רַבִּים. סוֹמֵךְ נוֹפְלִים וְרוֹפֵא חוֹלִים וּמַתִּיר אֲסוּרִים וּמְקַיֵּם אֱמוּנָתוֹ לִישֵׁנֵי עָפָר. מִי כָמוֹךָ בַּעַל גְּבוּרוֹת וּמִי דּוֹמֶה לָּךְ מֶלֶךְ מֵמִית וּמְחַיֶּה וּמַצְמִיחַ יְשׁוּעָה.
וְנֶאֱמָן אַתָּה לְהַחֲיוֹת מֵתִים.

מחיה

סימן: תשר״ק. — ת 560

תְּשׁוּרַת שֵׁי אֲלָפִים שִׁבְעִים / שִׁלַּמְתִּי בְּזֶה רֶגֶל עֲלֵי אֹם שִׁבְעִים
רָצִיתָ שֵׁיִם שְׁמוֹנֶה וְתִשְׁעִים / קֶלַע בָּם תּוֹכָחוֹת שְׁמוֹנֶה וְתִשְׁעִים:

צִרַפְתִּי אֵלֶּה בְּאֵלֶּה בְּאָסִיף / פְּדוּת וְגִילָה לִי לְהוֹסִיף
עֹז וִישׁוּעָה לִי תּוֹסִיף / סִכּוּךְ נֶשֶׁק זְרוֹעַ לְהַחֲשִׁיךְ:

1 שולמחי צף| משבעים פ״ך 2 רציית דפ״ע״צ ריציתי פ׳כדנף רצוית ו| שאים מ׳פ 3 וגיל פ| לי: בשפע ת° בשפע הוס׳ פ״ בשפע לי ז| תוכיף ו 4 יוסיף צף להוסיף ופ| להחסיף ז 5 נוצר הע״פף| מלון: מליאת כמנצ| תהיה ף| השגחו:

1 תשורת שי אלפים שבעים שבעים פרים. והוא המספר הכולל של פרי החג. אלפים ל׳ דבר׳ כח, ד. עלי אום שבעים כדרשת חז״ל במ״ר כא, כד (ועי׳ ג״כ תנחומא פינחס טז [=יד בובר]. פסיקתא דר״כ דף קצד ע״א בובר, עמ׳ 433 מנד. שה״ש רבה א טו, ד א, מדרש תהלים קט, ד דף רלג ע״א) ׳וש״ה תחת אהבתי ישטנוני ואני תפלה. את מוצא בחג ישראל מקריבין לפניך שבעים פרים על ע׳ האומות...׳ (ועי׳ ג״כ בבבלי סוכה נה ע״ב ׳הני שבעים פרים כנגד מי, כנגד ע׳ אומות׳). 2 רצית שיים שמונה ותשעים המספר הכולל של כבשי החג, כדאיתא במדרש תדשא יא (ילינק, בית המדרש ג׳ 175) ׳צ״ח כבשים בחג כנגד מאה קללות חסר שתים שבמשנה תורה׳, והוא שאומר הפייטן קלוע בם (ל׳ ירמ׳ י, יח) לכלות בם. 3 צירפתי אלה באלה באסיף בחג הסוכות הנקרא חג האסיף (שמות כג, טז) צירפתי את הקרבנות האלה — לפי המפרשים העתיקים ר״ל צירפתי את הכתוב ״אלה תעשו לה׳ במועדיכם״ (במד׳ כט, לט) עם הכתוב ״אלה דברי הברית״ שבסוף התוכחה (דבר׳ כח, סט). כדי שיכפרו אלה על אלה, וייחכן מאד שהפייטן התכוון לכך, כמו בקרובה ׳אופד מאד׳, מחיה, 10: ׳דברות אלה דברי הברית׳ ודוגמתו ר׳ שלמה הבבלי בסליחה ׳אין כמדת בשר׳, 21: ׳שלמו אלה ומאלה וכאלה׳ — פדות וגילה לי להוסיף וי״ג ׳בשפע לי להוסיף׳. 4 עוז וישועה לי תוסיף/סכוך נשק זרוע

5 נוֹצְרֵי כַדַּת יְמֵי חַגִּיגָתוֹ / מְלוֹן סֻכַּת־עוֹר תְּהֵא הַשָּׂגָתוֹ
לִקְשֹׁר לוּיַת צִלְצַל דְּגָתוֹ / כְּגִבּוֹרֵי־כֹחַ חֲזוֹת אֲפִיקֵי גַאֲוָתוֹ:

יוֹשֵׁב בְּסֻכָּה תְּמוּר נְוֵה אָהֳלוֹ / טְלוּל עֲצֵי עֵדֶן יַאֲהִילוֹ
חֹם יוֹם הַבָּא בְּבוֹא לְהַבְהִילוֹ / זְכוּתוֹ תָּלִיץ סֻכָּה לְנַהֲלוֹ:

וְשֹׁבֵעַ שְׂמָחוֹת מְדֻשָּׁנָה / הֲלֹא בַּעֲדָהּ שְׂבַע מְשַׂאֲנְנָה
10 דָּגוּל לְהַנְזִיר שִׁבְעָה שׁוֹשַׁנָּה / גָּזַר לְחוֹגְגָהּ שִׁבְעָה בַּשָּׁנָה:

כַּכָּתוּב. וְחַגֹּתֶם אֹתוֹ חַג לַיי שִׁבְעַת יָמִים בַּשָּׁנָה. חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי תָּחֹגוּ אֹתוֹ: (ויק׳ כג מא)
וְנֶאֱמַר. תּוֹדִיעֵנִי אֹרַח חַיִּים שֹׂבַע שְׂמָחוֹת אֶת־פָּנֶיךָ. נְעִמוֹת בִּימִינְךָ נֶצַח: (תהל׳ טז יא)
וְנֶאֱמַר. בִּנְאוֹת דֶּשֶׁא יַרְבִּיצֵנִי. עַל־מֵי מְנֻחוֹת יְנַהֲלֵנִי: (תהל׳ כג ב)
וְנֶאֱמַר. חֲזֵה צִיּוֹן קִרְיַת מוֹעֲדֵנוּ. עֵינֶיךָ תִרְאֶינָה יְרוּשָׁלַם נָוֶה שַׁאֲנָן אֹהֶל בַּל־יִצָּעֶן בַּל־יִסַּע יְתֵדֹתָיו לָנֶצַח וְכָל־חֲבָלָיו בַּל־יִנָּתֵקוּ: (ישע׳ לג כ)
וְנֶאֱמַר. הַתְמַלֵּא בְשֻׂכּוֹת עוֹרוֹ. וּבְצִלְצַל דָּגִים רֹאשׁוֹ: (איוב מ לא)
וְנֶאֱמַר. אֱלֹהִים יי עֹז יְשׁוּעָתִי. סַכּוֹתָה לְרֹאשִׁי בְּיוֹם נָשֶׁק: (תהל׳ קמ ח)
וְנֶאֱמַר. יְשֻׁשׂוּם מִדְבָּר וְצִיָּה. וְתָגֵל עֲרָבָה וְתִפְרַח כַּחֲבַצֶּלֶת: (ישע׳ לה א)
וְנֶאֱמַר. אֵל יי וַיָּאֶר לָנוּ אִסְרוּ־חַג בַּעֲבֹתִים. עַד־קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ: (תהל׳ קיח כז)

הסכתו **דזחפ׳ת°פ** סוכתו **ף** 6 לשור **פ** | לויתן **ופ׳ת°** | צלצול **ו¹זפצף** | גבורי **ך** כגבור **ף** | אפיקי חס׳ **צ** 7 בסוכי **מ** סוכה **זכ¹** | נאוה **פ** 8 בבוא: בבואו מ׳נ בבא **ד** חס׳ **צ** | להאהילו **ך** | זכות **ע״** | יליץ **ת°** | סוכה: בסכה רוו״ה יושר סוכה **פ׳ת°כמנ** | לנחלו **ד** לגל נחילו **צ** 9 המדושנה **ד** | בעדיהם **צ¹** | שובע **ע״פ׳ת°כמ׳צ** | משננה **ך** 10 שושנה: לשושנה **דכף** ושמונה **ה** |

להחשיף ע״ש תהל׳ קמ, ח ״אלהים אדני עוז ישועתי סכותה לראשי ביום נשק״, וע״ש ישע׳ נב, י ״חשף ה׳ את זרוע קדשו לעיני כל הגוים...״,ודרשוהו חז״ל (במ״ר יד, ב) באברהם כתיב ״והשענו תחת העץ״ (בראי׳ יח, ד) שעשה להם סוכה, והקב״ה עשה סוכות לבניו ביציאת מצרים, ״כי בסוכות הושבתי את בני ישראל״ (ויק׳ כג, מג) ובארץ ישראל, ״סכותה לראשי ביום נשק״ ... ובדרשה אחרת (פסיקתא דר״כ דף קפו ע״ב כוכר=עמ׳ 453 מנד.) ׳ואיכא היו ישראל כשהיו אוכלוסין של פרעה זורקין חיצים, אלא שהקיפן הקב״ה בענני כבוד וסיכך עליהם ולא היו מזיקין אותם... לכך נאמר סכותה לראשי ביום נשק. אמר הקדוש ברוך הוא אף אני לעתיד לבוא...׳. **5 נוצרי כדת ימי חגיגתו מלון סוכת עור וכו׳** כדרשת חז״ל (פסיקתא דר״כ דף קפז ע״ב=עמ׳ 455) ׳א״ר לוי כל מי שמקיים מצות סוכה בעולם הזה אף הקב״ה מושיבו בסוכתו של לויתן לעתיד לבא׳ — דרשה מקבילה בבבלי ב״ב עה ע״א בשם ר׳ יוחנן: ׳עתיד הקב״ה לעשות סוכה לצדיקים מעורו של לויתן — שנא׳ (איוב מ, לא) התמלא בסוכות עורו...׳. **6 לקשור לוית צלצל דגתו** ע״ש המשך הכתוב (שם) ״וכצלצל דגים ראשו״, שדרשוהו — גם זה בשם ר׳ יוחנן (בבבלי, שם) — ׳זכה עושין לו סוכה, לא זכה עושין לו צלצל...זכה עושין לו צלצל, לא זכה עושים לו ענק...׳ אגדה זו או דומה לה היתה כנראה בפני הפייטן, והוא פירש את מלת צלצל (שמשמעותה מפוקפקת למדי) כעין רביד או ענק או זר (לויתן, כרמז ברור לשמו של לויתן, ל׳ משלי א, ט). **כגבורי כח** תהל׳ קג, כ, והוא כנוי למלאכים. **חזות אפיקי גאותו** ע״ש איוב מא, ז ״גאוה אפיקי מגנים״. ר״ל לראות בגאותו של לויתן שהמלאכים ראוהו ולא יכלו להלחם בו, לפי הדרשה בפדר״כ עמ׳ 456. **7 יושב בסוכה תמור נוה אהלו** תמורת דירת הקבע שלו. **טלול עצי עדן יאהילו** יאהיל עליו סכך עצי גן עדן. **8 חום יום הבא וכו׳** כדרשת ר׳ לוי בפסדר״כ קפו ע״א=עמ׳ 452 ׳כל מי שמקיים מצות סוכה בעולם הזה, אומר הקב״ה הוא קיים מצות סוכה בעוה״ז, אני מסיך עליו מחמתו של יום הבא...כי הנה היום בא בוער כתנור (מלאכי ג, יט)׳. **זכותו תליץ סוכה לנהלו** להביאו תחת צל הסוכה (סוכה=אל הסוכה). **9 ושובע שמחות מדושנה** כנסת ישראל שהיא מבורכת בשמחות החג, ע״ש תהל׳ טז, יא ״שובע שמחות את פניך״, שדרשוהו במדרש תהלים (עמ׳ 124) ׳אל תקרי שובע אלא שבע, אלו ז׳ מצות שבחג הסוכות׳. **הלא בעדה שבוע משאננה** הקב״ה משאנן אותה בשכר מצות סוכה בשביעה גמורה. **10 דגול** תאר להקב״ה, ע״ש שה״ש ה, י. **להנזיר שבעה שושנה** כדי לעטר (להנזיר, ל׳ נזר ועטרה) את

הַמִּזְבֵּחַ בְּכַפּוֹת וּבַעֲרָבוֹת

בָּאתִי לְסוֹבְבֶנְהוּ כָּם הֱיוֹת עֲרֵבוֹת (נ״א בְּשִׂיחוֹת עֲרֵבוֹת)

אֲנִי וָהוֹ (נ״א וְהוּא) הוֹשִׁיעָה נָא בְּנִיב לְהַרְבּוֹת

אוֹרוֹת טַל לְהַחֲיוֹת יוֹנֵי אֲרֵבוֹת:

בָּרוּךְ אַתָּה יי מְחַיֵּה הַמֵּתִים:

גדר ף 11 ובערבות: כעבות צ| כם היות: היות כם פ״פ״ר בשיחות זף בסחיות מ 12 והו: והוא דהוזפ״ת°רמ״צ חס׳ (!) ע״| בניב חס׳ ף| אור ף| טל (טללי ך בטללי צ): תחי הוס׳ הע״דצף| להחיות: בו הוס׳ כ| ביוני נ

ישראל הנקראת שושנה (ע״ש שה״ש כ, א) כשבע מצות אלו, שהן ד׳ המינין סוכה וחגיגה ושמחה, צוה לחוג את החג ז׳ ימים בשנה. **11 המזבח בכפות ובערבות/באתי לסובבנהו** במקדש כשייבנה, וממילא מצטרף הרעיון שעלינו לקיים הקפת הבימה זכר למזבח. **12 אני והו הושיעה נא** נוסח תפילת העם בזמן ההקפות במקום הפסוק אנא ה׳ הושיעה נא (תהל׳ קיח, כה) לפי דעת ר׳ יהודה במשנה (סוכה ד, ה) שפירשו, החל בתלמוד ירושלמי, כלשון ׳אני והוא׳, ע״ אלבק, השלמות ותוספות לסדר מועד, עמ׳ 476 (פירושים שונים ניתנו גם בימי הבינים גם בתקופה מאוחרת יותר, ולפי דעת בן יהודה, במלון ג׳ 1264 אין לפנינו אלא רישום מדוייק של המבטא, כו קראו את הפסוק הנ״ל במקדש). **בניב להרבות** ר״ל בניב שפתים (ישע׳ נז, יט). **אורות טל להחיות יוני ארובות** (ע״ש ישע׳ ס, ח), ר״ל להחיות שוכני עפר בישראל (המשולה ליונה, שה״ש כ, יד ועוד) בטל אורות, שנאמר (ישע׳ כו, יט) ״יחיו מתיך נבלתי יקומון הקיצו ורננו שוכני עפר כי טל אורות טלך״.

משלש

סימן: א״ת ב״ש. — **א** 1689

אִוּוּי סֻכַּת דָּוִד הַנּוֹפֶלֶת / תָּקִים לְבַל תְּהִי עוֹד מֻשְׁפֶּלֶת

בְּמִדּוֹתֶיהָ נוֹסֶכֶת וּמְכֻפֶּלֶת / שְׁלֹשִׁים וְשִׁשָּׁה כְּמוֹ שֶׁהָיְתָה מִתְכַּפֶּלֶת:

גֹּרֶן שֶׁהָיְתָה בְּאֹרֶךְ חֲמֵשׁ מֵאוֹת / רֻחָבָה עַל חֲמֵשׁ מֵאוֹת

דּוֹד יִנְטֶה קַו שְׁלֹשֶׁת אַלְפֵי אַמּוֹת / קְצוּבָה עַל שְׁלֹשֶׁת אַלְפֵי אַמּוֹת:

1 תקים חס׳ צ| עוד תהי הע״ 2 במדתה דזדצף במידתם פ| ומופלת ו| ושש צ| שהיתה: שהיא הע״פ״דמ״נ| מוכפלת ף 3 רוחבה ו[1] 4 אלפי (ב׳): אלפים כדממ״נ 5 צל חס׳ ופ״פ״פ| מסככים: מסוככת ך| כליל צל: כליל צל ת° לילה צל פ כצל

1 אווי ע״ש תהל׳ קלב, יג ״אוה למושב לו״ (והיא כינוי לביהמ״ק גם כפיוט ׳אז רוב נסים׳ לפייטן הקדום יניי, 10: ״יעץ מחרף לנופף אווי״). **סוכת דוד הנופלת** עמוס ט, יא, ר״ל בית המקדש. **2 במדותיה נוסכת ומכופלת** ע״ש יחזק׳ מא, ז ״ורחבה ונסבה״ (וכנראה חפסה הפייטן כאילו היא מבנין הקל). **שלשים וששה כמו שהיתה מתכפלת** ר״ל שבית המקדש החדש היקפו יהיה כפול ל״ו מהיקפו של הקודם. חשבון זה, שכנראה אינו נמצא במדרשים הידועים, מבוסס על נבואת יחזקאל מא-מב, והפייטן מסביר אותו להלן. **3 גורן שהיתה וכו׳** ר״ל גורן ארונה היבוסי (=ארנן, דה״א כא, טו; יח ועוד) שקנה ממנו דוד המלך כדי לבנות במקומו את בית ה׳ (ש״ב כד, יט-כה) היה ח״ק על ח״ק אמה. **4 דוד ינטה קו** ל׳ איכה ב, ח, והיקף הבית יהיה ג׳ אלפי אמות במרובע. וזה לשון פירושו של הראב״ן (שאבד מאתנו) לפי העתקו של בעל ׳קרבן אהרן׳: ׳שלשת אלפי אמות קצובה על שלשת אלפי אמות כמ״ש (יחזק׳ מ, ה) וכיד האיש קנה המדה שש מאות באמה וטופח, ות״י באמתא דהוא אמתא ופשך, ופירש״י זו היא אמה בינונית כת ו׳ שהוא אמה וטופח באמה בת חמשה. וכתיב (שם מב, טו) מדד רוח הקדים בקנה המדה חמש מאות קנים. מדד רוח הצפון חמש מאות קנים, וכן רוח הדרום וכן רוח הים. נמצא ה׳ מאות קנים דכל קנה וקנה שש אמות הם שש פעמים ה׳ מאות אמה. הרי ל׳

5 הַסְּכוּכָה בֶּעָנָן צֵל יוֹמָם / צְלָלֶיהָ מְסַכְּכִים כְּלִיל צֵל יוֹמָם
וְעַם אֲשֶׁר עַתָּה סֻכָּה בְּקַיְּמָם / פָּרוֹחַ יִפְרְחוּ־בָהּ בְּסִיּוּמָם :

זָרִים יֶאֱתָיוּ לִשְׁמָהּ בְּחֹסֶף / עֲשׂוֹת חֲגִיגָה לְהִשְׁתַּחֲוֹת בְּכֹסֶף
חַרְבוֹנֵי קַיִץ יְלַהֲטוּם לְשַׂסֵּף / סְגוּרִים בְּמַסְגֵּר עַל־חֲמִשִּׁים כֶּסֶף :

טָסִים וְעָפִים בִּקְצָוֹת יְקָרֶיהָ / נִסְכָּכִים בְּשֶׁבַע קְרָא מִקְרָאֶיהָ
10 יָאֻגְּדוּ מִמֶּרְחָק כָּל קְרוּאֶיהָ
כְּתוֹרִים (נ״א כְּתוּרִים) לִמְכוֹן הַר צִיּוֹן וּמִקְרָאֶיהָ (נ״א וְעַל מִקְרָאֶיהָ) :

כַּכָּתוּב. וּבָרָא יי עַל כָּל־מְכוֹן הַר־צִיּוֹן וְעַל־מִקְרָאָהּ עָנָן יוֹמָם וָעָשָׁן וְנֹגַהּ אֵשׁ לֶהָבָה לָיְלָה. כִּי עַל־כָּל־כָּבוֹד חֻפָּה : (ישע׳ ד ה)

וְנֶאֱמַר. בַּיּוֹם הַהוּא אָקִים אֶת־סֻכַּת דָּוִיד הַנֹּפֶלֶת. וְגָדַרְתִּי אֶת־פִּרְצֵיהֶן וַהֲרִסֹתָיו אָקִים וּבְנִיתִיהָ כִּימֵי עוֹלָם : (עמוס ט יא)

וְנֶאֱמַר. וְסֻכָּה תִּהְיֶה לְצֵל־יוֹמָם מֵחֹרֶב. וּלְמַחְסֶה וּלְמִסְתּוֹר מִזֶּרֶם וּמִמָּטָר : (ישע׳ ד ו)

(בצל וע״) חורב הוע״צף 6 בקיומם פצף מקיימם החת°כנ| בה: בם פ״ חס׳ ך 7 לְשַׁמָּה ת° לשמוח ע״צף לשמחה פ״| בתוסף ף| חגיגה: חגיגתה רמ״נ חגיגת פ״ סכה ד 8 ילהטם הופ״כנצפ| בשסף צ| במסגר חס׳ ך 9 ועפים: ודאים נ ועשים פצ| בשוועע מ 10 כל חס׳ פ[1]| כתורים; קרואים ף| למכון הר; על הר צ| ועל מקראיה פ״כרממ״נ

מאות אמה. וזה שאמר ׳שלשת אלפי אמה קצובה על שלשת אלפי אמה׳. ומעתה ג׳ אלפי אמה שרוחבן כאורכן חלוק לששה רצועות, חמצא כל רצועה חמש מאות רוחב וג׳ אלפים אורך. כי האורך לא נחלק עדיין. ועתה חלוק אלו שש רצועות כל רצועה לששה חלקים באורך. חמצא ששה ושלשים רצועות שכל רצועה ורצועה מהם ה׳ מאות אמה על ה׳ מאות אמה. וזה שאמר הגורן שהיתה באורך חמש מאות רחבה על חמש מאות תחכפל לעתיד וחהיה ל״ו פעמים על אותה מדה׳, עכ״ל. וכן פירש רש״י יחזק׳ מב, כ. שם מביא גם את דברי הפייטן שלפנינו. 5 הסכוכה בענן צל יומם כנסח ישראל היושבת כעת בסוכה בצל יומם (הלשון ע״פ ישע׳ ד, ה ״ענן יומם״) וי״מ האומה שאז ביציאת מצרים היתה סכוכה בענן. צלליה מסככים כליל צל יומם צללי הסוכה מגינים בצל יומם כאילו היה לילה. וי״ג מסככים כצל חורב, ע״ש ישע׳ ד, ו, וכנראה הענין אחד. 6 ועם אשר עתה סוכה בקיימם שהם עומדים כעת בקיום מצות סוכה. פרוח יפרחו בה בסיומם ע״ש ישע׳ לה, ב, והכונה לעתיד לבוא. לעת בנין ביהמ״ק, או ליום גדול ונורא שמדובר בו בנבואת מלאכי ג, יט-כד. 7 זרים יאתיו יבואו (הצורה ע״פ תהל׳ סח, לב וכדומה). לשמה ר״ל לחוג את חג הסוכות. וי״ג לְשָׁמָה, ומסחבר. בחוסף בגלוי (ל׳ חשף, ישע׳ נב, י). עשות חגיגה להקריב קרבנות. להשתחוות בכוסף ברצון וחימוד. 8 חרבוני קיץ ל׳ תהל׳ לב, ד. ילהטום לשסף ע״ש מלאכי ג, יט ״ולהט אותם...״, ש״א טו, לג ״וישסף״, פי׳ להכרית. סגורים במסגר ע״ש ישע׳ כד, כב ״וסוגרו על מסגר״, ר״ל בניהנם, והכל מוסב לתיאור ׳היום הבא׳ כדאיתא בפסיקתא דר״כ דף קפו, ע״ב=עמ׳ 452 (ועי׳ ג״כ במקבילים) ׳...אבל לעתיד לבא מה הקב״ה עושה, גולה השמים הללו...ומוציאו (ר״ל השמש) מחוך נשתיקו והוא יוצא על תקופתו ופורע מן הרשעים...׳. על חמשים כסף על ששלחו יד במקדש שקנה דוד בחמשים כסף ששילם לארונה בעד הגורן הנ״ל, כך פירשו כל המפרשים, ומסחבר. 9 טסים ועפים בקצוות יקריה הצדיקים שהם מוקירי ציון באים מכל קצוי תבל, ע״ש ישע׳ ס, ח ״מי אלה כעב תעופינה וכיונים אל ארובותיהם״. נסככים בשבע כנראה ר״ל כשבע חופות שעתיד הקב״ה לעשות לכל צדיק וצדיק. שנא׳ (ישע׳ ד, ה) ״וברא ה׳ על כל מכון... כי על כל כבוד חופה״ — דרשה זו נמסרה בשם ר׳ יוחנן בבבלי ב״ב עה ע״א (לא מצאתיה במקורות ארצישראליים. אלא דוגמתה בפסיקתא רבתי לז דף קסג ע״א) והיתה בפני הפייטן כמוכח מהפסוק המובא להלן. קרוא מקראיה לקרוא מקרא קדש לחג. וייתכן ג״כ שר״ל קוראין את פסוקי קרבנות החג. 10 יואגדו יקובצו. כל קרואיה המוזמנים לכך. כתורים כיונים, המשך למשפט הקודם ׳טסים ועפים...׳ וע״פ ישע׳ ס, ח (והמובא בכמה מקומות בקשר לגאולה העתידה), וי״ג כתורים, ר״ל מעוטרים בכתר על ראש כל צדיק (רוו״ה רומז למאמר מגילה טו ע״ב, ועי׳ אותו שינוי נוסחא בקדושה למוסף יו״כ של המחבר, ׳אז מלפני בראשית שבעה אלה השית׳, 14), אבל כנראה הראשון עיקר.

וְנֶאֱמַר. וְאָנֹכִי יי אֱלֹהֶיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם. עֹד אוֹשִׁיבְךָ בָאֳהָלִים כִּימֵי מוֹעֵד: (הושע יב י)
וְנֶאֱמַר. פָּרַח תִּפְרַח וְתָגֵל אַף גִּילַת וְרַנֵּן כְּבוֹד הַלְּבָנוֹן נִתַּן־לָהּ הֲדַר הַכַּרְמֶל וְהַשָּׁרוֹן. הֵמָּה יִרְאוּ כְּבוֹד־יי הֲדַר אֱלֹהֵינוּ: (ישע׳ לה ב)
וְנֶאֱמַר. וּלְקָחוּם עַמִּים וְהֵבִיאוּם אֶל־מְקוֹמָם וְהִתְנַחֲלוּם בֵּית־יִשְׂרָאֵל עַל אַדְמַת יי לַעֲבָדִים וְלִשְׁפָחוֹת. וַהָיוּ שׁבִים לְשׁבֵיהֶם וְרָדוּ בְּנֹגְשֵׂיהֶם: (ישע׳ יד ב)
וְנֶאֱמַר. יִמְלֹךְ יי לְעוֹלָם אֱלֹהַיִךְ צִיּוֹן לְדֹר וָדֹר הַלְלוּיָהּ: (תהל׳ קמו י)
וְאַתָּה קָדוֹשׁ יוֹשֵׁב תְּהִלּוֹת יִשְׂרָאֵל: (תהל׳ כב ד)

— ב 674

אֵל נָא:

בַּל תְּהִי מִצְוַת סֻכָּה בְּעֵינֶיךָ קַלָּה / כִּי כָל מִצְוַת דָּת כְּחֻקּוֹתֶיהָ שְׁקוּלָה
הַמְעֻזָּקָה וְהַמְסֻקָּלָה / סְלֹל מְסִלָּה בְּסִלְסוּלֶיהָ מְסֻקָּלָה
כִּי לְכָל שׁוֹמְרֶיהָ לֹא יֵאָרַע תְּקָלָה
וְכָל בּוֹגְדֶיהָ לֶעָתִיד לָבֹא לֶקַח מֵהֶם קְלָלָה
בְּלַהַט הַיּוֹם הַבָּא קְלוֹנָם מַקְלָה
וְחוֹסִיהָ מְרוֹעֲעָה (נ״א לְצֶדֶק מַכְרִיעָה) / וְכָם מִתְרוֹעֲעָה
לְסוֹכְכָם מֵרָעָה / אוֹתָם לְהַרְעָה
בְּסֻכַּת יְרִיעָה / לִהְיוֹת רוֹעָה
שְׁאֵתָה בְּטוּב מִרְעָה / אֶתְנַנָּה לְפָרְעָה
בְּסֻכַּת חַי וְקַיָּם נוֹרָא וּמָרוֹם וְקָדוֹשׁ:

כי״י כנמגן||

1 כי: כנגד הוס׳ פ״רמ | בחקותיה: דהת°ממ׳ חקותיה פ״כך רוו״ה במצותיה נ 2 סלול: סילול ו סלסול צ | מסלה: מסלול: במסלול צ | בסלסוליה חס׳ צ | מסוקלה: מוסקלה זמ כלולה צ 3 כי חס׳ ז | כל דהו!זע״פ״ת° | תארע ות°דממ״נ | ולכל פ״ממ״צ | בוגדיה: מקלקלה הוס׳ הע״ף | 4 מקלה: נגלה ף נתגלה צ 5 מרועעה... מתרועעה: לצדק מרועעה ז לצדק מכריעד חפ״ חוסכה מרועה הע״ | וכם: ועם ך 6 לסוככם: לסככם ו לסוככה פ״נפ לחסכם פ״ 7 רועה: רועעה מ 8 שאתם ו לשיתה כ 9 בסוכת: חס׳ מ׳ שבעה הוס׳ ף ירעה הוס׳ פ

1 בל תהי מצות סוכה בעיניך קלה ל׳ התלמוד והמדרש, כגון ויק״ר כח, ו (עמ׳ תרנט). לד יא (עמ׳ תשצד). — בבבלי ע״ז ג ע״א נקראת מצות סוכה ״מצוה קלה״ אבל אינו נראה שהפייטן רומז לכך. **כי כל מצות דת כחוקותיה שקולה** שגם הלכותיה מרובות כמו בשאר מצות. 2 **המעוזקה והמסוקלה** ע״ש ישע׳ ה, ב ״ויעזקהו ויסקלהו״. ור״ל הסוכה היא מוכנה כהוגן ונקיה מכל דבר פוסל. **סלול מסילה בסלסוליה מסוקלה** כנראה ר״ל כדי שיהנו מקיום מצוה בלי עיכוב כמו מהלכי מסילה נקיה בכל סלסוליה. (ור״ג מוסקלה, ופירושו אינו ברור.) 3 **לכל שומריה לא יארע תקלה** עי׳ פסיקתא דר״כ דף קפז ע״א = עמ׳ 454 ״כל מי שמקיים מצות סוכה בעוה״ז מסיך עליו מן המזיקין שלא יזיקו אותו...״. **וכל בוגדיה** שאינם מקיימים את המצוה **לוקח מהם קללה** הם יהיו סמל לקללה, ע״ש ירמ׳ כט, כב. 4 **בלהט היום הבא** ע״ש מלאכי ג, יט ״ולהט אותם היום הבא...״. **קלונם מקלה** חרפתם גורמת לשריפתם (ירמ׳ שם ״אשר קלם מלך בבל באש״). 5 **וחוסיה מרועעה** מרננת על החוסים בצלה (ל׳ ״יתרועעו אף ישירו״. תהל׳ סה, יד). וי״ג ״לצדק מכריעה״. ר״ל לזכותם. 6 **לסוככם מרעה** ע״פ פסיקתא דר״כ הנ״ל. **להרעה** לאפשר להם לרעות. 7 **כסוכת יריעה** ר״ל יריעת עור לייתן. כמכואר לעיל. **להיות רועה** שיעורו כדי שתרעה כנסת ישראל בסוכת יריעה וכו׳. 8 **בטוב מרעה** במרעה טוב (ל׳ יחזק׳ לד, יד) שלה. **אתננה לפרעה** לשלם שכרה של המצוה (ל׳ דבר׳ כג, יט). ובנוסח

נוסח מורחב

5 וּבָם אֶתְרוֹעֲעָה בְּגִילָה / לְסוֹכֶכָה יְשׁוּעָה וּגְאֻלָּה
לְהַדְרִיכָם בְּאֹרַח צְלוּלָה / וְרַע אַל יָאֻנֵּם סֶלָה
וְיִזְכּוּ לְהֶחָסוֹת בְּטִלּוּלָהּ
לְסוֹכְכָה מֵרָעָה / בְּסֻכַּת יְרִיעָה
לִהְיוֹת רוֹעָה / שְׁאוֹנָהּ בְּטוּב מִרְעָה
10 אֶתְנַנָּהּ לְפָרְעָה / בְּסֻכַּת שִׁבְעָה
וּלְהָקִים עֲלֵיהֶם רוֹעִים שִׁבְעָה
חַי וְקַיָּם...

5-11 נוסח מורחב רק צ

המורחב: **6 באורח צלולה** ברורה. ונ״ל שצ״ל סלולה. **אל יאונם** אל יאונה להם (ל׳ ״לא תאונה אליך רעה״, תהל׳ צא, י). **7 בטילולה** בצל הסכך שלה. **9 שאונה** המונה (ל׳ ישע׳ ה, יד). **10 בסוכת שבעה** בסוכה של ז׳ חופות שעושה הקב״ה לצדיקים, כאמור לעיל. **11 להקים עליהם רועים שבעה** ע״ש מיכה ה, ד, להציל את הארץ ואת יושביה.

בק״ק אמרו כאן פיוט זה

סימן: א״ב

אֵל נָא:

אֵיכָמָה אֲשֶׁר מִפֶּרֶךְ פָּדִיתָ / בְּאֵבֶר נָשֶׁר אוֹתָהּ הֶעֱמַסְתָּהּ
גְּבוּרוֹת בַּעֲבוּרָהּ עָשִׂיתָהּ / דְּבָרְךָ הֲקִימוֹתָ כְּנַמְתָּהּ
הוֹד נִסֶּיךָ לָהּ הֶרְאֵיתָהּ / וְעוֹינָהּ בְּצוּל הִטְבַּעְתָּהּ
זֵדִים זִנַּבְתָּהּ וְהִצְלַלְתָּהּ / חֲשׁוּקִים הוֹשַׁעְתָּ וְהִצַּלְתָּ
5 טְכוּסִים לְנוּךְ נַהַלְתָּהּ / יְקָרָה לָמוֹ הִנְחַלְתָּהּ
כַּנָּה אֲשֶׁר בִּימִינְךָ נָטַעְתָּ / לֶחֶם אַבִּירִים לָהּ הֶאֱכַלְתָּהּ
מִמָּרוֹם שֶׁלְּחָנָהּ עָרַכְתָּהּ / נְשַׁמָּה בְּיִשּׁוּב יִשַּׁבְתָּ

כי״י: **צחף״ף״** (**צף״** בקרוכה ׳אוימתי׳) ||

1 אותו **חף׳** אותם צ **2** גבורתו **חף׳ף״** | בעבורה: עטרה צ **3** ועוונה **ף׳ף״** **4** חשוקים... והצלת חס׳ צ **6** אשר בימינך: בימינך יושר צ | לה: להם צ **7** שלחן צ | הערכת **ף׳** **8** עליהם פינות **חף׳ף״** | עליהם: עולם צ | סיככת **חף׳ף״** | והפרשת

1 איומה ישראל, ע״ש שה״ש ו, ד שדרשוהו על כנסת ישראל. **אשר מפרך פדית** מעבודת פרך במצרים. **באבר נשר אותה העמסת** נשאת אותה על כנפי נשרים, ע״ש שמות יט, ד. **3 ועוינה** המצרים. **בצול** במצולות, שמות טו, ה. **4 זדים** המצרים. **זינבת** ע״ש דבר׳ כה, יח ״ויזנב בך״. **והצללת** הטבעת במצולות. **חשוקים** ישראל, ע״ש דבר׳ ז, ז. **5 טכוסים** סדורים. **לנוך נהלתה** ע״ש שמות טו, יג. **יקרה למו הנחלתה** התורה שהיא יקרה מפנינים, משלי ג, טו. **6 כנה אשר בימינך נטעת** ישראל, ע״ש תהל׳ פ, טז. **לחם אבירים** המן, ע״ש תהל׳ עח, כה. **7 ממרום שולחנה ערכתה** ע״ש תהל׳ עח, יט

סֵבֶל סֵדֶר פִּנּוֹת עֲלֵיהֶם כְּסִבַּבְתָּה / עֲנָנִים שִׁבְעָה הִסְכַּכְתָּה וְהִפְרַשְׁתָּ
פְּדוּיִים בְּצִלְּךָ נִהַגְתָּה / צֵל סֻכָּה מֵחֹרֶב לָהֶם הֵכַנְתָּ
10 קְשׁוּט מִצְוָתָה מֵאָז תִּכַּנְתָּ / רִחַבְתָּ לְסֻכְּךָ עֲבוּר כֵּן נִמְתָּ
שׁוֹמְרֵי סֻכָּה לְהַשְׁכִּין בָּהּ כְּנִשְׁבַּעְתָּ / תְּרוֹמֵם סֻכָּתְךָ כְּמִקֶּדֶם עָשִׂיתָ
תֹּכֶן חֲפָתְךָ לְפָאֵר בְּקַו יֹשֶׁר מָדַדְתָּ:
[חַי וְקַיָּם נוֹרָא מָרוֹם וְקָדוֹשׁ:]

חס׳ צ 9 פדוים חס׳ צ | הנהגת צ | צל חס׳ ף׳ף״ 10 תקנת צ | רחבת... נמת חס׳ צ | כן: פן ף״ 12 חפתך: סוכתך צ | יושר: אשר ף״

״לערוך שלחן במדבר״. **נשמה בישוב יישבת** ע״ש ישע׳ נד, ג ״ערים נשמות יושיבו״. **8 סבל סדר פינות עליהם כסבבתה** כנראה ר״ל כשקבעת את סביבות המחנות (=פינות) ואת סדר המשאות (=סבל) של בני לוי (במד׳ י, יא ואילך) **עננים שבעה הסككה והפרשת** שבעת ענני כבוד (במד׳ ט, טו ואילך), כמבואר לעיל עמ׳ 101. **9 צל סוכה מחורב להם הכנת** ע״ש ישע׳ ד, ו, ודרשוהו בפסיקתא דר״כ דף קפז ע״א=עמ׳ 454 ״כל מי שמקיים מצות סוכה בעוה״ז מסיך עליו מן המויקין...״. **10 קשוט מצותה מאז תיכנת** ייתכן שר״ל נוי סוכה מקדם קבעת הלכותיו ושמא קישוט= תיקון, עיין מלון בן יהודה עמ׳ 6243 ור״ל ציווי. **ריחבת לסוכך עבור כן׳ נמת** עי׳ פסיקתא דר״כ דף קפט ע״א=עמ׳ 457 ״בשעה שיצאו ממצרים היו ענני כבוד מקיפין אותם ומסוككות עליהם...ואע״פ שאתם עושים את הסוכה אין אתם גומלין אלא פורעין לי, שנא׳ כי בסוכות הושבתי וכו׳...ועוד אמרתי לכם שתקחו לולב וחנענעו לפני...שבשעה שהוצאתי אתכם ממצרים עשיתי את ההרים לנענע מלפניכם, שנא׳ ההרים רקדו כאלים, ואף לעתיד לבא כן אני עושה לכם...״. **11 שומרי סוכה** בעוה״ז. **להשכין בה** בסוכתך. **סוכתך** לעתיד לבוא. **12 תוכן חפתך לפאר בקו ישר מדדת** ר״ל במידה כנגד מידה (כאמור לעיל על שומרי סוכה בעוה״ז) קבעת ענין סוכתך המפוארת לע״ל.

סימן: אלעזר בירבי קליר. בתים בני ד׳ טורים. — **א** 5128

אֵלִים כְּהִשְׁעִין אָב תַּחַת עֵץ סֻכָּה / וְנִצָּב לְהַאֲרִיחָם בְּנֶפֶשׁ חֲשֻׁכָּה
לְבַדָּיו שָׁמַר בְּלוּד קַו בְּקַו לְמָסְכָּה / וְעָמַד וְגָז וּפָסַח בַּעֲדָם לְסוֹכְכָה:

כי״י: כבמגן (צ גם בקרובה ׳אוימחי״) נוסף גפ||
1 תחתית גפ| עץ: צל ממ׳ חס׳ הע״| בסוכה **זחכמפגפ**| להאריח מ׳| חשוכה **זחנ חשקה ך חפצה ד** 2 לבניו **צגפ** ולדיו **כ**| שָׁמַר **ד**| קו בקו: קו לקו **ף** קו בקור **פ**| חס׳ **צ**| למשכה **חפ׳פ״ר** למושכה **הזע״** למסוכה **צ** לסוككה **ף**| ועמד: **וענה ד**| וגז:

1 אלים כהשעין אב תחת עץ סוכה וכו׳ אברהם שאמר למלאכים ״והשענו תחת העץ״(בראׁ׳ יח, ד). **וניצב להאריחם עמד** עליהם להאכילם (לחת להם ארוחה, ל׳ ירמ׳ מ, ה) **בנפש חשוכה** ר״ל בנפש נמוכה, כעבד בפני רבו (כנראה רומז הלשון למשלי כב, כט ״כל יחיצב לפני חשוכים״), וי״ג חֲשׁוֹכָה, ופירושו אינו ברור. **2 לבדיו שמר בלוד קו בקו למסכה** גמל הקב״ה לבניו (כדיו, ע״ש ישע׳ טז, ו) במצרים (לוד מופיע בפיוט לפעמים כתואר למצרים, כנראה ע״פ בראׁ׳ י, יג ״ומצרים ילד את לודים...״ — לודים זוהו ע״י ר׳ סעדיה גאון בתרגומו עם תושבי תניס) להגן עליהם, מדה כנגד מדה — ׳למסכה׳ חידוש הפייטן ע״פ השם מְסָך (שמות כז, טז ועוד) במשמעות ׳מגן׳, גם להלן עמ׳ 122 ׳לסוككי למסכי׳ — הכל ע״פ מאמר חז״ל המובא לעיל עמ׳ 100 בקרובה ׳אוימחי׳. משלש, 17, בצורה מקוצרת ויק״ר ל״ד ח׳ עמ׳ תשפד ׳מי הוא שעשה חסד עם מי שלא היה צריך חסד, אברהם עם מלאכי השרת...וראה מה פרע הקב״ה לבניו, המן והבאר והשליו וענני כבוד מקיפין עליהן״. **ועמד וגז** פי׳ ועבר (ל׳ תהל׳ צ, י).

עַל כִּי תוֹעִים לִמֵּד תִּעוּב מַסֵּכָה / וּמָאַס רַהֲבֵי גְוִיָּה וְנֶעֱמְתָה־לוֹ יִסְכָּה
זָכָה בְּכֵן גִּזְעוֹ שְׁלֹל דָּת נְסוּכָה
בְּרוּחַ קָדְשׁוֹ (נ״א הַקֹּדֶשׁ) סֻכּוֹת כְּמוֹ הוֹרָם סָכָה:

5 רִגֵּל גְּבִיר אַחִים וְסָע פַּעֲמַיִם סֻכּוֹתָה / וּמֵאֲרַמִּי וְשֵׁעִיר בַּעֲדוֹ סַכּוֹתָה
בְּכֵן חֲנִיטָיו סָעוּ רֵאשִׁית סֻכּוֹתָה / וְשִׁבְעַת חֲזִיזֵי מֶשִׁי עֲלֵימוֹ סִכַּכְתָּה:

יָדְאוּ חוֹרֵבָה עֲדָיִם מְקֻשָּׁרִים / עֲנוּנִים סְכוּכִים כְּעַל כַּנְפֵי נְשָׁרִים
רֶגֶשׁ שְׁנָאנִים חָזוּ מְאֻשָּׁרִים / שֶׁבַע מְחִיצוֹת טְכוּסוֹת וְלֶחֶם מְחַשְּׁרִים:

וגן (י) מ׳ 3 כי: כל **ף** | גויה: גוה **גפ** גיא **הע״** גרים **זפ״** | וְנֶעֱמְתָה **הע״ת**°**כך** ונמת ז | לו חס׳ **כ**[1] 4 בכן: בן **וגפ** לכן **ף** כן **ת**[10]**כממ׳נפ** | לגזעו **ת**°**גפ** | שלול **דת**: לאכול **מ׳** | הקודש **דזחפ׳פ״רף** 5 גבור **ו** | סע **צ** | לסוכתה **גפ** | מארמי **כרמ׳נ** ומאדומי **צ** | ומשעיר **דכרממ׳נ** | בעדו חס׳ **ף** 6 חניכיו **פצף**גפ | סוככתה **גפ** סכתה **דהוצ** 7 ידעו **ה** ידאדרו **צ**[1] | עדי **כ** | ענונים **ורגפ**: כעננים **כ** ענינים **ת**[10] עננים שאר כי״״ | על **גפ** 8 שאננים **גפ** | הם (הוס׳) חזו **ר** | שבעת **ז** | טכוסות: תכוסות **כפ** סכוכות **ופ׳פ״ת**°**רצף** סככות **ח** סוככות רוו״ה חוסטות **גפ** | ולחם: חלים **גפ** לחם **מ׳** | מחשירים **גפ** 9 בהלו **גפ** | עננים **פ״** |

ופסח בעדם לסוككה ע״ש ישע׳ לא, ה ״גנון והציל פסוח והמליט״. **3 על כי תועים לימד תיעוב מסכה** לפי האגדה הידועה (כ״ר לח, יג עמ׳ 361 ואילך ובמקבילים) לימד אברהם את האנשים לחעב את הצלמים. **ומאס רהבי גויה** כנראה משמעותו גסות רוח וגאוה (רי״מ שמאס בכטחון גדולי מצרים, או רואים כאן רמז למה ששלח את הגר המצרית מאתו, ורוו״ה פירש שמאס זרוע בשר, ר״ל שלא שם מבטחו באדם, ורחוק הוא). **ונעמתה לו יסכה** וניתנה לו לעמיתו שרה הנקראת יסכה (עי׳ סדר עולם רבא, סוף פרק ב׳: ׳ליסכה שהיא שרה, ולמה נקרא שמה יסכה שהכל סוכין בה...ד״א יסכה שהיתה סוכה בנבואה, שנא׳ (ברא׳ כא, יב) כל אשר תאמר אליך שרה...׳). **4 זכה בכן גזעו שלול דת נסוכה** זרעו זכה לשאת לשלל לו את התורה שהיא מראש ומקדם נסוכה ע״ש משלי ח, כג ״מעולם נסכתי מראש מקדמי ארץ״. **סכות** להביט. **כמו הורם סכה** אברהם. **5 ריגל** הלך. **גביר אחים** יעקב. ע״ש ברא׳ כז, כט. **וסע פעמים סוכותה** ע״ש ברא׳ לג, יז ״ויעקב נסע סוכותה ויבן לו בית״. ודרשוהו בב״ר עח, טז (עמ׳ 936) ׳כמה שנים עשה אבינו בבית אל...י״ח חדש סוכות ובית וסוכות׳ (סוכות לקיץ ובית לחורף ושוב סוכות לקיץ), ועי׳ במקבילים ובבבלי מגילה יז, ע״א. **ומארמי ושעיר בעדו סכותה** הצלח אותו מלבן הארמי ומעשו. **6 בכן חניטיו סעו ראשית סוכותה** בניו נסעו ראשית לסוכות (שמות יב לז). **ושבעת חזיזי משי עלימו סיككתה** שבעת ענני כבוד שהגינו על בני ישראל ביציאת מצרים (ספרא אמור פרק יז ׳למען ידעו דורותיכם...ר״ע אומר ענני כבוד היו׳ — כידוע נתקבלה דרשה זו בהרבה מדרשים. כגון במכילתא בשלח פתיח׳ עמ׳ 1א. במד״ר יד, כ, ועי׳ מה שהובא לעיל עמ׳ (10), והלשון ע״ש יחזק׳ טז, י ״ואכסך משי״. שדרשוהו על ענני כבוד (תנחומא תצוה א. שהש״ר ד, יב). **7 ידאו** טסו, עפו (ל׳ דבר׳ כח, מט). **חורבה** להר סיני. **עדים מקושרים** לפי אגדת חז״ל (תנחומא תצוה יא) ׳כשעמדו ישראל על הר סיני ואמרו כל אשר דבר ה׳ נעשה ונשמע מיד חככן הקב״ה ושלח לכל אחד ואחד מהם שני מלאכים והיה אחד חוגר לו זיינו ואחד נותן לו עטרה בראשו׳ (בצורה שונה פסיקתא רבתי י דף לז ע״א. כא, דף קב ע״ב ועוד). **ענונים** מכוסים ומוגנים בעננים. **סכוכים** ל׳ סכך. **כעל כנפי נשרים** שמות יט, ד. **8 רגש שנאנים חזו מאושרים** המאושרים, שהם בני ישראל, ראו אספת מלאכים. **שבע מחיצות טכוסות** שעניני הכבוד היו מסודרים בהן, ע״פ אגדת חז״ל (תנחומא כמדבר כ, במד״ר א, ב) ׳...ובזכות אהרן הקפתי אתכם ענני כבוד, שנ׳ (שמות יג, כא) וה׳ הולך לפניהם יומם. וכתיב (תהל׳ קה, לט) פרש ענן למסך. שבעת עננים היו מלמעלה ומלמטה ומד׳ רוחות העולם ואחד הולך לפניהם...׳. **ולחם מחשרים** ומורידים להם לחם מן השמים (מחשרים, ל׳ חשרת מים, ש״ב כב, יב). אגדה כזאת שכני ישראל ראו בחורב מלאכים מורידי לחם אינה ידועה לנו מהמדרשים שכידינו, ו׳לחם׳ נראה כחשוד, ונראית יותר גירסת קטע הגניזה: ׳חלים ומחשירים׳. **9 כהילול עניו** בעניני הכבוד המהוללים ובקטע הנ״ל הגירסא בהלו (ל׳ איוב כט, ג), ר״ל כשהאירו העננים. וי״ג

בְּהִלּוּל עֲנָנָיו הַסְכִּיכָן בֵּין סְכָךְ לִסְכָךְ / וַיִּתְיַצְּבוּ תַּחְתָּיו כְּמִתַּחְתִּית סְכָךְ
10 יִדְּעָם תַּכְנִית שֵׁכֶן אֵיךְ יְהִי מְסֻכָּךְ / וּבְתַכְנִיתוֹ לְבָנוֹן מוּכָן לִסְכָךְ:

קָצַב בֵּין קֹדֶשׁ לְקֹדֶשׁ * / תֵּת בֹּדֶל מִמְּסָךְ
מְחִיצוֹת לִסְכַּךְ / בְּפָרֹכֶת הַמָּסָךְ:

לִכְרוּבֵי סְכָכִים / כַּפֹּרֶת סוֹכְכִים
מִשָּׁם רוּחַ סָכִים / וְצוּר עִמָּם מַסְכִּים:

15 יִקְרוּ שָׁמָּה סְכוֹת / שְׁלוֹשׁ פְּעָמִים בַּסֻּכּוֹת
רֶמֶז לְשַׁלֵּשׁ בְּכָל סֻכּוֹת / דְּפָנוֹת מְסֻבָּכוֹת:

רִצּוּי דַּת הַשּׁוֹאֲבָה שָׁאֲבוּ / חָקוּק בָּהּ חָשְׁבוּ
כְּמוֹ בְּסִין קָשְׁבוּ / בַּסֻּכּוֹת תֵּשְׁבוּ:

הסכיכן: הרכיכן **דהוחע״פ״ת**° **כנ** הוסכן **ף** הוסککו **פצ** הורککו ממ׳ הורککה **ך** חס׳ **גפ** | בין סכך חס׳ **ף** | בין סכך לסכך: מסכך לסכך **זר** סכך לסכך **כממ״נ** לכין סֶכֶך לִסֶכֶך **גפ** מסכך לסכך **הע״פ״** | תחתיו: חס׳ **צ** בתחתית **פ** בתחתית **ההר הע״** | כמתחתית: כמו תחתית **גפ** כבתחתית **הוע״פ״פצף** 10 שכן: משכן **וח**°**נ** חס׳ **ד** | יהא **גפ** יהו **מנ היא צ** | **ותכניתו ר** ובתכנית **ות**°**כף** | לבנין **צ** | מוכן חס׳ **צ** 11 בין: כו **ף** | לקדש חס׳ **ע״** | גודל (!) **פ** | למסך **ר** 12 לסוכך **חגפ** לסיכך **ו** | ופרוכת **ח** פרכת **מ** 13 לכרובים **הפ״רממ״נ** למול כרובים **פצף** | סککים: סککוכים **פ״רממ״נ** סוککים **ף** | ککפורת **ף** | סککים **ו** מסוککים **ף** 14 ומשם **וכרמ״נפצ** | יסכים **פ״רמ״** ויסכים **צ** 15 סֻכּוֹת **מנגפ**: סוכות שאר כי״י | שילוש **זכמגפ**: בשילוש **ף** שלוש שאר כי״י | פעם **זחפף** 16 רמז: דפנות הוס׳ **צף** | מומסכות **גפ** ממוסכות **כנ** ממסכות **ח** סוککות **צ** מסוککות **ופ** דפוסים 17 רציון **חת**°2 רצון **גפצ** | השואבה: שואכה **וע״** חס׳ **הפצף** שם הוס׳ **ת**° | שאבו שאבה **גפ** 18 כמו בסין: וכסין **צ**

׳בטילול׳, פי׳ בכיסוי. **הסכיכן** וי״ג ׳הרכיכן׳, והענין אחד. 10 **ידעם** הודיע להם. **תכנית שכן** תכנית המשכן (ל׳ דכר׳ יב, ה ״לשכנו תדרשו״), ר״ל בתורתו מסר להם את סדרי המשכן. **ובתכניתו לבנון מוכן לסכך** בית המקדש, ע״פ דרשת חז״ל ספרי רברים כח ׳והלבנון, זה בית המקדש, שנא׳ (ירמ׳ כב, ו) גלעד אתה לי ראש הלבנון, ואומר (ישע׳ י, לד) והלבנון באדיר יפול. ולמה נקרא שמו לבנון, שמלכין עונותיהון של ישראל...׳. 11 **קצב** קבע המקום. **בין קדש לקדש * תת בודל ממסך** להבדיל בהבדלת מסך (הפייטן חידש ׳ממסך׳ מהמלה ׳מסך׳ והפועל המחודש ׳מסך׳, עי׳ לעיל 2), ע״ש שמות כו, לג ״והבדילה הפרכת לכם בין הקדש ובין קדש הקדשים״. 12 **מחיצות לסכך** כנראה בצורת המקור על דרך השלמים לסִכָּך, או בבנין פיעל לְסַכֵּך (במקום לְסַכֵּךְ). **בפרוכת המסך** ל׳ שמות לה יב ועוד, ונראה שהמשפט נמשך. 13 **לכרובי סککים/כפורת סוککים** ע״ש שמות כה, כ ״והיו הכרובים פורשי כנפים למעלה סוککים בכנפיהם על הכפרת...״. 14 **משם רוח סכים** מביטים את רוח הקודש השורה כמשכן. **וצור עמם מסכים** להתוועד אתם, שנא׳ ״ונועדתי לך שם״ (שמות כה, כב). ורוו״ה פי׳ רוח כלשון צד ומחיצה, והמלים ׳וצור עמם מסכים׳ כרמז שהמחיצין הלכה למשה מסיני הן, ורחוק הוא. 15 **יִקְרוּ** (כ״ה כבי״י)...**סכות שילוש פעמים בסכות** החשיבו למצוא שם ג׳ פעמים ׳בסכות׳, פעמיים בכתיב חסר (כסכת) ואחת בכתיב מלא (בסכות), כדאיתא בירוש׳ סוכה א, א דף נב, ע״א והוא המקור לקביעת מספר ג׳ דפנות הסוכה. 16 **מסוککות** מחוברות. 17 **ריצוי דת השואבה שאבו** את מצות ניסוך המים בחג שאבו ג״כ מידיעת התורה ע״פ הרמז של האותיות מי״ם המיותרות במלים ונסכיהם (במד׳ כט, יט) ונסכיה (כט לא) כמשפטם (כט, לד) כדאיתא בספרי במדבר קנ. **חקוק בה חשבו** ראו בו רמז לניסוך המים מן התורה. 18 **כמו בסין קשבו בסכות תשבו** כמו ששמעו בסיני (ומפרשים ראו בו רמז לשיטת ״יש אם למקרא״, ומסופק הוא).

בק"ק לא אמרו פיוט זה

על פיוט זה עיין 'מחזור לימים נוראים' כרך א' עמ' לג-לד. — **א** 3870

אֵל נָא לְעוֹלָם תֵּעָרֵץ וּלְעוֹלָם תֵּקָדֵשׁ / וּלְעוֹלְמֵי עוֹלָמִים תִּמְלוֹךְ וְתִתְנַשֵּׂא
הָאֵל מֶלֶךְ נוֹרָא מָרוֹם וְקָדוֹשׁ / כִּי אַתָּה הוּא מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים:

* * *

מַלְכוּתוֹ נֶצַח / נוֹרְאוֹתָיו שִׂיחוּ / סַפְּרוּ עֻזּוֹ ** / פָּאֲרוּהוּ צְבָאָיו **
קַדְּשׁוּהוּ רוֹמְמוּהוּ / רֹן שִׁיר / שֶׁבַח תֹּקֶף / תְּהִלּוֹת תִּפְאַרְתּוֹ:

כי"י: ככמגן אבל חסרים **זמ'** (חסר דף) **נ**; נוסף **ף**"||
2 המלך **ף**| נורא חס' **ו**[1]| מרום נורא **ו**[2]**פ'פ**"| וקדוש כאן סוף הפיוט **ף**" 3 פארו **ד** 4 קדשוהו... שבח: קדשו ורוממו שמו ברון שיר ושבח **ף**| ורוממהו **ך**| ושבח **רך** רוו"ה| תהלת **ך**

1 **אל נא לעולם תוערץ** ע"ש חהל' פט, ח "אל נערץ בסוד קדושים רבה".

סימן: א"ב. בתים בני ג' טורים. בין הבתים חוזרים שני משפטי־פזמון; גם להם ג' טורים ומסתיימים ב'קדוש'. על משפטי הפזמון בכותרות עיין 'מחזור לימים נוראים' כרך א' עמ' לד. — **א** 5768

לְסוֹכְכִי לְמָסְכִי / לְנָסְכִי בְּנִסְכִּי / בִּנְסִיכַת קָדוֹשׁ:
לְחַדְּשִׁי רִאשׁוֹן כְּמֵרִאשׁוֹן / לִנְצוּרֵי כְּאִישׁוֹן
אֲהַלֵּל בְּלָשׁוֹן / לְמָרוֹם וְקָדוֹשׁ:

כי"י: **דהוזחע"פ'פ"רת°; כרמנ; פ; ף**"||
כותרת 1 למסכי: למוסכי **פ**| לנסכי: לסומכי **פ**| בנסכי: בנָסכי רוו"ה לנסכי **פ**| בנסיכת: בניסוך נסכי **פף**"
כותרת 2 לחדשי... כמראשון: וחדשו בראשון **פף**"| נצורי **ך**| אהלל **זחפ'רת°נ**: להעריץ **כ** להלל שאר כי"י| בלשון: בפה ולשון **ה**[2]**ף**" רוו"ה אחרון וראשון **פ**" לאל אחרון וראשון **כ**| למרום וקדוש **הזחפ'דנ**: קדוש שאר כי"י

כותרת 1: **לסוככי למסכי** כנראה מצטרף לקריאה 'אל נא' שקדמה לו, ור"ל אני מחפלל ומבקש לסוככי, פי' להגן עלי. למסכי, פי' לשים עלי מסך, עי' לעיל בפיוט הקודם 11. מה שבא אחריו קשה מאד להבין ופירושו אינו ניתן אלא להשערה, כי אין זה ברור למה רומז הפייטן ומה העז לחדש מבחינת הלשון. **לנסכי בנסכי** להחזירני למלכותי, ע"ש תהל' ב, ו "ואני נסכתי מלכי". בְּנִסְכִּי, ייחכן שר"ל בנסיכותי, וכן **בנסיכת קדוש**, שמא רמז למלכות המשיח. כותרת 2: **לחדשי ראשון** שיחדש אותי הקב"ה הנקרא ראשון, והוא ע"פ מאמר חז"ל ויק"ר ל טז (עמ' תשיג) [= ב"ר סג ח עמ' 687. פסיקתא דר"כ דף קפה ע"א-ע"ב=עמ' 416. ועוד] 'בזכות ולקחתם לכם ביום הראשון הרי אני נגלה לכם ראשון. ופורע לכם מן הראשון. ובונה לכם ראשון ומביא לכם ראשון. אני נגלה לכם ראשון, שנא' (ישע' מא, ד) אני ה' ראשון. ופורע לכם מן הראשון, זה עשו הרשע, דכתיב ביה (בר' כה, כה) ויצא הראשון אדמוני. ובונה לכם ראשון, זה בית המקדש, דכתיב ביה (ירמ' יז, יב) כסא כבוד מרום מראשון. ומביא לכם ראשון, זה מלך המשיח. דכתיב ביה (ישע' מא, כז) ראשון לציון הנה הנם'. **כמראשון** כמראשית. או ככחודש ראשון (ניסן) בו נגאלו ממצרים. **לנצורי כאישון** ישראל, ע"ש דבר' לב, י.

אָמְנָם מִצְוָה גוֹרֶרֶת מִצְוֹת / בְּזֹאת אֲשֶׁר בְּאֵבֶיהָ תּוֹרוֹת קְצוּבוֹת
גְּזֵרוֹת חֻבְּרוּ לָהּ לְצַוּוֹת: לסוككי

דֹּרֵשׁ יוֹם־זֶה לְיַחֲסוֹ רִאשׁוֹן / הוּא חֲמִשָּׁה־עָשָׂר וְהֻנְקַב רִאשׁוֹן
וּכְדֵי לְבַשְּׂרֵנוּ כִּי־מָחֹל רִאשׁוֹן: לחדשי

5 זִכְרוּ סוֹף־שָׁנָה וְהוּא תְּחִלַּת־שָׁנָה / חַג הָאָסִיף תְּקוּפַת הַשָּׁנָה
טוֹב יָדִין־בּוֹ נִזְלֵי שָׁנָה: לסוككי

יִקָּחוּ לִשְׁמוֹ אַרְבַּעַת מִינִים / כְּלוּלִים בְּחוּרִים וּמְזֻמָּנִים
לְהַלֵּל בָּם כְּבְעֻגָּב וּבְמִינִים: לחדשי

מֵהוֹד הָדָר הַמְהֻדָּר / נֶאְדָּר וְנֶהְדָּר בַּהֲדָרוֹ לְהַדֵּר
10 סוֹד אֶדֶר יִקָּר בְּכֶתֶם פָּז לְאַדֵּר: לסוككי

עֲנַף עֵץ־עָבֹת חֲפוּת מִבַּחוּץ / פּוֹנוֹת לְכַוֵּן־לֵב מִבַּיִת וּמִחוּץ
צָפוּי לְכַפֵּר בְּעַד לֵב שָׁחוּץ: לחדשי

1 מצוה: מצוות ד| גוררות דע"| מצוות: מצוה רמנ למצוות ו 2 גזרות: מצות הוס' פף 3 ביום זה ה 4 וכדֵיי פ| לבשרנו: בו הוס' ף| מחול כמ| ראשון: לנצורי כאישון פף 5 זכרון רוו"ה| הוא ך והיא ף| וחג ו 7 בחורים: כתורים ופף 8 הלל ו| כם חס' ז| כעוגב הוע"פ'רפף| ומינים חנ 9 מהוד: מהודר פ'פ" מהדרים ה מהודרים ף| הדר המהודר: מהודר הדר וכך מנ והדר המהודר זר הוד והדר ה כהוד והדר פ"ף מהדר הדר ת° הדר פ'| נאדר: נאור דזכמנ נהדר ונאדר פף| ונהדר: והדר נ חס' ף| בהדרו: בהדר דזפ'רף בהודר ו[1] בהודו פ בקודש הע" 10 היקר מ[2]| מכתם ף 11 חפות: חפוץ פ' חופות ו[1]| לכון:

1 אמנם מצוה גוררת מצוות בשינוי ע"פ מאמר חז"ל (אבות ד, כ) שמצוה גוררת מצוה, וכאן פירשו שסוכה גוררת אחריה מצוות אחרות, כגון ד' מינים הלל חבוט ערבה נסוך המים ראייה חגיגה ושמחה (וי"ג 'מצות גוררות מצות', וכנראה 'מצות' כוללות סוכה ולולב אבל לפי ההמשך דובר כאן על מצות סוכה בלבד). **בזאת** כתורה, ע"ש דבר' ד, מד "וזאת התורה" וכו'. **באביה תורות קצובות** כפירותיה (ל' שה"ש ו, יא), ר"ל בפירושיה המקובלים, ישנם פרטים בשיעור וקצבה, כגון לבוד ודופן עקומה וכדומה. **2 גזרות חוברו לה לצוות** ר"ל גם גזרות שגזרו חז"ל (כך הבין ר"א כרלין, ומסתבר). **3 דורש יום זה ליחסו ראשון נדרש יום** ראשון של סוכות לסמן אותו ראשון (ויק' כג, מ) עי' המאמר המובא לעיל (לכותרת טור 2). **הוא חמשה עשר והונקב ראשון** עי' ויק"ר ל, ז עמ' חשד=תנחומא אמור כב [ל בובר] 'זה יום חמשה עשר ואתה אומר ביום הראשון [אלא ראשון לעונות]...אמר להן מלכא מה דאזל אזל, מן הכא נחל חושבנא'. ולפי זה ממשיך הפייטן **4 וכדי לבשרנו כי מחל ראשון** הקב"ה הנקרא ראשון מחל את הכל. **5 זכרו סוף שנה וכו'** עי' ירוש' ר"ה א, ב דף נו ע"ד 'כתוב אחד אומר וחג האסיף בצאת השנה (שמות כג, טז) וכתוב אחד אומר וחג האסיף תקופת השנה (שם לד, כב). אי זהו חדש שיש בו חג ותקופה ואסיף ושנה יוצא' בו...זה תשרי'. **6 טוב** הקב"ה. **ידין בו נזלי שנה** לפי המשנה (ר"ה א, ב) 'וכחג נידונין על המים'. ומכחינה זו הוא נחשב כתחילת שנה. **7 כלולים** מעוטרים (ל' כליל), וייתכן ג"כ שר"ל מושלמים, כלי פגם.**בחורים** מובחרים. **8 כבעוגב ובמינים**חהל' קנ, ד. והפייטן הולך ומפרט את ד' המינים. **9 מהוד הדר המהודר וכו'** עי' ספרא אמור פרק טז ד=ויק"ר ל, ח (עמ' תשו) 'הדר שטעם עצו דומה לפריו, זה אתרוג...הדר כאילנו משנה לחברתה...' **נאדר ונהדר בהדרו להדר** להדר להקב"ה שהוא נהדר עי' ויק"ר ל, ט (עמ' תשז) 'ד"א פרי עץ הדר. זה הקב"ה שכתוב בו (תהל' קד, א) הוד והדר לבשת'. **10 סוד אדר יקר בכתם פז לאדר** להדר את סוד אדר היקר (ל' זכרי' יא, יג), ואינו ברור למה רמז הפייטן — ייתכן שכוונתו לביהמ"ק ולאיזו דרשה שנעלמה ממנו, ור"ל להדר את ההמון שבביהמ"ק בדברי תורה. שהם 'כתם פז' כדרשת חז"ל שהש"ר ה, יא, וגם זה דחוק. **11 ענף עץ עבות חפות מבחוץ** עי' ויק"ר שם (ועי' ירוש' סוכה ג, ב דף נג, ע"ג) שענפיו חופין את עצו (כירוש' גורסין: את רובו). **פונות לכוון לב מבית ומחוץ** גם פיסקא זו אינה ברורה, וכן ההמשך **12 צפוי לכפר בעד לב שחוץ** ומה שפירשו המפרשים, כאילו ה'צפוי', היינו המגולה, הוא האתרוג הדומה ללב, וההדס מכוון את לבבם של ישראל לאביהם שבשמים, וכדומה, אינו מסתבר לא מבחינת הלשון ולא מבחינת התוכן, כי כנראה

קִיחַת לוּלָב וְעַרְבֵי נְחָלִים / רְגִילִים עֲנוֹת־בָּם שִׁיר הַלּוּלִים
שְׁקוּלִים הֵם כְּבִמְחוֹל חֲלִילִים: לסוككי

15 תְּפִיסַת שְׁלֹשָׁה הֲדַסִים וּשְׁתֵּי עֲרָבוֹת / שִׁיר לְהַסְלִיל לְרוֹכֵב בָּעֲרָבוֹת
אֶתְרוֹג וְכַף־תֹּמֶר יְחִידִים מִלְּמַעֵט וּמִלְּהַרְבּוֹת: לחדשי

לכיוון ת° לכיון נ חס׳ ד 13 לולבים ף|לענות נ|כם חס׳ פ|שירה כ שירי פ|והלולים פ״ת°דמף 14 הם: ושוים ומ|כמחוללי הזע״ כמחול ד כחוללי רפף״ ככמחוללים ו 15 תפיסת חס׳ כדמנ| שלושת ז שילוש ת°| ושתים ת°| להסליל: לסלסל דת°מ להלל הע״ף כם הוס׳ דוזחפ׳פ״דמ| ערבות פ׳ע״כך 16 תרוג (!) נ| יחודם ף״| מלהמעיט וכדמנ רוו״ה

מדבר הפייטן כאן על ההדס. כשם שדבר מקודם (10/9) על האתרוג, וממשיך (13) לדבר על לולב וערבה, וקרוב לודאי שהוא רומז לדרשה (כלתי ידועה לנו) העוסקת בכפרת חטאים ע״י ד׳ המינים, דומה למה שהביא כקרובה ליום א׳, סילוק 19 ואילך (לעיל עמ׳ 108). וגו״ל שצ״ל 11 חופות, ושיעור המשפט הוא ענף עץ עבות (=עלי ההדס), החופות מבחוץ על אילן ופונות לכל הכיוונים, ראוי לכפר בעד לב שחוץ, ר״ל בעל גאוה (ל׳ ׳שחץ׳ איוב כח, ח: מא, כו). 13 **קיחת לולב** ר״ל בזמן קיחת לולב וכו׳. **שיר הילולים** לקרוא את ההלל. 14 **שקולים הם כבמחול חלילים** ד׳ המינים משמשים בשעת ההלל כחלילים בשעת מחול וכן לעיל שו׳ 8. 15 **תפיסת שלשה הדסים וכו׳** ר״ל בזמן תפיסת המינים, והענין הוא ע״פ ויק״ר ל, ח (עמ׳ תשז) [ועי׳ ג״כ ירוש׳ סוכה ג, ד דף נג, ע״ג] ׳ר׳ ישמעאל אומר פרי עץ הדר אחד וכפות תמרים אחד וענף עץ עבות שלשה וערבי נחל שתים...׳. **שיר להסליל בם לרוכב ערבות** ע״ש תהל׳ סח, ה ״סלו לרוכב בערבות״. 16 **אתרוג וכף תמר יחידים** דינם שיבוא רק אחד מכל מין. **מלמעט** אי אפשר להביא פחות **ומלהרבות** ואסור להביא יותר.

בק״ק צרפת אמרו פיוט זה

סימן: משה בר יצחק חזק. — ב 333

בְּצֵאתִי מֵחֶדֶק מְסוּכָה / גַּרְתִּי בַּסֻּכָּה / מֵחֹרֶב הֱיוֹת נְסוּכָה / קָדוֹשׁ:
מִצְוַת סֻכָּה מְעֻטֶּרֶת קְרָמִים / לְבָרֵךְ בָּהּ כָּל שִׁבְעַ[ת] הַיָּמִים
אֲפִלּוּ נִכְנַס בָּהּ מֵאָה פְּעָמִים:
שִׁפֵּר יִפְעָתָהּ בְּצִיּוּר סְדִינִים / וְתָלָה בָּהּ פַּרְכִּילִים וַעֲטָרוֹת וּשְׁמָנִים
אָסוּר לְהִסְתַּפֵּק מֵהֶם עַד לָאַחֲרוֹנִים:
5 הַתְּנַאי אִם הִתְנָה עֲלֵיהֶם / הַכֹּל מְקֻיָּם לְפִי תְנָאֵיהֶם
וְאִם לָאוּ עַד לְמוֹצָאֵיהֶם:
בַּסֻּכּוֹת כָּל שִׁבְעָה יָדוּרוּ / תֵּשְׁבוּ כְּעֵין תָּדוּרוּ
שַׁחַר וָנֶשֶׁף בַּל יֵעָדְרוּ:

כי״י: צ||
1 קרמים: בזרמים? כי״י

כוחרת: **בצאתי מחדק** מסוכה מחוץ סבך קוצים, ע״ש מיכה ז, ד, וכוונתו ליציאה משעבוד מצרים או אולי מעשרת ימי תשובה. **מחורב היות נסוכה** (צ״ל סכוכה?) ע״ש ישע׳ ד, ו, והכל דברי כנסת ישראל. 1 **מעוטרת קורמים** בשטיחים ע״פ הברייתא בבלי סוכה י, ע״א שעוסקת בדיני נויי סוכה, ואולי יש לקרא בכ״י ׳בזרמים׳ והכוונה לגשמי הברכה שהם שכר מצוות ישיבה בסוכה. 2 **אפילו נכנס בה מאה פעמים** מברך כל פעם, בבלי סוכה מו, ע״א (ועל ׳אפילו מאה פעמים׳ עיין אוצר הגאונים סוכה, תשובות, עמ׳ 66). 3 **שיפר יפעתה**, יפיה (ל׳ יחז׳ כח, ז). **פרכילים** זמורות של ענבים, ל׳ הברייתא, סוכה י, ע״א. **ועטרות ושמנים** שם. 4 **אסור להסתפק מהם עד לאחרונים** עד יו״ט האחרון של חג (גם זה שם וכן השורה הבאה). 6 **למוצאיהם**

רַבֵּץ מַאֲכָל וּמִשְׁתֶּה בְּתוֹכָהּ / וְלַעֲשׂוֹתָהּ צֵל כְּהִלּוּךְ סֻכָּה
שְׁתַּיִם לְבָרֵךְ עַל כָּכָה:
יְכַבְּדוּהָ בְּמַצָּעוֹת וְכֵלִים לְתַלְלָה / וְלִישֹׁן וּלְשַׁנֵּן בְּמוֹעֲדָהּ סֶלָה
כָּל שִׁבְעָה יוֹמָם וָלַיְלָה:
צִוּוּי סֻכָּה דִּירַת קְבַע / לֵאמֹר לִגְמֹר לְזַמֵּר וְלִקְבַּע
וְתִקּוּנָהּ אַרְבַּע עַל אַרְבַּע:
חוֹג לָחוֹג חַג מוֹעֲדוֹת / לִגְמֹר אַרְבַּע עֶשְׂרֵה סְעוּדוֹת
לְקַיֵּם בּוֹ מִשְׁכְּנוֹת יְדִידוֹת:
קְבִיעָתָהּ רֹאשׁוֹ וְרֻבּוֹ וְשֻׁלְחָן / מַחֲזֶקֶת בְּהַכְשֵׁר לְהָבִין וּלְהַבְחֵן
לְזַכּוֹת נְשׂוּאִים מְנִי רָחֵם:
חַג הַסֻּכּוֹת תַּעֲשֶׂה לְךָ / מוֹל שִׁבְעַת עֲנָנִים לְסוֹכְכָה
חוּץ מִבַּיִת תְּהֵא סִכּוּכָהּ:
זֶמֶר לְהַלֵּל לְמַלֵּל / לְאַדֵּר לְסַדֵּר יוֹם וָלַיִל
לְגַבֵּר לְסַבֵּר מִלֵּל:
קְדֻשָּׁתָהּ תֶּעֱרַב בְּקֶרֶב הַמּוֹנַי / עָסֹק בָּהּ יְשִׁישַׁי וּזְקֵנַי
נָהוֹג בָּהּ סֵדֶר עִנְיָנַי:

מוצאי יו"ט אחרון. 7 **תשבו כעין תדורו** ל' הספרא אמור פרק יז, ה 'אין חשבו אלא כעין תדורו. מכאן אמרו אוכל בסוכה ושותה בסוכה' וכו'. 8 **שחר ונשף** בקר וערב. 9 **רבץ** ר"ל הבא. **ולעשותה צל כהלוך סכה** כנראה ר"ל הלוך בצל סוכה וכוונתו לדברי הברייתא, בבלי סוכה כח, ע"ב שמטייל בסוכה. 10 **שתים לברך** אולי רומז להלכה עתיקה שמברך על עשיית סוכה ועל ישיבה בה (סוכה מו, ע"א ועוד) ואולי כוונתו לברכה על המאכל וברכת "לישב בסוכה". 11 **במצעות וכלים וכו'** בברייתא שם כח, ע"ב, **לתללה** לרוממה, לכבדה. 13 **דירת קבע** לפי המשנה ב, ט. **לגמר** ללמוד, לומר גמרא (שם ברש"י ד"ה הא למיגרס ועיין בדקדוקי סופרים שם עמ' 86 הערה ע). לזמר כנראה ר"ל ללמוד בע"פ. **ולקבע** לפסוק הלכה, כל זה צריך אדם לעשות בסוכה לפי הברייתא והגמרא הנ"ל, לפי פירוש רש"י. 14 **ותקונה ארבע על ארבע** לפי פשטות הלשון רומז הפייטן לדברי רבי (בבלי סוכה ג ע"א) שסוכה שאין בה ארבע על ארבע אמות פסולה אלא שדעת רבי נדחתה ואין הלכה כמותו. ושמא הפייטן רומז להל' סוכה אחרות (ולא כרור לאילו) כגון נעץ ארבע קונדסין (סוכה ד, ע"ב) או דין דופן עקומה בארבע אמות (שם ד, ע"א) או דין רוחב נסרים בארבעה טפחים (משנה וגמרא יד, ע"א). 15 **חוג לחוג חג מועדות** הלשון אינה ברורה אך כוונתו לומר שאפשר לקשר (לחוג?) בין מועד (סוכות) למועד (שמיני עצרת) כדי **לגמור ארבע עשרה סעודות** לפי שיטת ר' אליעזר במשנה ב, ו. 16 **משכנות ידידות** ע"ש תהל' פד, ב. 17 **קביעתה** ההלכה שלה (עיין שורה 13) **ראשו ורבו ושלחן/מחזקת** משנה ב, ז. **בהכשר להבין ולהבחן** ר"ל מצווה היא להבין ולהכחין הלכות סוכה כאיזה מקרה ואופן היא כשרה. **ולהבחן** במקום 'ולהבחין' כגלל החרוז. 18 **לזכות** ע"י לימוד ידיעת ההלכות **נשואים מני רחם** ע"ש ישע' מו, ג. 19 **חג הסכות תעשה** לך דבר' טז, יג. **מול שבעת ענים** כנגד ז' עני כבוד. 20 **חוץ מבית תהא סכוכה** לפי כוונתו בפיוט זה על חשיבות לימוד הלכות סוכה, הוא מביא עוד הלכה שאסור שסוכה תהיה בתוך הבית (ברייתא סוכה ט, ע"ב). 21 **זמר להלל** הפייטן מתכוון לפיוטו. **לאדר** לשבח. **לסדר יום וליל** דברי תורה על הסוכה. 22 **לגבר לסבר** להגביר סברות (ושמא צ"ל 'לגמר' עיין לעיל שו' 13). 23 **קדושתה** של הסוכה. **עסוק בה** בהלכותיה. 24 **נהוג בה** לפי הלכותיה. **סדר עניני** שסידרתי בפיוט דלעיל.

סילוק

בתים שארכם אינו אחיד, מהם מחורזים בחרוז מבריח ומהם מסתיימים במלה אחת חוזרת. — כ 189

וּבְכֵן לְךָ תַעֲלֶה קְדֻשָּׁה. כִּי אַתָּה קָדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל וּמוֹשִׁיעַ:

כִּי אֶקַּח מוֹעֵד / לָבֹא לְקֵץ וּלְמוֹעֵד
כְּמֵאָז לְדַבֵּר מֵאֹהֶל מוֹעֵד / לֵישֵׁב בְּהַר הַמּוֹעֵד
בְּיַרְכְּתֵי צָפוֹן בְּקִרְיַת מוֹעֵד / קְדוֹשִׁים בְּתוֹכָהּ לְוַעֵד
לְמוֹעֵד מוֹעֲדִים וַחֲצִי מוֹעֵד / לְהִתְהַלֵּךְ בְּתוֹכָם וּלְהִוָּעֵד
5 לְהוֹשִׁיבָם בְּאֹהָלִים כִּימֵי מוֹעֵד / וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד
וְסֻכָּה תִּהְיֶה לְצֵל יוֹמָם לְעֵד / כְּמֵלִיץ מַגִּיד יֹשֶׁר טוֹב תָּעֵד
עַל כָּל שֶׁקַּיִם מִצְוַת סֻכָּה לְהָעֵד / וְכָל שֶׁשְּׁמָרָהּ יָבֹא וְיָעֵד
וְאָנֹכִי הַיּוֹדֵעַ וָעֵד:

כִּי עַמִּי קִיְּמוּ מִצְוֹתֶיהָ / בְּמִדּוֹתֶיהָ וּבְקִצְבוֹתֶיהָ
10 בְּאֲמוֹתֶיהָ וּבְמִחְיְצוֹתֶיהָ / בְּדָפְנוֹתֶיהָ וּבְמַצֵּבוֹתֶיהָ
בְּסִכּוּכֶיהָ וּבְצִלְלוֹתֶיהָ / בְּבִיאוֹתֶיהָ וּבִיצִיאוֹתֶיהָ

כי״י: **דהוזחע״פ״רת**° ; **כ** (עד שו׳ 85) **רמנ** ; **ף** ; **גן** (רק שורות 1-9)||

כותרת: **אתה**: הוא הוס׳ **נ**

1 לקץ מועד **פ״** **2** כמאז: בו הוס׳ **ע״** | באהל **ף** | לשב **גן** | מועד **הוחפ״פ״כנף** **3** ירכתי **ח** | קרית **החע״פ״כרמנ** | בתוכו **כ** בתוכם **זרף** בה **ח** | להיוועד **כרמנ** **4** בתוכם: בתוכה **דע״מנ** בתוכו **כ** **5** ולהושיבם **ו** | באהליהם **פ״כ** | לפניו חס׳ **הזפ״כמ** **6** יומם חס׳ **ז** | וכמליץ **ד** | מגיד חס׳ **ר** | יושר מגיד **פ״דנ** **7** שקים: אשר קיים **גן** | וכל: מי הוס׳ **ף״ף** | **ששמרה**: **ששימרה גן** שומריה **הפ׳** **8** אנכי **מ** **9** וכקצבותיה **גן** וכקצותיה **הזחפ״כדף** **10** וכמצבותיה: וכמשבצותיה **פ׳** **11** וכצילותיה

יצירת הפייטן כתוכה בצורת נאום ה׳. **1 כי אקח מועד** ל׳ תהל׳ עה, ג. **2 כמאז לדבר מאהל מועד** ע״ש ויק׳ א, א. **לישב בהר המועד** ע״ש ישע׳ יד, יג. **3 בירכתי צפון שם.** **בקרית מועד שם** לג, כ ״חזה ציון קריה מועדנו״. **קדושים** ישראל. **בתוכה לועד** לקבץ. **4 למועד מועדים וחצי מועד** דני׳ יב, ז, וזה קץ הגאולה. **להתהלך בתוכם** ע״ש ויק׳ כו, יב. **ולהיועד** ע״ש שמות כה, כב. **5 להושיבם באהלים כימי מועד** ע״ש הושע יב, י. **וענתה השירה הזאת לפניו לעד** דבר׳ לא, כא. וכנראה ר״ל התורה עצמה תעיד על ישראל שקיימוה. **6 וסוכה תהיה לצל יומם לעד** ישע׳ ד, ו. **כמליץ מגיד יושר** ע״ש איוב לג, כג ״מליץ אחד מני אלף להגיד לאדם ישרו״. **טוב תעד** חליץ טוב. **7 על כל שקיים מצות סוכה להעד** בולט דמיון הביטוי למאמרו של ר׳ יהושע בן לוי (בכלי ע״ז ב ע״א) ׳כל מצות שישראל עושין בעולם הזה באות ומעידות אותם לעולם הבא׳...ולמאמרי פסיקתא דר״כ עמ׳ 452, 454, 455 ׳כל מי שמקיים מצות סוכה בעוה״ז...׳. **וכל ששמרה יבוא ויעד** ע״י פסיקתא דר״כ עמ׳ 452 (=בבלי ע״ז ב, ע״א) ׳לעתיד לבוא מביא הקב״ה ספר תורה מניחה בחיקו ואומר כל מי שעסק בזה יבא ויטול שכרו׳. וכנראה ר״ל ויעד על עצמו שקיים. **8 ואנכי היודע ועד** ע״ש ירמ׳ כט, כג. **9 כי עמי קיימו מצותיה** של הסוכה. **ובקצבותיה** מקביל ל׳במדותיה׳. ר״ל במדות הקצובות לסוכה גדולה וקטנה (בצורה הלשונית של ἐν δὲ ἀνοῖν. וכן גם הלאה). (וי״ג וכקצותיה, ר״ל עד היכן מגיעה הסוכה, והענין אחד הוא.) **10 באמותיה ובמחיצותיה** כנראה רמז על גובה המחיצות שלא תהיינה יותר מכ׳ אמות. **11 בסיכוכיה ובצללותיה** בסכך הנותן צל (צללות, דוגמת הצורה המקראית ׳צללים׳ (שה״ש ד, ו). ויש שחקנו ׳צלותיה׳, ואין צורך בכך). **כביאותיה וביציאותיה** כשנכנסים לתוכה וכשיוצאין ממנה. והדינים

בִּגְדֵרוֹתֶיהָ וּבִפְרִצוֹתֶיהָ / בַּחֲגִיגוֹתֶיהָ וּבַעֲלִיצוֹתֶיהָ
וְזָר לֹא יִהְיֶה בְּמוֹצָאוֹתֶיהָ / וְנֵכָר לֹא יַעֲבֹר בְּתוֹצָאוֹתֶיהָ
וְעָרֵל לֹא יִשְׁתַּף בִּמְחִיצוֹתֶיהָ / וְגוֹי לֹא יִרְמֹס חֲצֵרוֹתֶיהָ
15 וּלְאֹם לֹא יַעֲרֵב בְּחוּצוֹתֶיהָ / כִּי אִם עֲמוּסֵי נוֹצְרֵי מִצְוֹתֶיהָ (נ״א עֵדוֹתֶיהָ)
וְגַם לֹא יָפֵרוּ מוֹעֲצוֹתֶיהָ / בְּלֵב שָׁלֵם יָשׁוּבוּ בִּקְצוֹתֶיהָ

[וּכְנֶפֶשׁ טוֹבָה יָבוֹאוּ חֲצֵרוֹתֶיהָ]

עַתָּה יָבוֹאוּ עַמִּי לִקְצוֹתֶיהָ
כְּמוֹ הֵם לְבַדָּם דִּגְלוּ מִשְׁבְּצוֹתֶיהָ / כֵּן בָּדָד יִשְׁכְּנוּ בִּרְבִיצוֹתֶיהָ
לָתֵת לָמוֹ שְׂכַר מְרוּצוֹתֶיהָ / לְקֵץ סֻכַּת אֵל לְרַצּוֹתֶיהָ
20 לְעֵת חִלּוּק אַרְצוֹתֶיהָ / בְּאֹרֶךְ מִפְּאַת קֶדֶם לִקְצוֹתֶיהָ

דהוחע״פ״רכ| בביאותיה וביציאותיה חס׳ **פ״** ועוד כי״י 13 יהיה במוצאותיה: ירמוס **חצירותיה כ**| במוצאותיה: במועצותיה **רמ**| לא יעבור... 14 וערל חס׳ **פ׳** 14 וגוי... **חצרותה** חס׳ **פ״**| ירמוס חצרותיה: יהיה במועצותיה **ך**| בחצרותיה **פ״ת°ף** ריו״ה 15 חס׳ **פ״**| ולאום... בחוצותיה חס׳ **ז**| ולאום: וגם **ד**| יעורב **דהע״פ׳**| עמוסי **זדמנף**: עמוסיו שאר כי״י| אשר נוצרי **ו** אשר נצרו **מפף״**| מצותיה: עדותיה **ז** חס׳ **פ׳**| וגם... מועצותיה / כי אם... מצותיה **ה** 16 וגם לא יפרו חס׳ **פ׳**| וגם לא: ולא **ף** כי לא **ה**| **הפרו הע״כמפף״** יופרו **נ** יפרדו **ך** יפלו **ד**| ממועצותיה **ר** מוצאותיה **ך**| ישובו: יבואו **דהוע״** חס׳ **ף**| בקצותיה **הז**: לקצותיה **חרכנ** חצרותיה **וע״** בקצוותיה שאר כי״י| המוסגר הוס׳ **הוחע״ך**| יבואו: ישובו **הע״**| חצרותיה: קצוותיה **וע״** קצאותיה **ה** 17 יבוא **רנ**| עמים **ף** 18 וכמו **ר**| הם: כי הם **פ׳** כן **ו**| לבדם חס׳ **דומ**| כן: כמו הם **ד** וכן **מ** בטח הוס׳ **כ** 19 למו: להם **זפ׳**| לקץ: לכן **מ**| סכת: שלם הוס׳ **ר**| אל: צל **זף**| לְרַצּוֹתֶיהָ **ד**| לקץ... לרצותיה: אחר שו׳ 20 **וזפ״רנ** 20 לעת... ארצותיה חס׳ **ע״פ׳**| ארצותיה: כי (חס׳ **ופ״כך**) כשורות (בשורות **וכך**) הכרם (חברים **וכך**) להוצאותיה (לחצותיה **וכך** לחוצותיה **פ״**) הוס׳

הכרוכים בזה. 12 **בגדרותיה ובפרצותיה** כשרפנותיה גודרות כשלמותן או כשיש פרצות פוסלות אותה. **בחגיגותיה** בחגיגת החג. **ובעליצותיה** כשמחותיה. לפי מה שנא׳ (דבר׳ טז, יד) ״ושמחת בחגך״, (שם טז, טו) ״והיית אך שמח״. 13 **וזר לא יהיה במוצאותיה** ר״ל אינו יהודי אין לו חלק במצוה זו, כי היא מסורה לישראל. שנ׳ (ויק׳ כג, מב) ״כל האזרח בישראל ישבו בסכת״. והפייטן הולך ומכאר רעיון זה בהרחבה. כמוצאותיה: פירוש המלה אינו ברור. י״מ שכר המצוה, היינו תוצאותיה, וי״מ גבולותיה. **ומסתבר יותר הפירוש האחרון לפי המשך הפיוט הכולל מונחים מקבילים. ונכר... 14 וערל...וגוי... כולם כינויים לשאינו** יהודי. **לא ירמוס חצרותיה** ע״ש ישע׳ א, יב. 15 **ולאום** ר״ל כן אומה אחרת. **לא ייערב בחוצותיה** ע״ש משלי יד, י ״ובשמחתו לא יתערב זר״, ר״ל לא יקח חלק בה. **כי אם עמוסי ישראל**, ע״ש ישע׳ מו, ג ״העמוסים מני בטן״. **נוצרי מצותיה** וי״ג ״עדותיה״, ע״ש תהל׳ קיט, כב. 16 **מועצותיה** ייחכן שר״ל מועצות על הכשר סוכה. 17 **עתה יבואו עמי לקצותיה** הבטחת ה׳ שיקבלו שכר קיום המצוה, כשישובו לגבולם בימות המשיח. 18 **דיגלו משבצותיה** כנראה מתכוון הפייטן לקישוטי הסוכה העשויים לנוי. **בדד ישכנו** (ל׳ דבר׳ לג, כח) ר״ל ישראל ישכון בארצו בלי עובדי ע״ז, שנא׳ (דבר׳ לב, יב) ״ה׳ בדד ינחנו״ וכו׳. **ברביצותיה** במנוחה, ל׳ צפ׳ ג, יג ״ורבצו ואין מחריד״. 19 **שכר מרוצותיה** השתדלויותיה, שהם רצים לקיים את המצוה (כלשון המשנה, אבות ד, ב, ״הוי רץ למצוה קלה״). **לקץ סוכת אל לרצותיה** לרצותו — הפייטן אינו מדקדק ביחוד בכינויים — לימי הקמת סוכת דוד (עמוס ט, יא). הנקראת כאן סוכת ה׳, בירושלם. וי״ג סוכת צל, ע״ש ישע׳ ד, ו ״וסוכה תהיה לצל יומם מחורב״, שדרשוהו ג״כ לימות המשיח. 20 **לעת חילוק ארצותיה...חריצותיה** עי׳ דרשת חז״ל ספרי האזינו שטו (עמ׳ 357) ״ד״א ה׳ בדד ינחנו, עתיד אני להושיב אתכם נוחלים מסוף העולם ועד סופו. וכן הוא אומר (יחזק׳ מח, ב) מפאת קדים עד פאת **ימה אשר אחד** (שם, ו) **מפאת קדים** ועד פאת ימה ראובן אחד (שם, ז) **מפאת קדים** ועד פאת ימה יהודה אחד. מה תלמוד לומר אשר אחד ראובן אחד יהודה אחד, שעתידין ישראל לטול אורך מן המזרח למערב על רוחב עשרים וחמשת אלפים קנים שיעורם

וְעַד יָם אוֹקְיָנוֹס לְמַצְוֹתֶיהָ / בְּרֹחַב שִׁבְעִים וַחֲמִשָּׁה מִיל חֲרִיצוֹתֶיהָ
כְּשׁוּרוֹת הַכֶּרֶם לְחַבְּרָם לְתוֹצְאוֹתֶיהָ
גְּבוּל כָּל שֵׁבֶט וְשֵׁבֶט כַּדְּ יַעֲלוּ בִּנְפִיצוֹתֶיהָ:

וְאָז בַּת קוֹל תֵּצֵא בָּאָרֶץ הַזֹּאת / עַל הַר גְּבוֹהַּ לְבַשֵּׂר בְּשׂוֹרָה זֹאת
כָּל שֶׁקְּיֵם מִצְוָה זֹאת / יָבוֹא בְּנֹעַם צוּרוֹ חֲזוֹת
25 לִשְׁקֹד דְּלָתוֹת וְלִשְׁמֹר מְזוּזוֹת / לְהַבִּיט וְלָשׁוּר נֵס עַל זֹאת
יְשׁוּעוֹת עֲלִיזוֹת / עַל כָּל כָּבוֹד חֲפוֹת מְזוּזוֹת
חֲפוֹת בְּחֲפוֹת בְּחֲלִיוֹת אֲחוּזוֹת / עַד כִּסֵּא כָּבוֹד מָאֲחָזוֹת
לְיוֹשֵׁב עַל־כִּסֵּא בְּיָפְיוֹ חֲזוֹת / בְּמַחֲזוֹת הַמְּצֻחְצָחוֹת בְּחֵשַׁע מַחֲזוֹת
וְכָל אֲשֶׁר תָּדִיר לַעֲשׂוֹת זֹאת / יִזְכֶּה לֵהָאֵמֵר לוֹ כָּזֹאת
30 אַשְׁרֵי אֱנוֹשׁ יַעֲשֶׂה־זֹּאת / יֵחָשֵׁב לוֹ כְּשָׁמַר כָּל־הַתּוֹרָה הַזֹּאת

ופ״כדמף| קדמה **ף**| לקצותיה **מ** 21 עד **ך**| למצוותיה: למוצאותיה **ך** חס׳ **ף**| כרחב... חריצותיה חס׳ **ת**°| חריצותיה **זע״ רדף** רש״י ורוו״ה: ארצותיה **חכמנ** לחצותיה **ו** מרוצותיה שאר כי״י 22 חס׳ **כדמ**| הכרם: חברים **דפ״נ**| לחברם: לה **ר** חס׳ **דפ׳ ת**°**נ**| כך: כן **זח** חס׳ **פ׳**| יעל **ת**| כנפרוצותיה **נ** 23 ואז... הזאת חס׳ **ע״**| ואז חס׳ **כך**| וכת קול **כרנ**| לארץ **פ׳** 24 מצות סוכה זאת **זפ״נ**| חזות **וז**: לחזות שאר כי״י 25 להביט חס׳ **כ**| נס על זאת חס׳ **דזחע״רתף**| נס: ולשוועם הוס׳ **מ**| עלי **פ״** 26 ישועות עליזות: ישועה זאת **פ׳פ״** גם ישועות עליזות **ת**° חס׳ **וכך**| כל חס׳ **פ׳ת**°| כבוד חס׳ **ז**| חפות מזוזות חס׳ **ת**°| מזוזות: ומזוזות **ו** אחוזות **ד** גנוזות **כ** 27 חפות... אחוזות: חס׳ **ז**[1] אחרי 28 חזות **ו**| בחפות: מחופות **ף**| בחוליות חס׳ **פ׳ת**°**כרמ**| אחוזות: חרוזות **דהוחע״פ״רף**| עד: ועד **דהוחר** ועל **פ״**| כסא כבוד: פני כסא (הכסא זר כבוד חס׳) **הוזפ״רת**°**כרמנ**| הכבוד **ד**| מואחזות **ו** מאחיזות **ת**° 28 ויושב **זחרפף״**| כיופיו: יופיו **ה** כיופי **פ׳** בחילה כיופיו **ך**| חזות **הזע״רת**°**מ**: לחזות שאר כי״י| במחזות: במחזהת°**כ** בחבנית **ומ** חס׳ **ז** 29 תדר **ו** ידור **ף**| לו: בו **מ** 30 ויחשב **פ׳**| לו חס׳ **כ**| כשומר **מ**| תורה **וח**| זאת

שבעים וחמשה מיל׳ ועי׳ רש״י יומא דף סז, ע״א **ורש״י ליחזק׳** מח, א. 21 **ועד ים אוקיינוס למצותיה** להרחיב את הגבול (כנראה למצותיה במקום למצותה) עד הים התיכון. **חריצותיה** חלקי הארץ. 22 **כשורות הכרם** בחלוקה בין השבטים כל החלקים יהיו שוים כשורות הכרם (וי״ג כשורות חברים, ר״ל כישיבת חכמים, והענין אחד הוא). **בנפיצותיה** בחלוקת הארץ לשבטים. 23 **על הר גבוה** ע״ש ישע׳ מ, ט. 24 **כל שקיים מצוה זאת** דומה למה שדרש ר׳ לוי (פסיקתא דר״כ עמ׳ 455) ׳כל מי שמקיים מצות סוכה בעולם הזה אף הקב״ה מושיבו בסוכתו של לויתן לעתיד לבא׳ וכו׳. **בנועם צורו חזות** ע״ש תהל׳ כז, ד. 25 **לשקוד דלתות ולשמור מזוזות** ע״ש משלי ח, לד ״אשרי אדם שמע לי לשקד על דלתתי יום יום לשמר מזוזת פתחי״. **להביט ולשור נס על זאת** ע״ש ישע׳ יח, ג ״כנשא נס הרים תראו״. (ויש שאינן גורסין ׳נס על זאת׳, ושמא זה עיקר.). 26 **ישועות עליזות** ישועות משמחות. **על כל כבוד חופות** ע״ש ישע׳ ד, ה. 27 **חופות בחופות בחוליות אחוזות** אחת נקשרת לשניה עד שתגענה לכסא הכבוד. 28 **ליושב על כסא ביפיו חזות** ע״ש ישע׳ לג, יז ״מלך ביפיו תחזינה עיניך״. **במחזות המצחצחות בחשע מחזות** עי׳ ריק״ר א, יד (עמ׳ לא) ׳כל הנביאים ראו מתוך חשע אספקלריות...ומשה ראה מתוך אספקלריה אחת...כל הנביאים ראו מתוך אספקלריה מלוכלכת...ומשה ראה מתוך אספקלריה מצוחצחת׳, ועי׳ ג״כ רש״י ליחזק׳ מג, ג, בו נמצאות ט׳ לשונות של ראייה: כפי הנראה מתאר הפייטן את הנבואה לעתיד לבא כתמונת ט׳ אספקלריות מצוחצחות. 29 **לעשות זאת** לקיים את מצות סוכה. 30 **אשרי אנוש יעשה זאת** ישע׳ נו, ב. **יחשב לו כשמר כל התורה הזאת** כלשון אחר בספרי דברים קמ ׳כל זמן שאתה עושה סוכה מעלה אני עליך כאילו אתה עושה לגבוה׳, וכתנחומא אמור כב (=תנחומא בובר ל דף נא, ע״ב) ׳אני מעלה

וּמִי שָׁמַע כָּזֹאת / וּמִיי הָיְתָה זֹאת
וַאֲחַשְׁבָה לָדַעַת זֹאת / וְהִיא נִפְלָאת בְּעֵינַי זֹאת
עַד אָבוֹא לְיוֹשְׁבֵי פְּרָזוֹת / וְאֶשְׁאֲלָה לְזִקְנֵי מִי זֹאת
מָה אֶתְּנָן עַם שׁוֹמְרֵי מִצְוַת סֻכָּה זֹאת
35 וְהֵם יְשִׁיבוּנִי תְּשׁוּבוֹת עַזּוֹת / וְיַרְאוּנִי צְפוּנוֹת גְּנוּזוֹת
רַב טוּב הַצָּפוּן בְּבֵית גְּנָזוֹת / לְבַעֲלֵי סֻכָּה יְהוּ נִבְזָזוֹת:

וּמֵחַיִל אֶל חַיִל יִצְעָדוּ / וּמִסֻּכָּה לְסֻכָּה יִוָּעֲדוּ
וּמֵאֹהֶל אֶל אֹהֶל יוּעָדוּ / בְּסֻכָּה אֲשֶׁר יִצָּמֵדוּ
בְּסֻכַּת שָׁלֵם יֵצָּמֵדוּ / בְּסֻכַּת עֲמָקִים יֵמָּדֵדוּ
40 בְּסֻכַּת צִלְצָל יִעָדֵדוּ / בְּסֻכַּת סְבִיבָיו יְחֻדָּדוּ
בְּסֻכַּת מַלְכָּם יִתְוַעָדוּ / בְּסֻכַּת צְפוּנוֹ יָאֻחָדוּ

וחפ״ 31 ומי...כזאת חס׳ **חפ׳** | מי **ופ״נף** | כזאת: ומי (או מי **ך**) ראה כזאת הוס׳ **רף** | ומאת (מאת **ף**) יי **ופ׳פ״רמנ** 32 **ואחשבה לדעת זאת** חס׳ **ף** 33 ליושבות **ך** ליושבת **כ** ליושב **ת°נף** | מי: מה **ף** חס׳ **ך** 34 מה אתנן חס׳ **ך** | עם חס׳ **הזחע״פ׳נף** | מצות חס׳ **וחפ׳פ״רכרמנ** | במקום כל השורה מה שכר לנו לשמור סוכה זאת **ף** 35 ישיבו **דזפ׳פ״ת°מנף** | ויראוני: (טוב הוס׳ **ף**) **הצפון** הוס׳ **הע״רת°ף** | צפונות: מצפונות **זפ׳פ״רת°כרמ** במצפונות **ף** במצפוני **הע״** מצפוני **ו** | צפונות גנוזות חס׳ **ח** 36 רב... גנוזות חס׳ **דזמ** | ורב **הופ׳רת°כדנ** | סכות **ו** | יהו רק **ד** | נגנוזות **ז** 37 יוועדו **מ** נועדו **פ׳** 38 ומאהל לאהל **ד** | בסכה... יצמדו חס׳ **פ״** | בסכה אשר: כמו בסכה **ף בה** הוס׳ **הע״** תחתיו הוס׳ **ח** בסכח כבוד **ות°רמנ** | יצמדו: יוצמדו **ר** נצמדו **ף** יועמדו **הע״** 39 יצמדו: יועמדו **ר** יתייעדו **ת°מ** יתוועדו **ך** | יִמָּדֵדוּ **ז** 40 צלצול **הע״** | ייעדו **נ** יעדו **ך** | יוחדדו **פ׳** יחדו **פ״** 41 כן בסוכת מלכם **ף** | מלכים **דוז**[1] **פ׳רת°מ** | יתועדו: יכובדו **נ** יזובדו **ך** יעודדו **ו** ינועדו **מ** יסעדו **ד** יבודדו **כ** יצעדו **פ׳** | צפונות ומ צפוניו **ת°** מצפוניו **ף** צפוני **ע״פ׳** |

עליכם כאילו אתם גומלים לפני״. 31 **ומי שמע כזאת** ל׳ ישע׳ סו, ח. **ומה׳ היתה זאת** תהל׳ קיח, כג. 32 **ואחשבה לדעת זאת** תהל׳ עג, טז. **והיא נפלאת בעיני זאת** (שם קיח, כג), ר״ל אני חמה על שכר מצות סוכה כמו שתמה שלמה על ד׳ המינים (ויק״ר ל טו עמ׳ תשיב. תנחומא אמור כ). 33 **עד אבוא ליושבי פרזות** ע״ש תהל׳ עג, יז ״עד אבוא אל מקדשי אל״, וזכר׳ ב, ח ״פרזות תשב ירושלם״. **לזקני מי זאת** לזקני ישראל, ע״ש שה״ש ג, ו; ח, ה ״מי זאת עלה מן המדבר״ וכו׳, שדרשוהו על ישראל או על תלמידי חכמים ובעלי תורה (במדרש שם). 34 **אתנן שכר** (ל׳ ישע׳ כג, יז ועוד). 35 **תשובות עזות נפלאות**. 36 **רב טוב הצפון** ע״ש תהל׳ לא, כ. **נבזזות** לקוחות כשלל. 37 **ומחיל אל חיל יצעדו** הצדיקים שזכו לכך (עי׳ לעיל 25-27). ע״ש תהל׳ פד, ח ״ילכו מחיל אל חיל״. והפייטן הולך ומתאר את עליתם ממדרגה למדרגה עד שמגיעים לחזות את השכינה. **ייועדו** יתקבצו. 38 **יועדו** גם הוא לשון קבוץ. **ייצמדו** יתחברו (ל׳ במד׳ כה, ג). 39 **בסוכת שלם** ע״ש תהל׳ עו, ג ״ויהי בשלם סוכו״. ר״ל בסוכת ירושלם של מעלה. **בסוכת עמקים יומדדו** ע״פ מה שדרשו פסיקתא דר״כ דף קפז. ע״כ=עמ׳ 454 ״כל מי שמקיים מצוה סוכה בעוה״ז אף הקב״ה נותן לו חלק לעתיד לבא בסוכתו של סדום, מה שהב״ה עתיד לחלק אותה לצדיקים שבטים שכמים, שנא׳ (תהל׳ ס, ח) ״אלהים דבר בקדשו אעלוזה אחלקה שכם ועמק סוכות אמדד...״. 40 **בסוכת צלצל יעודדו** בסוכת עור של לויתן, עי׳ פסיקתא דר״כ דף קפח ע״כ=עמ׳ 456 ״...מיד הקב״ה מה עושה, נוטל עורו של לויתן ועושה סוכה לצדיקים. רכת׳ (איוב מ, לא) **התמלא** בשכות עורו וכצלצל דגים ראשר. יעודדו, פי׳ יוחזקו (ל׳ תהל׳ קמו, ט). **בסוכת סביביו** שהם סביב לכסא הכבוד (ל׳ תהל׳ עו, יב ועוד). יחודדו ל׳ שמחה (כגון ״ויחד יתרו״, שמות יח, ט). 41 **בסוכת מלכם** ל׳ מיכה ב, יג (וי״ג בסוכת

בְּסֻכַּת נְאוֹת דֶּשֶׁא יֻבְדָּדוּ / בְּסֻכַּת מֵי מְנוּחוֹת יְכֻבָּדוּ
בְּסֻכַּת עֵץ חַיִּים יִתְיַסָּדוּ / בְּסֻכַּת שֶׁתַּחְתָּיו יֻסְעָדוּ
בְּסֻכַּת צִלְלוֹתָיו בְּחִיל יְסֻלְּדוּ
45 בְּמַעֲלוֹתָיו אֵל יְיַחֲדוּ / בְּעַרְבוֹתָיו זַר יְאַפֵּדוּ
בִּרְחוּבוֹתָיו יִתְרַפֵּדוּ / וְשִׁעוּר תְּפִיסוֹתָיו יִמְדָּדוּ:

חֲמֵשׁ מֵאוֹת שָׁנָה הֲלִיכוֹתָיו עֲלוּת / עֹבִי כָּרְתוֹ [עִקָּרוֹ] בְּזֶה קָו לְהַעֲלוֹת
אֲבָל מִנְיַן עֲנָפָיו אֵין בְּמִדָּה לְהַעֲלוֹת / וְעַל יוּבַל שָׁרָשָׁיו פְּעוּלוֹת
וְכָל מֵי בְרֵאשִׁית מֶנּוּ נִפְעָלוֹת / וּפְלָגִים נִפְלָגִים לְכָל תְּעָלוֹת
50 וְשֶׁבַע כִּתֵּי קֹדֶשׁ הַמְּעֻלּוֹת / תַּחַת סֻכַּת נוֹפוֹ מִתְעַלּוֹת
וּמִתַּחְתֵּיהֶם שְׁלִשִׁים מַעֲלוֹת / מִסְתּוֹפְפִים בְּצִלָּם בְּשִׁיר הַמַּעֲלוֹת

יחייחדו מנ 42 יכדדו **הע״** 43 יווסדו **זכרמ** יוסדו **ת°נ** ייסדו **ד** | אשר תחתיו **דז** 44 צלותיו **הע״** עליותיו **ת°ך** עליזותיו **כ** בעלולותיו **ו** | בחילה **ף** | יסולדו **ו** יוסלדו **פ״רמף** 45 במעלותיו: במעלות **רכ** בסוכת מעלותיו **ו** | אל חס׳ **ת°** | במערכותיו **ע״פ׳ רמ** | זיו **ו** | יאופדו **דוזרנף** 46 מרחובותיו **ת°** | ושעורי **ף** | תפיסתו **וזפ״כרמנף** | יומדדו **זח** 47 עולות **ד** עַלות **הע״** עלות **ר** עָלות **ף** | ועובי **ך** | כרתו **ז**: קורות **כנ** וקורותיו **ו** | עיקרי **ז** עיקר **כנף** עיקרו **ו** | בקו זה **ד** | להעלות **החע״פ׳ת°ף**: לעלות שאר כי״ 48 מנין **חף**: קצב שאר כי״ | מדה **רכך** | לעלות **הע״** | יובל: ישלח הוס׳ **הזע״כנ** | פעולות: לעלות **ף** בעלות **ו** 49 וכל: ועל **ת°** מימי **פ׳** ימי **ו** | מפעלות **ת°** | ופלגים **חפ׳מנף**: פלגים שאר כי״ | נפלגים: מתפלגים **וזפ״ת°כמנ** מפלגים **ך** | בכל **ת°מ** וכל **ו** 50 חס׳ **ד** | קדושים **הוזע״פ׳רמנף** קדשים **פ״** | סוכו **ומ** סוכתו **ף** | מתעלות: נפעלות **ר** 51 מתחתיהם **נ** | מסתופפים... המעלות

מלכים, ומסתבר). **בסוכת צפונו** כנראה ר״ל במקום רב טוב הצפון ליראי ה׳, ע״ש תהל׳ לא, כ. 42 **בסוכת נאות דשא...מי מנוחות** ע״ש תהל׳ כג, ב. **יובדדו** ישבו בדד. 43 **בסוכת עץ חיים** ל׳ בראׁ׳ ג, כד. ועץ חיים מסמל את חיי עד שבגן עדן. **בסוכת שתחתיו** תחת עץ החיים (דוגמת בראׁ׳ יח, ד ״והשענו תחת העץ״). **יוסעדו** יהנו מהסעודה הנערכת להם. 44 **בסוכת צללותיו** של עץ החיים **בחיל יסלדו** ע״ש איוב ו, י ״ואסלדה בחילה״. 45 **במעלותיו** של עץ החיים. **ייחדו** יהיו מיחדים את שמו. **בערבותיו** ל׳ ערבה ומישור, ע״ש ישע׳ נא, ג ״וערבתה כגן ה׳״. **זר יאפדו** יתקשטו. 46 **יתרפדו** ישכבו כרפידה מכובדת (ל׳ שה״ש ג, י ״רפידתו זהב״). **ושיעור תפיסותיו ימדדו** כדלקמן (יִמָּדֵדוּ, כן בכי״י, ע״ד השלמים במקום ״ימודו״. וי״ג ״ושיעורי תפיסתו יומדדו״, ומסתבר). 47 **חמש מאות שנה הליכותיו עלות** ר״ל לעלות אליו זה מהלך ת״ק שנה, עי׳ ב״ר טו, ו (עמ׳ 138) ״א״ר יהודה בר׳ אילעאי עץ חיים מהלך חמש מאות שנה וכל מי בראשית מתפלגין תחתיו...״. **עובי כורתו בזה קו להעלות** שם: ״ר׳ יודן כשם ר״י בר אילעאי לא סוף דבר נופו (ר״ל לא נופו בלבד) מהלך ת״ק שנה אלא אפילו כורתו (ר״ל עיקרו) מהלך ת״ק שנה״. בכי״י החליפו ״כורתו״ ב״עיקרו״ כי סברו שזה מתאים יותר. 48 **אבל מנין ענפיו אין במדה להעלות** שאין לו מספר קצוב. **ועל יובל שרשיו פעולות** ע״ש ירמ׳ ח, ח ״ועל יובל ישלח שרשיו״, שדרשוהו במדרש ויק״ר כב, י (עמ׳ חקכה) ״חני ר׳ שמעון בר יוחאי ונהר יוצא מעדן יובל שמו״. וייתכן שהפייטן כתב ״פעולות״ במקום ״פעולים״ ר״ל נעשים, בגלל החרח. וי״ג ״ועל יובל ישלח שרשיו (כלשון הכתוב) פְּעֻלּוֹת״, ר״ל כגורמי פעולת ההשקאה. 49 **וכל מי בראשית מנו נפעלות/ופלגים נפלגים וכו׳** עי׳ לעיל (47) ב״ר (שם) ״וכל מי בראשית מתפלגין תחתיו״. 50 **ושבע כתי קדש המעולות וכו׳** עי׳ ויק״ר ל ב עמ׳ תרצב, פסיקתא דר״כ דף קעט ע״ב=עמ׳ 405 ״ד״א שובע שמחות את פניך, אל תהי קורא כן אלא שבע שמחות, אלו שבע כיתות של צדיקים שהם עתידים להקביל פני השכינה״ (ועיין ג״כ ספרי דברים מז עמוד 105 [בשם ר׳ שמעון בן יוחאי], מדרש תהלים יא דף נא ע״א). 51 **ומתחתיהם שלשים מעלות וכו׳** עי׳ ספרי דברים (שם) ״ר׳ עקיבה אומר שיר למעלה אין כתוב כאן אלא שיר למעלות, שלשים מעלות זו למעלה מזו — כנראה הוא דורש אותו כל׳ מעלות — רבי אומר שיר למעלה אין כתוב כאן אלא שיר למעלות, ששים מעלות זו למעלה מזו׳ — כנראה דורש הוא את ל׳ הרבים כשתי פעמים שלשים. ומסתבר שהפייטן קיים את שתי הדעות זו אחר זו. גרם יש כ״י המשמיט את ענין ס׳ המעלות, וכנראה גם רש״י לתהל׳ קכא, א לא גרס אותו. **מסתופפים** ע״ש תהל׳ פד, יא

וְעַל גַּבָּם שִׁשִּׁים מַעֲלוֹת / זוֹ לְמַעְלָה מִזּוֹ עוֹלוֹת
וְעַד כִּסֵּא הַכָּבוֹד טָסוֹת וְעוֹלוֹת / בְּשִׂיחַ נְעִימוֹת שִׁיר לַמַּעֲלוֹת:

וְכָל אֶחָד וְאֶחָד לְפִי כְּבוֹדוֹ / בְּכָבוֹד וְהָדָר יִתֵּן הוֹדוֹ
בְּזִיו שְׁכִינָה יְיַחֲדוֹ / בְּמַרְאֵה פָנִים יְכַבְּדוֹ
בַּעֲשָׂרָה לְבוּשִׁים לְאַפְּדוֹ / בְּרִקְמָה וְעָתִיק לְרַפְּדוֹ
כְּמַרְאֵה הַקֶּשֶׁת לְחַסְּדוֹ / כְּמַרְאֵה הַנֹּגַהּ לְנַגְּדוֹ
כְּצֵאת הַשֶּׁמֶשׁ בְּעוֹדוֹ / אֲשֶׁר בּוֹ צַדְּקוֹ יְעִידוֹ
וּלְפִי הָרְשׁוּם בִּכְתַב יָדוֹ / וּלְפִי מַעֲשָׂיו וּמַעְבָּדוֹ
יְשַׁלְּמוֹ פְּעֻלָּה כְּמַעְבָּדוֹ:

יֵשׁ מִמֵּאָה אַמָּה קוֹמָתָם / כְּתַבְנִית הֵיכָל רִקְמָתָם
יֵשׁ מִמָּאתַיִם וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת תְּקוּמָתָם / [כֵּן] וְעַד תְּשַׁע מֵאוֹת הֲקָמָתָם

חס׳ ך | שיר ונ | מחעלות פ״ 52 ועל... מעלות חס׳ ך 53 ועד... ועולות חס׳ ך | הכבוד פ״ת°מ: כבוד שאר כי״י | בשיח: בשיר ת° נכח פ״ | נועם החע״ נועם ו | למעלות דהחע״פ״ במעלות שאר כי״י 54 בכבוד: בכבודו ת° 55 כמראה כ | לכבדו מ 56 ברקמה...לרפדו חס׳ ופ״ף | ועתיק: ומשי ת° יומין הוס׳ הע״ | כמראה...לחסדו 57 ברקמה... לרפדו מ 57 לחסדו: לרפדו פ״ 58 בו: בה הע״ | צדק ת° | ועידו מ 60 ישלמו: ישלם לו הע״ף ישלמו לו פ״ ישלמו למו חר | פעולה: פעלם ח כפעלו ר פעלו ף כמפעלו הע״ | וכמעבדו הע״ במעבדו ז ומעבדו ו כמעבדו ומעמדו ף 61 כמאה פ״כנ | קומתם/: יש הוס׳ ד | היכל: הטוב הוס׳ ך היטב הוס׳ כ | 62 יש חס׳ ף | ממאתים וחפ״ת°מ: כמאתים שאר כי״י כאמתים ף | תקומתם: קומתם דפ״כנ תרי קומתם ך | כן רק

״הסתופף בבית אלהי״. 52 **ועל גבם ששים מעלות...** כלשון ה״ספרי״. 53 **טסות ועולות** פורחות באויר (ל׳ איוב ט, כו ״כנשר יטוש עלי אכל״). 54 **וכל אחד ואחד** מן הצדיקים. **לפי כבודו** לפי מעלת השגתו יתן שבח והוד להקב״ה. 55 **בזיו שכינה ייחדו** הקב״ה יזכהו ליהנות מזיו השכינה שהצדיקים לע״ל נהנים ושבעים ממנה (מדרש תהל׳ מה, ד דף קלה ע״א). **במראה פנים** הוא זוכה לראות את פני ה׳. 56 **בעשרה לבושים לאפדו** לקשטו ע״י הקב״ה בעשרה לבושין שישראל מעטרין בהם את הקב״ה (דברים רבה כ לז, ובשינויים רבים בכמה מקורות אחרים, עי׳ מחזור לימים נוראים, תש״ל, א׳ עמ׳ 44). **ברקמה ועתיק לרפדו** לעשות לו רפיד יקר של רקמה ועתיק (ע״ש ישע׳ כג, יח ״ולמכסה עתיק״). 57 **כמראה הקשת** ע״ש יחזק׳ א, כח. **לחסדו** כנראה חידוש הפייטן מל׳ חֶסֶד, ר״ל לקשטו ולייפותו. **כמראה הנוגה** יחזק׳ שם. 58 **כצאת השמש** ע״ש שופט׳ ה, לא. **אשר בו צדקו יעידו** כנראה רמז למה שכתוב תהל׳ לז, ו ״והוציא כאור צדקך״, או ישע׳ סב, א ״עד יצא כנגה צדקה״, או למלאכי ג, כ ״וזרחה לכם יראי שמי שמש צדקה״, ור״ל כאור השמש יעיד צדקו עליו. 59 **ולפי הרשום בכתב ידו** עי׳ ספרי דברים שז (עמ׳ 345) ״כשאדם נפטר מן העולם באים כל מעשיו ונפרטים לפניו ואומרים לו כך וכך עשית ביום פלוני...אומרים לו חתום, שנא׳ (איוב לו, ז) ביד כל אדם יחתום׳ (בשינויים גם תנחומא כובר ברא׳ כט דף יא ע״א. ועי׳ ג״כ בבבלי תענ׳ יא ע״א). **ולפי מעשיו ומעבדו** ע״ש תהל׳ סב, יג ״כי אתה תשלם לאיש כמעשהו״. 60 **ישלמו פעולה כמעבדו** התחביר דוגמת ש״א כד, יט ״ישלמך טובה...״. תהל׳ לה, יב ״ישלמוני רעה תחת טובה״. 61 **והצדיקים שונים במעלתם** זה מזה (ספרי דבר׳ מז עמ׳ 105) **יש ממאה אמה קומתם/כתבנית היכל רקמתם** עי׳ תנחומא עקב ז ״ר׳ יהודה אומר עתיד כל אחד ואחד מישראל להיות גבוה מאה אמה, שנ׳ (תהל׳ קמד, יב)...מחוטבות תבנית היכל, ונא׳ (יחזק׳ מב, ח) על פני ההיכל מאה אמה׳ (בצורה שונה ספרא בחקותי פרק ג ז, ועי׳ ג״כ בבבלי סנהד׳ ק ע״א). 62 **יש ממאתים ושלש מאות...ועד תשע מאות הקמתם** עי׳ ב״ר יב ו (עמ׳ 104) ״קומתו מנין ואולך אתכם קוממיות (ויק׳ כו, יג) תני ר׳ חייא בקומה זקופה... ר׳ יודן אמר מאה אמה, ר׳ שמעון אמר מאתים, ר׳ אלעזר בר׳ שמעון אמר שלש מאות אמה, מנ׳ קוממיות, קומה מאה אמה מיות מאתים אמה, ר׳ אבהו אמר תת״ק אמה...״ (ועי׳ ג״כ

וּלְפִי שִׁעוּר תִּקּוּמָתָם / כֵּן תִּהֵא בָּאָרֶץ מַמְלַכְתָּם
יֵשׁ מֵהֶם מְלֹא הָעוֹלָם מַהֲלַכְתָּם / וּמִסּוֹף הָעוֹלָם וְעַד סוֹפוֹ הֲלִיכָתָם
יֵשׁ מִשִּׁשָּׁה עָשָׂר עוֹלָמוֹת מַלְכוּתָם / וְיֵשׁ מִשְּׁלֹשׁ מֵאוֹת וַעֲשָׂרָה מֶמְשַׁלְתָּם
וְיֵשׁ מִשְּׁלֹשׁ מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים וּשְׁלֹשָׁה שְׁלִיחוּתָם
וְשָׁלוֹם גָּדוֹל יֵשׁ בֵּינוֹתָם / וְשִׂנְאָה אֵין בְּמַחֲנוֹתָם
וְתַחֲרוּת אֵין בִּמְחִיצָתָם / וְאֵיבָה אֵין בַּהֲלִיכָתָם
וּפַלְגוּת אֵין בְּחֻפָּתָם / וְקִנְאָה אֵין בְּמִשְׁכְּנוֹתָם
וְשֵׁנָה אֵין בִּרְפִידָתָם / וּתְנוּמָה אֵין בִּרְבִיצָתָם
וְאָסוֹן אֵין בִּמְגוּרָתָם / וְדִמְעָה אֵין בְּעַפְעַפּוֹתָם
וְצָרָה אֵין בְּמַחְשְׁבוֹתָם / וְצוּקָה אֵין בְּטוּחוֹתָם
וְיֵצֶר רַע אֵין בְּלִבּוֹתָם / וְרֹעַ עַיִן אֵין בְּדִירָתָם
וּמִיתָה אֵין בִּמְדוּרָתָם / וּמַחֲלָה אֵין בִּגְוִיָּתָם
שָׂשִׂים כָּל־אֶחָד וְאֶחָד בְּנַחֲלָתָם / שְׂמֵחִים בְּמִפְעֲלוֹתָם
גָּלִים בִּירֻשָּׁתָם / רוֹנְנִים בְּפוּר חֶלְקָתָם
עוֹלְצִים בְּאָרְחוֹתָם / חָדִים אֶת־אֵל בְּחֶדְוָתָם:

דפוסים 63 כן... ממלכתם / ולפי... חקומתם ו| כן: כך פ׳| בארץ **החע״פ״פ״**: חס׳ ף בגיא שאר כי״י| מלכותם **דוחרמ** ממלאכתם **כך** 64 מהם: חס׳ **וזכרמנ** אחד ד אחד מהם פ״פ״ף|כמלא **רמנ**|עולם אחד **הע״כ**|הליכתם **ההרף**|מסוף **דופ״ת°כרנ** למסוף **הע״**| מהלכתם **הזע״ת°** הלכתם ר 65 יש... מלכותם חס׳ **דוז**| יש חס׳ ך| ויש... ממשלתם חס׳ **וזחת°כ**| ויש: יש דך| משלש מאות: עולמות הוס׳ ד| ועשרה: ועשר ה חס׳ **דנ**| ממשלותם מ ממלכתם ד 66 ויש: יש **הזרך** חס׳ ד| ושלושה: וששה **הע״ר**| שליחותם: שלוותם **ד¹פ״כרמנ** ממשלתם ד² 67 ושלום גדול יש: וכל שלווה זאת (יש ך) **רכרמנ**|יש חס׳ ז|במחנותם: ברפידתם ף 68 במחיצתם: ברביצתם ד במחשבותם נ| בהליכתם: בלכתם ת°מ בלבותם **כרנ**| ואיבה אין בהליכתם חס׳ ו 69 ופלוגות **הע״** 70 ותנומה אין ברביצתם חס׳ ו|ונומה **הע״**|ברביצתם: בעפעפותם ד 73 הרע ד|בלבותם: במשכנותם ף 75 חס׳ ד|וששים **כרנ**| במעלותם ובנחלתם **הע״**| שמחים במפעלותם חס׳ ו| בפעולתם **ז²רת°כרמנף** 76 גלים בירושתם חס׳ ד| וגלים ת°|

תנחומא בובר ברא׳ דף ז׳ ע״א). **63 ולפי שיעור תקומתם וכו׳ ... 64 יש מהם מלא העולם מהלכתם וכו׳ ... 65 יש מששה עשר עולמות מלכותם** לטורים אלה לא מצאתי מקבילים במקורות הידועים, וייתכן שהיו בידי הפייטן. **ויש משלש מאות ועשרה ממשלתם** כמאמר המשנה (עוקצי׳ ג, יב) ׳א״ר יהושע בן לוי עתיד הקב״ה להנחיל לכל צדיק וצדיק שלש מאות ועשרה עולמות, שנא׳ (משלי ח, כא) להנחיל אהבי יש (י״ש **בנימט׳** ש״י) ואוצרותיהם אמלא׳. **66 ויש משלש מאות ושלשים ושלשה שליחותם** גם לטור זה אין מקביל במקורות הידועים; מסורת דומה נמצאת באותיות דר״ע י׳ (ורטהיימר, בתי מדרשות מהד׳ שנת תשי״ג, עמ׳ שעג): ׳שלש מאות וארבעים עולמים עתיד הקב״ה להנחיל לכל צדיק׳. (הודיע לי ע״ז ש. אשכנזי). **67 ושלום גדול יש בינותם וכו׳** עי׳ ספרי דבר׳ מז עמ׳ 105 (וכן במקבילים) ׳לפי שיש מעלות זו למעלה מזו שומע אני יש ביניהם איבה שנאה קנאה ותחרות, תלמוד לומר (דני׳ יב, ג) ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד, מה כוכבים אין ביניהם איבה שנאה קנאה ותחרות כך צדיקים׳. רעיון דומה כמאמר רב (ברכות יז, ע״א) ׳העולם הבא אין בו...ולא קנאה ולא שנאה ולא תחרות אלא צדיקים יושבין ועטרותיהן בראשיהם ונהנים מזיו השכינה׳. הפייטן מאריך בתיאור מצבם המאושר של הצדיקים בעולם הבא. **68 ותחרות** ל׳ קנאה. **69 ופלגות** ל׳ מריבה. **70 ברפידתם** ל׳ שה״ש ג, י, ר״ל במשכנם. **ברביצתם** גם זה ל׳ משכב. **72 בטוחותם** ל׳ תהל׳ נא, ח, ר״ל בקרבם. **74 במדורתם** במדור שלהם (הצורה כלשון המשנה, אהל׳ יח, ז ועוד). **בגויתם** בגופם. **76 גלים**

וְהוּא יִתְהַלֵּךְ בְּתוֹכָם / עִמּוֹ לְסֻכּוֹ לְמָשְׁכָם
בַּעֲבוּתוֹת אַהֲבָה לְהַמְשִׁיכָם / בְּאֶבְרָתוֹ לְסוֹכְכָם
80 תַּחַת כְּנָפָיו לְסַכְּכָם / בְּסֵתֶר אָהֳלוֹ לְמָסְכָם
בֵּינוֹ לְבֵין מְשָׁרְתָיו לְתַוְּכָם:

וְיַנִּיחַ רוֹכֵב עֲרָבוֹת / וְיִחַן בְּתוֹךְ מַעֲלוֹת עֲרַבוֹת
בְּצֶדֶק קִיחַת שְׁתֵּי עֲרָבוֹת / וְאָתָה מֵרַכְּבוֹת אַלְפֵי רְבָבוֹת
לַעֲמֹד בֵּין הַדַּסֵּי עֲבוֹת / בְּצֶדֶק שְׁלֹשֶׁת אֲבוֹת:

85 וְיָרוּם כְּסֵא מִיֻּחָד / וְיֵשֵׁב עִם זִקְנֵי גוֹי אֶחָד
אוֹגְדֵי לוּלָב אֶחָד / וּמַעֲמִיתִים בָּם אֶתְרוֹג אֶחָד:

וְיֵאָתָיו בְּנֵי אָבוֹת שְׁלֹשָׁה / הַיְחוּסִים אוֹם מְשֻׁלָּשָׁה
יוֹתֵר מִקּוֹרְאֵי קָדוֹשׁ שְׁלֹשָׁה:

וגילים כרשותם כרמנ 77 עולזים ת°נ עליזים פ״ עליצים ח עולזים ועולצים ע״| וחדים כרמ| אל: יי כך 78 מתהלך ף| בתוכם חס׳ פ״| עִמו זכ ועמו מ| במושכם מ 80 לסככם בסתר אהלו חס׳ מ| לסככם: לסוכם ת° להסכיכם ף| בסתר חס׳ פ׳| כאהלו פ״| למשכם רנ לחסכם הוע״פ״ 81 לבין: ובין ופ׳רת°נף| לתמכם פ״ 82 וינוח ף| בערכות ך| ויחון פ׳פ״נ 83 בצדק...ערבות: אחרי עבות 84 ח|ואתה: ויתא חכף|מרכבות: מרכבות זף מרכבות מרכבות ח מרבבות ממרכבות ו׳מ מרכבות קדש פ׳ת° 84 אבות: ענפי עבות פ״נ ענפי עבות הוס׳ הע״כרמנ| כאן נקטע כ״י כ 86 ומעמידים ך| אתרוג אחד: ליי אחד ושמו אחד הוס׳ ף 88 ויותר ך|קודש ז! 89 לו: עליו הע״ 90 מרובעים ו מרובעות פ״ 91 ויחפץ

ל׳ גילה. **בפור** בגורל (אסתר ג, ז). 77 **עולצים** ל׳ ש״א ב, א ועוד. **חדים** שמחים (ל׳ ״ויחד״, שמות יח, ט). 78 **והוא יתהלך בתוכם** שנא׳ (ויק׳ כו, יב) ״והתהלכתי בתוככם״, ודרשו חז״ל בספרא (שם פרק ג׳) ׳...כך עתיד הקב״ה מטייל עם הצדיקים וצדיקים רואים אותו ומזדעזעים מלפניו. והקב״ה אמר להם לצדיקים מה לכם מזדעזעים מלפני הריני כיוצא בכם׳. **עמו לסוכו למשכם** וי״ג עִמו, ומסתבר. 79 **בעבותות אהבה להמשיכם** ע״ש הושע יא, ד. **באברתו לסוככם** ע״ש תהל׳ צא, ד. 80 **תחת כנפיו לסככם** שם. **בסתר אהלו למסכם** ע״ש תהל׳ כז, ה ״יסתירני בסתר אהלו״. **למסכם** לעשות להם מסך, להגן עליהם. 81 **בינו לבין משרתיו לתווכם** לעשות אותם מתווכים בין הקב״ה למלאכי השרת שאינן יכולים להכנס למחיצתן (עי׳ תנחומא בלק יד=תנח׳ בובר בלק, דף עג ע״א). 82 **ויניח רוכב ערבות** כנוי להקב״ה, ע״ש תהל׳ סח, ה ״סולו לרוכב בערבות״. המלה ערבות משמשת כנראה כו בזמן כנשוא למלה ויניח, ר״ל שהקב״ה יוצא מרקיע ה׳ערבות׳ וחונה במעלות הצדיקים (׳מעלות ערבות׳). 83 **בצדק קיחת שתי ערבות** ר״ל בזכות קיום מצות ד׳ מינים שאוגדין בהם ב׳ ערבות. **ואתה מרכבות אלפי רכבות** ע״ש דבר׳ לג, ב ״ואתה מרכבות קדש״, ר״ל מהמון המלאכים. 84 **לעמוד בין הדסי עבות** בין הצדיקים, ע״ש זכרי׳ א, ח ״והוא עומד בין ההדסים״, שדרשוהו על הקב״ה ויק״ר ל, ט (עמ׳ תשז), ובכבלי סנהד׳ צג ע״א איתא ׳ואין הדסים אלא צדיקים...׳ (והלשון ׳הדסי עבות׳ פירושו כנראה הדסים של עץ עבות). 85 **וירום כסא מיוחד** הקב״ה. **וישב עם זקני גוי אחד** עי׳ תנחומא שמות כט ״ר׳ אבין אמר עתיד הקב״ה להעמיד את זקני ישראל כנורן והוא יושב כראש כולם כאב ב״ד ודנין את עכו״ם שנא׳ (ישע׳ ג, יד) ה׳ במשפט יבוא עם זקני עמו ושריו. על זקני עמו ושריו אין כתיב כאן אלא עם זקני עמו ושריו. יושב עמהם ודנין לאומות עכו״ם...״. **גוי אחד** ישראל, ע״ש ש״ב ז, כג. 86 **ומעמיתים בם** ומצרפים (ל׳ עמיתו, ויק׳ ה, כא). 87 **ויאתיו** ויבואו (ל׳ תהל׳ סח, לב ועוד). **היחוסים אום משולשה** כהנים לויים וישראלים. 88 **יותר מקוראי קדוש שלשה** המלאכים.

וְיֵעָרֵב־לוֹ שִׂיחַ אֱמוּנִים / הַמְהַלְּלִים בְּאַרְבַּעַת מִינִים
מֵאַרְבַּע חַיּוֹת מְרֻבְּעֵי פָנִים:

וְיַחְפֹּץ בִּמְחוֹלְלֵי חֲמֵשֶׁת וְשֵׁשֶׁת / הַהוֹגִים חֲמֵשֶׁת וְעוֹרְכִים שֵׁשֶׁת
מֵהִלּוּל חֲתוּלֵי כַנְפֵי שֵׁשֶׁת:

וִיעוֹרֵר אַהֲבַת אֵיתָנִים / וְכִהוּן פְּאֵר חִתּוּנִים
הֱיוֹת לְמַעְלָה מֵהֶם נְתוּנִים / וּמְחִיצָתָם תְּהֵא מִבִּפְנִים
וּמִשְׁתַּעְשְׁעִים בִּיקָרָה מִפְּנִינִים / בְּצֵל שַׁדַּי לִפְנֵי וְלִפְנִים
וְאוֹתָם יִשְׁאֲלוּ שִׁנְאַנִּים / בְּסֻכַּת נְוֵה שַׁאֲנַנִּים
מַה פָּעַל נוֹצֵר אֱמוּנִים / וּמָה הוֹרָה בְּמְעוֹנִים
וּמַה גִּלָּה סוֹד לְנֶאֱמָנִים / וּמֶה חָשַׁף מִמַּצְפּוּנִים
וְהֵם יְבָאֲרוּ לָמוֹ חֵךְ צְפוּנִים / קוֹל רִנָּה וִישׁוּעָה אֲשֶׁר בָּם פּוֹנִים
כִּי הֵם יִהְיוּ רִאשׁוֹנִים / חֶרֶב פִּיפִיּוֹת שְׁנוּנִים
הַלֵּל בְּמִשְׁנֶה שׁוֹנִים / חֲדָשִׁים וְגַם יְשָׁנִים

חס׳ **החע״פ״** | ששת חס׳ **הע״** 92 מהלול **דהזחרמף**: מהלולי שאר כי״י | חיתול **נ** חתול **ך** 93 ויעור **ח** | וכהון: ויכהן **ף** ומהון **פ״** 94 נתונים: ניתנים **מ** נותנים **ף** פונים נתונים **פ״** | במחיצתם **מ** 95 בצל... ולפנים / משתעשעים... מפנינים **ו** | משתעשעים **דהוע״פ׳רדנ** | ביקרת פנינים **הע״דנ** | שדי: מחלוננים הוס׳ **הע״** | לפנים **מ** 96 שאננים: שנאנים **וף** 97 נוצר: אל **מ** | ממעונים **ז** מכפנים **מ** 98 סוד גלה **מ** | חשב ממעונים **פ׳** 99 הם **ף** | חיך: איך **ז** הס.**ת**° אור **פ׳** חקר **פ״** | אשר חס׳ **ר** | בם פונים: מצפינים **ת**°**מנף** | פונים: מונים **חפ׳פ״** 100 יהיו: היו **פ׳פ״** | פיפיות: כידים הוס׳ **זת**°**מף** 102 שירות **ו** דפוסים: שיר

ע״ש ישע׳ ו, ג. וזקני ישראל הם מיוחסים יותר ממלאכי השרת שאין רשאים לבוא במחיצתן, עי׳ לעיל 81. **90 מארבע חיות; מרובעי פנים** המתוארים ביחזק׳ א; ה, ו. **91 ויחפוץ במחוללי חמשת וששת** בישראל שנוהגין שמחת בית השואבה בחלילים חמשה או ששה ימים בכל שנה, לפי המשנה (סוכה ה, א ׳החליל חמשה וששה׳). **ההוגים חמשת ועורכים ששת** ההוגים בחמשה חומשי תורה ומסדרים ששה סדרי משנה. **92 מהילול חתולי כנפי ששת** יותר מהילול השרפים שהם בעלי שש כנפים (ישע׳ ו, ב). ׳חתולי כנפים׳ פי׳ מכוסי כנפים. **93 ויעורר אהבת איתנים** הלשון ע״ש שה״ש ב, ז ועוד. **וכיהון פאר חיתונים** תפארת כהונת עם ישראל (ע״ש שמות יט, ו) מזמן כלוליו, וכנראה ר״ל הקב״ה יעורר אצלו את אהבתו לישראל ואת זכר בחירתו. **94 היות למעלה מהם נתונים** באופן שיהיו עומדים למעלה ממלאכי השרת. **ומחיצתם תהא מבפנים** ואסורה למלאכים. **95 ומשתעשעים ביקרה מפנינים** כתורה, ע״ש משלי ג, טו. **בצל שדי** תהל׳ צא, א. **לפני ולפנים** לשון ירוש׳ סוף הוריות: ״יקרה היא מפנינים, אפילו משנכנס לפני ולפנים״. **96 שנאנים** כינוי למלאכים. **בסוכת נוה שאננים** ירושלים, ע״ש ישע׳ לג, כ. והמלאכים שאין להם גישה למחיצתן של הצדיקים שואלים **97 מה פעל נוצר אמונים** ע״ש במדב׳ כג, כג ״מה פעל אל״, תהל׳ לא, כד ״אמונים נוצר ה״. ועי׳ ירוש׳ שבת ו, ח ע״ד ׳ר׳ ברכיה בשם ר׳ אבא בר כהנא עתיד הקב״ה לעשות מחיצתן של צדיקים לפנים ממחיצתן של מלאכי השרת, ומלאכי השרת שואלין אותן ואומרים להן מה פעל אל׳. תנחומא בלק יד = תנחומא כובר דף עג ע״א ׳ומלאכי השרת שואלין אותן מה הורה לכם הקב״ה, לפי שאינן יכולין להכנס למחיצתן, שנא׳ כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל׳. **98 ומה גלה סוד לנאמנים** ע״ש עמוס ג, ז ״כי אם גלה סודו אל עבדיו הנביאים״. **ומה חשף ממצפונים** ומה גילה מסודות צפונים. **99 והם** הצדיקים **יבארו למו** למלאכים **חיך צפונים** דיבור צפון. **קול רנה וישועה** תהל׳ קיח, טו. **אשר בם פונים** שהם מתהלכים בתוכם. **100 כי הם יהיו ראשונים** לעסוק בתורת ה׳, היינו **חרב פיפיות שנונים** משוננים כתורה שנקראת חרב פיפיות (תהל׳ קמט, ו), עי׳ תנחומא (בובר) ברא׳ כה דף י ע״א ׳אין חרב אלא תורה, שנ׳

שִׁירוֹת וְתִשְׁבָּחוֹת מְשַׁנְּנִים / וְאַחֲרֵימוֹ זִיעַ חַיּוֹת נוֹתְנִים
בְּקוֹל רַעַשׁ מְנַגְּנִים / קָדוֹשׁ וּבָרוּךְ עוֹנִים
וְשַׂרְפֵי מַעַל עִם כְּנַף רְנָנִים / עוֹמְדִים מִמַּעַל וְרוֹנְנִים
105 מִמַּעַל לַכִּסֵּא מְרַגְּנִים הַגּוּנִים
לְיוֹשֵׁב עַל כִּסֵּא רוֹנְנִים / לְנַעֲרָץ בְּסוֹד קְדוֹשִׁים מְרַגְּנִים
פֶּה אֶחָד עוֹנִים / וְזֶה אֶת־זֶה מְכַוְּנִים
וְזֶה אֶל־זֶה מְצַיְּנִים / וְזֶה לָזֶה מְבִינִים
וְזֶה מִזֶּה מִתְכַּוְּנְנִים / וְזֶה אֶל זֶה קָרוֹא נְבוֹנִים
110 וְשִׁלּוּשׁ קְדֻשָּׁה לְקָדוֹשׁ נוֹתְנִים:

כַּכָּתוּב (עַל יַד נְבִיאֶךָ) וְקָרָא זֶה אֶל־זֶה וְאָמַר.

ואח"כ אומרים קדושה (עמ' 95). הש"ץ מסיים את החזרה ונוטלים לולב (עמ' 140).

שאר כי"י | ותוכחות ת° | ואחרימו: ואחרי כן ופ'ת°מף | זיע חיות: מחנות דפ"רדנ מלאכים וחפ'ת°מף | נוגנים דהזע"פ"רכנ | 103 רעש דנ: גדול הוס' שאר כי"י | קדוש וברוך עונים חס' נ 104 ושרפים מ | מעל: הקדש פ' | עם חס' ת°מף | ממעל: לרקיע הוס' ד | מרננים ד 105 רק וזפ'פ"ף | ממעל: מעל פ'ף | לכסא: הכסא פ' בסודם לנערץ הוס' פ" | מרננים חס' ופ' | הגונים חס' פ" 106 ליושב על כסא רוננים (מרננים ופ'ך) רק וזפ'דנ | לנערץ בסוד קדושים (בסודם וחפ'רף) מרננים (רוננים ופ' מחננים ר) רק וזחפ'רדף חס' שאר כי"י 107 עונים: וזה מבינים הוס' פ" | וזה... מכונים חס' וחפ" | את זה: אל זה ף 108 וזה... מציינים חס' דוזפ'ת°מנף | אל זה: את זה ך על זה ח | וזה: מזה פ' | לזה: את זה חך אל זה ת°ף 109 וזה... מתכוננים חס' ו | וזה מזה וזחפ'דף: זה אל זה שאר כי"י | מתכוננים: מתכוונים דנ וזה מזה מתכוונים הוס' ף | וזה אל זה: זה מזה ת°נ זה את זה דמ וזה לזה הע" | קראות פ"מ | מוכנים ף 110 שילוש ז | קדושות חפ" | נותנים: מכינים נ ומתנים הוס' ר שתים בראש חכם מכינים ואחת בראש מלכם משכינים בכינוי שם קדוש קוראים ומכנים הוס' ף

וחרב פיפיות בידם' (ועי' כ"ר כא ט עמ' 204. תנחומא ויחי יד.) 101 **הלל במשנה שונים** חוזרים ומהללים. **חדשים וגם ישנים** שה"ש ז, יד. 102 **ואחרימו זיע חיות נותנים** ישראל קודמים למלאכים, שהם מזכירים את השם אחר שני דברים ומלאכי השרת אחר שלשה דברים (מדרש תנאים לדברים עמ' 71. ועי' ספרי דברים שו עמ' 343, ועוד). 103 **בקול רעש** ע"ש יחזק' ג, יב. **קדוש וברוך עונים** ישע' ו, ג ויחזק' שם. 104 **כנף רננים** ל' איוב לט, יג. 105 **ממעל לכסא מרננים** מפני שחיות אינן יכולות להסתכל בזיו הכבוד (עי' מעשה מרכבה ג', ורטהיימר, כתי מדרשות, מהד' חדשה תשי"ב, עמ' נז). **הגונים** הצדיקים. 106 **לנערץ בסוד קדושים** תהל' פט, ח. 108 **מבינים** מלמדים. 109 **קרוא נבונים** לקרא מבינים, יודעים.

בק״ק צרפת אמרו סילוק זה

לסילוק שלושה חלקים, בכל חלק סימן א״ב ובסוף חתום גם שם המחבר אברהם.
לכל חלק חרוז מבריח. צונץ עמ׳ 90. — **א** 7578

ובכן לך תעלה קדשה וכו׳

אֶרְחַץ בְּנִקָּיוֹן כַּפַּי / בְּבוֹאִי אֶל הֵיכַל יי
גָּדְלוֹ אַגִּיד בַּהֲמוֹנַי / דָּתוֹ אֲפַעֲנַח בְּשִׁנּוּנַי
* / וְתִפְאַרְתּוֹ בִּיסוֹדֵי תַחֲנוּנַי
זַמּוֹתַי בַּל יַעֲבֹר בֶּאֱשׁוּנַי / חֶסֶד יי מֵעוֹלָם וְעַד עוֹלָם לְגוֹנְנַי
5 טוֹבוֹת וְנֶחָמוֹת שֶׁהִבְטִיחַנִי עַל יַד נְבִיאַי / יָחִישׁ מְהֵרָה בִּזְכוּת אֵיתָנַי
כְּנֶאֱמַר נַפְשִׁי תָגִיל בַּיי / לְהַצְמִיחַ יְשׁוּעָה לִקְבִיעַת זְמַנַּי
מִנְּבוּאַת חֲבַקּוּק כִּי עוֹד חָזוֹן לְמוֹעֵד יי / וְיָפֵחַ קֵץ עִדָּנַי
נְבִיאִים כֻּלָּם קָבְעוּ זְמַן פִּדְיוֹנַי / סָתוּם לְיוֹדְעֵי עִתִּים וְלִמְחַשְּׁבֵי חֶשְׁבּוֹנַי
* / פֶּה דּוֹבֵר הִבִּיעוּ קִצֵּי עִתּוֹתַי
10 צֶמַח לֹא יָבֹא עוֹד לְחִסּוּנַי / קוֹלוֹ יִסָּכֵר וְלֹא יִזָּכֶה לַחֲזוֹת בְּנֹעַם יי
רְאֵה אִם יִתְמַהְמַהּ חַכֵּה לוֹ בְּסִבְרוֹנַי
שֶׁכָּךְ נֶאֱמַר אַשְׁרֵי כָּל חוֹכֵי לוֹ בְּסוֹד עִנְיָנַי
תִּקֶּף עַיִן לֹא רָאֲתָה אֱלֹהִים זוּלָתְךָ שׁוֹכֵן מְעוֹנַי:

סימן: א״ב

אֹמֶר אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאִתָּם זָהָב וָכֶסֶף וּנְחֹשֶׁת לְקַבֵּל
בְּאוֹר זָהָב כְּנֶגֶד מַלְכוּת בָּבֶל

כ״י צ ||
6 תגל כ״י **11** חוכי: חוכה כ״י

1 ארחץ בנקיון כפי תהל׳ כו, ו. **2 בשינוני** בחכמתי. **3 ביסודי תחנוני** בסדרי תפילותי. **4 זמותי בל יעבור** ע״ש תהל׳ יז, ג. **באשוני** אינו ברור, וכנראה ר״ל תקותי שלא יעבור ויזניח אותי באפילה שאני נמצא בה בגלות. **חסד ה׳ מעולם** תהל׳ קג, יז. **6 נפשי תגיל בה׳** תהל׳ לה, ט. **7 עוד חזון למועד** חבק׳ ב, ג. **ויפח** כנראה במשמעות ׳ויאמר׳. **8 ליודעי עתים** ל׳ אסתר א, יג. **9 פה דובר** ל׳ ישע׳ ט, טז. **10 צמח לא יבא עוד** ע״ש זכר׳ ו, יב ״הנה איש צמח שמו ומתחתיו יצמח ובנה את היכל ה׳״. וכאן לועגים לישראל שלא יבוא עוד. קולו **יסכר** ע״ש תהל׳ סג, יב ״יסכר פי דוברי שקר״. **לחזות בנועם ה׳** תהל׳ כז, ד. **11 בסברוני** כנחה, כסבר פנים. **אשרי כל חוכי לו** ישע׳ ל, יח. **12 עין לא ראתה וכו׳** ע״ש ישע׳ סד, ג.

1 אשר תקחו מאתם זהב וכסף ונחושת בנוי על מה שנמצא בתנחומא תרומה ז = תנחומא בובר ו דף מו ע״א ׳ד״א וזאת התרומה וגו׳...זהב כנגד מלכות בבל, שכת׳ כו (דני׳ ב, לח) אנת הוא ראשא די דהבה. וכסף זו מלכות מדי שכת׳ בו (אסתר ג, ט) ועשרת אלפים ככר כסף. ונחושת זו מלכות יון שהיא פחותה מכולם. עורות אלים מאדמים זו מלכות אדום שנ׳ (בראׁ׳ כה, כה) ויצא הראשון אדמוני. אמר הקב״ה אע״פ שאתם רואים ארבע מלכיות האלו מתגאות עליכם חייכם שאני מצמיח לכם ישועה מתוך השיעבוד. מה כתיב אחריו (שמות כה, ו) שמן למאור, מה הוא מאור זה מלך המשיח, שנא׳ (תהל׳ קלב, יז) שם אצמיח קרן לדוד ערכתי נר למשיחי...׳. **2 ביאור זהב** עי׳

גְּמִירַת הָעִנְיָן אַנְתְּ הוּא רֵאשָׁה דִּי דַּהֲבָא לְחַבֵּל
דְּרִישַׁת כֶּסֶף <זוֹ מַלְכוּת מָדַי> *
5 * <נְחֹשֶׁת> זוֹ מַלְכוּת יָוָן פְּחוּתָה מִכֻּלָּם בְּסֵבֶל
וְעוֹרוֹת אֵלִים מְאָדָּמִים זוֹ מַלְכוּת אֱדוֹם לְהֵחָבֵל
זֶה אֲשֶׁר בִּזְרוֹעוֹ עוֹלָם סוֹבֵל
חִוָּה אַרְבַּע מַלְכֻיּוֹת הַלָּלוּ מִתְגָּרוֹת עַל יִשְׂרָאֵל
טוֹבוֹת מִמְּךָ שִׁעְבּוּד וּבֶטַח לְהַשְׁמִיעַ וּלְהִתְגָּאֵל
10 * אַחֲרָיו שֶׁמֶן לַמָּאוֹר זֶה מֶלֶךְ הַמָּשִׁיחַ כְּהוֹאֵל
כַּכָּתוּב שָׁם אַצְמִיחַ קֶרֶן לְדָוִד וַעֲרִיכַת נֵר לִמְשִׁיחִי בַּאֲרִיאֵל
לְעוּצִית נִבָּא בֶּן אָמוֹץ וּשְׁבָרָהּ כְּשֵׁבֶר נֵבֶל
מֶלֶךְ הַמָּשִׁיחַ אַחַר כָּל מַלְכֻיּוֹת בָּא לָנוּ לְהוֹאֵל
[כְּ]נֶאֶ׳ חָזֶה הֲוַיְתָ עַד דִּי הִתְגְּזֶרֶת אֶבֶן דִּי לָא בִידַיִן כַּחֲלוֹם פֶּשֶׁר דָּנִיאֵל
15 * שִׁיר * וּמִחָה לְצַלְמָא עַל־רַגְלוֹהִי חַסְפָּא דְּפַרְזֶל
עַל הַתּוֹרָה שֶׁנִּמְשְׁלָה כְּאֶבֶן שֶׁעוֹסְקִים בָּהּ יִשְׂרָאֵל
פְּלָאוֹת בִּזְכוּת <יַעֲקֹב שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ> מִשָּׁם רוֹעֶה אֶבֶן יִשְׂרָאֵל
צוֹרְרִים יְכַלֶּה וּכְרוּחַ שְׂפָתָיו יָמִית רִשְׁעֵי אֵל
קְרוּאִים בָּנִים יוֹשְׁבִים בְּהַשְׁקֵט וְיָרְנוּ רִנָּנוֹת <אֵל>
20 רִשּׁוּם וְיֵשְׁבוּ עָלֶיהָ בֶּטַח וּבָנוּ בָתִּים וְנָטְעוּ כְרָמִים לְחַלֵּל
שֶׁכָּל הַשְּׂמָחוֹת הָיְתָה אַחֲרֵיהֶן צָרָה וִילֵל
תַּחַת כִּי הָיוּ עַל יְדֵי בָּשָׂר וָדָם וְלֹא עַל יְדֵי אֵל :

3 רישא די זה בא כ״י 10 המאור כ״י 12 לעוצות כ״י | כן : בין כ״י | 15 דפרזל : וכרזל כ״י

כמדרש. 3 גמירת הענין מל׳ גמר=למד כל׳ ארמית ר״ל יסוד הדרשה, ועי״ש. לחכל להזיק. 4 דרישת כסף <זו מלכות מדי>...והסופר שכח שורה מפני הדומות. 5 ...נחושת זו מלכות יון שהיא פחותה מכולם בסבל במה שסבלנו ממנה. 6 ועורות אלים מאודמים זו מלכות אדום להיחבל אשר עתידה להחרב, על ידי 7 זה הקב״ה אשר בזרועו עולם ע״ש דכר׳ לג, כז. סובל נושא. 8 חיוה אמר. ארבע מלכויות דני׳ ח, כב. 9 טובות ממך שיעבוד עי׳ במדרש. 10 שמן למאור שם. כהואל לפי רצון הקב״ה. 11 ככתוב שם אצמיח וכו׳ שם. 12 לעוצית לארום. ע״ש איכה ד, כא ״בת אדום יושבת בארץ עוץ״. ושברה כשבר נבל ישע׳ ל, יד. וכ״ה בהמשך המדרש הנ״ל (שם, דף מו, ע״ב) ״שעתיד הקב״ה לשברה כחרס שנא׳ ושברה...וראה מלך המשיח, שנא׳ (דני׳ ב, לד) חזה הויית עד די התגזרת אבן וגו׳ ומחת לצלמא על רגלוהי (שם), לכל המלכיות שהן נחונות בצלם, ובזכות מה נמשל מלך המשיח באבן. בזכות התורה שישראל יגיעים בה׳ לוחות אבן כתובים באצבע אלהים. ר״א בזכות יעקב שכתוב בו (בראׁ׳ מט, כד) משם רועה אבן ישראל...ומחת לצלמא, שהוא מכלה את כל האומות, שנא׳ (ישע׳ יא, ד) והכה ארץ בשבט פיו. ובאותה שעה ישראל יושבים בהשקט ובטח בעולם, שנא׳ (יחזק׳ כח, כו) וישבו עליה לבטח ובנו בתים ונטעו כרמים וישבו לבטח׳. 13 להואל אינו ברור. 14-20 מתפרשות מאליהן ע״פ המדרש הנ״ל. 15 שיר אין לו שחר, ושמא היתה מלה כגון ׳סקר׳ וכדומה. 21-22 שכל השמחות וכו׳ שני טורים אלה הוסיף הפייטן משלו, וקשה לברר את סיבת התוספת. וילל ויללה.

סימן: א״ב אברהם חזק.

אֱלֹהֵינוּ כֹּחוֹ וּגְבוּרָתוֹ מָלֵא עוֹלָם
בִּלְתּוֹ אֶפֶס בְּכָל הָעוֹלָם
גָּדְלוֹ נוֹדַע בָּעוֹלָם
דְּבָרוֹ נִצָּב בַּשָּׁמַיִם לְעוֹלָם
5 הוֹדוֹ וּתְהִלָּתוֹ מָלֵא הָעוֹלָם
וּמְדוֹתָיו לֹא כְּמִדַּת הָעוֹלָם
זָן וּמְפַרְנֵס כָּל הָעוֹלָם
חַרְבּוֹ בָּרָק וְלֹא בַרְזֶל נֶהֱלָם
טַל וּמָטָר מוֹרִיד לִשְׂבֹּעַ עוֹלָם
10 יוֹצֵר אוֹר וּבוֹרֵא חֹשֶׁךְ וּמַבְדִּילָם
כַּנַּת נֶטַע יְמִינוֹ מֵגֵן לְהַצִּלָם
לְהוֹלִיכָם בְּדַרְכֵי יֹשֶׁר לְהַתְעִילָם
מָגִנּוֹ עֲנָנִים וְרוּחוֹת וְלַפִּידִים וִיהוּלָם
* גּוּנֵז מְאוֹרוֹ *
15 שָׁח וַיֶּהִי צִוָּה וְנִבְרָאוּ וַיַּעֲמִידֵם לָעַד <לְ>עוֹלָם
עֵת קוֹרֵא אֲלֵיהֶם יַעַמְדוּ יַחְדָּ<ו> בְּחֵילָם
פָּץ עַנְתּוֹתִי אַתָּה יי לְעוֹלָם
צָוַח בֶּן פְּתוּאֵל וִיהוּדָה לְעוֹלָם תֵּשֵׁב וִירוּשָׁלַם לְדוֹר וָדוֹר לְהַשְׂכִּילָם
קָרָא בֶּן אָמוֹץ כִּימֵי הָעֵץ יְמֵי עַמִּי לְהַגְדִּילָם
20 רִגֵּג מַעֲשֵׂה יְדֵיהֶם יְבַלּוּ בְּחִירַי בְּחֵילָם
שָׁנִים מֵאָה כֵּן יְמוֹת [כן ימ] הַנַּעַר בְּקִלְקוֹלָם
תַּחַת בָּשְׁתָּם בּוּשָׁה וּכְלִמָּה יָרֹנּוּ חֶלְקָם בְּסִלְסוּלָם

17 עינתותי כ״י

1 אלהינו כחו וגבורתו מלא עולם לשון המשנה, ברכות ט, ב. 4 דברו ניצב בשמים לעולם ע״ש תהל׳ קיט, פט. 7 זן ומפרנס וכו׳ נוסח דומה לברכת המזון. 8 חרבו ברק ע״ש דבר׳ לב, מא. 10 יוצר אור ובורא חשך ישע׳ מה, ז. 11 כנת נטע ימינו מגן ע״ש תהל׳ פ, טז. 12 להתעילם לרפא אותם, לדאוג להם. 13 ויהולם ואורם, וכנראה יצר שם עצם ״יהול״ מן הפסוק ״אור כי יהל״ (איוב לא, כו). 14 גונז מאורו ייתכן שהטור הקטוע בכ״י רומז למה שנמצא ויק״ר יא ז עמ׳ רלד (ובמקבילות) וחגיגה יב ע״א. 15 שח ויהי לקוח מפיוט ׳אתה הוא אלהינו׳ שכנראה היה ידוע לפייטן. צוה ונבראו ויעמידם וכו׳ תהל׳ קמח, ה-ו. 16 עת קורא אליהם יעמדו יחדיו ע״ש ישע׳ מח, יג. 17 פץ אמר ענתותי ירמיהו שהיה מן הכהנים אשר בענתות (א, א). אתה ה׳ לעולם איכה ה, יט. 18 בן פתואל יואל. ויהודה לעולם תשב וכו׳ ד, כ. 19 בן אמוץ ישעיה. כימי העץ וכו׳ סה, כב. 20 ריגג נכסף. מעשה ידיהם וכו׳ שם. 21 שנים מאה כן ימות הנער בקילקולם ע״ש ישע׳ סה, כ. 23 אז

אָז יֹאמַר<וּ> בַגּוֹיִם הִגְדִּיל יי לַעֲשׂוֹת אֵת כֻּלָּם
בֶּטַח בָּדָד יִשְׁכֹּנוּ עֵין יַעֲקֹב בִּרְכוֹתָיו לְהַנְחִילָם
25 <הַר> צְבִי יִתְאַוּוּ וְלֹא יִמָּצֵא לָמוֹ לְשָׁתְלָם
הַגִּלְעָד וְהַלְּבָנוֹן וּבָשָׁן וְכַרְמֶל מַרְעִית סִגְלָם
מוֹרָא רָעָב וְצָמָא וְשָׁרָב וְשֶׁמֶשׁ בַּל יַכֵּם לְשַׁכְּלָם
חֲזוֹת עַיִן בְּעַיִן בְּשׁוּב מַלְכָּם לְהֵיכָלָם
קְרוֹא שְׁלוֹשׁ קְדֻשָּׁה כְּמִשַּׁלְשֵׁי קָדוֹשׁ בְּהִלּוּלָם:

כַּכָּתוּב וְקָרָא זֶה אֶל זֶה וְאָמַר

יאמרו בגוים וכו' חהל' קכו, ב. 24 **בטח בדד ישכונו עין יעקב** דכר' לג, כח. 25 **הר צבי** ע"ש דני' יא, מה. **ולא יימצא למו לשתלם** ע"ש יהוש' יז, טז, ור"ל כל הרי א"י יהיו שתולים ומיושבים. 26 **מרעית סיגלם** סגל, פי' סגולה. 28 **חזות עין בעין וכו'** ע"ש ישע' נב, ח "כי עין בעין יראו בשוב ה' ציון". 29 **כמשלשי קדוש בהילולם** המלאכים, והוא מעבר לקדושה.

סדר נטילת לולב

קודם נטילת לולב נוהגין לומר תפלה זו

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהַי וֵאלֹהֵי אֲבוֹתַי בִּפְרִי עֵץ הָדָר וְכַפֹּת תְּמָרִים וַעֲנַף עֵץ עָבוֹת וְעַרְבֵי נַחַל אוֹתִיּוֹת שִׁמְךָ הַמְיֻחָד תִּקָּרֵב אֶחָד אֶל־אֶחָד וְהָיוּ לַאֲחָדִים בְּיָדִי. וְלֵידַע אֵיךְ שִׁמְךָ נִקְרָא עָלַי וְיִירְאוּ מִגֶּשֶׁת אֵלַי. וּבְנַעֲנוּעֵי אוֹתָם תַּשְׁפִּיעַ שֶׁפַע בְּרָכוֹת מִדַּעַת עֶלְיוֹן לְנָוֶה אַפְּרְיוֹן לִמְכוֹן בֵּית אֱלֹהֵינוּ. וִיהֵא חָשׁוּב לְפָנֶיךָ מִצְוַת אַרְבָּעָה מִינִים כְּאִלּוּ קַיַּמְתִּיהָ בְּכָל־פְּרָטֶיהָ וְשָׁרָשֶׁיהָ וְתַרְיַ״ג מִצְוֹת הַתְּלוּיִם בָּהּ. כִּי כַוָּנָתִי לְיַחֲדָא שְׁמָא דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׁכִינְתֵּהּ בִּדְחִילוּ וּרְחִימוּ לְיַחֵד שֵׁם י״ה בו״ה בְּיִחוּדָא שְׁלִים בְּשֵׁם כָּל־יִשְׂרָאֵל אָמֵן. בָּרוּךְ יי לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן:

קודם נטילת לולב מברכין

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם
אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל־נְטִילַת לוּלָב:

ביום ראשון לנטילתו אומרים גם שהחינו

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁהֶחֱיָנוּ וְקִיְּמָנוּ וְהִגִּיעָנוּ לַזְּמַן הַזֶּה:

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם
אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לִקְרֹא* אֶת־הַהַלֵּל:

קיג הַלְלוּיָהּ הַלְלוּ עַבְדֵי יי. הַלְלוּ אֶת־שֵׁם יי: יְהִי שֵׁם יי מְבֹרָךְ. מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם: מִמִּזְרַח־שֶׁמֶשׁ עַד־מְבוֹאוֹ. מְהֻלָּל שֵׁם יי: רָם עַל־כָּל־גּוֹיִם יי. עַל־הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ: מִי כַּיי אֱלֹהֵינוּ. הַמַּגְבִּיהִי לָשָׁבֶת: הַמַּשְׁפִּילִי לִרְאוֹת. בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ: מְקִימִי מֵעָפָר דָּל. מֵאַשְׁפֹּת יָרִים אֶבְיוֹן: לְהוֹשִׁיבִי עִם־נְדִיבִים. עִם נְדִיבֵי עַמּוֹ: מוֹשִׁיבִי עֲקֶרֶת הַבַּיִת אֵם־הַבָּנִים שְׂמֵחָה הַלְלוּיָהּ:

קיד בְּצֵאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם. בֵּית יַעֲקֹב מֵעַם לֹעֵז: הָיְתָה יְהוּדָה לְקָדְשׁוֹ. יִשְׂרָאֵל מַמְשְׁלוֹתָיו: הַיָּם רָאָה וַיָּנֹס. הַיַּרְדֵּן יִסֹּב לְאָחוֹר: הֶהָרִים רָקְדוּ כְּאֵילִים. גְּבָעוֹת כִּבְנֵי־צֹאן: מַה־לְּךָ הַיָּם כִּי תָנוּס. הַיַּרְדֵּן תִּסֹּב לְאָחוֹר: הֶהָרִים תִּרְקְדוּ כְּאֵילִים. גְּבָעוֹת כִּבְנֵי־צֹאן: מִלִּפְנֵי אָדוֹן חוּלִי אָרֶץ. מִלִּפְנֵי אֱלוֹהַּ יַעֲקֹב: הַהֹפְכִי הַצּוּר אֲגַם־מָיִם. חַלָּמִישׁ לְמַעְיְנוֹ־מָיִם:

* הנוסח העתיק: לנטור

קטו לֹא לָנוּ יי לֹא לָנוּ. כִּי לְשִׁמְךָ תֵּן כָּבוֹד עַל־חַסְדְּךָ עַל־אֲמִתֶּךָ: לָמָּה יֹאמְרוּ הַגּוֹיִם. אַיֵּה־נָא אֱלֹהֵיהֶם: וֵאלֹהֵינוּ בַשָּׁמָיִם. כֹּל אֲשֶׁר־חָפֵץ עָשָׂה: עֲצַבֵּיהֶם כֶּסֶף וְזָהָב. מַעֲשֵׂה יְדֵי אָדָם: פֶּה־לָהֶם וְלֹא יְדַבֵּרוּ. עֵינַיִם לָהֶם וְלֹא יִרְאוּ: אָזְנַיִם לָהֶם וְלֹא יִשְׁמָעוּ. אַף לָהֶם וְלֹא יְרִיחוּן: יְדֵיהֶם וְלֹא יְמִישׁוּן רַגְלֵיהֶם וְלֹא יְהַלֵּכוּ. לֹא־יֶהְגּוּ בִּגְרוֹנָם: כְּמוֹהֶם יִהְיוּ עֹשֵׂיהֶם. כֹּל אֲשֶׁר־בֹּטֵחַ בָּהֶם: יִשְׂרָאֵל בְּטַח בַּיי. עֶזְרָם וּמָגִנָּם הוּא: בֵּית אַהֲרֹן בִּטְחוּ בַיי. עֶזְרָם וּמָגִנָּם הוּא: יִרְאֵי יי בִּטְחוּ בַיי. עֶזְרָם וּמָגִנָּם הוּא:

יי זְכָרָנוּ יְבָרֵךְ. יְבָרֵךְ אֶת־בֵּית יִשְׂרָאֵל. יְבָרֵךְ אֶת־בֵּית אַהֲרֹן: יְבָרֵךְ יִרְאֵי יי. הַקְּטַנִּים עִם־הַגְּדוֹלִים: יֹסֵף יי עֲלֵיכֶם. עֲלֵיכֶם וְעַל־בְּנֵיכֶם: בְּרוּכִים אַתֶּם לַיי. עֹשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ: הַשָּׁמַיִם שָׁמַיִם לַיי. וְהָאָרֶץ נָתַן לִבְנֵי־אָדָם: לֹא־הַמֵּתִים יְהַלְלוּ־יָהּ. וְלֹא כָל־יֹרְדֵי דוּמָה: וַאֲנַחְנוּ נְבָרֵךְ יָהּ. מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם הַלְלוּיָהּ:

קטו אָהַבְתִּי כִּי־יִשְׁמַע יי. אֶת־קוֹלִי תַּחֲנוּנָי: כִּי־הִטָּה אָזְנוֹ־לִי. וּבְיָמַי אֶקְרָא: אֲפָפוּנִי חֶבְלֵי־מָוֶת וּמְצָרֵי שְׁאוֹל מְצָאוּנִי. צָרָה וְיָגוֹן אֶמְצָא: וּבְשֵׁם־יי אֶקְרָא. אָנָּא יי מַלְּטָה נַפְשִׁי: חַנּוּן יי וְצַדִּיק. וֵאלֹהֵינוּ מְרַחֵם: שֹׁמֵר פְּתָאִים יי. דַּלּוֹתִי וְלִי יְהוֹשִׁיעַ: שׁוּבִי נַפְשִׁי לִמְנוּחָיְכִי. כִּי יי גָּמַל עָלָיְכִי: כִּי חִלַּצְתָּ נַפְשִׁי מִמָּוֶת. אֶת־עֵינִי מִן־דִּמְעָה אֶת־רַגְלִי מִדֶּחִי: אֶתְהַלֵּךְ לִפְנֵי יי. בְּאַרְצוֹת הַחַיִּים: הֶאֱמַנְתִּי כִּי אֲדַבֵּר. אֲנִי עָנִיתִי מְאֹד: אֲנִי אָמַרְתִּי בְחָפְזִי. כָּל־הָאָדָם כֹּזֵב:

מָה־אָשִׁיב לַיי. כָּל־תַּגְמוּלוֹהִי עָלָי: כּוֹס־יְשׁוּעוֹת אֶשָּׂא. וּבְשֵׁם יי אֶקְרָא: נְדָרַי לַיי אֲשַׁלֵּם. נֶגְדָּה־נָּא לְכָל־עַמּוֹ: יָקָר בְּעֵינֵי יי. הַמָּוְתָה לַחֲסִידָיו: אָנָּה יי כִּי־אֲנִי עַבְדֶּךָ. אֲנִי עַבְדְּךָ בֶּן־אֲמָתֶךָ. פִּתַּחְתָּ לְמוֹסֵרָי: לְךָ אֶזְבַּח זֶבַח תּוֹדָה. וּבְשֵׁם יי אֶקְרָא: נְדָרַי לַיי אֲשַׁלֵּם. נֶגְדָּה־נָּא לְכָל־עַמּוֹ: בְּחַצְרוֹת בֵּית יי בְּתוֹכֵכִי יְרוּשָׁלָם הַלְלוּיָהּ:

קיז הַלְלוּ אֶת־יי כָּל־גּוֹיִם. שַׁבְּחוּהוּ כָּל־הָאֻמִּים: כִּי גָבַר עָלֵינוּ חַסְדּוֹ וֶאֱמֶת־יי לְעוֹלָם הַלְלוּיָהּ:

קיח הוֹדוּ לַיי כִּי־טוֹב. כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: הוֹדוּ
יֹאמַר־נָא יִשְׂרָאֵל. כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: הוֹדוּ
יֹאמְרוּ־נָא בֵית־אַהֲרֹן. כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: הוֹדוּ
יֹאמְרוּ־נָא יִרְאֵי יי. כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: הוֹדוּ

מִן־הַמֵּצַר קָרָאתִי יָהּ. עָנָנִי בַמֶּרְחָב יָהּ: יי לִי לֹא אִירָא. מַה־יַּעֲשֶׂה לִי אָדָם: יי לִי בְּעֹזְרָי. וַאֲנִי אֶרְאֶה בְשֹׂנְאָי טוֹב לַחֲסוֹת בַּיי. מִבְּטֹחַ בָּאָדָם: טוֹב לַחֲסוֹת בַּיי. מִבְּטֹחַ בִּנְדִיבִים: כָּל־גּוֹיִם סְבָבוּנִי. בְּשֵׁם יי כִּי אֲמִילָם: סַבּוּנִי גַם־סְבָבוּנִי. בְּשֵׁם יי כִּי אֲמִילָם: סַבּוּנִי כִדְבֹרִים דֹּעֲכוּ כְּאֵשׁ קוֹצִים. בְּשֵׁם יי כִּי אֲמִילָם: דָּחֹה דְחִיתַנִי לִנְפֹּל. וַיי עֲזָרָנִי: עָזִּי וְזִמְרָת יָהּ. וַיְהִי־לִי לִישׁוּעָה: קוֹל רִנָּה וִישׁוּעָה בְּאָהֳלֵי צַדִּיקִים. יְמִין

יי עֹשָׂה חָיִל: יְמִין יי רוֹמֵמָה. יְמִין יי עֹשָׂה חָיִל: לֹא־אָמוּת כִּי־אֶחְיֶה. וַאֲסַפֵּר מַעֲשֵׂה יָהּ. יַסֹּר יִסְּרַנִּי יָהּ. וְלַמָּוֶת לֹא נְתָנָנִי: פִּתְחוּ־לִי שַׁעֲרֵי־צֶדֶק. אָבֹא־בָם אוֹדֶה יָהּ: זֶה־הַשַּׁעַר לַיי. צַדִּיקִים יָבֹאוּ בוֹ: אוֹדְךָ כִּי עֲנִיתָנִי. וַתְּהִי־לִי לִישׁוּעָה: אוֹדְךָ. אֶבֶן מָאֲסוּ הַבּוֹנִים. הָיְתָה לְרֹאשׁ פִּנָּה: אֶבֶן. מֵאֵת יי הָיְתָה זֹּאת. הִיא נִפְלָאת בְּעֵינֵינוּ: מֵאֵת. זֶה הַיּוֹם עָשָׂה יי. נָגִילָה וְנִשְׂמְחָה בוֹ: זֶה.

אָנָּא יי הוֹשִׁיעָה נָּא אָנָּא יי הוֹשִׁיעָה נָּא:
אָנָּא יי הַצְלִיחָה נָא אָנָּא יי הַצְלִיחָה נָא:

בָּרוּךְ הַבָּא בְּשֵׁם יי. בֵּרַכְנוּכֶם מִבֵּית יי: בָּרוּךְ. אֵל יי וַיָּאֶר לָנוּ. אִסְרוּ־חַג בַּעֲבֹתִים עַד קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ: אֵל. אֵלִי אַתָּה וְאוֹדֶךָּ. אֱלֹהַי אֲרוֹמְמֶךָּ: אֵלִי. הוֹדוּ לַיי כִּי־טוֹב. כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: הוֹדוּ.

יְהַלְלוּךָ יי אֱלֹהֵינוּ כָּל־מַעֲשֶׂיךָ וַחֲסִידֶיךָ צַדִּיקִים עוֹשֵׂי רְצוֹנֶךָ.
וְכָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּרִנָּה יוֹדוּ וִיבָרְכוּ וִישַׁבְּחוּ וִיפָאֲרוּ וִירוֹמְמוּ וְיַעֲרִיצוּ
וְיַקְדִּישׁוּ וְיַמְלִיכוּ אֶת־שִׁמְךָ מַלְכֵּנוּ.
כִּי לְךָ טוֹב לְהוֹדוֹת וּלְשִׁמְךָ נָאֶה לְזַמֵּר. כִּי מֵעוֹלָם וְעַד עוֹלָם אַתָּה אֵל.
בָּרוּךְ אַתָּה יי מֶלֶךְ מְהֻלָּל בַּתִּשְׁבָּחוֹת:

קדיש שלם

ביו״ט ראשון (ושני) ממשיכים בקריאת התורה, להלן.
בחול המועד ממשיכים בקריאת התורה בעמ׳ 167.
בשבת חוה״מ קוראים מגילת ׳קהלת׳, בעמ׳ 270.
בשמיני עצרת (בחו״ל) ממשיכים בקריאת התורה בעמ׳ 391 (ואם הוא שבת, קוראים מגילת ׳קהלת׳).
בשמחת תורה עורכים הקפות, בעמ׳ 434.

ברוב ק"ק אשכנז אין אומרים פסוקים אלו

אֵין־כָּמוֹךָ בָאֱלֹהִים אֲדֹנָי. וְאֵין כְּמַעֲשֶׂיךָ: מַלְכוּתְךָ מַלְכוּת כָּל־עֹלָמִים. וּמֶמְשַׁלְתְּךָ בְּכָל־דּוֹר וָדֹר: יי מֶלֶךְ יי מָלָךְ. יי יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד: יי עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן. יי יְבָרֵךְ אֶת־עַמּוֹ בַשָּׁלוֹם:

אַב הָרַחֲמִים. הֵיטִיבָה בִרְצוֹנְךָ אֶת־צִיּוֹן תִּבְנֶה חוֹמוֹת יְרוּשָׁלָם: כִּי בְךָ לְבַד בָּטָחְנוּ מֶלֶךְ אֵל רָם וְנִשָּׂא אֲדוֹן עוֹלָמִים:

וַיְהִי בִּנְסֹעַ הָאָרֹן וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קוּמָה יי וְיָפֻצוּ אֹיְבֶיךָ וְיָנֻסוּ מְשַׂנְאֶיךָ מִפָּנֶיךָ: כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תוֹרָה וּדְבַר־יי מִירוּשָׁלָם:
בָּרוּךְ שֶׁנָּתַן תּוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בִּקְדֻשָּׁתוֹ:

נתפשט המנהג לומר כאן תפלה זו (הלקחה מספר שערי ציון לר' נתן נטע הנובר), ויש נוהגין שלא לאמרה בשבת

יי יי אֵל רַחוּם וְחַנּוּן אֶרֶךְ אַפַּיִם וְרַב־חֶסֶד וֶאֱמֶת:
נֹצֵר חֶסֶד לָאֲלָפִים נֹשֵׂא עָוֹן וָפֶשַׁע וְחַטָּאָה וְנַקֵּה: (ג"פ)

רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם מַלֵּא מִשְׁאֲלוֹת לִבִּי לְטוֹבָה וְהָפֵק רְצוֹנִי וְתֵן שְׁאֵלָתִי לִי עַבְדְּךָ פ' בר פלוגית אֲמָתֶךָ וְזַכֵּנִי (ואת אשתי וכני וכנות) לַעֲשׂוֹת רְצוֹנְךָ בְּלֵבָב שָׁלֵם. וּמַלְּטֵנִי מִיֵּצֶר הָרָע. וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ. וְזַכֵּנוּ כְּדֵי שֶׁתִּשְׁרֶה שְׁכִינָתְךָ עָלֵינוּ. וְהוֹפַע עָלֵינוּ רוּחַ חָכְמָה וּבִינָה וְיִתְקַיֵּם בָּנוּ מִקְרָא שֶׁכָּתוּב וְנָחָה עָלָיו רוּחַ יי. רוּחַ חָכְמָה וּבִינָה. רוּחַ עֵצָה וּגְבוּרָה. רוּחַ דַּעַת וְיִרְאַת יי. וְכֵן יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁאֲזַכֶּה לַעֲשׂוֹת מַעֲשִׂים טוֹבִים בְּעֵינֶיךָ. וְלָלֶכֶת בְּדַרְכֵי יְשָׁרִים לְפָנֶיךָ. וְקָרְשֵׁנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ. כְּדֵי שֶׁנִּזְכֶּה לְחַיִּים טוֹבִים וַאֲרֻכִּים לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא. וְתִשְׁמְרֵנוּ מִמַּעֲשִׂים רָעִים וּמִשָּׁעוֹת רָעוֹת הַמִּתְרַגְּשׁוֹת לָבֹא לְעוֹלָם. וְהַבּוֹטֵחַ בַּיי חֶסֶד יְסוֹבְבֶנְהוּ אָמֵן:

יִהְיוּ לְרָצוֹן אִמְרֵי פִי וְהֶגְיוֹן לִבִּי לְפָנֶיךָ יי צוּרִי וְגֹאֲלִי:
וַאֲנִי תְפִלָּתִי לְךָ יי עֵת רָצוֹן אֱלֹהִים בְּרָב־חַסְדֶּךָ. עֲנֵנִי בֶּאֱמֶת יִשְׁעֶךָ: ג"פ

נתפשט המנהג בהרבה קהלות לומר מאמר הזהר ויקהל דף רז א'

בְּרִיךְ שְׁמֵהּ דְּמָרֵא עָלְמָא. בְּרִיךְ כִּתְרָךְ וַאֲתָרָךְ. יְהֵא רְעוּתָךְ עִם עַמָּךְ יִשְׂרָאֵל לְעָלַם. וּפְרָקַן יְמִינָךְ אַחֲזִי לְעַמָּךְ בְּבֵית מַקְדְּשָׁךְ. וּלְאַמְטוּיֵי לָנָא מִטּוּב נְהוֹרָךְ. וּלְקַבֵּל צְלוֹתָנָא בְּרַחֲמִין. יְהֵא רַעֲוָא קֳדָמָךְ דְּתוֹרִיךְ לָן חַיִּין בְּטִיבוּתָא וְלֶהֱוֵי אֲנָא פְּקִידָא בְּגוֹ צַדִּיקַיָּא. לְמִרְחַם עָלַי וּלְמִנְטַר יָתִי וְיָת כָּל דִּי לִי וְדִי לְעַמָּךְ יִשְׂרָאֵל. אַנְתְּ הוּא זָן לְכֹלָּא וּמְפַרְנֵס לְכֹלָּא. אַנְתְּ הוּא שַׁלִּיט עַל כֹּלָּא. אַנְתְּ הוּא דְּשַׁלִּיט עַל מַלְכַיָּא. וּמַלְכוּתָא דִּילָךְ הִיא. אֲנָא עַבְדָּא דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דְּסָגִדְנָא קַמֵּהּ וּמְקַמָּא דְּיָקָר אוֹרַיְתֵהּ בְּכָל עִדָּן וְעִדָּן. לָא עַל אֱנָשׁ רָחִיצְנָא וְלָא עַל בַּר אֱלָהִין סָמְכְנָא. אֶלָּא בֵּאלָהָא דִּשְׁמַיָּא. דְּהוּא אֱלָהָא קְשׁוֹט. וְאוֹרַיְתֵהּ קְשׁוֹט. וּנְבִיאוֹהִי קְשׁוֹט. וּמַסְגֵּא לְמֶעְבַּד טַבְוָן וּקְשׁוֹט. בֵּהּ אֲנָא רָחִיץ. וְלִשְׁמֵהּ קַדִּישָׁא יַקִּירָא אֲנָא אֵמַר תֻּשְׁבְּחָן. יְהֵא רַעֲוָא קֳדָמָךְ דְּתִפְתַּח לִבִּי בְּאוֹרַיְתָא. וְתַשְׁלִים מִשְׁאֲלִין דְּלִבִּי וְלִבָּא דְכָל עַמָּךְ יִשְׂרָאֵל לְטָב וּלְחַיִּין וּלְשָׁלָם. אָמֵן:

(ברוב ק"ק אשכנז אומר החזן מיד 'גדלו')

חו"ק שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יי אֱלֹהֵינוּ יי אֶחָד:

חו"ק אֶחָד אֱלֹהֵינוּ גָּדוֹל אֲדוֹנֵינוּ קָדוֹשׁ שְׁמוֹ:

ח' גַּדְּלוּ לַיי אִתִּי. וּנְרוֹמְמָה שְׁמוֹ יַחְדָּו:

ק' לְךָ יי הַגְּדֻלָּה וְהַגְּבוּרָה וְהַתִּפְאֶרֶת וְהַנֵּצַח וְההוֹד. כִּי כֹל בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ לְךָ יי הַמַּמְלָכָה וְהַמִּתְנַשֵּׂא לְכֹל לְרֹאשׁ: רוֹמְמוּ יי אֱלֹהֵינוּ וְהִשְׁתַּחֲווּ לַהֲדֹם רַגְלָיו קָדוֹשׁ הוּא: רוֹמְמוּ יי אֱלֹהֵינוּ וְהִשְׁתַּחֲווּ לְהַר קָדְשׁוֹ כִּי קָדוֹשׁ יי אֱלֹהֵינוּ:

עַל הַכֹּל יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאַר וְיִתְרוֹמַם וְיִתְנַשֵּׂא
שְׁמוֹ שֶׁל־מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא
בָּעוֹלָמוֹת שֶׁבָּרָא הָעוֹלָם הַזֶּה וְהָעוֹלָם הַבָּא
כִּרְצוֹנוֹ וְכִרְצוֹן יְרֵאָיו וְכִרְצוֹן כָּל־בֵּית יִשְׂרָאֵל
צוּר הָעוֹלָמִים אֲדוֹן כָּל־הַבְּרִיּוֹת אֱלוֹהַּ כָּל־הַנְּפָשׁוֹת
הַיּוֹשֵׁב בְּמֶרְחֲבֵי מָרוֹם הַשּׁוֹכֵן בְּשְׁמֵי שְׁמֵי קֶדֶם
קָדְשָׁתוֹ עַל־הַחַיּוֹת וּקְדֻשָּׁתוֹ עַל־כִּסֵּא הַכָּבוֹד
וּבְכֵן יִתְקַדַּשׁ שִׁמְךָ בָּנוּ יי אֱלֹהֵינוּ לְעֵינֵי כָּל־חָי
וְנֹאמַר לְפָנָיו שִׁיר חָדָשׁ.

כַּכָּתוּב: שִׁירוּ לֵאלֹהִים זַמְּרוּ שְׁמוֹ סֹלּוּ לָרוֹכֵב בָּעֲרָבוֹת בְּיָהּ שְׁמוֹ וְעִלְּזוּ לְפָנָיו:
וְנִרְאֵהוּ עַיִן בְּעַיִן בְּשׁוּבוֹ אֶל־נָוֵהוּ:

כַּכָּתוּב: כִּי עַיִן בְּעַיִן יִרְאוּ בְּשׁוּב יי צִיּוֹן:

וְנֶאֱמַר: וְנִגְלָה כְּבוֹד יי וְרָאוּ כָל־בָּשָׂר יַחְדָּו כִּי פִּי יי דִּבֵּר:

וְתִגְלֶה וְתֵרָאֶה מַלְכוּתוֹ עָלֵינוּ בִּזְמַן קָרוֹב / וְיָחוֹן פְּלֵיטָתֵנוּ וּפְלֵיטַת עַמּוֹ בֵּית יִשְׂרָאֵל לְחֵן וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים וּלְרָצוֹן וְנֹאמַר אָמֵן:

אַב הָרַחֲמִים הוּא יְרַחֵם עַם עֲמוּסִים
וְיִזְכֹּר בְּרִית אֵתָנִים וְיַצִּיל נַפְשׁוֹתֵינוּ מִן־הַשָּׁעוֹת הָרָעוֹת
וְיִגְעַר בְּיֵצֶר הָרַע מִן הַנְּשׁוּאִים וְיָחֹן אֹתָנוּ לִפְלֵיטַת עוֹלָמִים
וִימַלֵּא מִשְׁאֲלוֹתֵינוּ בְּמִדָּה טוֹבָה יְשׁוּעָה וְרַחֲמִים
וְיַעֲזֹר וְיָגֵן וְיוֹשִׁיעַ לְכֹל הַחוֹסִים בּוֹ וְנֹאמַר אָמֵן:

הַכֹּל הָבוּ גֹדֶל לֵאלֹהֵינוּ וּתְנוּ כָבוֹד לַתּוֹרָה: כֹּהֵן קָרֵב. יַעֲמֹד (ר' פלוני בר' פלוני הכהן): בָּרוּךְ שֶׁנָּתַן תּוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בִּקְדֻשָּׁתוֹ: תּוֹרַת יי תְּמִימָה מְשִׁיבַת נָפֶשׁ עֵדוּת יי נֶאֱמָנָה מַחְכִּימַת פֶּתִי: פִּקּוּדֵי יי יְשָׁרִים מְשַׂמְּחֵי לֵב מִצְוַת יי בָּרָה מְאִירַת עֵינָיִם: יי עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן יי יְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ בַשָּׁלוֹם: הָאֵל תָּמִים דַּרְכּוֹ אִמְרַת יי צְרוּפָה. מָגֵן הוּא לְכֹל הַחוֹסִים בּוֹ:

ק' וְאַתֶּם הַדְּבֵקִים בַּיי אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כֻּלְּכֶם הַיּוֹם:

ויקרא כב, כו

וַיְדַבֵּר יהוה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: שׁוֹר אוֹ־כֶשֶׂב אוֹ־עֵז כִּי יִוָּלֵד וְהָיָה שִׁבְעַת יָמִים תַּחַת אִמּוֹ וּמִיּוֹם הַשְּׁמִינִי וָהָלְאָה יֵרָצֶה לְקָרְבַּן אִשֶּׁה לַיהוה: וְשׁוֹר אוֹ־שֶׂה אֹתוֹ וְאֶת־בְּנוֹ לֹא תִשְׁחֲטוּ בְּיוֹם אֶחָד: וְכִי־תִזְבְּחוּ זֶבַח־תּוֹדָה לַיהוה לִרְצֹנְכֶם תִּזְבָּחוּ: בַּיּוֹם הַהוּא יֵאָכֵל לֹא־תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר אֲנִי יהוה: וּשְׁמַרְתֶּם מִצְוֹתַי וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם אֲנִי יהוה: וְלֹא תְחַלְּלוּ אֶת־שֵׁם קָדְשִׁי וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי יהוה מְקַדִּשְׁכֶם: הַמּוֹצִיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים אֲנִי יהוה:

בשבת — שני

וַיְדַבֵּר יהוה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם מוֹעֲדֵי יהוה אֲשֶׁר־תִּקְרְאוּ אֹתָם מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ אֵלֶּה הֵם מוֹעֲדָי: שֵׁשֶׁת יָמִים תֵּעָשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת שַׁבָּתוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ כָּל־מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ שַׁבָּת הִוא לַיהוה בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם:

שני בשבת — שלישי

אֵלֶּה מוֹעֲדֵי יהוה מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ אֲשֶׁר־תִּקְרְאוּ אֹתָם בְּמוֹעֲדָם: בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר לַחֹדֶשׁ בֵּין הָעַרְבַּיִם פֶּסַח לַיהוה: וּבַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה חַג הַמַּצּוֹת לַיהוה שִׁבְעַת יָמִים מַצּוֹת תֹּאכֵלוּ: בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ: וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה לַיהוה שִׁבְעַת יָמִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא־קֹדֶשׁ כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ:

בשבת — רביעי

וַיְדַבֵּר יהוה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי־תָבֹאוּ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם וּקְצַרְתֶּם אֶת־קְצִירָהּ וַהֲבֵאתֶם אֶת־עֹמֶר רֵאשִׁית קְצִירְכֶם אֶל־הַכֹּהֵן: וְהֵנִיף אֶת־הָעֹמֶר לִפְנֵי יהוה לִרְצֹנְכֶם מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת יְנִיפֶנּוּ הַכֹּהֵן: וַעֲשִׂיתֶם בְּיוֹם הֲנִיפְכֶם אֶת־הָעֹמֶר כֶּבֶשׂ תָּמִים בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה לַיהוה: וּמִנְחָתוֹ שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן אִשֶּׁה לַיהוה רֵיחַ נִיחֹחַ וְנִסְכּוֹ יַיִן רְבִיעִת הַהִין: וְלֶחֶם וְקָלִי וְכַרְמֶל לֹא תֹאכְלוּ עַד־עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה עַד הֲבִיאֲכֶם אֶת־קָרְבַּן אֱלֹהֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם:

שלישי בשבת — חמישי

וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת מִיּוֹם הֲבִיאֲכֶם אֶת־עֹמֶר הַתְּנוּפָה שֶׁבַע שַׁבָּתוֹת תְּמִימֹת

תִּהְיֶינָה: עַד מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת הַשְּׁבִיעִת תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם
וְהִקְרַבְתֶּם מִנְחָה חֲדָשָׁה לַיהוָה: מִמּוֹשְׁבֹתֵיכֶם תָּבִיאוּ לֶחֶם
תְּנוּפָה שְׁתַּיִם שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת תִּהְיֶינָה חָמֵץ תֵּאָפֶינָה בִּכּוּרִים
לַיהוָה: וְהִקְרַבְתֶּם עַל־הַלֶּחֶם שִׁבְעַת כְּבָשִׂים תְּמִימִם בְּנֵי
שָׁנָה וּפַר בֶּן־בָּקָר אֶחָד וְאֵילֹם שְׁנָיִם יִהְיוּ עֹלָה לַיהוָה וּמִנְחָתָם
וְנִסְכֵּיהֶם אִשֵּׁה רֵיחַ־נִיחֹחַ לַיהוָה: וַעֲשִׂיתֶם שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד
לְחַטָּאת וּשְׁנֵי כְבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה לְזֶבַח שְׁלָמִים: וְהֵנִיף הַכֹּהֵן
אֹתָם עַל־לֶחֶם הַבִּכֻּרִים תְּנוּפָה לִפְנֵי יהוָה עַל־שְׁנֵי כְּבָשִׂים
קֹדֶשׁ יִהְיוּ לַיהוָה לַכֹּהֵן: וּקְרָאתֶם בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה מִקְרָא־
קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ חֻקַּת עוֹלָם
בְּכָל־מוֹשְׁבֹתֵיכֶם לְדֹרֹתֵיכֶם: וּבְקֻצְרְכֶם אֶת־קְצִיר אַרְצְכֶם
לֹא־תְכַלֶּה פְּאַת שָׂדְךָ בְּקֻצְרֶךָ וְלֶקֶט קְצִירְךָ לֹא תְלַקֵּט לֶעָנִי
וְלַגֵּר תַּעֲזֹב אֹתָם אֲנִי יהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

רביעי בשבת — ששי

וַיְדַבֵּר יהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר
בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם שַׁבָּתוֹן זִכְרוֹן תְּרוּעָה
מִקְרָא־קֹדֶשׁ: כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה
לַיהוָה: וַיְדַבֵּר יהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: אַךְ
בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה יוֹם הַכִּפֻּרִים הוּא מִקְרָא־קֹדֶשׁ
יִהְיֶה לָכֶם וְעִנִּיתֶם אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה לַיהוָה:
וְכָל־מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה כִּי יוֹם כִּפֻּרִים הוּא
לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם לִפְנֵי יהוָה אֱלֹהֵיכֶם: כִּי כָל־הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר לֹא־
תְעֹנֶּה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה וְנִכְרְתָה מֵעַמֶּיהָ: וְכָל־הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר
תַּעֲשֶׂה כָּל־מְלָאכָה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה וְהַאֲבַדְתִּי אֶת־הַנֶּפֶשׁ
הַהִוא מִקֶּרֶב עַמָּהּ: כָּל־מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ חֻקַּת עוֹלָם
לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכֹל מֹשְׁבֹתֵיכֶם: שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן הוּא לָכֶם וְעִנִּיתֶם
אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּתִשְׁעָה לַחֹדֶשׁ בָּעֶרֶב מֵעֶרֶב עַד־עֶרֶב תִּשְׁבְּתוּ
שַׁבַּתְּכֶם:

חמישי בשבת — שביעי

וַיְדַבֵּר יהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר
בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה חַג הַסֻּכּוֹת שִׁבְעַת
יָמִים לַיהוָה: בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה
לֹא תַעֲשׂוּ: שִׁבְעַת יָמִים תַּקְרִיבוּ אִשֶּׁה לַיהוָה בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי
מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה לַיהוָה עֲצֶרֶת הִוא

כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ׃ אֵלֶּה מוֹעֲדֵי יהוה אֲשֶׁר־
תִּקְרְאוּ אֹתָם מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ לְהַקְרִיב אִשֶּׁה לַיהוה עֹלָה וּמִנְחָה
זֶבַח וּנְסָכִים דְּבַר־יוֹם בְּיוֹמוֹ׃ מִלְּבַד שַׁבְּתֹת יהוה וּמִלְּבַד
מַתְּנוֹתֵיכֶם וּמִלְּבַד כָּל־נִדְרֵיכֶם וּמִלְּבַד כָּל־נִדְבֹתֵיכֶם אֲשֶׁר
תִּתְּנוּ לַיהוה׃ אַךְ בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאָסְפְּכֶם
אֶת־תְּבוּאַת הָאָרֶץ תָּחֹגּוּ אֶת־חַג־יהוה שִׁבְעַת יָמִים בַּיּוֹם
הָרִאשׁוֹן שַׁבָּתוֹן וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי שַׁבָּתוֹן׃ וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם
הָרִאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הָדָר כַּפֹּת תְּמָרִים וַעֲנַף עֵץ־עָבֹת וְעַרְבֵי־
נָחַל וּשְׂמַחְתֶּם לִפְנֵי יהוה אֱלֹהֵיכֶם שִׁבְעַת יָמִים׃ וְחַגֹּתֶם
אֹתוֹ חַג לַיהוה שִׁבְעַת יָמִים בַּשָּׁנָה חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם
בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי תָּחֹגּוּ אֹתוֹ׃ בַּסֻּכֹּת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים כָּל־
הָאֶזְרָח בְּיִשְׂרָאֵל יֵשְׁבוּ בַּסֻּכּוֹת׃ לְמַעַן יֵדְעוּ דֹרֹתֵיכֶם כִּי בַסֻּכּוֹת
הוֹשַׁבְתִּי אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהוֹצִיאִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם
אֲנִי יהוה אֱלֹהֵיכֶם׃ וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶת־מֹעֲדֵי יהוה אֶל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל׃

חצי קדיש

הגבהת ס״ת

וְזֹאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃

(עַל־פִּי יי יַחֲנוּ וְעַל־פִּי יי יִסָּעוּ. אֶת מִשְׁמֶרֶת יי שָׁמָרוּ) עַל־פִּי יי בְּיַד־מֹשֶׁה׃

ריש ממשיכים

עֵץ־חַיִּים הִיא לַמַּחֲזִיקִים בָּהּ וְתֹמְכֶיהָ מְאֻשָּׁר׃ דְּרָכֶיהָ דַרְכֵי־נֹעַם וְכָל־נְתִיבוֹתֶיהָ שָׁלוֹם׃
אֹרֶךְ יָמִים בִּימִינָהּ בְּשְׂמֹאלָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד׃ יי חָפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ יַגְדִּיל תּוֹרָה וְיַאְדִּיר׃

קריאה למפטיר

במדבר כט, יב

וּבַחֲמִשָּׁה
עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלֶאכֶת
עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ וְחַגֹּתֶם חַג לַיהוה שִׁבְעַת יָמִים׃ וְהִקְרַבְתֶּם
עֹלָה אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוה פָּרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁלֹשָׁה עָשָׂר אֵילִם
שְׁנָיִם כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה אַרְבָּעָה עָשָׂר תְּמִימִם יִהְיוּ׃ וּמִנְחָתָם
סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים לַפָּר הָאֶחָד לִשְׁלֹשָׁה עָשָׂר
פָּרִים שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים לָאַיִל הָאֶחָד לִשְׁנֵי הָאֵילִם׃ וְעִשָּׂרוֹן עִשָּׂרוֹן
לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד לְאַרְבָּעָה עָשָׂר כְּבָשִׂים׃ וּשְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד חַטָּאת
מִלְּבַד עֹלַת הַתָּמִיד מִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ׃

לפני קריאת ההפטרה מברך המפטיר:

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בִּנְבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בֶּאֱמֶת. בָּרוּךְ אַתָּה יי הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבִנְבִיאֵי הָאֱמֶת וְהַצֶּדֶק:

הפטרה ליום ראשון

זכריה יד, א

הִנֵּה יוֹם־בָּא לַיהוָה וְחֻלַּק שְׁלָלֵךְ
בְּקִרְבֵּךְ: וְאָסַפְתִּי אֶת־כָּל־הַגּוֹיִם ׀ אֶל־יְרוּשָׁלַם לַמִּלְחָמָה
וְנִלְכְּדָה הָעִיר וְנָשֹׁסוּ הַבָּתִּים וְהַנָּשִׁים תִּשְׁגַּלְנָה וְיָצָא חֲצִי תִּשְׁכָּבָה
הָעִיר בַּגּוֹלָה וְיֶתֶר הָעָם לֹא יִכָּרֵת מִן־הָעִיר: וְיָצָא יהוה וְנִלְחַם
בַּגּוֹיִם הָהֵם כְּיוֹם הִלָּחֲמוֹ בְּיוֹם קְרָב: וְעָמְדוּ רַגְלָיו בַּיּוֹם־הַהוּא
עַל־הַר הַזֵּיתִים אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי יְרוּשָׁלַם מִקֶּדֶם וְנִבְקַע הַר הַזֵּיתִים
מַחֲצִיוֹ מִזְּרָחָה וְיָמָּה גַּיְא גְּדוֹלָה מְאֹד וּמָשׁ חֲצִי הָהָר צָפוֹנָה
וְחֶצְיוֹ נֶגְבָּה: וְנַסְתֶּם גֵּיא־הָרַי כִּי־יַגִּיעַ גֵּי־הָרִים אֶל־אָצַל וְנַסְתֶּם
כַּאֲשֶׁר נַסְתֶּם מִפְּנֵי הָרַעַשׁ בִּימֵי עֻזִּיָּה מֶלֶךְ־יְהוּדָה וּבָא יהוה
אֱלֹהַי כָּל־קְדֹשִׁים עִמָּךְ: וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא לֹא־יִהְיֶה אוֹר יְקָרוֹת
יקפאון: וְהָיָה יוֹם־אֶחָד הוּא יוָדַע לַיהוָה לֹא־יוֹם וְלֹא־לַיְלָה וְקִפָּאוֹן
וְהָיָה לְעֵת־עֶרֶב יִהְיֶה־אוֹר: וְהָיָה ׀ בַּיּוֹם הַהוּא יֵצְאוּ מַיִם־חַיִּים
מִירוּשָׁלַם חֶצְיָם אֶל־הַיָּם הַקַּדְמוֹנִי וְחֶצְיָם אֶל־הַיָּם הָאַחֲרוֹן
בַּקַּיִץ וּבַחֹרֶף יִהְיֶה: וְהָיָה יהוה לְמֶלֶךְ עַל־כָּל־הָאָרֶץ בַּיּוֹם
הַהוּא יִהְיֶה יהוה אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד: יִסּוֹב כָּל־הָאָרֶץ כָּעֲרָבָה
מִגֶּבַע לְרִמּוֹן נֶגֶב יְרוּשָׁלִַם וְרָאמָה וְיָשְׁבָה תַחְתֶּיהָ לְמִשְׁעַר
בִּנְיָמִן עַד־מְקוֹם שַׁעַר הָרִאשׁוֹן עַד־שַׁעַר הַפִּנּוֹת וּמִגְדַּל חֲנַנְאֵל
עַד יִקְבֵי הַמֶּלֶךְ: וְיָשְׁבוּ בָהּ וְחֵרֶם לֹא יִהְיֶה־עוֹד וְיָשְׁבָה יְרוּשָׁלִַם
לָבֶטַח: וְזֹאת ׀ תִּהְיֶה הַמַּגֵּפָה אֲשֶׁר יִגֹּף יהוה
אֶת־כָּל־הָעַמִּים אֲשֶׁר צָבְאוּ עַל־יְרוּשָׁלִַם הֲמַק ׀ בְּשָׂרוֹ וְהוּא
עֹמֵד עַל־רַגְלָיו וְעֵינָיו תִּמַּקְנָה בְּחֹרֵיהֶן וּלְשׁוֹנוֹ תִּמַּק בְּפִיהֶם:
וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא תִּהְיֶה מְהוּמַת־יהוה רַבָּה בָהֶם וְהֶחֱזִיקוּ אִישׁ
יַד רֵעֵהוּ וְעָלְתָה יָדוֹ עַל־יַד רֵעֵהוּ: וְגַם־יְהוּדָה תִּלָּחֶם בִּירוּשָׁלִַם
וְאָסַף חֵיל כָּל־הַגּוֹיִם סָבִיב זָהָב וָכֶסֶף וּבְגָדִים לָרֹב מְאֹד: וְכֵן
תִּהְיֶה מַגֵּפַת הַסּוּס הַפֶּרֶד הַגָּמָל וְהַחֲמוֹר וְכָל־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר
יִהְיֶה בַּמַּחֲנוֹת הָהֵמָּה כַּמַّגֵּפָה הַזֹּאת: וְהָיָה כָּל־הַנּוֹתָר מִכָּל־

הַגּוֹיִם הַבָּאִים עַל־יְרוּשָׁלִַם וְעָלוּ מִדֵּי שָׁנָה בְשָׁנָה לְהִשְׁתַּחֲוֹת
לְמֶלֶךְ יהוה צְבָאוֹת וְלָחֹג אֶת־חַג הַסֻּכּוֹת: וְהָיָה אֲשֶׁר לֹא־
יַעֲלֶה מֵאֵת מִשְׁפְּחוֹת הָאָרֶץ אֶל־יְרוּשָׁלִַם לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְמֶלֶךְ
יהוה צְבָאוֹת וְלֹא עֲלֵיהֶם יִהְיֶה הַגָּשֶׁם: וְאִם־מִשְׁפַּחַת מִצְרַיִם
לֹא־תַעֲלֶה וְלֹא בָאָה וְלֹא עֲלֵיהֶם תִּהְיֶה הַמַּגֵּפָה אֲשֶׁר יִגֹּף
יהוה אֶת־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר לֹא יַעֲלוּ לָחֹג אֶת־חַג הַסֻּכּוֹת:
זֹאת תִּהְיֶה חַטַּאת מִצְרַיִם וְחַטַּאת כָּל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר לֹא
יַעֲלוּ לָחֹג אֶת־חַג הַסֻּכּוֹת: בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה עַל־מְצִלּוֹת
הַסּוּס קֹדֶשׁ לַיהוה וְהָיָה הַסִּירוֹת בְּבֵית יהוה כַּמִּזְרָקִים
לִפְנֵי הַמִּזְבֵּחַ: וְהָיָה כָל־סִיר בִּירוּשָׁלִַם וּבִיהוּדָה קֹדֶשׁ
לַיהוה צְבָאוֹת וּבָאוּ כָּל־הַזֹּבְחִים וְלָקְחוּ מֵהֶם וּבִשְּׁלוּ בָהֶם
וְלֹא־יִהְיֶה כְנַעֲנִי עוֹד בְּבֵית־יהוה צְבָאוֹת בַּיּוֹם הַהוּא:

אחרי קריאת ההפטרה מברך המפטיר:

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם צוּר כָּל־הָעוֹלָמִים צַדִּיק בְּכָל־הַדּוֹרוֹת הָאֵל הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם שֶׁכָּל־דְּבָרָיו אֱמֶת וָצֶדֶק: נֶאֱמָן אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ. וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אָחוֹר לֹא־יָשׁוּב רֵיקָם. כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן אָתָּה. בָּרוּךְ אַתָּה יי הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכָל־דְּבָרָיו:

רַחֵם עַל־צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ וְלַעֲלוּבַת נֶפֶשׁ תּוֹשִׁיעַ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ. בָּרוּךְ אַתָּה יי מְשַׂמֵּחַ צִיּוֹן בְּבָנֶיהָ:

שַׂמְּחֵנוּ יי אֱלֹהֵינוּ בְּאֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא עַבְדֶּךָ וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ. בִּמְהֵרָה יָבֹא וְיָגֵל לִבֵּנוּ עַל־כִּסְאוֹ לֹא־יֵשֶׁב זָר וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד אֲחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קָדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ שֶׁלֹּא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד. בָּרוּךְ אַתָּה יי מָגֵן דָּוִד:

עַל־הַתּוֹרָה וְעַל־הָעֲבוֹדָה וְעַל־הַנְּבִיאִים וְעַל־יוֹם (הַשַּׁבָּת הַזֶּה וְעַל־יוֹם) חַג הַסֻּכּוֹת הַזֶּה שֶׁנָּתַתָּ־לָנוּ יי אֱלֹהֵינוּ (לִקְדֻשָּׁה וְלִמְנוּחָה) לְשָׂשׂוֹן וּלְשִׂמְחָה לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת. עַל־הַכֹּל יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ וּמְבָרְכִים אוֹתָךְ. יִתְבָּרַךְ שִׁמְךָ בְּפִי כָל־חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד. בָּרוּךְ אַתָּה יי מְקַדֵּשׁ (הַשַּׁבָּת וְ)יִשְׂרָאֵל וְהַזְּמַנִּים:

הפטרה ליום שני

הברכה לפני קריאת ההפטרה עמ' 148.

מלכים א', ח, ב

וַיִּקָּהֲלוּ אֶל־הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה כָּל־אִישׁ יִשְׂרָאֵל בְּיֶרַח
הָאֵתָנִים בָּחַג הוּא הַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי: וַיָּבֹאוּ כֹּל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל
וַיִּשְׂאוּ הַכֹּהֲנִים אֶת־הָאָרוֹן: וַיַּעֲלוּ אֶת־אֲרוֹן יהוה וְאֶת־אֹהֶל
מוֹעֵד וְאֶת־כָּל־כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר בָּאֹהֶל וַיַּעֲלוּ אֹתָם הַכֹּהֲנִים
וְהַלְוִיִּם: וְהַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה וְכָל־עֲדַת יִשְׂרָאֵל הַנּוֹעָדִים עָלָיו אִתּוֹ
לִפְנֵי הָאָרוֹן מְזַבְּחִים צֹאן וּבָקָר אֲשֶׁר לֹא־יִסָּפְרוּ וְלֹא יִמָּנוּ מֵרֹב:
וַיָּבִאוּ הַכֹּהֲנִים אֶת־אֲרוֹן בְּרִית־יהוה אֶל־מְקוֹמוֹ אֶל־דְּבִיר
הַבַּיִת אֶל־קֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים אֶל־תַּחַת כַּנְפֵי הַכְּרוּבִים: כִּי הַכְּרוּבִים
פֹּרְשִׂים כְּנָפַיִם אֶל־מְקוֹם הָאָרוֹן וַיְסֻכּוּ הַכְּרֻבִים עַל־הָאָרוֹן וְעַל־
בַּדָּיו מִלְּמָעְלָה: וַיַּאֲרִכוּ הַבַּדִּים וַיֵּרָאוּ רָאשֵׁי הַבַּדִּים מִן־הַקֹּדֶשׁ
עַל־פְּנֵי הַדְּבִיר וְלֹא יֵרָאוּ הַחוּצָה וַיִּהְיוּ שָׁם עַד הַיּוֹם הַזֶּה:
אֵין בָּאָרוֹן רַק שְׁנֵי לֻחוֹת הָאֲבָנִים אֲשֶׁר הִנִּחַ שָׁם מֹשֶׁה בְּחֹרֵב
אֲשֶׁר כָּרַת יהוה עִם־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצֵאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם: וַיְהִי
בְּצֵאת הַכֹּהֲנִים מִן־הַקֹּדֶשׁ וְהֶעָנָן מָלֵא אֶת־בֵּית יהוה: וְלֹא־
יָכְלוּ הַכֹּהֲנִים לַעֲמֹד לְשָׁרֵת מִפְּנֵי הֶעָנָן כִּי־מָלֵא כְבוֹד־יהוה
אֶת־בֵּית יהוה: אָז אָמַר שְׁלֹמֹה יהוה אָמַר
לִשְׁכֹּן בָּעֲרָפֶל: בָּנֹה בָנִיתִי בֵית זְבֻל לָךְ מָכוֹן לְשִׁבְתְּךָ עוֹלָמִים:
וַיָּסֹב הַמֶּלֶךְ אֶת־פָּנָיו וַיְבָרֶךְ אֶת כָּל־קְהַל יִשְׂרָאֵל וְכָל־קְהַל
יִשְׂרָאֵל עֹמֵד: וַיֹּאמַר בָּרוּךְ יהוה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר דִּבֵּר
בְּפִיו אֶת דָּוִד אָבִי וּבְיָדוֹ מִלֵּא לֵאמֹר: מִן־הַיּוֹם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי
אֶת־עַמִּי אֶת־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם לֹא־בָחַרְתִּי בְעִיר מִכֹּל שִׁבְטֵי
יִשְׂרָאֵל לִבְנוֹת בַּיִת לִהְיוֹת שְׁמִי שָׁם וָאֶבְחַר בְּדָוִד לִהְיוֹת עַל־
עַמִּי יִשְׂרָאֵל: וַיְהִי עִם־לְבַב דָּוִד אָבִי לִבְנוֹת בַּיִת לְשֵׁם יהוה
אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: וַיֹּאמֶר יהוה אֶל־דָּוִד אָבִי יַעַן אֲשֶׁר הָיָה עִם־
לְבָבְךָ לִבְנוֹת בַּיִת לִשְׁמִי הֵטִיבֹתָ כִּי הָיָה עִם־לְבָבֶךָ: רַק אַתָּה
לֹא תִבְנֶה הַבַּיִת כִּי אִם־בִּנְךָ הַיֹּצֵא מֵחֲלָצֶיךָ הוּא־יִבְנֶה הַבַּיִת
לִשְׁמִי: וַיָּקֶם יהוה אֶת־דְּבָרוֹ אֲשֶׁר דִּבֵּר וָאָקוּם תַּחַת דָּוִד אָבִי
וָאֵשֵׁב עַל־כִּסֵּא יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יהוה וָאֶבְנֶה הַבַּיִת לְשֵׁם
יהוה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: וָאָשֵׂם שָׁם מָקוֹם לָאָרוֹן אֲשֶׁר־שָׁם
בְּרִית יהוה אֲשֶׁר כָּרַת עִם־אֲבֹתֵינוּ בְּהוֹצִיאוֹ אֹתָם מֵאֶרֶץ
מִצְרָיִם:

ברכות אחרי ההפטרה עמ' 149.

בשבת אומרים

יְקוּם פֻּרְקָן מִן שְׁמַיָּא חִנָּא וְחִסְדָּא וְרַחֲמֵי וְחַיֵּי אֲרִיכֵי וּמְזוֹנֵי רְוִיחֵי וְסַיְעָתָא דִשְׁמַיָּא וּבַרְיוּת גּוּפָא וּנְהוֹרָא מַעֲלְיָא. זַרְעָא חַיָּא וְקַיָּמָא זַרְעָא דִּי לָא־יִפְסֵק וְדִי לָא־יִבְטֵל מִפִּתְגָּמֵי אוֹרַיְתָא. לְמָרָנָן וְרַבָּנָן חֲבוּרְתָא קַדִּישְׁתָא דִּי בְּאַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל וְדִי בְּבָבֶל. לְרֵישֵׁי כַלֵּי וּלְרֵישֵׁי גַלְוָתָא וּלְרֵישֵׁי מְתִיבָתָא וּלְדַיָּנֵי דִי בָבָא. לְכָל־תַּלְמִידֵיהוֹן וּלְכָל־תַּלְמִידֵי תַלְמִידֵיהוֹן וּלְכָל מָאן־דְּעָסְקִין בְּאוֹרַיְתָא: מַלְכָּא דְעָלְמָא יְבָרֵךְ יָתְהוֹן. יַפִּישׁ חַיֵּיהוֹן וְיַסְגֵּא יוֹמֵיהוֹן וְיִתֵּן אַרְכָּא לִשְׁנֵיהוֹן. וְיִתְפָּרְקוּן וְיִשְׁתֵּיזְבוּן מִן כָּל־עָקָא וּמִן כָּל־מַרְעִין בִּישִׁין. מָרָן דִּי בִשְׁמַיָּא יְהֵא בְּסַעְדְּהוֹן כָּל־זְמָן וְעִדָּן. וְנֹאמַר אָמֵן.

יְקוּם פֻּרְקָן מִן־שְׁמַיָּא חִנָּא וְחִסְדָּא וְרַחֲמֵי וְחַיֵּי אֲרִיכֵי וּמְזוֹנֵי רְוִיחֵי וְסַיְעָתָא דִשְׁמַיָּא וּבַרְיוּת גּוּפָא וּנְהוֹרָא מַעֲלְיָא. זַרְעָא חַיָּא וְקַיָּמָא. זַרְעָא דִּי לָא־יִפְסֵק וְדִי לָא־יִבְטֵל מִפִּתְגָּמֵי אוֹרַיְתָא. לְכָל־קְהָלָא קַדִּישָׁא הָדֵן רַבְרְבַיָּא עִם זְעֵרַיָּא טַפְלָא וּנְשַׁיָּא: מַלְכָּא דְעָלְמָא יְבָרֵךְ יָתְכוֹן יַפִּישׁ חַיֵּיכוֹן וַיַסְגֵּא יוֹמֵיכוֹן וְיִתֵּן אַרְכָּה לִשְׁנֵיכוֹן. וְתִתְפָּרְקוּן וְתִשְׁתֵּיזְבוּן מִן כָּל־עָקָא וּמִן כָּל־מַרְעִין בִּישִׁין. מָרָן דִּי בִשְׁמַיָּא יְהֵא בְּסַעְדְּכוֹן כָּל־זְמַן וְעִדָּן. וְנֹאמַר אָמֵן:

מִי שֶׁבֵּרַךְ אֲבוֹתֵינוּ אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב הוּא יְבָרֵךְ אֶת כָּל־הַקָּהָל הַקָּדוֹשׁ הַזֶּה עִם כָּל־קְהִלּוֹת הַקֹּדֶשׁ. הֵם וּנְשֵׁיהֶם וּבְנֵיהֶם וּבְנוֹתֵיהֶם וְכָל אֲשֶׁר לָהֶם. וּמִי שֶׁמְּיַחֲדִים בָּתֵּי כְנֵסִיּוֹת לִתְפִלָּה. וּמִי שֶׁבָּאִים בְּתוֹכָם לְהִתְפַּלֵּל. וּמִי שֶׁנּוֹתְנִים נֵר לַמָּאוֹר וְיַיִן לְקִדּוּשׁ וּלְהַבְדָּלָה וּפַת לְאוֹרְחִים וּצְדָקָה לַעֲנִיִּים. וְכָל־מִי שֶׁעוֹסְקִים בְּצָרְכֵי צִבּוּר בֶּאֱמוּנָה. הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יְשַׁלֵּם שְׂכָרָם וְיָסִיר מֵהֶם כָּל־מַחֲלָה וְיִרְפָּא לְכָל־גּוּפָם וְיִסְלַח לְכָל־עֲוֹנָם. וְיִשְׁלַח בְּרָכָה וְהַצְלָחָה בְּכָל־מַעֲשֵׂה יְדֵיהֶם עִם כָּל־יִשְׂרָאֵל אַחֵיהֶם. וְנֹאמַר אָמֵן:

תפלה לשלום המלכות

הַנּוֹתֵן תְּשׁוּעָה לַמְּלָכִים וּמֶמְשָׁלָה לַנְּסִיכִים / מַלְכוּתוֹ מַלְכוּת כָּל־עוֹלָמִים
הַפּוֹצֶה אֶת־דָּוִד עַבְדּוֹ מֵחֶרֶב רָעָה / הַנּוֹתֵן בַּיָּם דֶּרֶךְ וּבְמַיִם עַזִּים נְתִיבָה
הוּא יְבָרֵךְ וְיִשְׁמֹר וְיִנְצֹר וַיַעֲזֹר וִירוֹמֵם וִיגַדֵּל וִינַשֵּׂא לְמַעְלָה
אֶת־אֲדוֹנֵינוּ (פלוני) יָרוּם הוֹדוֹ:
מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים בְּרַחֲמָיו יְחַיֵּהוּ וְיִשְׁמְרֵהוּ וּמִכָּל צָרָה וְיָגוֹן וָנֶזֶק יַצִּלֵהוּ
וַיַדְבֵּר עַמִּים תַּחַת רַגְלָיו וַיַפִּיל שׂוֹנְאָיו לְפָנָיו / וּבְכֹל אֲשֶׁר יִפְנֶה יַצְלִיחַ:
מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים בְּרַחֲמָיו יִתֵּן בְּלִבּוֹ וּבְלֵב כָּל־יוֹעֲצָיו וְשָׂרָיו רַחֲמָנוּת
לַעֲשׂוֹת טוֹבָה עִמָּנוּ וְעִם כָּל־יִשְׂרָאֵל
בְּיָמָיו וּבְיָמֵינוּ תִּוָּשַׁע יְהוּדָה וְיִשְׂרָאֵל יִשְׁכֹּן לָבֶטַח
וּבָא לְצִיּוֹן גּוֹאֵל וְכֵן יְהִי רָצוֹן / וְנֹאמַר אָמֵן:

תפלה לשלום מדינת ישראל

אָבִינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם צוּר יִשְׂרָאֵל וְגוֹאֲלוֹ. בָּרֵךְ אֶת מְדִינַת יִשְׂרָאֵל רֵאשִׁית צְמִיחַת גְּאֻלָּתֵנוּ. הָגֵן עָלֶיהָ בְּאֶבְרַת חַסְדֶּךָ וּפְרֹס עָלֶיהָ סֻכַּת שְׁלוֹמֶךָ. וּשְׁלַח אוֹרְךָ וַאֲמִתְּךָ לְרָאשֶׁיהָ שָׂרֶיהָ וְיוֹעֲצֶיהָ. וְתַקְּנֵם בְּעֵצָה טוֹבָה מִלְּפָנֶיךָ. חַזֵּק אֶת יְדֵי מְגִנֵּי אֶרֶץ קָדְשֵׁנוּ. וְהַנְחִילֵם אֱלֹהֵינוּ יְשׁוּעָה. וַעֲטֶרֶת נִצָּחוֹן תְּעַטְּרֵם. וְנָתַתָּ שָׁלוֹם בָּאָרֶץ וְשִׂמְחַת עוֹלָם לְיוֹשְׁבֶיהָ:

וְאֶת אַחֵינוּ כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל פְּקֹד־נָא בְּכָל אַרְצוֹת פְּזוּרֵיהֶם. וְתוֹלִיכֵם מְהֵרָה קוֹמְמִיּוּת לְצִיּוֹן עִירֶךָ וְלִירוּשָׁלַם מִשְׁכַּן שְׁמֶךָ. כַּכָּתוּב בְּתוֹרַת מֹשֶׁה עַבְדֶּךָ. אִם יִהְיֶה נִדַּחֲךָ בִּקְצֵה הַשָּׁמָיִם. מִשָּׁם יְקַבֶּצְךָ יי אֱלֹהֶיךָ וּמִשָּׁם יִקָּחֶךָ: וְהֵבִיאֲךָ יי אֱלֹהֶיךָ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יָרְשׁוּ אֲבֹתֶיךָ וִירִשְׁתָּהּ. וְהֵיטִבְךָ וְהִרְבְּךָ מֵאֲבֹתֶיךָ: וּמָל יי אֱלֹהֶיךָ אֶת־לְבָבְךָ וְאֶת־לְבַב זַרְעֶךָ. לְאַהֲבָה אֶת־יי אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לְבָבְךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ לְמַעַן חַיֶּיךָ: וְיַחֵד לְבָבֵינוּ לְאַהֲבָה וּלְיִרְאָה אֶת־שְׁמֶךָ. וְלִשְׁמֹר אֶת־כָּל דִּבְרֵי תוֹרָתֶךָ. וּשְׁלַח לָנוּ מְהֵרָה בֶּן־דָּוִד מָשִׁיחַ צִדְקֶךָ. לִפְדּוֹת מְחַכֵּי קֵץ יְשׁוּעָתֶךָ. וְהוֹפַע בַּהֲדַר גְּאוֹן עֻזֶּךָ עַל כָּל יוֹשְׁבֵי תֵבֵל אַרְצֶךָ. וְיֹאמַר כָּל אֲשֶׁר נְשָׁמָה בְּאַפּוֹ. יי אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מֶלֶךְ. וּמַלְכוּתוֹ בַּכֹּל מָשָׁלָה. אָמֵן סֶלָה:

בקוילות ספורות נתקבל המנהג לומר פיוט זה ביו״ט ראשון של סוכות

סימן: יהודה (?). בתים בני ששה טורים. חרוז: אא״ב, גג״ב, ובית ללא משקל.
ראה במבוא עמ׳ מד, הערה 80. — ♦ 758

יָהּ אֵלִי / וְגוֹאֲלִי / אֶתְיַצְּבָה לִקְרָאתֶךָ
הָיָה וְיִהְיֶה / הָיָה וְהוֹוֶה / כָּל (נ״א כָּל גּוֹי) אַדְמָתֶךָ:

וְתוֹדָה וְלָעוֹלָה וְלַמִּנְחָה וְלַחַטָּאת וְלָאָשָׁם
וְלַשְּׁלָמִים וְלַמִּלּוּאִים כָּל קָרְבָּנֶךָ:

זְכֹר נִלְאָה / אֲשֶׁר נָשָׂאָה / וְהָשִׁיבָה לְאַדְמָתֶךָ
סֶלָה אֲהַלֶּלְךָ / בְּאַשְׁרֵי יוֹשְׁבֵי בֵיתֶךָ:

דַּק עַל דַּק / עַד אֵין נִבְדַּק / וְלִתְבוּנָתוֹ אֵין חֵקֶר
הָאֵל נוֹרָא / בְּאַחַת סְקִירָה / בֵּין טוֹב לְרַע יְבַקֵּר: ותודה וכו׳ זכור וכו׳

אֲדוֹן צְבָאוֹת / בְּרֹב פְּלָאוֹת / חִבֵּר כָּל אֲהֲלוֹ
בִּנְתִיבוֹת לֵב / לִבְלֵב / הַצּוּר תָּמִים פָּעֳלוֹ: ותודה וכו׳ זכור וכו׳

אַשְׁרֵי יוֹשְׁבֵי בֵיתֶךָ. עוֹד יְהַלְלוּךָ סֶלָה: אַשְׁרֵי הָעָם שֶׁכָּכָה לוֹ. אַשְׁרֵי הָעָם שֶׁיְיָ אֱלֹהָיו:

קמה תְּהִלָּה לְדָוִד. אֲרוֹמִמְךָ אֱלוֹהַי הַמֶּלֶךְ. וַאֲבָרְכָה שִׁמְךָ לְעוֹלָם וָעֶד: בְּכָל־יוֹם אֲבָרְכֶךָּ. וַאֲהַלְלָה שִׁמְךָ לְעוֹלָם וָעֶד: גָּדוֹל יְיָ וּמְהֻלָּל מְאֹד. וְלִגְדֻלָּתוֹ אֵין חֵקֶר: דּוֹר לְדוֹר יְשַׁבַּח מַעֲשֶׂיךָ. וּגְבוּרֹתֶיךָ יַגִּידוּ: הֲדַר כְּבוֹד הוֹדֶךָ. וְדִבְרֵי נִפְלְאֹתֶיךָ אָשִׂיחָה: וֶעֱזוּז נוֹרְאֹתֶיךָ יֹאמֵרוּ. וּגְדֻלָּתְךָ אֲסַפְּרֶנָּה: זֵכֶר רַב־טוּבְךָ יַבִּיעוּ. וְצִדְקָתְךָ יְרַנֵּנוּ: חַנּוּן וְרַחוּם יְיָ. אֶרֶךְ אַפַּיִם וּגְדָל־חָסֶד: טוֹב־יְיָ לַכֹּל. וְרַחֲמָיו עַל־כָּל־מַעֲשָׂיו: יוֹדוּךָ יְיָ כָּל־מַעֲשֶׂיךָ. וַחֲסִידֶיךָ יְבָרְכוּכָה: כְּבוֹד מַלְכוּתְךָ יֹאמֵרוּ. וּגְבוּרָתְךָ יְדַבֵּרוּ: לְהוֹדִיעַ לִבְנֵי הָאָדָם גְּבוּרֹתָיו. וּכְבוֹד הֲדַר מַלְכוּתוֹ: מַלְכוּתְךָ מַלְכוּת כָּל־עֹלָמִים. וּמֶמְשַׁלְתְּךָ בְּכָל־דּוֹר וָדֹר: סוֹמֵךְ יְיָ לְכָל־הַנֹּפְלִים. וְזוֹקֵף לְכָל־הַכְּפוּפִים: עֵינֵי כֹל אֵלֶיךָ יְשַׂבֵּרוּ. וְאַתָּה נוֹתֵן־לָהֶם אֶת־אָכְלָם בְּעִתּוֹ: פּוֹתֵחַ אֶת־יָדֶךָ. וּמַשְׂבִּיעַ לְכָל־חַי רָצוֹן: צַדִּיק יְיָ בְּכָל־דְּרָכָיו. וְחָסִיד בְּכָל־מַעֲשָׂיו: קָרוֹב יְיָ לְכָל־קֹרְאָיו. לְכֹל אֲשֶׁר יִקְרָאֻהוּ בֶאֱמֶת: רְצוֹן־יְרֵאָיו יַעֲשֶׂה. וְאֶת־שַׁוְעָתָם יִשְׁמַע וְיוֹשִׁיעֵם: שׁוֹמֵר יְיָ אֶת־כָּל־אֹהֲבָיו. וְאֵת כָּל־הָרְשָׁעִים יַשְׁמִיד: תְּהִלַּת יְיָ יְדַבֵּר פִּי וִיבָרֵךְ כָּל־בָּשָׂר שֵׁם קָדְשׁוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

קטו. יח וַאֲנַחְנוּ נְבָרֵךְ יָהּ מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם הַלְלוּיָהּ:

הש״ץ נוטל ס״ת בידו ואומר: יְהַלְלוּ אֶת־שֵׁם יְיָ כִּי־נִשְׂגָּב שְׁמוֹ לְבַדּוֹ

והקהל ממשיכים: הוֹדוֹ עַל־אֶרֶץ וְשָׁמָיִם: וַיָּרֶם קֶרֶן לְעַמּוֹ תְּהִלָּה לְכָל־חֲסִידָיו לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל. עַם קְרֹבוֹ הַלְלוּיָהּ:

בשבת

כט מִזְמוֹר לְדָוִד הָבוּ לַיְיָ בְּנֵי אֵלִים הָבוּ לַיְיָ כָּבוֹד וָעֹז: הָבוּ לַיְיָ כְּבוֹד שְׁמוֹ הִשְׁתַּחֲוּו לַיְיָ בְּהַדְרַת־קֹדֶשׁ: קוֹל יְיָ עַל־הַמָּיִם אֵל־הַכָּבוֹד הִרְעִים יְיָ עַל־מַיִם רַבִּים: קוֹל־יְיָ בַּכֹּחַ קוֹל יְיָ בֶּהָדָר: קוֹל יְיָ שֹׁבֵר אֲרָזִים וַיְשַׁבֵּר יְיָ אֶת־אַרְזֵי הַלְּבָנוֹן: וַיַּרְקִידֵם כְּמוֹ־עֵגֶל לְבָנוֹן וְשִׂרְיוֹן כְּמוֹ בֶן־רְאֵמִים: קוֹל־יְיָ חֹצֵב לַהֲבוֹת אֵשׁ: קוֹל יְיָ יָחִיל מִדְבָּר יָחִיל יְיָ מִדְבַּר קָדֵשׁ: קוֹל יְיָ יְחוֹלֵל אַיָּלוֹת וַיֶּחֱשֹׂף יְעָרוֹת וּבְהֵיכָלוֹ כֻּלּוֹ אֹמֵר כָּבוֹד: יְיָ לַמַּבּוּל יָשָׁב וַיֵּשֶׁב יְיָ מֶלֶךְ לְעוֹלָם: יְיָ עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן יְיָ יְבָרֵךְ אֶת־עַמּוֹ בַשָּׁלוֹם:

בחול

כט לְדָוִד מִזְמוֹר לַיְיָ הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהּ תֵּבֵל וְיֹשְׁבֵי בָהּ: כִּי־הוּא עַל־יַמִּים יְסָדָהּ וְעַל־נְהָרוֹת יְכוֹנְנָהָ: מִי־יַעֲלֶה בְהַר־יְיָ וּמִי־יָקוּם בִּמְקוֹם קָדְשׁוֹ: נְקִי כַפַּיִם וּבַר־לֵבָב אֲשֶׁר לֹא־נָשָׂא לַשָּׁוְא נַפְשִׁי וְלֹא נִשְׁבַּע לְמִרְמָה: יִשָּׂא בְרָכָה מֵאֵת יְיָ וּצְדָקָה מֵאֱלֹהֵי יִשְׁעוֹ: זֶה דּוֹר דֹּרְשָׁו מְבַקְשֵׁי פָנֶיךָ יַעֲקֹב סֶלָה: שְׂאוּ שְׁעָרִים רָאשֵׁיכֶם וְהִנָּשְׂאוּ פִּתְחֵי עוֹלָם וְיָבוֹא מֶלֶךְ הַכָּבוֹד: מִי זֶה מֶלֶךְ הַכָּבוֹד יְיָ עִזּוּז וְגִבּוֹר יְיָ גִּבּוֹר מִלְחָמָה: שְׂאוּ שְׁעָרִים רָאשֵׁיכֶם וּשְׂאוּ פִּתְחֵי עוֹלָם וְיָבֹא מֶלֶךְ הַכָּבוֹד: מִי הוּא זֶה מֶלֶךְ הַכָּבוֹד יְיָ צְבָאוֹת הוּא מֶלֶךְ הַכָּבוֹד סֶלָה:

וּבְנֻחָה יֹאמַר שׁוּבָה יְיָ רִבְבוֹת אַלְפֵי יִשְׂרָאֵל: קוּמָה יְיָ לִמְנוּחָתֶךָ אַתָּה וַאֲרוֹן עֻזֶּךָ: כֹּהֲנֶיךָ יִלְבְּשׁוּ־צֶדֶק וַחֲסִידֶיךָ יְרַנֵّנוּ: בַּעֲבוּר דָּוִד עַבְדֶּךָ אַל תָּשֵׁב פְּנֵי מְשִׁיחֶךָ: כִּי־לֶקַח טוֹב נָתַתִּי לָכֶם תּוֹרָתִי אַל־תַּעֲזֹבוּ: עֵץ חַיִּים הִיא לַמַּחֲזִיקִים בָּהּ וְתֹמְכֶיהָ מְאֻשָּׁר: דְּרָכֶיהָ דַרְכֵי־נֹעַם וְכָל־נְתִיבוֹתֶיהָ שָׁלוֹם:

הֲשִׁיבֵנוּ יְיָ אֵלֶיךָ וְנָשׁוּבָה חַדֵּשׁ יָמֵינוּ כְּקֶדֶם: חצי קדיש

כי שם יי אקרא הבו גדל לאלהינו:

אֲדֹנָי שְׂפָתַי תִּפְתָּח וּפִי יַגִּיד תְּהִלָּתֶךָ:

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וֵאלֹהֵי יַעֲקֹב הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא אֵל עֶלְיוֹן גּוֹמֵל חֲסָדִים טוֹבִים וְקוֹנֵה הַכֹּל וְזוֹכֵר חַסְדֵי אָבוֹת וּמֵבִיא גוֹאֵל לִבְנֵי בְנֵיהֶם לְמַעַן שְׁמוֹ בְּאַהֲבָה. מֶלֶךְ עוֹזֵר וּמוֹשִׁיעַ וּמָגֵן. בָּרוּךְ אַתָּה יי מָגֵן אַבְרָהָם:

אַתָּה גִּבּוֹר לְעוֹלָם אֲדֹנָי. מְחַיֵּה מֵתִים אַתָּה. רַב לְהוֹשִׁיעַ.

[בשמיני עצרת ובשמחת תורה] מַשִּׁיב הָרוּחַ וּמוֹרִיד הַגָּשֶׁם

[בשאר ימים אומרים בק״ק] מוֹרִיד הַטָּל

מְכַלְכֵּל חַיִּים בְּחֶסֶד מְחַיֵּה מֵתִים בְּרַחֲמִים רַבִּים. סוֹמֵךְ נוֹפְלִים וְרוֹפֵא חוֹלִים וּמַתִּיר אֲסוּרִים. וּמְקַיֵּם אֱמוּנָתוֹ לִישֵׁנֵי עָפָר. מִי כָמוֹךָ בַּעַל גְּבוּרוֹת וּמִי דּוֹמֶה לָּךְ. מֶלֶךְ מֵמִית וּמְחַיֶּה וּמַצְמִיחַ יְשׁוּעָה. וְנֶאֱמָן אַתָּה לְהַחֲיוֹת מֵתִים. בָּרוּךְ אַתָּה יי מְחַיֵּה הַמֵּתִים:*

אַתָּה קָדוֹשׁ וְשִׁמְךָ קָדוֹשׁ וּקְדוֹשִׁים בְּכָל־יוֹם יְהַלְלוּךָ סֶלָה.
בָּרוּךְ אַתָּה יי הָאֵל הַקָּדוֹשׁ:

---

* בחזרת הש״ץ אומרים כאן קדושה. פיוט ליו״ט של סוכות ראה להלן עמ׳ 160.

כחוה״מ (חוץ מהושענא רבה) אומרים קדושה של חול. עמ׳ 1.

ח׳ נַעֲרִיצְךָ וְנַקְדִּישְׁךָ כְּסוֹד שִׂיחַ שַׂרְפֵי קֹדֶשׁ הַמַּקְדִּישִׁים שִׁמְךָ בַּקֹּדֶשׁ כַּכָּתוּב עַל־יַד נְבִיאֶךָ וְקָרָא זֶה אֶל־זֶה וְאָמַר.

קו״ח קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ יי צְבָאוֹת מְלֹא כָל־הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ:

ח׳ כְּבוֹדוֹ מָלֵא עוֹלָם / מְשָׁרְתָיו שׁוֹאֲלִים זֶה לָזֶה / אַיֵּה מְקוֹם כְּבוֹדוֹ / לְעֻמָּתָם בָּרוּךְ יֹאמֵרוּ.

קו״ח בָּרוּךְ כְּבוֹד יי מִמְּקוֹמוֹ:

ח׳ מִמְּקוֹמוֹ הוּא יִפֶן בְּרַחֲמִים / וְיָחֹן עַם הַמְיַחֲדִים שְׁמוֹ / עֶרֶב וָבֹקֶר בְּכָל־יוֹם תָּמִיד פַּעֲמַיִם בְּאַהֲבָה שְׁמַע אוֹמְרִים.

קו״ח שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יי אֱלֹהֵינוּ יי אֶחָד:

ח׳ (אֶחָד) הוּא אֱלֹהֵינוּ הוּא אָבִינוּ הוּא מַלְכֵּנוּ הוּא מוֹשִׁיעֵנוּ. וְהוּא יַשְׁמִיעֵנוּ בְּרַחֲמָיו שֵׁנִית לְעֵינֵי כָּל־חַי לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים. קו״ח אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם:

ביו״ט ובק״ק בהו״ר אַדִּיר אַדִּירֵנוּ יי אֲדֹנֵינוּ מָה־אַדִּיר שִׁמְךָ בְּכָל־הָאָרֶץ:
וְהָיָה יי לְמֶלֶךְ עַל־כָּל־הָאָרֶץ בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה יי אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד:

ח׳ וּבְדִבְרֵי קָדְשְׁךָ כָּתוּב לֵאמֹר: קו״ח יִמְלֹךְ יי לְעוֹלָם אֱלֹהַיִךְ צִיּוֹן לְדֹר וָדֹר הַלְלוּיָהּ:

ח׳ לְדוֹר וָדוֹר נַגִּיד גָּדְלֶךָ וּלְנֵצַח נְצָחִים קְדֻשָּׁתְךָ נַקְדִּישׁ וְשִׁבְחֲךָ אֱלֹהֵינוּ מִפִּינוּ לֹא יָמוּשׁ לְעוֹלָם וָעֶד כִּי אֵל מֶלֶךְ גָּדוֹל וְקָדוֹשׁ אָתָּה. בָּרוּךְ אַתָּה יי הָאֵל הַקָּדוֹשׁ:

אַתָּה בְחַרְתָּנוּ מִכָּל־הָעַמִּים / אָהַבְתָּ אוֹתָנוּ וְרָצִיתָ בָּנוּ
וְרוֹמַמְתָּנוּ מִכָּל־הַלְּשׁוֹנוֹת / וְקִדַּשְׁתָּנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ.
וְקֵרַבְתָּנוּ מַלְכֵּנוּ לַעֲבוֹדָתֶךָ / וְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ עָלֵינוּ קָרָאתָ:
וַתִּתֶּן־לָנוּ יי אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה (שבתות למנוחה ו) מוֹעֲדִים לְשִׂמְחָה חַגִּים וּזְמַנִּים לְשָׂשׂוֹן אֶת־יוֹם (הַשַּׁבָּת הַזֶּה וְאֶת־יוֹם) [לסוכות] חַג הַסֻּכּוֹת [לשמיני עצרת וש"ת] שְׁמִינִי חַג הָעֲצֶרֶת (נ"א שְׁמִינִי עֲצֶרֶת הֶחָג) הַזֶּה. זְמַן שִׂמְחָתֵנוּ (בְּאַהֲבָה) מִקְרָא קֹדֶשׁ זֵכֶר לִיצִיאַת מִצְרָיִם:

*) וּמִפְּנֵי חֲטָאֵינוּ גָּלִינוּ מֵאַרְצֵנוּ / וְנִתְרַחַקְנוּ מֵעַל אַדְמָתֵנוּ
וְאֵין אֲנַחְנוּ יְכוֹלִים לַעֲלוֹת וְלֵרָאוֹת וּלְהִשְׁתַּחֲווֹת לְפָנֶיךָ / וְלַעֲשׂוֹת חוֹבוֹתֵינוּ בְּבֵית בְּחִירָתֶךָ
בַּבַּיִת הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ שֶׁנִּקְרָא שִׁמְךָ עָלָיו / מִפְּנֵי הַיָּד שֶׁנִּשְׁתַּלְּחָה בְּמִקְדָּשֶׁךָ:
יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ מֶלֶךְ רַחֲמָן
שֶׁתָּשׁוּב וּתְרַחֵם עָלֵינוּ וְעַל־מִקְדָּשְׁךָ בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים / וְתִבְנֵהוּ מְהֵרָה וּתְגַדֵּל כְּבוֹדוֹ.
אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ / גַּלֵּה כְּבוֹד מַלְכוּתְךָ עָלֵינוּ מְהֵרָה / וְהוֹפַע וְהִנָּשֵׂא עָלֵינוּ לְעֵינֵי כָּל־חָי
וְקָרֵב פְּזוּרֵינוּ מִבֵּין הַגּוֹיִם / וּנְפוּצוֹתֵינוּ כַּנֵּס מִיַּרְכְּתֵי אָרֶץ. וַהֲבִיאֵנוּ לְצִיּוֹן עִירְךָ בְּרִנָּה / וְלִירוּשָׁלַיִם בֵּית מִקְדָּשְׁךָ בְּשִׂמְחַת עוֹלָם.
וְשָׁם נַעֲשֶׂה לְפָנֶיךָ אֶת־קָרְבְּנוֹת חוֹבוֹתֵינוּ / תְּמִידִים כְּסִדְרָם וּמוּסָפִים כְּהִלְכָתָם.
וְאֶת־מוּסַף יוֹם (הַשַּׁבָּת הַזֶּה וְאֶת מוּסַף יוֹם)
[לסוכות] חַג הַסֻּכּוֹת ו [לשמיני עצרת וש"ת] שְׁמִינִי חַג הָעֲצֶרֶת (נ"א שְׁמִינִי עֲצֶרֶת הֶחָג)
הַזֶּה. נַעֲשֶׂה וְנַקְרִיב לְפָנֶיךָ בְּאַהֲבָה כְּמִצְוַת רְצוֹנֶךָ כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְתָּ עָלֵינוּ בְּתוֹרָתֶךָ עַל־יְדֵי מֹשֶׁה עַבְדֶּךָ מִפִּי כְבוֹדֶךָ כָּאָמוּר:

בשבת: וּבְיוֹם הַשַּׁבָּת שְׁנֵי־כְבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה תְּמִימִם. וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בַשָּׁמֶן וְנִסְכּוֹ
עֹלַת שַׁבָּת בְּשַׁבָּתוֹ. עַל־עֹלַת הַתָּמִיד וְנִסְכָּהּ:
[יש מוסיפין זֶה קָרְבַּן שַׁבָּת וְקָרְבַּן הַיּוֹם כָּאָמוּר. ויש שפסקו שלא לאמרו]

ביום א' בא"י, ובחו"ל ביום א' וב'

וּבַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ. וְחַגֹּתֶם חַג לַיי שִׁבְעַת יָמִים: וְהִקְרַבְתֶּם עֹלָה אִשֶּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיי פָּרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁלֹשָׁה עָשָׂר אֵילִם שְׁנָיִם. כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה אַרְבָּעָה עָשָׂר תְּמִימִם יִהְיוּ:

בחול המועד אומרים בא"י את הפסוק השייך לאותו היום. וכחוץ לארץ אומרים ספיקא דיומא. היינו ביום ראשון של חוה"מ וביום השני וביום השלישי. ביום שני של חוה"מ וביום השלישי וביום הרביעי וכו' ואחר כל פסוק נוהגים לומר נוסח "ומנחתם".

וּבַיּוֹם הַשֵּׁנִי פָּרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁנַיִם עָשָׂר אֵילִם שְׁנָיִם. כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה אַרְבָּעָה עָשָׂר תְּמִימִם:
וּבַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי פָּרִים עַשְׁתֵּי־עָשָׂר אֵילִם שְׁנָיִם. כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה אַרְבָּעָה עָשָׂר תְּמִימִם:
וּבַיּוֹם הָרְבִיעִי פָּרִים עֲשָׂרָה אֵילִם שְׁנָיִם. כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה אַרְבָּעָה עָשָׂר תְּמִימִם:

*) שינויי נוסח עיין במחזור לימים נוראים, כרך א'. עמ' 149.

וּבַיּוֹם הַחֲמִישִׁי פָּרִים תִּשְׁעָה אֵילִם שְׁנָיִם. כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה אַרְבָּעָה עָשָׂר תְּמִימִם:
וּבַיּוֹם הַשִּׁשִּׁי פָּרִים שְׁמֹנָה אֵילִם שְׁנָיִם. כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה אַרְבָּעָה עָשָׂר תְּמִימִם:
וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי פָּרִים שִׁבְעָה אֵילִם שְׁנָיִם. כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה אַרְבָּעָה עָשָׂר תְּמִימִם:

לשמיני עצרת ושמחת תורה

בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצֶרֶת תִּהְיֶה לָכֶם. כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ: וְהִקְרַבְתֶּם עֹלָה אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיי פַּר אֶחָד אַיִל אֶחָד. כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימִם:

וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם כְּמִדְבָּר. שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרֹנִים לַפָּר. וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים לָאָיִל. וְעִשָּׂרוֹן לַכֶּבֶשׂ וְיַיִן כְּנִסְכּוֹ. וְשָׂעִיר לְכַפֵּר. וּשְׁנֵי תְמִידִים כְּהִלְכָתָם:

בשבת: יִשְׂמְחוּ בְּמַלְכוּתְךָ שֹׁמְרֵי שַׁבָּת וְקֹרְאֵי עֹנֶג עַם מְקַדְּשֵׁי שְׁבִיעִי. כֻּלָּם יִשְׂבְּעוּ וְיִתְעַנְּגוּ מִטּוּבֶךָ. וּבַשְּׁבִיעִי רָצִיתָ בּוֹ וְקִדַּשְׁתּוֹ חֶמְדַּת יָמִים אֹתוֹ קָרָאתָ זֵכֶר לְמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית:

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ
מֶלֶךְ רַחֲמָן. רַחֵם עָלֵינוּ / טוֹב וּמֵטִיב הִדָּרֵשׁ־לָנוּ.
שׁוּבָה אֵלֵינוּ[1] בַּהֲמוֹן רַחֲמֶיךָ / בִּגְלַל אָבוֹת שֶׁעָשׂוּ רְצוֹנֶךָ.
בְּנֵה בֵיתְךָ כְּבַתְּחִלָּה[2] וְכוֹנֵן[3] מִקְדָּשְׁךָ עַל־מְכוֹנוֹ.
וְהַרְאֵנוּ בְּבִנְיָנוֹ / וְשַׂמְּחֵנוּ בְּתִקּוּנוֹ.
וְהָשֵׁב כֹּהֲנִים לַעֲבוֹדָתָם[4] / וּלְוִיִּם[5] לְשִׁירָם וּלְזִמְרָם[6] / וְהָשֵׁב יִשְׂרָאֵל[7] לְנְוֵיהֶם.
וְשָׁם נַעֲלֶה וְנֵרָאֶה וְנִשְׁתַּחֲוֶה לְפָנֶיךָ בְּשָׁלֹשׁ[8] פְּעָמֵי רְגָלֵינוּ.

כַּכָּתוּב בְּתוֹרָתֶךָ. שָׁלוֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָל־זְכוּרְךָ אֶת־פְּנֵי יי אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחָר בְּחַג הַמַּצּוֹת וּבְחַג הַשָּׁבֻעוֹת וּבְחַג הַסֻּכּוֹת. וְלֹא יֵרָאֶה אֶת־פְּנֵי יי רֵיקָם[9]:
אִישׁ כְּמַתְּנַת יָדוֹ. כִּבְרַכַּת יי אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן־לָךְ:

וְהַשִּׂיאֵנוּ יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־בִּרְכַּת מוֹעֲדֶיךָ
לְחַיִּים וּלְשָׁלוֹם לְשִׂמְחָה וּלְשָׂשׂוֹן כַּאֲשֶׁר רָצִיתָ וְאָמַרְתָּ לְבָרְכֵנוּ:
(אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ רְצֵה בִמְנוּחָתֵנוּ) קַדְּשֵׁנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ.
שַׂבְּעֵנוּ מִטּוּבֶךָ וְשַׂמְּחֵנוּ בִּישׁוּעָתֶךָ
וְטַהֵר לִבֵּנוּ לְעָבְדְּךָ בֶּאֱמֶת.
וְהַנְחִילֵנוּ יי אֱלֹהֵינוּ (בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן) בְּשִׂמְחָה וּבְשָׂשׂוֹן (שַׁבָּת וּ) מוֹעֲדֵי קָדְשֶׁךָ.
וְיִשְׂמְחוּ בְךָ יִשְׂרָאֵל מְקַדְּשֵׁי שְׁמֶךָ.
בָּרוּךְ אַתָּה יי מְקַדֵּשׁ (הַשַּׁבָּת וְ) יִשְׂרָאֵל וְהַזְּמַנִּים:

1) עלינו כל כי״י 2) והיכלך כבראשונה הוס׳ פפ׳ 3) את הוס׳ ופפ׳ 4) לעבודתן ו״כ 5) לרים פ׳ 6) לשירן ולזמרן הוס׳ כי״י
7) והשב ישראל: וישראל פ׳ 8) בשילוש כל כי״י 9) ונאמר הוס׳ כל כי״י

רְצֵה יי אֱלֹהֵינוּ בְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וּבִתְפִלָּתָם. וְהָשֵׁב אֶת־הָעֲבוֹדָה לִדְבִיר בֵּיתֶךָ וְאִשֵּׁי יִשְׂרָאֵל וּתְפִלָּתָם בְּאַהֲבָה תְקַבֵּל בְּרָצוֹן וּתְהִי לְרָצוֹן תָּמִיד עֲבוֹדַת יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ.

כחזרת הש״ץ עורכים כאן סדר נשיאת כפים. עיין למטה.

וְתֶחֱזֶינָה עֵינֵינוּ בְּשׁוּבְךָ לְצִיּוֹן בְּרַחֲמִים. בָּרוּךְ אַתָּה יי הַמַּחֲזִיר שְׁכִינָתוֹ לְצִיּוֹן:

מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ שֶׁאַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד. צוּר חַיֵּינוּ מָגֵן יִשְׁעֵנוּ אַתָּה הוּא לְדוֹר וָדוֹר. נוֹדֶה לְךָ וּנְסַפֵּר תְּהִלָּתֶךָ עַל חַיֵּינוּ הַמְּסוּרִים בְּיָדֶךָ וְעַל נִשְׁמוֹתֵינוּ הַפְּקוּדוֹת לָךְ וְעַל נִסֶּיךָ שֶׁבְּכָל־יוֹם עִמָּנוּ וְעַל־נִפְלְאוֹתֶיךָ וְטוּבוֹתֶיךָ שֶׁבְּכָל־עֵת. עֶרֶב וָבֹקֶר וְצָהֳרָיִם. הַטּוֹב כִּי לֹא־כָלוּ רַחֲמֶיךָ וְהַמְרַחֵם כִּי לֹא־תַמּוּ חֲסָדֶיךָ. מֵעוֹלָם קִוִּינוּ לָךְ.

מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ שֶׁאַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ אֱלֹהֵי כָל בָּשָׂר. יוֹצְרֵנוּ יוֹצֵר בְּרֵאשִׁית בְּרָכוֹת וְהוֹדָאוֹת לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ. עַל שֶׁהֶחֱיִיתָנוּ וְקִיַּמְתָּנוּ כֵּן תְּחַיֵּנוּ וּתְקַיְּמֵנוּ וְתֶאֱסֹף גָּלְיוֹתֵינוּ לְחַצְרוֹת קָדְשֶׁךָ לִשְׁמֹר חֻקֶּיךָ וְלַעֲשׂוֹת רְצוֹנֶךָ וּלְעָבְדְךָ בְּלֵבָב שָׁלֵם. עַל שֶׁאֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ. בָּרוּךְ אֵל הַהוֹדָאוֹת:

וְעַל־כֻּלָּם יִתְבָּרַךְ וְיִתְרוֹמַם שִׁמְךָ מַלְכֵּנוּ תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד.

וְכֹל הַחַיִּים יוֹדוּךָ סֶלָה וִיהַלְלוּ אֶת־שִׁמְךָ בֶּאֱמֶת הָאֵל יְשׁוּעָתֵנוּ וְעֶזְרָתֵנוּ סֶלָה. בָּרוּךְ אַתָּה יי הַטּוֹב שִׁמְךָ וּלְךָ נָאֶה לְהוֹדוֹת:

כשהכהנים עולין לדוכן ביו״ט נוהגין להוסיף כאן את הנוסח ״ותערב״ ולסיים בחתימה עתיקה ״שאותך לבדך ביראה נעבוד״ (אבל לדעת הגר״א אין לשנות את מטבע הברכה של כל השנה, וכן נוהגין בא״י).

קו״ח וְתֶעֱרַב לְפָנֶיךָ (נ״א עָלֶיךָ) עֲתִירָתֵנוּ כְּעוֹלָה וּכְקָרְבָּן.

אָנָּא רַחוּם בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים הָשֵׁב שְׁכִינָתְךָ לְצִיּוֹן וְסֵדֶר הָעֲבוֹדָה לִירוּשָׁלָם.

(בא״י משמיטין שורה זו) וְתֶחֱזֶינָה עֵינֵינוּ בְּשׁוּבְךָ לְצִיּוֹן בְּרַחֲמִים.

וְשָׁם נַעֲבָדְךָ בְּיִרְאָה כִּימֵי עוֹלָם וּכְשָׁנִים קַדְמוֹנִיּוֹת. [ע״כ הקהל]

בָּרוּךְ אַתָּה יי שֶׁאוֹתְךָ לְבַדְּךָ בְּיִרְאָה נַעֲבוֹד:

כשאין נשיאת כפים (ובא״י גם אחר נוסח ׳ותערב׳) אומר הש״ץ

וְתֶחֱזֶינָה עֵינֵינוּ בְּשׁוּבְךָ לְצִיּוֹן בְּרַחֲמִים:

בָּרוּךְ אַתָּה יי הַמַּחֲזִיר שְׁכִינָתוֹ לְצִיּוֹן:

מודים, והחזן ממשיך עד ״ולך נאה להודות״. בחו״ל ובשבת חו״מ עורכים נשיאת כפים רגילה.

לפי המנהג העתיק קוראים כהנים והכהנים מברכין (וכן נוהגין בא״י), ואם אין כהן בביהכ״נ אומר הש״ץ או״א ברכנו וכו׳. אבל בהרבה מקומות נתפשט המנהג שאף שהכהנים עלו לדוכן אומר הש״ץ בלחש או״א וקורא להם בקול במלת כהנים.

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ בָּרְכֵנוּ בַּבְּרָכָה הַמְשֻׁלֶּשֶׁת בַּתּוֹרָה הַכְּתוּבָה עַל יְדֵי מֹשֶׁה עַבְדֶּךָ הָאֲמוּרָה מִפִּי אַהֲרֹן וּבָנָיו כֹּהֲנִים עַם קְדוֹשֶׁךָ כָּאָמוּר:

הכהנים מברכים

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בִּקְדֻשָּׁתוֹ שֶׁל־אַהֲרֹן וְצִוָּנוּ לְבָרֵךְ אֶת־עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּאַהֲבָה:

שִׂים שָׁלוֹם טוֹבָה וּבְרָכָה חֵן וָחֶסֶד וְרַחֲמִים עָלֵינוּ וְעַל כָּל־יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ. בָּרְכֵנוּ אָבִינוּ כֻּלָּנוּ כְּאֶחָד בְּאוֹר פָּנֶיךָ. כִּי בְאוֹר פָּנֶיךָ נָתַתָּ לָּנוּ יי אֱלֹהֵינוּ תּוֹרַת חַיִּים וְאַהֲבַת חֶסֶד וּצְדָקָה וּבְרָכָה וְרַחֲמִים וְחַיִּים וְשָׁלוֹם. וְטוֹב בְּעֵינֶיךָ לְבָרֵךְ אֶת־עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בְּכָל־עֵת וּבְכָל־שָׁעָה בִּשְׁלוֹמֶךָ.

בָּרוּךְ אַתָּה יי הַמְבָרֵךְ אֶת־עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בַּשָּׁלוֹם:

אֱלֹהַי. נְצֹר לְשׁוֹנִי מֵרָע וּשְׂפָתַי מִדַּבֵּר מִרְמָה. וְלִמְקַלְלַי נַפְשִׁי תִדֹּם וְנַפְשִׁי כֶּעָפָר לַכֹּל תִּהְיֶה: פְּתַח לִבִּי בְּתוֹרָתֶךָ וּבְמִצְוֹתֶיךָ תִּרְדּוֹף נַפְשִׁי. וְכֹל הַחוֹשְׁבִים עָלַי רָעָה מְהֵרָה הָפֵר עֲצָתָם וְקַלְקֵל מַחֲשַׁבְתָּם: עֲשֵׂה לְמַעַן שְׁמֶךָ. עֲשֵׂה לְמַעַן יְמִינֶךָ. עֲשֵׂה לְמַעַן קְדֻשָּׁתֶךָ. עֲשֵׂה לְמַעַן תּוֹרָתֶךָ. לְמַעַן יֵחָלְצוּן יְדִידֶיךָ הוֹשִׁיעָה יְמִינְךָ וַעֲנֵנִי: יִהְיוּ לְרָצוֹן אִמְרֵי־פִי וְהֶגְיוֹן לִבִּי לְפָנֶיךָ יי צוּרִי וְגֹאֲלִי: עֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו הוּא יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל כָּל־יִשְׂרָאֵל וְאִמְרוּ אָמֵן:

יְהִי רָצוֹן לְפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁיִּבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ: וְשָׁם נַעֲבָדְךָ בְּיִרְאָה כִּימֵי עוֹלָם וּכְשָׁנִים קַדְמֹנִיּוֹת: וְעָרְבָה לַיי מִנְחַת יְהוּדָה וִירוּשָׁלָם כִּימֵי עוֹלָם וּכְשָׁנִים קַדְמֹנִיּוֹת:

וקורא הש״ץ מלה במלה, והכהנים חוזרים, והצבור נוהגין לומר פסוקים (אבל לדעת הגר״א אין לאמרם, וכן נוהגין בא״י)

יְבָרֶכְךָ יְבָרֶכְךָ יי מִצִּיּוֹן עֹשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ:

יי יי אֲדֹנֵינוּ מָה־אַדִּיר שִׁמְךָ בְּכָל־הָאָרֶץ:

וְיִשְׁמְרֶךָ שָׁמְרַנִי אֵל כִּי חָסִיתִי בָךְ:

כשאומרים הכהנים "וישמרך" ו"ויחנך" אומרים

רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם אֲנִי שֶׁלְּךָ וַחֲלוֹמוֹתַי שֶׁלָּךְ. חֲלוֹם חָלַמְתִּי וְאֵינִי יוֹדֵעַ מַה הוּא. יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהַי וֵאלֹהֵי אֲבוֹתַי שֶׁיִּהְיוּ כָּל חֲלוֹמוֹתַי עָלַי וְעַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל לְטוֹבָה בֵּין שֶׁחָלַמְתִּי עַל־עַצְמִי וּבֵין שֶׁחָלַמְתִּי עַל־אֲחֵרִים וּבֵין שֶׁחָלְמוּ אֲחֵרִים עָלַי. אִם טוֹבִים הֵם חַזְּקֵם וְאַמְּצֵם וְיִתְקַיְּמוּ בִי וּבָהֶם כַּחֲלוֹמוֹת יוֹסֵף הַצַּדִּיק. וְאִם צְרִיכִים רְפוּאָה רַפְּאֵם כְּחִזְקִיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה מֵחָלְיוֹ וּכְמִרְיָם הַנְּבִיאָה מִצָּרַעְתָּהּ וּכְנַעֲמָן מִצָּרַעְתּוֹ וּכְמֵי מָרָה עַל יְדֵי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ וּכְמֵי יְרִיחוֹ עַל יְדֵי אֱלִישָׁע. וּכְשֵׁם שֶׁהָפַכְתָּ אֶת־קִלְלַת בִּלְעָם הָרָשָׁע מִקְּלָלָה לִבְרָכָה כֵּן תַּהֲפֹךְ כָּל חֲלוֹמוֹתַי עָלַי וְעַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל לְטוֹבָה וְחִשְׁמְרֵנִי וּחְנֵּנִי וְתִרְצֵנִי. אָמֵן:

יָאֵר יָאֵר אֱלֹהִים יְחָנֵּנוּ וִיבָרְכֵנוּ יָאֵר פָּנָיו אִתָּנוּ סֶלָה:

יי יי יי אֵל רַחוּם וְחַנּוּן אֶרֶךְ אַפַּיִם וְרַב חֶסֶד וֶאֱמֶת:

פָּנֶיו פְּנֵה אֵלַי וְחָנֵּנִי כִּי יָחִיד וְעָנִי אָנִי:

אֵלֶיךָ אֵלֶיךָ יי נַפְשִׁי אֶשָּׂא:

וִיחֻנֶּךָּ הִנֵּה כְעֵינֵי עֲבָדִים אֶל־יַד אֲדוֹנֵיהֶם כְּעֵינֵי שִׁפְחָה אֶל־יַד גְּבִרְתָּהּ כֵּן עֵינֵינוּ אֶל־יי אֱלֹהֵינוּ עַד שֶׁיְּחָנֵּנוּ: רבש״ע.

יִשָּׂא יִשָּׂא בְרָכָה מֵאֵת יי וּצְדָקָה מֵאֱלֹהֵי יִשְׁעוֹ. וּמְצָא־חֵן וְשֵׂכֶל טוֹב בְּעֵינֵי אֱלֹהִים וְאָדָם:

יי יי חָנֵּנוּ לְךָ קִוִּינוּ הֱיֵה זְרוֹעַם לַבֹּקְרִים אַף־יְשׁוּעָתֵנוּ בְּעֵת צָרָה:

פָּנָיו אַל־תַּסְתֵּר פָּנֶיךָ מִמֶּנִּי בְּיוֹם צַר לִי הַטֵּה־אֵלַי אָזְנְךָ בְּיוֹם אֶקְרָא מַהֵר עֲנֵנִי:

אֵלֶיךָ נָשָׂאתִי אֶת־עֵינַי הַיֹּשְׁבִי בַּשָּׁמָיִם:

וְיָשֵׂם וְשָׂמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲנִי אֲבָרְכֵם:

לְךָ יי הַגְּדֻלָּה וְהַגְּבוּרָה וְהַתִּפְאֶרֶת וְהַנֵּצַח וְההוד כִּי־כֹל בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ לְךָ יי הַמַּמְלָכָה וְהַמִּתְנַשֵּׂא לְכֹל לְרֹאשׁ:

שָׁלוֹם שָׁלוֹם לָרָחוֹק וְלַקָּרוֹב אָמַר יי וּרְפָאתִיו:

כשאומרים הכהנים "שלום" יש נוהגין לומר תפלה זו (הלקוחה מס' שערי ציון לר' נתן נטע הנובר)

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהַי וֵאלֹהֵי אֲבוֹתַי שֶׁתַּעֲשֶׂה לְמַעַן קְדֻשַּׁת חַסְדֶּיךָ וְגֹדֶל רַחֲמֶיךָ הַפְּשׁוּטִים וּלְמַעַן טָהֳרַת שִׁמְךָ הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא בֶּן־עֶשְׂרִים וּשְׁתַּיִם אוֹתִיּוֹת הַיּוֹצֵא מִפְּסוּקִים שֶׁל־בִּרְכַּת כֹּהֲנִים הָאֲמוּרָה מִפִּי אַהֲרֹן וּבָנָיו עַם קְדֹשֶׁךָ שֶׁתִּהְיֶה קָרוֹב לִי בְּקָרְאִי לָךְ וְתִשְׁמַע תְּפִלָּתִי וְאֶנָּקָתִי תָּמִיד כְּשֵׁם שֶׁשָּׁמַעְתָּ אֶנְקַת יַעֲקֹב תְּמִימֶךָ הַנִּקְרָא אִישׁ תָּם. וְתִתֶּן־לִי וּלְכָל־נַפְשׁוֹת בֵּיתִי מְזוֹנוֹתֵינוּ וּפַרְנָסָתֵנוּ בְּרֶוַח וְלֹא בְּצִמְצוּם בְּהֶתֵּר וְלֹא בְּאִסּוּר בְּנַחַת וְלֹא בְּצַעַר מִתַּחַת יָדְךָ הָרְחָבָה כְּשֵׁם שֶׁנָּתַתָּ פַּסַּת לֶחֶם לֶאֱכֹל וּבֶגֶד לִלְבֹּשׁ לְיַעֲקֹב אָבִינוּ הַנִּקְרָא אִישׁ תָּם. וְתִתֶּנֶנּוּ לְאַהֲבָה וּלְחֵן וּלְחֶסֶד בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל־רוֹאֵינוּ. וְיִהְיוּ דְבָרַי נִשְׁמָעִים לַעֲבוֹדָתֶךָ. כְּשֵׁם שֶׁנָּתַתָּ אֶת־יוֹסֵף צַדִּיקְךָ בָּשָׁעָה שֶׁהִלְבִּישׁוֹ אָבִיו כְּתֹנֶת פַּסִּים לְחֵן וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל־רוֹאָיו. וְתַעֲשֶׂה עִמִּי נִפְלָאוֹת וְנִסִּים וּלְטוֹבָה אוֹת, וְתַצְלִיחֵנִי בְּדַרְכִּי, וְתֵן בִּלְבִּי בִּינָה לְהָבִין וּלְהַשְׂכִּיל וּלְקַיֵּם אֶת־כָּל־דִּבְרֵי תַלְמוּד תּוֹרָתֶךָ וְסוֹדוֹתֶיךָ. וְתַצִּילֵנִי מִשְּׁגִיאוֹת וּתְטַהֵר רַעְיוֹנַי וְלִבִּי לַעֲבוֹדָתֶךָ. וְתַאֲרִיךְ יָמַי (וִימֵי אִשְׁתִּי וּבָנַי וּבְנוֹתַי) (וִימֵי אָבִי וְאִמִּי) בְּטוּב וּבְנְעִימוֹת בְּרֹב עֹז וְשָׁלוֹם. אָמֵן סֶלָה:

אַדִּיר בַּמָּרוֹם שׁוֹכֵן בִּגְבוּרָה. אַתָּה שָׁלוֹם וְשִׁמְךָ שָׁלוֹם. יְהִי רָצוֹן שֶׁתָּשִׂים עָלֵינוּ וְעַל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל חַיִּים וּבְרָכָה לְמִשְׁמֶרֶת שָׁלוֹם:

והכהנים אומרים

רִבּוֹן הָעוֹלָם, עָשִׂינוּ מַה שֶּׁגָּזַרְתָּ עָלֵינוּ אַף אַתָּה עֲשֵׂה עִמָּנוּ כַּאֲשֶׁר הִבְטַחְתָּנוּ. הַשְׁקִיפָה מִמְּעוֹן קָדְשְׁךָ מִן־הַשָּׁמַיִם וּבָרֵךְ אֶת־עַמְּךָ אֶת־יִשְׂרָאֵל וְאֵת הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתָּה לָנוּ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לַאֲבֹתֵינוּ אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ:

אחרי חזרת התפילה אומרים בסוכות הושענות (עמ' 169).

בשמיני עצרת ובשמחת תורה אומר הש"ץ קדיש שלם וממשיכים בעמ' 161.

בק״ק מנהג אשכנז המערבי אומרים פיוטים אלה בקדושה של מוסף ביו״ט של סוכות

סימן: א״ב [מחברו: ר׳ אלעזר ב״ר קליר]. — ו 187

וְחַיּוֹת אַרְבַּע אֲשֶׁר כֵּס עוֹמְסוֹת / בְּפָנִים בִּכְנָפַיִם בְּרִבּוּעַ מְיֻחָסוֹת
גְּמוּלָם אֶקְחָה אֶגֶד רִבּוּעַ עֲשׂוֹת / דְּשָׂאִים בָּם לָאֵל לְנַשְּׂאוֹת
הַבְלֵי אֲשָׁמוֹת כָּמוֹ לְכַסּוֹת / וּכַעֲמִיסָתָם אֲהַלֵּל בָּם בְּמִשּׂוֹשׂוֹת
בְּרָצוֹא וָשׁוֹב נְשׂוֹא הוֹד בְּמַסּוֹת: לעמתם

5 וְעַמְּךָ זְכֹר לָמוֹ נָסַע סֻכָּה / חָן עַל־פְּנֵי עִיר וְנָטָה סֻכָּה
טַעַם מִצְוֹת יִדַּע בְּסֻכָּה / יְלָדָיו בְּחַפֶּשְׁךָ רֹאשׁ חָנוּ סֻכָּה
כֻּסּוּ בֶּעָבִים זֵכֶר סֻכָּה / לָכֵן בְּאֶבְרָתְךָ עָלֵימוֹ סוֹכְכָה
מְשׁוּכִים אַחֲרֶיךָ בְּלֵב שָׁלֵם לְהַלְּכָה: פעמים

וְאַתָּה מִקֶּדֶם תָּאַבְתָּ שָׁלֵם / נִסּוּךְ מְלוּכָה נָסַכְתָּהּ שָׁלֵם
10 סוֹתְרֶיהָ מַהֵר גְּמוֹל לְשַׁלֵּם / עֲמוּסֶיךָ לֶאֱגֹד מִשָּׁאוֹן לְהַדְלֵם
פְּדוּיִים יְשׁוּבוּן בְּשָׂשׂוֹן לְהַעֲלֵם / צָחוֹת לְהַשְׁמִיעַם מֵאוֹיֵב לְהַצִּילֵם: להיות

וַאֲנַחְנוּ קָמְנוּ בְּצוּוּי נִצְחֲךָ לְהַלֵּל / רְצֵה נִיב שְׂפָתֵינוּ כְּמִפְּי עוֹלֵל
שִׁבְעָה וּשְׁמוֹנָה לְךָ אֶתְחוֹלֵל / שִׁירוֹתֶיךָ אַבִּיעָה וּגְבוּרוֹתֶיךָ אֲמַלֵּל
תַּסְכִּית שִׂיחִי בְּעָמְדִי לְפָנֶיךָ לְפַלֵּל / בְּשִׁיר עִירִין אוֹתְךָ לְהַלֵּל: אדיר

כ״י: דוכ״פ׳ו׳מ||

1 כנפים: כנפים ומ 2 גמולים ומ| ברבוע ד| לנשאות: מנשאות דומ 3 במו: באו דומ 4 ורצוא ד 5 ונטע ד 6 בסכה: סוכה פ׳| סכה: בסוכה כ״ 7 עלינו וומ| לסוככה דו 11 השמיעם וומ| הצילם ו 14 שיחנו בעמדנו וומ| כשיר ו| אותם וומ

1 **וחיות ארבע אשר כס עומסות** ר׳ החיות שהן מסובבות את כסא הכבוד, לפי יחזק׳ א, ה. **בכנפים ברבוע** שם א, ו. 2 **אגד רבוע** ד׳ המינים, והם באים לכפר על אשמות, עי׳ מה שרשמתי בסילוק ״אקחה בראשון״. 19 (לעיל עמ׳ 108). 4 **ברצוא ושוב** ל׳ יחזק׳ א, יד ור״ל בנענועי הלולב המקבילים לתנועות המלאכים למעלה. **נשוא הוד במסות** בהעלאה, לשון נס=דגל. 5 **ועמך זכר למו נסע סוכה** יעקב. ע״פ בראׁ׳ לג, יז. **חן על פני עיר וכו׳** שם לג, יח-יט. 6 **טעם מצות יידע בסוכה** פרט זה לא מצאתי במדרשים הידועים. **ילדיו בחפשך** כשהוצאת אותם לחופש **ראש חנו סוכה** התחנה הראשונה ביציאת מצרים היתה סוכות (במד׳ לג, ה). 7 **כוסו בעבים זכר סוכה** בענני כבוד, כדרשת חז״ל מכילתא בא פסחא יד, עמ׳ 48, ועוד. 8 **משוכים אחריך** ל׳ שה״ש א, ד. 9 **תאבת שלם** חננת את ירושלם. **ניסוך מלוכה נסכתה שלם** ייעדת אותה להיות עיר מלוכה. 10 **סותריה מהר גמול לשלם** הגוים הצובאים על ירושלם (זכרי׳ יד, יב). **עמוסיך** ישראל ע״ש ישע׳ מו, ג. **לאגוד** לקבץ מבין הגוים. **משאון להדלם** להוציאם ולהצילם מאבדון. 11 **פדויים ישובון** ישע׳ לה, י; נא, יא. 12 **קמנו בצווי** קיימנו את מצות הלל. **ניב שפתינו** ע״ש ישע׳ נז, יט. **כמפי עולל** ע״ש תהל׳ ח, ג. 13 **שבעה ושמונה לך אתחולל** שבעת ימי החג ושמיני עצרת, כדרשת ר׳ לוי (קהלת רבה יא, ב) **לך אתחולל** לשון מחולות או חליל ור״ל לפניך אשמח. **וגבורותיך אמלל** ע״ש תהל׳ קו, ב. 14 **לפלל** להתפלל, ל׳ תהל׳ קו, ל. **בשיר עירין** מלאכים, ל׳ דני׳ ד, יד.

קַוֵּה אֶל יי חֲזַק וְיַאֲמֵץ לִבֶּךָ וְקַוֵּה אֶל יי: אֵין קָדוֹשׁ כַּיי כִּי אֵין בִּלְתֶּךָ וְאֵין צוּר כֵּאלֹהֵינוּ: כִּי מִי אֱלוֹהַּ מִבַּלְעֲדֵי יי וּמִי צוּר זוּלָתִי אֱלֹהֵינוּ:

אֵין כֵּאלֹהֵינוּ. אֵין כַּאדוֹנֵינוּ. אֵין כְּמַלְכֵּנוּ. אֵין כְּמוֹשִׁיעֵנוּ: מִי כֵאלֹהֵינוּ. מִי כַאדוֹנֵינוּ. מִי כְמַלְכֵּנוּ. מִי כְמוֹשִׁיעֵנוּ: נוֹדֶה לֵאלֹהֵינוּ. נוֹדֶה לַאדוֹנֵינוּ. נוֹדֶה לְמַלְכֵּנוּ. נוֹדֶה לְמוֹשִׁיעֵנוּ: בָּרוּךְ אֱלֹהֵינוּ. בָּרוּךְ אֲדוֹנֵינוּ. בָּרוּךְ מַלְכֵּנוּ. בָּרוּךְ מוֹשִׁיעֵנוּ: אַתָּה הוּא אֱלֹהֵינוּ. אַתָּה הוּא אֲדוֹנֵינוּ. אַתָּה הוּא מַלְכֵּנוּ. אַתָּה הוּא מוֹשִׁיעֵנוּ. אַתָּה הוּא שֶׁהִקְטִירוּ אֲבוֹתֵינוּ לְפָנֶיךָ אֶת קְטֹרֶת הַסַּמִּים:

פִּטּוּם הַקְּטֹרֶת הַצָּרִי וְהַצִּפֹּרֶן וְהַחֶלְבְּנָה וְהַלְּבוֹנָה מִשְׁקַל שִׁבְעִים שִׁבְעִים מָנֶה. מֹר וּקְצִיעָה שִׁבְּלֶת נֵרְדְּ וְכַרְכֹּם מִשְׁקַל שִׁשָּׁה עָשָׂר שִׁשָּׁה עָשָׂר מָנֶה. הַקֹּשְׁט שְׁנַיִם עָשָׂר. וְקִלּוּפָה שְׁלֹשָׁה. וְקִנָּמֹן תִּשְׁעָה. בֹּרִית כַּרְשִׁינָה תִּשְׁעָה קַבִּין. יֵין קַפְרִיסִין סְאִין תְּלָתָא וְקַבִּין תְּלָתָא. וְאִם אֵין לוֹ יֵין קַפְרִיסִין מֵבִיא חֲמַר חִוָּרִין עַתִּיק. מֶלַח סְדוֹמִית רֹבַע (הַקַּב). מַעֲלֶה עָשָׁן כָּל שֶׁהוּא. רַבִּי נָתָן אוֹמֵר אַף כִּפַּת הַיַּרְדֵּן כָּל שֶׁהוּא. וְאִם נָתַן בָּהּ דְּבַשׁ פְּסָלָהּ. אִם חִסֵּר אַחַת מִכָּל סַמָּנֶיהָ חַיָּב מִיתָה: רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר הַצָּרִי אֵינוֹ אֶלָּא שְׂרָף הַנּוֹטֵף מֵעֲצֵי הַקְּטָף: בֹּרִית כַּרְשִׁינָה שֶׁשָּׁפִין בָּהּ אֶת הַצִּפֹּרֶן. כְּדֵי שֶׁתְּהֵא נָאָה: יֵין קַפְרִיסִין שֶׁשּׁוֹרִין בּוֹ אֶת הַצִּפֹּרֶן. כְּדֵי שֶׁתְּהֵא עַזָּה: וַהֲלֹא מֵי רַגְלַיִם יָפִין לָהּ אֶלָּא שֶׁאֵין מַכְנִיסִין מֵי רַגְלַיִם בָּעֲזָרָה מִפְּנֵי הַכָּבוֹד:

הַשִּׁיר שֶׁהַלְּוִיִּם הָיוּ אוֹמְרִים בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ:

בְּיוֹם הָרִאשׁוֹן הָיוּ אוֹמְרִים. לַיי הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהּ. תֵּבֵל וְיֹשְׁבֵי בָהּ:
בַּשֵּׁנִי הָיוּ אוֹמְרִים. גָּדוֹל יי וּמְהֻלָּל מְאֹד. בְּעִיר אֱלֹהֵינוּ הַר־קָדְשׁוֹ:
בַּשְּׁלִישִׁי הָיוּ אוֹמְרִים. אֱלֹהִים נִצָּב בַּעֲדַת־אֵל. בְּקֶרֶב אֱלֹהִים יִשְׁפֹּט:
בָּרְבִיעִי הָיוּ אוֹמְרִים. אֵל־נְקָמוֹת יי. אֵל נְקָמוֹת הוֹפִיעַ:
בַּחֲמִישִׁי הָיוּ אוֹמְרִים. הַרְנִינוּ לֵאלֹהִים עוּזֵּנוּ. הָרִיעוּ לֵאלֹהֵי יַעֲקֹב:
בַּשִּׁשִּׁי הָיוּ אוֹמְרִים. יי מָלָךְ גֵּאוּת לָבֵשׁ, לָבֵשׁ יי עֹז הִתְאַזָּר אַף־תִּכּוֹן תֵּבֵל בַּל־תִּמּוֹט:
בַּשַּׁבָּת הָיוּ אוֹמְרִים. מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת: מִזְמוֹר שִׁיר לֶעָתִיד לָבֹא. לְיוֹם שֶׁכֻּלּוֹ שַׁבָּת וּמְנוּחָה לְחַיֵּי הָעוֹלָמִים:

תָּנָא דְּבֵי אֵלִיָּהוּ. כָּל הַשּׁוֹנֶה הֲלָכוֹת בְּכָל־יוֹם מֻבְטָח לוֹ שֶׁהוּא בֶּן הָעוֹלָם הַבָּא. שֶׁנֶּאֱמַר. הֲלִיכוֹת עוֹלָם לוֹ. אַל תִּקְרֵי הֲלִיכוֹת אֶלָּא הֲלָכוֹת:

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר רַבִּי חֲנִינָא. תַּלְמִידֵי חֲכָמִים מַרְבִּים שָׁלוֹם בָּעוֹלָם. שֶׁנֶּאֱמַר. וְכָל בָּנַיִךְ לִמּוּדֵי יי וְרַב שְׁלוֹם בָּנָיִךְ: אַל תִּקְרֵא בָּנַיִךְ אֶלָּא בּוֹנַיִךְ: שָׁלוֹם רָב לְאֹהֲבֵי תוֹרָתֶךָ וְאֵין לָמוֹ מִכְשׁוֹל: יְהִי־שָׁלוֹם בְּחֵילֶךָ שַׁלְוָה בְּאַרְמְנוֹתָיִךְ: לְמַעַן אַחַי וְרֵעָי אֲדַבְּרָה־נָּא שָׁלוֹם בָּךְ: לְמַעַן בֵּית־יי אֱלֹהֵינוּ אֲבַקְשָׁה טוֹב לָךְ: יי עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן. יי יְבָרֵךְ אֶת־עַמּוֹ בַשָּׁלוֹם:

קדיש דרבנן

עָלֵינוּ לְשַׁבֵּחַ לַאֲדוֹן הַכֹּל. לָתֵת גְּדֻלָּה לְיוֹצֵר בְּרֵאשִׁית. שֶׁלֹּא עָשָׂנוּ כְּגוֹיֵי הָאֲרָצוֹת. וְלֹא שָׂמָנוּ כְּמִשְׁפְּחוֹת הָאֲדָמָה. שֶׁלֹּא שָׂם חֶלְקֵנוּ כָּהֶם וְגוֹרָלֵנוּ כְּכָל הֲמוֹנָם. שֶׁהֵם מִשְׁתַּחֲוִים לְהֶבֶל וָרִיק וּמִתְפַּלְּלִים אֶל־אֵל לֹא יוֹשִׁיעַ. וַאֲנַחְנוּ כּוֹרְעִים וּמִשְׁתַּחֲוִים וּמוֹדִים לִפְנֵי מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁהוּא נוֹטֶה שָׁמַיִם וְיוֹסֵד אָרֶץ וּמוֹשַׁב יְקָרוֹ בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וּשְׁכִינַת עֻזּוֹ בְּגָבְהֵי מְרוֹמִים. הוּא אֱלֹהֵינוּ אֵין עוֹד. אֱמֶת מַלְכֵּנוּ אֶפֶס זוּלָתוֹ. כַּכָּתוּב בְּתוֹרָתוֹ וְיָדַעְתָּ הַיּוֹם וַהֲשֵׁבֹתָ אֶל־לְבָבֶךָ כִּי יי הוּא הָאֱלֹהִים בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל הָאָרֶץ מִתָּחַת אֵין עוֹד:

עַל כֵּן נְקַוֶּה לְךָ יי אֱלֹהֵינוּ לִרְאוֹת מְהֵרָה בְּתִפְאֶרֶת עֻזֶּךָ לְהַעֲבִיר גִּלּוּלִים מִן הָאָרֶץ וְהָאֱלִילִים כָּרוֹת יִכָּרֵתוּן. לְתַקֵּן עוֹלָם בְּמַלְכוּת שַׁדַּי. וְכָל בְּנֵי בָשָׂר יִקְרְאוּ בִשְׁמֶךָ. לְהַפְנוֹת אֵלֶיךָ כָּל רִשְׁעֵי אָרֶץ. יַכִּירוּ וְיֵדְעוּ כָּל יוֹשְׁבֵי תֵבֵל כִּי לְךָ תִּכְרַע כָּל בֶּרֶךְ תִּשָּׁבַע כָּל לָשׁוֹן. לְפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ יִכְרְעוּ וְיִפּוֹלוּ וְלִכְבוֹד שִׁמְךָ יָקָר יִתֵּנוּ וִיקַבְּלוּ כֻּלָּם אֶת עול מַלְכוּתֶךָ וְתִמְלוֹךְ עֲלֵיהֶם מְהֵרָה לְעוֹלָם וָעֶד. כִּי הַמַّלְכוּת שֶׁלְּךָ הִיא וּלְעוֹלְמֵי עַד תִּמְלוֹךְ בְּכָבוֹד. כַּכָּתוּב בְּתוֹרָתֶךָ יי יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד: (וְנֶאֱמַר וְהָיָה יי לְמֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה יי אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד:)

קדיש יתום

שיר הכבוד

אַנְעִים זְמִירוֹת וְשִׁירִים אֶעֱרֹג. כִּי אֵלֶיךָ נַפְשִׁי תַעֲרֹג:

נַפְשִׁי חִמְדָה בְּצֵל יָדֶיךָ. לָדַעַת כָּל רָז סוֹדֶךָ:

מִדֵּי דַבְּרִי בִּכְבוֹדֶךָ. הוֹמָה לִבִּי אֶל דּוֹדֶיךָ:

עַל כֵּן אֲדַבֵּר בְּךָ נִכְבָּדוֹת. וְשִׁמְךָ אֲכַבֵּד בְּשִׁירֵי יְדִידוֹת:

אֲסַפְּרָה כְּבוֹדְךָ וְלֹא רְאִיתִיךָ. אֲדַמֶּךָּ אֲכַנֶּךָּ וְלֹא יְדַעְתִּיךָ:

בְּיַד נְבִיאֶיךָ בְּסוֹד עֲבָדֶיךָ. דִּמִּיתָ הֲדַר כְּבוֹד הוֹדֶךָ:

גְּדֻלָּתְךָ וּגְבוּרָתֶךָ. כִּנּוּ לְתֹקֶף פְּעֻלָּתֶךָ:

דִּמּוּ אוֹתְךָ וְלֹא כְּפִי יֶשְׁךָ. רַיְשַׁוּךָ לְפִי מַעֲשֶׂיךָ:

הִמְשִׁילוּךָ בְּרֹב חֲזִיּוֹנוֹת. הִנְּךָ אֶחָד בְּכָל דִּמְיוֹנוֹת:

וַיַּחֲזוּ בְךָ זִקְנָה וּבַחֲרוּת. וּשְׂעַר רֹאשְׁךָ בְּשֵׂיבָה וְשַׁחֲרוּת:

זִקְנָה בְּיוֹם דִּין וּבַחֲרוּת בְּיוֹם קְרָב. כְּאִישׁ מִלְחָמוֹת יָדָיו לוֹ רָב:

חָבַשׁ כּוֹבַע יְשׁוּעָה בְּרֹאשׁוֹ. הוֹשִׁיעָה לוֹ יְמִינוֹ וּזְרוֹעַ קָדְשׁוֹ:

טַלְלֵי אוֹרוֹת רֹאשׁוֹ נִמְלָא. קְוֻצּוֹתָיו רְסִיסֵי לָיְלָה:

יִתְפָּאֵר בִּי כִּי חָפֵץ בִּי. וְהוּא יִהְיֶה לִי לַעֲטֶרֶת צְבִי:

כְּתֶם טָהוֹר פָּז דְּמוּת רֹאשׁוֹ. וְחֵק עַל מֶצַח כְּבוֹד שֵׁם קָדְשׁוֹ:

לְחֵן וּלְכָבוֹד צְבִי תִּפְאָרָה. אֶמָּתוֹ לוֹ עִטְרָה עֲטָרָה:

מַחְלְפוֹת רֹאשׁוֹ כְּבִימֵי בְּחוּרוֹת. קְוֻצּוֹתָיו תַּלְתַּלִּים שְׁחוֹרוֹת:

נְוֵה הַצֶּדֶק צְבִי תִּפְאַרְתּוֹ. יַעֲלֶה נָא עַל רֹאשׁ שִׂמְחָתוֹ:

סְגֻלָּתוֹ תִּהְי כְּיָדוֹ עֲטֶרֶת. וּצְנִיף מְלוּכָה צְבִי תִּפְאֶרֶת:

עֲמוּסִים נִשָּׂאָם. עֲטֶרֶת עִנְדָם. מֵאֲשֶׁר יָקְרוּ בְעֵינָיו כִּבְדָם:

פְּאֵרוֹ עָלַי וּפְאֵרִי עָלָיו. וְקָרוֹב אֵלַי בְּקָרְאִי אֵלָיו:

צַח וְאָדֹם לְלִבּוּשׁוֹ אָדֹם. פּוּרָה בְדָרְכוֹ בְּכוֹאוֹ מֵאֱדוֹם:

קֶשֶׁר תְּפִלִּין הֵרְאָה לֶעָנָו. תְּמוּנַת יי לְנֶגֶד עֵינָיו:

רוֹצֶה בְעַמּוֹ עֲנָוִים יְפָאֵר. יוֹשֵׁב תְּהִלּוֹת בָּם לְהִתְפָּאֵר:

רֹאשׁ דְּבָרְךָ אֱמֶת קוֹרֵא מֵרֹאשׁ דּוֹר וָדוֹר. עַם דּוֹרְשֶׁךָ דָּרֹשׁ:

שִׁית הֲמוֹן שִׁירַי נָא עָלֶיךָ. וְרִנָּתִי תִּקְרַב אֵלֶיךָ:

תְּהִלָּתִי תֶּהִי לְרֹאשְׁךָ עֲטֶרֶת. וּתְפִלָּתִי תִּכּוֹן קְטֹרֶת:

תִּיקַר שִׁירַת רָשׁ בְּעֵינֶיךָ. כַּשִּׁיר יוּשַׁר עַל קָרְבָּנֶיךָ:

בִּרְכָתִי תַּעֲלֶה לְרֹאשׁ מַשְׂכִּיר. מְחוֹלֵל וּמוֹלִיד צַדִּיק כַּבִּיר:

וּבְבִרְכָתִי תְּנַעֲנַע לִי רֹאשׁ. וְאוֹתָהּ קַח לְךָ כִּבְשָׂמִים רֹאשׁ:

יֶעֱרַב נָא שִׂיחִי עָלֶיךָ. כִּי נַפְשִׁי תַּעֲרֹג אֵלֶיךָ:

לְךָ יי הַגְּדֻלָּה וְהַגְּבוּרָה וְהַתִּפְאֶרֶת וְהַנֵּצַח וְהַהוֹד. כִּי כֹל בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ. לְךָ יי הַמַּמְלָכָה וְהַמִּתְנַשֵּׂא לְכֹל לְרֹאשׁ: מִי יְמַלֵּל גְּבוּרוֹת יי. יַשְׁמִיעַ כָּל תְּהִלָּתוֹ:

הַיּוֹם יוֹם רִאשׁוֹן בְּשַׁבָּת שֶׁבּוֹ הָיוּ הַלְוִיִּם אוֹמְרִים בַּמִּקְדָּשׁ:

כד לְדָוִד מִזְמוֹר לַיי הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהּ תֵּבֵל וְיֹשְׁבֵי בָהּ: כִּי־הוּא עַל־יַמִּים יְסָדָהּ וְעַל־נְהָרוֹת יְכוֹנְנָהָ: מִי־יַעֲלֶה בְהַר־יי וּמִי־יָקוּם בִּמְקוֹם קָדְשׁוֹ: נְקִי כַפַּיִם וּבַר־לֵבָב אֲשֶׁר לֹא־נָשָׂא לַשָּׁוְא נַפְשִׁי וְלֹא נִשְׁבַּע לְמִרְמָה: יִשָּׂא בְרָכָה מֵאֵת יי וּצְדָקָה מֵאֱלֹהֵי יִשְׁעוֹ: זֶה דּוֹר דֹּרְשָׁו מְבַקְשֵׁי פָנֶיךָ יַעֲקֹב סֶלָה: שְׂאוּ שְׁעָרִים רָאשֵׁיכֶם וְהִנָּשְׂאוּ פִּתְחֵי עוֹלָם וְיָבוֹא מֶלֶךְ הַכָּבוֹד: מִי זֶה מֶלֶךְ הַכָּבוֹד יי עִזּוּז וְגִבּוֹר יי גִּבּוֹר מִלְחָמָה: שְׂאוּ שְׁעָרִים רָאשֵׁיכֶם וּשְׂאוּ פִּתְחֵי עוֹלָם וְיָבוֹא מֶלֶךְ הַכָּבוֹד: מִי הוּא זֶה מֶלֶךְ הַכָּבוֹד יי צְבָאוֹת הוּא מֶלֶךְ הַכָּבוֹד סֶלָה:

הַיּוֹם יוֹם שֵׁנִי בְּשַׁבָּת שֶׁבּוֹ הָיוּ הַלְוִיִּם אוֹמְרִים בַּמִּקְדָּשׁ:

מח שִׁיר מִזְמוֹר לִבְנֵי־קֹרַח: גָּדוֹל יי וּמְהֻלָּל מְאֹד בְּעִיר אֱלֹהֵינוּ הַר־קָדְשׁוֹ: יְפֵה נוֹף מְשׂוֹשׂ כָּל־הָאָרֶץ הַר־צִיּוֹן יַרְכְּתֵי צָפוֹן קִרְיַת מֶלֶךְ רָב: אֱלֹהִים בְּאַרְמְנוֹתֶיהָ נוֹדַע לְמִשְׂגָּב: כִּי־הִנֵּה הַמְּלָכִים נוֹעֲדוּ עָבְרוּ יַחְדָּו: הֵמָּה רָאוּ כֵּן תָּמָהוּ נִבְהֲלוּ נֶחְפָּזוּ: רְעָדָה אָחָזָתַם שָׁם חִיל כַּיּוֹלֵדָה: בְּרוּחַ קָדִים תְּשַׁבֵּר אֳנִיּוֹת תַּרְשִׁישׁ: כַּאֲשֶׁר שָׁמַעְנוּ כֵּן רָאִינוּ בְּעִיר־יי צְבָאוֹת בְּעִיר אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהִים יְכוֹנְנֶהָ עַד־עוֹלָם סֶלָה: דִּמִּינוּ אֱלֹהִים חַסְדֶּךָ בְּקֶרֶב הֵיכָלֶךָ: כְּשִׁמְךָ אֱלֹהִים כֵּן תְּהִלָּתְךָ עַל־קַצְוֵי־אֶרֶץ צֶדֶק מָלְאָה יְמִינֶךָ: יִשְׂמַח הַר־צִיּוֹן תָּגֵלְנָה בְּנוֹת יְהוּדָה לְמַעַן מִשְׁפָּטֶיךָ: סֹבּוּ צִיּוֹן וְהַקִּיפוּהָ סִפְרוּ מִגְדָּלֶיהָ: שִׁיתוּ לִבְּכֶם לְחֵילָה פַּסְגוּ אַרְמְנוֹתֶיהָ לְמַעַן תְּסַפְּרוּ לְדוֹר אַחֲרוֹן: כִּי זֶה אֱלֹהִים אֱלֹהֵינוּ עוֹלָם וָעֶד הוּא יְנַהֲגֵנוּ עַל־מוּת:

הַיּוֹם יוֹם שְׁלִישִׁי בְּשַׁבָּת שֶׁבּוֹ הָיוּ הַלְוִיִּם אוֹמְרִים בַּמִּקְדָּשׁ:

פב מִזְמוֹר לְאָסָף אֱלֹהִים נִצָּב בַּעֲדַת־אֵל בְּקֶרֶב אֱלֹהִים יִשְׁפֹּט: עַד־מָתַי תִּשְׁפְּטוּ־עָוֶל וּפְנֵי רְשָׁעִים תִּשְׂאוּ־סֶלָה: שִׁפְטוּ־דַל וְיָתוֹם עָנִי וָרָשׁ הַצְדִּיקוּ: פַּלְּטוּ־דַל וְאֶבְיוֹן מִיַּד רְשָׁעִים הַצִּילוּ: לֹא יָדְעוּ וְלֹא יָבִינוּ בַּחֲשֵׁכָה יִתְהַלָּכוּ

יִמּוֹטוּ כָּל־מוֹסְדֵי אָרֶץ: אֲנִי־אָמַרְתִּי אֱלֹהִים אַתֶּם וּבְנֵי עֶלְיוֹן כֻּלְּכֶם: אָכֵן כְּאָדָם תְּמוּתוּן וּכְאַחַד הַשָּׂרִים תִּפּוֹלוּ: קוּמָה אֱלֹהִים שָׁפְטָה הָאָרֶץ כִּי־אַתָּה תִנְחַל בְּכָל־הַגּוֹיִם:

הַיּוֹם יוֹם רְבִיעִי בְּשַׁבָּת שֶׁבּוֹ הָיוּ הַלְוִיִּם אוֹמְרִים בַּמִּקְדָּשׁ:

צד אֵל־נְקָמוֹת יי אֵל נְקָמוֹת הוֹפִיעַ: הִנָּשֵׂא שֹׁפֵט הָאָרֶץ הָשֵׁב גְּמוּל עַל־גֵּאִים: עַד־מָתַי רְשָׁעִים יי עַד־מָתַי רְשָׁעִים יַעֲלֹזוּ: יַבִּיעוּ יְדַבְּרוּ עָתָק יִתְאַמְּרוּ כָּל־פֹּעֲלֵי אָוֶן: עַמְּךָ יי יְדַכְּאוּ וְנַחֲלָתְךָ יְעַנּוּ: אַלְמָנָה וְגֵר יַהֲרֹגוּ וִיתוֹמִים יְרַצֵּחוּ: וַיֹּאמְרוּ לֹא יִרְאֶה־יָּהּ וְלֹא־יָבִין אֱלֹהֵי יַעֲקֹב: בִּינוּ בֹעֲרִים בָּעָם וּכְסִילִים מָתַי תַּשְׂכִּילוּ: הֲנֹטַע אֹזֶן הֲלֹא יִשְׁמָע אִם־יֹצֵר עַיִן הֲלֹא יַבִּיט: הֲיֹסֵר גּוֹיִם הֲלֹא יוֹכִיחַ הַמְלַמֵּד אָדָם דָּעַת: יי יֹדֵעַ מַחְשְׁבוֹת אָדָם כִּי־הֵמָּה הָבֶל: אַשְׁרֵי הַגֶּבֶר אֲשֶׁר־תְּיַסְּרֶנּוּ יָהּ וּמִתּוֹרָתְךָ תְּלַמְּדֶנּוּ: לְהַשְׁקִיט לוֹ מִימֵי רָע עַד יִכָּרֶה לָרָשָׁע שָׁחַת: כִּי לֹא־יִטֹּשׁ יי עַמּוֹ וְנַחֲלָתוֹ לֹא יַעֲזֹב: כִּי־עַד־צֶדֶק יָשׁוּב מִשְׁפָּט וְאַחֲרָיו כָּל־יִשְׁרֵי־לֵב: מִי־יָקוּם לִי עִם־מְרֵעִים מִי־יִתְיַצַּב לִי עִם־פֹּעֲלֵי אָוֶן: לוּלֵי יי עֶזְרָתָה לִּי כְּמְעַט שָׁכְנָה דוּמָה נַפְשִׁי: אִם־אָמַרְתִּי מָטָה רַגְלִי חַסְדְּךָ יי יִסְעָדֵנִי: בְּרֹב שַׂרְעַפַּי בְּקִרְבִּי תַּנְחוּמֶיךָ יְשַׁעְשְׁעוּ נַפְשִׁי: הַיְחָבְרְךָ כִּסֵּא הַוּוֹת יֹצֵר עָמָל עָלַי־חֹק: יָגוּדוּ עַל־נֶפֶשׁ צַדִּיק וְדָם נָקִי יַרְשִׁיעוּ: וַיְהִי יי לִי לְמִשְׂגָּב וֵאלֹהַי לְצוּר מַחְסִי: וַיָּשֶׁב עֲלֵיהֶם אֶת־אוֹנָם וּבְרָעָתָם יַצְמִיתֵם יַצְמִיתֵם יי אֱלֹהֵינוּ:

ויש מוסיפין:

לְכוּ נְרַנְּנָה לַיי נָרִיעָה לְצוּר יִשְׁעֵנוּ: נְקַדְּמָה פָנָיו בְּתוֹדָה בִּזְמִרוֹת נָרִיעַ לוֹ:
כִּי אֵל גָּדוֹל יי וּמֶלֶךְ גָּדוֹל עַל־כָּל־אֱלֹהִים:

הַיּוֹם יוֹם חֲמִישִׁי בְּשַׁבָּת שֶׁבּוֹ הָיוּ הַלְוִיִּם אוֹמְרִים בַּמִּקְדָּשׁ:

פא לַמְנַצֵּחַ עַל־הַגִּתִּית לְאָסָף: הַרְנִינוּ לֵאלֹהִים עוּזֵּנוּ הָרִיעוּ לֵאלֹהֵי יַעֲקֹב: שְׂאוּ־זִמְרָה וּתְנוּ־תֹף כִּנּוֹר נָעִים עִם־נָבֶל: תִּקְעוּ בַחֹדֶשׁ שׁוֹפָר בַּכֶּסֶה לְיוֹם חַגֵּנוּ: כִּי חֹק לְיִשְׂרָאֵל הוּא מִשְׁפָּט לֵאלֹהֵי יַעֲקֹב: עֵדוּת בִּיהוֹסֵף שָׂמוֹ בְּצֵאתוֹ עַל־אֶרֶץ מִצְרָיִם שְׂפַת לֹא־יָדַעְתִּי אֶשְׁמָע: הֲסִירוֹתִי מִסֵּבֶל שִׁכְמוֹ כַּפָּיו מִדּוּד תַּעֲבֹרְנָה: בַּצָּרָה קָרָאתָ וָאֲחַלְּצֶךָּ אֶעֱנְךָ בְּסֵתֶר רַעַם אֶבְחָנְךָ עַל־מֵי מְרִיבָה סֶלָה: שְׁמַע עַמִּי וְאָעִידָה בָּךְ יִשְׂרָאֵל אִם־תִּשְׁמַע־לִי: לֹא־יִהְיֶה בְךָ אֵל זָר וְלֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לְאֵל נֵכָר: אָנֹכִי יי אֱלֹהֶיךָ הַמַּעֲלְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם הַרְחֶב־פִּיךָ וַאֲמַלְּאֵהוּ: וְלֹא־שָׁמַע עַמִּי לְקוֹלִי וְיִשְׂרָאֵל לֹא־אָבָה לִי: וָאֲשַׁלְּחֵהוּ בִּשְׁרִירוּת לִבָּם יֵלְכוּ בְּמוֹעֲצוֹתֵיהֶם: לוּ עַמִּי שֹׁמֵעַ לִי יִשְׂרָאֵל בִּדְרָכַי יְהַלֵּכוּ: כִּמְעַט אוֹיְבֵיהֶם אַכְנִיעַ וְעַל־צָרֵיהֶם אָשִׁיב יָדִי: מְשַׂנְאֵי יי יְכַחֲשׁוּ־לוֹ וְיִהִי עִתָּם לְעוֹלָם: וַיַּאֲכִילֵהוּ מֵחֵלֶב חִטָּה וּמִצּוּר דְּבַשׁ אַשְׂבִּיעֶךָּ:

הַיּוֹם יוֹם שִׁשִּׁי בְּשַׁבָּת שֶׁבּוֹ הָיוּ הַלְוִיִּם אוֹמְרִים בַּמִּקְדָּשׁ:

צג יי מָלָךְ גֵּאוּת לָבֵשׁ לָבֵשׁ יי עֹז הִתְאַזָּר אַף־תִּכּוֹן תֵּבֵל בַּל־תִּמּוֹט: נָכוֹן כִּסְאֲךָ מֵאָז מֵעוֹלָם אָתָּה: נָשְׂאוּ נְהָרוֹת יי נָשְׂאוּ נְהָרוֹת קוֹלָם יִשְׂאוּ נְהָרוֹת דָּכְיָם: מִקֹּלוֹת מַיִם רַבִּים אַדִּירִים מִשְׁבְּרֵי־יָם אַדִּיר בַּמָּרוֹם יי: עֵדֹתֶיךָ נֶאֶמְנוּ מְאֹד לְבֵיתְךָ נַאֲוָה־קֹדֶשׁ יי לְאֹרֶךְ יָמִים:

הַיּוֹם יוֹם שַׁבָּת קֹדֶשׁ שֶׁבּוֹ הָיוּ הַלְוִיִּם אוֹמְרִים בַּמִּקְדָּשׁ:

צב מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת: טוֹב לְהֹדוֹת לַיי וּלְזַמֵּר לְשִׁמְךָ עֶלְיוֹן: לְהַגִּיד בַּבֹּקֶר חַסְדֶּךָ וֶאֱמוּנָתְךָ בַּלֵּילוֹת: עֲלֵי־עָשׂוֹר וַעֲלֵי־נָבֶל עֲלֵי הִגָּיוֹן בְּכִנּוֹר: כִּי שִׂמַּחְתַּנִי יי בְּפָעֳלֶךָ בְּמַעֲשֵׂי יָדֶיךָ אֲרַנֵּן: מַה־גָּדְלוּ מַעֲשֶׂיךָ יי מְאֹד עָמְקוּ מַחְשְׁבֹתֶיךָ: אִישׁ־בַּעַר לֹא יֵדָע וּכְסִיל לֹא־יָבִין אֶת־זֹאת: בִּפְרֹחַ רְשָׁעִים כְּמוֹ עֵשֶׂב וַיָּצִיצוּ כָּל־פֹּעֲלֵי אָוֶן לְהִשָּׁמְדָם עֲדֵי־עַד: וְאַתָּה מָרוֹם לְעֹלָם יי: כִּי הִנֵּה אֹיְבֶיךָ יי כִּי־הִנֵּה אֹיְבֶיךָ יֹאבֵדוּ יִתְפָּרְדוּ כָּל־פֹּעֲלֵי אָוֶן: וַתָּרֶם כִּרְאֵים קַרְנִי

בַּלֹּתִי בְּשֶׁמֶן רַעֲנָן: וַתַּבֵּט עֵינִי בְּשׁוּרָי בַּקָּמִים עָלַי מְרֵעִים תִּשְׁמַעְנָה אָזְנָי: צַדִּיק כַּתָּמָר יִפְרָח כְּאֶרֶז בַּלְּבָנוֹן יִשְׂגֶּה: שְׁתוּלִים בְּבֵית יי בְּחַצְרוֹת אֱלֹהֵינוּ יַפְרִיחוּ: עוֹד יְנוּבוּן בְּשֵׂיבָה דְּשֵׁנִים וְרַעֲנַנִּים יִהְיוּ: לְהַגִּיד כִּי־יָשָׁר יי צוּרִי וְלֹא־עַוְלָתָה בּוֹ:

מנהגים שונים נהגו באמירת מזמורים מיוחדים בסוכות וכשמיני עצרת (עיין מס׳ סופרים מהדורת היגער, עמ׳ 29, 313, 322-323 ובהערות, שם). בקהילות אשכנזים שבא״י נוהגים לומר (לפי דעת הגר״א) את המזמורים הבאים (חוץ מיום שבת) ואין אומרים שיר של יום חול.

ביום א׳ של סוכות אומרים:

עוֹ לַמְנַצֵּחַ בִּנְגִינוֹת מִזְמוֹר לְאָסָף שִׁיר: נוֹדָע בִּיהוּדָה אֱלֹהִים בְּיִשְׂרָאֵל גָּדוֹל שְׁמוֹ: וַיְהִי בְשָׁלֵם סוּכּוֹ וּמְעוֹנָתוֹ בְּצִיּוֹן: שָׁמָּה שִׁבַּר רִשְׁפֵי־קָשֶׁת מָגֵן וְחֶרֶב וּמִלְחָמָה סֶלָה: נָאוֹר אַתָּה אַדִּיר מֵהַרְרֵי־טָרֶף: אֶשְׁתּוֹלְלוּ אַבִּירֵי לֵב נָמוּ שְׁנָתָם וְלֹא־מָצְאוּ כָל־אַנְשֵׁי־חַיִל יָדֵיהֶם: מִגַּעֲרָתְךָ אֱלֹהֵי יַעֲקֹב נִרְדָּם וְרֶכֶב וָסוּס: אַתָּה נוֹרָא אַתָּה וּמִי־יַעֲמֹד לְפָנֶיךָ מֵאָז אַפֶּךָ: מִשָּׁמַיִם הִשְׁמַעְתָּ דִּין אֶרֶץ יָרְאָה וְשָׁקָטָה: בְּקוּם־לַמִּשְׁפָּט אֱלֹהִים לְהוֹשִׁיעַ כָּל־עַנְוֵי־אָרֶץ סֶלָה: כִּי־חֲמַת אָדָם תּוֹדֶךָ שְׁאֵרִית חֲמֹת תַּחְגֹּר: נִדְרוּ וְשַׁלְּמוּ לַיי אֱלֹהֵיכֶם כָּל־סְבִיבָיו יוֹבִילוּ שַׁי לַמּוֹרָא: יִבְצֹר רוּחַ נְגִידִים נוֹרָא לְמַלְכֵי־אָרֶץ:

ביו״ט שני כחו״ל אומרים:

מב לַמְנַצֵּחַ מַשְׂכִּיל לִבְנֵי־קֹרַח: כְּאַיָּל תַּעֲרֹג עַל־אֲפִיקֵי־מָיִם כֵּן נַפְשִׁי תַעֲרֹג אֵלֶיךָ אֱלֹהִים: צָמְאָה נַפְשִׁי לֵאלֹהִים לְאֵל חָי מָתַי אָבוֹא וְאֵרָאֶה פְּנֵי אֱלֹהִים: הָיְתָה־לִּי דִמְעָתִי לֶחֶם יוֹמָם וָלַיְלָה בֶּאֱמֹר אֵלַי כָּל־הַיּוֹם אַיֵּה אֱלֹהֶיךָ: אֵלֶּה אֶזְכְּרָה וְאֶשְׁפְּכָה עָלַי נַפְשִׁי כִּי אֶעֱבֹר בַּסָּךְ אֶדַּדֵּם עַד־בֵּית אֱלֹהִים בְּקוֹל־רִנָּה וְתוֹדָה הָמוֹן חוֹגֵג: מַה־תִּשְׁתּוֹחֲחִי נַפְשִׁי וַתֶּהֱמִי עָלָי הוֹחִילִי לֵאלֹהִים כִּי־עוֹד אוֹדֶנּוּ יְשׁוּעוֹת פָּנָיו: אֱלֹהַי עָלַי נַפְשִׁי תִשְׁתּוֹחָח עַל־כֵּן אֶזְכָּרְךָ מֵאֶרֶץ יַרְדֵּן וְחֶרְמוֹנִים מֵהַר מִצְעָר: תְּהוֹם־אֶל־תְּהוֹם קוֹרֵא לְקוֹל צִנּוֹרֶיךָ כָּל־מִשְׁבָּרֶיךָ וְגַלֶּיךָ עָלַי עָבָרוּ: יוֹמָם יְצַוֶּה יי חַסְדּוֹ וּבַלַּיְלָה שִׁירָה עִמִּי תְּפִלָּה לְאֵל חַיָּי: אוֹמְרָה לְאֵל סַלְעִי לָמָּה שְׁכַחְתָּנִי לָמָּה־קֹדֵר אֵלֵךְ בְּלַחַץ אוֹיֵב: בְּרֶצַח בְּעַצְמוֹתַי חֵרְפוּנִי צוֹרְרָי בְּאָמְרָם אֵלַי כָּל־הַיּוֹם אַיֵּה אֱלֹהֶיךָ: מַה־תִּשְׁתּוֹחֲחִי נַפְשִׁי וּמַה־תְּהֵמִי עָלָי הוֹחִילִי לֵאלֹהִים כִּי־עוֹד אוֹדֶנּוּ יְשׁוּעוֹת פָּנַי וֵאלֹהָי:

ביום כ׳ של סוכות אומרים בא״י מזמור כט („הבו לה׳ בני אלים", עיין לעיל עמ׳ 153).

ביום ג׳ של סוכות אומרים:

נ מִזְמוֹר לְאָסָף אֵל אֱלֹהִים יי דִּבֶּר וַיִּקְרָא־אָרֶץ מִמִּזְרַח־שֶׁמֶשׁ עַד־מְבוֹאוֹ: מִצִּיּוֹן מִכְלַל־יֹפִי אֱלֹהִים הוֹפִיעַ: יָבֹא אֱלֹהֵינוּ וְאַל־יֶחֱרַשׁ אֵשׁ־לְפָנָיו תֹּאכֵל וּסְבִיבָיו נִשְׂעָרָה מְאֹד: יִקְרָא אֶל־הַשָּׁמַיִם מֵעָל וְאֶל־הָאָרֶץ לָדִין עַמּוֹ: אִסְפוּ־לִי חֲסִידַי כֹּרְתֵי בְרִיתִי עָלֵי־זָבַח: וַיַּגִּידוּ שָׁמַיִם צִדְקוֹ כִּי־אֱלֹהִים שֹׁפֵט הוּא סֶלָה: שְׁמָעָה עַמִּי וַאֲדַבֵּרָה יִשְׂרָאֵל וְאָעִידָה בָּךְ אֱלֹהִים אֱלֹהֶיךָ אָנֹכִי: לֹא עַל־זְבָחֶיךָ אוֹכִיחֶךָ וְעוֹלֹתֶיךָ לְנֶגְדִּי תָמִיד: לֹא־אֶקַּח מִבֵּיתְךָ פָּר מִמִּכְלְאֹתֶיךָ עַתּוּדִים: כִּי־לִי כָל־חַיְתוֹ־יָעַר בְּהֵמוֹת בְּהַרְרֵי־אָלֶף: יָדַעְתִּי כָּל־עוֹף הָרִים וְזִיז שָׂדַי עִמָּדִי: אִם־אֶרְעַב לֹא־אֹמַר לָךְ כִּי־לִי תֵבֵל וּמְלֹאָהּ: הַאוֹכַל בְּשַׂר אַבִּירִים וְדַם עַתּוּדִים אֶשְׁתֶּה: זְבַח לֵאלֹהִים תּוֹדָה וְשַׁלֵּם לְעֶלְיוֹן נְדָרֶיךָ: וּקְרָאנִי בְּיוֹם צָרָה אֲחַלְּצְךָ וּתְכַבְּדָנִי: וְלָרָשָׁע אָמַר אֱלֹהִים מַה־לְּךָ לְסַפֵּר חֻקָּי וַתִּשָּׂא בְרִיתִי עָלֵי־פִיךָ: וְאַתָּה שָׂנֵאתָ מוּסָר וַתַּשְׁלֵךְ דְּבָרַי אֲחֹרֶיךָ: אִם־רָאִיתָ גַנָּב וַתִּרֶץ עִמּוֹ וְעִם מְנָאֲפִים חֶלְקֶךָ: פִּיךָ שָׁלַחְתָּ בְרָעָה וּלְשׁוֹנְךָ תַּצְמִיד מִרְמָה: תֵּשֵׁב בְּאָחִיךָ תְּדַבֵּר בְּבֶן־אִמְּךָ תִּתֵּן־דֹּפִי: אֵלֶּה עָשִׂיתָ וְהֶחֱרַשְׁתִּי דִּמִּיתָ הֱיוֹת־אֶהְיֶה כָמוֹךָ אוֹכִיחֲךָ וְאֶעֶרְכָה לְעֵינֶיךָ: בִּינוּ־נָא זֹאת שֹׁכְחֵי אֱלוֹהַּ פֶּן־אֶטְרֹף וְאֵין מַצִּיל: זֹבֵחַ תּוֹדָה יְכַבְּדָנְנִי וְשָׂם דֶּרֶךְ אַרְאֶנּוּ בְּיֵשַׁע אֱלֹהִים:

ביום ד׳ וה׳ אומרים מזמור צד („אל נקמות" לעיל עמ׳ 164). ביום ד׳ מתחילים „מי יקום לי" עד סוף המזמור וביום ה׳ אומרים מתחילת המזמור עד „ישרי לב".

ביום ו׳ של סוכות אומרים מזמור פא („למנצח על הגתית". לעיל עמ׳ 164).

בהושענא רבה אומרים מזמור פב („מזמור לאסף". לעיל עמ׳ 163).

בשמיני עצרת (שמחת תורה בא״י) אומרים:

יב לַמְנַצֵּחַ עַל־הַשְּׁמִינִית מִזְמוֹר לְדָוִד: הוֹשִׁיעָה יי כִּי־גָמַר חָסִיד כִּי־פַסּוּ אֱמוּנִים מִבְּנֵי אָדָם: שָׁוְא יְדַבְּרוּ אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ שְׂפַת חֲלָקוֹת בְּלֵב וָלֵב יְדַבֵּרוּ: יַכְרֵת יי כָּל־שִׂפְתֵי חֲלָקוֹת לָשׁוֹן מְדַבֶּרֶת גְּדֹלוֹת: אֲשֶׁר אָמְרוּ לִלְשֹׁנֵנוּ נַגְבִּיר שְׂפָתֵינוּ אִתָּנוּ מִי אָדוֹן לָנוּ: מִשֹּׁד עֲנִיִּים מֵאֲנָקַת אֶבְיוֹנִים עַתָּה אָקוּם יֹאמַר יי אָשִׁית בְּיֵשַׁע יָפִיחַ לוֹ: אִמְרוֹת יי אֲמָרוֹת טְהֹרוֹת כֶּסֶף צָרוּף בַּעֲלִיל לָאָרֶץ מְזֻקָּק שִׁבְעָתָיִם: אַתָּה־יי תִּשְׁמְרֵם תִּצְּרֶנּוּ מִן־הַדּוֹר זוּ לְעוֹלָם: סָבִיב רְשָׁעִים יִתְהַלָּכוּן כְּרֹם זֻלּוֹת לִבְנֵי אָדָם:

בשמחת תורה כחו״ל אומרים:

ח לַמְנַצֵּחַ עַל־הַגִּתִּית מִזְמוֹר לְדָוִד: יי אֲדֹנֵינוּ מָה־אַדִּיר שִׁמְךָ בְּכָל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־תְּנָה הוֹדְךָ עַל־הַשָּׁמָיִם: מִפִּי עוֹלְלִים וְיֹנְקִים יִסַּדְתָּ עֹז לְמַעַן צוֹרְרֶיךָ לְהַשְׁבִּית אוֹיֵב וּמִתְנַקֵּם: כִּי־אֶרְאֶה שָׁמֶיךָ מַעֲשֵׂה אֶצְבְּעֹתֶיךָ יָרֵחַ וְכוֹכָבִים אֲשֶׁר כּוֹנָנְתָּה: מָה־אֱנוֹשׁ כִּי־תִזְכְּרֶנּוּ וּבֶן־אָדָם כִּי תִפְקְדֶנּוּ: וַתְּחַסְּרֵהוּ מְּעַט מֵאֱלֹהִים וְכָבוֹד וְהָדָר תְּעַטְּרֵהוּ: תַּמְשִׁילֵהוּ בְּמַעֲשֵׂי יָדֶיךָ כֹּל שַׁתָּה תַחַת־רַגְלָיו: צֹאן וַאֲלָפִים כֻּלָּם וְגַם בַּהֲמוֹת שָׂדָי: צִפּוֹר שָׁמַיִם וּדְגֵי הַיָּם עֹבֵר אָרְחוֹת יַמִּים: יי אֲדֹנֵינוּ מָה־אַדִּיר שִׁמְךָ בְּכָל־הָאָרֶץ:

בק״ק אומרים גם מזמור זה עד אחרי הושענא רבה ויש נוהגים לאומרו עד אחרי שמיני עצרת.

כז לְדָוִד יי אוֹרִי וְיִשְׁעִי מִמִּי אִירָא יי מָעוֹז־חַיַּי מִמִּי אֶפְחָד: בְּקָרֹב עָלַי מְרֵעִים לֶאֱכֹל אֶת־בְּשָׂרִי צָרַי וְאֹיְבַי לִי הֵמָּה כָשְׁלוּ וְנָפָלוּ: אִם־תַּחֲנֶה עָלַי מַחֲנֶה לֹא־יִירָא לִבִּי אִם־תָּקוּם עָלַי מִלְחָמָה בְּזֹאת אֲנִי בוֹטֵחַ: אַחַת שָׁאַלְתִּי מֵאֵת־יי אוֹתָהּ אֲבַקֵּשׁ שִׁבְתִּי בְּבֵית־יי כָּל־יְמֵי חַיַּי לַחֲזוֹת בְּנֹעַם־יי וּלְבַקֵּר בְּהֵיכָלוֹ: כִּי יִצְפְּנֵנִי בְּסֻכָּה בְּיוֹם רָעָה יַסְתִּרֵנִי בְּסֵתֶר אָהֳלוֹ בְּצוּר יְרוֹמְמֵנִי: וְעַתָּה יָרוּם רֹאשִׁי עַל אֹיְבַי סְבִיבוֹתַי וְאֶזְבְּחָה בְאָהֳלוֹ זִבְחֵי תְרוּעָה אָשִׁירָה וַאֲזַמְּרָה לַיי: שְׁמַע־יי קוֹלִי אֶקְרָא וְחָנֵּנִי וַעֲנֵנִי: לְךָ אָמַר לִבִּי בַּקְּשׁוּ פָנָי אֶת־פָּנֶיךָ יי אֲבַקֵּשׁ: אַל־תַּסְתֵּר פָּנֶיךָ מִמֶּנִּי אַל תַּט־בְּאַף עַבְדֶּךָ עֶזְרָתִי הָיִיתָ אַל־תִּטְּשֵׁנִי וְאַל־תַּעַזְבֵנִי אֱלֹהֵי יִשְׁעִי: כִּי־אָבִי וְאִמִּי עֲזָבוּנִי וַיי יַאַסְפֵנִי: הוֹרֵנִי יי דַּרְכֶּךָ וּנְחֵנִי בְּאֹרַח מִישׁוֹר לְמַעַן שׁוֹרְרָי: אַל־תִּתְּנֵנִי בְּנֶפֶשׁ צָרָי כִּי קָמוּ־בִי עֵדֵי־שֶׁקֶר וִיפֵחַ חָמָס: לוּלֵא הֶאֱמַנְתִּי לִרְאוֹת בְּטוּב־יי בְּאֶרֶץ חַיִּים: קַוֵּה אֶל־יי חֲזַק וְיַאֲמֵץ לִבֶּךָ וְקַוֵּה אֶל־יי:

סדר התפילה בחול המועד סוכות ובהושענא רבה

בחו"ל מניחים תפילין; מתפללים תפילת שחרית של ימות החול; בחו"ל חולצים תפילין בחזרת הש"ץ; נוטלים לולב (אם חל יו"ט ראשון בשבת מברכים בא"י שהחיינו ביום א' דחוה"מ). גומרים את ההלל. קדיש שלם. קוראים בתורה (כסדר דלהלן). ח"ק; מכניסים ס"ת ואומרים אשרי ובא לציון. ח"ק ומוסף (עם פסוקי קרבנות כסדר בעמ' 155); הושענות. קדיש שלם. מסיימים כרגיל ואומרים מזמור היום (עמ' 163).

בהושענא רבה אומרים פסוקי דזמרא כבשבת ויו"ט (אין אומרים מזמור שיר ליום השבת ונשמת). מתפללים שחרית כבימות החול. הלל. בק"ק נוהגים בהוצאת ס"ת כביו"ט. קריאת התורה ומוסף. קדושת נעריצך ואדיר אדירנו. סדר הושענות של הו"ר. מסיימים כבשאר ימי חוה"מ.

סדר קריאת התורה בחול המועד סוכות

בא"י קוראים פרשת יום ביומו ארבע פעמים בכל יום.

בחו"ל היו מנהגי קריאה שונים (עיין במבוא עמ' יז).

כיום נוהגים בחו"ל כסדר דלהלן (כהן קורא של אחמול. לוי — של היום. שלישי — של מחר. ורביעי חוזר וקורא של אתמול ושל היום; בהושענא רבה משנים מסדר זה כדי שלא לקרוא בו של ש"ע):

ביום א' של חוה"מ (יז תשרי): כהן **וביום השני**, לוי **וביום השלישי**, שלישי **וביום הרביעי**, רביעי **וביום השני וביום השלישי**.

ביום ב' של חוה"מ (יח תשרי): כהן **וביום השלישי**, לוי **וביום הרביעי**, שלישי **וביום החמישי**, רביעי **וביום השלישי וביום הרביעי**.

ביום ג' של חוה"מ (יט תשרי): כהן **וביום הרביעי**, לוי **וביום החמישי**, שלישי **וביום הששי**, רביעי **וביום הרביעי וביום החמישי**.

ביום ד' של חוה"מ (כ תשרי): כהן **וביום החמישי**, לוי **וביום הששי**, שלישי **וביום השביעי**, רביעי **וביום החמישי וביום הששי**.

בהושענא רבה (כא תשרי): כהן **וביום החמישי**, לוי **וביום הששי**, שלישי **וביום השביעי**, רביעי **וביום הששי וביום השביעי**.

במדבר כט, יז

וּבַיּוֹם
הַשֵּׁנִי פָּרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁנַיִם עָשָׂר אֵילִם שְׁנַיִם כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה
אַרְבָּעָה עָשָׂר תְּמִימִם: וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם לַפָּרִים לָאֵילִם
וְלַכְּבָשִׂים בְּמִסְפָּרָם כַּמִּשְׁפָּט: וּשְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד חַטָּאת מִלְּבַד
עֹלַת הַתָּמִיד וּמִנְחָתָהּ וְנִסְכֵּיהֶם: **וּבַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי**
פָּרִים עַשְׁתֵּי־עָשָׂר אֵילִם שְׁנַיִם כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה אַרְבָּעָה
עָשָׂר תְּמִימִם: וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם לַפָּרִים לָאֵילִם וְלַכְּבָשִׂים
בְּמִסְפָּרָם כַּמִּשְׁפָּט: וּשְׂעִיר חַטָּאת אֶחָד מִלְּבַד עֹלַת הַתָּמִיד
וּמִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ: **וּבַיּוֹם הָרְבִיעִי** פָּרִים עֲשָׂרָה
אֵילִם שְׁנַיִם כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה אַרְבָּעָה עָשָׂר תְּמִימִם: מִנְחָתָם
וְנִסְכֵּיהֶם לַפָּרִים לָאֵילִם וְלַכְּבָשִׂים בְּמִסְפָּרָם כַּמִּשְׁפָּט:
וּשְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד חַטָּאת מִלְּבַד עֹלַת הַתָּמִיד מִנְחָתָהּ
וְנִסְכָּהּ: **וּבַיּוֹם הַחֲמִישִׁי** פָּרִים תִּשְׁעָה אֵילִם שְׁנַיִם
כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה אַרְבָּעָה עָשָׂר תְּמִימִם: וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם

לְפָרִים לָאֵילֶם וְלַכְּבָשִׂים בְּמִסְפָּרָם כַּמִּשְׁפָּט: וּשְׂעִיר חַטָּאת אֶחָד מִלְּבַד עֹלַת הַתָּמִיד וּמִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ: וּבַיּוֹם הַשִּׁשִּׁי פָּרִים שְׁמֹנֶה אֵילִם שְׁנַיִם כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה אַרְבָּעָה עָשָׂר תְּמִימִם: וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם לְפָרִים לָאֵילִם וְלַכְּבָשִׂים בְּמִסְפָּרָם כַּמִּשְׁפָּט: וּשְׂעִיר חַטָּאת אֶחָד מִלְּבַד עֹלַת הַתָּמִיד מִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ: וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי פָּרִים שִׁבְעָה אֵילִם שְׁנַיִם כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה אַרְבָּעָה עָשָׂר תְּמִימִם: וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּהֶם לְפָרִים לָאֵילִם וְלַכְּבָשִׂים בְּמִסְפָּרָם כְּמִשְׁפָּטָם: וּשְׂעִיר חַטָּאת אֶחָד מִלְּבַד עֹלַת הַתָּמִיד מִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ:

סדר אמירת הושענות

סדר אמירת הושענות בימינו:

מנהג אשכנז המערבי:

אערוך שועי, אל למושעות, אום אני חומה, אבן שתיה, אדמה מארר. ואומרים בכל יום (חוץ משבת) כהושעת אלים. בשבת אומרים אום נצורה כבבת (וכהושעת אב המון) והוא דוחה ביום אחד את הפיוטים הבאים אחריו.

בהושענא רבה אומרים: למען אמיתך, אערוך שועי (ובק"ק אומרים במקומו אל למושעות), אדון המושיע, אום אני חומה, אדם ובהמה, למען איתן, תחננו, כהושעת אלים, ואח"כ כסדר הנדפס להלן.

מנהג פולין וא"י (על טעמיו עיין במבוא עמ' מא):

אם חל יו"ט ראשון של סוכות ביום ב': למען אמיתך, אבן שתיה, אערוך שועי, אום אני חומה, אל למושעות, אום נצורה.

אם חל יו"ט ראשון של סוכות ביום ג': למען אמיתך, אבן שתיה, אערוך שועי, אל למושעות, אום נצורה, אדון המושיע.

אם חל יו"ט ראשון של סוכות ביום ה': למען אמיתך, אבן שתיה, אום נצורה, אערוך שועי, אל למושעות, אדון המושיע.

אם חל יו"ט ראשון של סוכות בשבת: אום נצורה, למען אמיתך, אערוך שועי, אבן שתיה, אל למושעות, אדון המושיע.

בהושענא רבה אומרים: למען אמיתך, אבן שתיה, אום אני חומה, אדון המושיע, אדם ובהמה, אדמה מארר, למען איתן, כהושעת אלים, תחננו, ואח"כ כסדר הנדפס להלן (לפי המנהג המאוחר מוסיפים פסוקים בין שבע ההושענות הראשונות בהו"ר).

בשעת אמירת ההושענות נוהגים להוציא ספר תורה ולהעלותו על הבמה. מקיפים את הבמה, איש לולבו בידו. בשבת אין מוציאים ס"ת ואין מקיפים אבל נהגו לפתוח את ארון הקודש בשעה שאומרים הושענא.

בהושענא רבה נהגו ק"ק להוציא שבעה ס"ת ובק"ק מוציאים כל ס"ת שבהיכל ומקיפים שבע פעמים עד "כהושעת אלים". חוזרים למקומם ואומרים עד לפני "תענה אמונים". לפי המנהג המאוחר מניחים כאן את הלולב ונוטלים את הערבה. בק"ק חובטים ערבה בסוף הפיוט "אמן ישעך" (כשאומרים "קול מבשר מבשר ואומר") ובק"ק חובטים לאחר שהש"ץ אמר קדיש שלם. נוהגים להחזיר ס"ת להיכל לפני הקדיש.

על מנהגים עתיקים של סדר אמירת הושענות באשכנז ובצרפת ועל הצורות השונות של הפיוטים, ראה במבוא עמ' מ ואילך.

בכל המנהגים פותחים את אמירת ההושענות בשורות הראשונות של הפיוט הבא

סימן: א"ב. א' שייבר, ספר הזכרון לכבוד י"י גולדציהר עמ' 13; הנ"ל HUCA כרך XXII עמ' 318; י' היינמן, התפילה בתקופת התנאים, עמ' 88.

הוֹשַׁע נָא:

לְמַעַנְךָ אֱלֹהֵינוּ הוֹשַׁע נָא: לְמַעַנְךָ בּוֹרְאֵנוּ הוֹשַׁע נָא:
לְמַעַנְךָ גּוֹאֲלֵנוּ הוֹשַׁע נָא: לְמַעַנְךָ דּוֹרְשֵׁנוּ הוֹשַׁע נָא:

* *

כ"י: 1-2 בכל המנהגים; 3-8 בודלי, Hek. d. 58; 9-10 בל§

1 למענך אלהינו הושע נא פיוט אלפבתי שברוב המנהגים נשאר קטוע, וברובו אינו זקוק לביאור.

ממקור שונה לגמרי נודע ההמשך בדלקמן:

לְמַעַנְךָ הוֹדֵנוּ וְהַדְרֵנוּ	הו׳	לְמַעַנְךָ זוֹכְרֵנוּ	הו׳
לְמַעַנְךָ חֶשְׁקֵנוּ	הו׳	לְמַעַנְךָ טוֹבֵנוּ	הו׳
5 לְמַעַנְךָ יְדִידֵנוּ	הו׳	לְמַעַנְךָ כַּבִּירֵנוּ	הו׳
לְמַעַנְךָ לִבּוּבֵנוּ	הו׳	לְמַעַנְךָ מַלְכֵּנוּ	הו׳
לְמַעַנְךָ נְגִידֵנוּ	הו׳	לְמַעַנְךָ סוֹמְכֵנוּ	הו׳
לְמַעַנְךָ עֶזְרֵנוּ	הו׳	לְמַעַנְךָ פּוֹדֵנוּ	הו׳

ושוב ממקור אחר:

לְמַעַנְךָ צוּרֵנוּ	הו׳	לְמַעַנְךָ קְדוֹשֵׁנוּ	הו׳
10 לְמַעַנְךָ רוֹעֵנוּ	הו׳	*	
*		*	

6 **לבובנו** הנושא שלבבינו נמשכים אליו ול׳ לבבתיני. שה״ש ד. ט).והשווה ׳הלקח והלבוב לחי עולמים׳בהימנון ׳האדרת והאמונה׳.

בהו״ר הקפה א׳ בשני המנהגים.

[1] סימן: א״ב. — ל 1151

לְמַעַן אֲמִתֶּךָ / לְמַעַן בְּרִיתֶךָ
לְמַעַן גְּדֻלָּךְ / לְמַעַן דָּתֶךָ
לְמַעַן הוֹדֶךָ / לְמַעַן וִעוּדֶךָ
לְמַעַן זִכְרֶךָ / לְמַעַן חַסְדֶּךָ
5 לְמַעַן טוּבֶךָ / לְמַעַן יִחוּדֶךָ
לְמַעַן כְּבוֹדֶךָ / לְמַעַן לִמּוּדֶךָ
לְמַעַן מַלְכוּתֶךָ / לְמַעַן נִצְחֶךָ
לְמַעַן סוֹדֶךָ / לְמַעַן עֻזֶּךָ
לְמַעַן פְּאֵרֶךָ / לְמַעַן צִדְקָתֶךָ

כ״י: **אא׳בב׳דוזחע״פ״קת**°; **רל*ממ׳נ**; **ו״**; **ף**; **גל**||

1 אֲמִיתֶךָ וכן בכל הפיוט ל* 2 גדלך: ותפארתך הוס׳ א׳| דתך: דכירך גל 3 הדרך גל 4 חנייתך גל 6 כיתרך גל
7 מילולך גל| ניצותך גל

למען אמתך הפיוט מובן בלי ביאור מיוחד. והתכונות המיוחסות לה׳ מצויות בכל הספרות הרבנית. ויש מהן שרומזות על כתוכים ידועים. כגון ׳למען כבודך׳ לישע׳ כח. יא. ׳קדושתך׳ ליחזק׳ לח. כג. ׳שכינתך׳ לשמות כט. מה. ׳ההלתך׳ לישע׳ כח. ט. ויש שפירשוהו על דרך הנסתר.

10 לְמַעַן קְדֻשָּׁתְךָ / לְמַעַן רַחֲמֶיךָ
לְמַעַן שְׁכִינָתְךָ / לְמַעַן תְּהִלָּתְךָ. הוֹשַׁע נָא: אני והו וכו׳:
(להו״ר לאחר הקפה ראשונה: כִּי אָמַרְתִּי עוֹלָם חֶסֶד יִבָּנֶה:)

10 קדשך גל | רחמיך רק מף: ריצויך גל רוממותך א׳ רחמיך הרבים שאר כי״י 11 שכינתך: שיכנך... שכחך גל שכחך ף | תהלתך: תפארתך חרממ׳נף תפארתך... תהלתך ו״ תקפך... תפארתך... תורתך... תמתך גל

בהו״ר הקפה כ׳ כמנהג פולין.

[2] סימן: א״ב. — א 319

אֶבֶן שְׁתִיָּה / בֵּית הַבְּחִירָה
גֹּרֶן אָרְנָן (נ״א אֲרַוְנָה) / דְּבִיר הַמֻּצְנָע
הַר הַמֹּרִיָּה / וְהַר יֵרָאֶה
זְבוּל תִּפְאַרְתֶּךָ / חָנָה דָוִד
5 טוּב הַלְּבָנוֹן / יְפֵה נוֹף מְשׂוֹשׂ כָּל־הָאָרֶץ
כְּלִילַת יֹפִי / לִינַת הַצֶּדֶק
מָכוֹן לְשִׁבְתְּךָ / נָוֶה שַׁאֲנָן
סֻכַּת שָׁלֵם / עֲלִיַּת שְׁבָטִים
פִּנַּת יִקָּרַת / צִיּוֹן הַמְצֻיֶּנֶת

כ״י: **אא׳בב׳דוזחע״פ״ת°; דל*מ; לספש; ף; גבגב׳ (רק 4-11) גהגבגר||**
1 בכית הבחירה **פ** **2** ארונה **אא׳דפ״לספש** **4** זבול קדשך **גה** **5** משוש כל הארץ: חס׳ **ש** משוש כל **ף**גמגר משוש לכל הארץ **ל**
6 כלילת יופי: כלילת היופי **ף**גר משוש כל הארץ **ש** |צדק ע״לסגמ **8** שלם: שלום **גר** שאנן **גמ** |עלית נכונה **גה** **9** פינת יקרות **גר**

1 אבן שתיה אוסף כינויים לירושלים ולבית המקדש לפי כתובים או מאמרי חז״ל. ״אבן שתיה׳ ע״פ המשנה (יומא ה, ב) ״משניטל הארון אבן היתה שם... ושתיה היתה נקראת״. **בית הבחירה** בית המקדש. ע״פ ספרי דבר׳ סז (עמ׳ 132). ירוש׳ פסח׳ ט א דף לו ע״ג. בבלי סנהד׳ דף כ ע״ב (בכרייתא). **2 גורן ארנן** כנוי למזבח שהקים דוד בגורן אַרַוְנָה (כך גירסת קצת כי״י) לפי ש״ב כד, יח. ובדבהי״א כא, טו הוא נקרא ארנן. **דביר המוצנע** בית קדשי הקדשים הנמצא במקום מוצנע מן העין. **3 והר יראה** ע״ש ברא׳ כב, יד ״אשר יאמר היום בהר ה׳ יראה״. כינוי להר המוריה. **4 זבול תפארתך** ע״ש מ״א ח, יג ״בנה בניתי בית זבול לך״. **חנה דוד** ע״ש ישע׳ כט, א ״אריאל קריה חנה דוד״. **5 טוב הלבנון** ע״ש דבר׳ ג, כה ״ההר הטוב הזה והלבנון״. ועי׳ ספרי דבר׳ כח עמ׳ 45 ״מנין שאין לבנון אלא מקדש שנא׳ (ירמ׳ כב, ו) גלעד אתה לי ראש הלבנון...״. **יפה נוף משוש כל הארץ** תהל׳ מח, ג. **6 כלילת יופי** כינוי לירושלם. ע״ש איכה ב, טו. **לינת הצדק** ע״ש ישע׳ א, כא ״צדק ילין בה״. ועי׳ מה שדרשו חז״ל במד׳ רבה כא, כא ״לא לן אדם בירושלם ובידו עון, שנא׳ צדק ילין בה״. **7 מכון לשבתך** כינוי לביהמ״ק. ע״ש מ״א ח, יג. **נוה שאנן** כינוי לירושלם. ע״ש ישע׳ לג, כ. **8 סוכת שלם** כינוי לביהמ״ק. ע״ש תהל׳ עו, ג ״ויהי בשלם סוכו״. **עלית שבטים** כינוי לירושלם. ע״ש תהל׳ קכב, ד ״ששם עלו שבטים...״. **9 פינת יקרת** כינוי לביהמ״ק. ע״ש ישע׳ כח, טז ״הנני יסד בציון אבן בחן פנת יקרת...״. **ציון המצויינת** ע״פ משחק מלים (לשון ניפל על לשון) נדרש שם ציון בציון. המיצטיין מכמה בחינות (באיתו כיוון דרש רב חסדא (בבבלי ברכ׳ ח ע״א) את

10 קֹדֶשׁ הַקְּדָשִׁים / רָצוּף אַהֲבָה
שְׁכִינַת כְּבוֹדֶךָ / תֵּל תַּלְפִּיּוֹת. הוֹשַׁע נָא: אני והו וכו׳:

(להו״ר לאחר הקפה שניה: לְךָ זְרוֹעַ עִם גְּבוּרָה תָּעֹז יָדְךָ תָּרוּם יְמִינֶךָ:)

10 קדשים ע״פגמ״גה| מאהבה ס 11 ככודך: עוזך גמ קדשך גר| תל: תוקף חגר

הכתוב תהל׳ פז, כ ״אוהב ה׳ שערי ציון מכל משכנות יעקב״: ׳אוהב ה׳ שערים המצויינים כהלכה...׳). 10 רצוף אהבה כינוי לביהמ״ק, ע״ש שה״ש ג, י ״תוכו רצוף אהבה״, שדרשוהו בשה״ש רבה (שם) ובמד׳ רבה יב, ד ׳זו זכות התורה וזכות צדיקים העוסקים בה׳. 11 שכינת כבודך כינוי לביהמ״ק ע״ש תהל׳ כו, ח ״ומקום משכן כבודך״. תל תלפיות ע״ש שה״ש ד, ד ״כנוי לתלפיות״, שדרשוהו במדרש שם (ובעוד מקורות, כגון ירוש׳ ברכות ד, ה דף ח ע״ג, תנח׳ בובר וישלח דף פז, ע״ב) ׳תל שכל פיות מתפללים בו׳.

בהו״ר הקפה ב׳ כמנהג אשכנז המערבי

[3] סימן: א״ב. — א 7071

אֶעֱרֹךְ שׁוּעִי / בְּבֵית שַׁוְעִי
גִּלִּיתִי בַצּוֹם פִּשְׁעִי / דְּרַשְׁתִּיךָ בוֹ לְהוֹשִׁיעִי
הַקְשִׁיבָה לְקוֹל שַׁוְעִי / וְקוּמָה וְהוֹשִׁיעִי
זְכֹר וְרַחֵם מוֹשִׁיעִי / חַי כֵּן תְּשַׁעְשְׁעִי
5 טוֹב בְּאֶנֶק שְׁעִי / יוּחַשׁ מוֹשִׁיעִי
כַּלֶּה מַרְשִׁיעִי / לְבַל עוֹד יַרְשִׁיעִי
מַהֵר אֱלֹהֵי יִשְׁעִי / נְצַח לְהוֹשִׁיעִי
שָׂא נָא עֲוֹן רִשְׁעִי / עֲבֹר עַל פִּשְׁעִי
פְּנֵה נָא לְהוֹשִׁיעִי / צוּר צַדִּיק מוֹשִׁיעִי
10 קַבֵּל נָא שַׁוְעִי / רוֹמֵם קֶרֶן יִשְׁעִי
שַׁדַּי מוֹשִׁיעִי / תּוֹפִיעַ וְתוֹשִׁיעִי. הוֹשַׁע נָא: אני והו׳ וכו׳:

כי״י: אא׳בב׳דוזחע״פ״קת°; דל*ממ״נ; ו״לספש; ר (מחזור רומא, דפוס); ף גאגר||
1 שוועי זת°מ״ו״| ככית שיועי בב״וזת°דמ״נו״חגר 2 גליתי: גדילי גר! דרשתי חגר| בו חס׳ ק 3 והושיעי: להושיעי מ״חגר
4 ורחם: חס׳ ב רחם דחו״ס רהמך דנ רחמיך מ׳ ,חי כן: חיי עד ף חנון ורחום מ״נ|תשעשעי: הושיעי נ 5 יחיש רמנפש 6 כלה
מרשיעי חס׳ ו״| ירשיעי ע״דמ״נרחגר: תרשיעי שאר כי״י 7 מהר: עניי הוס׳ זהע״ו״| והושיעי ו״ 8 שא: סלח א׳| רשעי:
פשעי מ׳| עבור: נא הוס׳ פ״דמ״נו״פשחגר 9 נא: אלי גא| להושיעי: והושיעי אדפ״ו״ ותושיעי ת° ומושיעי מ׳! צור חס׳ לס|
מושיעי: ומושיעי ספ 10 נא חס׳ א| שועי כ׳ 11 תופיע ותרשיעי חס׳ ע״| ותשיעי: ותושיעני גר

1 אערוך שועי (ברוב כי״י מנוקד שִׁועי) אסדר תפלתי (הלשון ערוך שוע בפי הפייטנים מיוסד על פירוש - שהוא כנראה מוטעה — של הכתוב איוב לו, יט ״היערוך שועך״). בבית שועי בבית תפילתי (כמה כי״י מנוקד שועי, כנראה כלי הצדקה). 2 גליתי בצום פשעי ביום הכפורים, ולפי דעת הז״ל מתחילין מסיכות חשבון עונות חדש. 3 הקשיבה לקול שועי תהל׳ ה, ג. וקומה והושיעי ע״ש ירמ׳ ב, כז 4 זכור ורחם מושיעי הכלה מושיעי כנראה מוסבת אל הקב״ה כן תשעשעי אינו ברור למה הפייטן מתכוון (כמו שהכיתני?), ועי׳ בשיני נוסחאות 5 באנק שעי שעה לאנקתי (׳שעי׳ במקום ׳שעה׳ מחמת צורך ההרוז). יוחש מושיעי המשיח. 6 כלה מרשיעי השטן. 10 רומם קרן ישעי ע״ש ש״ב כב, ג.

[4] סימן: א״ב. — **א** 3754

אֵל לְמוֹשָׁעוֹת / בְּאַרְבַּע שְׁבוּעוֹת
גָּשִׁים בִּשְׁוָעוֹת / דּוֹפְקֵי עֵרֶךְ שׁוּעוֹת
הוֹגֵי שַׁעֲשֻׁעוֹת / וְחִידוֹתָם מְשַׁעְשְׁעוֹת
זוֹעֲקֵיךָ לְהַשְׁעוֹת / חוֹכֵי יְשׁוּעוֹת
5 טְפוּלִים בָּךְ שְׁעוֹת / יוֹדְעֵי בֵּין שָׁעוֹת
כּוֹרְעֵיךָ בִּשְׁוָעוֹת / לְהָבִין שְׁמוּעוֹת
מִפִּיךָ נִשְׁמָעוֹת / נוֹתֵן תְּשׁוּעוֹת
סְפוּרוֹת מְשַׁמְּעוֹת / עֵדוּת מַשְׁמִיעוֹת
פּוֹעֵל יְשׁוּעוֹת / צַדִּיק *מוֹשָׁעוֹת*
10 קָרֵב (נ״א קְרַיַּת) תְּשׁוּעוֹת / רֶגֶשׁ תְּשׁוּאוֹת
שָׁלֹשׁ שָׁעוֹת / תָּחִישׁ לִתְשׁוּעוֹת. הוֹשַׁע נָא: אני והו וכו׳:

כי״י: **אא׳בב׳דוזחע״פ״ת**°; **דל*ממ׳נ; ו״לספש: ר: ף; גמ״**||
2 **גשי גמ״** | ערוך גמ״ | שעות **ת**° שעות **פ** 3 הוגי: דת הוס׳ **ש** | וחידותם: וחידות בם **גמ** וחידתם **כ׳דע״פ״** ונפשם **ל** ונפשותם **ש** ונפשות בם **זספ** | משעשעות **דפ״ף**: משתעשעות שאר כי״י 4 זועקיך **א׳בב׳הו״לספש**: חס׳ **ת**° זועקים שאר כי״י | להשעות: להם להשעות **פ** בשועות **נ**; חוכי: חוכי בך **ח** חוכיך **ו״** חכמות **אבזע״דממ׳נלספשף גמ״** | ישועות: שעות **ח** משעשעות **זגמ״** משועשעות **ארממ׳נף** משמיעות **בע״לספש** 5 טפוליך להשעות **ח** 6 כורעי מו״**ף גמ״** כורעים **אזך** | להשעות **כ׳נס** 7 מפיך נשמעות: מקיים שבועות **ספ** | נותן תשועות: נפשות צו (נפשותם **ו״** נפשותינו **דגמ״** נפשות ציווי **ף** נפשות שכם **א**) שומעה **אחדממ׳נו״רף גמ״** 8 מְשַׁמְּעוֹת **דר**: משמיעות **א׳בע״פ״לספשף** | עדות משמיעות: חס׳ **ל** עונה שועות **ש** עדות משמעות **א׳פף** 9 מושעות **דמ׳נ ו״פף גמ״**: למושעות **חכ** מושיעות **ד** נושעות שאר כי״י 10 קריה **א׳חפ״מו״פף גמ״** | תשועות: תשואות **ף גמ״** ישועות **נסש** | השואות: בתשועות **גמ״** תשועות **ף** 11 תחיש: לנו הוס׳ **או״לספש** | ישועה **אזו״ספש**

1 אל למושעות ל׳ תהל׳ סח, כא. **כארבע שבועות** י״מ בסמכם על ד׳ לשונות של גאולה (שמות ו, ו-ז) או על ד׳ שבועות הנזכרות ישע׳ מה, כג; נד, ט; סב, ח; עמוס ו, ח. או על ד׳ שבועות שמצאו בפסוק דה״א טז, טז=תהל׳ קה, ט. והכל רחוק הוא. והנכון ד׳ שבועות שנזכרו בפירוש במדרש, ע״ש שה״ש ב, ז ״השכעתי אתכם כנות ירושלם. ר׳ חלבו אומר ארבע שבועות יש כאן, השביע לישראל שלא ימרדו על המלכיות ושלא ידחקו על הקץ ושלא יגלו מסטורין שלהם לאומות העולם ושלא יעלו חומה כן הגולה. א״ב למה מלך המשיח בא. לקבץ גליותיהן של ישראל׳, ובסמכם על זה **2 גשים בשועות** בני ישראל **דופקי ערך שועות** ע״ש איוב לו, יט (עיין לעיל ״אערוך שועי״ שורה 1). **3 הוגי שעשועות** הוגים בתורה שהיא נקראת שעשועים (כ״ר א, א עמ׳ 1). **וחידותם משעשעות** כך גירסת קצת כי״י, ועי׳ שינויי נוסחאות. **4 זועקיך להשעות** להפנות פניך אליהם (מל׳ שעה, ברא׳ ד, ה). **חוכי ישועות** ע״ שנויי נוסח. **5 טפולים כך שעות** לפנות אל המחוברים לך. **יודעי בין שעות** כנראה במקום ״יודעי בינה לעתים״ (דה״א יב, לג). והכונה אל ישראל היודעים חכמת התקופות והמולדות וחכמת העיבור, לקבוע את המועדים. **7 נותן תשועות** (מהחבר למלת ״מפיך״) ע״ש תהל׳ קכד, י, ובנ״א ״נפשות צו שומעות״, עי׳ שנ״נ. **8 ספורות משמעיה** (צורת הפיעל במקום הפעיל) ר״ל משמיעות אותנו סיפורים. **עדות משמיעות** משמיעות אותנו את התורה. **9 פועל ישועות** תהל׳ עד, יב. **צדיק מושעות** גירסת כמה כי״י ״צדיק נושעות״ (ואולי כהשפעת זכר׳ ט, ט ״צדיק ונושע״) פירשו כנראה במופש מסויים. כאילו הקב״ה הוא הצדיק בשביל הנושעים בו, או שהצדיק נושע בו. **10 קרב חשועות** כך גירסת רוב כי״י, וי״נ ״קריה תשיעות״ והיא ציון וירושלם. **רגש תשואות (11) שלש שעות / תחיש לתשיעות** ר״ל מהר והבא לנו את הגאולה מעשו בהתקהלות גדולה של גויים (רגש ע״ש ״רגשו גויים״, תהל׳ ב, א) בשלש שעות, עיין שיר השירים רבה ד, ח ״א״ר ברכיה בשלש שעות הקב״ה פורע מן עשו הרשע ומאלופיו, מ״ט עתה אקום וגו׳ (ישע׳ לג, י)״.

בהו״ר הקפה ה׳ בשני המנהגים.

[5] סימן: א״ב [מיוחס לר׳ אלעזר ב״ר קליר]: — **א** 1165

אָדָם וּבְהֵמָה / בָּשָׂר וְרוּחַ וּנְשָׁמָה
גִּיד וְעֶצֶם וְקָרְמָה / דְּמוּת וְצֶלֶם וְרִקְמָה
הוֹד לַהֶבֶל דָּמָה / וְנִמְשַׁל כַּבְּהֵמוֹת נִדְמָה
זִיו וְתֹאַר וְקוֹמָה / חִדּוּשׁ פְּנֵי אֲדָמָה
5 טִיעַת עֲצֵי נִשְׁמָה / יְקָבִים וְקָמָה
כְּרָמִים וְשִׁקְמָה / לְחֶבֶל הַמְּסִימָה
מִטְּרוֹת עוֹז לְסַמְּמָה / נְשִׁיָּה לְקַיְּמָה
שִׂיחִים לְקוֹמְמָה / עֲדָנִים לְעָצְמָה
פְּרָחִים לְהַעֲצִימָה / צְמָחִים לְגָשְׁמָה
10 קָרִים לְזָרְמָה / רְבִיבִים לְשַׁלְּמָה
שְׁתִיָּה לְרוֹמְמָה / תְּלוּיָה עַל בְּלִימָה. הוֹשַׁע נָא: אני והו וכו׳:

(להו״ר לאחר הקפה חמישית: יי אֲדוֹנֵנוּ מָה אַדִּיר שִׁמְךָ בְּכָל הָאָרֶץ אֲשֶׁר תְּנָה הוֹדְךָ עַל הַשָּׁמָיִם:)

כ״י: **אא׳כב׳דוזחע״ק; דל*מ׳נ; ו״לספש; ף; גלגר** (רק 5-11)||

1 רוח **א׳קל*ו״ל** **2** גוד **ס**| וקרמה: וקומה **בב׳זחדמ׳פשף**גל ורקמה **ו״**| דמות... ורקמה חס׳ **א**| וצלם: חס׳ גל צלם **א׳קלפ**| ורקמה: וקומה **ו״** **3** הבל **גל**|כבהמה (נדמה חס׳) **ע״** **4** וקומה: וריקמה **פ** וקרמה **ע״** **5** טיעות **ד**|הַנְּשָׁמָה **ל***|וקומה **לסש** **7** לסממה: סממה **גלגר** לסיימה **לפש** שממה **ף**|נשיה לקיימה: חס׳ **דל** נשיאים לעצמה **ק**|לקיימה: לקוממה **זף** **8** שיחים לקוממה חס׳ **דגל**| לקוממה: לקיימה **זף** להעצימה **ע״**| לעצמה: לגושמה **ס** להגשימה **ק** להעצימה **א׳נו״ו״ש** חס׳ **א** **9** פרחים חס׳ **א**| לעוצמה **נ**| צמחים לגושמה חס׳ **ו**| להגשימה **ק** **10** קמים **גל**| לשלמה: לשוממה **ו״** **11** לקוממה **גר**| תלויה על: תולה ארץ על **ע״פ** תלויה **גל**

1 אדם ובהמה ע״ש תהל׳ לו, ז ״אדם ובהמה תושיע ה׳״, וכנראה ר״ל הושע נא לאדם הנמשל כבהמה, וממשיך ומתאר את האדם. **2 גיד ועצם וקרמה** ע״ש איוב י, יא ״עור ובשר תלבישני ובעצמות וגידים תשككני״, וקרמה (ע״ש יחזק׳ לז, ו ״וקרמתי עליכם עור״) היא העור, כמו קרום בלשון המשנה והתלמוד. **דמות וצלם** כנראה ר״ל צלם אלהים (ברא׳ א, כו ״בצלמנו כדמותנו״). **ורקמה** ע״ש תהל׳ קלט, טו ״רוקמתי בתחתיות ארץ״. **3 הוד להבל דמה** ע״ש תהל׳ קמד, ד ״אדם להבל דמה״. **ונמשל כבהמות נדמה** תהל׳ מט, יג. **4 זיו ותואר** במקום יפי תואר (ע״ש ברא׳ לט, ו ועוד). **וקומה** ר״ל קומה גבוהה, ומכאן ואילך תיאור האדמה ופירותיה, וכנראה ר״ל ״הושע נא ותן חידוש וכו׳״. **חידוש פני אדמה** ע״ש תהל׳ קד, ל ״ותחדש פני אדמה״. **5 טיעת עצי נשמה** נטיעת העצים על אדמה נשמה, ע״ש יחזק׳ לו, לו ״בניתי הנהרסות נטעתי הנשמה״. **יקבים** של יין **וקמה** הדגן שבשדה (שמות כב, ה ועוד). **6 ושקמה** מין עץ פרי (תהל׳ עח, מז ועוד). **לחבל המסוימה** לארמה המפורסמת וי״מ מסוימת במצות, כגון כלאים. **7 מטרות עוז** ע״ש איוב לז, ו. **לסממה** לבשם ולהנעים, ל׳ סממנים=בשמים. **נשיה** הארץ, ע״ש תהל׳ פח, יג ״וצדקתך בארץ נשיה״. **8 שיחים** עצים (ברא׳ כא, טו ועוד). **עדנים לעצמה** כדי שיעצמו. **9 לגשמה** כדי שיהיו גשומים. **10 קרים לזרמה** כדי שיזרמו מים קרים, ע״ש איוב לז, ט ״וממזרים קרה״. **רביבים לשלמה** שמא ר״ל להשלים, ורביבים ע״ש דבר׳ לב, כ. **11 שתיה לרוממה** י״מ בית המקדש הנקרא על שם אבן שתיה (ואין מקום להזכירו כאן), והר״ר י״מ זקש פירש ״חבל״, כנראה ע״ש ש״א ב, ח ״כי לה׳ מצוקי ארץ וישת עליהם תבל״, וע״ש ההמשך **תלויה על בלימה** (ע״ש איוב כו, ז), ומסתבר, אע״פ שאין לו מקביל בשפת הפייטנים.

בהו"ר הקפה ו' במנהג פולין.

[6] סימן: א"ב (לעתים כפול) [מיוחס לר' אלעזר ב"ר קליר]. צונץ עמ' 63. — **א** 1198

אֲדָמָה מֵאֹרֶר / בְּהֵמָה מִמְּשַׁכֶּלֶת
גֹּרֶן מִגָּזָם / דָּגָן מִדַּלֶּקֶת
הוֹן מִמְּאֵרָה / וְאֹכֶל מִמְּהוּמָה
זַיִת מִנֶּשֶׁל / חִטָּה מֵחָגָב
5 טֶרֶף מִגּוֹבַי / יֶקֶב מִיֶּלֶק
כֶּרֶם מִתּוֹלַעַת / לֶקֶשׁ מֵאַרְבֶּה
מֶגֶד מִצְּלָצָל / נֶפֶשׁ מִבֶּהָלָה
שִׂבֹּעַ מִסֶּלְעָם / עֲדָרִים מִדַّלּוּת
פֵּרוֹת מִשְּׁדָפוֹן / צֹאן מִצְּמִיתוּת
10 קָצִיר מִקְּלָלָה / רֹב מֵרָזוֹן
שִׁבֹּלֶת מִצְּנָמוֹן / תְּבוּאָה מֵחָסִיל. הוֹשַׁע נָא: אני והו וכו':

(להו"ר לאחר הקפה ששית: צַדִּיק יי בְּכָל דְּרָכָיו וְחָסִיד בְּכָל מַעֲשָׂיו:)

כ"י: **אא'בב'דוזחע"פ"ת**; **רל*ממ'נ**; **ו"לספש**;

2 דגן מדלקת חס' ו"; דגן: דאָ ל* (בשילים דגן) 4 מהנשל מ 8 שָׂבָע ל* 9 משדפון: מצנמון ש 10 רוב מרזון: רון מרזון מ' חס' פ 11 מצנמון: משדפון ש

1 אדמה מארר הושע נא, והארר נזכר בברא' ג, יז "ארורה האדמה בעבורך". **בהמה ממשכלת** מהפלת העובר. 2 **גורן מגזם** ממין ארבה, ומשמות מיני הארבה הרשומים בפיוט זה (בטורים 2.4-8.11) נזכרים ארבה סלעם וחגב ויק' יא, כב; גזם ארבה ילק וחסיל יואל א, ד; גובי נחום ג, יז; צלצל דבר' כח, מב. **דגן מדלקת** נזכרה דבר' כח, כב. 3 **הון ממארה** שם כח, כ. **ואוכל ממהומה** שם. 4 **זית מנשל** ע"ש דבר' כח, מ "כי ישל זיתך". 5 **טרף** מאכל. 6 **לקש** הצמחים שצמחו אחר המלקוש. ע"ש עמוס ז, א "והנה יוצר גובי בתחלת עלות הלקש...". 7 **מגד** ר"ל פרי מגדים. **נפש מבהלה** שנזכרה ויק' כו, טז "והפקדתי עליכם בהלה..." (קשה למצוא קשר בין משפט זה לשאר הפיוט, כרם המסורת אחידה כזה.) 9 **פירות משדפון** הנזכר דבר' כח, כב. **צאן מצמיתות** מכליון (ל' צמח), משמעות זו של המלה חודשה ע"י הפייטן. 10 **רוב** במשמעות העתיקה, במקום ריבו' שפע. 11 **שבולת מצנמון** ע"ש ברא' מא, כג "שבלים צנומות דקות...". **מחסיל** מין ארבה, עי' 2.

בהו"ר הקפה ד' במנהג אשכנז המערבי והקפה ג' במנהג פולין.

[7] סימן: א"ב. — **א** 1829

אֹם אֲנִי חוֹמָה / בָּרָה כַּחַמָּה
גֹּלָה וְסוּרָה / דָּמְתָה לְתָמָר

כ"י: **אא'בב'דוזחע"פ"קת**; **רל*ממ'נ**; **ו"**;

1 אום אני חומה האוכה המכונה כך. ע"ש שה"ש ח, י: שדרשוהו על ישראל, וכן **ברה כחמה** שה"ש ו, י. 2 **גולה וסורה** ישעי' מט, כא **דמתה לתמר** שה"ש ז, ח, שדרשוהו על ישראל 3 **ההרוגה עליך/ונחשבת כצאן טבחה** ע"ש תהל' מד, כג 4 **זרויה**

הַהֲרוּגָה עָלֶיךָ / וְנֶחֱשֶׁבֶת כְּצֹאן טִבְחָה
זְרוּיָה בֵּין מַכְעִיסֶיהָ / חֲבוּקָה וּדְבוּקָה בָּךְ
5 טוֹעֶנֶת עֵלֶךָ / יְחִידָה לְיַחֲדָךְ
כְּבוּשָׁה בַּגּוֹלָה / לוֹמֶדֶת יִרְאָתָךְ
מְרוּטַת לֶחִי / נְתוּנָה לְמַכִּים
סוֹבֶלֶת סִבְלָךְ / עֲנִיָּה סוֹעֶרָה
פְּדוּיַת טוֹבִיָּה / צֹאן קָדָשִׁים
10 קְהִלּוֹת יַעֲקֹב / רְשׁוּמִים בְּשִׁמְךָ
שׁוֹאֲגִים הוֹשַׁע נָא / תְּמוּכִים עָלֶיךָ. הוֹשַׁע נָא: אני והו וכו׳:

(להו״ר לאחר הקפה שלישית: תִּתֵּן אֱמֶת לְיַעֲקֹב חֶסֶד לְאַבְרָהָם:)

3 הרוגה ב׳! לטבחה נ 4 מכעיסיך חת°רמ״נ ממכעיסיה מ| חבוקה: חשוקה חע״ת°ממ״נ 6 כבודה ך[1] 8 סבלך: עולך א׳בב׳ת° עולך מוראך אז יראתך ע״ 10 קהילת ב׳ע״[2] 11 שואגים הושענא חס׳ ך| שואגים תמוכים (הושענא חס׳) ו״

בין מכעיסיה בין הגויים, ע״ש ויק׳ כו, לג. חבוקה ודבוקה בך ע״ש שה״ש ב, ו ״וימינו תחבקני״. דבר׳ ד, ד ״ואתם הדבקים בה׳...״. 5 טוענת עולך טוענת על עצמה עול התורה וְהמצות. 6 כבושה לחוצה. לומדת יראתך ע״ש רבי׳ יד, כג ״למען תלמד ליראה את ה׳...״. 7 מרוטת לחי / נתונה למכים ע״ש ישע׳ נ, ו ״גוי נתתי למכים ולחיי למורטים״. 8 סובלת סבלך סבל הגלות. עניה סוערה ישע׳ נד, יא. 9 פדוית טוביה הנפדית ממצרים ע״י משה רבנו הנקרא טוביה ע״פ ויק״ר א, ג (עמ׳ יא) ״ר׳ יהודה בר׳ אילעאי אמ׳ אף טוביה הוא שמו׳. ועי׳ בברייתא בבבלי סוטה יב ע״א. צאן קדשים ישראל, ע״ש יחזק׳ לו, לח. 10 קהלות יעקב ע״ש דבר׳ לג, ד ״מורשה קהלת יעקב״, ועי׳ שנויי נוסח. רשומים בשמך מפני ששם ה׳ כלול בשם ישראל.

כהו״ר הקפה ג׳ במנהג אשכנז המערבי והקפה ד׳ במנהג פולין.

[8] סימן: א״ב. — **א** 523

אָדוֹן הַמּוֹשִׁיעַ / בִּלְתְּךָ אֵין לְהוֹשִׁיעַ
גִּבּוֹר וְרַב לְהוֹשִׁיעַ (נ״א גִּבּוֹר וּמוֹשִׁיעַ) / דַּלּוֹתִי וְלִי יְהוֹשִׁיעַ
הָאֵל הַמּוֹשִׁיעַ / וּמַצִּיל וּמוֹשִׁיעַ
זוֹעֲקֶיךָ תּוֹשִׁיעַ / חוֹכֶיךָ הוֹשִׁיעַ
5 טְלָאֶיךָ תַּשְׁבִּיעַ / יְבוּל לְהַשְׁפִּיעַ

כ״״: **אא**׳בב׳דוזחע״פ״קת°; **רל***מ״נ; ו״לספש; **ח**||

1 אין **בל***! להושיע: מושיע **ח** 2 גבור... להושיע חס׳ פ״ |ורב להושיע: רב להושיע **דמ**׳ גבור להושיע **ח** גבור ומושיע **רס** רפוסים 4 תושיע: הושיע **חפ״רל***מ׳נספף להושיע **ד** |חוכיך הושיע: חוסיך תושיע **רנלפ** חנון ומושיע **א**׳**קש** |הושיע: מושיע **בב**׳ תושיע **דחפ״ת°ל***מ׳**סף** 5 תשביע: להשביע **ע״סף** להושיע **ח** להשפיע **א** תושיע **א**׳**קשף** | להשפיע: מלהפשיע **ח** מלהושיע **א** מלהרשיע **ש** 6 כל שיח... תרשיע חס׳ **א** (ריש ריח) חדשא ו חס׳ **ק**! תדשיא **א**׳**בב**׳**וע״פ״** | לגיא... תרשיע חס׳ **ס**׳ כל: אל מ׳ |

1 בלתך אין להושיע ע״ש הושע יג, ד ״ומושיע אין בלתי״. 2 גבור ורב להושיע ע״ש ישע׳ סג, א. דלותי ולי יהושיע ההל׳ קטז, ו. 3 האל המושיע ע״ש ישע׳ מה, כא. 4 זועקיך תושיע ע״ש תהל׳ קז, יט ״ויזעקו... וממצוקותיהם יושיעם״. חוכיך ע״ש ישע׳ ל, יח ״אשרי כל חוכי לו״. 5 טלאיך ישראל, ע״ש ישע׳ מ, יא ״כרועה עדרו ירעה בזרעו יקבץ טלאים״. יבול להשפיע לתת

כָּל־שִׂיחַ תַּרְשֵׁא וְתוֹשִׁיעַ / לְגֵיא בַּל תַּרְשִׁיעַ
מְגָדִים תַּמְתִּיק וְתוֹשִׁיעַ / נְשִׂיאִים לְהַסִּיעַ
שֵׁעִירִים לְהָנִיעַ / עֲנָנִים מִלְּהַמְנִיעַ
פּוֹתֵחַ יָד וּמַשְׂבִּיעַ / צְמֵאֶיךָ תַּשְׂבִּיעַ
10 קוֹרְאֶיךָ תוֹשִׁיעַ / רַב לְהוֹשִׁיעַ
שׁוֹחֲרֶיךָ הוֹשִׁיעַ / תְּמִימֶיךָ תוֹשִׁיעַ. הוֹשַׁע נָא: אני והו וכו׳:

(להו״ר לאחר הקפה רביעית: נְעִמוֹת בִּימִינְךָ נֶצַח:)

תפשיע **רח°רמ׳נפף** 7 מגדים... ותושיע חס׳ **א** (ויש רווח) **ס** | להסיע: להניע **חע״** להשביע **א** להשפיע **פף** מלהמניע **קמ׳ג** תשפיע **לסש** מלהשפיע **ו״** 8 שיחים **ל*ל** | להניע: להסיע **א׳חע״קמ׳נו״ספשף** מלהרשיע **ך** להשיע **א** להושיע **ל** להשפיע **דל*פ״** | עדנים **ף** | להשפיע **ק** מלהרשיע **מ׳נס** להושיע **ף** 9 יד חס׳ **ף** | צמאיך כל חרשיע **חל*ו״ף** צור צדיק ומושיע **א׳** 10 תרשיע: הושיע **חפ״ל*מ׳פ** | רכ: רחומיך **אמ׳נל** | תרשיע **נ** הרשיע **ל** 11 שוחריך: שוחר טוב **ף** | הושיע: מושיע **בע״ל*** **מ׳נו״** תושיע **אלספש** ומושיע **פ״(!)ף** | תמימך תרשיע: תופיע ותושיע **ס** תדבר ותושיע **ף** | תושיע: הושיע **חך**

להם את יבול הארץ בשפע. 6 **כל שיח תדשא** ברא׳ א, יא; ב, ה. **לגיא בל תרשיע** אל תרשיע את הארץ בגלל עון יושביה. 7 **מגדים** פרי מגדים (ע״ש שה״ש ד, יג ועוד). **נשיאים להסיע** עננים. ע״ש משלי כה, יד ״נשיאים ורוח...״. 8 **שעירים להניע** גשמים. ע״ש דבר׳ לב, כ ״כשעירים עלי דשא״. **ענגים מלהמניע** מפעולתם. 9 **פותח יד ומשביע** תהל׳ קמה, טז. 10 **רב להושיע** עי׳ לעיל 2, וי״ג ׳רחומיך להושיע׳.

כהו״ר הקפה ו׳ כמנהג אשכנז המערבי והקפה ז׳ במנהג פולין.

[9] סימן: א״ב. — **ל** 1149

לְמַעַן אֵיתָן הַנִּזְרָק בְּלַהַב אֵשׁ
לְמַעַן בֵּן הַנֶּעֱקָד עַל עֵצִים וָאֵשׁ
לְמַעַן גִּבּוֹר הַנֶּאֱבָק עִם שַׂר אֵשׁ
לְמַעַן דְּגָלִים נָחִיתָ בְּ[עָנָן וְ]אוֹר אֵשׁ
5 לְמַעַן הֹעֲלָה [לַמָּרוֹם] וְנִתְעַלָּה כְּמַלְאָכֵי אֵשׁ
לְמַעַן וְהוּא לְךָ כְּסֶגֶן בְּאֲרִאֵלֵי אֵשׁ

כ״י: **אא׳בב׳דוזחע״פ״קת°**; **רל*ממ׳נ**; **ו״ל**; **ף**; **גר**||
1 איתן: האזרחי הוס׳ **ל** |הנזרק: נזרק **לף** ארק **גר** 2 בן: כוחן **ל** חס׳ **ף** |הנעקר **דוחע״ל***: חס׳ **ל** נעקד שאר כי״י 3 גביר **את°לף** | נאבק **אות°רנו״לף גר** 4 למען דגיל העלה ונתעלה במלאכי אש **ל**[1] |הנחית דפוסים |באור: בענן ואור **קמ׳נ** באור דת **ל**[2] 5 למען הולך וסגן במלאכי אש **ל** |למרום דפוסים |ונתעלה חס׳ **דמ** 6 לך: לן **ף** |באראלי: אראלי **ב׳** כמלאכי **ל**[2] 7 דכדות: חס׳ **ל** עשרה

1 **איתן** אברהם אבינו. כדאיתא בכמה מקורות כגון קהלת רבה ז כג, תנחומא חקת ו = תנח׳ בוב׳ דף נו ע״א. **הנזרק כלהב אש** כ״ר לח. יג עמ׳ 364. 2 **בן** יצחק. **הנעקד** וכו׳ ברא׳ כב, ט. 3 **גבור** יעקב. **הנאבק** ברא׳ לב, כד. **עם שר אש** שהיה כולו אש. וכשנטל המלאך אצבעו בארץ התחילה תוסכת אש. כדאיתא בב״ר עז, ב עמ׳ 912. 4 **דגלים** דגלי ישראל (במד׳ ב, ב). **נחית באור אש** ע״ש תהל׳ עח, יד. 5 **הועלה למרום** משה רבנו. כדאיתא בסדר עולם רבה ו׳ ובפרקי ר׳ אליעזר מו. 6 **והוא לך כסגן באראלי**

לְמַעַן זֶבֶד דִּבְרוֹת נְתוּנוֹת מֵאֵשׁ
לְמַעַן חִפּוּי יְרִיעוֹת וַעֲנָן אֵשׁ
לְמַעַן טֶכֶס הָר יָרַדְתָּ עָלָיו בָּאֵשׁ
10 לְמַעַן יְדִידוֹת אֲשֶׁר אָהַבְתָּ מִשָּׁמַי אֵשׁ
לְמַעַן כָּמַהּ עַד שָׁקְעָה הָאֵשׁ
לְמַעַן לָקַח מַחְתַּת־אֵשׁ וְהֵסִיר חֲרוֹן אֵשׁ
לְמַעַן מְקַנֵּא קִנְאָה גְּדוֹלָה בָּאֵשׁ
לְמַעַן נָף יָדוֹ וַיִּרְדּוּ אַבְנֵי אֵשׁ
15 לְמַעַן שָׂם טְלֵה חֶלֶב כְּלִיל אֵשׁ
לְמַעַן עָמַד בַּגֹּרֶן וְנִתְרַצָּה בָּאֵשׁ
לְמַעַן פִּלֵּל בָּעֲזָרָה וַיִּרְדָּה הָאֵשׁ
לְמַעַן צִיר [עָלָה וְ]נִתְעַלָּה בְּרֶכֶב וְסוּסֵי אֵשׁ
לְמַעַן קְדוֹשִׁים מֶשְׁלָכִים בָּאֵשׁ
20 לְמַעַן רִבּוֹ רִבְנָן חָז וְנַהֲרֵי אֵשׁ

הוס׳ ת° אלה הוס׳ ל[2] | הנתונות תנלגר נתונה ו 8 ועגן אש דנ: ענן אש אע״פ״ ענן ואש שאר כי״״ 9 טיכס ף | ירדת: רדתה פ״ אשר רדת ח וירדת נ חס׳ לף חונה גר | באש: בלהב אש ך ודת אש ל 10 ידידות: כלל הוס׳ ל אהבה הוס׳ ף | אשר חס׳ א׳קל*דמגר | אשר אהבת: חס׳ לף אהבת אשר א 11 אש מף 12 לוקח גר | מחתת: חס׳ מגר מחתה (חס׳ אש) א׳ב׳דפ״קת° מחתתו (חס׳ אש) א | והסיר: ומשיך גר ומסיר ף | והסיר חרון אש חס׳ ל 13 גדולה אא׳דזק: חס׳ שאר כי״״ | קנאת אש ל קנאה כמו אש גר 14 נף ידו: נם ל | ידו: בידו א׳ יד גר | ורדו גר 15 סם ך | ככליל ק | באש ב׳גר 16 ונרצה ל 17 עד ירצה א׳ | אש את°דממ׳נגר 18 עלה ונתעלה דפוסים | נתעלה: הועלה ל | ברכב ק: ברכב באש מ ברכב אש שאר כי״״ | וסוסי אש חס׳ ף גר 19 קדושים: קטנים חת°מו״ | נשלכים ל | בכבשן אש ל 20 רבבן א׳ף רבתן? גר | חז: חס׳ ע״ חזה ל*ל | נהרי דע״ ונהר ממ׳ בנהרי גר 21 שממות

אש אהרן הכהן שנחשב למלאך (מלאכי ב, ז, וראה אותיות דר״ע אות ק׳, בתי מדרשות עמ׳ שפט). 7 **זבד דברות** מתנת י׳ הדברות הנתונות כסיני כאש (דברי ה, ד-ה). 8 **חיפוי ידיעות וענן אש** המשכן שכמדבר, וייחכן שהפייטן מתכוון גם לבית הבחירה. 9 **טכס הר וכו׳** תקון הר סיני וסדר חגיגי של מתן תורה. 10 **ידידות אשר אהבת וכו׳** בית המקדש, ע״ש תהל׳ פד, ב ״מה ידידות משכנותיך...״. 11 **כמה** משה השתוקק לכבוד האש והתפלל עד ששקעה (במד׳ יא, כ). 12 **לקח מחתת אש וכו׳** אהרן הכהן (במדב׳ יז, יא והלאה). 13 **מקנא קנאה גדולה וכו׳** פינחס (הלשון ע״פ זכר׳ ח, ב) כשטים. **באש** כחרון אף ה׳ הנמשל לאש (רי״מ אליהו הנביא, אבל אינו מתאים לסדר הדורות, ועוד אליהו נזכר להלן שורה 18). 14 **נף ידו וכו׳** יהושע כשהכה את מלכי האמורי (להניף יד י״מ לשון חפילה, אבל אין במקרא במשמעות זו, אלא הניף ידו להתגבר עליהם, דוגמת ישע׳ יא, טו; יט, טז ועוד). **וירדו אבני אש** שנא׳ (יהושע י, יא) ״וה׳ השליך עליהם אבנים גדולות מן השמים״, ולפי המדרש (תנחומא וארא טז) היו אלה אבני כדר שירדו כשעתו על פרעה ועל מצרים, ״שנ׳ (שמות ט, כג) ״וה׳ נתן קולות...ויהי ברד ואש מתלקחת״, מתלקחת לאחר שהכהו הברד לוקחתו האש ושורפתו...באותה שעה אמר פרעה הרשע ה׳ הצדיק העתידו אל ה׳...ומטר לא נתך ארצה, תלאן ברפידין, ואימתי ירדו, בימי יהושע על האמוריים׳...ועי׳ ג״כ שמות רבה יב ז. 15 **שם טלה חלב כליל אש** שמואל, שנא׳ (ש״א ז, ט) ״ויקח שמואל טלה חלב אחד ויעלה עולה כליל לה׳״. 16 **עמד בגורן ונתרצה באש** דוד המלך, שקנה את גורן ארונה והעלה שם עולות ושלמים (ש״ב כד, כד-כה). 17 **פילל בעזרה וירדה האש** שלמה שהתפלל בעזרה (מ״א ח, כב ואילך, דה״ב ו, יג ואילך), וכבלותו להתפלל ירדה האש מן השמים (דה״ב ז, א). 18 **ציר נתעלה ברכב וסוסי אש** אליהו הנביא, לפי הסיפור מ״ב ב, יא ״...והנה רכב אש וסוסי אש ויפרידו בין שניהם, ויעל אליהו בסערה השמים״. 19 **קדושים** חנניה מישאל ועזריה (דני׳ א, ו) **מושלכים באש** לתוך תנור כוער

לְמַעַן שִׁמְמוֹת עִירְךָ הַשְּׂרוּפָה בָּאֵשׁ
לְמַעַן תּוֹלְדוֹת אַלּוּפֵי יְהוּדָה תָּשִׂים כְּכִיּוֹר אֵשׁ. הוֹשַׁע נָא:

(להו״ר לאחר הקפה שביעית: לְךָ יי הַגְּדֻלָּה וְהַגְּבוּרָה וְהַתִּפְאֶרֶת וְהַנֵּצַח וְהַהוֹד כִּי כֹל בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ לְךָ יי הַמַּמְלָכָה וְהַמִּתְנַשֵּׂא לְכֹל לְרֹאשׁ: וְהָיָה יי לְמֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה יי אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד: ובתורתך כתוב לאמר: שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יי אֱלֹהֵינוּ יי אֶחָד: בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:)

אבע״פ״דל*מנו״ף: שירות ל שמשות שאר כי״״ | **עירך אבדמנל**: עיר שאר כי״״ | **השרופה**: אשר תבנה **חפ״ל*ו״ף** שתבנה **ות°גר** | אש **וחת°גר** | למען תבנה ותהיה לה חומת אש הוס׳ לפני 22 ז 22 תולדות: תמימך ל | אלופי...תשים: בית יעקב ויוסף להבת אש / למען תשים אלופי יהודה **בת°** | אלופי יהודה **ב׳ול***: הוגי דת ל אלופים שאר כי״״ | תשים **ב׳וחל***: חס׳ **ו״ל הצרופים ע״ שמתם דזגר** תשימם שאר כי״״ | ככיור: בכור **חגר** בכיור **ו״** חס׳ ל

(דני׳ ג, כא ואילך). **20 רבו רבון חז** דניאל, שחזה נהר די נור, ״ורבו רבון קדמוהי יקומון״ (דני׳ ז, י). **21 שממות עירך השרופה באש** ע״ש דני׳ ט, יח. **22 תולדות אלופי יהודה תשים ככיור אש** ע״ש זכר׳ יב, ה.

מנהג פולין לומר ׳כהושעת אלים׳ בהושענא רבה לפני ׳תתננו׳.
במנהג אשכנז המערבי אומרים ׳תתננו׳ להקפה ז׳ ואח״כ ׳כהושעת אלים׳.

סימן: תשר״ק אלעזר (ב״ר קליר) חזק. — **ת** 594

תִּתְּנֵנוּ לְשֵׁם וְלִתְהִלָּה / תְּשִׁיבֵנוּ אֶל־הַחֶבֶל וְאֶל־הַנַּחֲלָה
תְּרוֹמְמֵנוּ לְמַעְלָה לְמַעְלָה / תְּקוֹמְמֵנוּ לְכֶרֶם סְגֻלָּה
תַּצִּיבֵנוּ כְּעֵץ עַל פַּלְגֵי מַיִם שְׁתוּלָה / תַּפְדֵּנוּ מִכָּל־נֶגַע וּמַחֲלָה
תְּעַטְּרֵנוּ בְּאַהֲבָה כְּלוּלָה / תְּשַׂמְּחֵנוּ בְּבֵית הַתְּפִלָּה
5 תְּנַהֲלֵנוּ עַל מֵי מְנוּחוֹת סֶלָה / תְּמַלְּאֵנוּ חָכְמָה וְשֵׂכְלָה

כי״״: **אא׳בב׳דוזחע״פ״קת°**; ל*; **ו״לספש** ||
1 **חשיבנו**: תשיחנו **א׳בב׳וחע״קת°ס** תשימנו **ו״פש** | 2 תקוממנו: תקבצנו **ול*סש** | לכרם סגולה **פ״פ**: לעם סגולה **אדזע״** לכרם ולסגולה **בב׳חקת°** לך לעם סגולה **א׳** לב״ת התפלה **ול*ו״סש** בבית הסגולה ל לבית הדגילה פ[2] 3 **תצילנו פ״** | כעץ: חס׳ **ל*לפ[1]** כנפן **א׳בב׳קש** | כעל ל* | פלג **אבב׳וחקת°** | מים חס׳ **ופ״ח°[1]ו״ס** | מכל מחלה **אזחפ״ל*ספ** 4 **באהבה** חס׳ **ע״** | תשמחנו: תעטרנו ל* | בבית גילה **ו** כהוד וגילה ל* 5 תנהלנו: תנהיגנו **א׳** | סלה: להקהילה **אח** לקהילה **ח°** בגילה **פ** לנחלה **א׳ל**

1 **תתננו לשם ולתהלה** ע״ש דבר׳ כו, יט: צפני׳ ג, כ. **תשיבנו אל החבל ואל הנחלה** ר״ל אל ארץ ישראל. ע״ש תהל׳ עח, נה. 2 **תרוממנו למעלה למעלה** ע״ש דבר׳ כח, יג. **תקוממנו לכרם סגולה** ע״ש ישע׳ ה, ז: שמות יט, ה. 3 **תציבנו** (״יתכן שמשמעותו ׳תטענו׳ לפי שמוש המלה בארמית) **כעץ על פלגי מים שתולה** ע״ש תהל׳ א, ג (והפייטן כתב ׳שתולה׳ במקום ׳שחול׳ בגלל החרוז, וכן בשאר הטורים). **תפדנו מכל נגע ומחלה** ע״ש שמות כג, כה. 4 **תעטרנו באהבה כלולה** כנראה ע״ש ירמ׳ כ, כ ״אהבת כלולותיך״. **תשמחנו בבית התפילה** ע״ש ישע׳ נו, ז. 5 **תנהלנו על מי מנוחות** ע״ש תהל׳ כג, ב. **תמלאנו חכמה**

תַּלְבִּישֵׁנוּ עֹז וּגְדֻלָּה / תַּכְתִּירֵנוּ בְּכֶתֶר הַמְּעֻלָּה (נ״א כְּלוּלָה)
תְּיַשְּׁרֵנוּ בְּאֹרַח סְלוּלָה / תִּטְעֵנוּ בְּיֹשֶׁר מְסִלָּה
תְּחָנְנוּ בְּרַחֲמִים וּבְחֶמְלָה / תַּזְכִּירֵנוּ בְּמִי זֹאת עֹלָה
תּוֹשִׁיעֵנוּ בְּיָדְךָ הַגְּדוֹלָה / תְּהַדְּרֵנוּ בְּזִיו הַמֵּלָה
10 תַּדְבִּיקֵנוּ כְּאֵזוֹר חֲתוּלָה / תַּגִּיעֵנוּ לְקֵץ הַגְּאֻלָּה
תְּבִיאֵנוּ לְבֵיתְךָ בְּרִנָּה וְצָהֳלָה / תְּאַדְּרֵנוּ בְּיֶשַׁע וְגִילָה
תְּאַמְּצֵנוּ בְּרֶוַח וְהַצָּלָה / תְּלַבְּבֵנוּ בְּבִנְיַן עִירְךָ כְּבַתְּחִלָּה
תַּעֲלֵנוּ עַל כָּל־אֹם לְתְהִלָּה / תַּזְכִּירֵנוּ בְּשָׂשׂוֹן וְגִילָה
תַּרְבִּיצֵנוּ בְּמִרְעֶה שָׁמֵן לְהַצְהִילָה / תְּחַזְּקֵנוּ אֱלֹהֵי יַעֲקֹב סֶלָה. הוֹשַׁע נָא:

6 תכתירנו: תכרכנו פ | בכתר המעולה: בכתר מעולה א׳ו״ש כחתן כלה חקת°לפ בכתר כלולה דפוסים 7 תידענו דופ״ס תיסרנו ו״ | בארח סלולה: באהבה כלולה ל | בארח: ארח ול*סש ביושר ח | סלולה: מסילה ב׳חע״קת°ו״ | הטענו... מסלה חס׳ פ | ביושר מסלה: בנגב ובשפלה לש | ביושר: בארח ח | מסלה: סלולה בב׳חקת°ו״ 8 כרחמים: ברחם לפ בריוח בח ברווחה ו | תזכרנו זחל* 9 בידך הגדולה: לקץ הגאולה בב׳חת°ו״לפ | מזיו ו׳ | והמולה ש וחמלה א 10 חדבקנו ס | חתולה: בצהלה פ לסלסלה ל | תגיענו...הגאולה: חס׳ ס תגדלנו ביד (בידך ב) הגדולה בב׳חו״ תגדלנו בחמלתך לחמלה ל תגדל איומה וחמלתך לחמלה פ תגדילנו כי הגדולה ת° 11 תביאנו... וצהלה: תברדנו בששון יחמלה ל תבררנו כשושן מחרולה פ | לביתך חס׳ חע״קת°ו״ | ברנה ו חס׳ א׳ל* | וצהלה חס׳ א | תאדרנו... וגילה: תאמצנו לרוח (ברוח ל*ו״) והצלה אבב׳דזחל*ו״ס תאפדנו ככתם המעולה פ | תאדרנו: תאדירנו ת° תארחנו ל | ביישע וגילה: באבן התלולה קת°ל 12 תאמצנו... והצלה: תאדרנו בישע וגילה דזל*ע״ס תאדרנו כאבן התלולה אבב׳ח תאדירנו בעי התלולה פ חס׳ א׳ולש | תלבבנו... כבתחילה: חס׳ א תלבבנו בחטבה גדולה ע״ | בבנין עירך: בינה לפ | עירך חס׳ חת°| 13 תעלנו... לתהילה: תעוררנו (תעלנו א׳דזל* תעודדנו ח תראינו ל תעדרנו ב׳) לציון (בציון ז ציון ל) בשכלולה אא׳בב׳דזחע״קת°ל*ו״ל תעוררנו על כל אום להתלילה ופ״ספש | תזכירנו... וגילה: תזכינו (תזכירנו א׳חפ) בנבנתה העיר (חס׳ א׳חקת°לפ) על חלה (תלילה א׳חלפ) אא׳בב׳חע״קת°ל*ו״לפ | תזכרנו ז | וגילה: וצהלה דזש 14 תרביצנו: תרעינו ש | במרעה... להצהילה: במרעה טוב להצהילה ו כששון וגילה (וצהלה לפ) אבב׳חע״קת°ל*ו״לפ | להצהילה: להצלילה ש | תחזקנו: שם הוס׳ ד

ושכלה שכלה (במקום שכל) חידוש הפייטן הוא (אבינרי, גנזים מגולים עמ׳ 341). 6 **תכתירנו בכתר המעולה** (כך גורסין כי״״ מעולים) ש׳שלשה כתרים הם...וכתר שם טוב עולה על גביהן׳ (אבות ד, יג). וי״ג ״בכתר כלולה״, ופירושו שלם ומצויין. 7 **תישרנו** וי״ג תידענו, ר״ל תודיענו, ארח סלולה. **תטענו ביושר מסילה** ע״ש ישע׳ מ, ג ״ישר: בערבה מסלה לאלהינו״. 8 **תזכירנו במי זאת עולה** ע״ש שה״ש ח, ה ״מי זאת עולה מן המדבר״, ואינו ברור מה כוונת הפייטן (ייתכן שר״ל תזכירנו בזכן טוף הגלות בקריאת הגויים ׳מי זאת עולה מן המדבר׳, דוגמת מה שדרשו תנחומא כמדבר כ, וא״כ כוונתו לגאולה הסופית). 9 **בידך הגדולה** שמות יד, לא. **תהדרנו בזיו המולה** ברוב עם. וי״מ בזיו חיות (יחזק׳ א, כד), ורחוק הוא. 10 **תדביקנו כאזור חתולה** ע״ש ירמ׳ יג, יא ״כי כאשר ידבק האזור אל מתני איש כן הדבקתי אלי את כל בית ישראל...״ וחתולה (ל׳ איוב לח, ט) מקביל לאזור. 11 **תביאנו לביתך ברנה** ע״ש ישע׳ לה, י ״ובאו ציון ברנה״. **תאדרנו** לשון אדר והוד. 12 **תלבבנו** (ל׳ שה״ש ד, ט ״לבבתיני״) המשך את לבנו אליך. 14 **תרביצנו במרעה שמן** ל׳ יחזק׳ לד, יד. **אלהי יעקב סלה** ל׳ תהל׳ פד, ט.

[11] סימן: א״ב. [מחברו ר׳ אלעזר ב״ר קליר]. — כ 110

כְּהוֹשַׁעְתָּ אֵלִים בְּלוּד עִמָּךְ / בְּצֵאתְךָ לְיֵשַׁע עַמָּךְ כֵּן הוֹשַׁע נָא:
כְּהוֹשַׁעְתָּ גּוֹי וֵאלֹהִים / דְּרוּשִׁים לְיֵשַׁע אֱלֹהִים כֵּן הוֹשַׁע נָא:
כְּהוֹשַׁעְתָּ הֲמוֹן צְבָאוֹת / וְעִמָּם מַלְאֲכֵי צְבָאוֹת כֵּן הוֹשַׁע נָא:
כְּהוֹשַׁעְתָּ זַכִּים מִבֵּית עֲבָדִים / חֲנוּן בְּיָדָם מַעֲבִידִים כֵּן הוֹשַׁע נָא:
5 כְּהוֹשַׁעְתָּ טְבוּעִים בְּצוּל גְּזָרִים / יִקְרָךְ עִמָּם מַעֲבִירִים כֵּן הוֹשַׁע נָא:
כְּהוֹשַׁעְתָּ כַּנָּה מְשׁוֹרֶרֶת וַיּוֹשַׁע / לְגוֹחָהּ מְצִיֵּנֶת וַיּוֹשַׁע כֵּן הוֹשַׁע נָא:
כְּהוֹשַׁעְתָּ מַאֲמַר וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם / נָקוּב וְהוּצֵאתִי אִתְּכֶם כֵּן הוֹשַׁע נָא:
כְּהוֹשַׁעְתָּ סוֹבְבֵי מִזְבֵּחַ / עוֹמְסֵי עֲרָבָה לְהַקִּיף מִזְבֵּחַ כֵּן הוֹשַׁע נָא:
כְּהוֹשַׁעְתָּ פְּלֵאֵי אָרוֹן כְּהֻפְשַׁע
צֵעֵר פְּלֶשֶׁת בְּחָרוֹן [נ״א בַּחֲרוֹן אַף] וְנוֹשַׁע כֵּן הוֹשַׁע נָא:

כי״י: **אא״כב״דוזחע״פ״קת**°; **דל*ממ״נ**; **ו״לספש**; **ף**; **גאגגגר** (1-9) **גלגר**||

1 כן הושע נא :אני והו הושיענא הוס׳ **ב** אחרי כל טור 2 חס׳ **פ**| כישע גאגגגר-גל לישעך א׳ 3 צבאות **דזל*ע״חגאגל**| ועמם: ואתם **חגגגלגר** 4 מבית: ביד ע״| חינוך גל 5 חס׳ **ל**| כצול: מכין **ס**| עמם: אתם **חגר-גלגר** 6 לאחר ד׳ **ל**| משוררה **גר**| מציינת **גלגר** 7 והוצאתי (1): הוצאתי **גגגר-גלגר**| נקוב: לי הוס׳ **פ**| להוצאתי **א״בפ״2ק1לסש2חגאגגגר-גלגר** 8 עמוסי **פגר** עורכי **ל** 9 פלא **גג**| צוערי **גגגר** ציעור **גר**| בחרון: וחרון **ו״** חרון מ״נ אף חרון **ל** אף הוס׳ **ב״כפסשחגא**| נושע **גג**

1 **כהושעת אלים** ישראל. שנמשלו לאלים. ע״ש ישע׳ סא, ג ״וקורא להם אילי צדק״. **בלוד** במצרים. ע״ש ברא׳ י, יג ״ומצרים ילד את לודים״ וכו׳. **עמך** ר״ל יחד עמך. כאילו גם הקב״ה נושע באותה ישועה. כמו שדרשו חז״ל (תנחומא אחרי מותיב [= תנחומא בובר דף לו ע״א] ״ויושע ה׳ ביום ההוא (שמות יד, ל) ויושע כתיב. כביכול עם ישראל הוא נגאל. וכל זמן שישראל נגאלין כאילו הוא נגאל״. 2 **גוי ואלהים** ע״ש ש״ב ז, כג ״אשר פדית לך ממצרים גוים ואלהיו״. ודרשו במדרש (חנח׳ בובר אחרי דף לד ע״ב וכעוד מקורות) כביכול כשישראל בצרה אף הוא עמהם. שכן כתיב (ישע׳ סג, ט) ״ככל צרתם לו צר״ [ועי׳ ג״כ מכילתא בא מס׳ דפסחא יד עמ׳ 51], ובאותו כיוון דרשו את הפסוק (תהל׳ צא, טו) ״עמו אנכי בצרה״ (מכילתא שם, ועוד). רעיון זה שולט בכל הפיוט שלפנינו. **דרושים לישע אלהים** ע״ש תהל׳ נ, כג ״אראנו בישע אלהים״, ודרשוהו (חנח׳ בובר שם) ״כשאביא ישועה לישראל הוא זוכה לראות בה׳״. כך אומר הפייטן שהם דרושים לישועה. היינו הוא כביכול הציע להם את הישועה. 3 **כהושעת המון צבאות** ע״ש שמות יב, מא ״יצאו כל צבאות ה׳ מארץ מצרים״ (ויש כי״י ששמרו את נקוד צבאות של הכתוב, נגד חוקי הלשון). **ועמם מלאכי צבאות** (ע״ש תהל׳ סח, יג ״מלכי צבאות ידדון ידדון״. שדרשוהו על המלאכים) כנראה רמז למדרש מאותר (מכילתא דר׳ שמעון בר יוחאי, מהד׳ הופמן, עמ׳ 52. תרגום יונתן שמות יב, יב) שכמה אלפי מלאכים ירדו יחד עם הקב״ה כשנגלה על מצרים. 4 **מבית עבדים** שמות כ, ב ועוד. **חנון בידם מעבידים** כנראה ר״ל בזמן שהעבידו אותם בידם (כרם כיונה הפייטן אינה ברורה לגמרי). 5 **טבועים בצול גזרים** בין גזרי ים סוף. **יקרך עמם מעבירים** לפי מה שדרשו במכילתא בשלח שירה ג (עמ׳ 128) ״ירדו לים שכינה עמהם, שנא׳ (שמות יד, יט) ויסע מלאך האלהים ההולך לפני מחנה ישראל...״. 6 **כנה ישראל**, ע״ש תהל׳ פ, טז ״וכנה אשר נטעה ימינך״. **משוררת ויושע** שמות יד, ל (ר״ל את פרשת השירה. כי ישראל לא שרו ״ויושע׳ אלא ״אשירה לה׳״ וכו׳). **לגוחה** להקב״ה. ע״ש תהל׳ כב, י ״כי אתה גוחי מבטן״. **מצויינת ויושע** ע״ מה שמביאר בטור ו. והפייטן תיאר את הענין כאילו כתוב ״ויישע״. 7 **כהושעת מאמר והוצאתי אתכם** ר״ל כהושעת את ישראל במאמר ״והוצאתי אתכם״ (שמות ו, ו). **נקוב והוצאתי אתכם** ר״ל שאפשר לנקבו ולקרוא אותו כאילו כתוב כך. ע״פ מאמר חז״ל מכילתא בא פסחא יד (עמ׳ 51) ״בכל מקום שגלו ישראל כביכול גלתה שכינה עמהם. גלו למצרים שכינה עמהם. שנא׳ (ש״א ב, כז) הנגלה נגליתי אל בית אביך בהיותם במצרים... גלה לבבל...(ועי׳ ג״כ ירושׁ׳ תענית א, א׳ דף סד. ע״א ובבבלי מגילה כט ע״א). 8 **כהו׳ סובבי מזבח** בזמן ביהמ״ק, לפי המישנה, סוכה ה, ה. **עומסי ערבה** ר״ל עומסים על עצמם, נושאים. 9 **כהו׳ פלאי ארון כהופשע** כנראה ר״ל פלאי הארון בשנהיה נושא לפשע

10 כְּהוֹשַׁעְתָּ קְהִלּוֹת בָּבֶלָה שִׁלַּחְתָּ / רַחוּם לְמַעֲנָם שֶׁלַּחְתָּ כֵּן הוֹשַׁע נָא:
כְּהוֹשַׁעְתָּ שְׁבוּת שִׁבְטֵי יַעֲקֹב
תָּשׁוּב וְתָשִׁיב שְׁבוּת אָהֳלֵי יַעֲקֹב וְהוֹשִׁיעָה נָא:

ויש שאומרים כאן חרוז אחד שאינו שייך לפיוט

[כְּהוֹשַׁעְתָּ שׁוֹמְרֵי מִצְוֹת וְחוֹכֵי יְשׁוּעוֹת
אֵל לְמוֹשָׁעוֹת. וְהוֹשִׁיעָה נָא:]

אֲנִי וָהוֹ הוֹשִׁיעָה נָא:

הוֹשִׁיעָה אֶת־עַמְּךָ וּבָרֵךְ אֶת־נַחֲלָתֶךָ וּרְעֵם וְנַשְּׂאֵם עַד־הָעוֹלָם: וְיִהְיוּ דְּבָרַי אֵלֶּה אֲשֶׁר הִתְחַנַּנְתִּי לִפְנֵי יי קְרֹבִים אֶל־יי אֱלֹהֵינוּ יוֹמָם וָלַיְלָה לַעֲשׂוֹת מִשְׁפַּט עַבְדּוֹ וּמִשְׁפַּט עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל דְּבַר־יוֹם בְּיוֹמוֹ: לְמַעַן דַּעַת כָּל־עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי יי הוּא הָאֱלֹהִים. אֵין עוֹד:

בששת הימים הראשונים של סוכות אומר החזן קדיש שלם ומסיימים את התפילה כרגיל.
בהושענא רבה אין אומרים כאן 'הושיעה את עמך' וממשיכים —
מנהג פולין: 'חתננו' ואח"כ 'אנא אזון', עמ' 190.
מנהג אשכנז המערבי: 'אנא אזון'.

10 שלחת: כשלחת **חגאגרגל** כשילחתום **גר**| רחום: רם **גל** **11** שבות חס' **א**| שבטי: חס' **חגגגלגר** אהלי **א'דוע"לספ**| שבות חס' **גר**| אהלי: שבטי **א'דוע"לספ**| והושיענא: כן הושע נא **א'** **12** רק **אא'בזע"** (לפני שו' 11) **קפ"ו"**

חמור. היינו כשנלקח כשבי ע"י הפלשתים בימי עלי הכהן ונשאר בידיהם ז' חדשים (ש"א ד, יא — ו, א) — ייתכן שכתב הפייטן 'פלאי ארון' כרמז לשם המפורש שהוא פלאי (שופט' יג, יח), ולפי המדרש (במד' רבה ד, כ) השם וכל כינוייו מונחים בארון (עי' ג"כ בבבלי כ"ב יד ע"כ) — עד שהחזירו אותו **ציער פלשת כחרון ונושע** והארון גרם צער וצרה לארץ הפלשתים עד שלבסוף נושע וחזר. **10 כהו' קהלות בבלה שילחת** כשגלו לבבל. **רחום למענם שולחת** ע"ש ישע' מג, יד "למענכם שלחתי בבלה", ועי' במכילתא הנ"ל '...גלו לבבל שכינה עמהם...' **11 כהו' שבות שבטי יעקב** כשהחזרת אותם מגלות בבל. **תשוב ותשיב שבות אהלי יעקב** בגאולה שלמה. ע"ש ירמ' ל, יח "כה אמר ה' הנני שב שבות אהלי יעקוב ומשכנותיו ארחם".

כשבת אומרים, ככל יום, 'הושע נא למענך אלהינו' (עמ' 169) ואח"כ הושענא זאת:

[12] סימן: א"יב. — **א** 1838

אֹם נְצוּרָה כְּבָבַת / בּוֹנֶנֶת בְּדָת נֶפֶשׁ מְשִׁיבַת
גּוֹמֶרֶת הֲלָכוֹת שַׁבָּת / דּוֹרֶשֶׁת מַשְׁאוֹת שַׁבָּת
הַקּוֹבַעַת אַלְפַּיִם תְּחוּם שַׁבָּת / וּמְשִׁיבַת רֶגֶל מִשַּׁבָּת
זָכוֹר וְשָׁמוֹר מְקַיֶּמֶת בַּשַּׁבָּת / חָשָׁה לְמַהֵר בִּיאַת שַׁבָּת
טוֹרַחַת כֹּל מִשְׁשָׁה לַשַּׁבָּת / יוֹשֶׁבֶת וּמַמְתֶּנֶת עַד כְּלוֹת שַׁבָּת
כָּבוֹד וָעֹנֶג קוֹרְאָה לַשַּׁבָּת / לְבוּשׁ וּכְסוּת מְחַלֶּפֶת בַּשַּׁבָּת
מַאֲכָל וּמִשְׁתֶּה מְכִינָה לַשַּׁבָּת / נֹעַם מְגָדִים מַנְעֶמֶת לַשַּׁבָּת
סְעוּדוֹת שָׁלֹשׁ מְקַיֶּמֶת בַּשַּׁבָּת / עַל שְׁתֵּי כִּכָּרוֹת בּוֹצַעַת בַּשַּׁבָּת
פּוֹרֶטֶת אַרְבַּע רְשֻׁיּוֹת לַשַּׁבָּת / צִוּוּי הַדְלָקַת נֵר מַדְלֶקֶת בַּשַּׁבָּת

כי"י: **אא'בב'דוזחע"פ"קת°; רכפל*ממ'נ; ו"לספש; גא** (3-11)||
1 בוננת: בונית **א'כזת°רכפממ'נלספש** תוקן בוננת **ול*פ"** | נפש חס' **ת°** **2** הליכות **ל** | דורשת... שבת חס' **ו"** | משאת **ו** דפוסים
3 הקובעת... שבת: חס' **ו"** | תחום אלפים **גא** | תחום: חס' **פ** אמום **ס** | שבת: לשבת **פש** כשבת **ס** | ומשיבה **מ** | כשבת **ס**
4 מקיימת: משמות **ס** | בשבת: לשבת **לס** | חושה (!) **א** **5** מכל **פ** | ששה **א'** | לשבת: בשבת **ש** | יושבת... שבת: חס' **ו"** |
יושבת: יום **פשגא** יום כלו **פ"** חס' **ת°** (הוס' **ת°²**) | וממתנת: תחתיה **א'קרכפממ'נל** ממתנת **פ"פשגא** ימתנת (!) **ת°** | כלות: צאת
אקרכפממ'נל **6** כבוד... לשבת חס' **ו"** | קוראת **ו** | מַחֲלֶפֶת **ל*** | לשבת **ספ** **7** מכנת **אדוחקממ'נ** מוכנת **ב'ע"ו"ס** מכנסת **ש** |
לשבת (1): בשבת **ש** | לשבת (2): בשבת **א'מ"ש** **9** לשבת **זפ"רמ'נלפ** שבת **ל*מ** כשבת שאר כי"י | הנר **ד** | לשבת **חל***

1 אום נצורה כבבת ר"ל כבבת עין (ל' זכרי' ב, יב "בבבת עינו") והוא ע"ש דבר' לב, י "יצרנהו כאישון עינו". **בוננת** מבינה (וי"ג 'בונית' והיא כנראה צורת בינוני נקבה לשרש 'בין' (ע' ח' ילון, פרקי לשון, ירושלים תשל"א עמ' 123 ואילך) ומשמעותה כמו 'בוננת'). **נפש משיבת** תהל' יט, ח. **2 גומרת הלכות שבת** לפי המנהג העתיק ללמוד אח כל מסכת שבת בשלש הסעודות. **דורשת משאות שבת** מה שמותר ומה שאסור להוציא בשבת. **3 הקובעת אלפים תחום שבת** כדרשת ר' עקיבא במשנה (סוטה ה, ג). **ומשיבת רגל משבת** ע"ש ישע' נח, יג "אם תשיב משבת רגלך...". **4 זכור ושמור וכו'** ע"ש שמות יט, ח ודבר' ה, יב, ודרשוהו במכילתא יתרו בחדש, ז' (עמ' 229) 'זכור מלפניו ושמור מלאחריו, מכאן אמרו מוסיפין מחול על הקדש, ולפי זה ממשיך הפייטן **חשה למהר ביאת שבת** ר"ל שממהרים להתחיל בקדוש שבת. **5 טורחת כל מששה לשבת** כמו שדרשו במכילתא (שם) 'זכור את יום השבת לקדשו, תהא זוכרו מאחד בשבת, שאם יחמנה לך מנה יפה תהא מתקנו לשם שבת'. **יושבת וממתנת וכו'** ר"ל מאחרת יציאת שבת. **6 כבוד ועונג קוראה לשבת** ע"ש ישע' נח, יג "וקראת לשבת ענג לקדוש ה' מכבד...". **לבוש וכסות מחלפת בשבת** ר"ל שמחליפין כגדי חול לבגדי שבת (וכסות, ל' שמות כב, כו ועוד, מקביל הוא לבגד או מלבוש). **7 מאכל ומשתה מכינה לשבת** ע"ש שמות טז, ה "והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו...". **נועם מגדים מנעמת לשבת** ע"ש שה"ש ד, יג "פרי מגדים" (וייתכן שהכוונה לפירות נעימים). **8 סעודות שלש מקיימת בשבת** לעומת שאר הימים שנהגו בהם רק שתי סעודות, ולפי דרשת חז"ל (מכילתא בשלח שירה ד עמ' 168) 'ויאמר משה אכלוהו היום כי שבת היום לה' היום לא תמצאוהו בשדה (שמות טז, כה)...מכאן שלש סעודות בשבת...'. **על שתי כברות בוצעת בשבת** כמאמר ר' אבא (ברכות לט ע"ב, שבת קיז, ע"ב) 'חייב אדם לבצוע על שתי כברות בשבת', לפי המסורת הבבלית (לעומת מנהגי בני א"י לבצוע על כבר אחד) שנתקבלה אח"כ בכל חפוצות ישראל (עי' החילוקים שבין אנשי מזרח ובני א"י מהד' מרגליות, ירושלם תרצ"ט כ"א עמ' 132). **9 פורטת ארבע רשויות לשבת** ע"פ הברייתא (שבת ו ע"א) 'ד' רשויות לשבת רשות היחיד ורשות הרבים וכרמלית ומקום פטור'. **ציווי הדלקת נר וכו'** שקבעו החכמים לחובה (בבלי שבת דף כ"ה ב) אחרי שהיתה נהוגה מבבר, כפי שרואין מפירוש הלכותיה וגינוי הונחתה במשנה (שבת ב,

10 קִדּוּשׁ הַיּוֹם מְקַדֶּשֶׁת בַּשַּׁבָּת / רֶנֶן שֶׁבַע מְפַלֶּלֶת בַּשַּׁבָּת
שִׁבְעָה כִּדַּת קוֹרְאָה בַּשַּׁבָּת / תַּנְחִילֶנָּה יוֹם שֶׁכֻּלּוֹ שַׁבָּת. הוֹשַׁע נָא:

אני והו הושיעה נא

10 קדושת **ד** | לשבת **ס** | רנן: רון **ס** ברכות הוס׳ מ | שבע: ברכות הוס׳ מ׳ל חס׳ **ך**[1] משבעה **כפ** | מתפללת **ב׳** **11** כדת **כ׳רחת**° **דמ׳ש**: כרת שאר כי״״ אל הוס׳ **ש** | מקראת **כ׳רחת**°**ממ׳** מקראה **א׳פ״דל** מקוראה **ע״כפנו״ספש** מקריאה **ל*** | תנחילה **מ** | ליום **דז**[1]**דל*שגא**

א-ד. ו-ז). **10 קידוש היום מקדשת בשבת** ע״פ המשנה (ברכות ח, א; פסחים י, ב). **רנן שבע מפללת בשבת** תפלת ז׳ ברכות במקום י״ח של חול. **11 שבעה כדת קוראה בשבת** (וי״ג ׳מקראת׳, עי׳ בח״נ, וייתכן שזוהי הגירסא המקורית) קבעה מספר שבעה קרואים לקריאת התורה של שבת. **תנחילנה יום שכולו שבת** לשון הברייתא בסוף מס׳ תמיד במשנה. ור״ל תזכה אותה בנחת ושלוה בעולם הבא.

במנהג אשכנז המערבי אומרים פיוט זה בשבת לאחר ׳אום נצורה׳ (מס׳ 12).

סימן: א״ב שמואל [ב״ר קלונימוס משפירא]. גרמניה יודאיקה ח״א, 2, עמ׳ 358; א״א אורבך, בעלי התוספות עמ׳ 166. — **כ** 108 [13]

כְּהוֹשַׁעְתָּ אַב הַמּוֹן הִשְׁלִיךְ עָלֶיךָ יַהַב
בַּעֲדוֹ רַדְתָּ וּמִלַּטְתּוֹ מִלַּהַב כֵּן הוֹשַׁע נָא:
כְּהוֹשַׁעְתָּ גִּזְעוֹ מָסַר יְחִידָתוֹ לַשֶּׁלַח
דִּבַּרְתָּ לְהוֹרוֹ יָדְךָ אַל תִּשְׁלַח כֵּן הוֹשַׁע נָא:
כְּהוֹשַׁעְתָּ הַנֶּאֱבָק עִם מַלְאָךְ קָדִישׁ וָעִיר
וּמִלַּטְתּוֹ מִשֶּׁטֶם שָׁעִיר כֵּן הוֹשַׁע נָא:
כְּהוֹשַׁעְתָּ זַרְעוֹ בְּבֹאָם עַל הָעִיר בֶּטַח
חֵרַדְתָּ צָרֵימוֹ בְּנִסְעָם וְהָלְכוּ לָבֶטַח כֵּן הוֹשַׁע נָא:

כי״״: **אא׳כב׳דוע״פ״קת**°; **כפל***; **ו*ו״** (רק 1-5) **לספש**||
1 בעדו: **בעבורו ל*** | רדתו **פ** | ומלטתו: חס׳ **ו** והצלתו **ב** **2** ומסר **ת**° **3** עם חס׳ **ל** | מלאך חס׳ **אא׳קלספצ** | ומלטתו: והמלטתו **א׳** והצלתו **ע״** | משטם: משטף **ע״** מלכן ומשטם **ב** | שעיר **ו** **4** זרעו: זרעם **ב״ס** חס׳ **ל** | עיר **ק** | חירדת **ופ״ו*** חיתיתה **בע״** חרדתם **פש** | צרימו: צריהם **א** חס׳ **פש** אויבימו **ל** עוינימו **א׳קו*ס** ענ״כו **ל*** | בנסעם חס׳ **א׳** | וילכו בטח **א**

1 כהו׳ אב המון אברהם, ע״ש בראי׳ יז, ד-ה (בשמירת ניקוד הפסוק). **השליך עליך יהב** ע״ש תהל׳ נה, כג. **בעדו רדת** ירדת. **ומלטתו מלהב** כשהושלך ע״י נמרוד לתוך כבשן האש (פרקי ר״א כו; ב״ר מד, יג עמ׳ 435). **2 גזעו יצחק. מסר יחידתו לשלח** בעקדה מסר את נפשו לשחיטה (יחידה, פי׳ נפש, ע״ש תהל׳ כב, כא. שלח, פי׳ חרב, ע״ש נחמ׳ ד, יא). **דברת להורו ידך אל תשלח** בראי׳ כב, יב. **3 כהו׳ הנאבק עם מלאך** יעקב. **קדיש ועיר** דני׳ ד, י. **ומלטתו משטם שעיר** ממשטמת עשו, ע״ש בראי׳ כז, מא. **4 כהו׳ זרעו** שמעון ולוי. **בבואם על העיר בטח** בראי׳ לד, כה. **חירדת** ר״ל החרדת. **בנסעם והלכו לבטח** בראי׳

5 כְּהוֹשַׁעְתָּ טְהוֹרִים מִמַּפְרִיכֵמוֹ בְּמַלְבֵּן
יָרְדוּ בְּמְצוּלוֹת כְּמוֹ אָבֶן כֵּן הוֹשַׁע נָא :
כְּהוֹשַׁעְתָּ כָּלוּל כְּנִתְעַלְּמָה בְּגֹמֶא צוּרָתוֹ
לִוִּיתוֹ אֶל חֵיק הוֹרָתוֹ כֵּן הוֹשַׁע נָא :
כְּהוֹשַׁעְתָּ מֻצְנַף בַּד כְּנִתְעַבָּר
נֶאֱמָן חָל בַּעֲדוֹ וְנִתְגַּבָּר כֵּן הוֹשַׁע נָא :
כְּהוֹשַׁעְתָּ סֻגַּר בְּיַד יִשְׁבִּי בְּנֹב הַגִּתִּי
עֻזָּרוֹ אֲבִישַׁי וַיַּךְ אֶת הַפְּלִשְׁתִּי כֵּן הוֹשַׁע נָא :
כְּהוֹשַׁעְתָּ פָּקִיד כְּנָד שֶׂבַע מִמְּעוֹנוֹ
צִפִּיתָ לְיִשְׁעוֹ וְשׁוֹבַבְתּוֹ לְמְלוֹנוֹ כֵּן הוֹשַׁע נָא :
10 כְּהוֹשַׁעְתָּ קָצַב פָּר וְשַׁעְתּוֹ לְמַעְלָה
רְשָׂפָתוּ הָאֵשׁ וְגַם הַמַּיִם אֲשֶׁר בַּתְּעָלָה כֵּן הוֹשַׁע נָא :

5 במפריכמו דוע״פ״כפו״פ 6 כלול: כילול ו* כליל א בבין הוס׳ א׳ל*סש | בגמי א״ס בגומו ת°ל 7 כהתעבר ת° כריתעבר ב | חל: חלה ל חס׳ א 8 יושבי וכפס תשבי ע״ נוב ת° בנוף פ נוף וכפ | את חס׳ ל* | פלשתי כפפ 9 שֶׂבֵע ו* | ממלונו א | צפיתו א׳בע״קל* | ישעו בע״ לישע א׳קל* | למעונו ו*לסש למענו א׳ל* למכונו ב ממעונו א 10 קיצב בוכ״לספ |

לה, ה. 5 **כהו׳ טהורים** ישראל. **ממפריבימו במלבן** מהמצרים שהעבידו אותם עבודת פרך בחומר ובלבנים (שמות א, יד). **ירדו במצולות וכו׳** שמות טו, ה. 6 **כהו׳ כלול** משה, שהיה מושלם ביפיו (תנח׳ שמות ח) רי״ג ׳כלול בכין׳ כלומר מושלם בחכמה, לפי דב״ר יא בסוף ׳משה נולד ומיד הילך ברגליו והיה מדבר׳ וכו׳. **כנתעלמה בגומא צורתו** כשהיה מונח בתיבת גומא. עיין תוספות לסוטה יב, ע״א ד״ה חמר (אורבך, שם) המביאים דברים אלה בשם המחבר. **ליויתו אל חיק הורתו** שמות ב, ו-י. 7 **כהו׳ מוצנף בד** אהרן הכהן שלובש מצנפת בד ביום״כ. **כנתעבר** (ל׳ ״ויתעבר ה׳ בי״, דבר׳ ג, כו) כשעברת ה׳ נפלה עליו אחרי שעשה את עגל הזהב, שנא׳ (דבר׳ ט, כ) ״ובאהרן התאנף ה׳ מאד להשמידו״ — וכנראה משתמש הפייטן בצורת נתפעל במשמעות סכילה. **נאמן** משה, ע״ש כמד׳ יב, ז ״בכל ביתי נאמן הוא״. **חל בעדו** חילה, התפלל, שנא׳ (דבר׳ שם) ״ואתפלל גם בעד אהרן בעת ההוא״. **ונתגבר** על סכנת ההשמדה. 8 **כהו׳ סוגר ביד ישבי** דוד המלך במלחמת הפלשתים (ש״ב כא, טו-טז). **עזרו אבישי ויך את הפלשתי** (שם כא, יז). 9 **כהו׳ פקיד כנד שבע ממעונו** שלמה המלך שלפי המדרש (הנשמר לנו בכמה מקורות ארצישראליים ובבליים, כגון ירוש׳ סנהד׳ כ, ו דף כ, ע״ג; פסיקתא דר״כ דף קסח ע״ב = עמ׳ 385, תנחומא אחרי א = תנח׳ בובר דף כח ע״א, מדרש אל יתהלל, ילינק ביה״מ ו׳ 106, בבלי גיטין סח ע״ב) נדחה מעל כסאו על ידי אשמדאי בגלל ג׳ עבירות שעבר, על שהרבה סוסים והרבה כסף וזהב והרבה נשים, והוא התנודד בארץ כשואל על הפתחים שלש שנים — כפיוט שלפנינו דובר על ד׳ שנים, וסתירה זו עדיין לא נפתרה, עי׳ שינויי נוסח — עד שסוף סוף חזר למלכותו. הקושי שבפירוש זה הוא שהוא היחיד הבנוי על מדרש גרידא. לעומת שאר הנושאים הכנויים על מעשים וקורות שנזכרו במקרא. — כאיר שונה לגמרי ניתן בכ״י דג״ו של מחזור ויטרי, והוא דורש אותו על נבוכדנצר, ע״פ הנבואה בספר דניאל ד, כח-לג ויחזקי׳ ל, כב-כו, בהביאו את הענין כמעשה שהיה. כמובן הופרע בזה הסדר הכרונולוגי. **ושובבתו** והשיבות אותה. 10 **כהו׳ קצב פר** אליהו כמעשה נביאי הבעל (מ״א יח, כג). **ושעתו למעלה** ושעיתה.

כְּהוֹשַׁעְתָּ שׁוּעָךְ כִּי מֵת הַיָּלֶד
תָּשֵׁב רוּחוֹ אֵלָיו וַיָּחָם בְּשַׂר הַיָּלֶד כֵּן הוֹשַׁע נָא :
כְּהוֹשַׁעְתָּ שׁוֹמְרֵי מִצְוֹת וְחוֹכֵי יְשׁוּעוֹת
הָאֵל לָנוּ [אֵל] לְמוֹשָׁעוֹת כֵּן הוֹשַׁע נָא :
אֲנִי וָהוֹ הוֹשִׁיעָה נָא :

וממשיכים 'הושיעה את עמך' (לעיל עמ' 182).

ושעיתו ב'ע"ל*לש | מלמעלה ארופ"ל*ל | וגם המים: והמים א'ק | שבתעלה א' 11 שועך: שיועך וע" שוע לך דפ' | תשוב ס | אליו חס' ל*ספ | ויחם: דישב פ 12 חס' דת°כפ | לנו: האל הוס' ו*

ר"ל קבלתו ברצון. **רשפתו האש וגם המים אשר בחעלה** שם יח, לח. 11 **כהו' שיועך כי מת הילד** אלישע במעשה בן השונמית. **תשב רוחו אליו ויחם בשר הילד** מ"כ ד, לג-לד. 12 **כהו' שומרי מצות וחוכי ישועות** בכל הדורות. **האל לנו [אל] למושעות** תהל' סח, כא.

במנהג פולין אומרים פיוט זה בשבת לאחר 'אום נצורה' (מס' 12).

[14] סימן: א"ב מנחם ברבי מכיר חזק לעד אמן. — כ 109

כְּהוֹשַׁעְתָּ אָדָם יְצִיר כַּפֶּיךָ לְגוֹנְנָה
בְּשַׁבַּת קֹדֶשׁ הִמְצֵאתוֹ כֹּפֶר וַחֲנִינָה כֵּן הוֹשַׁע נָא :
כְּהוֹשַׁעְתָּ גוֹי מְצֻיָּן מְקֻוִּים חֹפֶשׁ
דֵּעָה כִּוְּנוּ לָבוּר שְׁבִיעֵי לְנֹפֶשׁ כֵּן הוֹשַׁע נָא :
כְּהוֹשַׁעְתָּ הָעָם נִהַגְתָּ כַּצֹּאן לְהַנְחוֹת
וְחֹק שַׂמְתָּ בְּמָרָה עַל מֵי מְנוּחוֹת כֵּן הוֹשַׁע נָא :

כ"י: דכפל*מ"נ

2 דע כפ | נופש כפ 3 להנחות נ: לנחות דכפל*מ' 4 סין חס' כפ 5 יושר כפ | כחך מ' | הודה כפמ"נ הודו ך 6 עונג

1 **כהושעת אדם יציר כפיך** אדם הראשון אחרי שחטא וגורש מגן עדן. **לגוננה** להגן. **בשבת קדש המצאתו כופר וחנינה** (הלשון ע"ש איוב לג, כד "מצאתי כופר") עי' מדרש תהל' צב דף רג ע"א 'גורש אדם ויצא מגן...ר"י אומר הקב"ה שמר את השבת בעליונים ואדם שמר אותו תחלה והיה יום השבת משכרו מכל רע ומכל סרעפי לב...', ועי' פרקי ר"א כ. 2 **כהו' גוי מצויין מקוים חופש** ישראל במצרים שלפי מאמר חז"ל (ספרי דברים שא עמ' 319) היו מצויינים שם, ושמא ר"ל מצויינים במצוות (כמו בספרי שם לו עמ' 68, מג עמ' 102), ורצו לצאת לחופש. **דעה כוונו לבור שביעי לנופש** לפי השקפת חז"ל (שמות רבה א, כח) תיקן משה לבני ישראל את השבת גם קודם יציאתם: 'וירא בסבלותם, ראה שאין להם מנוחה, הלך ואמר לפרעה, מי שיש לו עבד, אם אינו נח יום א' בשבוע הוא מת...אמר לו לך ועשה להם כמו שתאמר, הלך משה ותיקן להם את יום השבת לנוח'. 3 **כהו' העם ניהגת כצאן להנחות** ע"ש ישע' סג, יד: תהל' פ, ב. **וחוק שמת במרה** עי' מכילתא ריסע עמ' 156 'שם שם לו חק ומשפט (שמות טו, כה), חק זה

כְּהוֹשַׁעְתָּ זְבוּדֶיךָ בְּמִדְבַּר סִין בַּמַּחֲנֶה
חָכְמוּ וְלָקְטוּ בַּשִּׁשִּׁי לֶחֶם מִשְׁנֶה כֵּן הוֹשַׁע נָא :
כְּהוֹשַׁעְתָּ טִפּוּלֶיךָ הוֹרוּ הַכָּנָה בְּמַדָּעָם
יִשַּׁר כֹּחָם וְהוֹדָה לָמוֹ רוֹעָם כֵּן הוֹשַׁע נָא :
כְּהוֹשַׁעְתָּ כֻּלְּכֻלוֹ בְּעֹנֶג מִן הַמְּשֻׁמָּר
לֹא הָפַךְ עֵינוֹ וְרֵיחוֹ לֹא נָמָר כֵּן הוֹשַׁע נָא :
כְּהוֹשַׁעְתָּ מִשְׁפְּטֵי מַשְׂאוֹת שַׁבָּת גָּמְרוּ
נָחוּ וְשָׁבְתוּ רְשֻׁיּוֹת וּתְחוּמִים שָׁמְרוּ כֵּן הוֹשַׁע נָא :
כְּהוֹשַׁעְתָּ סִינַי הָשְׁמְעוּ בְּדִבּוּר רְבִיעִי
עִנְיַן זָכוֹר וְשָׁמוֹר לְקַדֵּשׁ שְׁבִיעִי כֵּן הוֹשַׁע נָא :
כְּהוֹשַׁעְתָּ פֻּקְדוּ יְרִיחוֹ שֶׁבַע לְהַקֵּף
צָרוּ עַד רִדְתָּהּ בַּשַּׁבָּת לְתַקֵּף כֵּן הוֹשַׁע נָא :
כְּהוֹשַׁעְתָּ קְהֻלַּת וְעַמּוֹ בְּבֵית עוֹלָמִים
רִצּוּף בְּחָגְגָם שִׁבְעָה וְשִׁבְעָה יָמִים כֵּן הוֹשַׁע נָא :
כְּהוֹשַׁעְתָּ שָׁבִים עוֹלֵי גוֹלָה לְפִדְיוֹם
תּוֹרָתְךָ בִּקְרִיאָתָם בֶּחָג יוֹם יוֹם כֵּן הוֹשַׁע נָא :

כפ| מָן ל*נ| הנשמר נ המְשֻׁמָּר כפמ׳ 7 ותחומין דל*מ׳נ 10 עמו מ׳ עמך כפ| ריצוי כפמ׳| לחוגגם כפ לחוגגה מ׳| שבעה: בשבעה ך שבעת ימים׳(!) ל* 11 לגולה ל*| בקראם ל* 12 שני חס׳ כפ| נוטלין ג נוטלי מ׳| לולב: וערבה הוס׳ כפ|

השבת...״. **4 זבודיך** ישראל שנתת להם זבד (מתנה), היינו המן או השבת. **חכמו** יתכן ע״פ הוראת משה שהסביר להם את חשיבות השבת (שמות טז, כב; כג, ועיין במפרשי התורה שם). **5 טפוליך** ישראל הנטפלים לך, הדבקים בך. **הורו הכנה במדעם** למדו דין הכנה מחול לשבת (ביצה ב ע״ב. עירובין דף ל״ח ב׳) מדעתם, אחרי שמשה לא הודיעם בפירוש את מה שנאמר לו (שמות טז, ה) ״והכינו את אשר יביאו״. כנראה חידש הפייטן רעיון זה מהקושי שבפסוקים שם טז, כב ״ויבאו כל נשיאי העדה...״ שם טז, כג ״הוא אשר דבר ה׳...״, ועי׳ פירוש הרשב״ם שם. **יישר כוחם וכו׳** הסכים לדעתם, באמרו ״הוא אשר דבר ה׳...״. **רועם** משה. **6 כהו׳ כולכלו בעונג מן המשומר** שאכלו מה שהניחו למשמרת מיום הששי. (רי״מ מהמן המשומר מששת ימי בראשית (אבות ה, ו). ורחוק הוא.) **לא הפך עינו** לא נשתנה מראהו (ע״ש במד׳ יא, ז ״ועינו כעין הבדולח״), והלשון ע״פ ויק׳ יג, נה. **וריחו לא נמר** ע״ש ירמ׳ מח, יא. **7 כהו׳ משפטי משאות שבת גמרו** ר״ל דיני טלטול מרשות לרשות והעברה ברשות הרבים. **נחו ושבתו רשויות ותחומים שמרו** עי׳ מכילתא ויסע ה (עמ׳ 170) ״שבו איש תחתיו, אלו ארבע אמות, אל יצא איש ממקומו, אלו אלפים אמה, ומניין ששמעו דבר זה וקבלו עליהם, שנא׳ (שמות טז, ל) וישבתו העם ביום השביעי״. **8 כהו׳ סיני השמעו** את ישראל ששמעו בסיני **ענין זכור ושמור** ששניהם נאמרו בדבור אחד בסיני, כדאיתא במכילתא החדש ז (עמ׳ 229) ובמקבילות. **9 כהו׳ פוקדו יריחו שבע להקף** יהושע ו, ג. **צרו עד רדתה** ע״ש דבר׳ כ, יט-כ ״כי תצור על עיר...ובנית מצור...עד רדתה״, ודרשו חז״ל (ספרי דברים רד עמ׳ 240) ״עד רדתה, אפילו בשבת״, ונפילת יריחו בשבת היתה, עי׳ סדר עולם רבה יא ובמקבילות. **לתקף** לתקוף, ר״ל צרו להקוף עד רדתה בשבת. **10 כהו׳ קהלה** שלמה, ע״ש קהל׳ א, א. **ועמו בבית עולמים** בשעת חנוכת בי״המ״ק. **ריצוך בחגגם שבעה ושבעה ימים**, ע״פ מ״א ח, סה, ובזה עובר הפייטן לעסוק בחג הסוכות. **11 כהו׳ שבים עולי גולה לפדיום** ר״ל השבים להיגאל בימי עזרא

כְּהוֹשַׁעְתָּ מְשַׁמְּחֶיךָ בְּבִנְיָן שֵׁנִי הַמְחֻדָּשׁ
נוֹטְלִים לוּלָב כָּל־שִׁבְעָה בַּמִּקְדָּשׁ כֵּן הוֹשַׁע נָא:
כְּהוֹשַׁעְתָּ חִבּוּט עֲרָבָה שַׁבָּת מַדְחִין
מֵרְבִיּוֹת מוֹצָא לִיסוֹד מִזְבֵּחַ מַנִּיחִין כֵּן הוֹשַׁע נָא:
כְּהוֹשַׁעְתָּ בְּרֵכוֹת אֲרֻכּוֹת וּגְבוֹהוֹת מְעַלְּסִים
בְּפִטִּירָתָם יֹפִי לְךָ מִזְבֵּחַ מְקַלְּסִים כֵּן הוֹשַׁע נָא:
15 כְּהוֹשַׁעְתָּ מוֹדִים וּמְיַחֲלִים וְלֹא מְשַׁנִּים
כֻּלָּנוּ (נ״א כֻּלָּם) אָנוּ לְיָהּ וְעֵינֵינוּ שׁוֹנִים כֵּן הוֹשַׁע נָא:
כְּהוֹשַׁעְתָּ יֶקֶב מַחְצַבְךָ סוֹבְבִים בְּרַעֲנָנָה
רוֹנְנִים אֲנִי וָהוֹ הוֹשִׁיעָה נָא כֵּן הוֹשַׁע נָא:
כְּהוֹשַׁעְתָּ חֵיל זְרִיזִים מְשָׁרְתִים בְּמְנוּחָה
קָרְבַּן שַׁבָּת כָּפוּל עוֹלָה וּמִנְחָה כֵּן הוֹשַׁע נָא:
כְּהוֹשַׁעְתָּ לְוִיֶּיךָ עַל דּוּכָנָם לְהַרְבָּת
אוֹמְרִים מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת כֵּן הוֹשַׁע נָא:

שבע מ׳ 13 מדיחין כפ מדחים דפ׳ | מוצאה (!) כפ | מניחים כפ רפ׳ 14 גבוהות מ׳ | מעלסין דמ״נ | בפטירתך מ׳ | מקלסין דמ״נ 15 ומיחלים: בך הוס׳ כפ ומיחדרים ל* | משננים מ״נ | כולם ך | עינינו כפל* | ושונים ך 16 ברננה דמ׳ 17 ומשרתים כפ | שבת חס׳ דכפ | כעולה ך

ונחמיה. **תורתך בקריאתם וכו׳** נחמ׳ ח, יח ר״ל בקריאתם בתורתך (כ״ה בכ״י, וי״ג ׳בקראם׳. כנראה ע״פ תיקון לשון מאוחר). 12 **משמחיך** כלומר שֶׁמְּחֶיךָ, ושינה בשביל ה׳סימן׳. **נוטלים לולב כל שבעה במקדש** ע״פ המשנה. סוכה ג, יב ׳בראשונה היה לולב ניטל במקדש שבעה׳, ודרשו בספרא אמור פרק טז (דף קב, ע״ד) ׳שלולב ניטל במקדש שבעה שנא׳ (ויק׳ כג, מ) ושמחתם לפני ה׳ אלהיכם שבעת ימים׳. 13 **כהו׳ חיבוט ערבה שבת מדחין** הדוחים שבת משום חיבוט ערבה, עי׳ במשנה (סוכה ד, ג׳, ו) ׳ערבה שבעה כיצד. יום השביעי שלערבה שחל להיות בשבת ערבה שבעה...כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת...וחובטין אותן בקרקע...ואותו היום נקרא יום חבוט חריות...׳. **מורביות מוצא ליסוד מזבח מניחין** ע״פ המשנה (סוכה ד, ה) ׳מקום היה למטה מירושלם ונקרא מוצא יורדים לשם ומלקטים משם מורביות שלערבה ובאין וזוקפין אותן בצדי המזבח׳. 14 **כהו׳ ברכות ארוכות וגבוהות מעלסים** בברכות רבות וארוכות, ע״פ הברייתא בסוכה מה ע״א. **בפטירתם יופי לך מזבח מקלסים** ע״פ המשנה שם, ו׳מקלסים׳ פי׳ משבחים ומהללים, וזה לשון תלמוד (סוכה מה, ע״ב) ׳ליה אנחנו מודים ולך אנו מקלסים׳. 15 **כהו׳ מודים ומיחלים** ע״פ לשון התלמוד (נג ע״ב) שהכהנים היו אומרים בשער המזרח ליה אנו מודים וליה עיננו מיחלות, עי׳ בדקדוקי סופרים שם. **ולא משנים** יתכן שר״ל ולא משקרים באמונתם כאבותיהם שהשתחוו לשמש (כלשון המשנה, סוכה ה, ד). **אנו ליה ועינינו** הפייטן קיצר את דברי הכהנים ׳ואנו ליה ועינינו ליה מיחלות׳ כפי שהם מתפרשים בתלמוד (סוכה נג ע״ב). **שונים** אומרים פעמיים. לפי דעת ר׳ יהודה במשנה (שם, ד, ה). 16 **כהו׳ יקב מחצבך סובבים** (ע״ש ישע׳ ה, ב) כינוי למזבח, עי׳ סוכה מט ע״א, שמקיפין בכל יום פעם אחת. **ברעננה** בערבות רעננות, ע״פ המשנה (ד, ו) שבערב שבת מניחין את הערבות בגיגיות של זהב כדי שלא יכמושו. 17 **כהו׳ חיל זריזים** הכהנים, ע״פ מאמר חז״ל ׳וכהנים זריזים הס׳ (שבת כ, א). **משרתים במנוחה** ר״ל ביום השבת, שהעבודה דוחה שבת (סנהד׳ לה, ע״א). **קרבן שבת כפול** היינו

כְּהוֹשַׁעְתָּ נִחוּמֶיךָ בְּמִצְוֹתֶיךָ תָּמִיד יִשְׁתַּעֲשְׁעוּן
רְצֵם וְהַחֲלִיצֵם בְּשׁוּבָה וָנַחַת יִוָּשֵׁעוּן כֵּן הוֹשַׁע נָא :
אֲנִי וָהוֹ הוֹשִׁיעָה נָא

וממשיכים 'הושיעה את עמך' (לעיל עמ' 182).

19 ורצם ל*נ| חיושעון נ 20 כהושעת שבות שבטי יעקב... נ

שני כבשים, ועי' מדרש תהל' צב (דף רא ע"א) 'קרבנה כפול, שנא' וביום השבת שני כבשים' (במד' כח, ט). **עולה ומנחה** (ל' ויק' כג, לז) לפי ההמשך. **18 כהו' לוייך על דוכנם להרבת** פירשו להרבות בשיר, ואינו מסתבר, כי אין ריבוי אלא שינוי שיר בשבת. ויותר נראה לפרש להרבות את הלויים על דוכנם (להרבָּת במקום להרבות בגלל החריזה עם 'השבח'). **אומרים מזמור שיר ליום השבת** לפי הברייתא שבסוף מס' חמיד. **19 כהו' ניחומיך במצותיך תמיד ישתעשעון** ישראל השמחים בניחומים שבמצותיך, ע"ש תהל' צד, יח "תנחומיך ישעשעו נפשי", ותהל' קיט, קמג "מצותיך שעשעי". **רצם והחליצם** (ר"ל גאלם מן הגלות) כלשון התוספת לשבת בברכת המזון. **בשובה ונחת יוושעון** ע"ש ישע' ל, טו.

[15] סימן: א״ב. — **א** 6171

אָנָא הוֹשִׁיעָה נָא:

אָנָא אֵזֹן חִין תְּאֵבֵי יִשְׁעָךְ / בְּעַרְבֵי נַחַל לְשַׁעְשְׁעָךְ וְהוֹשִׁיעָה נָא:

אָנָא גְּאֹל כַּנַּת נִטְעָךְ / דּוּמָה בְּטַאְטָאָךְ וְהוֹשִׁיעָה נָא:

אָנָא הַבֵּט לִבְרִית טִבְעָךְ / וּמַחְשַׁכֵּי אֶרֶץ בְּהַטְבִּיעָךְ וְהוֹשִׁיעָה נָא:

אָנָא זְכָר־לָנוּ אָב יְדָעָךְ / חַסְדְּךָ לָמוֹ בְּהוֹדִיעָךְ וְהוֹשִׁיעָה נָא:

5 אָנָא טְהוֹרֵי לֵב בְּהַפְלִיאָךְ / יְוָדַע כִּי הוּא פִּלְאָךְ וְהוֹשִׁיעָה נָא:

אָנָא כַּבִּיר כֹּחַ תֵּן־לָנוּ יִשְׁעָךְ / לַאֲבוֹתֵינוּ כְּהִשָּׁבְעָךְ וְהוֹשִׁיעָה נָא:

אָנָא מַלֵּא מִשְׁאֲלוֹת עַם מְשַׁוְּעָךְ

נֶעְקָד כְּמוֹ בְּהַר מוֹר זְוְעָךְ וְהוֹשִׁיעָה נָא:

אָנָא שַׂגֵּב אֶשְׁלֵי נִטְעָךְ / עָרִיצִים בַּהֲנִיעָךְ וְהוֹשִׁיעָה נָא:

אָנָא פְּתַח לָנוּ אוֹצְרוֹת רִבְעָךְ / צִיָּה מֵהֶם בְּהַרְבִּיעָ: וְהוֹשִׁיעָה נָא:

כי״י: **אא**׳**בב**׳**דוזחע**״**פ**״**קת**°; **ד**|**ל***ממ׳נ; **ו**״**לספש**; **ף** (אחרי מס׳ 19); **גאגלגר**||
כוחרת: חס׳ **דו**״

1 חין חס׳ **א**׳**ו**״| בערב **גר**| לשעשעך: אשעשעך **לפ** חס׳ **ו**| והושיעה נא: אנא הושיעה נא בכל הבתים **ב** הושענא והושיעה נא בכל הבתים **ל** **2** אנא: אדון הוס׳ **פ**| גאל **א**׳**ב**׳**קל***ס| דומה: דרוך פורה **פ** **3** הברית **א**| כהטביעך: בהניעך **א**׳ **4** לנו חס׳ **אגל**| לנו... ידעך: לברית טיבעך (!) **ל**| יִדְעָךְ **בופ** יִדְעֶךָ **ל***| חסדו **ס**| למו: לנו **בב**׳**ע**״**פ**״**ל***לספש לו **חגר**| בהריעך **פ** **5-6** חס׳ **ו**״ **6** כח חס׳ **חחגלגר**| תן: תת אב׳ תחן **סגל**| לנו רק **ל***ספשגאגר| לאבותינו: חס׳ **גר** לנו **גל**| כהשביעך **פ** **7** חס׳ **ס**| עם: קהל **גל** חס׳ **א**׳**ק**| כמו חס׳ **אא**׳**ב**׳**זפ**״**ת**°**דמ**׳**נפש**| בהר מור: במר ושיחעדגל| כשיוועך **פש** **8** סגיב **פ**| אשאלי (!) **וך** אצלי **ש**| בהניעך: בהכניעך **פ** בהטביעך **א**׳ **9** רבועך: **א**׳**ב**׳**דז**[1]**ע**״[1]**קלפש**| מהם חס׳ **ס** **10** קוראיך: בשמעם הוס׳ **פ**״**סש** קראיך **ל**| ארץ

1 אזון האזינה. **חין תאבי ישעך** תחינת ישראל המצפים לישועתך ע״ש תהל׳ קיט, קעד ״תאבתי לישועתך״. **לשעשעך** לשמחך. **2 כנת נטעך** ישראל, ע״ש תהל׳ פ, טז. **דומה בטאטאך** כשתכרית את דומה (שם אומה, ברא׳ כה, יד) והפייטנים דורשים את משא דומה (ישע׳ כא, יא) על אדום. **בטאטאך** ע״ש ישע׳ יד, כג ״וטאטאתיה במטאטא השמד״. **3 הבט לברית טבעך** לפי רוב המפרשים הכוונה לברית מילה הטבועה בבשרם של ישראל. וי״מ ברית אבות, לפי פירש״י תהל׳ עד, כ. **ומחשכי ארץ בהטביעך** בהשמידך את מחשכי הארץ, היינו מקומות הרשעים, כלשון הפסוק הנ״ל. **4 אב ידעך** אברהם אבינו שהכיר את בוראו, עי׳ כ״ר ל ח (עמ׳ 274) ובמקבילות. וי״ג ידעך, ומסתבר. **5 טהורי לב** ישראל. **בהפליאך** בעשותך להם נסים. **יודע** בעמים. **6 כביר כח** ע״ש איוב לו, ה (וי״ג ׳כביר׳ לבד). **7 נעקד כמו בהר מור שיועך** כמו שהתפלל אליך יצחק שנעקד על הר המוריה. וכנראה מייחס הפייטן ליצחק הפילה על גבי המזבח, מה שנקבע אח״כ כמסורת אחידה בכל המנהגים (עי׳ מה שכתבתי בספר זכרון לשלמה סלי מאיר, ירושלם תשט״ז, חלק עברי עמ׳ 70 ואילך). **8 אשלי נטעך** (ל׳ ברא׳ כא, לג) ר״ל ישראל, ע״ש ״ועמך... נצר מטעי״ (ישע׳ ס, כא). **עריצים בהניעך** ל׳ ירמ׳ טו, כא ״ופדיתיך מכף עריצים״, והכוונה לאדום. **9 אוצרות רבעך** אוצרות גשמך, והפייטן משתמש בלשון רבע (או רבוע בנ״א) במקום רביעה, היינו נחינת גשמים. **ציה** ארץ יבשה, תהל׳

10 אָנָּא קוֹרְאֶיךָ אֶרֶץ בְּרוֹעֲעָךְ / רְעֵם בְּטוּב מִרְעָךְ וְהוֹשִׁיעָה נָּא :
אָנָּא שְׁעָרֶיךָ תַּעַל מִמְּשׁוֹאָךְ / תֵּל תַּלְפִּיּוֹת בְּהַשִּׁיאָךְ וְהוֹשִׁיעָה נָּא :

אב״ל*סשגא: בארץ ע״ת״ו״ חס׳ שאר כי״י: ארץ ברועעך: בטוב מרעך ל: בטוב מרעך: צמאיך ברועעך ל 11 שעריך: חס׳ גר שיחריך ש במשוואך גא במשוועך ף. תל חס׳ גא| בהשיאך: בהופיעך א״ב״דוזפ״קת°לפ בהושיעך אסף״גלגר

קז. לה. 10 ארץ ברועעך בקץ הגאולה כשארץ מתרועעת. ע״ש ישע׳ כד. יט ״רועה התרועעה הארץ פור התפוררה ארץ...״. רעם בטוב מרעך ע״ש יחזק׳ לד. יד ״במרעה טוב ארעה אותם״. 11 שעריך ר״ל שערי ביהמ״ק. תעל ממשואך מחורבנם. ע״ש איוב ל. ג ״שיאה ומשואה״. תל תלפיות בהשיאך כשתגביה שוב את מקום המקדש. ע״פ דרשת חז״ל שהבאתי בהושענא 2 שורה 11.

[16] סימן: תשר״ק. — א 3886

אָנָּא אֵל נָא / הוֹשַׁע נָא וְהוֹשִׁיעָה נָּא :

אֵל נָא תָּעִינוּ כְּשֶׂה אוֹבֵד
שְׁמֵנוּ מִסִּפְרְךָ אַל תְּאַבֵּד הוֹשַׁע נָא וְהוֹשִׁיעָה נָּא :

אֵל נָא רְעֵה אֶת־צֹאן הַהֲרֵגָה
קְצוּפָה וְעָלֶיךָ הֲרוּגָה הוֹשַׁע נָא וְהוֹשִׁיעָה נָּא :

אֵל נָא צֹאנְךָ וְצֹאן מַרְעִיתֶךָ
פְּעֻלָּתְךָ וְרַעְיָתֶךָ הוֹשַׁע נָא וְהוֹשִׁיעָה נָּא :

אֵל נָא עֲנִיֵּי הַצֹּאן
שִׂיחָם עֲנֵה בְּעֵת רָצוֹן הוֹשַׁע נָא וְהוֹשִׁיעָה נָּא :

5 אֵל נָא נוֹשְׁאִים לְךָ עַיִן
מִתְקוֹמְמֶיךָ יִהְיוּ כְאַיִן הוֹשַׁע נָא וְהוֹשִׁיעָה נָּא :

אֵל נָא לִמְנַסְּכֵי לְךָ מַיִם
כְּמַמְעַיְנֵי הַיְשׁוּעָה יִשְׁאָבוּן מַיִם הוֹשַׁע נָא וְהוֹשִׁיעָה נָּא :

כי״י: אא״בב״דוזחע״פ״קת°; דל*ממ״נ; ו״לש; ף; גאגלגר||
כותרת: אנא אל (נא חס׳) ך| והושיעה נא: הושיעה נא והצליחה נא ל
1 הושע נא חס׳ וכן בכל הבתים ל* 2 רעה: נא הוס׳ כ״| את רק זחל*ו״שף״גלגר| עליך ו| ההרוגה (!) מ׳ 3 וצאן: צאן בחפ״ת°מ״נ| פעלתך ורעיתך: פיללם שעה גר 4 נא: עזור הוס׳ קמ״נ עמך הוס׳ גא| שיחים (!) מ| 5 נושאים ע״גלגר: נושאי שאר כי״י| עינים את°רמ״נשף| מתקוממיהם בב״דוזע״פת°ל*ף מתקומימו ח מתקוממינו א״קו״| מתקוממיך... כאין: כממעיני... מים (שו׳ 6) אדמנשגא מהם כחה דמעת עין גל 6 לך מנסכים גלגר| לך חס׳ ף| כממעיני... מים: כערבים (כנגד מים

1 תעינו כשה אובד תהל׳ קיט. קעו. שמנו מספרך אל תאבד ע״ש שמות לב. לג. 2 רעה את צאן ההרגה זכר׳ יא. ד. קצופה שיצא עליה קצף מאת ה׳. ועליך הרוגה ע״ש תהל׳ מד. כג. 3 וצאן מרעיתך ע״ש יחזק׳ לד. לא. 4 עניי הצאן זכר׳ יא. יא. 5 נושאים לך עין ע״ש תהל׳ קכג. א. 6 למנסכי לך מים בשמחת בית השואבה. כממעיני הישועה וכו׳ ע״ש

אֵל נָא יַעֲלוּ לְצִיּוֹן מוֹשִׁיעִים
טְפוּלִים בְּךָ וּבְשִׁמְךָ נוֹשָׁעִים הוֹשַׁע נָא וְהוֹשִׁיעָה נָא :
אֵל נָא חֲמוּץ בְּגָדִים
זְעֹם לְנַעֵר כָּל־בּוֹגְדִים הוֹשַׁע נָא וְהוֹשִׁיעָה נָא :
אֵל נָא וְזָכוֹר תִּזְכֹּר
הַנְּכוֹרִי בְּלֶתֶךְ וָכֹר הוֹשַׁע נָא וְהוֹשִׁיעָה נָא :
10 אֵל נָא דּוֹרְשֶׁיךָ בְּעַנְפֵי עֲרָבוֹת
גַּעְיָם שְׁעֵה מֵעֲרָבוֹת הוֹשַׁע נָא וְהוֹשִׁיעָה נָא :
אֵל נָא בָּרֵךְ בְּעִטּוּר שָׁנָה
אֲמָרַי בְּפַלְלִי שְׁעֵה נָא הוֹשַׁע נָא וְהוֹשִׁיעָה נָא :

גו) על יבלי מים לשגאגר כל צרריהם יהיו כאין ארמנ| ישע גל| ישאבו ל* 7 בציון ף| בך ובשמך : בשמך ובך אדממ׳ לשמך וכך ב׳ף וכך (לשמך חס׳) זלשגאגלגר לך וכך (לשמך חס׳) פ״ 8 כל חס׳ אלשגאגל 9 הנכורי : הנכורים אדע״פ״דל*מנג־המכורים אלשפגא הכרויים ק 10 ערבות : עבות גל 11 תברך (!) ו״| עטור ף| אמרי... שעה נא לא קריא גר| אמרי : אמרינו דל*ממ׳נ אומרים גא רצה הוס׳ חל* שעה הוס׳ ל| בפללי : בפיללנו דל*ממ׳נ בפילולם ו בפילול גא| שעה נא : ביום הושענא ב׳ד זחפ״ת°ל*ו״גל שעה ביום הושענא ו סלח נא גא

ישע׳ יב, ג. 7 יעלו לציון מושיעים ע״ש עוכדי׳ א, כא. טפולים בך רבקים בך. 8 חמוץ בגדים ע״ש ישע׳ סג, א, ד״ל תנקום נקמת ישראל. לנער דוגמת איוב לח, יג ״וינערו רשעים״. 9 הנכורי בלתך וכור ישראל. ע״ש הושע ג, ב ״ואכרה לי בחמשה עשר כסף וחמר שעורים ולתך שעורים״. הנכורי, פי׳ הקנויים, והפייטן הפך כנראה את השרש כרה לשרש נכר, ולתך הוא מחצית הכור, והפייטן חפס חומר במשמעות כור, כהתאם למקובל (עי׳ חולין צב ע״א). 10 געים תפילתם. מעורבות מן השמים. 11 בעיטור בנוי ויופי — כוונת הפייטן כנראה לפוריות — דוגמת סוף תפלת טל שלו : ׳טל צוה שנה טובה ומעוטרת׳.

סימן : תשר״ק (בטור הראשון בכל בית) א״ב (בטור הרביעי). בתים בני ד׳ טורים. חרוז פנימי לטורים א׳ וב׳ בתוך כל בית. לטורי ג׳ שבכל הבתים תבת חרוז מבריח. מיוחס לר׳ אלעזר ב״ר קליר.

צונץ עמ׳ 63. — ל 1159

[17]

אָנָּא אֵל נָא / הוֹשַׁע נָא וְהוֹשִׁיעָה נָא / אָבִינוּ אָתָּה :
לְמַעַן תָּמִים בְּדוֹרוֹתָיו / הַנִּמְלָט בְּרֹב צִדְקוֹתָיו
מֵצָל מִשֶּׁטֶף בְּבוֹא מַבּוּל מַיִם / לְאֹם אֲנִי חוֹמָה
הוֹשַׁע נָא וְהוֹשִׁיעָה נָא אָבִינוּ אָתָּה :

כ״י : אא׳בב׳דוזחע״פ״קת°; דל*ממ׳ (חס׳ 11-20) נ; ו״ לאחר ׳תענה אמונים׳) לש; ף; גהגלגר (רק 1-6)||
1 מצל : ניצל כ׳וממ׳ל נוצל ב נצל ש| מבול חס׳ ך| והושיעה נא ולא יותר הפזמון גל 2 בעשר ב׳| כשר : כשרוהו ת° וראה הוס׳

1 למען תמים בדורותיו נח, ע״ש ברא׳ ו, ט. לאום אני חומה ע״ש שה״ש ח, י. 2 שלם בכל מעשים אברהם, כנראה ע״ש ברא׳

לְמַעַן שָׁלֵם בְּכָל־מַעֲשִׂים / הַמְנַסֶּה בַּעֲשָׂרָה נִסִּים
כְּשֶׁר מַלְאָכִים נָם יֵקַח נָא מְעַט מַיִם / לְבָרָה כַּחַמָּה
הוֹשַׁע נָא וְהוֹשִׁיעָה נָא אָבִינוּ אָתָּה :

לְמַעַן רַךְ וְיָחִיד נֶחְנַט לְמֵאָה / זָעַק אֵיֵה הַשֶּׁה לְעֹלָה
בִּשְׂרוּהוּ עֲבָדָיו מָצָאנוּ מַיִם / לְגוֹלָה וְסוּרָה
הוֹשַׁע נָא וְהוֹשִׁיעָה נָא אָבִינוּ אָתָּה :

לְמַעַן קִדֵּם שְׂאֵת בְּרָכָה / הַנִּשְׁטָם וּלְשִׁמְךָ חִכָּה
מְיַחֵם בְּמַקְלוֹת בְּשִׁקַּתוֹת הַמַּיִם / לְדָמְתָה לְתָמָר
הוֹשַׁע נָא וְהוֹשִׁיעָה נָא אָבִינוּ אָתָּה :

5 לְמַעַן צָדַק הֱיוֹת לְךָ לְכֹהֵן / כְּחָתָן פְּאֵר יְכַהֵן
מְנַסֶּה בְּמַסָּה בְּמֵי מְרִיבַת מַיִם / לְהָהָר הַטּוֹב
הוֹשַׁע נָא וְהוֹשִׁיעָה נָא אָבִינוּ אָתָּה :

לְמַעַן פֹּאַר הֱיוֹת גְּבִיר לְאֶחָיו / יְהוּדָה אֲשֶׁר גָּבַר בְּאֶחָיו
מִסְפַּר רֹבַע מִדָּלְיָו יִזַּל מַיִם / לוֹא לָנוּ כִּי אִם לְמַעַנְךָ
הוֹשַׁע נָא וְהוֹשִׁיעָה נָא אָבִינוּ אָתָּה :

לְמַעַן עָנָו מִכֹּל וְנֶאֱמָן / אֲשֶׁר בְּצִדְקוֹ כִּלְכֵּל הַמָּן
מָשׁוּךְ לְגוֹאֵל וּמָשׁוּי מִמַּיִם / לְזֹאת הַנִּשְׁקָפָה
הוֹשַׁע נָא וְהוֹשִׁיעָה נָא אָבִינוּ אָתָּה :

ף| נם : נאם ל* ונם רמ חס׳ אות° 3 ויחיד : יחיד גר חס׳ ף|גל| נחנט : ונחנט בו״ ונחנן גר נחנן חגלגר הנחנן מ חינן וניתן ף| למאה : למעלה ף| זעק : זועק שגר־גר צועק רממ׳נף צעק ל| לעולה : להעלאה ב| בשרו לו פ״| כגולה ף 4 קדם ל*| הנסתם ויצא (הוס׳) גר| מיחם : מפצל ש| מקלות ש| כדמתה ף| כתמר גל 5 לך חס׳ ע״גל| למכהן גר מכהן א׳קדמ׳ש| וכחתן א כמו חתן גל| במסה : במסות ע״ חס׳ ף תריבהו הוס׳ פ״לגל| במי : על מי פ״ל על (מריבת חס׳) גל חס׳ ק| לההר הטוב חס׳ ו״ 6 גבור ף| באחיו ף|גר אחיו גר| אשר חס׳ גל| כמספר מ| יזל : יזלו ל חס׳ ש| ולא לנו ב׳זחת°ו״ף|גר־גל| כי אם : חס׳ גר־גל תעשה גר| מליענך (?) גר 7 עניו גר| מכל : חס׳ ע״ ומכל א׳ אשר גר| נאמן אא׳וס״ממ׳גר| לגואל : לינאול עם גל|

ז. א ״התהלך לפני והיה תמים״. המנוסה בעשרה נסים עי׳ אבות ה ג, ונסים פי׳ נסיונות. כשר כאשר ראה. נם אמר. יוקח נא וכו׳ ברא׳ יח, ד. לברה כחמה שה״ש ו, י. 3 רך יצחק, שהוא ילד צעיר. איה השה לעולה ברא׳ כב, ז. מצאנו מים שם כו, לב. לגולה וסורה ישע׳ מט, כא. 4 קידם יעקב שהקדים את אחיו בקבלת ברכת אביו. הנשטם ע״י עשו. ע״ש ברא׳ כז, מא. ולשמך חכה כנראה ר״ל קוה לישועתך. מיחם וכו׳ ברא׳ ל, לז ואילך. לדמתה לתמר שה״ש ז, ח. 5 צדק היות לך לכהן שבט לוי שמחמת צדקתו נבחר לכהונה. כחתן פאר יכהן ע״ש ישע׳ סא, י. מנוסה במסה וכו׳ ע״ש דבר׳ לג, ח. לההר הטוב ירושלם. ע״ש דבר׳ ג, כה, שדרשוהו בספרי דבר׳ כח עמ׳ 44 ואילך על ירושלם. 6 פואר היות גביר לאחיו ע״ש ברא׳ כז, כט. יהודה וכו׳ ע״ש דה״א ה, ב. מספר רובע זרעו, ע״ש במד׳ כג, י. מדליו יזל מים ע״ש במד׳ כד, ז ״יזל מים מדליו וזרעו כמים רבים״. לא לנו וכו׳ ע״ש תהל׳ קטו, א. 7 ענו מכל משה, ע״ש במד׳ יב, ג. ונאמן שם, ז. אשר בצדקו כלכל המן שהמן ירד בזכותו של משה, עי׳ סדר עולם רבה י. מכילתא ויסע ה עמ׳ 173, ויק״ר כז ו עמ׳ תרלו. משוך לגואל נלקח בעל כרחו להיות

לְמַעַן שַׁמְּתוֹ כְּמַלְאֲכֵי מְרוֹמִים / הַלּוֹבֵשׁ אוּרִים וְתֻמִּים
מְצַוֶּה לָבֹא בַּמִּקְדָּשׁ בְּדָם וְשֶׁמֶן וּרְחִיצַת מַיִם / לְחוֹלַת אַהֲבָה
הוֹשַׁע נָא וְהוֹשִׁיעָה נָא אָבִינוּ אָתָּה:

לְמַעַן נְבִיאָה מְחוֹלַת מַחֲנַיִם / לִכְמֵהֵי לֵב הוּשְׁמָה עֵינַיִם
לְרַגְלָהּ רָצָה עֲלוֹת וָרֶדֶת בְּאֵר מַיִם / לְטוֹבוֹ אֹהָלָיו
הוֹשַׁע נָא וְהוֹשִׁיעָה נָא אָבִינוּ אָתָּה:

10 לְמַעַן מְשֻׁרֶת לֹא מָשׁ מֵאֹהֶל / וְרוּחַ הַקֹּדֶשׁ עָלָיו אֹהֶל
בְּעָבְרוֹ בַּיַּרְדֵּן נִכְרְתוּ הַמַּיִם / לְיָפָה וּבָרָה
הוֹשַׁע נָא וְהוֹשִׁיעָה נָא אָבִינוּ אָתָּה:

לְמַעַן לָמַד רְאוֹת לְטוֹבָה אוֹת / זָעַק אֵיֵה נִפְלָאוֹת
מִצָּה טַל מִגִּזָּה מְלֹא הַסֵּפֶל מַיִם / לְכַלַּת לְבָנוֹן
הוֹשַׁע נָא וְהוֹשִׁיעָה נָא אָבִינוּ אָתָּה:

לְמַעַן כְּלוּלֵי עֲשׂוֹת מִלְחַמְתֶּךָ / אֲשֶׁר בְּיָדָם תַּתָּה יְשׁוּעָתֶךָ
צְרוּפֵי מִגּוֹי בְּלָקְקָם בְּיָדָם מַיִם / לְלֹא בָגְדוּ בָךְ
הוֹשַׁע נָא וְהוֹשִׁיעָה נָא אָבִינוּ אָתָּה:

משרי מ׳| מים ת°| למי זאת מ׳ 8 במלאכי זף| ותומים: למען סנסיניו אכלה אש / לפני אש אוכלה אש / מצווה... הוס׳ גל| במקדש חס׳ ת°גו־גל| בדם: בקידוש דם חע״ת°דנלשפגו־גל| ושמן חס׳ חת°ך| בדם ושמן: בקידוש ידים ורגלים דפוסים 9 מחוללת ך| לכמהי: לחמימי גל ככמיהי ף| הושמה: נמצאת גל| לרגליהם ל| רצה: רצת ת° רצתה ל רצות ק| עלות ורדת: עלות ורדות א׳ עולת וירדת חמ׳ ועולה ויורדת דמנ ירדה ועלה וע״ש ורדת עלות ד ורדת (עלות חס׳) ז ושבו ק| על באר ל* 14-10 חס׳ גו| 10 ורוח הקדש: ושכינה ו ורוח נבואה גל ורוח חכמה א׳זחפ״קל| ליפה וברה: ליפה כלבנה א׳דזפ״לגל ליונה תמה בדל*מנשף 11 לימד בזת°דלגל הירת הוס׳ ע״| ראות חס׳ דש| זועק מנגל צועק ך צעק ף| מצה את°ל*גל: ומן ך מן שאר כי״| טל חס׳ גל| מן הגיזה וחע״ו״גל| ספל ב׳דע״קת°דמנו״לף 12 כלולים אפ״נו״ש כלול ב| בידם: עד ידיהם גל ביום עשות ו״| חשועתך אא׳כזחע״פ״ו״גל| צרופים פ״דל*מף צורפו א׳ק צרופה א| בלוקקם מ| בידם חס׳ מ ביד גל

גואל. ומשוי ממים שמות ב, י. לזאת הנשקפה ע״ש שה״ש ו, י. 8 שמתו כמלאכי מרומים אהרן, ע״ש מלאכי ב, ז ״כי מלאך ה׳ צבאות הוא״. מצוה לבוא במקדש בימי המילואים. בדם ושמן ורחיצת מים ע״ש שמות כט, ד. כא. לחולת אהבה ע״ש שה״ש ב, ה. 9 נביאה מרים. מחולת מחנים שיצאה כמחולות (שמות טו, כ), והלשון ע״ש שה״ש ז, א. בתפיסת ׳מחולת׳ כפועל. לכמהי לב לישראל שחיכו לגאולת מצרים. הושמה עינים היתה למנהיגה, ע״ש מיכה ו, ד ״ואשלח לפניך את משה אהרן ומרים״ ועי׳ תוספתא סוטה יא; א, י. לרגלה ר״ל בגללה. רצה עלות ורדת באר בזכותה (עי׳ במקורות שהוכאו לעיל שורה 7). וליוותה את ישראל כמדבר ארבעים שנה, עי׳ תוספתא סוכה ג יא ׳וכך היתה הבאר שהיתה עם ישראל במדבר... עולה עמהן להרים ויורדת עמהן לגאיות׳. לטובו אהליו, ע״ש במד׳ כד, ה. 10 משרת יהושע. לא מש מאהל ע״ש שמות לג, יא. ורוח הקדש ששרתה עליו אחרי שסמך משה ידיו עליו (במד׳ כז, טו ואילך) עליו איהל ייתכן שהפייטן רומז לרוח הקדש שיצאה מאהל מועד. ע״ש דבר׳ לא, יד ואילך. בעברו כירדן נכרתו המים יהושע ג, טז. ליפה וברה ע״ש שה״ש ו, י ״יפה כלבנה ברה כחמה״. וי״ג יפה כלבנה, וי״ג ליונה תמה, ע״ש שה״ש ה, כ. 11 למד ראות לטובה אות גדעון השופט שופט׳ ו, יז, וכנראה הכין הפייטן את הפסוק ״ועשית לי אות״ שממנו אפשר ללמוד אות לטובה. איה נפלאות ע״ש שופט׳ ו, יג ״ואיה כל נפלאותיו״. מיצה טל מגזה וכו׳ ע״ש שופט׳ ו, לח. לכלת לבנון ע״ש שה״ש ד, ח. 12 כלולי עשות מלחמתך הנכללים, היינו שלש מאות איש הלוחמים עם

לְמַעַן יָחִיד צוֹרְרִים דָּשׁ / אֲשֶׁר מֵרֶחֶם לְנָזִיר הֻקְדָּשׁ
מִמַּכְתֵּשׁ לֶחִי הִבְקַעְתָּ לוֹ מַיִם / לְמַעַן שֵׁם קָדְשֶׁךָ
הוֹשַׁע נָא וְהוֹשִׁיעָה נָא אָבִינוּ אָתָּה:

לְמַעַן טוֹב הוֹלֵךְ וְגָדֵל / מַעְקְשׁוּת לֵב עֵדָה חִדֵּל
בְּשׁוּב עַם מֵחֵטְא צָו שְׁאָב־מַיִם / לְנָאוָה כִּירוּשָׁלָם
הוֹשַׁע נָא וְהוֹשִׁיעָה נָא אָבִינוּ אָתָּה:

15 לְמַעַן חַיָּךְ מְכַרְכֵּר בְּשִׁיר / הַמְלַמֵּד תּוֹרָה בִּכְלֵי (נ״א בְּכָל כְּלֵי) שִׁיר
מְנַסֵּךְ לְפָנֶיךָ כְּתָאַב שְׁתוֹת מַיִם / לְשָׁמוֹ בָּךְ סִבְרָם
הוֹשַׁע נָא וְהוֹשִׁיעָה נָא אָבִינוּ אָתָּה:

לְמַעַן זַךְ עָלָה בַּסְּעָרָה / הַמְקַנֵּא וּמֵשִׁיב עֶבְרָה
לְפִלְלוֹ יָרְדָה אֵשׁ וְלִחֲכָה עָפָר וּמַיִם / לְעֵינֶיהָ בְּרֵכוֹת
הוֹשַׁע נָא וְהוֹשִׁיעָה נָא אָבִינוּ אָתָּה:

13 וצוררים **אדוחע״ת°דל** בצוררים **שף** ושוררים **פ״** | לנזיר חס׳ ע״ | לנזיר מרחם **וש** | למען שם קרשך: חס׳ מ למי זאת עולה **בב׳דת°ף** 14-20 חס׳ **ך** 14 למען... מים חס׳ מ | אשר מעקשות **נ** | לב חס׳ **א** | מחדל **זחפ״ו״גל** וחדל **לשף** ויחדל **נ** | בשוב עם: כשועם **א׳פ״ל*ש** | מחטוא **אבדע״ת°ל*נו״ל** | צוה **אא׳ופ״קלשף** | לשאוב **ע״ל ישאכון ף** | מירושלים **ת°** 15 חיך **בדע״ל*** | תורחך **בנגגגל** | בכלי **א׳פ״קל**: בכל כלי שאר כי״י | למנסך **מ** | לפניך: לפניו **אבדזחע״פ״קת°ו״ף** לך **מ** | כתאב שתות: חס׳ **גגגל** | כתאב: כהתאוה **ש** כנתאיו **חו״ף** כתאיו **כנל** בנאתו **מ** | לשמו כך סברם: לסגולה בעמים **קת°** לסמכי **בן חו״** לסומכי לך **ף** לסמוך סברם **גד** לשמיך סברם **גל** 16 עולה **ת°מנו״גל** ועלה **ע״** | ומשיב: ושכך **ע״** ומשיך **ף גל** ומשכך **אא׳בב׳ומ גלשגד** | לפללו **א׳בזחע״ת°מנגל**: לפלולו שאר כי״י כפילולו **ף** | ירדה: נפלה **זחע״ת°ל*מו״ף** | האש **ל** | וליחמה **ו** | עפר:

גדעון. **צרופי מגוי** שנבחרו מכל עם ישראל (שופ׳ ז, ז-ח). **בלקקם וכו׳** ע״ש שופט׳ ז, ו. **ללא כגדו כך** ישע׳ לג, א. **13 יחיד צוררים דש** שמשון שהכה לבדו את הפלשתים (שופט׳ טו, טו). **אשר מרחם וכו׳** שופט׳ יג, ז, והלשון ע״פ ירמ׳ א, ה. **ממכתש לחי וכו׳** ע״ש שופט׳ טו, יט. **14 טוב הולך וגדל** שמואל, ע״ש ש״א ב, כו. **מעקשות לב עדה חידל** שהרחיק את ישראל מע״ז, עי׳ ש״א ז, כ-ג. **בשוב עם מחטא צו** (ר״ל צוה) **שאוב מים** ע״ש ש״א ז, ו. **לנאוה כירושלם** שה״ש ו, ד. **15 חיך** משחק (עי׳ ת״י ישע׳ טז, י), דוד, ע״פ ש״כ ו, פסוקים ה, יד ו-כא, כשהעבירו את הארון לעיר דוד. **המלמד תורה בכלי שיר** (נ״א בכל כלי שיר) פיסקא זו עדיין לא נתפרשה כהוגן. הנה ידועה האגדה על כנורו של דוד ממקורות ארצישראליים ובבליים, כגון ירוש׳ ברכות א א, דף ב ע״ד א״ר לוי כנור היה תלוי כנגד חלונותיו של דוד והיה רוח צפונית מנשבת בלילה...׳ וקודם לו: ׳ומה היה דוד עושה...היה נוטל נבל וכנור ונותנו מראשותיו ועומד בחצי הלילה ומנגן בהן כדי שישמעו חכיריו תורה׳. ועי׳ רות רבה ה, א. איכה רבה ב, יט רף סא ע״א ׳...הכינור היה מנגן מאליו והיה דוד שומע את קולו ועומד ומתעסק בתורה. והיו ישראל שומעים קולו ואומרים דוד מלך ישראל עוסק בתורה ואנו אין אנו עוסקין, נמצאו כל ישראל עוסקין בתורה׳ (כצורה קצת שונה תנחומא בהעלותך י ׳...מיד היה עומד דוד וכל התלמידים והיו עוסקים בתורה והיו יגעים ומנדדין שינה מעיניהם והוגים בתורה עד עמוד השחר...׳), ועי׳ ג״כ בכבלי ברכ׳ ג ע״ב, וייחכן שהפייטן מתכוון לאגדה זו. **מנסך לפניך כתאב שתות מים** למרות צמאונו ניסך המים לה׳ ולא שתה אותם, כמו שכסופר ש״ב כג, טו-טז. **16 זך** אליהו **עלה בסערה** ע״פ הספור מ״ב ב, יא. **המקנא ומשיב עברה** ע״ש מ״א יט, י. **לפללו** לתפילתו. **ירדה אש וכו׳** מ״א יח, לח. **לעיניה ברכות** ע״ש שה״ש ז, ה, שדרשוהו על ישראל. **17 ושרת באמת לרבו** וה

לְמַעַן וְשֵׁרֵת בֶּאֱמֶת לְרַבּוֹ / פִּי שְׁנַיִם בְּרוּחוֹ נֶאֱצַל בּוֹ
בְּקַחְתּוֹ מְנַגֵּן נִתְמַלְּאוּ גֵבִים מַיִם / לְפָצוּ מִי כָמֹכָה
הוֹשַׁע נָא וְהוֹשִׁיעָה נָא אָבִינוּ אָתָּה:

לְמַעַן הִרְהֵר עֲשׂוֹת רְצוֹנֶךָ / הַמַּכְרִיז תְּשׁוּבָה לְצֹאנֶךָ
אָז בְּבוֹא מְחָרֵף סָתַם עֵינוֹת מַיִם / לְצִיּוֹן מִכְּלַל יֹפִי
הוֹשַׁע נָא וְהוֹשִׁיעָה נָא אָבִינוּ אָתָּה:

לְמַעַן דְּרָשׁוּךָ בְּתוֹךְ הַגּוֹלָה / וְסוֹדְךָ לָמוֹ נִגְלָה
בְּלִי לְהִתְגָּאֵל דָּרְשׁוּ זֵרְעוֹנִים וּמַיִם / לְקוֹרְאֶיךָ בַּצָּר
הוֹשַׁע נָא וְהוֹשִׁיעָה נָא אָבִינוּ אָתָּה:

20 לְמַעַן גָּמַר חָכְמָה וּבִינָה / סוֹפֵר מָהִיר מְפַלֵּשׁ אֲמָנָה
מְחַכְּמֵנוּ אֲמָרִים הַמְּשׁוּלִים בְּרַחֲבֵי מַיִם / לְרַבָּתִי עָם
הוֹשַׁע נָא וְהוֹשִׁיעָה נָא אָבִינוּ אָתָּה:

לְמַעַן בָּאֵי [לְךָ] הַיּוֹם בְּכָל־לֵב / שׁוֹפְכִים לְךָ שִׂיחַ בְּלֹא לֵב וָלֵב
שׁוֹאֲלִים מִמְּךָ עֹז מִטְּרוֹת מַיִם / לְשׁוֹרְרוּ בַּיָּם
הוֹשַׁע נָא וְהוֹשִׁיעָה נָא אָבִינוּ אָתָּה:

אפר ואבנים ו ועצים הוס׳ או׳ | 17 חס׳ ף | ותיק שרת פ״ | ופי א״פ״קמנש | בו: לבו גל׳ | קחתו גד | יתמלאו גד | הגבים פ״גל | כפצו גל 18 לעשות אע״ח° | אז דחקו״לש: אץ שאר כי״ עץ (!) גל חס׳ נ | מחרף: חנף גל חס׳ גד | מחרף בבוא ע״ | וסתם בע״ סתום ל*ו״חגד | עינות: מעיינות אא׳וע״קת°נ ממעיינות מ חס׳ ל* 19 דורשיך ח°ש | בתוך הגולה: בכל הגולה ש בגילה גד | וסודך: מוסרך גד ומוסרך גל׳ | למו: להם גל׳ | דרשו: בקשו נ | זרעונים: ורועים ל* | מים מ | לקוראיך: פקדוך מ 20 גמור חגל׳ | כחכמה בב״ף כחכמת (בינה) ו״גל׳ | מפלש: ומפליא א | אמונה ל*ף | מחכמי אפ״ מחכימים גד | אמריו ל* | משולים א״ק | ברחבי: לרחבי א״קש ברחבת ידים ף כדיווי גד חס׳ ע״ | למים ע״ | לרבתי עם חס׳ מ 21 לך רק וש | שופכי רממ״לחגד-גל׳ | לך: לב גד-גל חס׳ זל | שיח: שיחה פ״קקל*ממ״נ שועה בב״דזו״ף כמים אוע״לש חס׳ גד-גל לב ח | בלא לב ולב: בלי לב ולב ף בכל לב ולב ת°ו״ בכל לב ד לב וע״נלש | שואלי ת°ך שאלו מ שאל גד | ממך: לך ח° | מטרות: מטרת ל* | מטרות

אלישע משרת אליהו הנביא ע״ש מ״א יט, כא. **פי שנים ברוחו נאצל בו** ע״ש מ״ב ב, ט. **בקחתו מנגן** מ״ב ג, טו. **נתמלאו גבים מים** מ״ב ג, טז. **לפצו מי כמוכה** לישראל שאמרוהו בשירת הים (שמות טו, יא). 18 **הרהר עשות רצונך** חזקיה מלך יהודה ע״ש מ״ב יח, ה ואילך. **המכריז תשובה וכו׳** שם יט, א ודבהי״ב כט, ד ואילך. **אז בבוא מחרף** הוא סנחריב, מ״ב יח, יג. **סתם עינות מים** ע״ש דהי״ב לב, ג-ד. **לציון מכלל יופי** תהל׳ נ, ב. 19 **דרשוך בתוך הגולה** ד״ל התפללו אליך, והם דניאל, חנניה מישאל ועזריה, ע״פ דני׳ ב, יז-יח. **וסודך למו נגלה** דני׳ א, יז. **בלי להתגאל** כדי שלא יטמאו במאכלות אסורות. **דרשו זרעונים ומים** דני׳ א, ח, יב. **לקוראיך בצר** ע״ש ש״כ כב, ז. 20 **גמר למד**, והוא עזרא הסופר. **סופר מהיר** עזרא ז, ו. **מפלש** מוציא לאור. **אמנה** נחמ׳ י, א, שכרתו עזרא ונחמיה לראשי העם. **מחכמנו** מלמדנו, נחמ׳ ח, ח. **אמרים וכו׳** התורה שנמשלה למים. **לרבתי עם** ע״ש איכה א, א. 21 **שופכים לך שיח בלא לב ולב** בלי מרמה, ע״ש דה״א יב, לד. **עוז**

לְמַעַן אוֹמְרֵי יִגְדַּל שְׁמֶךָ / וְהֵם נַחֲלָתְךָ וְעַמֶּךָ
צְמֵאִים לְיֶשְׁעֲךָ כְּאֶרֶץ עֲיֵפָה לַמַּיִם / לְחַרְתָּ לָמוֹ מְנוּחָה
הוֹשַׁע נָא וְהוֹשִׁיעָה נָא אָבִינוּ אָתָּה :

עוז א׳דקלש| לשוררו אות°דל*מ: כשוררוך ף לשוררוך שאר כי״״| על הים ד 22 אומרים דמף| יגדל: נא הוס׳ גר| עמך ונחלתך (!) ע״ו״ש| צמאי מש צמאיך ע״| לישעך: לשמך ף| בארץ דוע״מ׳ ככארץ ל*| עיפת מים א׳ק| כארץ... למים חס׳ א׳| למו: להם שף

מטרות מים ע״ש איוב לז, ו. 22 והם נחלתך ועמך דבר׳ ט, כט. כארץ עיפה למים ע״ש תהל׳ קמג, ו. לתרת למו מנוחה ע״ש כמד׳ י, לג.

בק״ק צרפת הוסיפו פיוט זה (ויש שהוסיפוהו לאחר ׳חענה אמונים׳)

[A17] סימן: א״ב. — א 3678

אָנָּא אֵל נָא. רְפָא נָא סְלַח נָא. וְהוֹשַׁע נָא וְהַצְלִיחָה נָא :

אֵל טוֹב וְסַלָּח / אַדְמָתֵנוּ בְּטוֹב הַצְלַח
בְּרָכוֹת לְעַם זוּ שְׁלַח וְהוֹשַׁע נָא וְהַצְלִיחָה נָא :
גֶּשֶׁם נְדָבוֹת תָּנִיף / עֲלֵי עֲרָבָה מַעֲנִיף
דְּשָׁאֵימוֹ עַל מִזְבַּחֲךָ מֵנִיף וְהוֹשַׁע נָא וְהַצְלִיחָה נָא :
5 הַפּוֹנִים מִסֻּכָּה לְדִירָם / בִּפְרִי עֵץ הֲדָרָם
וּלְךָ יְשֻׁלַּם נִדְרָם וְהוֹשַׁע נָא וְהַצְלִיחָה נָא :
זוֹעֲקֶת תְּחִנָּה / שְׁמָעָה וְחָנְנָה
חָשְׁבָה כְּשֵׁי קִרְיַת חָנָה וְהוֹשַׁע נָא וְהַצְלִיחָה נָא :

כי״״: ו*ללד (שו׳ 1-10) ש; ף*; ר; גלגר||
כותרת: הושע נא; והושיעה נא הוס׳ ר (וכן בכולם)
1 אנא בראש כל שורה ו*| אל: נא הוס׳ ש| בטוב חס׳ ו*ף*רגלגר| יוצלח לר 2 ברכות: ברכה ש ברכת טוב לר| זו חס׳ ש
3 גשמים לר| נדבות: ברכות ש לעם זו ף* על עם זו לר| עלי ערבה: על (עלי ר) עם ערבה ף*רגלגר| מעניף: תעניף לר
ומעניף ו* 4 דשאיה גלגר דשאים ף* 5 מסכה: מסיכוך גלר| כפרי: בחוך גלר בתוך פרי גר 6 ולך: יי הוס׳ ו* 7 זועקים
(זועקיך ש לך הוס׳ ר) להשעות (שעות ר) / מחכים לישועות (ישועות ו*) במקום הנדפס ו*שר| בתחינה ל| שמחה וחנונה: שמע
רצונה לר| 8 חנון (כי הוס׳ ר) לך הישועות שר חנון אל למושעות ו*| כשי קרית: כקרית גלר 9 לעמך: לעם זו לר בבנין ו*|

כותרת: אל נא רפא נא כמד׳ יב, יג. 2 לעם זו שמות טו, טז. 3 גשם נדבות תניף תהל׳ סח, י. 5 בפרי עץ הדרם ע״ש ויק׳ כג, מ.
6 ולך ישולם נדרם ע״ש תהל׳ סה, ב. 8 קרית חנה ישע׳ כט, א. 9 טיעת עצי שלחים ע״ש שה״ש ד, יג ״שלחיך פרדס

טִיעַת עֲצֵי שִׁלֻחִים / לְעַמְּךָ יִהְיוּ מַצְלִיחִים
10 יַצְלִיחוּ בְּכִנְיָן וּמַצְלִיחִים וְהוֹשַׁע נָא וְהַצְלִיחָה נָא:
כָּרִים הַצֹּאן יִלְבָּשׁוּ / לְשׁוֹנָם בַּצָּמָא בַּל יִיבָּשׁוּ
לְגִיא מִגְבָּעוֹת יְחֻבָּשׁוּ וְהוֹשַׁע נָא וְהַצְלִיחָה נָא:
מַעֲמַקִּים יַעַטְפוּ בָר / וּבְרֹאשׁ הָרִים פִּסַּת בָּר
נִזֶּל בְּרִדְתּוֹ כִּמְדַבָּר וְהוֹשַׁע נָא וְהַצְלִיחָה נָא:
15 סֹלֶת תְּבוּאָתֵךְ / תְּנוּב שָׂדֶה בְּהַרְבּוֹתֵךְ
עִטַּרְתָּ שְׁנַת טוּבָתֵךְ וְהוֹשַׁע נָא וְהַצְלִיחָה נָא:
פְּתַח לָנוּ אוֹצָרְךָ הַטּוֹב / דּוֹרְשֶׁיךָ לֹא יַחְסְרוּ כָּל טוֹב
צַדִּיק וּמוֹשִׁיעַ וְטוֹב וְהוֹשַׁע נָא וְהַצְלִיחָה נָא:
קֶרָא שְׁנַת רָצוֹן / לְבִלְתִּי הֱיוֹת לַחֲצוֹן
20 רְעֵה בְּמִרְעֶה טוֹב צֹאן וְהוֹשַׁע נָא וְהַצְלִיחָה נָא:
שְׁנוֹתֵינוּ בַּנְּעִימִים / נְבַלֶּה בְּטוּב טְעָמִים
תּוֹשִׁיעַ מְעוּטֵי עַמִּים וְהוֹשַׁע נָא וְהַצְלִיחָה נָא:

יהיו: יהו גל חס׳ ו* | מצליחים: מוצלחים ף* שלוחים ר 10 יצליחו: יהו ו* ישישו ף* ועולתו לד | בכנין: לעמן ו* כבנין ר | ומצליחים: מצליחים ו* מרווחים ש ומצלחין גל 11 צאן ף*רגלגר | בצמא חס׳ ו* | בל חס׳ ש 12 לגיא ודריה זכות יחבשו׳ ש | מגבעות: בל ו* | יוחבשו ף גל 13 בראש ש | הרים: יהי הוס׳ שף*רגר 14 כמדבר: במכבר ף* 15 סולת סלת ו* | תנובת ל | שדות ש 16 עטרת: עטר ו*ר עטרינו ש עטרתה גר 17-18 חס׳ ר 17 לנו חס׳ ו*שף*גל | אוצר טוב ף גר | דורשיו ל | כל: חס׳ ש לכל ל 18 צדיק: אל הוס׳ ש 19 קרוא גל | לבל ף*גר | היות: יהי עוד ף*גר עוד היות כה ר 20 רעם ו* | במרעה טוב: במרעית טוב ו* והרביץ בטוב ף*רגלגר | הצאן ש 21 חבלה ר | טעמים: ימים ו* נעמים גר 22 תושיע: תמימים גלגר כעטי שף

רמונים״. **מצליחים** ל׳ יחד׳ יז, י ״והנה שתולה התצלח״. 10 **כבנין** בית המקדש. 11 **כרים הצאן ילבשו** תהל׳ סה, יד. **לשונם בצמא בל ייבשו** ע״ש ישע׳ מא, יז. 12 **לגיא מגבעות יחובשו** שיצמיח לגיא כסוי חדש, וי״ג ׳לגיא כל יחובשו׳, פי׳ שלא יהיו כבושים בארץ. 13 **מעמקים יעטפו בר** תהל׳ סה, יד. **ובראש הרים פסת בר** תהל׳ עב, טז. 14 **נזל** גשם. 15 **תנוב שדה בהרבותך** ע״ש יחזק׳ לו, ל. 17 **פתח לנו אוצרך הטוב** ע״ש דבר׳ כח, יב. **דורשיך לא יחסרו כל טוב** תהל׳ לד, יא. 19 **לחצון** לחץ. 20 **רעה במרעה טוב** ע״ש יחזק׳ לד, יד. 22 **מעוטי עמים** ע״ש דבר׳ ז, ז.

סימן: א״ב. בתים בני ג׳ טורים. כל טור א׳ פותח ב׳תענה׳ ומסתיים ב׳והושיעה נא׳.
כל טור ב׳ פותח ב׳למען׳ (ויש שמסיימים אותו בתבות פזמון). כל בית מסתיים בתבות פזמון. — **ת** 437

[18]

הוֹשַׁע נָא אֵל נָא. אָנָּא הוֹשִׁיעָה נָא:
הוֹשַׁע נָא סְלַח נָא. וְהַצְלִיחָה נָא. וְהוֹשִׁיעֵנוּ אֵל מָעֹזֵנוּ:

תַּעֲנֶה אֱמוּנִים שׁוֹפְכִים לְךָ לֵב כַּמַּיִם וְהוֹשִׁיעָה נָא:
לְמַעַן בָּא בָאֵשׁ וּבַמַּיִם
גָּזַר וְנָם יֶקַח נָא מְעַט מַיִם וְהַצְלִיחָה נָא. וְהוֹשִׁיעֵנוּ אֵל מָעֹזֵנוּ:
תַּעֲנֶה דְּגָלִים גָּזוּ גִּזְרֵי מַיִם וְהוֹשִׁיעָה נָא:
5 לְמַעַן הַנֶּעֱקָד בְּשַׁעַר הַשָּׁמַיִם
וְשָׁב וְחָפַר בְּאֵרוֹת מַיִם וְהַצְלִיחָה נָא. וְהוֹשִׁיעֵנוּ אֵל מָעֹזֵנוּ:
תַּעֲנֶה זַכִּים חוֹנִים עֲלֵי מַיִם וְהוֹשִׁיעָה נָא:
לְמַעַן חֶלֶק מְפֻצָּל [מַקְלוֹת] בְּשִׁקֻּתוֹת הַמַּיִם
טָעַן וְגָל אֶבֶן מִבְּאֵר מַיִם וְהַצְלִיחָה נָא. וְהוֹשִׁיעֵנוּ אֵל מָעֹזֵנוּ:
10 תַּעֲנֶה יְדִידִים נוֹחֲלֵי [דָת] מְשׁוּלַת מַיִם וְהוֹשִׁיעָה נָא:

כי״י: **אא׳בב׳דוזחע״פ״קת**°; **דל*מ׳נ**; **ו״לש**; **ף** (כסוף לא קריא); **גא** (רק 22-12) **גלגר**||
1 שופכי **ו״לחגל**| לך חס׳ ז| כמים לב ו **2** בא **אבחפ״נחגל**: באי שאר כי״י **3** גוזר **לגל**| **ונם**: נם **ע״פ״** ונאם **ל*** חס׳ **ף** נא (!) **גר**עם יי **ו״**| והצליחה נא: אחרי טור ג׳ **דחת**°**דמחש** חס׳ **ק** אחרי טור ב׳ שאר כי״י| והושיענו אל מעוזנו חס׳בכל הפיוט **דמ׳ף**
4 גזו: גזי **דו״** בין הוס׳ **ל**| גוזרי: גוזרים סוף גזרי **ף** **5** הנפקד בשערי **ף**| שמים **א׳** **6** וחפר: ויחפר את **גל**| באר **ע״** בארו **ת**° מבאר **מ׳**| המים **בשף** **7** זכים... עלי: מחננים בישימון **ש**| חונים: מחננים **א׳דקף** מתחננים **ו״** חוננים **ע״** לחונים **ב׳**| על **גלגר**
8 חילק **ף**| פצל **א**| מקלות רק **אא׳חו״**: כרהטים **זפ״** לוז **ע״חגר** לח ולוז וערמון **ש** בלוז **גל** חס׳ שאר כי״י| בשקתות חס׳ **חגלגר**| במים **חגר** מים **גל** **9** טוען **חגר**| ויגל **א׳דוקמ׳נלש**| מעל באר **א׳קלגל** מפי באר **גר**| המים **ף** **10** יחידים **פ״מ׳**| נוחלי...

1 אמונים ישראל. **2 בא באש ובמים** זה אברהם שנשלך לתוך כבשן האש ע״י נמרוד, כדאיתא בב״ר לח יג עמ׳ 364 פרקי ר״א כו. ולפי אגדה אחרת היה צריך ללכת דרך מים כדי להגיע לעקדה (תנחומא וירא כב) אבל יש להעיר שרוב כי״י גורסין בָּאֵי, וכנראה ר״ל כל ישראל בכשך שנות גלותם, והמעבר למשפט הבא קשה כמקצת. **3 גזר** צוה לאורחים. **יוקח נא מעט מים** ברא׳ יח, ד. **4 דגלים גזו** דגלי ישראל שגזו, ר״ל עברו במהירות (ל׳ ״גז חיש״, תהל׳ צ, י, וי״ג גָזֵי, והענין אחד הוא) **גזרי מים** בעברם בתוך ים סוף, ע״ש תהל׳ קלו, יג ״לגוזר ים סוף לגזרים״. **5 למען הנעקד בשער השמים** יצחק שנעקד כהר המוריה שהוא שער השמים (ברא׳ כח, יז). **6 ושב וחפר בארות מים** ברא׳ כו, יח. **7 זכים חונים עלי מים** ישראל, שמות טו, כד. **8 למען חלק** יעקב. ברא׳ כז, יא. **מפצל [מקלות] בשקתות המים** ברא׳ ל, לז. **9 טען וגל אבן** ברא׳ כט, י. **10 ידידים נוחלי [דת] המשולת מים** עי׳ מכילתא בשלח ויסע א עמ׳ 154 ״דברי הורה שנמשלו למים, ומנין שנמשלו למים, שנא׳ (ישע׳ נה, א) הוי כל צמא לכו למים...״ (עם כמה מקבילים, כגון ספ״י עקב מח עמ׳ 110, ב״ר מ (מא), ט עמ׳ 395, סט ה עמ׳ 794, פד, טז עמ׳ 1020, ויצורו), ועי׳

לְמַעַן כָּרוּ בְּמִשְׁעֲנוֹתָם מַיִם
לְהָכִין [לָמוֹ ו]לְצֶאֱצָאֵימוֹ מַיִם וְהַצְלִיחָה נָא. וְהוֹשִׁיעֵנוּ אֵל מָעֻזֵּנוּ:
תַּעֲנֶה מְחַנְּנִים בִּישִׁימוֹן עֲלֵי מַיִם וְהוֹשִׁיעָה נָא:
לְמַעַן נֶאֱמַן בַּיִת מַסְפִּיק לָעָם מַיִם
סֶלַע הָךְ וַיָּזוּבוּ מַיִם וְהַצְלִיחָה נָא. וְהוֹשִׁיעֵנוּ אֵל מָעֻזֵּנוּ:
תַּעֲנֶה עוֹנִים עֲלֵי בְאֵר מַיִם וְהוֹשִׁיעָה נָא:
לְמַעַן פֻּקַּד בְּמֵי מְרִיבַת מַיִם
צְמֵאִים לְהַשְׁקוֹת מַיִם וְהַצְלִיחָה נָא. וְהוֹשִׁיעֵנוּ אֵל מָעֻזֵּנוּ:
תַּעֲנֶה קְדוֹשִׁים מְנַסְּכִים לְךָ מַיִם וְהוֹשִׁיעָה נָא:
לְמַעַן רֹאשׁ מְשׁוֹרְרִים תָּאַב שְׁתוֹת מַיִם
שָׁב וַיָּסֶךְ לְךָ מַיִם וְהַצְלִיחָה נָא. וְהוֹשִׁיעֵנוּ אֵל מָעֻזֵּנוּ:
תַּעֲנֶה שׁוֹאֲלִים בְּרִבּוּעַ אֶשְׁלֵי מַיִם וְהוֹשִׁיעָה נָא:
לְמַעַן תֵּל תַּלְפִּיּוֹת [בֵּית] מוֹצָא מַיִם
תִּפְתַּח אֶרֶץ וְתַרְעִיף שָׁמַיִם וְהַצְלִיחָה נָא. וְהוֹשִׁיעֵנוּ אֵל מָעֻזֵּנוּ:

משולת: מנסכים לך גל נוחלי משרת ף| דת חס׳ אוקמ׳נלגר 11 מים חס׳ ף 12 להכין: להפיק גא להציק גל| למו ו... רק א׳ק| לצאצאימו הכון ו 13 מחננים א׳חקדל*ו״חגל: מתחננים שאר כי״י| כבישימון בב׳דזפ״ת°רל*מ׳ל| על מים ף 14 בית חס׳ ש| מספק גר| לעם אזת°ל*: למו דע״מ׳נש חס׳ שאר כי״י סלע הוס׳ א 15 הך: הכה בב׳דל*נש| ויזובו: ויצאו ו׳חגלגר 16 עלי: על ף עלי עלי גל| באר חס׳ ש 17 פקיד זדמ׳נחגאגלגר 18 להשקות: להשקותם בב׳קת°דנ להציק גל ובעירם הוס׳ א׳בב׳ת° הם ובעירם הוס׳ דוחע״פ״ד״לש ולבעירם הוס׳ גא להם הוס׳ גל 19 מנסכים: מנסכי אא׳חקש מזכירים ל| לך: לישעך הוס׳ ך ניסוך הוס׳ ל 20 תאב: תאיו ול איוה ש כתאב דפוסים 21 חס׳ ף| שב: שח חלילה בב׳ חלילה שח דחפ״ת°ו״ שח (חלילה נוסף כשולים) ל* וישב מ׳ ושב גל וצוה גא חס׳ גר| וינסך אא׳דזע״קת°גלגר לנסך גא ונסך ל*| לך: חס׳ כב׳דחפ״ת°ו״ גלגר לאל ל למו גא| המים א׳בב׳דת°לגר את המים גל 22 שואלי ע״ת°| ברבוע חס׳ ך| אשלי: נזלי ד אשאלי ו חס׳ ז 23 כית רק א׳כב׳ו| מוצא: מצוא מ׳ חס׳ ך 24 פתח ד| וירעפו לגא

ג״כ בבבלי חגי׳ ז ע״א. **11 כרו במשענותם מים** במד׳ כא, יח, והוא בארה של מרים שהתקיימה לפי המדרש כל זמן הליכתם במדבר, ע״ תוספתא סוכה ג יא-יב. במדבר רבה א, ב; יט כו ועוד, וזהו שאומר הפייטן **12 להכין למו ולצאצאימו מים. 13 מחננים בישימון עלי מים** ר״ל חענה לעם ישראל שאז בקש מים במדבר. **14 נאמן בית** משה, ע״ש במד׳ יב, ז. **16 עונים עלי באר מים** ע״ש במד׳ כא, יז. **17 פוקד** צוה לתת לעם מים. במד׳ כ, ח. **19 קדושים** ישראל המנסכים לך מים בחג הסוכות. **20 ראש משוררים** דוד המלך שתאב למים, ובכל זאת העדיף לנסך אותם לה׳. לפי ש״ב כג, טו-טז. **22 שואלים בריבוע אשלי מים** ישראל המבקשים היום את הדיון על המים כר׳ מיני עצים הגדלים על המים. **23 תל תלפיות** זה בית המקדש, לפי דרשת חז״ל (שה״ש רבה ד, ד ועוד) ״תל שכל פיות מתפללים בו״. **מוצא מים** (הלשון ע״ש ישע׳ נח, יא) ע״ש זכר׳ יד, ח ״והיה ביום ההוא יצאו מים חיים מירושלם...״. **24 תפתח ארץ** ע״ש ישע׳ מה, ח ועוד. **ותרעיף שמים** ע״ש ישע׳ שם.

[19] סימן: א״ב. — א 2142

רַחֵם־נָא קְהַל עֲדַת יְשֻׁרוּן. סְלַח וּמְחַל עֲוֹנָם. וְהוֹשִׁיעֵנוּ אֱלֹהֵי יִשְׁעֵנוּ:

אָז כְּעֵינֵי עֲבָדִים אֶל־יַד אֲדוֹנִים
בָּאנוּ לְפָנֶיךָ נְדוֹנִים וְהוֹשִׁיעֵנוּ אֱלֹהֵי יִשְׁעֵנוּ:

גֵּאֶה אֲדֹנֵי הָאֲדֹנִים / נִתְגָּרוּ בָּנוּ מְדָנִים
דָּשׁוּנוּ וּבְעָלוּנוּ זוּלָתְךָ אֲדֹנִים וְהוֹשִׁיעֵנוּ אֱלֹהֵי יִשְׁעֵנוּ:

הֵן גַּשְׁנוּ הַיּוֹם בְּתַחֲנוּן / עָדֶיךָ רַחוּם וְחַנּוּן
וְסִפַּרְנוּ נִפְלְאוֹתֶיךָ בְּשִׁנּוּן וְהוֹשִׁיעֵנוּ אֱלֹהֵי יִשְׁעֵנוּ:

זָכַת חֶלֶב וּדְבָשׁ / נָא אַל־תִּיבָשׁ
חַשְׁרַת מַיִם כְּאֵבָה תֶּחְבָּשׁ וְהוֹשִׁיעֵנוּ אֱלֹהֵי יִשְׁעֵנוּ:

5 טְעֵנוּ בַּשְּׁמֵנָה / בְּיַד שִׁבְעָה וּשְׁמוֹנָה
יָשָׁר צַדִּיק אֵל אֱמוּנָה וְהוֹשִׁיעֵנוּ אֱלֹהֵי יִשְׁעֵנוּ:

כָּרַתָּ בְּרִית לָאָרֶץ / עֹד כָּל־יְמֵי הָאָרֶץ
לְבִלְתִּי פְּרָץ־בָּהּ פָּרֶץ וְהוֹשִׁיעֵנוּ אֱלֹהֵי יִשְׁעֵנוּ:

מִתְחַנְּנִים עֲלֵי מַיִם / כַּעֲרָבִים עַל יִבְלֵי מָיִם
נָא זְכָר־לָמוֹ נִסּוּךְ הַמַּיִם וְהוֹשִׁיעֵנוּ אֱלֹהֵי יִשְׁעֵנוּ:

כי״י: **אא׳בב׳דוזחע״פ״קח**°; **רל*מ׳נ**; **ו״לפ** (6-11) **ש**; **ף**; **׳גאגלגר**||
כוחרת: ומחול **מ׳גא**| הושיענו **א׳נ**| ישענו: מעוזנו (רק כאן) **ת**°
1 עכדים: נקנים הוס׳ **א׳ק** 2 גאה: אלהי האלוהים הוס׳ **ף**| אדוני: אדון זגל| נתגרו כס **ך**| מדנים... זולתך חס׳ **ל***| ובעלונו חס׳ **ל**| זולתך חס׳ **כב׳** 3 היום בתחנון: היום לפניך בתחנון **א** היום עדיך בתחנון **ז** בתחנון **א׳** חנון **פגל** לפניך חנון **גר**| עדיך רחום וחנון: עדיך חנון **בב׳דוחע״ת**°**לש** היום עדיך חנון **א׳** רוכרים עדיך חנון **פ״ו״** ערך באנו בחנון **גא** עדיך בתחנון **גר** לפניך בתחנון **ף** חס׳ **ז**| בשינון: בתחנון **ב׳** 4 נא אל: אֵל **נא** אל **גא** אל **ד נא** בל **גל**| כאבה: באבה? **ח** כאיכה **ד** כאביה **גר**| תחובש **גא**
5 בשמנה: בארץ שמנה **ש** ארץ שמנה **גא**| ביד: נסיכים הוס׳ **ע״**| שבעה: נסיכים **אא׳פ״קשפגא**| צדיק אל: אל אמת **א** וצדיק אל **מ׳** 6 כעור **דע״ת**°**דמ׳פפגלגר**| לבלתי: עור הוס׳ **פגר**| בה חס׳ **קפגאגר** 7 כערבים **א׳וזפ״נפשפגא**: בערבים שאר כי״י|

כוחרת: **והושיענו** וכו׳ רבהי״א טז, לה. 1 **כעיני עבדים אל יד אדונים** ע״ש תהל׳ קכג, ב. **נידונים** לפי המשנה (ר״ה א ב) ׳וכחג נידונים על המים׳. 2 **נתגרו בנו מדנים** ע״ש משלי טו, יח ״איש חמה יגרה מדון״. **דשונו** ע״ש ישע׳ כח, כח ״כי לא לנצח אדוש ידושנו״. **ובעלונו זולתך אדונים** ישע׳ כו, יג. 3 **בשינון** ל׳ ״ושננתם לבניך״, דבר׳ ו, ז. 4 **זבת חלב ודבש** ארץ ישראל, שמות ג, ח ועוד. **חשרת מים כאבה תחבש** תחבש את כאב הארץ באסיפת מים (ל׳ ש״כ כב, יכ). 5 **טענו בשמנה** טע אותנו כארץ שמנה. **ביד שבעה ושמונה** ע״ש מיכה ה, ד ״והקמנו עליו שבעה רועים ושמונה נסיכי אדם״. שדרשוהו במדרש שה״ש רבה ח, ט ׳ואלו הן ז׳ רועים דוד כאמצע ארם שת מתושלח מימינו אברהם ויעקב ומשה משמאלו, ויצחק להיכן הלך, הלך וישב על פתחה של גהינם להציל בניו מדינה של גיהנם, ושמונה נסיכי אדם, אלו הן ח׳ נסיכים ישי שאול ושמואל עמוס צפניה חזקיה אליה ומלך המשיח׳ (עי׳ ג״כ בכבלי, סוכה נב, ע״כ). אין ספק שהפייטן רומז למסורת זו, ומה שפירשו אחרים, שהוא רומז לקהל׳ יא, כ ״תן חלק לשבעה וגם לשמונה״, כאילו מבקשים את הגשם ע״ס קיום מצוות שבעת ימי הפסח ושמונת ימי החג (עירוכין מ ע״כ), אינו מתקבל על הדעת. **ישר צדיק אל אמונה** דבר׳ לב, ד. 6 **כרת ברית לארץ** כימי נח. **עוד כל ימי הארץ** כרא׳ ח, כב. **לבלתי פרץ בה**

שִׂיחִים בְּדֶרֶךְ מַטָּעָתָם / עוֹמְסִים בְּשַׁוְעָתָם
עֲנֵם בְּקוֹל פְּגִיעָתָם וְהוֹשִׁיעֵנוּ אֱלֹהֵי יִשְׁעֵנוּ:
פֹּעֵל יְשׁוּעוֹת / פְּנֵה פִּלּוּלָם שְׁעוֹת
צַדְּקֵם אֵל לְמוֹשָׁעוֹת וְהוֹשִׁיעֵנוּ אֱלֹהֵי יִשְׁעֵנוּ:
10 קוֹל רִגְשָׁם תִּשַׁע / תִּפְתַּח אֶרֶץ וְיִפְרוּ יֶשַׁע
רַב לְהוֹשִׁיעַ וְלֹא חָפֵץ רֶשַׁע וְהוֹשִׁיעֵנוּ אֱלֹהֵי יִשְׁעֵנוּ:
שַׁעֲרֵי שָׁמַיִם פְּתַח / וְאוֹצָרְךָ הַטּוֹב לָנוּ תִּפְתַּח
תּוֹשִׁיעַ (נ״א תּוֹשִׁיעֵנוּ) וְרִיב אַל תִּמְתַּח וְהוֹשִׁיעֵנוּ אֱלֹהֵי יִשְׁעֵנוּ:

יהיו על גא| זכור: שעה גל| למו: לנו אבכ׳דפ״מ׳פף מהם גל חס׳ ת° 8 שיחם פ״| כדרך ף דרך גא| עומסים: עמוסים א׳זקפ עומדים ך עמותים קשוב גא| שוועתם גא| וענם גא| בקול: לקול נ בעת מ׳ 9 פנה חס׳ א׳מ׳| לפילולם א׳זל* פללם חשף ופללם פ״ו״גל בפילולנו פגא| להשעות ו לשעות ע״| צדיק ע״מ׳נ צדקתם ב׳ צדקנו פ| אל חס׳ גל 10 רגשם: רגש ש רחשם גא| לא את°רמ׳נגא| לחפץ גא| רשע א׳דוזחקל*לפגא: ברשע שאר כי״י 11 שמים: רחמים פ| תפתח זחע״ל| ואוצרך: אוצרך ך ואוצרו דו ואוצר ף| טוב ף גר| לנו: להם גא יי הוס׳ גל חס׳ קש| יפתח ב׳וזח°| תושיענו אא׳ע״נש| אל: כל זחח°רמ׳לגא

פרץ הלשון דוגמת ש״ב ו, ח וכדומה. 7 כערבים על יבלי מים ישע׳ מד, ד (וי״ג בערבים, כדי לרמוז לזמן ניסוך המים, ואין צורך לשנות לשון המקרא). 8 שיחים עצים (ל׳ ברא׳ כא, טו), ר״ל ד׳ המינים. בדרך מטעתם דרך גידולם. עומסים על עצמם, נושאים. 9 אל למושעות תהל׳ סח, כא. 10 תשע תשעה (ל׳ ברא׳ ד, ד). תפתח ארץ ויפרו ישע ישע׳ מה, ח. רב להושיע ישע׳ סג, א. ולא חפץ רשע ע״ש תהל׳ ה, ה. 11 וריב אל תמתח אל תדון אותנו בדין מתוח.

[20] סימן: א״ב. — א 1857

קוֹל מְבַשֵּׂר מְבַשֵּׂר וְאוֹמֵר:

אֹמֶן יֶשְׁעֲךָ בָּא / קוֹל דּוֹדִי הִנֵּה־זֶה בָּא מְבַשֵּׂר וְאוֹמֵר: קול.
בָּא בְּרִכְבוֹת כִּתִּים / לַעֲמוֹד עַל־הַר הַזֵּיתִים מְבַשֵּׂר וְאוֹמֵר: קול.
גִּשְׁתּוֹ בְּשׁוֹפָר לִתְקַע / תַּחְתָּיו הַר יִבָּקַע מְבַשֵּׂר וְאוֹמֵר: קול.

כי״י: אא׳כב׳דוזחע״פ״קח°; דל*מ׳נ; ו״לפש; ף; גא (1-8) גלגר||
1 אמן: אומץ שף אומר לציון דמ׳נ אומר לציון הנה ע״| ישעך: הנה הוס׳ פ| קול בתחילת השורות בכמה כי״י 2 מרכבות ד| כתים: וכיתים גלגר קודש ך|הר חס׳ ב׳ 3 גשתי ו|יתקע אא׳דוזחקמ׳נו״|תחתיו...יבקע: ביום ההוא יתקע פ|הר רו״גר: ההר שאר כי״י

כותרת: קול מבשר וכו׳ ע״ש ישע׳ נב, ז-ח ״מה נאוו על ההרים רגלי מבשר משמיע שלום מבשר טוב משמיע ישועה אומר לציון מלך אלהיך. קול צופיך...״ 1 אומן ישעך בא הישע הבטוח שאנו מאמינים שיבוא. קול דודי וכו׳ שה״ש ב, ח, ודרשוהו על המשיח ספרי דברים סוף שיד (עמ׳ 357). 2 בא ברכבות כתים עם כחות מלאכים לעמוד על הר הזיתים ע״ש זכר׳ יד, ד ״ועמדו רגליו ביום ההוא על הר הזיתים״, ושם ה ״ובא ה׳ אלהי כל קדושים עמך״, ופירשו קדושים מלאכים ע״ש דבר׳ לג, ג ״ואתה מרכבות קדש״. 3 גשתו בשופר לתקע בביאת הגאולה, כנראה ע״ש זכר׳ ט, יד ועוד. תחתיו הר יבקע ע״ש זכר׳ יד, ד. 4 דפק ע״ש

דָּפַק וְהֵצִיץ וְזָרַח / וּמָשׁ חֲצִי הָהָר מִמִּזְרָח מְבַשֵּׂר וְאוֹמֵר : קול.
הֵקִים מִלּוּל נָאֲמוֹ / וּבָא הוּא וְכָל־קְדוֹשִׁים עִמּוֹ מְבַשֵּׂר וְאוֹמֵר : קול.
וּלְכָל־בָּאֵי הָעוֹלָם / בַּת קוֹל יִשָּׁמַע בָּעוֹלָם מְבַשֵּׂר וְאוֹמֵר : קול.
(נ״א וְצָצוּ גְלִיּוֹת נָהָר / וַיֵּצְאוּ מִתַּחְתִּית הָהָר מְבַשֵּׂר וְאוֹמֵר : קול.)
זֶרַע עֲמוּסֵי רַחֲמוֹ / נוֹלְדוּ כְּיֶלֶד מִמְּעֵי אִמּוֹ מְבַשֵּׂר וְאוֹמֵר : קול.
חִבְּלָה (נ״א חָלָה) וְיָלְדָה מִי זֹאת / מִי שָׁמַע כָּזֹאת מְבַשֵּׂר וְאוֹמֵר : קול.
טָהוֹר פָּעַל כָּל־אֵלֶּה / מִי רָאָה כָּאֵלֶּה מְבַשֵּׂר וְאוֹמֵר : קול.
יֶשַׁע וּזְמַן הוּחַד / הֵיוּחַל אֶרֶץ בְּיוֹם אֶחָד מְבַשֵּׂר וְאוֹמֵר : קול.
כַּבִּיר רוֹם וָתַחַת / אִם־יִוָּלֵד גּוֹי פַּעַם אֶחָת מְבַשֵּׂר וְאוֹמֵר : קול.
לְעֵת יִגְאַל עַמּוֹ נָאוֹר / וְהָיָה לְעֵת־עֶרֶב יִהְיֶה־אוֹר מְבַשֵּׂר וְאוֹמֵר : קול.
מוֹשִׁיעִים יַעֲלוּ בְּהַר צִיּוֹן / כִּי־חָלָה גַּם־יָלְדָה צִיּוֹן מְבַשֵּׂר וְאוֹמֵר : קול.
נִשְׁמַע בְּכָל־גְּבוּלֵךְ / הַרְחִיבִי מְקוֹם אָהֳלֵךְ מְבַשֵּׂר וְאוֹמֵר : קול.
שִׂימִי עַד דַּמֶּשֶׂק מִשְׁכְּנוֹתַיִךְ / קַבְּלִי בָּנַיִךְ וּבְנוֹתַיִךְ מְבַשֵּׂר וְאוֹמֵר : קול.

4 וזרע (!) ח° | ההר: הר ש העיר פ״ | מן המזרח שגא מזרח גל 5 מילולו ונראמו ת° | ניאומו ו״ | ובא הוא אבת°גר: ובא יי אלוהיכ ף חס׳ פ״ו״גל ובא שאר כי״י | קדושיו אב׳וע״ת°ו״לפשגא 6 וכל ב׳ו׳ע״ת°ו״ | העולם אב׳זפ״פחגא: עולם שאר כי״י | ישמיע פ | במקום הנדפס: וצצו... ההר גלגר 7 עמוסיך גר | נולד גל | כילד: כילוד אא׳בדחגל מלך מ׳ 8 חלה בזפ״ל* חובלה זו״ | ילדה פ | מי (ו) חס׳ ל* 9 פעל: כרא ל | כאלה ש | ומי בכ׳פ״קנו״ל | ראה: בנים הוס׳ גל כנסיוני הוס׳ גר כנסיונות הוס׳ ף | אלה חגר 10-19 חס׳ מ׳ | ישע... הוחד: יקרב יום אחד גל | ישע: ישמע ל* | וזמן: זומן ז חס׳ ב׳ | הוחד: והוחד ז אחר גר | 11 כביר׳ ב׳ב׳דחפ״קל*ו״גלגר | ורום ך | ואם אנ 12 במקום הנדפס: להשמיע למחכי נוראות / כי מלך יי צבאות ף לבעליה חשוב מלוכה / והיתה ליי המלוכה גל לכל באי העולם / בת קול ישמע בעולם גר | עמו: עם ע״ | והיה חס׳ א׳דוחעפ״קדנו״לפש 13 עלו ז | בהר ציון: להר ציון אבב׳זפ״תרנל לציון א״ע״קל*פגל | חלה גם ילדה: בנה יי (את הוס׳ ל) ציון לחגר | וגם ורנפ 14 בכל: קול ד 15-17 חס׳ ת° | עד חס׳ א׳ | קבילי ל 16 כי קמו: בקכץ גר | ישיני: כפושי גל 17 במקום הנדפס: פדויך

שה״ש ה, ב. **והציץ** ע״ש שה״ש כ, ט. ודרשוהו על הגאולה במדרש. **וזרח** ע״ש ישע׳ ס, כ. **ומש חצי ההר וכו׳** ע״ש זכר׳ יד, ד. 5 **הקים מלול נאמו** הקים דברו. **ובא הוא וכו׳** זכרי׳ יד, ה. 6 **באי העולם** לשון המשנה (ר״ה א ב.). **בת קול ישמע בעולם** כנראה-בת קול המבשרת את הכשורות הבאות בטורים שלפנינו. אין מקור ידוע לענין זה במדרשים שלפנינו, ושמא היתה מסורת כזו בפני הפייטן. אבל כשני קטעי גניזה נמצא במקום שורה זו נוסח שונה לגמרי, היינו **וצצו גליות נהר/ויצאו מתחתית ההר**, כנראה גם זה מוסב אל קבוץ הגליות בימות המשיח שכאילו התקבצו בהר ה׳ ומחכים לסימן להתחלת הגאולה. **גליות נהר** כנראה גולי בבל, ארץ נהר כבר ע״פ יחזק׳ א, א ועוד. וגם לזה אין מקור ידוע. אבל ייתכן ג״כ שאין כאן אלא רמז לזכר׳ יד, ח ״והיה ביום ההוא יצאו מים חיים מירושלם״ שגם זה סימן לגאולה, ולפי זה צ״ל גֵּלְיוֹת. 7 **זרע עמוסי רחמו/נולדו כילד ממעי אמו** ע״ש ישע׳ מו, ג ״שמעו אלי בית יעקב...העמוסים מני בטן הנשואים מני רחם״, וע״ש ישע׳ סו, ח ״כי חלה גם ילדה ציון את בניה״. 8 **חיבלה וילדה** הגיעה לחבלי לידה וילדה, ע״ש שיה״ש ח, ה. **מי זאת ישראל**, ע״ש שה״ש ג, ו. (וי״ג חלה וילדה. ע״ש ישע׳ סו, ח). **מי שמע כזאת** שם. 9 **מי ראה כאלה** שם. 10 **ישע וזמן הוחד** הגאולה והזמן הותאמו ביחד, ע״ש ישע׳ סו, ח. **היוחל ארץ** שם. 11 **כביר רום ותחת** כינוי לה׳ המושל במטה ובמעלה. **אם יולד** שם. 12 **נאור** כינוי לה׳. **והיה לעת ערב וכו׳** זכר׳ יד, ז. 13 **מושיעים יעלו וכו׳** עובדי׳ כא. **כי חלה גם ילדה וכו׳** ישע׳ סו, ח. 14 **הרחיבי מקום אהלך** ישע׳ נד, ב. 15 **שימי עד דמשק משכנותיך** ע״ש זכר׳ ט, א ״ודמשק מנוחתו״. שדרשוהו

עִלְזִי חֲבַצֶּלֶת הַשָּׁרוֹן / כִּי קָמוּ יְשֵׁנֵי חֶבְרוֹן מְבַשֵּׁר וְאוֹמֵר : קול.
פְּנוּ־אֵלַי וְהִוָּשְׁעוּ / הַיּוֹם אִם־בְּקוֹלִי תִשְׁמָעוּ מְבַשֵּׁר וְאוֹמֵר : קול.
צָמַח אִישׁ צֶמַח (נ״א צַדִּיק) שְׁמוֹ / הוּא דָוִד בְּעַצְמוֹ מְבַשֵּׁר וְאוֹמֵר : קול.
קוּמוּ כְּפוּשֵׁי עָפָר / הָקִיצוּ וְרַנְּנוּ שֹׁכְנֵי עָפָר מְבַשֵּׁר וְאוֹמֵר : קול.
20 רַבָּתִי עָם בְּהַמְלִיכוֹ / מַגְדִּיל יְשׁוּעוֹת מַלְכּוֹ מְבַשֵּׁר וְאוֹמֵר : קול.
שֵׂם עֲדִינָה לְהַאֲבִיד / עוֹשֶׂה חֶסֶד לִמְשִׁיחוֹ לְדָוִד מְבַשֵּׁר וְאוֹמֵר : קול.
תְּנָה יְשׁוּעוֹת לְעַם עוֹלָם / לְדָוִד וּלְזַרְעוֹ עַד עוֹלָם מְבַשֵּׁר וְאוֹמֵר :

מנהג כל קהילות אשכנז וצרפת לדלג על המשך הפיוט ולומר מיד ׳קול מבשר׳, עמ׳ 205.

(פדויי פ פדותך ף) עוד (חס׳ל*ף) לא אקשיח (יקשיח ש)/צץ המלך המשיח זדל*ו״ (אחרי 17) פשחגלגר|כקולו כ׳דפ״קנ 18 צמח שמו: וצמח שמו ת° יצמח שמו גל ינון שמו א צדיק שמו כ׳ו* (מחזור ויטרי כ״י רג״ו נ״ר)| עצמו חגל 19 כפושי: ישני ח°| הקיצותנו גר| ורננו: ורננו פ חס׳ גר 20 רבתי: רבת ף רב ל׳ רננו ע״ך רוממו נ| בהמליכו: במלכו ע״דנחגלגר במולכו ו| מגדיל אזדל*ו״פגלגר: מגדל ח° מגדול שאר כי״י 21 עדינה: רשעים דפוסים| ועושה א׳בב׳וע״פ״קרמ׳לפש| דוד ע״ 22 ישועה אוע״ת°גר תשועה ב׳חפ״ו״גל| לעם עולם: לעלם מ׳| עד: לעד ף| במקום הנדפס: זרע קודש בכפלים / שנה הבאה בירושלים ס (כ״י פרמה 3518)

בשה״ש רבה ז, ה ׳אמר לו עתידה ירושלם להיות מתרחבת בכל צדדיה עד שתהא מגעת לשער דמשק...׳. **16 עלזי חבצלת השרון** ישראל, ע״ש שה״ש כ, א. **ישני חברון** האבות והאמהות. **17 פנו אלי והושעו** ישע׳ מה, כב. **היום אם בקולי תשמעו** ע״ש תהל׳ צה, ז. **18 צמח איש צמח שמו** ע״ש זכר׳ ו, יב ״הנה איש צמח שמו ומתחתיו יצמח״ וזהו שמו של המשיח לפי דעת ריב״ל כירוש׳ ברכות א, ד דף ה ע״א ובאיכה רבה א, טז דף מד ע״ב (בובר), והפייטן רואה אותו כאילו הוא דוד עצמו, ע״ש יחזק׳ לו, כה ״ודוד עבדי נשיא להם לעולם״. **19 קומו כפושי עפר** קומו המתים (כפושי עפר מקביל לשוכני עפר, מל׳ איכה ג, טז ״הכפישני באפר״). **הקיצו רננו שוכני עפר** ישע׳ כו, יט. **20 רבתי עם** איכה א, א. **מגדיל ישועות מלכו** תהל׳ יח, נא, והוא טעם השם דוד למשיח לפי איכה רבה א, טז דף מה ע״ב. **21 עדינה** כינוי לבבל לפי ישע׳ מז, ח, והפייטן מסמן בו את מלכות אדום. **עושה חסד למשיחו לדוד** תהל׳ יח, נא. **22 לעם עולם** כינוי לישראל, ע״ש יחזק׳ כו, כ. **לדוד ולזרעו עד עולם** תהל׳ שם, ובאיכה רבה, שם, דורשים ׳ולדוד׳ אין כתיב כאן אלא לדוד ולזרעו׳.

במנהג רומא ממשיכים ואומרים את הפיוט עד סופו:

*[20] סימן: אלעזר בירבי קליר חזק. — א 188

אֲבִי־עַד חָשׁ לְתָאֲרֵךְ / קוּמִי אוֹרִי כִּי בָא אוֹרֵךְ מְבַשֵּׁר וְאוֹמֵר :
לְחַזֵּק לֵב נִמְהָרִים / בָּא מְדַלֵּג עַל־הֶהָרִים מְבַשֵּׁר וְאוֹמֵר :
עוֹרִי עוּרִי לִבְשִׁי עֻזֵּךְ / וְהוֹשִׁיעִי כָּל מָעֻזֵּךְ מְבַשֵּׁר וְאוֹמֵר :

כי״י: מחזור בני רומא (דפוס)||

1 אבי עד ישע׳ ט, ה. כינוי להקב״ה. חש לתארך ימהר ליפותך. עיין מלון בן יהודה, עמ׳ 7644. קומי אורי וכו׳ ישע׳ ס, א. 2 לחזק לב נמהרים ע״ש ישע׳ לה, ד. בא מדלג על ההרים שה״ש ב, ח. 3 עורי עורי לבשי עוזך ישע׳ נא, ט.

זַרְעֵךְ יִוָּדַע בְּהוֹדִי / וְהֶחֱזִיקוּ בִּכְנַף אִישׁ יְהוּדִי מְבַשֵּׂר וְאוֹמֵר:
5 רָחֲבָה וְנָסְבָה לְמַעְלָה לְמַעְלָה / כִּי יָשַׁב־בָּהּ שׁוֹכֵן מַעְלָה מְבַשֵּׂר וְאוֹמֵר:
בְּרוּחַ שְׂפָתָיו יָמִית רָשָׁע / בִּימָיו יְהוּדָה תִּוָּשַׁע מְבַשֵּׂר וְאוֹמֵר:
יִטְפוּ הֶהָרִים עָסִיס / כִּי בְשִׂמְחָה שׂוֹשׂ אָשִׂישׂ מְבַשֵּׂר וְאוֹמֵר:
רְכָבוֹת וַאֲלָפִים בְּהִקָּבֵץ / וּנְפוּצוֹת יְהוּדָה יְקַבֵּץ מְבַשֵּׂר וְאוֹמֵר:
בְּבִנְיַן הֵיכָל לְיַפּוֹת / חַזְּקוּ יָדַיִם רָפוֹת מְבַשֵּׂר וְאוֹמֵר:
10 יִנּוֹן לִפְנֵי שֶׁמֶשׁ שְׁמוֹ / הוּא דָוִד בְּעַצְמוֹ מְבַשֵּׂר וְאוֹמֵר:
קוֹל דּוֹדִי בָּא תַּגִּידִי / כִּסְאוֹ כַּשֶּׁמֶשׁ נֶגְדִּי מְבַשֵּׂר וְאוֹמֵר:
לְהָקִים בֵּית הָאוֹלָם / מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם מְבַשֵּׂר וְאוֹמֵר:
יוֹם הֱיוֹתָם מְחַכִּים בּוֹ / נָגִילָה וְנִשְׂמְחָה בוֹ מְבַשֵּׂר וְאוֹמֵר:
רֶוַח וְהַצָּלָה דָּת וָהוֹד / כִּי לְשִׁמְךָ תֵּן כָּבוֹד מְבַשֵּׂר וְאוֹמֵר:
15 חַיִּים נִמְצָא וַהֲנָחָה / כְּהַיּוֹם הַזֶּה בְּשִׂמְחָה מְבַשֵּׂר וְאוֹמֵר:
זֶכֶד טוֹב לַאֲנוּחִים / כְּהַיּוֹם הַזֶּה שָׂשִׂים וּשְׂמֵחִים מְבַשֵּׂר וְאוֹמֵר:
קָדוֹשׁ הַעֲלֵנוּ וּבְלֵב נִתְחַדֵּשׁ / בְּבִנְיַן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ מְבַשֵּׂר וְאוֹמֵר:
[שַׁדַּי בָּרְכֵנוּ וְנִחְיֶה / וַכֻּלְּכֶם בְּרוּכִים תִּהְיוּ] / וְאַמְרוּ לִי בָּרוּךְ תִּהְיֶה מְבַשֵּׂר וְאוֹמֵר:]

כַּכָּתוּב: מַגְדִּיל יְשׁוּעוֹת מַלְכּוֹ וְעֹשֶׂה־חֶסֶד לִמְשִׁיחוֹ לְדָוִד וּלְזַרְעוֹ עַד־עוֹלָם:

מנהג האשכנזים שהחזן קורא ג״פ **קוֹל מְבַשֵּׂר מְבַשֵּׂר וְאוֹמֵר** והקהל חוזר ג״פ

וחובטין את הערבה על הקרקע פעמים או שלוש.

הוֹשִׁיעָה אֶת־עַמֶּךָ וּבָרֵךְ אֶת־נַחֲלָתֶךָ וּרְעֵם וְנַשְּׂאֵם עַד־הָעוֹלָם: וְיִהְיוּ דְבָרַי אֵלֶּה אֲשֶׁר הִתְחַנַּנְתִּי לִפְנֵי יי קְרֹבִים אֶל־יי אֱלֹהֵינוּ יוֹמָם וָלָיְלָה לַעֲשׂוֹת מִשְׁפַּט עַבְדּוֹ וּמִשְׁפַּט עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל דְּבַר־יוֹם בְּיוֹמוֹ: לְמַעַן דַּעַת כָּל־עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי יי הוּא הָאֱלֹהִים אֵין עוֹד:

מנהג צרפת שאומרים הושיעה את עמך...ויהיו דברי אלה...למען דעת... וקוראים ׳ה׳ הוא האלהים׳ שבע פעמים. ׳שמע ישראל׳ פ״א.

4 **והחזיקו בכנף איש יהודי** ע״ש זכרי׳ ח, כג. 5 **רחבה ונסבה וכו׳** יחזק׳ מא, ז. 6 **ברוח שפתיו ימית רשע** ישע׳ יא, ד. **בימיו יהודה תושע** ירמ׳ כג, ו. 7 **יטפו ההרים עסיס** עמוס ט, יג. **כי בשמחה שוש אשיש** ע״ש ישע׳ סא, י. 8 **ונפוצות יהודה יקבץ** ישע׳ יא, יב. 9 **חזקו ידים רפות** ישע׳ לה, ג. 10 **ינון לפני שמש שמו** ע״ש תהל׳ עב, יז ״יהי שמו לעולם לפני שמש ינון שמו״, והוא שמו של המשיח לפי מה שדרשו באיכה רבה א, טז דף מה ע״ב ׳דבי ר׳ ינאי אמרי ינון שמו׳, (וע״ ג״כ בכללי סנהד׳ צח ע״ב), והפייטן מזהה אותו עם דוד עצמו. 11 **קול דודי בא תגידי** ע״ש שה״ש ב, ח, ודרשו במדרש שה״ש רבה ב, ח ׳...קול דודי הנה זה בא זה מלך המשיח׳. 12 **בית האולם** בית המקדש. והלשון ע״ש יואל ב, יז. 13 **מחכים בו** במקום ׳לו׳, מפני החרוז. **נגילה ונשמחה בו** תהל׳ קיח, כד. 14 **רוח והצלה** אסתר ד, יד. **דת** ר״ל כמצות האל. **כי לשמך תן כבוד** תהל׳ קטו, א. 16 **זכד טוב** בראי׳ ל, כ. **לאנוחים** לנאנחים. 18 **טור** זה כנראה אינו שייך למקור אלא תוספת מאוחרת היא, וצ״ל להלן הושענא י״ בסוף. **ואמרו לי ברוך תהיה** בקשת הש״ץ אל הקהל.

ונהגו לומר אחר חכוט הערבה

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ הַבּוֹחֵר בִּנְבִיאִים טוֹבִים וּבְמִנְהֲגֵיהֶם הַטּוֹבִים שֶׁתְּקַבֵּל בְּרַחֲמִים וּבְרָצוֹן אֶת־תְּפִלּוֹתֵינוּ וְהַקָּפוֹתֵינוּ וְתִזְכֹּר־לָנוּ זְכוּת שִׁבְעַת תְּמִימֶיךָ וְתָסִיר מְחִיצַת הַבַּרְזֶל הַמַּפְסֶקֶת בֵּינֵינוּ וּבֵינֶיךָ וְתַאֲזִין שַׁוְעָתֵנוּ וְתֵיטִיב לָנוּ הַחֲתִימָה תּוֹלֶה אֶרֶץ עַל בְּלִימָה וְחָתְמֵנוּ בְּסֵפֶר חַיִּים טוֹבִים. וּתְהִי חֲשׁוּבָה לְפָנֶיךָ מַחֲשַׁבְתֵּנוּ בַּחֲבִיטַת הָעֲרָבָה כְּאִלּוּ כִּוַּנּוּ בָּהּ בְּכָל־הַכַּוָּנוֹת כְּתִקּוּנָן וְתַשְׁפִּיעַ לָנוּ אוֹר הַחַיִּים וְאוֹצָרְךָ הַטּוֹב תִּפְתַּח לְהַשְׁבִּיעַ מַיִם נֶפֶשׁ שׁוֹקֵקָה וִיקַיֵּם בָּנוּ מִקְרָא שֶׁכָּתוּב יִפְתַּח יי לְךָ אֶת־אוֹצָרוֹ הַטּוֹב אֶת־הַשָּׁמַיִם לָתֵת מְטַר־אַרְצְךָ בְּעִתּוֹ וּלְבָרֵךְ אֵת כָּל־מַעֲשֵׂה יָדֶךָ. אָמֵן:

קדיש שלם. מסיימים את התפילה ובק"ק אומרים 'אין כאלהינו' כביום־טוב.

בק״ק צרפת אמרו סדר הושענות זה

[א] סימן: א״ב יוסף בר יצחק חזק. — א 3934

אֵל נַעֲרָץ בְּסוֹד קְדוֹשִׁים רַבָּה / בָּרֵךְ אֹם מְיַחֶדֶת בְּרוּחַ נְדִיבָה
גֶּזַע שְׁלֹשָׁה אָבוֹת סְגוּלָה חֲטוּבָה / דְּלִיָּהּ מִשְׁבְּעִים בְּנֹעַם אַהֲבָה
הַיּוֹם חֲמִשָּׁה עָשָׂר פִּתְחֵיךָ סוֹבְבָה / וְגֻמְרָה תְּקִיעָה וְכִפּוּר בְּפֶלֶל וּתְשׁוּבָה
זוֹכֶרֶת הַיּוֹם זִכּוּת הוֹרִים לְשַׂגְּבָה / חוֹכָה יִשְׁעֲךָ בְּכָל מְקוֹמוֹת מוֹשָׁבָה
5 טוֹטֶפֶת יִחוּדְךָ דָּגוּל מֵרְכָבָה / יוֹם זֶה תּוֹצִיא גְּזֵרוֹתֶיהָ לְטוֹבָה
כּוֹנֵן חֲתִימָתָהּ בְּאַגֶּרֶת הַכְּתוּבָה / לְבִלְתִּי הֱיוֹת תּוֹחֲלְתָהּ נִכְזָבָה
מִשְׁאָלָה תְּמַלֵּא וְהַקְשֵׁב נִיבָהּ / נְפוּצוֹתֶיהָ תְּכַנֵּס מִמִּזְרָח וּמִמַּעֲרָבָה
שַׂגְּבָהּ בִּבְשׂוֹרָה יְשׁוּעָה קְרוֹבָה / עָדֶיךָ בָּאָה וּלְנָוְךָ תְּשׁוֹבְבָהּ
פְּלָאֶיךָ תְּשׁוֹרֵר עֵדָה חֲטוּבָה / צָהֳלָה וְשָׂמְחָה בְּשִׂמְחַת בֵּית הַשּׁוֹאֵבָה
10 קְרִיאָתָהּ תַּחֲשׁוֹב כְּמִנְחָה עֲרֵבָה / רִנָּה תְּמַלֵּא קְרָיָתְךָ הַחֲרֵבָה
שׁוֹטְנָהּ תְּשַׁבֵּר הָעֲמֻקָּה וְהָרְחָבָה / תִּרְאֶינָה עֵינֶיהָ וְיִשְׂמַח לִבָּהּ
יוֹשֵׁב קֶדֶם בְּמְרוֹם יְשִׁיבָה / לַעַד רַחֲמִים לִקְהִלָּה עֲצוּבָה
סוֹבֶבֶת שִׁבְעָה סְבִיבוֹת תֵּבָה / פְּצוֹת תְּהִלָּתְךָ בְּפֶלֶץ נִצָּבָה
בְּלוּלָב וְאֶתְרוֹג וַהֲדַס וַעֲרָבָה / רַחֵם חֲנִיטֶיהָ וּמָלְאוּ פְנֵי תֵבֵל תְּנוּבָה
15 יָחִיד הַשּׁוֹכֵן בְּאוֹפַנֵּי מֶרְכָּבָה / צִיּוֹן תְּקוֹמֵם בְּחֵיל צָבָא
חוֹמַת אֵשׁ תִּהְיֶה סְבִיבָהּ / קְשׁוּטִים קְהִלּוֹת בֶּעָנָן יוֹמָם וְנֹגַהּ אֵשׁ לֵהָבָה
חֲמוּדִים יָחֹגוּ חַג הַסֻּכּוֹת בְּחִבָּה / זָקֵפֶם וְזַכֵּם לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא.

הוֹשַׁעְנָא:

כ״״: ללרפשק (דפוס מח׳ קרפנטרס. אמסטרדם תקיט. רק שורות 1, 6, 13) קכ (ס׳ הואיל משה באר. עיש תקצב. רק השורות הנ״ל) ||
1 האל הנערץ קכ 2 שלשת ש | סגולה: עדה פש | דלה לד 3 וגומרת ל | תקיעה: יום תרועה לד | התשובה לדפ 4 זוכרת היום חס׳ ש | הוריה לדפ | מקומות: מקורות ש חס׳ לד 5 טופפת ישעך ייחדך ש 6 חתימתה: היום הוס׳ ק | כאגרת: כאגרת קכ חיים הוס׳ לד | היות: תהיה קכ 7 והקשיבה לד להקשיבה פ ותקשיב ש | חכנס: תקבץ לדפש | מזרחה פ ממזרחה ש 8 בבשורות פ | כאה: השיבה לדפש 9 חשובה ל | צהלה: צלולה פ שמחה ש 10 כמנחה: מנחה ש כתשורה לדפ | רנה: רצונה לש | קריה פ 11 תשכור פ | והחריבה לד 12 במרום: כס הוס׳ לד | רחמיך לדפש | עצובה: העציבה לדש חריבה פ 13 שבעה: שבעת ימים לדפ היום קכ | סביבת פ | התיבה לדפקכ | פצות... נצבה: בלולב ואתרג והדס וערבה קקכ 14 חניטיה: פליטי׳ לד הביטה פ 15 שוכן פ | וצבא לדפש 16 חומת אש: חומות שבע לד | קהלות חס׳ לד | ונוגה חס׳ ש | ואש פש | ולהבה לד 17 יחגו חס׳ ש

1 **אל נערץ** וכו׳ תהל׳ פט. ח. **אום מיחדת** ישראל המיחדת אותך פעמים ביום בקריאת שמע. 2 **חטובה** ל׳ חטיבה אחת׳. ברכותו ע״א. **דליה משבעים** הוצא אותה משבעים אומות העולם. 4 **חוכה ישעך** מחכה לישעך. 5 **טוטפת** מקשטת. כלומר קושרת כתרים ליחודך. 7 **ניבה** תפילתה. 8 **עדיך באה** ע״ש תהל׳ סה. ג. 9 **עדה חטובה** עי׳ שורה 2. 10 **רינה תמלא** את ירושלים שהיא כעת חרבה. רי״ג רצונה תמלא, ואין זה מתאים ללשון הטור. 11 **שוטנה** האומה הלוחצת עליה. 13 **סובבת שבעה** ר״ל בשבעה ימי החג. **פצות** להביע. ל׳ פצה פה. כגון שופט׳ יא. לה. **בפלץ** ברעדה ופלצות. 14 **ומלאו פני תבל תנובה** ישע׳ כז. ו. 16 **חומת אש תהיה סביבה** ע״ש זכר׳ ב. ט. **ונוגה אש להבה** ר״ל בלילה. ע״ש ישע׳ ד. ה.

[ב] סימן: א״ב. — ל 1164

לְמַעַנְךָ אֵל נַעֲרָץ בְּסוֹד קְדוֹשִׁים רַבָּה / בָּרוּךְ וּמְבֹרָךְ בְּאַלְפֵי רְבָבָה
לְמַעַנְךָ גֵּהֹץ בְּחֶשְׁבָּחוֹת לְאֵין קִצְבָּה / דָּר בַּמָּרוֹם כֵּס יְשִׁיבָה
לְמַעַנְךָ הַנִּשְׂגָּב בְּרִבְבוֹת צָבָא / וְנִקְרָא דָּגוּל מֵרְבָבָה
לְמַעַנְךָ זָהִיר בַּחֲצוּבֵי לֶהָבָה / חָשִׁים וְרָצִים מִשְׁלַחְתְּךָ לְהָשִׁיבָה
5 לְמַעַנְךָ טוֹעֵן דֹּק וְחֻלַּד בִּזְרוֹעַ נִשְׂגָּבָה / יוֹדֵעַ וּמֵבִין כָּל מַחֲשָׁבָה
לְמַעַנְךָ כָּלוּל בִּכְלִיל תִּפְאֶרֶת הַטּוֹבָה / לָבֵשׁ עֹז וּמִזַּח גַּאֲוָה
לְמַעַנְךָ מַשְׁכִּיב נִבְלֵי שַׁחַק וְרוֹכֵב בְּמֶרְכָּבָה / נִצָּב בְּאַהֲב בַּעֲדָתְךָ בְּקָרְבָה
לְמַעַנְךָ סוֹעֵד וּמַטְרִיף כָּל נֶפֶשׁ רְעֵבָה / עֲתִירַת זוֹ שָׁעָה הַקְשִׁיבָה
לְמַעַנְךָ פּוֹשֵׁט יָד לְבַעֲלֵי תְשׁוּבָה / צוֹפֶה לְקַבְּלָם בְּאַהֲבָה וְחִבָּה
10 לְמַעַנְךָ קוֹמֵם קֶרֶן הוֹגֵי דַת מְשִׁיבָה / רַחֲשָׁם סִכּוֹת וְהַסְפִּיקָם תְּנוּבָה
לְמַעַנְךָ שׁוֹבְבֵנוּ בְּקָרוֹב לְשִׂמְחַת בֵּית הַשּׁוֹאֵבָה
תְּסוֹבְבֵנוּ שִׂמְחָתְךָ וִישׁוּעָה קְרוֹבָה:

כ״י: **ללפשגא**||

1 למענך: למען בכל הבתים **לפש** רק בבית זה חס׳ ש 2 חס׳ ל| גהוץ: גדול **לד**| כס: קץ פ 3 ונקרא: באהב הוס׳ ש 4 זוהר פ זהור **לד**| להבה: אש ולהבה **לד** 6 הטובה: חטיבה **לדגא**| לבוש פ לובש ש| ומזיז **לד**| וגאוה ל 7 משכיב: משקיף פ מלך שחקים **לד**| ורוכב: ורכוביו ל| מרכבה **לדגא**| באהב חס׳ ש| בעדתו באהבה נקרבה **לד** 8 ומטריף: ומעדיף **לד** לכל **לד** עתירת: עבודה **לד**| והקשיבה **לד** 9 פשוט 10 דת: נפש הוס׳ **לדשגא**. סכות: שעה ש 11 לשמחת חס׳ פ לבית פש וישועתה פ [12 אל אחרון וראשון / שמע תפילתינו (שועתינו **לד**) ביום ספק (זה **לד**) ראשון **לדש**]

1 **אל נערץ** וכו׳ תהל׳ פט. ח. 2 **גהוץ** שמח (ל׳ המדרש, ב״ר לט. ח עמ׳ 371). 3 **דגול מרבבה** שה״ש ה. י. שדרשוהו על הקב״ה. 4 **זהיר** מזהיר. **בחצובי להבה** כתוב כתות מלאכים שהם חצובי אש לפי השקפת הפייטנים. 5 **טוען דוק וחלד** נושא שמים וארץ (דוק ע״ש ישע׳ מ. כב. חלד ע״ש תהל׳ מט. ב). 6 **לבש עוז** ע״ש תהל׳ צג. א. **ומזח** כנראה במשמעות שלוה ושלימות. 7 **משכיב נבלי שחק** ע״ש איוב לח. לז ״מי יספר שחקים בחכמה ונבלי שמים מי ישכיב״. **ורוכב** ע״ש תהל׳ סח. ה ״סולו לרוכב בערבות״. 8 **ומטריף** נותן טרף. ע״ש משלי ל. ח ״הטריפני לחם חקי״. 9 **פושט יד לבעלי תשובה** עי׳ פרקי ר״א מג ״ר׳ עקיבא אומר נבראת התשובה וימינו של הקב״ה פשוטה לקבל שבים בכל יום״. 10 **הוגי דת משיבה** הוגי התורה שהיא משיבת נפש. ע״ש תהל׳ יט. ח. **סכות** הסכת. שמע.

ליום א׳ דחוה״מ

[ג] סימן: א״ב.

לְמַעַן אָב בֶּן שָׁלֹשׁ שָׁנִים הִכִּירֶךָ
הַיּוֹם תְּבָרְכֵנוּ מִמְּעוֹן עֶזְרֶךָ

כ״י: **לפש**||

1 כמעון ש| עזרך: הדרך

1 **אב בן שלש שנים הכירך** זה אברהם לפי מאמר חז״ל נדרים לב ע״א ״בן שלש שנים הכיר אברהם את בוראו״. 2 **גחון** מתיחס

לְמַעַן גָּחוּן וְנֶעֱקָד בְּהַר הַמּוֹרִיָּה
הַיּוֹם תִּדְלֵנוּ מִשְּׁאוֹל תַּחְתִּיָּה
לְמַעַן הֶחָקוּק בְּכֶס מְעוֹנָךְ
הַיּוֹם תּוֹשִׁיעֵנוּ לְמַעַנְךָ
לְמַעַן זָעַק סְלַח־נָא בְּפִלּוּל עֲתֶרֶת
הַיּוֹם תְּחַדְּשֵׁנוּ שָׁנָה טוֹבָה מְעֻטֶּרֶת
5 לְמַעַן טָעוּן שְׁמוֹנָה בִּגְדֵי כְהֻנָּה
הַיּוֹם תְּיַשְּׁרֵנוּ בְּדַרְךָ נְכוֹנָה
לְמַעַן כִּלָּה נוֹאֵף וְנוֹאֶפֶת
הַיּוֹם תְּלַהֵט אֹם לָךְ מְחָרֶפֶת
לְמַעַן מְלָכִים הָרַג שְׁלֹשִׁים וְאֶחָד
הַיּוֹם תְּנַחֵץ יֶשַׁע לִמְחַנְּנֶיךָ בְּלֵב אֶחָד
לְמַעַן סָךְ שְׁנֵי אֲנָשִׁים
הַיּוֹם תְּעַלְּצֵנוּ אֲנָשִׁים וְנָשִׁים
לְמַעַן פִּלֵּל עֲנֵנִי עֲנֵנִי פַּעֲמַיִם
הַיּוֹם תְּצַדְּקֵנוּ וּתְחַיֵּינוּ מִיּוֹמָיִם
10 לְמַעַן קְרוּי אַדְמוֹנִי עִם יְפֵה עֵינַיִם
הַיּוֹם תְּרַחֵם נוֹשְׁאֵי לָךְ עֵינַיִם
לְמַעַן שִׁכְלֵל אַרְמוֹנָךְ
הַיּוֹם תְּשַׂגְּבֵנוּ בִּגְבוּרוֹת יֶשַׁע יְמִינָךְ:
[לְמַעַן הֹעֲלָה בְּרִכְבֵי אֵשׁ מְרוֹם מְכוֹנִי
מַלֵּא מִשְּׁאֲלוֹתֵינוּ בְּיוֹם זֶה שֵׁנִי:]

3 חס׳ פ 4 סלח נא חס׳ פ | עצרת פ | טוכה חס׳ פ 5 חס׳ פ | כדרך חס׳ ש 6 כילה: כילל פ | תלהט מחוק פ | נחרפת פ
7 הרג מלכים ל | ישע חס׳ ש 9 ענני פעם אחת חס׳ פש | והחיינו ש 11 תשגבנו: תחמכנו פש 12 חס׳ פ | כרכב ש | ברום ש

ל׳נעקד׳. ר״ל יצחק שנעקד ׳גחון׳. 3 **החקוק בכס מעונך** יעקב שאיקונין שלו חקוקה למעלה. כראיתא בב״ר עח, ג (עמ׳ 921) ועוד. 4 **זעק סלח נא בפילול עתרת משה**. ע״פ במד׳ יד, יט. 5 **טעון שמונה בגדי כהונה** אהרן הכהן. 6 **כילה נואף ונואפת** פינחס. ע״פ במדב׳ כה, ח. 7 **מלכים הרג שלשים ואחד** יהושע. ע״פ יהושע יב, ז-כד. **תנחץ** חמהר. 8 **סך שני אנשים** שמואל שמשח (סך ל׳ סיכה) למלך את שאול ואת דוד. 9 **פילל ענני עניני** אליהו על הר הכרמל. ע״פ מ״א יח, לז. **ותחיינו מיומים** ע״ש הושע ו, ב. 10 **קרוי אדמוני עם יפה עינים** דוד. ע״ש ש״א טז, יב. 11 **שכלל ארמונך** גמר בנין בית המקדש. והוא שלמה. **בגבורות ישע ימינך** ע״ש ההל׳ כ, ז. 12 **הועלה ברכבי אש מרום מכוני** שוב אליהו. ע״ש מ״ב ב, יא. וייתכן ששורה זו תוספת מאוחרת היא.

ליום ב׳ דחוה״מ

[ד] סימן: א״ב. — ל 1147

לְמַעַן אַמִּיץ בֵּן שָׁלֹשׁ שָׁנִים הִכִּירָךְ
הַיּוֹם תְּבָרֵךְ נְטַע כַּנַּת הֲדָרָךְ
לְמַעַן גֹּשׁ וְנֶעֱקַד בִּמְקוֹם מַה נּוֹרָא
הַיּוֹם תִּדְלֶה מִשַּׁחַת מְיַחֲדֶיךָ בְּמוֹרָא
לְמַעַן הַנִּרְדָּם וְנִנְעַר בְּאֵימָה
הַיּוֹם תּוֹשִׁיעֵנוּ מֵרֹגֶז וּמִמְּהוּמָה
לְמַעַן זְמַן בְּלוּחוֹת שְׁתַּיִם
הַיּוֹם תְּחוֹנֵן נוֹשְׁאֵי לְךָ עֵינַיִם
5 לְמַעַן טָהוֹר נִדְמֶה לְטַפְסְרֵי מְרוֹמִים
הַיּוֹם תְּיַקֵּר מְעַטֵּי עַמִּים
לְמַעַן כָּלוּל מִהֵר וְשָׁאַף אַחֲרֵי אִישׁ לְקַבָּה
הַיּוֹם תְּלַבֵּב צִמְחֵי רְבָבָה
לְמַעַן מָל שֵׁנִית עַם סְגֻלָּתָךְ
הַיּוֹם תְּנוֹבְבֵנוּ בְּחֶדְוָה בְּרֹב חֶמְלָתָךְ
לְמַעַן סַחְתָּה לוֹ אֲמָרוֹת חֲשׁוּקוֹת
הַיּוֹם תַּעֲלֵנוּ מִשּׁוּחוֹת עֲמֻקּוֹת
לְמַעַן פֹּאֵר מִנֶּצַח הֵנָּה וָהֵנָּה
הַיּוֹם תְּצַהֲלֵנוּ בְּגִילָה בְּרִנָּה
10 לְמַעַן קֻשַּׁט בְּרֹב חָכְמוֹת
הַיּוֹם תְּרוֹמְמֵנוּ בְּחֶמְלָה דָּר מְרוֹמוֹת

כי״י: **ללוספש**||

1 אומץ **ס** | שנים חס׳ **ס** | כנת נטע **לד** | נטעי **ש** כנטעי (כנת חס׳) **פ** 2 תדלה **ל**: דלה שאר כי״י | מיחדיך: מקויך **ש** 3 תושיענו: תצילנו **לדש** 4 זומן: זימן **לד** לחצוב הוס׳ (לוחות) **פ** | שנים **לדש** | תחונן: תנחץ **פ** תחון **לד** | נושאי לך: מאירת **לד** נוחלי דת מאירת **סש** 5 לטפסרי: אש הוס׳ **ש** | מעוטי **פש** 6 כילול **לד** | ומיהר **פ** | ושאף: ובא **פ** חס׳ **לד** | אחר **ספש** | האיש **פ** | תלבלב **לד** 7 בחדוה ברב חמלתך **ל**: בחמלתך שאר כי״י 8 חשוקות: טהורות **ל** 9 תצהלנו: תנהלנו **לדפ** | בגילה **ל**: בששון

1 **אמיץ** אברהם (ואין מקור תואר זה ידוע לי ממדרשים). **בן שלש שנים הכירך** עי׳ נדרים לב, ע״א. **נטע כנת הדרך** ע״ש תהל׳ פ, טז. 2 **גש** ר״ל מדעתו. **במקום מה נורא** ל׳ ברא׳ כח, יז. 3 **הנרדם וננער וכו׳** יעקב, ברא׳ כח, יא-טז. 4 **זומן בלוחות שתים** משה. 5 **טהור וכו׳** זה אהרן. **מעטי עמים** ע״ש דברים ז, ז. 6 **כלול וכו׳** פינחס, ע״ש במדבר כה, ח. **צמחי רבבה** ע״ש יחזק׳ טז, ז. 7 **מל שנית וכו׳** יהושע, ע״ש יהושע ה, ב. **תנובבנו** הפריחנו. 8 **סחתה לו אמרות חשוקות** כנראה שמואל, ע״פ מה שמסופר בש״א ג-ד. 9 **פואר מנצח הנה והנה** כנראה דוד המלך. 10 **קושט ברב חכמות** שלמה המלך.

לְמַעַן שׁוֹמְרֵי צִוּוּיֶךָ בְּכָל מְאֹדָם
הַיּוֹם תִּתֵּן בְּרָכָה לִקְרוּאֵי צֹאן אָדָם:
[לְמַעַן הַעֲלֵה לְפָנֶיךָ קָרְבְּנוֹת אִשִּׁי
הַיּוֹם תִּרְצֶה תְּפִלָּתֵנוּ בְּיוֹם זֶה שְׁלִישִׁי:]

שאר כ״י 10 במרומות פ 11 צוויך: מצוות ל פיקודיך ס 12 רק ל

11 לקרואי צאן אדם ע״ש יחזק׳ לו. לח.

ליום ג׳ דחוה״מ

לְמַעַן אֵיתָן הַנִּזְרָק בְּלַהַב אֵשׁ (ראה לעיל הושענא [9])

ובסוף

לְמַעַן תְּמִימֶיךָ הוֹגֵי דָת אֵשׁ
אַהֲבַת אֱמוּנֵי מַדְעִי / תַּאֲזִין שַׁוְעָתֵינוּ בְּיוֹם זֶה רְבִיעִי:

כ״י: ל||

[ה] סימן: א״ב.

לְמַעַן אָב הַשְּׁכִים וּשְׁנֵי נְעָרָיו קָח
הַיּוֹם תַּבִּיט לְהֵיטִיב לְעַם אַרְבַּעַת מִינִים לָקָח
לְמַעַן גָּשׁ וְנֶעֱקַד תְּחִלָּה לְקָרְבָּנוֹת
הַיּוֹם תִּדְרֹשׁ וְתוֹסִיף יָד לְעַמְּךָ לְהֵעָנוֹת
לְמַעַן הַנִּרְדָּם וְחָז סֻלָּם וּמִשְׁבְּתְךָ עוֹלִים וְיוֹרְדִים
הַיּוֹם תּוֹפִיעַ לִפְדוֹת עַם לְמַטֵּה יְרוּדִים
לְמַעַן זְמַן לְקַבֵּל שְׁנֵי לוּחוֹת
הַיּוֹם תָּחוֹן עַם אוֹגְדֵי שְׁתֵּי שְׁמָחוֹת
5 לְמַעַן טָעוּן שְׁנֵים עָשָׂר שֵׁמוֹת חֲקוּקוֹת בֵּין כְּתֵפָיו
הַיּוֹם תְּיַסֵּר בְּרַחֲמִים עַם פּוֹרְסֵי לְךָ שְׁתֵּי כַפָּיו
לְמַעַן כִּלָּה מֵאֶחָיו אַף וְחֵמָה
הַיּוֹם תְּלַבֵּב עַמְּךָ לְהַצִּילָם מֵרֹגֶז וּמִמְּהוּמָה

כ״י: ל||

3 ומשבתך: ומשבתיך ל 6 תלבלב ל

1 אב אברהם. ע״ש בראׁ כב. ג. 2 גש כאליו. יצחק. ע״פ המדרש. 3 יעקב. ע״ש בראׁ כח. יב. 4 זומן וכו׳ משה. שמות לא. יח. אוגדי שתי שמחות ״ושמחת בחגך...והיית אך שמח״. רב׳ טז. יד-טו. 5 טעון י״ב שמות וכו׳ אהרן הכהן. ע״ש שמות כח. יב.

לְמַעַן מָל אֶת עַמְּךָ שֵׁנִית
הַיּוֹם תְּנוֹבֵב עַם מְיַחֲדֶיךָ בְּכָל יוֹם שֵׁנִית
לְמַעַן שַׁחְתָּה לוֹ שְׁמוּאֵל שְׁמוּאֵל פַּעֲמַיִם
הַיּוֹם תַּעֲנֶה עַם מְיַחֲדֶיךָ פַּעֲמָיִם
לְמַעַן פֹּאֵר מְנַגֵּן בְּנֵבֶל וְכִנּוֹר
הַיּוֹם תַּצְדִּיק עַמְּךָ הַמַּקְדִּישׁ לְךָ לאנר
10 לְמַעַן קִדַּשׁ אוּלַמְּךָ וְנִקְרָא <יְדִידְיָה>
הַיּוֹם תְּרַחֵם אֹם <גּוֹמְרִים לְפָנֶיךָ> הַלְלוּיָה
לְמַעַן שְׁ<לֵמֶיךָ הַמַּרְבִּים> לִלְמֹד תּוֹרָה
הַיּוֹם תִּתֵּן בְּרָכָה לְאֹם יָפָה וּבָרָה:

6 כילה מאחיו אף וחימה פינחס ע״ש במד׳ כה, י-יב. 7 מל את עמך שנית יהושע. ע״ש יהושע ה, ב-ו. 8 שחתה לו שמואל וכו׳ ע״ש ש״א ג, ד-ו. 9 פואר מנגן וכו׳ דוד, ע״ש ש״א טז, טז. לאנר לא נתברר מה פירוש מלה זאת, ואם היא משובשת לא ברור כיצד לחקנה. אולי צ״ל ׳לצנור׳ = לשפוך (עיין סדור רס״ג עמ׳ רפה) ור״ל מצוות ניסוך המים. 10 קידש אולמך שלמה שקידש את בית המקדש. ע״ש ש״ב יב, כה.

[ו] סימן: א״ב. — **א** 609. פיוט זה רשום בכתב היד לאחר ׳אבן שתיה׳.

אָדוֹן צוּר יִשְׁעִי / בִּינָה הֲגִיגִי
גָּדוֹל אוֹרִי וְיִשְׁעִי / דְּרֹשׁ דָּמִי וְהוֹשִׁיעִי
הַסְכֵּת תַּחַן שַׁוְעִי / וְהַיְשַׁר דַּרְכִּי לְהִשְׁתַּעְשְׁעִי
זָעַקְתִּי אֵלֶיךָ לְהוֹשִׁיעִי / חִישׁ נָא פְּדוּת יִשְׁעִי
5 טוּבְךָ מְאֹד תַּשְׁפִּיעִי / יָהּ בְּדָתְךָ תְּשַׁעְשְׁעִי
כְּרִיעַת בֶּרֶךְ בְּכָרְעִי / לְחָנְנִי תַּחַן וּלְהַשְׁעִי
מְקוֹם אַדְנִי טִבְעִי / נוֹרָאוֹת בְּצֶדֶק תַּשְׁמִיעִי
שָׂא נָא פִּשְׁעִי / עֶרֶב פִּלּוּל שַׁוְעִי
פַּזֵּר זְדוֹנִי וְרִשְׁעִי / צַמֵּת מְצָרַי וּמַרְשִׁיעִי
10 קְרָאתִיךָ צוּר מוֹשִׁיעִי / רְאוֹת בְּאֶנֶק שַׁוְעִי
שְׁמֹר בְּרִית טִבְעִי / תָּמִיד מֵאֲנָחוֹת לְמָנְעִי:

כ״י: ל||

1 צור ישעי ש״ב כב, מז. בינה הגיגי תהל׳ ה, ב. ׳הגיגי׳ מנוגד לחרוז הפיוט וכנראה שיבוש. אולי צ״ל ׳בינה לרעי׳ ע״ש תהל׳ קלט, ב. ור״ל ראה לקרבני. 2 אורי וישעי תהל׳ כז, א. 3 תחן תחינה. להשתעשעי לשמחני. 5 תשפיעי תוריד בשפע עלי. בדתך בתורתך. 6 תחן תחון. ולהשעי לשמוע לי. 7 מקום אדני טבעי ע״ש איוב לח, ו ״אדניה הטבעו״, ור״ל במקום יסודותי. כלומר בבית הכנסת. נוראות בצדק תשמיעי ע״ש תהל׳ סה, ו. 8 ערוב יערב. פילול תפילה. 9 צמת כלה. 10 באנק באנחה. 11 טבעי יסודי. כלומר אבי, וכוונתו לברית האבות.

[ז] סימן: א״ב. פיוט זה רשום בכתב היד לאחר ׳תתנני׳.

אָנָּא עַם נְצוּרֵי כְאִישׁוֹן
בְּנָשְׂאָם אַרְבַּע מִינִים תַּקְשִׁיב לַחֲשׁוֹן וְהוֹשִׁיעָה נָּא:
אָנָּא גְּהוֹץ שַׁרְעַת אֱמוּנִים
דְּבוּכָם תַּאֲזִין מִשְׁמֵי מְעוֹנִים וְהוֹשִׁיעָה נָּא:
אָנָּא הַחֲזֵק מָגֵן וְצִנָּה
וְקוּמָה לְעֶזְרַת מִי מָנָה וְהוֹשִׁיעָה נָּא:
אָנָּא זַכֵּה עַמְּךָ מַלְּטֵם מֵאֲנִינָה
* וְהוֹשִׁיעָה נָּא:
5 *
יַעֲלוּ לְצִיּוֹן בְּרִנָּה וְהוֹשִׁיעָה נָּא:
אָנָּא כָּלֵם בְּלֵב נָכוֹן לְחַדְּשָׁם
לָשׂוּם שִׂמְחַת עוֹלָם עַל רֹאשָׁם וְהוֹשִׁיעָה נָּא:
אָנָּא מַהֵר יִשְׁעֲךָ לְעַם אֲנוּחָה
נָסוּ יָגוֹן וַאֲנָחָה וְהוֹשִׁיעָה נָּא:
אָנָּא סַגֵּב מְיַחֲדֶיךָ בְּכָל יוֹם פַּעֲמַיִם
עֲמוּסֵי בַדֵּי עֲרָבָה גְּדֵלִים עַל מַיִם וְהוֹשִׁיעָה נָּא:
אָנָּא פְּקֹד לְטוֹב גֶּפֶן זֹאת
צָהֳלָה וְרִנָּה יַשִּׂיגוּ בְּעַלִּיזוֹת וְהוֹשִׁיעָה נָּא:
10 אָנָּא קְרָא שְׁנַת גְּאֻלָּה
<רַבֵּה בְּנֵי שׁוֹמֵמָה> לְהַדְרִיךְ מִבְּנֵי בְעוּלָה וְהוֹשִׁיעָה נָּא:
אָנָּא שׁוֹכֵב לְנוּךְ כַּנָּה נָטְעָה יְמִינֶךָ
תְּבִיאָה לְהַר קָנְתָה יְמִינֶךָ וְהוֹשִׁיעָה נָּא:

כ״י: ל||
4 זכס ל 6 נכון: נכון ל

1 נצורי כאישון ישראל. ע״ש דבר׳ לב. י. לחשון לחש. 2 גהוץ שמח. 3 החזק מגן וצנה תהל׳ לה. ב. מי מנה ישראל. ע״ש במר׳ כג. י. 4 מאנינה מאכל. 5 יעלו לציון ברנה ע״ש ישע׳ לה. י. 6 כללם בלב נכון לחדשם ע״ש יחזק׳ יח. לא. תהל׳ נא. יב. לשום שמחת עולם וכו׳ ע״ש ישע׳ לה. י. 7 אנוחה נאנחה. נסו יגון ואנחה ישע׳ שם. 9 פקוד לטוב גפן זאת ישראל. ע״ש תהל׳ פ. טו. 10 קרא שנת גאולה ע״ש ישע׳ סג. ד. רבה בני שוממה וכו׳ ע״ש ישע׳ נד. א. להדריך לחזק, להשליט. 11 שובב לנוך השב לציון נוה קדשך. כנה נטעה ימינך תהל׳ פ. טז. להר קנתה ימינך ע״ש תהל׳ עח. נד.

לשבת

[ח] סימן: יוסף בר שמואל. — א 6324

אָנָּא יָחִיד נִצֹּר כְּבָבַת / וְעוּדִים בְּיוֹם שַׁבָּת
סַעַר חֲמָתְךָ תֵּשְׁבַּת / פָּנֶיךָ בְּבַקְּשִׁי בְּיוֹם שַׁבָּת וְהוֹשִׁיעָה נָּא:

אָנָּא בָּרוּךְ מִתּוֹךְ לַבַּת / רְצוּפִים בְּדָת מְשִׁיבַת
שְׁמֹר בָּנִים עִם בַּת / מוֹרָאֲךָ כְּאַעֲרִיץ בְּיוֹם שַׁבָּת וְהוֹשִׁיעָה נָּא:

5 אָנָּא וָתִיק מְחֹק דִּבַּת / [וְ]אֵינָהּ דָּמִים מַרְבַּת
לְרַצּוֹתָהּ כְּמִנְחַת מַחֲבַת / לְךָ כְּאֶקְרָא בְּיוֹם שַׁבָּת וְהוֹשִׁיעָה נָּא:

כי״י: ל (לאחר ׳כהושעת טמון גומא׳) גא||
2 תשבת: יושבת גא| בבקשי: מבקשים גא 3 ברוך חס׳ גא| מתוך: בתוך גא 4 מוראך כאעריץ: ומוראך נעריץ ל 5 ואינה חס׳ גא| מהרבת גא 6 לרצות כמנחה גא

1 **יחיד** כינוי להקב״ה, וכן להלן. **נצור כבבת** ע״ש דבר׳ לב, י ״יצרנהו כאישון עינו״, וכמקום ׳אישון׳ כותב הפייטן ׳כבת׳ ע״ש זכר׳ ב, יב. **ועודים** מכונסים בביהכ״נ. 2 **תושבת** מוסב על חמתך, וי״ג יושבת לפי ׳סער׳. 3 **מתוך לבת** היינו מתוך לבת אש מתוך הסנה, ע״ש שמות ג, ב. **בדת משיבת** ע״ש תהל׳ יט, ח. 5 **מחוק דבת** בטל דברי שטנה. **[ו]אינה דמים מרבת** כדי שלא תגבר שפיכות דמים. 6 **לרצותה כמנחת מחבת** ע״ש ויק׳ ב, ה.

סימן: טוב עלם. — כ 113

כְּהוֹשַׁעְתָּ טְמוּן גֹּמֶא / לְשָׁדַיִם צָמֵא
נַפְשׁוֹ לֹא טִמֵּא / וְנֵרוֹ לֹא כָבַת
וַדַּאי לְךָ אֶכְמֶה / צְבִי לְעֹפֶר דּוֹמֶה
לְהַצְהִיל עַם צָמֵא / כְּהַיּוֹם בְּיוֹם שַׁבָּת כֵּן הוֹשַׁע נָּא:

5 כְּהוֹשַׁעְתָּ בָּחוּן מְשָׁרֵת / מוּל פְּנֵי הַכַּפֹּרֶת
כְּנָתַן הַקְּטֹרֶת / עַל מַחְתָּה בִּצְבָת
עָרְכִי לְךָ עֲתֶרֶת / וְנֵזֶר וַעֲטֶרֶת
לְכָבוֹד וּלְתִפְאֶרֶת / כְּהַיּוֹם בְּיוֹם שַׁבָּת כֵּן הוֹשַׁע נָּא:

כי״י: ללרשגא (רק שורה 1)||
2 ונפשו ש נפשי לר| ונרו: וכד לר| כבת: כן הושע נא הוס׳ ש 3 ודאי...אכמה חס׳ ל| ועופר דומא ש 4 להצהיל: פנים הוס׳ לר| עם צמא: עין סומא לר 5 מול: אל לרש 6 כנתן: את הוס׳ לר| המחתה ש 7 עורכי לרש| ונזר: עוז ש 8 השבת ש

1 **טמון גומא** משה, ע״ש שמות כ, ג. 2 **כבת** (במקום ׳כבה׳) כלשון התלמוד, שבת מד ע״א. 3 **לך אכמה** אשתוקק, ל׳ ״כמה לך בשדי״, תהל׳ סג, ב. **צבי לעופר דומה** ע״ש שה״ש ח, יד, שדרשוהו על ישראל. 4 **להצהיל** לשמח. 5 **בחון משרת** אהרן ששרת בכישכן ובכקי ומנוסה. 6 **כצבת** במלקחים. 7 **ערכי** ר״ל בערכי.

כְּהוֹשַׁעְתָּ לְוֵיֵי דוּכָן / עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת הַמִּשְׁכָּן
10 הַחוֹנִים כָּאן וְכָאן סָבִיב לַמִּשְׁכָּן / בָּאֵי הַשַּׁבָּת
מֶלֶךְ דָּר בְּתוֹכָן / וּבַקֹּדֶשׁ שָׁכַן
אֲשֶׁר בְּחֶסֶד הוּכַן / כְּהַיּוֹם בְּיוֹם שַׁבָּת כֵּן הוֹשַׁע נָא:

9 עובדי... המשכן חס׳ ש| משכן לר 10 המשכן לר| בשבת ש 11 ובמקדש ש 12 אשר: יושר לר| בחסד: כסא במקדש ש

9 לויי דוכן לשון המשנה (קדושין ד, ה).

כק״ק צרפת אמרו הושענא זאת בהושענא רבא

[ט] סימן: א״ב.

לְמַעַן אֶזְרָחִי הַנִּשְׁלָךְ בְּתוֹךְ כִּבְשָׁן אֵשׁ
לְמַעַן <כְּנוֹ> הַנֶּעֱקָד בַּמִּזְבֵּחַ וְעֵינַיִם אֵשׁ
* *
לְמַעַן דְּגָלִים אֲשֶׁר הֶמְשִׁלוּ לְמַזָּלוֹת רְקִיעַ אֵשׁ
5 לְמַעַן הָדוּר נִרְאֵיתָ <לוֹ> בִּסְנֶה בּוֹעֵר בָּאֵשׁ
לְמַעַן הִגְבִּיהַּ וְעָמַד בִּנְתַּיִם מַלְאַךְ אֵשׁ
לְמַעַן וּבְמַגְבָּלִים בָּהָר נִקְנִית אֵשׁ
לְמַעַן זָר קִנֵּא וְהֵשִׁיב חֲמַת אֵשׁ
לְמַעַן חֵלֶק בְּגוֹרָל נַחֲלַת בֵּית יַעֲקֹב אֵשׁ
10 לְמַעַן טָהוֹר הַנַּעֲלָה בְּסַעֲרַת אֵשׁ
לְמַעַן יָדַע פִּי שְׁנַיִם וְנַעֲנָה בַּאֲדֻמֵּי אֵשׁ
לְמַעַן כַּבִּיר מִמְּעֵי הַדָּג הִבִּיט אֲרִאֵלֵי אֵשׁ
לְמַעַן לָמוּד רָאָה מַרְאוֹת אֱלֹהִים עַל מַיִם וָאֵשׁ
* * *
לְמַעַן רָצוּי עָנָו שְׁלֹשָׁה רְחֵק מִלְּהִתְבָּאֵשׁ

כ״י: ס||

6 אחרי 7 ס| בהר: כהם ס 11 כאדומי: כנידומי ס 12 הרג ס| הכט ס 14 ריחק: ריחם ס

1 **אזרחי אברהם**. ע״פ פרקי ר״א כו ועוד מקורות. 2 **ועינים אש** עיני יצחק שנסתמו מרמעות המלאכים שנשרו עליהן בשעת העקידה או משום שהביט בשכינה. ב״ר סח, יב; עמ׳ 719. 4 **דגלים** דגלי ישראל. **הומשלו למזלות** לפי תחילת שמו״ר: ׳שקולים הן ישראל כצבא השמיים׳. 5 **הדור** משה. 6 **הגביה** אהרון. כמד׳ יז, יא-יג. 7 **ובמגבלים בהר** ישראל בהר סיני. **נקנית אש** ניחנה החורה שנמשלה לאש. 8 **זר** פינחס. וכנראה נקרא זר מפני שכהונתו נקבעה רק לאחר מעשה זמרי. 9 **חילק בגורל** יהושע. **בית יעקב אש** ע״ש עובד׳ א, יח. 10 **טהור** אליהו. ע״ש מ״ב ב, א. 11 **ידע פי שנים** אלישע. מל״ב ב, ט. **באדומי אש** מים אדומים כאש. מל״ב ג, כב. 12 **כביר** יונה הנביא. **הביט אראלי אש** לפי פדר״א י

15 לְמַעַן שְׁעוּנִים שְׁלֹשָׁה בְּחוּנִים בְּתַנּוּר אֵשׁ
לְמַעַן תַּלְפִּיּוֹת הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר נִשְׂרַף בָּאֵשׁ
תִּבְנֵהוּ מְהֵרָה כְּמֵאָז וְאַל תִּתְיָאֵשׁ :

ראה היכל שלמעלה כשהיה בדג. 13 למוד רגיל. ראה מראות יחזקאל. על מים נהר כבר יחז׳ א. א. 14 רצוי עניו דניאל. שלשה חנניה מישאל ועזריה. ריחק כך כנראה צ״ל, עיין כח״נ. מלהתבאש מלהטמא במאכלות אסורות דני׳ א. 15 שעונים בטוחים. שלושה הנ״ל. 16 תלפיות המלך בית מקדש ה׳. 17 תתיאש כנראה במשמעות אל חייאש אותנו.

בק״ק צרפת אמרו הושענא זאת בהושענא רבא

[י] סימן: א״ב נתן חזק. צונץ עמ׳ 488. — **א** 3141

קוֹל מְבַשֵּׂר מְבַשֵּׂר וְאוֹמֵר :

אִישׁ יִוָּלֵד לָתֵת עֶלְיוֹן / גִּילִי מְאֹד בַּת צִיּוֹן מְבַשֵּׂר וְאוֹמֵר :
בּוֹרְאֵךְ יְנַחֲמֵךְ בְּכִכְפָלַיִם / הָרִיעִי בַּת יְרוּשָׁלַם מְבַשֵּׂר וְאוֹמֵר :
גּוֹאֲלֵךְ יַמְרִיץ לָךְ / הִנֵּה מַלְכֵּךְ יָבֹא לָךְ מְבַשֵּׂר וְאוֹמֵר :
דּוּץ תָּדוּץ עַל קְהָלֵךְ / כִּי שָׁלְמוּ יְמֵי אֶבְלֵךְ מְבַשֵּׂר וְאוֹמֵר :
5 הָחִישׁ יִשְׁעֵךְ הִנֵּה זֶה בָּא / רָנִי וְשִׂמְחִי כִּי הִנְנִי בָא מְבַשֵּׂר וְאוֹמֵר :
וְעַתָּה עֲשֵׂה אוֹתוֹת וּמוֹפְתִים / עַל הַר הַזֵּיתִים מְבַשֵּׂר וְאוֹמֵר :
זַעַק קוֹל בֶּהָרִים לְשַׁכְלֵל אִוּוּיוֹ / וְנִבְקַע כָּעֵצִים מֵחֶצְיוֹ מְבַשֵּׂר וְאוֹמֵר :
חִסּוּן זִיו יְנַהֵר / וּמָשׁ חֲצִי הָהָר מְבַשֵּׂר וְאוֹמֵר :
טַעַם יְרַפֵּק סְבִיבוֹת אַרְמוֹנַי / יִבְנֶה אֶת הֵיכַל יי מְבַשֵּׂר וְאוֹמֵר :
10 יְשׁוּעוֹת עוֹלָם בַּהֲבִיאוֹ / וְזֶה שְׁמוֹ אֲשֶׁר יִקְרְאוֹ מְבַשֵּׂר וְאוֹמֵר :
כִּלּוּל שֵׁם מְחוֹקְקֵנִי / יי צִדְקֵנִי מְבַשֵּׂר וְאוֹמֵר :
לִפְנֵי שֶׁמֶשׁ יִנּוֹן שְׁמוֹ / הוּא דָוִד בְּעַצְמוֹ מְבַשֵּׂר וְאוֹמֵר :
מֵרָחוֹק יָבֹאוּ בָנַיִךְ לִגְבוּלֵךְ / הַרְחִיבִי מְקוֹם אָהֳלֵךְ מְבַשֵּׂר וְאוֹמֵר :
נ<דְּחָה> עָלְזִי וְעָלְצִי / כִּי יָמִין וּשְׂמֹאל תִּפְרֹצִי מְבַשֵּׂר וְאוֹמֵר :

כ״י: **פ** ||

1 לתת חס׳ צונץ 7 העצים **פ**

1 איש יולד המשיח. לתת עליון ר״ל לתתך עליון, ע״ש דבר׳ כו. יט. גילי וכו׳ זכר׳ ט. ט. 2 הריעי שם. 3 ימריץ לך יחזק אותך. הנה וכו׳ שם. 4 דוץ תדוץ תקפוץ. כי שלמו וכו׳ ישע׳ ס. כ. 5 רני ושמחי וכו׳ זכר׳ ב. יד. 6 על הר הזיתים זכר׳ יד. ד. 7 איוויו בית המקדש, ע״ש תהל׳ קלב. יג. ונבקע זכר׳ שם. 8 חיסון זיו יונהר הזיו החסון מכבר. וכנראה רומז לדברי הנביא, שם ו-ז ״לא יהיה אור יקרות וקפאון...יהיה אור״. ומש וכו׳ זכר׳ שם. 9 ירפק יחזק. יבנה וכו׳ זכר׳ ו. יג. 10 וזה שמו וכו׳ ירמ׳ כג. ו. 11 כילול שם עטרת שמו. ה׳ צדקני ע״ש ירמ׳ כג. ו. 12 לפני שמש ינון שמו תהל׳ עב. יז. 13 מרחוק יבואו בניך לגבולך ע״ש ירמ׳ לא. יז. הרחיבי וכו׳ ישע׳ נד. ב 14 <נדחה> השלמתי ע״פ צפנ׳

15 שַׂר שָׁלוֹם צָמַח לְעַמּוֹ / וַתְּהִי הַמִּשְׂרָה עַל שִׁכְמוֹ מְבַשֵּׂר וְאוֹמֵר :
עֲמוּסִים נָשָׂא וְצָרָיו הִשִּׂיחַ / הַמֶּלֶךְ הַמָּשִׁיחַ מְבַשֵּׂר וְאוֹמֵר :
פְּאֵרִי וְהוֹדִי לְאֵל מָעֻזִּךְ / עוּרִי עוּרִי לִבְשִׁי עֻזֵּךְ מְבַשֵּׂר וְאוֹמֵר :
צֶמַח יִצְמַח לְגַלְמוּדָה / בִּימָיו תִּוָּשַׁע יְהוּדָה מְבַשֵּׂר וְאוֹמֵר :
קָמִי קְהָלֵךְ קְדֵשׁ לִטְבֹּחַ / וְיִשְׂרָאֵל יִשְׁכֹּן לִבְטֹחַ מְבַשֵּׂר וְאוֹמֵר :
20 רָנִי עֲקָרָה כִּי לֹא חָלָה / כִּי רַבִּים בְּנֵי שוֹמֵמָה מִבְּנֵי בְעוּלָה מְבַשֵּׂר וְאוֹמֵר :
שַׁדַּי אֵין כִּדְמוּתוֹ וְאֵין כְּעֶרְכּוֹ / מַגְדִּיל יְשׁוּעוֹת מַלְכּוֹ מְבַשֵּׂר וְאוֹמֵר :
תְּשׁוּעוֹת נָתַן לְהַרְוִיחוֹ / וְעוֹשֶׂה חֶסֶד לִמְשִׁיחוֹ מְבַשֵּׂר וְאוֹמֵר :
חֹק נִשְׁבַּע מֶלֶךְ עוֹלָם / לְדָוִד וּלְזַרְעוֹ עַד עוֹלָם מְבַשֵּׂר וְאוֹמֵר :
זֶרַע קֹדֶשׁ דָּמֵנוּ בְּכִכְּפָלַיִם / לַשָּׁנָה הַבָּאָה בִּירוּשָׁלַיִם מְבַשֵּׂר וְאוֹמֵר :
25 כֻּלָּם בְּרוּכִים תִּהְיוּ וְנִחְיֶה / וְאִמְרוּ לִי בָּרוּךְ תִּהְיֶה מְבַשֵּׂר וְאוֹמֵר :
קוֹל מְבַשֵּׂר מְבַשֵּׂר וְאוֹמֵר :

21 למלכו פ 22 תשועת נוחן פ 25 לפני צונץ היה טקסט אחר. המסחיים בבנין כית המקדש

ג, יט. **עלזי** שם ג, יד. **כי ימין ושמאל** וכו׳ ישע׳ נד, ג. 15 **שר שלום...ותהי המשרה על שכמו** ישע׳ ט, ה. 16 **עמוסים** ע״ש ישע׳ מו, ג. **השיח** הכניע, ל׳ שחה, תהל׳ מד, כו. 17 **עורי עורי** וכו׳ ישע׳ נב, א. 18 **לגלמודה** ע״ש ישע׳ מט, כא. **בימיו תושע יהודה** ירמ׳ כג, ו. 19 **קמי אוריכי**. **קידש זימן**. **וישראל ישכון לבטוח** שם. 20 **רני עקרה כי לא חלה** ע״ש ישע׳ נד, א. **כי רבים** וכו׳ שם. 21 **מגדיל ישועות מלכו** תהל׳ יח, נא. 22 **ועושה** וכו׳ שם. 23 **לדוד ולזרעו** וכו׳ שם. 24 **דמינו בכפלים** שלקינו כשפך דמינו כפליים כחטאותינו (ישע׳ מ, ב). 25 **כולם ברוכים תהיו** פנייה החזן לקהל.

בק״ק צרפת אמרו סדר הושענות זה

ליום טוב ראשון (ושני)

[יא] סימן: א״ב (בחלקו כפול). — ל 1146

לְמַעַן אַהֲבַת קְדוּמִים מֵרִאשׁוֹן
בִּבְרִיתָם עַם נְצֹר כְּאִישׁוֹן
לְמַעַן גְּדוּדֵי תְּמִימִים בְּלִי טִפְשׁוֹן
בְּדַרְכָּם תִּדְרֹשׁ שׁוֹפְכֵי לְךָ לֵב רַחֲשׁוֹן

כ״י: ט׳ ||

1 נצורי כ״י

1 **אהבת קדומים** אהבה מימי קדם. **מראשון** מאברהם האב הראשון שעליו נאמר ״אברהם אוהבי״ (ישע׳ מא, ח). **בבריתם** בזכות ברית שכרת ה׳ אתו (ושכא צ״ל ׳כבריתו׳).ככל סוגרי הבתים שבפיוט זה משמעות הבי״ת היא ׳בזכות׳. **עם ישראל נצור כאישון** שמור כאישון העין ע״ש דבר׳ לב, י. 2 **גדודי תמימים** תמימים ההולכים יחד, אברהם ויצחק. **בלי טפשון** בלי סכלות, מחשבת חטא. **בדרכם** לעקידה. **תדרוש** שלומם של **שופכי לך לב** מתפללים ע״ש איכה ב, יט. **רחשון** בשפחיים

לְמַעַן הַשְׁמִיעֲךָ קוֹל מְדַבֵּר אֲנִי רִאשׁוֹן
בְּוִעוּדוֹ תְּוָעֵד מִתְפַּלְּלִים בְּלַחֲשׁוֹן
לְמַעַן זְרוֹעַ וְלֶחִי וְקִיבָה נָטַל בָּרִאשׁוֹן
בַּחֲסִידוּתוֹ תְּחַסְּנֵנוּ וְתִשְׁעֵנוּ כְּשֵׁי נַחְשׁוֹן
5 לְמַעַן טוֹבִיָּה נִקְרָא נָבִיא רִאשׁוֹן
בְּיַשְׁרוּתוֹ תְּיַקְּרֵנוּ כְּמֵי פְּרָת וְחִדֶּקֶל וְגִיחוֹן וּפִישׁוֹן
לְמַעַן כָּל נְחָלוֹת חֵלֶק רִאשׁוֹן
בְּלִמּוּדוֹ תְּלַהֵט קָמֵינוּ כְּאַלּוּפֵי דִישׁוֹן
לְמַעַן מָשַׁח בְּשֶׁמֶן מֶלֶךְ רִאשׁוֹן
בִּנְעִימוּתוֹ תִּנְקְמֵנוּ מֵאוֹיְבֵינוּ כְּנָקָם שִׁמְשׁוֹן
לְמַעַן סָד יְסוֹד בַּיִת רִאשׁוֹן
בְּעַנְוָתוֹ תְּעַשֵּׁן צוֹרְרֵינוּ בְּעָרוּךְ מֵאֶתְמוּל לַעֲשׁוֹן
לְמַעַן פֵּקֵד בְּחָכְמָה מִכָּל בְּנֵי אָדָם הָרִאשׁוֹן
בְּצִדְקָתוֹ תַּצְמִית צוֹרְרֵינוּ בְּאֹפֶל וְאֵישׁוֹן
10 לְמַעַן קֵרֵץ נְבִיאֵי הָאֲשֵׁרָה בְּנַחַל קִישׁוֹן
בִּרְבוּתוֹ תְּרַבֵּץ שׂוֹנְאֵינוּ כְּסִיסְרָא בְּנַחַל קִישׁוֹן
לְמַעַן שִׁוַּעֲךָ מִמְּצוּלָה וְנָדְדָה עֵינוֹ מִלִּישׁוֹן
בְּשִׁפְלוּתוֹ תַּשְׁפִּיל בְּנֵי אַדְמוֹנִי יָצָא רִאשׁוֹן

3 בויעודם כ״י 4 שיי כי״י 5 תייקרונו כ״י

רוחשות. 3 **השמיעך** השמיע לך **אני ראשון** יעקב שאמר לאביו ״אנכי עשו בכורך״ בראׁ׳ כז, יט. **בויעודו** בזכות תפילתו (כנראה כוונתו לברא׳ לב, י ואילך). **תוועד** תבוא אל. 4 **זרוע ולחי וקיבה נטל** אהרון הכהן שנטל מתנות כהונה אלה (דבר׳ יח, ג). **בראשון** בתחילה כי הוא היה כהן ראשון. **בחסידותו** מובלטת במדרש הרבה, כגון תנחומא קרח ו ׳בא וראה חסידותו של אהרון הצדיק׳. **תחסנינו** תחזקנו. **ותשעינו** ותשמע אותנו **כשי** קרבן, בכה״י כתוב ׳שיי׳ ושמא זאת ל סמיכות רבים. כלומר קרבנות. **נחשון** בן עמינדב נשיא יהודה שהקריב קרבנות כראשון הנשיאים (במד׳ ז, יב). 5 **טוביה נקרא** משה. הנקרא טוביה (ברייתא בבלי סוטה יב, ע״א). **נביא ראשון** לפי פתיחתא לאסת״ר י: ׳משה ראש לנביאים׳. **תייקרנו** תשלח לנו כבוד ויקר **כמי פרת וכו׳** בשפע, כמי נהרות. 6 **נחלות** של א״י שנתחלקה לשבטים ע״י יהושע בן נון. **ראשון** בתחילה, כשנכנסו ישראל לארץ. **בלימודו** בזכות לימודו שלמד — לפי המדרש — בתוך המחנה (בכלי ערובין סג, ע״ב ובמקבילות). **כאלופי דישון** אחד מאלופי שעיר (בראׁ׳ לו, ל) ונאמר על עשו שיישרף, בעוב׳ א, יח. 7 **משח בשמן** שמואל (שמ״א י, א) **מלך ראשון** — שאול. **כנקם שמשון** שופ׳ טז, כח. 8 **סד** יסד **יסוד בית ראשון** דויד המלך כמסופר בדהי״א פרק כב ואילך. **בענוותו** שמא צ״ל בעָנוּתו ע״ש חהל׳ קלב, א ״זכור ה׳ לדוד את כל ענותו״. **תעשן** תשרוף. **בערוך מאתמול** ע״ש ישע׳ ל, לג ״כי ערוך מאתמול תפתה״ ופירשו (בכלי עירובין יט, ע״א ועוד) שחפתה הוא גיהנם. 9 **פוקד** ניתן לו. **מכל בני אדם הראשון** ע״ש מל״א ה, יא ״ויחכם מכל האדם״ ודרשו (פסיקתא דרב כהנא עמ׳ 60) זה אדם הראשון. **תצמית** תכלה לנצח. **ואישון** חושך. 10 **קירץ** שחט **נביאי האשירה בנחל קישון** אליהו, מל״א יח מ. **ברבותו** בזכות גדולתו. **תרבץ** תכניע **כסיסרא בנחל קישון** שופ׳ ה, כא. 11 **שיועך ממצולה** יונה ראה בספרו ב, כ-ד. **ונדדה עינו מלישון** לא נתברר מקור ענין זה. **אדמוני יצא ראשון** עשיו, ע״ש בראׁ׳ כה, כה וכוונתו למלכות

לְמַעַן תִּקֵּן אִגֶּרֶת הַנִּקְרֶאת בְּכָל לָשׁוֹן
בְּתֻמּוֹ תְּבַשֵּׂר לְמָרוֹם מֵרִאשׁוֹן
לְמַעַן חִנֵּךְ בַּיִת שֵׁנִי הַנֶּחֱרָב בְּרִגְשׁוֹן
בִּזְרִיזוּתוֹ תְּקַבֵּל אוֹמְרִים הוֹשַׁעְנָא בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן:
הוֹשַׁעְנָא:

אדום. 12 **תיקן איגרת** מרדכי שנאמר (אסת׳ ח, ט) ״ויכתב ככל אשר צוה מרדכי״ והוא תיקון מה שכתב המן (שם ג, יב). **הנקראת בכל לשון** שם: ״ועם ועם כלשונו״. **למרום מראשון** על מרום מראשון והוא ביהמ״ק ע״ש ירמ׳ יז, יב ״כסא כבוד מרום מראשון מקום מקדשנו״. 13 **חינך** עזרא. **בית שני** כמסופר על חנוכת חומת ירושלים (נחמ׳ יב, כז ואילך). **הנחרב** שנחרב אח״כ. **ברגשון** ברגש, בשמחה גדולה (שם פס׳ מג). **בזריזותו** בזכות שהיה סופר מהיר (עז׳ ז, ו).

ליום ראשון של חוה״מ

[יב] סימן: א״ב. — ל 1162

לְמַעַנְךָ אֵל אֶחָד וְאֵין שֵׁנִי הַיּוֹם תְּבָרֵךְ עַמְּךָ בִּשְׂמֹאלִי וּבִימִינִי
לְמַעַן גֶּבֶר הַנִּקְרָא אַב הַמּוֹנִי הַיּוֹם תְּדַשֵּׁן פִּתִּי וְשַׂמְּנִי וְיֵינִי
לְמַעַן הֲרָצָה לְשֵׁי וְנִמּוֹל לִשְׁמִינִי הַיּוֹם תּוֹצִיא לָאוֹר מִשְׁפָּטִי וְדִינִי
לְמַעַן זַךְ הַנִּבְחָר וְסָבֵל כַּמָּה עֹנִי הַיּוֹם תְּחַסֵּן וְתוֹשִׁיעַ אֶת עַם עָנִי
5 לְמַעַן טוֹבִיָּה בְּכָל בֵּיתִי נֶאֱמָנִי הַיּוֹם תְּיַמֵּן לְעַמְּךָ מֵלִיץ רַחְמָנִי
לְמַעַן כִּפֵּר עַם שְׂפָתָיו כַּשָּׁנִי הַיּוֹם תַּלְבִּין כִּתְמֵי אָדָם שָׁנִי
לְמַעַן מַנְחִיל לְעַמְּךָ אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי הַיּוֹם תַּנְעִים עַם קְרָאתוֹ פְּרִי בִטְנִי
לְמַעַן סָח בְּיַשְׁרוּתוֹ עֲנוּ בִי הִנְנִי הַיּוֹם תַּעַשׂ כְּנַמְתָּ אֶעֱשֶׂה לְמַעֲנִי
לְמַעַן פָּקִיד אַדְמוֹנִי וְהוּא תַּחְכְּמוֹנִי הַיּוֹם תַּצְמִית שִׂפְתֵי אָדָם מְלָשְׁנִי
10 לְמַעַן קְהַל בְּזֶה חַג סֻכּוֹת שׁוֹשַׁנִּי הַיּוֹם תְּיָרֵשׁ וְתָחִישׁ לֵאמֹר לַצָּפוֹן תֵּנִי

כ״י: הנ״ל ||

1 **בשמאלי ובימיני** בכל מקום, ע״ש ישע׳ נד, ג. 2 **הנקרא אב המוני** אברהם (בראׁ׳ יז, ה). 3 **הורצה לשי** יצחק שנרצה לקרבן בעקדה. **ונימול לשמיני**, ברא׳ כא, ד. **תוציא לאור משפטי** ע״ש ישע׳ נא, ד. 4 **זך טהור** **הנבחר וסבל כמה עוני** יעקב עליו נאמר ״הנה צרפתיך ...בחרתיך בכור עוני״ (ישע׳ מח, י). **תחסן** תחזק **ותושיע את עם עני** ע״ש ש״ב כב, כח. 5 **טוביה** משה, עיין בפיוט הקודם שו׳ 5. **בכל ביתי נאמני** ע״ש במד׳ יב, ז. **תיימן** תמנה **מליץ** סניגור. 6 **כיפר** עם אהרון שכיפר על ישראל, במד׳ יז, יב. **שפתיו כשני** ע״ש שיה״ש ד, ג ״כחוט השני שפתותיך״ שנאמר על הרעיה, אליה נמשלה כנסת ישראל במדרש. **תלבין** תכפר ותסלח **כתמי אודם שני** החטאים ע״ש ישע׳ א, יח ״אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו אם יאדימו...״. 7 **מנחיל** יהושע **קראתו פרי בטני** כנראה מתכוון לפסוקים כגון ״העמוסים מני בטן״ — ישע׳ מו, ג. 8 **סח** אמר **ענו בי הנני** שמואל שאמר ״הנני ענו בי...״ ש״א יב, ג. **כנמת** כאשר אמרת **אעשה למעני** ישע׳ מח, יא ״למעני למעני אעשה״. 9 **פקיד** נגיד, מלך. **אדמוני דוד** (ש״א טז, יב) **והוא תחכמוני** כנאמר ״ויהי מדי צאתם שכל דוד מכל עבדי שאול וייקר שמו מאד״ (ש״א יח, ל). **תמצית** תכלה **שפתי אודם מלשני** דברי המלשין על חטאי ע״ש חהל׳ קא, ה. 10 **קיהל** שלמה שהקהיל **בזה חג סוכות** להבאת הארון לבית המקדש **שושני** עם ישראל שנמשל לשושנה בשיהש״ר ב, א.

לְמַעַן שִׁוַּע עֲנֵנִי יי עֲנֵנִי הַיּוֹם תִּשְׁעֶה עַם וְתֹאמַר הִנֵּנִי הִנֵּנִי
לְמַעַן חִנֵּן כְּהֶטַל מֵאֲנִי הַיּוֹם תִּפֶּן בִּבְרִיתְךָ וּבְרִית אַל תָּנִיא
לְמַעַן חָבוּשׁ בְּכֶבֶל וְעָתִיד לְהַבְהִיק אִישׁוֹנִי
הַיּוֹם תַּתִּיר לִגְאֹל מוֹסִיפִים בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי :
הוֹשַׁעְנָא : אֲנִי וָהוּא הוֹשִׁיעָה נָא :

12 חינן: חינך כ״י

תירש כנראה ר״ל תטול ותנחיל. **לאמור לצפון תני** ע״ש ישע׳ מג, ו. **11 שיוע** אליהו כהר הכרמל. **ענני ה׳ ענני** מל״א יח, לז. **תשעה** תשמע **ותאמר הנני הנני** ע״ש ישע׳ סה, א. **12 חינן** יונה שהתפלל **כהוטל** לאחר שהוטל. **תיפן בבריתך** למען כריתך ע״ש מלכים ב׳, יג, כג ״ויפן אליהם למען בריתו״. **תניא** תפר (כגון ״ה׳ הפיר עצת גוים הניא ...״ תהלים לג, י). **13 חבוש בכבל** המשיח הסובל בכלא קודם שיתגלה עיין פסיקתא רבתי פיס׳ לז (קסב, ע״ב ואילך). **להבהיק אישוני** להאיר חשכי. **תתיר** ממאסר. **מוסיפים כיום השני** לפי ההקשר נראה שפיוט זה נאמר ביום טוב שני של גלויות.

ליום שני של חוה״מ

סימן: א״ב. — **א** 6176

[יג]

אָנָּא אֱזוֹן שַׁוְעַת מְיַחֲלִים / בָּאֵי עָדֶיךָ וְאוֹמְרִים מִי כָמוֹךָ בָּאֵלִים
גָּדְלְךָ בָּנוּ יִתְקַדֵּשׁ אֵל אֵלִים / דַּלּוּת מַעֲשֵׂינוּ אַל תְּחַפֵּשׂ בְּפִלִּילִים
הֲלֹא לְךָ יִחַלְנוּ וְלֹא לָאֱלִילִים / וּבְשִׁמְךָ חָסִינוּ וְלֹא בְּפָסִילִים
זְכוֹר צִדְקַת אָב מָאַס אֱלִילִים / חָשׁ וְנָדַד וּכָטַח בְּךָ אֵל אֵלִים
5 טוּבְךָ עֲבוּרוֹ תַּחְתֹּם לְעוֹלְלִים / יָהּ אַל תְּשִׁימֵנוּ כִּזְנוּחִים וּגְעוּלִים
כְּבֹשׁ מֶנּוּ כַּעַס וְאַל תֶּחֱרֶה בִּרְעוּלִים / לְמַעַנְךָ עֲשֵׂה וּלְךָ נְהַלֵּל בְּהִלּוּלִים
מְאֹד נִדְכֵּינוּ וְנֶחְשַׁבְנוּ כְּדַלִּים / נָא צְפֵה לְעוֹדְדֵנוּ וּדְלֵינוּ מִדַּלְדּוּלִים
סַרְעַף אָנָסִים אַל תָּשׁוּר אֵל אֵלִים / עָוֹן סְלַח נָא וְהָתֵם תַּרְעֵלִים
פָּרִים נְשַׁלְּמָה שְׂפָתֵינוּ כְּפִלּוּלִים / צוֹעֲקִים שְׁעֵה נָא וְהַעֲלֵה חֹבֶשׁ וּתְעָלִים

כ״י: הנ״ל ||

4 ונדד כ״י

1 אזון שמע. **באי עדיך** ע״ש תהל׳ סה, ג. **מי כמוך באלים** שמו׳ טו, יא. **2 כפלילים** כשופט היושב למשפט עלינו. **4 אב** אברהם **מאס אלילים** כמסופר בב״ר פר׳ לח, עמ׳ 361 ואילך. **חש נדדו** לקיים צווי ה׳ שאמר לו לך לך מארצך (עיין אגדת בראשית לא, ג ומדרש הגדול בראשית עמ׳ ריט). **ונדד** כשיצא מארצו לא״י, ובארץ, ומן הארץ למצרים ברעב. **ובטח בך** כמסופר בתנחומא לך־לך ה על אברהם במצרים שאמר לקב״ה ״בטחוני שבטחתי בך...״. **5 עבורו** בגללו. **תחתום** שמור היטב. **לעוללים** לילדיו, לישראל. **געולים** שנואים. **6 ואל תחרה ברעולים** משמעותו לא כרורה: אולי: אל יחדה אפך בישראל שכבר שחו את כוס התרעלה, ושמא: אל תתחרה, בעשיית רעה לישראל (בגלל חטאותיהם), כמעשי הגויים הערלים. **למענך עשה** ע״ש דני׳ ט, יט. **7 צפה** השגח. **ודלינו** הוצא אותנו. **8 סרעף אונסים** מחשבות רעות הבאות באונס. **אל תשור** אל תראה, התעלם מהם. **והתם** כלה, הפסק **תרעלים** צרות מרות כרעל. **9 פרים נשלמה שפתינו** ע״ש הושע יד, ג. **כפילולים** בתפילות. **שעה** שמע. **חובש** תכושת, רפואה. **ותעלים** רפואות: ל׳ רביב של תעל

10 קוֹרְאִים הַיּוֹם וְתַחַן מַפִּילִים / רָם תִּזְכְּרֵם בְּסֵפֶר חַיִּים כְּלוּלִים
שַׁוְעָתֵנוּ סְכוֹת מִמְּעוֹן תְּלוּלִים / תַּעֲשֶׂה לְמַעַנְךָ וְתָחוֹן בְּנֵי אֵלִים:
הוֹשַׁעְנָא וְהוֹשִׁיעָה נָא / אֲנִי וָהוּא הוֹשִׁיעָה נָא:

11 בני אלים: אבות ובנים צונץ עמ' זא

והוא ע"ש "רפואות תעלה", ירמ' ל, יג. 10 תחן תחינה. כלולים יהיו נכללים. 11 סכות שמע ממעון תלולים ממקום גבהים, מן השמיים. בני אלים ישראל שהם בני האבות, אברהם יצחק ויעקב. לפי הדרשה בכבלי ר"ה לב, ע"א ועוד.

ליום שלישי של חוה"מ

[יד] סימן: א"ב. — א 1688

אֹהֶל שִׁכַּנְתָּ בָּאָדָם / בְּחוֹרָה תַּתָּה לִבְנֵי אָדָם
גּוֹי הַנִּקְרָא צֹאן אָדָם / דָּתְךָ חַקְתָּ בְּוִעוּדָם
הַיּוֹם יְשׁוֹרְרוּךָ בְּעָבְדָם / וְהֵם מִבָּשָׂר וָדָם
זְכוּת תַּמְצִיא בַּעֲדָם / חָקוּק בְּכִסְאֲךָ צוּרַת אָדָם
5 טוֹבוֹת תִּגְזֹר בַּעֲדָם / יְשׁוּעָה תָּחִישׁ לְנִינָם וּלְנֶכְדָּם
כַּלֵּה צָרֵיהֶם לְהַכְחִידָם / לְאַיִן יֵחָשְׁבוּ נֶגְדָּם
מְיַחֲדֶיךָ בְּכָל מְאֹדָם / נוֹרָאוֹת חִישׁ לְעוֹדְדָם
סוֹבְבֵי מִזְבֵּחַ וַעֲרָבָה בְּיָדָם / עֶרֶב פִּלּוּלָם וְשִׁיר תּוֹדָם
פְּדוּת תִּשְׁלַח לִקְרוּאֵי צֹאן אָדָם / צֶמַח תַּצְמַח בַּעֲדָם
10 קוֹרְאֶיךָ בְּמַשְׂאַת אָדָם / רַחֲשָׁם שְׁעֵה כְּשֵׁי תְּמִידָם
שׁוֹחֲרֶיךָ רְצֵה בִּזְכוּת אָדָם / תָּחֹן וְתָחִישׁ נְסִיכֵי אָדָם: הוֹשַׁעְנָא:

כ"י: הנ"ל ||

1 אהל שכנת באדם ע"ש תהל' עח, ס ור"ל שמח את בית המקדש בתוך בני ישראל. בחורה התורה עליה נאמר "כי פיקודיך בחרתי" (תהל' קיט, קעג) וכן "וקנות בינה נבחר מכסף" (משלי טז, טז). 2 גוי ישראל הנקרא צאן אדם ביחד' לו. לו-לח. דתך התורה חקת הורית בויעודם כשנקהלו כהר סיני. 3 ישוררוך בעבדם ישירו לך בשעת תפילתם ושמא צ"ל 'במעמדם' ע"ש "והמשוררים על מעמדם" רבי"ב לה, טו. והם ואע"פ שהם מבשר ודם הפייטן מדגיש בכמה ענינים בפיוט זה את רלות האדם לעומת גדולתו בעיני הקב"ה. 4 חקוק בכסאך צורת אדם כנדרש בבראשית רבה סח, יב (עמ' 788) ובמקבילות שאיקונין של יעקב אבינו חקוקה למעלה. 6 לאין יחשבו נגדם ע"ש ישע' מ, יז "כל הגוים כאין נגדו מאפס ותהו נחשבו לו". 7 מיחדך האומרים 'שמע ישראל' בכל מאודם כבתוב שם "ובכל מאודך". נוראות נפלאות. 8 סובבי מזבח ע"ש תהל' כו, ו "ואסובבה את מזבחך" וכוונת הפייטן למקיפים את הבמה של ביה"כ"נ ביבמיו ולא למסופר במשנה (סוכה ד, ה) שהיו מקיפין בסוכות את המזבח. וערבה כוונתו לארבעה מינים. ערוב יערב לפניך פילולם תפילהם תודם תודתם. 9 לקרואי צאן אדם עיין לעיל שו' ב. צמח המשיח, ע"ש ירמ' לג, טו. 10 במשאת אדם כנראה ר"ל 'במשאת נפש'. בגעגועים. רחשם תפילתם שעה שמע כשי תמידם כקרבן התמיד. 11 בזכות אדם כנראה כוונתו לנאמר בשו' 4. נסיכי אדם ע"ש "והקמנו עליו שבעה רועים ושמונה נסיכי אדם" (מיכה ה, ד) ופירשו בבבלי סוכה נב ע"ב שכין הנסיכים ישנם אליהו והמשיח.

ליום רביעי של חוה״מ

[טו] סימן: א״ב. — **א** 1833

אֹם בְּלִי קֶשֶׁר אֲסוּרָה / בְּכַבְלֵי אַהֲבָתְךָ הִיא סְגוּרָה
גְּנוֹן בַּעֲדָה לְהָאִירָה / דּוֹד בְּמַסְגִּירָה דְּרוֹךְ פּוּרָה
הֲלֹא עַל חִנָּם מְכוּרָה / וְעַל דָּתְךָ הֲרוּגָה סְגוּרָה
זְכֹר אֲסִירֶיהָ וְחִישׁ לְהַתִּירָה / חַדֵּשׁ תָּאֳרָהּ כְּחַמָּה בָּרָה
5 טֶרֶם בַּלְאֻמִּים תֵּעָשׂ גְּמִירָה / יָהּ פְּקַח עַיִן לְהָאִירָה
כִּי מִתְיַחֶסֶת בְּשֵׁם יוֹצְרָהּ / לְכַד הִיא תָּמִיד מְאִירָה
מֻכַּת עַמִּים בִּלְתִּי סָרָה / נוֹבֶלֶת וְצָפַד עוֹרָהּ
סוֹבֶלֶת וְסוֹמֶכֶת בְּשֵׁם יוֹצְרָהּ / עֲבוּרָהּ תִּשְׁבִּי תִּשְׁלַח לְבַשְׂרָהּ
פָּנֶיהָ לָאֲטָה וְהִיא קְדוּרָה / צוֹפָה וּמְחַכָּה לְיוֹם אוֹרָהּ
10 קוֹלָהּ נֶאֱלְמָה וְהִיא צְרוּרָה / רְאֵה רַחֲשָׁהּ וְחִין עֲתִירָהּ
שַׁלַּח בְּגוֹזְזֶיהָ אַף וְעֶבְרָה / תָּחִישׁ יוֹם יֶשַׁע לְהָאִירָהּ: הוֹשַׁעְנָא:

כ״י: הנ״ל ||

4 אדיריה כ״י

1 אום אומה. **בלי קשר** בלי עבותות, והוא מפרש בהמשך השורה. **2 דוד** הקב״ה שנמשל לדוד שבשיה״ש לפי המדרש. **במסגירה** בעם שהסגיר את ישראל לאויב והיא מלכות אדום לפי עובדיה יד. **דרוך פורה** באדום ע״ש ישע׳ סג, ג. **3 על חנם מכורה** ע״ש ישע׳ נב, ג. **סגורה** מוסגרת לאויב. **4 תארה** מראה שלה. **כחמה ברה** ע״ש שיה״ש ו, י והוא כינוי לישראל שנמשלה לרעיה במדרש. **5 תעש גמירה** יעשו בה כלה. **6 מתייחסת בשם יוצרה** מודה ומודיעה שהיא שייכת לקב״ה בלבד. **לבד** בודדה בין העמים. **7 מכת עמים בלתי סרה** ע״ש ישע׳ יד, ו ור״ל שהגויים מכים בה ללא הפסק. **וצפד עורה** ע״ש איכ׳ ד, ח. **8 תשבי** אליהו הנביא. **9 פניה לאטה** ע״ש ש״ב יט, ה. **קדורה** פניה חשוכות מצער. **צופה** מצפה **10 והיא צרורה** צר לה. **חין** חחינה. **עתירה** עתירתה, חפילתה.

לשבת

[טז] סימן: א״ב מנחם (כפול). — **א** 5602

אֱמוּנֵי אֶרֶץ אֱמוּנָתְךָ שׂוֹחֲחִים / אֹמֶץ אֱלֹהוּתְךָ בְּפֶלֶץ פּוֹצְחִים
בְּךָ סִבְרָם יְשִׁימוּן וְעָלֶיךָ בּוֹטְחִים / בְּיוֹם מַרְגּוֹעַ בִּרְצוֹנְךָ נָחִים
גְּבוּל אַלְפַּיִם גּוֹבְלִים לְהַתְחִים / גִּהוּץ מַחְלִיפִים מִמַּדֵּי מֶלְתָּחִים

כ״י: הנ״ל ||

1 אמוני ארץ ע״ש תהל׳ קא, ו ״עיני בנאמני ארץ...הולך בדרך תמים״ ור״ל עם ישראל המקיימים באמונה הלכות שבת וסוכה. **שוחחים** מספרים. **בפלץ** ביראה. **2 ביום מרגוע** בשבת. **3 גבול אלפים** אמה מחרון לעיר **גובלים להתחים** אסור להם לצאת מתחום גבול זה. **גיהוץ מחליפים ממדי מלתחים** מחליפים בגדי חול לבגדי שבת מכובסים ומגוהצים. (בכלי שבת קיג ע״א) מדי מלתחים = בגדים, ע״ש ״ורלבש ... מדיו״ (שמ״א יז, לח) וע״ש ״ויאמר ... המלתחה״ (מל״ב י, כב וראה במפרשים

דְּלֵקַת נֵר כַּדַּת מְצַחְצְחִים / דֵּי תַעֲנוּגָם יָכִינוּ לְהַלְחִים
הֵן עַל מֶזֶג גָּדְלָךְ מְשַׁבְּחִים / הֵם עָלָיו מַבְדִּילִין לְנָגְהֵי אָחִים
וְנוֹהֲגִים אַט מִפְסוֹעַ אֲרָחִים / וְחוֹשְׁכִים מֵרוּץ וּמִדְּלוּג מְנַצְּחִים
זִמּוּן מְשַׁלְּשִׁים עַל שְׁלֹשָׁה אֲרוּחִים / זֶמֶר שִׁיר שַׁבָּת לְךָ מְשַׁבְּחִים
חֲצֵרוֹת מְעָרְבִים לְהוֹצִיא מִפְּתָחִים / חָדִים אֱלֵי גִיל וְאֵינֵימוֹ טוֹפְחִים
טוֹעֲמִים לְהָסִיר כָּל מִינֵי מַרְזְחִים / טוֹמְנִין בְּמֶגְרַע מֵהוֹסִיף רְתָחִים
יְקוֹד אוֹר הַנִּגְחָל עוֹד מֵהַפְּחִים / יִמְנְעוּ מִילַת חוֹל וְנִיבֵי שִׂיחִים
כַּבִּיר כֹּחַ הַנּוֹטֶה מְתוּחִים / כּוֹנְנָם עֵקֶב זֹאת בְּמִשְׁכְּנוֹת מִבְטָחִים
לְמַדְתָּם בְּטוּבְךָ אֵל חוֹנֵן וּמַרְחִים / לַעֲשׂוֹת סֻכָּה בְּגֶרֶשׁ יְרָחִים
מוֹפְתֵי קֶדֶם לְהַזְכִּיר בִּשְׁבָחִים / מַעֲלְלֵי יָהּ מִהְיוֹת נִשְׁכָּחִים
נוֹעֲדָה לָשֶׁבֶת בָּהּ כָּל הָאֶזְרָחִים / נוֹבְבִים בְּתוֹכָהּ הֶגְיוֹן נְכוֹחִים
סוֹד סִלְסוּלֵי טַעֲמֵי לְקָחִים / סוֹדְרִים שָׁלֹשׁ דְּפָנוֹת מְרֻוָּחִים
עֲלֵי דְלַעַת וְכָל מִינֵי צְמָחִים / עֲשׂוֹת תַּחְתָּם בִּמְחֻבָּר אָסְרוּ לְהַנְחִים

5 לנוגוהי כ״י 6 ומדליג כ״י

שם). 4 **מצחצחים** מעלים אור. **יכינו** מבעוד יום. **להלחים** לאכול מל׳ לחם=אוכל. 5 **מזג** יין **משבחים** אומרים קידוש של יום. **עליו** על היין **לנגהי אחים** לאור אשים, כנראה רומז לנוסח ׳מאורי האש׳. 6 **מפסוע ארחים** מלפסוע פסיעה גסה **בדרכים** (שבת שם). **וחושכים** ונמנעים **מרוץ ומדילוג** לשון הרמב״ם במשנה תורה הל׳ שבת כד, ד: ׳ואסור לרוץ ולדלג בשבת׳ (ומקורותיו: בבלי ברכות ו ע״כ ושבת קיג ע״כ). **מנצחים** כנראה ר״ל המתחרים זה כזה בריצה מהירה. 7 **זימון משלשים** כששלושה אכלו כאחד מזמנים בברכת המזון. **ארוחים** ארוחות, סעודות. 8 **חצרות** המשותפות לבתים רבים. **מערבים** בעלי הבתים עירוב חצרות כדי שיהיה מותר **להוציא מפתחים** של הבתים לחצר. **חדים** שמחים (ל׳ חדוה) **אלי גיל** איוב ג, כב. **ואינימד טופחים** ואינם מתאבלים בשבת (בבלי מו״ק כד ע״א); נשים מטפחות (סופקות כף אל כף) הוא מנהג אבלות (משנה מו״ק ג, ח-ט). 9 **טועמים** בערב שבת ממאכלי שבת עיין בנושאי כלי ש״ע א״ח סי׳ רן (ולא נתברר מקור קדום יותר). **להסיר** למנוע. **מרזחים** סעודת אבל (עיין במילונים) ור״ל אם לא יטעמו מראש והמאכלים יהיו מקולקלים ירבו אכל וקטטה בבית. **טומנין במגרע מהוסיף רתחים** שעורו: טומנין במגרע רתחים ולא במוסיף רתחים, ור״ל אין טומנין קדרה (שסילקוה מן הכירה מבעוד יום) כדבר המוסיף הבל (משנה שבת ד, א ואילך) אלא כדבר הגורע (או גם מקיים) הבל, ושמא ר״ל טומנין במגרע רתחים כדי שלא יבוא לידי הוספת הבל ורתיחה בשבת (שבת לד ע״א). 10 כנראה יש להפוך את סדר הטורים שבשורה זאת: **ימנעו** מלהטמין (כנ״ל שו׳ 9) בדברים הבאים: **מילת** צמר וכוונתו ל׳מוכין׳ שכמשנה שבת ד, א. **חול** הנזכר שם **וניבי שיחים** עשבים (שם). **יקוד אור** כירה שהסיקוה (משנה שבת ג, א) **הנגחל עוד** שיש בה עוד גחלים, כלומר שלא גרפוה. **מהפחים** כנראה יש למשוך לכאן את ׳ימנעו׳ ולפרש שאסור להשתמש בכירה זאת שמא יחתה בגחלים ו׳מהפחים׳ יתפרש ׳שלא לעשות פחם׳ כלומר, שלא יחתה. 11 **כביר כח** איוב לו, ה. **הנוטה מתוחים** שעשה את הרקיע ע״ש ישע׳ מ, כב: ״הנוטה כדק שמים וימתחם...״. **כוננם** הושב אותם, את ישראל **עקב זאת** שמקיימים הלכות שבת דלעיל **במשכנות מבטחים** ישע׳ לב, יח. 12 **ומרחים** ומרחם. **כגרש ירחים** כנראה ר״ל בירח הגרש, כלומר בחודש האסיף, ראה במפרשים לדברי׳ לג, יד. 13 **מופתי קדם** נסים מימי קדם שהם הסוכות שבהן הקב״ה הושיב את ישראל במדבר. **להזכיר בשבחים** זה טעם הישיבה בסוכה. 14 **לשבת בה כל האזרחים** ע״ש ויק׳ כג, מב ״כל האזרח בישראל ישבו בסכות״. **נובבים** מדברים מל׳ ניב שפתיים **בתוכה** כנראה ר״ל עליה, אודותיה **הגיון נכוחים** דברי תורה והלכה (הגיון — ל׳ ״והגית בו״). 15 **סוד סלסולי** ר״ל בעומק מצוין וחשוב. **טעמי לקחים** מוציאים לאור את טעמי התורה שנקראת ״לקח טוב״ (מש׳ ד, ב). **סודרים** עורכים בלימוד שלהם **שלש דפנות** ההלכה שסוכה חייבת ג דפנות והיא נדרשת מן הכתיב של התבות בסכת בסכה בסוכות (בבלי סוכה ו, ע״כ וכמקבילות) והוא ׳סוד סלסול הטעמים׳ דלעיל. 16 **עלי דלעת וכו׳** לשון המשנה סוכה א, ד: ׳הדלה עליה את הגפן ואת

פּוֹרְסִין בָּהּ קְרָמִים סְדִינִין וּמִטַּפְּחִים
פְּרִי עֵץ וּשְׁקֵדִים רִמּוֹנִים וְתַפּוּחִים
צִלְתָּהּ כְּגָרַע מֵחַמָּתָהּ אֵינָן מְטַפְּחִים
צוּרָתָהּ מַגְבִּיהִין עַד עֲשָׂרָה טְפָחִים
קָדוֹשׁ מְקָרֶה עֲלִיּוֹת מְרֻוָּחִים / קוֹדְרִים מַשְׁגִּיב וּמְרַפֵּא מְזִיחִים
רְצֵה שַׁוְעָתֵנוּ כְּעוֹלוֹת מֵחִים / רְעֵה בְּשִׁבְטְךָ נוּגִים וְנִדָּחִים
שׁוּבָה לִנְוֵה צֶדֶק אֲגַפַּיִם וּמַבְרִיחִים / שְׁעָרָיו תְּכוֹנֵן בְּאַבְנֵי אֶקְדָּחִים
תַּעֲמִיד אֵלַי שִׁיר נִינֵי הַקְּרָחִים / תָּכִין עַל דּוּכָנָם נוֹתְחֵי נְתָחִים
מַקְטִירֵי קְטֹרֶת רוֹקַח מִרְקָחִים / מְכַהֲנֵי בַקֹּדֶשׁ בְּאַבְנֵי פִּתּוּחִים
נִפְלָאוֹת תַּפְלִיא וְהָיֵינוּ שְׂמֵחִים / נִינֵי אֶזְרָחִים יַעְטוּ שְׁבָחִים
חֶרֶס מִבּוֹא וּמֵאֶסֹף סַהֲרַת תְּפוּחִים / חֹבֶשׁ לְהַעֲלוֹת לְלַהֲקַת אֲנוּחִים
מְשׁוֹשָׂם יִגָּלֶה נֶגֶד כָּל נְפוּחִים / מַמְלַכְתָּם לֹא תִכְלֶה לְנֶצַח נְצָחִים:
הוֹשַׁעְנָא:

הדלעת ואת הקסוס וסכך על גבן פסולה...ועם...קצצן כשרה׳. **עשות תחתם במחובר** חה הוא כפירוש של המשנה, שם, שסיכך במחובר ועל המחובר סיכך בסכך כשר. **להנחים** להניח. 17 **פורסין בה** וכו׳ לשון הברייתא (סוכה י, ע״א) על נויי סוכה המוחרים, **קרמים** שטיחים מעשי אורג. **מטפחים** מטפחות. 18 **כגרע** כאשר גרע, החסיר, את צילחה מחמתה וחמתה מרובה — משנה א, א. **אין מטפחים** אין בונים, ל׳ ״ירמיני טפחה שמים״ (ישע׳ מח, יג). **צורתה** גודלה, גובהה. **עד** לא פחות. **עשרה טפחים** במשנה, שם. 19 **מקרה עליות** עושה הרקיע ל׳ חהל׳ קד ב-ג ״נוטה שמים כיריעה, המקרה במים עליותיו״. **קודרים משגיב** מגביה שפלים. **מזיחים** עצובים ל׳ ׳מר וזח׳ בבבלי כתו׳ סט ע״ב, ופירש רש״י מי שנפשו מרה ודעתו זחה ומעתקת מעליו. 20 **כעולות מיחים** ע״ש חהל׳ סו, טו. **בשבטך** מקל הרועים (חהל׳ כג א, ד). 21 **שובה** השב **לנוה צדק** לירושלים (ירמ׳ לא, כג). **אגפים ומכריחים** ע״ש יחז׳ יז, כא ור״ל כל קבוצות יושביה שכרחו ממנה. **שעריו** של נוה צדק **באבני אקדחים** ע״ש ישע׳ נד, יב. 22 **ניני הקרחים** בני קורח הלויים המשוררים בביהמ״ק. **נותחי נתחים** כהנים העובדים עבודה (ויק׳ א, ו ועוד) וכן להלן. 23 **רוקח מרקחים** עושי שמן המשחה ע״ש שמ׳ ל, כה ״ועשית אותו שמן משחה קודש רוקח מרקחת מעשה רוקח״. **באבני פיתוחים** כהן גדול הלבוש חושן ואפוד ועליהם אבנים ומפותחים בהן שמות בני ישראל (שמ׳ כח, ט, שם כא). 24 **והיינו** ונהיה. **ניני אזרחים** בני אברהם המכונה במדרש ובפיוטים אזרח. **יעטו שבחים** יעטפו שבחים ע״ש ״ברכות יעטה״ (חהל׳ פד, ז). 25 **חרס** שמש. **סהרת** הירח (שיה״ש ז, ג) ע״ש ״לא יבוא עוד שמשך וירחך לא יאסף״, ישע׳ ס, כ. **תפוחים** לא נתבררה משמעות חבה זו. שמא יש לפרש עגולים; ושמא הוא מל׳ ״עד שיפוח היום ונסו הצללים״ (שיה״ש ב, יז) וכוונתו לומר ׳הירח בלילות׳. **חובש** רפואה. **ללהקת אנוחים** קהל נאנחים. 26 **נפוחים** כיני פיטני רגיל ל׳בני אדם׳ ע״ש ״ויפח באפיו נשמת חיים״ (בראׁ ב, ז).

לשבת

[יז] סימן: יצחק הקטן. — כ 118

כְּהוֹשַׁעְתָּה יְהוּדָה וְאֶפְרַיִם / מִיַּד מִצְרַיִם / מִבְּלִי שִׁירַיִם
קוֹל נוֹגֵשׁ נִשְׁבָּת
צִינוֹק וָאזֵקִים / עֲלוּבִים וְנִזָּקִים / וּבְשִׁמְךָ מַחֲזִיקִים
יוֹדְעֵי בְּרִית שַׁבָּת כֵּן הוֹשַׁעְנָא / אֲנִי וָהוּ הוֹשִׁיעָה נָא:

5 כְּהוֹשַׁעְתָּה חֲרֵדֵי שֶׁגֶב / מִכַּף מֶלֶךְ נֶגֶב / וַיַּעֲגֵב עֶגֶב
הַבֵּן עִם הַבָּת
קְבוּעֵי מִלְחָמָה / וְרַבָּה מַשְׁטֵמָה / יְטוּר נָפִישׁ וָקֵדְמָה
גּוֹמְרֵי הֲלָכוֹת שַׁבָּת כֵּן הוֹשַׁעְנָא / אֲנִי וָהוּ הוֹשִׁיעָה נָא:

כְּהוֹשַׁעְתָּה הֲמוֹנֵי יוֹרָם / מִיַּד מֶלֶךְ אֲרָם / וַתִּמָּלֵא וַתָּרָם
10 הָאֵיפָה וְהַבָּת
קַו־קָו וּמְבוּסָה / גּוֹי אֲשֶׁר בְּךָ חָסָה / יָשִׁירוּ בְּמַשָּׂא
דִּבְרֵי שִׁיר שַׁבָּת כֵּן הוֹשַׁעְנָא / אֲנִי וָהוּ הוֹשִׁיעָה נָא:

כְּהוֹשַׁעְתָּה טְרוּדֵי מָצוֹר / מִכַּף מֶלֶךְ חָצוֹר / אָכֵן לֹא לְמַעְצוֹר
בְּמִלְחֶמֶת לַבָּת
15 נְדוּדִים בְּכָל פֵּאוֹת / לַאֲלָפִים וּלְמֵאוֹת / לְבַד לָהֶם יֵאוֹת
לִקְרֹא עֹנֶג לַשַּׁבָּת כֵּן הוֹשַׁעְנָא / אֲנִי וָהוּ הוֹשִׁיעָה נָא:

כי״י: כ״ הנ״ל: ג (=דפוס מחזור ארגיל. ליזורנו תקל״ב)||

1 ומבלי ג 3 כצינוק ג| וניזקים: ונאנקים ג| בשמך ג 4 יודעי ברית: כהיום יום ג 5 חרידי: שרידי ג| מלך: יושב ג
7 קבועי: פגועי כ״ ג 9 מיד: מכף ג 10 ובת כ״ ג 13 למעצור: מעצור ג 15 נדודים: נפוצים ג| ומאות ג| להם לבד ג

2 **נוגש נשבת** ע״ש ישע׳ יד, ד ״איך שבת נוגש״. 3 בחלק השני של כל בית מתאר הפיטן את מצב עם ישראל בימיו. **צינוק** ירמ׳ כט, כו ועיין במפרשים שם. **ובשמך** ובכל זאת בשמך... 5 **חרידי שגב** יראי ה׳ שהוא נשגב, וזה כינוי לישראל. **מכף מלך נגב** מלך ערב יושב הנגב (במד׳ כא, א ואילך). **ויעגב עגב** כנראה חידושו של הפייטן וכנראה ר״ל שהוא בגד בגירה והכוונה לנאמר שם ״וישב ממנו שבי״. 6 **הבן עם הבת** היו בשבי. 7 **קבועי מלחמה** לפי האקרוסטיכון צ״ל כנראה כך ועיין בשורה המקבילה בהושענא ׳כהושעתה ישע לזכרון׳ של המחבר (להלן סי׳ כה). **יטור נפיש וקדמה** בני ישמעאל (׳ברא׳ כה, טו) ור״ל עמים רבים. 8 **גומרי לומדי**. 9 **כהושעתה** ע״ש מל״כ ו, כו-כז ״הושיעה אדוני המלך ויאמר אל יושיעך ה׳ מאין אושיעך...״ **המוני יורם** ע״ש ״המון ישראל״ (מל״כ ז, יג) הנזכר בשיחה בין יורם לעבדיו לפני צאתם על מחנה ארם. **ותמלא ותרם** חזרה למחירה הרגיל. 10 **האיפה והבת** כמסופר שם (ז, יח) על מחיר סאת סולת ושעורים והפייטן, בגלל החרוז, מזכיר שתי מידות אחרות (על פי יחז׳ מה, יא) במקום הנזכרות במקרא שם. 11 **קו קו ומבוסה** ישע׳ יח, ז. **ישירו במשא** ישירו בהגבהת קול ע״ש דבה״י א׳ טו, כב עיין במפרשים, שם. 13 **מלך חצור** כמסופר בשופ׳ פרק ד-ה. הפייטן לא בנה את סדר הבתים לפי סדר המאורעות. **אכן לא למעצור** ע״ש ש״א יד, ו: ״כי אין לה׳ מעצור להושיע״. 14 **במלחמת לבת** במלחמה בה ניצחו את האויב בלבת־אש (שמות ג, ב) כמסופר בתלמוד (פסחים קיח ע״ב ובמקבילות) שהכוכבים ליהטו את סיסרא וצבאו באש 15 **פאות**

כְּהוֹשַׁעְתָּה חֶבֶל חֶלֶק / מִיַּד מִדְיָן וַעֲמָלֵק / וַתַּדְלֵק דֶּלֶק
אָבֵל מְחוֹלָה עַל טֵבָת
דְּבָרְךָ אִוִּינוּ / לְשִׁמְךָ קִוִּינוּ / דַּעַת חִוִּינוּ
קְרָא מִקְרָא חֹדֶשׁ וְשַׁבָּת כֵּן הוֹשַׁעְנָא / אֲנִי וָהוּ הוֹשִׁיעָה נָּא :

16 שבת ג 17-20 במקום הנדפס: כהושעת מאז עדתך / כן הושיעה את עמך / וברך את נחלתך / נהללך ביום שבת / כ״ה אר״ה ג
18 מחולת כ״י

כנפות הארץ. 16 לקרוא עונג לשבת ע״ש ישע׳ נח, יג. 17 חבל חלק ישראל שהוא חבלו וחלקו של ה׳, ע״ש דבר׳ לב, ט ״כי חלק ה׳ עמו יעקב חבל נחלתו״. מיד מדין ועמלק בימי גדעון, שופ׳ ו, ג. ותדלק דלק גרמת שגדעון ואנשיו ידלקו וירדפו בנצחונם. 18 אבל מחולה על טבת מקום המנוסה, שם ז, כב. 20 קרא מקרא חדש ושבת ע״ש ישע׳ א, יג.

להושענא רבה

[יח] סימן: א״ב. — ל 1144

לְמַעַן אָדָם אֲשֶׁר בְּכַף נוֹצָר / בּוֹטְחֶיךָ תַּעֲנֶה מִמֵּצָר
לְמַעַן גִּדַּלְתּוֹ וְחֵן בְּעֵינֶיךָ מָצָא / דְּרֹשׁ לְטוֹבָה יָפָה כְּתִרְצָה
לְמַעַן הַשְּׁבָטִים נוֹלְדוּ בַּאֲרַם נַהֲרַיִם / וַאֲפִלָּתוֹ תַּזְרִיחַ כַּצָּהֳרָיִם
לְמַעַן זָכְתָה וּבַעֲבוּרָהּ נִתַּן בְּאֵר מָיִם / חִישׁ לְחַיּוֹתֵנוּ מִיּוֹמָיִם
5 לְמַעַן טָבַח מְדָנִים וּבְנֵי קֶדֶם / יוֹם זֶה חֹן עַם לְךָ מִקֶּדֶם
לְמַעַן כְּאֶחָד דָּן שְׁבָטִים / לֹא תָפֵר בְּרִיתְךָ מִפְּלִיטִים
לְמַעַן מֶלַח הִשְׁלִיךְ לְרַפֹּאוֹת הַמָּיִם / נָא תַּאֲזִין לְתַחֲנוּן מְחַנְּנֵי עֲלֵי מָיִם
לְמַעַן שֹׂכֶל וּבַיי אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל דָּבָק / עֲזֹר עַם בְּךָ נִדְבָּק
לְמַעַן פִּלֵּל וְהִפִּיל תְּחִנָּה בַּגּוֹלָה / צִבְאוֹתֶיךָ תּוֹצִיא לְאוֹרָה וְצָהֳלָה

כ״י: הנ״ל ||
6 הפר כ״י

1 אדם הראשון. ככף נוצר נוצר בכף ידו של הקב״ה. עיין רש״י לבראׁ׳ א, כז (וכן אצל ל. גינצבורג, אגדות היהודים ח״כ הערה 3). תענה ממיצר ע״ש ״מן המיצר...עננו...״ תהל׳ קיח, ה. 2 גידלתו כנראה כוונתו לנח או אולי ליצחק (בראׁ׳ כו, יג). וחן בעיניך מצא בראׁ׳ ו, ח. יפה כתרצה כנסת ישראל על פי הדרשה לשיה״ש ו, ד. 3 השבטים בני יעקב. ואפילתו וכו׳ ע״ש ישע׳ נח, י: ״וזרח בחשך אורך ואפלתך כצהרים״ ושמא צ״ל ׳אפילתם׳ במקום ׳ואפילתו׳. 4 זכתה מרים הנביאה. ובעבורה ניתן באר מים חוס׳ סוטה יא, ח (עמ׳ 220) ובמקבילות. לחיותינו מיומים ע״ש הוש׳ ו, ב. 5 טבח גדעון מדנים מדינים ובני קדם שופ׳ ו, ג. חון רחם. מקרם ניגש לתפילה. 6 כאחד דן שבטים שמשון, והלשון ע״ש בראׁ׳ מט, טז ״דן יי״ן עמו כאחד שבטי ישראל״ ושמשון היה משבט דן. 7 מלח השליך אלישע. מ״ב ב, כא. מחנני עלי מים כתפלרים לגשם בחג הסוכות. 8 שיכל ובה׳ אלהי ישראל דבק חזקיה המלך. ע״ש מ״ב יח, ו-ז: ״ודבק בה׳...בכל אשר יצא ישכיל״. 9 פילל

10 לְמַעַן קִנְאוּ לְשִׁמְךָ וְנִצְּלוּ מִכִּבְשָׁן / רַחֵם עֲמוּסֶיךָ עֵר וְלֹא יִישָׁן
לְמַעַן שְׁלֹשָׁה נִתְנַבְּאוּ בְּפֶרֶק אֶחָד / תּוֹשִׁיעַ אוֹמְרִים יי אֶחָד :
הוֹשַׁעְנָא :

התפלל והפיל תחינה בגולה דניאל. שם ט, ג-ד. "ואתנה את פני...לבקש תפלה ותחנונים...ואתפללה...". 10 קנאו לשמך חנניה מישאל ועזריה ונצלו מכבשן דני' ג, כו. עמוסיך ישראל. עליהם נאמר "העמוסים מני בטן", ישע' מו, ג. ער ולא יישן ע"ש תהל' קכא, ד. 11 שלשה נתנבאו בפרק אחד לפי סדר הפיוט יש לפרש שהם חגי זכריה ומלאכי שנתנבאו בזמן שיבת ציון והפייטן עיבד את דברי הברייתא (בבלי, ב"ב יד ע"ב) על ארבעה נביאים שנתנבאו בפרק אחד (בימי בית ראשון).

להושענא רבה

[יט] סימן: א"ב. — ל 1140

לְמַעַן אָב נִצְטַוָּה עַל דַּם בְּרִית הַיּוֹם בְּרַחֲמֶיךָ שִׂים לָנוּ שְׁאֵרִית
לְמַעַן גֶּבֶר הַנֶּעֱקָד כְּשֶׂה הַיּוֹם דּוֹרְשֶׁיךָ תְּרַחֵם מַחֲסֶה
לְמַעַן הַנִּפְגָּע בַּמָּקוֹם וְלָן שָׁם הַיּוֹם וָתִיקִים תְּנַקֶּה מִכָּל אָשָׁם
לְמַעַן זָךְ וְנֶאֱמָן בְּכָל בָּיִת הַיּוֹם חֹן וּבָרֵךְ עַמְּךָ בַּשָּׂדֶה וּבַבָּיִת
5 לְמַעַן טוֹב שֶׁמֶן אָחִיו יָצַק עַל רֹאשׁוֹ הַיּוֹם מֵעַמְּךָ תִּשְׁמַע רַחֲשׁוֹ
לְמַעַן כְּהֶנַת בְּרִית עוֹלָם נִתְּנָה לוֹ בְּמַתְּנָתוֹ
הַיּוֹם לְטוֹבָה נִתְבַּשֵּׂר בִּבְשׂוֹרָתוֹ
לְמַעַן מְשֻׁרַת מָלֵא רוּחַ חָכְמָה הַיּוֹם נַאֲק תַּאֲזִין מֵאֲנִי חוֹמָה
לְמַעַן סִבֵּב בֵּית אֵל וְהַגִּלְגָּל וְהַמִּצְפָּה הַיּוֹם עֲבוּרוֹ לְמַכָּתֵנוּ רְפָא
לְמַעַן פִּיהוּ תָּמִיד בִּתְהִלּוֹת הַיּוֹם צָקוּן תְּקַבֵּל מִמַּקְהֵלוֹת
10 לְמַעַן יְדִידְיָה וּבַיִת לְשִׁמְךָ בָּנָה הַיּוֹם רָם תְּמַלֵּא לְשׁוֹנֵנוּ רִנָּה
לְמַעַן שִׁוַּע עַל הַמָּיִם תַּעֲנֵנוּ אַתָּה מִן הַשָּׁמָיִם :

כ"י: הנ"ל ן]

1 שים לנו שארית ע"ש כרא' מה, ז "לשום לכם שארית בארץ". 2 תרחם מחסה כנראה משובש ואולי צ"ל 'תתנם למחסה' או 'תן להם מחסה'. 3 הנפגע במקום יעקב (ברא' כח, יא). ותיקים זריזים במצוות. 4 ונאמן בכל בית משה (במד' יב, ז). וברך עמך בשדה ע"ש דבר' כח, ג. 5 טוב שמן וכו' שעור הטור: אשר אחיו יצק על ראשו שמן טוב, והוא אהרן (ויק' ח, יב) והמליצה 'שמן טוב' היא ע"פ קהלת ז, א. 6 כהנת ברית עולם וכו' פינחס (במד' כה, יג). נתבשר בבשורתו של אליהו הנביא המזוהה במדרש עם פינחס (לפי מדרש ילמדנו, המובא בי"ש ראש פר' פינחס. מקור המדרש בדברי ר"ש בן לקיש). 7 משרת יהושע (שמות לג, יא) מלא רוח חכמה, דב' לד, ט. נאק נאקה, צעקה. מאני חומה מכנסת ישראל המכונה במדרש אני חומה לפי שיה"ש ח, י. 8 סיבב בית אל וכו' שמואל, ש"א ז, טז. 9 פיהו תמיד בתהילות דוד המלך, ע"ש תהל' לד, ב. צקון תפילה, לפי ישע' כו, טז. ממקהילות קהילות מתפללים. 10 ידידיה שלמה (ש"ב יב, כה). במקום זה סימן הא"ב מקולקל וכנראה יש להשלים בתבה הפותחת בק' כגון 'למען קורא ידידיה' (עיין ש"ב שם). תמלא לשוננו רנה ע"ש תהל' קכו, ב 11 שוע על המים עזרא הסופר, עד' ח, כא.

להושענא רבה

[כ]

סימן: א״ב יצחק (כפול). — **א** 4353

אֱלֹהֵי אַבְרָהָם מֵאוֹיְבֵי עָז הוֹשַׁעְנָא:
בּוֹחֵן לִבּוֹת מִבּוֹא בְּדָמִים הוֹשַׁעְנָא:
גְּאוֹן יַעֲקֹב מִגּוֹי לֹא חָסִיד הוֹשַׁעְנָא:
דּוֹבֵר צֶדֶק מִדּוּר בְּאָהֳלֵי רֶשַׁע הוֹשַׁעְנָא:
הוֹדֶךְ וַהֲדָרֶךָ מֵהַרְרֵי נְמֵרִים הוֹשַׁעְנָא:
וּפַחַד יִצְחָק מוֹשִׁיעַ לְיִשְׁרֵי לֵב הוֹשַׁעְנָא:
זֶה זִכְרִי מִזֶּרֶם וּמִמָּטָר הוֹשַׁעְנָא:
חַנּוּן וְרַחוּם מֵחֹשֶׁךְ וְצַלְמָוֶת הוֹשַׁעְנָא:
טוֹב וּמֵיטִיב מִטִּיט וָרֶפֶשׁ הוֹשַׁעְנָא:
יוֹשֵׁב מָרוֹם מִיַּד שְׁאוֹל סֶלָה הוֹשַׁעְנָא:
כֵּן תְּהִלָּתְךָ מִכָּל אוֹרַח רָע הוֹשַׁעְנָא:

* *

* *

נָאוֹר אַתָּה מִן גַּעֲרָתְךָ הוֹשַׁעְנָא:
סִתְרִי וּמָגִנִּי מִשֶּׁפֶת שֶׁקֶר הוֹשַׁעְנָא:
עֹז יְשׁוּעָתִי מֵעֹצֶר רָעָה וְיַגּוֹן הוֹשַׁעְנָא:
פַּחַד יְהוּדָה מִפַּח יוֹקְשִׁים הוֹשַׁעְנָא:
צוּר לְבָבִי מִצּוּר יְרוּשָׁלַם הוֹשַׁעְנָא:

כ״י: הנ״ל ||

11 כן: כך כ״י

1 **אלהי אברהם** שמות ג, ו ועוד. **מאויבי עז** ש״ב כב, יח. 2 **בוחן לבות** ע״ש תהל׳ ז, י. **מבוא בדמים** ש״א כה, כו.
3 **גאון יעקב** כינוי לקב״ה וכן הוא לעתים במקרא. עיין במפרשים לעמוס ח, ז. **מגוי לא חסיד** תהל׳ מג, א. 4 **דובר צדק** ישעיהו מה, יט. **מדור באהלי רשע** תהלים פד, יא. 5 **הודך והדרך** תהלים מה, ד. והפייטן מחשיבם ככינויים לקב״ה. **מהררי נמרים** שיה״ש ד, ח. 6 **ופחד יצחק** בראׁ׳ לא, מב. **מושיע לישרי לב** ע״ש תהל׳ ז, יא (הפייטן שינה במבנה שורה זאת בגלל הקשיים עם האות ר׳). 7 **זה זכרי** שמ׳ ג, טו. הפייטן עשה כיטוי זה לכינוי לקב״ה. **מזרם וממטר** ישע׳ ד, ו.
8 **חנון ורחום** תהל׳ קיא, ד ועוד. **מחשך וצלמות** ע״ש תהל׳ קז, י ועוד. 9 **טוב ומטיב** ע״ש תהל׳ קיט, סח. **מטיט ורפש** ע״ש ישע׳ נז, כ. 10 **יושב מרום** ע״ש ישע׳ כו, ה. **מיד שאול סלה** תהל׳ פט, מט. 11 **כן תהלתך** תהל׳ מח, יא. הפייטן משתמש בכיטוי כתואר לקב״ה. **מכל אורח רע** תהל׳ קיט, קא. 14 **נאור אתה** תהל׳ עו, ה. **מן גערתך** תהל׳ קד, ז.
15 **סתרי ומגיני** תהל׳ קיט, קיד. **משפת שקר** תהל׳ קכ, ב. 16 **עוז ישועתי** תהל׳ קמ, ח. **מעוצר רעה ויגון** שם קז, לט.
17 **פחד יהודה** כנראה עיבוד הכיטוי ׳פחד היהודים׳ (אס׳ ח, יז) ומשמעותו על דרך פחד יצחק (לעיל שו׳ 6). **מפח יוקשים** תהל׳ קכד, ז. 18 **צור לבבי** תהל׳ עג, כו. **מצור ירושלים** יחז׳ ד, ז הפייטן שינה מן המבנה הרגיל כדי לשלב בצורה

קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל מִקּוֹל רַעַמְךָ הוֹשַׁעְנָא :
רָם וְנִשָּׂא מֵרָשָׁע חַרְבֶּךָ הוֹשַׁעְנָא :
שׁוֹפֵט צֶדֶק מִשַּׁעֲרֵי מָוֶת הוֹשַׁעְנָא :
תְּהִלָּתְךָ תָּמִיד מִתְּגֹרַת יָדְךָ הוֹשַׁעְנָא :
יִרְאֵי שִׁמְךָ מִיַּד בְּנֵי נֵכָר הוֹשַׁעְנָא :
צְדָקוֹת אָהֵב מִצָּרַי וּמֵאוֹיְבַי הוֹשַׁעְנָא :
חֲכַם לֵב מֵחֲרוֹן אַפְּךָ הוֹשַׁעְנָא :
קָרוֹב לְקוֹרְאָיו מִקֹּצֶר רוּחַ הוֹשַׁעְנָא :

19 רעמיך כ״י 21 משער כ״י

חריפה את הביטוי המקראי. 19 **קדוש ישראל** ביטוי רגיל במקרא. **מקול רעמך** ע״ש תהל׳ קד, ז. 20 **רם ונישא** ישע׳ נז, טו. **מרשע חרבך** תהל׳ יז, יג. 21 **שופט צדק** ירמ׳ יא, כ. **משערי מות** תהל׳ ט, יד. 22 **תהלתך תמיד** ע״ש תהל׳ עא, ו ״תהלתי תמיד״ ור״ל ״אשר תהלתך כפי תמיד״. **מחגרת ידך** תהל׳ לט, יא. 23 **יריאי שמך** כנראה ר״ל ״יראת יריאי שמך״ או שמא שינה כשורה זאת את המבנה הרגיל. על הצורה יְרֵאֵי (במקום יִרְאֵי) עיין במלון כן יהודה ערך ירא עמ׳ 2140. **מיד בני נכר** תהל׳ קמד, ז. 24 **צדקות אהב**, תהל׳ יא, ז. **מצרי ומאויבי** צרוף זוג תבות רגיל במקרא כגון ישע׳ א, כד ״הוי אנחם מצרי ואנקמה מאויבי״. 25 **חכם לב** כמו ״חכם לבב״ באיוב ט, ד שהוא שם כינוי לקב״ה. **מחרון אפך** שמות לב, יב. 26 **קרוב לקוראיו** ע״ש תהל׳ קמה, יח. **מקוצר רוח** שמות ו, ט.

להושענא רבה

[כא] סימן: א״ב (כפול עד צ). — ל 1130

לְמַעַן אָב הַנְּסָה בַּעֲשָׂרָה / הַיּוֹם אַמֵּץ וְחַזֵּק אֲהוּבָה וּבְחוּרָה
לְמַעַן בְּךָ נוֹשַׁע וְהֻרְצָה בְּאִמְרָה / הַיּוֹם בְּרַחֲמֶיךָ בָּרֵךְ כְּחַמָּה בָּרָה
לְמַעַן גְּבִיר בְּאוֹנוֹ לֵאלֹהִים שָׂרָה / הַיּוֹם גַּבֵּר מְיַחֲלֶיךָ בְּכָל לֵב לְבַשְּׂרָה
לְמַעַן דָּגַר בָּר וְאָבוֹת וּבָנִים הִבְרָה / הַיּוֹם דְּרֹשׁ וּגְאֹל מְכוּרֵי בְלֹא מְחִירָה
5 לְמַעַן הֵקֵם עָל לָקַחַת שִׁפְרָה / הַיּוֹם הוֹגִים מִסִּבְרָם אַל תַּחְפִּירָה
לְמַעַן וָתִיק וּבִגְלָלוֹ הָעָנָן לְסִתְרָה / הַיּוֹם וְלָדָיו הַמְצֵא יֶשַׁע וּסְבָרָה

כ״י: הנ״ל [!]

1 **אב** אברהם **הנוסה** אשר עמד בנסיונות. **בעשרה** אבות ה, ג. **אמץ וחזק** ע״ש נחום ב, ב. **ובחורה** שה׳ בחר בה. 2 **בך נושע** יצחק בשעת העקידה. **והורצה באמרה** והוחלף באיל (אמרא = כבש בארמית). **כחמה ברה** ע״ש שיה״ש ו, י ״ברה כחמה״ ולפי המדרש זו כנסת ישראל שנמשלה לרעיה. 3 **גביר** יעקב ע״ש ברא׳ כז, כט **באונו לאלהים שרה** ע״ש הוש׳ יב, ד בו מספר הנביא על ברא׳ לב, כח. **לבשרה** לבשר להם טובות. 4 **דגר** קיבץ (עיין במ׳ בן־יהודה). **הברה** החיה. יוסף שהביא את משפחתו למצרים. **מכורי בלא מחירה** ע״ש ישע׳ נב, ג ״חנם נמכרתם״. **מחירה** כגלל החרוז ור״ל מחיר 5 **הוקם על** ש״כ כג, א. עמרם שהיה גדול הדור (סוטה יב ע״א ובמקבילות). **לקחת שפרה** זו יוכבד (סוטה יא ע״ב ועיר). **הוגים מסברם** לומדי תורה. מתקיתם **אל תחפירה** אל תאכזב. 6 **וותיק** זרע. זה משה (עיין תחילת

לְמַעַן זָר מֵאֶחָיו וּבַעֲדוֹ נֶגֶף הָעָצְרָה / הַיּוֹם זַרְעוֹ אַחֲרָיו בְּרִיתוֹ יִנְצֹרָה
לְמַעַן חֶרֶב שְׁנוּנָה הֵשִׁיב לְחַעֲרָה / הַיּוֹם חֹקְקֵנוּ לְחַיִּים וּמֵעָפָר לְנַעֲרָה
לְמַעַן טוֹב יָשִׁישׁ וְעָלֶיךָ לָמוּת הֻגְּרָה
הַיּוֹם טֶרֶם נִקְרָא תַּעֲנֶה לְעֵינָה כַּמַּיִם נִגְּרָה
10 לְמַעַן יַקִּיר הוּכַן לְעֵדוּת וְאַתָּה הֻעַדְתָּ בּוֹ לְבוֹרְרָה
הַיּוֹם יַדְּעֵנוּ לֶכֶת חֹפֶשׁ *
לְמַעַן *כבל* הִכְבִּיר בְּכָל עֹז לְכַרְכְּרָה
הַיּוֹם כְּגֹדֶל זְרוֹעֲךָ הוֹתֵר לְךָ עַיִן מְסַקְּרָה
לְמַעַן לְשִׁמְךָ הוֹסִיף שֶׁבַע עַל שֶׁבַע בְּזֶבַח וְקִטֹּרָה
הַיּוֹם לְרֶוַח מַיִם תְּגֵנוּ וּמִמְּךָ לְשָׁלוֹם נִפְטָרָה
לְמַעַן מֻגְהָר אַרְצָה עַד שֶׁבַע וּבַשְּׁבִיעִית נִקְרָא
הַיּוֹם מוֹסְרֵינוּ תְּנַתֵּק כִּי שִׁמְךָ נִקְרָא
לְמַעַן נוֹצֵר בְּרִיתוֹ וּמִשָּׁם עָלָה לִגְבוּרָה
הַיּוֹם נָא כְּנֵס אַל נָא שְׁמַע מִמֶּנּוּ עֲתִירָה
15 לְמַעַן סִתֵּת וְכִתֵּת נְחַשׁ נְחֹשֶׁת וַאֲשֵׁרָה
הַיּוֹם שַׁגְּבֵנוּ לְשׁוֹרֵר כְּאָז יָשִׁיר מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל שִׁירָה
לְמַעַן עֵצִים שְׁנַיִם לַאֲחָדִים חִבְּרָה / הַיּוֹם עוֹלָמְךָ לִשְׁכֶם אֶחָד חִבְּרָה

שיהש"ר). **ובגללו הוענן לסתרה** להצלתו נחכסה בענן, כדי להנצל מן המלאכים, שכת פח ע"ב. **סברה** סבר, תקווה. 7 **זָר** מיוחד, מעולה. **מאחיו** הכהן הגדול (ויק' כא, י) והוא אהרן. **ובעדו** בגללו. **נגף הועצרה** במד' יז, טו. **בריתו ינצורה** ע"ש הברכה לבני לוי, דבר' לג, ט, "ובריתך ינצורו". 8 **חרב שנונה** ר"ל חמת ה' בישראל **השיב** פינחס מעל בני ישראל (במד' כה, יא). **חקקינו** כתבנו. 9 **ישיש** עלי הכהן עליו נאמר "כי זקן האיש" (ש"א ד, יח) **ועליך** בשומעו שארון ה' נשבה (שם). **למות הוגרה** ר"ל הוגר והוא ל' "והגרם על ידי חרב", ירמ' יח, כא. **טרם נקרא תענה** ע"ש ישע' סה, כד. **לעינה כמים נגרה** לכנסת ישראל אשר עינה וכו' ע"ש איכ' ג, מט. 10 **יקיר** ילד אהוב, הוא שמואל עליו נאמר "והנער שמואל הלך וגדל וטוב" ש"א ב, כו. **הוכן לעדות** אמו הכינה אותו לשרת במשכן, הוא אהל העדות. **ואתה העדת בו** כשנגליה אליו (שם פרק ג). **לבוררה** לבחר בו ולא בבני עלי. **ידעינו לכת חופש** השורה משובשת בסופה. 11 **כבל הכביר** המלה הראשונה כנראה משובשת וצ"ל 'כבוד הכביר', כלומר דוד הגדיל את כבוד ה' כשכרכר בכל עוז לפני ארון ה' (ש"ב ו, ובעיקר פס' כ ו-כב) ושמא יש לנקד הַכְּבִיר, ואז יש בביטוי (המשובש בתחילתו) רמז למעשה בש"א יט,יא-טז. **כגודל זרועך הותר** תהל' עט, יא. **לך** זאת (כנסת ישראל) אשר לך וכו'. 12 **לשמך** לכבודך. **הוסיף** שלמה, מל"א ח, סה. **שבע** שבעה ימים נוסף **על שבע** שבעת ימי סוכות שבכל שנה. **בזבח וקטורה** שם פס' סב (והפייטן הוסיף 'קטורה', שלא נזכרה שם, לשם החרוז). **וממך לשלום נפטרה** לפי תנחומא פינחס טו: 'כל ז ימי החג היו מתפללין לטללים וביו"ט אחרון היו מתפללים לגשמים ולכך נפטרין מן הסוכה כדי שיתפלל על הגשמים בלב שלם'. 13 **מוגהר ארצה** אליהו כהר הכרמל, מל"א יח, מב-מד. **נקרא** נענה. **מוסרינו תנתק** ע"ש תהל' ב, ג "ננתקה את מוסרותימו". 14 **נוצר בריתו** אלישע ששמר את שליחות אליהו והלך בעקבותיו. **ומשם עלה לגבורה** אינו מובן ואולי צ"ל 'ופי שנים' (במקום 'ומשם') ור"ל שרוח אליהו היתה פי שנים על אלישע (מל"ב ב, ט). **כנס אל נא** מתפרש ע"פ הגמרא בסנה' מז, ע"א, שריפוי צרעת נעמן ע"י אלישע נחשב כאילו החיה עוד מת (ומלכד בן השונמית) שהרי נאמר (על מרים המצורעת) "אל נא תהי כמת" (במד' יב, יב) ולפ"ז החיה אלישע שני מתים ורוחו היא פי שנים מרוחו של אליהו שהחיה רק מת אחד. **עתירה** תפילה. 15 **וכיתת וכו'** חזקיה (מל"ב יח, ד). **שגבינו** רוממנו. **כאז ישיר וכו'** שמות טו, א. 16 **עצים שנים לאחדים**

לְמַעַן פָּקוֹחַ עֵינַיִם נִבְרָא לְהוֹצִיא מִמַּסְגֵּר אַסִּירָה
הַיּוֹם פָּנֵינוּ אַל יֵחֲוָרוּ מִמְּצוֹא עֶזְרָה
לְמַעַן צֶלֶם תִּעֲבוֹ כְּהֶסְמְנוּ פְּסַנְתִּירִין וְכָל זְנֵי זִמְרָה
הַיּוֹם צָקוּן לַחַשׁ תַּשְׁקִיף מִדַּמְתָּה לִתְמָרָה
לְמַעַן קָרוּי יְהוּדִי עַל שֶׁכָּפַר בַּעֲבוֹדָה זָרָה
הַיּוֹם שְׁאֵלָתֵנוּ תְּמַלֵּא כְּיוֹם יִי הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא:

חברה יחזקאל שבנבואתו (לז, פסוקים טו-כח) קירב שני עצים אחד אל אחד לאחדים, בגלל החרוז שינה הפייטן וכתב 'חברה' במקום 'חבר'. **עולמך** כל העמים **לשכם אחד** ע"ש צפניה ג, ט "כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרא כלם בשם ה' לעבדו שכם אחד". **חברה** חבר, ל' צווי מארך. **17 פקוח עינים וכו'** ע"ש ישע' מב, ז: "לפקוח עינים עורות להוציא ממסגר אסיר" ולפ"ז נראה שהכוונה לישעיהו הנביא. (בשולי כה"י נרשם שהכוונה לדניאל ולא נראה). **פנינו אל יחוורו** ע"ש ישע' כט, כב: "ולא עתה פניו יחוורו". **ממצוא עזרה** ר"ל אם לא נמצא עזרה. **18 צלם תיעבו** חנניה מישאל ועזריה, דניאל פרק ג. **כהוסמנו כאשר שימשו** כסימן ליפול ולהשתחוות לפסל **פסנתירין וכל זני זמרה** שם ג, ה. **צקון לחש** ישע' כו, טז ור"ל תפילה לפי פירוש הפייטנים. **תשקיף** ר"ל השמע **מדמתה לתמרה** ע"ש שיה"ש ז, ח, ולפי המדרש נמשלה שם כנסת ישראל לתמר. **19 קרוי יהודי** מרדכי, אס' כ, ה. **על שכפר בעבודה זרה** לפי אסת"ר, שם: 'למה נקרא שמו יהודי...לפי שייחד שמו של הקב"ה...המן חקק ע"ז על לבו ונתכוון כדי שישתחוו לע"ז...' **שאלתנו תמלא** ע"ש תהל' כ, ו: "ימלא ה' כל משאלותיך" **ביום ה' הגדול והנורא** הוא יום הגאולה, ע"ש מלאכי ג, כג.

[כב] סימן: א"ב (כפול) יצחק. — **א** 5813

אָמַר יִשְׂרָאֵל מֵאַנְשֵׁי דָמִים הוֹשַׁעְנָא:
בּוֹחֵן לִבּוֹת מִבּוֹר שָׁאוֹן הוֹשַׁעְנָא:
גְּדוֹל הָעֵצָה מִגַּעֲרַת פָּנֶיךָ הוֹשַׁעְנָא:
דּוֹרֵשׁ דָּמִים מִדֶּבֶר הַוּוֹת הוֹשַׁעְנָא:
הַיּוֹדֵעַ וָעֵד מֵהֲמוֹן רְשָׁעִים הוֹשַׁעְנָא:
וְאַתָּה קָדוֹשׁ מוֹדִיעִים לֶחֳדָשִׁים הוֹשַׁעְנָא:
זֶה זִכְרְךָ מִזְּאֵבֵי עֶרֶב הוֹשַׁעְנָא:
חֲסִין יָהּ מֵחֶרֶב נַפְשִׁי הוֹשַׁעְנָא:
טוֹב וְיָשָׁר מִטִּיט הַיָּוֵן הוֹשַׁעְנָא:

כ"י: הנ"ל ||

1 מאנשי דמים ע"ש תהל' נט, ג: "ומאנשי דמים הושיעני". **2 בוחן לבות** ע"ש תהל' ז, י ועוד. **מבור שאון** תהל' מ, ג. **3 גדול העצה** ירמ' לב, יט. **מגערת פניך** תהל' פ, יז. **4 דורש דמים** תהל' ט, יג. **מדבר הוות** תהל' צא, ג. **5 היודע ועד** ירמ' כט, כג. **מהמון רשעים** תהל' לז, טז. **6 ואתה קדוש** תהל' כב, ד. **מודיעים לחדשים** ישע' מז, יג. חוזי כוכבים מן העמים. הפייטן ריחר בשורה זאת על מכנה המשפט הרגיל בגלל הקושי של האות וו. **7 זה זכרך** ע"ש שמות ג, טו. **מזאבי ערב** חבק' א, ח. **8 חסין יה** תהל' פט, ט. **מחרב נפשי** תהל' כב, כא. **9 טוב וישר** תהל' כה, ח. **מטיט**

10 יוֹשֵׁב קֶדֶם מִיָּרְדִי בוֹר הוֹשַׁעְנָא :
כּוֹנֵן שָׁמַיִם מִכַּף מְעוּל הוֹשַׁעְנָא :
לְךָ זְרוֹעַ מִלָּשׁוֹן רְמִיָּה הוֹשַׁעְנָא :
מָעוֹז לַדָּל מִמְּעוֹנוֹת אֲרָיוֹת הוֹשַׁעְנָא :
נָאוֹר אַתָּה מִן־בַּלָּהוֹת הוֹשַׁעְנָא :
15 סַלְעִי וּמְצוּדָתִי מִסּוֹד מְרֵעִים הוֹשַׁעְנָא :
עֶלְיוֹן וְנוֹרָא מֵעֹצֶר וּמִשְׁפָּט הוֹשַׁעְנָא :
פּוֹעֵל יְשׁוּעוֹת מִפַּחַד אוֹיֵב הוֹשַׁעְנָא :
צַדִּיק וְיָשָׁר מִצָּרָה נַפְשִׁי הוֹשַׁעְנָא :
קְדוֹשׁ יַעֲקֹב מִקֶּטֶב יָשׁוּד הוֹשַׁעְנָא :
20 רָב וּמוֹשִׁיעַ מֵרִיבֵי עָם הוֹשַׁעְנָא :
שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל מִשַּׁחַת בְּלִי נֵרֶד הוֹשַׁעְנָא :
תּוֹלֶה אֶרֶץ מִתּוֹךְ וּמֵחָמָס הוֹשַׁעְנָא :
יָרוֹעַ כַּבִּירִים מִיַּד רָשָׁע הוֹשַׁעְנָא :
צַח אָדוֹם מִצַּר תִּצְּרֵנִי הוֹשַׁעְנָא :
25 חַנּוּן וְרַחוּם מֵחֵץ יָעוּף הוֹשַׁעְנָא :
קוֹרֵא הַדּוֹרוֹת מִקַּרְנֵי רְאֵמִים הוֹשַׁעְנָא :

היון תהל׳ מ, ג. **10 יושב קדם** תהל׳ נה, כ. **מיורדי בור** תהל׳ ל, ד ור״ל שלא אמות. **11 כונן שמים** משלי ג, יט. **מכף מעוול** תהל׳ עא, ד. **12 לך זרוע** תהל׳ פט, יד. **מלשון רמיה** תהל׳ קכ, ב. **13 מעוז לדל** ישע׳ כה, ד. **ממעונות אריות** שיה״ש ד, ח ור״ל ממקום ישוב רשעים. **14 נאור אתה** תהל׳ עו, ה. **מן בלהות** תהל׳ עג, יט. **15 סלעי ומצודתי** ש״ב כב, ב ועוד. **מסוד מרעים** תהל׳ סד, ג. **16 עליון ונורא** תהל׳ מז, ג (כפסוק ״נורא״). **מעוצר ומשפט** ע״ש ישע׳ נג, ח ור״ל ממאסר ומשפטים, עיין במפרשים שם. **17 פועל ישועות** תהל׳ עד, יב. **מפחד אויב** תהל׳ סד, ב. **18 צדיק וישר** דכר׳ לב, ד. **מצרה נפשי** תהל׳ קמג, יא. **19 קדוש יעקב** ישע׳ כט, כד. **מקטב ישוד** תהל׳ צא, ו. **20 רב ומושיע** ע״ש ישע׳ יט, כ: ״מושיע ורב״. **מריבי עם** תהל׳ יח, מד. **21 שומר ישראל** תהל׳ קכא, ד. **משחת בלי** ישע׳ לח, יז, הפייטן פירש ׳שחת כלי׳ שחת שבו בלה הגוף ולפ״ז שעור הענין הוא: הושענא שלא נרד ל׳שחת בלי׳. **22 תולה ארץ** איוב כו, ז. **מתוך ומחמס** תהל׳ עב, יד: ׳תוך׳ פירושו תככים. **23 ירוע כבירים** איוב לד, כד. **מיד רשע** תהל׳ עא, ד. **24 צח אדום** ע״ש שיה״ש ה, י. **מצר תצרני** תהל׳ לב, ז. **25 חנון ורחום** תהל׳ קיא, ד ועוד. **מחץ יעוף** תהל׳ צא, ה. **26 קורא הדורות** ישע׳ מא, ד. **מקרני ראמים** ע״ש תהל׳ כב, כב ״ומקרני רמים עניתני״.

[כג] סימן: א״ב. — ל 1165

לְמַעַנְךָ אֵל עוֹטֶה אוֹרוֹת הוֹשַׁעְנָא:
לְמַעַן בָּלוּל תֵּבֵל תְּחִלַּת רֹאשׁ עַפְרוֹת הוֹשַׁעְנָא:
לְמַעַן גֶּבֶר צַדִּיק וְתָמִים בַּדּוֹרוֹת הוֹשַׁעְנָא:
לְמַעַן דּוֹרֵשׁ מִצְוֹת וְחֻקִּים וְתוֹרוֹת הוֹשַׁעְנָא:
5 לְמַעַן הֶעָקֵד וּבָכוּהוּ אֲרִאֵלִים בְּמְרוֹרוֹת הוֹשַׁעְנָא:
לְמַעַן וָלָד זָרִיז לְקַבֵּל בְּרָכוֹת כְּהֶלְבֵּשׁ בְּעוֹרוֹת הוֹשַׁעְנָא:
לְמַעַן זְכִירַת עֲקָרוֹת כְּשֶׁהֵן סְכוּרוֹת הוֹשַׁעְנָא:
לְמַעַן חֲבִיבִים חָשׁוּ כְּמִנְהַג הוֹרִים לְהוֹרוֹת הוֹשַׁעְנָא:
לְמַעַן טָעֲמוּ נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע וְכֻלָּלוּ בַּעֲטָרוֹת הוֹשַׁעְנָא:
10 לְמַעַן יָשָׁר מְשָׁרֵת בְּבִגְדֵי תִפְאָרוֹת הוֹשַׁעְנָא:
לְמַעַן כֹּהֵן קִנֵּא בְּאַזְהָרוֹת וְשִׁכֵּךְ עֲבָרוֹת הוֹשַׁעְנָא:
לְמַעַן לְסִבּוּב מְסֻגֶּרֶת צִוָּה וּלְהָרִיעַ בַּשּׁוֹפָרוֹת הוֹשַׁעְנָא:
לְמַעַן מִדֵּי שָׁנָה בְּשָׁנָה סִבֵּב עֲיָרוֹת הוֹשַׁעְנָא:
לְמַעַן נְוַת בַּיִת יִסֵּד וּפָץ זְמִירוֹת וְשִׁירוֹת הוֹשַׁעְנָא:
15 לְמַעַן סַכָּר בַּיִת בָּנָה וְצָג קִירוֹת הוֹשַׁעְנָא:
לְמַעַן עָן עֲנָנִי וְשָׁחַט נְבִיאֵי הָאֲשֵׁרוֹת הוֹשַׁעְנָא:
לְמַעַן פָּקִיד הֶחֱיָה בֶּן הַשּׁוּנַמִּית וְהַמֵּת מִקְּבָרוֹת הוֹשַׁעְנָא:

כ״י: הנ״ל [1]

4 הדרשי כ״י 5 אלאלים כ״י

1 **עוטה אורות** ע״ש תהל׳ קד, כ: ״עוטה אור כשלמה״. 2 **בלול תבל** וכו׳ אדם הראשון שנברא מעפר שנכלל מכל העולם כמאמר הברייתא בסנה׳ לח ע״א ״אדם הראשון מכל העולם כולו הוצבר עפרו״. **ראש עפרות** ע״ש משלי ח, כו: ״וראש עפרות תבל״. 3 **גבר** וכו׳ נח. כנאמר ״איש צדיק תמים היה בדורותיו״ (בראׁ ו, ט). 4 **דורש** אברהם. **מצות וחוקים ותורות** ככתוב ״וישמור משמרתי מצותי חוקותי ותורותי״ (בראׁ כו, ה). 5 **ככוהו אראלים במרורות** יצחק שמלאכים בכו עליו בשעת העקדה. ע״ש ישע׳ לג, ז ״הן אראלם צעקו חצה מלאכי שלום מר יבכיון״ שנדרש על העקדה. 6 **ולד** בן, יעקב. **זריז** להקדים את עשו. **כהילבש בעורות** ע״ש בראׁ כז, טז. 7 **זכירת עקרות** שרה (בראׁ כא, א), רבקה (בראׁ כה, כא) ורחל (בראׁ ל, כב). **סכורות** סגורות, עקרות. 8 **חביבים** בני יעקב. **כמנהג הורים להורות** ולא לעכוד ע״ז כנאמר בספרי דברים לא (עמ׳ 53) שהשבטים אמרו ליעקב לפני מותו שמע ישראל וכו׳ שאין בלבם מחלוקת על מי שאמר והיה העולם. ושמא כוונת הפייטן לבני ישראל במצרים שלא שינו שמם וכו׳ עיין מכילתא דרי״ש בא, עמ׳ 14, ובמקבילות. 9 **טעמו** אמרו, בהר סיני. **וכוללו בעטרות** נתעטדו ע״י המלאכים ככתרים, בבלי שבת פח ע״א. 10 **ישר** צדיק, אהרן. **משרת** כהן. **בבגדי תפארות** ע״ש שמות כח, ב ״ועשית בגדי קודש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת״. 11 **כהן** פינחס. **באזהרות** בשביל התורה. **ושיכך עברות** ככתוב ״השיב את חמתי״ במד׳ כה, יא. 12 **לסבוב מסוגרת** לסובב את יריחו המסוגרת. **צוה** יהושע, ו, ג ואילך. 13 **מדי שנה בשנה סיבב עיירות** שמואל, ש״א ז, טז. 14 **נות בית** הפייטן משתמש כמליצה מקראית זאת (תהל׳ סח, יג) במשמעות של ״בית שהוא מכונה נוה׳ וכגון שמות טו, יג ״נוה קדשך ..מקדש ה׳ כוננו ידיך״ ועוד). **יסד** דוד בכסופר בדבהי״א כח, יא ואילך. **ופץ** ואמר. 15 **סבר** חכם, שלמה. **צג** העמיד. 16 **ען** אמר, אליהו בכרמל מל״א יח, לז. **ושחט** שם פס׳ מ׳. 17 **פקיד**

לְמַעַן צַדִּיק כִּלְכֵּל חֲמִשִּׁים אִישׁ בַּמְּעָרוֹת הוֹשַׁעְנָא :
לְמַעַן קָרָאֲךָ מִמְּעֵי הַדָּגָה וַעֲנִיתוֹ בַּצָּרוֹת הוֹשַׁעְנָא :
20 לְמַעַן רֵעִים שְׁלֹשָׁה נִגְרְפוּ בַּמְּדוּרוֹת הוֹשַׁעְנָא :
לְמַעַן שָׁלֵם נִצַּל מֵאַרְיוֹת בּוֹעֲרוֹת הוֹשַׁעְנָא :
לְמַעַן שִׁלְמוּ הַפּוּרִים וְכָתְבוּ בַּכֹּל אִגְּרוֹת הוֹשַׁעְנָא :
לְמַעַן תּוֹרָה כָּתַב חֲסֵרוֹת וִיתֵרוֹת הוֹשַׁעְנָא :
לְמַעַן תִּקֵּן עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה מִשְׁמָרוֹת הוֹשַׁעְנָא :
25 לְמַעַן תַּאֲזִין לַחֲשָׁם וְתֹאמַר קִבַּלְתִּי עֲתִירוֹת הוֹשַׁעְנָא :

19 כצרה כ״י

תלמיד, אלישע תלמיד אליהו. **החיה בן השונמית** מל״ב ד, לה. **והמת מקברות** מל״ב יג, כא. **18 צדיק** עובדיהו, אשר על כית אחאב. **כלכל חמישים איש כמערות** מל״א יח, ד, הפייטן שינה לעומת סדר המאורעות כי ענין עובדיהו קדם למעשה אליהו בכרמל. **19 קראך** יונה **ועניתו בצרות** ע״ש יונה ב, ג ״קראתי מצרה לי אל ה׳ ויעניני״. **20 רעים שלושה** חנניה מישאל ועזריה. **נגרפו** הושלכו **במדורות** דנ׳ ג, כא. **21 שלם** צדיק, דניאל. **ניצל מאריות** דנ׳ ו, כג **בוערות** כנראה ר״ל חיות אוכלות וטורפות (ל׳ ״רבער בשדה אחר״ שמ׳ כב, ד). **22 שלמו** סיימו, התקינו. **וכתבו בכל** מרדכי **ואסתר** שכתבו אל כל היהודים. אסתר ט, כט ואילך. **23 תורה כתב** עזרא הסופר. **חסירות ויתרות** דקדוקי כתיבת ספר תורה. **24 תיקן** נחמיה. **עשרים וארבעה משמרות** נחמ׳ יג, ל: ״ואעמידה משמרות לכהנים וללוים״. **25 לחשם...עתירות** תפילות.

[כד] סימן: א״ב יצחק. — **ל** 1152

לְמַעַן אָסַף לְהַחֲיוֹת שִׁבְעָה וְשִׁבְעָה
בִּרְכָתְךָ יְבֹרְכוּ יוֹשְׁבֵי בַּסֻּכָּה שִׁבְעָה
לְמַעַן גְּלִילוֹת פְּלֶשֶׁת הִצִּיב לְעֵדָה שִׁבְעָה
דְּרֹשׁ לְטוֹבָה סוֹפְרֵי שָׁבוּעוֹת שִׁבְעָה
לְמַעַן הוֹאִיל בְּרַחֲמָתַיִם שִׁבְעָה
וַתֵּר חַסְדְּךָ נוֹתְנֵי חֵלֶק לְשִׁבְעָה
לְמַעַן זָן בִּשְׁבִיעָה שַׁד וְכָפָן שִׁבְעָה
חוֹנְנָה שׁוֹמְרֵי יְמֵי מַצָּה שִׁבְעָה

כ״י: הנ״ל ||

1 אסף להחיות נח. **ברכתך** מברכתך **יבורכו** ע״ש ש״ב ז, כט. **2 גלילות פלשת** (יואל ד, ד) כארץ פלשתים **הציב** אברהם **לעדה שבעה** כבשים, כרא׳ כא, כח ואילך. **סופרי** ספירת העומר. **3 הואיל** נתרצה, יעקב **ברחמתיים** בשכיל שתי נשים (שופ׳ ה, ל) **שבעה** לעבוד שבע שנים.בשכיל החרוז אין הפייטן מדייק בין זכר לנקבה. **ווחר** תן יוחר. **נותני חלק לשבעה** ע״ש קהל׳ יא, ב ״תן חלק לשבעה״ וכוונת הפייטן לאחת מן המצוות שנזכרו בקה״ר שם, כגון שבת. **4 זן** יוסף במצרים. **שוד וכפן** ע״ש איוב ה, כב. כפן הוא רעב. **שבעה** שבע שנים. עיין לעיל שו׳ 3. **5 טרח ושימש** משה, שמות כט.

5 לְמַעַן טָרַח וְשִׁמֵּשׁ יְמֵי מִלּוּאִים שִׁבְעָה
יָשִׁישׁוּ בְּךָ מְהַלְלֶיךָ שִׁבְעָה
לְמַעַן כֹּהֵן הֶעֱלָה בַּקֹּדֶשׁ נֵרוֹת שִׁבְעָה
לְשִׁמְךָ הָגֵן בְּמוּצָקוֹת שִׁבְעָה
לְמַעַן מְשָׁרֵת הֵסַב בֵּית הָאֵלִי שִׁבְעָה
נַהֵל בְּעָזְּךָ נוֹחֲלֵי גוֹיִם שִׁבְעָה
לְמַעַן סוֹכְכִים עָשָׂה וְכוֹתָרוֹת לְאַחַת שִׁבְעָה
עָרְבָה מְשַׁעְשְׁעִים חָצְבָה עַמּוּדֶיהָ שִׁבְעָה
לְמַעַן פָּץ לְנַעֲרוֹ שׁוּב פְּעָמִים שִׁבְעָה
צִדָּקָה תַּצְמִיחַ נָסוּ דְּרָכִים שִׁבְעָה
10 לְמַעַן קָדוֹשׁ זוֹרֵר עַל הַנַּעַר פְּעָמִים שִׁבְעָה
רַבְּבוֹתֶיךָ תַּדְרִיךְ בַּנַּעַל נְחָלִים שִׁבְעָה
לְמַעַן שְׁבוּת שָׁלֵם נִבָּא לְשָׁבְעִים שִׁבְעָה
תַּפִּילֶנָּה בְּנַחֲלָה כְּאָז לַחֲלָקִים שִׁבְעָה
לְמַעַן יִקְרְתּוֹ לְהוֹצִיא אֶבֶן עֵינַיִם שִׁבְעָה
<צֹאן> אוֹבְדוֹת בַּקֵּשׁ בְּרֹאשָׁם שִׁבְעָה
לְמַעַן חֶמְדַּת אַהֲבָה בְּנֵי אֶלְיוֹעֵינַי שִׁבְעָה
קַבֵּל תְּחִנַּת סוֹבְבֵי שִׁבְעָה :

הוֹשַׁעְנָא / אֲנִי וָהוֹ הוֹשִׁיעָה נָא :

8 לכותרות כ״י 13 אליהו עיני כ״י| סובבי: כוכבי כ״י

ויק׳ פרק ח. **מהלליך שבעה** ע״ש תהל׳ קיט, קסד ״שבע ביום הללתיך״. 6 **כהן** אהרן **העלה בקודש נרות** במד׳ ח, ג. **במוצקות שבעה** בזכות נרות המנורה המכונות ׳מוצקות׳ בזכר׳ ד, כ. 7 **משרת** יהושע (שמות לג, יא) **הסב** סובב **בית האלי** כינוי ליריחו ע״ש מל״א טז, לד ״בימיו בנה חיאל בית האלי את יריחה״ ולפי פירוש הגמרא, סנה׳ קיג, ע״א (לפי פירוש רש״י). ׳בית האלי׳ אינה בית אל אלא יריחו. **שבעה** ימים עד שנפלו חומותיה. **נהל בעזך** ע״ש שמות טו, יג. **נוחלי גויים שבעה** ישראל שכבשו ארץ ז׳ עמי כנען. 8 **סוככים** על ארון הקדש במקדש עשה שלמה מל״א ו, כג ואילך, דבהי״א כח, יח. **וכותרות** לשני העמודים, יכין ובועז **לאחת שבעה** שבעה שבכים לכל כותרת, מל״א ז, יז. **ערבה** הערב נא, הנעם ל׳ ציווי **משעשעים** לאלה המשתעשעים עם התורה ע״ש תהל׳ קיט, ע ״אני תורתך שעשעתי״ שהיא החכמה ועליה נאמר **חצבה עמודיה שבעה** משלי ט, א. 9 **פץ** אמר, אליהו (מל״א יח, מג). **נסו דרכים שבעה** ישראל שמאז החורבן והגולה נתקיים כהם פסוק זה (דכר׳ כח, כה). 10 **קדוש** אלישע (מל״ב ד, ט) **זורר על הנער** מל״ב ד, לה (ושמא צ״ל ׳יגהר׳ במקום ׳זורר׳, עיין שם). **תדריך בנעל נחלים שבעה** ע״ש ישע׳ יא, טו. 11 **שבות שלם ניבא** דניאל שניבא ״ולבנות ירושלים...תשוב ונבנתה״ (ט, כה). **לשבועים שבעה**, שם. **תפילנה בנחלה** את ארץ ישראל לישראל **כאז** בימי יהושע **לחלקים שבעה** יהושע יח, ה. 12 **יקרתו** כיבדתו, את יהושע הכהן הגדול **להוציא אבן עינים שבעה** זכר׳ ג, ט. **צאן אובדות** ירמ׳ נ, ו. **בקש** ע״ש יחז׳ לד, טז ״את האובדת אבקש״. **בראשם** יקים **שבעה** רועים ע״ש מיכה ה, ד. 13 **חמדת אהבה** בית מלכות דוד. **בני אליועיני שבעה** שבעת הצאצאים האחרונים של בית המלכות הנזכרים במקרא, (דהי״א ג, כד) והפייטן מביאם כמיצגים את בית דוד.

[כה] סימן: יצחק הקטן לתורה יגדל.

כְּהוֹשַׁעְתָּ יֶשַׁע לְזִכָּרוֹן
מְלֵאֵי יָגוֹן וְשִׁבָּרוֹן
עַל־יְדֵי מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן / אֲזַי פְּדוּת הוּחַל
צִפּוֹר אֵין לָהּ קֵן
5 הַר שָׁמֵם וּמִתְרוֹקֵן
הֲמוֹן נַעַר וְזָקֵן / לוֹקְחֵי עַרְבֵי נָחַל
כֵּן הוֹשַׁעְנָא / אֲנִי וָהוֹ הוֹשִׁיעָה נָא:

כְּהוֹשַׁעְתָּ חָלוּץ גִּנּוּן
מִבְּרַק חֵץ שָׁנוּן
עַל יְדֵי בֶן־נוּן / יְהוּדָה חֵלֶק נִחַל
10 קְבוּעֵי מִלְחָמָה
וְרַבַּת מַשְׁטֵמָה
יְטוּר נָפִישׁ וָקֶדֶמָה / לוֹקְחֵי עַרְבֵי נָחַל
כֵּן הוֹשַׁעְנָא / אֲנִי וָהוֹ הוֹשִׁיעָה נָא:

כְּהוֹשַׁעְתָּ הוֹמֵי לֵב
מִכַּף כּוּשָׁן עוֹלֵב
15 עַל יְדֵי אֲחִי כָלֵב / וְהַשְׁעֲבוּד נִמְחַל
קְדוֹרַנִּית הוֹלְכִים
בְּלַחֵץ הַמְּלָכִים
חַוּוֹת וּפְלָכִים / לוֹקְחֵי עַרְבֵי נָחַל
כֵּן הוֹשַׁעְנָא / אֲנִי וָהוֹ הוֹשִׁיעָה נָא:

כ״י: הנ״ל[!]

3 על־ידי: ביד כ״י

1 ישע גאולה. **לזכרון** שהיא לזכרון, כלומר יציאת מצרים. **2 מלאי יגון ושברון** ישראל בשעבוד מצרים. **3 אזי פדות הוחל** זאת היתה גאולה ראשונה. **4 צפור אין לה קן** אבל כעת (וכן הוא בכל הפייט בתחילת החלק השני בכל בית) ישראל אין לו ארץ. **5 הר** ציון **שמם** ע״ש איכ׳ ה, יח. **6 נער וזקן** איכ׳ ב, כא **לוקחי ערבי נחל** בזכות לקיחתם את הערבות (וכן הוא בכל הבתים). **7 חלוץ** שיצא לפני בני ישראל לכבוש את א״י (יהושע ד, יג ויצוד) **גינון** המגן על כל העם. **8 מברק חץ שנון** ע״ש ״כברק חצו״, זכריה ט, יד, ו״חץ שנון״, משלי כה, יח ור״ל מכלי המלחמה של יושבי כנען. **9 יהודה חלק ניחל** ע״ש זכר׳ ב, טז ור״ל יהושע הנחיל לישראל את א״י (נחל בפיעל ככו׳ כיהו׳ יג, לב) **10 קבועי מלחמה** מקופחים ומיזקים ממלחמתיה. **11 ורבת משטימה** ע״ש הר׳ ט, ז ור״ל משטמה רבה. **12 יטור נפיש וקדמה** שלושה בני ישמעאל (ברא׳ כה, טו) שלפי המדרש (ב״ר צח, טו, עמ׳ 1266) נלחמו בישראל בשעה שיהושע כבש את א״י. הפייטן רומז לזה בבית זה כשהוא מתאר את הצדות (מן הערבים?) בימיו. **13 הומי לב** כוכים, זועקים. **14 מכף כושן עולב** מיד כושן רשעתיים המשעבד ומכאיב (שופ׳ ג, ח-ט). **15 אחי כלב** הוא עתניאל בן קנז המכונה, שם, ״אחי כלב הקטן ממנו״. **והשעבוד נמחל** ביטרי חלמודי־מישפטי (כגון כתובות פה, ע״א) וכאן במשמעות ״השעבוד של כושן בטל״. **16 קדורנית הולכים** ע״ש מלא׳ ג, יד. **17-18 בלחץ המלכים חוות ופלכים** ר״ל

כְּהוֹשַׁעְתָּ טְמוּנֵי מְסֻגָּרָה
מִבְּכִי עַיִן נִגְרָה
עַל יְדֵי בֶּן גֵּרָא / וּמוֹאָב נִתְחַלְחַל
נְפוּצוֹת יְהוּדָה
פַּתְרוֹס כּוּשׁ וְלוּדָה
לְתוֹרָה וְלִתְעוּדָה / לוֹקְחֵי עַרְבֵי נָחַל
כֵּן הוֹשַׁעְנָא / אֲנִי וָהוֹ הוֹשִׁיעָה נָא :

כְּהוֹשַׁעְתָּ *חבל ננעים*
מִבּוּז וְרִבַּת עַם
עַל יְדֵי בֶּן אֲבִינֹעַם / וַיָּצָד צַיִד כְּשָׁחַל
גֵּרֵי מֶשֶׁךְ וְקֵדָר
עָלַי גְּזִית גֶּדֶר
בְּקוֹלוֹת וּבְהָדָר / לוֹקְחֵי עַרְבֵי נָחַל
כֵּן הוֹשַׁעְנָא / אֲנִי וָהוֹ הוֹשִׁיעָה נָא :

כְּהוֹשַׁעְתָּ דֶּגֶל נִבְאָשׁ
אֲשֶׁר אָמַר נוֹאָשׁ
עַל יְדֵי גִדְעוֹן בֶּן יוֹאָשׁ / וַתִּיקוֹד אֵשׁ וַתִּגְחַל
לְהוּטִים תּוֹךְ לְבָאִים
מוּכָאִים סְבָאִים
רְדוּפִים כִּצְבָאִים / לוֹקְחֵי עַרְבֵי נָחַל
כֵּן הוֹשַׁעְנָא / אֲנִי וָהוֹ הוֹשִׁיעָה נָא :

19 מסגירה כ״י

בלחץ מושלי מדינות וערים שונות. 19 **טמוני מסגרה** כנראה יש לפרש ״לכודים ביריחו, המכונה (ע״ש יהו׳ ו, א) מסוגרת״ כי מלך מואב כבש את עיר התמרים (שופטים ג, יג) היא יריחו. 20 **מבכי עין נגרה** ע״ש איכה ג, מט. 21 **בן גרא** אהוד בן גרא. 22 **נפוצות יהודה**, ישע׳ יא, יב. 23 **פתרוס כוש** ע״ש ישע׳ יא, יא (פסוק קודם). **ולודה** לוד היא ארץ קרובה לכוש. עיין ירמ׳ מו, ט ועוד, וכוונתו נפוצות יהודה בארצות רחוקות. 24 **לתורה ולתעודה** ישע׳ ח, כ, כלומר מקיימי התורה כהלכה. 25 **חבל ננעים** שתי המלים משובשות כי הן מקלקלות גם לסימן וגם לחרוז. לפי הענין צ״ל כינוי לישראל ואולי רומז לשני המקלות חובלים ונוצם שבזכריה יא. 26 **ורבת עם** ומלחמה עם גויים והפייטן סבר שיש ״ריבה״ במשמעות ״ריב״. כגון איוב יג, ו ״ורבות שפתי הקשיבו״. ואולי יש לקרוא (ככתב היד היחיד שבו נמסר פיוט זה) ״דבת עם״ ע״ש יחז׳ לו, ג. 27 **בן אבינעם** ברק (שופטים ד ו-ה) **ויצד ציד** את סיסרא (שופ׳ ד, כב) **כשחל** ע״ש איוב י, טז ״כשחל תצודני״. 28 **גרי משך וקדר** ע״ש תהל׳ קכ, ה: ״אויה לי כי גרתי משך שכנתי עם אהלי קדר״. 29 **עלי גזית גדר** ע״ש איכה ג, ט: ״גדר דרכי בגזית״. 30 **בקולות ובהדר** בתפילה ובהידור מצוה. 31 **דגל נבאש** שכט בזוי כמאמר גדעון ״אלפי הדל במנשה״ (שופ׳ ו, טו) או ״הלא טוב עוללות אפרים מבציר אביעזר״ (שם ח, ב) 32 **אשר אמר נואש** באומרו ״ועתה נטשנו ה׳״ (שם ו, יג) 33 **ותיקוד אש** ע״ש ״ותצל האש מן הצור״ (שם פס׳ כא) **ותגחל** ״ותאכל את הבשר וכו׳״ (שם). 34 **להוטים תוך לבאים** ע״ש תהל׳ מו, ה: ״נפשי בתוך לבאים אשכבה להוטים בני אדם שיניהם חנית וחצים ולשונם חרב חדה״ 35 **מוכאים סבאים** יחז׳ כג, מב ור״ל הערבים (״לבאים״ שבשורה הקודמת) באים מסביב נגד ישראל.

לאחר 'תענה אמונים'

[כו] סימן: א"ב. — **א** 6363

הוֹשִׁיעֵנוּ אֵל מָעֻזֵּנוּ / כִּי לְךָ עֵינֵינוּ / וּלְכָה לִישׁוּעָתֵנוּ

אָנָּא רַחוּם אַל תֵּפֶן בִּרְשָׁעֵנוּ / בִּינָה הֲגִיגֵנוּ וּשְׁעֵינוּ וּלְכָה לִישׁוּעָתֵנוּ:

גּוֹאֵל חָזָק שִׂמַּחְתָּ גִּילֵנוּ / דָּגוּל בְּשִׁמְךָ הַדְגִּילֵנוּ ו׳ לִישׁוּעָתֵנוּ:

הָאֵר פָּנֶיךָ וְנִוָּשֵׁעָה / וְעַמְּךָ בְּשִׁמְךָ הוֹשִׁיעָה ו׳ לִישׁוּעָתֵנוּ:

זְכֹר רַחֲמֶיךָ יי וַחֲסָדֶיךָ / חֲשֹׁב נָא מִפְּעֻלּוֹת חֲסִידֶיךָ ו׳ לִישׁוּעָתֵנוּ:

5 טֶבַח לְהוֹרְגִים כְּמוֹ צֹאן נֶחְשַׁבְנוּ / יְשׁוּעָתָה אַיִן קָשְׁבֵנוּ ו׳ לִישׁוּעָתֵנוּ:

כְּרֹב רַחֲמֶיךָ פְּנֵה אֵלֵינוּ / לְבִלְתִּי כְּרֹעַ מַעֲלָלֵינוּ ו׳ לִישׁוּעָתֵנוּ:

מַלֵּא לְטוֹבָה כָּל מִשְׁאֲלוֹתֵינוּ / נְשַׁלְּמָה פָרִים שְׂפָתֵינוּ ו׳ לִישׁוּעָתֵנוּ:

שַׂמְּחֵנוּ בִּישׁוּעָתֶךָ כְּמוֹ קִוִּינוּ / עֶזְרֵנוּ תִּקְוָתֵנוּ וּמִקְוֵנוּ ו׳ לִישׁוּעָתֵנוּ:

פּוֹעֵל יְשׁוּעוֹת הוֹשִׁיעֵנוּ / צְלֹל כְּמַצְלוּל כָּל פְּשָׁעֵינוּ ו׳ לִישׁוּעָתֵנוּ:

10 קֵץ יוֹם נָקָם חִישׁ לְגָאֳלֵנוּ / רַחוּם מִתְּהוֹמוֹת תַּעֲלֵנוּ ו׳ לִישׁוּעָתֵנוּ:

שׁוּבֵנוּ אֱלֹהֵי יִשְׁעֵנוּ / תָּשׁוּב בְּרַחֲמִים לְהוֹשִׁיעֵנוּ וּלְכָה לִישׁוּעָתֵנוּ:

כ"י: הנ"ל: ף (=דפוס מחזור רומניא ונציה שי"ב); ר (=מחזור רומא דפוס בולוניה ש')||

1 לרשענו ר| בינה: ביטח ף| בהגיגנו ף| הרפריין: כי לך עינינו ולכה לישועתנו ף ר 2 חזק: וְחָזָק חֲזַק ר 3 בשמך: אל ף ר
4 נא: לנו ף ר 5 טבחה ף ר| כמו צאן: כצאן ף ר| ישועה ף 6 לבלתי: תת הוס' ף 7 חס' כ"י| לטובה: אדון ף 8 כמו:
כי בך ר| תקותנו: קוינו ף ר 9 פועל: פעול נא ף| הושיענו: להושיענו ף פנה להושיענו ר| במצלול: במצול ף במצולות ים ר
10 נקם: נחמה ף| חיש: חיש נא ר חשוף ף| העלינו ף ר 11 ותאמר להושיענו ף ר

כותרת: **ולכה לישועתנו** ע"ש תהל' פ, ג "ולכה לישועתה לנו". 1 **אל תפן ברשענו** ע"ש דבר' ט, כז "אל תפן אל...ואל רשעו". הצורה 'תפן ב...' היא ע"פ "ובכל אשר יפנה" (ש"א יד, מז) **בינה הגיגנו** ע"ש תהל' ה, כ. **ושעינו** שמע לנו. 2 **גואל חזק** ע"ש ירמ' נ, לד. **שמחת** כשגאלתנו, ושמא יש לקרא חָזָק שִׂמְחַת וכו' ועיין ש"נ. **הדגילנו** הרם אותנו. ע"ש תהל' כ, ו "ובשם אלהינו נדגול". 3 **האר פניך וניושעה** תהל' פ, כ. **ועמך בשמך הושיעה** ע"ש תהל' כח, ט "הושיעה את עמך" ותהל' נד, ג "ובשמך הושיעני". 4 **זכור רחמיך וכו'** תהל' כה, ו. **חשוב** זכור. 5 **טבח וכו'** ע"ש תהל' מד, כג "נחשבנו כצאן טבחה". **ישועתה אין** ע"ש תהל' ג, ג. 6 **כרוב רחמיך וכו'** ע"ש תהל' סט, יז. **לבלתי** ואל תפנה. 7 **מלא וכו'** ע"ש תהל' כ, ו **נשלמה פרים שפתינו** הוש' יד, ג. 8 **ומקוינו** ע"ש ירמ' יד, ח "מקוה ישראל מושיעו...". 9 **פועל ישועות** תהל' עד, יב. **צלול** הטבע **במצלול** במצולות ים. 10 **קץ** זמן **מתהומות תעלינו** ע"ש תהל' עא, כ. 11 **שובנו אלוהי ישענו** תהל' פה, ה.

לפני 'קול מבשר... אומץ ישעך'

[כז] סימן: א"ב יצחק. — **א** 6235

אָנָא אֶנְקַת אֲסִירֵי הָבֵן / בְּחִירַת מַטֵּה בְּנֵי רְאוּבֵן וְהוֹשִׁיעָה נָא:
אָנָא גְּנוֹן וְהַצֵּל וּשְׁעֹן / דֶּגֶל מַטֵּה בְּנֵי שִׁמְעוֹן וְהַצְלִיחָה נָא:
אָנָא הֱיֵה לַבֵּן מְצוּדָה / וַעַד מַטֵּה בְּנֵי יְהוּדָה וְהוֹשִׁיעָה נָא:
אָנָא זָרִים יִשְׁלְחוּ כָּר / חֵבֶל מַטֵּה בְּנֵי יִשָּׂשכָר וְהַצְלִיחָה נָא:
5 אָנָא טַהֵר מָקוֹם לָלוּן / יְסוֹד מַטֵּה בְּנֵי זְבוּלוּן וְהוֹשִׁיעָה נָא:
אָנָא כַּלֵּה בּוֹגֵד בָּגָד / לַהְלַה מַטֵּה בְּנֵי גָד וְהַצְלִיחָה נָא:
אָנָא מְשׁוֹךְ חַסְדְּךָ לְשִׁירַיִם / נְדוֹדִים מַטֵּה בְּנֵי אֶפְרַיִם וְהוֹשִׁיעָה נָא:
אָנָא סְגֻלָּתְךָ אַל תִּנְשֶׁה / עוֹרְרָה מַטֵּה בְּנֵי מְנַשֶּׁה וְהַצְלִיחָה נָא:
אָנָא פְּשֹׁט שְׂמֹאל וְיָמִין / צְבָאוֹת מַטֵּה בְּנֵי בִנְיָמִן וְהוֹשִׁיעָה נָא:
10 אָנָא קְרִיוֹת שְׁבָא וּדְדָן / רְדָה מַטֵּה בְּנֵי דָן וְהַצְלִיחָה נָא:
אָנָא שְׂפָתַי תִּפְתַּח לִי / תְּחִנַּת מַטֵּה בְּנֵי נַפְתָּלִי וְהוֹשִׁיעָה נָא:
אָנָא יַצֵּב חֶבְלִי בְּכוֹשֶׁר / קְבוּצַת מַטֵּה בְּנֵי אָשֵׁר וְהַצְלִיחָה נָא:

כ"י: הנ"ל ||
3 היה: יהא כ"י 9 מטה חס' כ"י 11 מטה חס' כ"י

1 אנקת אסירי ע"ש תהל' עט, יא ועוד. **בחירת** השבט הנבחר, כלומר הבכור. הטור השני הוא מושא ישיר או עקיף **של** הטור הראשון ברוב כתי הפיוט. כאן ר"ל שמע והבן את אנקת בני ראובן האסורים בגלות. **2 ושעון** וחזק. **3 היה לבן מצודה** ע"ש תהל' לא, ג "היה לי לצור מעוז לבית מצודות" ושמא יש לתקן 'לבית מצודה'. **ועד** עדת **בני יהודה** הפייטן סידר את השבטים לפי סדר אמותיהם (כגון בפר' ויגש, ברא' מו ח-כה) כשהוא מדלג על לוי (אך מביא בני יוסף) ומסיים (דן נפתלי ואשר) לפי ברכת משה (דבר' לג, כב-כד). **4 זרים ישלחו כר** ע"ש ישע' טז, א ור"ל לעתיד לבוא יכבדו הגויים את ישראל במתנות. **5 מקום ללון** מקום המקדש כו לן יעקב (ברא' כח, יא) לפי המדרש (ב"ר פר' סט, עמ' 796 ובמקבילות) **יסוד** זרע, גזע. **6 להלה** ביטוי פיטני במשמעות אֶהוֹב, גלה ידידות. **7 משוך חסדך** תהל' לו, יא **לשיריים** לשארית ישראל. **נדודים** נודדים. **8 תנשה** תשכח. **עוררה מטה בני מנשה** ע"ש תהל' פ, ג "לפני אפרים ובנימין ומנשה עוררה את גבורתך". **9 פשוט שמאל וימין** הרחב מקום לצפון ולדרום. **10 קריות שבא ודדן** ערי הגויים (שבא ודדן הם בני הגר, ברא' כה, ג) **רדה** השלט עליהם. **11 שפתי תפתח לי** ע"ש תהל' נא, יז. **תחינת** בשכיל תחינת. **12 יצב חבלי בכושר** יקים את גורלי לטובה.

מתפללים פסוקי דזמרא כבכל שבת עד אחרי "נשמת"

שׁוֹכֵן עַד מָרוֹם וְקָדוֹשׁ שְׁמוֹ. וְכָתוּב. רַנְּנוּ צַדִּיקִים בַּיי לַיְשָׁרִים נָאוָה תְהִלָּה:

בְּפִי יְשָׁרִים תִּתְהַלָּל.
וּבְדִבְרֵי צַדִּיקִים תִּתְבָּרַךְ.
וּבִלְשׁוֹן חֲסִידִים תִּתְרוֹמָם.
וּבְקֶרֶב קְדוֹשִׁים תִּתְקַדָּשׁ:

וּבְמַקְהֲלוֹת רִבְבוֹת עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּרִנָּה יִתְפָּאַר שִׁמְךָ מַלְכֵּנוּ בְּכָל־דּוֹר וָדוֹר. שֶׁכֵּן חוֹבַת כָּל־הַיְצוּרִים לְפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ לְהוֹדוֹת לְהַלֵּל לְשַׁבֵּחַ לְפָאֵר לְרוֹמֵם לְהַדֵּר לְבָרֵךְ לְעַלֵּה וּלְקַלֵּס עַל כָּל־דִּבְרֵי שִׁירוֹת וְתִשְׁבְּחוֹת דָּוִד בֶּן־יִשַׁי עַבְדְּךָ מְשִׁיחֶךָ:

יִשְׁתַּבַּח שִׁמְךָ לָעַד מַלְכֵּנוּ הָאֵל הַמֶּלֶךְ הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ. כִּי לְךָ נָאֶה יי אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שִׁיר וּשְׁבָחָה הַלֵּל וְזִמְרָה עֹז וּמֶמְשָׁלָה נֶצַח גְּדֻלָּה וּגְבוּרָה תְּהִלָּה וְתִפְאֶרֶת קְדֻשָּׁה וּמַלְכוּת בְּרָכוֹת וְהוֹדָאוֹת מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם. בָּרוּךְ אַתָּה יי אֵל מֶלֶךְ גָּדוֹל בַּתִּשְׁבָּחוֹת. אֵל הַהוֹדָאוֹת אֲדוֹן הַנִּפְלָאוֹת. הַבּוֹחֵר בְּשִׁירֵי זִמְרָה. מֶלֶךְ אֵל חֵי הָעוֹלָמִים:

חצי קדיש

חזן

בָּרְכוּ אֶת יי הַמְבֹרָךְ:

קהל

בָּרוּךְ יי הַמְבֹרָךְ לְעוֹלָם וָעֶד:

יִתְבָּרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאַר וְיִתְרוֹמַם וְיִתְנַשֵּׂא שְׁמוֹ שֶׁל־מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁהוּא רִאשׁוֹן וְהוּא אַחֲרוֹן וּמִבַּלְעָדָיו אֵין אֱלֹהִים. סֹלּוּ לָרֹכֵב בָּעֲרָבוֹת בְּיָהּ שְׁמוֹ וְעִלְּזוּ לְפָנָיו. וּשְׁמוֹ מְרוֹמָם עַל־כָּל־בְּרָכָה וּתְהִלָּה:

בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

יְהִי שֵׁם יי מְבֹרָךְ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם:

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם יוֹצֵר אוֹר וּבוֹרֵא חֹשֶׁךְ עֹשֶׂה שָׁלוֹם וּבוֹרֵא אֶת־הַכֹּל:

על שני הטורים הבאים עיין מבוא, עמ' לא, הערה 40

אוֹר עוֹלָם [בְּ]אוֹצַר חַיִּים / אוֹרוֹת מֵאֹפֶל אָמַר וַיֶּהִי:

בקהילות צרפת נהגו להוסיף כאן

וַיְהִי כֹּל בְּמַאֲמָרוֹ / הַשֶּׁם עָבִים רְכוּבוֹ וְסִתְרוֹ / גִּבּוֹרֵי כֹחַ עוֹשִׂים דְּבָרוֹ / קָדוֹשׁ:

יוצר

מנהג אשכנז המערבי (ונמנהג המזרחי אמרוהו בשבת שלפני סוכות)

סימן: א״ב (כפול) מאיר בר יצחק (כמה פעמים). בתים בני ג׳ טורים, 5 מלים בכל טור.
הטור השלישי הבאה מן המקרא.
ערוגת הבושם, מהדורת אורבך ח״ב עמ׳ 153 ואילך. — א 8523

אֶת הַשֵּׁם הַנִּכְבָּד [וְהַנּוֹרָא] נָאֶה לְתְהִלּוֹתָיו / אַבִּיעַ זֵכֶר רַב טוּב מִפְּעֻלּוֹתָיו
הַבּוֹנֶה בַשָּׁמַיִם מַעֲלוֹתָו:
בְּכוֹתֶרֶת מְלָכִים נִתְיָעֵץ וְנִמְלַךְ בְּסוֹדָהּ
בְּחָכְמָה אֲמָרֶיהָ תֹּאמַר נָאָה וַחֲסוּדָה
וַאֲגַדְּתוֹ עַל־אֶרֶץ יְסָדָהּ:
5 גֹּבַהּ תִּקְרָה קֵרָה בַּמִּקְרָאֵי אֵל / גְּבוּלוֹת הַדְּרִים הַצְּפִין הִצִּיב מֵהַרְרֵי אֵל
לְמִסְפַּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

מֵאַהֲב יְרֵאָיו בֵּרַר בִּסּוּס שְׁעִינָתוֹ / יְדִידוֹת צִיּוֹן חֶמֶד קְדֻשַּׁת שְׁכִינָתוֹ
בְּשָׁלֵם סוּכּוֹ וּמְעוֹנָתוֹ / קָדוֹשׁ:

כ״י: א׳דוע״פ״רת°; כפקמ׳נ (בארבעה אלה לשבת שלפני סוכות)||
1 והנורא רק א׳| אביעה א׳ע״[1]רכפ| זכר חס׳ רת° 3 מלכים: נמלך א׳ע״| נתיעץ: ונתיעץ א׳ע״ חס׳ ד| חכמה ו| נאה: ומה ך
5 קרה חס׳ נ| במקראי: במקורא ו| הציב הצפין הדרים ע״ ערה״ב| הצפין הדרים רת°| הציב: והציב כפנ חס׳ א׳ע״| מהר א׳דו
ע״פ״כפ 6 בני: שבטי מ׳ 7 מאהבת ך| שעינתו: נחלתו ערה״ב| ידידות ד| קדושות כפ| קדושתו (שכינתו חס׳) ופ״רנ
8 משלם כפ| סוכו: ומעדה הוס׳ ך 9 סכות: סכת ד סוכתו מ׳| סביבותיו: סביב מ׳ סביבות נ| סכות סביבותיו: סביב סוכתו כפ[1]

1 **את השם הנכבד והנורא** ל׳ דבר׳ כח, נח. **זכר רב טוב מפעלותיו** ע״ש תהל׳ קמה, ז. 2 **הבונה בשמים מעלותיו**עמוס ט, ו.
3 **בכותרת מלכים**תואר לתורה. ע״ש משלי ח, טו ״בי מלכים ימלכו״. ורבנן נקראים מלכים (גיטין סב, ע״א). **נתיעץ**
ונמלך בסודה קודם בריאת העולם נתיעץ הקב״ה בתורה, כדאיתא פרקי ר״א ג, ״השיבה לו ואמרה אם אין צבא ואין מחנה למלך על
מה הוא מולך׳ וכו׳. **נאה וחסודה** (ל׳ התלמוד, כתו׳ יז, ע״א) ר״ל התורה. 4 **ואגדתו על ארץ יסדה** עמוס ט, ו, ועי׳ ספרי דבר׳
שמו (עמ׳ 403) ״חד שבטי ישראל, כשהם עשוים אגודה אחת ולא כשהם עשוים אגורות אגורות. וכן הוא אומר הבונה בשמים
מעלותיו ואגדתו על ארץ יסדה׳ (ועי׳ ג״כ ספרי דבר׳ צו עמ׳ 158 ומדרש תנאים עמ׳ 72). 5 **גובה תקרה קרה** ע״ש תהל׳ קד, ג
״המקרה במים עליותיו״. **במקראי אל** כשביל ישראל שהם מקוראיו (ישע׳ מח, יב). **גבולות הדרים הצפין הציב מהרי אל**
ע״ש דבר׳ לב, ח ״יצב גבולים עמים למספר בני ישראל״ וד״ל קבע גבולות צפון ודרום של א״י מהרים. ע״פ דרשות חז״ל תנחומא
קדושים יב (= תנח׳ בובר יב דף מ ע״א) ״חלק הקב״ה לאומות העולם שדות וכרמים, שנא׳ בהנחל עליון גוים, ונתן להם לישראל ארץ
ישראל...״. 7 **מאהב יראיו** מאהבת ישראל. **בירר ביסוס שעינתו** בחר מקום שכתו. **ידידות ציון חמד קדושת שכינתו**
מאהבת ציון היתה שאיפת השכינה להשתקע שם. 8 **בשלם סוכו ומעונתו**הל׳ עו, ג. 9 **דגלים סכות סביבותיו** ל׳ ש״כ כב, יב.

דְּגָלִים סֻכּוֹת סְבִיבוֹתָיו הִקִּיף וְהִתְקִיעַ / דִּמְיוֹן קֶרַח הַנּוֹרָא רִדֵּד וְהִרְקִיעַ
10 וְהַמַּשְׂכִּילִים יַזְהִירוּ כְּזֹהַר הָרָקִיעַ :

הָרֵי בְשָׂמִים הִטְבִּיר וְכַבִּיר הִצְבִּיר / הִצְמִיחַ מְשַׂמֵּחַ וּמְסָעֵד וּפָנִים מַסְבִּיר
וּבְרָכָה לְרֹאשׁ מַשְׁבִּיר :

וְתָגֵי מְלָכִים בְּקַו מִשְׁקֹלֶת עִלֶּם / וְיִתְרוֹן הַכְּשֵׁר בְּתֶשֶׁר יִשֵּׁר פָּעֳלָם
כִּירֵחַ יִכּוֹן עוֹלָם :

15 מַעֲשֵׂי אֶצְבְּעוֹתֶיךָ פְּלָאִים תְּמוּהִים וְנָאוִים
יָרֵחַ וְכוֹכָבִים יָקָר כְּבוֹדְךָ מְחַוִּים
וּצְבָא הַשָּׁמַיִם לְךָ מִשְׁתַּחֲוִים / קָדוֹשׁ :

זָרִיז וּמְשֻׁבָּח הִשְׁפִּיעַ שֶׁפַע יַמִּים / זִיז וּבָרִיחַ לְהַאֲרִיחַ לְכִרַת מַטְעַמִּים
חֲבָלִים נָפְלוּ־לִי בַּנְּעִמִּים :

סביבותיו סוכות א׳ | והתקיע: התקיע ת°מ׳ ערה״ב והשקיע א׳ | דמיון: דמות ערה״ב | כקרח רפוסים | רדד: האיר א׳וע״פ״ | רדד והרקיע: דירחו השקיע ך 10 יזהירו: ישכילו ו 11 הטביר: הסביר ת° | מסעד כפ סועד ערה״כ | מסביר: משביר ך 12 וברכות ופ״מ׳ 13 בקו: קיו ת° | ומשקולת א׳ע״ | ישר: אשר נ יושר ת°ך 14 לעולם ע״ 15 מעשיו (אצבעותיך חס׳) ופ״ח°כפמ׳ | פליאים ע״ מאד פלאים ר | חמוהים: חמהים א׳רדנ חמיהים ד חס׳ ת° | כבודו נ 17 ומשובח: משוכח דת°מ׳נ ערה״ב משפע פ״ | השפיע: השביח ת°כפרמ׳נ | שפע: כשפע ערה״ב חס׳ פ״ 19 הוציא ת° | מקנה חס׳ כפ | מנח ך | הורד: הודך ו הודר ערה״ב |

וי״ג ׳סביב סוכתו׳ (ע״פ תהל׳ יח, יב), והענין אחד. **הקיף והתקיע** סידר מסביב לכסאו דגלי מלאכים, והתקיע פי׳ קבע (ל׳ ״תקע את אהלו״, ברא׳ לא, כה). **דמיון קרח הנורא** יחזק׳ א, כב. **רדד** מתח את השמים כאילו רידד אותו כשכבת קרח עבה. 10 **והמשכילים וכו׳** דני׳ יב, ג. 11 **הרי בשמים** הר המוריה, נראה מההמשך שהפייטן קיבל את פירושו של רש״י לשה״ש ח, יד. **הטביר** הושיב בטכור הארץ **וכביר הצביר** וכצר משם את עפרו של אדם הראשון שנקרא כביר, עי׳ ירוש׳ נזיר ז, ב נו, ע״ב, ׳מלא תרווד אחד נטל הקב״ה ממקום המזבח וברא בו אדם הראשון ...׳ ועי׳ פרקי ר״א יב ׳חבב הקב״ה לאדם הראשון שבראו ממקום טהור וקדוש, ומאיזה מקום לקחו ממקום בית המקדש...׳ שם יא ׳וגבל את עפרו של אדה״ר ובמקום טהור היה בטבור הארץ ...׳. **הצמיח משמח** ר״ל את היין. **ומסעד** את הלחם, ע״ש תהל׳ קד, טו ״ויין ישמח לבב אנוש...ולחם לבב אנוש יסעד״. **ופנים מסביר** (לשון תלמוד ומדרש, כגון ב״ר מט, יד עמ׳ 515, במשמעות הארת פנים, לגר׳ ב שמחה) בפי הפייטן כאן כנראה במקום ׳מצהיל׳, ר״ל בשמן, כלשון הכתוב הנ״ל ״להצהיל פנים משמן״. 12 **וברכה לראש משביר** משלי יא, כו, והפייטן דרש אותו על הקב״ה. 13 **ותגי מלכים בקו משקולת עילם** כתרי המאורות הגדולים לכתחילה ב׳אם במדה שוה, כמו שטופר בב״ר ה, ג (עמ׳ 41) ובשינויים בכבלי חולין ס, ע״ב, ולאחר שנכנסה הלבנה לתחומה של חברה הקטין אותה הקב״ה, ומאחר שמיעטה את עצמה להיות שולטת בלילה גזר שכשעה שהיא יוצאת יהיו הכוכבים יוצאים עמה, וזהו שאמר **ויתרון הכשר בתשר יישר פעלם** שיישר פעלם בתשר, ר״ל במתנה. 14 **כירח יכון עולם** תהל׳ פט, לח. 15 **מעשי אצבעותיך...ירח וכוכבים וכו׳** ל׳ תהל׳ ח, ד. 16 **וצבא השמים וכו׳** נחמ׳ ט, ו. 17 **זריז ומשובח** הקב״ה. **השפיע שפע ימים** ע״ש דבר׳ לג, יט ״כי שפע ימים יינקו״. וי״ג השביח שפע ימים, ומסתבר. **זיז** (ע״ש ״זיז שדי״, תהל׳ נ, יא; פ, יד) שם עוף ענקי (עי׳ ויק״ר כב, י עמ׳ תקכג ׳...תחת איסור עופות זיז עוף טהור הוא...ולמה קורא אותו זיז שיש בו כמה מיני טעם מזה ומזה׳) שבשרו יהיה מוכן לסעודת הצדיקים כמו בשר דג לויתן (מד׳ תהלים יח, כה דף עו ע״ב ׳ראם לא אכלתם [נבלה וטריפה] בעוה״ז חייכם בניי שאריסטון גדול מחוקן לכם לעתיד לבא מסעודת לויתן ומבהמת זיז שדי׳ ושם כג, ז דף קא ע״ב ׳תערוך לפני שלחן, מלויתן ומבהמות וזיז שדי׳). **ובריח** שם של לויתן, ע״ש ישע׳ כז, א ״על לויתן נחש בריח״. **להאריח לכירת מטעמים** לסעודת הצדיקים לע״ל. כירה, פי׳ סעודת משתה, מ״ב ו, כג. 18 **חבלים נפלו לי** וכו׳תהל׳ טז, ו. 19 **חלד** הארץ (ל׳ תהל׳ מט, ב). **מקנה** בהמות

חֶלֶד הוֹצִיאָה מִקְנֶה וּמְנַת סֵבֶר / חָבִיב נִבְרָא בְּצֶלֶם הוֹרַד לְגַבֵּר
20 כִּי הוּא רוֹדֶה בְּכָל עֵבֶר:
טִכְּסוֹ בְּקֶשֶׁב חֲבֵרִים גַּן יְשִׁיבַת / טִרְדוּ בְּהַמְּרָאָה וּבְמִזְרָחִית קוֹלֶטֶת שָׁבַת
מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת:

מֵאַיִן כָּמוֹךָ לְךָ יָאֶתָה לְהֵאָמֵר / רַב מְחוֹלֵל כֹּל בְּתֶחֱל וּבְגָמֵר
טוֹב לְהוֹדוֹת לַיי וּלְזַמֵּר / קָדוֹשׁ:

25 יְדִיד בְּהַרְרֵי קֹדֶשׁ לְעֶשְׂרִים הִנְסַכְתָּ / יְחִידוֹ הִכְלִיל וְחוּט מְשֻׁלָּשׁוֹ סַכּוֹתָ
וְיַעֲקֹב נָסַע סֻכָּתָה:
כְּאֵילָן מְבֹרָךְ שְׁתֵילֵי זַית הָעָטֵר / כְּמַעֲשֵׂה לִבְנַת הַסַּפִּיר בְּשִׁעְבּוּדָם נָטַר
לְמַחְסֶה וּלְמִסְתּוֹר מִזֶּרֶם וּמִמָּטָר:
לְקֵץ פִּדְאָם כְּדִבֶּר בֶּחָזוֹן לַחֲסִידוֹ / לֹא נָחָם בְּדֶרֶךְ אֶרֶץ יְסוֹדוֹ
30 בָּרוּךְ יי כִּי הִפְלִיא חַסְדּוֹ:

לגבר חס׳ ע״ 21 טקסו ך|בקשב: במקשבת א׳דע״רת°ך|גן: גנח דרת°כפ״דמ׳ חס׳ נ|שבת: משיבת נ 23 לך חס׳ ערה״כ|ובגמר: ובגומר ד וגומר מ׳ ולגמר פ״ 25 ידיד: אחוי הוס׳ דפוסים| בעשרים פ״| נסכתה נ נסכת ערה״כ| ייחודו כפ ידידו פ״| המשולש נ ערה״כ 27 המבורך ת°| ספיר א׳| כשעבוד א׳וע״פ״דנ בשעבודים ר 29 בחזון חס׳ ת°| בחזון כדבר א׳ע״רדמ׳נ בחזון רבר כפ בחזון כרברו פ״| בחזון ובריבור ו| לחסדו מ׳| ולא ע״ 30 ברוך: כבוד הוס׳ ך 31 רָצָם ד| יבשר: ובכושר פ״

בקר וצאן. **ומנת סבר** מזון לפי סברם. **חביב נברא בצלם** אדם הראשון, לפי המשנה (אבות ג, יד). **הורד לגבר** הושם, ייתכן שהפייטן רמז בו ללשון רדיה, ע״ש ברא׳ א, כח. 20 **כי הוא רודה וכו׳** מ״א ה, ד. 21 **טיכסו בקשב חברים גן ישיבת** הקב״ה הכניסו לישיבת גן עדן בהסכמת המלאכים שהיו מקלסין אותו בכניסתו (פרקי ר״א יט); והל׳ ע״ש שיה״ש ח, יג. **טרדו** גירשו. **בהמראה** כשהיה ממרה פקודתו. **ובמזרחית קולטת שבת** אחרי שגורש בע״ש, שבת כמזרחו של גן עדן, ודרשו נב״ר כא, ט (עמ׳ 203) ״בכל מקום רוח מזרחית קולטת, אדם הראשון ויגרש את האדם וישכן מקדם לגן עדן...״ (ברא׳ ג, כד). 22 **מזמור שיר ליום השבת** תהל׳ צב, א, ואיתא בפרקי ר״א יט ״המזמור הזה אדם הראשון אמרו...״. 23 **מאין כמוך** ירמ׳ י, ו. **לך יאתה** שם י, ז. **רב מחולל** משלי כו, י. **בתחל** בתחילה. 24 **טוב להודות** תהל׳ צב, ב. 25 **ידיד אברהם. בהררי קדש** כהר המוריה. **לעשרים הנסכת** עשיתו לנסיך בדור העשרים מאדם הראשון (ע״פ המשנה, אבות ה, ב-ג). **יחידו הכליל** את יצחק יחידו הקריב כקרבן כליל. **וחוט משולשו** (ל׳ קהל׳ ד, יב) **סכות** את יעקב שהיה השלישי בשלשלת היוחסין. 26 **ויעקב נסע סכתה** ברא׳ לג, יז. 27 **שתילי זית העטר** נתברך בבנים, ע״ש תהל׳ קכח, ג. **כמעשה לבנת הספיר** ל׳ שמות כד, י. **בשעבודם נטר** שמרם בשעבוד מצרים כאבן טובה. 28 **למחסה ולמסתור וכו׳** ישע׳ ד, ו. 29 **לקץ פדאם**(צורה תלמודית במקום ״פדם״) גאלם. **בדבר בחזון לחסידו** ע״ש תהל׳ פט, כ ״אז דברת בחזון לחסידיך״, והכונה לבשורה שבברית בין הכתרים. **לא נחם בדרך ארץ יסודו** ע״ש שמות יג, יז והדרשה בשמות רבה כ יא ״שלא נהג עמם כדרך כל הארץ, היאך דרך כל הארץ, מי שהוא קונה עבדים קונה אותם על מנת שיהיו מרחיצין אותו...אבל הקב״ה לא עשה כן לישראל אלא ... שהיה מרחיצן ... וסך אותן ... והלכישן ...״ וכו׳. 30 **ברוך ה׳ כי הפליא חסדו** תהל׳ לא, כב. 31 **מאהבה**

מֵאַהֲבָה יִתֵּרָה רֹצָם וְהֶחֱלִיף הַשּׁוּרָה
בְּקָהָל רָב יְבַשֵּׂר צַדִּקוֹ לְהַכְשִׁירָה
חַסְדֵי יי [לְ]עוֹלָם אָשִׁירָה / קָדוֹשׁ:

מִנְהַג עוֹלָם תַּלְמִיד טוֹעֵן פָּנֵס / מַרְחִיץ וּמַנְעִיל וּמַלְבִּישׁ מְשַׁמֵּר וּמְכַנֵּס
נָתַתָּה לִירֵאֶיךָ נֵס:
נֵס וְדֶגְמָא לְהַרְאוֹת לְאֻמּוֹת נֶשִׁי / נָתַתָּ לְכָבוֹד וַהֲרֵי שֶׁעָבוֹד קָשִׁי
וְאַתָּה יי מָגֵן בַּעֲדִי כְּבוֹדִי וּמֵרִים רֹאשִׁי:
סַכּוֹתָה לְרֹאשִׁי לְךָ אֶדְרֹשׁ תְּהִלּוֹת / סִלְסוּלְךָ לַהֲגוֹת בְּסוֹד חַכְמֵי קְהִלּוֹת
חַסְדֵי יי אַזְכִּיר תְּהִלּוֹת:

מֵעֲנָם אַדֶּרֶת יָצְאָה אֶשְׁכְּלוֹתֶיהָ שִׁפְּרוּ
רֹב עָלֶיהָ בְּאֶגֶד דְּבוּקָם יִתְכַּפְּרוּ
עַם זוּ יָצַרְתִּי לִי תְּהִלָּתִי יְסַפֵּרוּ / קָדוֹשׁ:

עֲנִיֵּי כָבוֹד שִׂבְעָ וְעִטֵּר אֲדָנַי / עֲנַיַּת הַלֵּל שֶׁבַע אֶעֱנָדֵנוּ בְּעִדָּנַי
כְּעַל כֹּל אֲשֶׁר־גְּמָלָנוּ יי:

33 עולם חס׳ נ[1] | ומנעיל ומלביש: מנעיל מלביש פ״רה°רמ׳ מלביש ומנעיל א׳ מנהיג מלביש ע״ | משמר: מוציא ת° חס׳ ע״
35 לאומות דכפ: אומות שאר כי״י חס׳ נ[1] | הנשי א׳ע״ | נתת: שמת ת° | לכבוד ד | והרי חס׳ פ | וקושי א׳ 37 להגות: לתנות נ
ליהנות מ׳ להנוות א׳ו | חכמי: חסידי ורדנ חסדי מ׳ 39 יצתה דופ״כפ יצאתה מ׳ | דבוקים רת° דיבוקים ערה״ב 41 עטר

יתירה דוגמת ׳חיכה יתירה׳ (אבות ג, יד). **והחליף השורה** כנראה עירוב שני לשונות תלמודיים, להחליף השיטה (כגון ברכות יז ע״ב) ולקלקל את השורה (ב״ר נה, ח עמ׳ 593). ר״ל סטה ממנהגו של העולם. 32 **חסדי ה׳ וכו׳** תהל׳ פט, ב. 33 **מנהג עולם תלמיד טוען פנס וכו׳** עי׳ שמות רבה כה, ו ׳בשר ודם תלמיד טוען פנס (פָּנָס, לפעמים בניקוד מוטעה פְּנֵס, היא מלה יונית במשמעות כלי מחזיק אור דולק) לפני רבו. והקב״ה אינו כן, וה׳ הולך לפניהם יומם...כו״ד העבד מרחיץ רבו והקב״ה אינו כן אלא (יחזק׳ טז, ט) וארחצך במים. כ״ו העבד מלביש רבו, והקב״ה אינו כן אלא (שם טז, י) ואלבשך רקמה. ב״ו העבד מנעיל את רבו, והקב״ה אינו כן אלא (שם) ואנעלך תחש...׳. 34 **נתתה ליראיך נס** תהל׳ ס, ו. 35 **לאומות נשי** לאומות העולם. נשי=נשיה הוא אחד מז׳ שמות האדמה הנמנים במדרשים (ויק״ר כט, יא עמ׳ תרפא. שה״ש רבה ו, ד. אסתר רבה א, יב, ועוד). שהם ארץ אדמה ארקא גיא צייה נשיה חכל. 36 **ואתה ה׳ וכו׳** תהל׳ ג, ד. 37 **סכותה לראשי** תהל׳ קמ, ח. 38 **חסדי ה׳ וכו׳** ישע׳ סג, ז. 39 **מענם אדרת יצאה** מארץ ענמים (בראי׳ י, יג), היינו ממצרים, ואדרת כינוי לישראל, ע״ש יחזק׳ יז, ח ״להיות לגפן אדרת״, וע״ש תהל׳ פ, ט ״גפן ממצרים תסיע״. **אשכלותיה שפרו וכו׳** שמא הושפע הפייטן ממאמר ר״ש בן לקיש (חולין צב ע״א) ׳אומה זו כגפן נמשלה...אשכולות שבה אלו תלמידי חכמים, עלין שבה אלו עמי הארץ...לבעי רחמים איתכליא על עליא...׳ אבל יוחר מסתבר שהוא רומז לדרשת חז״ל ויק״ר ל, יב (עמ׳ תשט)=פסדר״כ עמ׳ 416 [עי׳ לעיל בסילוק ׳אקחה כראשון׳ 23] בה מבואר שבני ישראל שונים הן לפי תכונותיהם, ואם יהיו נאגדים אגודה אחת יכפרו אלה על אלה, וזהו שאמר **רוב עליה באגד דבוקם יתכפרו**. 40 **עם זו וכו׳** ישע׳ מג, כא. 41 **עניי כבוד שיבע** עי׳ תנחומא במד׳ ב ׳שבעה עניין היו מלמעלה ומלמטה ומד׳ רוחות העולם ...׳. [שבָע דוגמת רבַע, חמש]. וי״ג ׳עניי כבוד עטר׳. ר״ל את ישראל, ושבַע עדָנַי, ומסתבר. **עניַת הלל שבע** ר״ל כל שבעת ימי החג. אענדנו אעטרנו. 42 **כעל כל וכו׳** ישע׳ סג, ז. 43 **פקד אבי סוכו** משה רבנו (אבי סוכו הוא אחד משמותיו, עי׳

פִּקֵּד אֲבִי סוּכוֹ בְּטוּבוֹת כְּפוּלוֹתָיו
פְּעֻלָּתוֹ לְהוֹדִיעַ לְרוֹמְמוֹ בְּבֵית תְּפִלּוֹתָיו
זֵכֶר עָשָׂה לְנִפְלְאוֹתָיו:
45 צַדֵּק אֶתֵּן לְפוֹעֲלִי וּשְׁבָחוֹ אַסְדִּיר / צוֹפֶה וְשׁוֹקֵד לְזַכּוֹת יִשְׂרָאֵל תָּדִיר
לְמַעַן צִדְקוֹ יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיַּאְדִּיר:

מֶמְשֶׁלֶת אַדִּיר מִתְאַמֶּצֶת בִּישִׁיבַת מַמְלַכְתּוֹ
בְּהִתְאַסֵּף רָאשִׁים [בִּישֻׁרוּן] יְצַחְצְחוּ קְדוֹשׁ הֲלִיכָתוֹ
נְטָעִים וּגְדֵרָה עִם הַמֶּלֶךְ בִּמְלַאכְתּוֹ / קָדוֹשׁ:

קְבִיעוּת הַסֵּדֶר תִּקֵּן כִּי טוֹב / קְרוֹת וּדְרוֹשׁ בְּעִנְיַן הַיּוֹם לַחֲטוֹב
50 וְדָבָר בְּעִתּוֹ מַה־טּוֹב:
רְאָיָה וּזְכוּת מִלְּקִיחַת אֵזוֹב נִסְכָּמִים / רְאֵה מַעֲמָדָה וְכַמָּה בְּרִבּוּעַ מְחֻכָּמִים
קְטַנֵּי־אָרֶץ וְהֵמָּה חֲכָמִים:
שְׁבִיעֵי חָבִיב לִשְׁבוּעַת אֵיתָנִים אַחוֹת / שָׁבֵעַ בְּמִצְוֹת וּבְכָל טוּבוֹת נִצְמָחוֹת

ושכע (שבע ך) דורמנ ערה״כ| עדני (!) דרך[2]נ[1] | ושבע ו| אענרנו: אענה ע״ 42 בל חס׳ ו 43 פָּקַד דך| כפלותיו דע״פ״ר כפילותיו א׳ומ׳| פעולותיו ומ׳נ| להודיע: לְהוֹדִיעַ ד להזכיר א׳כפ| לרוממו: לדוררות נ 45 שבחו פ״מ׳נ שבוחו ך| ושוקד: וסוקר פ״| ישראל חס׳ פ״| תדיר: ולהאדיר נ 46 יי חפץ למען כפ 47 אדיר חס׳ ו| ממלכתו: מלכותו ך| ראשים: ראשי עם ע״| קדוש א׳פ״רת° | הליכתו דת°ך: מהלכתו שאר כי״ 49 קרות: קחת ת° | היום חס׳ נ 51 בלקיחת דת° | מוסכמים ע״| מעמדם כפ מה עמדה ערה״כ| כמה דע״ 52 והם מחוכמים כפ 53 חביב לשבועת: לשבועה חשוב א׳ חשוב לשביעית נ

מגילה יג ע״א). **בטובית כפולותיו** בטובותיו הכפולות. 44 **זכר עשה לנפלאותיו** חהל׳ קיא, ד. 45 **צדק אתן לפועלי** איוב לו, ג. **ושבחו אסדיר** כלשון התלמוד, ברכות לכ ע״א: ע״ז ז ע״ב. **לזכות ישראל תדיר** כלשון המשנה, מכות ג, טז. 46 **למען צדקו וכו׳** ישע׳ מב, כא. 47 **כהתאסף ראשים** ע״ש דבר׳ לג, ה (המלה ״בישורון״ נראיה בהוספה לטכסט). **יצחצחו** ישבחו. וייתכן שפירוש הענין הוא שנפשותיהן של צדיקים (כהתאסף ראשים בגן עדן) משבחים את פעולה הקב״ה, שעמהם ישב ונמלך וברא העולם. ע״פ הכתוב 48 **נטעים וגדרה וכו׳** דה״א ד, כג ודרשת חז״ל ב״ר ח, ז (עמ׳ 61), רות רבה ב ג. 49 **קביעות הסדר תיקן כי טוב** משה רבנו ע״ה (ע״ש שמות ב כ ״ותרא אותו כי טוב הוא״) תיקן את סדר היום. עי׳ מגילה לב ע״א ״משה תיקן להם לישראל שיהיו שואלין ודורשין בענינו של יום ...״. **לחטוב** להחשיב. ל׳ חטיבה. 50 **ודבר בעתו מה טוב** משלי טו, כג. 51 **ראיה וזכות מלקיחת אזוב נסכמים** עי׳ ויק״ר ל, א עמ׳ תרצ=פסדר״כ דף קעט ע״א=עמ׳ 404. שה״ש רבה ב, ג ״א״ר אבא בר כהנא משכר לקיחה אתה למד שכר לולב. לקיחה במצרים ולקחתם אגודת אזוב (שמות יב, כב) בכמה הות טימי דידיה (ר״ל ערכו) כד׳ מיני. והוא גרם לישראל לירש כיזת הים וכיזת סיחון ועוג וביזת ל״א מלך. לולב שעומד על האדם בכמה דמים. וכמה מצות יש בו, על אחת כמה וכמה...״. **ראה מעמדה** ערכה וחשיבותה. **וכמה כריבוע מחוכמים** בכמה חכמה נקבעה אגודת ד׳ המינים. 52 **קטני ארץ והמה חכמים** משלי ל, כד. והם שפירשו לנו ערכם כדאיתא בויק״ר ל, טו עמ׳ תשיג. 53 **שביעי חביב לשבועת איתנים אחות** החדש השביעי חביב מכולן לצרפו וליחדו לענין השבועה, עי׳ ויק״ר כט, יא (עמ׳ תרפ)=פסיקתא דר״כ כג, י דף קנד ע״ב=עמ׳ 341 ״לעולם שביעי חביב ..בחדשים שביעי חביב, בחדש השביעי״. שם כט ט ״ר׳ ברכיה הוה קרי ליה ירחא דשבועתא, חדש שבו נשבע הקב״ה לאבינו אברהם שאני גואל את בניך ...״ וזהו שקרא הפייטן שבועת איתנים, מפני שהאבות נקראים איתנים. **אחות**, מל׳ אחה, פי׳ לתפור, לצרף. **שבע במצות** עי׳ ויק״ר כט, ח (עמ׳ תרפא)=פסדר״כ דף קנד ע״א=עמ׳ 341 ״חדש שהוא משובע במצות, ר״ה בתוכו יום״כ בתוכו סוכה בתוכו לולב בתוכו אתרוג בתוכו

אֹרַח חַיִּים שֹׂבַע שְׂמָחוֹת:

55 מֶלֶךְ בְּמִשְׁפָּט יַעֲמִיד אֶרֶץ יְסוֹדוֹ / אָז יְרַנְּנוּ אִילָנוֹת בְּקִלּוּסָם בְּהִוָּסְדוֹ
הוֹדוּ לַיי כִּי־טוֹב כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ / קָדוֹשׁ:

תִּכָּתֵב זֹאת לְעַם נִבְרָא לְהִתְכַּפֵּר / מֶה עָלֵינוּ לִקַּח לוּלָב וָשֶׁפֶר
לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל תּוֹדָה וּלְסַפֵּר:

אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה טוֹבָה מְכֻפֶּלֶת / יְרוּשָׁלַם בִּרְצוֹתֵךְ תָּקִים וְתָאִיר מְאֻפֶּלֶת
60 סֻכַּת דָּוִיד הַנּוֹפֶלֶת:

בִּירוּשָׁלַם תִּהְיֶה פְּלֵיטָה וּבִשְׂרִידֵי קְרוּאֶיהָ / יְקָר צְפִירַת חֻפַּת קֹדֶשׁ קְרוּאֶיהָ
מְכוֹן הַר־צִיּוֹן וְעַל־מִקְרָאֶהָ:

מֵחַיִל אֶל חַיִל נִטַּיֵּל בַּמַּחֲזֶה / יַרְאֶה בְּאֶצְבַּע נֶהֱנִים מִזִּיו לְהֶחָזֶה
(נ״א יֵרָאֶה אֶל אֱלֹהִים בְּצִיּוֹן לְהַחֲזֶה)

וְאָמַר בַּיּוֹם הַהוּא הִנֵּה אֱלֹהֵינוּ זֶה / קָדוֹשׁ:

לשביעית ערה״כ| לאיתנים א׳| שבע: שבעה א׳פ״ת° חס׳ כפ| במצוע ך| וכל את° כל נ ערה״ב 57 ושפר: ופרי שפר ד וערבה לספר כפ בשפר נ ושופר (י) ת° ועיין ערה״ב 58 להשמיע ך לשמוע ח°כפמ׳ 59 טובה חס׳ ת°| מכופלת: כפולה ומכופלת ד| ותקים ות°כפ| ותאיר חס׳ ת°| המאופלת נ 61 צפירת: תפארת הוס׳ וכפ| חופת: חופה דת° חס׳ ופ| קֹדֶשׁ (י) ד| קריאיה מ׳ 62 ומקראיה א״ע״ 63 נטיל: יטיילו א׳וע״פ״מ׳נ נגדל ד| יראה באצבע נהנים מזיו (מזיוה כפ מזיוך ר) דרת°כפקמ׳: יראה אל... להחזה א׳וע״פ״ מחזה אלהים בציון להחזה נ

הדס בתוכו ערבה בתוכו׳. **וכל טובות נצמחות** (שם) ״ד״א כחדש השביעי: חדש שהוא משובע בכל, ניחוח בחוכו, גורנות בחוכו; כל מיני מגדים בתוכו׳. **54 ארח חיים שבע שמחות** תהל׳ טז, יא. **55 מלך במשפט יעמיד ארץ יסודו** משלי כט, ד: ר״ל בר״ה. **אז ירננו אילנות בקילוסם בהוסדו** ע״ש תהל׳ צו, יב, ומיוסד על מה שדרשו ויק״ר ל, ד (עמ׳ תרצט) ׳אז ירננו כל עצי היער. א״ר אחא היער וכל עצי היער. היער אלו אילנות שעושין פירות, וכל עצי היער אלו אילנות שאינן עושין פירות. לפני מי, לפני ה׳. למה, כי בא, בר״ה וביוה״כ, מה לעשות, לשפוט את הארץ ...מכאן ואילך מה עלינו לעשות, אנו נוטלין אתרוג הדס ולולב וערבה ומקלסין לפני הקב״ה ...׳. **56 הודו לה׳ כי טוב וכו׳** תהל׳ קז, א ועוד **57 תכתב זאת לעם נברא להתכפר** ע״ש תהל׳ קב, יט ״תכתב זאת לדור אחרון ועם נברא יהלל יה״. וע״פ מה שדרשו ויק״ר ל, ג (עמ׳ תרצח) ׳תכתב זאת לדור אחרון, אלו דורות הללו שהם נטויים למיחה. ועם נברא יהלל יה שהקב״ה עתיד לבראת אותן ברייה חדשה, ומה עלינו לעשות, ליקח לולב ואתרוג ולקלס להקב״ה׳. — זהו מה שאומר הפייטן **מה עלינו ליקח לולב ושפר**, ושפר, פי׳ יופי, רומז לאתרוג שהוא פרי עץ הדר. **58 לשמיע בקול תודה ולספר** תהל׳ כו, ז. **59 אחת כמה וכמה וכו׳** לשון ידוע מהגדה של פסח (בשיר כמה מעלות טובות). **60 סוכת דויד הנופלת** עמוס ט, יא. **61 בירושלם תהיה פליטה ובשרידי קרואיה** ע״ש יואל ג, ה ״כי בהר ציון ובירושלם תהיה פליטה ... ובשרידים אשר ה׳ קורא״. **יקר צפירת חופת קדש** ל׳ ישע׳ כח, ה ״ביום ההוא יהיה ה׳ ... לעטרת צבי ולצפירת תפארת לשאר עמו״. **62 מכון הר ציון ועל מקראיה** ישע׳ ד, ה. **63 מחיל אל חיל נטייל במחזה** ע״ש תהל׳ פד, ח ״ילכו מחיל אל חיל יראה אל אלהים בציון״. **יראה** ר״ל כל אחד ואחד **באצבע** או שצ״ל יֵראו. **64 ואמר ביום ההוא וכו׳** ישע׳ כה, ט, וכנראה כל הענין מיוסד על מה שדרשו (תנחומא בובר צו, טז דף י, ע״ב) ׳וכן אתה מוצא לעולם הבא שהקב״ה מרחיב את ירושלם ... עד שמגעת לכסא הכבוד...וכל אחד ואחד מן הצדיקים יש לו חופה כפני עצמו, שנא׳ וברא ה׳ על כל מכון הר ציון ועל מקראיה ... והקב״ה יושב כאמצע והצדיקים מראין אותו באצבע, שנא׳ ואמר ביום ההוא הנה אלהינו זה...׳. ועי׳ ג״כ בבבלי חגי׳ לא ע״א ועוד.

לפי המנהג המזרחי (פולין) אומרים פיוט זה

סימן: א"ב יהודה חזק. בתים בני ג' טורים. — **א** 7101.

אֲפָאֵר לֵאלֹהֵי מַעֲרָכָה / אֲשֶׁר יָעַץ וּפָעַל בִּרְחָבָה וַאֲרֻכָּה
וְצִוָּנוּ לֵישֵׁב בַּסֻּכָּה:
בֵּאֵר תּוֹרָתוֹ לִמְפַעְנְחִים וְהַקְשִׁיבוּ / בִּסְסָם לָנֶצַח תֶּאֱהָבוּ
בַּסֻּכּוֹת תֵּשְׁבוּ:
גִּלָּה שְׂכָרָהּ מִמְּרוֹמִים / וְהִנְחִילָם שֵׁלֹשׁ מֵאוֹת וַעֲשָׂרָה עוֹלָמִים
בַּסֻּכּוֹת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים:

יְקַבְּצֵנוּ הָדוּר כְּמֵאָז בַּאֲרִיאֵל / דְּרָכֵינוּ הַיְשַׁר וְרַחֵם יִשְׁרֵי אֵל
חַזְּקֵנוּ כְּעַל יַד יְקוּתִיאֵל / קָדוֹשׁ:

5 דְּהַר בְּנוּף אוֹתוֹתָיו לְמַעַנְכֶם / וְסִכֵּךְ עֲנָנוֹ עֲלֵיכֶם
לְמַעַן יֵדְעוּ דּוֹרוֹתֵיכֶם:
הֵאִירוּ מֵבְהָקִים בַּאֲמִירָה / שֶׁחַמָּתָהּ מְרֻבָּה מִצְּלָחָה שֶׁלֹּא כַתּוֹרָה
וְאִם לָאו כְּשֵׁרָה:
וְעִטּוּרָהּ בִּסְדִינִין וּבִקְרוּמִין הַמְצֻיָּרִין / וְסִכּוּכָהּ כְּהִלְכַת מוֹרִין
כְּבִגְזֵרַת קַדִּישִׁין וּמֵאמַר עִירִין:
זְהַר שְׁפוּדִין חוּץ מִסֻּכָּה / וַאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה בְּתוֹךְ סִכּוּכָהּ
וְהוּא מְטַיֵּל בַּסֻּכָּה:

כ"י: **רממ"נ**||

2 כססם: בשרם **רנ** 4 דרכנו **מ**| ישרי אל: ישראל **ך** 5 סכך **מ** 6 אם לאו **רמ** 7 ועטרה **מנ**| ובקרומין רק **מ'**| וסיכוכה

1 **אפאר לאלהי מערכה** ע"ש ש"א יז. כו "מערכות אלהים חיים". **אשר יעץ ופעל ברחבה וארוכה** שנתייעץ עם התורה קודם בריאת העולם (פרקי ר"א ג) והיא היתה כלי אומנותו של הקב"ה (כ"ר א, עמ' 2). **ברחבה וארוכה** ע"ש איוב יא, ט "ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים", שדרשוהו על התורה. עירובין כא ע"א. כ"ר י, א (עמ' 74) ועוד. 2 **למפענחים** (ל' צפנת פענח. ברא' מא, מה) מלה מחודשת בספרות ההלכה ובפיוט והיום רגילה בשפה המדוברת. **והקשיבו** פנייה לקהל לשים לב לבאור הלכות סוכה כדלקמן. 3 **והנחילם** ר"ל הצדיקים המקיימים מצוה זו. **שלש מאות ועשרה עולמים** ע"פ מאמר חז"ל בנספח למשנה (עוקצין ג, יב) "עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק שלש מאות ועשרה עולמות. שנא' (משלי ח, כא) "להנחיל אוהבי יש" (בגמט' שי)...' 4 **הדור** הקב"ה. **באריאל** בכית המקדש. **כעל יד יקותיאל** כינוי למשה רבנו. 5 **דיהר** מיהר (ל' "דהרות". שופט' ה, כב). **בנוף** במצרים. **למען ידעו דורותיכם** ויק' כג, מג. 6 **באמירה** בתורה שבע"פ. **שחמתה מרובה מצילתה וכו'** לפי המשנה. סוכה א, א. 7 **ועיטורה בסדינין...המצויירין וכו'** כמבואר בסוכה י, ע"א "סיכוכה כהילכתה ועיטרה בקרמין ובסדינין המצויירין...אסור להסתפק מהן עד מוצאי יו"ט...", וזה שהפייטן קובע **כבגזרת קדישין ומאמר עירין** ל' דני' ד, יד, ר"ל לפי תקנת החכמים שאסור להסתפק מהן. 8 **זיהר** הזהיר. **שפודין חוץ מסוכה** כנראה ר"ל שאין מסככין בהן (לפי המשנה א, ח) אא"כ יש ריוח וסכך כשר ביניהם. **ואכילה ושתייה...מטייל בסוכה** לפי ברייתא, סוכה כח, ע"ב, "אוכל ושותה ומטייל בסוכה".

חִשְׁבוּהָ אַרְבַּע [אַמּוֹת] עַל אַרְבַּע / וּפִחֲתוּהָ מֵאַרְבַּע
כְּדֵי לִזַּכּוֹת עַם רַבַּע:
10 טִכְּסוּ עֲדַת בְּחִירֵי / כְּתִקּוּן דַּת הוֹרֵי
צֵא מִדִּירַת קְבַע וְשֵׁב בְּדִירַת עֲרַאי:
יָחִיד כְּשֶׁבָּרָא עוֹלָמוֹ / וְכִלְּלוֹ בְּמִינִים בְּעִצּוּמוֹ
שְׁנַיִם שְׁנַיִם כְּנָאֲמוֹ:
כְּשֶׁיְּצַר לִוְיָתָן וְזוּגָתוֹ / כֵּן עָשׂ זִיז שָׁדַי וְהוֹרָתוֹ
וּמַרְעֵהוּ אֶלֶף הָרִים וְאִשְׁתּוֹ:
לְשַׂחֵק בָּם צִנִּין הַזְּכָרִים בְּלִהוּקִים / וְהַנְּקֵבוֹת הָרַג בְּכִתּוּקִים
וּמִלְחָם לֶעָתִיד לָבֹא לַצַּדִּיקִים:
מוּעָדִים כְּגַן עֵדֶן בְּמִסְבָּה / יַיִן עַל רֹאשָׁם לְטוֹבָה
וְהַמֶּלֶךְ הַמָּשִׁיחַ וְשַׂר הַצָּבָא:
15 נִכְנָסִין כָּל הָאֻמּוֹת לָדִין / פְּנֵי יוֹשֵׁב עַל כִּסֵּא דִין
בְּצֶדֶק אוֹתָם יָדִין:
סֵדֶר מִצְוֹתֶיךָ תֵּן־לָנוּ וּנְקַיְּמָה / וְנִזְכֶּה עִם אֵלּוּ בְּנֶחָמָה
שַׁגִּיא כֹּחַ שׁוֹכֵן רוֹמָה:
עֶלְיוֹן הַשּׁוֹפֵט כֹּל בֶּאֱמוּנָה / יַשְׁמִיעַ לָהֶם בִּתְבוּנָה
יֵשׁ לִי מִצְוָה קְטַנָּה:

נ| בגזרתי **נ**| קדישין חס׳ **מ** **9** אמות רק **מ**| לזכות: בה הוס׳ **מ** **10** בחזורי **מ׳**| הורי: מורי **דמ׳** **11** במינים: כזמנים **מ** כזוגים רפוסים| **12** בהורתו **מ** **13** כם הס׳ **מ׳**| כצינן **מ׳**| בליהוקים **מ**: בלי הקים שאר כי״ **14** והמשיח **מ**| שר ך **15** כס **מ**| אותם: אותנו **ך׳** **16** סדור **מ**

ועי׳ ספרא אמור פרק יז, ה. **9 חישבוה ארבע על ארבע** לדעת רבי (סוכה ג, ע״א) כל סוכה שאין בה ד׳ אמות על ד׳ אמות פסולה, ורבנן פיחתו מדה זו והכשירוה אפילו אינה מחזקת אלא ראשו ורובו. **כדי לזכות עם רובע** כינוי לישראל המסודר כד׳ דגלים (במד׳ ב, ג ואילך) ע״ש במד׳ כג, י ״ומספר את רבע ישראל״, ורצו לזכותם, ואף העניים שבהם, בקיום מצוה זו. **10 טיכסו** סידרו, קבעו. **צא מדירת קבע ושב בדירת עראי** לשון התלמוד (ב ע״א). **11 יחיד כשברא עולמו וכיללו במינים** כשברא את המינים השונים שבעולם. **בעיצומו** בעצמתו. **שנים שנים כנאמו** בראם זוגות, עי׳ ב״ב עד, ע״ב ״כל מה שברא זכר ונקבה בראם. אף לויתן...ואף בהמות בהררי אלף זכר ונקבה בראם, ואלמלי נזקקין זה לזה מחריבין כל העולם כולו, מה עשה הקב״ה, סירס הזכר והרג (בבהמות: וצינן) הנקבה ומלחה (בבהמות: ושמרה) לצדיקים לעתיד לבא״, ועי׳ ג״כ פסיקתא דר״כ עמ׳ 456. **12 לויתן** הדג הענקי. **זיז שדי** הצפור הענקי, והוא אינו נזכר כאן בתלמוד (עי׳ עליו ביוצר הקודם ״את השם הנכבד״, 17). **והורתו** כנראה גם כן במובן ״זוגתו״. **ומרעהו אלף הרים** בהמות, החיה הענקית שמרעה שלה אלף הרים. **13 לשחק בם** ל׳ תהל׳ קד, כו. **צינן הזכרים בליהוקים** כראיתא בתלמוד, בליהוקים, ל׳ להקת הנביאים (ש״א יט, כ), כאן במובן הדרוגות. **והנקבות הרג בכיתוקים** (ל׳ יחזק׳ טז, מ) בדקירה. **14 וה׳ על ראשם** ל׳ מיכה ב, יג. **והמלך המשיח ושר הצבא** כנראה לפי תאור משפט העמים בבבלי ע״ז ג, ע״א ״כיון שרואין מלחמת גוג ומגוג...אומרין לו על ה׳ ומשיחו...״. **15 נכנסין כל האומות וכו׳** עי׳ בבבלי ע״ז ב, ע״א ״לעתיד לבא מביא הקב״ה ס״ת ומניחו בחיקו ואומר למי שעסק בה יבא ויטול שכרו. מיד מתקבצין ובאין עובדי כוכבים...״. **16 סדר מצותיך תן לנו וכו׳** כ״ה דיבורם של אוה״ע. **ונזכה עם אלו** עם ישראל. **שגיא כח** איזה

פֵּרוּשׁ סֻכָּה וּשְׁאֵלֶיהָ / אַרְבַּע דְּפָנוֹת וְצֵל עָלֶיהָ
לֹא תִרְחַקוּ מֵאֵלֶיהָ:
צְלָלִים לַעֲשׂוֹת יַעֲטוּ / וְחַמָּה קָדְחָה עֲלֵיהֶם וְלֹהֲטוּ
וּבְאָהֳלֵיהֶם יְכַעֲטוּ:
20 קָדוֹשׁ יִשְׁפֹּךְ עֲלֵיהֶם חֵמָה / וַיַּפִּילֵם בְּגֵיהִנֹּם בְּלִי רְחִימָה
בְּמַדְרֵגָה הַתַּחְתּוֹנָה בִּמְהוּמָה:
רָם רוֹכֵב עֲרָבוֹת / הִזְהִירָנוּ מִצְוֹת עֲרֵבוֹת
וְתַחַן לְפָנָיו לְהַרְבּוֹת:
שָׁם יֶחֱזוּ וְיֵבוֹשׁוּ קִנְאַת־עָם / אַף־אֵשׁ צָרֶיךָ תֹאכְלֵם בְּמַסָּעָם
בְּאַבְנֵי אֶלְגָּבִישׁ אֵשׁ וְגָפְרִית וָזַעַם:
תַּקִּיף יְחַיֵּינוּ מִיּוֹמַיִם / הוֹד וְהָדָר תּוֹדִיעַ בְּכִפְלַיִם
כְּהַיּוֹם הַזֶּה בִּירוּשָׁלָם / קָדוֹשׁ:

18 ולא מ 19 עטו מ: ובאהליהם: וברגליהם נ 20 ישפוך: יהפוך ך: רחמה מ׳ רחימה נ 21 כמצות ך 22 צריך: צרים ך: ואש רמ׳: גפרית ך 23 תודיע רפ׳: תריע מ יראנו נ חכ׳ רמ׳

לז, כג. **17 ישמיע להם...יש לי מצוה קטנה** ע״ז ג, ע״א ״מצוה קלה יש לי וסוכה שמה...״. **18 פירוש סובה ושאליה** כנראה חידוש הפייטן במקום ״שאלותיה״. **19 צללים לעשות יעטו** לעשות סוכות **וחמה קדחה עליהם ולוהטו** לשון התלמוד: ״והקב״ה מקדיר עליהם חמה...״. **ובאהליהם יכעטו** שם: ״וכל אחד ואחד מכעט בסוכתו...״. **20 ויפילם בגיהנם** עי׳ פסיקתא רר״כ דף קפו ע״ב=עמ׳ 453 ״והקב״ה ירשב ודן אותם ומחיבן ומורידן לגיהנם...״. **בלי רחימה** כלי רחמנות (כנראה חידוש הפייטן). **22 יחזו ויבושו קנאת עם אף אש צריך תאכלם** ישע׳ כו, יא. **באבני אלגביש אש וגפרית** יחזק׳ לח, כב. **23 יחיינו מיומים** הושע ו, ב.

בקצת קהילות צרפת אמרו ביצד זה

סימן: א״ב שמואל בר יהודה חזק. בתים בני ד׳ טורים. בכל טור 3 תבות.
לפי צונץ (עמ׳ 163) הוא לשמיני עצרת. — א 5767

אָמְנָם מִפִּי מוֹנֶה / כּוֹכָב בֹּקֶר יִרְנֶה
אַף אֲנִי אֶעֱנֶה / וּפְלוּלִי שַׁחַר אֶתְנֶה:

ב״ר ל-פ

פיוט זה סתום בכלה משורותיו ועיין צונץ עמ׳ 163 ואין פירושן להלן אלא השערה
1 מונה סופר ואת מעשה הבריאה; ושמא יצר הפיטן פיעל מ״מנים ושונב״ ור״ל שירה ושבח צ״ל ״מענה״. **ירנה** כמו ירנן ע״ש איוב לח, ז ״כרן יחד כוכבי בקר״ הצירה היא ע״ש איוב לט, כג. **3 החרסה** השמש (שופ׳ יד, יח) **כנף רננים וכו׳** ע״ש איוב לט, יג.

בְּטֶרֶם תֵּצֵא הַחַרְסָה / כְּנַף רְנָנִים לַעֲלֹסָה
וַאֲנִי בְּתוֹךְ כְּנִיסָה / עַל מַלְכוּת אֶשָּׂא :

*4 שִׁמְעוּ מֶחֶק חִכִּי / וַתִּקְוּ אוֹתִי לְמַלְכִּי / קָדוֹשׁ :

5 גַּם מִמּוֹצָא וּמִמַּעֲרָב / יַבִּיעוּ טוּבוֹ רָב
וּמִכֶּלֶם שִׂיחִי יֶעֱרַב / כְּכָלִיל מֶקְטָר [וּמְעֹרָב וּ]מֻקְרָב :

דָּבָר זֶה בֵּאֵר / הוֹלֵךְ יָשׁוּב שְׁאָר
יִשְׂרָאֵל גּוֹי מְפֹאָר / אֲשֶׁר בְּךָ יִתְפָּאָר :

הֵן לְצֶדֶק מִתְהַלֵּל / בְּזֶה אֵל מְחוֹלֵל
10 שׁוֹמְרֵי מִפַּחַד לַיִל / וּבַיּוֹם שֶׁבַע אֲהַלֵּל :

וּמַה טּוֹב וּמַה נָּעִים / לְנֶגֶד שִׁבְעָה רְקִיעִים
מוֹר עוֹבֵר אַנְעִים / וְאַטִּיף דֵּעִי לְרֵעִים :

זֵבַדְתִּי קוֹל לְצַהֵל / בְּגֹאוֹן צוּר יַהֵל
בְּיֹשֶׁר בְּלִי תַהֵל / צֶדֶק אֲבַשֵּׂר בַּקָּהָל :

15 חַתִּי פְּלָאוֹת לְהָשִׁית / וְשִׂכַּלְתִּי מִסֵּפֶר בְּרֵאשִׁית
מֵרֹאשׁ לְסוֹף שִׁשִּׁית / אָרוּץ לִמְנוֹר עֲשָׂשִׁית :

3 אעלסה לד *4 אותי: אתי צונץ 5 טוב פ 6 ומערב ומוקרב פ 8 אתפאר פ 11 נגד לד 13 לצהל: לינהל (?) לד
15 בספר לד 16 למנוד פ

4 כניסה בית הכנסת. **מלכות** שמים. ***4 ותקו** זרזו. הפייטן פונה לקהל המתפללים. **5 ממוצא** השמש. ממזרח. **6 ומערב** כקטורת. **7 דבר זה וכו׳** כנראה ר״ל דבר זה הולך ומפרש ישראל המכונה ׳שאר ישוב׳ (ישע׳ פרק י׳). **9 הן לצדק** ישע׳ לב, א. **מתהלל** מהולל. **מחולל** בורא עולם. **10 וביום שבע וכו׳** ע״ש תהל׳ קיט, קסד. **11 ומה טוב וכו׳** ע״ש תהל׳ קלג, א. **שבעה רקיעים** השמים (חגיגה יב ע״ב) ור״ל היושב בשמים. **12 מור עובר** (שיה״ש ה, יג) דיבור נעים. **לריעים** שבבית הכנסת. **13 זובדתי** ניתן לי. **יהל** יהלל (קולי). **14 תהל** תהלה. חטא (עיין מלון בן יהודה עמ׳ 7674). **15 להשית** לשים. להציע. **ושכלתי** למדתי. **מספר בראשית** פרשת הבריאה שבספר בראשית. **16 מראש** מבוקר. **ששית** שעה ששית. כל׳ צהרים. **למנור עששית** עד הערב שהיא עת הדלקת מנורות ור״ל כל היום כולו. ואולי יש

טַעַם עֲרָבוֹת אֶפְעַר / אַף לְפִי אֶבְעַר
קֵץ לְאֵין מִשְׁעָר / נוֹטֶה נָטֶהוּ לְמִצְעָר:

יוּחַן נָדִיב וְדַבָּר / מַשְׂכִּיל עַל מְדֻבָּר
20 כִּי נַעֲשׂוּ בַדָּבָר / יוֹצֵר בְּזֶה יִתְגַּדֵּל וְיִתְגַּבָּר:

כָּבוֹד וְהָדָר מִלְּאוֹ / וּמִמַּסָּד טֹפַח הִפְלִיאוֹ
אִישׁ לְפִי מַשָּׂאוֹ / לַהֲדוֹם רַגְלָיו וּלְכִסְאוֹ:

לַשֶּׁלֶג יְסוֹד צִוָּה / הֱוֵי אָרֶץ וְהָוָה
אָרְכָּהּ וְרָחְבָּהּ וְנָסְבָּהּ / לְמִשְׁקֹלֶת גְּבוּל קְצֻבָּה:

25 מֵבִין לֵב לְנוֹכַח רֵעוֹ / מִקְרָא יַחְדָּו מְסַיְּעוֹ
וְאִם קֹדֶם הִצִּיעוֹ / יַגִּיד עָלָיו רֵעוֹ:

נָבוֹן תַּחְבּוּלוֹת קָנָה / קָרָא אִם לַבִּינָה
יָדוֹ וִימִין נָכוֹנָה / קֵצֶב אֶחָד לְכֻלָּנָה:

17 ערבות: נדבות לד 19 ודבר: וגבר לד 21 וממסד: וממסר לד ומימיסר פ 24 גבול: זכול פ 25 לב חס׳ לד| לנוכח: לטבח פ| יחדיו: יחד לד 26 והציעו לד 28 יד לד| קישב לד

לפרש: אציע מתוך ספר בראשית את סיפור הבריאה עד סוף היום הששי, ועיין להלן ש׳ 52. 17 **טעם** באור. **ערבות בריאת השמים.** **אפער** אפתח. **אף לפי אבער** אף על פי שאני בער. 18 **קץ לאין משער** נמתחו השמים (פדר״א ג וכן להלן לקח הפייטן הרבה ממדרש זה). 19 שורה זאת לא נתכررה ועל פי ההשערה יש להציע: **יוחן נדיב ודבר** ימצא חן אשר נדבה רוחו לדבר (וכוונתו לפייטן החזן). **משכיל על מדובר** ע״ש משלי טז, כ ״משכיל על דבר ימצא טוב״ ור״ל שהמספר מעשי בראשית יקבל שכרו. 20 **כי נעשו בדבר** ע״ש תהל׳ לג, ו ״בדבר ה׳ שמים נעשו״. 21 **כבוד והדר מילאו** כדברי המדרש (פדר״א ג): ״שמים מאיזה מקום נבראו מאור לבושו של הקב״ה...ופרש כשמלה...שנאמר עוטה אור כשמלה (תהל׳ קד, ב) נוטה (עיין לעיל שו׳ 18) שמים כיריעה׳ ולפני כן נאמר ״הוד והדר לבשת״. **וממסד טופח** ע״ש ״וממסד עד הטפחות״ (מל״א ז, ט) וע״ש ״וימיני טפחה שמים״ (ישע׳ מח, יג). 22 **איש לפי משאו** הלשון ע״ש במד׳ ד, יט ור״ל כל אחד מן היסודות (׳קורקוסי׳ בלשון המדרש, שם) נושא חלק מן הרקיע. **להדום רגליו ולכסאו** לפי פדר״א ז נבראו שמים למכון כסא מלכותו. 23 **לשלג וכו׳** לפי המדרש פ״ג: ״הארץ מאיזה מקום נבראת משלג שתחת כסא הכבוד...שנאמר (איוב לז, ו) כי לשלג אמר הֱוֵא ארץ״. 24 **ורוחבה ונסבה** ר״ל רוחבה והיקפה ע״ש יחז׳ מא, ז. **למשקולת** וכו׳ לפי מידותיה. 25 **מבין לב** כל הבית דן בשאלה מי נברא תחילה שמים או ארץ; על פי הברייתא בחגיגה יב ע״א ושם מחלוקת ב״ש (שמים נבראו תחילה), ב״ה (ארץ נבראת תחילה) וחכמים האומרים זה וזה כאחת נבראו. מבין לב=חכמים. **לנוכח ריעו** לעומת שאר החכמים (ב״ש וב״ה). **מקרא** שאומר ״יעמדו יחדיו״ (ישע׳ מח, יג. הנזכר שם בגמ׳) מוכיח 26 **ואם קודם הציעו** אם הזכיר ״שמים״ לפני ״ארץ״ בפסוק ״בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ״ **יגיד עליו ריעו** (איוב לו, לג) פסוק אחר ״ביום עשות...ארץ ושמים״ ואם כן מפסוקים אלה אין להוכיח, וראה הכל בגמ׳ שם. 27 **נבון וכו׳** ע״ש משלי א, ה ״ונבון תחכלות יקנה״ והכוונה לקב״ה לפי פדר״א סוף פ״ג ׳ובשלושה כוללו ואלו הן בחכמה ובתבונה ובדעת וכו׳״. **קרא אם לבינה** ע״ש משלי ב, ג. ועל תילופי נוסח אם-אם בפסוק זה עיין במנחת־שי ועוד. 28 **ידו וימין**

סָח טוֹב לְעַפְעַפַּיִם / וְנֹגַהּ לִקְצוֹת כְּנָפָיִם
30 וְכִסָּהוּ עַל כַּפַּיִם / לְהוּגֵי קְדוּמַת אַלְפָּיִם:

עָבוֹת עַזִּים קִצֵּץ / וּבַתָּוֶךְ פַּרְשֵׁז חוּצֵץ
וְצָר צָבָא נוֹצֵץ / וְצַלְמוֹן לְצֵרוּב מְלוּצֵץ:

פִּלֵּג לַשֶּׁטֶף תְּעָלָה / רָקִיעַ וְאוֹצְרוֹת מַעֲלָה
שְׁלִישׁ כִּסָּה כַּשִּׁמְלָה / יִפִּי שְׁנַיִם גִּלָּה:

35 צִיָּה לְהַדְשִׁיא נָם / מִיָּד הִנֵּה הִנָּם
צְמָחִים צָמְחוּ בְּצִבְיוֹנָם / וְקַדְמוֹנֵי רוּמוֹ בְּעִנְיָנָם:

קַרְנַיִם הָיוּ לְקַו / הֵאִירוּ תֵּבֵל בְּרָקָיו
אִישׁ אָחִיהוּ עָקַב / זְעֵיר שֵׁם הֻנְקַב:

רַב צָעִיר וּצְבָאוֹ / אִישׁ נָבוֹן מוֹצָאוֹ
40 יָרֵחַ לְמוֹעֲדִים עָשָׂאוֹ / שֶׁמֶשׁ יָדַע מְבוֹאוֹ:

שָׁעֲלָה צָהֲלָה לַדִּבֵּר / כַּנְּקֻבָה לִתְשׁוּקַת גֶּבֶר
וּכְלֹא חִיל וּמַשְׁבֵּר / שָׁרְצָה מְשַׂחֶה וּמַאֲבֵר:

31 פירושן פ' 32 וצר: ושר פ 35 ומיד לה 36 וקדמני פ 38 אחיהו: מחיתו פ 41 לדבר פ 42 משחח לה 43 תיכן לה'

כנראה ע"שו ישע' מח, יג (שנזכר לעיל): "אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים". **קצב** אחד כאמור במדרש ובשלושה כוללו, והלשון ע"ש מל"א ז, לז. 29 **סח** הקב"ה לאור **טוב** "וירא... כי טוב". **לעפעפים** לראיה. **ונגה לקצות כנפים** כאמור (חגיגה יב ע"א): "אור שברא הקב"ה ביום ראשון אדם צופה בו מסוף העולם ועד סופו". 30 **וכסהו** גנזו לאור היום הראשון, בכבלי שם. **על כפים** בידיו של הקב"ה. **להוגי קדומת אלפים** לצדיקים לומדי תורה שקדמה ונבראה לפני בריאת העולם אלפים שנה (מדרש תהילים צ, יב). 31 **עבות עזים וכו'** מים מחמרדים כבש, ביום השני, עיין כיהמ"ד ה עמ' 155. **ובתווך וכו'** לפי ברא' א, ז "ויבדל בין המים" וכו'. **פרשז** חציצה, ע"ש איוב כו, ט. 32 **וצר צבא נוצץ** לפי פדר"א ד ברא הקב"ה את המלאכים ביום השני. **וצלמון** אש של גיהנים (=צלמות). **לצירוב מלוצץ** לשרוף את החטאים, גם זה כפדר"א ד. 33 **פילג לשטף תעלה** איוב לח, כה כלו' חצה את המים **אוצרות מעלה** שברקיע כגון "אוצרות שלג וברד שנזכרו בחגיגה יב ע"ב. 34 **שליש** העולם **כיסה** כאמור במדרש כונן (פרק מידות העולם) "ישובו של עולם...שני שלישים יבשה...ושליש ים". 35 **נם** אמר. **הנה הנם** הל' ע"פ ישע' מא, כד. 36 **קדמוני רומו** הקדומים שכצמחים הם הרמים שבהם, לפי המדרש (כונן, פרק ראשון) שארזי הלבנון נבראו לפני שאר העצים. 37 **קרנים היו לקו** כנראה ר"ל שקרני האור שנבראו ביום ראשון היו לעצמים מרודים, המאורות, ביום רביעי, קו=מדה בלשון הפיטנים, עיין חגיגה יב, ע"א. **האירו תבל ברקיו** ע"ש תהל' צז, ד. 38 **איש אחיהו עקב** ר"ל הירח נכנס בחיים השמש (כ"ר ו עמ' 42) **זעיר שם** (הל' ע"ש ישע' כח, י) **הונקב** נקבע שיהא מאור קטן. 39 **רב** הגדול, הוא השמש **צעיר** הקטן, הירח. **וצבאו** הכוכבים שיוצאים עם הירח (כ"ר ו, 43). **איש נכון מוצאו** כנראה ר"ל החכמים יודעים להסתכל ולהבין את צבא השמיים. 40 **ירח למועדים עשאו וכו'** תהל' קד, יט 41 **שעלה** המים ע"ש "מי מדד בשועלו מים", ישע' מ, יב 42 **משחה** דגים השוחים במים. **ומאבר** עוף, בעלי אבר

תִּקֵּן לְכֵרַת מִסְחָר / עֵינָיו כְּעַפְעַפֵּי שָׁחַר
זִיז לְתַעֲנוּג מָשְׁחָר / וְאֶלֶף לְאַלְפוֹ נִבְחָר:

45 שִׁפֵּר שַׁפְרִיר וּמַחֲנֶה / מִלְּאוֹ אַלָּפִים וְצוֹנֶה
וְעַל יְדֵי מוֹנֶה / אוֹמֵר לְהַעֲבִיר מִקְנֶה:

לִבְלִי מָחוֹג תֹּאַר / בְּאֵין אֹבֶן פֹּאַר
רִקֵּם מֵחֹמֶר מְתֹאָר / יוֹצֵר בָּזֶה יִתְפָּאַר:

הַפּוֹעֵל יָרֹן בַּמַּחֲזֶה / וָתִיק לְפוֹעֵל הַלָּזֶה
50 דַּעַת שׁוֹעַ וְנִבְזֶה / הֲדַר אֵלִי זֶה:

הַסֵּפֶר מֻדְרָשׁ וּמְפֻשְׁפָּשׁ / הֵפֶץ לֹא מֻשְׁפָּשׁ
זִיר קִנְיָנוֹ כָּפַשׁ / וּבַשְּׁבִיעִי שָׁבַת וַיִּנָּפַשׁ:

ולמסחר פ 44 זיז: וזין לר 45 מחנה פ 46 יד לר 48 כזה לר 51 נדרש לר 52 זיר: ויד דין פ! וביום השביעי פ

וכנף. 43 **לכירת** לסעודה. **מסחר** לויתן (מסחר=מוגן סביב סביב. ל׳ ״צנה וסחרה״. תהל׳ צא, ד) המתואר כאיוב מא שברזל נחשת ואבן לא יוכלו לו. והוא מוכן לסעודה לצדיקים לע״ל ונברא ביום חמישי עם הדגים. **עיניו כעפעפי שחר** איוב מא, י. 44 **זיז** מלך העופות (ויק״ר כב; עמ׳ תקכג) נברא עם העופות ביום חמישי ויש בבשרו טפמים רבים וצדיקים יאכלוהו לע״ל לפי שנמנעו מלאכול עופות טמאים עיין ויק״ר שם, פסדר״כ עמ׳ 112, 133 ובמקבילות. **משחר** מקווה, מוכן לע״ל. **ואלף** שור הבר הוא ״בהמות״ (לשון שגר אלפיך). **לאלפו** להדביר את לויתן (פדר״כ עמ׳ 456). 45 **שפריר** שמים (ע״פ ירמ׳ מג, י ופירושו עיין מלון כן יהודה). **ומחנה** הארץ. **אלפים וצונה** ע״ש תהל׳ ח, ח. 46 **ועל ידי** וכו׳ כל השורה ע״ש ירמ׳ לג, יג ור״ל ביום הששי נבדאו הבהמות (והחיות והרמשים) והם רבים עד שרק הקב״ה יוכל לסופרם. 47 **מחוג תיאר** ע״ש ישע׳ מד, יג והפייטן מדבר על יצירת האדם. **אובן** צונץ מפרש מלשון אבניים ואולי ר״ל תבנית. ע״ש ישע׳. שם. ״ויעשהו כתבנית איש כתפארת אדם״. 48 **ויקם** יצר (תהל׳ קלט, טו). **מתואר** אדם שהוא יפה תואר ומושלם (ב״ר יד, עמ׳ 130) ובפדר״א יא אימר: ״והיה (אדם הראשון) מתואר בדמות אלהים״. 49 **הפועל ירון במחזה** אדם הראשון (שהוא פועל ה״) החל לשבח כשראה את כל הבריאה (פדר״א, שם). **ותיק וכו׳** (עם השורה הבאה) שיעורו: לפיעל הותיק (הזריז) הזה ישבחו (ירון) על דעת גדול וקטן: ״הדר אלי זה״. 51 **ומפושפש** חיפשתי בו עד שביארתי את כל הפרשה (עיין לעיל שו׳ 15-16) **חפץ לא מושפש** בוראה ר״ל כל מה שחפץ ה׳ הצליח ללא פגם (שפוש=שבוש) ככתוב ״וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד״. 52 **זיר קנייניו** מכלול בריאתו. **כפש** החשיך (כך פירשו פיטנים. עיין מלון כן יהודה) כלו׳ ידד הלילה של יום הששי. **ובשביעי שבת וינפש** ע״ש שמ׳ לא, יז.

בק״ק מנהג אשכנז המערבי אמרו יוצר זה בשבת שבין יו״כ לסוכות

סימן: א״ב יהודה ברבי מנחם חזק. בתים בני ג׳ טורים. צונץ עמ׳ 140. — **א** 7529.

אֲרוֹמִמְךָ אֵל אָדוֹן אַבִּיר / שִׁבְחֲךָ וְהִלּוּלְךָ בְּפִי אַגְבִּיר
בְּעָמְדִי לְפָנֶיךָ פְּנֵי הַדְּבִיר:
בְּעִלּוּי רִנּוּן וְתַחַן פְּלוּלִי / וַדִּיתִי זְדוֹן רִשְׁעִי וְעִוּוּלִי
פְּנֵי צוּרִי וְגוֹאֲלִי:
גְּבַר חֶסֶד וְגָדַל יֶשַׁע / בְּצוֹם הֶעָשׂוֹר נִמְחַל פֶּשַׁע
כִּי הִלְבִּישַׁנִי בִּגְדֵי יֶשַׁע:

יוֹם הַנִּבְחָן וְהַנִּבְחָר בַּהֲמוֹנַי / דִּבְרֵי רִצּוּי הָגוּת לְחֵךְ בְּהֶגְיוֹנַי
לְזִכָּרוֹן לִפְנֵי יי / קָדוֹשׁ:

5 דּוֹרְשֵׁי עֵרֶךְ חֻפַּת עֲנָנִים / דְּפָנוֹת לְשַׁלֵּשׁ וּלְסַכֵּךְ כְּתִקּוּנִים
כְּכִילַת אַפִּרְיוֹן בֵּית חֲתָנִים:
הַמְטַיֵּל בַּעֲלִילֵי סֻכָּה עֲרֻבָּה / אֲשֶׁר צִלָּתָהּ מֵחַמָּתָהּ מְרֻבָּה
שִׂמְחוּ אֶת יְרוּשָׁלַם וְגִילוּ בָהּ:
וְנָוֶיהָ בְּצִיּוּרֵי סְדִינִין לְנַוֹּתָהּ וּלְיַפָּהּ / מִפְּנֵי הַנֶּשֶׁר תַּחְתֶּיהָ לְחוֹפְפָהּ
כִּי עַל כָּל כָּבוֹד חֻפָּה:
זִכֹּר עוֹלַת מִדְבָּר וּמִשְׁתַּמֶּרֶת / כְּתִמְרוֹת דַּקָּה מִתְעַשֶּׁרֶת
מוֹר וּלְבוֹנָה מְקֻטֶּרֶת:
חֲתוּמִים לְחַיִּים בַּת קוֹל גִּילָם / בְּמֵעִיל צְדָקָה נִתְעַטֵּף שְׁבִילָם
אֱלֹהִים חַיִּים מֶלֶךְ עוֹלָם:
10 טַהֵר בְּמַעְיָנְךָ אֲגַפַּי / שַׁקַּע דּוֹלְקַי וְהַצְלֵל רוֹדְפַי
אֶרְחַץ בְּנִקָּיוֹן כַּפַּי:

כ״י א׳ ||

2 **וידיתי** ביו״כ. 3 **כי הלבישני וכו׳** ישע׳ סא, י. 4 **יום הנבחן** יום בו נטהרים (ע״פ ״הנני צורפם ובחנתים״, ירמ׳ ט, ו). **והנבחר בהמוני** המיוחד בשביל המוני ישראל. **לזכרון וכו׳** שמ׳ ל, טז. 5 **ערך טעם חפת עננים** מצוות סוכה שהיא כנגד עני כבוד. 6 **המטייל** ברייתא בבבלי סוכה כח, ע״ב: ״היו לו כלים נאים מעלין לסוכה...אוכל ושותה ומטייל ומשנן בסוכה״ (עיין להלן שו׳ 13). **בעלילי** ל׳ להעלות שבברייתא או שמא ל׳ עול = להכנס בארמית. **צילתה וכו׳** משנה סוכה כ, ב. **שמחו את ירושלם** ישע׳ סו, י. 7 **ונויה** נויי סוכה. **בציורי סדינין** ר״ל סדינין המצוירין. בכלי סוכה י, ע״א **מפני הנשר** שם. **לחופפה** להגן **כי על כל וכו׳** ישע׳ ד, ה. 8 **עולת מדבר** ישראל שהלכה במדבר. ע״ש שיה״ש ג, ו (ורק כל השורה) והמדרש דורשו על ישראל. **משתמרת** בעני כבוד שנמשלו כאן לעני קטורת. **דקה** כדין קטורת (שמ׳ ל, לו). 9 **אלהים חיים** וכו׳ ירמ׳ י, י. 10 **במעיינך** בבקיה הטהרה שלך (ע״ש ויק׳ יא, לו וירמ׳ יד, ח). **אגפי** מחנותי. **דולקי** הרודפים

יְמֵי גִילָה וְשִׂמְחָה מִלְּעָרֵב / אַרְבַּע בֵּינְתַּיִם מִלְּקָרֵב
וְסֻכָּה תִּהְיֶה לְצֵל מֵחֹרֶב :
כְּהִתְרַחֵם גּוֹלֶה מִמַּרְבֵּץ עֲדָרִים / חֲסוֹת בְּדִירַת אַרְעַי וַחֲצֵרִים
יַעֲלוּ אֵבֶר כַּנְּשָׁרִים :
לוֹמֵד וְסוֹעֵד וְיָשֵׁן בַּחֲכוּמִים / לְהִתְעַדֵּן בָּהּ בְּמִינֵי מַטְעַמִּים
תָּחֹגוּ אֶת חַג יי שִׁבְעַת יָמִים :
מְגֻדִּים וּפַרְכִּילֵי עֲנָבִים לְעַטְרָה / מִלְּהִסְתַּפֵּק כָּל שִׁבְעָה לְשָׁמְרָה
בְּבִנְיַן בֵּית הַבְּחִירָה :
15 נֹעַם בְּרָכָה וְקִדּוּשׁ וּזְמַן / בִּרְכוּהוּ עַם לֹא אַלְמָן
וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אָכְלוּ אֶת הַמָּן :
סֻכַּת הֶחָג זֶבַח הַתּוֹדָה / וַאֲנִי אֶזְבְּחָה לְךָ בְּקוֹל תּוֹדָה
בְּקוֹל רִנָּה וְתוֹדָה :
עוֹמְתוֹ בְּרֹב בְּאַרְבָּעָה מִינֵי הָדָר / הַלֵּל לְרַנֵּן כָּמוֹ לְאֵל נֶאְדָּר
וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הָדָר :
פְּאֵר וְשֶׁבַח לְהַעֲלוֹת בִּרְנָנָה / בְּלָקְחִי הָדָר בְּאֵילָנֵי שָׁנָה
אָנָּא יי הוֹשִׁיעָה נָא :
צָהֲלַת חִזָּיוֹן וְצִדְקַת הַרְרֵי אֵל / תְּחַדֵּשׁ בְּסֻכָּה בִּנְיַן אֲרִיאֵל
מִי יִתֵּן מִצִּיּוֹן יְשׁוּעַת יִשְׂרָאֵל :
20 קַדֵּשׁ הֶחָג לְכַפֵּר שִׁבְעִים / וּדְבָרִים הַמְלַחְלְחִין מִבְּרֵאשִׁית קְבוּעִים
וְעָלוּ לְצִיּוֹן מוֹשִׁיעִים :
רִנָּנוֹת שִׁבְעָה וַחֲגִיגָה לְשִׂמְחָה / גִּיגִית זָהָב לְמִלּוּי מִנְחָה
לַיְּהוּדִים הָיְתָה אוֹרָה וְשִׂמְחָה :

אחרי. **ארחץ וכו׳** תהל׳ עג, יג. **11 ימי גילה וכו׳** ר״ל נפרד חג הסוכות מיו״כ ארבעה ימים כדי לא לערב שמחת החג בעניני יו״כ. **וסוכה וכו׳** ישע׳ ד, ו. **12 כהתרחם** כנראה צ״ל כהתרחק. **גולה** כבש מן העדר. **יעלו אבר וכו׳** ישע׳ מ, לא. ור״ל אע״פ שעוזבים את ביתם, יחליפו כח (הפסוק בישע׳ שם) כי הם מקווים לה׳. **13 לומד וכו׳** ע״ין לעיל שו׳ 6. **להתעדן** באוכל. **תחוגו וכו׳** ויק׳ כג, לט. **14 פרכילי ענבים** אשכולות, בבלי סוכה י ע״א. **מלהסתפק** שם. **15 ברכה** לישב בסוכה. **וזמן** שהחיינו סוכה מו, ע״א. **ובני ישראל וכו׳** שמ׳ טז, לה. **16 ואני אזבחה וכו׳** ע״ש יונה ב, י. **בקול רנה** תהל׳ מב, ה. **17 עומתו** ישראל עומדים מול ה׳ **ברוב עם ולקחתם וכו׳** ויק׳ כג, מ. **18 באילני שנה** באתרוג שדר באילנו משנה לשנה, לפי הבבלי בסוכה לא ע״ב. ועוד. **אנא ה׳ וכו׳** תהל׳ קיח, כה. **19 צהלת חזיון** שמחת ירושלים המכונה ״גיא חזיון״. ישע׳ כב, א. **רצדקת הררי אל** ע״ש תהל׳ לו, ז ולפי ההקשר הכוונה לא״י או להר הבית. **אריאל** בית המקדש. **מי יתן וכו׳** תהל׳ נג, ז. **20 לכפר שבעים** עמי העולם ע״י שבעים הפרים המקריבים ישראל בחג, בבלי סוכה נה, ע״ב. **ודברים המלחלחין** גשמים. **מבראשית** השנה בחג הסוכות. **קבועים** כי בחג נידונין על המים, משנה ר״ה א, ב. **ועלו לציון וכו׳** ע״ש עוב׳ א, כא. **21 חגיגה** קרבנות חגיגה. **גיגית זהב** שהיו מכינים בביהמ״ק לערכות בערב שבת

שְׁמִינִי הָרֶגֶל לְפַיִס וְלִבְרָכָה / שִׁיר וָזֶמֶר וְקָרְבָּן לְעָרְכָה
שִׁבְעַת יָמִים תָּחֹג לַיי אֱלֹהֶיךָ :
תָּמָר וַעֲרָבָה וְעֵץ עָבוֹת / אֲגוּדִים בְּיָמִין שָׁלֹשׁ מִצְוֹת
לְרוֹכֵב בָּעֲרָבוֹת :
יְחוּדָם מֵהֶם הֲדוּר וְכַפּוֹת / נֶגֶד הַגּוֹלָה וְלֵב סַרְעַפּוֹת
אִמְרוֹת הָאֵל צְרוּפוֹת :
25 הַלֵּל שְׁמוֹנָה וְנִסּוּךְ שִׁבְעָה / מֶשֶׁךְ הֲדַס וְלוּלָב אַרְבָּעָה
וּשְׁאַבְתֶּם מַיִם בְּשָׂשׂוֹן מִמַּעַיְנֵי הַיְשׁוּעָה :
וַיִּתְעוֹרְרוּ עֲדָרֵי צֹאן קָדָשִׁים / בְּסֻכַּת מְלָכִים לְעָבְדְךָ גָּשִׁים
כִּי הֵם מַטַּע קְדוֹשִׁים :
דְּגָלֶיךָ הוֹצֵאתָ זַכִּים וּטְהוֹרִים / לְדוֹר וָדוֹר לִשְׁכֹּן בְּסֻכַּת חֲצֵרִים
וַיְהִי כְּאֶחָד לַמְחַצְּרִים וְלַמְשָׁרְרִים :
הַנְּפוּלָה בְּרַחֲמִים תְּכוֹנֵן וּתְיַסְּדָהּ / נְפוֹצִים קַבֵּץ לְקֵץ הַמּוֹעֲדָה
יִשְׂמַח הַר צִיּוֹן תָּגֵלְנָה בְּנוֹת יְהוּדָה :
בְּנוּיָה תְּרוֹמֵם וְתַעֲלֶה כְּקֶדֶם / שְׁבוּיִים נִמְכָּרִים חִנָּם תִּפְדֵּם
מֵרֹאשׁ הַרְרֵי קֶדֶם :
30 רְבוּצִים בְּכִבּוּדָם בְּתֹחֶי יְחַיּוּן / טְרוּפֵי חַיּוֹת וּמְצוּלוֹת יֶאֱתָיוּן
בְּשׁוּב יי אֶת שִׁיבַת צִיּוֹן :
בְּתוֹם וּמוּסָר יַעַמְדוּ הַיְקוּמִים / יַאֲמִינוּ כֻּלָּם תְּחִיַּת רְדוּמִים
יִשְׂרָאֵל נוֹשַׁע בַּיי תְּשׁוּעַת עוֹלָמִים :
יוֹם בּוֹעֵר וְלַהַט זֵדִים / מֵרֹב חֹם נָסִים וְנִפְרָדִים
שִׁמְעוּ דְבַר יי הַחֲרֵדִים :

כדי שלא יכמושו. משנה סוכה ד, ו. **ליהודים וכו׳** אס׳ ח, טז. **22 שמיני עצרת.** על כל השורה עיין להלן עמ׳ 303 שו׳ 17-22. **שבעת ימים וכו׳** דבר׳ טז, טו. **23 בימין** ביד ימין. **לרוכב בערבות** תהל׳ סח, ה. **24 ייחודם מהם** נפרדים זה מזה בשתי ידיים. **הדור** אתרוג. **נגד** אתרוג ולולב הם כנגד הלב והשדרה (ויק״ר ל, יד, עמ׳ תשיב). **הגולה** לא ברור פירושו ולפי הענין הוא השדרה (ושמא הכוונה לעין=מעיין=גולה והדברים מכוונים כנגד ההדס, שם בויק״ר). **אמרות וכו׳** ע״ש תהל׳ יח, לא ועוד. **25 הלל וכו׳** משנה סוכה ד, א. **משך** מדה. **ושאבתם וכו׳** ישע׳ יב, ג. **26 צאן קדשים** כינוי לישראל (הל׳ ע״פ יחז׳ לו, לח) **בסוכת מלכים** ביהמ״ק. **27 ויהי כאחד** דבהי״ב ה, יג. **28 הנפולה** סוכת דוד (עמוס ט, יא). **לקץ המועדה** ע״ש דניאל יא, כז (׳מועדה׳ בגלל החרוז). **ישמח הר ציון וכו׳** תהל׳ מח, יב. **29 מראש הררי קדם** דבר׳ לג, טו. **30 רבוצים בכבודם וכו׳** ר״ל לאחר תחיית המתים יחיו במנוחה (=רבוצים) ובכבוד **ומצולות** ר״ל וטרופי

חַיִל וְאַיִל לִמְקַיְמֵי שִׁבְעָה / בְּחֻפַּת עֵדֶן תִּחוֹגְגוּ לְרוֹעֲעָה
כְּמוֹ בְּסֻכַּת יְרִיעָה:
חוֹשָׁה זְמַן קֵץ גְּאֻלָּה / וְנַעַבְדָה לְךָ בְּשִׂמְחָה וְגִילָה
הָאֵל יְשׁוּעָתֵנוּ סֶלָה: יום הנבחן

מצולות. **כשיב** ה׳ **וכו׳** תהל׳ קכו. א. **31** היקומים המתים שיקומו לתחיה. **ישראל נושע וכו׳** ישע׳ מה. יז. **32 יום בוער** על כל השורה ראה לעיל ביוצר ״אפאר״, עמ׳ 248 שורות 15-20. **שמעו דבר ה׳ וכו׳** ישע׳ סו. ה. **33 ואייל** חזק. **34 האל ישועתנו וכו׳** תהל׳ סח. כ.

הַכֹּל יוֹדוּךָ וְהַכֹּל יְשַׁבְּחוּךָ. וְהַכֹּל יֹאמְרוּ אֵין קָדוֹשׁ כַּיי: הַכֹּל יְרוֹמְמוּךָ סֶלָה יוֹצֵר הַכֹּל. הָאֵל הַפּוֹתֵחַ בְּכָל־יוֹם דַּלְתוֹת שַׁעֲרֵי מִזְרָח וּבוֹקֵעַ חַלּוֹנֵי רָקִיעַ. מוֹצִיא חַמָּה מִמְּקוֹמָהּ וּלְבָנָה מִמְּכוֹן שִׁבְתָּהּ. וּמֵאִיר לָעוֹלָם כֻּלּוֹ וּלְיוֹשְׁבָיו. שֶׁבָּרָא בְּמִדַּת רַחֲמִים: הַמֵּאִיר לָאָרֶץ וְלַדָּרִים עָלֶיהָ בְּרַחֲמִים. וּבְטוּבוֹ מְחַדֵּשׁ בְּכָל־יוֹם תָּמִיד מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית: הַמֶּלֶךְ הַמְרוֹמָם לְבַדּוֹ מֵאָז. הַמְשֻׁבָּח וְהַמְפֹאָר וְהַמִּתְנַשֵּׂא מִימוֹת עוֹלָם: אֱלֹהֵי עוֹלָם בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים רַחֵם עָלֵינוּ. אֲדוֹן עֻזֵּנוּ צוּר מִשְׂגַּבֵּנוּ. מָגֵן יִשְׁעֵנוּ מִשְׂגָּב בַּעֲדֵנוּ: אֵין כְּעֶרְכֶּךָ וְאֵין זוּלָתֶךָ. אֶפֶס בִּלְתֶּךָ וּמִי דּוֹמֶה־לָּךְ: אֵין כְּעֶרְכְּךָ יי אֱלֹהֵינוּ בָּעוֹלָם הַזֶּה. וְאֵין זוּלָתְךָ מַלְכֵּנוּ לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא: אֶפֶס בִּלְתְּךָ גּוֹאֵלֵנוּ לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ. וְאֵין דּוֹמֶה־לְּךָ מוֹשִׁיעֵנוּ לִתְחִיַּת הַמֵּתִים:

אֵל אָדוֹן עַל כָּל־הַמַּעֲשִׂים. בָּרוּךְ וּמְבֹרָךְ בְּפִי כָּל־נְשָׁמָה:
גָּדְלוֹ וְטוּבוֹ מָלֵא עוֹלָם. דַּעַת וּתְבוּנָה סֹבְבִים אוֹתוֹ:
הַמִּתְגָּאֶה עַל־חַיּוֹת הַקֹּדֶשׁ. וְנֶהְדָּר בְּכָבוֹד עַל־הַמֶּרְכָּבָה:
זְכוּת וּמִישׁוֹר לִפְנֵי כִסְאוֹ. חֶסֶד וְרַחֲמִים לִפְנֵי כְבוֹדוֹ:
טוֹבִים מְאוֹרוֹת שֶׁבָּרָא אֱלֹהֵינוּ. יְצָרָם בְּדַעַת בְּבִינָה וּבְהַשְׂכֵּל:
כֹּחַ וּגְבוּרָה נָתַן בָּהֶם. לִהְיוֹת מוֹשְׁלִים בְּקֶרֶב תֵּבֵל:
מְלֵאִים זִיו וּמְפִיקִים נֹגַהּ. נָאֶה זִינָם בְּכָל־הָעוֹלָם:
שְׂמֵחִים בְּצֵאתָם וְשָׂשִׂים בְּבוֹאָם. עוֹשִׂים בְּאֵימָה רְצוֹן קוֹנָם:
פְּאֵר וְכָבוֹד נוֹתְנִים לִשְׁמוֹ. צָהֳלָה וְרִנָּה לְזֵכֶר מַלְכוּתוֹ:
קָרָא לַשֶּׁמֶשׁ וַיִּזְרַח־אוֹר. רָאָה וְהִתְקִין צוּרַת הַלְּבָנָה:
שֶׁבַח נוֹתְנִים־לוֹ כָּל־צְבָא מָרוֹם. תִּפְאֶרֶת וּגְדֻלָּה שְׂרָפִים וְאוֹפַנִּים וְחַיּוֹת הַקֹּדֶשׁ:

לָאֵל אֲשֶׁר שָׁבַת מִכָּל־הַמַּעֲשִׂים. בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי הִתְעַלָּה וְיָשַׁב עַל־כִּסֵּא כְבוֹדוֹ. תִּפְאֶרֶת עָטָה לְיוֹם הַמְּנוּחָה. עֹנֶג קָרָא לְיוֹם הַשַּׁבָּת: זֶה שֶׁבַח שֶׁלַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי. שֶׁבּוֹ שָׁבַת אֵל מִכָּל־מְלַאכְתּוֹ: וְיוֹם הַשְּׁבִיעִי מְשַׁבֵּחַ וְאוֹמֵר. מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת (טוֹב לְהוֹדוֹת לַיי): לְפִיכָךְ יְפָאֲרוּ וִיבָרְכוּ לָאֵל כָּל־יְצוּרָיו. שֶׁבַח יָקָר וּגְדֻלָּה יִתְּנוּ לָאֵל מֶלֶךְ יוֹצֵר כֹּל. הַמַּנְחִיל מְנוּחָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בִּקְדֻשָּׁתוֹ בְּיוֹם שַׁבָּת קֹדֶשׁ: שִׁמְךָ יי אֱלֹהֵינוּ יִתְקַדַּשׁ. וְזִכְרְךָ מַלְכֵּנוּ יִתְפָּאַר. בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל־הָאָרֶץ מִתָּחַת: תִּתְבָּרַךְ מוֹשִׁיעֵנוּ עַל־שֶׁבַח מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ. וְעַל־מְאוֹרֵי אוֹר שֶׁעָשִׂיתָ יְפָאֲרוּךָ סֶלָה:

תִּתְבָּרַךְ צוּרֵנוּ מַלְכֵּנוּ וְגוֹאֲלֵנוּ בּוֹרֵא קְדוֹשִׁים. יִשְׁתַּבַּח שִׁמְךָ לָעַד מַלְכֵּנוּ יוֹצֵר מְשָׁרְתִים וַאֲשֶׁר מְשָׁרְתָיו כֻּלָּם עוֹמְדִים בְּרוּם עוֹלָם וּמַשְׁמִיעִים בְּיִרְאָה יַחַד בְּקוֹל דִּבְרֵי אֱלֹהִים חַיִּים וּמֶלֶךְ עוֹלָם: כֻּלָּם אֲהוּבִים כֻּלָּם בְּרוּרִים כֻּלָּם גִּבּוֹרִים. וְכֻלָּם עֹשִׂים בֶּאֱמֶה וּבְיִרְאָה רְצוֹן קוֹנָם. וְכֻלָּם פּוֹתְחִים אֶת־פִּיהֶם בִּקְדֻשָּׁה וּבְטָהֳרָה בְּשִׁירָה וּבְזִמְרָה וּמְבָרְכִים וּמְשַׁבְּחִים וּמְפָאֲרִים וּמַעֲרִיצִים וּמַקְדִּישִׁים וּמַמְלִיכִים אֶת־שֵׁם הָאֵל הַמֶּלֶךְ הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא קָדוֹשׁ הוּא: וְכֻלָּם מְקַבְּלִים עֲלֵיהֶם עֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם זֶה מִזֶּה. וְנוֹתְנִים רְשׁוּת זֶה לָזֶה לְהַקְדִּישׁ לְיוֹצְרָם בְּנַחַת רוּחַ בְּשָׂפָה בְּרוּרָה וּבִנְעִימָה קְדוּשָׁה (נ״אובְנְעִימָה. קְדֻשָּׁה) כֻּלָּם כְּאֶחָד עוֹנִים וְאוֹמְרִים בְּיִרְאָה. קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ יי צְבָאוֹת מְלֹא כָל־הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ:

אופן

במנהג אשכנז המערבי אין אומרים אופן בשבת חול המועד.

בקהילות המנהג המזרחי אומרים אופן זה

סימן: יצחק (מרובע) הקטן. בתים בני ג׳ טורים, וביניהם בתים של פזמון בני ב׳ טורים. — י 3853

יְרוֹצְצוּ כִּבְרָקִים / יִשְׁתַּפְּכוּ כְּמִזְרָקִים / יְסַפְּרוּ לִפְרָקִים
יָעוּשׁוּ אִישׁ בְּאָחִיו וְלֹא נִזָּק. וְהַחַיּוֹת רָצוֹא וָשׁוֹב כְּמַרְאֵה הַבָּזָק:

צָגִים בְּמִשְׁמָרוֹת / צֹהַר וְאַשְׁמוּרוֹת / צִלְצוּלָם זְמִירוֹת
צַהַל קוֹל יָרִיעוּ הוֹלֵךְ וְחָזָק. וְהַחַיּוֹת רָצוֹא וָשׁוֹב כְּמַרְאֵה הַבָּזָק:

5 חַשְׁמַלֵּי מֶרְכָּבָה / חֲשָׁשָׁם לֹא כָבָה / חָשִׁים בְּלִי עַכָּבָה
חֲרֵדִים וּמְזִיעִים בְּצוּק מַיִם יֶזֶק. וְהַחַיּוֹת רָצוֹא וָשׁוֹב כְּמַרְאֵה הַבָּזָק:

כ״י: מ׳נ‖
2 איש כאחיו יעושו מ׳נ 3 צלצולם: צלצול גם דפוסים 6 כצוק מ׳| יוזק נ

1 **ירוצצו כברקים** האופנים וחיות הקדש. ל׳ נחום ב, ה. **ישתפכו כמזרקים** דוגמת ״מלאו כמזרק״, זכר׳ ט, טו. **יספרו לפרקים** אומרים שירה לפי פרקים מסויימים. כת אחת ׳קדוש׳ וכת שנייה ׳ברוך׳. 2 **יעושו יירחקו**, יואל ד, יא. **והחיות וכו׳** יחזק׳ א, יד. 3 **צהר ואשמורות** בבקר ובערב. 5 **חשמלי מרכבה** כינוי לחיות. **חששם** אשם (כנראה פירש הפייטן ״חשש להבה״ ישע׳ ה, כד כ׳אש להבה׳). **חשים** ממהרים. **בלי עכבה** בלי עיכוב. ועי׳ מה שדרשו עליהם בבבלי חגיגה יג ע״א ׳מאי חשמל, אר״י חיות אש ממללות. במתניתא תנא עתים חשות עתים ממללות׳. 6 **חרדים ומזיעים** ר״ל מזיעים מחמת פחד, ומזיעתם יוצא נהר די נור הנזכר בדני׳ ז, י. כדאיתא שם בחלמוד (יג, ע״ב). **בצוק מים** ע״ש איוב כב, טז ״אשר קומטו ולא עת נהר יוצק יסודם״. שדרשוהו (שם) על הסער המתחולל על ראש רשעים. **יזק**, ל׳ זקוק. 7 **קפציאל** ע׳ צונץ. ס.פ. 503. **קולות הבאים**

קַפְצִיאֵל הַשָּׂר / קוֹלוֹת יְבַשָּׂר / קֶשֶׁת לֹא יֶחְסָר
קָרֵב לְהִסְתַּכֵּל יְרֵא פֶּן יִתְנַזָּק. וְהַחַיּוֹת רָצוֹא וָשׁוֹב כְּמַרְאֵה הַבָּזָק:

הַמּוֹנֵי לַגְיוֹן / קוֹבְעִים הִגָּיוֹן / טוֹבְלִים בְּרִגְיוֹן
10 נוֹגְנִים בְּהֶקְדֵּשׁ גַּן נָעוּל וּמְעֻזָּק. וְהַחַיּוֹת רָצוֹא וָשׁוֹב כְּמַרְאֵה הַבָּזָק:

7 יבֻשר דפוסים

מכסא הכבוד. **יבשר** לכתות המלאכים. **קשת לא יחסר** מראה הקשת אשר סביב כבוד ה׳ (יחז׳ א. כח) ולכן **8 קרב להסתכל יראה** יפחד אף השר קפציאל. **9 המוני לגיון** המוני המלאכים. **טובלים ברגיון** בנהר די נור הנזכר. ועי׳ בפסיקתא רבתי כ דף צז ע״א ״ריגיון נהר של אש שגחליו שורפים את המלאכים ושורפים כני ארם״. וכ״הגרת שמע ישראל״ (ילינק. בית המדרש ה״. 165) נמצא תיאור זה: ״אני ראיתי רגיון נהר של אש שיוצא מלפני הקב״ה מתחת כסא הכבוד והוא עשוי מזיעת ד׳ חיות שסובלות הכסא ומזיעין אש מאימתו של הקב״ה ועליו מפורש נהר דינור נגיד ונפיק קדמוהי אלף אלפין ישמשוניה וריבוא רבוון קדמוהי יקומון. דינא יתיב וספרין פתיחו (דני׳ ז. י). שהקב״ה יושב ודן מלאכי השרת וכשבאין לדון מתחדשין וטובלין באותו נהר של אש...״. **10 נוגנים** אומרים שירה. **בהקדש גן נעול ומעוזק** כשישראל מקדשים את השם, שאין רשאין להקדים את ישראל כשירתם עי׳ ספרי דכר׳ שו (עמ׳ 343). חולין צא. ע״ב ועוד. **גן נעול** כינוי לישראל. ע״ש שה״ש ד. יב ומדרשו. **ומעוזק** ע״ש ישע׳ ה.ב. **והוא ישראל** הנקרא כרם.

בק״ק צרפת וק״ק המנהג המזרחי אומרים אופן זה

סימן: יעקב [ר״ת?]. ערוגת הבשם ח״ב עמ׳ 187. קונטרס הפיוטים, מהדורת ח׳ בראדי סי׳ לו.
סדור עבודת ישראל (פולין) מהדורת י׳ בער עמ׳ 730. — י 2600

יְחִיד עֶרֶץ / יְסוֹד אֶרֶץ / בְּרוֹב חָכְמָה וְתוּשִׁיָּה
וְעַנְוָתוֹ / וְעָצְמָתוֹ / מְפֻרְסֶמֶת וּגְלוּיָה
וְנוֹרְאוֹתָיו / וְנִפְלְאוֹתָיו / יְהוּדוּן דָּרֵי נְשִׁיָּה
וּמַלְאָכִים / נֶעֱרָכִים / לְהַקְדִּישׁוֹ בְּרוּם עֲלִיָּה
5 יי אֱלֹהֵי צְבָאוֹת מִי־כָמוֹךָ חֲסִין יָהּ:

כי״י: **ט״** (בראדי) **פצ** (לשבועות) ערה״כ. כער||
1 יחיד חס׳ **ט״** | ארץ (!) **פ** | יסוד: יוסד **צ** יָסַד דפ׳ | חכמות תושיה ערה״כ **2** וענותו: וענותו ערה״כ ענותו **צ** | ועצמתו: ועצמותו **פ** וגדולתו דפ׳ גדולתו ערה״כ וחכמתו **צ** **3** ונפלאות ונוראות **פ** **5** אלהים **צ** **7** ברננים דפ׳|זכרו: וכחצ **8** ומימעונו

1 יחיד ערץ היחיד בשמים. **ברוב חכמה ותושיה** ע״ש איוב כו. ג. **3 יהודון** (הצורה דוגמת תהל׳ כח. ז). **דרי נשיה** הדרים בארץ. ע״ש תהל׳ פח. יג. ״וצדקתך בארץ נשיה״. ועי׳ ריק״ר כט. יא (עמ׳ תרפא). שם נרשם ״נשיה״ כין שמות הארמה. **4 נערכים** עומדים כמערכה. **5 ה׳ אלהי צבאות וכו׳** תהל׳ פט. ט. **8 וחביונו** מקום שהוא חבוי שם. ע״ש חבק׳ ג. ד ״ושם חביון

עֲלִיוֹנִים / וְתַחְתּוֹנִים / שְׁמוֹ לָעַד יְזַמֵּרוּ
וְאוֹפַנִּים / בְּרִנּוּנִים / כְּבוֹד זִכְרוֹ יְפָאֵרוּ
מִמְּעוֹנוֹ / וְחֶבְיוֹנוֹ / בְּחִיל זֶה לָזֶה יְדַבֵּרוּ
וּבִנְעִימוּת / וּבִתְמִימוּת / תְּהִלָּתוֹ יְסַפֵּרוּ
10 וְאֵין בָּהֶם / וּבֵינֵיהֶם / לְשׁוֹן שֶׁקֶר וּרְמִיָּה
יי אֱלֹהֵי צְבָאוֹת מִי־כָמוֹךָ חֲסִין יָהּ:

קַדִּישִׁים / רָן רוֹחֲשִׁים / עִם כְּרוּבִים וּשְׂרָפִים
וְהֵם עוֹמְדִים / וּמְסַלְּדִים / וְכִסֵּא אֵל מַקִּיפִים
בְּמֶרְכָּבוֹת / לִרְבָבוֹת / לְמֵאוֹת וְלַאֲלָפִים
וְרַגְלֵיהֶם / בְּכַנְפֵיהֶם / מַסְתִּירִים וּבָם עָפִים
15 וְיַקְדִּישׁוּן / וְיַשְׁלִשׁוּן / קְדֻשַּׁת רַב עֲלִילִיָּה
יי אֱלֹהֵי צְבָאוֹת מִי־כָמוֹךָ חֲסִין יָהּ:

בְּעֵת לֶכְתָּם / לְאַרְבַּעְתָּם / וְאוֹפַנֵּיהֶם אֶצְלָם
גַּם בְּעָמְדָם / בְּמַעֲמָדָם / יְקוּמוּן הֵמָּה לְמוּלָם
וְשָׁם יְרִימוּן / וְיַעֲצִימוּן / אֲדוֹנֵיהֶם כְּרוּם עוֹלָם
בִּקְדֻשָּׁה / מְשֻׁלָּשָׁה / כְּבוֹד הָאֵל מְלֹא עוֹלָם
20 קָדוֹשׁ יַעֲנוּ / קָדוֹשׁ יִשְׁנוּ / קָדוֹשׁ יְשַׁלְּשׁוּ שְׁלִישִׁיָּה
יי אֱלֹהֵי צְבָאוֹת מִי־כָמוֹךָ חֲסִין יָהּ:

פ ואי מעונו בערואי ממעונו **צ** | בחיל: חס׳ **ט״פ** | זה לזה: זה אל זה **ט״** לז ללז **צ** 9 ותמימות **פ** 11 קדישים: קדישין **ט״** קדושים **צ** קדושי מרום **פ** | עם חס׳ **ט״פ** | ושרפים: ואופנים (!) **פ** 12 והם: וגם **פצ** | מקיפים: מניפים **פ** 13 לאחד 14 **צ** | לאלפים ערה״ב 14 מסתירים: מסתירין **פ** מהודרין **צ** | וכם: וגם ערה״ב חס׳ **פ** | עפים: טסים **צ** חס׳ **פ** 15 ומקדישין/וישלשין **פ** 17 גם בעומדם **ט״פ**: בעמדם **צ** ובעמדם דפ׳ | במעמד **ט״** 18 ירימון: יקימון **ט״** 19 חס׳ **פ** | כבוד... מלא: למלא כבודו **ט״צ**

עזה״. 10 **לשון שקר ורמיה** ע״ש תהל׳ קכ, ב. 14 **ורגליהם בכנפיהם מסתירים** ע״ש ישע׳ ו, ב. 15 **רב עליליה** ירמ׳ לב, יט. 16 **לארבעתם** לד׳ החיות. 17 **יקומון המה למולם** האופנים כנגד החיות. 18 **ירימון** ירוממו. **ויעצימון** משבחים אותו כחזק ועצום. 19 **כבוד האל מלא עולם** ע״ש במד׳ יד, כא.

בק״ק אמרו אופן זה

סימן: מאיר ברבי יצחק יחי לעולם. בתים בני ו׳ טורים. — **מ** 1475

מַלְאֲכֵי צְבָאוֹת / אֶרְאֶלֵּי מוֹרָאוֹת
יְדוּדוּן לְנָאוֹת / רוֹמְמוֹת וְהוֹדָאוֹת
בְּקִדּוּת וְהִשְׁתַּחֲוָאוֹת / לְמֶלֶךְ יי צְבָאוֹת:

כֶּרֶן כּוֹכָבִים / רְבוּתַיִם מְעֻכָּבִים
5 בְּמְבַכִּים וְכַוִּים / יַקִּיפוּ בְּכַרְכּוֹבִים
תְּהִלּוֹת מַרְבִּים / לְיוֹשֵׁב הַכְּרוּבִים:

יֵרָאוּ כְּתַרְשִׁישִׁים / צָקִים מַחֲרִישִׁים
חָשִׁים כְּנִרְשִׁים / קְדֻשָּׁה מַאֲרִישִׁים
בְּנְעִימָה מַקְדִּישִׁים / לְנַעֲרָץ בְּסוֹד קְדוֹשִׁים:

10 יַעֲקֹב וִילָדָיו / חָלִים בְּסִלּוּדָיו
יָחִיד כְּיִחוּדָיו / יָעִידוּ יַחְדָּו
בְּכָל יוֹם פַּעֲמַיִם / לְאֵל הַשָּׁמָיִם:

לְעִתּוֹת עֲרָכוֹת / עֵינֵיהָ בְּרֵכוֹת
סוֹדֶרֶת מַעֲרָכוֹת / מֵאָה בְּרָכוֹת
15 דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ לְהַעֲרִיץ / לְמֶלֶךְ עַל־כָּל־הָאָרֶץ:

כ״״ א׳ ״ף״.

12 פעמים: לעיניה א׳

1 **אראלי מוראות** האראלים הנוראים (׳מוראה׳ מלה מחודשת במקום ׳מורא׳). 2 **ידודון** (ל׳ תהל׳ סח, יג) ׳תנועעו׳. **לנאות** לשבח. 3 **למלך ה׳ צבאות** זכר׳ יד, טז-יז. 4 **ברון כוכבים** ע״ש איוב לח, ז ״ברן יחד כוכבי בקר״. **רבותים מעוכבים** (רבותים, פי׳ רבבות מלאכים, ע״ש תהל׳ פח, יח), כי מלאכי השרת אינם מותרים לפתוח בשירה עד ששומעים קדושה מפי ישראל (חולין צא ע״ב). 5 **במבכים** ל׳ מבך נהר, ע״ש איוב כח, יא. **וכוים** חלונות קטנים. **יקיפו כברכובים** במזבח שלמעלה שיש לו כרכוב (שמות כז, ה), או הכוונה למרכבות. 6 **ליושב הכרובים** ע״ש תהל׳ פ, ב. 7 **צקים** מתפללים, ע״ש ״צקון לחש״, ישע׳ כו, טז. **מחרישים** או שותקים, עי׳ חגיגה יג, ע״א-ע״ב. 8 **חשים** ממהרים. **כנרשים** שקבלו רשות זה מזה. **קדושה מארישים** מביעים (ל׳ ארש, ארשת). 9 **לנערץ בסוד קדושים** תהל׳ פט, ח. 10 **יעקב וילדיו** בני ישראל ע״ש ישע׳ כט, כב-כג. **חלים** ל׳ מתפללים. 12 **לאל השמים** תהל׳ קלו, כו. 13 **לעתות ערכות** לעתות הערוכות לתפילה. **עיניה בריכות** ע״ש שה״ש ז, ה ״עיניך ברכות בחשבון״, שדרשוהו על בת ישראל. 14 **מערכות מאה ברכות** עי׳ מנחות מג ע״ב, ירוש׳

עַל כֵּס אוֹרָה / וָתִיק יוֹשֵׁב בְּתִפְאָרָה
לְעוֹלָמוֹ מַבִּיט בִּסְקִירָה / מִי כָמוֹנִי יִקְרָא
עַל חַיּוֹת הַקֹּדֶשׁ מִתְגָּאֶה / עַל הַמֶּרְכָּבָה הָדוּר וְנָאֶה:

ברכות ט, ח דף יד ע״ד. 15 דבר יום ביומו ל׳ ויק׳ כג, לז. למלך על כל הארץ זכר׳ יד, ט. 17 מביט בסקירה לשון התלמוד (ר״ה יח, ע״א) ׳נסקרין בסקירה אחת׳. מי כמוני יקרא ישע׳ מד, ז.

מנהג אשכנז המערבי (וכן נוהגין בא״י)

וְהָאוֹפַנִּים וְחַיּוֹת הַקֹּדֶשׁ
בְּרַעַשׁ גָּדוֹל מִתְנַשְּׂאִים לְעֻמַּת שְׂרָפִים.
לְעֻמָּתָם מְשַׁבְּחִים וְאוֹמְרִים.

מנהג פולין כשאומרים ׳אופן׳:

וְהַחַיּוֹת יְשׁוֹרְרוּ / וּכְרוּבִים יְפָאֵרוּ
וּשְׂרָפִים יָרֹנּוּ וְאֶרְאֵלִים יְבָרְכוּ
פְּנֵי כָל־חַיָּה וְאוֹפַן וּכְרוּב / לְעֻמַּת שְׂרָפִים
לְעֻמָּתָם מְשַׁבְּחִים וְאוֹמְרִים.

בָּרוּךְ כְּבוֹד־יי מִמְּקוֹמוֹ:

לְאֵל בָּרוּךְ נְעִימוֹת יִתֵּנוּ. לְמֶלֶךְ אֵל חַי וְקַיָּם זְמִירוֹת יֹאמֵרוּ וְתִשְׁבָּחוֹת יַשְׁמִיעוּ. כִּי הוּא לְבַדּוֹ פּוֹעֵל גְּבוּרוֹת עֹשֶׂה חֲדָשׁוֹת בַּעַל מִלְחָמוֹת זוֹרֵעַ צְדָקוֹת מַצְמִיחַ יְשׁוּעוֹת בּוֹרֵא רְפוּאוֹת נוֹרָא תְהִלּוֹת אֲדוֹן הַנִּפְלָאוֹת. הַמְחַדֵּשׁ בְּטוּבוֹ בְּכָל־יוֹם תָּמִיד מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית. כָּאָמוּר. לְעֹשֵׂה אוֹרִים גְּדֹלִים כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ. אוֹר חָדָשׁ עַל־צִיּוֹן תָּאִיר וְנִזְכֶּה כֻּלָּנוּ מְהֵרָה לְאוֹרוֹ . בָּרוּךְ אַתָּה יי יוֹצֵר הַמְּאוֹרוֹת:

אַהֲבָה רַבָּה אֲהַבְתָּנוּ יי אֱלֹהֵינוּ. חֶמְלָה גְדוֹלָה וִיתֵרָה חָמַלְתָּ עָלֵינוּ: אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ בַּעֲבוּר אֲבוֹתֵינוּ שֶׁבָּטְחוּ בְךָ וַתְּלַמְּדֵם חֻקֵּי חַיִּים. כֵּן תְּחָנֵּנוּ וּתְלַמְּדֵנוּ. אָבִינוּ הָאָב הָרַחֲמָן הַמְרַחֵם רַחֵם עָלֵינוּ. וְתֵן בְּלִבֵּנוּ לְהָבִין וּלְהַשְׂכִּיל לִשְׁמֹעַ לִלְמֹד וּלְלַמֵּד לִשְׁמֹר וְלַעֲשׂוֹת וּלְקַיֵּם אֶת־כָּל־דִּבְרֵי תַלְמוּד תּוֹרָתֶךָ בְּאַהֲבָה: וְהָאֵר עֵינֵינוּ בְּתוֹרָתֶךָ. וְדַבֵּק לִבֵּנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ. וְיַחֵד לְבָבֵנוּ לְאַהֲבָה וּלְיִרְאָה שְׁמֶךָ. וְלֹא־נֵבוֹשׁ לְעוֹלָם וָעֶד: כִּי בְשֵׁם קָדְשְׁךָ הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא בָּטָחְנוּ. נָגִילָה וְנִשְׂמְחָה בִּישׁוּעָתֶךָ: וְהַבִיאֵנוּ לְשָׁלוֹם מֵאַרְבַּע כַּנְפוֹת הָאָרֶץ. וְתוֹלִיכֵנוּ קוֹמְמִיּוּת לְאַרְצֵנוּ: כִּי אֵל פּוֹעֵל יְשׁוּעוֹת אָתָּה. וּבָנוּ בָחַרְתָּ מִכָּל־עַם וְלָשׁוֹן. וְקֵרַבְתָּנוּ לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל סֶלָה בֶּאֱמֶת. לְהוֹדוֹת לְךָ וּלְיַחֶדְךָ בְּאַהֲבָה. בָּרוּךְ אַתָּה יי הַבּוֹחֵר בְּעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּאַהֲבָה:

דברים ו, ד שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יהוה אֱלֹהֵינוּ יהוה אֶחָד:

בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד

וְאָהַבְתָּ אֵת יהוה
אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לְבָבְךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ וּבְכָל־מְאֹדֶךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים
הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם עַל־לְבָבֶךָ: וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ
וְדִבַּרְתָּ בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ:
וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל־יָדֶךָ וְהָיוּ לְטֹטָפֹת בֵּין עֵינֶיךָ: וּכְתַבְתָּם
עַל מְזֻזוֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ:

דברים יא, יג

וְהָיָה אִם־שָׁמֹעַ תִּשְׁמְעוּ אֶל־מִצְוֹתַי אֲשֶׁר
אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם לְאַהֲבָה אֶת־יהוה אֱלֹהֵיכֶם וּלְעָבְדוֹ
בְּכָל־לְבַבְכֶם וּבְכָל־נַפְשְׁכֶם: וְנָתַתִּי מְטַר־אַרְצְכֶם בְּעִתּוֹ יוֹרֶה
וּמַלְקוֹשׁ וְאָסַפְתָּ דְגָנֶךָ וְתִירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ: וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדְךָ
לִבְהֶמְתֶּךָ וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ: הִשָּׁמְרוּ לָכֶם פֶּן־יִפְתֶּה לְבַבְכֶם
וְסַרְתֶּם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְחָרָה
אַף־יהוה בָּכֶם וְעָצַר אֶת־הַשָּׁמַיִם וְלֹא־יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה
לֹא תִתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ וַאֲבַדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר
יהוה נֹתֵן לָכֶם: וְשַׂמְתֶּם אֶת־דְּבָרַי אֵלֶּה עַל־לְבַבְכֶם וְעַל־
נַפְשְׁכֶם וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל־יֶדְכֶם וְהָיוּ לְטוֹטָפֹת בֵּין
עֵינֵיכֶם: וְלִמַּדְתֶּם אֹתָם אֶת־בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ
וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ: וּכְתַבְתָּם עַל־מְזוּזוֹת
בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ: לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וִימֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה
אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יהוה לַאֲבֹתֵיכֶם לָתֵת לָהֶם כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל־
הָאָרֶץ:

במדבר טו, לז

וַיֹּאמֶר יהוה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִת עַל־כַּנְפֵי בִגְדֵיהֶם לְדֹרֹתָם וְנָתְנוּ עַל־
צִיצִת הַכָּנָף פְּתִיל תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִת וּרְאִיתֶם אֹתוֹ
וּזְכַרְתֶּם אֶת־כָּל־מִצְוֹת יהוה וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא תָתוּרוּ אַחֲרֵי
לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר־אַתֶּם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ
וַעֲשִׂיתֶם אֶת־כָּל־מִצְוֹתָי וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: אֲנִי יהוה
אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם
לֵאלֹהִים אֲנִי יהוה אֱלֹהֵיכֶם:

אֱמֶת וְיַצִּיב וְנָכוֹן וְקַיָּם וְיָשָׁר וְנֶאֱמָן וְאָהוּב וְחָבִיב וְנֶחְמָד וְנָעִים וְנוֹרָא וְאַדִּיר וּמְתֻקָּן וּמְקֻבָּל וְטוֹב וְיָפֶה הַדָּבָר הַזֶּה עָלֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד: אֱמֶת אֱלֹהֵי עוֹלָם מַלְכֵּנוּ צוּר יַעֲקֹב מָגֵן יִשְׁעֵנוּ: לְדוֹר וָדוֹר הוּא קַיָּם וּשְׁמוֹ קַיָּם וְכִסְאוֹ נָכוֹן וּמַלְכוּתוֹ וֶאֱמוּנָתוֹ לָעַד קַיֶּמֶת: וּדְבָרָיו חַיִּים וְקַיָּמִים נֶאֱמָנִים וְנֶחֱמָדִים לָעַד וּלְעוֹלְמֵי עוֹלָמִים עַל־אֲבוֹתֵינוּ וְעָלֵינוּ עַל־בָּנֵינוּ וְעַל־דּוֹרוֹתֵינוּ וְעַל כָּל־דּוֹרוֹת זֶרַע יִשְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ:

מנהג אשכנז המערבי כשאומרים "זולת":

אֱמֶת וַיַּצִּיב וְנָכוֹן וְקַיָּם וְיָשָׁר וְנֶאֱמָן וְטוֹב וְיָפֶה הַדָּבָר הַזֶּה עַל אֲבוֹתֵינוּ וְעָלֵינוּ עַל־בָּנֵינוּ וְעַל־דּוֹרוֹתֵינוּ וְעַל כָּל־דּוֹרוֹת זֶרַע יִשְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ:

מנהג אשכנז ופולין כשאומרים ״זולת״:

עַל־הָרִאשׁוֹנִים וְעַל־הָאַחֲרוֹנִים לְעוֹלָם וָעֶד חֹק וְלֹא יַעֲבוֹר. אֱמֶת שָׁאַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד: אַתָּה הוּא מַלְכֵּנוּ מֶלֶךְ אֲבוֹתֵינוּ אָתָּה. לְמַעַן שִׁמְךָ מַהֵר לְגָאֳלֵנוּ כַּאֲשֶׁר גָּאַלְתָּ אֶת־אֲבוֹתֵינוּ: אֱמֶת מֵעוֹלָם שִׁמְךָ הַגָּדוֹל עָלֵינוּ נִקְרָא בְּאַהֲבָה אֵין אֱלֹהִים זוּלָתֶךָ:

בקהילות שאינן אומרות ״זולת״ אומרים כרגיל:

עַל־הָרִאשׁוֹנִים וְעַל־הָאַחֲרוֹנִים דָּבָר טוֹב וְקַיָּם לְעוֹלָם וָעֶד. אֱמֶת וֶאֱמוּנָה חֹק וְלֹא יַעֲבוֹר: אֱמֶת שָׁאַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ. מַלְכֵּנוּ מֶלֶךְ אֲבוֹתֵינוּ גוֹאֲלֵנוּ גוֹאֵל אֲבוֹתֵינוּ יוֹצְרֵנוּ צוּר יְשׁוּעָתֵנוּ פּוֹדֵנוּ וּמַצִּילֵנוּ מֵעוֹלָם שְׁמֶךָ. אֵין אֱלֹהִים זוּלָתֶךָ:

זולת

כמנהג אשכנז המערבי אומרים זולת זה

סימן: א״ל ב״מ יצחק. בתים בני ד׳ טורים, ו׳ תבות בכל טור. בסוף כל בית הבאה מן המקרא.
סדור עבודת ישראל, מנהג פולין, מהדורת י׳ בער עמ׳ 796. — **א** 2292

אֶזְכְּרָה מִקֶּדֶם פִּלְאֲךָ לְשִׁמְךָ וּלְזִכְרְךָ תְּשֶׁק
כְּךָ גִּילָה שְׁלֵמָה מַחֲמַד חֶפְצֵי חֵשֶׁק
גָּאַלְתָּ בִּזְרוֹעַ עַמְּךָ נֵהַלְתָּ בְּחֶסֶד מֶשֶׁק
[אֲדֹנָי] עֹז יְשׁוּעָתִי סַכּוֹתָה לְרֹאשִׁי בְּיוֹם נָשֶׁק:

5 דֶּרֶךְ אֶרֶץ שְׁנִיתָ סָדַרְתָּ מִשְׁחַק נִטְחָן
הַטַּל עוֹלֶה וּמְחַסְּפְסוֹ עֲלוּמוֹת מַלְבִּין וּבֹחַן
וּמִדֵּי יוֹם בְּיוֹם פָּנֶיךָ לְהַקְבִּיל בְּתַחַן
דִּשַּׁנְתָּ בַשֶּׁמֶן רֹאשִׁי תַּעֲרֹךְ לְפָנַי שֻׁלְחָן:

כי״י: **א״דוע״פ״ר; כפך** (ש׳ שובה) **מ׳** (ש׳ בין יי״כ לסכות); **ף׳**||
2 מחמדם **פ״** מחמדי **ע״** | חפיצי **ף׳** 3 נהלת: נחלתך **פ״ך** ונחלתך **ע״** | בחסד: בחשק **פ״** | בחסד משק: במשק **ע״** 4 אדני רק **ר** 5 בשחק **מ׳** 6 ומחסספו **א״דו**: ומחספס **רכפרף׳** ומחפסו **ע״מ׳** ומחפש **פ״** | כוחן **א׳** 7 מדי **פ״** | יום יום **ו** | פניו **פ״**

1 **אזכרה מקדם פלאך** ההל׳ עז, יא. והפייטן הולך ומונה שורת נסים ועוסק, אחר הזכרה קצרה של גאולת מצרים, במן. בעניני כבוד ובבאר. **לשמך ולזכרך תשק** תשוקה, ע״ש ישע׳ כו, ח ״לשמך ולזכרך תאות נפש״. 2 **כך גילה שלימה** כך יגילו (רוגמת תהל׳ פט, יז). **מחמד חפצי חשק** אתה חשקנו ומחמדנו. 3 **גאלת בזרוע עמך** תהל׳ עז׳ טז. **נהלת בחסד משק** פרנסתנו בחסד. 4 **עוז ישועתי וכו׳** תהל׳ קמ, ח. 5 **דרך ארץ שינית** שינית דרכי הטבע. **סדרת משחק נטחן** הורדת את המן (נטחן ע״ש במד׳ יא, ח ״וטחנו...״.) מן השמים. וצי׳ תנחומא בשלח כ ׳כמה חביבין ישראל לפני הקב״ה ששינה להם מעשה בראשית...לשעבר היה לחם עולה מן הארץ והטל יורד מן השמים ועכשו ירד הלחם מן השמים והטל עולה מן הארץ׳. 6 **הטל עולה ומחספסו** ל׳ ״דק מחוספס״ (שמות טז, יד). ודרשוהו בכבלי יומא עה ע״ב ׳כדבר שנבלע ברמ״ח איברים׳. וצי׳ ג״כ מכילתא דר״י ריסע ג (עמ׳ 165) ומכילתא דרשב״י עמ׳ 110. **עלומות מלבין** ע״פ הדרשה יומא עה ע״א ׳לבן שמלבין עונותיהן של ישראל׳

זִיו עֲנַן כָּבוֹד — צָרִיךְ אֶחָד לִכָּנֵס
10 חֶדֶר לִפְנִים מֵחֶדֶר — קָרַן עִמּוֹ כְּפַנֵּס
טְהֹר וְגֵהֵץ וּמַשְׁלִים — רֶמֶז לַשַּׁבָּת בְּהִכָּנֵס
מִפְּנֵי קִשֶּׁט סֶלָה נָתַתָּה לִירֵאֶיךָ נֵס :

יְחוֹקְקוּ נְדִיבֵי עַם — שִׁירַת הַבְּאֵר לְחַסְלָה
כְּמִין כְּבָרָה קְטַנָּה — מְחַזֶּקֶת וּמְעַנֶּגֶת בְּסִלְסוּלָה
15 תּוֹקֶפֶת עֲבוֹר בַּצִּיּוֹת — שְׁנֵים עָשָׂר מְסִלָּה
נְהָרוֹת תִּבַּקַּע אֶרֶץ שְׁבֻעוֹת מַטּוֹת אֹמֶר סֶלָה :

9 כבוד : כבודך א'ע"פ" חס' מ'| צריך : צרך ו צורך ח' ערך דפ"ך צדו א' חדד ע"| לכנס ח' 10 קרן עמו ד קרן עמך ע"| כפנס ח' 11 גיהץ כפמ'| משלם פ" והשלים ר| בשבת ו| להיכנס ו כהתכנס פ" 13 באר מ'| לחסלה : לחמלה ו 14 מענגת מחזקת ע"| מענגת דפרכפ ומעגנת א'| לסלסלה א' מסלסלה ו 15 אחרי 16 מ'| כציות ד כציות ח' כציה א' כצאתי מ'| שנים עשר : ישר פ" 16 נהרות חס' כפ| ארץ חס' ו| מוטות כפ 17 קדמוני פ" קדמונית א' קדמוני' ד| כנס :

(ותופס הוא עלומות ע"פ תהל' צ, ח "עלומינו..."). או, לפי דרשה אחרת (שם) 'המן מגיד להם לישראל מה שבחורין ומה שבסדקין'. **ובוחן** אכן בוחן (ישע' כח, טז); וייחכן שתפסו הפייטן כבוחֵן. 7 **ומדי יום ביום פניך להקביל בתחן** ע"פ מאמר חז"ל (יומא דף עו ע"א) 'שאלו...מפני מה לא ירד להם לישראל מן פעם אחת כשנה...מלך כ"ו שיש לו בן אחד...עמד ופסק מזונותיו בכל יום והיה מקביל פני אביו כל יום, אף ישראל...' (כשינויים בספרי בהעלותך פט עמ' 90). 8 **דשנת וכו'** תהל' כג, ה. 9 **זיו ענן כבוד** (במד' י, לד), היה מאיר לישראל. **צריך אחד לכנס (10) חדר לפנים מחדר קרן עמו כפנס** כאבוקה, עי' לעיל ביוצר 'את השם', 33. ועי' ספרי בהעלותך פג עמ' 80 'מנין אתה אומר כל אותם ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר לא נצרכו לנר. אלא אפילו נכנס אדם חדר לפנים מן החדר כמו פנס נכנס עמו עד שעה שחוזר. ת"ל לעיני כל בית ישראל בכל מסעיהם (שמות מ, לח) הא אפילו אדם נכנס חדר לפנים מן החדר עמוד האש מאיר לפניו'. 11 **טיהר וגיהץ** את כגדי העם שלא בלו במשך מ' שנה. עי' דברים רבה ז יא (וכשינויים שהש"ר ד, יא וכפסיקתא דר"כ דף צב ע"א=עמ' 196) 'ד"א לא בלו שמלותיכם...ולא היו צריכין חכבוסת. א"ל הענן היה שף כהן ומלבנן (כמקורות אחרים: עניני כבוד היו מגהצין אותן)'. **ומשלים רמז לשבת בהכנס** עי' מכילתא דר"י בשלח פתיח' (עמ' 82) 'לא ימש עמוד הענן. מגיד הכתוב שעדיין עמוד הענן קיים היה עמוד האש צומח. ד"א...בא הכתוב ללמדך דרך ארץ מן התורה על ערבי שבתות...' וכבכלי שכת דף כג ע"ב 'מלמד שעמוד ענן משלים לעמוד האש ועמוד האש משלים לעמוד הענן...'. 12 **מפני קשט סלה וכו'** תהל' ס, ה. 13 **יחוקקו נדיבי עם שירת הבאר** ע"ש כמד' כא, יח "באר...כרוה נדיבי העם כמחקק במשענותם". **לחסלה** לגמרה. ולפי דרשת חז"ל (תנחומא חוקת כא, תנח' בובר דף סד ע"א) 'היו הנשיאים עומדין על גבה ומושכין במטותיהם כל אחד ואחד לשבטו'. 14 **כמין כברה קטנה** לפי הדרשה ויק"ר כב, ד (עמ' תקי) 'והיכן היא בירא של מרים...כתיב (במד' כא, כ) ונשקפה על פני הישימון, שכל מי שהוא עולה על ראש הר הישימון והזאה כמין כברה קטנה כים של טבריה, זהו בארה של מרים' (ועי' בכלי שכת לה ע"א ושאר המקבילים הרשומים שם). **מחזקת ומענגת בסלסולה** עי' תנחומא חוקת כא=תנח' בובר דף סד ע"ב 'והמים היו יוצאין חוץ למחנה ומקיפין פיסא גדולה...ומגדלין מיני דשאין ואילנות שאין להם סוף...'. 15 **תוקפת עבור בציות** עי' תנח' ותנח' בובר (שם) 'ורוח שהיה בין הדגלים, מלא מים מגוברין, אשה שהיתה צריכה לילך אצל חברתה היתה הולכת מדגל לדגל בספינה, שנא' (תהל' קה, מא) הלכו בציות נהר...'. **שנים עשר מסילה** שכל נשיא משכו לצד שבטו. 16 **נהרות תבקע ארץ** וכו' חבק' ב, ט. 17 **כנס** ד"ל השב. 18 **ציון סוכת דויד היטיבה** תהל' נא, כ:

יְדִידוּת קַדְמוֹנִיּוֹת כַּנֵּס פְּלִיאוֹת גְּמִילוּת חֲסָדֶיךָ
צִיּוֹן סֻכַּת דָּוִיד הֵיטִיבָה כְּסוּדְךָ לַחֲסִידֶיךָ
חַדֵּשׁ עֹז מִיסָּדֶיךָ כְּבָיִם טָפִים בְּסַדֶּךָ (נ״א צוּפִים כְּבוּדֶךָ)
20 קוּמָה עֶזְרָתָה לָנוּ וּפְדֵנוּ לְמַעַן חַסְדֶּךָ:

יכנס **דפ״רף** זכור ו | פליאות **ך**: פליאה שאר כי״י | גמולות ו גמולת מ׳ **18** כסודך: כבודך **ף**׳ | לחסידך **א״ע״** **19** מיסדיך: מיחדיך **ע״רף**׳ יסודך **א**׳ סודך **ו** | כבים: רבים **ך** | טפים: צופים **כפרמ**׳ | בסדך: כשדך **ע״2ר** כסודך **פ״ף״** בסודיך **ך** חסודיך **א**׳ חסידך **ע״**1 ביסדיך **ו** כבודך **כפמ**׳

עמוס ט, יא. **כסודך לחסידיך** כמו שהבטחת כנבואה. **19 מיסדיך** שקבעו אותך לאלהות. וי״ג ׳מיחדיך׳, ומסתבר. **כבים טפים בסדך** כמו אלה שטפפו בים (לשון ״הלוך וטפוף״, ישעיהו ג, טז) כאילו בסד ששמת תחת רגליהם. וי״ג ׳צופים כבודך׳. **20 קומה עזרתה לנו** וכו׳ תהל׳ מד, כז.

במנהג המזרחי אומרים זולת זה

סימן: יהודה. — י 3325

יָפָה וּבָרָה כְּרָדָה לְגֵיא־פַּתְרוּסִים / יָהִיר חֲסַר־לֵב הִכְבִּיד־עֹל בְּשִׁנּוּסִים
צָרְחָה וְקָבְלָה לְמַעְתִּיק פְּלוּסִים / פִּקֵּד־לָהּ סַרְסוּר לְהוֹצִיאָה בְּנִסִּים:

הִקְשָׁה עֲקַלְתּוֹן לְשַׁלֵּחַ [אֹם־] עֲמוּסָה / הִטִּיחַ דְּבָרִים כְּמֵטֶל בַּעֲרִיסָה
וּפָץ מִי־יִי לְהַצִּיל אֲרוּסָה / וּבְסֵפֶר דָּתוֹתַי אֵין שְׁמוֹ בַּטְּכִיסָה:

5 וְהֵשִׁיבוֹ שָׁלִישׁ בְּשֵׁם דָּר־מְעוֹנִים / הִתְיַצֵּב וְהָכֵן־לָךְ מוּל נֶגֶף־אַבָּנִים
דָּם וּצְפַרְדְּעִים עֲדִים נְכוֹנִים / וַחֲיָלִים קְטַנִּים הַמְכֻנִּים כִּנִּים:

דֹּבֵר וְהִשְׁלִים מַכּוֹת עֲשָׂרָה / וְהוֹצִיאָה בְּתָפִים מֵאֲפֵלָה לְאוֹרָה
וְהִכָּה עוֹרְנֶיהָ מַכָּה כְּעוּרָה / וְהַנְחִילָהּ קֶדוּמָה אַלְפַּיִם כְּתוּרָה:

כי״י: רממ׳נ||

1 בגיא **מ** **2** וצוחה **נ** **3** אום רק **מ** | והטיח **נ** הטיף ממ׳ | מוטל **מ** **4** דתותיו **ך** | בטכוסה: **5** השיבו (!) **ך** | נוגף **נ** | באבנים ממ׳נ **6** דם: וערוב הוס׳ ממ׳נ וחילים... כנים: וחיילים מרובים (קטנים מ׳) ואצבע אלהים מכונים ממ׳ **7** והוציאם **מ**

1 יפה וברה שה״ש ד, א. ו, י. שדרשוהו על ישראל. **כרדה** כשירדה (׳רד׳ במקום ״ירד׳ נהוג אצל הפייטנים). **לגיא פתרוסים** לארץ מצרים. **יהיר חסר לב** פרעה. **הכביד עול בשינוסים** בחזקה, כאילו קשר את העול לגוף בחגירה מיוחדת (ל׳ ״וישנס מתניו״, מ״א יח, מו). **2 וקבלה** התאוננה (לשון המשנה, כגון ידים ד ו, והמדרש). **למעתיק פלוסים** למעתיק הרים (איוב ט, ה), הקב״ה. פלוסים, ר״ל שקולים בפלס, ע״ש ישע׳ מ, יב ״ושקל בפלס הרים״. **סרסור** מתווך. **3 עקלתון** פרעה, ע״ש ישע׳ כז, א. **עמוסה** ישראל, ע״ש ישע׳ מו, ג. **הטיח דברים** צעק וגידף, לשון התלמוד, כגון ברכות לא, ע״ב. תענ׳ כה ע״א ״להטיח דברים כלפי מעלה״. **כמוטל בעריסה** כתינוק קטן. **4 ופץ** ואמר. **בטכיסה** בסדרים שלי, ר״ל אינו ידוע לי. **5 שליש** משה. **התיצב והכן לך** ירמ׳ מו, יד. **מול נגף אבנים** מול אבני נגף (ע״ש ישע׳ ח, יד), ועל מנהג זה של היפוך סומך ונסמך עי׳ במחזור ליכים הנוראים, ירושלם תש״ל, כרך א עמ׳ לח. **7 בתופים** הנזכרים בנס של ים סוף, שמות טו, כ. **מאפלה לאורה**

הוֹשִׁיבָה בַּסֻּכָּה בְּאֶרֶץ מִדְבָּרִים / וְהִכְנִיסָה לְחֻפָּה בְּחַדְרֵי חֲדָרִים
10 וְעֲנַף עֵץ־עָבוֹת וּפְרִי עֵץ־הֲדָרִים / וְעַרְבֵי נְחָלִים וְכַפּוֹת תְּמָרִים:

חִדְּשָׁה שִׁיר וְזֵמֶר רְנָנוֹת וּרְנָנִים / זְכוּת אָבוֹת וּבָנִים יְמַלְּטֵם מֵאֲנוּנִים
כְּנִרְאֶה בַּיָּם וּטְבִיעַת גְּאוֹנִים / חֲנָנָה מִמָּרוֹם עוֹזֵר אָבוֹת וּבָנִים:

8 הכה רמ׳ עוייניה ממ׳ כתורה: סתורה נ 9 בחפה ך 10 נחל ך 11-12 חס׳ כל כ״י

לשון המשנה. פסח׳ י, ה. 8 והנחילה קדומה אלפים כתורה הנחיל אותה את התורה שהיתה כתורה בכתר אלפים שנה לפני בריאת העולם (מדרש תהלים צ, יב, ועוד). 10 וענף עץ עבות וכו׳ ויק׳ כג, מ. וכנראה יש לחכר שורה זו עם הקודמת כאופן מלאכותי, כי אין לה קשר לא לכאן ולא לכאן. 11-12 שורות אלה חסרות בכ״י ובדפוסים ישנים, וייתכן שאינן שייכות לפיוט. מאנונים מאנינות.

עֶזְרַת אֲבוֹתֵינוּ אַתָּה הוּא מֵעוֹלָם. מָגֵן וּמוֹשִׁיעַ לִבְנֵיהֶם אַחֲרֵיהֶם בְּכָל־דּוֹר וָדוֹר: בְּרוּם עוֹלָם מוֹשָׁבֶךָ וּמִשְׁפָּטֶיךָ וְצִדְקָתְךָ עַד־אַפְסֵי אָרֶץ: אַשְׁרֵי אִישׁ שֶׁיִּשְׁמַע לְמִצְוֹתֶיךָ וְתוֹרָתְךָ וּדְבָרְךָ יָשִׂים עַל־לִבּוֹ: אֱמֶת אַתָּה הוּא אָדוֹן לְעַמֶּךָ וּמֶלֶךְ גִּבּוֹר לָרִיב רִיבָם: אֱמֶת אַתָּה הוּא רִאשׁוֹן וְאַתָּה הוּא אַחֲרוֹן וּמִבַּלְעָדֶיךָ אֵין לָנוּ מֶלֶךְ גּוֹאֵל וּמוֹשִׁיעַ: מִמִּצְרַיִם גְּאַלְתָּנוּ יי אֱלֹהֵינוּ וּמִבֵּית עֲבָדִים פְּדִיתָנוּ. כָּל־בְּכוֹרֵיהֶם הָרָגְתָּ וּבְכוֹרְךָ גָּאָלְתָּ וְיַם־סוּף בָּקַעְתָּ וְזֵדִים טִבַּעְתָּ וִידִידִים הֶעֱבַרְתָּ. וַיְכַסּוּ מַיִם צָרֵיהֶם אֶחָד מֵהֶם לֹא נוֹתָר: עַל־זֹאת שִׁבְּחוּ אֲהוּבִים וְרוֹמְמוּ אֵל וְנָתְנוּ יְדִידִים זְמִירוֹת שִׁירוֹת וְתִשְׁבָּחוֹת בְּרָכוֹת וְהוֹדָאוֹת לְמֶלֶךְ אֵל חַי וְקַיָּם: רָם וְנִשָּׂא גָּדוֹל וְנוֹרָא מַשְׁפִּיל גֵּאִים וּמַגְבִּיהַּ שְׁפָלִים מוֹצִיא אֲסִירִים וּפוֹדֶה עֲנָוִים וְעוֹזֵר דַּלִּים וְעוֹנֶה לְעַמּוֹ בְּעֵת שַׁוְּעָם אֵלָיו: תְּהִלּוֹת לְאֵל עֶלְיוֹן בָּרוּךְ הוּא וּמְבֹרָךְ. מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְךָ עָנוּ שִׁירָה בְּשִׂמְחָה רַבָּה וְאָמְרוּ כֻלָּם.

מִי־כָמֹכָה בָּאֵלִם יי. מִי כָּמֹכָה נֶאְדָּר בַּקֹּדֶשׁ. נוֹרָא תְהִלֹּת עֹשֵׂה פֶלֶא:
שִׁירָה חֲדָשָׁה שִׁבְּחוּ גְאוּלִים לְשִׁמְךָ עַל־שְׂפַת הַיָּם. יַחַד כֻּלָּם הוֹדוּ וְהִמְלִיכוּ וְאָמְרוּ.
יי יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד:
צוּר יִשְׂרָאֵל קוּמָה בְּעֶזְרַת יִשְׂרָאֵל וּפְדֵה כִנְאֻמֶךָ יְהוּדָה וְיִשְׂרָאֵל. (גֹּאֲלֵנוּ יי צְבָאוֹת שְׁמוֹ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל.) בָּרוּךְ אַתָּה יי גָּאַל יִשְׂרָאֵל:

אֲדֹנָי שְׂפָתַי תִּפְתָּח וּפִי יַגִּיד תְּהִלָּתֶךָ:

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וֵאלֹהֵי יַעֲקֹב הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא אֵל עֶלְיוֹן גּוֹמֵל חֲסָדִים טוֹבִים וְקוֹנֵה הַכֹּל וְזוֹכֵר חַסְדֵי אָבוֹת וּמֵבִיא גּוֹאֵל לִבְנֵי בְנֵיהֶם לְמַעַן שְׁמוֹ בְּאַהֲבָה. מֶלֶךְ עוֹזֵר וּמוֹשִׁיעַ וּמָגֵן. בָּרוּךְ אַתָּה יי מָגֵן אַבְרָהָם:

אַתָּה גִּבּוֹר לְעוֹלָם אֲדֹנָי מְחַיֵּה מֵתִים אַתָּה. רַב לְהוֹשִׁיעַ. [בק״ק אומרים מוֹרִיד הַטָּל] מְכַלְכֵּל חַיִּים בְּחֶסֶד מְחַיֵּה מֵתִים בְּרַחֲמִים רַבִּים. סוֹמֵךְ נוֹפְלִים וְרוֹפֵא חוֹלִים וּמַתִּיר אֲסוּרִים וּמְקַיֵּם אֱמוּנָתוֹ לִישֵׁנֵי עָפָר. מִי

כָּמוֹךָ בַּעַל גְּבוּרוֹת וּמִי דּוֹמֶה לָּךְ מֶלֶךְ מֵמִית וּמְחַיֶּה וּמַצְמִיחַ יְשׁוּעָה.
וְנֶאֱמָן אַתָּה לְהַחֲיוֹת מֵתִים. בָּרוּךְ אַתָּה יי מְחַיֵּה הַמֵּתִים:

אַתָּה קָדוֹשׁ וְשִׁמְךָ קָדוֹשׁ וּקְדוֹשִׁים בְּכָל־יוֹם יְהַלְלוּךָ סֶלָה. בָּרוּךְ אַתָּה יי הָאֵל הַקָּדוֹשׁ:

יִשְׂמַח מֹשֶׁה בְּמַתְּנַת חֶלְקוֹ כִּי עֶבֶד נֶאֱמָן קָרָאתָ לוֹ. כְּלִיל תִּפְאֶרֶת בְּרֹאשׁוֹ נָתַתָּ. בְּעָמְדוֹ לְפָנֶיךָ עַל־הַר סִינַי וּשְׁנֵי לֻחוֹת אֲבָנִים הוֹרִיד בְּיָדוֹ. וְכָתוּב בָּהֶם שְׁמִירַת שַׁבָּת. וְכֵן כָּתוּב בְּתוֹרָתֶךָ: וְשָׁמְרוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשַּׁבָּת לַעֲשׂוֹת אֶת־הַשַּׁבָּת לְדֹרֹתָם בְּרִית עוֹלָם: בֵּינִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אוֹת הִיא לְעֹלָם כִּי־שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה יי אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת וַיִּנָּפַשׁ:

וְלֹא נְתַתּוֹ יי אֱלֹהֵינוּ לְגוֹיֵי הָאֲרָצוֹת. וְלֹא הִנְחַלְתּוֹ מַלְכֵּנוּ לְעוֹבְדֵי פְסִילִים. וְגַם בִּמְנוּחָתוֹ לֹא יִשְׁכְּנוּ עֲרֵלִים. כִּי לְיִשְׂרָאֵל עַמְּךָ נְתַתּוֹ בְּאַהֲבָה. לְזֶרַע יַעֲקֹב אֲשֶׁר בָּם בָּחָרְתָּ. עַם מְקַדְּשֵׁי שְׁבִיעִי. כֻּלָּם יִשְׂבְּעוּ וְיִתְעַנְּגוּ מִטּוּבֶךָ. וּבַשְּׁבִיעִי (נ״א וְהַשְּׁבִיעִי) רָצִיתָ בּוֹ וְקִדַּשְׁתּוֹ. חֶמְדַּת יָמִים אוֹתוֹ קָרָאתָ זֵכֶר לְמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית:

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ רְצֵה בִמְנוּחָתֵנוּ קַדְּשֵׁנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ שַׂבְּעֵנוּ מִטּוּבֶךָ וְשַׂמְּחֵנוּ בִּישׁוּעָתֶךָ וְטַהֵר לִבֵּנוּ לְעָבְדְּךָ בֶּאֱמֶת וְהַנְחִילֵנוּ יי אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן שַׁבַּת קָדְשֶׁךָ וְיָנוּחוּ בָהּ (נ״א בוֹ) יִשְׂרָאֵל מְקַדְּשֵׁי שְׁמֶךָ. בָּרוּךְ אַתָּה יי מְקַדֵּשׁ הַשַׁّבָּת:

רְצֵה יי אֱלֹהֵינוּ בְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וּבִתְפִלָּתָם. וְהָשֵׁב אֶת־הָעֲבוֹדָה לִדְבִיר בֵּיתֶךָ וְאִשֵּׁי יִשְׂרָאֵל וּתְפִלָּתָם בְּאַהֲבָה תְקַבֵּל בְּרָצוֹן וּתְהִי לְרָצוֹן תָּמִיד עֲבוֹדַת יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ.

---

* בחזרת הש״ץ אומרים כאן קדושה.

ח׳ **נְקַדֵּשׁ אֶת־שִׁמְךָ בָּעוֹלָם כְּשֵׁם שֶׁמַּקְדִּישִׁים אוֹתוֹ בִּשְׁמֵי מָרוֹם כַּכָּתוּב עַל יַד נְבִיאֶךָ וְקָרָא זֶה אֶל זֶה וְאָמַר.**

קו״ח **קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ יי צְבָאוֹת מְלֹא כָל־הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ:**

ח׳ **אָז בְּקוֹל רַעַשׁ גָּדוֹל אַדִּיר וְחָזָק מַשְׁמִיעִים קוֹל**
מִתְנַשְּׂאִים לְעֻמַּת שְׂרָפִים לְעֻמָּתָם בָּרוּךְ יֹאמֵרוּ.

קו״ח **בָּרוּךְ כְּבוֹד יי מִמְּקוֹמוֹ:**

ח׳ **מִמְּקוֹמְךָ מַלְכֵּנוּ תוֹפִיעַ וְתִמְלֹךְ עָלֵינוּ כִּי מְחַכִּים אֲנַחְנוּ לָךְ.**
מָתַי תִּמְלֹךְ בְּצִיּוֹן בְּקָרוֹב בְּיָמֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד (וחשכון)
תִּשְׁכּוֹן תִּתְגַּדַּל וְתִתְקַדַּשׁ בְּתוֹךְ יְרוּשָׁלַם עִירֶךָ לְדוֹר וָדוֹר וּלְנֵצַח נְצָחִים:
וְעֵינֵינוּ תִרְאֶינָה מַלְכוּתְךָ כַּדָּבָר הָאָמוּר בְּשִׁירֵי עֻזֶּךָ עַל יְדֵי דָוִד מְשִׁיחַ צִדְקֶךָ.

קו״ח **יִמְלֹךְ יי לְעוֹלָם אֱלֹהַיִךְ צִיּוֹן לְדֹר וָדֹר הַלְלוּיָה:**

ח׳ **לְדוֹר וָדוֹר נַגִּיד גָּדְלֶךָ וּלְנֵצַח נְצָחִים קְדֻשָּׁתְךָ נַקְדִּישׁ וְשִׁבְחֲךָ אֱלֹהֵינוּ מִפִּינוּ לֹא יָמוּשׁ לְעוֹלָם וָעֶד. כִּי אֵל מֶלֶךְ גָּדוֹל וְקָדוֹשׁ אָתָּה. בָּרוּךְ אַתָּה יי הָאֵל הַקָּדוֹשׁ:**

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ. יַעֲלֶה וְיָבֹא וְיַגִּיעַ וְיֵרָאֶה וְיֵרָצֶה וְיִשָּׁמַע וְיִפָּקֵד וְיִזָּכֵר זִכְרוֹנֵנוּ וּפִקְדּוֹנֵנוּ וְזִכְרוֹן אֲבוֹתֵינוּ. וְזִכְרוֹן מָשִׁיחַ בֶּן־דָּוִד עַבְדֶּךָ. וְזִכְרוֹן יְרוּשָׁלַם עִיר קָדְשֶׁךָ. וְזִכְרוֹן כָּל־עַמְּךָ בֵּית־יִשְׂרָאֵל לְפָנֶיךָ. לִפְלֵיטָה וּלְטוֹבָה וּלְחֵן וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים וּלְחַיִּים וּלְשָׁלוֹם בְּיוֹם חַג הַסֻּכּוֹת הַזֶּה. זָכְרֵנוּ יי אֱלֹהֵינוּ בּוֹ לְטוֹבָה. וּפָקְדֵנוּ בוֹ לִבְרָכָה. וְהוֹשִׁיעֵנוּ בוֹ לְחַיִּים. וּבִדְבַר יְשׁוּעָה וְרַחֲמִים חוּס וְחָנֵּנוּ. וְרַחֵם עָלֵינוּ וְהוֹשִׁיעֵנוּ. כִּי אֵלֶיךָ עֵינֵינוּ. כִּי אֵל מֶלֶךְ חַנּוּן וְרַחוּם אָתָּה:

וְתֶחֱזֶינָה עֵינֵינוּ בְּשׁוּבְךָ לְצִיּוֹן בְּרַחֲמִים. בָּרוּךְ אַתָּה יי הַמַּחֲזִיר שְׁכִינָתוֹ לְצִיּוֹן:

מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ שֶׁאַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד. צוּר חַיֵּינוּ מָגֵן יִשְׁעֵנוּ אַתָּה הוּא לְדוֹר וָדוֹר. נוֹדֶה לְךָ וּנְסַפֵּר תְּהִלָּתֶךָ עַל חַיֵּינוּ הַמְּסוּרִים בְּיָדֶךָ וְעַל נִשְׁמוֹתֵינוּ הַפְּקוּדוֹת לָךְ וְעַל נִסֶּיךָ שֶׁבְּכָל־יוֹם עִמָּנוּ וְעַל נִפְלְאוֹתֶיךָ וְטוֹבוֹתֶיךָ שֶׁבְּכָל־עֵת עֶרֶב וָבֹקֶר וְצָהֳרָיִם. הַטּוֹב כִּי לֹא־כָלוּ רַחֲמֶיךָ וְהַמְרַחֵם כִּי לֹא־תַמּוּ חֲסָדֶיךָ. מֵעוֹלָם קִוִּינוּ לָךְ.

מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ שֶׁאַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ אֱלֹהֵי כָל־בָּשָׂר יוֹצְרֵנוּ יוֹצֵר בְּרֵאשִׁית בְּרָכוֹת וְהוֹדָאוֹת לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ עַל שֶׁהֶחֱיִיתָנוּ וְקִיַּמְתָּנוּ כֵּן תְּחַיֵּנוּ וּתְקַיְּמֵנוּ וְתֶאֱסוֹף גָּלֻיּוֹתֵינוּ לְחַצְרוֹת קָדְשֶׁךָ לִשְׁמֹר חֻקֶּיךָ וְלַעֲשׂוֹת רְצוֹנֶךָ וּלְעָבְדְּךָ בְּלֵבָב שָׁלֵם עַל שֶׁאֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ. בָּרוּךְ אֵל הַהוֹדָאוֹת:

וְעַל כֻּלָּם יִתְבָּרַךְ וְיִתְרוֹמַם שִׁמְךָ מַלְכֵּנוּ תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד.
וְכֹל הַחַיִּים יוֹדוּךָ סֶלָה וִיהַלְלוּ אֶת־שִׁמְךָ בֶּאֱמֶת הָאֵל יְשׁוּעָתֵנוּ וְעֶזְרָתֵנוּ סֶלָה. בָּרוּךְ אַתָּה יי הַטּוֹב שִׁמְךָ וּלְךָ נָאֶה לְהוֹדוֹת:

בק״ק עולים הכהנים לדוכן (עי׳ עמ׳ 157). ובמקום שאין נוהגים לעלות לדוכן או אם אין כהן בכיהכ״נ אומר הש״ץ תפילה זו:
אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ בָּרְכֵנוּ בַּבְּרָכָה הַמְשֻׁלֶּשֶׁת כַּתּוֹרָה הַכְּתוּבָה עַל יְדֵי מֹשֶׁה עַבְדֶּךָ הָאֲמוּרָה מִפִּי אַהֲרֹן וּבָנָיו כֹּהֲנִים עַם קְדוֹשֶׁךָ כָּאָמוּר. יְבָרֶכְךָ יי וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יי פָּנָיו אֵלֶיךָ וִיחֻנֶּךָּ: יִשָּׂא יי פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיָשֵׂם לְךָ שָׁלוֹם:

שִׂים שָׁלוֹם טוֹבָה וּבְרָכָה חֵן וָחֶסֶד וְרַחֲמִים עָלֵינוּ וְעַל כָּל־יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ. בָּרְכֵנוּ אָבִינוּ כֻּלָּנוּ כְּאֶחָד בְּאוֹר פָּנֶיךָ. כִּי בְאוֹר פָּנֶיךָ נָתַתָּ לָּנוּ יי אֱלֹהֵינוּ תּוֹרַת חַיִּים וְאַהֲבַת חֶסֶד וּצְדָקָה וּבְרָכָה וְרַחֲמִים וְחַיִּים וְשָׁלוֹם. וְטוֹב בְּעֵינֶיךָ לְבָרֵךְ אֶת־עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בְּכָל־עֵת וּבְכָל־שָׁעָה בִּשְׁלוֹמֶךָ.
בָּרוּךְ אַתָּה יי הַמְבָרֵךְ אֶת־עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בַּשָּׁלוֹם:

אֱלֹהַי. נְצֹר לְשׁוֹנִי מֵרָע וּשְׂפָתַי מִדַּבֵּר מִרְמָה. וְלִמְקַלְלַי נַפְשִׁי תִדּוֹם וְנַפְשִׁי כֶּעָפָר לַכֹּל תִּהְיֶה: פְּתַח לִבִּי בְּתוֹרָתֶךָ וּבְמִצְוֹתֶיךָ תִּרְדּוֹף נַפְשִׁי. וְכֹל הַחוֹשְׁבִים עָלַי רָעָה מְהֵרָה הָפֵר עֲצָתָם וְקַלְקֵל מַחֲשַׁבְתָּם: עֲשֵׂה לְמַעַן שְׁמֶךָ. עֲשֵׂה לְמַעַן יְמִינֶךָ. עֲשֵׂה לְמַעַן קְדֻשָּׁתֶךָ. עֲשֵׂה לְמַעַן תּוֹרָתֶךָ. לְמַעַן יֵחָלְצוּן יְדִידֶיךָ הוֹשִׁיעָה יְמִינְךָ וַעֲנֵנִי: יִהְיוּ לְרָצוֹן אִמְרֵי־פִי וְהֶגְיוֹן לִבִּי לְפָנֶיךָ יי צוּרִי וְגֹאֲלִי: עֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו הוּא יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל כָּל־יִשְׂרָאֵל וְאִמְרוּ אָמֵן:

יְהִי רָצוֹן לְפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁיִּבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ: וְשָׁם נַעֲבָדְךָ בְּיִרְאָה כִּימֵי עוֹלָם וּכְשָׁנִים קַדְמֹנִיּוֹת: וְעָרְבָה לַיי מִנְחַת יְהוּדָה וִירוּשָׁלִָם כִּימֵי עוֹלָם וּכְשָׁנִים קַדְמֹנִיּוֹת:

הש״ץ חוזר על התפילה. אומרים את ההלל (עמ׳ 140). קדיש שלם. יאה״כ קוראים מגילת קהלת

המנהג העתיק באשכנז היה שכל יחיד מברך לעצמו "על מקרא מגלה" וקורא (עיין במבוא עמ' יט).
בא"י נוהגים שהקורא בציבור, מתוך מגילה כשרה, מברך:

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם
אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל־מִקְרָא מְגִלָּה:

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁהֶחֱיָנוּ וְקִיְּמָנוּ וְהִגִּיעָנוּ לַזְּמַן הַזֶּה:

א דִּבְרֵי קֹהֶלֶת בֶּן־דָּוִד מֶלֶךְ בִּירוּשָׁלִָם: הֲבֵל הֲבָלִים אָמַר
קֹהֶלֶת הֲבֵל הֲבָלִים הַכֹּל הָבֶל: מַה־יִּתְרוֹן לָאָדָם בְּכָל־עֲמָלוֹ
שֶׁיַּעֲמֹל תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ: דּוֹר הֹלֵךְ וְדוֹר בָּא וְהָאָרֶץ לְעוֹלָם
עֹמָדֶת: וְזָרַח הַשֶּׁמֶשׁ וּבָא הַשָּׁמֶשׁ וְאֶל־מְקוֹמוֹ שׁוֹאֵף זוֹרֵחַ
הוּא שָׁם: הוֹלֵךְ אֶל־דָּרוֹם וְסוֹבֵב אֶל־צָפוֹן סוֹבֵב סֹבֵב הוֹלֵךְ
הָרוּחַ וְעַל־סְבִיבֹתָיו שָׁב הָרוּחַ: כָּל־הַנְּחָלִים הֹלְכִים אֶל־
הַיָּם וְהַיָּם אֵינֶנּוּ מָלֵא אֶל־מְקוֹם שֶׁהַנְּחָלִים הֹלְכִים שָׁם הֵם
שָׁבִים לָלֶכֶת: כָּל־הַדְּבָרִים יְגֵעִים לֹא־יוּכַל אִישׁ לְדַבֵּר לֹא־
תִשְׂבַּע עַיִן לִרְאוֹת וְלֹא־תִמָּלֵא אֹזֶן מִשְּׁמֹעַ: מַה־שֶּׁהָיָה הוּא
שֶׁיִּהְיֶה וּמַה־שֶּׁנַּעֲשָׂה הוּא שֶׁיֵּעָשֶׂה וְאֵין כָּל־חָדָשׁ תַּחַת
הַשָּׁמֶשׁ: יֵשׁ דָּבָר שֶׁיֹּאמַר רְאֵה־זֶה חָדָשׁ הוּא כְּבָר הָיָה לְעֹלָמִים
אֲשֶׁר הָיָה מִלְּפָנֵנוּ: אֵין זִכְרוֹן לָרִאשֹׁנִים וְגַם לָאַחֲרֹנִים שֶׁיִּהְיוּ
לֹא־יִהְיֶה לָהֶם זִכָּרוֹן עִם שֶׁיִּהְיוּ לָאַחֲרֹנָה:
אֲנִי קֹהֶלֶת הָיִיתִי מֶלֶךְ עַל־יִשְׂרָאֵל בִּירוּשָׁלִָם: וְנָתַתִּי אֶת־
לִבִּי לִדְרוֹשׁ וְלָתוּר בַּחָכְמָה עַל כָּל־אֲשֶׁר נַעֲשָׂה תַּחַת
הַשָּׁמָיִם הוּא עִנְיַן רָע נָתַן אֱלֹהִים לִבְנֵי הָאָדָם לַעֲנוֹת בּוֹ:
רָאִיתִי אֶת־כָּל־הַמַּעֲשִׂים שֶׁנַּעֲשׂוּ תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ וְהִנֵּה הַכֹּל
הֶבֶל וּרְעוּת רוּחַ: מְעֻוָּת לֹא־יוּכַל לִתְקֹן וְחֲסָרוֹן לֹא־יוּכַל
לְהִמָּנוֹת: דִּבַּרְתִּי אֲנִי עִם־לִבִּי לֵאמֹר אֲנִי הִנֵּה הִגְדַּלְתִּי
וְהוֹסַפְתִּי חָכְמָה עַל כָּל־אֲשֶׁר־הָיָה לִפָנַי עַל־יְרוּשָׁלִָם וְלִבִּי
רָאָה הַרְבֵּה חָכְמָה וָדָעַת: וְאֶתְּנָה לִבִּי לָדַעַת חָכְמָה וְדַעַת
הֹלֵלוֹת וְשִׂכְלוּת יָדַעְתִּי שֶׁגַּם־זֶה הוּא רַעְיוֹן רוּחַ: כִּי בְּרֹב
ב חָכְמָה רָב־כָּעַס וְיוֹסִיף דַּעַת יוֹסִיף מַכְאוֹב: אָמַרְתִּי אֲנִי בְּלִבִּי
לְכָה־נָּא אֲנַסְּכָה בְשִׂמְחָה וּרְאֵה בְטוּב וְהִנֵּה גַם־הוּא הֶבֶל:

לִשְׂחוֹק אָמַרְתִּי מְהוֹלָל וּלְשִׂמְחָה מַה־זֹּה עֹשֶׂה: תַּרְתִּי בְלִבִּי
לִמְשׁוֹךְ בַּיַּיִן אֶת־בְּשָׂרִי וְלִבִּי נֹהֵג בַּחָכְמָה וְלֶאֱחֹז בְּסִכְלוּת
עַד אֲשֶׁר־אֶרְאֶה אֵי־זֶה טוֹב לִבְנֵי הָאָדָם אֲשֶׁר יַעֲשׂוּ תַּחַת
הַשָּׁמַיִם מִסְפַּר יְמֵי חַיֵּיהֶם: הִגְדַּלְתִּי מַעֲשַׂי בָּנִיתִי לִי בָּתִּים
נָטַעְתִּי לִי כְּרָמִים: עָשִׂיתִי לִי גַּנּוֹת וּפַרְדֵּסִים וְנָטַעְתִּי בָהֶם עֵץ
כָּל־פֶּרִי: עָשִׂיתִי לִי בְּרֵכוֹת מָיִם לְהַשְׁקוֹת מֵהֶם יַעַר צוֹמֵחַ
עֵצִים: קָנִיתִי עֲבָדִים וּשְׁפָחוֹת וּבְנֵי־בַיִת הָיָה לִי גַּם מִקְנֶה בָקָר
וָצֹאן הַרְבֵּה הָיָה לִי מִכֹּל שֶׁהָיוּ לְפָנַי בִּירוּשָׁלִָם: כָּנַסְתִּי לִי
גַּם־כֶּסֶף וְזָהָב וּסְגֻלַּת מְלָכִים וְהַמְּדִינוֹת עָשִׂיתִי לִי שָׁרִים
וְשָׁרוֹת וְתַעֲנֻגוֹת בְּנֵי הָאָדָם שִׁדָּה וְשִׁדּוֹת: וְגָדַלְתִּי וְהוֹסַפְתִּי
מִכֹּל שֶׁהָיָה לְפָנַי בִּירוּשָׁלִָם אַף חָכְמָתִי עָמְדָה לִי: וְכֹל אֲשֶׁר
שָׁאֲלוּ עֵינַי לֹא אֲצַלְּתִּי מֵהֶם לֹא־מָנַעְתִּי אֶת־לִבִּי מִכָּל־שִׂמְחָה
כִּי־לִבִּי שָׂמֵחַ מִכָּל־עֲמָלִי וְזֶה־הָיָה חֶלְקִי מִכָּל־עֲמָלִי: וּפָנִיתִי
אֲנִי בְּכָל־מַעֲשַׂי שֶׁעָשׂוּ יָדַי וּבֶעָמָל שֶׁעָמַלְתִּי לַעֲשׂוֹת וְהִנֵּה
הַכֹּל הֶבֶל וּרְעוּת רוּחַ וְאֵין יִתְרוֹן תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ: וּפָנִיתִי אֲנִי
לִרְאוֹת חָכְמָה וְהוֹלֵלוֹת וְסִכְלוּת כִּי מָה הָאָדָם שֶׁיָּבוֹא אַחֲרֵי
הַמֶּלֶךְ אֵת אֲשֶׁר־כְּבָר עֲשׂוּהוּ: וְרָאִיתִי אֲנִי שֶׁיֵּשׁ יִתְרוֹן לַחָכְמָה
מִן־הַסִּכְלוּת כְּיִתְרוֹן הָאוֹר מִן־הַחֹשֶׁךְ: הֶחָכָם עֵינָיו בְּרֹאשׁוֹ
וְהַכְּסִיל בַּחֹשֶׁךְ הוֹלֵךְ וְיָדַעְתִּי גַּם־אֲנִי שֶׁמִּקְרֶה אֶחָד יִקְרֶה אֶת־
כֻּלָּם: וְאָמַרְתִּי אֲנִי בְּלִבִּי כְּמִקְרֶה הַכְּסִיל גַּם־אֲנִי יִקְרֵנִי וְלָמָּה
חָכַמְתִּי אֲנִי אָז יֹתֵר וְדִבַּרְתִּי בְּלִבִּי שֶׁגַּם־זֶה הֶבֶל: כִּי אֵין זִכְרוֹן
לַחָכָם עִם־הַכְּסִיל לְעוֹלָם בְּשֶׁכְּבָר הַיָּמִים הַבָּאִים הַכֹּל נִשְׁכָּח
וְאֵיךְ יָמוּת הֶחָכָם עִם־הַכְּסִיל: וְשָׂנֵאתִי אֶת־הַחַיִּים כִּי רַע עָלַי
הַמַּעֲשֶׂה שֶׁנַּעֲשָׂה תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ כִּי־הַכֹּל הֶבֶל וּרְעוּת רוּחַ:
וְשָׂנֵאתִי אֲנִי אֶת־כָּל־עֲמָלִי שֶׁאֲנִי עָמֵל תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ שֶׁאַנִּיחֶנּוּ
לָאָדָם שֶׁיִּהְיֶה אַחֲרָי: וּמִי יוֹדֵעַ הֲחָכָם יִהְיֶה אוֹ סָכָל וְיִשְׁלַט
בְּכָל־עֲמָלִי שֶׁעָמַלְתִּי וְשֶׁחָכַמְתִּי תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ גַּם־זֶה הֶבֶל:
וְסַבּוֹתִי אֲנִי לְיַאֵשׁ אֶת־לִבִּי עַל כָּל־הָעָמָל שֶׁעָמַלְתִּי תַּחַת
הַשָּׁמֶשׁ: כִּי־יֵשׁ אָדָם שֶׁעֲמָלוֹ בְּחָכְמָה וּבְדַעַת וּבְכִשָּׁרוֹן
וּלְאָדָם שֶׁלֹּא עָמַל־בּוֹ יִתְּנֶנּוּ חֶלְקוֹ גַּם־זֶה הֶבֶל וְרָעָה רַבָּה:
כִּי מָה־הוֹוֶה לָאָדָם בְּכָל־עֲמָלוֹ וּבְרַעְיוֹן לִבּוֹ שֶׁהוּא עָמֵל
תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ: כִּי כָל־יָמָיו מַכְאֹבִים וְכַעַס עִנְיָנוֹ גַּם־בַּלַּיְלָה

לֹא־שָׁכַב לִבּוֹ גַּם־זֶה הֶבֶל הוּא: אֵין־טוֹב בָּאָדָם שֶׁיֹּאכַל
וְשָׁתָה וְהֶרְאָה אֶת־נַפְשׁוֹ טוֹב בַּעֲמָלוֹ גַּם־זֹה רָאִיתִי אָנִי
כִּי מִיַּד הָאֱלֹהִים הִיא: כִּי מִי יֹאכַל וּמִי יָחוּשׁ חוּץ מִמֶּנִּי:
כִּי לְאָדָם שֶׁטּוֹב לְפָנָיו נָתַן חָכְמָה וְדַעַת וְשִׂמְחָה וְלַחוֹטֵא
נָתַן עִנְיָן לֶאֱסֹף וְלִכְנוֹס לָתֵת לְטוֹב לִפְנֵי הָאֱלֹהִים גַּם־זֶה
ג הֶבֶל וּרְעוּת רוּחַ: לַכֹּל זְמָן וְעֵת לְכָל־חֵפֶץ תַּחַת הַשָּׁמָיִם:

עֵת לָלֶדֶת וְעֵת לָמוּת
עֵת לָטַעַת וְעֵת לַעֲקוֹר נָטוּעַ:
עֵת לַהֲרוֹג וְעֵת לִרְפּוֹא
עֵת לִפְרוֹץ וְעֵת לִבְנוֹת:
עֵת לִבְכּוֹת וְעֵת לִשְׂחוֹק
עֵת סְפוֹד וְעֵת רְקוֹד:
עֵת לְהַשְׁלִיךְ אֲבָנִים וְעֵת כְּנוֹס אֲבָנִים
עֵת לַחֲבוֹק וְעֵת לִרְחֹק מֵחַבֵּק:
עֵת לְבַקֵּשׁ וְעֵת לְאַבֵּד
עֵת לִשְׁמוֹר וְעֵת לְהַשְׁלִיךְ:
עֵת לִקְרוֹעַ וְעֵת לִתְפּוֹר
עֵת לַחֲשׁוֹת וְעֵת לְדַבֵּר:
עֵת לֶאֱהֹב וְעֵת לִשְׂנֹא
עֵת מִלְחָמָה וְעֵת שָׁלוֹם:

מַה־יִּתְרוֹן הָעוֹשֶׂה בַּאֲשֶׁר הוּא עָמֵל: רָאִיתִי אֶת־הָעִנְיָן אֲשֶׁר
נָתַן אֱלֹהִים לִבְנֵי הָאָדָם לַעֲנוֹת בּוֹ: אֶת־הַכֹּל עָשָׂה יָפֶה
בְּעִתּוֹ גַּם אֶת־הָעֹלָם נָתַן בְּלִבָּם מִבְּלִי אֲשֶׁר לֹא־יִמְצָא
הָאָדָם אֶת־הַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר־עָשָׂה הָאֱלֹהִים מֵרֹאשׁ וְעַד־סוֹף:
יָדַעְתִּי כִּי אֵין טוֹב בָּם כִּי אִם־לִשְׂמוֹחַ וְלַעֲשׂוֹת טוֹב בְּחַיָּיו:
וְגַם כָּל־הָאָדָם שֶׁיֹּאכַל וְשָׁתָה וְרָאָה טוֹב בְּכָל־עֲמָלוֹ מַתַּת
אֱלֹהִים הִיא: יָדַעְתִּי כִּי כָּל־אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הָאֱלֹהִים הוּא יִהְיֶה
לְעוֹלָם עָלָיו אֵין לְהוֹסִיף וּמִמֶּנּוּ אֵין לִגְרוֹעַ וְהָאֱלֹהִים עָשָׂה
שֶׁיִּרְאוּ מִלְּפָנָיו: מַה־שֶּׁהָיָה כְּבָר הוּא וַאֲשֶׁר לִהְיוֹת כְּבָר הָיָה
וְהָאֱלֹהִים יְבַקֵּשׁ אֶת־נִרְדָּף: וְעוֹד רָאִיתִי תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ מְקוֹם
הַמִּשְׁפָּט שָׁמָּה הָרֶשַׁע וּמְקוֹם הַצֶּדֶק שָׁמָּה הָרֶשַׁע: אָמַרְתִּי אֲנִי
בְּלִבִּי אֶת־הַצַּדִּיק וְאֶת־הָרָשָׁע יִשְׁפֹּט הָאֱלֹהִים כִּי־עֵת לְכָל־

חֵפֶץ וְעַל כָּל־הַמַּעֲשֶׂה שָׁם: אָמַרְתִּי אֲנִי בְּלִבִּי עַל־דִּבְרַת
בְּנֵי הָאָדָם לְבָרָם הָאֱלֹהִים וּלְרְאוֹת שְׁהֵם־בְּהֵמָה הֵמָּה לָהֶם:
כִּי מִקְרֶה בְּנֵי־הָאָדָם וּמִקְרֶה הַבְּהֵמָה וּמִקְרֶה אֶחָד לָהֶם כְּמוֹת
זֶה כֵּן מוֹת זֶה וְרוּחַ אֶחָד לַכֹּל וּמוֹתַר הָאָדָם מִן־הַבְּהֵמָה אָיִן
כִּי הַכֹּל הָבֶל: הַכֹּל הוֹלֵךְ אֶל־מָקוֹם אֶחָד הַכֹּל הָיָה מִן־הֶעָפָר
וְהַכֹּל שָׁב אֶל־הֶעָפָר: מִי יוֹדֵעַ רוּחַ בְּנֵי הָאָדָם הָעֹלָה הִיא
לְמָעְלָה וְרוּחַ הַבְּהֵמָה הַיֹּרֶדֶת הִיא לְמַטָּה לָאָרֶץ: וְרָאִיתִי כִּי
אֵין טוֹב מֵאֲשֶׁר יִשְׂמַח הָאָדָם בְּמַעֲשָׂיו כִּי־הוּא חֶלְקוֹ כִּי מִי
ד יְבִיאֶנּוּ לִרְאוֹת בְּמֶה שֶׁיִּהְיֶה אַחֲרָיו: וְשַׁבְתִּי אֲנִי וְאֶרְאֶה אֶת־
כָּל־הָעֲשׁוּקִים אֲשֶׁר נַעֲשִׂים תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ וְהִנֵּה ׀ דִּמְעַת
הָעֲשׁוּקִים וְאֵין לָהֶם מְנַחֵם וּמִיַּד עֹשְׁקֵיהֶם כֹּחַ וְאֵין לָהֶם
מְנַחֵם: וְשִׁבַּחְתִּי אֲנִי אֶת־הַמֵּתִים שֶׁכְּבָר מֵתוּ מִן־הַחַיִּים אֲשֶׁר
הֵמָּה חַיִּים עֲדֶנָה: וְטוֹב מִשְּׁנֵיהֶם אֶת אֲשֶׁר־עֲדֶן לֹא הָיָה
אֲשֶׁר לֹא־רָאָה אֶת־הַמַּעֲשֶׂה הָרָע אֲשֶׁר נַעֲשָׂה תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ:
וְרָאִיתִי אֲנִי אֶת־כָּל־עָמָל וְאֶת כָּל־כִּשְׁרוֹן הַמַּעֲשֶׂה כִּי הִיא
קִנְאַת־אִישׁ מֵרֵעֵהוּ גַּם־זֶה הֶבֶל וּרְעוּת רוּחַ: הַכְּסִיל חֹבֵק
אֶת־יָדָיו וְאֹכֵל אֶת־בְּשָׂרוֹ: טוֹב מְלֹא כַף נָחַת מִמְּלֹא חָפְנַיִם
עָמָל וּרְעוּת רוּחַ: וְשַׁבְתִּי אֲנִי וְאֶרְאֶה הֶבֶל תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ:
יֵשׁ אֶחָד וְאֵין שֵׁנִי גַּם בֵּן וָאָח אֵין־לוֹ וְאֵין קֵץ לְכָל־עֲמָלוֹ
עֵינוֹ גַּם־עֵינָיו לֹא־תִשְׂבַּע עֹשֶׁר וּלְמִי ׀ אֲנִי עָמֵל וּמְחַסֵּר אֶת־נַפְשִׁי
מִטּוֹבָה גַּם־זֶה הֶבֶל וְעִנְיַן רָע הוּא: טוֹבִים הַשְּׁנַיִם מִן־הָאֶחָד
אֲשֶׁר יֵשׁ־לָהֶם שָׂכָר טוֹב בַּעֲמָלָם: כִּי אִם־יִפֹּלוּ הָאֶחָד יָקִים
אֶת־חֲבֵרוֹ וְאֵילוֹ הָאֶחָד שֶׁיִּפֹּל וְאֵין שֵׁנִי לְהָקִימוֹ: גַּם אִם־
יִשְׁכְּבוּ שְׁנַיִם וְחַם לָהֶם וּלְאֶחָד אֵיךְ יֵחָם: וְאִם־יִתְקְפוֹ הָאֶחָד
הַשְּׁנַיִם יַעַמְדוּ נֶגְדּוֹ וְהַחוּט הַמְשֻׁלָּשׁ לֹא בִמְהֵרָה יִנָּתֵק: טוֹב
יֶלֶד מִסְכֵּן וְחָכָם מִמֶּלֶךְ זָקֵן וּכְסִיל אֲשֶׁר לֹא־יָדַע לְהִזָּהֵר
עוֹד: כִּי־מִבֵּית הָסּוּרִים יָצָא לִמְלֹךְ כִּי גַּם בְּמַלְכוּתוֹ נוֹלַד
רָשׁ: רָאִיתִי אֶת־כָּל־הַחַיִּים הַמְּהַלְּכִים תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ עִם
הַיֶּלֶד הַשֵּׁנִי אֲשֶׁר יַעֲמֹד תַּחְתָּיו: אֵין־קֵץ לְכָל־הָעָם לְכֹל
אֲשֶׁר־הָיָה לְפָנֵיהֶם גַּם הָאַחֲרוֹנִים לֹא יִשְׂמְחוּ־בוֹ כִּי־גַּם־זֶה
רַגְלֶךָ הֶבֶל וְרַעְיוֹן רוּחַ: שְׁמֹר רַגְלֶיךָ כַּאֲשֶׁר תֵּלֵךְ אֶל־בֵּית הָאֱלֹהִים
וְקָרוֹב לִשְׁמֹעַ מִתֵּת הַכְּסִילִים זָבַח כִּי־אֵינָם יוֹדְעִים לַעֲשׂוֹת

ה רָע: אַל־תְּבַהֵל עַל־פִּיךָ וְלִבְּךָ אַל־יְמַהֵר לְהוֹצִיא דָבָר לִפְנֵי
הָאֱלֹהִים כִּי הָאֱלֹהִים בַּשָּׁמַיִם וְאַתָּה עַל־הָאָרֶץ עַל־כֵּן יִהְיוּ
דְבָרֶיךָ מְעַטִּים: כִּי בָא הַחֲלוֹם בְּרֹב עִנְיָן וְקוֹל כְּסִיל בְּרֹב
דְּבָרִים: כַּאֲשֶׁר תִּדֹּר נֶדֶר לֵאלֹהִים אַל־תְּאַחֵר לְשַׁלְּמוֹ כִּי
אֵין חֵפֶץ בַּכְּסִילִים אֵת אֲשֶׁר־תִּדֹּר שַׁלֵּם: טוֹב אֲשֶׁר לֹא־
תִדֹּר מִשֶּׁתִּדּוֹר וְלֹא תְשַׁלֵּם: אַל־תִּתֵּן אֶת־פִּיךָ לַחֲטִיא אֶת־
בְּשָׂרֶךָ וְאַל־תֹּאמַר לִפְנֵי הַמַּלְאָךְ כִּי שְׁגָגָה הִיא לָמָּה יִקְצֹף
הָאֱלֹהִים עַל־קוֹלֶךָ וְחִבֵּל אֶת־מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ: כִּי בְּרֹב חֲלֹמוֹת
וַהֲבָלִים וּדְבָרִים הַרְבֵּה כִּי אֶת־הָאֱלֹהִים יְרָא: אִם־עֹשֶׁק
רָשׁ וְגֵזֶל מִשְׁפָּט וָצֶדֶק תִּרְאֶה בַּמְּדִינָה אַל־תִּתְמַהּ עַל־הַחֵפֶץ
כִּי גָבֹהַּ מֵעַל גָּבֹהַּ שֹׁמֵר וּגְבֹהִים עֲלֵיהֶם: וְיִתְרוֹן אֶרֶץ בַּכֹּל
הוא הִיא מֶלֶךְ לְשָׂדֶה נֶעֱבָד: אֹהֵב כֶּסֶף לֹא־יִשְׂבַּע כֶּסֶף וּמִי־אֹהֵב
בְּהָמוֹן לֹא תְבוּאָה גַּם־זֶה הָבֶל: בִּרְבוֹת הַטּוֹבָה רַבּוּ אוֹכְלֶיהָ
ראות וּמַה־כִּשְׁרוֹן לִבְעָלֶיהָ כִּי אִם־רְאִית עֵינָיו: מְתוּקָה שְׁנַת הָעֹבֵד
אִם־מְעַט וְאִם־הַרְבֵּה יֹאכֵל וְהַשָּׂבָע לָעָשִׁיר אֵינֶנּוּ מַנִּיחַ לוֹ
לִישׁוֹן: יֵשׁ רָעָה חוֹלָה רָאִיתִי תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ עֹשֶׁר שָׁמוּר
לִבְעָלָיו לְרָעָתוֹ: וְאָבַד הָעֹשֶׁר הַהוּא בְּעִנְיַן רָע וְהוֹלִיד בֵּן
וְאֵין בְּיָדוֹ מְאוּמָה: כַּאֲשֶׁר יָצָא מִבֶּטֶן אִמּוֹ עָרוֹם יָשׁוּב
לָלֶכֶת כְּשֶׁבָּא וּמֵאוּמָה לֹא־יִשָּׂא בַּעֲמָלוֹ שֶׁיֵּלֵךְ בְּיָדוֹ: וְגַם־
זֹה רָעָה חוֹלָה כָּל־עֻמַּת שֶׁבָּא כֵּן יֵלֵךְ וּמַה־יִּתְרוֹן לוֹ שֶׁיַּעֲמֹל
לָרוּחַ: גַּם כָּל־יָמָיו בַּחֹשֶׁךְ יֹאכֵל וְכָעַס הַרְבֵּה וְחָלְיוֹ וָקָצֶף:
הִנֵּה אֲשֶׁר־רָאִיתִי אָנִי טוֹב אֲשֶׁר־יָפֶה לֶאֱכוֹל וְלִשְׁתּוֹת וְלִרְאוֹת
טוֹבָה בְּכָל־עֲמָלוֹ ׀ שֶׁיַּעֲמֹל תַּחַת־הַשָּׁמֶשׁ מִסְפַּר יְמֵי־חַיָּיו
אֲשֶׁר־נָתַן־לוֹ הָאֱלֹהִים כִּי־הוּא חֶלְקוֹ: גַּם כָּל־הָאָדָם אֲשֶׁר
נָתַן־לוֹ הָאֱלֹהִים עֹשֶׁר וּנְכָסִים וְהִשְׁלִיטוֹ לֶאֱכֹל מִמֶּנּוּ וְלָשֵׂאת
אֶת־חֶלְקוֹ וְלִשְׂמֹחַ בַּעֲמָלוֹ זֹה מַתַּת אֱלֹהִים הִיא: כִּי לֹא
הַרְבֵּה יִזְכֹּר אֶת־יְמֵי חַיָּיו כִּי הָאֱלֹהִים מַעֲנֶה בְּשִׂמְחַת לִבּוֹ:
ו יֵשׁ רָעָה אֲשֶׁר רָאִיתִי תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ וְרַבָּה הִיא עַל־הָאָדָם:
אִישׁ אֲשֶׁר יִתֶּן־לוֹ הָאֱלֹהִים עֹשֶׁר וּנְכָסִים וְכָבוֹד וְאֵינֶנּוּ חָסֵר
לְנַפְשׁוֹ ׀ מִכֹּל אֲשֶׁר־יִתְאַוֶּה וְלֹא־יַשְׁלִיטֶנּוּ הָאֱלֹהִים לֶאֱכֹל
מִמֶּנּוּ כִּי אִישׁ נָכְרִי יֹאכְלֶנּוּ זֶה הֶבֶל וְחֳלִי רָע הוּא: אִם־יוֹלִיד
אִישׁ מֵאָה וְשָׁנִים רַבּוֹת יִחְיֶה וְרַב ׀ שְׁנֵי־חַיָּיו וְנַפְשׁוֹ

לֹא־תִשְׁבַּע מִן־הַטּוֹבָה וְגַם־קְבוּרָה לֹא־הָיְתָה לּוֹ אָמַרְתִּי
טוֹב מִמֶּנּוּ הַנֶּפֶל: כִּי־בַהֶבֶל בָּא וּבַחֹשֶׁךְ יֵלֵךְ וּבַחֹשֶׁךְ שְׁמוֹ
יְכֻסֶּה: גַּם־שֶׁמֶשׁ לֹא־רָאָה וְלֹא יָדָע נַחַת לָזֶה מִזֶּה: וְאִלּוּ
חָיָה אֶלֶף שָׁנִים פַּעֲמַיִם וְטוֹבָה לֹא רָאָה הֲלֹא אֶל־מָקוֹם
אֶחָד הַכֹּל הוֹלֵךְ: כָּל־עֲמַל הָאָדָם לְפִיהוּ וְגַם־הַנֶּפֶשׁ לֹא
תִמָּלֵא: כִּי מַה־יּוֹתֵר לֶחָכָם מִן־הַכְּסִיל מַה־לֶּעָנִי יוֹדֵעַ לַהֲלֹךְ
נֶגֶד הַחַיִּים: טוֹב מַרְאֵה עֵינַיִם מֵהַלַּךְ־נָפֶשׁ גַּם־זֶה הֶבֶל
וּרְעוּת רוּחַ: מַה־שֶּׁהָיָה כְּבָר נִקְרָא שְׁמוֹ וְנוֹדָע אֲשֶׁר־הוּא
אָדָם וְלֹא־יוּכַל לָדִין עִם שֶׁהִתְקִיף מִמֶּנּוּ: כִּי יֵשׁ־דְּבָרִים שֶׁתַּקִּיף
הַרְבֵּה מַרְבִּים הֶבֶל מַה־יֹּתֵר לָאָדָם: כִּי מִי־יוֹדֵעַ מַה־טּוֹב
לָאָדָם בַּחַיִּים מִסְפַּר יְמֵי־חַיֵּי הֶבְלוֹ וְיַעֲשֵׂם כַּצֵּל אֲשֶׁר מִי־
ז יַגִּיד לָאָדָם מַה־יִּהְיֶה אַחֲרָיו תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ: טוֹב
שֵׁם מִשֶּׁמֶן טוֹב וְיוֹם הַמָּוֶת מִיּוֹם הִוָּלְדוֹ: טוֹב לָלֶכֶת אֶל־
בֵּית־אֵבֶל מִלֶּכֶת אֶל־בֵּית מִשְׁתֶּה בַּאֲשֶׁר הוּא סוֹף כָּל־
הָאָדָם וְהַחַי יִתֵּן אֶל־לִבּוֹ: טוֹב כַּעַס מִשְּׂחוֹק כִּי־בְרַע פָּנִים
יִיטַב לֵב: לֵב חֲכָמִים בְּבֵית אֵבֶל וְלֵב כְּסִילִים בְּבֵית שִׂמְחָה:
טוֹב לִשְׁמוֹעַ גַּעֲרַת חָכָם מֵאִישׁ שִׁמְעַת שִׁיר כְּסִילִים: כִּי כְקוֹל
הַסִּירִים תַּחַת הַסִּיר כֵּן שְׂחֹק הַכְּסִיל וְגַם־זֶה הֶבֶל: כִּי הָעֹשֶׁק
יְהוֹלֵל חָכָם וַיְאַבֵּד אֶת־לֵב מַתָּנָה: טוֹב אַחֲרִית דָּבָר
מֵרֵאשִׁיתוֹ טוֹב אֶרֶךְ־רוּחַ מִגְּבַהּ רוּחַ: אַל־תְּבַהֵל בְּרוּחֲךָ
לִכְעוֹס כִּי כַעַס בְּחֵיק כְּסִילִים יָנוּחַ: אַל־תֹּאמַר מֶה הָיָה
שֶׁהַיָּמִים הָרִאשֹׁנִים הָיוּ טוֹבִים מֵאֵלֶּה כִּי לֹא מֵחָכְמָה
שָׁאַלְתָּ עַל־זֶה: טוֹבָה חָכְמָה עִם־נַחֲלָה וְיֹתֶר לְרֹאֵי הַשָּׁמֶשׁ:
כִּי בְּצֵל הַחָכְמָה בְּצֵל הַכָּסֶף וְיִתְרוֹן דַּעַת הַחָכְמָה תְּחַיֶּה
בְּעָלֶיהָ: רְאֵה אֶת־מַעֲשֵׂה הָאֱלֹהִים כִּי מִי יוּכַל לְתַקֵּן אֶת
אֲשֶׁר עִוְּתוֹ: בְּיוֹם טוֹבָה הֱיֵה בְטוֹב וּבְיוֹם רָעָה רְאֵה גַּם אֶת־
זֶה לְעֻמַּת־זֶה עָשָׂה הָאֱלֹהִים עַל־דִּבְרַת שֶׁלֹּא יִמְצָא הָאָדָם
אַחֲרָיו מְאוּמָה: אֶת־הַכֹּל רָאִיתִי בִּימֵי הֶבְלִי יֵשׁ צַדִּיק אֹבֵד
בְּצִדְקוֹ וְיֵשׁ רָשָׁע מַאֲרִיךְ בְּרָעָתוֹ: אַל־תְּהִי צַדִּיק הַרְבֵּה
וְאַל־תִּתְחַכַּם יוֹתֵר לָמָּה תְּשוֹמֵם: אַל־תִּרְשַׁע הַרְבֵּה וְאַל־
תְּהִי סָכָל לָמָּה תָּמוּת בְּלֹא עִתֶּךָ: טוֹב אֲשֶׁר תֶּאֱחֹז בָּזֶה
וְגַם־מִזֶּה אַל־תַּנַּח אֶת־יָדֶךָ כִּי־יְרֵא אֱלֹהִים יֵצֵא אֶת־כֻּלָּם:

הַחָכְמָה תָּעֹז לַחֲכָם מֵעֲשָׂרָה שַׁלִּיטִים אֲשֶׁר הָיוּ בָּעִיר׃ כִּי
אָדָם אֵין צַדִּיק בָּאָרֶץ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה־טּוֹב וְלֹא יֶחֱטָא׃ גַּם
לְכָל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר יְדֻבָּרוּ אַל־תִּתֵּן לִבֶּךָ אֲשֶׁר לֹא־תִשְׁמַע
אֶת־עַבְדְּךָ מְקַלְלֶךָ׃ כִּי גַּם־פְּעָמִים רַבּוֹת יָדַע לִבֶּךָ אֲשֶׁר
גַּם־אַתָּה קִלַּלְתָּ אֲחֵרִים׃ כָּל־זֶה נִסִּיתִי בַחָכְמָה אָמַרְתִּי
אֶחְכָּמָה וְהִיא רְחוֹקָה מִמֶּנִּי׃ רָחוֹק מַה־שֶּׁהָיָה וְעָמֹק ׀ עָמֹק
מִי יִמְצָאֶנּוּ׃ סַבּוֹתִי אֲנִי וְלִבִּי לָדַעַת וְלָתוּר וּבַקֵּשׁ חָכְמָה
וְחֶשְׁבּוֹן וְלָדַעַת רֶשַׁע כֶּסֶל וְהַסִּכְלוּת הוֹלֵלוֹת׃ וּמוֹצֶא אֲנִי
מַר מִמָּוֶת אֶת־הָאִשָּׁה אֲשֶׁר־הִיא מְצוֹדִים וַחֲרָמִים לִבָּהּ
אֲסוּרִים יָדֶיהָ טּוֹב לִפְנֵי הָאֱלֹהִים יִמָּלֵט מִמֶּנָּה וְחוֹטֵא יִלָּכֶד
בָּהּ׃ רְאֵה זֶה מָצָאתִי אָמְרָה קֹהֶלֶת אַחַת לְאַחַת לִמְצֹא
חֶשְׁבּוֹן׃ אֲשֶׁר עוֹד־בִּקְשָׁה נַפְשִׁי וְלֹא מָצָאתִי אָדָם אֶחָד
מֵאֶלֶף מָצָאתִי וְאִשָּׁה בְכָל־אֵלֶּה לֹא מָצָאתִי׃ לְבַד רְאֵה־זֶה
מָצָאתִי אֲשֶׁר עָשָׂה הָאֱלֹהִים אֶת־הָאָדָם יָשָׁר וְהֵמָּה בִקְשׁוּ
ח חִשְׁבֹנוֹת רַבִּים׃ מִי כְּהֶחָכָם וּמִי יוֹדֵעַ פֵּשֶׁר דָּבָר חָכְמַת אָדָם
תָּאִיר פָּנָיו וְעֹז פָּנָיו יְשֻׁנָּא׃ אֲנִי פִּי־מֶלֶךְ שְׁמֹר וְעַל דִּבְרַת
שְׁבוּעַת אֱלֹהִים׃ אַל־תִּבָּהֵל מִפָּנָיו תֵּלֵךְ אַל־תַּעֲמֹד בְּדָבָר
רָע כִּי כָּל־אֲשֶׁר יַחְפֹּץ יַעֲשֶׂה׃ בַּאֲשֶׁר דְּבַר־מֶלֶךְ שִׁלְטוֹן וּמִי
יֹאמַר־לוֹ מַה־תַּעֲשֶׂה׃ שׁוֹמֵר מִצְוָה לֹא יֵדַע דָּבָר רָע וְעֵת
וּמִשְׁפָּט יֵדַע לֵב חָכָם׃ כִּי לְכָל־חֵפֶץ יֵשׁ עֵת וּמִשְׁפָּט כִּי־רָעַת
הָאָדָם רַבָּה עָלָיו׃ כִּי־אֵינֶנּוּ יֹדֵעַ מַה־שֶּׁיִּהְיֶה כִּי כַּאֲשֶׁר יִהְיֶה
מִי יַגִּיד לוֹ׃ אֵין אָדָם שַׁלִּיט בָּרוּחַ לִכְלוֹא אֶת־הָרוּחַ וְאֵין
שִׁלְטוֹן בְּיוֹם הַמָּוֶת וְאֵין מִשְׁלֹחַת בַּמִּלְחָמָה וְלֹא־יִמַּלֵּט רֶשַׁע
אֶת־בְּעָלָיו׃ אֶת־כָּל־זֶה רָאִיתִי וְנָתוֹן אֶת־לִבִּי לְכָל־מַעֲשֶׂה
אֲשֶׁר נַעֲשָׂה תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ עֵת אֲשֶׁר שָׁלַט הָאָדָם בְּאָדָם
לְרָע לוֹ׃ וּבְכֵן רָאִיתִי רְשָׁעִים קְבוּרִים וָבָאוּ וּמִמְּקוֹם קָדוֹשׁ
יְהַלְּכוּ וְיִשְׁתַּכְּחוּ בָּעִיר אֲשֶׁר כֵּן־עָשׂוּ גַּם־זֶה הֶבֶל׃ אֲשֶׁר אֵין־
נַעֲשָׂה פִתְגָם מַעֲשֵׂה הָרָעָה מְהֵרָה עַל־כֵּן מָלֵא לֵב בְּנֵי־הָאָדָם
בָּהֶם לַעֲשׂוֹת רָע׃ אֲשֶׁר חֹטֵא עֹשֶׂה רָע מֵאַת וּמַאֲרִיךְ לוֹ
כִּי גַּם־יוֹדֵעַ אָנִי אֲשֶׁר יִהְיֶה־טּוֹב לִירֵאֵי הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר יִירְאוּ
מִלְּפָנָיו׃ וְטוֹב לֹא־יִהְיֶה לָרָשָׁע וְלֹא־יַאֲרִיךְ יָמִים כַּצֵּל אֲשֶׁר
אֵינֶנּוּ יָרֵא מִלִּפְנֵי אֱלֹהִים׃ יֵשׁ־הֶבֶל אֲשֶׁר נַעֲשָׂה עַל־הָאָרֶץ

אֲשֶׁר ׀ יֵשׁ צַדִּיקִים אֲשֶׁר מַגִּיעַ אֲלֵהֶם כְּמַעֲשֵׂה הָרְשָׁעִים
וְיֵשׁ רְשָׁעִים שֶׁמַּגִּיעַ אֲלֵיהֶם כְּמַעֲשֵׂה הַצַּדִּיקִים אָמַרְתִּי שֶׁגַּם־
זֶה הֶבֶל: וְשִׁבַּחְתִּי אֲנִי אֶת־הַשִּׂמְחָה אֲשֶׁר אֵין־טוֹב לָאָדָם
תַּחַת הַשֶּׁמֶשׁ כִּי אִם־לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת וְלִשְׂמוֹחַ וְהוּא יִלְוֶנּוּ
בַּעֲמָלוֹ יְמֵי חַיָּיו אֲשֶׁר־נָתַן־לוֹ הָאֱלֹהִים תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ: כַּאֲשֶׁר
נָתַתִּי אֶת־לִבִּי לָדַעַת חָכְמָה וְלִרְאוֹת אֶת־הָעִנְיָן אֲשֶׁר
נַעֲשָׂה עַל־הָאָרֶץ כִּי גַם בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה שֵׁנָה בְּעֵינָיו אֵינֶנּוּ
רֹאֶה: וְרָאִיתִי אֶת־כָּל־מַעֲשֵׂה הָאֱלֹהִים כִּי לֹא יוּכַל הָאָדָם
לִמְצוֹא אֶת־הַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר נַעֲשָׂה תַּחַת־הַשָּׁמֶשׁ בְּשֶׁל אֲשֶׁר
יַעֲמֹל הָאָדָם לְבַקֵּשׁ וְלֹא יִמְצָא וְגַם אִם־יֹאמַר הֶחָכָם לָדַעַת
ט לֹא יוּכַל לִמְצֹא: כִּי אֶת־כָּל־זֶה נָתַתִּי אֶל־לִבִּי וְלָבוּר אֶת־
כָּל־זֶה אֲשֶׁר הַצַּדִּיקִים וְהַחֲכָמִים וַעֲבָדֵיהֶם בְּיַד הָאֱלֹהִים
גַּם־אַהֲבָה גַּם־שִׂנְאָה אֵין יוֹדֵעַ הָאָדָם הַכֹּל לְפָנֵיהֶם: הַכֹּל
כַּאֲשֶׁר לַכֹּל מִקְרֶה אֶחָד לַצַּדִּיק וְלָרָשָׁע לַטּוֹב וְלַטָּהוֹר וְלַטָּמֵא
וְלַזֹּבֵחַ וְלַאֲשֶׁר אֵינֶנּוּ זֹבֵחַ כַּטּוֹב כַּחֹטֶא הַנִּשְׁבָּע כַּאֲשֶׁר
שְׁבוּעָה יָרֵא: זֶה ׀ רָע בְּכָל אֲשֶׁר־נַעֲשָׂה תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ כִּי־
מִקְרֶה אֶחָד לַכֹּל וְגַם לֵב בְּנֵי־הָאָדָם מָלֵא־רָע וְהוֹלֵלוֹת
יחבר בִּלְבָבָם בְּחַיֵּיהֶם וְאַחֲרָיו אֶל־הַמֵּתִים: כִּי־מִי אֲשֶׁר יִבּוֹר אֶל
כָּל־הַחַיִּים יֵשׁ בִּטָּחוֹן כִּי־לְכֶלֶב חַי הוּא טוֹב מִן־הָאַרְיֵה הַמֵּת:
כִּי הַחַיִּים יוֹדְעִים שֶׁיָּמֻתוּ וְהַמֵּתִים אֵינָם יוֹדְעִים מְאוּמָה
וְאֵין־עוֹד לָהֶם שָׂכָר כִּי נִשְׁכַּח זִכְרָם: גַּם אַהֲבָתָם גַּם־שִׂנְאָתָם
גַּם־קִנְאָתָם כְּבָר אָבֵדָה וְחֵלֶק אֵין־לָהֶם עוֹד לְעוֹלָם בְּכֹל אֲשֶׁר־
נַעֲשָׂה תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ: לֵךְ אֱכֹל בְּשִׂמְחָה לַחְמֶךָ וּשְׁתֵה בְלֶב־טוֹב
יֵינֶךָ כִּי כְבָר רָצָה הָאֱלֹהִים אֶת־מַעֲשֶׂיךָ: בְּכָל־עֵת יִהְיוּ
בְגָדֶיךָ לְבָנִים וְשֶׁמֶן עַל־רֹאשְׁךָ אַל־יֶחְסָר: רְאֵה חַיִּים עִם־
אִשָּׁה אֲשֶׁר־אָהַבְתָּ כָּל־יְמֵי חַיֵּי הֲבַלֶּךָ אֲשֶׁר נָתַן־לְךָ תַּחַת
הַשָּׁמֶשׁ כָּל יְמֵי הֲבַלֶּךָ כִּי הוּא חֶלְקְךָ בַּחַיִּים וּבַעֲמָלְךָ אֲשֶׁר־
אַתָּה עָמֵל תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ: כֹּל אֲשֶׁר תִּמְצָא יָדְךָ לַעֲשׂוֹת
בְּכֹחֲךָ עֲשֵׂה כִּי אֵין מַעֲשֶׂה וְחֶשְׁבּוֹן וְדַעַת וְחָכְמָה בִּשְׁאוֹל
אֲשֶׁר אַתָּה הֹלֵךְ שָׁמָּה: שַׁבְתִּי וְרָאֹה תַּחַת־הַשָּׁמֶשׁ כִּי לֹא
לַקַּלִּים הַמֵּרוֹץ וְלֹא לַגִּבּוֹרִים הַמִּלְחָמָה וְגַם לֹא לַחֲכָמִים
לָחֶם וְגַם לֹא לַנְּבֹנִים עֹשֶׁר וְגַם לֹא לַיְדֻעִים חֵן כִּי־עֵת וָפֶגַע

יִקְרֶה אֶת־כֻּלָּם: כִּי גַּם לֹא־יִדַּע הָאָדָם אֶת־עִתּוֹ כַּדָּגִים
שֶׁנֶּאֱחָזִים בִּמְצוֹדָה רָעָה וְכַצִּפֳּרִים הָאֲחֻזוֹת בַּפָּח כָּהֵם יוּקָשִׁים
בְּנֵי הָאָדָם לְעֵת רָעָה כְּשֶׁתִּפּוֹל עֲלֵיהֶם פִּתְאֹם: גַּם־זֶה רָאִיתִי
חָכְמָה תַּחַת הַשֶּׁמֶשׁ וּגְדוֹלָה הִיא אֵלָי: עִיר קְטַנָּה וַאֲנָשִׁים
בָּהּ מְעַט וּבָא־אֵלֶיהָ מֶלֶךְ גָּדוֹל וְסָבַב אֹתָהּ וּבָנָה עָלֶיהָ
מְצוֹדִים גְּדֹלִים: וּמָצָא בָהּ אִישׁ מִסְכֵּן חָכָם וּמִלַּט־הוּא
אֶת־הָעִיר בְּחָכְמָתוֹ וְאָדָם לֹא זָכַר אֶת־הָאִישׁ הַמִּסְכֵּן הַהוּא:
וְאָמַרְתִּי אֲנִי טוֹבָה חָכְמָה מִגְּבוּרָה וְחָכְמַת הַמִּסְכֵּן בְּזוּיָה
וּדְבָרָיו אֵינָם נִשְׁמָעִים: דִּבְרֵי חֲכָמִים בְּנַחַת נִשְׁמָעִים מִזַּעֲקַת
מוֹשֵׁל בַּכְּסִילִים: טוֹבָה חָכְמָה מִכְּלֵי קְרָב וְחוֹטֵא אֶחָד יְאַבֵּד
טוֹבָה הַרְבֵּה: זְבוּבֵי מָוֶת יַבְאִישׁ יַבִּיעַ שֶׁמֶן רוֹקֵחַ יָקָר מֵחָכְמָה י
מִכָּבוֹד סִכְלוּת מְעַט: לֵב חָכָם לִימִינוֹ וְלֵב כְּסִיל לִשְׂמֹאלוֹ:
וְגַם־בַּדֶּרֶךְ כְּשֶׁהַסָּכָל הֹלֵךְ לִבּוֹ חָסֵר וְאֹמֵר לַכֹּל סָכָל הוּא: כְּשֶׁסָּכָל
אִם־רוּחַ הַמּוֹשֵׁל תַּעֲלֶה עָלֶיךָ מְקוֹמְךָ אַל־תַּנַּח כִּי מַרְפֵּא יַנִּיחַ
חֲטָאִים גְּדוֹלִים: יֵשׁ רָעָה רָאִיתִי תַּחַת הַשֶּׁמֶשׁ כִּשְׁגָגָה שֶׁיֹּצֵא
מִלִּפְנֵי הַשַּׁלִּיט: נִתַּן הַסִּכְלוּת בַּמְּרוֹמִים רַבִּים וַעֲשִׁירִים בַּשְּׁפָל
יֵשֵׁבוּ: רָאִיתִי עֲבָדִים עַל־סוּסִים וְשָׂרִים הֹלְכִים כַּעֲבָדִים עַל־
הָאָרֶץ: חֹפֵר גּוּמֶּץ בּוֹ יִפּוֹל וּפֹרֵץ גָּדֵר יִשְׁכֶּנּוּ נָחָשׁ: מַסִּיעַ
אֲבָנִים יֵעָצֵב בָּהֶם בּוֹקֵעַ עֵצִים יִסָּכֶן בָּם: אִם־קָהָה הַבַּרְזֶל
וְהוּא לֹא־פָנִים קִלְקַל וְחַיָּלִים יְגַבֵּר וְיִתְרוֹן הַכְשֵׁר חָכְמָה: אִם־
יִשֹּׁךְ הַנָּחָשׁ בְּלוֹא־לָחַשׁ וְאֵין יִתְרוֹן לְבַעַל הַלָּשׁוֹן: דִּבְרֵי פִי־
חָכָם חֵן וְשִׂפְתוֹת כְּסִיל תְּבַלְּעֶנּוּ: תְּחִלַּת דִּבְרֵי־פִיהוּ סִכְלוּת
וְאַחֲרִית פִּיהוּ הוֹלֵלוּת רָעָה: וְהַסָّכָל יַרְבֶּה דְבָרִים לֹא־יֵדַע
הָאָדָם מַה־שֶּׁיִּהְיֶה וַאֲשֶׁר יִהְיֶה מֵאַחֲרָיו מִי יַגִּיד לוֹ: עֲמַל
הַכְּסִילִים תְּיַגְּעֶנּוּ אֲשֶׁר לֹא־יָדַע לָלֶכֶת אֶל־עִיר: אֵי־לְךָ אֶרֶץ
שֶׁמַּלְכֵּךְ נָעַר וְשָׂרֶיךָ בַּבֹּקֶר יֹאכֵלוּ: אַשְׁרֶיךָ אֶרֶץ שֶׁמַּלְכֵּךְ בֶּן־
חוֹרִים וְשָׂרֶיךָ בָּעֵת יֹאכֵלוּ בִּגְבוּרָה וְלֹא בַשְּׁתִי: בַּעֲצַלְתַּיִם
יִמַּךְ הַמִּקְרֶה וּבְשִׁפְלוּת יָדַיִם יִדְלֹף הַבָּיִת: לִשְׂחוֹק עֹשִׂים
לֶחֶם וְיַיִן יְשַׂמַּח חַיִּים וְהַכֶּסֶף יַעֲנֶה אֶת־הַכֹּל: גַּם בְּמַדָּעֲךָ מֶלֶךְ
אַל־תְּקַלֵּל וּבְחַדְרֵי מִשְׁכָּבְךָ אַל־תְּקַלֵּל עָשִׁיר כִּי עוֹף הַשָּׁמַיִם כְּנָפַיִם
יוֹלִיךְ אֶת־הַקּוֹל וּבַעַל הַכְּנָפַיִם יַגִּיד דָּבָר: שַׁלַּח לַחְמְךָ עַל־ יא
פְּנֵי הַמָּיִם כִּי־בְרֹב הַיָּמִים תִּמְצָאֶנּוּ: תֵּן־חֵלֶק לְשִׁבְעָה וְגַם
לִשְׁמוֹנָה כִּי לֹא תֵדַע מַה־יִּהְיֶה רָעָה עַל־הָאָרֶץ: אִם־יִמָּלְאוּ

הֶעָבִים גֶּשֶׁם עַל־הָאָרֶץ יָרִיקוּ וְאִם־יִפּוֹל עֵץ בַּדָּרוֹם וְאִם
בַּצָּפוֹן מְקוֹם שֶׁיִּפּוֹל הָעֵץ שָׁם יִהְיוּא: שֹׁמֵר רוּחַ לֹא יִזְרָע
וְרֹאֶה בֶעָבִים לֹא יִקְצוֹר: כַּאֲשֶׁר אֵינְךָ יוֹדֵעַ מַה־דֶּרֶךְ הָרוּחַ
כַּעֲצָמִים בְּבֶטֶן הַמְּלֵאָה כָּכָה לֹא תֵדַע אֶת־מַעֲשֵׂה הָאֱלֹהִים
אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֶת־הַכֹּל: בַּבֹּקֶר זְרַע אֶת־זַרְעֶךָ וְלָעֶרֶב אַל־
תַּנַּח יָדֶךָ כִּי אֵינְךָ יוֹדֵעַ אֵי זֶה יִכְשָׁר הַזֶּה אוֹ־זֶה וְאִם־שְׁנֵיהֶם
כְּאֶחָד טוֹבִים: וּמָתוֹק הָאוֹר וְטוֹב לָעֵינַיִם לִרְאוֹת אֶת־
הַשָּׁמֶשׁ: כִּי אִם־שָׁנִים הַרְבֵּה יִחְיֶה הָאָדָם בְּכֻלָּם יִשְׂמָח וְיִזְכֹּר
אֶת־יְמֵי הַחֹשֶׁךְ כִּי־הַרְבֵּה יִהְיוּ כָּל־שֶׁבָּא הֶבֶל: שְׂמַח בָּחוּר
בְּיַלְדוּתֶךָ וִיטִיבְךָ לִבְּךָ בִּימֵי בְחוּרוֹתֶיךָ וְהַלֵּךְ בְּדַרְכֵי לִבְּךָ
וּבְמַרְאֵה וּבְמַרְאֵי עֵינֶיךָ וְדָע כִּי עַל־כָּל־אֵלֶּה יְבִיאֲךָ הָאֱלֹהִים בַּמִּשְׁפָּט:
וְהָסֵר כַּעַס מִלִּבֶּךָ וְהַעֲבֵר רָעָה מִבְּשָׂרֶךָ כִּי־הַיַּלְדוּת וְהַשַּׁחֲרוּת
יב הֶבֶל: וּזְכֹר אֶת־בּוֹרְאֶיךָ בִּימֵי בְּחוּרֹתֶיךָ עַד אֲשֶׁר לֹא־יָבֹאוּ
יְמֵי הָרָעָה וְהִגִּיעוּ שָׁנִים אֲשֶׁר תֹּאמַר אֵין־לִי בָהֶם חֵפֶץ: עַד
אֲשֶׁר לֹא־תֶחְשַׁךְ הַשֶּׁמֶשׁ וְהָאוֹר וְהַיָּרֵחַ וְהַכּוֹכָבִים וְשָׁבוּ
הֶעָבִים אַחַר הַגָּשֶׁם: בַּיּוֹם שֶׁיָּזֻעוּ שֹׁמְרֵי הַבַּיִת וְהִתְעַוְּתוּ
אַנְשֵׁי הַחַיִל וּבָטְלוּ הַטֹּחֲנוֹת כִּי מִעֲטוּ וְחָשְׁכוּ הָרֹאוֹת בָּאֲרֻבּוֹת:
וְסָגְרוּ דְלָתַיִם בַּשּׁוּק בִּשְׁפַל קוֹל הַטַּחֲנָה וְיָקוּם לְקוֹל הַצִּפּוֹר
וְיִשְׁחוּ כָּל־בְּנוֹת הַשִּׁיר: גַּם מִגָּבֹהַּ יִרָּאוּ וְחִתְחַתִּים בַּדֶּרֶךְ
וְיָנֵאץ הַשָּׁקֵד וְיִסְתַּבֵּל הֶחָגָב וְתָפֵר הָאֲבִיוֹנָה כִּי־הֹלֵךְ הָאָדָם
יב אֶל־בֵּית עֹלָמוֹ וְסָבְבוּ בַשּׁוּק הַסּוֹפְדִים: עַד אֲשֶׁר לֹא־יִרְחַק
חֶבֶל הַכֶּסֶף וּתְרֻץ גֻּלַּת הַזָּהָב וּתְשָׁבֵר כַּד עַל־הַמַּבּוּעַ וְנָרֹץ
הַגַּלְגַּל אֶל־הַבּוֹר: וְיָשֹׁב הֶעָפָר עַל־הָאָרֶץ כְּשֶׁהָיָה וְהָרוּחַ
תָּשׁוּב אֶל־הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר נְתָנָהּ: הֲבֶל הֲבָלִים אָמַר הַקֹּהֶלֶת
הַכֹּל הֶבֶל: וְיֹתֵר שֶׁהָיָה קֹהֶלֶת חָכָם עוֹד לִמַּד־דַּעַת אֶת־
הָעָם וְאִזֵּן וְחִקֵּר תִּקֵּן מְשָׁלִים הַרְבֵּה: בִּקֵּשׁ קֹהֶלֶת לִמְצֹא
דִּבְרֵי־חֵפֶץ וְכָתוּב יֹשֶׁר דִּבְרֵי אֱמֶת: דִּבְרֵי חֲכָמִים כַּדָּרְבֹנוֹת
וּכְמַשְׂמְרוֹת נְטוּעִים בַּעֲלֵי אֲסֻפּוֹת נִתְּנוּ מֵרֹעֶה אֶחָד: וְיֹתֵר
מֵהֵמָּה בְּנִי הִזָּהֵר עֲשׂוֹת סְפָרִים הַרְבֵּה אֵין קֵץ וְלַהַג הַרְבֵּה
יְגִעַת בָּשָׂר: סוֹף דָּבָר הַכֹּל נִשְׁמָע אֶת־הָאֱלֹהִים יְרָא וְאֶת־
מִצְוֹתָיו שְׁמֹר כִּי־זֶה כָּל־הָאָדָם: כִּי אֶת־כָּל־מַעֲשֶׂה הָאֱלֹהִים
יָבִא בְּמִשְׁפָּט עַל כָּל־נֶעְלָם אִם־טוֹב וְאִם־רָע:

סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם

נוהגים לומר קדיש יתום.

ברוב ק"ק אשכנז אין אומרים פסוקים אלו

אֵין־כָּמוֹךָ בָאֱלֹהִים אֲדֹנָי. וְאֵין כְּמַעֲשֶׂיךָ: מַלְכוּתְךָ מַלְכוּת כָּל־עֹלָמִים. וּמֶמְשַׁלְתְּךָ בְּכָל־דּוֹר וָדֹר: יי מֶלֶךְ יי מָלָךְ. יי יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד: יי עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן. יי יְבָרֵךְ אֶת־עַמּוֹ בַשָּׁלוֹם:

אַב הָרַחֲמִים. הֵיטִיבָה בִרְצוֹנְךָ אֶת־צִיּוֹן תִּבְנֶה חוֹמוֹת יְרוּשָׁלָם: כִּי בְךָ לְבַד בָּטָחְנוּ מֶלֶךְ אֵל רָם וְנִשָּׂא אֲדוֹן עוֹלָמִים:

וַיְהִי בִּנְסֹעַ הָאָרֹן וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קוּמָה יי וְיָפֻצוּ אֹיְבֶיךָ וְיָנֻסוּ מְשַׂנְאֶיךָ מִפָּנֶיךָ: כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תוֹרָה וּדְבַר־יי מִירוּשָׁלָם:

בָּרוּךְ שֶׁנָּתַן תּוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בִּקְדֻשָּׁתוֹ:

נתפשט המנהג בהרבה קהלות לומר מאמר הזהר ויקהל דף רז א'

בְּרִיךְ שְׁמֵהּ דְּמָרֵא עָלְמָא. בְּרִיךְ כִּתְרָךְ וְאַתְרָךְ. יְהֵא רְעוּתָךְ עִם עַמָּךְ יִשְׂרָאֵל לְעָלַם. וּפְרָקָן יְמִינָךְ אַחֲזִי לְעַמָּךְ בְּבֵית מַקְדָּשָׁךְ. וּלְאַמְטוּיֵי לָנָא מִטּוּב נְהוֹרָךְ. וּלְקַבֵּל צְלוֹתָנָא בְּרַחֲמִין. יְהֵא רַעֲוָא קֳדָמָךְ דְּתוֹרִיךְ לָן חַיִּין בְּטִיבוּתָא וְלֶהֱוֵי אֲנָא פְּקִידָא בְּגוֹ צַדִּיקַיָּא. לְמִרְחַם עָלַי וּלְמִנְטַר יָתִי וְיָת כָּל דִּי לִי וְדִי לְעַמָּךְ יִשְׂרָאֵל. אַנְתְּ הוּא זָן לְכֹלָּא וּמְפַרְנֵס לְכֹלָּא. אַנְתְּ הוּא שַׁלִּיט עַל כֹּלָּא. אַנְתְּ הוּא דְּשַׁלִּיט עַל מַלְכַיָּא. וּמַלְכוּתָא דִּילָךְ הִיא. אֲנָא עַבְדָּא דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דְּסָגִדְנָא קַמֵּהּ וּמִקַּמָּא דְיַקִּיר אוֹרַיְתֵהּ בְּכָל עִדָּן וְעִדָּן. לָא עַל אֱנָשׁ רָחִיצְנָא וְלָא עַל בַּר אֱלָהִין סָמְכְנָא. אֶלָּא בֵּאלָהָא דִשְׁמַיָּא. דְּהוּא אֱלָהָא קְשׁוֹט. וְאוֹרַיְתֵהּ קְשׁוֹט. וּנְבִיאוֹהִי קְשׁוֹט. וּמַסְגֵּא לְמֶעְבַּד טַבְוָן וּקְשׁוֹט. בֵּהּ אֲנָא רָחִיץ. וְלִשְׁמֵהּ קַדִּישָׁא יַקִּירָא אֲנָא אֵמַר תֻּשְׁבְּחָן. יְהֵא רַעֲוָא קֳדָמָךְ דְּתִפְתַּח לִבִּי בְּאוֹרַיְתָא. וְתַשְׁלִים מִשְׁאֲלִין דְּלִבִּי וְלִבָּא דְכָל עַמָּךְ יִשְׂרָאֵל לְטָב וּלְחַיִּין וּלְשָׁלָם. אָמֵן:

(ברוב ק"ק אשכנז אומר החזן מיד 'גדלו')

חו"ק שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יי אֱלֹהֵינוּ יי אֶחָד:

חו"ק אֶחָד אֱלֹהֵינוּ גָּדוֹל אֲדוֹנֵינוּ קָדוֹשׁ שְׁמוֹ:

ח' גַּדְּלוּ לַיי אִתִּי. וּנְרוֹמְמָה שְׁמוֹ יַחְדָּו:

ק' לְךָ יי הַגְּדֻלָּה וְהַגְּבוּרָה וְהַתִּפְאֶרֶת וְהַנֵּצַח וְהַהוֹד. כִּי כֹל בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ לְךָ יי הַמַּמְלָכָה וְהַמִּתְנַשֵּׂא לְכֹל לְרֹאשׁ: רוֹמְמוּ יי אֱלֹהֵינוּ וְהִשְׁתַּחֲווּ לַהֲדֹם רַגְלָיו קָדוֹשׁ הוּא: רוֹמְמוּ יי אֱלֹהֵינוּ וְהִשְׁתַּחֲווּ לְהַר קָדְשׁוֹ כִּי קָדוֹשׁ יי אֱלֹהֵינוּ:

עַל הַכֹּל יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאַר וְיִתְרוֹמַם וְיִתְנַשֵּׂא

שְׁמוֹ שֶׁל־מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא

בָּעוֹלָמוֹת שֶׁבָּרָא הָעוֹלָם הַזֶּה וְהָעוֹלָם הַבָּא

כִּרְצוֹנוֹ וְכִרְצוֹן יְרֵאָיו וְכִרְצוֹן כָּל־בֵּית יִשְׂרָאֵל

צוּר הָעוֹלָמִים אָדוֹן כָּל־הַבְּרִיּוֹת אֱלוֹהַּ כָּל־הַנְּפָשׁוֹת
הַיּוֹשֵׁב בְּמֶרְחֲבֵי מָרוֹם הַשּׁוֹכֵן בְּשְׁמֵי שְׁמֵי קֶדֶם
קִדֶּשְׁתּוֹ עַל־הַחַיּוֹת וּקְדֻשָּׁתוֹ עַל־כִּסֵּא הַכָּבוֹד
וּבְכֵן יִתְקַדַּשׁ שִׁמְךָ בָּנוּ יי אֱלֹהֵינוּ לְעֵינֵי כָּל־חָי
וְנֹאמַר לְפָנָיו שִׁיר חָדָשׁ.

כַּכָּתוּב: שִׁירוּ לֵאלֹהִים זַמְּרוּ שְׁמוֹ סֹלּוּ לָרוֹכֵב בָּעֲרָבוֹת בְּיָהּ שְׁמוֹ וְעִלְּזוּ לְפָנָיו:
וְנִרְאֵהוּ עַיִן בְּעַיִן בְּשׁוּבוֹ אֶל־נָוֵהוּ:

כַּכָּתוּב: כִּי עַיִן בְּעַיִן יִרְאוּ בְּשׁוּב יי צִיּוֹן:

וְנֶאֱמַר: וְנִגְלָה כְּבוֹד יי וְרָאוּ כָל־בָּשָׂר יַחְדָּו כִּי פִי יי דִּבֵּר:

אַב הָרַחֲמִים הוּא יְרַחֵם עַם עֲמוּסִים
וְיִזְכֹּר בְּרִית אֵתָנִים וְיַצִּיל נַפְשׁוֹתֵינוּ מִן־הַשָּׁעוֹת הָרָעוֹת
וְיִגְעַר בְּיֵצֶר הָרַע מִן הַנִּשּׂוּאִים וְיָחֹן אֹתָנוּ לִפְלֵיטַת עוֹלָמִים
וִימַלֵּא מִשְׁאֲלוֹתֵינוּ בְּמִדָּה טוֹבָה יְשׁוּעָה וְרַחֲמִים
וְיַעֲזֹר וְיָגֵן וְיוֹשִׁיעַ לְכֹל הַחוֹסִים בּוֹ וְנֹאמַר אָמֵן:

הַכֹּל הָבוּ גֹדֶל לֵאלֹהֵינוּ וּתְנוּ כָבוֹד לַתּוֹרָה: כֹּהֵן קָרֵב. יַעֲמֹד (ר׳ פלוני בר׳ פלוני הכהן): בָּרוּךְ שֶׁנָּתַן תּוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בִּקְדֻשָּׁתוֹ: תּוֹרַת יי תְּמִימָה מְשִׁיבַת נָפֶשׁ עֵדוּת יי נֶאֱמָנָה מַחְכִּימַת פֶּתִי: פִּקּוּדֵי יי יְשָׁרִים מְשַׂמְּחֵי לֵב מִצְוַת יי בָּרָה מְאִירַת עֵינָיִם: יי עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן יי יְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ בַשָּׁלוֹם: הָאֵל תָּמִים דַּרְכּוֹ אִמְרַת יי צְרוּפָה. מָגֵן הוּא לְכֹל הַחוֹסִים בּוֹ:

ק׳ וְאַתֶּם הַדְּבֵקִים בַּיי אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כֻּלְּכֶם הַיּוֹם:

שמות לג, יב

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יהוה רְאֵה אַתָּה אֹמֵר אֵלַי הַעַל אֶת־הָעָם
הַזֶּה וְאַתָּה לֹא הוֹדַעְתַּנִי אֵת אֲשֶׁר־תִּשְׁלַח עִמִּי וְאַתָּה אָמַרְתָּ
יָדַעְתִּיךָ בְשֵׁם וְגַם־מָצָאתָ חֵן בְּעֵינָי: וְעַתָּה אִם־נָא מָצָאתִי
חֵן בְּעֵינֶיךָ הוֹדִעֵנִי נָא אֶת־דְּרָכֶךָ וְאֵדָעֲךָ לְמַעַן אֶמְצָא־חֵן
בְּעֵינֶיךָ וּרְאֵה כִּי עַמְּךָ הַגּוֹי הַזֶּה: וַיֹּאמֶר פָּנַי יֵלֵכוּ וְהֵנַחְתִּי
לָךְ: וַיֹּאמֶר אֵלָיו אִם־אֵין פָּנֶיךָ הֹלְכִים אַל־תַּעֲלֵנוּ מִזֶּה:
וּבַמֶּה ׀ יִוָּדַע אֵפוֹא כִּי־מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲנִי וְעַמֶּךָ הֲלוֹא
בְּלֶכְתְּךָ עִמָּנוּ וְנִפְלִינוּ אֲנִי וְעַמְּךָ מִכֹּל־הָעָם אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי
הָאֲדָמָה:

שני

וַיֹּאמֶר יהוה אֶל־מֹשֶׁה גַּם אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ אֶעֱשֶׂה
כִּי־מָצָאתָ חֵן בְּעֵינַי וָאֵדָעֲךָ בְּשֵׁם: וַיֹּאמֶר הַרְאֵנִי נָא אֶת־
כְּבֹדֶךָ: וַיֹּאמֶר אֲנִי אַעֲבִיר כָּל־טוּבִי עַל־פָּנֶיךָ וְקָרָאתִי בְשֵׁם
יהוה לְפָנֶיךָ וְחַנֹּתִי אֶת־אֲשֶׁר אָחֹן וְרִחַמְתִּי אֶת־אֲשֶׁר אֲרַחֵם:

שלישי

וַיֹּאמֶר לֹא תוּכַל לִרְאֹת אֶת־פָּנָי כִּי לֹא־יִרְאַנִי הָאָדָם וָחָי:
וַיֹּאמֶר יהוה הִנֵּה מָקוֹם אִתִּי וְנִצַּבְתָּ עַל־הַצּוּר: וְהָיָה בַּעֲבֹר
כְּבֹדִי וְשַׂמְתִּיךָ בְּנִקְרַת הַצּוּר וְשַׂכֹּתִי כַפִּי עָלֶיךָ עַד־עָבְרִי:
וְהֵסַרְתִּי אֶת־כַּפִּי וְרָאִיתָ אֶת־אֲחֹרָי וּפָנַי לֹא יֵרָאוּ:

רביעי

וַיֹּאמֶר יהוה אֶל־מֹשֶׁה פְּסָל־לְךָ שְׁנֵי־לֻחֹת אֲבָנִים כָּרִאשֹׁנִים
וְכָתַבְתִּי עַל־הַלֻּחֹת אֶת־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל־הַלֻּחֹת
הָרִאשֹׁנִים אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ: וֶהְיֵה נָכוֹן לַבֹּקֶר וְעָלִיתָ בַבֹּקֶר אֶל־
הַר סִינַי וְנִצַּבְתָּ לִי שָׁם עַל־רֹאשׁ הָהָר: וְאִישׁ לֹא־יַעֲלֶה עִמָּךְ
וְגַם־אִישׁ אַל־יֵרָא בְּכָל־הָהָר גַּם־הַצֹּאן וְהַבָּקָר אַל־יִרְעוּ אֶל־

חמישי

מוּל הָהָר הַהוּא: וַיִּפְסֹל שְׁנֵי־לֻחֹת אֲבָנִים כָּרִאשֹׁנִים וַיַּשְׁכֵּם
מֹשֶׁה בַּבֹּקֶר וַיַּעַל אֶל־הַר סִינַי כַּאֲשֶׁר צִוָּה יהוה אֹתוֹ וַיִּקַּח
בְּיָדוֹ שְׁנֵי לֻחֹת אֲבָנִים: וַיֵּרֶד יהוה בֶּעָנָן וַיִּתְיַצֵּב עִמּוֹ שָׁם
וַיִּקְרָא בְשֵׁם יהוה: וַיַּעֲבֹר יהוה ׀ עַל־פָּנָיו וַיִּקְרָא יהוה ׀ יהוה
אֵל רַחוּם וְחַנּוּן אֶרֶךְ אַפַּיִם וְרַב־חֶסֶד וֶאֱמֶת: נֹצֵר חֶסֶד
לָאֲלָפִים נֹשֵׂא עָוֹן וָפֶשַׁע וְחַטָּאָה וְנַקֵּה לֹא יְנַקֶּה פֹּקֵד ׀ עֲוֹן
אָבוֹת עַל־בָּנִים וְעַל־בְּנֵי בָנִים עַל־שִׁלֵּשִׁים וְעַל־רִבֵּעִים: וַיְמַהֵר
מֹשֶׁה וַיִּקֹּד אַרְצָה וַיִּשְׁתָּחוּ: וַיֹּאמֶר אִם־נָא מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ
אֲדֹנָי יֵלֶךְ־נָא אֲדֹנָי בְּקִרְבֵּנוּ כִּי עַם־קְשֵׁה־עֹרֶף הוּא וְסָלַחְתָּ
לַעֲוֹנֵנוּ וּלְחַטָּאתֵנוּ וּנְחַלְתָּנוּ: וַיֹּאמֶר הִנֵּה אָנֹכִי כֹּרֵת בְּרִית

נֶגֶד כָּל־עַמְּךָ אֶעֱשֶׂה נִפְלָאֹת אֲשֶׁר לֹא־נִבְרְאוּ בְּכָל־הָאָרֶץ
וּבְכָל־הַגּוֹיִם וְרָאָה כָל־הָעָם אֲשֶׁר־אַתָּה בְקִרְבּוֹ אֶת־מַעֲשֵׂה
ששי יהוה כִּי־נוֹרָא הוּא אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עִמָּךְ: שְׁמָר־לְךָ אֶת אֲשֶׁר
אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם הִנְנִי גֹרֵשׁ מִפָּנֶיךָ אֶת־הָאֱמֹרִי וְהַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי
וְהַפְּרִזִּי וְהַחִוִּי וְהַיְבוּסִי: הִשָּׁמֶר לְךָ פֶּן־תִּכְרֹת בְּרִית לְיוֹשֵׁב
הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה בָּא עָלֶיהָ פֶּן־יִהְיֶה לְמוֹקֵשׁ בְּקִרְבֶּךָ: כִּי
אֶת־מִזְבְּחֹתָם תִּתֹּצוּן וְאֶת־מַצֵּבֹתָם תְּשַׁבֵּרוּן וְאֶת־אֲשֵׁרָיו
תִּכְרֹתוּן: כִּי לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לְאֵל אַחֵר כִּי יהוה קַנָּא שְׁמוֹ אֵל
קַנָּא הוּא: פֶּן־תִּכְרֹת בְּרִית לְיוֹשֵׁב הָאָרֶץ וְזָנוּ אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶם
וְזָבְחוּ לֵאלֹהֵיהֶם וְקָרָא לְךָ וְאָכַלְתָּ מִזִּבְחוֹ: וְלָקַחְתָּ מִבְּנֹתָיו
לְבָנֶיךָ וְזָנוּ בְנֹתָיו אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶן וְהִזְנוּ אֶת־בָּנֶיךָ אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶן:
שביעי אֱלֹהֵי מַסֵּכָה לֹא תַעֲשֶׂה־לָּךְ: אֶת־חַג הַמַּצּוֹת תִּשְׁמֹר שִׁבְעַת
יָמִים תֹּאכַל מַצּוֹת אֲשֶׁר צִוִּיתִךָ לְמוֹעֵד חֹדֶשׁ הָאָבִיב כִּי בְּחֹדֶשׁ
הָאָבִיב יָצָאתָ מִמִּצְרָיִם: כָּל־פֶּטֶר רֶחֶם לִי וְכָל־מִקְנְךָ תִּזָּכָר
פֶּטֶר שׁוֹר וָשֶׂה: וּפֶטֶר חֲמוֹר תִּפְדֶּה בְשֶׂה וְאִם־לֹא תִפְדֶּה
וַעֲרַפְתּוֹ כֹּל בְּכוֹר בָּנֶיךָ תִּפְדֶּה וְלֹא־יֵרָאוּ פָנַי רֵיקָם: שֵׁשֶׁת
יָמִים תַּעֲבֹד וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִּשְׁבֹּת בֶּחָרִישׁ וּבַקָּצִיר תִּשְׁבֹּת:
וְחַג שָׁבֻעֹת תַּעֲשֶׂה לְךָ בִּכּוּרֵי קְצִיר חִטִּים וְחַג הָאָסִיף תְּקוּפַת
הַשָּׁנָה: שָׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָל־זְכוּרְךָ אֶת־פְּנֵי הָאָדֹן
יהוה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: כִּי־אוֹרִישׁ גוֹיִם מִפָּנֶיךָ וְהִרְחַבְתִּי אֶת־
גְּבֻלֶךָ וְלֹא־יַחְמֹד אִישׁ אֶת־אַרְצְךָ בַּעֲלֹתְךָ לֵרָאוֹת אֶת־פְּנֵי יהוה
אֱלֹהֶיךָ שָׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה: לֹא־תִשְׁחַט עַל־חָמֵץ דַּם־זִבְחִי
וְלֹא־יָלִין לַבֹּקֶר זֶבַח חַג הַפָּסַח: רֵאשִׁית בִּכּוּרֵי אַדְמָתְךָ תָּבִיא
בֵּית יהוה אֱלֹהֶיךָ לֹא־תְבַשֵּׁל גְּדִי בַּחֲלֵב אִמּוֹ:

חצי קדיש

הגבהת ס"ת וְזֹאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

(עַל־פִּי יי יַחֲנוּ וְעַל־פִּי יי יִסָּעוּ. אֶת מִשְׁמֶרֶת יי שָׁמָרוּ) עַל־פִּי יי בְּיַד־מֹשֶׁה:

ויש ממשיכים עֵץ־חַיִּים הִיא לַמַּחֲזִיקִים בָּהּ וְתֹמְכֶיהָ מְאֻשָּׁר: דְּרָכֶיהָ דַרְכֵי־נֹעַם וְכָל־נְתִיבוֹתֶיהָ שָׁלוֹם:
אֹרֶךְ יָמִים בִּימִינָהּ בְּשְׂמֹאלָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד: יי חָפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ יַגְדִּיל תּוֹרָה וְיַאְדִּיר:

וקוראים למפטיר בספר שני בפרשת הקרבנות (עמ' 167).
כא"י קוראים פרשה אחת של אותו היום.
כחו"ל קוראים לפי סדר זה:
אם חל שבת ביום א' של חוה"מ (יז תשרי) קוראים וביום השני וביום השלישי.
אם חל ביום ג' של חוה"מ (יט תשרי) קוראים וביום הרביעי וביום החמישי.
אם חל ביום ד' של חוה"מ (כ תשרי) קוראים וביום החמישי וביום הששי.

לפני קריאת ההפטרה מברך המפטיר:

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בִּנְבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בֶּאֱמֶת. בָּרוּךְ אַתָּה יי הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבִנְבִיאֵי הָאֱמֶת וְהַצֶּדֶק:

יחזקאל לח. יח

וְהָיָה׀
בַּיּוֹם הַהוּא בְּיוֹם בּוֹא גוֹג עַל־אַדְמַת יִשְׂרָאֵל נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה
תַּעֲלֶה חֲמָתִי בְּאַפִּי: וּבְקִנְאָתִי בְּאֵשׁ־עֶבְרָתִי דִּבַּרְתִּי אִם־לֹא׀
בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה רַעַשׁ גָּדוֹל עַל אַדְמַת יִשְׂרָאֵל: וְרָעֲשׁוּ מִפָּנַי
דְּגֵי הַיָּם וְעוֹף הַשָּׁמַיִם וְחַיַּת הַשָּׂדֶה וְכָל־הָרֶמֶשׂ הָרֹמֵשׂ עַל־
הָאֲדָמָה וְכֹל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הָאֲדָמָה וְנֶהֶרְסוּ הֶהָרִים
וְנָפְלוּ הַמַּדְרֵגוֹת וְכָל־חוֹמָה לָאָרֶץ תִּפּוֹל: וְקָרָאתִי עָלָיו לְכָל־
הָרַי חָרֶב נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה חֶרֶב אִישׁ בְּאָחִיו תִּהְיֶה: וְנִשְׁפַּטְתִּי
אִתּוֹ בְּדֶבֶר וּבְדָם וְגֶשֶׁם שוֹטֵף וַאֲבָנֵי אֶלְגָּבִישׁ אֵשׁ וְגָפְרִית
אַמְטִיר עָלָיו וְעַל־אֲגַפָּיו וְעַל־עַמִּים רַבִּים אֲשֶׁר אִתּוֹ:
וְהִתְגַּדַּלְתִּי וְהִתְקַדַּשְׁתִּי וְנוֹדַעְתִּי לְעֵינֵי גוֹיִם רַבִּים וְיָדְעוּ כִּי־
אֲנִי יהוה: וְאַתָּה בֶן־אָדָם הִנָּבֵא עַל־גּוֹג וְאָמַרְתָּ
כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הִנְנִי אֵלֶיךָ גוֹג נְשִׂיא רֹאשׁ מֶשֶׁךְ וְתֻבָל:
וְשִׁבַּבְתִּיךָ וְשִׁשֵּׁאתִיךָ וְהַעֲלִיתִיךָ מִיַּרְכְּתֵי צָפוֹן וְהֵבֵאותִיךָ עַל־
הָרֵי יִשְׂרָאֵל: וְהִכֵּיתִי קַשְׁתְּךָ מִיַּד שְׂמֹאולֶךָ וְחִצֶּיךָ מִיַּד יְמִינְךָ
אַפִּיל: עַל־הָרֵי יִשְׂרָאֵל תִּפּוֹל אַתָּה וְכָל־אֲגַפֶּיךָ וְעַמִּים אֲשֶׁר
אִתָּךְ לְעֵיט צִפּוֹר כָּל־כָּנָף וְחַיַּת הַשָּׂדֶה נְתַתִּיךָ לְאֹכְלָה: עַל־
פְּנֵי הַשָּׂדֶה תִּפּוֹל כִּי אֲנִי דִבַּרְתִּי נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה: וְשִׁלַּחְתִּי־אֵשׁ
בְּמָגוֹג וּבְיֹשְׁבֵי הָאִיִּים לָבֶטַח וְיָדְעוּ כִּי־אֲנִי יהוה: וְאֶת־שֵׁם
קָדְשִׁי אוֹדִיעַ בְּתוֹךְ עַמִּי יִשְׂרָאֵל וְלֹא־אַחֵל אֶת־שֵׁם־קָדְשִׁי
עוֹד וְיָדְעוּ הַגּוֹיִם כִּי־אֲנִי יהוה קָדוֹשׁ בְּיִשְׂרָאֵל: הִנֵּה בָאָה
וְנִהְיְתָה נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה הוּא הַיּוֹם אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי: וְיָצְאוּ יֹשְׁבֵי׀
עָרֵי יִשְׂרָאֵל וּבִעֲרוּ וְהִשְׁיקוּ בְּנֶשֶׁק וּמָגֵן וְצִנָּה בְּקֶשֶׁת וּבְחִצִּים
וּבְמַקֵּל יָד וּבְרֹמַח וּבָעֲרוּ בָהֶם אֵשׁ שֶׁבַע שָׁנִים: וְלֹא־יִשְׂאוּ
עֵצִים מִן־הַשָּׂדֶה וְלֹא יַחְטְבוּ מִן־הַיְּעָרִים כִּי בַנֶּשֶׁק יְבַעֲרוּ־
אֵשׁ וְשָׁלְלוּ אֶת־שֹׁלְלֵיהֶם וּבָזְזוּ אֶת־בֹּזְזֵיהֶם נְאֻם אֲדֹנָי
יְהוִה: וְהָיָה בַיּוֹם הַהוּא אֶתֵּן לְגוֹג׀ מְקוֹם־שָׁם
קֶבֶר בְּיִשְׂרָאֵל גֵּי הָעֹבְרִים קִדְמַת הַיָּם וְחֹסֶמֶת הִיא אֶת־

הָעֹבְרִים וְקָבְרוּ שָׁם אֶת־גּוֹג וְאֶת־כָּל־הֲמוֹנֹה וְקָרְאוּ גֵּיא הֲמוֹן גּוֹג: וּקְבָרוּם בֵּית יִשְׂרָאֵל לְמַעַן טַהֵר אֶת־הָאָרֶץ שִׁבְעָה חֳדָשִׁים: וְקָבְרוּ כָל־עַם הָאָרֶץ וְהָיָה לָהֶם לְשֵׁם יוֹם הִכָּבְדִי נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה: וְאַנְשֵׁי תָמִיד יַבְדִּילוּ עֹבְרִים בָּאָרֶץ מְקַבְּרִים אֶת־הָעֹבְרִים אֶת־הַנּוֹתָרִים עַל־פְּנֵי הָאָרֶץ לְטַהֲרָהּ מִקְצֵה שִׁבְעָה־חֳדָשִׁים יַחְקֹרוּ: וְעָבְרוּ הָעֹבְרִים בָּאָרֶץ וְרָאָה עֶצֶם אָדָם וּבָנָה אֶצְלוֹ צִיּוּן עַד קָבְרוּ אֹתוֹ הַמְקַבְּרִים אֶל־גֵּיא הֲמוֹן גּוֹג: וְגַם שֵׁם־עִיר הֲמוֹנָה וְטִהֲרוּ הָאָרֶץ:

אחרי קריאת ההפטרה מברך המפטיר:

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם צוּר כָּל־הָעוֹלָמִים צַדִּיק בְּכָל־הַדּוֹרוֹת הָאֵל הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם שֶׁכָּל־דְּבָרָיו אֱמֶת וָצֶדֶק: נֶאֱמָן אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ. וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אָחוֹר לֹא־יָשׁוּב רֵיקָם. כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן אָתָּה. בָּרוּךְ אַתָּה יי הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכָל־דְּבָרָיו:

רַחֵם עַל־צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ וְלַעֲלוּבַת נֶפֶשׁ תּוֹשִׁיעַ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ. בָּרוּךְ אַתָּה יי מְשַׂמֵּחַ צִיּוֹן בְּבָנֶיהָ:

שַׂמְּחֵנוּ יי אֱלֹהֵינוּ בְּאֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא עַבְדֶּךָ וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ. בִּמְהֵרָה יָבֹא וְיָגֵל לִבֵּנוּ עַל־כִּסְאוֹ לֹא־יֵשֶׁב זָר וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד אֲחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קָדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ שֶׁלֹּא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד. בָּרוּךְ אַתָּה יי מָגֵן דָּוִד:

עַל־הַתּוֹרָה וְעַל־הָעֲבוֹדָה וְעַל־הַנְּבִיאִים וְעַל־יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה וְעַל־יוֹם חַג הַסֻּכּוֹת הַזֶּה שֶׁנָּתַתָּ־לָנוּ יי אֱלֹהֵינוּ לִקְדֻשָּׁה וְלִמְנוּחָה לְשָׂשׂוֹן וּלְשִׂמְחָה לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת. עַל־הַכֹּל יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ וּמְבָרְכִים אוֹתָךְ. יִתְבָּרַךְ שִׁמְךָ בְּפִי כָל־חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד. בָּרוּךְ אַתָּה יי מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת וְיִשְׂרָאֵל וְהַזְּמַנִּים:

המנהג העתיק היה שבשבת חוה"מ לא הזכירו "חג הסוכות" והתפו "מקדש השבת" בלבד.

ומשיכים יקום פורקן (עמ' 151) והכנסת ספרי תורה כבכל שבת. ומתפללים מוסף (עמ' 154).
לאחר מוסף אומרים הושענות לשבת (עמ' 169 ואח"כ עמ' 183). ואח"כ קדיש שלם ומסיימים את התפילה כרגיל.

בק״ק המנהג המערבי אומרים פיוט זה בקדושה במוסף לשבת חוה״מ (לפני ׳ובדברי קדשך׳)
סימן: יהודה. — **א** 4588

אֱלֹהֵיכֶם יָשִׁיב שָׁלֵם סֻכּוֹ וּמְעוֹנָתוֹ
הָקֵם יָקֵם דְּבִירוֹ וַחֲדַר מִטָּתוֹ
וָעֵד תּוֹכוֹ יַשְׁכֵּן הוֹד שְׁכִינָתוֹ
דָּרוֹךְ פּוּרָה יִדְרֹךְ אוֹיֵב בַּחֲמָתוֹ
הֱיוֹת סֻכָּה לְצֵל לְשׁוֹמְרֵי סֻכָּתוֹ
הָעֵת יַעֲמִיד עַל אֶרֶץ אֲגֻדָּתוֹ
יִמְלֹךְ עַל כָּל הָאָרֶץ בַּשָּׁמַיִם מַעֲלָתוֹ:

כ״י: **אא״ע״** ||

1 בשלם דפוסים 2 יקים **א** | דברו **א** 3 ועד: ועוד **א״ע״**[1] | תוכו: תוכם **א׳** תכם **א** סלה רוו״ה | ישכן: שם הוס׳ רוו״ה 4 חס׳ רוו״ה (נוסח מצונזר) | אויב חס׳ **ע״** 5 היות: דירה רוו״ה | סכה: תהיה הוס׳ רוו״ה 6 ארץ חס׳ **ע״** 7 הארץ: כונה הוס׳ רוו״ה

1 **אלהיכם ישיב שלם סוכו ומעונתו** ע״ש תהל׳ עו, ג. 2 **וחדר מטתו** ר״ל את בית המקדש. ע״ש מה שמסופר מ״ב יא, ב ודה״ב כב, יא. ועי׳ פירש״י שם. 4 **דרוך פורה ידרוך** ל׳ ישע׳ סג, ג. 5 **היות סוכה לצל** ע״ש ישע׳ ד, ו. 6 **יעמיד על ארץ אגודתו** ע״ש עמוס ט, ו. 7 **ימלוך על כל הארץ** ע״ש זכר׳ יד, ט.

מחזור לשמיני עצרת ולשמחת תורה

מתפללים מנחה של ערב יו"ט (עמ' 1) ואם הוא יום ה', בחו"ל מערבין ערוב תבשילין.
כשחל שמיני עצרת בשבת מתחילים מזמור שיר ליום השבת וכו'.
יש קהילות בהן מתחילים בלכו נרננה ולכה דודי כמו בכל ערב שבת.

צב מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת: טוֹב לְהֹדוֹת לַיי. וּלְזַמֵּר לְשִׁמְךָ עֶלְיוֹן: לְהַגִּיד בַּבֹּקֶר חַסְדֶּךָ. וֶאֱמוּנָתְךָ בַּלֵּילוֹת: עֲלֵי־עָשׂוֹר וַעֲלֵי־נָבֶל. עֲלֵי הִגָּיוֹן בְּכִנּוֹר: כִּי שִׂמַּחְתַּנִי יי בְּפָעֳלֶךָ. בְּמַעֲשֵׂי יָדֶיךָ אֲרַנֵּן: מַה־גָּדְלוּ מַעֲשֶׂיךָ יי. מְאֹד עָמְקוּ מַחְשְׁבֹתֶיךָ: אִישׁ בַּעַר לֹא יֵדָע. וּכְסִיל לֹא־יָבִין אֶת־זֹאת: בִּפְרֹחַ רְשָׁעִים כְּמוֹ־עֵשֶׂב וַיָּצִיצוּ כָּל־פֹּעֲלֵי אָוֶן. לְהִשָּׁמְדָם עֲדֵי־עַד: וְאַתָּה מָרוֹם לְעֹלָם יי: כִּי הִנֵּה אֹיְבֶיךָ יי כִּי־הִנֵּה אֹיְבֶיךָ יֹאבֵדוּ. יִתְפָּרְדוּ כָּל־פֹּעֲלֵי אָוֶן: וַתָּרֶם כִּרְאֵים קַרְנִי. בַּלֹּתִי בְּשֶׁמֶן רַעֲנָן: וַתַּבֵּט עֵינִי בְּשׁוּרָי. בַּקָּמִים עָלַי מְרֵעִים תִּשְׁמַעְנָה אָזְנָי: צַדִּיק כַּתָּמָר יִפְרָח. כְּאֶרֶז בַּלְּבָנוֹן יִשְׂגֶּה: שְׁתוּלִים בְּבֵית יי. בְּחַצְרוֹת אֱלֹהֵינוּ יַפְרִיחוּ: עוֹד יְנוּבוּן בְּשֵׂיבָה. דְּשֵׁנִים וְרַעֲנַנִּים יִהְיוּ: לְהַגִּיד כִּי־יָשָׁר יי. צוּרִי וְלֹא־עַוְלָתָה בוֹ:

צג יי מָלָךְ גֵּאוּת לָבֵשׁ לָבֵשׁ יי עֹז הִתְאַזָּר. אַף־תִּכּוֹן תֵּבֵל בַּל־תִּמּוֹט: נָכוֹן כִּסְאֲךָ מֵאָז. מֵעוֹלָם אָתָּה: נָשְׂאוּ נְהָרוֹת יי נָשְׂאוּ נְהָרוֹת קוֹלָם. יִשְׂאוּ נְהָרוֹת דָּכְיָם: מִקֹּלוֹת מַיִם רַבִּים אַדִּירִים מִשְׁבְּרֵי־יָם. אַדִּיר בַּמָּרוֹם יי: עֵדֹתֶיךָ נֶאֶמְנוּ מְאֹד לְבֵיתְךָ נַאֲוָה־קֹדֶשׁ. יי לְאֹרֶךְ יָמִים: קדיש יתום

חזן
בָּרְכוּ אֶת יי הַמְבֹרָךְ:

קהל
בָּרוּךְ יי הַמְבֹרָךְ לְעוֹלָם וָעֶד:

יִתְבָּרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאַר וְיִתְרוֹמַם וְיִתְנַשֵּׂא שְׁמוֹ שֶׁל־מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁהוּא רִאשׁוֹן וְהוּא אַחֲרוֹן וּמִבַּלְעָדָיו אֵין אֱלֹהִים. סֹלּוּ לָרֹכֵב בָּעֲרָבוֹת בְּיָהּ שְׁמוֹ וְעִלְּזוּ לְפָנָיו. וּשְׁמוֹ מְרוֹמָם עַל־כָּל־בְּרָכָה וּתְהִלָּה:
בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
יְהִי שֵׁם יי מְבֹרָךְ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם:

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר־בִּדְבָרוֹ מַעֲרִיב עֲרָבִים. בְּחָכְמָה פּוֹתֵחַ שְׁעָרִים וּבִתְבוּנָה מְשַׁנֶּה עִתִּים. וּמַחֲלִיף אֶת־הַזְּמַנִּים וּמְסַדֵּר אֶת־הַכּוֹכָבִים בְּמִשְׁמְרוֹתֵיהֶם בָּרָקִיעַ כִּרְצוֹנוֹ. בּוֹרֵא יוֹם וָלָיְלָה גּוֹלֵל אוֹר מִפְּנֵי־חֹשֶׁךְ וְחֹשֶׁךְ מִפְּנֵי־אוֹר. וּמַעֲבִיר יוֹם וּמֵבִיא לָיְלָה. וּמַבְדִּיל בֵּין יוֹם וּבֵין לָיְלָה. יי צְבָאוֹת שְׁמוֹ. אֵל חַי וְקַיָּם תָּמִיד יִמְלֹךְ עָלֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד.

מעריב לשמיני עצרת

מנהג אשכנז המערבי ומנהג פולין עיין עמ' 301). בק"ק אין אומרים 'מעריב' בשבת.
מעריב לשמחת תורה עיין עמ' 325.

סימן: א"ב יוסף. בתים בני ד' טורים, בכל טור 4 תבות.
כל בית פותח בשמיני וסוגר בהבאה מן המקרא. — ש 1602

שְׁמִינִי אוֹתוֹתָיו וּמַעֲשָׂיו בְּסֵפֶר כְּתוּבִים
בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה שְׁמִינִיּוֹת חֲבִיבִים

כ"י אא"א*אב"דזחס"ע"פ"קרת"; כפ: ו"

1 שמיני המספר שמונה. **בספר** תנ"ך. מדרש ותלמודים. **באדם ובבהמה** עיין להלן. 2 **דיבקו** חיבר את המספר שמונה

גַּם לְשַׂמְּחָה וּלְמוֹעֲדִים טוֹבִים / דִּבְּקוֹ מוֹנֶה מִסְפָּר לַכּוֹכָבִים:

בָּרוּךְ אַתָּה יי הַמַּעֲרִיב עֲרָבִים:

אַהֲבַת עוֹלָם בֵּית יִשְׂרָאֵל עַמְּךָ אָהַבְתָּ. תּוֹרָה וּמִצְוֹת חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים אוֹתָנוּ לִמַּדְתָּ. עַל־כֵּן יי אֱלֹהֵינוּ בְּשָׁכְבֵנוּ וּבְקוּמֵנוּ נָשִׂיחַ בְּחֻקֶּיךָ. וְנִשְׂמַח בְּדִבְרֵי תוֹרָתֶךָ וּבְמִצְוֹתֶיךָ לְעוֹלָם וָעֶד. כִּי הֵם חַיֵּינוּ וְאֹרֶךְ יָמֵינוּ וּבָהֶם נֶהְגֶּה יוֹמָם וָלַיְלָה. וְאַהֲבָתְךָ אַל־תָּסִיר מִמֶּנּוּ לְעוֹלָמִים.

שְׁמִינִי הוּא וּשְׁבִיעִי אֶתְּתִים בִּבְרִיתָם / וּבִשְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה בְּרִיתוֹת נֶחְתָּם
זִכְרוֹ לְעוֹלָם לְאָבוֹת וּלְבֵיתָם / חָשַׁק יי לְאַהֲבָה אוֹתָם:

בָּרוּךְ אַתָּה יי אוֹהֵב עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

2 דִּבְּקוֹ ד 3 אתתים: אות הם ת° אותותם אכז 4 ולאבות ס׳ אבות ו״

לענינים השונים. **מונה מספר לכוכבים** תהל׳ קמו, ד. 3 **הוא** המספר שמונה. **ושביעי אתתים** נרשמו. **בבריתם** לענין ברית מילה כפי שמובא בפדר״כ (עמ׳ 428) ׳תן חלק לשבעה זה דורו של משה שמל אותם לז׳ (שבעה דורות מאברהם המל הראשון עד משה) וגם לשמונה זה דור שמל יהושע לשמונה׳. **ובשלש עשרה** לפי משנה נדרים ג, יא ׳גדולה מילה שנכרתו עליה י״ג בריתות׳. 4 **זכרו** הקב״ה זוכר את קיום מצות מילה. **חשק** וכו׳ דבר׳ י, טו.

דברים ו, ד שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יהוה אֱלֹהֵינוּ יהוה אֶחָד:

בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד.

וְאָהַבְתָּ אֵת יהוה
אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לְבָבְךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ וּבְכָל־מְאֹדֶךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים
הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם עַל־לְבָבֶךָ: וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ
וְדִבַּרְתָּ בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ:
וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל־יָדֶךָ וְהָיוּ לְטֹטָפֹת בֵּין עֵינֶיךָ: וּכְתַבְתָּם
עַל מְזֻזוֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ:

דברים יא, יג וְהָיָה אִם־שָׁמֹעַ תִּשְׁמְעוּ אֶל־מִצְוֹתַי אֲשֶׁר
אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם לְאַהֲבָה אֶת־יהוה אֱלֹהֵיכֶם וּלְעָבְדוֹ
בְּכָל־לְבַבְכֶם וּבְכָל־נַפְשְׁכֶם: וְנָתַתִּי מְטַר־אַרְצְכֶם בְּעִתּוֹ יוֹרֶה
וּמַלְקוֹשׁ וְאָסַפְתָּ דְגָנֶךָ וְתִירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ: וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדְךָ
לִבְהֶמְתֶּךָ וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ: הִשָּׁמְרוּ לָכֶם פֶּן־יִפְתֶּה לְבַבְכֶם
וְסַרְתֶּם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְחָרָה
אַף־יהוה בָּכֶם וְעָצַר אֶת־הַשָּׁמַיִם וְלֹא־יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה

לֹא תִתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ וַאֲבַדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יהוה נֹתֵן לָכֶם: וְשַׂמְתֶּם אֶת־דְּבָרַי אֵלֶּה עַל־לְבַבְכֶם וְעַל־נַפְשְׁכֶם וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל־יֶדְכֶם וְהָיוּ לְטוֹטָפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם: וְלִמַּדְתֶּם אֹתָם אֶת־בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ: וּכְתַבְתָּם עַל־מְזוּזוֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ: לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וִימֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יהוה לַאֲבֹתֵיכֶם לָתֵת לָהֶם כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל־הָאָרֶץ:

במדבר טו, לז וַיֹּאמֶר יהוה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִת עַל־כַּנְפֵי בִגְדֵיהֶם לְדֹרֹתָם וְנָתְנוּ עַל־צִיצִת הַכָּנָף פְּתִיל תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִת וּרְאִיתֶם אֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם אֶת־כָּל־מִצְוֹת יהוה וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא תָתוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר־אַתֶּם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת־כָּל־מִצְוֹתָי וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: אֲנִי יהוה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים אֲנִי יהוה אֱלֹהֵיכֶם:

אֱמֶת וֶאֱמוּנָה כָּל־זֹאת וְקַיָּם עָלֵינוּ. כִּי הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְאֵין זוּלָתוֹ. וַאֲנַחְנוּ יִשְׂרָאֵל עַמּוֹ. הַפּוֹדֵנוּ מִיַּד מְלָכִים מַלְכֵּנוּ הַגּוֹאֲלֵנוּ מִכַּף כָּל־הָעָרִיצִים הָאֵל הַנִּפְרָע לָנוּ מִצָּרֵינוּ וְהַמְשַׁלֵּם גְּמוּל לְכָל־אוֹיְבֵי נַפְשֵׁנוּ. הָעֹשֶׂה גְדֹלוֹת עַד־אֵין חֵקֶר וְנִפְלָאוֹת עַד־אֵין מִסְפָּר. הַשָּׂם נַפְשֵׁנוּ בַּחַיִּים וְלֹא־נָתַן לַמּוֹט רַגְלֵנוּ. הַמַּדְרִיכֵנוּ עַל־בָּמוֹת אוֹיְבֵינוּ וַיָּרֶם קַרְנֵנוּ עַל כָּל־שׂוֹנְאֵינוּ: הָעֹשֶׂה־לָּנוּ נִסִּים וּנְקָמָה בְּפַרְעֹה אוֹתוֹת וּמוֹפְתִים בְּאַדְמַת בְּנֵי־חָם: הַמַּכֶּה בְּעֶבְרָתוֹ כָּל־בְּכוֹרֵי מִצְרָיִם וַיּוֹצֵא אֶת־עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל מִתּוֹכָם לְחֵרוּת עוֹלָם: הַמַּעֲבִיר בָּנָיו בֵּין גִּזְרֵי יַם־סוּף אֶת־רוֹדְפֵיהֶם וְאֶת־שׂוֹנְאֵיהֶם בְּתְהֹמוֹת טִבַּע: וְרָאוּ בָנָיו גְּבוּרָתוֹ שִׁבְּחוּ וְהוֹדוּ לִשְׁמוֹ וּמַלְכוּתוֹ בְּרָצוֹן קִבְּלוּ עֲלֵיהֶם מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְךָ עָנוּ שִׁירָה.

סימן: א״ב יוסף בר נתן חזק. בתים בני ב׳ טורים ובסוף הבאה מן המקרא. — ש 1602

שְׁמִינִי אֶחָד בְּאֶחָד בָּרִאשׁוֹן נִתְעַלָּה / בָּאתִי לְגַנִּי אֲחֹתִי כַּלָּה
בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי כִּלָּה:
שְׁמִינִי גַּנִּי הָפִיחִי סַמֵּי קְטוֹרָה / דְּבִיר הַקֹּדֶשׁ נֶעֱטָר בַּעֲטָרָה
בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי קָרָא:

1 בראשון חס׳ א׳ 2 נעטר אא׳דחע״פ״ו״: נחעטר שאר כי״״| בעשרה ח| קרא: מקראד 3 תורחו פ״| כל ו״| ואחד חס׳

1 **שמיני אחד** ה׳שמיני׳ הראשון (הל׳ ע״פ ברא׳ א, ה). **באחד בראשון** כאחד כניסן בו הוקם המשכן. **באתי לגני וכו׳** שיה״ש ה, א ועליו נדרש בשיהש״ר: ׳ראימת שרת שכינה עליה ביום שהוקם המשכן שנא׳ (כמד׳ ז, א) ויהי ביום כלות משה להקים את המשכן׳. 2 **גני הפיחי וכו׳** ע״ש שיה״ש ד, טז וענינו הקטרת שבמשכן כנדרש שם בשיהש״ר וכנמד״ר יג, כ. **נעטר בעטרה**

שְׁמִינִי הַמִּתְקַדְּשִׁים וְהַמִּטַּהֲרִים אִישׁ בְּתוֹרָתוֹ
וְכָל אֶחָד וְאֶחָד יָבִיא כַּפָּרָתוֹ
בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי לְטָהֳרָתוֹ:
שְׁמִינִי זָכָה בַּשְּׁבִיעִי בְּאִי אֶפְשָׁר מֵאֶתְמוֹל
חֻקָּיו וּמִשְׁפָּטָיו לְיִשְׂרָאֵל לַעֲמֹל
בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִמּוֹל:
5 שְׁמִינִי טֹרַם אֶפְרַיִם לִפְנֵי מְנַשִּׁי / יִגְזֹר אֹמֶר וְיָקֵם לְהַשִּׂיא
בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי נָשִׂיא:
שְׁמִינִי כִּי יִוָּלֵד בְּעֵדֶר מִכְלָאָה / לְקָרְבַּן אִשֶּׁה יֵרָצֶה בְּהַעֲלָאָה
מִיּוֹם הַשְּׁמִינִי וָהָלְאָה:
שְׁמִינִי מַזְכִּירִין גְּבוּרוֹת גֶּשֶׁם בָּעֲתִירָה / נִקְרָא בּוֹ הַלֵּל לְגָמְרָה
בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי מִקְרָא:
שְׁמִינִי סְעוּדַת הַמֶּלֶךְ בְּחִבָּה מְיֻחֶדֶת / עִם בְּנוֹ יָחִיד מְקֻשֶּׁרֶת
בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצֶרֶת:
שְׁמִינִי פּוּנִים מִסֻּכָּה לַחֲצַר בֵּיתוֹן / צָרִיךְ שְׁבִיתָה וְלִינָה מִבֵּיתוֹן
בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי שַׁבָּתוֹן:
10 שְׁמִינִי קִדּוּשׁ חֲנֻכַּת הַבַּיִת כְּהָמְלַח / רוֹזְנִים בֵּרְכוּ לַמֶּלֶךְ לְהַצְלַח
בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי שִׁלַּח:

אא׳קכפ 4 כאי אפשר: מאיפשר (!) **א** לעשותו הוס׳ ד 5 טרם: טורָם ז טור פ״| מנשה **דס׳ח°כפ**| להשיא: והשיא **ב׳**
6 ממכלאה **אבדכ׳ח°**| ירצה חס׳ ז| בהעלאה: והעלאה נעלאה ס׳ 7 מזכירים **א*אבחס׳ת°**| גבורות חס׳ ס׳ק| גשמים **אבב׳**
דע״פ״| מקרא: קרא ד 8 סעודות **אבר**| כלך **א׳**| בחבה חס׳ **א׳קר**| מעטרת **א׳קר**| בני ז| יחד **א׳ר** 9 פונין ד 10 קדוש:

בעשר עטרות. שבת פז ע״ב. **ביום השמיני** קרא ויק׳ ט, א. 3 **איש בתורתו** הזב והמצורע כל אחד לפי הלכתו. **ביום השמיני לטהרתו** ויקרא יד, כג. 4 **שמיני** של מילה. **באי אפשר מאתמול** משנה שבת י״ט א על צרכי מילה: ׳כל מלאכה...שאי אפשר לעשותה מערב שבת דוחה את השבת׳. **לעמול** לעשות. **ביום השמיני ימול** ויק׳ יב, ג. 5 **טרם** הוקדם. **מנשי** לצורך החרוז ע״פ דבר׳ כט, ז. **יגזר אמר** יעקב כברכתו (בראׁ מח, יט), הל׳ ע״ש איוב כב, כח והכל בבמ״ר יד. **להשיא** להעלות קרבן. **ביום השמיני נשיא** לבני מנשה (במ׳ ז,נד) יום אחד אחרי בני אפרים, כפי שגזר יעקב. 6 **כי יולד וכו׳** ע״ש ויקר׳ כב, כז. 7 **מזכירין גבורות גשם** משנה תענית א, א. **ביום השמיני מקרא** ויק׳ כג, לו. 8 **סעודת המלך** ע״פ פסדר״כ עמ׳ 432 ׳למלך שבאת לו שמחה כל שבעת ימי המשתה היה בנו של מלך טרוח באורחים וכיון שיצאו... אמר... לבנו... עכשיו אני ואתה נשמח יום אחד׳. **מיוחדת** מיוחדת. **מקושרת** החיכה. **ביום השמיני עצרת** במד׳ כט, לה. 9 **פונים מסכה** משנה סוכה ד, ח. **לינה** בירושלים. **מבתון** ולא בבית. **ביום השמיני שבתון** ויק׳ כג, לט. 10 **קדוש** הקדשה. **כהמלח** כאשר נגמר (כנראה ע״פ ישע׳ נא, ד). **רוזנים** זקני העם, ראשים ונשיאים (מל״א ח, א). **ברכו** שם סו. **ביום השמיני שלח** שם. 11 **שבי גולה** בימי עזרא ונחמיה. **פלטה הנשארת** ע״ש דבהי״ב ל, ו.

שְׁמִינִי שֶׁבֵּי גוֹלָה פְּלֵטָה הַנִּשְׁאֶרֶת / תָּקְפוּ שִׂמְחָה בְּעֹז וְתִפְאֶרֶת
בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצֶרֶת:
שְׁמִינִי יוֹסִיף בְּעֵת רְצוּי נְבוּאָה / תּוֹכֶן חִזָּיוֹן קָרְבָה וְתָבוֹאָה
בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי וְהַלְאָה:

קודש ס׳ חס׳ פ״ | חנכת חס׳ ד | הומלח ז המימלח פ״ | רחני ז | המלך א 11 שמחות ד | בעוז חס׳ ר[1] 12 יוסף אא*דע״ פ״כפ | רצוי בעת אב | רצוי חס׳ ז | נבאה א | תוקף חזיון א | קריבה ותביאה ד | ביום: ומיום פ״

תקפו הגבירו. **שמחה** כאמור: ״ותהי השמחה גדולה מאד״ נחמ׳ ח. יז. **ביום השמיני עצרת** שם יח. 12 **יוסיף** לנו. **רצוי** קיום. **נבואה** של יחזקאל על הבית השלישי. **קרבה** ל׳ ציווי. **ביום השמיני והלאה** יחד׳ מג. כז.

5 שְׁמִינִי טִבְעוֹ יָצָא מֵרֹאשׁ צוּרִים / יָם רָאָה וַיָּנָס בַּמִּסְתָּרִים
כַּנֵּד נִצְּבוּ מַיִם אַדִּירִים / לְגוֹזַר יַם סוּף לִגְזָרִים:

(כשאומרים פיוטים מוסיפים בְּגִילָה בְּרִנָּה) בְּשִׂמְחָה רַבָּה וְאָמְרוּ כֻּלָּם.
מִי־כָמֹכָה בָּאֵלִם יי מִי כָּמֹכָה נֶאְדָּר בַּקֹּדֶשׁ נוֹרָא תְהִלֹּת עֹשֵׂה פֶלֶא:
מַלְכוּתְךָ רָאוּ בָנֶיךָ בּוֹקֵעַ יָם לִפְנֵי מֹשֶׁה.

שְׁמִינִי מוֹעֵד קָרוּי זְמַן אֲסִיפָתֵנוּ / נַרְבֶּה לֵיל הָאַחֲרוֹן לְשִׂמְחָתֵנוּ
סִלְסוּל שִׁיר וְהַלֵּל קְרִיאָתֵנוּ / עֲנוּ לַיי בְּתוֹדָה זַמְּרוּ לֵאלֹהֵינוּ:

זֶה אֵלִי עָנוּ (כשאומרים פיוטים נוהגים לומר זֶה צוּר יְשֻׁעָנוּ פָּצוּ פֶה) וְאָמְרוּ.
יי יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד: וְנֶאֱמַר. כִּי־פָדָה יי אֶת־יַעֲקֹב וּגְאָלוֹ מִיַּד חָזָק מִמֶּנּוּ.

שְׁמִינִי פְּזַר קְשַׁב בִּפְנֵי עַצְמוֹ / צוּר מִפְּנֵי הַחֹרֶף הִקְדִּימוֹ
10 קְשֹׁב פָּזֵר רַחֲמִים לְרַחֲמוֹ / גּוֹאֲלֵנוּ יי צְבָאוֹת שְׁמוֹ:

בָּרוּךְ אַתָּה יי גָּאַל יִשְׂרָאֵל (נוסח ק״ק כשאומרים פיוטים מֶלֶךְ צוּר יִשְׂרָאֵל וְגוֹאֲלוֹ):

6 כמו נד א | כמים כפ 7 קרוי: קרוא ז קרב כפ | נדבה: נדכה אבס״פ״ | לליל ס״ו״ | אחרון א״זס״ע״ת° 8 חס׳ ת° 9 חס׳ ת°!

5 **שמיני** של מילה. **טבעו** יסודו, תחילתו. **מראש צורים** מאברהם, ראשון האבות (ע״ש ישע׳ נא, א-ב ״צור... אברהם אביכם״ ועוד). **ים ראה וינס** ע״ש תהל׳ קיד, ב ובזכות מילה הקב״ה קרע את הים (מכיל׳ דרי״ש בשלח ג עמ׳ 98). **כמסתרים** במעמקים. 6 **כנד נצבו** ע״ש שמות טו, ח. **לגוזר ים סוף וכו׳** תהל׳ קלו, יג. 7 **נרבה וכו׳** הל׳ ע״פ ספרי דברים קמב עמ׳ 195. 8 **ענו לה׳ וכו׳** תהל׳ קמז, ד. 9 **פז״ר קש״ב** ראשי תבות של שש הלכות לכל רגל בפני עצמו וכן לש״ע, בכלי סוכה מח. ע״א ובמקבילות. **מפני החורף הקדימו** לפי ריב״ל בפסדר״כ עמ׳ 430 (ובמקבילות ע״ש): יראויה היתה עצרת של חג להיות רחוקה חמשים יום (בכסלו, כמו שבועות בסיון)... אבל ע״י שישראל נכנסין מן הקיץ לחורף וטרחות דרכים קשה לפיכך אינה רחוקה ממנו חמישים. 10 **קשב פזר** שמע לישראל המפזר בעמים. **גואלנו וכו׳** ישע׳ מז, ד. 11 **שתי שמחות תכפות** פעמיים

הַשְׁכִּיבֵנוּ יי אֱלֹהֵינוּ לְשָׁלוֹם. וְהַעֲמִידֵנוּ מַלְכֵּנוּ לְחַיִּים. וּפְרֹשׂ עָלֵינוּ סֻכַּת שְׁלוֹמֶךָ. וְתַקְּנֵנוּ בְּעֵצָה טוֹבָה מִלְּפָנֶיךָ. וְהוֹשִׁיעֵנוּ לְמַעַן שְׁמֶךָ. וְהָגֵן בַּעֲדֵנוּ וְהָסֵר מֵעָלֵינוּ אוֹיֵב דֶּבֶר וְחֶרֶב וְרָעָב וְיָגוֹן. וְהָסֵר שָׂטָן מִלְּפָנֵינוּ וּמֵאַחֲרֵינוּ. וּבְצֵל כְּנָפֶיךָ תַּסְתִּירֵנוּ. כִּי אֵל שׁוֹמְרֵנוּ וּמַצִּילֵנוּ אָתָּה. כִּי אֵל מֶלֶךְ חַנּוּן וְרַחוּם אָתָּה. וּשְׁמֹר צֵאתֵנוּ וּבוֹאֵנוּ לְחַיִּים וּלְשָׁלוֹם מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם. וּפְרֹשׂ עָלֵינוּ סֻכַּת שְׁלוֹמֶךָ.

שְׁמִינִי שְׁתֵּי שְׂמָחוֹת תְּכֻפּוֹת בְּכִפְלַיִם / תַּעֲלֵנוּ בְשִׂמְחָה וְתִטָּעֵנוּ בִּגְבוּלַיִם
יָפָה וּבָרָה סַפֵּף בִּזְבוּלַיִם / וְשַׁאֲלוּ אֶת שְׁלוֹם יְרוּשָׁלָם:

מפני: בפני ד | חורף ר' חורב (!) א' 10 קשוב כפ | פזר ד פזר אב | רחמם ר | וגאלו ח 11 תכופות א'אבק 12 שאלו ר

זו ליד זו כתובה שמחה בחג (דבר' טז. יד-טו). **תעלנו בשמחה ותטענו** ל' תפילת מוסף של שבת. 12 **יפה וברה** כינוי לישראל ע"פ שיה"ש ו, י. **ספף** תן לה להסתופף. **בזבולים** בביהמ"ק (זבול). **ושאלו את שלום ירושלים** ע"ש תהל' קכב, ו.

סימן: א"ב יוסף בר נתן הקטן חזק ואמץ. בתים בני ו' טורים, 6 תבות בכל טור.
הטור האחרון הבאה מן המקרא. — **א** 1616

אוֹדוֹת בְּאֵר הַמַּיִם אוֹת הִיא לְאֶזְרָחִיִּים
בַּעֲבוּר תִּהְיֶה־לִּי לְעֵדָה בְּאֶרֶץ צִיִּים
גְּמוּל מַשְׂכֹּרֶת שְׁלֵמָה עָלַי בְּאֵר מִנַּחֲלָיִם
דְּגָלִים אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה חֲמֻשֵׁי תוֹרוֹת חַיִּים
הֲלֹא הֵם כְּתוּבִים עַל סֵפֶר מְצוּיִים
וַיִּמְצְאוּ שָׁם בְּאֵר מַיִם חַיִּים:

1 היא הס' כפ | לעדה הס' כ' 2 עלי הס' כפ מַנַּחֲלָיִם ב"ו" | וחמשה: עלי הוס' א' | תורת א'זפ"קרכפ תורה ב"ס"ו" 3 הס' ס'

הפייטן מביא להלן פרטים שונים על שמחת בית השואבה. עיין עליהם ועל פירושם גם לעיל בפיוט 'אזכרה נגינתי' עמ' 35.
1 **אודות באר המים** ברא' כא, כה. **אות היא** באר של אברהם **לאזרחיים** לישראל שהם בני אברהם המכונה 'אזרח'. **בעבור תהיה לי לעדה** שם ל ודרשו בב"ר נד (עמ' 1485): 'כיון שראו המים צאנו שלאבינו אברהם מיד עלו א"ל הקב"ה סימן לבניך שתהא הבאר עולה להן הה"ד עלי באר ענו לה א"ר יצחק בר חקורה... בעבור היתה לי לעדה אין כתיב אלא תהיה לי לעדה'. **בארץ ציים** הבאר של ישראל במדבר. 2 **דגלים ארבעה וכו'** לפי ב"ר סד (עמ' 70): 'כמה בארות חפר אבינו יצחק בבאר שבע ר' יהודה ב"ר סימון אמר ארבעה כנגד כן נעשן בניו ארבעה דגלים במדבר ורבנין אמרין חמשה כנגד חמשה ספרי תורה'. 3 **וימצאו שם וכו'** ברא' כו, יט. 4 **והנה באר בשדה** ברא' כט, ב ומביא את דרשת ב"ר ע (עמ' 806 ואילך). **ציון מצוינת בשערים** ע"ש תהל' פז.

וְהִנֵּה בְּאֵר בַּשָּׂדֶה צִיּוֹן מְצֻיֶּנֶת בַּשְּׁעָרִים
זְמוּנִים שָׁם שְׁלֹשָׁה עֲדָרֵי צֹאן אַבִּירִים
5 חוֹגֵג לְדַדֵּם בְּקוֹל רִנָּה בַּסָּךְ עוֹבְרִים
טַכְסִיס מַלְכוּת יַעֲלוּ לֵרָאוֹת כָּל זְכוּרִים
יָפוּ פְעָמַיִךְ בַּנְּעָלִים בַּת נְדִיבִים וְצוּרִים
כִּי מִן הַבְּאֵר הַהִוא יַשְׁקוּ הָעֲדָרִים:

כָּל הָעֲדָרִים נֶאֱסְפוּ שָׁמָּה לִשְׁמֹעַ וּלְהַקְשִׁיבָה
לִשְׁאֹב רוּחַ הַקֹּדֶשׁ בְּשִׂמְחַת בֵּית הַשּׁוֹאֵבָה
מִצְוָה נָאָה וְיָפָה מִימוֹת בְּרֵאשִׁית חֲשׁוּבָה
נִכְנָסִים לְעֶזְרַת נָשִׁים תִּקּוּן גָּדוֹל לְהֵיטִיבָה
סוֹדְרִין נָשִׁים מִלְּמַעְלָה וַאֲנָשִׁים מִלְּמַטָּה מִלְּהִתְעָרְבָה
הָשִׁיבָה לִי שָׂשׂוֹן יִשְׁעֶךָ וְרוּחַ נְדִיבָה:

10 עוֹמְדוֹת שָׁם מְנוֹרוֹת שֶׁל זָהָב עֲשׂוּיוֹת
פַּרְנוּס רוּם גָּבְהָן חֲמִשִּׁים אַמּוֹת מְנוּיוֹת
צָפוּ עַל רָאשֵׁיהֶם אַרְבָּעָה סְפָלִים זְהָבִיּוֹת
קְבוּעוֹת סֻלָּמוֹת אַרְבָּעָה לְכָל אַחַת אֲחוּיוֹת
רוֹבְים פִּרְחֵי כְהֻנָּה בָּהֶם עוֹלִים עֲלִיּוֹת
רָנוּ שָׁמַיִם כִּי עָשָׂה יי הָרִיעוּ תַּחְתִּיּוֹת:

4 המצויינת **ב׳** | בשעריכם **ס׳** | זמנים (שם חס׳) **ר** | שם שם **ז** | עדרי: עדת הוס׳ **א׳** | אבירים: אמרים **ד** 5 לדדם: לקדם **ז** | טקסיס **ו״** | מלכוח **אב** 6 מה יפו **ב׳** | פעמיך יפו **כפ** | 7 לשמוע: לשמוח **ד** | להקשיבה **רת°** | לשאב: בו הוס׳ **א*ח** לשאת **ז** | בית חס׳ **א׳** 8 נאה ויפה: יפה וברה **א׳** | נכנסין **א׳אבדחקרכפו״** 9 סודרים **אבס״ו״** | להתערבה **אב** 10 עומדים **ר** | פירנוס **דס״כפו״** פרנוס **ק** פרכוס **אב** | וגובהן **ס״רו״** | אכה **ד** 11 צפו׳ **דר** | ראשם **ס׳** | ארבעת **ק** ארבע **א*** | ספלים חס׳ **ר**[1] | קבועים **ר** | ארבעה: וארבעה הוס׳ **ד** | אחויות: מצויות **א׳** 12 רובין **ו״** | ובהם **ר** בהן **א׳** | עולים: עולין **א*חע״ר** עלות **דפ״ו״** עולות

ב (ומעבד את דרשת התלמוד ברכות ח, ע״א). **שלשה עדרי צאן** כהנים לויים וישראלים ושמא יש לגרוס ׳זמנים׳ וזה לפי המדרש על שלושה רגלים. 5 **חוגג לדדם** וכו׳ ע״ש תהל׳ מב, ה. **טכסיס** מצוה. **יעלו לראות** וכו׳ ע״ש שמות כג, יז. 6 **יפו פעמיך** וכו׳ ע״ש שיה״ש ז, ב ונדרש על עליה לרגל בשיהש״ר. **וצורים** האבות. **כי מן הבאר** וכו׳ ברא׳ כט, ב הנ״ל. 7 **כל העדרים** כל עם ישראל. **לשאוב רוח הקודש** לפי המדרש בירו׳ סוכה פ״ה ה״א נה ע״א ובב״ר שם. 8 **בראשית** שהרי נרמזת כבר במסופר על האבות כנ״ל ולפי דברי רב נחמן בסוכה נ ע״ב באה מששת ימי בראשית. **נכנסים** מעתה מספר הפייטן על שמחת בית השואבה לפי משנה, תוספתא והתלמודים בסוכה פ״ד ופ״ה. **תקון גדול** משנה ה, ב וכן השורה הבאה והגמרא כדף נא, ע״ב למשנה זאת. 9 **השיבה לי** וכו׳ תהל׳ נא, יד 10 **מנורות** במשנה, שם. **פרנוס** פרטי המדות (ציין ב״ב יד, ע״א). **חמשים אמות** ברייתא, נב ע״ב. 11 **צפו** העמידו למעלה (לשון ציפוי) ואולי כתקשר פועל זה כאן ל׳צפיתא׳ = מנורה לפי

שֶׁמֶן מִלְּאוּ אַרְבָּעָה כַּדִּים וּבִידֵיהֶם מַעֲלִים
תּוֹךְ כָּל סֵפֶל שְׁלֹשִׁים לֹג מַטִּילִים
יוֹתֵר מְשֻׁבָּחִים מִמַּהֲלָךְ עָקֵב בְּצַד גְּדָלִים
סְמַרְטוּטֵי בִּגְדֵי כְּהֻנָּה הָיוּ מַפְקִיעִים פְּתִילִים
15 פּוֹקְעִין וּבָהֶם מַדְלִיקִין לְהָאִיר נֵרוֹת הִלִּים
לְעוֹשֵׂה אוֹרִים גְּדוֹלִים:

בְּהַעֲלוֹת בְּנֵי אַהֲרֹן אֶת הַנֵּרוֹת אַרְבָּעָה
רוֹאִים בְּחַצְרוֹת יְרוּשָׁלַם וּבוֹרְרִים לְאוֹרָה זְרֵעָה
נְקִיִּים וְאַנְשֵׁי מַעֲשֶׂה בָּאֲבֻקוֹת מְרַקְּדִין לְרַקְּעָה
תּוֹפְפִים הַלְּוִים בִּמְחוֹלוֹת וּמְהַלְּלִים בְּצִלְצְלֵי תְרוּעָה
תָּקְעוּ הַכֹּהֲנִים בַּחֲצוֹצְרוֹת כִּקְרוֹת הַגֶּבֶר לְהָרִיעָה
וּשְׁאַבְתֶּם מַיִם בְּשָׂשׂוֹן מִמַּעְיְנֵי הַיְשׁוּעָה:

נוֹעָדִים לְמַעְלָה הָעֲשִׂירִית תָּקְעוּ וְהֵרִיעוּ כַּאֲחָדִים
הוֹלְכִים וְתוֹקְעִים עַד שֶׁמַּגִּיעִים לְשַׁעַר הַקָּדִים
20 קָדִימָה אֲחוֹרֵיהֶם וּפְנֵיהֶם הוֹפְכִים לְמַעֲרָב וּמִתְוַדִּים
טָפִים עֵינֵינוּ לְיָהּ וּלְיָהּ אָנוּ קוֹדִים
נְעָרוֹת וּזְקֵנוֹת מְאַשְּׁרִים אַנְשֵׁי מַעֲשֶׂה וַחֲסִידִים
דְּבַר הַמֶּלֶךְ וְדָתוֹ מַגִּיעַ שִׂמְחָה וְשָׂשׂוֹן לַיְּהוּדִים:

אב| עֲלִיּוֹת **פ״ו״** עֲלִיּוֹת **ד** **13** וביד״ם: וכד״ם **כפ**| ספל: וספל הוס׳ **ק**| לגין **ד**| מטילים: מעלים **ר**[1] חס׳ **כפ**| **14** מְשֻׁבָּחִים **ק**| מִמְּהַלֶּךְ **דק** ממהלכי **פ״ו״**| גדלין **כפ** אגודלים **כ׳** מגדלים **אב**| כהנים **ס״ע״ר**| מפקיעים: מהם הוס׳ **ד**| פתילים: גדילים **א׳** **15** פוקעין חס׳ **כפ**| וכהן **חע״** ובהם **ק**| הלים: כהלים **אא׳קכפ** מהלים **ז** **16** בני חס **ק**| ראין **כ׳חכפ**| וכוררין **אבכ׳חרכפו״** **17** מרקדין באכוקות **ק**| תופפין **ח**| לויים **אא׳ע״פ״**| במחולות: כשיר **ב׳**| ומחללים **ח**°| ומצלצלין (ומצלצלים **כפ**) בצלצלי תרועה **חכפ** **18** כקרות: עד קרות **א׳קר** בקריאות **פ״ו״** בקראת **אב׳זחס׳ע״** **19** והריעו חס׳ **ר**[1]| באחדים **אב**| שמגיעין **אב** שמגיע **א*בח**° **20** קדימה: קדמה **א׳ע״ק** חס׳ **כפ**| לאחוריהם **כפ**| הופכים חס׳ **א*כפ**| טופפים **אא׳סע״ק** צופים הוס׳ **א׳**

ב״ר סג, יד, עמ׳ 699. **ארבעה ספלים** משנה, שם וכן ההמשך. **12 רובים** נערים. **רנו שמים וכו׳** ישע׳ מד, כג. **13 שמן וכו׳** משנה שם. **14 יותר משובחים** שם נב, ע״ב ״והן (הממלאים שמן במנורות) משיכחין יותר מכנה של מרתא בת בייתוס, אמרו (עליו)... שהיה נוטל... ומהלך עקב בצד אגודל״. **סמרטוטי וכו׳** משנה ג. **15 פוקעין** מפקיעין שבמשנה, שם. **הלים** אורות. **לעושה אורים** תהל׳ קלו, ז. **16 בני אהרן** הנ״ל, והל׳ ע״ש שמות ל, ח. **רואים בחצרות ירושלים** משנה שם וכרייתא נג, ע״א. **זרועה** גרעינים, זרעים. **17-18** משנה ד׳. **ושאבתם מים וכו׳** ישע׳ יב, ג **19-20** המשך משנה ד. **טפים** לפי הענין משמעו ״אומרים״ אך השימוש לא ברור. **21 נערות וזקנות** ילדות וזקנות לפי הברייתא בדף

חֶדְוַת בֵּית הַשּׁוֹאֵבָה אֲבֻקוֹת שְׁמוֹנֶה לְנַטְּלָה
זוֹרֵק אַחַת מִיָּדוֹ וְאַחַת מְקַבֵּל מִלְּמַעְלָה
וְאֵין אַחַת נוֹגַעַת בַּחֲבֵרְתָּהּ בִּזְרִיקָה וּבְקַבָּלָה
מְשַׂחֵק בְּכוֹסוֹת שְׁמוֹנֶה וְגַם בְּשִׁמּוֹנֶה מַאֲכִילָה
נוֹעֵץ גְּדָלָיו בָּאָרֶץ וְהָרְצָפָה נוֹשֵׁק לָהּ
וְהָעָם מְחַלְּלִים בַּחֲלִילִים וּשְׂמֵחִים שִׂמְחָה גְּדוֹלָה:

25 בְּשִׂמְחַת בֵּית הַשּׁוֹאֵבָה הִלֵּל מְהַלֵּל בְּהִלּוּלִים
אֲנִי כָּן הַכֹּל כָּן לְנַחֵם אֲבֵלִים
תָּבֹא לְבֵיתִי וָאָבֹא לְבֵיתְךָ בְּלִי רִשּׁוּלִים
בְּכָל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אַזְכִּיר אֶת שְׁמִי בְּסִלְסוּלִים
אָבֹא אֵלֶיךָ וּבֵרַכְתִּיךָ לִנְטוֹת שָׁלוֹם כְּנַחֲלָיִם
יְבָרֶכְךָ יי מִצִּיּוֹן וּרְאֵה בְטוּב יְרוּשָׁלָם:

בָּרוּךְ אַתָּה יי הַפּוֹרֵשׂ (וי״ג פּוֹרֵשׂ) סֻכַּת שָׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל כָּל־עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל וְעַל־יְרוּשָׁלָם:

21 נערים וזקנים א*ח| מאשרות ב׳ת°| אנשי מעשה: ואנשי מעשה ב׳ת° אנשים א׳ 22 מידו: מלמטה ר למטה א׳ק 23 אין ע״פ״ו| אחת חס׳ כפ| ובקבלה משחק חס׳ אכ| בשמונה כוסות א׳| גם ב׳זס׳כפ| מאכלה חר 24 גדלו אא*אבע״ת° אגודליו ב׳| לארץ ד| הרצפה נשק אכ| בשמחה אבזכפ 25 מהלל: מהללים ס׳ בה הוס׳ ת°| והכל א׳אבזס׳פ״קר׳| הכל כאן הס׳ כפ| אמליים ת°

נג, ע״א ״יש מהן אומרים אשרי ילדותני... אשרי זקנותנו...״. **מאשרים** ל׳ ״אשרי״ שבברייתא. **דבר המלך ודתו וכו׳** אס׳ ח. יז ור״ל ״אשרי מי שלא חטא״ לפי המשך הברייתא שם. 22-24 תאור מעשי חכמים בשעת השמחה ע״פ סוכה נג, ע״א. **מאכילה** סכינים. **והעם מחללים וכו׳** מל״א א, מ. 25 **הלל** הזקן כמטופר שם בתלמוד. **לנחם אבלים** בגלל חטאם. 26 **גם** זה כתלמוד שם וכתוס׳ סוכה ד, ג (עמ׳ 272). 27 **לנטות שלום כנחלים** ע״ש ישע׳ סו, יב. **יברכך ה׳ מציון וכו׳** תהל׳ קכח, ה. מדברי הנפטרים משמחת בית השואבה לפי התוס׳ ד, ט.

ונוהגים לומר כאן פסוקי שבת ויו״ט (ובק״ק אין נוהגין לאמרם, וכן נוהגין בא״י)

(בשבת **וְשָׁמְרוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשַּׁבָּת לַעֲשׂוֹת אֶת־הַשַּׁבָּת לְדֹרֹתָם בְּרִית עוֹלָם: בֵּינִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אוֹת הִיא לְעֹלָם. כִּי־שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה יי אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת וַיִּנָּפַשׁ:**)

וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶת־מֹעֲדֵי יי אֶל בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל: חצי קדיש

אֲדֹנָי שְׂפָתַי תִּפְתָּח וּפִי יַגִּיד תְּהִלָּתֶךָ:

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וֵאלֹהֵי יַעֲקֹב הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא אֵל עֶלְיוֹן גּוֹמֵל חֲסָדִים טוֹבִים וְקֹנֵה הַכֹּל וְזוֹכֵר חַסְדֵּי אָבוֹת וּמֵבִיא גוֹאֵל לִבְנֵי בְנֵיהֶם לְמַעַן שְׁמוֹ בְּאַהֲבָה. מֶלֶךְ עוֹזֵר וּמוֹשִׁיעַ וּמָגֵן. בָּרוּךְ אַתָּה יי מָגֵן אַבְרָהָם:

אַתָּה גִּבּוֹר לְעוֹלָם אֲדֹנָי מְחַיֵּה מֵתִים אַתָּה. רַב לְהוֹשִׁיעַ.

בק"ק אומרים מוֹרִיד הַטָּל. בשמחת תורה בחו"ל: מַשִּׁיב הָרוּחַ וּמוֹרִיד הַגָּשֶׁם.

מְכַלְכֵּל חַיִּים בְּחֶסֶד מְחַיֵּה מֵתִים בְּרַחֲמִים רַבִּים. סוֹמֵךְ נוֹפְלִים וְרוֹפֵא חוֹלִים וּמַתִּיר אֲסוּרִים וּמְקַיֵּם אֱמוּנָתוֹ לִישֵׁנֵי עָפָר. מִי כָמוֹךָ בַּעַל גְּבוּרוֹת וּמִי דּוֹמֶה לָּךְ מֶלֶךְ מֵמִית וּמְחַיֶּה וּמַצְמִיחַ יְשׁוּעָה. וְנֶאֱמָן אַתָּה לְהַחֲיוֹת מֵתִים. בָּרוּךְ אַתָּה יי מְחַיֵּה הַמֵּתִים:

אַתָּה קָדוֹשׁ וְשִׁמְךָ קָדוֹשׁ וּקְדוֹשִׁים בְּכָל־יוֹם יְהַלְלוּךָ סֶלָה. בָּרוּךְ אַתָּה יי הָאֵל הַקָּדוֹשׁ:

אַתָּה בְחַרְתָּנוּ מִכָּל־הָעַמִּים / אָהַבְתָּ אוֹתָנוּ וְרָצִיתָ בָּנוּ
וְרוֹמַמְתָּנוּ מִכָּל־הַלְּשׁוֹנוֹת / וְקִדַּשְׁתָּנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ
וְקֵרַבְתָּנוּ מַלְכֵּנוּ לַעֲבוֹדָתֶךָ / וְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ עָלֵינוּ קָרָאתָ:

במוצאי שבת בחו"ל מוסיפין כאן

וַתּוֹדִיעֵנוּ יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־מִשְׁפְּטֵי צִדְקֶךָ / וַתְּלַמְּדֵנוּ לַעֲשׂוֹת חֻקֵּי רְצוֹנֶךָ
וַתִּתֶּן־לָנוּ יי אֱלֹהֵינוּ מִשְׁפָּטִים יְשָׁרִים וְתוֹרוֹת אֱמֶת / חֻקִּים וּמִצְוֹת טוֹבִים
וַתַּנְחִילֵנוּ זְמַנֵּי שָׂשׂוֹן / וּמוֹעֲדֵי קֹדֶשׁ וְחַגֵּי נְדָבָה
וַתּוֹרִישֵׁנוּ קְדֻשַּׁת שַׁבָּת / וּכְבוֹד מוֹעֵד וַחֲגִיגַת הָרֶגֶל
וַתַּבְדֵּל יי אֱלֹהֵינוּ בֵּין קֹדֶשׁ לְחוֹל / בֵּין אוֹר לְחֹשֶׁךְ
בֵּין יִשְׂרָאֵל לָעַמִּים / בֵּין יוֹם הַשְּׁבִיעִי לְשֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה
בֵּין קְדֻשַּׁת שַׁבָּת לִקְדֻשַּׁת יוֹם טוֹב הִבְדַּלְתָּ / וְאֶת־יוֹם הַשְּׁבִיעִי מִשֵּׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה קִדַּשְׁתָּ
הִבְדַּלְתָּ וְקִדַּשְׁתָּ אֶת־עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בִּקְדֻשָּׁתֶךָ:

וַתִּתֶּן־לָנוּ יי אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה (שבתות למנוחה ו) מוֹעֲדִים לְשִׂמְחָה חַגִּים וּזְמַנִּים לְשָׂשׂוֹן. אֶת־יוֹם (הַשַּׁבָּת הַזֶּה וְאֶת־יוֹם) שְׁמִינִי חַג הָעֲצֶרֶת הַזֶּה (נ"א שְׁמִינִי עֲצֶרֶת הֶחָג הַזֶּה) זְמַן שִׂמְחָתֵנוּ (ויש מוסיפין בְּאַהֲבָה) מִקְרָא קֹדֶשׁ זֵכֶר לִיצִיאַת מִצְרָיִם:

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ. יַעֲלֶה וְיָבֹא וְיַגִּיעַ וְיֵרָאֶה וְיֵרָצֶה וְיִשָּׁמַע וְיִפָּקֵד וְיִזָּכֵר זִכְרוֹנֵנוּ וּפִקְדּוֹנֵנוּ וְזִכְרוֹן אֲבוֹתֵינוּ. וְזִכְרוֹן מָשִׁיחַ בֶּן־דָּוִד עַבְדֶּךָ. וְזִכְרוֹן יְרוּשָׁלַיִם עִיר קָדְשֶׁךָ. וְזִכְרוֹן כָּל־עַמְּךָ בֵּית־יִשְׂרָאֵל לְפָנֶיךָ. לִפְלֵיטָה וּלְטוֹבָה וּלְחֵן וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים וּלְחַיִּים וּלְשָׁלוֹם בְּיוֹם שְׁמִינִי חַג הָעֲצֶרֶת הַזֶּה (נ"א שְׁמִינִי עֲצֶרֶת הֶחָג הַזֶּה) זָכְרֵנוּ יי אֱלֹהֵינוּ בּוֹ לְטוֹבָה. וּפָקְדֵנוּ בּוֹ לִבְרָכָה. וְהוֹשִׁיעֵנוּ בּוֹ לְחַיִּים. וּבִדְבַר יְשׁוּעָה וְרַחֲמִים חוּס וְחָנֵּנוּ. וְרַחֵם עָלֵינוּ וְהוֹשִׁיעֵנוּ. כִּי אֵלֶיךָ עֵינֵינוּ. כִּי אֵל מֶלֶךְ חַנּוּן וְרַחוּם אָתָּה:

וְהַשִּׂיאֵנוּ יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־בִּרְכַּת מוֹעֲדֶיךָ
לְחַיִּים וּלְשָׁלוֹם לְשִׂמְחָה וּלְשָׂשׂוֹן כַּאֲשֶׁר רָצִיתָ וְאָמַרְתָּ לְבָרְכֵנוּ:
(אֱלֹהֵינוּ וַאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ רְצֵה בִמְנוּחָתֵנוּ) קַדְּשֵׁנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ
שַׂבְּעֵנוּ מִטּוּבֶךָ וְשַׂמְּחֵנוּ בִּישׁוּעָתֶךָ
וְטַהֵר לִבֵּנוּ לְעָבְדְּךָ בֶּאֱמֶת
וְהַנְחִילֵנוּ יי אֱלֹהֵינוּ (בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן) בְּשִׂמְחָה וּבְשָׂשׂוֹן (שַׁבָּת וּ) מוֹעֲדֵי קָדְשֶׁךָ.
וְיִשְׂמְחוּ בְךָ יִשְׂרָאֵל מְקַדְּשֵׁי שְׁמֶךָ.
בָּרוּךְ אַתָּה יי מְקַדֵּשׁ (הַשַּׁבָּת וְ) יִשְׂרָאֵל וְהַזְּמַנִּים:

רְצֵה יי אֱלֹהֵינוּ בְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וּבִתְפִלָּתָם. וְהָשֵׁב אֶת־הָעֲבוֹדָה לִדְבִיר בֵּיתֶךָ וְאִשֵּׁי יִשְׂרָאֵל וּתְפִלָּתָם בְּאַהֲבָה תְקַבֵּל בְּרָצוֹן וּתְהִי לְרָצוֹן תָּמִיד עֲבוֹדַת יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ.
וְתֶחֱזֶינָה עֵינֵינוּ בְּשׁוּבְךָ לְצִיּוֹן בְּרַחֲמִים. בָּרוּךְ אַתָּה יי הַמַּחֲזִיר שְׁכִינָתוֹ לְצִיּוֹן:

מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ שָׁאַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וַאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד. צוּר חַיֵּינוּ מָגֵן יִשְׁעֵנוּ אַתָּה הוּא לְדוֹר וָדוֹר. נוֹדֶה לְךָ וּנְסַפֵּר תְּהִלָּתֶךָ עַל חַיֵּינוּ הַמְּסוּרִים בְּיָדֶךָ וְעַל נִשְׁמוֹתֵינוּ הַפְּקוּדוֹת לָךְ וְעַל נִסֶּיךָ שֶׁבְּכָל־יוֹם עִמָּנוּ וְעַל נִפְלְאוֹתֶיךָ וְטוֹבוֹתֶיךָ שֶׁבְּכָל־עֵת עֶרֶב וָבֹקֶר וְצָהֳרָיִם. הַטּוֹב כִּי לֹא־כָלוּ רַחֲמֶיךָ וְהַמְרַחֵם כִּי לֹא־תַמּוּ חֲסָדֶיךָ. מֵעוֹלָם קִוִּינוּ לָךְ.
וְעַל כֻּלָּם יִתְבָּרַךְ וְיִתְרוֹמַם שִׁמְךָ מַלְכֵּנוּ תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד.
וְכֹל הַחַיִּים יוֹדוּךָ סֶלָה וִיהַלְלוּ אֶת־שִׁמְךָ בֶּאֱמֶת הָאֵל יְשׁוּעָתֵנוּ וְעֶזְרָתֵנוּ סֶלָה. בָּרוּךְ אַתָּה יי הַטּוֹב שִׁמְךָ וּלְךָ נָאֶה לְהוֹדוֹת:

שָׁלוֹם רָב עַל־יִשְׂרָאֵל עַמְּךָ תָּשִׂים לְעוֹלָם כִּי אַתָּה הוּא מֶלֶךְ אָדוֹן לְכָל־הַשָּׁלוֹם. וְטוֹב בְּעֵינֶיךָ לְבָרֵךְ אֶת־עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בְּכָל־עֵת וּבְכָל־שָׁעָה בְּשְׁלוֹמֶךָ.
בָּרוּךְ אַתָּה יי הַמְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בַּשָּׁלוֹם:

אֱלֹהַי. נְצֹר לְשׁוֹנִי מֵרָע וּשְׂפָתַי מִדַּבֵּר מִרְמָה. וְלִמְקַלְלַי נַפְשִׁי תִדֹּם וְנַפְשִׁי כֶּעָפָר לַכֹּל תִּהְיֶה: פְּתַח לִבִּי בְּתוֹרָתֶךָ וּבְמִצְוֹתֶיךָ תִּרְדּוֹף נַפְשִׁי. וְכֹל הַחוֹשְׁבִים עָלַי רָעָה מְהֵרָה הָפֵר עֲצָתָם וְקַלְקֵל מַחֲשַׁבְתָּם: עֲשֵׂה לְמַעַן שְׁמֶךָ. עֲשֵׂה לְמַעַן יְמִינֶךָ. עֲשֵׂה לְמַעַן קְדֻשָּׁתֶךָ. עֲשֵׂה לְמַעַן תּוֹרָתֶךָ. לְמַעַן יֵחָלְצוּן יְדִידֶיךָ הוֹשִׁיעָה יְמִינְךָ וַעֲנֵנִי: יִהְיוּ לְרָצוֹן אִמְרֵי־פִי וְהֶגְיוֹן לִבִּי לְפָנֶיךָ יי צוּרִי וְגֹאֲלִי: עֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו הוּא יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל כָּל־יִשְׂרָאֵל וְאִמְרוּ אָמֵן:
יְהִי רָצוֹן לְפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וַאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁיִּבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ: וְשָׁם נַעֲבָדְךָ בְּיִרְאָה כִּימֵי עוֹלָם וּכְשָׁנִים קַדְמֹנִיּוֹת: וְעָרְבָה לַיי מִנְחַת יְהוּדָה וִירוּשָׁלָם כִּימֵי עוֹלָם וּכְשָׁנִים קַדְמֹנִיּוֹת:

כשכת אומרים

וַיְכֻלּוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל־צְבָאָם: וַיְכַל אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה. וַיִּשְׁבֹּת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִכָּל־מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה: וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת־יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדֵּשׁ אֹתוֹ. כִּי בוֹ שָׁבַת מִכָּל־מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר־בָּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת:

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וֵאלֹהֵי יַעֲקֹב הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא אֵל עֶלְיוֹן קֹנֵה שָׁמַיִם וָאָרֶץ.

מָגֵן אָבוֹת בִּדְבָרוֹ מְחַיֵּה מֵתִים בְּמַאֲמָרוֹ הָאֵל הַקָּדוֹשׁ שֶׁאֵין כָּמוֹהוּ הַמֵּנִיחַ לְעַמּוֹ בְּיוֹם שַׁבַּת קָדְשׁוֹ כִּי בָם רָצָה לְהָנִיחַ לָהֶם. לְפָנָיו נַעֲבֹד בְּיִרְאָה וָפַחַד וְנוֹדֶה לִשְׁמוֹ בְּכָל־יוֹם תָּמִיד מֵעֵין הַבְּרָכוֹת אֵל הַהוֹדָאוֹת אֲדוֹן הַשָּׁלוֹם מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת וּמְבָרֵךְ שְׁבִיעִי וּמֵנִיחַ בִּקְדֻשָּׁה לְעַם מְדֻשְּׁנֵי עֹנֶג זֵכֶר לְמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית:

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ רְצֵה בִמְנוּחָתֵנוּ. קַדְּשֵׁנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ. שַׂבְּעֵנוּ מִטּוּבֶךָ וְשַׂמְּחֵנוּ בִּישׁוּעָתֶךָ. וְטַהֵר לִבֵּנוּ לְעָבְדְּךָ בֶּאֱמֶת. וְהַנְחִילֵנוּ יי אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן שַׁבַּת קָדְשֶׁךָ. וְיָנוּחוּ בָהּ יִשְׂרָאֵל מְקַדְּשֵׁי שְׁמֶךָ. בָּרוּךְ אַתָּה יי מְקַדֵּשׁ הַשַّבָּת:

קדיש שלם. בשמיני עצרת (בחו"ל) מסיימים את התפילה כבכל לילי יו"ט (לעיל עמ' 13).
בשמחת תורה נוהגים לערוך הקפות (עמ' 434).

מנהג פולין

סימן: א״ב. בתים בני ד׳ טורים — **א** 7052

אַעֲנִיד לְךָ תִּפְאָרָה וְהַלֵּל / בְּיוֹם שְׁמִינִי בָּעֲצֶרֶת בְּלֵיל
גְּבוּרוֹתֶיךָ בְּרָב־עָם אֲמַלֵּל / דּוֹד מַעֲבִיר יוֹם וּמֵבִיא לֵיל: המעריב

הִזָּכֵר לְעַטְּרֵנוּ בִּשְׁנַת טוּבוֹתֶיךָ / וְנַרְוֶה מִדֶּשֶׁן בֵּיתֶךָ
זְכֹר לְדוֹרְשֶׁיךָ יוֹשְׁבֵי בֵיתֶךָ / חֶסֶד נְעוּרִים וְכִלּוּל אַהֲבָתֶךָ: אוהב

כ״״ כפדל*מ״נ; ו*טט״לספצש; חף״||
1 השמיני ו*טט״ש| העצרת צ| ליל ט׳ 2 גבורתך ו*טט״לסצש גבורותיו ף׳| מעביר: מעריב ל* 3 שנת ט| טוכיותיך דטצשף׳: טובתך שאר כ״״| ביתך: וחצרותיך הוס׳ ל* 4 לדורשי ף| וכלול אהבתך: ואהבת כלולותיך טלסצש

2 גבורותיך... אמלל ע״ש תהל׳ קו, ב. **דוד** הקב״ה לפי דרשות על שיה״ש. **3 ונרוה וכו׳** ע״ש תהל׳ לו, ט. **4 חסד נעורים וכלול אהבתך** ע״ש ירמ׳ ב, ב.

סימן: א״ב דניאל בר יעקב. — **ש** 1605

שְׁמִינִי אֶשְׁפֹּךְ לֵב וָנֶפֶשׁ כַּמַּיִם
לִפְנֵי רוֹכֵב בְּגַאֲוָתוֹ שָׁמַיִם בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי:
שְׁמִינִי בִּכְהֻנָּה לְשָׁרֵת מְשָׁרֵת וְנִינָיו
קָרָא מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי:
שְׁמִינִי גְּזֵרַת דַּת גְּשָׁמִים
אִם רַב וְאִם מְעַט נִרְשָׁמִים בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי:
שְׁמִינִי הֹרַשׁ לְאוֹת בְּרִית
לְהִנָּצֵל בּוֹ מֵאַף שְׁאֵרִית בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי:

1 לב ונפש: לך נפש כפ| לפני חס׳ כפ| בגאותו חס׳ ס 2 לשרת חס׳ ס| משרת חס׳ פצש| משרת לשרת ך| משרתי ל*| לנינו פצף נינו כפל*| למשה מ׳ 3 אם מעט אם רב ט׳ספצשף 4 ובריתי ט ולברית ף| כו חס׳ טלסש 5 תן: תה ט׳ 6 ויחור

1 **אשפוך לב...כמים** ע״ש איכה ב, יט. **רוכב בגאותו שמים** ע״ש דבר׳ לג, כו. 2 **בכהונה לשרת וכו׳** ענינו: כדי שהכהן וכניו ישרתו מעתה, קרא משה וכו׳ (ויקרא ט, א). 3 **גזרת דת** דין מידת. **אם רב ואם מעט** ע״ש קהל׳ ה, יא. **נרשמים** בשמים, ע״פ משנה ר״ה א, ב: ״ובחג נדונין על המים״, ויש שפירשו ״גזרת דת״ ההלכה להזכיר גשמים, ולא נראה. 4 **ברית** מילה. **מאף שארית** ר״ל ישראל (המכונה ״שארית״) תנצל מרעה, ע״פ המדרש בבבלי נדרים לב, ע״א: ״בשעה שנתרשל משה רבינו מן המילה באו אף וחמה ובלעוהו״. 5 **לנאמנה** ישראל (ע״פ ישע׳ א, כו). **תן חלק לשבעה וגם לשמונה** קהל׳ יא, ב ונדרש

5 שְׁמִינִי הוּכַן לְנֶאֱמָנָה
תֵּן־חֵלֶק לְשִׁבְעָה וְגַם לִשְׁמוֹנָה בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי:
שְׁמִינִי וַתֵּר לְסֻכָּה עוֹצְרִים
לֵישֵׁב בְּכָתִים וּבַחֲצֵרִים בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי:
שְׁמִינִי זְמַן לְבְהֵמָה
לְהֵרָצוֹת פְּנֵי שׁוֹכֵן רוֹמָה בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי:
שְׁמִינִי חָקַר לְאָסְפוֹ עִם שִׁבְעָה
מִפְּנֵי טֹרַח יוֹלֶדֶת הַשִּׁבְעָה בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי:
שְׁמִינִי טֶכֶס לְבָרֵךְ קָהָל מַלְכָּם
בְּשַׁלַּח הָעָם לְדַרְכָּם בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי:
10 שְׁמִינִי יִחַד אוֹר עָט
לְקָרְבָּן טוֹב מְעָט בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי:
שְׁמִינִי כִּפּוּר וּמָנוֹחַ דּוֹחֶה
לְקַיֵּם צִוּוּי עֲוֹנוֹת מוֹחֶה בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי:
שְׁמִינִי לְעֹדֶף שִׂמְחָה לִרְאוֹת
לְנַעֲנֵעַ שְׁמִינִי בַּעֲשׂוֹתוֹ נוֹרָאוֹת בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי:
שְׁמִינִי מְזֻמָּן לֶעָתִיד לָבוֹא
לְשַׂמֵּחַ בּוֹ עַם קְרוֹבוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי:

ט׳לחף׳| סוכה נף׳ 7 זימן פ| לבהמה: לנחמה לס לנאמנה ף׳| לירצות פ| מעונה (!) סש 8 השבעה: שבעה לספצשף לשבעה כפ 9 טיכס כפלפש|לברך חס׳ פ|בשלח: כְּשִׁלַּח ו*טט׳פצחף׳ את הוס׳ טספ|העם: וילכו הוט׳ ל 10 חס׳ פ|יחד אור: יוחד ערך כפ| מועט ט׳ 11 ומנוחה דף מנוח ל| לקיים: מפני ו*צשחס׳ ס 12 לראות: ליראות ל*ט׳פצ וליראות ט לנאות ס| לנענע: לנענה ך חס׳ ל*| בשמיני ו*טל| נעשות ס 13 לשמות כפרמ׳נ 15 סודרת ס| וכו: וכה טס חס׳ ף| נכרתות ל*

בקה״ר שם (וכן במקבילות) על סוכות וש״ע. 6 **ותר** הוסיף **לסכה עוצרים** למפסיקים לשבת בסוכה. 7 **זמן** נקבע לזמן **להרצות** ע״פ ויק׳ כב, כז. **רומה** מיכ׳ ב, ג. 8 **חקר** בדק וקבע **לאספו עם שבעה** לחבר ש״ע אל סוכות ולא להרחיקו חמישים יום כשכועות מפסח (עיין לעיל, מעריב ׳שמיני אותותיו׳ שר׳, 9). **טורח** החורף. **יולדת השבעה** ישראל ע״פ שמואל א׳ ב, ה. 9 **טקס** נערך **לברך קהל** בחנוכת בית ראשון מל״א ח, סו. 10 **אור עט** הקב״ה העוטה אור כשלמה (תהל׳ קד, ב). **טוב מעט** ע״ש משלי טז, ח ור״ל כש״ע אין מקריבים אלא פר אחד ואיל אחד (במד׳ כט, לו) לעומת הקרבנות הרבים שבסוכות. 11 **שמיני** של מילה. **ומנוח** שבת. **עוונות מוחה** כינוי לקב״ה. 12 **שמיני לעודף שמחה** מספר שמונה הוא סימן לתוספת שמחה לעתיד. **לנענע שמיני** לפי כבלי ערכין יג, ע״ב: ׳כנור של מקדש של שבעת נימין היה... ושל ימות המשיח שמונה שנאמר למנצח על השמינית, על נימא שמינית׳; לנענע=לנגן בנימי הכנור. 13 **מזומן לעתיד לבא** כנראה המשך מן

שְׁמִינִי נִקְרָא עֲצֶרֶת
לְאֹם כְּאִישׁוֹן נִנְצֶרֶת בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי:
15 שְׁמִינִי סִדּוּרָה בְּדָתוֹת
וּבוֹ נִכְרְתוּ שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה בְּרִיתוֹת בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי:
שְׁמִינִי עֲרֹךְ הַחֲתוּמִים בּוֹ לְהַצִּיל
מִפּוֹעֲרֶת גָּנוֹן וְהִצִּיל בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי:
שְׁמִינִי פַּיֵּס בּוֹ לְהַתְכֵּן
לִטְבֹחַ טֶבַח וְהָכֵן בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי:
שְׁמִינִי צִוּוּי לוֹמַר זְמָן
לְבָרֵךְ הָאֵל הַנֶּאֱמָן בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי:
שְׁמִינִי קָבוּעַ רֶגֶל בִּפְנֵי עַצְמוֹ
לִשְׂמֹחַ בּוֹ עַמּוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי:
20 שְׁמִינִי רִצּוּי קָרְבָּן לְהַקְרִיב בּוֹ לְבַדּוֹ
לְמַלֹּא כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי:
שְׁמִינִי שִׁיר בּוֹ לְבַד לְהַלֵּל
לִגְמֹר בּוֹ אֶת הַהַלֵּל בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי:
שְׁמִינִי תֵּת בְּרָכָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ
לַנּוֹתֵן לַיָּעֵף כֹּחַ וְעָצְמָה בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי:

נחרתו **ף** 16 ערוך: בו הוס׳ **ו*ס** | לחתומים **ף** חתומים **ט״ש** 17 פיוס **ל*** | להתכן: להיכן **דל*** להתקן **נ** | לטבוח: ולטבוח **ל*** וטבוח **ו*** 18 לברך: בו הוס׳ **ט׳לסצשף** 19 קבוע: נקבע (!) **פ** | לשמח **ספצף״ף׳** | בו: את הוס׳ **ס** 20 ריצוי: רצוי **דל*ט** לסש רצון **ף׳** | להקריב קרבן **ף׳** | בו: לו **טפצש** חס׳ **כפט׳סף״ף׳** | למלוא: מלא **נ** לחשורח מלא **ו*טט׳פשף׳** 21 שיר: שבח **פ** | כו חס׳ **טט׳סצש** | לבד: חס׳ **פף׳** לבדו **ס** | להלל: נהלל **ף׳** למלל **סש** | בו את חס׳ **ס** | הלל **ל*ס** 22 נותן **נו*** | ליעף חס׳ **ו***

השורה הקודמת. **עם קרובו** חהל׳ קמח. יד. 14 **לאום כאישון ננצרת** כינוי לישראל ע״ש דבר׳ לכ. י. 15 **סדורה בדתות** קבוע בהלכות שונות. **וכו** במספר שמונה של מילה **שלש עשרה בריתות** לפי משנה נדרים ג. יא. 16 **החתומים בו** באות ברית המילה. **מפוערת** מגיהנם ע״ש ישע׳ ה. יד: ״הרחיבה שאול נפשה ופערה פיה...״. **גנון והציל** ישע׳ לא. ה. 17 **פיס** השורות הבאות דנות במאמר חז״ל על ש״ע בבבלי סוכה מז. ע״ב-מח. ע״א: ׳שמיני רגל בפני עצמו לענין פז״ר קש״ב׳. **להתכן** לערוך. **לטבוח טבח והכן** ע״ש ברא׳ מג. טז ור״ל הפיס (גורל בין הכהנים) בא כהכנה לקרבן. 18 **זמן** ברכת שהחיינו. 20 **ריצוי** לרצון לה׳. **לבדו** שונה מסדר פרי חג הסוכות. **למלוא כל הארץ כבודו** ע״ש ישע׳ ו. ג. 21 **שיר** הלווים בבית המקדש. 22 **ברכה** בברכת היום בתפילת העמידה של החג. **לנותן ליעף וכו׳** ע״ש ישע׳ מ. כט.

5 שְׁמִינִי דּוֹרְשֵׁי נְצוּחַ יְחוּדֶךָ / אָנָּא לְהִשְׁתַּחֲוּוֹת בָּאִים בְּרֹב חַסְדֶּיךָ
יוֹחֵשׁ עֶזְרָם מִקֹּדֶשׁ בִּזְכוּת חֲסִידֶיךָ / בְּעֶזְרַת שׁוֹרְרוּ עַל הַיָּם סַהֲדֶיךָ :

בגילה

טוֹעֲנֵי עֹל מֶלֶךְ אֵל אֱמוּנָה / יָשְׁבוּ בַּסֻּכָּה שִׁבְעָה בֶּאֱמוּנָה
כְּנָתְנוּ חֵלֶק לְשִׁבְעָה וְגַם לִשְׁמוֹנָה
לִקְרָאתָם זֶה יִשְׁעֵנוּ לְהָחִישׁ שִׁבְעָה וּשְׁמוֹנָה : זה צור

מֵחַיִל אֶל חַיִל הוֹלְכִים / נָסְעוּ מִסֻּכָּה וְלִשְׁמֹחַ בַּשְּׁמִינִי נִמְלָכִים
10 סֵבֶר יְהָבָם עָלֶיךָ מַשְׁלִיכִים / עוֹזֵר יִשְׂרָאֵל וְגוֹאֲלוֹ מַמְלִיכִים : מלך

פּוֹנִים מִסֻּכָּה לְבֵיתָם לֵישֵׁב / צָקוּן לַחֲשָׁם הַקְּשֵׁב
קוֹרְאֵי רוֹמְמוֹתֶיךָ שִׁמְךָ לְחַשֵּׁב
תִּפְרֹשׂ עָלֵימוֹ סֻכַּת שְׁלוֹמֶךָ תְּהִלּוֹת יוֹשֵׁב : הפורש

5 דורשי: דורשים ף׳ דורשיך פ חס׳ כפ כך הוס׳ סצש בו הוס׳ טט׳ף׳ף׳ | נצח לס | אנא: נא לצש חס׳ ל*טט׳ספ | באים להשתחוות ו*ל | באי טט׳סשף | חסדך רפצ 6 יוחש... חסידיך: אמצם לחג חג מועדיך ט | עזרם: עירם ף | מוקדש ך | בעזרת: בעזרתך ל* בעצרת פ | סהדיך: הדיך ף 7 מלך: מלכותך ט׳ף׳ חס׳ לצ | אל מלך ל* | באמונה: באמנה ף ושמונה פצ 8 לקראתם: לקריאתם רמ׳נטט׳לש לקראת צ קראתם ף קריאתם ף׳ לקריעת ים סוף ס | זה ישענו: זה צור ישענו ל*ו* זה צור פצו טט׳צשף׳ זה צור פנה ל זה צור פ יה צוה ף | להחיש: נסיכי הוס׳ ף חס׳ ש | שבעה חס׳ צ | ושמונה: שמונה צ לאמנה ש 9 נסעו: נוסעים ט (כאן נגמר כ״ט) | ביום השמיני צ 10 עוזר: צור (!) ט׳לף׳ 11 בביתם ש | לחשם: ברצון הוס׳ ף | תקשב כפ 12 רומיתיך ך[1] רוממותך צ | שמך: לישב הוס׳ פ | עלינו נלספצש עליהם ט׳ | סכת חס׳ ו*ף׳ | תהלות יושב: ותקשב ו*

5 **נצוח** הלל. **אנא** עיין בח״נ ולפ״ז בשינויים בשם המחבר כהערת צונץ עמ׳ 484. **להשתחוות באים ברוב חסדיך** ע״ש תהל׳ ה, ח. 6 **עזרם מקדש** ע״ש תהל׳ כ, ג. **בעזרת וכו׳** ענינו: בזכות אלה שהעידו (=סהדיך, ביטוי ארמי) על עזרתך בשוררם על הים. 7 **עול** של מצוות. **אל אמונה** דבר׳ לב, ד. 8 **חלק לשבעה וגם לשמונה** קהל׳ יא, ב ונדרש בקה״ר. שם, על ימי סוכות וש״ע. **לקראתם** לקראת ישראל שקיימו את מצוות המועדים. **שבעה ושמונה** ע״ש מיכה ה, ד ״והקמנו עליו שבעה רועים ושמונה נסיכי אדם״. 9 **מחיל אל חיל** ע״ש תהל׳ פד, ח וכוונתו ליציאה ממצוות סוכה לקיום דיני יו״ט כש״ע. **נסעו מסכה** מליצה ע״ש שמות יג, כ. 10 **יהבם עליך משליכים** ע״ש תהל׳ נה, כג. 11 **צקון להשם** הפ׳לתם. 12 **שמך לחשב** המזכירים שמך. **תהלות יושב** ע״ש תהל׳ כב, ד.

בורמייזא וק״ק אמרו פיוטים אלה

סימן: אלעזר [הרוקח] (כפול). בתים בני ד׳ טורים, בטור האחרון הבאה מן המקרא. — **א** 7575

אֶרְחָמְךָ יי חִזְקִי אַתָּה מִשְׂגַּבִּי / לְגוֹי יָסַפְתָּ נִכְבַּדְתָּ צוּר לְבָבִי
עִמְּךָ לֹא חָפַצְתִּי אֱלֹהֵי אָבִי / נַפְשִׁי אִוִּיתִךָ בַּלַּיְלָה אַף רוּחִי בְּקִרְבִּי:

המעריב

זֶרַע קֹדֶשׁ תַּעֲשׂוּ בְּמוֹעֲדֵיכֶם מִלְּרָקֹב
רְאוּ תִהְיוּ שׂוֹנִים בְּשִׂמְחַתְכֶם לִנְקֹב
פַּר אֶחָד בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם מִלַּעֲקֹב / וְאָהַב אֶת יַעֲקֹב: אוהב

כ״״: אור°ומו׳ (רק כששונה מן ומ); **ף** (חסרה ה׳הוספת׳)||
1 נכבדות וומ׳ **2** לא חס׳ **ף**

1 ארחמך ה׳ חזקי תהל׳ יח, ב. **לגוי יספת נכבדת** ע״ש ישע׳ כו, טו, ונדרש על ש״ע בפסדר״כ, פסיקתא לש״ע עמ׳ 421. **2 עמך לא חפצתי** תהל׳ עג, כה. **נפשי אויתיך בלילה וכו׳** ישע׳ כו, ט. **3 תעשו במועדיכם** ע״ש במד׳ כט, לט: ״אלה תעשו לה׳ במועדיכם״, כלו׳ קרבנות החג כהלכה. **מלרקוב** ולא תנוקו בגלל חוסר גשם לפי פסדר״כ עמ׳ 427: ״א׳ הקב״ה לישראל בניי אותם הקרבנות שהכתבתי לכם בתורה היו זהירים בהן שאין פרקליט טוב לירידת הגשמים יותר מן הקרבנות לפיכך צריך הכתוב לומר, ביום השמיני עצרת וגו׳״. **תהיו שונים בשמחתכם לנקוב** לפי פסדר״כ עמ׳ 421 הקב״ה אומר לישראל בש״ע: ״תהו שונים היום אצלי״ וכו׳. **4 פר אחד** בלבד לעומת ריבוי הפרים בסוכות. **ביני וביניכם** אין זה הרבה. **מלעקוב** מלקלקל אהבה. **ואהב את יעקב** מלאכי א, ב.

סימן: א״ב אלעזר הקטן יגדל. בתים בני ב׳ טורים. בטור האחרון הבאה מן המקרא. — **א** 8654

אַתָּה יי לְבַדְּךָ אַנְעִימְךָ / אֲרוֹמִמְךָ אוֹדֶה שִׁמְךָ
בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצֶרֶת:
בְּנִי תֵּן־חֵלֶק בַּבְּחִינָה / לֵשֵׁבָעָה וְגַם לִשְׁמוֹנָה
בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצֶרֶת:
גַּם תֵּשְׁבוּ וְתַעֲשׂוּ בְּמוֹעֲדֵיכֶם / עֲצֶרֶת תִּהְיֶה לָכֶם
בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצֶרֶת:

1 אודה שמך ארוממך **ף** **2** בבחינה: בנחינה וומ׳ **3** תשבו: תשנו ומ**ף** **4** ונסעד **ף** **7** זרז: זירז ומ׳ זורז **אף** זורד ו°! נעצר **א**]

1 אחה ה׳ לבדך ישע׳ לז, כ. **ארוממך אודה שמך** ישע׳ כה, א. **2 תן חלק... לשבעה וגם לשמונה** קהל׳ יא, ב, ונדרש על סוכות רש״ע בפסדר״כ עמ׳ 429. **בבחינה** כהבחנה בין ההלכות של ימי סוכות לדיני ש״ע. **3 גם תשבו** ותשנו

דּוֹדִים נִתְרַוֶּה וְנִסְעֹד בַּמַּחֲזֶה / זָכוֹר אֶת־הַיּוֹם הַזֶּה
בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצֶרֶת:

5 הִנֵּה סְעוּדָה קְטַנָּה לְהַתְרֵץ / רִחַקְתָּ כָּל קַצְוֵי אָרֶץ
בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצֶרֶת:

וְנִשְׂמְחָה יַחַד בְּרִווּי כְּמֵהִים / הַשְּׁמִינִי כִּי בֵרְכוֹ אֱלֹהִים
בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצֶרֶת:

זֶרֶז נֶעֱצָרָה תְּשׁוּקָתוֹ עָלַי / קַוֹּה קִוִּיתִי יִי וַיֵּט אֵלַי
בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצֶרֶת:

חֲסִין רִבּוּי מַיִם בְּסוֹדֶךָ / טוֹב עָשִׂיתָ עִם עַבְדֶּךָ
בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצֶרֶת:

טַרְחוּת דֶּרֶךְ קָשֶׁה לִבְחוּרֶיךָ / נֵר לְרַגְלִי דְּבָרֶךָ
בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצֶרֶת:

10 יָסַפְתָּ לַגּוֹי יִי כָּסַפְתָּ / יָסַפְתָּ לַגּוֹי נִכְבַּדְתָּ
בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצֶרֶת:

כִּבְשָׁם יוֹם אֶחָד וְאִוָּה / גָּרְסָה נַפְשִׁי לְתַאֲבָה
בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצֶרֶת:

לַיִי עֲצֶרֶת וּלְיַעֲקֹב חֲבָלוֹ / דּוֹדִי לִי וַאֲנִי לוֹ
בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצֶרֶת:

מַיִם רָוָם לְנַצֵּחַ עַל הַנְּחִילוֹת / לְהָקִים אֶרֶץ לְהַנְחִיל נְחָלוֹת
בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצֶרֶת:

יי: אל יי אוב חס׳ ו° 8 רבוי: רמזת וב״ף דמות א 9 לבחוריך: לכבודך ו° לבכורך ו״ף 10 לגוי: לעם ו״ו | נכבדת... כספת ף |

תורה **ותעשו** בשבילכם לפי הברייתא בביצה טו. ע״כ: ר׳ אליעזר אומר אין לו לאדם בי״ט אלא או אוכל ושותה או ישב ושונה ר׳ יהושע אומר חלקהו חציו לה׳ וחציו לכם... וכתוב אחד אומר **עצרת תהיה לכם** (במד׳ כט. לה)׳. 4 **דודים** אוהבים. ישראל והקב״ה. **נתרוה** ע״ש משלי ז. יח. **ונסעוד במחזה** כנראה ר״ל במשל. כי הנמשל הוא קרבנות ש״ע שהם אות אהבה בין ישראל לקב״ה לפי פסדר״כ עמ׳ 432-433. **זכור את היום הזה** שמות יג. ג. 5 **סעודה קטנה** רק פר אחד וגם זה בפסדר״כ. שם. **להתרץ** לערוך. **רחקת** וכו׳ ישע׳ כו. טו (המשך הפס׳ הנ״ל שו׳ ו ב׳מעריב׳). 6 **השמיני כי ברכו אלוהים** דבה״יא כו. ה. 7 **זרז נעצרה** וכו׳ ר״ל הקב״ה מזרז את ישראל לבקש (על הגשם, עיין בשו׳ הבאה) בעוצרו אותם עוד יום אחד. לפי המשל בפסדר״כ עמ׳ 432. **קוה קויתי** וכו׳ תהל׳ מ. ב ובפסדר״כ. שם. 8 **חסין** כינוי לקב״ה ע״פ תהל׳ פט. ט. **בסודך** ואין אנו יודעים אם תרבה לנו גשמים או לא. **טוב עשית** וכו׳ תהל׳ קיט. סה. 9 **טרחות דרך** לעלות לרגל בשביל ש״ע. אילו היה חג לעצמו. לפי פסדר״כ עמ׳ 431. **נר לרגלי דברך** תהל׳ קיט. קה. 10 עיין לעיל בראש ה׳מעריב׳. 11 **כבשם** עצר אותם. **גרסה נפשי לתאבה** תהל׳ קיט. כ. 12 **לה׳ עצרת** נתבאר בשו׳ ג שבפיוט זה. **חבלו** נחלתו (דבר׳ לב. ט). **דודי לי** וכו׳ שיה״ש ב. טז. 13 **לנצח על הנחילות** ע״ש תהל׳ ה. א ״למנצח אל הנחילות״ ור״ל להלל על נחלי מי הגשמים. **להקים**

נְעִילוֹת שְׁתַּיִם בְּשִׁתּוּף וּלְחַבְּרָה / סָמוּךְ לִבּוֹ לֹא יִירָא
בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצֶרֶת:

15 עֲצֶרֶת פְּז״ר קְשַׁ״ב הִבְאִיר / פֶּתַח דְּבָרֶיךָ יָאִיר
בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצֶרֶת:

צִוָּה לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ לְדוֹרוֹת / קִדְּמוּ עֵינַי אַשְׁמוּרוֹת
בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצֶרֶת:

רָמַז לְנַסֵּךְ מַיִם בַּאֲהָבִים / שׁוֹפֵךְ בּוּז עַל נְדִיבִים
בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצֶרֶת:

תִּשְׂמְחוּ עַמִּי וְתֵצְלוּ מֵאָסוֹן / וּשְׁאַבְתֶּם מַיִם בְּשָׂשׂוֹן
בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצֶרֶת:

לגוי: לעם (!) ו׳ 17 מים לנסך ו°ף| אהבים ו° 18 עמי: בנועם הוס׳ ף| ותיצלו ף

ארץ וכו׳ ישע׳ מט, ח. **14 נעילות שתים וכו׳** לפי שיהש״ר ד, כ: ״מה יפו פעמיך בנעלים... שתי נעלים נעילה בפסח ונעילה בחג. א״ל הקב״ה לישראל אתם נועלים לפני בחג (כלומר מקיימים מצוות ש״ע) ואני נועל לפניכם בפסח... אני פותח ומשיב רוחות ומעלה עננים ומוריד גשמים ומזריח חמה ומגדל צמחים ומדשן פירות...״. **סמוך לבו וכו׳** תהל׳ קיב, ח. **15 פז״ר קש״ב** נתבאר לעיל ב״מעריב״ ״אעניד״ שו׳ 17. **הבאיר** באר. **פתח דבריך וכו׳** תהל׳ קיט, קל. **16 צוה לעולם בריתו** תהל׳ קיא, ט, וכנראה כוונתו לתורה שרמזיה יזכיר בשו׳ הבאה. **קדמו עיני וכו׳** תהל׳ קיט, קמח ור״ל לימוד התורה בכל שעה. **17 רמז** בפסוקי קרבנות החג, פסדר״כ עמ׳ 432 ובמקבילות. **לנסך מים** אותיות מי״ם בתבות ונסכיהם, ונסכיה, כמשפטם, עיין שם. **באהבים** ר״ל לקיים את המצווה באהבה. **שופך בוז וכו׳** תהל׳ קז, מ וכנראה רומז לצדוקים שכפרו בנסוך המים מן התורה והנה הרמזים מוכיחים את ההפך. **18 ושאבתם מים** וכו׳ ישע׳ יב, ג.

5 אַשְׁרֵי מִי שֶׁרָאָה שִׂמְחַת בֵּית הַשּׁוֹאֵבָה
לְעֶזְרַת נָשִׁים יָרְדוּ לְתִקּוּן מִצְוָה חֲשׁוּבָה
הַנָּשִׁים מִלְּמַעְלָה וַאֲנָשִׁים מִלְּמַטָּה בִּישִׁיבָה / שָׂשׂוֹן וְשִׂמְחָה יִמָּצֵא בָהּ:
בגילה
מְנוֹרַת זָהָב כֻּלָּהּ וּסְפָלִים זָהָב אַרְבָּעָה
וְסֻלָּמוֹת אַרְבָּעָה לְכָל־אֶחָד וְאֶחָד יַעֲלוּ בִּתְרוּעָה
וְאַרְבָּעָה יְלָדִים מִפְּרָחֵי כְהֻנָּה יְצַלְצְלוּ לְהַבִּיעָה
וּשְׁאַבְתֶּם מַיִם בְּשָׂשׂוֹן מִמַּעַיְנֵי הַיְשׁוּעָה: זה צור

5 ירדה ומ| לתקן ומף 7 וספלים (זהב חס׳) ארבעה א| ואחד חס׳ אומף 9 ויספר אומף| בשמחה: שמחה בפיזוז אומף

5 לעזרת נשים וכו׳ משנה סוכה ה, כ. **6 נשים מלמעלה וכו׳** בבלי סוכה נא, ע״כ. **ששון ושמחה וכו׳** ישע׳ נא, ג. **7 מנורת זהב כולה** כמשנה שם והלשון ע״פ זכר׳ ד, כ. **וספלים... וסולמות...** **8 וארבעה ילדים** ...הכל שם

וְשֶׁמֶן מֵאָה וְעֶשְׂרִים לוֹג לְהַעֲלוֹת בְּמַחֲנַי
יָסְפוּ עֲנָוִים בְּשִׂמְחָה וּבְכִרְכּוּר בְּבֵית עִדָּנַי
10 אִם אֲנִי כָּאן הַכֹּל כָּאן שִׁמְעוּנִי בָּנַי / אָמַר מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וְגוֹאֲלוֹ יי׳ : גאל

הַלְוִיִּים בְּכִנּוֹרוֹת וּבִנְבָלִים וּמְצִלְתַּיִם מְנַצְּחִים
בַּחֲצוֹצְרוֹת וּבְכָל כְּלֵי שִׁיר יַחַד מְשַׁבְּחִים
הֲשִׁיבֵנוּ אֵלֶיךָ לְשַׂמְּחֵנוּ וּבִירוּשָׁלַם הֱיוֹת נוֹצְחִים
וְיָשַׁב עַמִּי בִּנְוֵה שָׁלוֹם וּבְמִשְׁכְּנוֹת מִבְטָחִים :

10 והכל א| אמר: יי הוס׳ א| וגואלו: אני הוס׳ ומ 11 כאן סוף ף| ובכל חס׳ ומ| וכלי ומ 12 ושמחנו בירושלים ומ| נצוחים א

במשנה. **יצלצלו** הלויים במצלתים, שם משנה ד. **ושאבתם וכו׳** ישע׳ יב. ג. 9 **ושמן וכו׳** משנה ב. **ענוים** חסידים. משנה ד. **ובכרכור** בריקוד. **בבית עדני** בכית עולמים. 10 **אם אני כאן וכו׳** לשון הלל הזקן, סוכה נג. ע״א. **מלך ישראל וגואלו ה׳** ישע׳ מד. ו, ולפי פרש״י בסוכה מביא הלל את הדברים כשם הקב״ה. 11 **הלויים בכנורות וכו׳** משנה ד. 12 **היות נוצחים** להלל. **וישב עמי וכו׳** ישע׳ לב. יח.

סימן: א״ב אלעזר הקטן בן רבי יהודה חזק ואמץ. בתים בני ו׳ טורים,
6 תבות בכל טור, הטור האחרון הִבאה מן המקרא — **א** 472

אֲדַבְּרָה־נָּא שָׁלוֹם כָּךְ יְרוּשָׁלַם הַחֲבִיבָה
כָּךְ מְדֻבָּר נִכְבָּדוֹת תּוֹכֵךְ רָצוּף אַהֲבָה
גִּיל חֲמִשָּׁה וְשִׁשָּׁה חָלִיל בֵּית הַשּׁוֹאֵבָה
דַּעַת רוּחַ הַקֹּדֶשׁ שׁוֹאֲבִין מִמְּצוָה חֲשׁוּבָה
5 הִנֵּה כְּנַגֵּן הַמְנַגֵּן בִּשְׁכֹּן מַלְכֵּךְ בְּתַאֲוָה
וְלָךְ יִקָּרֵא דְּרוּשָׁה עִיר לֹא נֶעֱזָבָה :

2 תוכך חס׳ א 5 כתאבה ו׳

1 **אדברה נא שלום כך** תהל׳ קכב. ח. 2 **בך מדובר נכבדות** ע״ש תהל׳ פז. ג ״נכבדות מדבר כך עיר האלהים סלה״. **תוכך רצוף אהבה** ע״ש שיה״ש ג. י. ונדרש על בית המקדש. 3 **גיל שמחה. חמשה וששה וכו׳** משנה סוכה ה. א: ״החליל חמשה וששה זה החליל שלבית השואבה״. 4 **רוח הקדש שואבין** עיין לעיל עמ׳ 295 שורה 7. **ממצוה חשובה** כך נקראת בכלי סוכה שם. 5 **הנה כנגן המנגן** ע״ש מל״ב ג, טו ועיין תוספות סוכה נ ע״ב למעלה. 6 **ולך יקרא דרושה וכו׳** ישע׳ סב. יב.

זְרִיזִים יוֹרְדִים כַּעֲזָרָה תִּקּוּן גָּדוֹל לְחַדֵּשׁ
חָזוּק מְנוֹרַת זָהָב גֹּבַהּ חֲמִשִּׁים בְּגֹדֶשׁ
טְכוּס סְפָלִים בְּרָאשֵׁיהֶם וּבְסֶלֶמוֹת זְקוּפוֹת לְהָדֵשׁ
10 יְלָדִים מְשֻׁבָּחִים שְׁלֹשִׁים לֹג לְאֶחָד בְּאֶדֶשׁ
כָּל חָצֵר בִּירוּשָׁלַם מֵאִיר לְהָגִיל בַּקֹּדֶשׁ
לִבְשִׁי בִּגְדֵי תִּפְאַרְתֵּךְ יְרוּשָׁלַם עִיר הַקֹּדֶשׁ:

מְרַקְּדִים אַנְשֵׁי מַעֲשֶׂה בַּאֲבַקּוֹת אֵשׁ לְגִילַיִם
נִצּוּחַ מְנַצְּחִים חֲסִידִים וְשָׁבִים בְּלִי רְשׁוּלַיִם
15 שָׂשִׂים בְּכָל כְּלֵי קֶרֶן לְשַׁלֵּשׁ בְּהִלּוּלַיִם
עוֹד תַּעְדִּי תֵּפַיִךְ לְצַלְצֵל בְּצִלְצְלַיִם
פִּיהֶם פָּתְחוּ לְשַׂמֵּחַ יְפַת פַּעֲמֵי נַעֲלַיִם
צִיּוֹן גִּילִי מְאֹד הָרִיעִי בַּת יְרוּשָׁלַם:

קוֹל שָׂשׂוֹן קוֹל שִׂמְחָה יָרֹנּוּ לְהַזְבֵּד
20 רְאֵה עַמֵּךְ וְנַחֲלָתֵךְ נְתוּנִים בְּעֹל כָּבֵד
שַׁכֵּן שְׁכִינָתֵךְ בֵּינֵיהֶם וְקַבֵּץ שֶׁה אוֹבֵד
תַּעֲשׂוּ בְּמוֹעֲדֵיכֶם תִּתְעַנְּגוּ בְּמֶתֶק שְׁנַת הָעוֹבֵד
אָבֹא לְבֵיתִי בְּשִׂמְחַת עוֹלָם בְּחֵיק הָרוֹבֵד
לְפָאֵר מְקוֹם מִקְדָּשִׁי וּמְקוֹם רַגְלַי אֲכַבֵּד:

8 מנורה ו° מנורות א | גוכהן אוכ 9 לחדש ו° 10 שלושים חס׳ וכ 13 כאבוקת ו°וכ | בגילים אוכ 15 כלי חס׳ ו°
17-16 חס׳ א 17 לשמחה וכ | יפה ו׳ | נעלים: רגלים ו° 22 תעשה וכ 23 שמחת א | רובד וכ 26 הקטן: יהיה הוס׳ א

7 **זריזים וכו׳** כל הבית לפי משנה סוכה ה. ב-ג. **לחדש** כי לפני כן נהגו אחרת. לפי הברייתא סוכה נא, ע״ב. **8 חזוק** גודל מופלג. **בגודש** מדה מדויקת. **9 טכוס** עריכה. **להדש** לדרוך. לטפס. **10 באדש** לא ברור. ושמא הוא דבר שדשו אותו וכתשו אותו והוא השמן. **12 לכשי בגדי תפארתך וכו׳** ישע׳ נב. א. **13 מרקדים וכו׳** כל הבית לפי משנה ד׳ שם. **לגילים** לשמחות. **16 עוד תעדי תופיך** ירמ׳ לא. ד. **17 יפת פעמי נעלים** כינוי לכנסת ישראל ע״פ שיה״ש ז. ב. **18 ציון גילי וכו׳** ע״ש זכר׳ ט. ט. **19 קול ששון קול שמחה** ירמ׳ ז. לד ועוד. **להזבד** לתת בשמחה. **22 תעשו במועדיכם** לעיל (ברכת אוהב עמו ישראל) שר׳ 3. **כמתק שנת העובד** ע״ש קהל׳ ה. יא ור״ל מתוק הוא שכר מקיימי מצוות החג. **23 אבוא לביתי** מדברי הקב״ה לפי מאמר הלל בשמחת בית השואבה סוכה נג. ע״א. **בחיק** כתוך. **הרובד** כינוי לרצפת העזרה (עיין במלונים) ור״ל בחצר המקדש. **24 לפאר מקום מקדשי וכו׳** ישע׳ ס. יג. **25 עזרך מציון שלח** ע״ש

25 עֻזְּרֵךְ מִצִּיּוֹן שְׁלַח וּבָא לְצִיּוֹן גּוֹאֵל
הַקָּטֹן לְאֶלֶף לְהַעֲצִים וְלִבְנוֹת בֵּית אֲרִיאֵל
בְּנֵה הַר הַבַּיִת נְוֵה מְקוֹם הַהַר אֵל
רַבֵּי יְהוּדָה יָגִילוּ בֵאלֹהֵיהֶם בְּאֶבְרָתוֹ צוֹאֵל
חִזְּקוּ וְאִמְּצוּ בִּנְצוּחַ הַשְּׁמִינִית לְהוֹאֵל
30 שַׁאֲלוּ שְׁלוֹם יְרוּשָׁלַם שָׁלוֹם עַל יִשְׂרָאֵל :

הפורש

27 הבית: חס׳ ומ 28 יגילו° | באהליהם ומ

תהל׳ כ, ג. **ובא לציון גואל** ישע׳ נט, כ. 26 **הקטן לאלף להעצים** ישע׳ ס, כב. **בית אריאל** בית המקדש ע״פ ישע׳ כט, א ועוד. 27 **ההר אל** ׳הראל׳ הוא המזבח לפי יחז׳ מג, טו. 28 **רבי יהודה** חשובי יהודה, ע״פ ירמ׳ לט, יג ״רבי מלך בבל״. **צואל** נותן צל לפי שימוש הפייטנים (עיין מלון בן יהודה). 29 **בנצוח השמינית להואל** להתחיל בנגינה בכינור בן שמונה נימים לפי ערכין יג, ע״ב והוא סימן לשיר בביח המקדש לע״ל. 30 **שאלו שלום ירושלים** תהל׳ קכב, ו. **שלום על ישראל** תהל׳ קכה, ה ועוד.

בק״ק מנהג פולין אמרו פיוטים אלה

סימן: א״ב. בתים בני ד׳ טורים. בכל טור 4 מלים. — **א** 2057

אוֹת שַׁבָּתוֹן בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי / בּוֹ אֲרַנֵּן לְצוּרִי וּמָגִנִּי
גִּילָה תּוֹסֶפֶת הִרְוָה לְהַזְמִינִי / דּוֹד מַעֲרִיב עֶרֶב לְרוֹנְנִי: המעריב

הֶעְדִּיף שְׁמִינִי בְּשִׁבְעִים פָּרִים / וּבִימֵי הֶחָג אוֹתָם מַכְשִׁירִים
זְהֵר לְגַלְגֵּל כְּמְעַט נֶעֱצָרִים / חֵשֶׁק אַהֲבָתוֹ לְהוֹדִיעַ לִבְחִירִים: אוהב

כי״ר: **דמ״נ**||

2 הרוה: חדוה נ| לרוננני: ללוני נ ללוני מ׳ 3 שמיני: שמונה ך סעודה מ׳| נשכעים: ושבעה ך 4 הודיע נ

1 **אות שבתון ביום השמיני** ש״ע שנקרא שבתון בתורה (ויקר׳ כג, לט). 2 **גילה תוספת** שמחה נוספת לשמחת סוכות. **להזמיני** לזמן לי. **ערב לרוננני** ע״ש תהל׳ סה, ט ״ערב תרנין״. 3 **העדיף** הוסיף. **החג** סוכות. **מכשירים** להקריב למזבח. 4 **זיהר** הזהיר וציוה. **לגלגל** כמו ״גלגול שכועה״. הוסיף. והוא לשון הקב״ה לישראל לענין ש״ע בהנחומא סוף פינחס טז. **כמעט** קצת, ליום אחד. **חשק אהבתו** ש״ע הוא סימן מיוחד לאהבת ה׳ לפי פסדר״כ עמ׳ 433 והמקבילות.

סימן: א״ב שמואל בר יהודה. בתים בני ב׳ טורים. בכל טור 3 מלים. — **ש** 1604

שְׁמִינִי אָפוּד וְהֻפְרַשׁ לְאַדֶּרֶת / לִישׁוּרוּן אוֹת וְתִפְאֶרֶת
בְּיוֹם שְׁמִינִי עֲצֶרֶת:
שְׁמִינִי בִּטְבִיעַת פַּיִס חוֹזְרִים / כְּבַתְּחִלָּה מוֹעֵד סוֹדְרִים
בְּיוֹם שְׁמִינִי עֲצֶרֶת:
שְׁמִינִי גְּאוּלִים זְמַן מְבָרְכִים / אֱמוּנַת אֹמֶן מְבָרְכִים
בְּיוֹם שְׁמִינִי עֲצֶרֶת:
שְׁמִינִי דּוֹרֵשׁ רֶגֶל בְּעַמּוֹ / בַּעֲצֶרֶת חָג לְהַנְעִימוֹ
בְּיוֹם שְׁמִינִי עֲצֶרֶת:

1 לישורון: לשמיני נ 2 כטביעת: בשכיעית נ בשבעים ך| פיים: פרים ך| כבתחילת נ| סוררים: מהדרים ך 3 גואלה מ׳| אמונה מ׳| אומן אמונה נ| מברכים: ממליכים מ׳ 4 כעמו: בעצמו נ 5 הוא חד ך| קרבן ך| 6 שיר נ| השמיני מ׳נ

1 **אפוד** נוסף כקישוט מיוחד. **והופרש לאדרת** לישראל המכונה ״אדרת״ (יחז׳ יז, ח). 2 **עד שורה** 7 מפרש את מאמר חז״ל שש״ע רגל בפני עצמו בפז״ר קש״ב (סוכה מח, ע״א). **בטביעת פיים** עמידת הכהנים בענול להגרלת מעשי הקרבנות (חוספתא יומא א, י). **כבתחילה מועד סודרים** לפי המשנה סוכה ה, ו: ״בשמיני חזרו לפיים כברגלים״. 3 **זמן** ברכת שהחיינו. **אמונת אומן** ברכה שאחריה עונים אמן והלשון ע״ש ישע׳ כה, א: ״אמונה אומן״. 4 **רגל בעמו** כנראה פירש רגל ועצות בכשמעות

5 שְׁמִינִי הֶאָחֵד בְּקָרְבָּן יְחִידִי / צִדְקַת הוֹרִים לְהַזְבִּידִי
בְּיוֹם שְׁמִינִי עֲצֶרֶת:
שְׁמִינִי וְעֵד בְּשִׁיר לְהָשִׁיחוֹ / עַל הַשְּׁמִינִית בְּנִצּוּחוֹ
בְּיוֹם שְׁמִינִי עֲצֶרֶת:
שְׁמִינִי זֹרַז בְּבִרְכַּת הַזֶּבַח / לְשֵׁם הֶחָג הַשֶּׁבַח
בְּיוֹם שְׁמִינִי עֲצֶרֶת:
שְׁמִינִי חָמוּר בְּשִׁבְעָה כְּבָשִׂים / חֲנִינַת יוֹלֶדֶת לְהָשִׂים
בְּיוֹם שְׁמִינִי עֲצֶרֶת:
שְׁמִינִי טִכּוּס גֶּשֶׁם לְהַזְכִּירָה / בְּאַחֲרִית עִדָּנִים לְהַכְשִׁירָה
בְּיוֹם שְׁמִינִי עֲצֶרֶת:
10 שְׁמִינִי יְדִידִים לְהָסֵב בְּבֵיתָם / לְכַוֵּן עֵתֶר תְּפִלָּתָם
בְּיוֹם שְׁמִינִי עֲצֶרֶת:
שְׁמִינִי כֻּלָּל בְּבִרְכַּת הַמֶּלֶךְ / בְּשַׁלַּח הָעָם לְהַלֵּךְ
בְּיוֹם שְׁמִינִי עֲצֶרֶת:
שְׁמִינִי לְקָרֵב צוּר צִוָּה / בְּלִי לְעַמֵּל נָאוָה
בְּיוֹם שְׁמִינִי עֲצֶרֶת:
שְׁמִינִי מְסֻיָּם בְּכִתְבֵי נֶאֱמָנָה / לְשִׁבְעָה וְגַם לִשְׁמוֹנָה
בְּיוֹם שְׁמִינִי עֲצֶרֶת:

7 החג: חג נ הגדול מ׳ 8 חמוד נ| יולדת: ילד נ יולדות ך| לשים מ׳ 9 טוכס נ 12 ציר ך| כלי: כולך מ׳ 14 בעבודת:

לעשות אותו יום של חג ועיין בסוכה מח, ע״א ברש״י ותוספות. 5 **הואחד** יוחד. **בקרבן יחידי** פר אחד ואיל אחד (במד׳ כט, לו). **צדקת הורים להזבידי** זכות אבות תעמוד לי; זכר, לשון מתנה. 6 **וועד** יועד **בשיר** מיוחד של הלויים בביהמ״ק. **להשיחו** לאומרו. **על השמינית בנצוחו** למנצח על השמינית, חהל׳ יב, עיין תוספות סוכה מז, ע״א, ד״ה שיר. 7 **בברכת הזבח** כנראה פירש לפי ר״ת (תוס׳ סוכה מח, ע״א) שהכוונה להוספת יעלה ויבא בברכת המזון. 8 **חמור** נחחייב **בשבעה כבשים** במד׳ כט, לו, כניגוד לימי חג סוכות. **חנינת יולדת** בזכות הקרבנות תחון את ישראל המכונה ״יולדת לפי ישע׳ סו, ח ״ילדה ציון״ או פסוק דומה. 9 **טכוס** סדר תפילה. **באחרית עדנים** באחרית הימים והגאולה האחרונה. ושמא מקשר הפייטן בין שני חלקי השורה ע״י מדרש כגון (ירו׳ תענית א, א, סג ע״ג) כשם שתחיית המתים חיים לעולם כך ירידת גשמים חיים לעולם. 10 **ידידים** כינוי לישראל. **להסב בביתם** ולא בסוכה. **לכוון עתר תפלתם** לגשם כי לו ישבו בסוכה לא היתה כוונתם שלמה. תנחומא פינחס טו. 11 **כולל** עוטר, קושט **בברכת המלך** שלמה, מל״א ח, טו. 12 **לקרב** את ש״ע אל סוכות ולא להרחיקו חמשים יום כשבועות מפסח. **בלי לעמל** ולא להטריח כימי הגשמים. **נאוה** ישראל (לפי שיה״ש ו, ד) הענין לפי פסדר״כ עמ׳ 431. 13 **מסויים** קבוע **בכתבי נאמנה** כוונתו לספר קהלת או לספרי הלכות דלהלן. נאמנה — ישראל ע״ש ישע׳ א, כא או אולי התורה ע״ש תהל׳ יט, ח. **לשבעה וגם לשמונה** קהל׳ יא, ב, ומפרט להלן קשר בין שבעת ימי סוכות

שְׁמִינִי נִבְחַר לְתַשְׁלוּם רִאשׁוֹן / בַּעֲבוֹדַת מָרוֹם מֵרִאשׁוֹן
בְּיוֹם שְׁמִינִי עֲצֶרֶת:

15 שְׁמִינִי סוֹבֵב לְרַבּוֹת שִׂמְחָה / לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל מְנוּחָה
בְּיוֹם שְׁמִינִי עֲצֶרֶת:

שְׁמִינִי עוֹצְרִים כָּל שִׁבְעָה / בְּשִׁבְעָה וּשְׁמוֹנָה לְשַׁעְשֻׁעָה
בְּיוֹם שְׁמִינִי עֲצֶרֶת:

שְׁמִינִי פֹּאַר בַּמַּאֲמָר לָכֶם / כֻּלָּם בָּאִים לְהַעֲלִיזְכֶם
בְּיוֹם שְׁמִינִי עֲצֶרֶת:

שְׁמִינִי צִיּוֹן לְצַהֲלַת קֶרָה / עֲרוּכָה בַּכֹּל וּשְׁמוּרָה
בְּיוֹם שְׁמִינִי עֲצֶרֶת:

שְׁמִינִי קָדוֹשׁ עוֹרְכִים בּוֹ / יִשְׂרָאֵל עַם קְרוֹבוֹ
בְּיוֹם שְׁמִינִי עֲצֶרֶת:

20 שְׁמִינִי רִצּוּי פְּרִי הָדָר / מֻצְנָע וְלֹא נֶעְדָּר
בְּיוֹם שְׁמִינִי עֲצֶרֶת:

שְׁמִינִי שֵׁנִי אוֹתוֹ מְחַלְּקִים / מִצְוַת מַשְׂכִּילִים לְחֻקִּים
בְּיוֹם שְׁמִינִי עֲצֶרֶת:

שְׁמִינִי תַּזְמִין לְיֵשַׁע וּגְאֻלָּה / מֶלֶךְ הַכָּבוֹד סֶלָה
בְּיוֹם שְׁמִינִי עֲצֶרֶת:

בעבור מ׳ 15 סובב: סוכת מ׳ | לעמו...מנוחה: בשבעה...לשעשעה (16) מ׳ 16 כל: אחר מ׳ | בשבעה...לשעשעה: לעבוד... מנוחה (15) מ׳ 18 ציון נ | לצהלת: צהלת נ קהלה ך | קרה: יקרה דמ׳ 21 חולקים ך | לחוקים: להקים מ׳ וחוקים נ 22 גאולה ך

לש״ע. 14 **לתשלום ראשון** לפי משנה הגיגה א, ו: ימי שלא חג ביו״ט הראשון של חג חוגג את כל הרגל ויו״ט האחרון של חג׳ ופירשו בגמרא (חגיגה ט, ע״א) שגם ש״ע לתשלומין. **בעבודת** קרבן חגיגה. **מרום מראשון** ירמ׳ יז, יב 15 **סובב** נסב, מוסיף. 16 **עוצרים** כמשמעות חוגגים או נעצרים ממלאכות, כגון האסורות בחוה״מ. **בשבעה ושמונה לשעשעה** בזכות קיום מצוות החג ישמחם בשבעה רועים ושמונה נסיכי אדם (מיכה ה, ד) בגאולה. 17 **במאמר לכם** בפרשת ש״ע נאמר ״עצרת תהיה לכם״ ונדרש בביצה טו, ע״ב שיהא אוכל ושותה ביו״ט. **כילם** כנראה ר״ל כל ח׳ ימי החג. **להעליזכם** לשמחכם. 18 **לצהלת קירה** ר״ל שמיני נקבע עוד לשמחת סוכה (היקרה הוא הסכך) בחו״ל. **ערוכה בכל ושמורה** מימי סוכות, והלשון היא שמ״ב כג, ה. 19 **קדוש** של ליל ש״ע **עורכים בו** בסוכה. 20 **ריצוי** הרוצה בש״ע. **פרי הדר** אתרוג. **מוצנע** הוא מוקצה **ולא נעדר** ואסור לאבדו. 21 **שמיני שני** יום ש״ת בחו״ל **אותו מחלקים** דינו שונה. ומותר להשתמש באתרוג והכל לפי אביי בסוכה מו, ע״ב. **מצות משכילים** לפי ההלכות שקבעו חכמים. 22 **מלך הכבוד**

עֲצֶרֶת שׁוֹמְרִים מְיַחֲלֶיךָ וּמְיַחֲדֶיךָ / אֲגוּדִים לִהְיוֹת בְּבֵית וִעוּדֶךָ
רְצוּיִים כְּקָרְבַּן זִבְחֵי תְמִידֶיךָ / יֹשֶׁר הוֹד הָעָמַס בְּגִילָה לַעֲבָדֶיךָ :
בגילה

23 שמיני עצרת נ| שומרים חס׳ מ׳ 24 כקרבן: בקרבן ך כקדם מ׳| בזבחי מ׳| העמיס מ׳| לעבדיך: לעידיך מ׳

סלה תהל׳ כד, י. 23 **אגודים** נקהלים **בבית ויעודך** בבית הכנסת. 24 **רצויים** תפילותיהם. **יושר הוד העמס בגילה לעבדיך** ר״ל עבדיך מקבלים עליהם בשמחה לשבח אותך.

5 טְהוֹרִים יֵלְכוּ מְנוָה לְנָוֶה / יוֹם טוֹבָה בְּטוֹבָה לְהַשְׁוֵה
כֶּסֶף נַפְשָׁם מִדֶּשֶׁן לְהִתְרַוֵּה / לְהוֹשִׁיעָה בְּקָדוֹשׁ יַעֲקֹב וּמִקְוֶה : זה צור

מַעְגְּלֵי צֶדֶק וּמֵי מְנוּחוֹת / נַהֲלֵם וּנְחֵם בְּרוֹב הַצְּלָחוֹת
סָמְכֵם וְסַעֲדֵם בְּשׂבַע שְׂמָחוֹת / עַנְּדֵם בִּפְדוּת גְּאֻלּוֹת וּרְוָחוֹת :
מלך צור

פִּרְחֵי לְוִיִּים וְכֹהֲנִים הַמְשׂוּחִים / צֶאֱצָאִים נָאִים בָּרִים וּמְשֻׁבָּחִים
10 קְרוּאִים שְׁתִילִים שָׂשִׂים וּשְׂמֵחִים / בִּנְוֵה שָׁלוֹם וּבְמִשְׁכְּנוֹת מִבְטַחִים :
הפורש

5 שמיני טהורים נ| יום טובה: יזכו טובה נ ישרים ך| בטוכה: בטוב מ׳ 6 להיוושע מ׳| קדוש נ| יעקב: ישראל 7 ונחם: ונהגם ך| ברוב הצלחות: בריבויי הצלחה מ׳ על מי מנוחות נ 8 בפדות: בפאר נ| גאולה מ׳ 9 צאצאם מ׳נ| נאים ברים: נעים מ׳ נעים יקרים ך 10 משכנות מ׳

5 **מנוה לנוה** מסוכה לבית. **יום טובה בטובה להשווה** ע״ש קהל׳ ז, יד ״ביום טובה היה בטוב״ ונדרש (פס״ר ר, ע״ב ובמקבילות) על סמיכות שני ימים טובים כגון סוכות וש״ע. 6 **מדשן להתרוה** ע״ש תהל׳ לו, ט ״ירויון מדשן ביתך״. **להושיעה...ומקוה** ע״ש ירמ׳ יד, ח ״מקוה ישראל מושיעו...״. 7 **מעגלי צדק וכו׳** ע״ש תהל׳ כג, ב-ג ״על מי מנוחות ינהלני...ינחני במעגלי צדק״. 8 **סמכם וסעדם** ע״ש תהל׳ קיט, קטז-קיז. **בשובע שמחות** ע״ש תהל׳ טז, יא. 9 **פרחי לויים** הפייטן מונה את בני עדתו. **ברים** טהורים. 10 **קרואים שתילים** הבנים (צאצאים שבשו׳ הקודמת) תהל׳ קכח, ג. **בנוה שלום ובמשכנות מבטחים** ישע׳ לב, יח.

בק״ק אמרו פיוטי ׳מעריב׳ אלה

סימן: א״ב (עד ו) יעקב ברבי מאיר [תם]. צונץ עמ׳ 266. — **א** 1097

אַדִּיר וְנָאוֹר עוֹטֶה אוֹר כְּאַדֶּרֶת / בְּעַצֶּרֶת עֵינַיִם בְּאֹם יְמִינְךָ מְאֻדֶּרֶת
גְּדֹר לְכַרְמְךָ לִהְיוֹת לְגֶפֶן אַדֶּרֶת / לַיְלָה וְיוֹם תִּנְצְרֶנָּה לְמִשְׁמֶרֶת:
המעריב

דָּגוּל יַמְצִיאֵנוּ חֵן תְּשׁוּאוֹת סֻכָּתוֹ / הֵרָצוֹת בַּשְּׁמִינִי הֵרָפֵא מַחַץ מַכָּתוֹ
וְיֹאמְרוּ בַגּוֹיִם הִגְדִּיל לַחֲפֹצֵי קִרְבָתוֹ / וּמַלְאַךְ פָּנָיו הוֹשִׁיעָם בְּאַהֲבָתוֹ:
אוהב

כ״״: **רו*** ||

1 בעצרת עינים: בעצרת עצור ו* **2** כרמך ו* | תצרנה ו* **3** ימציאני ו* | הרצות: היראות ר | הרפה רו*

1 אדיר ונאור ע״ש תהל׳ עו, ה: ״נאור אתה אדיר...״. **עוטה אור** תהל׳ קד, ב **כאדרת** כשמלה (תהל׳ שם). **בעצרת עינים** תוך עצימת עינים מן החטאים. **באום ימינך מאדרת** של עמך המהללך; ״ימינך מאדרת׳ ע״ש שמות טו, ו. **2 לכרמך** ישראל ע״פ ישע׳ ה. **לגפן אדרת** ע״פ יחזקאל יז, ח. **לילה ויום תנצרנה** ע״ש ישע׳ כז, ג. **3 חן תשואות** במקום תשואות חן (זכר׳ ד, ז) ור״ל נשיאת חן. **סכתו** על שקיימנו מצות סוכה. **הרצות בשמיני** ע״ש ויק׳ כב, כז. **הרפא מחץ מכתו** ע״ש ישע׳ ל, כו: ״ומחץ מכתו ירפא״. **4 ויאמרו בגוים הגדיל** ע״ש תהל׳ קכו, ב. **לחפצי קרבתו** ע״ש ישע׳ נח, ב. **ומלאך פניו הושיעם באהבתו** ישע׳ סג, ט.

סימן: א״ב. — **א** 8947

אֲנַצֵּח עַל הַשְּׁמִינִית כְּדַרְכּוֹ / דְּבַר גְּבוּרוֹת וְחִין עֶרְכּוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי:
בְּדַעַת שְׂפָתַי בָּרוּר לְמַלְּלָם / וְחֶסֶד יי מֵעוֹלָם בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי:
גָּמַרְתָּ אֹמֶר לְהָרִים מָךְ / לִכְרוֹת בְּרִית עִמָּךְ בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי:
דּוֹחֶה עֵרֶל בָּשָׂר מִלְּשָׁרֵת / לְמַעַן יִכָּרֵת בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי:
5 הֵן חָפַצְתָּ בְּבוֹר תָּמִים / כְּאוֹר שִׁבְעַת הַיָּמִים בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי:

1 אנצח על השמינית ע״ש תהל׳ יב, א ור״ל אהלל על אודות היום השמיני. **כדרכו** כקורותיו של היום השמיני. **דבר גבורות וחין ערכו** איוב מא, ד. **2 בדעת שפתי ברור למללם** ע״ש איוב לג, ג. **וחסד ה׳ מעולם** תהל׳ קג, יז ור״ל בשורה זאת: אספר להלן בדרך ברורה על מעשי ה׳ מאז בריאת העולם. והוא מתכוון לדרשת ב״ר סוף פרשה ג (עמ׳ 24-25) על יום השמיני שעלה כמחשבה בשעת הבריאה (והובאה עם שינויים בבמ״ר יג, ו). **3 גמרת אומר** ע״ש תהל׳ עז, ט. **להרים מך** לכבד את הנמוך, את הארץ. **לכרת ברית עמך** ע״ש אי״ב מ, כח והוא רומז לדרשה שם: ״מתחילת בריית העולם נתאוה הקב״ה לעשות לו שותפות בתחתונים (כלומר להשכין שמו בארץ) אימתי פרעה להן (לתחתונים) הקב״ה? בהקמת המשכן׳ ע״כ. וכעת ימנה הפייטן עניני ״שמיני״ שהם תנאי להקמת המשכן ולעבודה בו (שורות 4-6) ואח״כ יתאר את יום השמיני. שוב ע״פ הדרשה הנ״ל בב״ר. **4 ערל בשר** יחז׳ מד, ט **מלשרת** ככהן. **למען יכרת** הר׳ ח, ד וכוונתו למילה ביום השמיני. **5 בבור תמים** מקור תמים כלומר אדם

וְהַצֹּאן וְהַבָּקָר עָלוֹת / אֲקַדְּמֶנּוּ בְּעוֹלוֹת בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי :
זֶה הַיּוֹם נִכְבָּד בַּעֲטֶרֶת / לְוִיַּת חֵן וַעֲטֶרֶת בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי :
חֲדָלוּ לִהְיוֹת חַכְמֵי מְזִמּוֹת / מְזַבְּחִים וּמְקַטְּרִים בַּבָּמוֹת בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי :
טֹר מִשְׁמֶרֶת מִזּוּזַת רְבוּעָה / כֹּהֲנֶיךָ יִלְבְּשׁוּ תְּשׁוּעָה בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי :
10 יוֹם עִטַּרְתָּ בְּטוֹבָתֶךָ / לְהָנִיחַ בְּרָכָה אֶל בֵּיתֶךָ בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי :
כָּבוֹד לִשְׁכֹּן עַמְּךָ בְּקִרְבּוֹ / זֶה שָׁכַנְתָּ בּוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי :
לִחֲכָה אֵשׁ בְּקַר זֶבַח וְאֵמוּרִים / וַתִּבְעַר בַּצֹּאן וּבַנְּעָרִים בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי :
מַלְכִּי קִדְּמוֹ לְמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית / לָנוּ יְשׁוּעָה יָשִׁית בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי :
נִקְרָא רִאשׁוֹן לְכָל חֹדֶשׁ / אָדָם יָלַע קֹדֶשׁ בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי :
15 סִיּוּם לְצָפוֹן וְהִקְרִיב רִאשׁוֹן / לְמַטֵּה יְהוּדָה נַחְשׁוֹן בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי :
עַם כְּרוּתֵי בְרִית שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה / הַצְלִיחָה נָא לְמַעַן תּוֹרָא בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי :
פַּיִס יַצְבִּיעוּ לַעֲבֹד / הוּא זֶה מֶלֶךְ הַכָּבוֹד בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי :
צִוָּנוּ בְּחֹק לְבָרֵךְ זְמַן / עַד בַּשַּׁחַק נֶאֱמָן בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי :
קֹדֶשׁ לְלִינָה וּשְׁלֹשִׁים יִדְחֵם / כַּאֲשֶׁר אֲבֵלִים יְנַחֵם בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי :

8 מהיות ו* 9 רכועה: רשעה ו* 12 תבער ר 14 ראשון: ראש ו* 15 סויים ו* 16 נא חס׳ ו* 17 פייס: פנים (?) ר | זה חס׳ ו* 18 לברך: לומר ו* 19 קדש: קודש ו* | לשלושים ר

מהול. **כאור שבעת הימים** ישע׳ ל. כו. 6 **והצאן והבקר עלות** בר׳ לג. יג. **אקדמנו בעולות** ע״ש מיכ׳ ו. ו. **ביום השמיני** ור״ל אין להקריב קרבן שאינו בן שמונה ימים. 7 **זה היום** יום השמיני למלואים **נכבד בעטרת** ל׳ ב״ר הנ״ל: ׳עשר עטרות נטל אותו היום׳. **לויית חן ועטרת** ע״ש משל׳ ד. ט. 8 **חדלו** להקריב בבמות כאמור בב״ר ׳ראשון לאיסור הבמה׳. **מזבחים ומקטרים בבמות** מל״ב יב. ד. 9 **טור** שמור **משמרת מזוזת רבועה** ר״ל מחיצת מחנה שכינה (רבועה=חצר המשכן הרבועה) לפי כמ״ר יג (עיין בפירוש תיאודור לב״ר על ח״נ במדרשים). **כהניך ילבשו תשועה** ע״ש תהל׳ קלב. ט. 10 **להניח ברכה אל ביתך** יחז׳ מד. ל וכוונתו ל׳ראשון לברכה׳ (ברכת כהנים) שבמדרש. 11 **זה שכנת בו** תהל׳ עד. ב ור״ל ׳ראשון לשכינה׳. 12 **ליחכה אש וכו׳** ׳ראשך לירידת אש׳ (ויקרא ט. כד). **ותבער בצאן ובנערים** איוב א. טז וכוונתו לקרבנות הנ״ל ולבני אהרן (שם ׳.ב). 13 **מלכי קדמו** את המשיח. **למעשה בראשית** לפי ב״ר א. ד (עמ׳6) והפייטן מפרש כך ׳ראשון למלכים׳ עיין בפי׳ תיאודור עמ׳ 25. **לנו ישועה ישית** ע״ש ישע׳ כו. א. 14 **נקרא ראשון לכל חדש** לפי במ״ר יג ׳ראשון לראשי חדשים׳. **אדם ילע קודש** משלי כ. כה ופירש לפי ראב״ע (ובניגוד לרש״י) ׳אדם בולע קודש׳: ור״ל ׳ראשון לאכילת קדשים׳ (במ״ר. שם). 15 **סיום לצפון** קביעות לצפון. לפי ב״ר שם ׳ראשון לשחיטה בצפון׳. **והקריב ראשון למטה יהודה נחשון** ע״ש במד׳ ז. יב וכמדרש ׳ראשון לנשיאים׳. ע״כ הצעת המדרשים מב״ר ובמ״ר. 16 **שלש עשרה** לפי משנה נדרים ג. יא ׳גדולה מילה שנכרתו עליה יג בריתות׳. **למען תורא** תהל׳ קל. ד. 17 **פייס יצביעו** הפייטן מונה הלכות פז״ר קש״ב שכהן ניכר שש״ע רגל בפני עצמו (ע״פ סוכה מח. ע״א). פייס הוא הגורל (ע״י הצבעת כהנים עיין מ׳שנה יומא ב. א ואילך) לעבודות הכהנים במקדש. **הוא זה מלך הכבוד** תהל׳ כד. י. 18 **זמן** ברכת שהחיינו. **עד בשחק נאמן** תהל׳ פט. לח וכנראה ר״ל אנו עונים אמן על ברכתנו את היושב בשמים. 19 **קדש ללינה** בכל רגל חייב העולה לרגל ללון בירושלים וכן בשמיני עצרת. **ושלושים** של אבלות **ידחם** ריבטלם. ועיין תוספות ליומא ג. ע״א ד״ה פז״ר קש״ב (ובמקבילות) שמביאים שורה זאת באמרם ׳ור״ת יכד במעריב טלו...׳ (צונ״ן). **כאשר אבלים ינחם** איוב כט. כה. 20 **לקרבן** לעצמו ושונה מקרבנות חג הסוכות. **ביום ההוא יושר**

20 רָאוּי לְקָרְבָּן לְעַצְמוֹ לְהַכְשִׁיר / בַּיּוֹם הַהוּא יוּשַׁר הַשִּׁיר בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי :
שְׁמִינִי בְּרָכָה לִשְׁמוֹ נִקְבַּע / בְּאָכְלֵנוּ לֶחֶם לָשֹׂבַע בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי :
תִּפְתַּח אוֹצַר גִּשְׁמֵי נְדָבָה / וְלֹא יוֹסִיפוּ לְדַאֲבָה בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי :

השיר ישע׳ כו. א ור״ל לש״ע שיר (של לויים) לעצמו. 21 **ברכה** ״עלה ויבא׳ בברכת המזון. **באכלנו לחם לשבע** שמות טז. ג. 22 **תפתח אוצר** ע״ש דבר׳ כח. יב. **גשמי נדבה** ע״ש תהל׳ סח. י ״גשם נדבות״. **ולא יוסיפו לדאבה** ירמ׳ לא. יב.

5 יוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצֶרֶת מְנוּחָה / עֲצוּרֶיךָ הוֹשֵׁב הַשְּׁקֵט וּבִטְחָה
קְטוֹרֶת תִּכּוֹן לְפָנֶיךָ כְּהַאֲנָחָה / בְּגִילָה בְּרִנָּה בְּשִׂמְחָה : בגילה

בַּעֲצֶרֶת יוֹם מַרְגִּיעֵנוּ / רְמֹס כַּחֹמֶר מַרְגִּיעֵינוּ
בְּרוֹב תַּנְחוּמֵינוּ לְשַׁעְשְׁעֵנוּ / זֶה צוּר יִשְׁעֵנוּ : זה

יְדִידֶיךָ הַרְאֵה לְטוֹבָה אוֹת / מֵהַר הַשָּׁנִים הַטּוֹבוֹת הַבָּאוֹת
10 אֶסוֹף זְרוּעֶיךָ מֵאַרְבַּע הַפֵּאוֹת / גוֹאֲלֵנוּ יי צְבָאוֹת : גאל

יִוָּדַע הַיּוֹם כִּי אַתָּה אֵל / רַב לְהוֹשִׁיעַ וְיֵשׁ יָדְךָ לְאֵל
בַּהֲדָרְךָ צְלַח וּשְׁלַח גּוֹאֵל / לְבָנֶיךָ וְשָׁלוֹם עַל יִשְׂרָאֵל : הפורש

6 לפניך תכון ו* | כהאנחה: שיחה ו* 8 תנחומיך ו* 9 שנים ו* | והבאות ר

5 **עצוריך** בניך העצורים בגולה. **השקט ובטחה** ע״ש ישע׳ ל. טו. 6 **קטרת תכון לפניך** ע״ש תהל׳ קמא. ב. **כהאנחה** כהאנחות. כאנחה בתפילה. והצורה זרה ועיין ח״נ. 7 **רמוס כחומר** ע״ש ישע׳ י. ו ועוד. **מרגיעינו מרגיזינו** ל׳ ״רגע הים ויהמו גליו״ (ישע׳ נא. טו ועוד) לפי קצת מפרשים. 8 **ברוב תנחומינו לשעשעינו** ע״ש תהל׳ צד. יט. 9 **לטובה אות** ע״ש תהל׳ פו. יז. **השנים הטובות הבאות** כרא׳ מא. לה. 10 **זרוייך** פזורייך. **הפיאות** כנפות הארץ. 11 **יודע היום כי אתה אל** ע״ש מל״א יח. לו. **רב להושיע** ישע׳ סג. א. **ויש ידך לאל** ע״ש ברא׳ לא. כט. 12 **בהדרך צלח** ע״ש תהל׳ מה. ה ״והדרך צלח...״. **ושלום על ישראל** תהל׳ קכח. ו.

בק"ק צרפת אמרו פיוטי 'מעריב' אלה

סימן: א"ב יצחק בר משה. בתים בני ד' טורים, הטור האחרון הבאה מן המקרא.
צונץ עמ' 155. — **א** 4701

אֱלֹהִים דִּבֵּר בְּקוֹל עָרֵב / בְּקַדְּשׁוֹ לְחַבְּלוֹ שְׁמִינִי הֵרֵב
גַּם בַּעֲדָתוֹ נִצַּב בְּקָרֵב / לְפָעֳלוֹ וְלַעֲבוֹדָתוֹ עֲדֵי עָרֵב: המעריב

דְּבָרוֹ לְאֶלֶף צִוָּה / הָלוֹךְ בְּיֹשֶׁר נְתִיבָה
וּבְיוֹם טוֹב הֱיוֹת בְּטוֹבָה / וְדִגְלוֹ עָלַי אַהֲבָה: אוהב

כ"ר: **ט'**||

1 **בקול ערב** ע"ש שיה"ש ב, יד. **לחבלו** לישראל (דברים לב, ט) **הרב** הרבה והפייטן תפש משקל פלל (כגון החל) ור"ל הרבה לישראל עוד חג. 2 **בעדתו וכו'** ע"ש תהל' פב, א. **לפועלו וכו'** תהל' קד, כג ור"ל 'עבודתו' במשמעות תפילתו. 3 **דברו לאלף ציוה** ע"ש תהל' קה, ח. 4 **וביום טוב** וכו' ע"ש קהל' ז, יד ונדרש על ש"ע בפדר"כ עמ' 426 (ובמקבילות). **ודגלו עלי אהבה** שיה"ש ב, ד.

סימן: א"ב. בתים בני ג' טורים. — **א** 8947

אֶתֵּן צֶדֶק לְפוֹעֲלִי / אֲשֶׁר הִפְלִיא חַסְדּוֹ לִי / יי צוּרִי וְגוֹאֲלִי:
בְּבֹאִי לְזִכָּרוֹן / בֶּעָשׂוֹר כִּבְנֵי מָרוֹן / בְּזֹאת יַשְׁבִּית חָרוֹן:
גְּזֵרָה פֵּן תֵּצֵא / לָנוּד מִקְצָה לְקָצֶה / בְּזֹאת אֵלִי יִתְרַצֶּה:
דְּעִי לָךְ הֲיָפָה / מוֹעֵד זְמַן אֲסִיפָה / עַל כָּל כָּבוֹד חֻפָּה:
5 הֵעָלְזִי וְשִׂמְחִי / וּבַסֻּכּוֹת תֵּשְׁבִי וְתָנוּחִי / לְהַצִּיל רַגְלֵךְ מִדֶּחִי:
וְלֹא תִהְיֶה לָךְ לְפוּקָה / בּוּקָה וּמְבֻלְקָה / וּלְךָ תִּהְיֶה צְדָקָה:
זֶה אֵלִי וְאַנְוֵהוּ / אֱלֹהֵי אָבִי וַאֲרוֹמְמֶנְהוּ / הַכֹּל פָּעַל לַמַּעֲנֵהוּ:
חָפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ / אֶת עַמּוֹ לְהַצְדִּיקוֹ / וַיְסַקְּלֵהוּ וַיְעַזְּקוֹ:
טוֹבָה בְּיוֹם טוֹב / יי הַטּוֹב / טוֹב שֵׁם מִשֶּׁמֶן טוֹב:
10 יַבִּיעַ אֹמֶר / אַיֵּה סוֹפֵר אַיֵּה שׁוֹמֵר / וְכָל הַיּוֹם עָלַי גּוֹמֵר:

1 **אתן וכו'** ע"ש איוב לו, ג. **הפליא חסדו לי** תהל' לא, כב. **ה' צורי וגואלי** תהל' יט, טו. 2 **בבואי לזכרון** כשבא ר"ה ששמו יום זכרון. **בעשור** ביו"כ **כבני מרון** ל' המשנה ר"ה א, ב: 'כר"ה כל באי עולם עוברין לפניו כבני מרון'. **בזאת** במעשי ר"ה ויו"כ. 3 **גזירה** פסק דין לאשמה. **לנוד מקצה לקצה** לשנות דרכו ולשוב בתשובה. 4 **דעי לך, היפה** ע"ש שיה"ש א, ח ולפי שימוש המדרש פונה הפייטן בשם הקב"ה לכנסת ישראל. **אסיפה** אסיף, זמן חג הסוכות. **על כל כבוד חופה** ישע' ד, ה ור"ל חובה לבנות סוכות. 5 **להציל רגלך מדחי** ע"ש תהל' קטז, ח. 6 **ולא תהיה לך לפוקה** למכשול. ע"ש ש"א כה, לא. **בוקה ומבולקה** ע"ש נחום ב, יא ור"ל אם תקיים מצוות סוכה כהוגן (ולאחר שנתכפרו עוונותיך בר"ה ויו"כ) לא יהיה עליך עונש אלא **ולך תהיה צדקה** דבר' כד, יג. 7 **זה** וכו' שמות טו, ב. **הכל פעל למענהו** ע"ש משלי טז, ד ולפי רש"י, שם, 'למענהו' משמעו 'בשביל' קילוסו'. 8 **חפץ למען צדקו** ישע' מב, כא **את עמו להצדיקו** לזכות את ישראל במצוות. **ויסקלהו ויעזקו** ע"ש ישע' ה, ב, במשמעות לעשות גדר וסייג. וכנמשל ר"ל למצוות. 9 **טובה ביום טוב** עיין לעיל שו' 4. (בברכת 'אוהב') ובפירוש. **ה' הטוב** דבהי"ב ל, יח. **טוב שם** וכו' קהל' ז, א. 10 **יביע אומר** תהל' יט, ג ור"ל אספר כעת

כִּי הוּא אֱלֹהֵינוּ / יוֹצְרֵנוּ וְעוֹשֵׂנוּ / נִפְלְאוֹתֶיךָ וּמַחְשְׁבוֹתֶיךָ אֵלֵינוּ :
לְמַעַן שְׁמוֹ יִכְבָּד / לִקְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל מְכֻבָּד / הָאוֹמְרִים בַּד בְּבָד :
מִמּוֹעֵד הָרִאשׁוֹן / נִגְרַע מִמֶּנּוּ שָׂשׂוֹן / כִּי קָרְהוּ אָסוֹן :
נִגִּינָה וְרִנָּה / בַּאֲבֹד רְשָׁעִים אֵינֶנָּה / בְּאָהֳלֵי קֶדֶם מְעוֹנָה :
15 שֹׁבַע פֶּן יַעֲצֹר / וּבַצֹּרֶת יִבְצֹר / כְּיוֹשְׁבֵי עַל מָצוֹר :
עֲצֶרֶת בְּבוֹאָהּ / שֵׁם אֶחָד כְּמִקְרָאָהּ / בֶּהָמוֹן לֹא תְּבוּאָה :
פְּקֻדַּת כָּל בָּשָׂר / בְּכֶסֶא וְכִפּוּר לְהִתְבַּשָּׂר / הַס כָּל בָּשָׂר :
צָהֳלָה וְרִנָּה / שְׁלִישִׁיָּה שְׁנִיָּה וְרִאשׁוֹנָה / בָּאָסִיף תְּקוּפַת הַשָּׁנָה :
קוֹל רִנָּה וְצָהֳלָה / תּוֹדָה זִמְרָה וְגִילָה
שְׁעָרָיו בְּתוֹדָה חֲצֵרוֹתָיו בִּתְהִלָּה :
20 רַק לְמַעֵט נִגּוּנִים / עַד יִמָּלֵא פִּינוּ שְׂחוֹק וּרְנָנִים
וּמָחָה יְיָ דִּמְעָה מִכָּל פָּנִים :

שָׁם יַעֲלוּ בְּרִנָּה / שׁוֹכְנֵי בְּהַרְרֵי מְעוֹנָה
תְּכַנֵּס מֵעִיר וּמְדִינָה / קִרְיַת דָּוִד חָנָה : בגילה

17 להתכשר: להתכפר ט׳

על כל יום ויום, ומכאן ואילך דן הפייטן בימים שבהם גומרים את ההלל לפי הנאמר בפדר״כ עמ׳ 458. **איה סופר** ישע׳ לג, יח. **איה שומר** ושואל שאלה רטורית עד לסוף השורה, מי יודע ומי שומר לומר הלל כפי שאפרט להלן. **וכל היום עלי גומר** ע״ש תהל׳ נז, ג וכוונתו לכל הימים בהם גומרים הלל. או אולי ר״ל בשורה זאת שבסוכות אין צורך לספור ולהזהר (כבפסח) כי בכל הימים גומרים את ההלל. **11 כי הוא אלהינו** תהל׳ צה, ז. **נפלאותיך ומחשבותיך אלינו** תהל׳ מ, ו. **12 למען שמו יכבד** ע״ש ישע׳ סו, ה. **לקדוש ישראל מכובד** ע״ש ישע׳ נח, יג. **האומרים בד בבד** האומרים פרקי הלל זה אחר זה ללא דילוג, בד בבד - שמות ל, לד. **13 ממועד הראשון** מחג הפסח **נגרע ממנו ששון** לא נכתב ׳שמחה׳ על פסח בתורה, פסדר״כ שם. **כי קרהו אסון** שטבעו המצרים בים, הל׳ ע״ש ברא׳ מד, כט. **14 נגינה ורינה באבוד רשעים איננה** ע״ש משלי יא, י בהיפוך הענין. **באהלי קדם מעונה** ר״ל במשכנות ״אלהי קדם״ (דבר׳ לג, כז) כלומר בשמים, לפי דברי ר׳ יוחנן במגילה י, ע״ב ׳ביקשו מלאכי השרת לומר שירה אמר הקב״ה מעשה ידי טובעין בים ואתם אומרים שירה׳. ולכן אין אומרים הלל שלם בשביעי של פסח. **15 שובע פן יעצר** שו׳ זאת היא לפי פסדר״כ, שם: ׳אבל בפסח אין את מוצא שכת׳ בו אפילו שמחה אחת, ולמה, אלא את מוצא שבפסח התבואה נדונית (ע״פ משנה ר״ה א, ב) ואין אדם יודע אם עושה היא השנה אם אינה עושה לפיכך אין כת׳ שם שמחה׳. הפייטן מקשר גם ענין זה לענין אמירת הלל. **כיושבי על מצור** כמתפללים ביום צרה ע״ש חבקוק ב, א וכבלי תענית כג, ע״א. **16 עצרת בבואה** כשבא חג השבועות. **שם אחד כמקראה** רק פעם אחת כתוב בה ׳שמחה׳ (פסדר״כ, שם, ואולי צ״ל ׳במקראה׳). **בהמון לא תבואה** קהל׳ ה, ט, ר״ל אמנם התבואה כבר בכית אבל נידונין בעצרת על הפירות, אך דרך ההתבטאות קשה. **17 פקודת כל בשר** ע״ש במד׳ טז, כט **בכסא** ר״ה (עיין משלי ז, כ ושמא צ״ל כסה). **הס כל בשר** זכר׳ ב, יז ור״ל אין אומרים הלל כלל לפי ערכין י, ע״ב (ר״ה לב, ע״ב): ׳אפשר מלך יושב על כסא הדין... וישראל אומרין שירה...׳. **18 שלישיה** וכו׳ שלוש פעמים כתוב שמחה בחג הסוכות (פסדר״כ שם). **19 קול רינה** תהל׳ קיח, טו. **תודה זמרה** ע״ש ישע׳ נא, ג. **שעריו בתודה** וכו׳ תהל׳ ק, ד. **20 רק למעט ניגונים** לפי פסדר״כ, שם: ׳את מוצא אעפ״י שאדם שמח בעוה״ז אין שמחתו שלימה... אבל לעתיד לבא הקב״ה מבלע את המות שנא׳ ובלע המות לנצח וגו׳ (ישע׳ כה, ח) אותה השעה שמחה שלימה שנא׳ אז ימלא שחוק פינו ולשוננו רנה׳ (תהל׳ קכו, ב). **21 בהררי מעונה** בירושלים ע״ש תהל׳ עו, ג ״ומעונתו בציון״. **22 קרית דוד חנה** ע״ש ישע׳ כט, א.

5 זֶה הַיּוֹם עָשָׂה יי / חִדְּשׁוּ וְקִדְּשׁוּ לְהִתְעַנֵּג עַל יי
טַעֲמוּ וּרְאוּ כִּי טוֹב יי / יַחֵל יִשְׂרָאֵל אֶל יי: זה צור

כִּי לֹא יִטֹּשׁ יי אֶת־עַמּוֹ / לְמַעַן שְׁמוֹ הַנִּקְרָא עָלֵימוֹ
מִמָּרוֹם יוֹסִיף לִקְנוֹת שְׁאָר עַמּוֹ / גּוֹאֲלֵנוּ יי צְבָאוֹת מֵעוֹלָם שְׁמוֹ: גאל

נַחֵץ סוֹד עֵת פְּלָאוֹת / צִדְקֵנוּ קָרֵב רַב נוֹרָאוֹת
10 שְׁתוּלִים יָצִיצוּ בַּחֲצֵרוֹת קָדְשֶׁךָ לְהַנְאוֹת / אֲהוֹדְךָ בְּרֶנֶן מִשִּׁירֵי הוֹדָאוֹת
כְּצִפֳּרִים עָפוֹת כֵּן יָגֵן עָלֵינוּ יי צְבָאוֹת:

10 ברנן: רנן ט׳ (עיין צונץ עמ׳ 155 הערה ו)

5 **זה היום וכו׳** תהל׳ קיח, כד ונדרש במיוחד על ש״ע בפסדר״כ עמ׳ 433. **חדשו** הוסיפו **להתענג על ה׳** ע״ש ישע׳ נח, יד ועוד. 6 **טעמו וראו וכו׳** תהל׳ לד, ט. **יחל ישראל וכו׳** תהל׳ קל, ז ועוד. 7 **כי לא יטוש וכו׳** ש״א יב, כב. 8 **יוסיף לקנות וכו׳** ע״ש ישע׳ יא, יא. **גואלנו וכו׳** ע״ש ישע׳ מז, ד וישע׳ סג, טז. 9 **נחץ** מהר, עשה לנחרץ. **סוד עת פלאות** ר״ל פלאות (ימות המשיח) שזמנם הוא לעת עתה סוד. עת הפלאות ע״ש ״קץ הפלאות״, דני׳ יב, ו. 10 **שתולים וכו׳** ע״ש תהל׳ צב, יד. **להנאות** לפרוח כנאות מדבר. **אהודך...משירי** ע״ש תהל׳ כח, ז. 11 **כצפרים עפות וכו׳** ישע׳ לא, ה.

בק״ק אמרו פיוט זה לפני ״הפורש״

סימן: יצחק בן בת יצחק בר צילימאן בר מרדכי בר שלמה אברהם (צונץ עמ׳ 331). — י 3106

יָסַפְתָּ יי לַגּוּי נִכְבָּדְתָּ / צַדִּיק אַתָּה וְצֶדֶק אַתָּ אָהַבְתָּ
חַגִּים וּמוֹעֲדִים לְעַמְּךָ הִנְחַלְתָּ / קִדַּשְׁתָּם וְרוֹמַמְתָּם וּבָמוֹ נִתְפָּאַרְתָּ
בְּנֵי נֵכָר גּוֹיִם אֲשֶׁר עָשִׂיתָ / נְתָתָם שַׁלְוָה וּבָמוֹ קִצַּפְתָּ
בְּנֵי מִגְדָּלֵי בְלוֹרִית וְעָרְלָה מָאַסְתָּ
תְּמִימֶיךָ מוֹהֲלִים וּפוֹרְעִים כַּמִּשְׁפָּט צִוִּיתָ:

כ״י: ט׳||

1 **יספת ה׳ לגוי נכבדת** ע״ש ישע׳ כו, טו. כיה זה וכל ה׳תוספת׳ בנויים על הפסיקתא לש״ע בפסדר״כ עמ׳ 421 ואילך. **צדיק אתה** ירמ׳ יב, א **וצדק את אהבת** ע״ש תהל׳ מה, ה. 3 **נתתם** נתת להם. **במו** בהם, והכל לפי פסדר״כ עמ׳ 421-422. 5 **ה׳**

5 יֵי חָפֵץ לְמַעַן גָּדְלוֹ / צַוּוֹת לִבְנֵי עַם קְהָלוֹ
חַגִּים וּמוֹעֲדִים בְּכָל יֶרַח יְהוּלוֹ / קָם הָרְבִיעִי וּבְתַבְנִית שׁוֹר בִּטְלוֹ
בָּא הַשְּׁבִיעִי וּפָרַע לְמוּלוֹ / רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְתַמּוּז גּוֹרָלוֹ
צוֹם הֶעָשׂוֹר לְאָב חַבְלוֹ / יְמֵי סֻכָּה לְיֶרַח אֱלוּלוֹ
לַאֲחֵרִים הוּא פּוֹרֵעַ יוֹם הַשְּׁמִינִי תֵּן לוֹ:

10 מַה יָּפוּ פְעָמַיִךָ בִּשְׁתֵּי נְעִילוֹת / אָבִיב יֶרַח לְיוֹשֵׁב תְּהִלּוֹת
נְעִימִים לָצֵאת וְלִקְצֹר מְלִילוֹת / בְּיֶרַח הָאֵיתָנִים עֲצֶרֶת לִבְנֵי מַקְהֵלוֹת
רוּחוֹת וּגְשָׁמִים לָבֹא יָמִים וְלֵילוֹת / מְגַדְּלֵי צֶמָחִים וּמַעֲלֵי שִׁבּוֹלוֹת
רָמַז לָמוֹ בְּשִׁלּוּשׁ תֵּבוֹת מֻכְלָלוֹת / דַּרְכּוֹ לֵידַע עַל מִי נוֹזְלוֹת
כְּמִשְׁפָּטָם וּנְסָכֶיהָ וְנִסְכֵּיהֶם לַעֲלוֹת / יוֹם הַשְּׁמִינִי לַחָג לַחֲזִיז קוֹלוֹת:

15 בֶּחָג מַקְרִיבִים בְּעֵד בְּנֵי עֲוֹלָה / רִאשׁוֹנִים בְּנֹעַם סְגֻלָּה
שִׁבְעִים פָּרִים כֻּלָּם לְעוֹלָה / לָבְשׁוּ גְּאוֹנִים וְעָשׂוּ כֻּלָּה
מְשַׁלֵּם רָעָה בְּטוֹבָה יְבוֹאֲהוּ קְלָלָה / הֵמָּה יִשְׁטְנוּנִי וַאֲנִי תְּפִלָּה:

13 נוזלות: גוזלות ט׳

חפץ עד שורה 9 בנוי על דרשת ר׳ לוי בפדר״כ עמ׳ 424. **6 בכל ירח יהולו** בכל אור (ל׳ איוב כה, ה או ישע׳ יג, י) חודש. כלומר הקב״ה חפץ לחת לישראל רגל אחד בכל חודש (שבקיץ). בפדר״כ שם. ״יהול׳ כנראה חידוש הפייטן. **הרביעי** תמוז. **ובתבנית שור** העגל (תהל׳ קו, כ) ובגללו בטלו החגים עד תשרי. **7 בא השביעי** ולכתחילה לא היו צריכים להקבע חגים רבים בתשרי. **גורלו** ר״ה נפל בחלקו של תשרי כתשלום כעד תמוז וכן להלן. **8 חבלו** נחלתו. **אלולו** כגלל החרוז. **9 לאחרים** וכו׳ בפסדר״כ: ״אמר הקב״ה של (חדשים) אחרים הוא (תשרי) פורע, ושלו אינו פורע? תן לו (לתשרי) משלו ויבא ויטול את שלו׳ וזהו ש״ע. **10 מה יפו פעמיך** ע״ש שיה״ש ז, ב. בית זה בנוי על הדרשה בשיהש״ר, שם. וכן פסדר״כ עמ׳ 420. **בשתי נעילות** ע״ש ״בנעלים׳ בשיהש״ר, שם. הקב״ה נועל רוחות וגשמים בסוכות כשישראל יושבים בסוכה ואחרי פסח כדי שיצאו לקצור ומוריד גשמים ביניהם וכל זה בזכות ״שתי נעילות׳ (״עצרת׳) שישראל שומרים בחג ובפסח. **אביב ירח** כמו ירח אביב, ניסן. **11 בירח האיתנים** (מל״א ח, ב) תשרי. **לבני מקהילות** כינוי לישראל הנקהלים להתפלל (על הגשמים בש״ע). **13 רמז** על ענין המים והגשם. הל׳ לפי פסדר״כ עמ׳ 432. **בשילוש תיבות** להלן שו׳ 14. **מוכללות** מעוטרות בכתרים, לפי מסורת כתיבת ס״ת. **דרכו לידע על מי נוזלות** לפי שיהש״ר, שם: ״ומוריד גשמים... ועורך שלחן לפני כל אחד ואחד צרכיו ולכל גויה וגויה כדי מחסורה׳. **14 כמשפטם וכו׳** שלוש תיבות (במד׳ כט: יט, לא, לג) השונות בשלוש האותיות מם יוד מם ממקבילותיהן בפרשיות קרבנות החג ומהן לומדים על ניסוך המים (״לעלות׳, פסדר״כ שם ובמקבילות רבות). **לחזיז קולות** איוב כח, כו. כלו׳ גשמים. **15 בחג מקריבים** כל הבית לפי פדר״כ עמ׳ 433. **בני עולה** שבעים פרי החג כנגד אומות העולם. **ראשונים בנועם סגולה** ישראל עם הסגולה (הוא המקריב). **16 גאונים** גאוה. **ועשו** הגויים כישראל כלה (ע״ש ברא׳ יח, כא) אע״פ שישראל מקריבים קרבנות כשביל העמים. **17 משלם רעה בטובה** ע״ש תהל׳ לח, כא **יבואהו קללה** ע״ש תהל׳ קט, יז. **ישטנוני**

אָדוֹן יִמְשֹׁל אֲדוֹן הַשָּׁלוֹם / בִּדַּלְתָּ קְרוֹבֶיךָ וּרְחֵקֶיךָ בְּכָל מָלוֹן
רַחֵק רְחֵקֶיךָ וּמַלֵּא פְּנֵיהֶם קָלוֹן / הָשֵׁב קְרוֹבֶיךָ עַל יְדֵי שַׂר שָׁלוֹם
20 מְבַשֵּׂר טוֹב מַשְׁמִיעַ שָׁלוֹם : הפורש

ואני תפילה תהל׳ קט, ד ובפסדר״כ, שם. 18 **אדון השלום** לפי תפילת מעין שבע כליל שבת. **ורחיקיך** אויביך תהל׳ עג, כז. **מלון** מקום שם ישראל לנים בגולה. 19 **ומלא פניהם קלון** תהל׳ פג, יז. הפייטן חורז שלום עם מלון וקלון ולפ״ז נראה שהוא מצרפת (צונץ). **שר שלום** המשיח, ישע׳ ט, ה. 20 **מבשר טוב משמיע שלום** ע״ש ישע׳ נב, ז.

בק״ק אמרו פיוט זה לפני ׳הפורש׳ בליל ש״ע
ובק״ק אמרוהו בליל סוכות.

סימן: מנחם ברבי מכיר. בתים בני ו׳-ח׳ טורים. בכל טור 6 תבות. בטור האחרון הבאה מן המקרא.
א״מ הברמן, עתרת רננים עמ׳ 84. — **מ** 274

מָה אָהַבְתִּי מְעוֹן בֵּיתֶךָ חַי גּוֹאֲלִי
בִּנְיָן מִפְאָר מָכוֹן לְשִׁבְתְּךָ חוֹבְבִי וּמְסַגְּלִי
כְּרָךְ מַחְמָד יְפֵה נוֹף מְשׂוֹשׂ גְּבוּלִי
נִכְסְפָה וְכָלְתָה נַפְשִׁי מָתַי אֶדַּדֵּם בְּמַעְגְּלִי
5 וְאֶרְאֶה פָּנֶיךָ בְּהָמוֹן חוֹגֵג שָׁם בְּהַרְגִּילִי
וְאָבוֹאָה אֶל־מִזְבַּח אֱלֹהִים אֶל־אֵל שִׂמְחַת גִּילִי :

חָלִיל שׁוֹאֵבָה מִצְוָה חֲשׁוּבָה מֵרֹאשׁ מְנוּיָה
חֲמִשָּׁה וְשִׁשָּׁה נוֹהֶגֶת בְּחַג עֵדָה קְנוּיָה
בְּמוֹצָאֵי יוֹם רִאשׁוֹן בָּאִים בָּעֲזָרָה כְּנוּיָה

כי״ר: **רכפמ״נ** (סוכות); **לפש**; **ף** (ער שו׳ 12)||
2 שבתך ל לשבת **פ** | מחכבי ש 3 כרך חס׳ **ך** | מחמד חס׳ **פש**[1] | גבולי: גואלי כפ 4 וגם כלתה **דפף** גם וכלתה **ש** | אדדה **נ** עדדם **פ** 5 אראה (ופניך חס׳) ל פניך חס׳ **פשף** | המון **ל** | בהרגילי: בהוד דגלי ש 6 מזבח: בית הוס׳ **ל** 7 השואבה **ש** שאובה **דמ״נ** בית שואבה **ל** | ומצוה **נ** ומצות כפ 8 כחג נוהגת עדת **כפלפ** כחג נוהגת בעדת ש 9 ומוצאי **נ** | יום רק **לש**: טוב הוס׳ **לש**|

1 **אהבתי מעון ביתך** תהל׳ כו, ח. **חי גואלי** ע״ש איוב יט, כה. 2 **בנין מפאר** בית המקדש לפי הכינוי בסוגית שמחת בית השואבה, בכלי סוכה נא, ע״ב. **מכון לשבתך** מל״א ח, יג. **מסגלי** בוחר כי. 3 **כרך מחמד** לפי סוכה, שם: ׳כרך נחמד׳ על ירושלים. **יפה נוף משוש** תהל׳ מח, ג **גבולי** ארצי. 4 **נכספה וכלתה נפשי** ע״ש תהל׳ פד, ג. **אדדם** תהל׳ מב, ה. **במעגלי** בדרכי. 5 **בהמון חוגג** תהל׳ שם. **בהרגילי** בעלותי לרגל. 6 **ואבואה וכו׳** תהל׳ מג, ד. 7 **חליל** נגינה, משנה סוכה ה, א, ומכאן עד שורה 13 מתאר את שמחת בית השואבה לפי המשנה והגמרא, שם, והדברים נתכארו לעיל ב׳מעריבים׳ אחרים ונביא רק מראי מקום וכאורי מלים. **מצוה חשובה** סוכה נ, ע״ב. **מראש מנויה** מששת ימי בראשית, סוכה שם. 8 **חמשה ושישה** משנה, שם. **קנויה** ע״ש ״עם זו קנית״ (שמות טו, טז). 9 **במוצאי** יו״ט, משנה ב. 10 **כדת נטויה**

10 מְתַקְּנִין שָׁם תִּקּוּן גָּדוֹל כְּדָת נְטוּיָה
הָעִיר צָהֲלָה וְשָׂמְחָה כַּנְּהַר שָׁלוֹם נְטוּיָה
שֶׁשָּׁם עָלוּ שְׁבָטִים שִׁבְטֵי־יָהּ:

בּוֹסְסוֹת־שָׁם מְנוֹרוֹת טְהוֹרוֹת גְּבוֹהוֹת חֲמִשִּׁים בְּמִבְקָר
וְהֵן אַרְבָּעָה סְפָלִים בְּרָאשֵׁיהֶם זָהָב יָקָר
15 וְאַרְבָּעָה סֻלָּמוֹת מֻצָּבִים לְכָל אֶחָד מִלְּעַקָּר
רוֹבִים אַרְבָּעָה מְשֻׁבָּחִים מִפִּרְחֵי כְהֻנָּה וּמֵעַקָּר
וְכַדֵּי שֶׁמֶן שֶׁל־שְׁלֹשִׁים לֹג בְּיָדֵיהֶם לְהִתְיַקָּר
מַעֲלִין וּמַטִּילִין אִישׁ אִישׁ לְסִפְלוֹ בַּמִּבְקָר
וּבְגִדֵי שָׂרֵת מַפְקִיעִין לִפְתִילוֹת לְהֵיטִיב בַּמִּסְקָר
20 הָיְתָה אוֹרָה וְשִׂמְחָה וְשָׂשׂוֹן וִיקָר:

בּוֹרֶרֶת אִשָּׁה לְאוֹתָהּ אוֹרָה חֲטִים וּמְלִילוֹת
וְכָל חַצְרוֹת יְרוּשָׁלַם מְאִירוֹת בְּכָל גְּבוּלוֹת
חֲסִידִים וַאֲנָשֵׁי מַעֲשֶׂה מְרַקְּדִין בַּאֲבֻקּוֹת בַּהֲלִילוֹת
יַלְדוּתָם מְאַשְּׁרִים וּמֵהֶם זִקְנוּתָם בְּהֵילִילוֹת
25 וְלֹא טוֹעֲמִים שֵׁנָה וּמַמְתִּיקִים קוֹל כְּבַהֲלִילוֹת
הָעוֹמְדִים בְּבֵית יי בַּלֵּילוֹת:

הראשון לש|כאים בעזרה (לעזרה פש): כמים (חס׳ כפ) יורדים לעזרה לנשים (לעזרת נשים כפ) רכפ 10 חס׳ פ|כטוייה ך בטוביה ל
11 והעיר רנפ| וכנהר פש| שלום: גדול פ| בנויה כפ 13 בוססין ל| טהורות חס׳ כפפ| חמש עשרה כפ| במבוקר נ במסקר
דלפש 14 הן רש| ארבעת כפ וארבעה רש| ספליהן רכפנש וספליהן לפ| בראשיהם מ׳: ובראשיהן שאר כי״| זהב חס׳ פ
15 וארבע נ| מוצבות נפ מוצהבות ש 16 המשובחין כפ 17 כדי רכפפש| של חס׳ רש 18 ומעלין כפ| ומטילין: וכל
הוס׳ ל| לספלו: להפלו ך להיטיב פ| במבקר: כמבקר כפ לייקר פ נמבקר ל 19 חס׳ פ| כגדי ך| שרד רנלש| לפתילות חס׳ ל|
ולהיטיב כפ| מסקר כפל ולייקר ש 21 לאותה חס׳ רכפ|. חטין לפש 22 כל ל בכל פ| ירושלם: חס׳ פ שבירושלים ש
23 באבוקות חס׳ פ| בטלולות ל 24 ילדותם (ילדותן פ): מהם הוס׳ כפנ מהן הוס׳ פש מהר הוס׳ ל| מאשרין לפש| ומהם חס׳
פש| בהיילילות כ״ל: בהילולות נ בהלולות רש בהלילות כפ וממחין קול בבי הלילות פ 25 לא רל| כבהלילות מ״פ: כבהלולות

בכלי נא. ע״כ למטה. 11 **העיר צהלה ושמחה** ע״ש אסתר ח. טו. **כנהר שלום נטויה** ע״ש ישע׳ סו. יב. 12 **ששם עלו**
וכו׳ חהל׳ קכב. ד. 13 **בוססות** עומדות. ל׳ כסיס. **מנורות** עד 18 משנה ב. **חמשים** סוכה נב. ע״כ. **במבקר** במידה.
16 **רובים** נערים. **ומעיקר** מזרע (הכהונה). 17 **להתיקר** להשתבח במעשה זה. כגמרא שם. 18 **במבקר** במדויק.
19 **ובגדי שרת** משנה ג. **להיטיב** להדליק. **במסקר** לראות באור גדול. 20 **היתה אורה וכו׳** אסתר ח. טז.
21 **בוררת** גמרא. נג ע״א. 23 **חסידים** משנה ד. **בהלילות** באורות. 24 **ילדותם מאשרים** גמרא נג. ע״א.
בהיילילות בבכי. 25 **ולא טועמים שינה** גמרא נג. ע״א. **כבהלילות** כבהילולות. חתונות. 26 **העומדים וכו׳**

מוֹרֶה עַל אַפַּיִם קְדָה בְּגִילָה וּבְפַחַד
וּמְשַׂחֵק בִּשְׁמוֹנֶה אֲבֶקוֹת שֶׁל אוֹר כְּאֶחָד
זוֹרֵק אַחַת לְמַעְלָה וְנוֹטֵל אַחַת לְהֵאַחַד
30 כָּל אַחַת אֵינָהּ נוֹגַעַת בַּחֲבֵרְתָּהּ בְּצִבְחַד
וְהַלְוִיִּם בְּכִנּוֹרוֹת בִּנְבָלִים בִּמְצִלְתַּיִם בְּלֵב אֶחָד
וּבִכְלֵי שִׁיר וּבְכָל עֹז מְזַמְּרִים יַחַד
לַמְחַצְּרִים וְלַמְשׁוֹרְרִים לְהַשְׁמִיעַ קוֹל־אֶחָד:

יָפוּ וְנָאוּ פַּעֲמֵי בַת נָדִיב בְּנַעֲלֵימוֹ
35 בְּשִׁלּוּשׁ רַאֲיוֹן כָּל־זָכָר יְשִׁישֵׁימוֹ וְעוֹלְלֵימוֹ
לֹא חֲצָאִין וְלֹא רֵיקָנִין וְנִרְצָה פָּעֳלֵמוֹ
רַבַּת חִבַּת אֲבִיהֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם מַרְאִים אֵלֵימוֹ
אָנָּא הֵיטִיבָה בִּרְצוֹנְךָ אֶת־צִיּוֹן תָּאִיר אֵלֵימוֹ
חוֹכֵיךָ וּכְמֵהֶיךָ בְּשַׁעַר אֶחָד זְקוֹף וְהַעֲלֵמוֹ
40 וְיִשְׂמְחוּ כָּל־חוֹסֵי בָךְ לְעוֹלָם יְרַנְּנוּ וְתָסֵךְ עָלֵימוֹ: הפורש

דגל בהלילות **כפ** כביהלולות **ש** 27 בגילה: ביראה **כפ** חס׳ **פ**[1] | ופחד **נ** 28 משחק **כפ** | באחד חס׳ **פ** 29 זורק אחד ונוטל אחד **פ** | להאחד: למטה להאחד **ש** לאחד **דל** חס׳ **פ** 30 כל אחת: ואחת הוס׳ **כפ** חס׳ **פ** | ואינה **פ** | בצבחד: בלי כחד **פ** 31 הלוים **כפ** | ובנבלים ובמצלתים **כפנל** | במצלתים חס׳ **פ** 32 וכלי: חס׳ **לפ** וכל כ׳ בכלי **כפ** | שיר חס׳ **פ** | ובכל עוז: בכל עז **לפ** ובכלי מעוז **כפ** | מזמרים יחד: מספרם נכחד **ש** מספרים נכחד **פ** מספרים בלי כחד **ל** 34 פעמי חס׳ **ל** 35 כל (וכל **פ**) זכר כ׳**פ**: כל זכיר שאר כי״ | ועולימו **דמ׳נ** 36 לחצאין ולא **כפ** | נרצה **כפ** | פעולימו **נ** 37 רבה **ד** | שבשמים חס׳ **מ׳** | מראין **דפ** מראה **ל** | עלימו **פש** 38 היטיבה: הביטה **פ** | תאיר: תאים **נפ** | אלימו **ך**: ואילימו **ש** ואלימו שאר כי״ 39 הוסיך **ל** | זקוף: הכנס **פש** הכניסם **ל**

תהל׳ קלד, א. 27 **מורה על אפים** גמרא. שם. וכן עד שו׳ 29. 30 **בצבחד** קצת, עיין במילונים. 31 **והלויים** משנה. שם. 33 **למחצרים וכו׳** דכהי״ב ה, יג. 34 **יפו ונאוו וכו׳** ע״ש שיה״ש ז, ב וכשיהש״ר נדרש על עליה לרגל. 35 **בשלוש ראיון וכו׳** ע״ש דברים טז, טז. 36 **לא חצאין וכו׳** בבלי חגיגה ז, ע״א. 37 **מראים** הכהנים לישראל, עיין יומא נד, ע״א. 38 **היטיבה ברצונך את ציון** תהל׳ נא, כ. 39 **בשער אחד** בפעם אחת. 40 **וישמחו כל חוסי בך וכו׳** תהל׳ ה, יב.

מעריב לשמחת תורה

מנהג אשכנז המערבי ופולין

בשמחת תורה (בחו"ל) שחל להיות במוצאי שבת אומרים בק"ק מעריב 'אעניד לך'. (לעיל עמ' 301).

בתים בני ד' טורים. [המחבר יצחק]. — **א** 8541

אֶת יוֹם הַשְּׁמִינִי / בְּטוּב יַזְמִינִי
רָנִי פַלֵּט יְסוֹבְבֵנִי / לְעֵת עֶרֶב בְּצִלּוֹ יְלוֹנְנִי: המעריב

אֲיֻמָּה אָהֵב בָּרֵךְ בְּכֹסֶף / בְּמִדָּה מְרֻבָּה מֵרֹאשׁ בְּתוֹסֶף
בְּזֶה עֲצֶרֶת חַג אֹסֶף / אוֹהֲבָיו יְקָרֵב אֵלָיו לְהֵאָסֵף: אוהב

כי"י: א'הקר; כפל*; ו"ללופש (עד שורה 4); ף||
2 תסובבני ה| ילוני: ולנני לד יגוננני ל*ש לנוננני ר 3 איומה: אמת ר| כרך ף| בתוסף... בכוסף א'הו"פשף 4 כחג ו"| יקרב חס' לד

1 **בטוב יזמיני** יכין לי לטובה. ואולי יש לפרש יעשהו (את יום השמיני) לזמן טוב. 2 **רני פלט יסובבני** ע"ש תהל' לב, ז: "רני פלט תסובבני" ור"ל יסובב אותי רינה כשיצילני מאויבי. **לעת ערב** זכר' יד, ז. ייחכן שהפייטן מתכוון כאן לגלות. **בצלו ילוננני** ע"ש "בצל שדי יתלונן" (תהל' צא, א). 3 **איומה** ישראל (ע"ש המדרש לשיה"ש ו, ד). **אהב** אשר אהב (ל' עבר). **בכוסף** באהבה גדולה. **במדה מרובה מראש בתוסף** ר"ל האהבה (הכוסף) תהיה גדולה יותר מאשר בעבר (מראש) והל' ע"פ ויקר' ה, כד "בראשו... יוסף עליו". 4 **חג אוסף** חג האסיף. זמן חג הסוכות. **אוהביו יקרב אליו להאסף** הקב"ה יקרב אליו את ישראל כש"ע לאות אהבה מיוחדת לפי פסדר"כ בפסיקתא על ש"ע. עמ' 433.

סימן: א"ב. בתים בני ב' טורים וסיום מבריח.

שְׁמִינִי אֲמַץ בִּפְנֵי עַצְמוֹ / בְּחוֹב קָבוּעַ לִשְׁמוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי:
שְׁמִינִי גְּמָרוֹ בְּפַיִס רֶגֶל וּזְמַן / דָּבָר שִׁיר וְקָרְבָּן מְזֻמָּן בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי:
שְׁמִינִי הוֹסִיף לְגוֹי נִכְבָּד / וּבְמוֹסְפֵי קוֹדֶשׁ מְכֻבָּד בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי:

1 בחוב: ברכה ה| לשמו: לעמו פ| יום השמיני וכן להלן ו" 2 בפיס: כפניהם פ!| רגל חס' א'| ודבר ף| שיר: שי ל שם ל־ טוב רפ שוא (!) כפ וברכה הוס' הל חס' ף| מזמן חס' ל* 3 ונכבד רכפו"ללופ| ובמוספו ף| קדוש קו"ף| מכבד: נזבר ר

1 **שמיני אמץ** יום ש"ע נתגדל. **בחוב** במצוות. **לשמו** מיוחדות בשבילו. כפי שיפרש להלן. 2 **גמרו** סיימו. ייחד אותו. **בפיס וכו'** לפי מאמר ההלכה בבבלי סוכה מח, ע"א (ונמקבילות) ועיין לעיל ב'מעריבים' לש"ע, כגון ב'שמיני אותותיו' שורה 9, ו'אעניד לך' שורה 1, ושם נתפרשו הפרטים. **דבר** כאן כנראה מתכוון ל ברכה' שבמאמר ההלכה הנ"ל ושמא יש לנקר 'דבר שיר' (כמו 'דברי השירה', שמ"ב כב, א). **מזמן** אולי רומז כאן ל'ברכה' והיא 'ברכת הזמן', ברכת שהחיינו. 3 **הוסיף לגוי נכבד** ע"ש ישע' כו, טו ונדרש על ש"ע בפדר"ב עמ' 421. 4 **שמיני** היום השמיני. וכאן מספר הפייטן על ענינים אחרים שכהם

שְׁמִינִי זֵמָן וְהֻקְבַּע לְרַצּוֹת / חֹק נוֹלַד בּוֹ לְהֵרָצוֹת בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי:
5 שְׁמִינִי טִבַּע חֲתוּמִים חוֹתָם / יְדִידִים לָעַד לְמִכְתָּם בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי:
שְׁמִינִי כָּלוּל לְשִׂמְחָה גְּדוֹלָה / לְמִכַּהֵן בְּחִנּוּךְ עוֹלָה בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי:
שְׁמִינִי מִלִּפְנֵי פְּנֵי פָנָיו / נֶחֱלָק בְּכָל עִנְיָנָיו בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי:
שְׁמִינִי סֵכֶם לְשַׁלּוּחַ מֶלֶךְ / עֵת יַבְרְכוּ אֶת הַמֶּלֶךְ בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי:
שְׁמִינִי פְּנוּת בֹּקֶר הֲלָנָתוֹ / צֶדֶק יָלִין מְעוֹנָתוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי:
10 שְׁמִינִי קוֹל שֵׁמַע בְּאַהֲבָה / רִנַּת בֵּית הַשּׁוֹאֵבָה בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי:
שְׁמִינִי שִׁמּוּר שָׁלוֹם אָהֳלוֹ / תּוֹךְ יְמֵי עֲלִיַּת רִגְלוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי:

4 והוקב לד| לרצות: לדורות ף 5 חס׳ ף| חתומי ל*| ידידות דפוסים| לעד: לעם רל* חס׳ לף נצר דפוסים| למכתם: מכתם קל* למכתב ו״ מכתב א׳רפ במכתב כפ 6 בחנון ללד 7 מלפניו ולפני פניו פ| לכל קכפל*ללרף 8 סוכת ל סכת ר סוכה לד| לשלום ף| כאן סוף ל* 9 הלנתו: הליכתו ף| במעונתו רלד 10 שמע: שמַע ף ושֵׁמַע כפ שמחה ל| השאובה פ 11 שימור שלום: שמור שלום לף שלום שמור הקר שומר (שלום חס׳) ו״| עלית ימי א׳הק

׳שמונה׳ הוא מספר חשוב. **זמן והוקבע** נקבע זמנו **לרצות** להיות מספר רצוי. **חוק נולד בו להרצות ביום השמיני** ע״ש ריק׳ כב, כז: ״שור...כי יולד...ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן וגו׳״. 5 **טבע** הטביע חותמת, המילה. **חתומים חותם** ר״ל ע״י החותם הם חתומים. **ידידים** ישראל. **לעד** הם חתומים לעד. **למכתם** כנראה רומז לדרשה בבבלי סוטה י. ע״ב שבה נדרש ׳מכתם׳ (תהל׳ טז. א ועוד) לענין מילה ור״ל: ביום השמיני, כשישראל נמולים, מַכְּתָם עושה אותם לתמימים, כי בגמרא שם נדרשת המלה כנוטריקון ׳מכה תם׳. 6 **שמיני** יום שמיני למלואים, ויק׳ פרק ט. **כלול** נתעטר, לפי ב״ר סוף פרשה ג׳ (עמ׳ 24) נתעטר יום שמיני למלואים עשר עטרות. **לשמחה גדולה** הל׳ ע״ש נחמ׳ ח, יב ועוד. **למכהן בחנוך עולה** ר״ל אותו יום הכהן נתחנך בעבודת הקרבת קרבנות. 7 **שמיני** עצרת. **מלפני פני פניו** לפי מאמר התלמוד סוכה מז, ע״א ששמיני עצרת ׳חלוק משלפני פניו׳, כלומר שהוא שונה בהלכותיו מכל ימי סוכות שקדמו לו. 8 **סכם לשלוח מלך** ר״ל הסכים המלך (שלמה) לשלח את העם, כמסופר מל״א ח, סו: ״כיום השמיני שלח את העם ויברכו את המלך״. 9 **פנות בוקר** ע״ש דבר׳ טז, ז ״ופנית בבקר״ שמלמד על מצות לינה בירושלים ברגל, ור״ל גם שמיני עצרת טעון לינה ככל רגל. **צדק ילין מעונתו** ע״ש ישע׳ א, כא ״צדק ילין בה״ והפייטן עובר כאן להתפלל על הגאולה. **מעונתו** ירושלים, ע״ש תהל׳ עו, ג ״ומעונתו בציון״. 10 **קול** של תפילתנו ושמחת המצוה שלנו. 11 **שימור שלום אהלו** ברכה שיחברכו העולים לרגל, לפי מאמר הגמרא, בבלי פסחים ח, ע״ב ׳מלמד שהלך (תשוב מן העליה לרגל) ותמצא אהליך בשלום׳.

סימן: יצחק הקטן חזק אמן.

5 שְׁמִינִי יְצַוֶּה חַסְדּוֹ קָדוֹשׁ לְעַמּוֹ / וּבַלַּיְלָה שִׁירָה עִמּוֹ
מוֹשֵׁל הַשַּׁלִּיט בְּעוֹלָמוֹ / עָלֵינוּ כְּמֵאָז יְהִי נָעֳמוֹ: בגילה

שְׁמִינִי הֵיטִיבָה יי לַטּוֹבִים / קוֹרְאֶיךָ בִּדְבָרִים עֲרֵבִים
טוֹבוֹת יַשְׁמִיעַ לַאֲהוּבִים / נֹעַם מַלְכוּתְךָ עֲנוּת תְּאֵבִים: זה צור

5 יצוה חס׳ כפ| חסדו חס׳ כפו״| לעמו: לעולמו כפ 6 עלינו: עלימו כפ 7 קוראים ף 8 טובותיך ל| ישמיע: השמיע הל

5 **יצוה חסדו וכו׳** ע״ש תהל׳ מב, ט: ״יומם יצוה ה׳ חסדו ובלילה שירה עמי״. 6 **עלינו... יהי נעמו** ע״ש תהל׳ צ, יז: ״ויהי נועם ה׳ אלהינו עלינו״. 7 **היטיבה ה׳ לטובים** תהל׳ קכה, ד. **קוראיך** המתפללים כעת אליך. **בדברים ערבים** כפיוט זה.

שְׁמִינִי חֵלֶק לְשִׁבְעָה וְגַם לִשְׁמוֹנָה / מִצְוָה עָלֵינוּ לָתֵת מָנָה
10 זְכוּת אָבוֹת יִזְכֹּר בָּם שׁוֹכֵן מְעוֹנָה / קְנוֹת שֵׁנִית עֵדַת מִי מָנָה:

גאל / מלך צור

שְׁמִינִי אֱלֹהִים יְחָנֵּנוּ / מִמְּעוֹן קָדְשׁוֹ לְבָרְכֵנוּ
נָאֲמוֹ יָקֵם מַלְכֵּנוּ / בִּפְרִיסַת שְׁלוֹמוֹ לְסוֹכְכֵנוּ: הפורש

שמע כפו"ליף נצח ישמיע ר ישמע פ | לאהובים: לעם אהובים כפ לאוהבים ל | נועם חס' ר 9 חלק א'קכפפ: חן שאר כי"י | מנה: מינה א'לי 10 זכות: זכרון קו"פ | תזכור א'הו"| כם: רם א'לי חס' הרלף | שוכן: דת ף | מי מנה: נאמנה כפ 11 יחננו: ויברכנו הוס' א'קלפ | לברכנו: לתומכנו א' 12 יקם: יקים פ יחיש אהק יסר (!) ו"| בפרישות פ | שלום ר | לסוככנו: הוא יברכנו ה

8 **נועם מלכותך וכו'** שעורו: לאהובים אשר תאכים לשיר (לענות) את נועם מלכותך. 9 **חלק לשבעה וגם לשמונה** קהלת יא, ב ונדרש על סוכות וש"ע בקה"ר שם, בפסדר"כ עמ' 427 ובמקבילות. **מצוה עלינו לתת מנה** ר"ל חייבים אנו לקיים מצוות גם של סוכות וגם של ש"ע. 10 **בם** בזמן קיום מצוות החג. **שוכן מעונה** כינוי לקב"ה לפי דבר' כו, טו "השקיפה ממעון קדשך מן השמים". **קנות שנית וכו'** ע"ש ישע' יא, יא: "יוסיף ה' שנית ידו לקנות את שאר עמו". **עדת מי מנה ישראל**, ע"ש במד' כג, י: "מי מנה עפר יעקב". 11 **אלהים יחננו** תהל' סז, ב. **ממעון קדשו** עיין לעיל שורה 10. 12 **נאמו** דברו.

בק"ק צרפת אמרו פיוטים אלה

ללא סימן. בתים בני ד' טורים. הטור הרביעי לרוב הבאה מן המקרא. אולי שם המחבר 'אביגדור' לפי שורות 5, 7 בברכות האחרונות.

אֲנַצַּח עַל הַשְּׁמִינִית בְּקֶרֶב / עַם מָצָא חֵן שְׁרִידֵי חֶרֶב
וְשִׂיחִי לְמָעֲזִי יֵעָרֵב / מַשְׂאַת כַּפַּי מִנְחַת עֶרֶב: המעריב

שְׁמִינִי אֶחָד לְאֶחָד חֲטוּבָה / חֲטָבְתָּנוּ נַעֲשֶׂה אוֹתְךָ חֲטִיבָה
תְּבַשֵּׂר עֲנָוִים לֹא תוֹסִיפוּ לְדַאֲבָה / אֶרְפָּא מְשׁוּבָתָם אוֹהֲבֵם נְדָבָה:

אוהב

כ"י: ל (כותרת: מעריב אחר לשמחת תורה)||

1 **אנצח על השמינית** ע"ש תהל' ו, א ועוד. ר"ל אשיר על המספר 'שמיני'. **עם מצא חן שרידי חרב** כינוי לישראל ע"ש ירמ' לא, ב. 2 **ושיחי** תפילתי. פיוט זה כשהוא נאמר בבית הכנסת. **למעוזי** לקב"ה, ע"ש ירמ' טז, יט. **משאת כפי וכו'** תהל' קמא, ב. 3 **אחד לאחד חטובה** כל השורה היא לפי הגמ' בברכות ו, ע"א: 'ומי משתבח קורשא בריך הוא כשבחייהו דישראל (וכי משתבח הקב"ה כשבחיהן של ישראל?). אין (הן) דכתיב (דברי' כו, יז-יח): את ה' האמרת היום... וה' האמירך היום אמר להם הקב"ה לישראל אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם שנא' שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם שנא' ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ' ע"כ. הפייטן מקשר זאת עם מעשהו הוא לשבח את הקב"ה בפיוט. 4 **תבשר ענוים** ע"ש ישע' סא, א. **לא תוסיפו לדאבה** ע"ש ירמ' לא, יב. **ארפא משובתם** וכו' הוש' יד, ה.

סימן: א״ב. בתים בני ב׳ טורים. הטור השני הבאה מן המקרא.

שְׁמִינִי אוֹת וּמוֹעֵד לִבְרִית מִילָה / לְאִישׁ אֲשֶׁר לוֹ עָרְלָה בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי:
שְׁמִינִי בּוֹ כִּפּוּר יֵשֶׁבֶת / וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי שַׁבָּת בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי:
שְׁמִינִי גָּרֶם רִצּוּי לְיוֹשְׁבֵי חֶלֶד
שׁוֹר אוֹ כֶשֶׂב אוֹ עֵז כִּי יִוָּלֵד בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי:
שְׁמִינִי דָּת וָדִין לְמוֹנָה / תֵּן־חֵלֶק לְשִׁבְעָה וְגַם לִשְׁמוֹנָה בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי:
5 שְׁמִינִי הֶדֵּר מְכַהֵן בְּאֵפוֹד וְחֹשֶׁן וַאֲבָנָיו
קָרָא מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי:
שְׁמִינִי וְעֵדוֹ לְשַׁמֵּשׁ צִיצֵי אֵל וּפְרָחָיו
וְהַכֹּהֵן הַגָּדוֹל מֵאֶחָיו בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי:
שְׁמִינִי זַרְזִיף אֶרֶץ לְשׂבַע אִם לְרָעָב / אַף בְּרִי יַטְרִיחַ עָב בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי:
שְׁמִינִי חָלוּק מִסֻּכָּה מִבִּרְכָתָהּ נֶחְשֶׁבֶת / רַב לָכֶם שֶׁבֶת בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי:
שְׁמִינִי טִכּוּס <לְהָנִיחַ> לְעָיֵף מִלְּחַגּוֹתוֹ שִׁבְעָה
וְזֹאת הַמַּרְגֵּעָה בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי:
10 שְׁמִינִי יִשְׂמַח יִשְׂרָאֵל וְיָגֵל / נָכוֹן הוּא לְמוֹעֲדֵי רֶגֶל בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי:
שְׁמִינִי כִּי טוֹב הוֹדוּ כֹּהֲנַי / גּוֹרָל אֶחָד לַיִּי בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי:

8 רב: לב ל 9 להניח: לוניה ל

1 **אות ומועד** הל׳ ע״ש כרא׳ א, יד (עיין להלן שורה 17) ור״ל המילה היא אות וזמנה הקבוע הוא יום שמיני. **לאיש אשר לו ערלה** ברא׳ לד, יד. 2 **בו כפור יושבת** ר״ל מילה דוחה יו״כ; כדרך שהיא דוחה שבת, עיין משנה נדרים ג, יא. **וביום השמיני שבת** אין זה מקרא אלא נאמר ״וביום השמיני שכתוב״ (ויק׳ כג, לט) ור״ל וכן הוא אם יום שמיני למילה הוא שבת. 3 **גרם ריצוי** נתן אפשרות להקריב קרבנות. **ליושבי חלד** ליושבי הארץ, תהל׳ מט, ב. **שור או כשב וכו׳** ויק׳ כב, כז וממשיך שם ״ומיום השמיני והלאה ירצה...״. 4 **דת ודין** הלכות. **למונה** דין ספירת ז׳ ימי נידה שהמדרש בקה״ר יא, ב, מקשרו לח׳ ימי מילה. **תן וכו׳** קהלת, שם. 5 **הודר** נתקדש, ל׳ נדר. **מכהן** אהרון הכהן, ויק׳ פרק ט. **קרא משה וכו׳** ויק׳ ט, א. 6 **ועדו** ייעדו, קבעו **לשמש ציצי אל ופרחיו** מליצות לכינוי כוהנים ופרחי כהונה ע״פ במד׳ יז, כג ששם הצ״ץ הוא סמל לכהונה. ׳פרחי כהונה׳ רגיל בלשון חכמים. ר״ל שיום השמיני למלואים הוא ראשון לכהונה לפי מאמר המדרש בב״ר סוף פרשה ג (עמ׳ 24) ובמקבילות. **והכהן הגדול מאחיו** ויק׳ כא, י. 7 **שמיני** הפייטן חוזר לענין ש״ע. **זרזיף ארץ** גשם, תהל׳ עב, ו. **לשובע אם לרעב** ייקבע בשמיני. ׳**אף ברי יטריח עב** איוב לז, יא, ועל פיוש הפייטנים לפסוק זה עיין בתחילת תפילת גשם, עמ׳ 403. 8 **שמיני חלוק** ש״ע הוא נפרד **מסכה** מחג הסוכות **מברכתה נחשבת** ברכת ׳לישב בסוכה׳ אינה נחשבת עוד בש״ע, כלומר אין אומרים אותה עוד (אף שכתו״ל עוד יושבים בסוכה כש״ע). **רב לכם שבת** דבר׳ א, ו. ר״ל אין עוד יושבים בסוכה. 9 **טכוס** הלכה. **להניח** עיין בח״נ וכך נראה להגיה. **לעייף מלחגותו שבעה** כנראה ר״ל הקב״ה קיצר את ש״ע ליום אחד כדי לא לעייפם. **וזאת המרגעה** ישע׳ כח, יד. 10 **ישמח ישראל ויגל** ע״ש תהל׳ קמט, ב. **נכון הוא למועדי רגל** ע״ש איוב יב, ה עם שינוי המשמעות המקורית. ר״ל עומד ש״ע כרגל בפני עצמו בין שאר המועדים, לפי מאמר ההלכה שש״ע רגל כפני עצמו הוא, ככלי סוכה כח, ע״א ועל פרטיו עיין לעיל עמ׳ 303 ומפרש זאת להלן עד שורה 15. 11 **כי טוב וכו׳**

שְׂמִינִי לְבָרֵךְ מְחַיֵּינוּ וְעוֹשֵׂנוּ / קוֹל הַתּוֹר נִשְׁמַע בְּאַרְצֵנוּ בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי:
שְׂמִינִי מִתְּשׁוּרָתוֹ עֵרֶךְ יְכֻפַּר / וְתִיטַב לַיי מִשּׁוֹר פָּר בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי:
שְׂמִינִי נוֹפֵשׁ עַל סֻכָּה נוֹסָף / שִׁיר מִזְמוֹר לְאָסָף בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי:
15 שְׂמִינִי סֶלָה לְהַזְכִּירוֹ תַּעֲשׂוּ לְמַעְלָה / וְהָיָה לְאָכְלָה בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי:
שְׂמִינִי עֲצֶרֶת לַעֲתִידוֹת הַבָּאוֹת / לְעֹשֶׂה נִפְלָאוֹת בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי:
שְׂמִינִי פָּקְדוּ וְקָשְׁבוּ וְקִבְּלוּ הַיְּהוּדִים
וְהָיוּ לְאוֹתוֹת וּלְמוֹעֲדִים בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי:
שְׂמִינִי צַדִּיק צְדָקָה בּוֹ יוֹרֶה / כִּי בוֹ נִכְרְתוּ שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי:
שְׂמִינִי קוֹלֵנוּ יִשַּׁע מָעוֹז וּמַחֲסֶה / כֹּל אֲשֶׁר דִּבֶּר יי נַעֲשֶׂה בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי:
20 שְׂמִינִי רִישְׁנוּ זֶה הַיּוֹם נִשְׂכְּחָה / בוֹ נָגִילָה וְנִשְׂמְחָה בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי:
שְׂמִינִי שָׁלוֹם תִּשְׁפֹּת וּבְרָכָה לָרֹב
שָׁלוֹם שָׁלוֹם לָרָחוֹק וְלַקָּרוֹב בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי:
שְׂמִינִי תַּעֲמֹד יְשׁוּעָה נִבְאָה / לִירוּשָׁלַם לַשָּׁנָה הַבָּאָה בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי:

שעורו: הכהנים מברכים 'כי טוב'. **גורל אחד לה'** ויק' טז. ח ור"ל כש"ע יש פיס בפני עצמו ועל כך שמחים הכהנים. 12 **לברך מחיינו** ר"ל כש"ע מברכים שהחיינו. **קול התור נשמע בארצנו** שיה"ש ב, יב וכנראה ר"ל שמחת החג נשמעת. 13 **מתשורתו** במקום קרבנו של החג. **ערך** התפילה שאנו עורכים. **יכפר** תביא כפרה. **ותיטב לה' משור פר** תהל' סט, לב. 14 **נופש** אסור מלאכה. **על סוכה נוסף** על ימי סוכות, וכטופס. **שיר מזמור לאסף** לשון תהל' פג, א. ור"ל שיר מיוחד שהיו אומרים הלווים (שהם בני אסף) כש"ע במקדש; ועל המזמור שהיו אומרים עיין בתוס' לסוכה מז. ע"א ד"ה שיר. 15 **סלה** תמיד (עיין בשורה הבאה). **להזכירו** בתפילה וקידוש. **למעלה** לכבד את החג (כגון דבי"א כב, ה). **והיה לאכלה** אינו פסוק והוא ע"ש ברא' א, כט ועוד. ור"ל ש"ע הוא יו"ט וככל יו"ט יש לכבדו במאכל ומשתה. 16 **לעתידות** הפייטן אומר כעת שגם לע"ל יהיה ש"ע. עיין פדר"כ עמ' 434. **לעושה נפלאות** תהל' קלו, ד. 17 **שמיני** כעת מדבר שוב על המספר 'שמונה'. **פקדו** זכרו. **וקבלו** לקיים. **והיו** עניני 'שמונה' **לאותות** לענין מילה **ולמועדים** לענין הרגל (ועיין לעיל שורה 1) וכעת הוא מפרש: 18 **צדיק** אברהם אבינו **צדקה בו יורה** ע"ש ברא' יח, יט "...אשר יצוה את בניו... לעשות צדקה". **כי בו** בענין שמיני של מילה **נכרתו שלש עשרה** בריתות לפי משנה נדרים ג, יא. 19 **שמיני** ביום ש"ע זה. **קולנו ישע** תפילתנו ישמע **מעוז ומחסה** ע"ש תהל' מו, ב "אלהים לנו מחסה ועז". **כל אשר דבר וכו'** שמות יט, ח. 20 **רישנו** עוניינו בגלות. **בו נגילה ונשמחה** ע"ש תהל' קיח, כד. 21 **שלום תשפות** ע"ש ישע' כו, יב. **שלום שלום וכו'** ישע' נז, יט. 22 **תעמוד** תתקיים. **ניבאה** אשר ניבאו עליה הנביאים.

5 שְׂמִינִי אֶבְיוֹנֵי אָדָם יַעֲלוּ / לְצִיּוֹן מֵאֲשֶׁר גָּלוּ
יוֹשְׁבֵי חֹשֶׁךְ יֵצְאוּ וְיִגָּלוּ / בִּקְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל יָגִילוּ: בגילה

5 **אביוני אדם** ע"ש ישע' כט, יט "ואביוני אדם בקדוש ישראל יגילו". **מאשר** ממקום אשר. 6 **יושבי חושך יצאו** ע"ש ישע' מב, ז: "להוציא...ישבי חושך". **ויגלו** יבואו לאור. **בקדוש ישראל יגילו** ישע' כט, יט. 7 **גדור פרצת עדריך** ע"ש עמוס ט, יא.

שְׁמִינִי גְּדֹר פִּרְצַת עֲדָרֶיךָ רוֹעֵנוּ / כְּמֵאָז כֵּן עַתָּה אַמֵּץ זְרוֹעֵנוּ
מְלֹא הַגּוֹיִם יִהְיֶה זַרְעֵנוּ / וְנִרְצֶה לְצוּר יִשְׁעֵנוּ: זה צור

שְׁמִינִי נְדִיב נַפְשִׁי יִפְרַע / פַּרְעוֹת אוֹיֵב וְיִקְצֹר אֲשֶׁר זָרַע
מְצַדִּיק עֵינוֹ לֹא יִגְרַע / הַגּוֹאֵל מִכָּל רָע: גאל

שְׁמִינִי רַבֵּה לְשָׁלֵם לְהַעֲלוֹתָם / סָמְכֵם וְסַעֲדֵם וּמַלֵּא מִשְׁאֲלוֹתָם
סָעוּ אֶל מַקְהֵלוֹתָם / וְיִסְעוּ מְסֻכּוֹת וְיַחֲנוּ בְּבֵיתָם: הפורש

9 נדיב: נדיבי ל

אמץ זרועונו ע"ש תהל' פט, כב. 8 **מלוא הגויים יהיה זרענו** ע"ש ברא' מח, יט: "וזרעו יהיה מלא הגויים". **ונרצה** לעשות לפי רצונו. 9 **נדיב נפשי** נראה שרומז לשיה"ש ו, יב "לא ידעתי נפשי שמתני מרכבות עמי נדיב" ומדרש שיהש"ר, שם, שדורש את הפסוק על הצלח ישראל ע"י הקב"ה (הנדיב) מידי האויבים. **פרעות אויב** דכר' לב, מב. **ויקצור** האויב. 10 **מצדיק עינו לא יגרע** ע"ש איוב לו, ז: "לא יגרע מצדיק עיניו". ור"ל ה' ישגיח על הצדיק תמיד. **הגואל מכל רע** ע"ש ברא' מח, טו. 11 **רבה** חזק והגדל את ישראל. **לשלם להעלותם** להעלותם לירושלים. **סמכם וסעדם** ע"ש תהלים קיט, קטז-קיז. **ומלא משאלותם** ע"ש תהל' כ, ו. 12 **סעו אל מקהלותם** בשורה זאת משחק הפייטן עם שמות חניות ישראל במדבר ונותן להם משמעות לפי צרכי הפיוט: מקהלות הוא שם מקום לפי רשימת החניות בבמד' לג, כה-כו ורצונו לומר: ישראל הגיעו לשמיני עצרת (עצרה היא אסיפה והתקהלות). **ויסעו מסכות** שמות יג, כ ור"ל ישראל יעזבו את הסוכה **ויחנו בביתם** רמז ל"ויחנו באתם" שבפסוק הנ"ל. ור"ל ישראל יחזרו לגור בבתים כי חג הסוכות נסתיים.

מתפללים שחרית עד סוף שירת הים

מנהג פולין וק״ק מנהג אשכנז המערבי לומר בשמחת תורה פיוט זה קודם ״נשמת״.

סימן: מנחם ברבי מכיר (כפול). בתים בני ג׳ טורים. הטור האחרון הוא חלק של פסוק מתהלים יט, ח-י. הבית האחרון לקוח מ״נשמתי״ של ר׳ יוסף אבן אביתור (צונץ, עמ׳ 159). — נ 779

נִשְׁמַת מְלַמְּדֵי מוֹרָשָׁה נִקְרָאִים בְּנֵי חֹפֶשׁ
תְּנַצַּח נוֹטֵעַ לְחַיֵּי עוֹלָם וְנֹפֶשׁ
תּוֹרַת יי תְּמִימָה מְשִׁיבַת נָפֶשׁ:

נִשְׁמַת חַכְמֵי חֶמְדָּה בִּגְבוּרָה וְלֹא בַשְּׁתִי
5 תַּמְלִיךְ מוֹרֶה וְשִׂים רְפוּאָתִי
עֵדוּת יי נֶאֱמָנָה מַחְכִּימַת פֶּתִי:

נִשְׁמַת בְּנֵי בִינָה מִתְעַנְּגִים מִטּוּב הַלֵּב
תַּרְגִּישׁ רָזֵי דָּרֵי הַלֵּב [נ״א רִוּוּי דַּדֵּי חֵלֶב]
פִּקּוּדֵי יי יְשָׁרִים מְשַׂמְּחֵי לֵב:

10 נִשְׁמַת בָּנִים נְבוֹנִים בְּשִׁקּוּל וְהַכְרֵעַ מֹאזְנַיִם
תְּיַשֵּׁר יִפְי חִקּוּר וְתִקּוּן אָזְנַיִם
מִצְוַת יי בָּרָה מְאִירַת עֵינָיִם:

כ״י: פ° (חסרות שורות 4-9, 18-20)||

2 תנצח: נצח דפוסים 8 תרגיש: הרגיש דפוסים| רזי דרי הלב רוו״ה: רווי דדי חלב דפוסים אחרים 10-12 לאחר 13-15 פ° | בנים:

1 **מורשה** התורה, ע״ש ״תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב״ (דבר׳ לג, ד). **נקראים בני חפש** לפי המאמר בפרק קנין תורה (אבות ו, ב) ״שאין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה״. השורה הראשונה היא המושא של השנייה. 2 **תנצח נוטע** אחה (ה״) הנוטע (את גן העדן והנשמות שבו) תנצח (תן תקוה לעד) את נשמות לומדי התורה (שנזכרו בשורה הקודמת) לחיי עולם. **ונופש** ומנוחה, לפי הביטוי הידוע ״מנוחה לחיי עולמים״. 4 **חמדה** התורה, לפי שבת פח, ע״ב מכונה התורה ״חמדה גנוזה״. **בגבורה ולא בשתי** קהל׳ י, יז. הפייטן פירש כקה״ר, שם, ״שתי״ במשמעות תשישות, וכן הוא עצמו אומר על המלאכים כך ב״אופן״ ״מלאכי צבאות״ (להפסקה ראשונה) ועיין במלון בן יהודה, עמ׳ 7497. ובפירוש ר״א ברלין. 5 **תמליך** נראה שיש לפרש ״מלך״ במשמעות ״ענ״ן ור״ל אתה המורה (חכמים בדרך הנכונה) תערוך להכמי התורה עצות חכמה. **ושים** ר״א ברלין משער שהמשמעות היא מל׳ סם, רפואה. **רפואתי** הכוונה לרפואת נפש, כבמקראות רבים. 7 **מטוב הלב** ע״ש ישע׳ סה, יד. 8 **תרגיש** תחזק ותגדיל **רזי דרי לב** סודות החכמה הדרים בלב האדם ור״ל תגרום להגדלת החכמה בלב תלמידי החכמים. לפי דפוסים קדומים יש לגרוס **רווי דדי חלב** ויתפרש לפי שיהש״ר לשיה״ש ד, ה שבו נמשל החלב שתינוק יונק לתורה שנלמדת ע״י ת״ח. 10 **בשיקול והכרע מאזנים** שקול דעת והכרעה להלכה בשעת משא ומתן של לימוד תורה. 11 **תישר** את נשמת הלומדים למו״מ ישר

נִשְׁמַת מְבִינֵי מַדָּע תּוֹרָה בְּלִבָּם לְמִסְעָד
תְּכַבֵּד כּוֹנֵן אֲשׁוּרֵימוֹ לֹא תִמְעַד
יִרְאַת יי טְהוֹרָה עוֹמֶדֶת לָעַד:

נִשְׁמַת יְדִידִים יָדָם זַיִן פִּיפִיּוֹת חֲדָיו
תָּרֹן רוֹמְמוֹת סִלְסוּל עֹז מַחֲמַדָּיו
מִשְׁפְּטֵי יי אֱמֶת צָדְקוּ יַחְדָּו:

* * *

[נִשְׁמַת וְעוּדִים בְּאַרְצוֹת שְׁבָיָם
שְׁרִידֶיךָ פְּזוּרֶיךָ יְרוֹמְמוּךָ בְּעֵת תְּשִׁיבֵם לִצְבִי עֲדָיָם
בְּאוֹמְרִים אִלּוּ פִינוּ מָלֵא שִׁירָה כַּיָּם:]

בני הפוסים| נבונים: מבינים פ° | והכרע: ותכריע 11 חקור ותיקון: תקון והייקר פ° 13 מביני חס' דפוסים 14 אשורימו: מעמדימו פ° 16 ידם: ידים פ°

ע"י **יופי חקור** חיקור יפה **ותקון אזנים** ע"ש קהלת יב, ט: "ואזן וחקר תקן...". 13 **מביני מדע** דני' א, ד. **בלבם למסעד** החורה היא למסעד בלבם. הצרוף 'לסעד לב' הוא מקראי (ברא' יח, ה, שופ' יט, ח). 14 **תכבד** משלים את השורה הקודמת: נשמת מביני... (אשר) בלבם למסעד - תכבד. ר"ל תגדיל כבודם. **כונן אשורימו** ע"ש תהל' מ, ג ופירושו 'חזק את דרכם'. **לא תמעד** רגלם. 16 **ידידים** אוהבי ה' והתורה. **ידם** זין תן בידם כלי זין, כלומר חכמה חריפה ללמוד תורה. **פיפיות חדיו** כלי זין אשר פיפיותיו חדות. שורה זאת והבאה הן ע"ש תהל' קמט, ה-ו "יעלזו חסידים... ירננו... רוממות אל בגרונם וחרב פיפיות בידם" ונדרש על תלמידי חכמים בפסדר"כ, עמ' 207. 17 **תרון** נשמת ת"ח, ושמא ר"ל 'אתה תשמח את ת"ח'. **עז מחמדיו** כינויים לתורה לפי המדרש שהובא לעיל, שורה 4, ולפי מכי' דרי"ש תחילת יתרו (עמ' 188): 'תורה נותן הקב"ה לעמו ולידידיו שנא' ה' עוז לעמו יתן'. 19 **ועודים** מתאספים בכיח הכנסת. **בארצות שבים** ע"ש ירמ' ל, י ועוד. 20 **לצבי** כינוי לא"י ע"ש יחז' כ, ו ועוד. **עדים** תכשיטם. והביטוי 'צבי עדים' הוא ע"ש יחז' ז, כ "וצבי עדיו".

נִשְׁמַת כָּל־חַי תְּבָרֵךְ אֶת־שִׁמְךָ יי אֱלֹהֵינוּ. וְרוּחַ כָּל־בָּשָׂר תְּפָאֵר וּתְרוֹמֵם זִכְרְךָ מַלְכֵּנוּ תָּמִיד. מִן־הָעוֹלָם וְעַד־הָעוֹלָם אַתָּה אֵל. וּמִבַּלְעָדֶיךָ אֵין לָנוּ מֶלֶךְ גּוֹאֵל וּמוֹשִׁיעַ פּוֹדֶה וּמַצִּיל וּמְפַרְנֵס וּמְרַחֵם בְּכָל־עֵת צָרָה וְצוּקָה אֵין לָנוּ מֶלֶךְ אֶלָּא אָתָּה: אֱלֹהֵי הָרִאשׁוֹנִים וְהָאַחֲרוֹנִים. אֱלוֹהַּ כָּל־בְּרִיּוֹת אֲדוֹן כָּל־תּוֹלְדוֹת הַמְּהֻלָּל בְּרֹב הַתִּשְׁבָּחוֹת הַמְנַהֵג עוֹלָמוֹ בְּחֶסֶד וּבְרִיּוֹתָיו בְּרַחֲמִים. וַיי לֹא־יָנוּם וְלֹא־יִישָׁן. הַמְעוֹרֵר יְשֵׁנִים וְהַמֵּקִיץ נִרְדָּמִים. וְהַמֵּשִׂיחַ אִלְּמִים.וְהַמַּתִּיר אֲסוּרִים וְהַסּוֹמֵךְ נוֹפְלִים וְהַזּוֹקֵף כְּפוּפִים. לְךָ לְבַדְּךָ אֲנַחְנוּ מוֹדִים. אִלּוּ פִינוּ מָלֵא שִׁירָה כַּיָּם. וּלְשׁוֹנֵנוּ רִנָּה כַּהֲמוֹן גַּלָּיו. וְשִׂפְתוֹתֵינוּ שֶׁבַח כְּמֶרְחֲבֵי רָקִיעַ. וְעֵינֵינוּ מְאִירוֹת כַּשֶּׁמֶשׁ וְכַיָּרֵחַ. וְיָדֵינוּ פְרוּשׂוֹת כְּנִשְׁרֵי שָׁמָיִם. וְרַגְלֵינוּ קַלּוֹת כָּאַיָּלוֹת. אֵין אֲנַחְנוּ מַסְפִּיקִים לְהוֹדוֹת לְךָ יי אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ. וּלְבָרֵךְ אֶת־שִׁמְךָ. עַל־אַחַת מֵאֶלֶף אֶלֶף אַלְפֵי אֲלָפִים וְרִבֵּי רְבָבוֹת פְּעָמִים הַטּוֹבוֹת שֶׁעָשִׂיתָ עִם־אֲבוֹתֵינוּ וְעִמָּנוּ: מִמִּצְרַיִם גְּאַלְתָּנוּ יי אֱלֹהֵינוּ וּמִבֵּית עֲבָדִים פְּדִיתָנוּ. בְּרָעָב זַנְתָּנוּ וּבְשָׂבָע כִּלְכַּלְתָּנוּ. מֵחֶרֶב הִצַּלְתָּנוּ וּמִדֶּבֶר מִלַּטְתָּנוּ וּמֵחֳלָיִם רָעִים וְנֶאֱמָנִים דִּלִּיתָנוּ: עַד־הֵנָּה עֲזָרוּנוּ רַחֲמֶיךָ. וְלֹא־עֲזָבוּנוּ חֲסָדֶיךָ. וְאַל־תִּטְּשֵׁנוּ יי אֱלֹהֵינוּ לָנֶצַח: עַל־כֵּן אֵבָרִים שֶׁפִּלַּגְתָּ בָּנוּ. וְרוּחַ וּנְשָׁמָה שֶׁנָּפַחְתָּ בְּאַפֵּינוּ. וְלָשׁוֹן אֲשֶׁר שַׂמְתָּ בְּפִינוּ. הֵן הֵם יוֹדוּ וִיבָרְכוּ וִישַׁבְּחוּ וִיפָאֲרוּ וִירוֹמְמוּ וְיַעֲרִיצוּ וְיַקְדִּישׁוּ וְיַמְלִיכוּ אֶת־שִׁמְךָ מַלְכֵּנוּ: כִּי כָל־פֶּה לְךָ יוֹדֶה. וְכָל־לָשׁוֹן לְךָ תִשָּׁבַע. וְכָל־בֶּרֶךְ לְךָ תִכְרַע. וְכָל־קוֹמָה לְפָנֶיךָ תִשְׁתַּחֲוֶה. וְכָל־לְבָבוֹת יִירָאוּךָ. וְכָל־קֶרֶב וּכְלָיוֹת יְזַמְּרוּ לִשְׁמֶךָ. כַּדָּבָר שֶׁכָּתוּב כָּל־עַצְמוֹתַי תֹּאמַרְנָה יי מִי כָמוֹךָ. מַצִּיל עָנִי מֵחָזָק מִמֶּנּוּ וְעָנִי וְאֶבְיוֹן מִגּוֹזְלוֹ: מִי יִדְמֶה־לָּךְ וּמִי יִשְׁוֶה־לָּךְ וּמִי יַעֲרָךְ־לָּךְ: הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא אֵל עֶלְיוֹן קֹנֵה שָׁמַיִם וָאָרֶץ: נְהַלֶּלְךָ וּנְשַׁבֵּחֲךָ וּנְפָאֶרְךָ וּנְבָרֵךְ אֶת־שֵׁם קָדְשֶׁךָ. כָּאָמוּר. לְדָוִד בָּרְכִי נַפְשִׁי אֶת־יי וְכָל־קְרָבַי אֶת־שֵׁם קָדְשׁוֹ:

הָאֵל[1]

בְּתַעֲצֻמוֹת עֻזֶּךָ. הַגָּדוֹל בִּכְבוֹד שְׁמֶךָ. הַגִּבּוֹר לָנֶצַח וְהַנּוֹרָא בְּנוֹרְאוֹתֶיךָ. הַמֶּלֶךְ הַיּוֹשֵׁב עַל־כִּסֵּא רָם וְנִשָּׂא.

1) בק"ק מתחילים ב"הגדול" ובק"ק מתחילים בשבחת תורה ב"הגבור" (ובשבועות).

שׁוֹכֵן עַד מָרוֹם וְקָדוֹשׁ שְׁמוֹ. וְכָתוּב. רַנְּנוּ צַדִּיקִים בַּיי לַיְשָׁרִים נָאוָה תְהִלָּה:

בְּפִי יְשָׁרִים תִּתְהַלָּל.
וּבְדִבְרֵי צַדִּיקִים תִּתְבָּרַךְ.
וּבִלְשׁוֹן חֲסִידִים תִּתְרוֹמָם.
וּבְקֶרֶב קְדוֹשִׁים תִּתְקַדָּשׁ:

וּבְמַקְהֲלוֹת רִבְבוֹת עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּרִנָּה יִתְפָּאַר שִׁמְךָ מַלְכֵּנוּ בְּכָל־דּוֹר וָדוֹר. שֶׁכֵּן חוֹבַת כָּל־הַיְצוּרִים לְפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ לְהוֹדוֹת לְהַלֵּל לְשַׁבֵּחַ לְפָאֵר לְרוֹמֵם לְהַדֵּר לְבָרֵךְ לְעַלֵּה וּלְקַלֵּס עַל כָּל־דִּבְרֵי שִׁירוֹת וְתִשְׁבְּחוֹת דָּוִד בֶּן־יִשַׁי עַבְדְּךָ מְשִׁיחֶךָ:

יִשְׁתַּבַּח שִׁמְךָ לָעַד מַלְכֵּנוּ הָאֵל הַמֶּלֶךְ הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ. כִּי לְךָ נָאֶה יי אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שִׁיר וּשְׁבָחָה הַלֵּל וְזִמְרָה עֹז וּמֶמְשָׁלָה נֶצַח גְּדֻלָּה וּגְבוּרָה תְּהִלָּה וְתִפְאֶרֶת קְדֻשָּׁה וּמַלְכוּת בְּרָכוֹת וְהוֹדָאוֹת מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם. בָּרוּךְ אַתָּה יי אֵל מֶלֶךְ גָּדוֹל בַּתִּשְׁבָּחוֹת. אֵל הַהוֹדָאוֹת אֲדוֹן הַנִּפְלָאוֹת. הַבּוֹחֵר בְּשִׁירֵי זִמְרָה. מֶלֶךְ אֵל חֵי הָעוֹלָמִים:

חצי קדיש

חזן

בָּרְכוּ אֶת יי הַמְבֹרָךְ:

קהל

בָּרוּךְ יי הַמְבֹרָךְ לְעוֹלָם וָעֶד:

יִתְבָּרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאַר וְיִתְרוֹמַם וְיִתְנַשֵּׂא שְׁמוֹ שֶׁל־מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁהוּא רִאשׁוֹן וְהוּא אַחֲרוֹן וּמִבַּלְעָדָיו אֵין אֱלֹהִים. סֹלּוּ לָרֹכֵב בָּעֲרָבוֹת בְּיָהּ שְׁמוֹ וְעִלְזוּ לְפָנָיו. וּשְׁמוֹ מְרוֹמָם עַל־כָּל־בְּרָכָה וּתְהִלָּה:

בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

יְהִי שֵׁם יי מְבֹרָךְ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם:

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם יוֹצֵר אוֹר וּבוֹרֵא חֹשֶׁךְ עֹשֶׂה שָׁלוֹם וּבוֹרֵא אֶת־הַכֹּל:

על שני הטורים הבאים עיין מבוא. עמ' לא. הערה 40.

אוֹר עוֹלָם [בְּ]אוֹצַר חַיִּים / אוֹרוֹת מֵאֹפֶל אָמַר וַיֶּהִי:

בקהילות צרפת נהגו להוסיף כאן

וַיְהִי כֹּל בְּמַאֲמָרוֹ / הַשָּׁם עָבִים רְכוּבוֹ וְסִתְרוֹ / גִּבּוֹרֵי כֹחַ עוֹשִׂים דְּבָרוֹ / קָדוֹשׁ:

יוצר לשמיני עצרת

סימן: א״ב. בתים בני ג׳ טורים. בדרך כלל 3 תבות בטור. — **א** 1835

אֹם כְּאִישׁוֹן נִנְצָרֶת / חֲשֹׁךְ אוֹתָהּ מִבַּצֹּרֶת / בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצֶרֶת:
בָּאָה בְּתַחֲנוּן לְפָנֶיךָ / לְחַלּוֹת אֶת פָּנֶיךָ / בִּיטָּה וּפְקַח עֵינֶיךָ:
גַּלֵּה לָהּ יוֹמֶךָ / וַחֲמֹל עַל עַמֶּךָ / וְשִׂמְחָה יַשִּׂיגוּ מֵעִמָּךְ:

בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי / שִׂמְחוֹת הַזְּמִינִי / וּסְכוֹת נָא מַעֲנִי / קָדוֹשׁ:

5 דּוֹרְשִׁים בְּתַכְלִית מוֹעֲדָם / גִּשְׁמֵי נְדָבוֹת בְּמַעֲמָדָם / צְפֵה נָא לְעוֹדְדָם:
הַשְׁקִיפָה עֲלֵיהֶם מִמְּרוֹמִים / וּזְכֹר שְׁלֹשֶׁת קְדוּמִים
וְהִמָּלֵא עַל צֶאֱצָאֵימוֹ רַחֲמִים:
וְאִם עִקְּלוּ בְּרֶשַׁע / חוּסָה וַעֲבֹר עַל פֶּשַׁע / וְהַצְמַח לָמוֹ יֶשַׁע:
זוֹעֲקִים אֵלֶיךָ בְּכָל לֵב / הָרוֹפֵא לִשְׁבוּרֵי לֵב / כּוֹנֵן מְקוֹם עַיִן וָלֵב:
חֵטְאָם תְּנֹאֹם לְכַפֵּר / וּבְרִית אַל תָּפֵר / בִּזְכוּת אִמְרֵי שָׁפֵר:
10 טוֹב הַשּׁוֹכֵן רוֹמָה / חִישׁ קֵץ נֶחָמָה / וְעוֹרֵר יְשֵׁנֵי אֲדָמָה:
יָהּ שׁוֹכֵן עֲלִיּוֹת / וְרַב הַעֲלִילִיּוֹת / עַתָּה כַּנֵּס גָּלִיּוֹת:
כָּל שׁוֹטְנִים לְהַאֲבִיד / וְאוֹהֲבֶיךָ שְׂמָחוֹת לְהַרְבִּיד
בְּמַלְכוּת מָשִׁיחַ בֶּן דָּוִד:

כי״ר: **דהוזחעע״פ״רת**° (ער שורה 12); **רמ״נ; פצ; ף**||
1 מיום ת°| שמיני **רמנ** 2 ראחי **וזת**°**רמ״נצף**| בתחנון **דחער**: בתחן שאר כי״ר 3 לה: להם ר לך ע״פ| חוסה וחמול **ת**°**מ״**| ששון ושמחה **צ** 5 כתכל **פ**| לעודדם: עומדם **דנ** עמדם מ׳ בעמדם **צ** לסעדם **הופף** 6 עליהם חס׳ **פ״פ**| וזכור: ברית הוס׳ דפוסים למו הוס׳ פ׳| ותמלא **פ** 7 עוכר **דוזחעפ״רך** ועוכר מ׳| והצמח: והצמיח **דוזערנ** הצמיח מ׳ להצמח **ך** וחיש **פ׳**| לנו **דהזע״רנפף** 9 חנאום: היום הע״ תמהר **רמ״נפצ**| תכפר הע״ ותכפר **פ**| ברית **ף** ובריתך הע״פ ובריחם **פ״נ** בריתם **רמ׳**| בל **רמ״ף** לכל **פ״פצ** 10 שוכן רומה **דהרנף**| חיש: קרב דפוסים| קץ: יום **דוחר**| לנחמה **ת**°| לעורר **פ׳** 11 ורב העליליות: חס׳ **צ** וברוך תחחיות **ת**°| רב **הוחענף**| עליליות **דומ׳**| עתה כנס: תמהר לכנס מ׳ מהר כנס ו תמהר לקבץ **דנ** 12 שוטנים: שוטנינו

1 **כאישון ננצרת** ע״ש דכר׳ לכ״. **ביום השמיני עצרת** במד׳ כט. לה. 2 **באה** כנסת ישראל שנזכרה בשורה הקודמת. 3 **יומך** יום הגאולה. 4 **הזמיני** הזמן לי. 5 **בתכלית** בסוף. ביום האחרון. **גשמי נדבות** ע״ש תהל׳ סח. י. **במעמדם** בתפילתם. 6 **שלשת קדומים** האבות. 7 **עקלו** עקמו את הדרך הישרה. חטאו. 8 **הרופא לשבורי לב** תהל׳ קמז. ג. **כונן** הקם **מקום עין ולב** בית המקדש. עליו נאמר (מל״א ט. ג) ״והיו עיני ולבי שם״. 9 **תנאום** תאמר. **אמרי שפר** התורה. ברא׳ מט. כא. 10 **השוכן רומה** ע״ש ישע׳ לג. ה ״כי שכן מרום״. ׳רומה׳ ע״ש מיכ׳ ב. ג. 11 **עליות שמים** (תהל׳ קד: ג. יג). 12 **להרביד** לשטוח לפניהם. 13 **להדמם** לכלות. 15 **נגדך** לפניך. **בחתן** בתחינה. **בהתמד** תמיד. פעמיים בכל

לְמַעְלָה לְמַעְלָה לְרוֹמֵם / בֵּית מִקְדָּשְׁךָ הַשָּׁמֵם / צָרִים מֶנּוּ לְהַדְמֵם :
מְהַלְּלִים לְךָ בַּחֲגִיגָתָם / שׁוּר קְהַל עֲדָתָם / וּשְׁמַע קוֹל זַעֲקָתָם :
15 נֶגְדְּךָ בְּתַחַן עוֹמְדִים / וְעַל דַּלְתוֹתֶיךָ שׁוֹקְדִים / וְאוֹתְךָ בְּהַתְמֵד מְיַחֲדִים :
שִׂיחָם לְפָנֶיךָ יֵעֵרָב / וְחָשְׁכָם מִיּוֹם קְרָב / וּמִמְּחִתָּה כִּי לֹא תִקְרָב :
עַטְרֵם רֹב בְּרָכוֹת / וְחַיִּים אֲרֻכּוֹת / עֲדֵי עַד מַאֲרִיכוֹת :
פְּתַח לָמוֹ אוֹצָרֶךָ / וְקַיֵּם עָלֵימוֹ אֲמָרֶךָ / וְאַל יֵבֹשׁוּ מִסִּבְרֶךָ :
צְקוֹן לַחֲשָׁם תִּשְׁמַע / וְקוֹל מְבַשֵּׂר לְהִשָּׁמַע / טוֹבוֹת וְנֶחָמוֹת בְּמַשְׁמָע :
20 קוֹלוֹת אַרְבָּעָה לְהָחִישָׁה / וּלְעֶזְרָתֵנוּ חוּשָׁה / וְצוּרְרֵינוּ תַּכְחִישָׁה :
רָם עַל רָמִים / שַׂמַּח נֶפֶשׁ עֲגוּמִים / בְּבָנוּי כְּמוֹ רָמִים :
שִׁבְחֲךָ בְּפִימוֹ מְתַנִּים / וְגָדְלְךָ בְּלִבָּם מְשַׁנְּנִים / וְיִחוּדְךָ בְּכָל יוֹם עוֹנִים :
תּוֹקְפִים וְהוֹדָיָה רוֹחֲשִׁים / רוֹעֲשִׁים וְלוֹחֲשִׁים
וְאוֹתְךָ מַעֲרִיצִים וּמַקְדִּישִׁים / קָדוֹשׁ :

ממשיכים 'המאיר לארץ' או 'הכל יודוך' בעמ' 357.

ז שוטנימו ף שונאינו ו שונאיך **הע"פ** שונאיהם **רמ"נ** פתאים צ אויביך דפוסים | ואהוביך פ'רמ'נ אהוביך ו ואוהבינו ז | להזביד **רדף** | משיח...דוד: כית דוד ף 13 וצרים **רמ'נצף** 14 מהללים: מחננים ה מחגגים ע" | ושור ד | צעקתם ומ'נפצ 15 כתחן **דזחעפ'ף**: כחין שאר כי"י | אותך מ' 16 שיחתם פ | לחשכם צ 17 עדי חס' פ 18 לנו ף | עלינו ף | מאמרך ע"**רדמ'נפף** מאמריך פ'צ | תכישם צ 19 קול ה | יִשְׁמַע **הע"דצ** כְּהִשָּׁמַע נ לשמע וזפ'פ 20 ארבע ג | ועזרתנו מ' | ולצוררינו **חפ** הכחישה **הע"רמ'ף** 21 חס' **הע"** | תשמה ז | נפש חס' פ"ף | חפוף בבנוי פ' | ראמים צ 22 כפיהם **רמ'** | וגדלך: וגדולתך מ' והלולך **דפ"ך** תוקפך **נצ** וחהלתך ו | כלכם: לכם ך בכל יום צ חס' **ו'פ"** | משננים: מרננים **זמ'פצ** מתנים ף | ייחודך ז 23 תוקפים: תוקף פף שבח הוס' ע"צ שיר הוס' ף | רוחשים: רוגשים מ' רגשים **הרנ** רוננים **וצ** | רועשים: רוגשים ע | ולוחשים: ולא חשים **חערפ** | ואותך: וקדושתך נ וקדושה צ | מעריצים חס' צ

יום. 16 **וממחתה כי לא תקרב** ישע' נד, יד. 17 **אהוכות** בגלל החרוז כל' נקבה. **עדי עד** בעוה"ב. 18 **פתח למו אוצרך** גשמים, ע"ש דבר' כח, יב **ואל יבושו מסברך** ע"ש תהל' קיט, קטז "ואל תבישני משברי". 19 **צקון לחשם** תפילתם (ישע' כו, טז). 20 **קולות ארבעה** רוו"ה מציע לפרש ארבעה קולות (ששון, שמחה, חתן וכלה) שבירמ' ז, לד ועוד. 21 **בבנוי כמו רמים** בבית המקדש ע"ש תהל' עח, סט "ויבן כמו רמים מקדשו". 23 **תוקפים** מתחזקים.

יוצר לשמחת תורה

סימן: א״ב שמואל (יחיה?, בראשי הבתים),
משה בר שמואל בר אבשלום יגדל בתורה אמן (בטור השלישי בכל בית).
בתים בני ג׳ טורים ובסופם תחילות של פסוקי פרק לג בדברים. — **א** 8400

אַשְׁרֵי הָעָם שֶׁלּוֹ כָּכָה / מַאֲלֹהָיו וְגוֹאֲלוֹ יִשָּׂא בְרָכָה
מִתְבָּרֵךְ בָּאָרֶץ וּבַשָּׁמַיִם נֶעֱרָכָה וְזֹאת הַבְּרָכָה:

בִּפְנוּת עָנָו לְנוֹחַ שְׁכִיבָה / הִזְהִיר אֲמָרָיו לְאַלְפֵי רְבָבָה
שְׁמֹר דָּת בִּזְרוֹעַ כְּתוּבָה וַיֹּאמַר יי מִסִּינַי בָּא:

5 גּוֹאֵל חָזַר בְּכָל אֵמִים / וּמְצָאָם כֻּלָּם בַּעֲלֵי מוּמִים
הִפִּיל חֲבָלִים לוֹ בַּנְּעִימִים אַף חִבֵּב עַמִּים:

הוֹדִים מַקְדִּימִים לִנְשְׁמַע נַעֲשֶׂה / הֵשִׁיבוּ זֹאת כָּל תְּמִשֶׂה
בֹּקֶר וָעֶרֶב לֹא נִנְשֶׂה תּוֹרָה צִוָּה לָנוּ מֹשֶׁה:

הֶכְתַּר אָדוֹן כֶּתֶר לְהִמָּלֵךְ / יַהֵב עַם אֵלָיו בְּהִשְׁתַּלֵּךְ
10 רִנְּנוּ כָּל גּוֹי וָפֶלֶךְ וַיְהִי בִּישֻׁרוּן מֶלֶךְ:

כי״״: **א״ב** (1-32 חס׳) **דהוזחעע״פ״פ״קרת°; דמ״נ**||
1 ומאלהיו ומ׳| וגואלו חס׳ פ׳ 2 בשמים ובארץ **הוזע״פ״קת°נ** בשמים (בארץ חס׳) **א׳** 5 גואלם **הזעע״ת°**| לאומים **נ**| ומצאן **פ״** 6 חבלו **וזדמ״נ** הבלוס **ר**| לו חס׳ **וזעע״רת°דמ״נ** 7 הקדימו **דחרע**| ונעשה **ופ״ת°ך** 8 ננשה: תינשה **מ׳** 9 כתי חס׳ **ו**| אליו: עליו **פ״** עליו עם **ז**| 10 ריננו: רוננו **ך** חס׳ **ע** 12 יחר **דהו'ע״פ״דמ״נ**| יהי חס׳ **ת°מ׳**| לתוקמות **מ׳**

1 אשרי העם שלו ככה ע״ש תהל׳ קמד. טו. **מאלהיו וגואלו ישא ברכה** ע״ש תהל׳ כד. ה ״ישא ברכה מאת ה׳״ ור״ל שהברכה שבירך משה (=גואלו) היא גם ברכת ה׳ ורומז למדרש בדברים רבה כאן ש״איש האלהים״ משמעו שגם הקב״ה בירך עם משה. 2 **מתברך** העם. **בארץ** ע״י משה. **ובשמים** ע״י הקב״ה. **נערכה** שייך למלים הבאות, ור״ל זאת הברכה נערכה כך שיתברכו בשמים ובארץ. 3 **ענו** משה. **לנוח שכיבה** למות. ע״ש ״ינוחו על משכבותם״ ישע׳ נז. ב ופסוק זה נדרש על מות משה בסוף דב״ר. (הביטויים ׳נוח׳ ו׳שכב׳ משמשים ל׳מות׳ בארמית). **הזהיר אמריו** כוונתו לדברי משה בס׳ דברים. **לאלפי רבבה** לישראל. ע״ש כמד״ר, לו ״רבבות אלפי ישראל״. 4 **דת בזרוע** ע״ש ״מימינו אש דת״ דבר׳ לג. ב ור״ל שנכתבה באצבע אלהים. ועיין בפדר״א פ׳ מא שדורש שם שהקב״ה אחז את התורה בימינו כשהביאה לישראל. 5 **גואל** הקב״ה. **חזר בכל אומים** לפי הספור הידוע על הקב״ה ששאל את אומות העולם אם רוצים הם לקבל את התורה וכולם דחו אותה. עיין ספרי דברים פיסקא שמג עמ׳ 396 וכמקבילות הרבות. 6 **הפיל חבלים לו בנעימים** ע״ש תהל׳ טז, ו ״חבלים נפלו לי בנעימים״ ומדרש תהלים לפסוק זה: ׳...הגורל הזה תמכני בסיני... הפלת גורלות לאומות העולם וגורלי נמצא בנעימים...׳. 7 **דודים** ישראל. **זאת** התורה (ע״ש דבר׳ ד, מד) **בל תמשה** לא ימושו דברי התורה מפיהם של ישראל. 8 **לא נגשה** לא נשכח. 9 **להמלך** שימליכו אותו. **יהב עם אליו בהשתלך** ע״ש תהל׳ נה. כג ״השלך על ה׳ יהבך״ ור״ל שבזה מתבטאת מלכות ה׳ על ישראל. 10 **רננו כל גוי ופלך** נראה

וּמִיָּד מָחָה כָּעָב אֲשָׁמוֹת / כְּנָאֶה לְמֶלֶךְ בְּיוֹם רוֹמֵמוֹת
שְׁאֵת וְיֶתֶר יְהִי לִתְקוּמוֹת יְהִי רְאוּבֵן וְאַל יָמֹת׃

זֶבֶד טוֹב וְנָעִים כְּנֶאֱמַר / שֶׁבֶת אַחִים יַחַד כְּהִתְאַמַּר
מִצְּרִימוֹ הֱיוֹת לָמוֹ מִשְׁמָר וְזֹאת לִיהוּדָה וַיֹּאמַר׃

15 חֲסִידֶךָ אִישׁ נוֹצֵר מַאֲמָרֶךָ / נִסִּיתוֹ בְּמַסָּה וַיַּאֲמֵן דְּבָרֶךָ
וּלְעוֹלָם שָׂרַת בְּבֵית דְּבִירֶךָ וּלְלֵוִי אָמַר תֻּמֶּיךָ וְאוּרֶיךָ׃

טוֹב בְּשַׁעַר הַמַּחֲנֶה בְּקוּמוֹ / מִי לַיי אֵלַי כְּנָאֲמוֹ
אֶסְפוּ חֲסִידָיו כֶּאֱחָד לְעֶמּוֹ הָאֹמֵר לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ׃

יִמָּלֵא פִּימוֹ תְּהִלָּתְךָ נִקֹּב / שִׁירֶיךָ בְּאַדְמַת נֵכָר מִקֹּב
20 לְהַסְלִיל אֹרַח וּלְיַשֵּׁר עָקֹב יוֹרוּ מִשְׁפָּטֶיךָ לְיַעֲקֹב׃

13 נאמר מ׳| שבת: זבד (!) ת°| יחד חס׳ ד[1]| כנתאמר א׳ע להתאמר פ״ 14 למשמר א׳פ״קת° 16 שֵׁרַת ת°| בית ק| בחיריך ך 17 כשערי א׳ שער ר״מ״נ| אלי: אלהיו (!) ך 18 כאחת ת°מ׳ יחד זך| לעומו: לשמו א׳חעק 19 פינו ת°| לנקוב א׳חעע״| שיריך: שירתך ת° חס׳ ע״| ליקוב פ״ 20 להסליל: להבדיל ו 21 להבדלו ו| קדשים: הקדשים זמ׳ קדש

שכוונתו לומר שבשעת מתן תורה הגויים הודו במלכות ה׳ על ישראל והוא לפי כבלי זבחים קטז. ע״א שבלעם אמר לאומות בשעת מתן תורה ״רישב ה׳ מלך לעולם״(ועיין במקור הקדום לדרשה זאת במכיל׳, תחילת יתרו, עמ׳ 206) אך לפי הפסוק בדברים (״בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל״) כוונתו אולי להמלכה ה׳ ע״י ישראל. הלשון ׳רננו כל גוי׳ הוא ע״ש ״הרנינו גויים״, דבר׳ לב, מג. **11 מחה כעב** ע״ש ישע׳ מד, כב. **אשמות** של ראובן לפי ספרי דברים, שם, שלאחר מתן תורה ה׳ סלח. לפי בקשת השבטים, לעוונות ראובן. **ביום רוממות** ביום המלכתו, וענין זה לא נמצא כנראה במדרשים. **12 שאת ויתר** שתי הברכות שיעקב מנע מראובן בגלל חטאיו (כרא׳ מט, ג) יהיו **לתקומות** כנראה ר״ל: כעת יתקיימו. **13 זבד מתנה**, וכוונתו למתנת נחלה שנתן יהודה לשמעון בא״י לפי יהו׳ יט, ט: ״מחבל בני יהודה נחלת בני שמעון״ ושופ׳ א, ג: ״ויאמר יהודה לשמעון אחיו עלה אתה בגורלי״ ולפי ספרי דברים, שם, שכשעת ברכתו ליהודה ביקש משה על שמעון. **טוב ונעים...שבת אחים יחד** ע״ש תהל׳ קלג, א. **כהתאמר** נקשרו (האחים) יחד, עיין מלון בן יהודה עמ׳ 298. **14 מצרימו היות למו משמר** ע״ש ״ועזר מצריו תהיה״, והפייטן הסב את הפסוק ללשון רבים לכוונו גם לשמעון. **15 חסידך** ע״ש הפסוק על לוי, שם. **נוצר מאמרך** ע״ש ״כי שמרו אמרתך״ וכו׳, שם. **נסיתו במסה** שם. **ויאמן דברך** לפי ספרי דברים, סוף פיס׳ שמט: ״הרבה נסיונות נסיתו ונמצא שלם בכל נסיונות״. **16 שרת ישרת**. **17 בשער...בקומו** מטפר מעשה לוי לאחר חטא העגל לפי שמות לב, כו ואילך. **18 אספו חסידיו** הל׳ ע״ש תהל׳ ג, ה: ״אספו לי חסידי״. **19 ימלא פימו** של הלוויים, לעתיד לבא בשעת הגאולה. **תהלתך** ע״ש תהל׳ עא, ח ״ימלא פי תהלתך״. **שיריך באדמת נכר** כשעה שישראל בגולה, ע״ש תהל׳ קלז, ד ״איך נשיר את שיר ה׳ על אדמת נכר״. **מקוב** שלא לבטאם. **20 להסליל ארח** ע״ש משלי טו, יט: ״ארח ישרים סלולה״. **ולישר עקוב** ע״ש ישע׳ מ, ד:

כְּקֶדֶם מִבֵּן בְּכוֹר בְּהִבָּדְלוֹ / קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הֱיוֹת גּוֹרָלוֹ
בְּכִפְלַיִם כֵּן עוֹד לְאֵילוֹ בָּרֵךְ יי חֵילוֹ:

לִשְׁכֹּן בֵּין כִּתְפֵי גְאוֹנַי / מְקוֹם שִׁירוֹת לְוִיֵּי וְכֹהֲנַי
רֹחַב אֹהָלַי וִירִיעוֹת מִשְׁכָּנַי לְבִנְיָמִן אָמַר יְדִיד יי:

25 מִבִּרְכַּת שָׁמַיִם וְתַחַת נִסְמֶכֶת / בִּרְכַּת שָׁדַיִם וָרָחַם מִתְבָּרֶכֶת
אַרְצוֹ מִכֹּל הֱיוֹת נֶעֱרֶכֶת וּלְיוֹסֵף אָמַר מְבֹרֶכֶת:

נָא חַסְדּוֹ לֹא יָמֵשׁ / חָשַׁךְ עַצְמוֹ זָרָה מִלְּשַׁמֵּשׁ
בְּטוּב כָּל גְּבוּלוֹ יִתְגַּמֵּשׁ וּמִמֶּגֶד תְּבוּאוֹת שָׁמֶשׁ:

סָמוּךְ יֵצֶר מֵהַחֲוֵר וְהַאֲדֵם / פִּזּוּ זְרוֹעָיו מִזָּהָב אֹדֶם
30 שָׁלוֹם יִצֹּר מְרַחֲמוֹ מִקֶּדֶם וּמֵרֹאשׁ הָרְרֵי קֶדֶם:

עַל קָדְקֹד גֶּלְגֹּלֶת נָאָה / בִּרְכַּת כָּל טוּב תָּבוֹאָה
לְהַשְׁפִּיעַ שֶׁפַע כָּל תְּבוּאָה וּמִמֶּגֶד אֶרֶץ וּמְלוֹאָהּ:

הע״| בגורלו ו²חע״קר 22 כפליים ח° 23 כין: שתי הוס׳ ך| כתיפי הע״פ״רדנ| שרת ה שירות דע״ק 24 רַחֵב חפ״נ רָחֵב וז| אוהלך וחפ״פ״רת° אוהליך ע 25 שמים: רום א״ק 26 מכל: טוב הוס׳ ה 27 יימַש פ״| חושך מ׳| זרה: בזרה דחעפ״ מזרה ע״ח°ך מכזרה מ״נ| לשמש ע״ת°מ״נ 28-33 חס׳ ה| 29 מה אחוור מ׳| ומהאדם רמ״נ ומאדם ז 30 מרחמיו דעפ״רת°מ׳| ומקדם ך 31 ברכות ק| טוב חס׳ וך 32 להשפיעו וחק| כל שפע ו| כל חס׳ א״דעקת°

״והיה העקוב למישור״ וכוונת הפייטן לפסוק המובא בשורה זאת. **21 מבן בכור בהבדלו** כנראה ר״ל חחת בן בכור, לפי במד׳ ח, יד ואילך: ״והבדלת את הלויים ... חחת כל בכור בבני ישראל״. רוו״ה גם מציע לפרש ש׳בן בכור׳ הוא עם ישראל ע״ש ״בני בכורי ישראל״ (שמות ד, כב). **קדש קדשים היות גורלו** ע״ש דבה״א כג, יג: ״ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים...״. **22 לאילו** לחזקו. **23 לשכון בין כתפי** ע״ש ״ובין כתפיו שכן״, שם. **גאוני** לפי ספרי דברים פיס׳ שנב (עמ׳ 410): ׳מה שור זה אין בו גבוה מכתיפיו כך בית המקדש (שנכנה בחלקו של בנימין) גבוה מכל העולם׳. ע״כ. לפי זה ׳גאוני׳ **משמעו מקומותי** הגבוהים. **24 רוחב אהלי ויריעות משכני** ע״ש ישע׳ נד, כ: ״הרחיבי מקום אהלך ויריעות משכנותיך...״ ור״ל שבנין המקדש עצמו - בניגוד להר הבית וכו׳ - היה בחלקו של בנימין לפי הבריתא בבבלי יומא יב, ע״א. **25 מברכת שמים** דברי יעקב ליוסף. ברא׳ מט, כה. **וחחת נסמכת** ע״ש ״רובצת חחת״ כבר׳ ובבר׳, שם. **ברכת שדים ורחם** כראשית, שם. **26 ארצו מכל היות נערכת** לפי ספרי דברים פיס׳ שנג: ׳מלמד שארצו של יוסף מבורכת מכל הארצות׳. **27 חסדו** של הקב״ה. **חשך עצמו** יוסף. **זרה** אשת פוטיפר. **28 יתגמש** ביטוי פייטני במשמעות יוכבד עליו, ירבץ עליו. **29 סמוך יצר** ע״ש ישע׳ כו, ג: ״יצר סמוך חצר שלום שלום כי כך בטוח״ ור״ל שיוסף התגבר על יצרו וסמך עליו. **מהחור והאדם** ולא התבייש. **פוזו זרועיו מזהב אודם** ע״ש כרא׳ מט, כד ״ויפזו זרעי ידיו״ לפי התרגום, שם, שכזכות שלא חטא עם אשת פוטיפר ניתן זהב על ידיו ע״י פרעה. **30 שלום יצור** כישע׳, שם. **מרחמו** אביו: כך נדרש בספרי דברים ובתרגום ״הרדי קדם״ - אילו האבות. **31 על קדקוד** ל׳ ברכות יעקב ומשה ליוסף. **32 כל תבואה** ע״ש ״וממגד תבואות שמש״ שבברכת משה. **33 פי שנים** מנשה ואפרים

פִּי שְׁנַיִם בְּנַחֲלַת חֵבְלוֹ / תַּחַת מְחַלֵּל יְצוּעַ מְחוֹלְלוֹ
וְעַד נָחַל בְּחֶלֶשׁ גּוֹרָלוֹ בְּכוֹר שׁוֹרוֹ הָדָר לוֹ:

35 צִידוֹן יַרְכָּתוֹ לְהַרְבּוֹת צֶמַח / מִמֵּבִין עִתִּים לִלְחֹם קֶמַח
מֵאַת זֶה זֶה יִשְׁמַח וְלִזְבוּלֵן אָמַר שְׂמַח:

קִנְיַן חִלָּזוֹן סְפוּן חִבּוּאוֹ / בַּל יוֹעִיל לִמְכַסֶּה מַשָּׂאוֹ
יִזְבְּחוּ זִבְחֵי צֶדֶק וְיֵרָאוּ עַמִּים הַר יִקְרָאוּ:

רֵאשִׁית רָאָה לוֹ וַיֶּאֱגַד / שֶׁשֶׁם חֶלְקַת מְחוֹקֵק יֵאָגַד
40 גְּדוּד יְגוּדֶנּוּ בְּבוֹא גָּד וּלְגָד אָמַר בָּרוּךְ מַרְחִיב גָּד:

שָׁכֵן לַמְּצַד בְּרֵאוֹת חֵילוֹ / הַקָּטֹן לְמֵאָה וְלָאֶלֶף גְּדוֹלוֹ
דָּלֶם בְּרֹאשׁ גְּדוּדֵי חֵילוֹ וַיַּרְא רֵאשִׁית לוֹ:

34 וועד: ויעד ת° ויעל ה| חלש בגורלו חר 35 מבין ך מביני פ׳| לחום א׳ 36 ומאת ת°| זה זה: זה וזה ת° זה את זה הע״| יצמת ב 37 ספן נ| חבאו ה מבואו ב| ובל מ׳ לבל ז 38 זבחי: זבח ב 39 ראה: רוה ע״| ויואגד דעפ׳דנ| יואגד: מואגד בר נאגד א׳הע״ק 40 כבא א׳ 41 כמצד דחפ׳פ״ למיצד ת° למצר רמ׳| הקטן ב| גודלו בעדמ׳ גדלו פ״ גידולו א׳ גדלו דנ 42-47 חס׳ ה 43 הוה מ׳נ 44 אהיה: אשר אהיה הוס׳ רמ׳נ 45 שבוע נ| פנימי א׳זפ״קרדנ| ובחיצון ח| יורש ד

שנחלו שתי נחלות. **תחת מחלל יצוע מחוללו** במקום ראובן נתנה הכבורה ליוסף ע״ש דבהי״א ה, א ״ובחללו יצועי אביו נתנה בכורתו לבני יוסף״. מחוללו, משמעו אביו לפי ישע׳ נא, ב ועוד. **34 וועד** נועד לו. **בחלש** בחלק שנפל בגורלו. השורש הוא מקראי והמלה היא בלשון חכמים, עיין במלונים. **35 צידון ירכתו** לשון ברכת יעקב לזבולון: ״וירכתו על צידון״, בראׁ׳ מט, יג. **להרבות צמח** להרבות פירות, לפי ב״ר צח, יב (עמ׳ 1263) שזבולון היה מוכר את פירותיו הגדולים של יששכר. **ממבין עתים** מיששכר שעליו נאמר בדהי״א יב, לג ״ומבני יששכר יודעי בינה לעתים״. **ללחום** לאכול, להתפרנס. **36 מאת זה זה ישמח**. ר״ל: זה (זבולון) מאת זה (יששכר) ישמח. **37 קנין חלזון ספון חבואו** לפי ספרי דברים סוף פיס׳ שנד פירשו ״כי שפע ימים ינקו״ שבברכת זבולון על החלזון שיעלה בחופו. ׳ספון׳ הוא ע״ש ״ושפוני טמוני חול״, שם. **בל יועיל למכסה משאו** לפי הספרי, שם. ובבלי מגילה ו, ע״א על הגונבים את החלזון מזבולון: ׳כל הנוטל ממך בלא דמים אינו מועיל בפרקמטיא שלו כלום׳. ׳משאו׳ הוא ׳מסחר׳ כמו משא ומתן. **38 יזבחו זבחי צדק** גם דברים אלה, מברכת משה לזבולון, נדרשים בספרי ובמגילה על גונבי החלזון, עיין ברש״י במגילה, שם. **39 ראשית ראה לו** ע״ש ״וירא ראשית לו״ שבברכת משה ונתפרש בספרי פיס׳ שנה ׳הוא בא בראש תחילה׳ כלומר היה חלוץ במלחמה. **ויאגד** כנראה ר״ל ויחבר אליו מארץ האויב. לפי הספרי, שם, ׳מלמד שהחזומו של גד מרחיב והולך׳. **ששם חלקת מחוקק** ל׳ הפסוק, והכוונה לקברו של משה. **יואגד** ייקבע. **40 גדוד יגודנו** ל׳ ברכת יעקב (בראׁ׳ מט, יט). **בבוא גד** ע״ש ״ותאמר לאה בא גד ותקרא את שמו גד״ (בראׁ׳ ל, יא) ור״ל לגד יעמוד מזלו כשיצא בגדוד למלחמה. **41-42** הוא על פי המסופר בדבהי״א יב, ט וטו׳: ״ומן הגדי נבדלו אל דוד למצד מדברה גבורי החיל... אלה מבני גד ראשי הצבא אחד למאה הקטן והגדול לאלף״. לפ״ז יש לפרש: **41 שכן למצד** הוא דוד **בראות חילו** כשראה את חילותיו של גד שבאו לעזור לו. **42 דלם** העלם, הפקידם. **43 תנין עלי דרך היה** וכו׳ לפי ברכת יעקב לדן (בראׁ׳ מט, יז) ״יהי דן נחש עלי

תַּנִּין עֲלֵי דֶּרֶךְ הֱיֵה / שְׁפִיפוֹן עֲלֵי אֹרַח חֱיֵה
בְּצָרָיו נִלְחַם בְּשֵׁם אֶהְיֶה וּלְדָן אָמַר דָּן גּוּר אַרְיֵה :

45 שָׂבֵעַ וְדָשֵׁן בִּפְנִימִי וְחִיצוֹן / יָם וָדָרוֹם יִירַשׁ בְּעֶלְצוֹן
תִּלְבֹּשֶׁת כָּרִים לְבוּשׁ הַצֹּאן וּלְנַפְתָּלִי אָמַר נַפְתָּלִי שְׂבַע רָצוֹן :

מְטַבֵּל בַּשֶּׁמֶן רַגְלוֹ בְּאֹשֶׁר / רְצוּי אֶחָיו הָיָה בְּכֹשֶׁר
וּמַעֲדַנֵּי מֶלֶךְ נוֹתֵן מֵעֹשֶׁר וּלְאָשֵׁר אָמַר בָּרוּךְ מִבָּנִים אָשֵׁר :

וּכְיָמֶיךָ דָּבְאֶךָ בְּחֹזֶק חֵילֶיךָ / תִּדְרֹךְ עַל בָּמֳתֵי גוֹעֲלֶיךָ
50 רַגְלְךָ בַּל תִּגּוֹף לְהַכְשִׁילֶךָ בַּרְזֶל וּנְחֹשֶׁת מִנְעָלֶךָ :

אַדִּיר בּוֹרֵא שַׁחֲקֵי שְׁפָרוֹן / רוֹקַע הָאָרֶץ כִּנְסֵי מֵחָרוֹן
הַעֵינֵי כֹל אֵלֶיךָ יְשַׂבֵּרוּן אֵין כָּאֵל יְשֻׁרוּן :

לְהַבְדִּיל בֵּין מַיִם לְמַיִם וּלְבוֹדְדֵם / הִתְוִיךָ רָקִיעַ בֵּינָם וַיַּפְרִידֵם
אֶל מְקוֹמָם הִקְוָם וַיִּמַּדְדֵם מְעֹנָה אֱלֹהֵי קֶדֶם :

47 היה: היות א׳דפ״קנ הֱיֵה וע״ הוה זע הורה ת° הוייה מ׳ 48 נתן הפ״ יתן בוזפ׳ נִתֵּן ע״ 49 בחזק: בעוצם נ בעורגם ך חס׳ ק| לדרוך בהע״פ״קת°רמ׳נ| במות ך| גיעוליך ק 50 כל: פן בהוזע״קרדמ׳נ לא א׳| בהכשילך א׳בת°ך 51 בורא: וכורא ה ונורא ע״| שחק מ׳ שחקים פ׳ך| ורוקע חפ׳ד| הארץ: הים ה| כניסי מ׳ 52 אליך: אליו ע חס׳ ת° 53 בין מים למים: מים ממים חעקרך׳מ׳נ| ולבדדם קר׳לבדדם הע״ך׳נ| התויך: דמות הוס׳ ך 54 ואל מ׳| וימודדם ת° 55 המאורות ק

דרך שפיפון עלי ארח״. 44 בצריו נלחם שמשון. כן שבט דן. שעליו גם דרשו כב״ר את הפסוק דלעיל. בשם אהיה כמסופר בשופ׳ טז. כח ״ויקרא שמשון אל ה׳״. 45 שבע ודשן ע״ש דבר׳ לא. כ וכוונתו לברכת משה לנפתלי ״שבע רצון ומלא ברכת ה׳״. בפנימי וחיצון כנראה ר״ל שנפתלי נחל גם ים וגם ביבשה. בעלצון בשמחה. 46 תלבושת כרים לבוש הצאן ע״ש תהל׳ סה. יד ״לבשו כרים הצאן״ אך לא ברור מדוע פסוק זה נקשר לנפתלי דוקא. 47 מטבל בשמן רגלו מברכת משה לאשר ״וטובל בשמן רגלו״. רצוי אחיו גם זה שם. בכושר בחוזק, בתמידות. 48 ומעדני מלך נותן מדברי ברכת יעקב לאשר ״והוא יתן מעדני מלך״ ברא׳ מט. כ. 49 וכימיך דבאך המשך ברכת משה לאשר. בחזק חילך משמעו בחוזק כחך ור״ל כחך לא ימעט. תדרוך על במתי המשך דברי משה ״ואתה על במותימו תדרוך״ (פסוק כט). גועליך אויבך. 50 רגלך בל תגוף ע״ש משלי ג. כג: ״ורגלך לא תגוף״. 51 אדיר וכו׳ הפייטן עובר לתאר את בריאת העולם. שפרון כינוי פייטני לשמים ע״ש איוב כו. יג ״ברוחו שמים שפרה״. כנסי מחרון ביטוי זה לא נתברר כל צרכו ונראה לפרש לפי בבלי חגיגה יב. ע״א ״... נברא העולם... בגערה... כשעה שברא הקב״ה את העולם היה מרחיב והולך... עד שגער בו הקב״ה והעמידו׳ ע״כ. לפ״ז יש לפרש ׳כנוסי מחרון׳ שנעצרו מגערה והכוונה לשמים ולארץ שבשני טורי השורה. 52 העיני וכו׳ ההא היא הידיעה ור״ל זה אשר עיני כל אליו ישברון ע״ש תהל׳ קמה. טו. 53 להבדיל וכו׳ מעשה יום שני. התויך קבע כמתווך. מבדיל. בינם בין מים עליונים שמעל הרקיע לבין מים התחתונים. 54 אל מקומם הקוום ביום השלישי. וימדדם הל׳ הוא לשון ש״ב ח. ב וכוונתו לישע׳ מ. יב

55 יְקַר שְׁנֵי מְאוֹרוֹת חִדַּד / חַיָּה הִשְׁרִיץ וְצִפּוֹר נִבְדַּד
מְרֻקָּם בְּצֶלֶם צָר לְהִתְעוֹדֵד יַיִשְׁכֹּן יִשְׂרָאֵל בֶּטַח בָּדָד :

יָהּ שָׁבַת מִמִּפְעָל כְּהוֹאֵל / וַיְקַדֵּשׁ שְׁבִיעִי כְּכָתַב יְקוּתִיאֵל
נִשָּׂא וַיְאַשֵּׁר עַמּוֹ אֵל אַשְׁרֶיךָ יִשְׂרָאֵל :

56 בצלם : בצלמו ו חס׳ ז[1] | צר חס׳ ך 57 ככתב : כככתב בחער בכתב זנ בדת הוס׳ ע

״מי מדד בשעלו מים״. 55 **יקר** אור. **חדד** לשון קרן ור״ל הקרין, הדליק והוא מעשה יום רביעי. **חיה** של המים. ביום החמישי. **נבדד** ל׳ תהל׳ קב, ח ״כצפור בודד על גג״ ור״ל הצפורים נפרדים כי הם במרומים. 56 **מרוקם** נוצר, לפי תהל׳ קלט, טו. ששם ׳רוקמתי׳ מקביל ל׳עושיתי׳. **בצלם** אלוהים. **צר** את האדם ביום הששי. **להתעודד** להעמידו על רגליו. 57 **כהואל** כרצונו. **יקותיאל** משה (ויק״ר א, ג, עמ׳ יא). 58 **נשא** רומם, את ישראל.

בק״ק אשכנז המערבי אומרים גם יוצר זה

סימן : א״ב חסדיה חזק. חרוז מבריח. לאחר שמונה טורים פזמון. — **א** 8453

אַשְׁרֶיךָ יִשְׂרָאֵל מִי כָמוֹךָ

אֲשֶׁר כָּל סָתוּם לֹא עֲמָמוּךָ / בִּדְבַר יי לִמְּדוּךָ וְהִתְמִימוּךָ
גִּלּוּי רָז מַלְאָכִים חִכְּמוּךָ / דַּעַת אֱלֹהִים יִדַּעוּךָ וְהִסְכִּימוּךָ
הֱיוֹת כְּאַחַד מֵהֶם דִּמּוּךָ / וְכִמְעַט מֵאֱלֹהִים לְהַחְסִיר קִדְּמוּךָ
זֶבֶד טוֹב בְּקַבְּלָךְ הִשְׁלִימוּךָ / חֲיוּתְךָ בּוֹ עֲדֵי עַד הֶחֱלִימוּךָ : אשריך

כי״י : **א׳בדהוע״פ׳פ״רת**° ; **ן** (1-8)||

1 סתום : ונעלם הוס׳ **א׳** | והתמימוך : והתמידוך **ן** 2 רז חס׳ **פ״** | מלאכים : הלא הוס׳ **ב** | ידעוך : ירעימוך **פ׳** מרעימוך **ת**°

כותרת : **אשריך ישראל וכו׳** דבר׳ לג, כט. הפייטן פונה אל עם ישראל כאילו מדבר משה אל העם את כל דברי הפיוט. 1 **אשר כל סתום לא עממוך** ע״ש יחז׳ כח, ג, ור״ל כל החכמה נגלית לפניך. **והתמימוך** ועשו אותך למושלם. 2 **גילוי רז מלאכים** התורה שהיתה ידועה רק למלאכים לפני שמשה הורידה (שבת פח, ע״ב-ע״ב). **ידעוך והסכימוך** הודיעו לך עד שהסכמת עם הדברים. 3 **כאחד מהם** כאחד מן המלאכים. **וכמעט מאלהים להחסיר** ע״ש תהל׳ ח, ו: ״ותחסרהו מעט מאלהים״. **קדמוך** הציגו אותך לפני כולם, מעל לכולם. 4 **זבד טוב** מתנה טובה, התורה. **השלימוך** נתנו לך (השלם כלשון חכמים היא מסר). **חיותך בו** ע״ש ״כי הוא חייך״, דבר׳ ל, כ. **עדי עד** שם, ״ואורך ימיך״. **החלימוך** ע״ש ״ותחלימני

5 טוּב רַב לְהַנְחִילֶךָ פִּרְסְמוּךָ / יְסָדוּךָ עֹז וּבְמֶרְקָחִים בְּשָׂמוּךָ
[נ״א*5 טַעַם עֵץ חַיִּים כִּי הִטְעִימוּךָ / יִרְאַת מָוֶת לְכָל יַרְעִימוּךָ]
כִּי לֹא לָרִיק הֶקִימוּךָ / לֹא לְתֹהוּ וְהֶבֶל בְּכֶסֶ רִקְּמוּךָ
מַעֲשֶׂיךָ לְקָרְבָךְ מַאֲבוֹתֶיךָ הִגְרִימוּךָ / נַחֲלַת יי הָיוֹת בְּרֵאשִׁית הִטְרִימוּךָ
שְׁאוֹר בַּעִסָּה הֶרִימוּךָ / עֲמֹד לְחֶלְקוֹ לוֹ הִקְדִּישׁוּךָ וְהִתְרִימוּךָ : אשריך

פָּאֵר הִתְפָּאֵר בָּךְ סִימוּךָ / צַוּוֹת לְיַחֲדָךְ בָּאָרֶץ קִימוּךָ
10 קִשְׁטָךְ וְתִקְּנָךְ לְפָנֶיךָ עִמּוּךָ / רִחֲמָךְ וְלִבְּכָךְ לוֹ אִמּוּךָ
שְׁמָרְךָ מִכֹּל רָע וּמִכָּל צַר סִתְּמוּךָ / תָּמִיד עַל לִבּוֹ לְזִכָּרוֹן חִתְּמוּךָ : אשריך

חַד מֵאֵלֶּה הַדְּבָרִים לֹא הֶעֱלִימוּךָ / סִדֵּר לְךָ כִּי מִלְּפָנָיו לֹא יַכְלִימוּךָ
דַּעְתְּךָ מִלְּהַסִּיחַ מִכֹּל יַכְלִימוּךָ / יִחוּדוֹ כִּי אִם בְּלֵב וָנֶפֶשׁ וּמְאֹד הֶחֱלִימוּךָ

העדימוך א׳ מרעיך ן| הסכימוך והרעימוך הע״ 8-5 חס׳ ר| טוב רב: טובך א׳| להנחיל בהע״פ׳ יש הוס׳ ב| יסדוך: יראת הע״ן| בעוז ח°| כיסמוך דפ׳ *5 טעם: נועם ב| כי חס׳ הפ״ן| מות: ופגעים הוס׳ ב| בל ב 6 כי חס׳ פ׳| לריק: בזה ולבא הוס׳ ב| הקימוך: הקדימוך דפ״ן הסכימוך הת°| לא חס׳ פ׳פ״ן| והבל: הלא הוס׳ ב| בכסס חס׳ ה| ריקמוך: הקימוך ה 7 מעשיו פ״| לקרבו ן| כהטרימוך בדת° 8 שאור: כי הוס׳ ופ׳פ״| בעסה: מעסה הע״פ׳ת° כבעיסה ב פן הוס׳ א׳ מאז אזי הוס׳ ב| עמוד: עמך א׳| לו חס׳ א׳ע״פ׳פ״ 9 כך: בו פ״| סימוך: שמוך ה וחתמוך הוס׳ ב| לייחדך: לרחבך א׳ה| בארץ: אזי הוס׳ ב| בארץ לייחדך ופ׳| קימוך: קדמוך א׳בהע״ת° 10 קשחך ת°| לפניך: לא א׳ מאז הוס׳ ב| עמוך: הרעימוך א׳| ולבכך: וסגלך הוס׳ ב| לו: לפניך א׳|אמוך: הרימוך א׳ אוגוך ב 11 שמרך: שמורך בר שמור הע״ *11 שמע ישראל כנגדם הנעימוך / על כל קדשיך ירוממוך הוס׳ א׳ 15-12 חס׳ א׳רת° 15-13 חס׳ הע״| יכלימוך פ׳: כלמוך ב כי לכלימוך דו לכלימוך פ״| יחודיך ו| כי

והחייני״ ישע׳ לח, טז. 5 **טוב רב להנחילך** התורה אשר ניתנה לך לנחלה. **פרסמוך** גרמה שתיוודע בעולם כולו. **יסדוך עוז** ע״ש ״יסדת עוז״ תהל׳ ח, ג ור״ל התורה מחזקת אותך. **ובמרקחים בשמוך** התורה גרמה שיצא שמך בעולם. ***5 עץ חיים** התורה. ע״ש משלי ג, יח. **ירעימוך** יפחידוך. ור״ל כיון שהתורה היא עץ חיים אין אתה צריך לפחד מפני המות ואולי מתכוון לאחד המדרשים כגון שיהש״ר ח, ו שהתורה היא חירות ממלאך המות. 6 **הקימוך** רוממוך. **בכס** בכסא הכבוד של מעלה; לפי ב״ר סח, יב (עמ׳ 788 וכן חולין צא, ע״ב ועוד) חקוק איקונין של יעקב אבינו למעלה. 7 **מעשיך וכו׳** שעור הטור הוא: מעשיך יגרמו לקרבך כמאז ימי אבותיך. **נחלת ה׳ ישראל.** **היות בראשית** לפי ב״ר א, ד (עמ׳ 6) ״... ששה דברים קדמו לבריית העולם... ישראל עלו במחשבה דכת׳ ״זכור עדתך קנית קדם...״. **הטרימוך** ל׳ טרם. הקדימו אותך לימי בראשית. 8 **שאור בעיסה הרימוך** ישראל היא כתרומה וכחלה מן העיסה לפי ירמ׳ ב, ג ״קדש ישראל לה׳ ראשית תבואתה״. כסדר אליהו רבה פט״ו (עמ׳ 71) מביא פסוק זה כדי להוכיח שישראל קדומים לבריאת העולם. **עמוד היות.** **לחלקו לו** ל׳ ״כי חלק ה׳ עמו״ דבר׳ לב, ט. **הקדישוך והתרימוך** הקודש והתרומה כלעיל. 9 **התפאר בך** ע״ש ישע׳ מט, ג ״ישראל אשר בך אתפאר״. **סימוך** נקבעת. **צוות** לצווה לך לקיים את המצוות. **ליחדך בארץ** בגלל קיום התורה ייאמר עליך ״מי כעמך כישראל גוי אחד בארץ״ (ש״ב ז, כג). 10 **קשטך** הקב״ה קישט אותך בתורה. **ותקנך** והתקין אותך. **עמוך** ועשה אותך לעם. **רחמך** אהב אותך. **אמוך** עשה אותך לאומה. 11 **שמרך מכל רע** ע״ש תהל׳ קכא, ז ״ה׳ ישמרך מכל רע״. **סתמוך** סגר בפניך את הצר. **תמיד על לבו לזכרון** הל׳ ע״ש שמות כח, כט ״...על לבו...לזכרון לפני ה׳ תמיד״. **חתמוך** ל׳ שיה״ש ח, ו ״כחותם על לבך״. 12 **לא העלימוך** לא נעלם ממך אחד מן הדברים רעיל. **כי כדי.** 13 **דעתך מלהסיח מכל** אם חס״ח דעתך ממשהו מן

הָכֵן לְפָנָיו כָּאֵלֶּה פַּעֲמַיִם בַּיּוֹם כְּאֶחָד אִישׁ שָׁמוּךְ
חַי לָכֵן שְׁמַע יִשְׂרָאֵל כְּנֶגְדָּם יַנְעִימוּךָ
15 זָרוֹז יִזְדָּרְזוּ בָּם תָּמִיד וּלְנֶגְדָּם יְשִׁימוּךָ
קָדְשְׁךָ וְרוֹמְמָךְ בַּמְּרוֹמִים אֲשֶׁר רוֹמְמוּךָ :

אם חס׳ פ׳פ״ | ונפש חס׳ ד | ומאד : כך הוס׳ ד | החלימוך ב : בהכלימוך דפ״ בהלימוך ופ | 14 הכון בדו | ביום : לייחד ביום ו | כאחד איש : חס׳ בו יי אחד איש פ׳ אחד איש פ״ אשר הוס׳ ו | לכן : בו הוס׳ ב | כנגדם : בכנגדם בו בכרם פ״ 15 זרוז... ישימוך חס׳ ד | יזדרזו : יזורזו ופ״ יזרזו פ׳ | תמיד חס׳ ו | ולנגדך ו

הנ״ל. **יכלימוך** אותה תיבה נמצאת בשורה הקודמת ונראה שיש כאן שיבוש, ועיין בח״נ. **יחודו כי אם** ר״ל : כי אם תייחדו וכו׳. **החלימוך** תחיה. עיין לעיל שורה 4. 14 **כאלה** כוונתו לענין ״ייחודו׳ שבשורה הקודמת, כלומר ק״ש. **כאחד איש שמוך** יאמרו כולם יחד ק״ש. **חי** כעת פונה הפייטן לקב״ה. **ינעימוך** יאמרו בקול נעים לפניך. 15 **בם** בדברי ק״ש. **קדשך ורוממך** הקדושה והרוממות לך. **במרומים** מפי המלאכים. **אשר רוממוך** כאשר רוממוך ישראל למטה.

בק״ק אמרו יוצר זה

סימן : א״ב (מרובע) יוסף טוב עלם בר שמואל מקירות לימודגס יגדל בתורת בוראו.
בתים בני ג׳ טורים. כל טור בן 3 תבות. בסוף כל בית הבאת ראש פסוק מדברים לג-לד.

אָדוֹן שֶׁת אֲרוּכָה / יָמִים בְּטוֹבָה לְהַאֲרִיכָה
אֶלֶף שְׁמוּרָה וַעֲרוּכָה וְזֹאת הַבְּרָכָה :

אָחַז בְּתֹמֶר סַנְסִנַּי / וְהִקְצִיב זְמוֹרוֹת רַמְסוֹנַי
אִוָּה לְמַלִּיץ גַּרְסָנַי וַיֹּאמַר יי מִסִּינַי :

כ״ר : **ף**||

1 **אדון** הקב״ה. **שת ארוכה** נתן תרופה. היא התורה. ושמא יש לקרא ארוכה. ע״ש ״ארוכה מארין מדה״ איוב יא, ט וכוונתו שם לחכמה. היא התורה. **ימים בטובה להאריכה** ע״ש ״למען ייטב לך והארכת ימים״ (דב׳ כב, ז). 2 **אילף** לימד. **שמורה וערוכה** ע״ש ש״כ כג, ה ״ערוכה בכל ושמורה״ והיא התורה שהיתה גנוזה לפני בריאת העולם. 3 **אחז בתומר סנסיני** ע״ש שיה״ש ז, ט ״אמרתי אעלה בתמר אחזה בסנסיניו״ ודרשת שיהש״ר, שם, ׳אמרתי (דברי הקב״ה בשעת מתן תורה) שאני מתעלה בכל אומה ולא נתעליתי אלא בכם׳ ע״כ. ור״ל בשעת מתן תורה סברתי לתת את התורה לכל האומות ורק אתם רציתם כה. **והקציב זמורות רמסוני** וחתך את הזמורות הרומסים אותי. לפי דרשת ספרי דברים פיס׳ שמג על ״וזרח משעיר למו״ (עמ׳ 397) על מפלת אדום. 4 **איוה** רצה. כתר. **למליץ** את משה כמתרגם ומבאר. **גרסני** את התורה שעלי לגרוס. 5 **בנפול חבלים בנעימים**

5 בַּנְּפֹל חֲבָלִים בַּנְּעִימִים / סִלְסְלָנוּ רֹב טְעָמִים
בֵּרַר יִפִּי פְּעָמִים אַף חִבֵּב עַמִּים :

בַּעֲבוֹת אַהַב כְּבָלָנוּ / פּוֹתָה אִם אִוּוּ לָנוּ
בִּימִין עֻזּוֹ סִבָּלָנוּ תּוֹרָה צִוָּה לָנוּ :

גָּחַן וְלָחַשׁ לְהִמָּלֵךְ / טִכַּסְתִּי בִּתִּי עֲמָלֵךְ
10 גֵּרַשְׁתִּי אַחֲזֵי מֹלֵךְ וַיְהִי בִּישֻׁרוּן מֶלֶךְ :

גֹּזִי חֲתוּלוֹת אָוֶן / וְהָסִירִי לֵב הָאָבֶן
גְּעִיָּתֵךְ אֶשְׁמַע וְאָבֵן יְחִי רְאוּבֵן :

דִּיצָתֵךְ לֶהָאִיר עֲתִידָה / בְּקוֹל רִנָּה וְתוֹדָה
דּוֹלְקִים בָּאִים לְהִתְיַחֲדָה וְזֹאת לִיהוּדָה :

15 דָּמְתָה קוֹמָה לְתָמָר / עוֹלְלִים יַעֲלוּ כְּנֶמֶר
דָּרְכָה כְּהֻנָּה בְּמִשְׁמָר וּלְלֵוִי אָמַר :

14 דולחים (?) ף

ע״ש תהל׳ טז, ו והמדרש על ישראל ואומות העולם בשעת מתן תורה שהובא לעיל ביוצר ״אשרי העם׳ שורה 6. **סלסלנו** רוממנו. **רוב טעמים** בתורה שהיא מרובת טעמים. 6 **בירר** בחר. **יופי פעמים** כינוי לישראל ע״ש שיה״ש ז, ב ״מה יפו פעמיך בנעלים בת נדיב״. 7 **בעבות אהב** ע״ש הוש׳ יא, ד ״בעבותות אהבה״. **פוהה אם איוו לנו** ר״ל אף אם מתאווים אנו ליצר הרע. פותה, ל׳ הושע ז, יא ״כיונה פותה אין לב״. 8 **סבלנו** נשאנו. 9 **גחן ולחש** כבעל אל אשתו הקטנה (כ״מ נט, ע״א). **להמלך** לומר לה את עצתו. **טיכסתי** קישטתי. **עמלך** מעשייך. וכנראה ר״ל כיפרתי על חטאיך. 10 **אחוזי מולך** עובדי ע״ז. 11 **גוזי** חתכי. הסירי **חתולות** און בגדי חטאים. חתולה מקביל ללבוש באיוב לח, ט. **והסירי לב האבן** ע״ש יחז׳ יא, יט ועוד. 12 **געייתך** בכייך בשעה שאת שבה בתשובה. הפייטן משתמש בפירוש של ספרי דברים לפסוק ״יחי ראובן״ והוא על ראובן ששב בתשובה. 13 **דיצתך** שמחתך **להאיר עתידה** עתידה להאיר. **בקול רנה ותודה** תהל׳ מב, ה. 14 **דולקים** בית יעקב ובית יוסף אשר יהיו לאש ולהבה לעתיד לבא ע״ש עובדיה יח ״והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש ודלקו בהם״. **באים** לירושלים **להתיחדה** להתאחד. 15 **דמתה קומה לתמר** ע״ש שיה״ש ז, ח והוא כינוי לכנסת ישראל. **עוללים** בני ישראל **יעלו כנמר** יעלו מהר. המשל של ״נמר״ הוא ע״ש חבקוק א, ח ״וקלו מנמרים סוסיו״. 16 **דרכה** התחילה ללכת, כלומר לאחר שישראל יעלו לארץ ולירושלים ייכנסו גם הכהנים לעבודתם כשתיכנס **כהונה במשמר** בתפקידיה הקבועים בבית המקדש. 17 **המו גוים** תהל׳ מו, ז. **לעו** ע״ש עובדיה טז: ״ישתו כל הגויים תמיד ושתו ולעו והיו כלוא

הָמוּ גוֹיִם מִסָּבִיב / לָעוּ פְּלִיטִים כִּשְׁבִיב
הֵמְלַךְ עַם חָבִיב הָאֹמֵר לְאָבִיו:

הֵצַצְתָּה מִמְּכוֹן שִׁבְתֶּךָ / מְשׁוֹךְ עִמְּךָ שִׁבְטֶךָ
20 הֵאַרְתָּם בְּדִין שְׁפָטֶיךָ יוֹרוּ מִשְׁפָּטֶיךָ:

וּכְפִי כֹחַ לוֹ / בְּסֵס קוֹל מְחוֹלוֹ
וְשָׁם יִחוֹלוֹ בָּרֵךְ יֵי חֵילוֹ:

וְצוּר פָּתַח וְהִשְׁדִּיד / רִפֵּץ לוּד וְהֵדִיד
וְכָל מְנַאֲצָיו הִקְדִּיד לְבִנְיָמִן אָמַר יְדִיד:

25 זַרְזִיף אֶרֶץ מֶצְרֶכֶת / שֶׁמִּבְּרֵאשִׁית לְעַמּוֹ נֶעֱרֶכֶת
זִמֵּן לְסִיגִים מְסֹרֶכֶת וּלְיוֹסֵף אָמַר מְבֹרֶכֶת:

זַךְ לְאָבִיו שִׁמֵּשׁ / מִלְּאָהוּ בְּרָכוֹת חָמֵשׁ
זָכָה וְנוֹסַף לְהֵחָמֵשׁ וּמִמֶּגֶד תְּבוּאוֹת שָׁמֶשׁ:

חֲשַׁקְתָּה בְּצָעִיר רוּדֵם / וְלֶהָבָה תְּלַהֵט אֹדֶם
30 חֲסִידֶיךָ מִזִּיוְךָ תְּאַפֵּדֵם וּמֵרֹאשׁ הַרְרֵי קֶדֶם:

היו״. **פליטים** פליטי הגויים. **כשביב** שהם כשביבים מן האש שבערה בהם. **19 משוך** אליך. **20 היארתם** שימחתם **בדין שפטיך** שעשית בגויים. **21 וכפי כח לו** לפי כחו הרב, הנושא הוא הקב״ה. **ביסס** חיזק, הגדיל. **קול מחולו** את קולו שממנו מפחדים הגויים. **22 ושם** והביא לעולם **ייחולו** את הגאולה שאליה ישראל מייחלים. **23 והשדיד** הכריע. עשה לשדוד. **ריפץ** כנראה חודש ע״י הפייטן כתערובת של רפס ורצץ. **לוד** אחד מן העמים של המלחמה הגדולה לעתיד לבא, עיין ישע׳ סו. יט. ירמ׳ מו. ט. **והדיד** יגרום שינדוד. **24 הקדיד** השפיל, ל׳ לקוד ולהשתחוות. **25 זרזיף ארץ** תהל׳ עב. ו. **מוצרכת** ר״ל א״י, שהכינוי שלה הוא שהיא ארץ הזקוקה לגשם (דכר׳ יא. יא). **שמבראשית** מימי בראשית **לעמו נערכת**.מוכנה לעם ישראל, ב״ר א. ב עמ׳ 4-5. **26 זימן** נתן לזמן מה **לסיגים מסורכת** לזאת אשר נדבקו בה סיגים. כלומר שמלאה חטאים וכוונתו לעמי כנען. **27 זך** צדיק. יוסף. **לאביו שימש** ששימש את יעקב (בר׳ לז. יג; מז. כט; מז. ל). **מלאהו ברכות חמש** חמש פעמים הזכיר יעקב ״ברכות״ בברכתו ליוסף (בר׳ מט. כה-כו). **28 זכה ונוסף להחמש** בברכת משה (דב׳ לג. יג-טו) נאמרה ״מגד״ חמש פעמים ולא מצאתי מקור לדרשה זאת. **29 חשקתה** רצית אותה. **את** א״י וכוונתו לנבחר מא״י. היא ירושלים. **בצעיר רודם** בשביל בנימין. המכונה כן בתהל׳ סח. כח. **ולהבה תלהט אודם** ובני רחל הם אשר

חֵיל רָחֵל וְלֵאָה / אַדִּיר נְצֹר מִתְּלָאָה
חִסַּנְתָּה דָּת מֶפְלָאָה וּמִמֶּגֶד אֶרֶץ וּמְלֹאָהּ:

טָהוֹר הִנְוָה גוֹרָלוֹ / לְהַשְׁקִיעַ מַשַּׁק חֲרוּלוֹ
טִיֵּב וְדִיֵּר עֲלוֹ בְּכוֹר שׁוֹרוֹ הָדָר לוֹ:

35 טִיעַת גַּן צַמַּח / מְלֹאת קָלִי וָקֶמַח
<טוֹרְפִים> הָג לִמַּח וְלִזְבוּלֵן אָמַר שְׂמַח:

יִשְׁמְעוּ אִיִּים וְיִירָאוּ / קְדוֹשִׁים חֲדָשִׁים יִבָּרֵאוּ
יְפֵה נוֹף יִקָּרֵאוּ עַמִּים הַר יִקְרָאוּ:

יִקְרַב קֵץ אָרוּךְ / יְכוֹנֵן כֵּס עָרוּךְ
40 יֻכַּת נָחָשׁ כָּרוּךְ וּלְגָד אָמַר בָּרוּךְ:

כֹּפֶר לְעַמּוֹ יָשִׁית / רוֹחֶפֶת רוּחַ חֲרִישִׁית
כִּבָּה נֵר עֲשָׁשִׁית וַיַּרְא רֵאשִׁית:

36 טורפים: נוטפים ף

יילחמו נגד עשו (אודם=ארום) אשר יהיה ללהבה. לפי כ״ר צט. ב, עמ׳ 1274. ועובדיה יח (עיין לעיל שורה 13). **31 חיל רחל ולאה** כל עם ישראל. **32 חיסנתה** את כנסת ישראל. **דת מופלאה** התורה. ע״ש תהל׳ קיט. יח ״נפלאות מתורתך״. **33 טהור** הקב״ה. **הנווה גורלו** ייפה את א״י שהיא נחלתו. **להשקיע** להשקות בגשם. **משק חרולו** שממחו ע״ש צפניה ב. ט ״ממשק חרול״ ועיין במפרשים שם. **34 טייב ודייר** ביטוי בלשון חכמים במשמעות זיבל והפרה. כגון משנה שביעית ד. ב ״שדה... שנטייבה או שנדיירה״. **עלו** כנראה ר״ל ״מעשה ידיו״. ל׳ עלילה וכוונתו לא״י. **35 טיעת** נטיעות עצים. **מלאת** כדי למלא לישראל. **קלי** גרעיני חבואה למאכל. ויק׳ כג. יד. **36 טורפים הג לימח** הטור משובש. וחוקן לפי השערה והרי פירושו המשוער: תימחה ותושמד היה רעה טורפת ההוגה טרף ע״ש: ״כאשר יהגה האריה והכפיר על טרפו״ ישע׳ לא. ד. **37 ישמעו איים ויירא** ע״ש ישע׳ מא. ה ומט. א. **קדושים** ישראל. **חדשים יבראו** ע״ש ישע׳ סה. יז-יח: ״...הנני בורא שמים חדשים וארץ חדשה...הנני בורא את ירושלים גילה ועמה משוש״. **38 יפה נוף** ע״ש תהל׳ מח. ג. **39 יקרב קץ** ע״ש איכ׳ ד. יח. **ארוך** שנתארך זמנו. **יכונן כס** ע״ש ש״ב ז. יג ועוד. **40 יוכת נחש** ע״ש מל״ב יח. ד ״וכתת נחש הנחשת״ וכוונתו לאויבי ה׳ והעם לפי ישע׳ כז. א ואילך. **כרוך** ביטוי של לשון חכמים. כגון בכלי חולין קכז. א ״נחש שהוא כרוך...״. **41 כופר לעמו ישית** מליצה ע״ש שמות כא. ל ״אם כופר יושת עליו״ ור״ל יכפר את חטאי עמו. **רוחפת רוח חרישית** לפי ב״ר ב. ד (עמ׳ 17) ״רוח אלהים מרחפת (ברא׳ א. ב) זה רוחו של משיח היך מה דאת אמר ונחה עליו רוח ה׳ (ישע׳ יא. ב)״ והפייטן הוסיף ״חרישית״ לפי יונה ד. ח ור״ל שרוח המשיח קיימת בהסתר (חרש) מאז בריאת העולם. **42 כבה נר עששית** ר״ל יכלו הרשעים לפי המשל הנפוץ במקרא על נר הרשעים הדועך (משלי יג. ט ועוד) והמדרשים על פסוקים אלה כגון מדרש תהלים עג. עששית הוא נר בלשון

כֶּסֶף בְּעַם סְגוּר / וְצִפְצֵף כְּסִיס עָגוּר
כְּלֵי זַיִן חָגוּר וּלְדָן אָמַר <דָּן> גּוּר :

45 לְהֵק הֲמוֹנוֹ מֵאַרְבַּע / תְּהִלַּת הוֹדוֹ לְהַבַּע
לְמֵד זְכוּתָם כְּנִשְׁבַּע וּלְנַפְתָּלִי אָמַר <נַפְתָּלִי> שְׂבַע :

לְהֵט בְּזַעַף סַרְבָנִים / לָשִׂים לַעֲרוּךְ כַּוָּנִים
לְמַלְכוּת הֶעֱמִיד מְבִינִים וּלְאָשֵׁר אָמַר בָּרוּךְ מִבָּנִים :

מוּבָאִים מִנְחָה בְּמַרְחֶשֶׁת / יִדְגּוּ בְּמִלָּה מִתְלַחֶשֶׁת
50 מִנְעֹל דֶּלֶת מַכְחֶשֶׁת בַּרְזֶל וּנְחֹשֶׁת :

מָטֵי הֶרֶג יֶעְשָׁרוּן / מְלֶאכֶת קוֹנָם יַכְשִׁירוּן
מִכָּל צַד יְאַשְּׁרוּן אֵין כָּאֵל יְשֻׁרוּן :

נְפוּצִים דָּרַשׁ וַיִּפְקְדֵם / וְשׁוֹטְנֵיהֶם דָּשׁ וַיַּרְקִידֵם
נִינָיו זָכַר לְשַׁקְּדֵם מְעֹנָה אֱלֹהֵי קֶדֶם :

חכמים. הפייטן צייר משל בן שני חלקים כיצר הרוח מכבה את הנר. 43 **כסף** הקב"ה התגעגע, ל' "נכספה... נפשי" תהל' פד, ג. **בעם סגור** לעם ישראל שהוסגר לידי אויב. **וצפצף** עם ישראל **כסיס עגור** ע"ש ישע' לח, יד "כסוס עגור כן אצפצף אהגה כיונה...". 44 **כלי זין חגור** הקב"ה למלחמה. 45 **ליהק** אסף **המונו** ישראל **מארבע** כנפות הארץ. **להבע** ישראל יביעו. 46 **כנשבע** כפי שנשבע לאבותיהם. 47 **ליהט בזעף** ע"ש ישע' ל, ל "בזעף אף ולהב אש אוכלה". **סרבנים** גויים המסרבים להכיר בה'. **לשים לערוך כוונים** ע"ש ירמ' ז, יח "... והנשים לשות בצק לעשות כונים למלכת השמים...". 48 **למלכות** ה'. **מבינים** ישראל, יודעי התורה. 49 **מובאים** אלה אשר מובא להם **מנחה** ע"ש תהל' עב, י "מלכי תרשיש ואיים מנחה ישיבו" וכן להלן מפייט על־פי פרק זה. **במרחשת** סוג של כלי למנחה (ויק' ב, ז). **ידגו** יצודו ויעקרו. **במלה מתלחשת** בדברי רשע הנאמרים בלחש, ע"ש "מתוך ומחמס יגאל נפשם", שם פסוק יד. 50 **מנעול דלת** ביטוי תלמודי לעוול לחלש ('לנעול דלת בפני לווין'). **מוכחשת** של רמאות וד"ל "חס על דל ואביון ונפשות אביונים יושיע", שם. פסוק יג. 51 **מטי הרג** העומדים ליהרג ע"ש משלי כד, יא "ומטים להרג". **יעשרון** יהיו יקרים ולא ייהרגו לפי "ייקר דמם בעיניו", שם. (תהל' עב) פסוק יד. **מלאכת קונם** צדקה ויושר. 52 **מכל צד יאשרון** ע"ש "כל גויים יאשרוהו" שם פסוק יז. 53 **נפוצים** פזורי ישראל. **ויפקדם** זכר אותם לטובה. 54 **נינו** בניו, ישראל. **לשקדם** להפריחם, לגדלם מחדש. 55 **דורכו** הגויים **לענות הידד** ע"ש "לא ידרוך הידד" ירמיה מח, לג וכן "ענו עליך הידד" שם נא, יד. וראה

55 נְאוֹת זֵדִים שֵׁדַד / דֹּרְכוּ לַעֲנוֹת הֵידָד
נִתָּן לְזַעֲוָה יִתְעוֹדָד / וַיִּשְׁכֹּן יִשְׂרָאֵל בֶּטַח בָּדָד :

סְכוּכִים הַרְרֵי אֵל / גּוֹהֲצֶת קִרְיַת אֲרִיאֵל
סוֹחֲחִים יְצוּרֵי אֵל / אַשְׁרֶיךָ יִשְׂרָאֵל :

סַגִּיב לֹא יִנְשֶׁה / סִבּוּל עֹל קָשֶׁה
60 סוֹדוֹ קִבְּלוּ בְּמַחֲשֶׁה / וַיַּעַל מֹשֶׁה :

עִלָּה גְּאוֹנִי וְחִתְּלִי / יָדִי גְּדִילִי וּפִתְּלִי
עָרַךְ מְכוֹנִי וּשְׁתִּילִי / וְאֵת כָּל נַפְתָּלִי :

עֲדָרֶיךָ מְיַסֵּד רֶגֶב / גִּדַּרְתָּ בְּנֶשֶׁף מֵעוֹגֵב
עֲמָקִים נִחַלְתִּים בְּשֶׁגֶב / וְאֶת [כָּל] הַנֶּגֶב :

65 פּוֹדֶה נִדְרַשׁ לְשוֹאֲלָיו / דָּבָר צִוָּה לְגוֹאֲלָיו
פִּסֵּג מָשׁוּי בְּאָרְאֲלָיו / וַיֹּאמֶר יי אֵלָיו :

פֶּקֶד יוֹם קָשֶׁה / לַעֲבֹר בַּל יֵרָשֶׁה
פִּנְקֵס הִקְרִיב נוֹשֶׁה / וַיָּמָת שָׁם מֹשֶׁה :

63 גדרת: נדלת ף

במפרשים. ור״ל הגויים הזדים ייכבשו (דורכו) ואויביהם יצעקו צעקות נצחון ״הידד״. 56 **ניתן לזעוה** ישראל (דבר׳ כח. כה). 57 **סכוכים** שמורים תחת. **גוהצת** רחוצה מעוונות. **קרית אריאל** ירושלים. 58 **סוחחים** אומרים. **יצורי אל** כל בני האדם שבעולם. 59 **סגיב** הקב״ה הנשגב. **לא ינשה** לא ישכח. **סבול** סבל. **עול קשה** של הגלות. 60 **סודו** עצתו. גזרתו. **בלו** ישראל **במחשה** בלי טרוניה. 61 **עילה** רומם. חיזק. הגדיל. **גאוני** לחמי. ע״ש ״גאון שבעת לחם״. יחז׳ טז. מט. **וחיחלי** מלכושי (״חתלתו״ מקביל ל״לבושו״ באיוב לח. ט). **ידי** כחי. **גדילי ופחילי** צמרי ופשתי (ע״ש יחז׳ מ. ג). 62 **ערך** הקים. **מכוני** ביתי. **ושתילי** עצי. 63 **מייסד רגב** בורא הארץ. ביטוי של פנייה אל הקב״ה. **גדרת בנשף** אתה שומר עליהם יפה בלילה. **מעוגב** ממקנא. כלומר מגנב. 64 **עמקים** מקומות מושפלים. **ניחלתים בשגב** נישאה אותם. 65 **פודה** כשה. **נדרש לשואליו** נדרש לעשות מה שביקשו ממנו (ע״ש ישע׳ סה. א ״נדרשתי ללוא שאלו״). **דבר צוה** הקב״ה **לגואליו** למשה. 66 **פיסג** הלך לפסגות. כלומר בהתאם לציווי עלה. **משוי** משה. **באראליו** לשמים אל מקום המלאכים 67 **פוקד** זכר ה׳ **יום קשה** יום החטא במי מריבה. **לעבור** לא״י. 68 **פינקס** משל לחשבון שמגיש בעל

צָרַחְתִּי גַּזְתִּי תָגַי / בֻּלְעוּ הֻפְכוּ חַגַי
70 צֻמְקוּ שָׁדַי מִתּוּגַי וַיַּקְבֵּר אֹתוֹ בַּגַּי :

צַדִּיק מוּשֵׁל בְּשָׁרִים / תְּפִלָּתוֹ חַיֵּי בְשָׂרִים
צִדְקָתוֹ לְמַעְלָה מְבַשְּׂרִים וּמֹשֶׁה בֶּן מֵאָה וְעֶשְׂרִים :

קוֹנְנוּ אַדִּירֵי אֵל / וּמְהֵר לְשַׁמְּשׁוֹ גַּבְרִיאֵל
קָשַׁר מִסְפֵּד הַהַרְאֵל וַיִּבְכּוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל :

75 קָלָטוֹ לְבֵית כֶּלָא / רָם פּוֹעֵל פֶּלֶא
קִדֵּשׁ מֵאַחֲרָיו מֵאֵלֶּה וִיהוֹשֻׁעַ בֶּן נוּן מָלֵא :

רָבַץ שָׁכַן כְּלָבִיא / תְּמוּנָתוֹ מִכֹּל הֶחְבִּיא
רְבָכוֹת בְּמַעֲשָׂיו לְהָבִיא וְלֹא קָם נָבִיא :

רִבֵּץ חֲבוּרוֹת בְּאוֹתוֹת / בִּשְׁתַּיִם וְעֶשְׂרִים אוֹתוֹת
80 רַגְלָיו צָגוֹת וְאָתוֹת לְכָל הָאֹתוֹת :

79 ועשרים : ועשרה ף

החוב. הוא הקב"ה. 69 **צרחתי** מאכל. **גזתי** קיצצתי. **תגי** קישוטיי. **בולעו** נעלמו. **הופכו חגי** ע"ש עמוס ח, י "והפכתי חגיכם לאבל". 70 **צומקו שדי** ע"ש הו' ט, יד "ושדים צמקים". **מתוגי** מתוגתי. 71 **צדיק מושל בשרים** ע"ש ש"ב כג, ג: "מושל באדם צדיק", וכוונתו למשה. בשרים פירושו כשארים (לפי משלי ג, ח) כלומר בבני אדם. **תפלתו חיי בשרים** הוא התפלל בחייו בשביל החיים, אלה מדברי המקוננים בשמיים כלהלן. והוא על פי מדרש 'פטירת משה' א' בית המדרש, ח"א עמ' 122. 72 **צדקתו למעלה מבשרים** בין המלאכים מדברים על צדקות משה עוד בטרם יבוא שמה במותו. 73 **אדירי אל** המלאכים. **ומיהר לשמשו גבריאל** במדרש פטירת משה א' עמ' 129. 74 **ההראל** לפי יחז' מג, טו הוא המזבח. כיון שמיכאל מקריב על מזבח שלמעלה (ככלי חגיגה יב, ע"ב) נראה שהכוונה למיכאל ע"פ המדרש הנ"ל, שם. 75 **לבית כלא** כינוי לקבר. 76 **קידש** בחר להפקיד במקום משה **מאחריו** לאחר מות משה. **מאלה** מישראל. 77 **שכן** בקבר. **תמונתו** גופו שבקבר. 78 **רבכות במעשיו להביא** לפי מדרש פטירת משה ב' (בית המדרש חלק ו עמ' 71) שקל הקב"ה מעשי כל האדם לעומת מעשי משה והוא הכריע אותם. לכן יש לפרש: 'מעשי רבבות לעומה מעשיו להביא למשקל'. 79 **ריבץ** ליחד **חבורות** ישראל. **בשתים ועשרים אותות** בכ"ב אותיות הא"ב שבהן ניתנה התורה בשעת מתן תורה. והקב"ה מזכיר למשה זאת בסוף ימיו לפי מדרש פטירת משה א' עמ' 119. 80 **רגליו צגות ואתות** משה עלה וירד בהר סיני הרבה פעמים בשעת מתן תורה. 'צגות' הוא

שׁוּשַׁנָּה סִקֵּל וְעִזְקָה / וּסְמָכָה וְלֹא הֶזְקָה
שֶׁנֵּס לְכָל זִקָּה וּלְכֹל הַיָּד הַחֲזָקָה :

שָׁר מוֹפֵת גָּדוֹל / רוֹחֵף בְּעֹז וּמִגְדּוֹל
שַׁפְרִיר קָטָן וְגָדוֹל וּלְכֹל הַמּוֹרָא הַגָּדוֹל :

85 תֵּבַת גֹּמֶא נִמְשָׁה / אָהוּב וְרָצוּי כְּאִשָּׁה
תֹּם בַּל יִנָּשֶׁה אֲשֶׁר עָשָׂה מֹשֶׁה :

תִּקֵּף בְּיִשְׂרֵי אֵל / וְאֵמַץ בִּיָּה אַכְתְּרִיאֵל
תִּרְגֵּל מוּסַר אֵל לְעֵינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל :

81 שושנת ף

עומדות. 'אחות' הוא הולכות. **81 שושנה** ישראל. ע"ש שיה"ש ב. א והמדרש. **סיקל ועיזקה** ע"ש ישע' ה. ב "ויעזקהו ויסקלהו" ור"ל משה טיפח את עם ישראל וגידלו. **וסמכה** הציב לשושנה סמוכות. **ולא הוזקה** כדי שלא תוזק. **82 שונס** שינס מחניו ולא התעצל. **לכל זיקה** לכל נזק שעלול לפגוע בישראל. **83 שר** ראה; הנושא הוא בשורה הבאה. **מופת גדול** נראה שכוונתו למחן תורה. **רוחף** המופת בשמים וכוונתו לכבוד ה'. **בעוז ומגדול** ע"ש "מגדל עוז" תהל' סא, ד. וכוונתו ל"קולות וברקים וענן כבד... וקול שופר חזק מאד" שמות יט. טז. **84 שפריר** כמו 'שפיר' כלומר תינוק בן יומו ראה את המראה וכן **קטן וגדול** כל העם כולו. **85 תיבת גומא נמשה** משה, שנמשה מתיבת גומא. **כאשה** כקרבן. **86 תום** צדקתו **כל יינשה** לא יישכח לנו. **87 תיקף** בישרי אל שלט בעם ישראל, או אולי יש לפרש התעצם ורב עם מלאכי מרום לפי בבלי שבת פח. ע"ב. **ואומץ** ונעזר וחוזק **ביה אכתריאל** כינוי לשכינה לפי בבלי ברכות ז, ע"א. **88 תירגל** לימד **מוסר אל** התורה.

בק"ק צרפת אמרו יוצר זה

סימן: א"ב (כפול, חוץ לאותיות ר-ת) יהודה חזק. בתים בני ג' טורים.
בסוף כל בית הבאת ראש פסוק מדברים לג-לד. — **א** 8119

אֶשְׁמְעָה בְּרָכָה / לְאֹם מְבֹרָכָה / בַּכֹּל בְּרוּכָה
וְזֹאת הַבְּרָכָה :

אֵל נִגְלָה בְּלֶהָבָה / לְהַנְחִיל רְחָבָה / בְּאַלְפֵי רְבָבָה
וַיֹּאמַר יי מִסִּינַי בָּא :

כ"י: לרפ; ף"ף||
1 המבורכה **פף'** **2** נגלה: בסיני הוס' **ף'** **3** מעמים: מעשים לר| מענמים: מעמים לר **4** וכים: בים **ף'**| טיבע בים לר

1 אשמעה ברכה של משה. לאום מבורכה כבר בברכות קודמות כגון של האבות ובלעם, עיין תנחומא כאן, א. בכל ברוכה ע"ש ברא' כד, א. **2** נגלה בלהבה בנתן תורה, לפי דבר' ד, לו "ודבריו שמעת מתוך האש". רחבה כינוי לתורה לפי איוב יא, ט

בְּחוֹרָה מֵעַמִּים / נִפְדֵּית מֵעֲנָמִים / לְהוֹרִישׁ אֱמִים
אַף חֹבֵב עַמִּים :
בְּמִצְרַיִם הִצְמִיחַ יִשְׁעֵנוּ / וּבַיָּם טִבַּע צָרֵינוּ / בַּמִּדְבָּר מָן הִלְעִיטָנוּ
תּוֹרָה צִוָּה לָנוּ :
5 גָּבְרָה חֲמַת מֶלֶךְ / עַל כְּסִיל כִּי נִמְלָךְ מֶלֶךְ / לְהוֹצִיא בְּנֵי מֶלֶךְ
וַיְהִי בִּישֻׁרוּן מֶלֶךְ :
גָּדְלָה אֵימַת מוֹת / וְעָנָו פְּגָעוֹ מוֹת / וְחִנֵּן לְיוֹצֵר נְשָׁמוֹת
יְחִי רְאוּבֵן וְאַל יָמֹת :
דִּבֵּר וְהוֹדָה / בְּרָכוֹת כְּהִתְוַדָּה / כְּחֶרֶב חַדָּה
וְזֹאת לִיהוּדָה :
דָּת בְּאַבִּירֶיךָ / וְשִׁיר בְּמַאֲמָרֶיךָ / וְשִׁנּוּן בְּמִזְמוֹרֶיךָ
וּלְלֵוִי אָמַר תֻּמֶּיךָ וְאוּרֶיךָ :
הַרְרֵי נְעִימוֹ / בְּסוֹחֲחוֹ לְאֵמוֹ / פְּנֵי אֵל נָאֲמוֹ
הָאֹמֵר לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ :
10 הֲנְעַמוּ מִשְׁפָּטֶיךָ / לְדִגְלֵי שְׁבָטֶיךָ / כְּשָׁמְעָם שׁוֹפְטֶיךָ
יוֹרוּ מִשְׁפָּטֶיךָ :
וּבִימָיו צִיר כְּהִלְּלוֹ / בָּנִים שֵׁבֶט הִבְדִּילוֹ / זֶמֶר בְּפִיו מִלְּלוֹ
בָּרֵךְ יֵי חֵילוֹ :

5 על: יען לד 8 דין ף׳| באבירך: באבירך ף׳ כאברך לד| שיר פ ושר ף׳| במאמידיך פ| שינון פ בשנון ף׳| מזמורין פ ומירך ף׳ 9 נועמו לד| אל: יי פ| נועמו פ 10 כשמעם שפטיך ף׳ 11 וכימי ף׳| ציר ף: שיר שאר כי״״| כהללו לד: הללו

על החכמה ״ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים״. **באלפי רבבה** בתוך ישראל ע״ש במד׳ י, לו ״רבבות אלפי ישראל״. **3 מענמים** ממצרים לפי ברא׳ י, יג ענמים הם בני מצרים. **להוריש אמים** שבארץ כנען. **4 הלעיטנו** האכילנו (ברא׳ כה, ל). **5 חמת מלך** כעס הקב״ה. **על כסיל** פרעה מלך מצרים. **להוציא בני מלך** ישראל, שהם בני מלכים (שבת סז, ע״א ועוד) להוציאם ממצרים. **6 גדלה** למשה, ועליו ידבר הפייטן עד סוף הפסוקים על לוי, כלומר עד סוף שורה 11. **וענו** משה. **וחינן** ע״ש דבר׳ ג, כג. **7 דיבר** משה **והודה** לקב״ה בתחילת ברכותיו. **ברכות כהתוודה** כשהרצה את הברכות. **כחרב חדה** כשחרב חדה של המוות כבר על צווארו. **8 דת באבירך** ר״ל ״תורתך לישראל״ נתן משה. **ושיר** כנראה כוונתו לשירת האזינו. **ושינון** משנה תורה. **במזמוריך** ל׳ ״זמירות היו לי חוקיך״ (תהל׳ קיט, נד), וכל אלה עשה משה. **9 הררי נעימו** בהר סיני שהוא ״ההר חמד אלהים״ תהל׳ כח, יז. **בסוחחו לאומו** כששוחח משה עם ישראל. **פני אל נואמו** והקב״ה דיבר אליו שידבר אל בני ישראל (שמות יט). **10 שופטיך** משה. **11 וכימיו ציר כהללו** וכימי הציר (השליח) המהולל, הוא משה. **בנים שבט הבדילו** הבדיל הקב״ה את בני שבטו של משה, ע״ש דברי י, ח: ״בעת ההיא הבדיל ה׳ את שבט הלוי״. **זמר**

וְאוֹהֲבֵי יי / בְּתוֹכָם יִשְׁכֹּן יי / יְחוֹפְפוּ בְּכַנְפֵי יי
לְבִנְיָמִן אָמַר יְדִיד יי:
זִיר מִתָּפְתֶּה מֶשְׁלֶכֶת / וּכְפֶתֶן הֵמֶכֶת / לָכֵן חַבְלוֹ מְבֹרֶכֶת
וּלְיוֹסֵף אָמַר מְבֹרֶכֶת:
זָרְחָה צִדְקָתוֹ כַּשֶּׁמֶשׁ / וּבִרְכָתוֹ לֹא תָמֵשׁ / לָכֵן יִזְרַח אוֹרוֹ כַּשֶּׁמֶשׁ
וּמִמֶּגֶד תְּבוּאוֹת שָׁמֶשׁ:
15 חֹק דָּת קֶדֶם / בְּהַרְרֵי קֶדֶם / וְחֶלְקָם קֶדֶם
וּמֵרֹאשׁ הַרְרֵי קֶדֶם:
חֶלֶד וּמְלוֹאָה / לְהַשְׁפִּיעַ מִשְׁפָּחוֹת וְצֶאֱצָאָה / וְטוּבוֹת אַרְצָם לְמַלְאָה
וּמִמֶּגֶד אֶרֶץ וּמְלֹאָהּ:
16 טוּבוֹת לְהַשְׁפִּיעַ לוֹ / וְקַרְנַיִם מִיָּדוֹ לוֹ / אֲלָפִים וּרְבָבוֹת לוֹ
בְּכוֹר שׁוֹרוֹ הָדָר לוֹ:
טַעְמוֹ בְּטוּב שָׁמַח / בְּאָהֳלוֹ לְשַׂמֵּחַ / וּבַר לִבּוֹ שָׂמֵחַ
וְלִזְבוּלֵן אָמַר שְׂמַח:
יֵצְאוּ שִׁבְעָה וְיִרְאוּ / וְעַם שְׁמוֹנָה יָבֹאוּ / וּמֵרֹאשׁ הָרִים יִרְאוּ
עַמִּים הַר יִקְרָאוּ:

ף אהללו ף׳ כמללו פ| מבנים ף׳| חומר ף׳| מללו לד: כמללו ף יהללו ף׳ בהללו פ 12 וחופפו לד 13 זיר: זר ף׳ זיו ף| הומכת: נמֶכֶת ף׳| מתברכת ף׳ 14 צדקות ושמש פ| תימש פ| יזרח אורו: זרח אורו פ זרחה לד 15 הרדי פ| חלקם פ 16 להשביע ף| משפחה ף׳| וטוב ף״ף׳| ארץ פ 17 השפיע לד| קרנים ף״ף׳| אלפים ורכבות: תועפות ראם ף׳ 18 באהלו לשמח פ: זכד לבו בצאתו (חס׳ ף׳) ישמח ף״ף׳ וכלבבו כצאתו שימח לד| ובר לבו שמח פ: ובאהלו (באהלו ף ונאה לו ף) לשמח

בפיו מללו כני השבט ישירו בבית המקדש. 12 **ואוהבי ה׳** תהל׳ צז, י. **בתוכם** בבית המקדש, שהוא כנחלת בנימין (יומא יב, ע״א). **ישכון ה׳** ע״ש ״ושכנתי בתוכם״ שמות כה, ח. **יחופפו** ל׳ פועל. **בכנפי ה׳** הל׳ ע״פ תהל׳ סח, יד: ״כנפי יונה נחפה...״. 13 **זיר מתופתה** אשה זרה ממקום הרשע והבוונה לאשת פוטיפר. **מושלכת** יוסף השליך אותה מעל פניו. **וכפתן הומכת** ודרך עליה כנחש (ל׳ ״על שחל ופתן תדרוך״, תהל׳ צא, יג). **חבלו** חלקו, נחלתו. 14 **זרחה צדקתו כשמש** ע״ש ״מלא׳ ג, כ: ״וזרחה... שמש צדקה״. **יזרח אורו כשמש** ע״ש ש״ב כג, ד ״וכאור בקר יזרח שמש״. 15 **חוק דת** החורה. **קידם** הקדים לברוא **בהררי קדם** לפני שברא את הררי קדם, כלומר התורה קדמה לבריאת העולם, ב״ר א, ד (עמ׳ 6). **וחלקם קידם** כנראה כוונתו לגן עדן ע״פ כבלי פסחים נד, ע״א. ״חלק׳ הוא ג״ע ע״פ תהל׳ יז, יד ״חלקם בחיים״. 16 **חלד ומלואה** כמו ״ארץ ומלואה״. **להשפיע** להרבות, והוא מפרש ״מלואה״ במשמעות ריבוי צאצאים (של יוסף). **וטובות** זהו פירוש שני ל״מלואה״. 17 **וקרניים... אלפים ורבבות** לפי הפסוק שבסוף השורה. 18 **טעמו בטוב** בטוב טעם (תהל׳ קיט, סו), בתורה. **שמח** זבולון. **באהלו** כזה אשר באהל - כלומר בישישכר. **ובר לבו** ישישכר חברו של זבולון שהוא הירשב באהל ולומד הורה. גם הוא **שמח** לפי ספרי דברים פיס׳ שנד (עמ׳ 415) והמקבילות. 19 **יצאו שבעה** כאן מתחיל הפייטן לדבר על המשיח והוא רומז לפסוק במיכה ה, ד על ״שמונה נסיכי אדם״ ואומר ששבעה מהם - לפי כבלי סוכה נב, ע״ב הם ישי, שאול, שמואל, עמוס, צפניה, אליהו, חזקיה - יצאו לקראת הנסיך השמיני - הוא המשיח. **ועם שמונה** כלומר עם השמיני. **יבואו** לגאול את

20 יָהּ כִּסֵּא עֲרֹךְ / כְּלָבִיא יִטְרֹף וַיַּעֲרֹךְ / וְזַרְעָם כַּחוֹל תִּכְרֹךְ
וּלְגָד אָמַר בָּרוּךְ:
כָּרַע בְּלִי לְהָשִׁית / קִנְיַן קֶדוּמָה מִבְּרֵאשִׁית / אֵיךְ לְמָוֶת לְהָשִׁית
וַיַּרְא רֵאשִׁית:
כְּלָבִיא וּכְאַרְיֵה / שָׁכַן גּוּר אַרְיֵה / לְקַרְקַר בְּנֵי שֵׁת כְּאַרְיֵה
וּלְדָן אָמַר דָּן גּוּר אַרְיֵה:
לְשֶׂפַע טוּב חָמַר / יָם וְדָרוֹם יֵמַר / בִּרְכַּת יי יִכְמַר
וּלְנַפְתָּלִי אָמַר:
לְאֶחָיו יְזַנֵּק מַעֲדַנִּים / כִּי בָּרוּךְ מִבָּנִים / מַטְבִּילוֹת שְׁמָנִים
וּלְאָשֵׁר אָמַר בָּרוּךְ מִבָּנִים:
25 מְפֻתָּל כַּבַּרְזֶל דָּבְאָךְ / וְכִנְחֹשֶׁת גְּוִיָּתֶךָ / בִּגְבוּרוֹת אֱלֹהֶיךָ
בַּרְזֶל וּנְחֹשֶׁת מִנְעָלֶךָ:
מַחְכִּימַת פֶּתִי יַחְקֹרוּן / רְקִיעִים וּתְהוֹמוֹת יְשׁוֹרְרוּן / וּתְהִלָּתוֹ יְבַשְּׂרוּן
אֵין כָּאֵל יְשֻׁרוּן:
נִפְלָא מִקֶּדֶם / מְשַׁעְשַׁעַת קֶדֶם / חֹק דָּת קִדֵּם
מְעֹנָה אֱלֹהֵי קֶדֶם:

שאר כי״ 20 יה חס׳ **פף׳** | כלביא...תכרוך: כוכב למחץ דרוך / ונר למשיחו ערוך ף׳ | זרעם פ 21 קנין...להשית: מאירת עינים כעששית / קדמה לכל מבראשית ף׳ | מבראשית: לבראשית ף 22 ואריה לדף | לקרקר: כל הוס׳ ף׳ 23 לשפע: להשפיע ף׳ | ימר: יתאמר ף׳ | ברכת... יכמר: חלקו ליי יזומר ף׳ | ברכת יי: ברכת לו לד 24 מטבילם לד מטבילת ף׳ 26 פתי: אל לד | רקועה לד | ישוררון: ישערון ף׳ | ותהלתו יבשרון: ותהלותיו יבשרון ף ממעונותם ישוררון ף׳ 27 משועשעת **ففף׳** | חוק דת:

ישראל. **ומראש הרים יראו** ע״ש ״כנשא נס הרים תראו״: ישע׳ יח, ג. המדבר על הגאולה. **20 כסא ערוך** למשיח, אשר הוא **כלביא יטרוף** ונמשל לאריה בברכת יעקב ליהודה, ברא׳ מט, ט. **ויערוך** מלחמה. **תכרוך** במשמעות תחבר רבים יחד, כלומר תרבה. **21 כרע** ישראל בגולה, הוא ׳זרעם׳ שבשורה הקודמת. **בלי להשית** להניח את עצמו למנוחה. **קניין קדומה מבראשית** ישראל ע״ש ״זכר עדתך קנית קדם״ (תהל׳ עד, כ) וכ״ר א, ד (עמ׳ 6). **איך למות להשית** בגולה. **22 כלביא** שוב מדבר במשיח. **וכאריה שכן** לפי הפסוק הקודם על גד (לג, כ). **גור אריה** כרא׳ מט, ט המדבר במשיח. **לקרקר בני שת** ע״ש במד׳ כד, יז שגם הוא מדבר על המשיח. **23 חמר** מרובה, לפי חבק׳ ג, טו ״חמר מים רבים״. **ימר** יוענק, כמו ״חיל גויים תאכלו ובכבודם תתימרו״ (ישע׳ סא, ו) ועיין בתרגום, שם. **ברכת ה׳ יכמר** ר״ל ה׳ יכמור וירחם על עמו ויברכהו. **24 יזנק** ישלח במרץ. **25 מפותל כברזל** מחוזק כיותר. **דובאך** הרך והחלש שבך. ׳דבא׳ לשון זב, נוזל, רך, לפי ספרי דברים פיס׳ מב (עמ׳ 91). **וכנחושת גויתך** גופך יהיה חזק למלחמתה של תורה, כלהלן. **בגבורות אלהיך** ע״ש תהל׳ עא, טז. **26 מחכימת פתי** התורה, לפי תהל׳ יט, ח. **יחקרון** לע״ל. **רקיעים ותהומות ישוררון** לפי תהל׳ קמח, ד ״הללוהו שמי השמים״. ושם פסוק ז׳ ״הללו את ה׳... וכל תהומות״. **ותהלתו יבשרון** ע״ש ישע׳ ס, ו. **27 נפלא מקדם** הקב״ה, ע״ש ״מקדם פלאך״ תהל׳ עז, יב. **משעשעת קדם** ע״ש משלי ח, ל ״ואהיה שעשועים״. **חוק דת קידם** עיין לעיל שורה 15 ושעור השורה הוא: התורה

נַחֲלַת צְבִי אֵל / נָחַל עַם אֵל / כְּדָגָן מִשְׁמַנֵּי אֵל
וַיִּשְׁכֹּן יִשְׂרָאֵל :

סְגֻלָּה אֵין כָּמוֹךָ / צוּר כָּלַל שְׁמוֹ בִּשְׁמֶךָ / בְּפִתּוּחַ אֲסָמֶיךָ
אַשְׁרֶיךָ יִשְׂרָאֵל מִי כָמוֹךָ :

30 סוֹד בְּרָכָה נוֹשֵׁא / וְעַל אֶבְרַת נְשָׁרִים נָשֵׂא / וּלְבֵית עוֹלָמוֹ הוֹשֶׁה
וַיַּעַל מֹשֶׁה :

עֻזִּי וְגוֹאֲלִי / אֶרֶץ הֶרְאָה לִי / וַיְשַׁמַּח חֵילִי
<וְ>אֵת כָּל [ארץ] נַפְתָּלִי :

עִיר הַצֶּדֶק רִגֵּב / כֹּל בָּהּ לְשַׁגֵּב / וְהֶרְאָה עַל גֵּב
וְאֶת [כל] הַנֶּגֶב :

פְּאֵר מַעֲדַנַּי / הִנְחִיל לְבָנַי / עַל יְדֵי כֹּהֲנַי
וַיֹּאמֶר יי :

פְּנֵי צֹאנַי / הוֹגֵי שְׁנוּנַי / בְּרוּכֵי יי
וַיָּמָת שָׁם מֹשֶׁה עֶבֶד יי :

35 צוּר בְּרָאוֹתוֹ / פָּנָה נִשְׁמָתוֹ / בִּנְשִׁיקָה הֶאֱסִיף אוֹתוֹ
וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ :

ביתו לד| קודם ף| חוק דת קידם: תתה מקדם ף' 28 צבי: צדיק הוס' ף'| דגן ומשמני פ 29 ואין פף'| צור... בשמך: ציר כלי שחק בשמך פ ואין צור כאלהיך ף'| בפתוח אסמיך: וכשמו מי כמוך ף' 30 נושא פ: מנושא ף' נישא לד נֵשֵׂא ף| הושה: כהושה פ מתנשא ף' 31 עוזי וגואלי: עוז פילולי לד עוד יום פלולי ף'| וארץ לדף'| הראה: הרוה פ 32 הצדק: הנגב ף'| ההראה: והרוה פ| גב: גיו ף' 33 כהני ף': נכיאי שאר כי״ 34 צאניי: עת אמריי לד| להוגי לד| שינוני: בענייניי לד ענייני ף'

שנכראה מקדם שעשעה מקדם את הבורא הנפלא מקדם. 28 **נחלת צבי** ירמ' ג, יט, א״י. **כדגן** וכן דגן. **משמני אל** ע״ש ברא' כז, כח. 29 **סגולה** ישראל, שמות יט, ה. **כלל שמו בשמך** כוונתו לאותיות א' ל' שבשם ישראל. **בפיחוח אסמיך אשריך** וכו' כוונתו כנראה לטובה שלעתיד לבוא. לפי ספרי דברים פיס' שנו (עמ' 424). 30 **סוד ברכה נושא** הפייטן מחאר את פטירתו של משה ואומר שלפני מותו ה' גילה לו את סוד גורלו לאחר המוות לפי התאורים המפליגים על ענין זה במדרשי 'פטירת משה' (כגון אוצר המדרשים ח״ב עמ' 370). **ועל אברת נשרים נושא** הובא למקום קבורתו על כנפי השכינה. עיין מדרש הגדול לדברים (מהדורת פיש עמ' חשפה). **ולבית עולמו** למקומו הנצחי, לפי קהל' יב, ה. **הושה** הפעל משורש ישה, שאינו בשימוש, אשר ממנו המלה ״יש״. עי' מלון בן־יהודה, כרך ד' עמ' 2168 21801. ור״ל הובא למקום ששם ״היה ישנו' מעתה. 31 **עוזי וגואלי** משה מדבר על הקב״ה. **וישמח חילי** חילי, שהוא הקב״ה (חבק' ג, יט) שימח אותי. 32 **עיר הצדק** ירושלים. ישע' א, כו. **ריגב** כנה. ר״ל משה ראה את ירושלים הבנויה, עיין מדרש הגדול לדברים עמ' תשפ-תשפא. **כל בה לשגב** כל מה שבירושלים העלה לפני עיני משה. **על גב** כמקום גבה, נראה לעין. 33 **פאר מעדני** א״י: ע״י **כהני** ר״ל ע״י המנהיגים של העם והם שמשון, דוד, שלמה ועוד שלפי המדרשים (ספרי דברים, מדרש הגדול לדברים) נראו למשה. 34 **פני צאניי** ע״ש משלי כז, כג ״ידע תדע פני צאנך״ ור״ל חשובי ישראל לעתיד לבא נראו למשה. **הוגי שינוני** גדולי התורה, עד כאן דברי משה. 35 **פנה** כמו פינה, הוציא. **האסיף** אסף אליו. 36 **צורתו לא** שינה לפי המדרש (ספרי דברים פיס' שנו, עמ' 429)

צוּרָתוֹ לֹא שִׁנָּה / וּלְבֵית עוֹלָמוֹ בִּפְנָה / וּמַרְאֵהוּ לֹא שֵׁנָה
וּמֹשֶׁה בֶּן מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה :

קוֹל נָתְנוּ לְאֵל / נִינֵי יִשְׂרָאֵל / מִסְפֵּד וִילֵל
וַיִּבְכּוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל :

קָם מֵרֹאשׁ לְשִׁנּוּן / אִמְרֵי חִנּוּן / וְלֹא אִנּוּן
וִיהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן :

רְבָבוֹת שׁוֹכְנֵי כְלָבִיא / בָּכוּ אָבִי אָבִי / מְנַחֵם לִבִּי
וְלֹא קָם נָבִיא :

40 שָׁת בְּנוּף אוֹתוֹת / לְעַמּוֹ הֵרְאָה אוֹתוֹת / וְנִהֲגָם בְּאוֹתוֹת
לְכָל הָאוֹת :

תֹּקֶף יְמִין הַחֲזָקָה / וְדָת הַחֲזָקָה / וְנֶאֱסַף בְּחָזְקָה
וּלְכֹל הַיָּד הַחֲזָקָה :

35 פנה פ: כי פנה לד פני ף כי פרחה ף׳| האסיף: נשק ף׳ 36 שינה: שונה ף׳| פנה ף׳| שונה: נשתנה ף׳ 37 ניני: בני לד׳ף׳| מספד וילל: בגעיית אריאל ף׳ 38 ולא אינון: ושמע בתחנון ף כחץ שנון ף׳ 39 שוכן ף׳| לבבי לד 40 שת: שרת פ| ולעמו ף| הראה: הנחיל ף׳| וניהג פ| וניהגם באותות: וכרת עמם בריתות ף׳ 41 חזקה פף׳| בדת חזקה לד ודת מזוקקה ף׳| בחזקה: בנשיקה ף׳| לאחר שורה זאת: אדר ברכות אל/רבה יקותיאל/הר מרום עלות כהואל/ונם אשריך ישראל הוס׳ ף׳

נתפרש הפסוק "לא כהתה עינו ולא נס ליחו" (דבר׳ לד, ז) על גופו של משה לאחר מותו. **ולבית עולמו בפנה** כפנותו למות, כאשר מת. 37 **קול נתנו** איכה ב, ז. **ניני בני.** 38 **קם מראש** הועלה להנהגה, יהושע. **לשינון** להורות. **אמרי חינון** דברי ה׳, התורה. **ולא אינון** בלי פקפוק וספקות. ל׳ אינונות דעת. 39 **שוכני כלביא** כינוי לישראל ע״ש "כלביא שכן" דבר׳ לג, כ. **אבי אבי** מל״ב ב, יב. 40 **בנוף** כינוי למצרים לפי ישע׳ יט, יג ועוד. הל׳ ׳שת אותות׳ היא ע״ש שמות י, א "למען שתי אותותי אלה". **לעמו הראה אותות** שמות ד, ל: "ויעש האותות לעיני העם". **וניהגם באותות** ר״ל באותיות, כלומר כדברי התורה, עיין ביוצר ׳אדון שת׳ שורה 79. 41 **תוקף** חוזק, והוא המשך השורה הקודמת ור״ל משה הנהיג את ישראל בכח היד החזקה של הקב״ה. **ודת החזקה** והתורה. **ונאסף בחזקה** על פי ציווי ה׳ ושלא לפי רצון משה.

הַמֵּאִיר לָאָרֶץ וְלַדָּרִים עָלֶיהָ בְּרַחֲמִים. וּבְטוּבוֹ מְחַדֵּשׁ בְּכָל־יוֹם תָּמִיד מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית: מָה רַבּוּ מַעֲשֶׂיךָ יי. כֻּלָּם בְּחָכְמָה עָשִׂיתָ. מָלְאָה הָאָרֶץ קִנְיָנֶךָ: הַמֶּלֶךְ הַמְרוֹמָם לְבַדּוֹ מֵאָז. הַמְשֻׁבָּח וְהַמְפֹאָר וְהַמִּתְנַשֵּׂא מִימוֹת עוֹלָם: אֱלֹהֵי עוֹלָם בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים רַחֵם עָלֵינוּ. אֲדוֹן עֻזֵּנוּ צוּר מִשְׂגַּבֵּנוּ. מָגֵן יִשְׁעֵנוּ מִשְׂגָּב בַּעֲדֵנוּ: אֵל בָּרוּךְ גְּדוֹל דֵּעָה. הֵכִין וּפָעַל זָהֳרֵי חַמָּה. טוֹב יָצַר כָּבוֹד לִשְׁמוֹ. מְאוֹרוֹת נָתַן סְבִיבוֹת עֻזּוֹ. פְּנוֹת צְבָאָיו קְדוֹשִׁים רוֹמְמֵי שַׁדַּי. תָּמִיד מְסַפְּרִים כְּבוֹד־אֵל וּקְדֻשָּׁתוֹ: תִּתְבָּרַךְ יי אֱלֹהֵינוּ עַל־שֶׁבַח מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ. וְעַל־מְאוֹרֵי אוֹר שֶׁעָשִׂיתָ יְפָאֲרוּךָ סֶלָה:

בשבח

הַכֹּל יוֹדוּךָ וְהַכֹּל יְשַׁבְּחוּךָ. וְהַכֹּל יֹאמְרוּ אֵין קָדוֹשׁ כַּיי: הַכֹּל יְרוֹמְמוּךָ סֶלָה יוֹצֵר הַכֹּל. הָאֵל הַפּוֹתֵחַ בְּכָל־יוֹם דַּלְתוֹת שַׁעֲרֵי מִזְרָח וּבוֹקֵעַ חַלּוֹנֵי רָקִיעַ. מוֹצִיא חַמָּה מִמְּקוֹמָהּ וּלְבָנָה מִמְּכוֹן שִׁבְתָּהּ. וּמֵאִיר לָעוֹלָם כֻּלּוֹ וּלְיוֹשְׁבָיו. שֶׁבָּרָא בְּמִדַּת רַחֲמִים: הַמֵּאִיר לָאָרֶץ וְלַדָּרִים עָלֶיהָ בְּרַחֲמִים. וּבְטוּבוֹ מְחַדֵּשׁ בְּכָל־יוֹם תָּמִיד מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית: הַמֶּלֶךְ הַמְרוֹמָם לְבַדּוֹ מֵאָז. הַמְשֻׁבָּח וְהַמְפֹאָר וְהַמִּתְנַשֵּׂא מִימוֹת עוֹלָם: אֱלֹהֵי עוֹלָם בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים רַחֵם עָלֵינוּ. אֲדוֹן עֻזֵּנוּ צוּר מִשְׂגַּבֵּנוּ. מָגֵן יִשְׁעֵנוּ מִשְׂגָּב בַּעֲדֵנוּ: אֵין כְּעֶרְכֶּךָ וְאֵין זוּלָתֶךָ. אֶפֶס בִּלְתֶּךָ וּמִי דּוֹמֶה־לָּךְ: אֵין כְּעֶרְכְּךָ יי אֱלֹהֵינוּ בָּעוֹלָם הַזֶּה. וְאֵין זוּלָתֶךָ מַלְכֵּנוּ לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא: אֶפֶס בִּלְתֶּךָ גּוֹאֲלֵנוּ לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ. וְאֵין דּוֹמֶה־לָּךְ מוֹשִׁיעֵנוּ לִתְחִיַּת הַמֵּתִים:

אֵל אָדוֹן עַל כָּל־הַמַּעֲשִׂים. בָּרוּךְ וּמְבֹרָךְ בְּפִי כָּל־נְשָׁמָה:
גָּדְלוֹ וְטוּבוֹ מָלֵא עוֹלָם. דַּעַת וּתְבוּנָה סוֹבְבִים אוֹתוֹ:
הַמִּתְגָּאֶה עַל־חַיּוֹת הַקֹּדֶשׁ. וְנֶהְדָּר בַּכָּבוֹד עַל־הַמֶּרְכָּבָה:
זְכוּת וּמִישׁוֹר לְפְנֵי כִסְאוֹ. חֶסֶד וְרַחֲמִים לִפְנֵי כְבוֹדוֹ:
טוֹבִים מְאוֹרוֹת שֶׁבָּרָא אֱלֹהֵינוּ. יְצָרָם בְּדַעַת בִּינָה וּבְהַשְׂכֵּל:
כֹּחַ וּגְבוּרָה נָתַן בָּהֶם. לִהְיוֹת מוֹשְׁלִים בְּקֶרֶב תֵּבֵל:
מְלֵאִים זִיו וּמְפִיקִים נֹגַהּ. נָאֶה זִיוָם בְּכָל־הָעוֹלָם:
שְׂמֵחִים בְּצֵאתָם וְשָׂשִׂים בְּבוֹאָם. עוֹשִׂים בְּאֵימָה רְצוֹן קוֹנָם:
פְּאֵר וְכָבוֹד נוֹתְנִים לִשְׁמוֹ. צָהֳלָה וְרִנָּה לְזֵכֶר מַלְכוּתוֹ:
קָרָא לַשֶּׁמֶשׁ וַיִּזְרַח־אוֹר. רָאָה וְהֵחִקִּין צוּרַת הַלְּבָנָה:
שֶׁבַח נוֹתְנִים־לוֹ כָּל־צְבָא מָרוֹם. תִּפְאֶרֶת וּגְדֻלָּה שְׂרָפִים וְאוֹפַנִּים וְחַיּוֹת הַקֹּדֶשׁ:

לָאֵל אֲשֶׁר שָׁבַת מִכָּל־הַמַּעֲשִׂים. בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי הִתְעַלָּה וְיָשַׁב עַל־כִּסֵּא כְבוֹדוֹ. תִּפְאֶרֶת עָטָה לְיוֹם הַמְּנוּחָה. עֹנֶג קָרָא לְיוֹם הַשַּׁבָּת: זֶה שֶׁבַח שֶׁלַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי. שֶׁבּוֹ שָׁבַת אֵל מִכָּל־מְלַאכְתּוֹ: וְיוֹם הַשְּׁבִיעִי מְשַׁבֵּחַ וְאוֹמֵר. מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת (טוֹב לְהוֹדוֹת לַיי): לְפִיכָךְ יְפָאֲרוּ וִיבָרְכוּ לָאֵל כָּל־יְצוּרָיו. שֶׁבַח יָקָר וּגְדֻלָּה יִתְּנוּ לָאֵל מֶלֶךְ יוֹצֵר כֹּל. הַמַּנְחִיל מְנוּחָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בִּקְדֻשָּׁתוֹ בְּיוֹם שַׁבָּת קֹדֶשׁ: שִׁמְךָ יי אֱלֹהֵינוּ יִתְקַדַּשׁ וְזִכְרְךָ מַלְכֵּנוּ יִתְפָּאַר. בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל־הָאָרֶץ מִתָּחַת: תִּתְבָּרַךְ מוֹשִׁיעֵנוּ עַל־שֶׁבַח מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ. וְעַל־מְאוֹרֵי אוֹר שֶׁעָשִׂיתָ יְפָאֲרוּךָ סֶלָה:

תִּתְבָּרַךְ צוּרֵנוּ מַלְכֵּנוּ וְגוֹאֲלֵנוּ בּוֹרֵא קְדוֹשִׁים. יִשְׁתַּבַּח שִׁמְךָ לָעַד מַלְכֵּנוּ יוֹצֵר מְשָׁרְתִים וַאֲשֶׁר מְשָׁרְתָיו כֻּלָּם עוֹמְדִים בְּרוּם עוֹלָם וּמַשְׁמִיעִים בְּיִרְאָה יַחַד בְּקוֹל דִּבְרֵי אֱלֹהִים חַיִּים וּמֶלֶךְ עוֹלָם: כֻּלָּם אֲהוּבִים כֻּלָּם בְּרוּרִים כֻּלָּם גִּבּוֹרִים. וְכֻלָּם עֹשִׂים בְּאֵימָה וּבְיִרְאָה רְצוֹן קוֹנָם. וְכֻלָּם פּוֹתְחִים אֶת־פִּיהֶם בִּקְדֻשָּׁה וּבְטָהֳרָה בְּשִׁירָה וּבְזִמְרָה וּמְבָרְכִים וּמְשַׁבְּחִים וּמְפָאֲרִים וּמַעֲרִיצִים וּמַקְדִּישִׁים וּמַמְלִיכִים אֶת־שֵׁם הָאֵל הַמֶּלֶךְ הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא קָדוֹשׁ הוּא: וְכֻלָּם מְקַבְּלִים עֲלֵיהֶם עֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם זֶה מִזֶּה. וְנוֹתְנִים רְשׁוּת זֶה לָזֶה לְהַקְדִּישׁ לְיוֹצְרָם בְּנַחַת רוּחַ בְּשָׂפָה בְּרוּרָה וּבִנְעִימָה קְדוֹשָׁה (נ״אוּבִנְעִימָה. קְדֻשָּׁה) כֻּלָּם כְּאֶחָד עוֹנִים וְאוֹמְרִים בְּיִרְאָה. קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ יי צְבָאוֹת מְלֹא כָל־הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ:

אופן לשמיני עצרת

במנהג פולין אומרים בשמיני עצרת אופן זה

סימן: אמתי בירבי שפטיה חזק. בתים בני ב׳ וג׳ טורים לסרוגין המצטרפים למחרוזת.
ח׳ שירמן, מבחר השירה העברית באיטליה עמ׳ ט. ערוגת הבושם ח״ב עמ׳ 181.
מגילת אחימעץ, מהדורת ב׳ קלאר, ירושלים תשל״ד עמ׳ 63. — **א** 7458

אֲרָאֵלִים וּמַלְאָכִים / מַקְדִּישִׁים וּמְבָרְכִים לְמֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים:
מוֹכָנִים וַעֲרוּכִים / בְּכַנְפֵיהֶם סוֹכְכִים
יוֹם יוֹם מַמְלִיכִים לְמֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים:
תַּקִּיפֵי שְׂרָפִים / תִּשְׁבָּחוֹת מְיַפִּים לְמֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים:
יְקָר אַלְפֵי אֲלָפִים / וְרִבֵּי רִבְבָן צְפוּפִים
רָאשֵׁיהֶם כּוֹפְפִים לְמֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים:
5 בְּחוּרֵי מֶרְכָּבָה / מְרַנְּנִים בְּאַהֲבָה לְמֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים:
יְדוּדוּן יֶצְבָּא / בְּהוֹד שִׁירָה עֲרֵבָה
לְשׁוֹרֵר בְּחִבָּה לְמֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים:
רִגְיוֹן הַנָּהָר / מְאֹד חָשׁ וְיִמְהַר לְמֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים:
בּוֹ לְהַטְהַר / חַשְׁמַלֵּי זֹהַר
בְּחִדּוּשׁ שִׁיר לְהַגְהַר לְמֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים:

כ״י: **דמ״נ**||

2 עורכים **ך**| וכנפיהם **דנ**| יום ליום מ׳ 3 תושבחות מ״נ 4 ורבוא **נ**| ראשם **דנ** 6 להוד ערה״ב 7 ומהר ערה״ב
8 ליטהר **נ** להיטהר מ׳ לטהר ערה״ב| זהר: טוהר **נ**| חידוש דפוסים| שיר חס׳ **ך**| להגבר **ך** 12 כתר ערה״ב וקלאר| לספון:

1 אראלים מלאכים לפי ישע׳ לג, ז. **2 מוכנים וערוכים** צרוף רגיל (עיין רש״י שמות כא א) ע״פ ישע׳ ל, לג ״ערוך... הוכן...״. **בכנפיהם סוככים** ע״ש שמוה כה, כ. **4 יקר** כבוד. וכנראה ענינו מתקשר ל׳תשבחות׳ שבשורה הקודמת. **אלפי אלפים ורבי רבבן** ע״פ דניאל ז, י. **6 ידודון יוצבא** ע״ש ״מלכי צבאות ידודון״, תהל׳ סח, יג, לדעת קלאר ידודון כאן כנראה שם מלאך. **7 רגיון הנהר** מכאן והלאה כתאר הפייטן ע״פ פרטי התאור בפס״ד פ׳ מתן תורה צז. ע״א ואילך. ושאר מקורות עיין ערוה״ב עמ׳ 183 בהערות המהדיר. **8 בו להטהר** כו מטהרים עצמם המלאכים. **בחדוש** כהתחילם. **להגהר** להשתחוות.

יְשׁוּרֵר מִיכָאֵל / וּיזַמֵּר גַּבְרִיאֵל לְמֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים :
10 שׁוֹאֵג קְמוּאֵל / וְגוֹעֶה רְפָאֵל
וּמְהַדֵּר הֲדַרְנִיאֵל לְמֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים :
פּוֹחֵד סַנְדַּלְפוֹן / לְצַד דֹּפֶן יִדְפֹּן לְמֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים :
טַעֲמֵי חִין יַחֲפֹן / וְכֶתֶר מֵהֶם לִסְפֹּן
וּמַשְׁבִּיעַ לָאֶפוֹן / עַל רֹאשׁ מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים :
יְקַדֵּשׁ גַּלִּיצוּר / הַמְגַלֶּה טַעֲמֵי צוּר / מִפִּי מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים :
הַמַּשְׁמִיעַ לְכָל יְצוּר / שְׁנַת שֹׂבַע וּבָצוּר
וְכָל דָּבָר הָאָצוּר / בִּרְצוֹן מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים :
15 חַיּוֹת אַרְבַּעְתָּן / מְשֻׁלְּשׁוֹת קְדֻשָּׁתָן לְמֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים :
זוֹעוֹת מֵאֵימָתָן / קוֹפְצוֹת בְּנַהֲמָתָן
קוֹרְאוֹת לְעֻמָּתָן לְמֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים :

לאפון ערה״כ | ומשביעו רנ | לאפון : לספון ערה״כ | ראש חס׳ מ׳ קלאר 14 ובצור : וביצור מ״נ | ברצון : ברשות נ מפי מ׳
15 משולשות ך 16 זעות ערה״כ

לדעת קלאר - לקרוא בקול. 9 **מיכאל** ושאר השמות עיין פס״ר, שם, וצונץ ס.פ. עמ׳ 503. 11 **פוחד סנדלפון** כי הוא קרוב יותר לכסא. **לצד דופן** מאחורי המרכבה, פס״ר, שם. 12 **חין** תפילות של ישראל **יחפון** יטול לכפיו. **וכתר** הוא קושר כתרים לקונו מחפילותיהם של ישראל. **לאפון** בעל ערוה״כ מפרש ׳לתקן דבר על אפניו׳, לדעת קלאר יש לפרש ׳להתגלגל׳. 13 **גליצור המגלה טעמי צור** בפס״ר צז ע״כ. 14 **ובצור** בצורת וכאן הרמז לש״ע. 15 **חיות ארבעתן** יחזקאל פרק א. **משלשות קדשתן** המפרשים תמהו שהשילוש הוא מפי שרפים ולא מפי חיות אך עיין בהערות לערוה״כ. 16 **זועות** מזדעזעות.

בוורמייזא אמרו אופן קצר זה בש״ע

ללא סימן

כְּבוֹדוֹ יִגְלֶה עַל עֲמוּתִים / אֲשֶׁר בְּכָל יוֹם עָלָיו מוּמָתִים
בְּאוֹתוֹת וּבְמוֹפְתִים / כְּחַיּוֹת וְאוֹפַנִּים אֲשֶׁר בָּם עֲמוּתִים :

כ״״: וף״ ||
1 יגלה ף״ | על : עם הוס׳ ף״ 2 ומכרכים באותות ף״ | כחיות חס׳ ף״ | וכאופנים ף״ | כם עמותים : כס עומתים ף״

1 **יגלה** יתגלה. **עמותים** ידידים, ישראל. 2 **באותות ובמופתים** יתגלה. השורה נמשכת כלפי מעלה. **כחיות** כדרך שהוא מתגלה לחיות **כם עמותים** אשר מכרכים לעומת ישראל.

בק״ק צרפת אמרו אופן זה

סימן: שלמה. מחרוזות בנות ד׳ בתים ובכל בית ג׳ טורים. פזמון אחרי כל מחרוזת. חריזה משולשת: בסוף כל מחרוזת (מתאימה לפזמון), בסוף כל בית ובשני הטורים הראשונים שבכל בית. צונץ עמ׳ 591. — **ש** 1319

שָׁלוֹשׁ קְדֻשׁוֹת / הַמְקֻדָּשׁוֹת / יַקְדִּישׁוּ לְךָ *
מֶלֶךְ עֶלְיוֹן / בְּלִי רִפְיוֹן / יַחַד אָבוֹת וּבָנִים
מוּל שְׂרָפִים / בְּשֵׁשׁ מְעוֹפְפִים / וּכְרוּבִים וְאוֹפַנִּים
הֲמוֹן מַעְלָה / וְקוֹל הַמֻּלָּה / מַעֲרִיצִים בְּרִנָּנִים
קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ בְּאֵימָה יַחַד עוֹנִים:

לְהָרִיעַ / לְהַשְׁמִיעַ / קְדֻשָּׁתְךָ בְּלִי כַחַד
יָחִישׁוּ / וְיַקְדִּישׁוּ / בְּרֶתֶת זִיעַ וּפַחַד
שְׁמָךְ יִשְׁעִי / צוּרִי *וְאוֹרִי* / בְּאֵימָה כֻּלָּם כְּאֶחָד
יָרוּצוּ / וְיַעֲרִיצוּ / בַּחוּרִים וּזְקֵנִים
קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ <בְּאֵימָה> יַחַד עוֹנִים:

מִמַּטָּה / בְּנִיב מִבְטָא / בְּנֵי אֵיתָן מַעֲרִיצִים
יַחַד תְּחִלָּה / בְּבֵית תְּפִלָּה / מִתְכַּנְּשִׁים בְּקִבּוּצִים
בְּקוֹל גָּרוֹן / פּוֹצְחִים רֹן / * מִתְפַּלְּצִים
אֲנָשִׁים וְנָשִׁים / בְּמִדְרָשִׁים / גְּדוֹלִים וּקְטַנִּים
קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ <בְּאֵימָה> יַחַד עוֹנִים:

הַקֶּשֶׁב צוּר / יוֹצֵר כָּל יְצוּר / קוֹל קְדֻשַּׁת עַמֶּךָ
מִמְּרוֹמִים / מְלֵא רַחֲמִים / שְׁעֵה שִׂיחַ לְאֻמֶּךָ
יַעַל שַׁוְעָם / לְהוֹשִׁיעָם / לְהַרְגִּיעָם בְּנָאֳמֶךָ
אֲשֶׁר לְמוּלְךָ / בְּהֵיכָלְךָ / מִתְפַּלְּלִים וּמְחַנְּנִים
קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ <בְּאֵימָה> יַחַד עוֹנִים:

כ״י: **צ**‖

1 קדושות: קדוש צונץ **13** גרוג צ **19** אשר: אש צ

1 יקדישו לך בהתאם לחרוז יש להשלים כאן תבה שהיא כינוי לישראל. **3 בשש** כנפיים (ישע׳ ו, ב). **4 המון מעלה** ע״ש דניאל י, ו. **וקול המולה** יחז׳ א, כד. **6 כחד** פקפוק, חידוש של פייטנים, עיין מלון ב״י. **8 ישעי צורי ואורי** השורה משובשת ואולי צ״ל ׳מושיעי/וצור ישעי׳ (ע״ש תהל׳ צה, א). **11 כניב מבטא** בדיבור. **בני איתן** כני אברהם המכונה ׳איתן׳ לדעת התלמוד (בבלי ב״ב טו, ע״א ובמקבילות). **14 במדרשים** בבתי מדרש.

אופן לשמחת תורה

במנהג אשכנז הבערבי אומרים אופן זה

סימן: אני מנחם בן אביתר ברבי לוי ברבי יוסף החכם. בתים בני ד׳ טורים, בכל טור 4 תבות, בראש כל טור תבה אחת מתוך דברים לג, כט. -- **א** 8443

אַשְׁרֶיךָ אֹם קָדוֹשׁ בְּהַקְדִּישְׁךָ הַשֵּׁם
יִשְׂרָאֵל נוֹשֵׁק חָתוּם בְּכִסְאוֹ בְּלֶשֶׁם
מִי יָחִיד בִּלְתֶּךָ מַאֲמִירֶךָ בְּרֶשֶׁם
כָּמוֹךָ מֵאֵין בָּאָרֶץ מַאֲרִיכְךָ בְּנֶשֶׁם:

5 עַם נַחֲלָתוֹ קָשַׁר בִּתְפִלַּת זְרוֹעוֹ
נוֹשַׁע מוֹשִׁיעַ בְּהוֹשְׁעוֹ כְּאָב וְזַרְעוֹ
בַּיי בָּטוּחַ חֲקָקוֹ בְּכַפּוֹ לְהַכְרִיעוֹ
מָגֵן נֶצַח בַּעֲדוֹ שְׂכָרוֹ בְּפָרְעוֹ:

עֶזְרֶךָ אָכִיךְ גִּיל יָגִיל בָּךְ
10 וַאֲשֶׁר בְּתוֹרַת מֹשֶׁה שָׂמַח לִבָּךְ
חֶרֶב בְּיָדְךָ פִּיפִיּוֹת רַבִּים בְּהַעֲלִיבָךְ
גַּאֲוָתֶךָ לוֹיוֹת עֲבוֹתוֹת אַהֲבָה יַשְׁלִיבָךְ:

כי״י: א׳בדהוהעע״פ׳פ״קרת°; ן||

1 אום: עם ן גוי ת° | 2 נושק חתום חס׳ ן | חתום: חקוק הע״ | בסאו א׳ | 3 מאמירך: כהאריכך ע כהאריכך דפוסים | ברשם: בנשם וע | 4 מאין: מי א׳ | מאריכך: מאמירך וע | בנשם: ברשם עת° | 6 מושיע חס׳ א׳קן | בהושעו: בהושיעו הע״ק | אב בחר | וזרעו: ובזרועו ן | 7 חקקו א׳דחעפ״: חס׳ שאר כי״י | להפריעו פ׳ | 8 כפרעו: לפורעו דועפ׳פ״ לפרעו ח בהפריעו א׳קרן | 10 שימח דן | 11 בידך: בידם החעע״ן חס׳ דופ׳פ״ר | פיפיות חס׳ א׳הע״קן | פיפיות בידם כ | 12 לויות חס׳ א׳ק | עבותות

2 **נושק** צמוד. **חתום בכסאו** דיוקן יעקב אבינו (ישראל) חקוק בכסא הכבוד לפי כבלי חולין צא, ע״ב, ב״ר סח, יב (עמ׳ 788 והמקבילות). **בלשם** אבן יקרה (שמות כח, יט), במקום ׳אבן ספיר׳, שברמות הכסא ביחז׳ א, כו. 3 **מי יחיד** המשך הפנייה לישראל שהוא יחיד ואין בלתו. **מאמירך ברשם** המהללך בחוזק. ולדעת רוו״ה הכוונה ל״שמע ישראל״ הרשום בתפילין. 4 **כמוך מאין בארץ** אין כמוך בארץ. **מאריכך בנשם** אשר מאריך חיים כמוך. ׳בנשם׳ הוא ׳בנשימה׳, כלומר בחיים. 5 **קשר** הקב״ה את ישראל **בתפלת זרועו** לפי מדרש שיהש״ר על שיה״ש ח, ו ״שימני כחותם על לבך כחותם על זרועך״ שישראל כתובים בתפילין שהקב״ה נושא בזרוע לפי בקשת ישראל אך הוא אוהבם יותר ומגדיל את קשריו עם העם כלהלן. 6 **כאב וזרעו** כלומר אהבתו כאב לילדיו. 7 **בה׳ בטוח** העם יותר מאשר בזרוע. כי **חקקו בכפו** ע״ש ״הן על כפים חקותיך״ ישע׳ מט, טז ודברי שיהש״ר, שם: ׳כשם שאי אפשר לו לאדם לשכח כפות ידיו כך גם אלה תשכחנה ואנכי לא אשכחך׳ (פסוק טו, שם). **להכריעו** והו בטחון מכריע וחזק ביותר. 8 **מגן נצח** וכו׳ ר״ל הקב״ה מגן לנצח **בעד** ישראל ופורע לו שכרו תמיד והל׳ היא ע״ש ברא׳ טו, א ״אנוכי מגן לך שכרך הרבה מאד״. 9 **עזרך אביך** הקב״ה שהוא אביך (עיין כבית הקורם) והל׳ היא ע״ש ברא׳ מט, כה. **גיל יגיל בך** ע״ש משלי כג, כד ״גיל יגיל אבי צדיק״. 10 **ואשר** כאשר. **בתורת משה שמח לבך** כלומר הקב״ה יגיל כך כאשר אתה תשמח בתורה. 11 **חרב בידך** פיפיות והתורה תהיה בידך חרב פיפיות, ע״ש תהל׳ קמט, י. **רבים בהעליבך** כנגד רבים שרוצים להעליבך. 12 **גאותך** התורה. **לויות** מל״א ז, לו. והתרגום מתרגם ל׳ מדוקקות. **עבותות אהבה** הוש׳ יא, ד. **ישליבך**

וְיִכָּחֲשׁוּ כְּרֹב עֻזּוֹ אַנְשֵׁי רִיבוֹת
אוֹיְבֶיךָ יְבִיאוּךְ לְהַר קָדְשׁוֹ תִּקְרוֹבוֹת
15 לָךְ יוֹסִיפוּ לְכַבֵּד בִּמְנָחוֹת עֲרֵבוֹת
וְאַתָּה הָחֵל לְסַלְסֵל לָרוֹכֵב בָּעֲרָבוֹת:

עַל כִּסֵּא מְנֻשָּׂא בִּשְׁמֵי מֵתְלָל
בָּמוֹתֵימוֹ מִנָּה זִיו נוֹצְצִים כְּקָלָל
תִּדְרֹךְ יֹשֶׁר אָרְחוֹתָיו בְּיִפְי מִכְלָל
20 וְאַתָּה תָּגִיל בַּיי בִּקְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל תִּתְהַלָּל:

חס׳ **הע** **13** עוזך **א׳ק** **14** יביאו **הע״** יבואוך **ת**° | בחקדובות **דעפ׳ת**° **16** החל חס׳ **ב** | לסלסל: כמו הוס׳ **ב** | ערבות **רן** **17** המנושא **א׳** | בשמי: משמי **החע״פ״ן** חס׳ **א׳ק** מעל הוס׳ **ב** | מותחלל: ומוחלל **א׳ק** מעל **דפ׳ח**° **18** זיו: חס׳ **א׳דחעקת**° מקדישיו הוס׳ **עפ׳** מעין הוס׳ **ה** **19** ביופי: בציון **ע**

יחבר אותך. ושעור השורה הוא: התורה (גאותך) תחבר אותך (ישליכך) בעבותות אהבה אל הקב״ה. **13 ויכחשו** וכו׳ ע״ש תהל׳ סז, ג ״ברב עזך יכחשו לך איביך״. **14 יביאוך** יביאו לך ע״ש ישע׳ סו, כ ״והביאו... מכל הגויים מנחה... על הר קדשי ירושלים״. **תקרובות** בלשון חכמים מתנה של כבוד (בבלי חולין צד, ע״א). **15 במנחות ערבות** עיין בפסוק שבשורה הקודמת. הל׳ ע״ש ״וערבה לה׳ מנחת יהודה וכו׳״ מלא׳ ג, ד. **16 ואתה** הפייטן פונה למתפלל. **16 לסלסל** להלל. לקשט. בלשון חכמים. **לרוכב בערבות** כינוי לקב״ה ע״ש תהל׳ סח, ה. **17 כסא מנושא** ע״ש ישע׳ ו, א: ״וארא את ה׳ יושב על כסא רם ונישא״. **בשמי מותחל** בשמים הגבוהים. מחלל, ל׳ חל, הר. **18 במותימו** בגבהים שלהם. כלומר ברקיעים שבהם שוכנים המלאכים. **זיו** מראה. **נוצצים כקלל** המלאכים, ע״ש יחז׳ א, ז: ״ונוצצים כעין נחשת קלל״. **19 תדרך** חלך, אתה המתפלל. **יושר ארחותיו** כמו ״ארחות יושר״ (משלי ב, יג) שלו. **ביופי מכלל** כמו ״מכלל יופי״ (תהל׳ נ, ב) והוא תאר הפועל ל׳תדרוך׳. **20 ואתה תגיל** וכו׳ ישע׳ מא, טז.

במנהג פולין אומרים אופן זה

סימן: אמתי יחי. בתים בני ד׳ טורים, בכל טור 2-3 תבות. לאחר כל בית פזמון (ישע׳ ו, ג). ערוגת הבושם ח״ב עמ׳ 194. מגילת אחימעץ, מהדורת ב׳ קלאר, ירושלים תשל״ד, עמ׳ 81. — **א** 8141

אֶשְׁנַבֵּי שְׁחָקִים / נִרְאִים כְּנַרְתִּקִים
וְכַרְאֵי מוּצָקִים / נוֹעַם שִׁיר מַמְתִּיקִים:

קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ יי צְבָאוֹת:

כי״״: **א**; **כפרמ״נ**||

2 וכראי: וברואי **כפ** **4** ברית **א** | כִּקדשת קלאר מִקַּדֶשֶׁת **נ** **5** תוקף מ׳ ותוספות יבמות טז ע״ב ד״ה פסוק | השר **ך** **6** אור **אנ**

1 הפייטן מונה גופים שונים של ״צבא השמים״ שמשתחפים באמירת שירה ל״ה׳ צבאות״. בין הגופים יש חלונות הרקיע. כוכבים שונים. עמודי הרקיע ומלאכים שונים. **אשנבי שחקים** לפי פרד״א פרק ו (והמקבילות) יש ברקיע חלונות, שדרכם השמש יוצאת בכל בקר (חלון אחד לכל יום בשנה) ועל כך נאמר ״השמים מספרים כבוד אל... והוא כחתן יוצא מחופתו״ (תהל׳ יט, ב-ו). **נראים כנרתיקים** חלונות אלה מתגלים כחיקים. לפי מדרש תהלים לפרק יט (הנ״ל): ״לשמש שם אהל בהם (שם, פסוק ה) השמש נתון בתוך החיק״. **2 וכראי מוצקים** ע״ש איוב לז, יח, ששם נאמר על השחקים שהם ״כראי מוצק״ כלומר (לפי התרגום, שם) הם אמנם

מַרְאֵה הַקֶּשֶׁת / כְּאֵשׁ צְבוּעָה מְאֻשֶּׁשֶׁת
דְּמוּת מִינִים שְׁלֹשֶׁת / לְזוֹכֵר הַבְּרִית מְקֻדֶּשֶׁת:
קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ יי צְבָאוֹת:

5 תַּקִּיף מְטַטְרוֹן שָׂר / הַנֶּהְפַּךְ לְאֵשׁ מִבָּשָׂר
מְלַמֵּד מוּסָר / לְיַלְדֵי אוֹר נִמְסָר:
קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ יי צְבָאוֹת:

יְפִיפִיָּה שַׂר הַתּוֹרָה / הַחוֹפֵן אֵשׁ שְׁחוֹרָה
לְקֶשֶׁר עֲטָרָה / לְאוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה:
קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ יי צְבָאוֹת:

יְסוֹד עוֹלָמוֹ / הַנִּקְרָא צַדִּיק שְׁמוֹ
10 בְּהִגָּיוֹן נָאֳמוֹ / הוּא הַמַּרְעִישׁ עוֹלָמוֹ:
קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ יי צְבָאוֹת:

חַדְרֵי תִּימָן / כְּסִיל וְעָשׂ הַמְזַמֵּן
הָאֵל הַנֶּאֱמָן / לְהַקְדִּישׁוֹ מְיַשְּׁבִין טַעֲמָן:
קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ יי צְבָאוֹת:

7 יַפִּיפִיָּה קלאר 10 נאמו: נעומו ך 11 כסיל: וכימה הוס׳ א | מזומן כפנ 12 והאל נ לאל קלאר | משיבין קלאר מושבין ך

מוצקים אבל שקופים והאור חודר דרכם. כמו האשנבים שהם נרתיקים, ושמא אין שורה 2 אלא פירוש לשורה 1. **נועם שיר** הל׳ ע״ש ״נעים זמירות״ (ש״ב כג, א). **ממתיקים** בדרך עריבה. 3 **מראה הקשת** המראה שיחזקאל ראה כשנפתחו השמים (יחזקאל א: א: א, כח, ועיין בשורה 1). **כאש צבועה מאוששת** כאש הנראית בצבעיה דרך העששית (אששית בכתיב הקדום) לפי משל שהביא ר״א הקליר ב׳גשם׳, פיוט ׳אקשטה׳ שורה 26, עיין שם בפירוש. 4 **דמות מינים שלשת** לשלושה מינים של ׳מראה׳ נדמית דמות כבוד ה׳ בפסוק כח הנ״ל. **לזוכר הברית** כינוי לקב״ה ע״ש ברא׳ ט, טו וברכת הרואה קשת. **מקודשת** נראה שצ״ל כבח״נ כלומר שהקשת (או מראה הקשת) שבשמים משתתפת באמירת הקדושה. 5 **מטטרון שר** הוא ׳שר הפנים׳ לפי דעת הקדמונים על העולם העליון. **הנהפך לאש מבשר** כי לפי השקפתם הוא חנוך בן ירד שעלה לשמים ונעשה מלאך (ספר היכלות, בית המדרש חלק ה׳ עמ׳ 171). 6 **מוסר** תורה. **לילדי אור** לילדים שמהו בקטנותם ונמצאים בעולם העליון, לאחר שלא למדו תורה בחייהם. לפי כבלי ע״ז ג, ע״ב, מלמדם מטטרון. **נמסר** הנושא הוא ׳מוסר׳. מטטרון וכן המלאכים דלהלן אומרים קדושה. 7 **יפיפיה** שר **התורה** אחד מן המלאכים בשם זה ובתפקיד זה לפי ׳בית המדרש׳ ח״א עמ׳ 61 וח״ב עמ׳ 116. **החופן אש שחורה** לפי השקפת חז״ל (רשב״ל בשיהש״ר ה, יא ובמקבילות) כתובה התורה באש שחורה על אש לבנה ולפ״ז חיאר הפייטן (ואין בידינו מקור לתאור זה ושמא הוא חידוש הפייטן) את דרך כתיבת התורה ע״י השר. 8 **לקשור עטרה** להוסיף את התגין לראשי אותיות התורה (ואף הם הוזכרו בשיהש״ר, שם). 9 **יסוד עולמו** בבבלי חגיגה יב, ע״ב אומר ר׳ אלעזר בר שמוע שהעולם עומד על עמוד אחד אשר שמו ׳צדיק׳ לפי משלי י, כה ״וצדיק יסוד עולם״ ולדעת הפייטן (עיין קלאר, עמ׳ 80) עמוד זה הוא מלאך. 10 **בהגיון כשהוא** הוגה דברים (והוא ל׳ דיבור). **המרעיש** לפי יחז׳ ג, יב-יג מרעישים המלאכים בשעת אמירת הקדושה. 11 **חדרי תימן** וכו׳ ע״ש איוב ט, ט ״עשה עש כסיל וכימה חדרי תימן״. לפי תפיסת הקדמונים (עיין ׳ברייתא דשמואל׳ פפד״מ תרכ״ג פרק א) ׳חדרי תימן׳ הם יסודות קובת הרקיע בדרום וכסיל ועש הם מזלות העולים מצפון לדרום (בניגוד לשאר מזלות שעולים ממזרח למערב) וגם במזרח ובמערב יש יסודות לרקיע (עיין בבית הקודם ובבית הבא). **המזמן** העולה ויורד בזמן קבוע. 12 **האל הנאמן** הוא המושא של

יֹפִי קֶרְקְסֵי אֵשׁ / הַחֲתוּמִין בְּטַבַּעַת אֵשׁ
לְאֵשׁ אוֹכְלָה אֵשׁ / בְּשִׁלּוּשׁ קְדֻשּׁוֹת לְהָאִישׁ:
קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ יי צְבָאוֹת:

מיישבי כפ 13 קרקוסי ך | החתומים נ בטבעות כפ | החתומין... אש חס׳ א 14 קדושה ך קלאר

המשך השורה. **להקדישו** לומר לו קדושה. **מישכין טעמן** עיין ח״נ. הצרוף ״ישב טעם׳ נמצא אצל רש״י ב״מ פה, ע״א ועוד. ושמא ״טעם׳ כאן הוא נגינה ושירה. 13 **קרקסי אש** לפי פדר״א ג׳ אלה הם קרסים בהם מחובר הרקיע לארץ בתוך האוקינוס. לפי הפייטן הם עשויים אש (עיין בפירוש הרד״ל דף ח, ע״א). **החתומין בטבעת אש** בקצה העליון הקרקסין מתחברים אל הרקיע ע״י טבעות לפי ברייתא דשמואל פרק א, והוא מסיים שם: ״ומן הטבעות ולמעלה הן הן מנוד המאורות משגיח מן החלונות׳ (עיין לעיל בבית הראשון). 14 **לאש אוכלה אש** כינוי לקב״ה ע״ש דברים ד, כד. **להאש** לעשות כחוזק (את אמירת הקדושה).

בק״ק מנהג פולין אמרו אופן זה

סימן: אמתי חזק. בתים בני ה׳ טורים. ב׳ קלאר (עיין ב׳אופן׳ הקודם) עמ׳ 79. — **א** 3961

אֶל עִיר גִּבּוֹרִים כְּעָלָה עָנָו / פְּגָעוֹ קְמוּאֵל הַשּׁוֹעֵר עִם צְבָא שִׁנְאֲנָיו
גָּעַר בּוֹ נֶאֱמָן וְנָס מִפָּנָיו / וְהוּא מִתְהַלֵּךְ בָּרָקִיעַ כְּבִשְׁכוּנַת שֶׁכֶנָיו
וּמֵאַחוֹרֵי הַפַּרְגּוֹד שָׁמַע קוֹל רַעַשׁ בְּאָזְנָיו
אוֹמְרִים קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ יי צְבָאוֹת:

מַרְאֵה הַדַּרְנִיאֵל כְּחָז נִבְהַל מִזִּיו תֹּאָרוֹ
שֶׁשְּׁמוֹנֶה מֵאוֹת פַּרְסָה גָּדוֹל מֵחֲבֵרוֹ
5 וּשְׁנֵים עָשָׂר בְּרָקִים יוֹצְאִים מִפִּיו בְּדַבְּרוֹ / וּלְבַסּוֹף הָלַךְ כְּתַלְמִיד לִפְנֵי מוֹרוֹ
וּבַת קוֹל שָׁמַע מֵהֵיכַל דְּבִירוֹ
אוֹמְרִים קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ יי צְבָאוֹת:

כ״י: מ״נ||
4 כחזה נ | מזיו תוארו: מתֹאָרו קלאר 5 הלך: לפני הוס׳ מ״

1 **אל עיר גבורים כעלה ענו** כשעלה משה לשמים. ע״ש משלי כא, כב: ״עיר גבורים עלה חכם ויורד עז מבטחה״. ״גבורים׳ הם המלאכים ו׳ענו׳ (כפסוק ״חכם״) הוא משה (כמד׳ יב, ג). הפסוק נדרש על משה המוריד את התורה ממרום כפדר״א פרק מו. **פגעו וכו׳** מכאן עד שורה 13 מתאר הפייטן את הנאמר בפס״ר פיס׳ מתן תורה ל׳אנכי׳ (צו, ע״ב ואילך). פגעו ורצה למונעו להכנס לשמים. 2 **נאמן** משה (כמד׳ יב, ז). **והוא** משה. 3 **ומאחורי הפרגוד** הפייטן מפסיק בכל בית את תאור המעשה ע״י הזכרת קדושה המלאכים כדרך שהדרשן עושה פעם אחת (צג, ע״א). 4 **נבהל** משה. **מחבירו** מקמואל. 5 **ולבסוף**, לאחר שהקב״ה

תְּמוּנַת סַנְדַּלְפוֹן כְּחָזֶה אֲחָזוּהוּ חֲבָלִים / שֶׁאִשּׁוֹ שׁוֹרֶפֶת לַפִּידִים וְגֶחָלִים
וְהוּא מִשְׁתַּמֵּשׁ אַחַר הַמֶּרְכָּבָה בְּכֶתֶר הִלּוּלִים
וּבְשָׁעַת הַכְּתֵר כָּל חֵילֵי מָרוֹם חָלִים
וְכָל אַדְנֵי שְׁרַפְרַף רוֹעֲשִׁים וּמִתְגַּלְגְּלִים
אוֹמְרִים קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ יי צְבָאוֹת:

10 לִפְי כַּנְפֵי גַּלִּיצוּר נֶגֶד חַיּוֹת מַעֲמָדָם / שֶׁלֹּא יִשָּׂרְפוּ מַלְאָכִים מִלַּהַב לַפִּידָם
וְאוּרֵי רִגְיוֹן אוֹחֲזוֹת מוּל מַלְכֵי אָדָם / לְהַפִּיל עַל כֹּל אֵימָתָם וּפַחְדָּם
וּכְקוֹל מַיִם רַבִּים שָׁמַע מֹשֶׁה כְּנֶגְדָּם
אוֹמְרִים קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ יי צְבָאוֹת:

חֹשֶׁרֶת מַיִם מִתְוַעֲדִים בַּחֲבוּרָתָם / זִקּוּק נוּר וְלַפִּידִים בִּשְׂרַב אִשּׁוּתָם
קוֹרְאִים שַׂר הַחֹשֶׁךְ לְהִתְוָעֵד בִּוְעִידָתָם / קוֹפֵץ מַלְאַךְ הַמָּוֶת לְהִזְדַּוֵּג אִתָּם
15 וְכָל צִבְאוֹתָם בִּקְרִיאָתָם עוֹנִים לְעֻמָּתָם
אוֹמְרִים קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ יי צְבָאוֹת:

7 כחזה: כראה קלאר 13 כשרב: כשוב קלאר

גער במלאך. 8 **משתמש אחר המרכבה בכתר** סנדלפון עומד - בניגוד לשאר מלאכים - מאחורי הכסא וקושר כתרים לשבח את הקב"ה. 9 **אדני שרפרף** של כסא הכבוד. 10 **גליצור** מלאך שפורס כנפיו כדי לעצור את הבל החיות. 11 **ואורי רגיון** האשים של הנהר רגיון. **מול מלכי אדם** עניין זה הוא על פי פרק היכלות. המכונה 'מעין חכמה', (בית המדרש ח"א עמ' 61) שאור רגיון בא לפאר את מלכי הארמה כדי להגדיל יראתם אצל הבריות. 12 **וכקול מים רבים** יחז' א. כד על רעש המלאכים. 13 **חשרת מים** החושך שלמעלה ע"ש ש"ב כב. יב: "חשך סביבותיו סכות חשרת מים וכו'" ונדרש בבבלי חגיגה יב. ע"כ: 'וחושך וענן וערפל מקיפין אותו'. שורות אחרונות אלה אינן בפס"ר הנ"ל ולא נתברר מקורן. **מתועדים בחבורתם** ר"ל שהחושך וכו' משתתפים עם המלאכים באמירת הקדושה. **זקוק** ניצוץ.

בק״ק מנהג פולין אמרו אופן זה

סימן: משה [בן שמואל בן אבשלום?] חזק. בתים בני ד׳ טורים. צונץ, עמ׳ 263. — **מ** 2213

מְקוֹם אֲדִירִירוֹן / עָלוּם מִיטַטְרוֹן
שֶׁשְּׁמוֹ רָשַׁם פַּטְרוֹן / רַק קוֹרֵא בְּגָרוֹן בָּרוּךְ כְּבוֹד יי מִמְּקוֹמוֹ:

שְׁכִינַת עֶלְיוֹן / וְעֻזּוֹ בְּחֶבְיוֹן
וּמִסַּנְדַּלְפוֹן וּמִתְּמַלְיוֹן / רַק קוֹרְאִים בְּהִגָּיוֹן בָּרוּךְ כְּבוֹד יי מִמְּקוֹמוֹ:

5 הַחַשְׁמַלִּים הַנּוֹרָאִים / כֻּלָּם עֵינַיִם מְלֵאִים
וּכְבוֹדוֹ לֹא רוֹאִים / כִּי אִם בְּקוֹל קוֹרְאִים בָּרוּךְ כְּבוֹד יי מִמְּקוֹמוֹ:

חַיּוֹת וְאוֹפַנִּים / כֵּס כָּבוֹד טוֹעֲנִים
וְאֵיֵה כְבוֹדוֹ לֹא מְבִינִים / כִּי אִם בְּקוֹל עוֹנִים בָּרוּךְ כְּבוֹד יי מִמְּקוֹמוֹ:

זַגִּיגַזְאֵל שַׂר הַתּוֹרָה / אֵינוֹ מֵבִין לָשׁוּרָה
10 בְּאִסְפַּקְלַרְיָא הַמְּאִירָה / רַק קוֹרֵא בַּאֲמִירָה בָּרוּךְ כְּבוֹד יי מִמְּקוֹמוֹ:

קְדֻשַּׁת כְּבוֹדוֹ מָלֵא עוֹלָם / וְהוּא מִכֹּל נֶעֱלָם
רַק מַעֲשָׂיו כֻּלָּם / יַעֲנוּ וְיֹאמְרוּ בְּקוֹלָם בָּרוּךְ כְּבוֹד יי מִמְּקוֹמוֹ:

כי״״: כפ||

1 אדירירון כינוי לקב״ה. עיין צונץ ס.פ. עמ׳ 499 שאסף את כל החומר. **עלום** מקום הכבוד נעלם אף מכל המלאכים. לפי פס״ר צז, ע״א: ׳וכי תעלה על דעתך שיודעים מלאכי השרת היכן הוא והלא כבר נאמר ברוך כבוד ה׳ ממקומו וכבודו לא ראו׳ ועל ענין זה כובב כל הפיוט. **מיטטרון** ממיטטרון. **2 ששמו רשם פטרון** לפי אותיות דר״ע (כתי מדרשות, כרך שני עמ׳ שנד): ׳שנטל הקב״ה משמו המפורש והניחם על שמו של מטטרון׳. ׳פטרון׳ רגיל במדרשי א״י במקום רב ואדון, והקב״ה מכונה רבו של מטטרון בבבלי סנהדרין לח, ע״ב. **קורא בגרון** הל׳ ע״ש ישע׳ נח, א. **3 ועוזו בחכיון** ע״ש חבק׳ ג, ד: ״ושם חכיון עוז״. **4 ומתמליון** שם של מלאך כמו המימיאל. עיין צונץ ס.פ. עמ׳ 504 (ועיין בבלי מעילה יז, ע״ב). **בהגיון** בהיגוי, בדיבור. **5 החשמלים** ע״ש יחז׳ א, ד ועוד ולפי בבלי חגיגה יג, ע״ב (למעלה) ׳חשמל׳ הוא נוטריקון של ׳חיות אש ממללות׳ או ׳עתים חשות עתים ממללות׳. **כולם עינים מלאים** ע״ש יחז׳ א, יח. **7 טוענים** נושאים, לפי יחז׳ פרק א. **8 ואיה כבודו** הל׳ ע״ש מלא׳ א, ו. **9 זגיגזאל** הוא ׳זגזגאל שהוא הסופר של בני מרום׳ (דב״ר יא, י לזאת הברכה), והמדרש ממשיך שם: ׳על אותה שעה הוא אומר ואשמע אחרי קול רעש גדול ברוך כבוד ה׳ ממקומו׳. **לשורה** לראות, להסתכל. **10 באיספקלריא המאירה** כינוי תלמודי למראה כבוד ה׳ (סוכה מה, ע״ב ועוד). **11 כבודו מלא עולם** הל׳ מן הקדושה והוא ע״ש ישע׳ ו, ג. **12 מעשיו** מלאכים וכני אדם.

מנהג אשכנז המערבי (וכן נוהגין בא״י)

וְהָאוֹפַנִּים וְחַיּוֹת הַקֹּדֶשׁ
בְּרַעַשׁ גָּדוֹל מִתְנַשְּׂאִים לְעֻמַּת שְׂרָפִים.
לְעֻמָּתָם מְשַׁבְּחִים וְאוֹמְרִים.

מנהג פולין כשאומרים ׳אופן׳:

וְהַחַיּוֹת יְשׁוֹרְרוּ / וּכְרוּבִים יַפְאִירוּ
וּשְׂרָפִים יָרֹנּוּ וְאֶרְאֵלִים יְבָרְכוּ
פְּנֵי כָל־חַיָּה וְאוֹפָן וּכְרוּב / לְעֻמַּת שְׂרָפִים
לְעֻמָּתָם מְשַׁבְּחִים וְאוֹמְרִים.

בָּרוּךְ כְּבוֹד־יי מִמְּקוֹמוֹ:

לְאֵל בָּרוּךְ נְעִימוֹת יִתֵּנוּ. לְמֶלֶךְ אֵל חַי וְקַיָּם זְמִירוֹת יֹאמֵרוּ וְתִשְׁבָּחוֹת יַשְׁמִיעוּ. כִּי הוּא לְבַדּוֹ פּוֹעֵל גְּבוּרוֹת עֹשֶׂה חֲדָשׁוֹת בַּעַל מִלְחָמוֹת זוֹרֵעַ צְדָקוֹת מַצְמִיחַ יְשׁוּעוֹת בּוֹרֵא רְפוּאוֹת נוֹרָא תְהִלּוֹת אֲדוֹן הַנִּפְלָאוֹת. הַמְחַדֵּשׁ בְּטוּבוֹ בְּכָל־יוֹם תָּמִיד מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית. כָּאָמוּר. לְעֹשֵׂה אוֹרִים גְּדֹלִים כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ.*) אוֹר חָדָשׁ עַל־צִיּוֹן תָּאִיר וְנִזְכֶּה כֻּלָּנוּ מְהֵרָה לְאוֹרוֹ . בָּרוּךְ אַתָּה יי יוֹצֵר הַמְּאוֹרוֹת:

אַהֲבָה רַבָּה אֲהַבְתָּנוּ יי אֱלֹהֵינוּ. חֶמְלָה גְדוֹלָה וִיתֵרָה חָמַלְתָּ עָלֵינוּ: אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ בַּעֲבוּר אֲבוֹתֵינוּ שֶׁבָּטְחוּ בְךָ וַתְּלַמְּדֵם חֻקֵּי חַיִּים. כֵּן תְּחָנֵּנוּ וּתְלַמְּדֵנוּ. אָבִינוּ הָאָב הָרַחֲמָן הַמְרַחֵם רַחֵם עָלֵינוּ. וְתֵן בְּלִבֵּנוּ לְהָבִין וּלְהַשְׂכִּיל לִשְׁמֹעַ לִלְמֹד וּלְלַמֵּד לִשְׁמֹר וְלַעֲשׂוֹת וּלְקַיֵּם אֶת־כָּל־דִּבְרֵי תַלְמוּד תּוֹרָתֶךָ בְּאַהֲבָה: וְהָאֵר עֵינֵינוּ בְּתוֹרָתֶךָ. וְדַבֵּק לִבֵּנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ וַיַחֵד לְבָבֵנוּ לְאַהֲבָה וּלְיִרְאָה שְׁמֶךָ. וְלֹא־נֵבוֹשׁ לְעוֹלָם וָעֶד: כִּי בְשֵׁם קָדְשְׁךָ הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא בָּטָחְנוּ. נָגִילָה וְנִשְׂמְחָה בִּישׁוּעָתֶךָ: וַהֲבִיאֵנוּ לְשָׁלוֹם מֵאַרְבַּע כַּנְפוֹת הָאָרֶץ. וְתוֹלִיכֵנוּ קוֹמְמִיּוּת לְאַרְצֵנוּ: כִּי אֵל פּוֹעֵל יְשׁוּעוֹת אָתָּה. וּבָנוּ בָחַרְתָּ מִכָּל־עַם וָלָשׁוֹן. וְקֵרַבְתָּנוּ לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל סֶלָה בֶּאֱמֶת. לְהוֹדוֹת לְךָ וּלְיַחֶדְךָ בְּאַהֲבָה. בָּרוּךְ אַתָּה יי הַבּוֹחֵר בְּעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּאַהֲבָה:

דברים ו, ד — שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יהוה אֱלֹהֵינוּ יהוה אֶחָד:

בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד

וְאָהַבְתָּ אֵת יהוה
אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לְבָבְךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ וּבְכָל־מְאֹדֶךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים
הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם עַל־לְבָבֶךָ: וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ
וְדִבַּרְתָּ בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ:
וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל־יָדֶךָ וְהָיוּ לְטֹטָפֹת בֵּין עֵינֶיךָ: וּכְתַבְתָּם
עַל מְזֻזוֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ:

דברים יא, יג — וְהָיָה אִם־שָׁמֹעַ תִּשְׁמְעוּ אֶל־מִצְוֹתַי אֲשֶׁר
אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם לְאַהֲבָה אֶת־יהוה אֱלֹהֵיכֶם וּלְעָבְדוֹ
בְּכָל־לְבַבְכֶם וּבְכָל־נַפְשְׁכֶם: וְנָתַתִּי מְטַר־אַרְצְכֶם בְּעִתּוֹ יוֹרֶה
וּמַלְקוֹשׁ וְאָסַפְתָּ דְגָנֶךָ וְתִירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ: וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדְךָ
לִבְהֶמְתֶּךָ וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ: הִשָּׁמְרוּ לָכֶם פֶּן־יִפְתֶּה לְבַבְכֶם
וְסַרְתֶּם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְחָרָה
אַף־יהוה בָּכֶם וְעָצַר אֶת־הַשָּׁמַיִם וְלֹא־יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה

*) בק״ק המנהג המזרחי אמרו כאן בשמחת תורה מאורה ׳אמרות האל׳ לריה״ל. (עיין מבוא, עמ׳ לא, הערה 42).

לֹא תִתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ וַאֲבַדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר
יהוה נֹתֵן לָכֶם: וְשַׂמְתֶּם אֶת־דְּבָרַי אֵלֶּה עַל־לְבַבְכֶם וְעַל־
נַפְשְׁכֶם וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל־יֶדְכֶם וְהָיוּ לְטוֹטָפֹת בֵּין
עֵינֵיכֶם: וְלִמַּדְתֶּם אֹתָם אֶת־בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ
וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ: וּכְתַבְתָּם עַל־מְזוּזוֹת
בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ: לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וִימֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה
אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יהוה לַאֲבֹתֵיכֶם לָתֵת לָהֶם כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל־
הָאָרֶץ:

במדבר טו. לז וַיֹּאמֶר יהוה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִת עַל־כַּנְפֵי בִגְדֵיהֶם לְדֹרֹתָם וְנָתְנוּ עַל־
צִיצִת הַכָּנָף פְּתִיל תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִת וּרְאִיתֶם אֹתוֹ
וּזְכַרְתֶּם אֶת־כָּל־מִצְוֹת יהוה וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא תָתוּרוּ אַחֲרֵי
לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר־אַתֶּם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ
וַעֲשִׂיתֶם אֶת־כָּל־מִצְוֹתָי וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: אֲנִי יהוה
אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם
לֵאלֹהִים אֲנִי יהוה אֱלֹהֵיכֶם:

אֱמֶת וְיַצִּיב וְנָכוֹן וְקַיָּם וְיָשָׁר וְנֶאֱמָן וְאָהוּב וְחָבִיב וְנֶחְמָד וְנָעִים וְנוֹרָא וְאַדִּיר וּמְתֻקָּן וּמְקֻבָּל וְטוֹב וְיָפֶה הַדָּבָר הַזֶּה עָלֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד: אֱמֶת אֱלֹהֵי עוֹלָם מַלְכֵּנוּ צוּר יַעֲקֹב מָגֵן יִשְׁעֵנוּ: לְדוֹר וָדוֹר הוּא קַיָּם וּשְׁמוֹ קַיָּם וְכִסְאוֹ נָכוֹן וּמַלְכוּתוֹ וֶאֱמוּנָתוֹ לָעַד קַיֶּמֶת: וּדְבָרָיו חַיִּים וְקַיָּמִים נֶאֱמָנִים וְנֶחֱמָדִים לָעַד וּלְעוֹלְמֵי עוֹלָמִים עַל־אֲבוֹתֵינוּ וְעָלֵינוּ עַל־בָּנֵינוּ וְעַל־דּוֹרוֹתֵינוּ וְעַל כָּל־דּוֹרוֹת זֶרַע יִשְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ:

מנהג אשכנז המערבי כשאומרים "זולת":

אֱמֶת וְיַצִּיב וְנָכוֹן וְקַיָּם וְיָשָׁר וְנֶאֱמָן וְטוֹב וְיָפֶה הַדָּבָר הַזֶּה עַל אֲבוֹתֵינוּ וְעָלֵינוּ עַל־בָּנֵינוּ וְעַל־דּוֹרוֹתֵינוּ וְעַל כָּל־דּוֹרוֹת זֶרַע יִשְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ:

מנהג אשכנז ופולין כשאומרים "זולת":

עַל־הָרִאשׁוֹנִים וְעַל־הָאַחֲרוֹנִים לְעוֹלָם וָעֶד חֹק וְלֹא יַעֲבוֹר. אֱמֶת שָׁאַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד: אַתָּה הוּא מַלְכֵּנוּ מֶלֶךְ אֲבוֹתֵינוּ אָתָּה. לְמַעַן שִׁמְךָ מַהֵר לְגָאֳלֵנוּ כַּאֲשֶׁר גָּאַלְתָּ אֶת־אֲבוֹתֵינוּ: אֱמֶת מֵעוֹלָם שִׁמְךָ הַגָּדוֹל עָלֵינוּ נִקְרָא בְּאַהֲבָה אֵין אֱלֹהִים זוּלָתֶךָ:

בקהילות שאינן אומרות "זולת" אומרים כרגיל:

עַל־הָרִאשׁוֹנִים וְעַל־הָאַחֲרוֹנִים דָּבָר טוֹב וְקַיָּם לְעוֹלָם וָעֶד. אֱמֶת וֶאֱמוּנָה חֹק וְלֹא יַעֲבוֹר: אֱמֶת שָׁאַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ. מַלְכֵּנוּ מֶלֶךְ אֲבוֹתֵינוּ גּוֹאֲלֵנוּ גּוֹאֵל אֲבוֹתֵינוּ יוֹצְרֵנוּ צוּר יְשׁוּעָתֵנוּ פּוֹדֵנוּ וּמַצִּילֵנוּ מֵעוֹלָם שְׁמֶךָ. אֵין אֱלֹהִים זוּלָתֶךָ:

זולת לשמיני עצרת

בצרפת ובק״ק אשכנז אין אומרים ״זולת״ בשמיני עצרת

סימן: א״ב. בתים בני ד׳ טורים. — **א** 5622

אֱמוּנִים אֲשֶׁר נֶאֱסָפוּ / בְּרָכוֹת נִכְסָפוּ / גַּם קוֹמָתָם כָּפָפוּ
דְּבַר חִנּוּנָם הֶעֱדִיפוּ:
הוֹכִילֵם לְאָהֳלֵיהֶם לְשָׁלוֹם / וְיִמְצְאוּ שָׁם שָׁלוֹם / זֶרַע הַשָּׁלוֹם
חַסְנֵם בְּצֶדֶק וְשָׁלוֹם:
טוֹבוֹת לְכַלְּלָם / יָקָר לְהַלְּלָם / כָּבוֹד לְהַנְחִילָם / לְמַעְלָה לְעָלָם:
מַלֵּא מִשְׁאֲלוֹתָם / נְהוֹג בְּשִׂמְחָתָם / שַׂמַּח עֲדָתָם / עוֹרֵר פְּדוּתָם:
5 פְּנֵה לְחָנְנָם / צַמֵּת מְעַנָּם / קַבֵּל מַעֲנָם / רוֹמֵם הֲמוֹנָם:
שְׁמֹר הַדּוּרִים / שַׂכַּח אֲרוּרִים / תַּכֵּה אוֹיְבֵינוּ כְּמַכַּת בְּכוֹרִים
וּנְהַלֶּלְךָ כְּעַל קְרִיעַת גְּזָרִים:

כ״י: **דהוחע״פ״ר; רמ״נ; ף**||

2 חסכם **הע״** | בצדק: חס׳ **ה** צדק **דחע״פ״** 3 להללם: להכלילם **ח** | להנחילם: להכפילם **וחפ״ף** | למעלה: למעלה הוס׳ **הע״ף**
4 מלא: כל הוס׳ **ך** | עורר: והשב הוס׳ **ך** 5 פנה: נא הוס׳ **רמ״נ** | קבל מענם חס׳ **פ״** 6 שכח... שמור... **הוחע״רך** | שמור הדורים: תקומם עדרים **חך** | ארורים: סרורים דפוסים | תכה... ככורים: חס׳ **חך** תמוך משחריך וחלצם ממצרים דפוסים | ונהללך: ונרוממך **חרמ״** | כעל קריעת: כעל קריעה **ו** כקורעך **חרמ״נ** כקריעת ים סוף **ף** דפוסים | גזרים: זרים **דהפ״פ״** לגזרים **ו** דפוסים

1 אמונים ישראל ע״פ ישע׳ כו, ב, ״גוי צדיק שומר אמונים״. **חנונם** תפילתם **העדיפו** הרבו. **2 לאהליהם** ע״ש מל״א ח, סו, וכאן הרמז לש״ע. **וימצאו... שלום** ע״ש שיה״ש ח, י. **זרע השלום** זכר׳ ח, יב. **בצדק ושלום** ע״ש תהל׳ פה, יא. **3 לכללם** לעטרם, כליל הוא ל׳ כתר. **להללם** כנראה ל׳ הלה, כלומר אור, (כמו ״אורה... ויקר״) **כבוד להנחילם** ע״ש שמ״א ב, ח. **לעלם** לרוממם. **4 מלא משאלותם** ע״ש תהל׳ כ, ו. **נהוג** עשה בקביעות בשבילם. **5 צמת** כלה. **6 שמור** זכור. **הדורים** ישראל שהיו הדורים (איכה א, ו ועוד) או אולי מצוות שישראל קיימו בהידור. **ארורים וכו׳** מפני הצנזורה שונה נוסח שורה זאת בכי״י ודפוסים, עיין ח״נ.

זולת לשמחת תורה

סימן: א״ב משה בר שמואל חזק. בתים בני ד׳ טורים. — **א** 2120

אָז בִּקְשֹׁב עָנָו עֲלֵה אֶל הַר הָעֲבָרִים
בְּדַעְתּוֹ חִשֵּׁב כַּעֲלִיַּת סִין בְּהִדּוּרִים
גְּזֵרַת דָּת חֲדָשָׁה וּפִקּוּדִים יְשָׁרִים
דּוֹד יֵשׁ־לוֹ לִתֵּן לְמִשְׁבְּעִים בְּחוּרִים:

5 הָעֵת קָשַׁב וּמֵת בָּהָר אֲשֶׁר אַתָּה עוֹלֶה
וַי וַי צָוַח בְּפֶה מָלֵא
זוֹ עֲלִיָּה יְרִידָה הִיא לְהִתְכַּלֶּה
חָנוּן אֶעְבְּרָה־נָּא וְאֶרְאֶה הָהָר הַטּוֹב וְהַמְּעֻלֶּה:

טָהוֹר עָנָהוּ רַב לָךְ אַל תּוֹסֵף דַּבֵּר
10 יְהוֹשֵׁעַ מִשְׁרָתְךָ הִגִּיעַ זְמָן הֱיוֹת חָבֵר
כִּי הַמַּלְכוּת בַּחֲבֵרְתָּהּ כִּמְלֹא נִימָא לֹא תִתְחַבֵּר
לְהַר נְבוֹ תַּעֲלֶה וְשָׁם תָּמוּת וּבַגַּי תִּקָּבֵר:

כי״י: **א**׳בהועע״פ״קרת°; **דמ׳נ**; **ffp׳**||
1 כקשוב **ffp׳** **2** בעליות **וך** **3** חדשה: חמשה **ע**| ופקודים: ומשפטים **א׳ק** **4** דוד חס׳ **ך**| למשבעים: משבעים **עפ״ת°** כמשבעים **ע״** משב **ך**| מבחורים **ך** **5** כקשב **א׳הועע״ר** בקשוב **קת°** **6** יי חס׳ **ה**| צרח **קף׳** **7** זאת **כרת°**| לכלה **קרffp׳** **8** ואראה: את הוס׳ **ff׳**| המעולה **בפ״קדמ׳נ** **9** לדבר **בערמ׳ff׳** **10** זמן: זמנו **קת°דמ׳ffp׳** חס׳ **ע**| להיות **א׳ה** לך הוס׳ **דנ** **11** מלכות **ע**| לא: אל **ע** **12** שם **פ״ק**| ושם תמות חס׳ **ת°**| ובגי תקבר: שם תקבר **ת°** ושם תקבר **ר** ותקבר **בע** **13** כידע: כאשר ידע **הע״** ידע **פ״ת°**| נגזרה עליו גזרה **הקף** עליו גזרה נגזרה **ע** עליו נגזרה גזרה **ff׳** **14** אדון הכל **ת°**| הודע: הודיע **ב**[1]

1 כקשוב כשמוע. **עלה אל הר העברים** דכר׳ לב, מט. **2 חשב** סבר. **כעלית סין** העליה להר סיני. עֲלִיָּה, בניקוד זה יש עוד בקרובה של ר׳ אלעזר הקליר לפר׳ החודש; עיין מילון כ״י. **בהדורים** בכבוד. **3 דת חדשה** תורה נוספת. **ופקודים ישרים** ע״ש תהל׳ יט, ט. **4 דוד** הקב״ה, ע״ש שיה״ש ומדרשו. **למשבעים בחורים** לישראל שנבחר משבעים אומות העולם. **5 ומת בהר וכו׳** דכר׳ לב, נ. **7 זו עליה ירידה היא** לפי ספרי דברים פיס׳ שלח (עמ׳ 387): ׳עלה אל הר העברים הזה עליה היא לך ואינה ירידה׳ בהיפוך הענין. **8 אעברה נא וכו׳** דכר׳ ג, כה. **9 רב לך וכו׳** שם כו. **10 חבר** במשמעות חכם, מנהיג. **11 תתחבר** תגע. **14 חובתי** חטאי. לפי ספרי במדבר פיס׳ קלז (עמ׳ 183) ביקש משה שייכתב חטאו בתורה כדי שיירדעו

מֹשֶׁה כִּיְדַע כִּי גְזֵרָה עָלָיו נִגְזָרָה
נָם לַאֲדוֹן כֹּל הוֹדַע חוֹבָתִי לְיָפָה וּבָרָה
15 סְגוּלִים פֶּן יֹאמְרוּ בַּסֵּתֶר עָבַר עֲבֵרָה
עַל כֵּן לֹא עָנָהוּ אָיִם וְנוֹרָא:

פּוֹדֶה הֵשִׁיבוֹ עַל אֲשֶׁר מְעַלְתֶּם בִּי בְּמֵי מְרִיבָה
צַעֲקַת שַׁוְעַתְכֶם לָכֵן לְפָנַי לֹא בָא
קְנִיסָה זוּ עֲלֵיכֶם לָכֵן נִקְנְסָה וְנִקְצָבָה
20 רָשׁוֹם יֵרָשֵׁם וְיִכָּתֵב בְּדַת נֶפֶשׁ מְשִׁיבָה:

שִׁבְטֵי יְשֻׁרוּן קִבֵּץ וְנִחַת
תְּמִימַי תִּפְדּוּנִי מֵרֶדֶת שַׁחַת
מַר צָרְחוּ כֻּלָּם וְצָוְחוּ כְּאַחַת
שֶׁאֵין פִּדְיוֹן וְכֹפֶר בְּכִלּוּם חֵפֶץ וּדְבַר תּוֹכָחַת:

25 הַשְׁלִים נַפְשׁוֹ מִיָּד לְמִיתַת נְשִׁיקָה
בִּרְאוֹתוֹ כִּי אֵין הַצָּלָה בִּתְפִלָּה וּצְעָקָה
שְׁמָעוּנִי אַחַי וְרֵעַי עִסְקוּ בְּדַת חֲשׁוּקָה
וְאַל תְּהִי זֹאת לָכֶם לְמִכְשׁוֹל וּלְפוּקָה:

חס׳ ע| חובתי א׳ו״ר מ׳נ׳: חויבתי ע סרחוני ב מיתתי שאר כ״י״ 16 לא חס׳ פ״ 17 בי חס׳ עפ״קת° | במריבה ת° 18 צעק בהקרת°ף״ף׳| שועכם פ״ר| לפני לכן א׳הף׳| לכן חס׳ ער| לא חס׳ ת°| בא: נתקרבה ב 19 קנסה ף קנס ף׳| לכן: חס׳ הוע״ת° על כן קף״ף׳ לכך נ| נקנסה: נקנסת ב חס׳ פ״קרך מ׳נף״ף׳| לא נקצבה פ״ 20 רשום: חס׳ ך| ירשם: ירשום ת°ך לכן (ירשם חס׳) ף״ף׳ על זאת הוס׳ פ״ על כן הוס׳ ר כי על כן הוס׳ ובת° עליה הוס׳ ע| ויכתב: תכתב ור תכתוב בת° ונכתב ף״ף׳| בדת (בכתב ק) נפש אהע״קמ׳נ: בספר ר בנפש שאר כ״י״| משובה ר 21 שבט ף״ף׳| ונדחח ף״ף׳ 22 חמימיו ף׳ 23 וצווחו: .צווחו ף״ף׳ 24 וכפר חס׳ קמ׳נ| בכלום: כולם ע| חפץ חס׳ הע״ר| ודבר חס׳ ף״ף׳ 25 מיד חס׳ מ׳| מיד נפשו ק| למיתה ע״ף׳ במיתת פ״ 27 שמעו נ| ורעי: ועמי הוע״רת° עמי ואחי (ורעי חס׳) ב| עסקו: ועסקו ע״רדנ חשקו ע וחשקו ו

שלא עבר עברה בסתר. **ליפה וברה** כינוי לישראל ע״ש שיה״ש ו. י. **15 סגולים** ישראל ע״ש שמות יט. ה. **16 על כן** המשך דברי העם. **ענהו** נענה לו. **17 על אשר וכו׳** דבר׳ לב. נא. **19 קניסה** קנס. עונש. **20 כדת נפש משיבה** בתורה ע״ש תהל׳ יט. ח. **21 קבץ ונחת** ע״ש יואל ד. יא ״ונקבצו שמה הנחת ה״״ וכו׳. הפייטן משתמש ב׳נחת׳ במשמעות שידל. בקשתו של משה מישראל להתפלל עליו ואי הצלחתם כזה היא ע״פ מדרש פטירת משה נוסח כ׳. ארצר המדרשים עמ׳ 380. **22 תפדוני מרדת שחת** ע״ש איוב לג. כד. **23 מר צרחו** ע״ש צפנ׳ א. יד ״מר צורח״. **24 וכפר** דמי פדיון. **בכלום חפץ** באיזה חפץ שהוא. **ודבר תוכחת** ר״ל שאין ראיות ודברים להוכחה לפדות את משה ממות. **25 השלים** מסר. **27 בדת חשוקה** כינוי לתורה. **28 ואל תהי וכו׳** ע״ש שמ״א כה. לא: ״ולא תהיה זאת לך לפוקה ולמכשול״. **29 חיליו** פיקודיו. ישראל. **שלושים**

חֵילָיו בָּכוּהוּ שְׁלֹשִׁים יָמִים
30 זוֹכְרִים צִדְקַת מִשְׁפָּטָיו אֲשֶׁר עִמָּם הִתְמִים
קָפַץ וְדִלֵּג כַּאֲרִי לִפְדוֹתָם מִבֵּין עֲנָמִים
וְהַיָּם בָּקַע לִפְנֵיהֶם וַיַּמְלִיכוּ מַלְכָּם לְעוֹלָמִים:

28 ואל: ולא ע | תהיה עף׳ | זאת חס׳ חף׳ | ופוקה ף׳ 30 צדקת: צדקותיו וק מצותיו ע | משפטיו: חס׳ וק ומשפטיו ע מעשיו פ״דמ״ג משה הע״ 31 ודלג חס׳ ק | כארי חס׳ בת° כאריה ר | כארי ודלג ועפ״רמ״נחף׳ | פדותם הוע״קרת°מ״ף׳ | מבית ך[1]
32 הים ע | וימליכוהו למלכם ף׳

ימים דבר׳ לד, ח. 30 **התמים** עשה כשלמות. 31 **קפץ ודלג** הצרוף הוא ע״פ שיה״ש ב, ח ״קול דודי הנה זה בא מדלג על ההרים מקפץ על הגבעות״ ונדרש בשיהש״ר על משה בשעה שבא לגאול את ישראל ממצרים. **ענמים** כינוי למצרים לפי ברא׳ י. יג: ״ומצרים ילד את...ענמים״.

עֶזְרַת אֲבוֹתֵינוּ אַתָּה הוּא מֵעוֹלָם. מָגֵן וּמוֹשִׁיעַ לִבְנֵיהֶם אַחֲרֵיהֶם בְּכָל־דּוֹר וָדוֹר: בְּרוּם עוֹלָם מוֹשָׁבֶךָ וּמִשְׁפָּטֶיךָ וְצִדְקָתְךָ עַד־אַפְסֵי אָרֶץ: אַשְׁרֵי אִישׁ שֶׁיִּשְׁמַע לְמִצְוֹתֶיךָ וְתוֹרָתְךָ וּדְבָרְךָ יָשִׂים עַל־לִבּוֹ: אֱמֶת אַתָּה הוּא אָדוֹן לְעַמֶּךָ וּמֶלֶךְ גִּבּוֹר לָרִיב רִיבָם: אֱמֶת אַתָּה הוּא רִאשׁוֹן וְאַתָּה הוּא אַחֲרוֹן וּמִבַּלְעָדֶיךָ אֵין לָנוּ מֶלֶךְ גּוֹאֵל וּמוֹשִׁיעַ: מִמִּצְרַיִם גְּאַלְתָּנוּ יי אֱלֹהֵינוּ וּמִבֵּית עֲבָדִים פְּדִיתָנוּ. כָּל־בְּכוֹרֵיהֶם הָרָגְתָּ וּבְכוֹרְךָ גָּאָלְתָּ וְיַם־סוּף בָּקַעְתָּ וְזֵדִים טִבַּעְתָּ וִידִידִים הֶעֱבַרְתָּ. וַיְכַסּוּ מַיִם צָרֵיהֶם אֶחָד מֵהֶם לֹא נוֹתָר: עַל־זֹאת שִׁבְּחוּ אֲהוּבִים וְרוֹמְמוּ אֵל וְנָתְנוּ יְדִידִים זְמִירוֹת שִׁירוֹת וְתִשְׁבָּחוֹת בְּרָכוֹת וְהוֹדָאוֹת לְמֶלֶךְ אֵל חַי וְקַיָּם: רָם וְנִשָּׂא גָּדוֹל וְנוֹרָא מַשְׁפִּיל גֵּאִים וּמַגְבִּיהַּ שְׁפָלִים מוֹצִיא אֲסִירִים וּפוֹדֶה עֲנָוִים וְעוֹזֵר דַּלִּים וְעוֹנֶה לְעַמּוֹ בְּעֵת שַׁוְּעָם אֵלָיו: תְּהִלּוֹת לְאֵל עֶלְיוֹן בָּרוּךְ הוּא וּמְבֹרָךְ. מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְךָ עָנוּ שִׁירָה בְּשִׂמְחָה רַבָּה וְאָמְרוּ כֻלָּם.

מִי־כָמֹכָה בָּאֵלִם יי. מִי כָּמֹכָה נֶאְדָּר בַּקֹּדֶשׁ. נוֹרָא תְהִלֹּת עֹשֵׂה פֶלֶא:
שִׁירָה חֲדָשָׁה שִׁבְּחוּ גְאוּלִים לְשִׁמְךָ עַל־שְׂפַת הַיָּם. יַחַד כֻּלָּם הוֹדוּ וְהִמְלִיכוּ וְאָמְרוּ.
יי יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד:
צוּר יִשְׂרָאֵל קוּמָה בְּעֶזְרַת יִשְׂרָאֵל וּפְדֵה כִנְאֻמֶךָ יְהוּדָה וְיִשְׂרָאֵל. (גֹּאֲלֵנוּ יי צְבָאוֹת שְׁמוֹ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל.)
בָּרוּךְ אַתָּה יי גָּאַל יִשְׂרָאֵל:

אֲדֹנָי שְׂפָתַי תִּפְתָּח וּפִי יַגִּיד תְּהִלָּתֶךָ:

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וֵאלֹהֵי יַעֲקֹב הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא אֵל עֶלְיוֹן גּוֹמֵל חֲסָדִים טוֹבִים וְקֹנֵה הַכֹּל וְזוֹכֵר חַסְדֵי אָבוֹת וּמֵבִיא גּוֹאֵל לִבְנֵי בְנֵיהֶם לְמַעַן שְׁמוֹ בְּאַהֲבָה.
מֶלֶךְ עוֹזֵר וּמוֹשִׁיעַ וּמָגֵן. בָּרוּךְ אַתָּה יי מָגֵן אַבְרָהָם:

אַתָּה גִּבּוֹר לְעוֹלָם אֲדֹנָי מְחַיֵּה מֵתִים אַתָּה. רַב לְהוֹשִׁיעַ.

בק״ק אומרים מוֹרִיד הַטָּל. בשמחת תורה בחו״ל: מַשִּׁיב הָרוּחַ וּמוֹרִיד הַגָּשֶׁם.

מְכַלְכֵּל חַיִּים בְּחֶסֶד מְחַיֵּה מֵתִים בְּרַחֲמִים רַבִּים. סוֹמֵךְ נוֹפְלִים וְרוֹפֵא חוֹלִים וּמַתִּיר אֲסוּרִים וּמְקַיֵּם אֱמוּנָתוֹ לִישֵׁנֵי עָפָר. מִי כָמוֹךָ בַּעַל גְּבוּרוֹת וּמִי דּוֹמֶה לָּךְ מֶלֶךְ מֵמִית וּמְחַיֶּה וּמַצְמִיחַ יְשׁוּעָה.

וְנֶאֱמָן אַתָּה לְהַחֲיוֹת מֵתִים. בָּרוּךְ אַתָּה יי מְחַיֵּה הַמֵּתִים:*

אַתָּה קָדוֹשׁ וְשִׁמְךָ קָדוֹשׁ וּקְדוֹשִׁים בְּכָל יוֹם יְהַלְלוּךָ סֶלָה.

בָּרוּךְ אַתָּה יי הָאֵל הַקָּדוֹשׁ:

אַתָּה בְּחַרְתָּנוּ מִכָּל־הָעַמִּים / אָהַבְתָּ אוֹתָנוּ וְרָצִיתָ בָּנוּ

וְרוֹמַמְתָּנוּ מִכָּל־הַלְּשׁוֹנוֹת / וְקִדַּשְׁתָּנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ

וְקֵרַבְתָּנוּ מַלְכֵּנוּ לַעֲבוֹדָתֶךָ / וְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ עָלֵינוּ קָרָאתָ:

וַתִּתֶּן־לָנוּ יי אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה (שַׁבָּתוֹת לִמְנוּחָה וּ)מוֹעֲדִים לְשִׂמְחָה חַגִּים וּזְמַנִּים לְשָׂשׂוֹן. אֶת־יוֹם (הַשַּׁבָּת הַזֶּה וְאֶת־יוֹם) שְׁמִינִי חַג הָעֲצֶרֶת הַזֶּה (נ״א שְׁמִינִי עֲצֶרֶת הֶחָג הַזֶּה) זְמַן שִׂמְחָתֵנוּ (ויש מוסיפין בְּאַהֲבָה) מִקְרָא קֹדֶשׁ זֵכֶר לִיצִיאַת מִצְרָיִם:

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ. יַעֲלֶה וְיָבֹא וְיַגִּיעַ וְיֵרָאֶה וְיֵרָצֶה וְיִשָּׁמַע וְיִפָּקֵד וְיִזָּכֵר זִכְרוֹנֵנוּ וּפִקְדּוֹנֵנוּ וְזִכְרוֹן אֲבוֹתֵינוּ. וְזִכְרוֹן מָשִׁיחַ בֶּן־דָּוִד עַבְדֶּךָ. וְזִכְרוֹן יְרוּשָׁלַם עִיר קָדְשֶׁךָ. וְזִכְרוֹן כָּל־עַמְּךָ בֵּית־יִשְׂרָאֵל לְפָנֶיךָ. לִפְלֵיטָה וּלְטוֹבָה וּלְחֵן וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים וּלְחַיִּים וּלְשָׁלוֹם בְּיוֹם שְׁמִינִי חַג הָעֲצֶרֶת הַזֶּה(נ״א שְׁמִינִי עֲצֶרֶת הֶחָג הַזֶּה) זָכְרֵנוּ יי אֱלֹהֵינוּ בּוֹ לְטוֹבָה. וּפָקְדֵנוּ בּוֹ לִבְרָכָה. וְהוֹשִׁיעֵנוּ בּוֹ לְחַיִּים. וּבִדְבַר יְשׁוּעָה וְרַחֲמִים חוּס וְחָנֵּנוּ. וְרַחֵם עָלֵינוּ וְהוֹשִׁיעֵנוּ. כִּי אֵלֶיךָ עֵינֵינוּ. כִּי אֵל מֶלֶךְ חַנּוּן וְרַחוּם אָתָּה:

---

* בחזרת הש״ץ אומרים כאן קדושה.

ח׳ נְקַדֵּשׁ אֶת־שִׁמְךָ בָּעוֹלָם כְּשֵׁם שֶׁמַּקְדִּישִׁים אוֹתוֹ בִּשְׁמֵי מָרוֹם כַּכָּתוּב עַל יַד נְבִיאֶךָ וְקָרָא זֶה אֶל זֶה וְאָמַר.

קו״ח קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ יי צְבָאוֹת מְלֹא כָל־הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ:

ח׳ אָז בְּקוֹל רַעַשׁ גָּדוֹל אַדִּיר וְחָזָק מַשְׁמִיעִים קוֹל

מִתְנַשְּׂאִים לְעֻמַּת שְׂרָפִים לְעֻמָּתָם בָּרוּךְ יֹאמֵרוּ.

קו״ח בָּרוּךְ כְּבוֹד יי מִמְּקוֹמוֹ:

ח׳ מִמְּקוֹמְךָ מַלְכֵּנוּ תוֹפִיעַ וְתִמְלֹךְ עָלֵינוּ כִּי מְחַכִּים אֲנַחְנוּ לָךְ.

מָתַי תִּמְלֹךְ בְּצִיּוֹן בְּקָרוֹב בְּיָמֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד (תשכ״ן).

תִּשְׁכּוֹן תִּתְגַּדַּל וְתִתְקַדַּשׁ בְּתוֹךְ יְרוּשָׁלַם עִירֶךָ לְדוֹר וָדוֹר וּלְנֵצַח נְצָחִים:

וְעֵינֵינוּ תִּרְאֶינָה מַלְכוּתְךָ כַּדָּבָר הָאָמוּר בְּשִׁירֵי עֻזֶּךָ עַל יְדֵי דָוִד מְשִׁיחַ צִדְקֶךָ.

קו״ח יִמְלֹךְ יי לְעוֹלָם אֱלֹהַיִךְ צִיּוֹן לְדֹר וָדֹר הַלְלוּיָה:

ח׳ לְדוֹר וָדוֹר נַגִּיד גָּדְלֶךָ וּלְנֵצַח נְצָחִים קְדֻשָּׁתְךָ נַקְדִּישׁ וְשִׁבְחֲךָ אֱלֹהֵינוּ מִפִּינוּ לֹא יָמוּשׁ לְעוֹלָם וָעֶד. כִּי אֵל מֶלֶךְ גָּדוֹל וְקָדוֹשׁ אָתָּה. בָּרוּךְ אַתָּה יי הָאֵל הַקָּדוֹשׁ:

וְהַשִּׂיאֵנוּ יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־בִּרְכַּת מוֹעֲדֶיךָ
לְחַיִּים וּלְשָׁלוֹם לְשִׂמְחָה וּלְשָׂשׂוֹן כַּאֲשֶׁר רָצִיתָ וְאָמַרְתָּ לְבָרְכֵנוּ:
(אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ רְצֵה בִּמְנוּחָתֵנוּ) קַדְּשֵׁנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ
שַׂבְּעֵנוּ מִטּוּבֶךָ וְשַׂמְּחֵנוּ בִּישׁוּעָתֶךָ
וְטַהֵר לִבֵּנוּ לְעָבְדְּךָ בֶּאֱמֶת
וְהַנְחִילֵנוּ יי אֱלֹהֵינוּ (בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן) בְּשִׂמְחָה וּבְשָׂשׂוֹן (שַׁבָּת וּ) מוֹעֲדֵי קָדְשֶׁךָ.
וְיִשְׂמְחוּ בְךָ יִשְׂרָאֵל מְקַדְּשֵׁי שְׁמֶךָ.
בָּרוּךְ אַתָּה יי מְקַדֵּשׁ (הַשַּׁבָּת וְ) יִשְׂרָאֵל וְהַזְּמַנִּים:

רְצֵה יי אֱלֹהֵינוּ בְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וּבִתְפִלָּתָם. וְהָשֵׁב אֶת־הָעֲבוֹדָה לִדְבִיר בֵּיתֶךָ וְאִשֵּׁי יִשְׂרָאֵל וּתְפִלָּתָם בְּאַהֲבָה תְקַבֵּל בְּרָצוֹן וּתְהִי לְרָצוֹן תָּמִיד עֲבוֹדַת יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ.

מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ שָׁאַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד. צוּר חַיֵּינוּ מָגֵן יִשְׁעֵנוּ אַתָּה הוּא לְדוֹר וָדוֹר. נוֹדֶה לְךָ וּנְסַפֵּר תְּהִלָּתֶךָ עַל חַיֵּינוּ הַמְּסוּרִים בְּיָדֶךָ וְעַל נִשְׁמוֹתֵינוּ הַפְּקוּדוֹת לָךְ וְעַל נִסֶּיךָ שֶׁבְּכָל־יוֹם עִמָּנוּ וְעַל נִפְלְאוֹתֶיךָ וְטוּבוֹתֶיךָ שֶׁבְּכָל־עֵת עֶרֶב וָבֹקֶר וְצָהֳרָיִם. הַטּוֹב כִּי לֹא־כָלוּ רַחֲמֶיךָ וְהַמְרַחֵם כִּי לֹא־תַמּוּ חֲסָדֶיךָ. מֵעוֹלָם קִוִּינוּ לָךְ.

מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ שָׁאַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ אֱלֹהֵי כָל־בָּשָׂר יוֹצְרֵנוּ יוֹצֵר בְּרֵאשִׁית בְּרָכוֹת וְהוֹדָאוֹת לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ עַל שֶׁהֶחֱיִיתָנוּ וְקִיַּמְתָּנוּ כֵּן תְּחַיֵּנוּ וּתְקַיְּמֵנוּ וְתֶאֱסוֹף גָּלְיוֹתֵינוּ לְחַצְרוֹת קָדְשֶׁךָ לִשְׁמֹר חֻקֶּיךָ וְלַעֲשׂוֹת רְצוֹנֶךָ וּלְעָבְדְּךָ בְּלֵבָב שָׁלֵם עַל שֶׁאֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ. בָּרוּךְ אֵל הַהוֹדָאוֹת:

וְעַל כֻּלָּם יִתְבָּרַךְ וְיִתְרוֹמַם שִׁמְךָ מַלְכֵּנוּ תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד.
וְכֹל הַחַיִּים יוֹדוּךָ סֶלָה וִיהַלְלוּ אֶת־שִׁמְךָ בֶּאֱמֶת הָאֵל יְשׁוּעָתֵנוּ וְעֶזְרָתֵנוּ סֶלָה. בָּרוּךְ אַתָּה יי הַטּוֹב שִׁמְךָ וּלְךָ נָאֶה לְהוֹדוֹת:

בשמחת תורה בחו"ל:

בק"ק בחו"ל נוהגים שהכהנים עולים לדוכן בשמחת תורה בשחרית (עיין עמ' 157). במקום שאין נוהגים לעלות לדוכן, או אם אין כהן בבית הכנסת אומר הש"ץ תפילה זו:

אלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ בָּרְכֵנוּ בַּבְּרָכָה הַמְשֻׁלֶּשֶׁת בַּתּוֹרָה הַכְּתוּבָה עַל יְדֵי מֹשֶׁה עַבְדֶּךָ הָאֲמוּרָה מִפִּי אַהֲרֹן וּבָנָיו כֹּהֲנִים עַם קְדוֹשֶׁךָ כָּאָמוּר. יְבָרֶכְךָ יי וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יי פָּנָיו אֵלֶיךָ וִיחֻנֶּךָּ: יִשָּׂא יי פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיָשֵׂם לְךָ שָׁלוֹם:

שִׂים שָׁלוֹם טוֹבָה וּבְרָכָה חֵן וָחֶסֶד וְרַחֲמִים עָלֵינוּ וְעַל כָּל־יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ. בָּרְכֵנוּ אָבִינוּ כֻּלָּנוּ כְּאֶחָד בְּאוֹר פָּנֶיךָ. כִּי בְאוֹר פָּנֶיךָ נָתַתָּ לָּנוּ יי אֱלֹהֵינוּ תּוֹרַת חַיִּים וְאַהֲבַת חֶסֶד וּצְדָקָה וּבְרָכָה וְרַחֲמִים וְחַיִּים וְשָׁלוֹם.
וְטוֹב בְּעֵינֶיךָ לְבָרֵךְ אֶת־עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בְּכָל־עֵת וּבְכָל־שָׁעָה בִּשְׁלוֹמֶךָ.
בָּרוּךְ אַתָּה יי הַמְבָרֵךְ אֶת־עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בַּשָּׁלוֹם:

אֱלֹהַי. נְצֹר לְשׁוֹנִי מֵרָע וּשְׂפָתַי מִדַּבֵּר מִרְמָה. וְלִמְקַלְלַי נַפְשִׁי תִדּוֹם וְנַפְשִׁי כֶּעָפָר לַכֹּל תִּהְיֶה: פְּתַח לִבִּי בְּתוֹרָתֶךָ וּבְמִצְוֹתֶיךָ תִּרְדּוֹף נַפְשִׁי. וְכֹל הַחוֹשְׁבִים עָלַי רָעָה מְהֵרָה הָפֵר עֲצָתָם וְקַלְקֵל מַחֲשַׁבְתָּם: עֲשֵׂה לְמַעַן שְׁמֶךָ. עֲשֵׂה לְמַעַן יְמִינֶךָ. עֲשֵׂה לְמַעַן קְדֻשָּׁתֶךָ. עֲשֵׂה לְמַעַן תּוֹרָתֶךָ. לְמַעַן יֵחָלְצוּן יְדִידֶיךָ הוֹשִׁיעָה יְמִינְךָ וַעֲנֵנִי: יִהְיוּ לְרָצוֹן אִמְרֵי־פִי וְהֶגְיוֹן לִבִּי לְפָנֶיךָ יי צוּרִי וְגֹאֲלִי: עֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו הוּא יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל כָּל־יִשְׂרָאֵל וְאִמְרוּ אָמֵן:

יְהִי רָצוֹן לְפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁיִּבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ: וְשָׁם נַעֲבָדְךָ בְּיִרְאָה כִּימֵי עוֹלָם וּכְשָׁנִים קַדְמֹנִיּוֹת: וְעָרְבָה לַיי מִנְחַת יְהוּדָה וִירוּשָׁלָם כִּימֵי עוֹלָם וּכְשָׁנִים קַדְמֹנִיּוֹת:

לאחר חזרת הש"ץ גומרים את ההלל (עמ' 140). קדיש שלם.

בשמיני עצרת בחו"ל קוראים בתורה (עמ' 391). ואם הוא שבת קוראים 'קהלת' (עמ' 270) לפני קריאת התורה.

בשמחת תורה עורכים הקפות (עמ' 434).

בוורמייזא וק״ק אשכנז וצרפת אמרו קרובה זו בשחרית

מגן

סימן: א״ב (מ-צ כפול) [מחבר: ר׳ אלעזר ב״ר קליר]. בתים בני ד׳ טורים. — **א** 2446

אָחוֹת אֲשֶׁר לְךָ כָּסַפְתָּ / בְּיוֹם טוֹבָה לָהּ טוֹב הוֹסַפְתָּ
גִּיל יוֹם שְׁמִינִי עֵת חָסַפְתָּ / דָּגוּל לַגּוֹי יָסַפְתָּ:

הַנֶּעֱלֶסֶת בִּמְשׂוֹשׂ שְׁמוֹנָה / וְנִמְתָּה תֵּן־חֵלֶק לְשִׁבְעָה וְגַם לִשְׁמוֹנָה
זְמַן אָבִיב שִׁבְעָה מוֹנָה / חֹק אָסִיף חֲגוֹג עַד שְׁמוֹנָה:

5 טוֹב בַּשְּׁבִיעִי לְךָ עוֹצֶרֶת / יַחַד בַּשְּׁמִינִי מִמְּךָ נֶעֱצָרֶת
כֹּשֶׁר פִּקּוּדֶיךָ שְׁמֹר מְאֹד נוֹצֶרֶת / לְיַחֲלָךְ לְהַלְלָךְ בְּיוֹם שְׁמִינִי עֲצֶרֶת:

כַּכָּתוּב. בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצֶרֶת תִּהְיֶה לָכֶם. כָּל מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ: (במד׳ כט לה)

וְנֶאֱמַר. אַתָּה צִוִּיתָה פִּקֻּדֶיךָ לִשְׁמֹר מְאֹד: (תהל׳ קיט ד)

וְנֶאֱמַר. תֵּן־חֵלֶק לְשִׁבְעָה וְגַם לִשְׁמוֹנָה כִּי לֹא תֵדַע מַה־יִּהְיֶה רָעָה עַל הָאָרֶץ: (קהל׳ יא ב)

וְנֶאֱמַר. בְּיוֹם טוֹבָה הֱיֵה בְטוֹב וּבְיוֹם רָעָה רְאֵה גַם אֶת־זֶה לְעֻמַּת־זֶה עָשָׂה הָאֱלֹהִים עַל־דִּבְרַת שֶׁלֹּא יִמְצָא הָאָדָם אַחֲרָיו מְאוּמָה: (קהל׳ ז יד)

וְנֶאֱמַר. יָסַפְתָּ לַגּוֹי יי יָסַפְתָּ לַגּוֹי נִכְבַּדְתָּ רִחַקְתָּ כָּל־קַצְוֵי־אָרֶץ: (ישע׳ כו טו)

וְנֶאֱמַר. קִוִּה קִוִּיתִי יי וַיֵּט אֵלַי וַיִּשְׁמַע שַׁוְעָתִי: (תהל׳ מ ב)

וְנֶאֱמַר. וַאֲנִי תָּמִיד אֲיַחֵל וְהוֹסַפְתִּי עַל־כָּל־תְּהִלָּתֶךָ: (תהל׳ עא יד)

כי״י: **ווח**° (מן שו׳ ל); **פפ**°°**צ**; **ף״ף**; **גכ** (רק שו׳ 1-4) **געגף**||
1 לך: לה **צ** | טובה: טוב **פ**°° | לה: לך **צ** | טוב: טובות **ף** **2** עת: אשר הוס׳ **פ** לה הוס׳ **ף** | חספת: חשפת **גכ** הוספה **פ**°°**ף״** | לגוי: ליום גוי **פ**°° **3** הנעלס **פ** **4** חק: חג **ף״ף** חגיגת **ף**[1] | חגוג: חוגגת **ף״ף** חס׳ **גע** | עד: עור **גע** **5** יחיד **ף** | כשמיני: בשביעי **ו**° **6** לשמור **ו** | מאד: מאז **פף״ף** חס׳ **גף** | ליחלך: לחלך **ף** חס׳ **ף״גע** | להללך: ולהללך **ו**° חס׳ **צ** | השמיני **צף״ף**

1 אחות ישראל שנמשלה לאחות בשיה״ש לפי המדרש. **כספת** חמדת, בחרת לך. **ביום טובה** ע״ש קהל׳ ז, יד (להלן בין פסוקי מגן) ונדרש על שמיני עצרת בפסדר״כ בפיס׳ על ש״ע (עמ׳ 427) ובמקבילות כגון קה״ר. שם והפייטן מפרש בשורה הבאה. **2 חספת** גילית, הודעת. **דגול** הקב״ה, ע״ש שיה״ש ה, י והמדרש עליו. **לגוי יספת** ע״ש ישע׳ כו. טו (להלן כפסוקים) ור״ל הוספת לעם שמחה מיוחדת (עיין בשורה הבאה) בחתך את ש״ע. **3 תן חלק** וכו׳ קהל׳ יא. ב (להלן כפסוקים) ונדרש בפדר״כ עמ׳ 428: ״לשבעה אילו שבעת ימי פסח. וגם לשמונה אילו שמונת ימי החג״. **4 אביב** פסח. **אסיף** זמן סוכות. **5 טוב** פנייה לקב״ה. **בשביעי** של פסח הנקרא עצרת בדבר׳ טז, ח. **יחד** וגם. **6 כשר** כהלכה **פקודיך** וכו׳

תְּהִלּוֹתֶיךָ אֲמַלֵּל / וְלָךְ אֶתְחוֹלֵל
כַּגְמִירַת הַלֵּל / מָגִנִּי אֲהַלֵּל : מגן

מחיה

מֻתְמָם בְּטֶבַע שְׁמוֹנָה / מֻכְתָּר רְצוּי מִשְׁמוֹנָה
10 נֶעֱנַף בְּבַדֵּי שְׁמוֹנָה / נוֹחַק כֹּם אָב לִשְׁמוֹנָה :

שֵׁיוֹת שֶׁבַע כְּהִצִּיב לְבַד אֶחָד / שָׁרִיגָיו בְּכֵן הֶעֱלוּ שִׁבְעָה לְשֵׁם אֶחָד
עֵקֶד סְבִיכַת אַיִל וְרִיצַת רַךְ אֶחָד / עִמְּתוֹ כָּמוֹ פַר אֶחָד אַיִל אֶחָד :

פּוֹדֶה שַׁגִּיא כֹחַ לֹא נִמְצֵאתָה / פְּעֹל בְּטֹרַח עַל בֵּן אִמַּצְתָּה
צִדְקַת טוֹב מְעַט רָצִיתָה / צִוּוּי עוֹלָה אֲשֶׁר בָּהּ נִרְצֵיתָה :

כַּכָּתוּב. וְהִקְרַבְתֶּם עֹלָה אִשֶּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיי פַּר אֶחָד אַיִל אֶחָד כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימִים : (במד׳ כט לו)

וְנֶאֱמַר. עֹלוֹת מֵחִים אַעֲלֶה־לָּךְ עִם קְטֹרֶת אֵילִים אֶעֱשֶׂה בָקָר עִם־עַתּוּדִים סֶלָה : (תהל׳ סו טו)

וְנֶאֱמַר. טוֹב מְעַט בְּצֶדֶק מֵרֹב תְּבוּאוֹת בְּלֹא מִשְׁפָּט : (משלי טז ח)

וְנֶאֱמַר. וּלְבָנוֹן אֵין דֵּי בָעֵר וְחַיָּתוֹ אֵין דֵּי עוֹלָה : (ישע׳ מ טז)

7 תהלתך ת°פפ°°חחף׳ח״ 8 בגמירת ח״געגף: בקריאת שאר כי״י| מגיני: שמונה הוס׳ צ
9 הסדר מתמם... נוחק... נענף... מכתר... ח״| מֻכְתָּר געמבתר גף| ברוצוי פ°°צחחף׳ח״| שמונה פ°°צ 10 נוחה ו| בם חס׳ ו°|
אב: אני גע אבל פ°° מול הוס׳ ת° 11 שירת ת°| כהציב: חס׳ פ°°צ כהציג ח| לבד: לפר פ°°צ| בכן חס׳ וו°ת°| שבעה
חס׳ פ°°צ| לשם: אל הוס׳ ו°| אחד פגעגף: מיוחד וו° המיוחד שאר כי״י 12 עוקד ו עֵקֶד ח׳ עקב ת°ח״| וריצת חגעגף:
חס׳ פ°°צ ודין שאר כי״י| רך: ורך פ°°צ אחר רך פחחף׳ח״| עומתו ו| יאיל פ°°צח 13 כח: כם הוס׳ ח| לא חס׳ פ°°צ|

ע״ש תהל׳ קיט, ד (להלן). ליחלך להללך עיין להלן בפסוק האחרון. 7 אתחולל איחל ועיין להלן. 8 בגמירת הלל ש״ע הוא אחד מן הימים בהם גומרים את ההלל, תוספתא סוכה ג, ב. לפי משנה ערכין ב, ג החליל מכה בשנים עשר ימי הרגלים שבהם גומרים את ההלל ולפ״ז יתכן ש׳אתחולל׳ בשורה הקודמת משמע ׳אנגן בחליל׳, ועיין בח״נ ׳בקריאת הלל׳ שהוא כנראה הנוסח המקורי בא״י ועיין בתוספתא כפשוטה לסוכה, שם, עמ׳ 872.
9 מתמם נעשה לתמים. אברהם. ע״ש בראי׳ יז, א שבראש פר׳ ברית מילה. בטבע בטביעת חותמת, ביטוי מליצי למילה. מכתר מורם ע״י הבטחות, בכ״י אחד מן הגניזה גורס ׳מכתר׳ והוא רמז לבתרים, ונראה. רצוי קרבן משמונה בתרים, בראי׳ טו, ט-י.
10 נענף בבדי שמונה נולדו לו שמונה בנים (יצחק וישמעאל ובני קטורה, בראי׳ כה, ב). נוחק כם אב מבינהם אחד הוא אב (יצחק, משלישת האבות) שנמול לשמונה בראי׳ כא, ד. 11 שיות שבע כהציב בראי׳ כא, כח. שריגיו ילדיו. עם ישראל העלו שבעה כבשים כש״ע (להלן). אחד הקב״ה. 12 עקד סביכת איל ע״ש בראי׳ כב, יג. וריצת רך אחד שהוא בן בקר (בראי׳ יח, ז), כלומר פר. עמתו לעומתם פר אחד איל אחד כוספי ש״ע. 13 שגיא כח וכו׳ ע״ש איוב לז, כג (להלן) לא נמצאתה/פעול בטורה לא הטרחת הרבה. 14 צדקת טוב מעט ע״ש משלי טז, ח (להלן) ר״ל בצדקתך רצית רק

וְנֶאֱמַר. עַמִּי מֶה־עָשִׂיתִי לָךְ וּמָה הֶלְאֵתִיךָ עֲנֵה בִּי: (מיכה ו ג)

וְנֶאֱמַר. שַׁדַּי לֹא־מְצָאנֻהוּ שַׂגִּיא־כֹחַ וּמִשְׁפָּט וְרֹב־צְדָקָה לֹא יְעַנֶּה: (איוב לז כג)

וְנֶאֱמַר. אָז תַּחְפֹּץ זִבְחֵי־צֶדֶק עוֹלָה וְכָלִיל אָז יַעֲלוּ עַל־מִזְבַּחֲךָ פָרִים: (תהל׳ נא כא)

15 פָּרִים נְשַׁלְּמָה שְׂפָתֵינוּ / בְּעֹצֶר אֲסִיפָתֵנוּ
עֶרֶב שִׂיחָתֵנוּ / בְּטַל תְּחִי לְהַחֲיוֹתֵנוּ: מחיה

משלש

קְהַל אֵיתָנִים / נֶעְצָר בְּיֶרַח הָאֵיתָנִים
נְגִינוֹת לְצוּר נוֹתְנִים / בְּגַן חִתּוּנִים:

רָגְשׁוּ שִׁבְעָה וְשִׁבְעָה / עוֹלְזִים בְּבֵית שַׁוְעָה
20 מְפָאֲרִים בִּישׁוּעָה / תְּשׁוּרָתָם שָׁעָה:

שָׁרוּ מֵרֹאשׁ אֲמָנָה / מִלְּבוֹא חֲמַת בּוֹא בֶּאֱמוּנָה
חָלִים וּמְסַלְּדִים בַּאֲמָנָה / בְּחֶגֶג שִׁבְעָה וּשְׁמוֹנָה:

תּוֹפְפוּ לְאֵל מוֹשִׁיעָם / וּבְשֶׁוַע רְאִיָּה אָז הִשְׁעָם
בֵּרְכוּ נְגִידָם בְּשִׁיר מֵנְעָם / כְּשִׁלַּח מֶלֶךְ עָם:

פועל ת°ף׳ 16 ערוב: נא הוס׳ פ״ף׳

17 איתנים: אמונים **ף״ף**| נעצרים ו°פ| האיתנים ו°געגף: איתנים שאר כי״י 18 נגינות חדשות לצורר פ| כגן: כחין **פ** שמחות הוס׳ **ף״ף** 19 שבעה ושבעה געגף: שמונה ושבעה שאר כי״י| עולצים וו°| בית גע 20 בי שועה **ף״**| תשורתם געגף: תשורם שאר כי״י 21 בוא: חס׳ **ף״ף** כו ו 22 מסלדים פ°°צ| באמונה ופ°° 23 תופפים **ף״**| ובשוע: ובשבע וו° ובשובע ת° ובשבעה **ף**׳ חס׳ **ף״ף**| ראיה: ראייה ת° אלה **ף**׳| אז חס׳ ת° 24 נגידים וו°ת°פפ°°**ף״**| המונעם ו°| כשלח מלך עם געגף: (וככן הוס׳ פ°°צ) ודין (חס׳ **ף״**) ובשמיני שילח (כשילח בשמיני **ף״ף**) את העם שאר כי״י| לאחר פסוק ראשון הוס׳ דבהי״ב ז. י ות°

מעט קרבנות. **15 פרים נשלמה וכו׳** ע״ש הוש׳ יד. ג. **16 ערוב שיחתנו** ע״ש תהל׳ קד. לד.
17 קהל איתנים ישראל בני אברהם. המכונה איתן **נעצר** נקהל בירושלים לחנוכת בית המקדש בימי שלמה **בירח האיתנים** תשרי. מל״א ח. א-כ. **18 נגינות לצור נותנים** כמסופר בענין זה בדבהי״ב ה. יב-יג. **בגן חתונים** בחנוכת המקדש לפי חברייתא בסוף משנה תענית: ״ביום שמחת לבו זה כנין בית המקדש״. **19 שבעה ושבעה** דבהי״ב ז. ט ״עשו שבעת ימים וחג שבעת ימים״. **בבית שועה** בית התפילה. הוא בית המקדש לפי ישע׳ נו. ז (להלן). **20 תשורתם קרבנם שעה** שמע. עיין להלן שורה 23.
21 שרו מראש אמנה ע״ש שיה״ש ד. ח ״חשורי מראש אמנה״ וע״פ שיהש״ר. שם. שהוא לשון חשורה. קרכן. **מלבוא חמת** מל״א ח. סה: ״ויעש שלמה בעת ההיא את החג וכל ישראל עמו קהל גדול מלבוא חמת...״ והפייטן מזהה את ״ראש אמנה״ עם ״לבוא חמת״. **22 חלים** רוקדים. **באמנה** לפי שיהש״ר. שם: ״בזכות אמנה שהאמין אברהם״. **שבעה ושמונה** פעמיים שבעה כנ״ל והיום השמיני בו שילחם שלמה. **23 תופפו** ניגנו דבהי״ב ה. יב-יג. **ובשוע ראיה** כשהתפללו שה׳ ייראה עליהם **השעם** שעה להם. כמסופר (שם ז. א-ג) ״וכבלות שלמה להתפלל והאש ירדה... וכל בני ישראל רואים בירדת האש״. **24 ברכו נגידם** מל״א ח. סו (להלן).

כַּכָּתוּב. בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי שִׁלַּח אֶת־הָעָם וַיְבָרְכוּ אֶת־הַמֶּלֶךְ. וַיֵּלְכוּ לְאָהֳלֵיהֶם שְׂמֵחִים וְטוֹבֵי לֵב עַל כָּל־הַטּוֹבָה אֲשֶׁר עָשָׂה יי לְדָוִד עַבְדּוֹ וּלְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ: (מ״א ח סו)

וְנֶאֱמַר. וְהֲבִיאוֹתִים אֶל־הַר קָדְשִׁי וְשִׂמַּחְתִּים בְּבֵית תְּפִלָּתִי עוֹלֹתֵיהֶם וְזִבְחֵיהֶם לְרָצוֹן עַל־מִזְבְּחִי. כִּי בֵיתִי בֵּית־תְּפִלָּה יִקָּרֵא לְכָל־הָעַמִּים: (ישע׳ נו ז)

וְנֶאֱמַר. יִמְלֹךְ יי לְעוֹלָם אֱלֹהַיִךְ צִיּוֹן לְדֹר וָדֹר הַלְלוּיָה: (תהל׳ קמו י)

וְאַתָּה קָדוֹשׁ יוֹשֵׁב תְּהִלּוֹת יִשְׂרָאֵל: (תהל׳ כב ד)

ללא סימן

אֵל נָא.
הֵיטִיבָה יי לַטּוֹבִים / בְּיוֹם טוֹבָה הֱיוֹת שְׂמֵחִים וְלֵב מְטִיבִים
מְשַׁלְּמֵי נְדָרִים / מְפִיחֵי נְרָדִים / קוֹרְאִים מוֹעֲדִים
וְצוּר מָעֻזָּם מְיַחֲדִים
קָרְבַּן פַּר יִשְׁפָּר / וְצֶדֶק אֵיתָן יִסֻּפָּר
פְּדוּי אַיִל וְשֵׂי אַיִל / יִזָּכֵר וְנַעֲשֶׂה חַיִל
5 אֵל בַּכְּבָשִׂים שִׁבְעָה / רַחֵם יוֹלֶדֶת הַשִּׁבְעָה
זְכֹר לְפָצוּ עָזִים / עָט עוֹרוֹת עִזִּים
וְסַעַר שֵׂעִיר / כְּנִתּוּחַ שָׂעִיר / וְאַהֲבָה תָּעִיר / בְּשֵׁם מִיּוֹם הָעִיר:
חַי וְקַיָּם מָרוֹם נוֹרָא וְקָדוֹשׁ:

1 יי חס׳ וו° | ביום... מטיבים געגף: בעצרת שמחים שאר כי״י 2 משלמי נדרים: משלמים פרים ף | מפיחי נרדים: מפירי נדרים פ°°ף׳ף״ | מיחדים: מחדים גף מיחלים ו° 3 ישופר ת° | בצדק צ | מספר פ°°צ 4 פדויי וו°ת°פ פרוי גע | פדוי איל: פר ואיל פ°°צף״ | ושי איל חס׳ ו°ת°פ°°צ | יוזכר צ יזכור ו°ף | לנעשה צף״ לעושה ף׳ 5 אל חס׳ פ°°צף׳ף״ | השבעה צף׳ ף״געגף: שבעה שאר כי״י 6 לפצו עזי ות°ף׳גף רץ לעדר עזים פ°°צף׳ף״ עתה לפצוע שברח בעזים פ | עט געגף: עוזו עט ידיו פ ועט שאר כי״י 7 ושער ות°פ°°צ | כשם... העיר חס׳ ף׳ | כשם געגף: וכשם ת°ף׳ וכשם שאר כי״י | מיום: מרום פ | העיר: ותוקדש קדיש (בקדיש פ) ועיר הוס׳ פפ°°צף׳ ותוקדש אדיר הוס׳ ת° 8 חי... נורא: תוקדש נורא ומרום ו

1 **הטיבה ה׳ לטובים** תהל׳ קכה, ד. **ביום טובה** לעיל כ׳מגן׳. **שמחים ולב מטיבים** לעיל ב׳משלש׳. 2 **משלמי נדרים** חוזר לענין הקרבנות כמד׳ כט, לט: ״אלה תעשו לה׳ במועדיכם לבד מנדריכם...״. **מפיחי נרדים** ריח ניחוח לה׳. **קוראים וכו׳** ר״ל מקרשים מועדים. ל׳ ״מקראי קודש״. 3 **ישפר** יירצה לה׳. **איתן** אברהם. 4 **פדוי איל** יצחק. 5 **יולדת השבעה** ישראל (שמ״א ב, ה). 6 **לפצו עזים** לשרו ״עזי הזמרת יה״ ו״נהלת בעזך...״ (שמות טו: ב, יג ועיין בח״נ). **עט** לבש. יעקב. 7 **שעיר** מלכות אדום. **שעיר** ממוספי ש״ע (במד׳ כט, לח). **ואהבה תעיר** ל׳ שיה״ש (כגון כ,ז). **בשם מיום העיר** רומז ליחד׳ מח. לה: ״ושם העיר מיום ה׳ שמה״ (ועיין בתרגום ובמפרשים) ור״ל תעיר אהבה לירושלים.

קיקלר [פזמון]

סימן: אלעזר בירבי קיליר. בתים בני ג׳ טורים ופזמון לאחר כל שלושה בתים. — **א** 1055

חֲקוּקֵי בְאוֹת שְׁמִינִי / יְנַצְּחוּךָ עַל הַשְּׁמִינִי / בַּעֲצֶרֶת יוֹם שְׁמִינִי / קָדוֹשׁ:
אַדּוּרֵי מִשְׁבָּעִים / זְעוּמֵי שָׁבוּעִים / יַעֲלוּ מוֹשִׁיעִים:
לְסוֹכְכֵי שִׁבְעָה / רְעֵם בְּיַד שִׁבְעָה / כְּבִטּוּי שְׁבוּעָה:
עוֹרְכֵי לָךְ שֶׁוַע / לְהַלְלָךְ בַּיּוֹם שֶׁבַע / עֲלֵץ בִּשְׂמָחוֹת שֹׂבַע: חקוקי

זְבוֹד מַשְׁמַנִּים / בְּטוּב רֵיחַ שְׁמָנִים / לְסֻגְּלוּ מִשְׁמוֹנִים:
5 רַבֵּץ בִּשְׁמֻנָּה / בְּיַד שִׁבְעָה וּשְׁמוֹנָה / חוּגְגֵי שְׁמוֹנָה:
בְּנִרְצָה מִשְׁמִינִי / חֲתוּמֵי בִּבְרִית שְׁמִינִי / יִרְצוּךָ בַּשְּׁמִינִי: חקוקי

יַלְדֵי סָע סֻכָּה / נוֹסְעֵי סֻכָּה / נָסְעוּ מִסֻּכָּה:
רָשֵׁי נְסוּכָה / בְּאֶבְרָתְךָ סוֹכְכָה / תְּמוּר צֵל סֻכָּה:
בְּצֶדֶק יֵין מְסִיכָה / וְנֵזֶל נְסִיכָה / זוֹ מִצַּר חֲסוֹכָה: חקוקי

כי״י: כבמגן: גע רק עד שד׳ 9; נוסף גכ||
כוחרת: באות שמיני: באות שמינית פ°°צ | השמיני: השמינית פ°°צגף | יום גף: ויום גכגע חס׳ שאר כי״י | בשמיני וו° שמינית פ°°צ
1 אדירי פ | זמומי פ°° | משבועים פ שכנים ף׳ שבעים ף | למושיעים פ 2 רעם ביד שבעה חס׳ ת° | ביד: ביה פ | כביטוי:
בכיפור גכ 3 לך: ביום ף״ היום הוס׳ ף״ף׳ | שיוע/...שבע: שבע/להללך בקול שיוע ף״ף׳ | עֲלֵץ וף עַלֵץ ו°צף׳ף״ | בשמחות
פגכגעגף: שמחות שאר כי״י 4 זבוד: זכור פ°°ף זבודי גכ | משמונים גכ | בריח טוב פפ°°ף״ף׳ | לסוגלו ת°גכגעגף:
לסגלך ו° לסוד לך ו לסגולי שאר כי״י 5 רבץ צ | משמינה פפ°°צ | שבעה ושמונה גכגעגף: נסיכים שמונה שאר כי״י | חוגגי שמונה:
חס׳ ו°ת° ביד חוגגי שמונה פ°° 6 משמיני: בשמיני ות°צף״ | בברית: בריח וו°ת°פצ באות ברית ף׳ף״ לאות ברית ף 7 ילידי
ף״ף״ | סע חס׳ ף״ | סוכה (1): סוכותה פ°°צ | נסעו... נוסעי... ת° | סוכה (2): מסוכה ף׳ בסוכה ף״ | נסעו מסוכה חס׳ פפ°°צ
8 רשי גכגעגף: ראש ף׳ ראשי שאר כי״י | סכוכה פ°°צ 9 מסיכה: נסוכה ת°פ°°צ מנסיכה ף מסוכה פ נסיכה ף׳ | נסיכה: נסוכה

כותרת: **באות שמיני** מילה. **ינצחוך על השמיני** ע״ש תהל׳ ו, א ונדרש על העתיד לבוא במדרש תהלים, שם, ועוד; ועיין להלן בסילוק שורה 13. 1 **אדורי משבעים** נתקפים ע״י שבעים אומות. **זעומי שבועים** הזעם שיצא עליהם בגלל חטאם לתקופה של ׳שבועים׳ ע״פ דני׳ ט; כד, כה. **יעלו מושיעים** עוב׳ כא. 2 **לסוككי** ליושבים בסוכה **רעם ביד שבעה** ע״ש מיכ׳ ה, ד. 3 **להללך ביום שבע** ע״ש תהל׳ קיט, קסד. **בשמחות שובע** ע״ש תהל׳ טז, יא. 4 **זבוד** הענק. **בטוב ריח שמנים** ע״ש שיה״ש א, ג ונדרש בשיהש״ר על הטובה לעתיד לבא. **לסוגלו** לישראל שנתיחדו **משמונים** אומות העולם לפי המדרש (שיהש״ר) על ״ושמונים פילגשים״ שיה״ש ו, ח. 5 **רבץ בשמנה** ע״ש יחז׳ לד, יד: ״חרבצנה כנוה טוב ומרעה שמן״. **ביד שבעה ושמונה** ע״ש מיכה ה, ד. 6 **בנרצה משמיני** בקרבן שנרצה מיום שמיני והלאה (ויק׳ כב, כז). **ירצוך** בקרבנות הנזכרים בראשית השורה. 7 **ילדי סע סוכה** בני יעקב שנסע לסכות (ברא׳ לג, יז). **נוסעי סוכה** שביציאת מצרים נסעו לסוכות (שמ׳ יב, לז). **נסעו מסוכה** יצאו בש״צ מסוכה כנראה ר״ל יורשי התורה ע״ש משלי ח, כג ״נסכתי מראש״. **באברתך סוككה** ע״ש תהל׳ צא, ד ״באברתו יסך לך״. **צל** ר״ל ישיבה בצל. 9 **בצדק** בזכות **יין מסיכה** על

10 יוֹם עָצָר עַמּוֹ / וְנִקְוָה עִמּוֹ / בְּרֶגֶל נָעֲמוֹ :
קָרְבָּן לְעַצְּמוֹ / פַּיִס בִּפְנֵי עַצְּמוֹ / עָבוּר לְהַעֲצִימוֹ :
יָדַע לְחוֹשְׁבֵי שְׁמוֹ / זְמַן חָק לִשְׁמוֹ / לְהַזְכִּיר גְּבוּרוֹת גִּשְׁמוֹ : חקוקי

לְחֻגֵּג גִּילִים / הוּחַק לַנִּדְגָּלִים / הֱיוֹת בְּמַעְגָּלִים :
יִהְיוּ גָּלִים / לְפַיֵּס רְגִילִים / חָזוּר כְּבִרְגָּלִים :
15 רְבִידַת גְּלִילִים / כּוֹנֵן לְבַת גַּלִּים / וְיָשִׁישׁוּ גְּאוּלִים : חקוקי

וו° נסככה פ°°צ | מצר: מצרה פ°°צפף״ף״ מזו ו | חשוכה ף״ף״ גכ 10 ולקוה גכ | נועמו וף״ף 11 לעצמו: בפני עצמו וו° | פיס חס׳ פ 12 יָדַע ופ ידיע ף | חק: חג גף 13 לחוגגי ות°פ°°צף״ | גלים ת° יגילים פ | כעגלים ף״ 14 יהו ו | גלים: גילים פ°°צ גולים ף״ | רוגלים ו° | חזור: חוזר פ°°צ שוב הוס׳ ת°גף | כנדגלים ף״ף״ כמרגלים ת° 15 גללים גכ גילים ף״ | כונן לבת גלים חס׳ ף״ | לבת: לבית פצ לבד ו

המזבח. **ונזל נסיכה** מי נסוך בסוכות. **10 יום עצר עמו ונקוה עמו** לפי המדרש בפסדר״כ לש״ע (עמ׳ 431-432) שדורש ״קוה קוויתי ה׳ ויט אלי״ (תהל׳ מ, ב ולעיל כפסוקי מגן) על ישראל שנקווים (מתאספים) בעצרת וה׳ עצרם ליום אחד. **11 קרבן לעצמו וכו׳** ע״פ תוס׳ סוכה ד, יח. **להעצימו** לעשות אותו לחשוב בפני עצמו. **12 ידע הודיע לחושבי** למזכירים בברכות **זמן** ברכת שהחיינו. **חק** קבע כהלכה **להזכיר גבורות גשמו** להתחיל לומר משיב הרוח ומוריד הגשם. **13 גילים** שמחות. **לנדגלים** לישראל, ע״ש שיה״ש ו, ד ״איומה כנדגלות״ והוא כינוי לישראל לפי המדרש. **היות במעגלים** לעשות כיאות וכהלכה ע״ש ״מעגלי יושר״ (משלי ד, יא) ועוד. ואולי ר״ל לעשות בכל שנה ושנה וחוזר חלילה. **14 גלים** שמחים, והפייטן מבקש מעתה על העתיד. **לפייס רגילים חזור כברגלים** יחזרו לפייס על עבודות המקדש ולקיים את הנאמר כמשנה סוכה ה, ו: ׳בשמיני חזרו לפיס כברגלים׳. **15 רבידת גלילים** כינוי לבית המקדש. רובד (משנה מדות ג, ו ועוד) הוא המשטח של העזרה; גלילים הם העמודים (כגון אסתר א, ו) עליהם בנוי המקדש. **לבת גלים** לישראל, ע״פ פסדר״כ. דברי ירמיהו עמ׳ 225.

בקהלות אשכנז וצרפת לא אמרו פיוט זה

סימן: א״ב. תבת סיום מבריחה. פיוטי יניי עמ׳ שפד.

וּבְכֵן. בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי :

אָז מִיְּצָרוֹ אוּיַתָּה לָךְ שְׁמִינִי :
בְּאָדָם וּבְבְהֵמָה עִטַּרְתָּה שְׁמִינִי :
גֵּרְלוּ וּפִלְּסוּ בְּכָל פֹּעַל זֹאת אוֹת שְׁמִינִי :
דּוּחָה מַרְגּוֹעַ בְּכָל מַעַשׂ הוּא שְׁמִינִי :

כי״י: גכ (עד שו׳ 11) גף

4 דוחה: היתה גכ | הוא: היא ברית גכ

1 אז מיוצרו מימי בראשית **אויתי לך שמיני** רצית במספר שמונה. **2 באדם ובבהמה** בענינים הנוגעים לאדם ולבהמה. **3 גורלו ופולסו** נשקלו זה לעומת זה; ושמא צריך להיות גודלו. **בכל פועל** כל מעשה בראשית. **אות שמיני** לפי משנה נדרים ג, יא: ׳גדולה מילה שאלמלא היא לא ברא הקב״ה את עולמו׳ (ולפי ׳גדולה׳ מתאים יותר ׳גודלו׳). **4 דוחה** קיום מצות

5 הֲלֹא בְּצִוּוִים צִוִּיתָה צִוּוּי שְׁמִינִי :
וּבְמַעֲשֵׂה חִתּוּם יְצִיר כַּף נוֹחֵק רֹאשׁ שְׁמִינִי :
זִקּוּק שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה בְּרִיתוֹת כֹּרַת שְׁמִינִי :
חַקְתָּה מֵרֶחֶם שְׁלֹשָׁה עָשָׂר בְּמִילַת שְׁמִינִי :
טָבַע וְחִנֵּךְ לִשְׁמוֹנָה בְּתִירוֹת בִּתְרֵי שְׁמִינִי :
10 יָחִיד וְעָקוּד חָשׁוּב וְסָפוּר בְּתֹאַם שְׁמִינִי :
כְּפוּר לְזֶב וְדָוָה נֶחֱרָת שְׁמִינִי :
לְטָהֲרַת נָזוּף וְנָזוּר הֻכְשַׁר שְׁמִינִי :
מְשׂוֹשׂ מוֹעֲדֵי מַמְלֶכֶת נֶחְקַק שְׁמִינִי :
נַעֲלֵי נְעָלִים לִנְעֹל וּלְהַנְעִיל נָעוּל שְׁמִינִי :
15 שֹׂבַע שְׂמָחוֹת סֻגְּבוּ סְגוּלִים שְׁמִינִי :
עֲצָרָה עוֹצְרִים וְנֶעֱצָרִים בַּעֲצֶרֶת שְׁמִינִי :
פֹּאַרְתָּה וּפֵאַרְתָּה עֲנָוִים בְּיֶשַׁע שְׁמִינִי :
צָדְקוּ לְרַצּוֹתְךָ בִּנְרְצָה לְשַׁי שְׁמִינִי :
קֵץ חִנּוּךְ שָׁלֵם שָׁלַם בְּחַג שְׁמִינִי :

5 צויתה : צותה גף | ציווי : ריצוי גכ 6 חיתום : כותים גכ 8 עשר : חס׳ גכ 10 וחשוב גכ 11 לזב סוף גכ

מילה **מרגוע בכל מעש שבת**, לפי המשנה שם : ׳גדולה מילה שדוחה את השבת החמורה׳. **5 בציווים** במצוות שנצטווה האדם מימי כראשית **צויתה ציווי שמיני** המילה היא המצווה השמיניח לפי פסדר״כ בחדש השלישי (עמ׳ 202) שאדם נצטווה על שש מצוות ונח על אחת ואברהם על אחת והיא המילה. **6 ובמעשה חיתום** נעשה כשהוא מהול. **יציר כף** כינוי לאדם הראשון שנוצר ביד הקב״ה. **נוחק ראש** נוצר בתחילה. **7 זיקוק** נזקק הקב״ה לכרות **שלש עשרה בריתות** לפי המשנה הנ״ל : ׳גדולה מילה שנכרתו עליה שלוש עשרה בריתות׳. **8 חקתה מרחם** יצרת נולדים **י״ג** שנולדו מהולים לפי אדר״נ נו״א פרק כ. **9 טבע** חתם, כלומר מל **וחינך לשמונה** לשון פסדר״כ, שם (עמ׳ 203) : ׳יצחק חינך לשמונת ימים׳. **בתירות בתרי שמיני** מדבר על שמונה הבתרים של ברית בין הבתרים (ברא׳ טו, ט-י). הקשר התחבירי בשורה לא ברור. **10 יחיד ועקוד** יצחק **חשוב וספור** מיוחד בתוך מספר **בתואם** בקבוצה של שורים, או שמא ר״ל מיוחד בתמימותו, בצדקתו, **שמיני** בתוך שמונת בני אברהם, עיין לעיל ב׳מחיה׳ שורה 10. **11 כפור לזב ודווה נחרת** ע״ש ויק׳ טו, יד-טו, כט-ל המדברים על קרבנות הזב והזבה ביום השמיני לטהרתם. **12 נזוף** מצורע (לפי כמד׳ יב, יד שמרים המצורעת נמשלת לבת נזופה) **ונזור** נזיר **הוכשר שמיני** ע״ש ויק׳ יד, י ובמד׳ ו, י. **13 ממלכת עם** ישראל (ע״ש שמות יט, ו). **נחקק** נקבע **שמיני** עצרת. **14 נעלים** עליה לרגל (ע״ש שיה״ש ז, כ ונדרש על עליה לרגל בשיהש״ר). **לנעול** לסגור, כלומר ש״ע (שנזכר בשורה הקודמת) הוא סוף הרגלים. **ולהנעיל נעול** ולפתוח (ע״מ לשרש-להשריש) את השמיים לגשמים (עיין שם בשיהש״ר על ׳שתי נעילות׳) **15 שובע שמחות** תהל׳ טז, יא ונדרש על סוכות וש״ע בויק״ר ל (עמ׳ תרצד) ובמקבילות. **סוגבו** נתרוממו **סגולים** ישראל ע״ש שמות יט, ה. **16 עצרה עוצרים וכו׳** לפי פסדר״כ לש״ע עמ׳ 431 : ׳כל זמן שישראל מעצרין בבתי כנסיות ובבתי מדרשות הק׳ עוצר שכינתו עמהם׳. **17 פוארתה ופיארתה ענוים בישע** לפי פסדר״כ, שם עמ׳ 429 : ׳כי רוצה ה׳ בעמו יפאר ענוים בישועה (תהל׳ קמט, ד) רוצה הקב״ה בקרבנותיהן של ישראל, יפאר ענוים בישועה ואין ישועה אלא קרבן כמה דאת אומר ״וישע ה׳ אל הכל ואל מנחתו״ (ברא׳ ד, ד). כי רוצה ה׳ בעמו, רוצה הוא הקב״ה בקרבנותיהם של ישראל לפיכך משה מזהיר את ישראל ביום השמיני...׳. **18 צדקו לרצותך** המשך מן השורה הקודמת על ענין הקרבנות. **בנרצה לשי שמיני** קרבנות הכשרים מן היום השמיני והלאה (ויק׳ כב, כז) ועיין לעיל שורה 2. **19 קץ** סיום. **חינוך** חנוכה. **שלם** ירושלים, ר״ל

20 רוֹזְנִים בֵּרְכוּ כְּשֶׁלְּחוֹ בְּיוֹם שְׁמִינִי:
שַׁכֵּר חִצֶּיךָ מִדָּם מוֹאֶסֶת שְׁמִינִי:
תְּכוֹנֵן תִּלְךָ וַאֲנַצְּחָךָ עַל הַשְּׁמִינִית:

ביהמ״ק שבימי שלמה ושמא ׳שלם׳ הוא כינוי לשלמה. **שלם** השלים **בחג שמיני** מל״א ח, סה-סו. **20 רוזנים** ראשי העם, מל״א ח, א **ברכו כשולחו** שם פס׳ סו. **21 שכר חציך מדם** ע״ש דבר׳ לב, מכ **מואסת שמיני** המלכות (או הדת) המואסת את מצות ברית מילה, וכוונתו לאדום. עיין מדרש תהילים ו, א (עמ׳ 58). **22 ואנצחך על השמינית** לע״ל, על כינור בן שמונה נימין, עיין להלן בסילוק שו׳ 13.

בק״ק לא אמרו פיוט זה

סימן: א״ב. בתים בני ג׳ טורים ופזמון לאחר כל בית. — **א** 7261

וּבְכֵן. בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצֶרֶת וגו׳

בְּיוֹם שְׁמִינִי עֲצֶרֶת / תֵּת לְךָ עֲטֶרֶת / כְּאִישׁוֹן נִנְצֶרֶת / נוֹרָא וְקָדוֹשׁ:
אֲצוּרֵי מִקֶּרֶב יַעֲרֵי חַיּוֹת
בֹּאֲרוּ חֻקִּים לַעֲשׂוֹת וְלִחְיוֹת
גְּמַר קֵץ סֻכָּה מִבְּעוֹד יוֹם הֱיוֹת: ביום

דַּעְתָּה וְנוֹעַצְתָּה אָיִם
5 הֲלֹא כִּי אֵין בְּחֹרֶב אֹרַח קְשָׁיוֹן
וְחַקְתָּה שֵׁם עֲצֶרֶת לְסוֹף חֲמִשִּׁים יוֹם: ביום

זְמַנְתָּה בְּטֹרַח חֹרֶף
חֲזִיזֵי גִשְׁמֵי עֹרֶף
טֶרֶם לַאוֹת בַּדֶּרֶךְ נֶעֱצְרוּ מִתֵּת עֹרֶף: ביום

כי״ר: ו; פ; גכגף||

כותרת: רק שורה זאת ו° | השמיני גכ | תת: תן פ | עטרת: אום הוס׳ וו° לאום הוס׳ פ | נורא וקדוש: קדוש ו
1 מקרב: מקדם ו 2 בוארו: כיארו וגף חס׳ פ 3 יום חס׳ ו 4 דעתם ו 5 כי: כין פ | אין: אתה גכ | אורח: בארח גכ יארח פ
6 וחקתה: וחגתה ו יום (!) חקתה פ | שם: חג ו 7 זומנת פ 8 גשם גכ 9 ליאות ו 10 חק: חג וגכ | נוצרה פ נצרה גכ

כותרת: **תת** נותנת. **כאישון ננצרת** ישראל (דבר׳ לב, י). 1 **אצורי** יקרים, ל׳ אוצר. **יערי חיות** ר״ל חיות יער כלומר אומות העולם. 2 **בוארו** להם, לישראל **חוקים לעשות ולחיות** ע״ש ויק׳ יח, ד: ״...חקתי... אשר יעשה אותם האדם וחי בהם״ ור״ל הקב״ה מקל על כריותיו ע״י המצוות בסוכות וש״ע. כלהלן. 3 **מבעוד יום** יוצאים מן הסוכה לקראת ש״ע. 4 **דעתה** ידעת **איום** הקב״ה. 5 **אין בחורב אורח קשיון** לפי פסדר״כ לש״ע (עמ׳ 431): ׳בקין אין טרחות דרכים קשה׳. 6 **וחקת שם עצרת** וקבעת את חג השבועות **לסוף חמישים יום** לאחר פסח (שם בפסדר״כ). 7 **זימנתה** קבעת זמן **בטורח חורף** בגלל הטורח בחורף. 8 **חזיזי** גשמים, זכר׳ י, א ועוד. **עורף** ע״ש ״יערף כמטר״ (דבר׳ לב, ב). 9 **טרם לאות בדרך** כדי שלא יטרחו לבוא לרגל נוסף בחורף חמישים יום לאחר חג הסוכות. **נעצרו** בסוף חג הסוכות בש״ע **מתת עורף** שלא יצטרכו לשוב

10 יִקָּרָה מֵרֹאשׁ חֹק לָמוֹ לְנָצְרָה
כְּתַב מֵ״ם יוֹ״ד מֵ״ם שָׁאוֹל לֹא קָצְרָה
לֹא הֵבִינוּ וְאוֹתָם עָצְרָה: ביום

מֵהֶם בַּשְּׁבִיעִי כְּנֶעֱצַר
נְעוֹל בְּעַד כָּל פֶּלֶג וְאוֹצָר
15 סְעִירִים רְבִיבִים עַד הַיּוֹם תֵּעָצַר: ביום

עֲצָרָה קוֹרְאִים וּבָהּ נֶעְצָרִים
פּוֹנִים מִסֵּכָּה לִשְׁכֹּן חֲצֵרִים
צוּרָם בְּמַחֲנָם מְקֹרִים וְעוֹצְרִים: ביום

קֹדְשׁוּ לָלֶכֶת מֵחַיִל אֶל חַיִל
20 רְצוֹת לְשַׁי כְּבָשִׂים פַּר וָאַיִל
שְׁעוֹנִים בְּרִיצַת פַּר וְסִבּוּךְ אַיִל: ביום

תָּקְפוּ כָּל שִׁבְעָה לְהַגִּישׁ שִׁבְעִים פָּרִים
תֹּעַ עֲלָמוֹת שִׁבְעִים בָּם הֱיוֹת מְכַפְּרִים
תּוֹפְפוֹת לְמַלְכָּם בְּשְׁמִינִי מְסַפְּרִים: ביום

11 כתב מ״ם: כמסיור מים ו כתב דמ״ם פ| מ״ם יו״ד מ״ם חס׳ גכ| שאול: מירו הוס׳ גף| ללא וגכ 12 ואותם: אותם פ ואותה ו| בנעצרה פ 13 חס׳ פ[1]| בשביעי: בשביעי עתה גכ בשמיני אתה ו בשבע אותות פ[2]| כנעצר: נעצר פ[2]גכ 14 נעול: נועל ופ נוצל גכ| פלגי פ 15 סעירים: שעירים ופ שער ימים גכ| ורביבים ו| עד היום: מהיום פ| תואצר גף 17 לשכון: לשקוד גף| בחצרים פ 18 מקרים: מקדים ו 20 לשי: לשה ו| ופר פגכ 21 וסיבוך: בסיבוך גכ וסימך ו 22 כל שבעים להגיש פרים גכ 23 היות בם ו

על עקבה (והכל לפי הפסיקתא, שם). וזוהי דוגמה לנאמר בשורה 2. 10 **יקרה** התורה שהיא "יקרה מפנינים" (משלי ג, טו) וניחנה **מראש** (משלי ח, כג) והיא **חק למו** לישראל **לנוצרה** לשמור חוקיה. 11 **כתב מ״ם יו״ד מ״ם שאול לא קצרה** תורה זאת לא קיצרה אלא הוסיפה שלש אותיות אלה בפרשיות פרי החג (עיין בפדר״כ שם עמ׳ 432) כדי שישראל ישאלו במשך חג הסוכות על המים. 12 **לא הבינו** כיוון שישראל במשך שבעת הימים לא הבינו את הרמז (הכל בפסדר״כ, שם) **ואותם עצרה** לכן ניתן להם ש״ע. 13 **מהם** כשבילם **בשביעי** עד לשביעי, או כל שבעה או אולי ברקיעים. 14 **נעול** במשך החג **ואוצר** המים שבשמים (דברי כח, יב). 15 **סעירים רביבים** ע״ש דבר׳ לב, ב. 16 **עצרה קוראים** עיין לעיל בפיוט ׳אז מירצרו׳ שו׳ 16. 17 **לשכון חצרים** לגור בבית והל׳ ע״ש תהל׳ סה, ה. 18 **צורם במחנם מקרים ועוצרים** גם זה כלעיל שו׳ 16 ונראה שצ״ל מַקְרִים לפי הדרשה על ׳קוה קויתי - הקב״ה מקוה שכינתו עמהם׳ בפסיקתא, שם. 19 **ללכת מחיל אל חיל** ע״ש תהל׳ פד, ח ור״ל ממצות חג אחד למצות חג שני. 20 **לשי** לקרבן. **כבשים פר ואיל** מוספי ש״ע. עיין לעיל ב׳מחיה׳. 21 **שעונים וכו׳** עיין ב׳מחיה׳ שורה 12. 22 **תקפו** התחזקו. **כל שבעה** ימי סוכות. **שבעים פרים** מוספי ימי סוכות. 23 **תוע עלמות** חטא אומות העולם המכונות ׳עלמות׳ ע״ש שיה״ש ו, ח והמדרש בשיהש״ר, שם. **בם** בפרים **מכפרים** לפי פסדר״כ, שם עמ׳ 433 ובמקבילות. 24 **תופפות** מנגנות ומשבחות ורורש כנראה על אומות העולם את הפס׳ "עלמות תופפות" תהל׳ סח, כו, ובזה עובר לדבר בגאולה שב׳סילוק׳.

שריד מפיוט שאמרוהו בק״ק הרמיזא

סימן: א״ב

וּבְכֵן. אָחוֹת לָנוּ קְטַנָּה:

אָחוֹת קְטַנָּה הִנְחַלְתָּ יוֹם שְׁבִיעִי לְאַדֶּרֶת / בַּבַּיִת שְׁמִינִי חֲתוּמָה הֱיוֹת נִכֶּרֶת
גַּם מִשְּׁבָעִים בְּשֵׁם לָךְ נִבְחֶרֶת
תְּבָרֵךְ כְּבַשְּׁמִינִי שִׁלַּח אֶת הָעָם לְתִהְלָּה וּלְשֵׁם וּלְתִפְאֶרֶת:

כ״י: ו||

1 **אחות קטנה** ישראל לפי שיה״ש ח, ח והמדרש. **הנחלת לה יום שביעי** יום של ערבה או שמא הכוונה לשבת והפיוט היה מכוון לש״ע שחל להיות בשבת. **לאדרת** לכבוד ע״ש ״אדר היקר״ זכר׳ יא, יג. **בבית** לאחר שיצאו מן הסוכה. **חתומה** כשבאה לסוף החג. 2 **משבעים** אוכות העולם. **כבשמיני שלח את העם** ע״ש מל״א ח, סו. **לתהלה וכו׳** דבר׳ כו, יט.

שריד מפיוט שאמרוהו לפני הסילוק

בתים בני ג׳ טורים עם חרוז פנימי.

לְהַרְבּוֹת שִׂמְחָה / בְּבֵית הַמְּנוּחָה / לִמְקוֹם מַטָּעָם
גִּילִי וְהַרְנִינִי / כִּי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי / שִׁלַּח אֶת הָעָם:

כ״י: גז||

1 **בבית המנוחה** בית המקדש, לפי דבהי״א כח, ב. 2 **כי ביום השמיני וכו׳** ע״ש מל״א ח, סו.

בק״ק אמרו פיוט זה לפני הסלוק

סימן: תשר״ק (כפול שמונה). בתים בני ב׳ טורים. חרוז מבריח.

וּבְכֵן. אֵלֶּה תַּעֲשׂוּ לַיי בְּמוֹעֲדֵיכֶם:

תְּשׁוּרַת תּוֹדוֹת תְּמִימִים תַּתְמִידוּ / לָתֵת לְתָמִים *אֲשֶׁר בָּחַר בָּכֶם:* אלה

* * *

רְצוּי רְגִישַׁת רְפָתִים תַּרְחִישׁוּ / לְרַצּוֹת לְרַחוּם בְּרַגְלֵי רְאִיָּתְכֶם: אלה
קָרְבָּנוֹת קְנוּיוֹת קֶדֶם תַּקְדִּישׁוּ / לְקַוּוֹת לְקָרוֹב בְּקֵץ קְהִלַּתְכֶם: אלה
צְפִירַת צֹאן * תַּצְמִידוּ / לְצָפוֹן לְצַח כְּצֹהַר צָהֳלַתְכֶם: אלה

כ״י: ף״ן||

כותרת: **אלה תעשו וכו׳** כמד׳ כט, לט והוא סיום ק״ת בש״ע. 1 **תודות** קרבנות תודה. **לתמים** הקב״ה ע״ש תהל׳ יח, לא ועוד. 2 **רגישת רפתים** מהרוצצת ברפה (חבקוק ג, יז) כלומר כהמה **תרחישו** תחשבו להקדיש. 3 **קנויות קדם תקדישו** קנויות לכם לפני שתקדישום ואל הביאו גזל. **לקרוב** ע״ש ״קרוב ה׳ לכל קוראיו״. תהל׳ קמה, יח. 4 **צפירת** עז כגון עזרא ח, לה.

5 פְּעֻלַּתְכֶם פִּדְרֵי פָרִים תְּפַלְּשׁוּ / לְפָאֵר לְפֶלְאֵי בְּפִעֲנוּחַ פַּעֲמֵיכֶם : אלה
עוֹלוֹת עַתּוּדֵי עֵרֶךְ תַּעֲבֹדוּ / לַעֲשׂוֹת לַעֲצֹר בְּעֶזְרַת עֶזְרוֹתֵיכֶם : אלה
שְׂעִירֵי סִדְרֵי שִׂיִּים תָּשִׂימוּ / לְשַׁלֵּם לְשַׁגִּיב בְּסוֹד שִׂמְחַתְכֶם : אלה
נִיחוֹחֵי נְדָרִים וּנְדָבוֹת תְּנוּ / לְנַצֵּחַ לְנוֹרָא בְּנָוֶה נָוַתְכֶם : אלה
מַתְּנוֹת מַעֲרָכוֹת מֵחִים תְּמַהֲרוּ / * לְמַלְכְּכֶם בְּמַרְגּוֹעַ מוֹעֲדֵיכֶם : אלה
10 לְהַגִּישׁ לְהַקְרִיב לְמִזְבֵּחַ תִּלְמֹדוּ / לְלַבֵּב לְלָבִיא בְּלוּוּי לְבַתְּכֶם : אלה
כָּרִים כְּבָשִׂים כְּהַיּוֹם תַּכְלִילוּ / לְכַתֵּר לְכַבִּיר בְּכִבּוּד כְּנִיסַתְכֶם : אלה
יִשְׁרֵי יַלְדֵי יוֹמָם תְּיַפּוּ / לְיַקֵּר לְיָחִיד בְּיַעַר יִרְאַתְכֶם : אלה
טֹהַר טָבִיחַ טְלָאִים תָּטוּרוּ / לְטַהֵר טַע טִירַת טוֹבַתְכֶם : אלה
חוֹבוֹת חֵלֶב חֲבִתִּין תְּחַדְּשׁוּ / לְחַלּוֹת לְחַנּוּן כְּחֹק חֲגִיגַתְכֶם : אלה
15 זִכְרוֹן זְרִיקַת זְבָחִים תַּזְהִירוּ / לְזַמֵּר לְזַךְ בְּזֵכֶר זְמַנֵּיכֶם : אלה
וְהָעֵדוֹת וְהַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים תֶּהְגּוּ / לְהַלֵּל לְהָדוּר בְּהוֹד הוֹדָיַתְכֶם : אלה
דְּרִישׁוֹת דִּקְדּוּק דָּמִים תַּדְפִּיקוּ / לִדְרֹשׁ לְדָגוּל בְּדוּכַן דַּהֲרַתְכֶם : אלה
גְּדָיִים גּוֹזָלִים גְּזוּרִים תַּגִּישׁוּ / לִגְמֹל לְגָדוֹל בְּגִיל גּוֹרָלֵיכֶם : אלה
בֵּאוּר בֵּרוּר בִּכּוּרִים תָּבִיאוּ / לְבָרֵר לְבָחוּר בְּבֵית בְּחִירַתְכֶם : אלה
20 אִשֵּׁי אֲמוּרִים אֵלִים תַּאֲמִירוּ / לְאַמֵּץ לְאָדוֹן בְּאֹהֶל אֲסִיפַתְכֶם : אלה

תצמידו לצפון תקשרו בצפון המזבח, מקום השחיטה. **לצח** ע"ש שיה"ש ה, י, "דודי צח ואדום" והמדרש בשיהש"ר. **כצהר** כאור, פנים מאירות. 5 **פדרי פרים** ויקר' א, ח (בן בקר הוא פר) **תפלשו** תנחחו. **כפענוח** כגילוי וכנראה ר"ל כשיתגלה לכם ברגלים. 6 **עתודי** אילי **ערך** המערכה שעל המזבח. **לעצור** להתאסף. **עזרותיכם** חצרות המקדש. ור"ל העזרות השונות ע"ש יחז' מג, יד. 7 **כסוד** בקהל. 9 **מחים** ע"ש "עולות מיחים", תהל' סו, טו. 10 **ללבב** להעניק **ללביא** הוא אריאל הוא המזבח **ליבתכם** אש שלכם. 11 **תכלילו** תביאו כליל, עולות. **לכתר** לעטר. 12 **ילדי יומם** כנראה כוונתו לתינוקות ששמרו על טהרתם מיום לידתם כשכיל טהרת פרה אדומה, משנה פרה ג, ב. **ליקר** לכבד. **ביער** בית המקדש ע"ש ישע' י, לד ועוד. 13 **טביח** שחיטה. **תטורו** תשמרו. **טע** מטע. 16 **להדור** ע"ש ישע' סג, א. 17 **דרישות** ההלכות הדרושות. **תדפיקו** תכו, כלומר תזו. **דהרתכם** ריקודכם, שמחתכם, כגון משנה סוכה ה, ד ששם חסידים מרקדים והלווים עומדים עליהם ומנגנים. 18 **גזורים** גדיים מנותחים וגוזלים שסועים. **גורליכם** חלקכם בשמחה. 19 **ביאור** כנראה במשמעות זהה לתכה הבאה. **בירור** מבורר, הטוב ביותר **לבחור** ע"ש שיה"ש ה, טו וכן לעיל 'דגול'. 20 **תאמירו** תיחדו.

סילוק

ג׳ מחרוזות בלי אורך קבוע ובלי סימן חיצוני אחר עד שורה 26. בשורות 27-34 בתים בני ב׳ טורים הפותחים ב׳כמו... כן...׳. שורות 35-45 סימן א״ב (כפול).

וּבְכֵן. נַעֲרִיצְךָ אֱלֹהֵינוּ:

אֵלֶּה עֲשִׂיתֶם וְאֵלֶּה תַּעֲשׂוּ / בַּיָּמִים הָאֵלֶּה כָּאֵלֶּה וְכָאֵלֶּה תַּעֲשׂוּ
וְעֶלְיוֹנִים עַל כֹּל תֵּעָשׂוּ / וּמַעְלָה מַעְלָה תִּתְנַשְּׂאוּ
וְעַל כַּפַּיִם תִּנָּשְׂאוּ / וְעוֹד כַּל תִּתְנַסּוּ
וּמְנַשֵּׂאֲכֶם לֹא תְנַסּוּ / וּכְבוֹדוֹ בְּהַלֵּל תְּנַשְּׂאוּ
5 וּבְנִסָּיוֹ תִּתְנוֹסָסוּ / וּבְאֶבְרָתוֹ תֶּחֱסוּ
וְצוֹרְרֵיכֶם אֲשֶׁר אֶתְכֶם נִסּוּ / כְּלִמַּת קָלוֹן יְכֻסּוּ
וְשׂוֹסִים אֲשֶׁר שְׁאַרְכֶם שִׂסּוּ / כְּמוֹ מַיִם יִמְאָסוּ
כְּמוֹ שַׁבְּלוּל יוּמַסּוּ / כְּטִיט חוּצוֹת יֵרָמְסוּ
בְּעֶבְרָה וְצָרָה כָּאֵפֶר יוּעָסוּ:

10 וְתִמַּק וְתֵהוֹם מַלְכוּת שְׁמִינִית / סְמָמִית מְשֻׁמֶּנֶת בְּשִׁמּוֹן מִינִית

כי״י: וו°ת° (עד שורה 29); צ; ״ף׳ף״; גנ (15-32) גן (1-19) גס (החל בשורה 4) גץ (1-9) גף||
כותרת: ונעריצך גץ
1 ואלה: וכאלה גץ| וכימים וו°צף׳ וכימים ״ף״| כאלה חס׳ ת°ף 2 ועליונים... תעשו / בימים... תעשו גץ| ועליונים... תעשו חס׳ ף״| תיעשו צף׳גן| ומעלה: למעלה ו 3 ועוד... תתנסו חס׳ צ| תתנסו: תתנאו ו 4 חס׳ צ| מנשאיכם ת° ומעיסיתם ף׳| תתנשאו גץ 5 וכניסיו: וכנסיון טוב ״ף׳ף״| תתנוססו: תנגוססו גן תנוססו ו תתנוסס ף״ תתנשאו צ| ובאברתך ו° ותחת אברתו צ 6 וצוררים וו°ת°צף׳גס יצוררם ף״| אשר חס׳ ו| נסו: עישו ת° עיסו צגן| כלימות ף׳גס| כלימה וקלון צ| יכוסו: יבושו ת°גס יתכסו ״ף׳ף״ 7 שאירכם: אתכם ת°ף׳ שאריתכם ף| כמו ף״| יומסו צ ימסו ״ף״ 8 ימסו ״ף׳ף״| יורמסו גץ 9 וצרה:

1 **אלה עשיתם** לפי סוף פסיקתא לש״ע בפסדר״כ (עמ׳ 434) ׳אלה עשיתם אין כת׳ כאן אלא אלה תעשו לה׳ במועדיכם. התורה מרמזת לישראל ואומרת להם תניין יומ״יא׳ (הכפילו את ימי השמחה שלכם לעתיד לבוא). **בימים האלה** וכריה ח. ט: ״תחזקנה ידיכם השומעים בימים האלה״. **כאלה** במדבר כח. כד על קרבנות פסח **וכאלה** יחז׳ מה. כה על קרבנות סוכות לע״ל. 2 **ועליונים על כל** ע״ש דבר׳ כו. יט ועוד. **ומעלה מעלה** ע״ש דבר׳ כח. מג. 3 **ועל כפים תנשאו** ע״ש תהל׳ צא. יב. **תתנסו** לשון מסה ומריבה. 4 **ומנשאכם** הקב״ה. מרוממכם. **לא תנסו** רב׳ ו. טז. 5 **ובניסיו תתנוססו** ע״ש תהל׳ ס. ו: ״נתתה ליריאיך נס להתנוסס״. לשון דגל והגבהה. 6 **נסו** כלעיל שו׳ 3. 7 **שאירכם** בני ביתכם ועיין ח״נ. **כמו מים ימאסו** ע״ש תהל׳ נח. ח: ״ימאסו כמו מים יתהלכו למו״. 8 **כמו שבלול יומסו** שם פס׳ ט: ״כמו שבלול תמס יהלך״. **כטיט חוצות** תהל׳ יח. מג ועוד. 9 **בעברה וצרה** ע״ש תהל׳ עח. מט. **כאפר יועסו** ייטחנו עד דק ע״ש מלא׳ ג. כא: ״ועסותם רשעים כי יהיו אפר״. 10 **מלכות שמינית** מלכות אדום לפי מדרש תהלים ו. ב (דף ל): ׳ואדום היא השמיניה׳. **סממית** כינוי למלכות אדום לפי ב״ר סו. ז (עמ׳ 751) ובצורה רחבה יותר ב׳שכל טוב׳ לברא׳ עמ׳ 124: ׳זה שאמר הכתוב שממית בידים תתפש והיא בהיכלי מלך (משלי ל. כח) סממית היא מלכות הרשעה...באיזה כח סממית זו מתפשת ממשלה ושולטת בהיכלי מלך בזכות אותן הידים (של עשו)

וְרָאשֵׁי מִשׁוֹרְרִים יְחַסּוּהָ שְׁמִינִית / וְהִיא רְבִיעִית וְהִיא שְׁמִינִית
וְעַל כִּי אִיבָה בְּרִית שְׁמִינִית / נִקְרְאָה לְשֵׁם לַחוּזִים שְׁמִינִית
וְעֵת יֶשְׁלַךְ אַרְצָה שַׂר שְׁמִינִית / יוֹסֵף לַכִּנּוֹר נִימָה שְׁמִינִית
וְאָז יַכִּיעוּ בְּעֶלֶץ שְׁמִינִית / לַמְנַצֵּחַ עַל הַשְּׁמִינִית:

15 וְצֶאֱצָאֵי אָב מָל לִשְׁמוֹנָה / הַשְּׂמֵחִים בְּשִׂמְחַת שְׁמוֹנָה
וְעוֹצְרִים שְׁמִינִי מִשְׁמוֹנָה / יִגְאָלוּ מֵעַמָּמִים שְׁמוֹנָה
כְּמוֹ נִגְאֲלוּ מִמְּיֻחָס בְּשֵׁמוֹת שְׁמוֹנָה / מִמִּשְׁמַנֵּי פוּל נָקוּב שְׁמוֹנָה
וּכְמוֹ נָתְנוּ חֵלֶק לְשִׁבְעָה וְלִשְׁמוֹנָה / בְּאָבִיב שִׁבְעָה בְּאָסִיף שְׁמוֹנָה
כֵּן יֶחֱזוּ רוֹעִים שִׁבְעָה וּנְסִיכִים שְׁמוֹנָה / וּבְתוֹכָם מֵתְוָךְ חָשׁוּק מִשְּׁמוֹנָה
20 וִיבָרְכֵם בְּרָכוֹת שְׁמוֹנָה / וִיגַלֶּה אָפוּד שְׁמוֹנָה
וְיַקְרִיב פַּר מִבֶּן שְׁמוֹנָה / לְחַטָּאת נוֹסַף לוֹ אַמּוֹת שְׁמוֹנָה

וזעם גץ| כעפר ף״| יעסו וגס יעשו ף״ יתכסו ף״ יועצו צ 34-10 חס׳ צ| 10 ותימק ת° ותימוק וו°גס| משומנת: משננת וו° משוננית ת°ף׳ משונית ף מעננית גס 11 היא ף׳ 12 ועל כי: ועלצי ו°| אייבה: איוה ת° איווה ו° אוה ף״ף׳גס אולי ו| נקרא ו| בשם גן שם גף| ולחוזים ות°ף״ף׳ ולחוסים גס 13 ועת: כי הוס׳ ת°| יוסף ף״ף׳גף: יוסיף שאר כי״י| לי כנור ף״ 14 יביעו: יביטו ת° לנו הוס׳ גן| שמינית חס׳ ף״ 15 מולי ף״ף״ 16 ועוצרים... משמונה חס׳ ף״| שמיני: ועולזים שמונה הוס׳ ו²| משמונה: חס׳ וו°גס בשמונה ף| יגאלו... שמונה חס׳ ף״ף״| יוגאלו גן 17 ממיחסים ת°| בשמות: שמות ו²ו°ף׳גס שמחות ו¹ חס׳ ת°|משמני ו 18 וגם לשמונה ו°ת°ף״ף״|ובאסיף ף״גן 19 יחזו: יהיו ף׳|מותוך: מחוך גן מְחַוֵּוך גף|ומותוך בתוכם ו°גס| מותוך חשוק חס׳ ף| 20 ברכות: שי הוס׳ ת°| אפוד בשמ׳ גן 21 מבן: מבין גן| לחטאות ף׳גס לחטות גן

שנתעסקו לעשות מטעמים לזקן (ליצחק)׳. **משומנת** קיבלה מידי יצחק ״משמני הארץ״ (בראׁ׳ כז, לט) ונראה שהיה לפני הפייטן (ובנראה גם לפני בעל ׳שכל טוב׳ עיין שם) מדרש גם על פסוק זה; ור״ל כיום מלכות אדום שולטת **בשימון מינית** בעזרת חרפת הקללה של המינות, הנצרות. ׳שימון׳ ל׳ שמה: כגון: ״לאלה לשמה ולקללה ולחרפה״ (ירמ׳ מד, יב). 11 **וראשי משוררים** ע״ש נחמ׳ יב, מו ור״ל בעל המזמור בתהלים פרק ו. **יחסוה שמינית** קראו למלכות אדום ׳שמינית׳. **והיא רביעית** בדרך כלל היא מכונה ׳רביעית׳. 12 **אייבה** שונאת **ברית שמינית** המילה, עיין במדרש תהלים, שם, על המינים שכפרו במילה. **לחוזים** לנביאים, כנראה כוונתו לשמואל ודוד שהתקינו את שירי הלוויים (לפי דהי״א ט, כב) ע״פ תנח׳ בהעלותך ז, עיין להלן. 13 **שר שמינית** שר של אדום. **יוסף לכנור נימה שמינית** לפי תוספתא ערכין ב, ז: ׳ר׳ יהודה אומר שבע נימין בכנור בזמן הזה... לימות המשיח שמונה שנ׳ למנצח על השמינית׳ וכן במדרש תהלים שם, בתנחומא, שם, ובשאר המקבילות. 14 **בעלץ** בעליצות. 15 **בשמחת שמונה** ימי החג. 16 **שמיני** במיוחד **משמונה** ימים ועיין ח״נ. **מעממים שמונה** בבל, כשדים, מדי, פרס, יון, מקדון, ישמעאל ואדום (מדרש תהלים, שם) או אשור, מצרים. פתרוס וכו׳ המנויים בישע׳ יא, יא (שם). 17 **ממיוחס בשמות שמונה** סנחריב לפי המדרש (הידוע לנו מכבלי סנה׳ צד, ע״א) שיש לו שמונה שמות ואחד מהם ׳פול׳ (מל״ב טו, יט). **ממשמני פול** לפי הפסוק בישע׳ י, טז: ״לכן ישלח האדון ה׳ צבאות במשמניו רזון״ (הנדרש שם בסנה׳). 18 **וכמו נתנו** וכו׳ עיין לעיל ב׳מגן׳ שורות 4-5. 19 **רועים שבעה ונסיכים שמונה** ע״ש מיכה ה, ר. **ובתוכם** בתוך שבעת הרועים **מותוך** לפי שיהש״ר ח, י (ובמקבילות): ׳ואלו הן שבעה רועים, דוד באמצע וכו׳״. **חשוק משמונה** מכין שמונת בני ישי; שמ״א טז, י-יב. 20 **ברכות שמונה** ע״פ מדרש שידוע לנו מכבלי ב״כ פח ע״כ שמשה כירך את ישראל שמונה ברכות ועיין במקבילות לפי ריק״ר פר׳ לה (עמ׳ תתיח). **אפוד** כ״ג שלבוש **שמונה** בגדים. 21 **ויקח** כ״ג **פר מבן שמונה** ימים (ויק׳ כב, כז) **לחטאה** לפי נבואה יחזקאל בפרק מה שהנשיא יקריב בחגים פר לכפר על המקדש. **נוסף לו אמות שמונה**

וְאָז בְּרוּכִים יְבָרֵךְ גַּם הוּא שְׁמוֹנָה / וִיסוֹבְבוּ הֵיכָל מֵרֹאשׁ אֲמָנָה
וּמִמַּעֲרָבוֹ תָּאִים שְׁמוֹנָה / וַיִּתְלַל מִשְׁכַּן עֵדוּת אֱמוּנָה
וּמִמַּעֲרָבוֹ קְרָשִׁים שְׁמוֹנָה / בְּתוֹכוֹ עֵדוּת נֶאֱמָנָה
עֵדוּת לְצִדְקוֹת מִי מָנָה / וּכְמוֹ מֵאָז שָׁרַת בּוֹ שְׁכִינָה
כֵּן עַתָּה תִּהְיֶה שְׁכוּנָה:

כְּמוֹ מֵאָז בִּקְהַל חֲסִידִים שִׁירָה שׁוֹרְרוּהוּ / כֵּן עַתָּה שִׁירָה יְשׁוֹרְרוּהוּ
כְּמוֹ בְּשְׁמִינִי לַמְּלוּאִים בְּאִשִּׁים רְצוּהוּ
כֵּן מִשְּׁמִינִי וָהָלְאָה בִּזְבָחִים יְרַצּוּהוּ
כְּמוֹ בְּטוּב לֵב בַּשְּׁמִינִי סִלְסְלוּהוּ / כֵּן טוֹבֵי לֵב בַּשְּׁמִינִי יְסַלְסְלוּהוּ
כְּמוֹ בַּעֲצֶרֶת שְׁמִינִי נִצְּחוּהוּ / כֵּן עַל־הַשְּׁמִינִית בִּנְגִינוֹת יְנַצְּחוּהוּ
כְּמוֹ בְּשִׂמְחַת שׁוֹאֵבָה דְּרָשׁוּהוּ / כֵּן בְּשָׂשׂוֹן שְׁאִיבָה יִדְרְשׁוּהוּ
כְּמוֹ בֶּחָלִיל חֲמִשָּׁה וְשִׁשָּׁה הִלְּלוּהוּ / כֵּן בְּחוֹלַת חֲלִילִים יְחוֹלְלוּהוּ
כְּמוֹ בִּקְרִיאַת הַלֵּל הִלְּלוּהוּ / כֵּן בִּקְרִיאַת סֵפֶר יְהַלְּלוּהוּ
כְּמוֹ בְּמֵאָה וְעֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה הִלּוּלִים עִלּוּהוּ
כֵּן בְּשִׁירֵי שִׁשִּׁים מַעֲלוֹת מְעוּלוֹת יְעַלּוּהוּ:

22 ויברך ף״ | שמונה: בשמנה ף״ כרכות שמונה ף״ | ויסובבו ת°גף: ויסוב שאר כי״״ | 23 וממערב ו וממערכו ף | אמונה: נאמנה ו°ת° 24 חס׳ ף | וממערכו... שמונה חס׳ ף״ | קדשים ו | וכתוכו גנ | נאמנה: אמונה ה° 25 לצדקת ות°ף׳ | מנה: ואז אל ישקיף ממעונה הוס׳ גנ | שרתה ו°ף׳ף״גס | בו חס׳ וו°ף״ף״גס 26 כן: הן ו | עתה: אז עתה ת°ף׳גנגס | תהיה: תהא ת°ף״ף׳ תהיה כי גנ 27 אז גנ | חסידים: קדושים ף | כן: אז וו°ת°גנ | עתה: כשמיני הוס׳ ף״ף׳ חס׳ גנ | שירה: שיר חדש גנ 28 של מילואים גנ | בשמיני ו°גס | בזבחים: ובתודות הוס׳ גנ 29 וכמו גנ | סלסלוהו: יסלסלוהו וו°גס | טובי לב: בטובו ף | בשמיני: עוד הוס׳ גנ 30 עצרת ף׳ | בשמיני עצרת ו 31 בשמחת: כית הוס׳ ף״ף׳ | השואבה ו | דרשוהו... שאיבה חס׳ ף״ | כששון: בשימחת כית הוס׳ ף | שאיבה: שאובה ף׳ שאיבל גס שאיבת מים גנ 32 חוללוהו ף״ חלילוהו ף׳ | בחולת ו°גס: בחולות ו בחוליליות גף במחול ף״ במחולות ף׳ 33 הללוהו: יהללוהו ו | ספר: ישר הוס׳ וו°ף״ף״גס 34 בשירים ף | מעולות חס׳ וו°ף

למקום השחיטה בעזרה ע״פ תוספתא זבחים ז, א. 22 **ויסובבו** הגלויות המתכנסות במקדש. **מראש אמנה** כנדרש על שיה״ש ד, ח בשיהש״ר ובמקבילות. 23 **וממערבו** של ההיכל **תאים שמונה** משנה מדות ד, ג. **ויתלל** ירומס ויבנה. **משכן עדות אמונה** צרוף של ״משכן העדות״, שמות לח, כא, עם ״עדות ה׳ נאמנה״ בתהל׳ יט, ח ועיין ח״נ. 24 **וממערבו** של המשכן במדבר **קרשים שמונה** שמות כו, כב-כה. **עדות** ארון הקודש והלוחות, שמות כה, כב. 25 **מי מנה** ישראל ע״ש במד׳ כג, י. 27 **שירה** לפי סדר הדברים להלן כוונתו כאן לשירת הים. 28 **בשמיני למילואים** ויק׳ ט. 29 **בטוב לב** בחנוכת מקדש שלמה, מל״א ח, סו. 30 **בעצרת** של עזרא ונחמיה, נחמיה ח, יח. 31 **בשמחת שואבה** בבית השני, משנה סוכה ה, א. **בששון שאיבה** ע״ש ישע׳ יב, ג. 32 **בחליל חמשה וששה** משנה, שם. **בחולת** בריקוד. 33 **בקריאת הלל** בחג. **בקריאת ספר** תורה בשעת ההפילה בחג. 34 **במאה ועשרים ושלשה הלולים** לפי ירו׳ שבת טז, א, דף טו ע״ג: ״מאה ועשרים ושלשה פעמים שישראל עונין הללויה״ בשעת אמירת הלל. כן בשמים **בשירי ששים מעלות** של מלאכים בשמיים.

35 כְּאֵלִים יַאֲמִירוּהוּ / כִּבְרָקִים יְבָרְכוּהוּ
כִּגְדוּדִים יְגַדְּלוּהוּ / כְּדוֹהֲרִים יִדְרְשׁוּהוּ
כַּהֲמֻלָּה יְהַדְּרוּהוּ / כְּנָתִיקִים יוֹדוּהוּ
כִּזְקֵנִים יְזַמְּרוּהוּ / כְּחַשְׁמַלִּים יְחַקְּרוּהוּ
כְּטַפְסְרִים יַטְעִימוּהוּ / כִּידוּדוֹן יְיַשְּׁרוּהוּ
40 כִּכְרוּבִים יַכְתִּירוּהוּ / כְּלוֹחֲשִׁים יְלַחֲשׁוּהוּ
כְּמַלְאָכִים יַמְלִיכוּהוּ / כְּנוֹצְצִים יַנְּוּהוּ
כִּשְׂרָפִים יְסַלְּדוּהוּ / כְּעִירִין יַעֲרִיצוּהוּ
כִּפְלָאִים יְפָאֲרוּהוּ / כִּצְבָאוֹת יְצַלְצְלוּהוּ
כְּקַלִּים יִקְרָאוּהוּ / כְּרָצוֹא וָשׁוֹב יְרַנְּנוּהוּ
45 כְּשִׁנְאַנִּים יְשַׁבְּחוּהוּ / כְּתַלְתַּלִּים יְתָאֲרוּהוּ
כְּאֶרְאֵלִים יַאְדִּירוּהוּ / כְּעִירִין יְכַלְּלוּהוּ
כְּקַדִּישִׁין יַקְדִּישׁוּהוּ / כְּאוֹפַן וְגַלְגַּל יְאַשְּׁרוּהוּ
כְּחַיָּה וּכְרוּב יְחַסְּנוּהוּ / כְּמַרְאֵה בָזָק יַנְעִימוּהוּ
כְּמַרְאֵה חַשְׁמַל יַזְכִּירוּהוּ / כְּמַרְאֵה הַקֶּשֶׁת יְצַחְצְחוּהוּ
50 כְּמַרְאֵה נֹגַהּ יְכַנּוּהוּ / כִּמְרֻבְּעֵי פָנִים יַעֲרִיצוּהוּ
כַּעֲטוּפֵי שֵׁשׁ שֵׁשׁ יַקְדִּישׁוּהוּ:

ככתוב (על יד נביאך) וקרא זה אל זה ואמר...

36 כדהורים ו סוהרים ף״ |ידרשוהו: ידעוהו וו°גס ירננוהו ף״ 37 יודוהו: יוותקוהו וו°גס 38 כחדשים וו°צף״גס |יחקרוהו: יחלוהו גף 39 יטעימוהו: יטעמו גס יטכסוהו גף| יישירוהו ו״ף״ ישרוהו גס ייחדוהו ף״ 40 ככרובים וגף: ככוכבים שאר כי״י | כלוחשים: כלוהטים וף״גף |ילחשוהו: ילחישוהו ף׳ ילהטוהו ו ילבכהו גף 41 כמלכים ף״ |ינווהו: יצלצלוהו ו°גס 42 כשביבין ״ף״גס| ישגבוהו ף׳ף״ יסגבו ״ף״גס| כערבות יעטרוהו ״ף׳ף״גס 43 כפליאים וף 44 כקדושים גף| יקלסוהו צ | ירכבוהו ף״ ירצוהו צ״ף״ 46 אחרי 47 צ״ף״ | יאדירוהו צ | יכללוהו ף׳גף: יכלכלוהו שאר כי״י 47 יקדישוהו: יסלדוהו וו°צגס יסלסלוהו ״ף״ 51 שש חס׳ ף׳ף״

ועיין לעיל עמ׳ 131. שורה 52. **35 כאלים** ע״ש **תהל׳ כט, א** ״בני אלים״ **ופירשוהו שהם מלאכים. כברקים** דני׳ י, ו ״ופניו כמראה ברק״. **36 כגדודים** ע״ש איוב כה, ג ״היש מספר לגדודיו״. **37 כהמולה** יחז׳ א, כד: ״קול המולה״. **38 כחשמלים** יחז׳ א, ד. **יחקרוהו** ישאלו איה הוא. **39 כטפסרים** שרי המלאכים ע״ש ירמ׳ נא, כז. **כידודון** ע״ש תהל׳ סח, יג ״מלכי צבאות ידדון ידדון״. **41 כנוצצים** ע״ש יחז׳ א, ז ״הנוצצים כעין נחשת קלל״. **42 כעירין** דני׳ ד, יד. ועיין בח״נ ובשו׳ 46. **43 כפלאים** ע״ש שופ׳ יג, יח ״...מלאך ה׳... והוא פלאי״. **44 כקלים** ע״ש ישע׳ יח, ב ״מלאכים קלים״. **כרצוא ושוב** יחז׳ א, יד. **45 כשנאנים** תהל׳ סח, יח. **כתלתלים יתארוהו** כנראה ר״ל שהמלאכים יתארוהו בתלתליו ע״ש שיה״ש ה, יא והמדרש. **46 כאראלים** ע״ש ישע׳ לג, ז. **יכללוהו** יעטרוהו בכליל (=כתר). **47 כקדישין** רגיל בדניאל פרקים ד ו״ז. **כאופן וגלגל** מכאן עד שו׳ 50 הכטוים הם מיחז׳ א. **51 כעטופי שש שש** כנפים, ישע׳ ו, ב.

ברוב ק״ק אשכנז אין אומרים פסוקים אלו

אֵין־כָּמוֹךָ בָאֱלֹהִים אֲדֹנָי. וְאֵין כְּמַעֲשֶׂיךָ: מַלְכוּתְךָ מַלְכוּת כָּל־עֹלָמִים. וּמֶמְשַׁלְתְּךָ בְּכָל־דּוֹר וָדֹר: יי מֶלֶךְ יי מָלָךְ. יי יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד: יי עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן. יי יְבָרֵךְ אֶת־עַמּוֹ בַשָּׁלוֹם:

אַב הָרַחֲמִים. הֵיטִיבָה בִרְצוֹנְךָ אֶת־צִיּוֹן תִּבְנֶה חוֹמוֹת יְרוּשָׁלָם: כִּי בְךָ לְבַד בָּטָחְנוּ מֶלֶךְ אֵל רָם וְנִשָּׂא אֲדוֹן עוֹלָמִים:

וַיְהִי בִּנְסֹעַ הָאָרֹן וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קוּמָה יי וְיָפֻצוּ אֹיְבֶיךָ וְיָנֻסוּ מְשַׂנְאֶיךָ מִפָּנֶיךָ: כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תוֹרָה וּדְבַר־יי מִירוּשָׁלָם:
בָּרוּךְ שֶׁנָּתַן תּוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בִּקְדֻשָּׁתוֹ:

נחפשט המנהג לומר כאן תפלה זו (הלקוחה מספר שערי ציון לר׳ נתן נטע הנובר). ויש נוהגין שלא לאמרה בשבת

יי יי אֵל רַחוּם וְחַנּוּן אֶרֶךְ אַפַּיִם וְרַב־חֶסֶד וֶאֱמֶת:
נֹצֵר חֶסֶד לָאֲלָפִים נֹשֵׂא עָוֹן וָפֶשַׁע וְחַטָּאָה וְנַקֵּה: (ג״פ)

רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם מַלֵּא מִשְׁאֲלוֹת לִבִּי לְטוֹבָה וְהָפֵק רְצוֹנִי וְתֵן שְׁאֵלָתִי לִי עַבְדְּךָ פ׳ בר פלוניתאֲמָתֶךָ וַזַּכְּנִי (ואת אשתי ובני ובנותי) לַעֲשׂוֹת רְצוֹנְךָ בְּלֵבָב שָׁלֵם. וּמַלְּטֵנִי מִיֵּצֶר הָרָע. וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ. וְזַכֵּנוּ כְּדֵי שֶׁתִּשְׁרֶה שְׁכִינָתְךָ עָלֵינוּ. וְהוּפַע עָלֵינוּ רוּחַ חָכְמָה וּבִינָה וְיִתְקַיֵּם בָּנוּ מִקְרָא שֶׁכָּתוּב וְנָחָה עָלָיו רוּחַ יי. רוּחַ חָכְמָה וּבִינָה. רוּחַ עֵצָה וּגְבוּרָה. רוּחַ דַּעַת וְיִרְאַת יי. וְכֵן יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁאָזְכֶּה לַעֲשׂוֹת מַעֲשִׂים טוֹבִים בְּעֵינֶיךָ. וְלָלֶכֶת בְּדַרְכֵי יְשָׁרִים לְפָנֶיךָ. וַקְדֵּשֵׁנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ. כְּדֵי שֶׁנִּזְכֶּה לְחַיִּים טוֹבִים וַאֲרֻכִּים לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא. וְתִשְׁמְרֵנוּ מִמַּעֲשִׂים רָעִים וּמִשָּׁעוֹת רָעוֹת הַמִּתְרַגְּשׁוֹת לָבֹא לְעוֹלָם. וְהַבּוֹטֵחַ בְּיי חֶסֶד יְסוֹבְבֶנְהוּ אָמֵן:

יִהְיוּ לְרָצוֹן אִמְרֵי פִי וְהֶגְיוֹן לִבִּי לְפָנֶיךָ יי צוּרִי וְגֹאֲלִי:
וַאֲנִי תְפִלָּתִי לְךָ יי עֵת רָצוֹן אֱלֹהִים בְּרָב־חַסְדֶּךָ. עֲנֵנִי בֶּאֱמֶת יִשְׁעֶךָ: ג״פ

נחפשט המנהג בהרבה קהלות לומר מאמר הזהר ויקהל דף רז א׳

בְּרִיךְ שְׁמַהּ דְּמָרֵא עָלְמָא. בְּרִיךְ כִּתְרָךְ וְאַתְרָךְ. יְהֵא רְעוּתָךְ עִם עַמָּךְ יִשְׂרָאֵל לְעָלַם. וּפְרָקָן יְמִינָךְ אַחֲזִי לְעַמָּךְ בְּבֵית מַקְדְּשָׁךְ. וּלְאַמְטוּיֵי לָנָא מִטּוּב נְהוֹרָךְ. וּלְקַבֵּל צְלוֹתָנָא בְּרַחֲמִין. יְהֵא רַעֲוָא קָדָמָךְ דְּתוֹרִיךְ לָן חַיִּין בְּטִיבוּתָא וְלֶהֱוֵי אֲנָא פְּקִידָא בְּגוֹ צַדִּיקַיָּא. לְמִרְחַם עָלַי וּלְמִנְטַר יָתִי וְיָת כָּל דִּי לִי וְדִי לְעַמָּךְ יִשְׂרָאֵל. אַנְתְּ הוּא זָן לְכֹלָּא וּמְפַרְנֵס לְכֹלָּא. אַנְתְּ הוּא שַׁלִּיט עַל כֹּלָּא. אַנְתְּ הוּא דְּשַׁלִּיט עַל מַלְכַיָּא. וּמַלְכוּתָא דִּילָךְ הִיא. אֲנָא עַבְדָּא דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דְּסָגִדְנָא קַמֵּהּ וּמְקַמָּא דִּיקָר אוֹרַיְתֵהּ בְּכָל עִדָּן וְעִדָּן. לָא עַל אֱנָשׁ רָחֵיצְנָא וְלָא עַל בַּר אֱלָהִין סָמְכְנָא. אֶלָּא בֵּאלָהָא דִשְׁמַיָּא. דְּהוּא אֱלָהָא קְשׁוֹט. וְאוֹרַיְתֵהּ קְשׁוֹט. וּנְבִיאוֹהִי קְשׁוֹט. וּמַסְגֵּא לְמֶעְבַּד טַבְוָן וּקְשׁוֹט. בֵּהּ אֲנָא רָחִיץ. וְלִשְׁמֵהּ קַדִּישָׁא יַקִּירָא אֲנָא אֵמַר תֻּשְׁבְּחָן. יְהֵא רַעֲוָא קָדָמָךְ דְּתִפְתַּח לִבִּי בְּאוֹרַיְתָא. וְתַשְׁלִים מִשְׁאֲלִין דְּלִבִּי וְלִבָּא דְכָל עַמָּךְ יִשְׂרָאֵל לְטָב וּלְחַיִּין וְלִשְׁלָם. אָמֵן:

(ברוב ק״ק אשכנז אומר החזן מיד ׳גדלו׳)

חו״ק שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יי אֱלֹהֵינוּ יי אֶחָד:

חו״ק אֶחָד אֱלֹהֵינוּ גָּדוֹל אֲדוֹנֵינוּ קָדוֹשׁ שְׁמוֹ:

ח׳ גַּדְּלוּ לַיי אִתִּי. וּנְרוֹמְמָה שְׁמוֹ יַחְדָּו:

ק׳ לְךָ יי הַגְּדֻלָּה וְהַגְּבוּרָה וְהַתִּפְאֶרֶת וְהַנֵּצַח וְהַהוֹד. כִּי כֹל בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ לְךָ יי הַמַּמְלָכָה וְהַמִּתְנַשֵּׂא לְכֹל לְרֹאשׁ: רוֹמְמוּ יי אֱלֹהֵינוּ וְהִשְׁתַּחֲווּ לַהֲדֹם רַגְלָיו קָדוֹשׁ הוּא: רוֹמְמוּ יי אֱלֹהֵינוּ וְהִשְׁתַּחֲווּ לְהַר קָדְשׁוֹ כִּי קָדוֹשׁ יי אֱלֹהֵינוּ:

עַל הַכֹּל יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאַר וְיִתְרוֹמַם וְיִתְנַשֵּׂא
שְׁמוֹ שֶׁל־מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא
בָּעוֹלָמוֹת שֶׁבָּרָא הָעוֹלָם הַזֶּה וְהָעוֹלָם הַבָּא
כִּרְצוֹנוֹ וְכִרְצוֹן יְרֵאָיו וְכִרְצוֹן כָּל־בֵּית יִשְׂרָאֵל
צוּר הָעוֹלָמִים אֲדוֹן כָּל־הַבְּרִיּוֹת אֱלוֹהַּ כָּל־הַנְּפָשׁוֹת
הַיּוֹשֵׁב בְּמֶרְחֲבֵי מָרוֹם הַשּׁוֹכֵן בְּשֵׁמֵי שְׁמֵי קֶדֶם
קָדְשָׁתוֹ עַל־הַחַיּוֹת וּקְדֻשָּׁתוֹ עַל־כִּסֵּא הַכָּבוֹד
וּבְכֵן יִתְקַדַּשׁ שִׁמְךָ בָּנוּ יי אֱלֹהֵינוּ לְעֵינֵי כָּל־חָי
וְנֹאמַר לְפָנָיו שִׁיר חָדָשׁ.

כַּכָּתוּב: שִׁירוּ לֵאלֹהִים זַמְּרוּ שְׁמוֹ סֹלּוּ לָרוֹכֵב בָּעֲרָבוֹת בְּיָהּ שְׁמוֹ וְעִלְּזוּ לְפָנָיו:
וְנִרְאֵהוּ עַיִן בְּעַיִן בְּשׁוּבוֹ אֶל־נָוֵהוּ:

כַּכָּתוּב: כִּי עַיִן בְּעַיִן יִרְאוּ בְּשׁוּב יי צִיּוֹן:

וְנֶאֱמַר: וְנִגְלָה כְּבוֹד יי וְרָאוּ כָל־בָּשָׂר יַחְדָּו כִּי פִּי יי דִּבֵּר:

וְתִגָּלֶה וְתֵרָאֶה מַלְכוּתוֹ עָלֵינוּ בִּזְמַן קָרוֹב / וְיָחוֹן פְּלֵיטָתֵנוּ וּפְלֵיטַת עַמּוֹ בֵּית יִשְׂרָאֵל לְחֵן וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים וּלְרָצוֹן וְנֹאמַר אָמֵן:

אַב הָרַחֲמִים הוּא יְרַחֵם עַם עֲמוּסִים
וְיִזְכֹּר בְּרִית אֵתָנִים וַיַּצִּיל נַפְשׁוֹתֵינוּ מִן־הַשָּׁעוֹת הָרָעוֹת
וְיִגְעַר בְּיֵצֶר הָרַע מִן הַנְּשׁוּאִים וְיָחֹן אֹתָנוּ לִפְלֵיטַת עוֹלָמִים
וִימַלֵּא מִשְׁאֲלוֹתֵינוּ בְּמִדָּה טוֹבָה יְשׁוּעָה וְרַחֲמִים
וַיַּעֲזֹר וְיָגֵן וְיוֹשִׁיעַ לְכֹל הַחוֹסִים בּוֹ וְנֹאמַר אָמֵן:

הַכֹּל הָבוּ גֹדֶל לֵאלֹהֵינוּ וּתְנוּ כָבוֹד לַתּוֹרָה: כֹּהֵן קָרֵב. יַעֲמֹד (ר׳ פלוני בר׳ פלוני הכהן): בָּרוּךְ שֶׁנָּתַן תּוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בִּקְדֻשָּׁתוֹ: תּוֹרַת יי תְּמִימָה מְשִׁיבַת נָפֶשׁ עֵדוּת יי נֶאֱמָנָה מַחְכִּימַת פֶּתִי: פִּקּוּדֵי יי יְשָׁרִים מְשַׂמְּחֵי לֵב מִצְוַת יי בָּרָה מְאִירַת עֵינָיִם: יי עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן יי יְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ בַשָּׁלוֹם: הָאֵל תָּמִים דַּרְכּוֹ אִמְרַת יי צְרוּפָה. מָגֵן הוּא לְכֹל הַחוֹסִים בּוֹ:

ק׳ וְאַתֶּם הַדְּבֵקִים בַּיי אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כֻּלְּכֶם הַיּוֹם:

דברים יד, כב
בשבת מתחילים בכל המנהגים כאן
במנהג פולין מתחילים כאן גם בחול

עַשֵּׂר תְּעַשֵּׂר אֵת כָּל־תְּבוּאַת זַרְעֶךָ הַיֹּצֵא הַשָּׂדֶה שָׁנָה שָׁנָה:
וְאָכַלְתָּ לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר לְשַׁכֵּן שְׁמוֹ
שָׁם מַעְשַׂר דְּגָנְךָ תִּירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ וּבְכֹרֹת בְּקָרְךָ וְצֹאנֶךָ לְמַעַן
תִּלְמַד לְיִרְאָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כָּל־הַיָּמִים: וְכִי־יִרְבֶּה
מִמְּךָ הַדָּרֶךְ כִּי לֹא תוּכַל שְׂאֵתוֹ כִּי־יִרְחַק מִמְּךָ הַמָּקוֹם אֲשֶׁר
יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָשׂוּם שְׁמוֹ שָׁם כִּי יְבָרֶכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:
וְנָתַתָּה בַכֶּסֶף וְצַרְתָּ הַכֶּסֶף בְּיָדֶךָ וְהָלַכְתָּ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר
יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ: וְנָתַתָּה הַכֶּסֶף בְּכֹל אֲשֶׁר־תְּאַוֶּה
נַפְשְׁךָ בַּבָּקָר וּבַצֹּאן וּבַיַּיִן וּבַשֵּׁכָר וּבְכֹל אֲשֶׁר תִּשְׁאָלְךָ
נַפְשֶׁךָ וְאָכַלְתָּ שָׁם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְשָׂמַחְתָּ אַתָּה וּבֵיתֶךָ:
וְהַלֵּוִי אֲשֶׁר־בִּשְׁעָרֶיךָ לֹא תַעַזְבֶנּוּ כִּי אֵין לוֹ חֵלֶק וְנַחֲלָה
עִמָּךְ: מִקְצֵה שָׁלֹשׁ שָׁנִים תּוֹצִיא אֶת־כָּל־מַעְשַׂר

בשבת — שני
מנהג פולין בחול — שני

תְּבוּאָתְךָ בַּשָּׁנָה הַהִוא וְהִנַּחְתָּ בִּשְׁעָרֶיךָ: וּבָא הַלֵּוִי כִּי אֵין־
לוֹ חֵלֶק וְנַחֲלָה עִמָּךְ וְהַגֵּר וְהַיָּתוֹם וְהָאַלְמָנָה אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ
וְאָכְלוּ וְשָׂבֵעוּ לְמַעַן יְבָרֶכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־מַעֲשֵׂה יָדְךָ
אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה: מִקֵּץ שֶׁבַע שָׁנִים תַּעֲשֶׂה שְׁמִטָּה:
וְזֶה דְּבַר הַשְּׁמִטָּה שָׁמוֹט כָּל־בַּעַל מַשֵּׁה יָדוֹ אֲשֶׁר יַשֶּׁה בְּרֵעֵהוּ
לֹא־יִגֹּשׁ אֶת־רֵעֵהוּ וְאֶת־אָחִיו כִּי־קָרָא שְׁמִטָּה לַיהוָה: אֶת־
הַנָּכְרִי תִּגֹּשׁ וַאֲשֶׁר יִהְיֶה לְךָ אֶת־אָחִיךָ תַּשְׁמֵט יָדֶךָ: אֶפֶס
כִּי לֹא יִהְיֶה־בְּךָ אֶבְיוֹן כִּי־בָרֵךְ יְבָרֲכְךָ יְהוָה בָּאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן־לְךָ נַחֲלָה לְרִשְׁתָּהּ: רַק אִם־שָׁמוֹעַ תִּשְׁמַע בְּקוֹל
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־הַמִּצְוָה הַזֹּאת אֲשֶׁר
אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם: כִּי־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בֵּרַכְךָ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר־לָךְ
וְהַעֲבַטְתָּ גוֹיִם רַבִּים וְאַתָּה לֹא תַעֲבֹט וּמָשַׁלְתָּ בְּגוֹיִם רַבִּים
וּבְךָ לֹא יִמְשֹׁלוּ: כִּי־יִהְיֶה בְךָ אֶבְיוֹן מֵאַחַד
אַחֶיךָ בְּאַחַד שְׁעָרֶיךָ בְּאַרְצְךָ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ לֹא
תְאַמֵּץ אֶת־לְבָבְךָ וְלֹא תִקְפֹּץ אֶת־יָדְךָ מֵאָחִיךָ הָאֶבְיוֹן: כִּי־
פָתֹחַ תִּפְתַּח אֶת־יָדְךָ לוֹ וְהַעֲבֵט תַּעֲבִיטֶנּוּ דֵּי מַחְסֹרוֹ אֲשֶׁר
יֶחְסַר לוֹ: הִשָּׁמֶר לְךָ פֶּן־יִהְיֶה דָבָר עִם־לְבָבְךָ בְּלִיַּעַל לֵאמֹר
קָרְבָה שְׁנַת־הַשֶּׁבַע שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה וְרָעָה עֵינְךָ בְּאָחִיךָ הָאֶבְיוֹן
וְלֹא תִתֵּן לוֹ וְקָרָא עָלֶיךָ אֶל־יְהוָה וְהָיָה בְךָ חֵטְא: נָתוֹן תִּתֵּן

לוֹ וְלֹא־יֵרַע לְבָבְךָ בְּתִתְּךָ לוֹ כִּי בִּגְלַל הַדָּבָר הַזֶּה יְבָרֶכְךָ יהוה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־מַעֲשֶׂךָ וּבְכֹל מִשְׁלַח יָדֶךָ: כִּי לֹא־יֶחְדַּל אֶבְיוֹן מִקֶּרֶב הָאָרֶץ עַל־כֵּן אָנֹכִי מְצַוְּךָ לֵאמֹר פָּתֹחַ תִּפְתַּח אֶת־יָדְךָ לְאָחִיךָ לְעֲנִיֶּךָ וּלְאֶבְיֹנְךָ בְּאַרְצֶךָ: כִּי־יִמָּכֵר לְךָ אָחִיךָ הָעִבְרִי אוֹ הָעִבְרִיָּה וַעֲבָדֶךָ שֵׁשׁ שָׁנִים וּבַשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִת תְּשַׁלְּחֶנּוּ חָפְשִׁי מֵעִמָּךְ: וְכִי־תְשַׁלְּחֶנּוּ חָפְשִׁי מֵעִמָּךְ לֹא תְשַׁלְּחֶנּוּ רֵיקָם: הַעֲנִיק תַּעֲנִיק לוֹ מִצֹּאנְךָ וּמִגָּרְנְךָ וּמִיִּקְבֶךָ אֲשֶׁר בֵּרַכְךָ יהוה אֱלֹהֶיךָ תִּתֶּן־לוֹ: וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּפְדְּךָ יהוה אֱלֹהֶיךָ עַל־כֵּן אָנֹכִי מְצַוְּךָ אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה הַיּוֹם: וְהָיָה כִּי־יֹאמַר אֵלֶיךָ לֹא אֵצֵא מֵעִמָּךְ כִּי אֲהַבְךָ וְאֶת־בֵּיתֶךָ כִּי־טוֹב לוֹ עִמָּךְ: וְלָקַחְתָּ אֶת־הַמַּרְצֵעַ וְנָתַתָּה בְאָזְנוֹ וּבַדֶּלֶת וְהָיָה לְךָ עֶבֶד עוֹלָם וְאַף לְאֲמָתְךָ תַּעֲשֶׂה־כֵּן: לֹא־יִקְשֶׁה בְעֵינְךָ בְּשַׁלֶּחֲךָ אֹתוֹ חָפְשִׁי מֵעִמָּךְ כִּי מִשְׁנֶה שְׂכַר שָׂכִיר עֲבָדְךָ שֵׁשׁ שָׁנִים וּבֵרַכְךָ יהוה אֱלֹהֶיךָ בְּכֹל אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה:

במנהג אשכנז המערבי בחול מתחילים כאן בשבת — שלישי
מנהג פולין בחול — שלישי

כָּל־הַבְּכוֹר אֲשֶׁר יִוָּלֵד בִּבְקָרְךָ וּבְצֹאנְךָ הַזָּכָר תַּקְדִּישׁ לַיהוה אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲבֹד בִּבְכֹר שׁוֹרֶךָ וְלֹא תָגֵז בְּכוֹר צֹאנֶךָ: לִפְנֵי יהוה אֱלֹהֶיךָ תֹּאכְלֶנּוּ שָׁנָה בְשָׁנָה בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יהוה אַתָּה וּבֵיתֶךָ: וְכִי־יִהְיֶה בוֹ מוּם פִּסֵּחַ אוֹ עִוֵּר כֹּל מוּם רָע לֹא תִזְבָּחֶנּוּ לַיהוה אֱלֹהֶיךָ: בִּשְׁעָרֶיךָ תֹּאכְלֶנּוּ הַטָּמֵא וְהַטָּהוֹר יַחְדָּו כַּצְּבִי וְכָאַיָּל: רַק אֶת־דָּמוֹ לֹא תֹאכֵל עַל־הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֶנּוּ כַּמָּיִם:

בשבת — רביעי
מנהג אשכנז המערבי בחול — שני

שָׁמוֹר אֶת־חֹדֶשׁ הָאָבִיב וְעָשִׂיתָ פֶּסַח לַיהוה אֱלֹהֶיךָ כִּי בְּחֹדֶשׁ הָאָבִיב הוֹצִיאֲךָ יהוה אֱלֹהֶיךָ מִמִּצְרַיִם לָיְלָה: וְזָבַחְתָּ פֶּסַח לַיהוה אֱלֹהֶיךָ צֹאן וָבָקָר בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יהוה לְשַׁכֵּן שְׁמוֹ שָׁם: לֹא־תֹאכַל עָלָיו חָמֵץ שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל עָלָיו מַצּוֹת לֶחֶם עֹנִי כִּי בְחִפָּזוֹן יָצָאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת־יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ: וְלֹא־יֵרָאֶה לְךָ שְׂאֹר בְּכָל־גְּבֻלְךָ שִׁבְעַת יָמִים וְלֹא־יָלִין מִן־הַבָּשָׂר אֲשֶׁר תִּזְבַּח בָּעֶרֶב בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן לַבֹּקֶר: לֹא תוּכַל לִזְבֹּחַ אֶת־הַפֶּסַח בְּאַחַד

בשבת — חמישי
מנהג אשכנז המערבי בחול — שלישי
מנהג פולין — רביעי

שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר־יהוה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ: כִּי אִם־אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־
יִבְחַר יהוה אֱלֹהֶיךָ לְשַׁכֵּן שְׁמוֹ שָׁם תִּזְבַּח אֶת־הַפֶּסַח בָּעֶרֶב
כְּבוֹא הַשָּׁמֶשׁ מוֹעֵד צֵאתְךָ מִמִּצְרָיִם: וּבִשַּׁלְתָּ וְאָכַלְתָּ בַּמָּקוֹם
אֲשֶׁר יִבְחַר יהוה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ וּפָנִיתָ בַבֹּקֶר וְהָלַכְתָּ לְאֹהָלֶיךָ:
שֵׁשֶׁת יָמִים תֹּאכַל מַצּוֹת וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עֲצֶרֶת לַיהוה אֱלֹהֶיךָ
לֹא תַעֲשֶׂה מְלָאכָה: שִׁבְעָה שָׁבֻעֹת תִּסְפָּר־לָךְ בשבת — ששי
מנהג אשכנז המערבי בחול — רביעי
מנהג פולין — חמישי
מֵהָחֵל חֶרְמֵשׁ בַּקָּמָה תָּחֵל לִסְפֹּר שִׁבְעָה שָׁבֻעוֹת: וְעָשִׂיתָ חַג
שָׁבֻעוֹת לַיהוה אֱלֹהֶיךָ מִסַּת נִדְבַת יָדְךָ אֲשֶׁר תִּתֵּן כַּאֲשֶׁר
יְבָרֶכְךָ יהוה אֱלֹהֶיךָ: וְשָׂמַחְתָּ לִפְנֵי יהוה אֱלֹהֶיךָ אַתָּה וּבִנְךָ
וּבִתֶּךָ וְעַבְדְּךָ וַאֲמָתֶךָ וְהַלֵּוִי אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ וְהַגֵּר וְהַיָּתוֹם
וְהָאַלְמָנָה אֲשֶׁר בְּקִרְבֶּךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יהוה אֱלֹהֶיךָ
לְשַׁכֵּן שְׁמוֹ שָׁם: וְזָכַרְתָּ כִּי־עֶבֶד הָיִיתָ בְּמִצְרָיִם וְשָׁמַרְתָּ וְעָשִׂיתָ
אֶת־הַחֻקִּים הָאֵלֶּה:
חַג הַסֻּכֹּת תַּעֲשֶׂה לְךָ שִׁבְעַת יָמִים בְּאָסְפְּךָ מִגָּרְנְךָ וּמִיִּקְבֶךָ: בשבת — שביעי
מנהג אשכנז המערבי בחול — חמישי
וְשָׂמַחְתָּ בְּחַגֶּךָ אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתֶּךָ וְעַבְדְּךָ וַאֲמָתֶךָ וְהַלֵּוִי וְהַגֵּר
וְהַיָּתוֹם וְהָאַלְמָנָה אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ: שִׁבְעַת יָמִים תָּחֹג לַיהוה
אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יהוה כִּי יְבָרֶכְךָ יהוה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־
תְּבוּאָתְךָ וּבְכֹל מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ וְהָיִיתָ אַךְ שָׂמֵחַ: שָׁלוֹשׁ פְּעָמִים
בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָל־זְכוּרְךָ אֶת־פְּנֵי יהוה אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר
יִבְחָר בְּחַג הַמַּצּוֹת וּבְחַג הַשָּׁבֻעוֹת וּבְחַג הַסֻּכּוֹת וְלֹא יֵרָאֶה
אֶת־פְּנֵי יהוה רֵיקָם: אִישׁ כְּמַתְּנַת יָדוֹ כְּבִרְכַּת יהוה אֱלֹהֶיךָ
אֲשֶׁר נָתַן־לָךְ: חצי קדיש

הגבהת ס"ת וְזֹאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

(עַל־פִּי יי יַחֲנוּ וְעַל־פִּי יי יִסָּעוּ. אֶת מִשְׁמֶרֶת יי שָׁמָרוּ) עַל־פִּי יי בְּיַד־מֹשֶׁה:

ויש ממשיכים עֵץ־חַיִּים הִיא לַמַּחֲזִיקִים בָּהּ וְתֹמְכֶיהָ מְאֻשָּׁר: דְּרָכֶיהָ דַרְכֵי־נֹעַם וְכָל־נְתִיבוֹתֶיהָ שָׁלוֹם:
אֹרֶךְ יָמִים בִּימִינָהּ בִּשְׂמֹאלָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד: יי חָפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ יַגְדִּיל תּוֹרָה וְיַאְדִּיר:

קריאה למפטיר

במדבר כט, לה בַּיּוֹם
הַשְּׁמִינִי עֲצֶרֶת תִּהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ:
וְהִקְרַבְתֶּם עֹלָה אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוה פַּר אֶחָד אַיִל אֶחָד

כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימִם׃ מִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם לַפָּר לָאַיִל וְלַכְּבָשִׂים בְּמִסְפָּרָם כַּמִּשְׁפָּט׃ וּשְׂעִיר חַטָּאת אֶחָד מִלְּבַד עֹלַת הַתָּמִיד וּמִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ׃ אֵלֶּה תַּעֲשׂוּ לַיהוָה בְּמוֹעֲדֵיכֶם לְבַד מִנִּדְרֵיכֶם וְנִדְבֹתֵיכֶם לְעֹלֹתֵיכֶם וּלְמִנְחֹתֵיכֶם וּלְנִסְכֵּיכֶם וּלְשַׁלְמֵיכֶם׃ וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר־צִוָּה יהוָה אֶת־מֹשֶׁה׃

לפני קריאת ההפטרה מברך המפטיר:

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בִּנְבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בֶּאֱמֶת. בָּרוּךְ אַתָּה יי הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבִנְבִיאֵי הָאֱמֶת וְהַצֶּדֶק׃

מלכים א׳, ח, נד

וַיְהִי ׀ כְּכַלּוֹת שְׁלֹמֹה לְהִתְפַּלֵּל אֶל־יהוָה אֶת כָּל־הַתְּפִלָּה וְהַתְּחִנָּה הַזֹּאת קָם מִלִּפְנֵי מִזְבַּח יהוָה מִכְּרֹעַ עַל־בִּרְכָּיו וְכַפָּיו פְּרֻשׂוֹת הַשָּׁמָיִם׃ וַיַּעֲמֹד וַיְבָרֶךְ אֶת כָּל־קְהַל יִשְׂרָאֵל קוֹל גָּדוֹל לֵאמֹר׃ בָּרוּךְ יהוָה אֲשֶׁר נָתַן מְנוּחָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר דִּבֵּר לֹא־נָפַל דָּבָר אֶחָד מִכֹּל דְּבָרוֹ הַטּוֹב אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּיַד מֹשֶׁה עַבְדּוֹ׃ יְהִי יהוָה אֱלֹהֵינוּ עִמָּנוּ כַּאֲשֶׁר הָיָה עִם־אֲבֹתֵינוּ אַל־יַעַזְבֵנוּ וְאַל־יִטְּשֵׁנוּ׃ לְהַטּוֹת לְבָבֵנוּ אֵלָיו לָלֶכֶת בְּכָל־דְּרָכָיו וְלִשְׁמֹר מִצְוֹתָיו וְחֻקָּיו וּמִשְׁפָּטָיו אֲשֶׁר צִוָּה אֶת־אֲבֹתֵינוּ׃ וְיִהְיוּ דְבָרַי אֵלֶּה אֲשֶׁר הִתְחַנַּנְתִּי לִפְנֵי יהוָה קְרֹבִים אֶל־יהוָה אֱלֹהֵינוּ יוֹמָם וָלַיְלָה לַעֲשׂוֹת ׀ מִשְׁפַּט עַבְדּוֹ וּמִשְׁפַּט עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל דְּבַר־יוֹם בְּיוֹמוֹ׃ לְמַעַן דַּעַת כָּל־עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי יהוָה הוּא הָאֱלֹהִים אֵין עוֹד׃ וְהָיָה לְבַבְכֶם שָׁלֵם עִם יהוָה אֱלֹהֵינוּ לָלֶכֶת בְּחֻקָּיו וְלִשְׁמֹר מִצְוֹתָיו כַּיּוֹם הַזֶּה׃ וְהַמֶּלֶךְ וְכָל־יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ זֹבְחִים זֶבַח לִפְנֵי יהוָה׃ וַיִּזְבַּח שְׁלֹמֹה אֶת זֶבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר זָבַח לַיהוָה בָּקָר עֶשְׂרִים וּשְׁנַיִם אֶלֶף וְצֹאן מֵאָה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף וַיַּחֲנֻכוּ אֶת־בֵּית יהוָה הַמֶּלֶךְ וְכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ בַּיּוֹם הַהוּא קִדַּשׁ הַמֶּלֶךְ אֶת־תּוֹךְ הֶחָצֵר אֲשֶׁר לִפְנֵי בֵּית־יהוָה כִּי־עָשָׂה שָׁם אֶת־הָעֹלָה וְאֶת־הַמִּנְחָה וְאֶת חֶלְבֵי הַשְּׁלָמִים כִּי־מִזְבַּח הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר לִפְנֵי יהוָה קָטֹן מֵהָכִיל אֶת־הָעֹלָה וְאֶת־הַמִּנְחָה וְאֶת חֶלְבֵי הַשְּׁלָמִים׃ וַיַּעַשׂ שְׁלֹמֹה בָּעֵת־הַהִיא ׀ אֶת־הַחַג וְכָל־יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ קָהָל גָּדוֹל מִלְּבוֹא חֲמָת ׀ עַד־נַחַל מִצְרַיִם לִפְנֵי יהוָה אֱלֹהֵינוּ שִׁבְעַת

יָמִים וְשִׁבְעַת יָמִים אַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם: בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי שִׁלַּח אֶת־הָעָם וַיְבָרְכוּ אֶת־הַמֶּלֶךְ וַיֵּלְכוּ לְאָהֳלֵיהֶם שְׂמֵחִים וְטוֹבֵי לֵב עַל כָּל־הַטּוֹבָה אֲשֶׁר עָשָׂה יהוה לְדָוִד עַבְדּוֹ וּלְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ:

אחרי קריאת ההפטרה מברך המפטיר:

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם צוּר כָּל־הָעוֹלָמִים צַדִּיק בְּכָל־הַדּוֹרוֹת הָאֵל הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם שֶׁכָּל־דְּבָרָיו אֱמֶת וָצֶדֶק: נֶאֱמָן אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ. וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אָחוֹר לֹא־יָשׁוּב רֵיקָם. כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן אָתָּה. בָּרוּךְ אַתָּה יי הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכָל־דְּבָרָיו:

רַחֵם עַל־צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ וְלַעֲלוּבַת נֶפֶשׁ תּוֹשִׁיעַ בִּמְהֵרָה בְּיָמֵינוּ. בָּרוּךְ אַתָּה יי מְשַׂמֵּחַ צִיּוֹן בְּבָנֶיהָ:

שַׂמְּחֵנוּ יי אֱלֹהֵינוּ בְּאֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא עַבְדֶּךָ וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ. בִּמְהֵרָה יָבֹא וְיָגֵל לִבֵּנוּ עַל־כִּסְאוֹ לֹא־יֵשֵׁב זָר וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד אֲחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קָדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ שֶׁלֹּא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד. בָּרוּךְ אַתָּה יי מָגֵן דָּוִד:

עַל־הַתּוֹרָה וְעַל־הָעֲבוֹדָה וְעַל־הַנְּבִיאִים וְעַל־יוֹם (הַשַּׁבָּת הַזֶּה וְעַל־יוֹם) שְׁמִינִי חַג הָעֲצֶרֶת הַזֶּה (נ״א שְׁמִינִי עֲצֶרֶת הֶחָג הַזֶּה). שֶׁנָּתַתָּ־לָנוּ יי אֱלֹהֵינוּ (לִקְדֻשָּׁה וְלִמְנוּחָה) לְשָׂשׂוֹן וּלְשִׂמְחָה לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת. עַל־הַכֹּל יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ וּמְבָרְכִים אוֹתָךְ. יִתְבָּרַךְ שִׁמְךָ בְּפִי כָּל־חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד. בָּרוּךְ אַתָּה יי מְקַדֵּשׁ (הַשַּׁבָּת וְ)יִשְׂרָאֵל וְהַזְּמַנִּים:

בשבת אומרים

יְקוּם פֻּרְקָן מִן שְׁמַיָּא חִנָּא וְחִסְדָּא וְרַחֲמֵי וְחַיֵּי אֲרִיכֵי וּמְזוֹנֵי רְוִיחֵי וְסַיְעָתָא דִשְׁמַיָּא וּבַרְיוּת גּוּפָא וּנְהוֹרָא מַעֲלָיָא. זַרְעָא חַיָּא וְקַיָּמָא זַרְעָא דִּי לָא־יִפְסַק וְדִי לָא־יִבְטַל מִפִּתְגָּמֵי אוֹרַיְתָא. לְמָרָנָן וְרַבָּנָן חֲבוּרְתָא קַדִּישְׁתָא דִּי בְּאַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל וְדִי בְּבָבֶל. לְרֵישֵׁי כַלֵּי וּלְרֵישֵׁי גָלְוָתָא וּלְרֵישֵׁי מְתִיבָתָא וּלְדַיָּנֵי דִּי בָבָא. לְכָל־תַּלְמִידֵיהוֹן וּלְכָל־תַּלְמִידֵי תַלְמִידֵיהוֹן וּלְכָל מָאן־דְּעָסְקִין בְּאוֹרַיְתָא: מַלְכָּא דְעָלְמָא יְבָרֵךְ יָתְהוֹן. יַפִּישׁ חַיֵּיהוֹן וְיַסְגֵּא יוֹמֵיהוֹן וְיִתֵּן אַרְכָּא לִשְׁנֵיהוֹן. וְיַתְפָּרְקוּן וְיִשְׁתֵּיזְבוּן מִן כָּל־עָקָא וּמִן כָּל־מַרְעִין בִּישִׁין. מָרָן דִּי בִשְׁמַיָּא יְהֵא בְּסַעְדְּהוֹן כָּל־זְמָן וְעִדָּן. וְנֹאמַר אָמֵן.

יְקוּם פֻּרְקָן מִן־שְׁמַיָּא חִנָּא וְחִסְדָּא וְרַחֲמֵי וְחַיֵּי אֲרִיכֵי וּמְזוֹנֵי רְוִיחֵי וְסַיְעָתָא דִשְׁמַיָּא וּבַרְיוּת גּוּפָא וּנְהוֹרָא מַעֲלָיָא. זַרְעָא חַיָּא וְקַיָּמָא. זַרְעָא דִּי לָא־יִפְסַק וְדִי לָא־יִבְטַל מִפִּתְגָּמֵי אוֹרַיְתָא. לְכָל־קְהָלָא קַדִּישָׁא הָדֵן רַבְרַבַיָּא עִם זְעֵרַיָּא טַפְלָא וּנְשַׁיָּא: מַלְכָּא דְעָלְמָא יְבָרֵךְ יָתְכוֹן יַפִּישׁ חַיֵּיכוֹן וְיַסְגֵּא יוֹמֵיכוֹן וְיִתֵּן אַרְכָּה לִשְׁנֵיכוֹן. וְתִתְפָּרְקוּן וְתִשְׁתֵּיזְבוּן מִן כָּל־עָקָא וּמִן כָּל־מַרְעִין בִּישִׁין. מָרָן דִּי בִשְׁמַיָּא יְהֵא בְּסַעְדְּכוֹן כָּל־זְמָן וְעִדָּן. וְנֹאמַר אָמֵן:

מִי שֶׁבֵּרַךְ אֲבוֹתֵינוּ אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב הוּא יְבָרֵךְ אֶת כָּל־הַקָּהָל הַקָּדוֹשׁ הַזֶּה עִם כָּל־קְהִלּוֹת הַקֹּדֶשׁ. הֵם וּנְשֵׁיהֶם וּבְנֵיהֶם וּבְנוֹתֵיהֶם וְכָל אֲשֶׁר לָהֶם. וּמִי שֶׁמְּיַחֲדִים בָּתֵּי כְנֵסִיּוֹת לִתְפִלָּה. וּמִי שֶׁבָּאִים בְּתוֹכָם לְהִתְפַּלֵּל. וּמִי שֶׁנּוֹתְנִים נֵר לַמָּאוֹר וְיַיִן לְקִדּוּשׁ וּלְהַבְדָּלָה וּפַת לְאוֹרְחִים וּצְדָקָה לָעֲנִיִּים. וְכָל־מִי שֶׁעוֹסְקִים בְּצָרְכֵי צִבּוּר בֶּאֱמוּנָה. הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יְשַׁלֵּם שְׂכָרָם וְיָסִיר מֵהֶם כָּל־מַחֲלָה וְיִרְפָּא לְכָל־גּוּפָם וְיִסְלַח לְכָל־עֲוֹנָם. וְיִשְׁלַח בְּרָכָה וְהַצְלָחָה בְּכָל־מַעֲשֵׂה יְדֵיהֶם עִם כָּל־יִשְׂרָאֵל אֲחֵיהֶם. וְנֹאמַר אָמֵן:

כמנהג אשכנז המערבי עורכים **סדר מתנת יד**

אחר שסיים המפטיר ברכה אחרונה (ואחר יקום פורקן בשבת) החשוב שבקהל הולך אצל כל אחד ואחד וס״ת בידו ומברך לכל זכר ואומר:

מִי שֶׁבֵּרַךְ אֲבוֹתֵינוּ אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן דָּוִד וּשְׁלֹמֹה. הוּא יְבָרֵךְ אֶת (ר״פ בר״פ). בַּעֲבוּר שֶׁיִּתֵּן מַתְּנַת יָדוֹ לִכְבוֹד הַמָּקוֹם לִכְבוֹד הַתּוֹרָה וְלִכְבוֹד הָרֶגֶל בִּשְׂכַר זֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יִשְׁמְרֵהוּ וְיַצִּילֵהוּ מִכָּל צָרָה וְצוּקָה. וְיִשְׁלַח בְּרָכָה וְהַצְלָחָה בְּכָל מַעֲשֵׂה יָדָיו וִיבָרְכֵהוּ וִיזַכֵּהוּ לַעֲלוֹת לָרֶגֶל עִם כָּל יִשְׂרָאֵל. אָמֵן:

תפלה לשלום המלכות

הַנּוֹתֵן תְּשׁוּעָה לַמְּלָכִים וּמֶמְשָׁלָה לַנְּסִיכִים / מַלְכוּתוֹ מַלְכוּת כָּל־עוֹלָמִים
הַפּוֹצֶה אֶת־דָּוִד עַבְדּוֹ מֵחֶרֶב רָעָה / הַנּוֹתֵן בַּיָּם דֶּרֶךְ וּבְמַיִם עַזִּים נְתִיבָה
הוּא יְבָרֵךְ וְיִשְׁמֹר וְיִנְצֹר וַיַּעֲזֹר וִירוֹמֵם וִיגַדֵּל וִינַשֵּׂא לְמַעְלָה
אֶת־אֲדוֹנֵינוּ (פלוני) יָרוּם הוֹדוֹ:
מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים בְּרַחֲמָיו יְחַיֵּהוּ וְיִשְׁמְרֵהוּ וּמִכָּל צָרָה וְיָגוֹן וְנֶזֶק יַצִּלֵהוּ
וַיַּדְבֵּר עַמִּים תַּחַת רַגְלָיו וַיַּפִּיל שׂוֹנְאָיו לְפָנָיו / וּבְכֹל אֲשֶׁר יִפְנֶה יַצְלִיחַ:
מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים בְּרַחֲמָיו יִתֵּן בְּלִבּוֹ וּבְלֵב כָּל־יוֹעֲצָיו וְשָׂרָיו רַחֲמָנוּת
לַעֲשׂוֹת טוֹבָה עִמָּנוּ וְעִם כָּל־יִשְׂרָאֵל
בִּימָיו וּבִימֵינוּ תִּוָּשַׁע יְהוּדָה וְיִשְׂרָאֵל יִשְׁכֹּן לָבֶטַח
וּבָא לְצִיּוֹן גּוֹאֵל וְכֵן יְהִי רָצוֹן / וְנֹאמַר אָמֵן:

תפלה לשלום מדינת ישראל

אָבִינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם צוּר יִשְׂרָאֵל וְגוֹאֲלוֹ. בָּרֵךְ אֶת מְדִינַת יִשְׂרָאֵל רֵאשִׁית צְמִיחַת גְּאֻלָּתֵנוּ. הָגֵן עָלֶיהָ בְּאֶבְרַת חַסְדֶּךָ וּפְרֹס עָלֶיהָ סֻכַּת שְׁלוֹמֶךָ. וּשְׁלַח אוֹרְךָ וַאֲמִתְּךָ לְרָאשֶׁיהָ שָׂרֶיהָ וְיוֹעֲצֶיהָ. וְתַקְּנֵם בְּעֵצָה טוֹבָה מִלְּפָנֶיךָ. חַזֵּק אֶת יְדֵי מְגִנֵּי אֶרֶץ קָדְשֵׁנוּ. וְהַנְחִילֵם אֱלֹהֵינוּ יְשׁוּעָה. וַעֲטֶרֶת נִצָּחוֹן תְּעַטְּרֵם. וְנָתַתָּ שָׁלוֹם בָּאָרֶץ וְשִׂמְחַת עוֹלָם לְיוֹשְׁבֶיהָ:

וְאֶת אַחֵינוּ כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל פְּקֹד־נָא בְּכָל אַרְצוֹת פְּזוּרֵיהֶם. וְתוֹלִיכֵם מְהֵרָה קוֹמְמִיּוּת לְצִיּוֹן עִירְךָ וְלִירוּשָׁלַם מִשְׁכַּן שְׁמֶךָ. כַּכָּתוּב בְּתוֹרַת מֹשֶׁה עַבְדֶּךָ. אִם יִהְיֶה נִדַּחְךָ בִּקְצֵה הַשָּׁמָיִם. מִשָּׁם יְקַבֶּצְךָ יי אֱלֹהֶיךָ וּמִשָּׁם יִקָּחֶךָ: וְהֵבִיאַךְ יי אֱלֹהֶיךָ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יָרְשׁוּ אֲבֹתֶיךָ וִירִשְׁתָּהּ. וְהֵיטִבְךָ וְהִרְבְּךָ מֵאֲבֹתֶיךָ: וּמָל יי אֱלֹהֶיךָ אֶת־לְבָבְךָ וְאֶת־לְבַב זַרְעֶךָ. לְאַהֲבָה אֶת־יי אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לְבָבְךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ לְמַעַן חַיֶּיךָ: וַיַּחַד לְבָבֵינוּ לְאַהֲבָה וּלְיִרְאָה אֶת־שְׁמֶךָ. וְלִשְׁמֹר אֶת־כָּל דִּבְרֵי תוֹרָתֶךָ. וּשְׁלַח לָנוּ מְהֵרָה בֶּן־דָּוִד מְשִׁיחַ צִדְקֶךָ. לִפְדּוֹת מְחַכֵּי קֵץ יְשׁוּעָתֶךָ. וְהוֹפַע בַּהֲדַר גְּאוֹן עֻזֶּךָ עַל כָּל יוֹשְׁבֵי תֵבֵל אַרְצֶךָ. וְיֹאמַר כָּל אֲשֶׁר נְשָׁמָה בְּאַפּוֹ. יי אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מֶלֶךְ. וּמַלְכוּתוֹ בַּכֹּל מָשָׁלָה. אָמֵן סֶלָה:

הזכרת נשמות

בפולין ובהרבה קהילות אשכנז נוהגים להזכיר נשמות

בעבור נשמת האב

יִזְכֹּר אֱלֹהִים נִשְׁמַת אָבִי מוֹרִי (פב״פ) שֶׁהָלַךְ לְעוֹלָמוֹ בַּעֲבוּר שֶׁאֲנִי נוֹדֵר צְדָקָה בַּעֲדוֹ. וּבְשֵׂכַר זֶה תְּהֵא נַפְשׁוֹ צְרוּרָה בִּצְרוֹר הַחַיִּים עִם נִשְׁמַת אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב שָׂרָה רִבְקָה רָחֵל וְלֵאָה וְעִם שְׁאָר צַדִּיקִים וְצַדְּקָנִיּוֹת שֶׁבְּגַן עֵדֶן וְנֹאמַר אָמֵן:

בעבור נשמת האם

יִזְכֹּר אֱלֹהִים נִשְׁמַת אִמִּי מוֹרָתִי (פב״פ) שֶׁהָלְכָה לְעוֹלָמָהּ בַּעֲבוּר שֶׁאֲנִי נוֹדֵר צְדָקָה בַּעֲדָהּ. וּבְשֵׂכַר זֶה תְּהֵא נַפְשָׁהּ צְרוּרָה בִּצְרוֹר הַחַיִּים עִם נִשְׁמַת אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב שָׂרָה רִבְקָה רָחֵל וְלֵאָה וְעִם שְׁאָר צַדִּיקִים וְצַדְּקָנִיּוֹת שֶׁבְּגַן עֵדֶן וְנֹאמַר אָמֵן:

בעבור נשמות אב ואם הזקנים ויתר הקרובים

יִזְכֹּר אֱלֹהִים נִשְׁמַת אָבִי וְאִמִּי זְקֵנַי וּזְקֵנוֹתַי דּוֹדַי וְדוֹדוֹתַי אַחַי וְאַחְיוֹתַי בֵּין מִצַּד אָבִי בֵּין מִצַּד אִמִּי שֶׁהָלְכוּ לְעוֹלָמָם בַּעֲבוּר שֶׁאֲנִי נוֹדֵר צְדָקָה בַּעֲדָם. וּבְשֵׂכַר זֶה תִּהְיֶינָה נַפְשׁוֹתָם צְרוּרוֹת בִּצְרוֹר הַחַיִּים עִם נִשְׁמַת אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב שָׂרָה רִבְקָה רָחֵל וְלֵאָה וְעִם שְׁאָר צַדִּיקִים וְצַדְּקָנִיּוֹת שֶׁבְּגַן עֵדֶן וְנֹאמַר אָמֵן:

בעבור נשמות המומחים על קידוש השם

יִזְכֹּר אֱלֹהִים נִשְׁמַת (פב״פ) וְנִשְׁמַת כָּל קְרוֹבַי וּקְרוֹבוֹתַי הֵן מִצַּד אָבִי הֵן מִצַּד אִמִּי שֶׁהוּמְתוּ הֵן שֶׁנֶּהֱרְגוּ הֵן שֶׁנִּשְׁחֲטוּ וְשֶׁנִּשְׂרְפוּ וְשֶׁנִּטְבְּעוּ וְשֶׁנֶּחְנְקוּ עַל קִדּוּשׁ הַשֵּׁם בַּעֲבוּר שֶׁאֲתֵן צְדָקָה בְּעַד הַזְכָּרַת נִשְׁמוֹתֵיהֶם. וּבְשֵׂכַר זֶה תִּהְיֶינָה נַפְשׁוֹתֵיהֶם צְרוּרוֹת בִּצְרוֹר הַחַיִּים עִם נִשְׁמוֹתֵיהֶם שֶׁל אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב שָׂרָה רִבְקָה רָחֵל וְלֵאָה וְעִם שְׁאָר צַדִּיקִים וְצַדְּקָנִיּוֹת שֶׁבְּגַן עֵדֶן וְנֹאמַר אָמֵן:

בקצת קהילות אומר החזן את הפסוקים האלה:

יי מָה־אָדָם וַתֵּדָעֵהוּ. בֶּן־אֱנוֹשׁ וַתְּחַשְּׁבֵהוּ: (תהל׳ קמד ג)

אָדָם לַהֶבֶל דָּמָה. יָמָיו כְּצֵל עוֹבֵר: (תהל׳ קמד ד)

בַּבֹּקֶר יָצִיץ וְחָלָף. לָעֶרֶב יְמוֹלֵל וְיָבֵשׁ: (תהל׳ צ ו)

תָּשֵׁב אֱנוֹשׁ עַד־דַּכָּא. וַתֹּאמֶר שׁוּבוּ בְנֵי־אָדָם: (תהל׳ צ ג)

לוּ חָכְמוּ יַשְׂכִּילוּ זֹאת. יָבִינוּ לְאַחֲרִיתָם: (דבר׳ לב כט)

כִּי לֹא בְמוֹתוֹ יִקַּח הַכֹּל. לֹא־יֵרֵד אַחֲרָיו כְּבוֹדוֹ: (תהל׳ מט יח)

שְׁמָר־תָּם וּרְאֵה יָשָׁר. כִּי־אַחֲרִית לְאִישׁ שָׁלוֹם: (תהל׳ לז לז)

פּוֹדֶה יי נֶפֶשׁ עֲבָדָיו. וְלֹא יֶאְשְׁמוּ כָּל־הַחֹסִים בּוֹ: (תהל׳ לד כג)

תפילת השכבה

אֵל מָלֵא רַחֲמִים / שׁוֹכֵן בַּמְּרוֹמִים

הַמְצֵא מְנוּחָה נְכוֹנָה / עַל כַּנְפֵי הַשְּׁכִינָה

בְּמַעֲלוֹת קְדוֹשִׁים וּטְהוֹרִים / כְּזֹהַר הָרָקִיעַ מַזְהִירִים

אֶת נִשְׁמַת (נ״א לנשמת) פב״פ שֶׁהָלַךְ לְעוֹלָמוֹ (שהלכה לעולמה)

בַּעֲבוּר שֶׁ... נָדַב... לִצְדָקָה

בְּעַד הַזְכָּרַת נִשְׁמָתוֹ (נשמתה) / בְּגַן עֵדֶן תְּהֵא מְנוּחָתוֹ (מנוחתה)

לָכֵן בַּעַל הָרַחֲמִים / יַסְתִּירֵהוּ (יסתירה) בְּסֵתֶר כְּנָפָיו לְעוֹלָמִים

וְיִצְרֹר בִּצְרוֹר הַחַיִּים אֶת־נִשְׁמָתוֹ (נשמתה) / יי הוּא נַחֲלָתוֹ (נחלתה)

וְיָנוּחַ (ותנוח) בְּשָׁלוֹם עַל־מִשְׁכָּבוֹ (משכבה) וְנֹאמַר אָמֵן:

אזכרה לקדושי השואה

אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ אֵל אֱלֹהֵי הָרוּחוֹת לְכָל־בָּשָׂר. תֵּן מְנוּחָה נְכוֹנָה עַל־כַּנְפֵי הַשְּׁכִינָה בְּמַעֲלוֹת קְדוֹשִׁים וּטְהוֹרִים כְּזֹהַר הָרָקִיעַ מַזְהִירִים אֶת־נִשְׁמוֹתֵיהֶם שֶׁל שֵׁשׁ מֵאוֹת רִבְבוֹת אַלְפֵי יִשְׂרָאֵל אֲנָשִׁים וְנָשִׁים יְלָדִים וִילָדוֹת שֶׁנֶּהֱרְגוּ וְשֶׁנִּטְבְּחוּ וְשֶׁנֶּחְנְקוּ וְשֶׁנִּקְבְּרוּ חַיִּים בִּידֵי מִפְלְצוֹת הַצּוֹרְרִים בְּגֵלוּת אֵירוֹפָּה. כֻּלָּם קְדוֹשִׁים וּטְהוֹרִים. בָּהֶם גְּאוֹנִים וְצַדִּיקִים אַרְזֵי הַלְּבָנוֹן וְאַדִּירֵי הַתּוֹרָה. בְּגַן עֵדֶן תְּהֵא מְנוּחָתָם. לָכֵן בַּעַל הָרַחֲמִים יִצְרֹר בִּצְרוֹר הַחַיִּים אֶת־נִשְׁמוֹתָם. יי הוּא נַחֲלָתָם. וּזְכֹר לָנוּ עֲקֵדָתָם וְתַעֲמֹד לָנוּ וּלְכָל יִשְׂרָאֵל זְכוּתָם. אֶרֶץ אַל־תְּכַסִּי דָּמָם וְאַל־יְהִי מָקוֹם לְזַעֲקָתָם. בִּזְכוּתָם נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל יָשׁוּבוּ לַאֲחֻזָּתָם וְהַקְּדוֹשִׁים לִזְכָּרוֹן תָּמִיד נֶגֶד עֵינֶיךָ צִדְקָתָם. יָבוֹאוּ שָׁלוֹם יָנוּחוּ עַל מִשְׁכְּבוֹתָם. וְנֹאמַר אָמֵן:

אזכרה לחללי צה״ל

אָבִינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם אֵל אֱלֹהֵי הָרוּחוֹת לְכָל־בָּשָׂר. זְכֹר נָא אֶת הַנְּשָׁמוֹת הַזַּכּוֹת וְהַטְּהוֹרוֹת שֶׁל בָּנֵינוּ וּבְנוֹתֵינוּ אֲשֶׁר הֶעֱרוּ אֶת־נַפְשָׁם לָמוּת מוֹת גִּבּוֹרִים בְּהֵחָלְצָם לְעֶזְרַת הָעָם וְהָאָרֶץ:

מְנֻשָּׁרִים קַלּוּ מֵאֲרָיוֹת גָּבְרוּ בְּמִלְחַמְתָּם לְמַעַן שִׁחְרוּר עַמָּם וּמוֹלַדְתָּם: בַּעֲלוֹתָם עַל־מִזְבַּח תְּקוּמַת יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ קָדְשׁוֹ הֵפִיחוּ רוּחַ עֹז וּגְבוּרָה בְּכָל־בֵּית־יִשְׂרָאֵל בָּאָרֶץ וּבַתְּפוּצוֹת. וַיִּתְעוֹרֵר לִקְרַאת גְּאֻלָּתוֹ וּפְדוּת נַפְשׁוֹ:

יִזְכֹּרֵם אֱלֹהֵינוּ לְטוֹבָה עִם רִבְבוֹת אַלְפֵי קְדוֹשֵׁי יִשְׂרָאֵל וְגִבּוֹרָיו מִימֵי עוֹלָם: בִּצְרוֹר הַחַיִּים יִצְרוֹר אֶת־נִשְׁמָתָם. בְּגַן עֵדֶן תְּהֵא מְנוּחָתָם. וְיָנוּחוּ בְּשָׁלוֹם עַל־מִשְׁכָּבָם וַיַּעַמְדוּ לְגוֹרָלָם לְקֵץ הַיָּמִין. אָמֵן:

אָב הָרַחֲמִים. שׁוֹכֵן מְרוֹמִים. בְּרַחֲמָיו הָעֲצוּמִים. הוּא יִפְקֹד בְּרַחֲמִים. הַחֲסִידִים וְהַיְשָׁרִים וְהַתְּמִימִים. קְהִלּוֹת הַקֹּדֶשׁ שֶׁמָּסְרוּ נַפְשָׁם עַל קְדֻשַּׁת הַשֵּׁם. הַנֶּאֱהָבִים וְהַנְּעִימִים בְּחַיֵּיהֶם. וּבְמוֹתָם לֹא נִפְרָדוּ. מִנְּשָׁרִים קַלּוּ מֵאֲרָיוֹת גָּבֵרוּ. לַעֲשׂוֹת רְצוֹן קוֹנָם וְחֵפֶץ צוּרָם: יִזְכְּרֵם אֱלֹהֵינוּ לְטוֹבָה. עִם שְׁאָר צַדִּיקֵי עוֹלָם. וְיִנְקֹם לְעֵינֵינוּ נִקְמַת דַּם עֲבָדָיו הַשָּׁפוּךְ: כַּכָּתוּב בְּתוֹרַת מֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים. הָרְנִינוּ גוֹיִם עַמּוֹ כִּי דַם עֲבָדָיו יִקּוֹם. וְנָקָם יָשִׁיב לְצָרָיו וְכִפֶּר אַדְמָתוֹ עַמּוֹ: וְעַל יְדֵי עֲבָדֶיךָ הַנְּבִיאִים כָּתוּב לֵאמֹר. וְנִקֵּיתִי דָמָם לֹא נִקֵּיתִי. וַיי שֹׁכֵן בְּצִיּוֹן: וּבְכִתְבֵי הַקֹּדֶשׁ נֶאֱמַר. לָמָּה יֹאמְרוּ הַגּוֹיִם אַיֵּה אֱלֹהֵיהֶם. יִוָּדַע בַּגּוֹיִם לְעֵינֵינוּ נִקְמַת דַּם עֲבָדֶיךָ הַשָּׁפוּךְ: וְאוֹמֵר. כִּי דוֹרֵשׁ דָּמִים אוֹתָם זָכָר. לֹא שָׁכַח צַעֲקַת עֲנָוִים: וְאוֹמֵר. יָדִין בַּגּוֹיִם מָלֵא גְוִיּוֹת מָחַץ רֹאשׁ עַל אֶרֶץ רַבָּה: מִנַּחַל בַּדֶּרֶךְ יִשְׁתֶּה עַל כֵּן יָרִים רֹאשׁ:

אשרי. מכניסים ס״ת, מתפללים מוסף (עמ׳ 153) ומזכירים משיב הרוח ומוריד הגשם. בחזרת הש״ץ אומרים חפילת גשם. להלן עמ׳ 402. סדר אמירת גשם בק״ק אשכנזים בא״י (בש״ת): מכניסים ס״ת (ואין סוגרים את הארון) ואומרים פיוט ׳זכור אב׳ (להלן עמ׳ 429), סוגרים את הארון, ח״ק ומתפללים מוסף ללא פיוטים.

כי שם יי אקרא הבו גדל לאלהינו:
אֲדֹנָי שְׂפָתַי תִּפְתָּח וּפִי יַגִּיד תְּהִלָּתֶךָ:

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וֵאלֹהֵי יַעֲקֹב הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא אֵל עֶלְיוֹן גּוֹמֵל חֲסָדִים טוֹבִים וְקוֹנֵה הַכֹּל וְזוֹכֵר חַסְדֵי אָבוֹת וּמֵבִיא גוֹאֵל לִבְנֵי בְנֵיהֶם לְמַעַן שְׁמוֹ בְּאַהֲבָה. מֶלֶךְ עוֹזֵר וּמוֹשִׁיעַ וּמָגֵן.

בק"ק אמרו 'מסור חכמים' לפני פיוט זה.

בק"ק אמרו פיוט זה כ'רשות' לפני תפילת גשם.

סימן: א"ב [בשורות 17-20 סימן 'יהודה' ושמא אינן שייכות לפיוט המקורי]. בתים בני ד' טורים, בטור הרביעי 'עננו יי בגשמי...'. בכ"י ף רשום לפניו: 'רשות לגשם לר' אלעזר נ"ע'.

אֶפְתַּח פִּי בְּשִׁיר וּבְזִמְרָה / בְּמַקְהֵלוֹת אֲהַלֵּלְךָ אֱלֹהִים בְּמוֹרָא
גַּשְׁתִּי צְקוּנִי לְךָ אֵל גָּדוֹל וְנוֹרָא / עֲנֵנִי יי בְּגִשְׁמֵי אוֹרָה:

דִּבְבוֹתַי רְצֵה אֵל דָּגוּל מֵרְבָבָה / הֵעָתֵר לִי וּזְכֹר לִי אַהֲבָה
וְאֶחְשֹׁב לְפָנֶיךָ כְּאִישׁ שִׁיבָה / עֲנֵנִי יי בְּגִשְׁמֵי נְדָבָה:

5 זָכְרֵנִי לְטוֹבָה וּפָקְדֵנִי בְּרָצוֹן / חָנֵּנִי בְּרַחֲמֶיךָ וְחַלְּצֵנִי מִלַּחֲצוֹן
טוּב טַעַם לַמְּדֵנִי וְאַל יְהִי בִּי פִּרְצוֹן / עֲנֵנִי יי בְּגִשְׁמֵי רָצוֹן:

יְשׁוּעוֹת צַוֵּה מְרוֹמָם עַל כָּל בְּרָכָה / כְּעָמְדִי לְפָנֶיךָ לִקְרַאת מַעֲרָכָה
מַלֵּא מִשְׁאֲלוֹתַי וּבָרֶךְ לְךָ אֶבְרְכָה / עֲנֵנִי יי בְּגִשְׁמֵי בְרָכָה:

נְגִינוֹתַי שְׁעֵה רַב הָעֲלִילָה / שִׂיחַ יֶעֱרַב לְפָנֶיךָ כְּכָלִיל וְעוֹלָה
10 עַיִן לְךָ אֶשָּׂא מִמַּעֲמַקֵּי מְצוּלָה / עֲנֵנִי יי בְּגִשְׁמֵי גִילָה:

כ"י: ף"ף"

4 כאיש שיבה: כנזרקה כישיבה ף 9 העלילה ף| וכעולה ף"

2 **גשתי הגשתי.** **צקוני תפילתי.** ישע' כו, טז. **אל גדול ונורא** דבר' ז, כא. **עננו ה'** מל"א יח, לז ועוד. **בגשמי אגרה** ע"ד "טל אורות", ישע' כו, יט, ור"ל - שמחה. כגון "ליהודים היתה אורה ושמחה" וכו'. 3 **דבבותי** דברי. והוא חידוש הפייטן. כמו ריבוב שחידש ר"א הקליר, עיין במלונים. **דגול מרבבה** שיה"ש ה, י, ונדרש על הקב"ה. **וזכור לי אהבה** ע"ש ירמ' כ, ב "זכרתי לך אהבת...". 4 **ואחשב לפניך כאיש שיבה** לפי משנה תענית ב, ב שמורידין לפני החבה זקן. **כגשמי נדבה** ע"ש תהל' סח, י "גשמי נדבות" ומשנה תענית ג, ח. 5 **זכרני לטובה ופקדני ברצון** ע"ש תהל' קו, ד. **מלחצון** מלחץ. 6 **טוב טעם למדני** ע"ש תהל' קיט, סו. **פרצון** פרץ, מחלה ומוות. **גשמי רצון** במשנה תענית, שם. 7 **ישועות צוה** ע"ש תהל' מד, ה. **מרומם** על כל **ברכה** נחמ' ט, ה. **לקראת מערכה** שמ"א יז, כא. 8 **בגשמי ברכה** יחז' לד, כו וכמשנה, שם. 9 **נגינותי** תפילותי לפי שימוש הלשון של הפייטנים. **רב העלילה** ע"ש ירמ' לב, יט. **שיח יערב לפניך** ע"ש תהל' קד, לד.

פְּצֵנִי וְהַצִּילֵנִי מִמָּוֶת וּמֵאָסוֹן / צֶדֶק לְפָנֶיךָ יְהַלֵּךְ וְתַשִּׁיגֵנִי שָׂשׂוֹן
קוֹלִי תִּשְׁמַע וְהַעֲלֵנִי מֵרִפְסוֹן / עֲנֵנִי יי בְּגִשְׁמֵי שָׂשׂוֹן:

רַחֲשִׁי לְפָנֶיךָ יַעֲלֶה אֱלֹהִים חַיִּים / רִנָּתִי לְךָ תִקְרַב וְזָכְרֵנִי לְחַיִּים
שַׁכְּנֵנִי בֶּטַח בְּאֶרֶץ הַחַיִּים / עֲנֵנִי יי בְּגִשְׁמֵי חַיִּים:

15 תָּבֹא לְפָנֶיךָ תְּפִלָּתִי אֱלֹהֵי הָרוּחוֹת / תּוֹדִיעֵנִי אֹרַח חַיִּים שֹׂבַע שְׂמָחוֹת
בְּעָרְכִי הַיּוֹם נֶגְדְּךָ שִׁירִים וְתִשְׁבָּחוֹת / עֲנֵנִי יי בְּגִשְׁמֵי שְׂמָחוֹת:

יִהְיוּ לְרָצוֹן אִמְרֵי פִי אֵל דָּר בִּנְהוֹרָא / הַיּוֹם תְּקַבְּלֵנִי כְּמִנְחָה טְהוֹרָה
וְאַל יָשֹׁב דַּךְ נִכְלָם עוֹטֶה כַּשַּׂלְמָה אוֹרָה / עֲנֵנִי יי בְּגִשְׁמֵי אוֹרָה:

דַּעַת יַדְּעֵנִי וְהַשְׂכֵּל וּבִינָה / לְרֹאשׁ תְּשִׁימֵנִי אֱלֹהֵי קֶדֶם מְעוֹנָה
20 הַיּוֹם בְּשָׁאֲלִי מִמְּךָ גִּשְׁמֵי שָׂנָה / עֲנֵנִי יי מִשְׁמֵי מְעוֹנָה:

11 לפניו ח״ לפני ח׳ 15-20 חס׳ ח״ 16 ותשבחות ח׳ 19 ידעני דעת ח׳ 20 מעונה: חנינה ח׳

11 פצני והצילני תהל׳ קמד: ז, יא. **צדק לפניך יהלך** ע״ש תהל׳ פה, יד. **ותשיגני ששון** ע״ש ישע׳ לה, י ועוד; כאן כל׳ נקבה. **12 מרפסון** ממרפס, ממרמס. **13 רנתי לך תקרב** ע״ש תהל׳ קיט, קסט. **14 שכנני בטח** ע״ש משלי א, לג. **15 תבא לפניך תפלתי** תהל׳ פח, ג. **אלהי הרוחות** במד׳ טז, כב ועוד. **תודיעני וכו׳** תהל׳ טז, יא. **17 יהיו לרצון וכו׳** תהל׳ יט, טו. **בנהורא** באור (עליון). **כמנחה טהורה** מלא׳ א, יא. **18 ואל ישוב דך נכלם** תהל׳ עד, כא. **עוטה כשלמה אורה** ע״ש תהל׳ קד, ב. **בגשמי אורה** כמו בשו׳ 2, ולפ״ז הספק על מחבר השורות האחרונות. **19 לראש תשימני** ע״ש תהל׳ יח, מד. **אלהי קדם מעונה** ע״ש דבר׳ לג, כז. **20 בשאלי ממך גשמי** לשון משנה, תענית א, א ועוד. **משמי מעונה** ע״ש דבר׳ כו, טו ״ממעון קדשך מן השמים״.

בק״ק פותחים את ארון הקודש קודם ׳אף ברי׳.

סימן: אלעזר (משולש) הקליר. פיוט בן ששה בתים (ארבעת הבתים האחרונים להלן עמ׳ 431 ועיין במבוא עמ׳ לז). כל בית בן ה׳ טורים. כל טור ראשון פותח בתבה מאיוב לז, יא.
כל טור שלישי פותח ב׳מים׳. — **א** 7091

אַף־בְּרִי אֶתֵּת שֵׁם שַׂר מָטָר / לְהַעֲבִיב וּלְהַעֲנִין לְהָרִיק וּלְהַמְטֵר
מַיִם אֲבִים בָּם גֵּיא לַעֲטַר / לְבַל יָעָצְרוּ בְּנִשְׁיוֹן שְׁטָר
אֲמוּצִים גָּנוֹן בָּם שוֹאֲלֵי מָטָר:

כי״ר: **דהוזחע״פ״ר; דמ״נ; פצ; ף; גוגט** (1-3) גק||
1 ולהענין: להענין **דחפ״רמ״נצגט**גק להעניק ז להחזיז הוס׳ גט| להמטר **דוזחפ״מ״גוגק** 2 גיא חס׳ ו[1] | **יעצרו רמ״גז יעצרו ע״**
3 אמוצים: אמונים **פצ** אצולים ע״| כם חס׳ **פצ** | שואלי: מזכירי גט

1 אף ברי ממקור מדרשי שלא ידוע לנו עד עתה מפרש הפייטן ששמו של שר המטר שבשמים הוא ׳אף ברי׳. **אתת נקבע שמו** באותיות **להעביב ולהענין** תפקידו של השר הוא להביא עבים וענגים. **להריק** ולהריק את מי הענגים. **2 אבים צמחים רכים** (איוב ח, יב: ״עודנו באבו״ וכן שיה״ש ו, יא). **גיא** אדמה, זה אחד משמותיה לפי ריק״ר כט, יא (עמ׳ חרפא) וכמקבילות. **לעטר** לקשט, ע״ש ״עטרת שנת טובתך״ תהל׳ סה, יב ולהלן עוד רמזים למזמור זה. **יעצרו** לשון עצירת גשמים. **בנשיון** כגלל שיכחה ששכחנו, והוא חידוש הפייטן מן השרש ׳נשה׳. **שטר** במקום ׳חוב׳, כלומר ׳מצוות׳ ושמא ר״ל החוב הכתוב וכוונתו לספר התורה. **3 אמוצים** כינוי ל׳איתנים׳ והוא כינוי לאכות, שהם נושא הברכה. **בם** בזכותם. **שואלי מטר** לשון משנה תענית א, א ועוד.

בָּרוּךְ אַתָּה יי מָגֵן אַבְרָהָם:

אַתָּה גִּבּוֹר לְעוֹלָם אֲדֹנָי. מְחַיֵּה מֵתִים אַתָּה. רַב לְהוֹשִׁיעַ.

יַטְרִיחַ לְפַלֵּג מִפְּלֶג גֶּשֶׁם / לְמוֹגֵג פְּנֵי נָשִׁי בְּצַחוֹת לֶשֶׁם
5 מַיִם לְאַדְרָךְ כְּנִיתָ בְּרֶשֶׁם / לְהַרְגִּיעַ בְּרַעֲפָם לִנְפוּחֵי נֶשֶׁם
לְהַחֲיוֹת מַזְכִּירִים גְּבוּרוֹת הַגָּשֶׁם:

5 נפוחי פצף גיגק 6 מזכירין פ״| גבורת גק| גשם נ׳פצגק

4 **יטריח** יעשה ׳אף ברי׳ בכח, כגבורה. **לפלג מפלג גשם** עיין להלן בפיוט ׳אקשטה׳ שו׳ 19. ר״ל יזרים מים מ״פלג אלהים״ (תהל׳ סה, י) שבשמים. **למוגג** ע״ש תהל׳ סה, יא: ״ברביבים תמוגגנה. צמחה תברך״, להרטיב. **נשי** נשיה, ארץ יבשה. **בצחות לשם** לשם הוא אבן טובה (שמות כח, יט) ור״ל טיפות גשם מבריקות (צחות) כיהלומים. 5 **לאדרך כנית ברשם** עיין להלן ב׳אקשטה׳ שו׳ 41. כינית בכתובים (ע״ש דני׳ י, כא ״הרשום בכתב״) את המים. ׳לאדרך׳ ע״ש תהל׳ צג, ד וב״ר ה, א (עמ׳ 32): ׳מתחילת בריית העולם לא היה קילוסו של הקב״ה עולה אלא מן המים ה״ה מקולות מים רבים אדירים וגו׳ ומה היו אומרים אדיר במרום ה״׳. **ברעפם** ע״ש תהל׳ סה (וכן לעיל שורות 2 41) יג ״ירעפו נאות מדבר״, בזרמם. **לנפוחי נשם** לבני אדם ע״ש ״ויפח באפיו נשמת חיים״ (בראׁ׳ ב, ז ובפס׳ ו מסופר על האד המשקה את פני האדמה). 6 **להחיות** בתוך ברכת ׳להחיות מתים׳. **מזכירים** המתפללים **גבורות הגשם** לשון המשנה תענית א, א.

בק״ק צרפת אמרו פיוט זה כ׳רשות׳

סימן: א״ב. בתים בני ז׳ טורים. בטור השביעי ׳עננו יי בגשמי...׳
בסוף הפיוט באים פסוקי מקרא (כנהוג ברשויות קדומים).

אִמְרֵי פִי יִהְיוּ לְרָצוֹן / בְּעַד מַרְעִית צֹאן
גְּבוּרַת גֶּשֶׁם מִהְיוֹת לְפִרְצוֹן / דְּגָלִים הֱיוֹת לְעֶלְצוֹן
הַצִּילָה מִלַּחֲצוֹן / וְהַצְלִיחָה פְּנִימִי וְחִיצוֹן
עֲנֵנִי יי בְּגִשְׁמֵי רָצוֹן:

5 זִיל מִמְּעוֹן הַבְּרָכוֹת / חֲשֹׁר לְעֵינֶיהָ בְּרֵכוֹת
טִיף גֶּשֶׁם מַרְפֵּא וַאֲרוּכוֹת / יוֹרֶה וּמַלְקוֹשׁ עֲרוּכוֹת
כְּרָשׁ אֲדַבֵּר רַכּוֹת / לְפָנֶיךָ מֵצִיץ מֵחֲרַכּוֹת
עֲנֵנִי <יי> בְּגִשְׁמֵי בְרָכוֹת:

כי״״: **צף** (כשוליים. לפני ׳אף ברי׳) גא׳||

2 גבורות ף| דיגלם צ| היות: היום יהיו גא׳| בעלצון גא׳ 3 הצילנו גא׳| והצליח גא׳ 4 עננו גא׳ 8 עננו גא׳ 9 נאקתי

1 **אמרי פי יהיו לרצון** ע״ש תהל׳ יט, טו. **מרעית צאן** כמו ״צאן מרעית״ והוא מליצה מקראית בשביל ישראל. 2 **לפרצון** לפרץ, לצדה. **דגלים** שבטים, ישראל. **לעלצון** לעליצות. 3 **פנימי וחיצון** כנראה ר״ל בבית ובשדה או בדבר הסמוי ובדבר הגלוי. 4 **בגשמי רצון** ל׳ משנה תענית ג, ח וכן להלן שו׳ 8, 12, 16. 5 **זיל** ל׳ נזל, גשם. **ממעון הברכות** ע״ש ״ממעון...וברך״ דבר׳ כו, טו. **חשור** הזל (עיין ב״ר יג, י עמ׳ 120). **לעיניה בריכות** כינוי לישראל לפי המדרש על שיה״ש ז, ה. 6 **טיף** הטף. **ערוכות** בזמנים הנכונים. 7 **כרש אדבר רכות** צרוף שתי מליצות: משלי יח, כג: ״תחנונים ידבר רש״ ואיוב מ, כז: ״תחנונים, אם ידבר אליך רכות״. **מציץ מחרכות** כינוי לקב״ה לפי המדרש על שיה״ש ב, ט. 8 **בגשמי ברכות** עיין

מַה כֹּחִי לְהַרְבּוֹת / נַאֵק לְשׁוֹכֵן עֲרָבוֹת
10 שִׂיחַ שָׂדֶה לְרַוּוֹת / עֵיפָתָה כְּלִי הֲוּוֹת
פִּיצַת נִדְבֵי עָבוֹת / צוֹק וְהַצְלִיחָה תְּנוּבוֹת
עֲנֵנִי יי בְּגַשְׁמֵי נְדָבוֹת:
קָרִים הַמְשֵׁךְ אוֹרוֹת / רַנֵּן עֲצֵי יְעָרוֹת
שַׁפֵּר מַלְקוֹשׁוֹת וְיוֹרוֹת / שֶׁיִּהְיֶה גַשְׁמֵי בוֹרוֹת
15 תַּעֲרֹף כַּמָּטָר לֶקַח לְהוֹרוֹת / תִּזַּל כַּטַּל אֲמָרוֹת מְבֹאָרוֹת
עֲנֵנִי יי בְּגַשְׁמֵי בוֹרוֹת:

כַּכָּתוּב. יַעֲרֹף כַּמָּטָר לִקְחִי תִּזַּל כַּטַּל אִמְרָתִי כִּשְׂעִירִים עֲלֵי־דֶשֶׁא
וְכַרְבִיבִים עֲלֵי־עֵשֶׂב: (דבר׳ לב ב)
וְנֶאֱמַר. כִּי שֵׁם יי אֶקְרָא הָבוּ גֹדֶל לֵאלֹהֵינוּ: (שם, ג)

לדר בערבות גא׳ 10 שיח: סיחי (?) גא׳| בלי: היות גא׳| הוות: רוֹת ף להרבות גא׳ 11 פי צת צ| נידבי גא׳: נוזלי ף עדי צ
13 קרים (?) גא׳| המשיך: לי הוס׳ גא׳| יאורות ף 15 לקורות גא׳ 16 כורות: שיחין ומערות הוס׳ ף

לעיל שו׳ 4 וכן יחז׳ לד, כו. 9 **מה כחי** איוב ו, יא. **נאק** נאקה, צעקה (ויש לצרף עם ׳להרבות׳). **ערבות** שמים. 10 **שיח שדה** ברא׳ ב, ה. **עיפתה** איוב י, כב והפייטן פירש ל׳ מדבר. **בלי הוות** לא יהיה. 11 **פיצת** לשון ״פיץ ענן״ (איוב לז, יא) ומשמעו כאן פיזור הטיפות. **נידבי עבות** גשמי נדבה (עיין להלן) הבאים מן העבים (עבות - ל׳ שמ״ב כג, ד). **צוק** ל׳ ציווי של יצק. 12 **בגשמי נדבות** לעיל שו׳ 4 ותהל׳ סח, י. 13 **קרים** מים נוזלים (ירמ׳ יח, יד) **המשיך** הזרם בלשון חכמים. **אורות** גשמים לפי פי׳ רש״י באיוב לז, יא. **רנן עצי יערות** ע״ש תהל׳ צו, יב. 14 **גשמי בורות** גשמים רבים לפי משנה תענית ג, ח. 15 **תערוף** וכו׳ ע״ש דברים לב, כ (להלן).

רשות

סימן: א״ב (כפול). בתים בני ח׳ טורים. — **א** 7128

אָפִיק מַעַן מְעֻטָּר / בְּיוֹם הַמְעֻטָּר
אֶעֱרֹךְ שׁוּעַ וְלֹא אֶפְטַר / בְּנִיב הַמְפֻטָּר
בְּקֵץ הַמְנֻטָּר / שֶׁאוֹנוֹ הָנְטָר
בְּמוּסָפִי לַעֲטַר / תְּפִלַּת מָטָר:

כי״י: **דהוזחע״פ״פ״רת**° (משר׳ 9); **רמ״נ; פצ; ף; גיגצ** (עד 22) **גקגש** (משר׳ 24) ||
1 מעטר: המעוטר פ| ליום מ׳| המנוטר **דפ״מ״צף**| יוערך צ| שוע: שיוע **דוזמ״צ** חס׳ ך| בניב: ביום ו 2 **שאונו הנטר** חס׳ **זפ**|

1 **אפיק** אביע. **מען מעטר** תפילה מקושטת, ר״ל פיוט. **ביום המעטר** כש״ע שהוא חג, ושמא רומז ל״יום השמיני״ (ויק׳ ט, א) שנחעטר כעטרות הרבה (כ״ר סוף פרשה ג, עמ׳ 25). **ולא אפטר** ולא אפסיק. **בניב המפטר** חוזר אל אערוך שוע, ור״ל בשפה פתוחה, כמו ״יפטירו בשפה״ תהל׳ כב, ח ועיין להלן שו׳ ד. 2 **בקץ המנטר** בשעה אחרונה, כלומר במוסף של היום האחרון (משנה תענית א, ב: ביום טוב האחרון, העובר לפני התבה אחרון). **שאונו** תפילתו, לשון ״שאון מעיר קול מהיכל״ ישע׳ סו, ו.

גִּילַת פַּעֲמַיִם / שׂוֹשׂ יוֹם מִיּוֹמַיִם
גַּל לִי מִשָּׁמַיִם / בְּשָׁאֲלִי בוֹ מַיִם
דַּלְתֵי שָׁמַיִם / אֲשֶׁר מוּל שַׁעַר הַמַּיִם
דּוֹד יִפְתַּח מִשָּׁמַיִם / בְּשָׁפְכִי לוֹ לֵב כַּמָּיִם:

5 הֲגִיגִי כֵּל יַדְמִים / בֶּצַע אֲשֵׁמִים
הָלְבָּנוּ בְּכִפּוּר אֲשָׁמִים / וְשׁוֹטֵן מַה יַּשְׁמִים
וְאִמְרֵי רִשּׁוּמִים / בְּעֶרְכָּם נִרְשָׁמִים
וְדִיתִי עִם שָׁמִים / לְהַזְכִּיר גְּבוּרוֹת גְּשָׁמִים:

זַעַק מִמֵּצַר / אֶקְרָא בְּכָל צַר
זֶה יַרְחִיב לִי בַּצַּר / שׁוּעַ אֲשֶׁר לֹא בְּצָר
חֹזֶק יָד לֹא תִקְצַר / מִפְּתֹחַ אוֹצָר
חֵטְא אִם עָצַר / יִפֶּן בְּעַם נֶעֱצָר:

טְעָמִים אֲחַבֵּר / חֲיָלִים לְגַבֵּר
טִפֵּי נִתּוּרִים אֲדַבֵּר / וְלֹא כְּמִתְגַּבֵּר

שאוני **וחע״צ**ף**ג**ז| הנטר: שיח הוס׳ **פ**| לעטר: שיר הוס׳ **ה** שיח הוס׳ **וע״** בשיח הוס׳ **פ״** כעד הוס׳ **ף** 3 משושך בשושז| מיום **ו**| גל לי: גליך גולל **צ** גילי **פ** גללי **ג**ז| שמים **ג**ז 4 המים: מים **הע״**דמ׳נפצף השמים **ז**גצ**ק**| דודי **ופ״רפצ**גז**גצ**| יפתח: לי הוס׳ **הע״ף**ק 5 בל חס׳ **ה**| יולבנו מ׳ הלכנו (!) **ע״**| שוטן מ׳| ידמים **ג**צ 6 ואומרי **ג**זואמר **ה**| בערכם: כערכם **פ״** כעדם **ך** בער מ׳| גבורת **ג**ז 7 בכל: בעת **דהזחפ״פ״צ**[1] ביום **ף**| בצר: צר **פ״**| בצר: צר חס׳ **צ**| לא: לו **ף**| בצר: חקצר **ך** 8 ויפן **ע״ג**ק| וכס ננצר מ׳ 9 לגבר: אגבר **הזחת**°**דנצף**ג**ז** חס׳ מ׳[1] (אגבר מ׳[2])| ולא כמתגבר: פני תבה כעובר **פ״** 10 ירשוני... ולא... יורוני...

הנטר נשמר, נדחה, ולא בשחרית. **לעטר** להעלות תפילה. 3 **גילת פעמים** ׳שמחה׳ כפולה כתובה בפר׳ סוכות בראה (דבר׳ טז, יד-טו) ודרשו בירו׳ חגיגה א, ד (עו. ע״ב) ׳לרכות לילי יו״ט אחרון לשמחה׳ (ועיין ספרי דברים פיס׳ קמב. עמ׳ 195 ובהערת המהדיר). **שוש יום** שמחת היום האחרון. **מיומים** נוסף לשאר הימים. על הל׳ ׳יום מיומים׳ עיין מלון בן־יהודה י׳ עמ׳ 1998 ובהערה. **גל** גילה. **משמים** כתורה. 4 **דלתי שמים** כמו ״שער השמים״ (בראׁ׳ כח, יז) עיין להלן. **שער המים** כינוי לכית המקדש (על מקומו שכב יעקב לפי המדרש לבראׁ׳ שם) לפי משנה מדות א, ד. **יפתח משמים** ע״ש תהל׳ עח, כג ״ודלתי שמים פתח״. **בשפכי לו לב כמים** ע״ש איכה ב, יט. 5 **הגיגי בל ידמים בצע אשמים** שעורו: בצע אשמים (חטאים) בל ידמים (ישתיק) הגיגי (תפלתי). **הלבנו** נסלחו. **ישמים** ישקץ וילכלך, לפי דנ׳ ט, כז ועוד. 6 **ואמרי רשומים** ואמרות נאות שעושות רושם. **בערכם נרשמים** ר״ל כשהן נערכות עושות רושם (הצרוף ׳ערך׳ ו׳אמרים׳ הוא ע״פ איוב לב, יד). **ודיתי** הודיתי, הללתי. **עם שמים להזכיר גבורות גשמים** ביחד עם הקהל ששם אותי לעבור לפני התבה להזכיר וכו׳. 7 **זעק ממצר** ע״ש דכהי״ב כ, ט. **זה** הקב״ה (ע״ש שמות טו, ב ורגיל אצל הפייטנים) **ירחיב לי בצר** ע״ש תהל׳ ד, ב. **שוע אשר לא בצר** ע״ש איוב לו, יט והירושלמי תענית ג, ו, סו ע״ד: ׳אם סידרת תפילה לא תהא מיצר פיך אלא הרחב פיך ואמלאהו׳ ועיין לעיל שו׳ 1. 8 **חזק יד** של הקב״ה. **יפן בעם נעצר** יראה את העם המתאסף לתפילה וירחם. 9 **טעמים** דברי תפילה מוטעמים ויפים. **חיילים לגבר** ע״ש קהל׳ י, י ולדעת רוו״ה רומז לדרשת ר׳ אמי בבבלי הענית ז, ע״ב: ׳אם ראית רקיע שקיהה כברזל מלהוריד טל ומטר... יתגברו ברחמים שנא׳ וחילים יגבר...׳. **טפי** לשון ״חטוף מלתי״ (איוב כט, כב). **נתורים** יתרים, מיוחדים

10 יוֹרוּנִי מָה אֲדַבֵּר / פְּנֵי תֵבָה כְּעוֹבֵר
יַרְשׁוּנִי בַּעֲדָם לְהַסְבֵּר / כִּי עֵת לַחֲשׁוֹת וְעֵת לְדַבֵּר:

כְּרַע בֶּרֶךְ לְהַבְרִיךְ / בָּמוֹת לְהַדְרִיךְ
כְּוֹוֹן חֵין לְהַעֲרִיךְ / בְּעַד עַם מַעֲרִיךְ
לַחֲבֹשׁ וּלְהַאֲרִיךְ / חַרְבוֹן חֹרֶב מַפְרִיךְ
לְדַבֵּר גְּבוּרוֹת אַאֲרִיךְ / כִּי עֵת לְקַצֵּר וְעֵת לְהַאֲרִיךְ:

מִמַּטַּע דָּרְבוֹנוֹת / אָבִינָה תְּבוּנוֹת
מֵעַם כִּינוֹת / אֲדַבֵּר נְכוֹנוֹת
נְאָקוֹת מְכֻוָּנוֹת / לְהַמְטִיר גֵּיא וְלִבְנוֹת
נְשַׁמּוֹת לְכוֹנְנוֹת / בְּרַבּוֹת בָּנוֹת:

15 שְׁעִירִים לְהַרְבִּיב / חֲזִיזִים לְהַעֲבִיב
שִׂיחִים לְהַאֲבִיב / עַד זְמַן אָבִיב
עֲדָנִים לְהַנְבִּיב / מִקְדִּיחַת שְׁבִיב
עָבִים לְהַלְבִּיב / רַוּוֹת עַם חָבִיב:

פָּנִים לִי יִשָּׂא / בְּצִיגָתִי פְּנֵי כְּנִיסָה
פֹּעַל בְּעֶשֶׂר נֵסָּה / יִזְכֹּר לִי לְחוּסָה

פני... פ״| יורונו זג׳יוריני פ׳יודעי׳ו| בעדם: בעד מ׳| להסבר: להדברו 11 כרע (ברך חס׳) גז| ובמות גז| כיון הע״| חין: אדבר הוס׳ הע״| להאריך פ״ת°| מאריך דהע״פ׳רמ׳ 12 ולהאריך: ולאריך פ״צחגק לאריך גז׳ולהעריך ך| אעריך מ׳ 13 ממטע: מטעם גז| אבינה: אפיק גז| תבונות: נבונות גצ| נכונות: נבונות ר 14 נואקות פ׳ת°| מכוונות דע״| ולבינות ה| לכוננות: לכנות גק 16 להנביב: להלביב נ| להלביב: להנביב נ| לרוות וחקפגז׳רות הע״ רבות מ׳| עים גצ 17 חס׳ גצ|

(כגון ״שפת יתר״ משל׳ יז, ז) ור״ל מלים יפות, כעין ׳טעמים׳ שבראש השורה. **כמתגבר** כמתגאה. 10 **יורוני** הקהל. **להסבר** לגרום שהקב״ה יסביר פניו לקהל. **עת לחשות** וכו׳ קהל׳ ג,ז. 11 **כרוע ברך להבריך** ע״פ הברייתא כירו׳ תענית ב, ב. סה ע״ב שהעובר לפני החבה יהיה שפל ברך. **במות להדריך** ע״ש דבר׳ לג, כט ור״ל. כבטור הקודם וכטוף שו׳ 9. שהוא מדבר כרוח נמוכה. **כוון חין** תפילה מתוך כוונת הלב. **להעריך** לערוך תפילה. 12 **ולהאריך** ולרפא. **חרבון חרב** יוכש. **מפריך** היובש שובר את הצמחים (עיין ישע׳ כז, יא). 13 **ממטע דרבנות** ע״ש קהל׳ יב, יא ״דברי חכמים כדרבנות וכמשמרות נטועים בעלי אספות״ ור״ל מאסיפת החכמים שבכית הכנסת. **מעם כינות** ע״ש ישע׳ כז, יא. 14 **נאקות** צעקות, תפילות. **מכוונות** מתוך כוונת הלב. **ברבות בנות** כינוי לישראל ע״ש המדרש (פסדר״כ יב, עמ׳ 202) על משלי לא, כט ״רבות בנות עשו חיל״. 15 **שעירים להרביב** ע״ש דבר׳ לב, ב ״כשעירים עלי דשא וכרביבים עלי עשב״. **חזיזים** עננים לפי מאמר הירושלמי (תענית ג ג, סו ע״ג): ״חמשה שמות נקראו לו איד, עב, ענן, נשיא, חזיז״. 16 **עדנים** גנות ושדות פוריים. **להנביב** לתת תנובות. **מקדיחת שביב** מיובש החמה שהיא שורפת כאש. **להלביב** כנראה ר״ל ללבות, לנפח, להגדיל עננים. 17 **בציגתי**

צוּר רָם וְנִשָּׂא / אֵלָיו עַיִן אֶשָּׂא
צְבָאָיו לוֹ אֲגַיְּסָה / וְלֹא בְּרוּחַ גַּסָּה:
קוֹלִי יֶעֱרַב / רִנָּתִי לְפָנָיו תִּקָּרַב
קַמְתִּי כְּבַקְּרָב / חָגוּר כְּלֵי קְרָב
20 רְשׁוּת צָעִיר וָרָב / אֶטֹּל טֶרֶם אֶקְרַב
רַחֵשׁ אֲבַשֵּׂר וְיֶעֱרַב / צֶדֶק בְּקָהָל רָב:

שָׁלִיחַ לְמִסְתּוֹפְפִים / צִיר לַאֲסוּפִים
שִׁבְעַת יְמֵי חַג אוֹסְפִים / וְנִסּוּךְ הַמַּיִם חוֹסְפִים
שְׁמִינִי מוֹסִיפִים / וּבוֹ נֶאֱסָפִים
שַׁוְעַת מַיִם מְחַסְּפִים / בְּחִין מוֹסָפִים:

תְּפוּצֶינָה עֵינוֹת מַיִם / בָּרְחֹבוֹת פַּלְגֵי מַיִם
תִּמְשַׁכְנָה בְּטוּחוֹת לְפֶה מַיִם / לְהִתְגַּבֵּר כְּנַחֲלֵי מָיִם
תִּזְכֹּר לִי אֲתוּי נַהֲרַיִם / מְשׁוּב אֲחוֹרַיִם
תַּעֲנֵנִי עֲדֵי אֶפְרַיִם / כְּשָׁפְכִי שִׂיחוֹת צָהֳרָיִם:

כַּכָּתוּב. עֶרֶב וָבֹקֶר וְצָהֳרַיִם אָשִׂיחָה וְאֶהֱמֶה וַיִּשְׁמַע קוֹלִי: (תהל׳ נה יח)
וְנֶאֱמַר. וְהוֹצִיא כָאוֹר צִדְקֶךָ וּמִשְׁפָּטֶךָ כַּצָּהֳרָיִם: (תהל׳ לז ו)

כצגתי צ ציגתי ת°ך| עשר דוחרת°גק| יוזכר מ׳| לחייסה ף 18 צורם ך[1]| צבאי ף| לו: לא גצ 19 ורנתי ופצגק| לפניך דמ׳| יקרב הע״ 20 אטול... רב חס׳ פ[1]| בצדק ת°מ׳ צדיק ע״ 21 סיר צ[1]| שבעה פ׳| שבעה (שבעת ת°) חג (ימי חס׳) דהת°דמ׳נצפגק| החג פ| מים חפצפגק| מחספים הע״רנ 22 מוסָפים ה| מחספים: חסופים הע״ חוספם ר| מוספים: מאספים גק 23 עיינות ת° עיינוי גו| לפה חס׳ מ׳| להתנגר כ״י רוו״ה| נחלי ז 24 שיח גו

יני כגיסה בעמדי לפני הקהל. **בעשר נוסה** אברהם. 18 **רם ונשא** ישע׳ נז, טו. **צבאיו** במשמעות קהל המתפללים אליו. **אגיסה** אאסוף (בלשון חכמים) ואאחד. **ולא ברוח גסה** עיין לעיל שו׳ 9, 11 ובמקום המקביל בתפילת טל לפייטן זה. 19 **קולי יערב** כבברייתא בבלי תענית טז, ע״א על העובר לפני התבה. **רנתי לפניו תקרב** ע״ש תהל׳ קיט, קסט. **חגור כלי קרב** ר״ל יש לי החכונות הנחוצות להיות שליח ציבור, כפי שפירט לעיל. 20 **צעיר ורב** מליצה ע״ש ברא׳ כה, כג ״ורב יעבד צעיר״ ור״ל כל הקהל. **רחש** תפילה. 21 **אוספים** מסיימים. **הוספים** אולי כמשמעות שואבים (כמו ישע׳ ל, יד - רוו״ה) ואולי במשמעות עושים לו פרסום גדול. 22 **מוסיפים** לשבעת ימי סוכות. **מחספים** מגלים, פותחים, במשמעות מתחילים. **בחין** בתפילת. 23 **תפוצינה עינות** ע״ש משלי ה, טז ״יפוצו מעינותיך״. **ברחובות פלגי מים** שם. **תמשכנה** בלשון חכמים תזרמנה. **בטוחות** תמיד ולא יכזיבו (כגון איוב ו, טו-כ). 24 **אתוי נהרים** אברהם שבא מארם נהריים. **משוב אחוריים** ע״ש איכה כ, ג ״השיב אחור ימינו״. **עדי אפרים** עד שאפרה בארץ ורוו״ה פירש ש׳אפרים׳ הוא כינוי לישראל. **צהרים** בתפילת מוסף.

וְנֶאֱמַר. תְּפִלָּה לְעָנִי כִּי יַעֲטֹף וְלִפְנֵי יי יִשְׁפֹּךְ שִׂיחוֹ: (תהל׳ קב א)

וְנֶאֱמַר. כִּי לְךָ יי הוֹחָלְתִּי אַתָּה תַּעֲנֶה אֲדֹנָי אֱלֹהָי: (תהל׳ לח טז)

וְנֶאֱמַר. יִהְיוּ לְרָצוֹן אִמְרֵי פִי וְהֶגְיוֹן לִבִּי לְפָנֶיךָ יי צוּרִי וְגֹאֲלִי: (תהל׳ יט טו)

וְנֶאֱמַר. וְנָחֲךָ יי תָּמִיד וְהִשְׂבִּיעַ בְּצַחֲצָחוֹת נַפְשֶׁךָ וְעַצְמֹתֶיךָ יַחֲלִיץ וְהָיִיתָ כְּגַן רָוֶה וּכְמוֹצָא מַיִם אֲשֶׁר לֹא יְכַזְּבוּ מֵימָיו: (ישע׳ נח יא)

וְנֶאֱמַר. יי שְׂפָתַי תִּפְתָּח וּפִי יַגִּיד תְּהִלָּתֶךָ: (תהל׳ נא יז)

וְנֶאֱמַר. לְאָדָם מַעַרְכֵי לֵב וּמֵיי מַעֲנֵה לָשׁוֹן: (משלי טז א)

וְנֶאֱמַר. תְּהִלַּת יי יְדַבֵּר פִּי וִיבָרֵךְ כָּל בָּשָׂר שֵׁם קָדְשׁוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: (תהל׳ קמה כא)

וְנֶאֱמַר. אָז יִבָּקַע כַּשַּׁחַר אוֹרֶךָ וַאֲרֻכָתְךָ מְהֵרָה תִצְמָח וְהָלַךְ לְפָנֶיךָ צִדְקֶךָ כְּבוֹד יי יַאַסְפֶךָ: (ישע׳ נח ח)

וְנֶאֱמַר. בָּרוּךְ אַתָּה יי לַמְּדֵנִי חֻקֶּיךָ: (תהל׳ קיט יב)

סימן: א״ב מרובע. חרוז מבריח. — **א** 7419

אֲקַשְׁטָה כֶּסֶל וָקֶרֶב לְהַבִּיעַ בְּעַד מַיִם
אֶזֹּם לְפִי מְעַט גַּעַת בְּלִחְלוּחַ מְלֶאכֶת מַיִם
אֲחַסְפָּה מֵעֵין מַעַשׂ מִפְעַל מַיִם / אֶת פְּנֵי מֵבִין לְהַשְׁמִיעַ גְּבוּרוֹת מָיִם:

בְּגָבְהֵי שָׁמַיִם אָצַר אָסְמֵי מַיִם / בְּתַחְתִּיּוֹת אֶרֶץ הֶחְבִּיא תְּהוֹמוֹת מַיִם
כָּם הֵחֵל וְכָל חוּג אֶרֶץ וְשָׁמַיִם / כָּם הִרְקִיעַ הַדּוֹם וְקִרָה שָׁמָיִם:

כ״י: כנ״ל: קטעי גניזה: **גו** (1-17 : 39-44 רק חלקים), **גי** (21-44 רק חלקים) **גק**, **גש**, **גח** (13-16 : 22-25) ||

1 מעוט **גק**| געת: געש **הע״** נשת **גו** 2 אחשפה **פ״רקגשגק**| מעין חס׳ **הע״** 3 בתחתית **פ״מ״נ** 4 החל: הדום **הוס״ך**| בם:

1 **אקשטה** אחקין, אכין. **כסל** כליה, מקום החכמה לפי דעת הקדמונים. **וקרב** ולב, כלומר: אכין מחשבתי. **בעד** על אודות. **אזום** ל׳ זמם ור״ל אומר דבר מחשבה וחכמה. **לפי מעט געת** לפי השגתי המועטת, והוא ל׳ חכמים (כגון ״הגיע לסוף דעתו״ ועוד). **בלחלוח מלאכת מים** שעורו: על אודות המים, שמלאכתו לתת לחות לעולם. 2 **אחספה** אגלה. **מעין** קצת. **את פני מבין** משלי יז, כד. רוו״ה חרגם על המבינים שבקהל ושמא כוונת הפייטן לקב״ה ע״ש ״המבין אל כל מעשיהם״ (תהל׳ לג, טו). 3 **בגבהי שמים** כוונתו לשמי שמים עליונים (ב״ר ד, כ עמ׳ 26) ששם ״מי בראשית״ (עיין ירו׳ ברכות א, א, ב, ע״ג) ולא המים ש״מתחת לרקיע״ שעליהם מדבר להלן שו׳ 19 ואילך. **תהומות מים** גם אלה מים שבדרך כלל אינם נראים, עיין בירו׳, שם. 4 **כם החל** כיום ראשון, כלומר לפני שנראתה הארץ והבדיל בין מים למים ביום שני. **וכל** לדעת רוו״ה כמו ״כלה״, ור״ל כזה נגמרה מלאכת יום ראשון של בריאת ״שמים וארץ״ ושמא ״כל״ הוא ״מדד״ (ישע׳ מ, יב). **חוג ארץ ושמים** לפי הירו׳ בברכות שם וב״ר ד, ה (עמ׳ 29) שמביאים את המקראות ״היושב על חוג הארץ״ (ישע׳ מ, כב) ו״וחוג שמים יתהלך״ (איוב כב, יד). **בם** במי בראשית של יום ראשון. **הרקיע הדום** את הארץ (ע״ש ישע׳ סו, א ״והארץ הדום רגלי״) ע״ש ״לרוקע הארץ על המים״ (תהל׳

5 גַּם בְּטֶרֶם יוּצָרוּ פִּתּוּכֵי אֵשׁ וּמַיִם / גָּמַר וְכִלֵּל כֹּל בִּמְשׁוּלַּת מַיִם
גָּרָה אֶצְלוֹ אָמוֹן לְשַׁעְשְׁעוֹ יוֹמַיִם / גְּנָזָהּ פְּעֹל אִתּוֹ עוֹלָמוֹת שְׁנַיִם:

דָּרַךְ וְהִשְׁתָּה שָׁתוּת כְּמַשְׁתִּית מַיִם / דַּעַת כִּי כֹּל הוּשְׁתָּה מִשְׁתִּית מַיִם
דִּבֵּר וְהֶעֱרִיךְ תָּפְתָּה מִשְׁלִיגַת מַיִם / דָּרַשׁ וְנָטַע שָׁתוּל עַל פַּלְגֵי מָיִם:

הִצְפִּין לַיְּשָׁרִים אֱמוּנַת יוֹמַיִם
הֶעֱבִיר תְּשַׁע מֵאוֹת וְשִׁבְעִים וְאַרְבָּעָה דּוֹרוֹת כִּבְשֶׁטֶף מַיִם
10 הֵכִין שִׁבְעָה בְּרֵאוֹת עַד לֹא שָׁמַיִם / הִשְׁרָה בָּם שְׁכִינָה קֶדֶם דָּר שָׁמָיִם:

וְנָכוֹן מֵאָז צָר כֵּס וְיִחֲסוֹ שָׁמַיִם / וּבְסָסוֹ עַל רוּחַ מְרַחֶפֶת עַל פְּנֵי הַמַּיִם
וּכְצָר מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית וּמָדַד בְּשָׁעֲלוֹ מַיִם
וְעֲדוֹ בֵּין חַשְׁרַת מַיִם לְחֶשְׁכַת מָיִם:

גם (!) פ 5 יועצרו ך 6 גרעה ת° | אמון חס׳ רזחפ׳פ״רת°רנגקגש | לשעשעו: יום הוס׳ ת° | יומים: כיומים ת° מים צ | שתים ה שמים וך 7 והושחה ת° | ממשתית דרזחפ׳פ״רת°רפ | כי חס׳ ז | בשחיית ו 8 תפחה: תופת גק | וטע גז 9 אמונת: משולת צ | ושבעים: ושמונים גזותשעים פ׳ | וארבעה: וארבע נחס׳ גז | דורות וחמ׳גקגש: חס׳ שארכי״ | בשטף הע״ך 10 בְּרֵאוֹת ד בריאות גק | שמים: ארץ ושמים דצף מים ז | שכינה: שכן גז 11 צר: עש הע״ | וכִיסָסוֹ דוזפ״נף גקגש וכסיסו פ 12 ומד חרמ׳נצף גקגש

קלו, ו). **וקרה שמים** ע״ש תהל׳ קד, ג: ״המקרה במים עליותיו״. 5 **בטרם** לפני היום הראשון של הבריאה. **פתוכי אש ומים** השמים, לפי ב״ר ד, ז (עמ׳ 31): ׳נטל הקב״ה אש ומים ופתכן זה בזה ומהן נעשו שמים׳ (רוו״ה). ויותר נראה שכוונת הפייטן למאמר ר׳ יוחנן בב״ר י, ג (עמ׳ 75): ׳כאיצד ברא הקב״ה את עולמו (כלומר שמים וארץ) א״ר יוחנן נטל הקב״ה שתי פקיעות אחד שלאש ואחד שלשלג ופתכן זה בזה ומהן נברא העולם׳. **גמר וכלל** לפי ריב״ל בב״ר, שם, (עמ׳ 78) ׳מכוללים יהו המעשים׳ ור״ל שהיו משוכללים מתחילת הבריאה, עיין שם. **במשולת מים** לפי ב״ר א, ד (עמ׳ 2) שהקב״ה מביט בתורה (שנמשלה למים, מכיל׳ דרי״ש בשלח, עמ׳ 154) ובורא את העולם. 6 **גרה אצלו אמון לשעשעו** ע״ש משלי ח, ל. **יומים** ״יום יום׳ שכפסוק, שם. **פעול אתו עולמות שנים** באותיות התורה ברא את העולם הזה והעולם הבא, ירו׳ חגיגה ב א, עז ע״ג. וביתר פירוט במדרש כונן, בית המדרש ח״ב עמ׳ 23-24. 7 **והשחה** ויסד. **שתות** יסודות העולם. **כמשתית מים** על מי התהום שהוא יסוד העולם, תוס׳ סוכה ג, טו וירו׳ סוכה ד ד, נד ע״ד ובמקבילות. **דעת** כי ידע. **הושתה משתית מים** נוסד העולם כולו על מים לשתיה, שבלעדיהם אין קיום. 8 **והעריך תפחה** ע״ש ישע׳ ל, לג: ״כי ערוך מאתמול תפחה״ ור״ל שביום השני יצר את הגיהנם (ב״ר ד, ו, עמ׳ 30). **משליגת מים** ע״פ איוב כד, יט ״...מימי שלג שאול...״ ולא מצאתי מקור מפורש לדברי הפייטן כאן (ועיין מס׳ גיהנם פרק ג, בית המדרש ח״א עמ׳ 148). **דרש** אמר. **שתול על פלגי מים** גן עדן ע״ש תהל׳ א, ג והדרשה בירו׳ ברכות א א, ב ע״ג. גן עדן נברא ביום שלישי: ב״ר יא, ט עמ׳ 96 ובמקבילות. 9 **אמונת יומים** התורה (ע״ש ״ואהיה אצלו אמון״, משלי ח, ל) שקדמה לבריאת העולם (ועיין להלן על שאר דברים) אלפיים שנה, ואלף שנה הן יום אחד של הקב״ה, לפי ב״ר ח, ב (עמ׳ 57) והמקבילות. **העביר** ביטל ביעף. **תתקע״ד דורות** לפי ב״ר כח, ד (עמ׳ 262) כי התורה היתה צריכה להנתן רק לאחר ״אלף דור״ (תהל׳ קה, ח, עיין גם מדרש תהלים שם) וניתנה לאחר כ״ו דורות (רש״י לחגיגה יד, ע״א) ועיין בח״נ על שינויים במספרים לפי דברי אמוראים שונים בב״ר, שם. 10 **שבעה בריאות** שבעה דברים שקדמו לבריאת העולם, ב״ר א, ד (עמ׳ 6) וביניהם התורה שכבר דיבר הפייטן עליה. לפי פרדר״א פ״ג גם גיהנם וג״ע נבראו עד שלא נברא העולם (בניגוד למדרשים שהובאו לעיל) ואולי התכוון לזה בשורה א. **השרה בם שכינה** לפי מדרש כונן (בית המדרש ח״ב עמ׳ 24) על הפסוק ״ורוח אלהים מרחפת על פני המים״. 11 **ונכון מאז** ע״ש תהל׳ צג, ב ״נכון כסאך מאז״ וכסא הכבוד הוא אחד משבעת הברואים הנ״ל. **ויחסו** עשאו מעולה, כלומר נישאו. **שמים** לשמים, ובזה עוכר לדבר על המלאכים דלהלן, אבל בשעה זו עוד לא היו מלאכים, עיין מדרש תהל׳ צ, עמ׳ קצו. **וכסס** העמידו. **רוח מרחפת על המים** ע״ש ברא׳ א, ב, ור״ל שביום ראשון, לפני בריאת הרקיע ריחף שם הכסא. 12 **ומדד בשעלו מים** ע״ש ישע׳ מ, יב ור״ל לאחר שעשה את הרקיע והבדיל בין מים למים לפי המשך הפסוק ״ושמים

זִמֵּן לוֹ לַעֲמֹס גַּבּוֹת מְלֵאוֹת עֵינַיִם
זִיו מִסְפַּר רֹבַע פָּנִים חֲמִשִּׁים וְשֵׁשׁ וּמָאתַיִם
זוֹעוֹת מִמַּשָּׂא וְרוֹעֲשׁוֹת מִקּוֹלוֹת מַיִם
זְבוּדִים אִתָּם כְּרוּב וְאוֹפַן וְגַלְגַּל מָיִם:

15 חֵיל שַׂרְפֵי מַעַל כְּתַרְשִׁישׁ מַיִם / חֲקוּקִים וְנִשְׁעָרִים בְּאֹרֶךְ עִמְקֵי מַיִם
חֲצָיָם בְּרִית אֵשׁ וְחֲצָיָם יְצִירַת מַיִם
חוֹצְצִים תֵּת מְחִיצָה בֵּין אֵשׁ וּבֵין מָיִם:

טָסִים וּמְעוֹפְפִים בְּכַנְפֵי אֵשׁ וּמַיִם / טוֹבְעִים בְּנָהָר דִּינוּר נָגֵד כְּנַחֲלֵי מַיִם
טִכֵּס אוֹצְרוֹת שֶׁלֶג וָאֵשׁ וּבָרָד מַיִם
טְמוּנִים לְסַעֲרַת חֵמָה לְצַלְמוֹנַת מָיִם:

יָזֵם וְאָצַר לְחַיִּים פֶּלֶג מָלֵא מַיִם / יָעַץ לְפַלֵּג מֶנּוּ לִפְלַגּוֹת מַיִם
20 יָהּ כְּבָט בְּכָל פֹּעַל כִּי אֵין חַיּוֹת בְּלִי מַיִם
יִשַּׁר תֵּת מַתְּנַת חִנָּם לָעוֹלָם מָיִם:

מדר פ״ת° | בין חשכת... לחשרת... ז | מים (א) חס׳ פ׳ | לחשכת: לבין חשכת דפ״ת°חגגקגקגשובין חשכת הע״דמ״נ 13 גבות: גנואם פ״ך | רבוע דור | פנים: חיה פ חס׳ הע״דנצ 14 מקול גשגח | זבודים: וועדים פ | אתם: אתו פ׳ | אופן ף 15 אחרי 16 פ׳ | ושרפי פ | מעלה דמ׳ | ונשערים: ונסערם פ״ת° | ועמקי פ׳ 16 וחצים: וחצי מ׳ | בין... מים: בין מים למים גז | ובין: לבין גשגח 17 ומעופפים: ועפים דח | כנפי מ׳ | ומים: מים דע״ | טובלים דחרקצ | דינור חס׳ צ | נגיד: ונפיק הוס׳ פ׳ 18 אש מ״נ | ומים פצחגקגש | טמונים: טבועים צ | חימה: תימן ח° 19 לפלג: בפלגות ו לפלגות נהרי ד 20 לכל צ כל ז | בלי:

בזרת תיכן״. ויעדו קבע את הכסא במקום המיועד לו. בין חשרת מים לחשכת מים ר״ל, בשמ״ב כב, יב נאמר ״חשרת מים עבי שחקים״ ובפסוק המקביל בתהל׳ יח, יב נאמר ״חשכת מים עבי שחקים״ והפייטן מפרש ׳חשרת׳ — המים המורידים את הגשם והם ״המים אשר מתחת לרקיע״ כלומר ׳מים תחתונים׳ של הרקיע, ומפרש ׳חשכת׳ — המים העליונים שמעל לכל הרקיעים וביניהם ניצב כסא הכבוד. 13 לעמוס לשאת את המרכבה. גבות מלאות עינים כינוי למלאכים ע״ש יחז׳ א, יח. זיו מראה או דמות (שם, פסוק ה). מספר הכנפיים. רובע פנים החיות מרובעות הפנים. חמישים ושש ומאתים לפי החשבון שבתרגום לפסוק ו. 14 זועות פוחדות. ממשא כשהן מתנשאות (שם פס׳ יא). מקולות מים שם כד. זבודים נתונים. כרוב לפי יחז׳ י. ואופן יחז׳ פרקים א ו״י. וגלגל יחז׳ פרק י. 15 שרפי מעל ע״ש ישע׳ ו, ב ״שרפים עומדים ממעל לו״. כתרשיש יחז׳ א, טז ו״י, ט. חקוקים ונשערים קבועים ומדודים מקומות כל חיל וחיל באורך עמקי מים, עיין ס׳ היכלות (בית המדרש ח״ב עמ׳ 44) פרק ו: ׳ובין מחנה ומחנה נהרי אש עוברין ביניהם...וכל אחד ואחד עמוק כתהום רבה׳. 16 חצים וכו׳ לפי הדעה המקובלת על המלאכים, כגון ירו׳ ר״ה ב, ה, נח ע״א: ׳המלאך עצמו חציו ומחציו אש׳. חוצצים כל מחנות המלאכים בין אש העולם העליון של המרכבה ובין מים הרקיע שמתחת למלאכים. 17 ומעופפים ישע׳ ו, ב ועוד. טובעים כנהר דינור נגד ע״ש דני׳ ז, י והתאור הידוע על המלאכים הטובעים (או טובלים, עיין ח״נ) בנהר האש השמימי, כגון בפרק היכלות (בית המדרש ח״ג עמ׳ 162). 18 טכס קבע מקום. אוצרות שלג ואש וברד לפי פדר״א ג ברוח צפונית של השמים קבועים אוצרות אלה. טמונים שלג, אש וברד לסערת חימה ע״ש ירמ׳ כג, יט ״סערת ה׳ חמה״. לצלמונת מים ע״ש תהל׳ סח, טו: ״תשלג בצלמון״ ור״ל סערות שלגים (העשויים ממים). 19 יזם העלה במחשבה, ומכאן עד שו׳ 24 כא תאור אוצר מי הגשמים שברקיע, בעיקרו על פי ב״ר ד, ד״ה. פלג מלא מים ע״ש תהל׳ סה, י ולפי ב״ר, שם עמ׳ 28, הוא מקווה המים שלמעלה. לפלגות מים לתכונה להוציא מים. 20 אין חיות בלי מים כנראה מהכוון לדברי ב״ר יג, ג (עמ׳ 115) ׳אם אין מטר...אין אדם׳. ישר ל׳

כִּפָּץ תֵּת מֵאָז יִשּׁוּב דָּת לַמַּיִם / כָּל לְהַשְׁקוֹת נֶשִׁי מִתַּחְתִּית מַיִם
כְּשֶׁר בְּבַעֲלֵי זְרוֹעַ כִּי יֶחְמְסוּ מַיִם / כִּוֵּן וְשָׁב לְשׁוֹקְקָה מֵאוֹצָר שָׁמָיִם :

לְמַעַל לָרָקִיעַ עָשׂ כִּבְרֵכַת מַיִם / לִנְטוֹת עָלֶיהָ כִּפָּה מַזַּעַת מֵחַמַּת מַיִם
לְהַטִּיף מִמֶּנָּה מִגְרַע נִטְפֵי מַיִם / לַהֲלֹךְ מַהֲלַךְ כַּמָּה בְּלִי עֵרוּב מָיִם :

25 מַרְאֵה הַקֶּשֶׁת כַּעֲשָׁשִׁית בַּמַּיִם / מֶנָּה כֹּל יָבִינוּ כֹּחַ מוֹדֵד מַיִם
מַרְאָה כָּל מַרְאֶה וּמַרְאָה בְּמַרְאִית מַיִם
מוֹדַעַת לְגֵיא אוֹת בְּרִית בְּלִי טוֹבַעַת מָיִם :

נוֹצֵץ בָּרָק בְּבַהַל לְהַבְרִיק כְּמֵהַת מַיִם
נוֹהֵם בְּרַעַשׁ וְקוֹל רַעַם מַרְעִים עַל הַמַּיִם
נְשִׂיאִים וְרוּחוֹת מַקְדִּימִים לִמְדֹד מַיִם
נִרְאִים כְּעוֹלִים מִמַּיִם וְשָׁבִים אֶל הַמָּיִם :

כלא גש 21 למים: מים | כדי השקות גי | מתחתיות וצגק 22 בעלי פ׳ | שמים: מים דורת° 23 למעלה פ׳ת°רמ׳נפצף | עשה ע״ך | בריכת ך | לנטות: להטיף צ | כִּפָּת ז | מזעת מחמת: מִזִּיעַת גח 24 להטיף... מים (א) חס׳ צ | מֶנָּה דהחפ״ת°רמ׳פ | להלוך: לְהַלּוֹךְ ד לְהַלֵּךְ צגש 25 כאששית גקגח כאשישות גי | במים: מים זת°רנף | כל: כל (!) ו 26 ומראה: מראה ת° | במראית: כמראית ף מראה גי | מים (א): במים גיגק | בגיא ך | בריתחס׳ דמ׳נפגק | תובעת גק | במים פגש 27 נועץ החע״פ׳רצ | כהל ת° | כהבריק ף | ברעש: ברעם ח | וקול: קול חפ״רת°רמ׳נגקגש כל צ | רעם מרעים: רעם בגלגל דגקגש גלגל (ועם גלגל פ׳) המרעים פ׳פ״רת°מ׳ף גלגל מרעים פצ רעש גלגל ח מרעיש הע״ | על המים: מים דגקגש 28 ורוחות: ורוח דגי | מקדים מ׳ |

תשורה. 21 כפץ תת מאז כשרצה לתת בתחילה. ישוב דת דרך קבועה לשיבתם של המים לאדמה. ישוב, ל׳ ״הם שבים ללכת״ (קהל׳ א, ז ועיין ב״ר יג, ט עמ׳ 118). כל רצה ל׳ כלתה נפשו. להשקות נשי להשקות את האדמה (לעיל ׳אף כרי״ שו׳ 4). 22 כשר כאשר ראה בבעלי זרוע כי יחמסו מים לפי ב״ר, שם, עמ׳ 119. כיון טידר לעתיד לבוא. לשוקקה להשקותה. 23-24 שתי השורות לפי ב״ר ד, ה (עמ׳ 28): ׳הרקיע דומה לבריכה ולמעלה מן הבריכה כיפה ומחמת הבריכה כיפה מזעת והיא מזעת טיפים עבות והן יורדין לתוך מים המלוחים ואין מתערבין...מהלך כמה שנים ואינן מתערבין...שהוא מורידן במדה, ״כי יגרע נטפי מים״ (איוב לו, כז)׳. 25 מראה הקשת ע״ש יחז׳ א, כח. כעששית במים מליצה (עיין לעיל ׳אפיק מען׳ שו׳ 20) על פי תוס׳ ר״ה א, יז וירו׳ ר״ה ב, ה (נח, ע״א): ׳נראה באשש (=אששית, עיין להלן) ובמים׳ וכנראה ר״ל כאור השמש בשעת הגשם. בקטעי הגניזה כתוב כאן ׳אשית׳ וכן הוא בירושלמי הנ״ל. מנה ממנה, כלו׳ ממראה הקשת יבינו כח מודד מים יבינו את כבוד ה׳ (׳מודד מים׳ — כינוי לקב״ה ע״ש ישע׳ מ, יב) כי יחזקאל המשיל (א, כח): ״כמראה הקשת אשר יהיה בענן ביום הגשם כן מראה הנוגה סביב הוא מראה דמות כבוד ה׳.״ 26 מראה כל מראה כנראה רומז לפסוק הנ״ל ומפרש את סוף השורה הקודמת: הקשת מראה את שני המראות הנ״ל. וכך הכין זאת הפייטן אמיתי כאופן ׳אשנבי שחקים׳ לשמחת תורה שורה 3. ואולי ר״ל בקשת יש צבעים רבים, כך פירש רוו״ה ולא נראה. ומראה במראית מים והמראה שלה כשתיראה בגשם (סוף השורה הוא המשך המשפט). מודעת לגיא מודיעה ליושבי האדמה (עיין ׳אף כרי״ שורה 2). בלי טובעת מים שלא יבוא עוד מבול. ברא׳ ט, יג-טז: ״והיתה לאות כרית...ונראתה הקשת...ולא יהיה עוד המים...וראיתיה...״. 27 בבהל בהביאו פחד על הרואים אותו. להבריק כמהת מים הברק בא בשביל הארץ הכמהה למים. ׳כמה׳ מקביל ל״צמאה...בארץ ציה...בלי מים״ במקום היחיד בו מופיע השרש במקרא (תהל׳ סג, ב). והענין הוא לפי ירמ׳ י, יג (ועוד) ״ברקים למטר עשה״. ברעש וקול רעם ע״ש ישע׳ כט, ו: ״ברעם וברעש וקול גדול״. מרעים על המים ע״ש תהל׳ כט, ג ״הרעים ה׳ על מים רבים״. ועיין בח״נ על ׳רעם בגלגל׳ ע״ש תהל׳ עז, יט, ונראה. 28 נשיאים ורוחות ע״ש משלי כה, יד. מקדימים לפי תפיסת הקדמונים׳העננים קולטים את המים העולים מן

שָׂם מִשְׁקָל לָרוּחַ בּוֹ לְפַלֵּס מָיִם / סִיַּם לְפִי כָל אֶרֶץ מַה לְּהַגְרִיל מַיִם
30 סִפֵּק וּמַד בְּמִדָּה תִּכֵּן מִדַּת מַיִם
סִדֵּר לְשַׁבֶּט לָאָרֶץ לְחֶסֶד לְהַמְצִיא מָיִם:

עָב וְחָזִיז וְנָשִׂיא וְאֵד וַעֲנַן מַיִם / עָרַךְ בָּם שְׂאֵת מַשָּׂא מֵעִמּוּס מַיִם
עָפִים וְדָאִים עַל פְּנֵי רְקִיעַ הַשָּׁמַיִם
עוֹמְדִים צְרוּרִים עַד יֵרָשׁוּ לְהָרִיק מָיִם:

פַּחַד שְׂעִירִים מִשְׁתַּעֲרִים בְּהַרְעִיפָם מַיִם / פּוֹתְחִים כְּנֹס כַּנַּד שְׁתִית מַיִם
פּוֹרְחִים לְהַמְתִּיק בְּשַׂחַק תַּמְלוּחִית מַיִם
פּוֹנִים שׁוּב לָלֶכֶת אֶל מְקוֹם הַמָּיִם:

35 צִבְאוֹת רְבִיבִים הַמַּרְבִּיבִים מַיִם / צוֹמְחִים כַּעֲרָבִים עַל יִבְלֵי מַיִם
צִיָּה מְמוֹגְגִים בְּנַחַת זִילַת מַיִם / צִחְיוֹן חַרְבוֹן קַיִץ לְהַשְׁבִּיעַ שֹׂבַע מָיִם:

(למדד חס׳) למים דזע״פ״מ״נ| ממים: אל מים צ| אל: אלי גק| מים זפ״פ״דנפצתגקגש 29 לפלס: לפלג מ״נ לפלגי ו| לפי כל: כל לפי פ| להגריל ז| 30 ומדד פ| חכון המ״פתגקגש ותיכן ת° חקון דנצ חקן פ״| וארץ וחסד פ 31 חזיז גי| ומים ז 32 שמים זמ״פתי| עד: על גק| להריק: להפיץ דהוזע״מ״צ 33 המשתרעים הע״פ״גק| להרעיפם נ| פותחים: פתוחים רגק כנודות הוס׳ פ״ת°צ כנורות הוס׳ רגק בשדות הוס׳ גש פיהם הוס׳ זחר פה הוס׳ הע״פ| כונס ת°צ| שתית: שבולת צ 34 פורחים חס׳ צ| כשחק להמתיק פ״גקגש| חמלוחות גי חֲמֻלוּחֶת נ| מים ד 35 רביבים: שעירים ת°| המרבים ח| צומחי גש

הארץ (ומן הים) ולפ״ז נאמר בב״ר יג, יא (עמ׳ 120): ר׳ יוחנן וריש לקיש, ר׳ יוחנן אמר אין עננים אלא מלמעלן...ר״ל אמר אין עננים אלא מלמטן...על דעתיה דר׳ יוחנן (רומה ענין המים שבעננים, שגם הם וגם המים כאים מלמטה) לאחר שכיבד את חברו (הארץ שמכבדת את השמים במים) חבית של יין יקנקנה (הענן והמים שבו), ר״ל אמר, לאחד שאמר לחבירו הלויני סאה חטים (השמים מבקשים מן הארץ מים) אמר לו הבא קופתך (השמים יתנו את העננים) ובוא מדוד (ובוא לקבל לכליך — לעננים — **את** המים)׳. **למדוד** לקבל לכלי. **נראים כעולים מן המים** בגלל המחלוקת הנ״ל אומר הפייטן על העננים שהם ׳נראים כעולים׳. **ושבים** עם ירידת הגשם והנחלים אל הים (קהלת א, ז). 29 **שם משקל לרוח בו לפלס מים** ע״ש איוב כח, כה, ״לעשות לרוח משקל ומים תכן במדה״. פלס=מדה. ור״ל הקב״ה מודד את עצמת הרוח כדי לתת בה את הגשם לפי המדה הראויה. **סים** קבע מידה. **מה להגריל** כמה שמגיע. 30 **לשבט לארץ לחסד להמציא** ע״ש איוב לז, יג ״אם לשבט אם לארצו אם לחסד ימצאהו״ומאמר הירו׳ תענית ב, ג (סו ע״ג) ׳בזכות ג׳ דברים הגשמים יורדין בזכות הארץ בזכות החסד בזכות הייסורין׳ ומביא פסוק זה. ופסוקים שונים כפרק זה עוסקים בגשם. עננים וכדו׳. 31 **עב וחזיז ונשיא ואד וענן הם חמישה** שמות הענן לפי ב״ר יג, יב (עמ׳ 120) ובמקבילות. **ערך** קבע וסידר. **בם** בעננים. **שאת משא מעמוס** כך מפרש את ׳נשיאים׳. הל׳ ע״ש ישע׳ מו, א״ ״נשאותיכם עמוסות משא״. 32 **עומדים צרורים** העננים בשמים מלאים וסגורים. **להריק** ע״ש קהלת יא, ג: ״אם ימלאו העבים גשם, על הארץ יריקו״. 33 **שעירים** ע״ש ״כשעירים עלי רשא״ (דברים לב, ב) ומפרש שאלה עננים מפחידים כשדים בשעה שהם מריקים את הגשם או שמא ר״ל שהעננים יראים לקיים את הצו להריק את מימיהם. עיין ספרי דברים שו (עמ׳ 338) ובכלי כ״ב כה, ע״א. **פותחים** העננים שכשמים פותחים את עצמם (עיין ח״נ). **כנוס כנד** ע״ש תהל׳ לג, ז ״כונס כנד מי הים״ ור״ל העננים מכניסים אל עצמם כמות מים גדולה כנד. כעמוד, ועיין בפירושים לפסוק הנ״ל ועיין גם כח״נ. **שתית מים** מים לשתיה. 34 **פורחים** העננים עולים למעלה. **תמלוחית מים** כי הקדמונים סברו שמי הים המלוחים זקוקים להמתקה בעננים, לפי ב״ר יג, י (עמ׳ 119): ׳ומאיכן הארץ שותה?...ממימי אוקיינוס...לא מלוחים הם?...מתמתקים הן בעבים׳. **מקום המים** מקום ירידת הגשם. 35 **צבאות** המונים. **רביבים** טיפות (דברים לב, ב) **המרביבים** המצמיחים ומפרים. **מים** ר״ל

קַו מֵבְדָּל אֲשֶׁר הֵבְדִּילוּ מִמַּיִם / קִצְבָּם תָּלוּי בְּאֹמֶר לְהַפְרוֹת מְטַר מַיִם
קוֹל צִנּוֹרוֹת כִּי יַזְחִילוּ מֵהֶם מַיִם
קוֹלוֹת יִתְּנוּ תְּהוֹמוֹת שְׁעוֹת לְצִמְאוֹן מָיִם:

רוֹעֲשִׁים וּמַרְעִישִׁים קוֹל מִקּוֹלוֹת מַיִם
רוֹגְשִׁים וְנוֹשְׂאִים קוֹל לְאַדִּיר קוֹלוֹ עַל הַמַּיִם
40 רֶגֶן מַרְעִימִים לְמַרְעִים עַל רֹב מַיִם / רִדְתָּם כֹּל יָשִׁירוּ שִׁיר לְמוֹדֵד מָיִם:

שֶׁבַח כִּנּוּי שֵׁם כִּנָּה בְּשֵׁם מַיִם / שִׁתֵּף בְּשֵׁם אַדִּיר אַדִּירִים לְמַיִם
שָׁת מַעֲטֵה לְבוּשׁוֹ מַחֲזֵה שֶׁלֶג מַיִם / שִׁוָּה קוֹל הוֹדוֹ כְּקוֹל רִבּוּי מָיִם:

תִּכֵּן וְכָל וּמַד וְגָזַר וְדָלָה מַיִם / תֵּת לְכָל גֵּיא וְגֵיא מַעְיָן לִשְׁתּוֹת מַיִם
תִּרְגֵּל מֵעֵדֶן נָהָר יוּבַל מַיִם / תּוּכוֹ לְהִפָּרֵד לְרִבּוּעַ רָאשֵׁי מָיִם:

36 מוגגים ת°גי| בנחת: ברדת **הע"רנפצ** בנחל ו| בזילת ח| צחיון: ציון ע"פצחפגקגש| חרב ה[1]ע"| קץ ע" 37 קו מבדל: קיווי מי בודל גיגקגש|הובדל אשר מובדל **הע"**|הבדלו: הבדל **דופ"רמ"נפצ**|למים **דופ"רמ"נצ**|קצובים **פצ**|תלוי: תלוים **פצ תלם מ'** 38 קול...מים (א) חס' גק| כי: כָּהוּ גי| כי זחילו גש| מזחילות ז| קולות: קול וגקגש| תהומות: קול הוס' גק| שעון ז 39 קול: כל **החגיגקגש** חס' פ"| רוגשים: רועמים **זפ"**| מים **ף** 40 מנעימים **הע"**| רוב חס' **הע"**| המים **פ"**| יישירו **פ**| למודד: למוריד **גי** אגלי הוס' ו 41 שֶׁבַח גק| אדיר חס' **זפ"**| למים: על המים ר מים ע"פ'פ 42 שוה...שת...ע"| מחזה **הע"ר ת°חגיגקגש**: כבמחזה **פ'** כמחזה שאר כי"י| שליגת **דוזפ'רמ'נפצ**| קול: בקול **דו** 43 ומדד **הע"**| וגיזר **גיגקגש** גזר **ת°**| מעין: מאין **גי**| שתות **גי** 44 יובל נהר **חגיגקגש**| לרבוע: לארבעה **דהע"רנפצ**[2]

רביבי מים המרביבים. **כערבים על יבלי מים** ישע' מד, ד. 36 **בנחת** בירידת. **צחיון** ל' צחיח. **חרבון קיץ** ע"ש תהל' לב, ד. 37 **קו** המקום הצר המבדיל בין מים עליונים לתחתונים ברקיע (עיין ב"ר ב, ד, עמ' 17). **ממים** התחתונים. **קצבם** מקומם הקבוע של העליונים. **תלוי באומר** לפי ב"ר ד, ג (עמ' 27): אילו נאמר ויעש אלהים את הרקיע **ויבדל** בין המים...אשר על הרקיע, הייתי אומר על גופו של רקיע המים נתונים. כשהוא אומר ובין המים אשר מעל לרקיע, הוי — המים העליונים תלוים במאמרי. **להפרות מטר מים** לפי המשך המאמר בב"ר, שם: 'ופרותיהן — אלו גשמים'. 38 **קול צנורות** ע"ש תהל' מב, ח: "תהום אל תהום קורא לקול צנוריך" ופדר"א פרק ה: 'העבים משמיעים את קול צינורותיהן לימים והימים משמיעין את קול צנורותיהן לתהומות ותהום אל תהום קורא להעלות מים וליתן לעבים'. **יזחילו** יזרמו. **שעות לשמוע לתפילה** של העבים. 39 **מקולות מים** תהל' צג, ד. **לאדיר** הקב"ה, עיין להלן. **קולו על המים** ע"ש תהל' כט, ג, "קול ה' על המים". 40 **מרעימים** המים בימים (עיין לעיל בפירוש לשו' 38) ע"ש "ירעם הים" תהל' צו, יא ועוד. **למרעים על רוב מים** כינוי לקב"ה ע"ש "אל הכבוד הרעים ה' על מים רבים" תהל' כט, ג. **ישירו שיר** כנראה ע"ש תהל' צח, א "שירו לה' שיר חדש" ושם בהמשך "ירעם הים ומלואו...נהרות ימחאו כף". **למודד מים** הקב"ה ע"ש ישע' מ, יב (לעיל שו' 25). 41 **כינוי שם אחד** מכינויו של הקב"ה נתכנה **בשם מים** שנא' (יחז' א, כד) "כקול מים רבים כקול שדי". **שתף** בפסוק אחד (תהל' צג, ד). **בשם אדיר** של הקב"ה. **אדירים למים** שנא' "אדירים משברי ים אדיר במרום ה'". 42 **שת שם**, המשיל. **מעטה לבושו** של הקב"ה. **מחזה שלג** כאמור: "לבושה כתלג חור" (לבושו כשלג לבן) דני' ז, ט. **שוה** השווה. **קול הודו** ע"ש ישע' ל, ל "והשמיע ה' את הוד קולו". **כקול ריבוי מים** ע"ש יחז' מג, ב: "והנה כבוד אלהי ישראל...וקולו כקול מים רבים" (כבוד=הוד). 43 **תכן** מים ע"ש איוב כח, כה "ומים תכן במדה". **וכל** ומדד. 44 **תרגל** הרגיל, המשיך, הזרים. **יובַל** כך שמו לפי המדרש, ויק"ר סוף פר' כב, עמ' תקכו. **תוכו** חילק אותו.

כַּכָּתוּב. וְנָהָר יֹצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגָּן וּמִשָּׁם יִפָּרֵד וְהָיָה לְאַרְבָּעָה רָאשִׁים: (בראׁ ב, י)

וְנֶאֱמַר. אַתָּה הִצַּבְתָּ כָּל גְּבוּלוֹת אָרֶץ קַיִץ וָחֹרֶף אַתָּה יְצַרְתָּם: (תהל׳ עד, יז)

וְנֶאֱמַר. אַתָּה פּוֹרַרְתָּ בְעֻזֶּךָ יָם שִׁבַּרְתָּ רָאשֵׁי תַנִּינִים עַל הַמָּיִם: (שם יג)

וְנֶאֱמַר. לְךָ יוֹם אַף לְךָ לַיְלָה אַתָּה הֵכִינוֹתָ מָאוֹר וָשָׁמֶשׁ: (שם טז)

סימן: תשר״ק אלעזר בירבי קליר מקרית ספר. חרוז מברית. — **ת** 267

תִּכְנָם לְאֶרֶץ וְחוּצוֹת לַחֲצוֹת מַיִם / אֹמֵן לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מַה יִּתְּנוּ מָיִם
שָׁקַל לְרֹאשׁ עַפְרוֹת תֵּבֵל לְבַד פַּלְגֵי מַיִם / לִמְטַר הַשָּׁמַיִם תִּשְׁתֶּה מָיִם
רְצוֹת לָהּ שָׁלוֹם בִּירִידַת מַיִם/עָמֹק וְתָלוּל גָּלוּי וְחָבוּי כְּאַחַת שָׁתוֹת מָיִם
קֶרַח וּכְפוֹר וְשֶׁלֶג וְנִזֶּל מַיִם / זֻמְּנוּ לָהּ לְשׁוֹקְקָהּ בְּכָל מִינֵי מָיִם
5 צוֹפֶה בָּהּ עַיִן לְהַתְמִידָהּ בְּמַיִם / רֵאשִׁית וְעַד אַחֲרִית דְּרוּשָׁה רַוּוֹת מָיִם
פֶּשַׁע אִם הָעֶצֶם וְנִגְזַר עֲצִירַת מַיִם / כְּתַחַן וָפֶלֶל יְפַתּוּ מִגְרַע נִטְפֵי מָיִם
עַיִן יִשְׁאוּ לָרוֹכֵב בְּעֶזְרָם שָׁמַיִם
יְשֵׁנִים הֱיוֹת בְּמַצָּע וְהוּא מַסְפִּיק לָמוֹ מָיִם

כי״י: כנ״ל; קטעי גניזה: **גז** (שורות 1-14; 15-22 חלקי עמודים) **גי** (שורות 1-3; 3-22 חלקי עמודים), **גקגש**||
1 לכל: כל **הוע״ף**| אחד ואחד: אחד **ח** ארץ וארץ **הע״** 2 שיקל **ח**°**גיגקגש**| ראש **ת**° | חבל חס׳ **זחפ״ת**°**נפחגזגיגקגש**
3 רצות **גקגש** ריצה **גי**| לשלום **גז**| וחלול: וחלוי **צ**| וגלוי **פ״**| באחד **פ״** 4 ושלג: לשלג **ך** שלח הוס׳ **גז** ונטף הוס׳ **צ** וטל הוס׳ **נ**| ונזל: וזילת **ורמ״נצ**| לה חס׳ **ה**| לשוקקה: לשוקקיה **פ** להשקות הוס׳ **פ״** 5 צופה **ך**| בה: בת **פ**| במים: מים **הוע״פ״ רדפגש**| ראשית ואחרית **רמ״**| לרוות **ופ״** רותה **ע״** רַוַּת **ה** 6 פשעם **פ**| אם העצם: אשר העוה **ת**°| ונגזר: ונגזרה **הע״נצ** חס׳ **זת**°**מ״** עדי הוס׳ **זחפ״ת**°**מ״צ**| בעצירת **פ** עתידת **צ**| יפתו: ירצו **פ**| מגרה **ך**| בנטפי **זחת**° 7 בעזרם: בעזרו **פצחגגקגש**

1 **תכנם** תכן את הנהרות שיוצאים מעדן, עיין לעיל שורות 43-44. **לארץ וחוצות** ע״ש משלי ח, כו וכנראה מתכוון למדרש בספרי דברים פיס׳ לז (עמ׳ 70) ש״ארץ וחוצות״ זה העולם כולו לעומת המשך הפסוק ״וראש עפרות תבל״ (עי׳ בשורה הבאה) **היא** א״י ור״ל הנהרות (ושאר המעיינות) משקים את כל העולם כולו, ועיין בבלי חגיגה י, ע״א (וכח״נ במהדורת מלטר עמ׳ 33). **לחצות** לחלק להם. **אמן** חינך, הרגיל. **לכל אחד** מן הנהרות והמעינות. 2 **שקל** מדד, העניק. **לראש עפרות תבל** לא״י. **לבד פלגי מים** נוסף לפלגי מים שהעניק לה (עיין דבר׳ ח, ז). **למטר השמים תשתה מים** דבר׳ יא, יא. 3 **רצות לה שלום** בניגוד למי נהרות, מי הגשמים גורמים לשיוויון ולשלום לפי ספרי דברים פיס׳ לט (עמ׳ 79), ירו׳ תענית ב, ג (סו ע״ג) וב״ר יג, ט (עמ׳ 119). **עמוק וחלול** עמקים והרים. **גלוי וחבוי** ׳לפי שא״י מוכפלת בהרים, יהא גלוי שותה, שאין גלוי אין שותה? ת״ל למטר השמים וכו׳״ (ספרי). 4 **קרח** לפי המשך הדרשה בספרי, שם, שכל אלה משקים את א״י. **ונזל** לפי הספרי כוונתו לטללים. 5 **עין להתמידה** ע״ש דבר׳ יא, יב: ״תמיד עיני ה׳ אלהיך בה״. **ראשית ועד אחרית דרושה שם**: ״ארץ אשר ה׳ אלוהיך דורש אותה... מראשית השנה ועד אחרית שנה״. 6 **העצם** התחזק. **יפתו** ישנו את כוונת הקב״ה. **מגרע נטפי מים** ע״ש איוב לו, כז ״כי יגרע נטפי מים״ ור״ל הפחתת גשמים. 7 **עין ישאו** לפי כ״ר והמקבילות (לעיל שו׳ 3) ׳לא תהא הארץ שותה אלא מלמעלה... ושיהו הכל תולים עיניהם כלפי מעלה׳. **לרוכב בעזרם שמים** ע״ש דבר׳ לג, כו. **ישנים היות במצע** לפי ספרי

שִׂיחַ מֵהַיּוֹם נֶעֱצָרִים לְהַזְכִּיר בְּשִׂיחָם מַיִם
רוֹגְשִׁים בְּסוֹף שִׁבְעָה לְצַיֵּן בְּמוֹסַף מָיִם
נִסּוּךְ מְנַסְּכִים שְׁלֹשֶׁת לֻגֵּי מַיִם / כָּם לַעֲרֹךְ כְּסֵדֶר שְׁלֹשֶׁת רְבִיעִיּוֹת מָיִם
10 מִמַּעַל לְהַרְבִּיעַ זַכְרוּת רֶבַע מַיִם / יַעַל בְּכֶפֶל מִתַּחַת פְּרִית נַקְבוּת מָיִם
לְיִפְתַּח אֶרֶץ וְיִפְרוּ יֶשַׁע מְטַר מַיִם/קוֹרְאִים זֶה לָזֶה עַד יַשִּׁיקוּ מַיִם לְמָיִם
כַּאֲשֶׁר יֵרֵד הַגֶּשֶׁם וְהַשֶּׁלֶג מִן הַשָּׁמַיִם
לְצַמָּאוֹן יִשְׁעוּהוּ עֲיָנוֹת וּתְהוֹמוֹת מָיִם
יַחַד דְּגַת וְקַשְׁקֶשֶׁת הַגְּדֵלִים בַּהֲמוֹן מַיִם
יִתְאַוּוּ לְרִדְתּוֹ גְּמוֹת מֶנּוּ מְעַט מָיִם
טְרוּחֵי שְׁחִין וּכְאֵב וְחוֹלֵי מֵעַיִם / רוֹגְעִים וּמִתְרַוְּחִים בְּאִוּוּי קָרַת מָיִם
15 חַיֵּי כָּל נָשֵׁי מָסַרְתָּ בְּמַדָּלוֹת שָׁמַיִם
מְמֻנִּים עַל־כָּל־אֶרֶץ אֵיךְ לְפַרְנְסָהּ מָיִם
זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ אֶרֶץ נַחֲלֵי מַיִם / קִדַּשְׁתָּ לִשְׁמְךָ אוֹתָהּ לְמוֹגְגָהּ מָיִם

בעזרה ו חס׳ **הע״** | היות: הם **הע״** היום **פ** **8** שיחם מ׳ | סוף **ו** | לסיין **פ** **9** מנסכים: נסכים **גז** | לוגים **הע״** לוג **ת**° | כסדר: סדר **הע״** שלשיות הוס׳ **פ** | שלושה **פ״ת**°**נ** **10** להרביע: לרקיע **פ״** | זיכרות **גז** זכורת **נצ** זכרו **פ׳** זכירת **ך** | רובע **דפ׳** | יעלו **פ׳** | פרית: להפרות **פ** קריית **צ** | נקבות פריית **ו** | נקיבת **חגי** נקבת **מ׳** **11** לפתוח **גיגקגש** לפתח **ף** | ויפרו חס׳ **ד** | לישע **ד** | מטר: ממטר **הע״** מאוצר **צ** | זה אל זה **ו** | מים: למי מים **ך** | למים חס׳ **הזע״רפפגי** **12** כי כאשר **רנצ** | ישעוהו: ישעו הן **ו** | תהומות **פ** **13** קשקשת **גקגש** | יתאוו: אתיו **גי** | מנו מעט חס׳ **גי** **14** שחין: ונגע הוס׳ **ר** | וכאב: ונגע הוס׳ **פ״** | וחלי **ע״פ״גקגש** חולי **גז** | רועגים (!) **פ** | מאיוי **צ** | וקרת **ך** קרית **פ** **15** נשי: נשם **דזפ״רת**° | במזרות **צ** | שמים: מים **ף** | הארץ **ו** | איך: מה ומ׳נ חס׳ **פ** **16** ארץ: וארץ **ר** חס׳ **פ** | אותה לשמך **דזחפ״ר** | למוגגה: לשוקקה **גז** **17** מִפְתַּח **ך** | מטר: שער **ר** | אין: איך **גז** | אוצרות

דברים פיס׳ לח (עמ׳ 74) ׳...אבל א״י אינה כן אלא הם ישנים על מטותיהם והמקום מוריד להם גשמים׳. **8 שיח מהיום וכו׳** ר״ל שיח **נעצרים** (מתאספים בתפילה) להזכיר מהיום (ואילך) בשיחם מים. **רוגשים** מתפללים יחד בקול. **בסוף שבעה** של ימי סוכות. **לציין** להזכיר במיוחד. **9 נסוך** המים בסוכות. **שלשת לוגי מים** משנה סוכה ד, ט. **כסדר** כנגד. **רביעיות** ל׳ רביעה, ירידת גשמים כבמשנה תעניח ג, א. ומפרש להלן. **10 ממעל להרביע** לפי ב״ר יג, יג (עמ׳ 122) ׳כמה גשמים יורדין ויהו בהן כדי רביעה, כמלוא כלי שלשלשה טפחים כדברי ר׳ מאיר, ר׳ יהודה אומר בקטנה טפח ובבינונית טפחיים ובשביעה ג׳ טפחים, אמר רשב״א אין לך טפח יורד מלמעלן שאין הארץ מעלה כנגדו טפחיים, מאי טעמא תהום אל תהום קורא וגו׳ (תהל׳ מב, ח) אמר ר׳ לוי המים העליונים זכרים והתחתונים נקבות והן אומרים אילו לאילו קבלונו, אחם ברייתו של הקב״ה ואנו שלוחיו, מיד מקבלין אותן הה״ד ״תפתח ארץ״ וגו׳ (ישע׳ מה, ח) כנקיבה זו שהיא פותחת לזכר, **11 ויפרו ישע** (שם) שפרים ורבים׳, ע״כ. ולפ״ז מתפרשות שורות 10-11. **ישיקו** ייצמדו. **12 כאשר וכו׳** ישע׳ נה, י. **ישעוהו** יקראו אליו. **עיינות ותהומות** דבר׳ ח; ז. **13 יחד דגת וכו׳** לפי ב״ר יג, טז (עמ׳ 124- 125) ׳הכל מתברך (מן הגשם)... אף הדגים מרגישין׳. **גמות מנו מעט מים** ע״ש ברא׳ כד, יז. **14 טרוחי** טרודי, המצטערים. החולים, בב״ר שם. **באיווי** כשמחמלא רצונם. **קרת מים** ל׳ ״מים קרים על נפש עיפה״ (משלי כה, כה). **15 נשי** אדמה, יושבי האדמה. **במדלות שמים** כזה רומז לדברי הפיוט הבא. **16 זבת חלב ודבש** א״י. **ארץ נחלי מים** דבר׳ ח, ז. **קדשת לשמך אותה** בניגוד לשאר ארצות. לפי ספרא בחקותי פרק א: ׳ונתתי גשמיכם בעתם ולא גשמי שאר ארצות׳ וכספרי דברים, פיס׳ מב (עמ׳ 88): ׳ונתתי אני לא ע״י מלאך ולא ע״י שליח, מטר ארצכם, ולא מטר כל הארצות. כן הוא אומר הנותן מטר על פני ארץ ושולח מים על פני חוצות (איוב ה, י)׳ ע״כ ל׳ הספרי. וכתרגום לאיוב, שם: ׳ויהב מטרא על אפי ארעא דישראל ומשדר מיא על אפי מחוזי עממיא׳ אך בכל המדרשים אין מזכירים במפורש את המזלות

וְאַתָּה בְּיָדְךָ תַּתָּה מַפְתֵּחַ מְטַר מַיִם
רְשׁוּת אֵין לְהִנָּתֵן בִּלְעָדֶיךָ לִפְתֹּחַ אוֹצַר מָיִם
הָקֵם דִּבָּרְךָ הַטּוֹב תֵּת בְּשֶׁפַע מַיִם / יַחַד לְרָצוֹן לְנֶדֶב לְטַהֵר לְהָנִיחַ מָיִם
דֵּי אַרְבָּעִים סְאָה מְשַׁעֵר מִקְוֵה מַיִם
תְּמִימֶיךָ אֵיךְ בּוֹ יָטְהָרוּ אִם אֵין בּוֹ שִׁעוּר מָיִם
20 גְּשָׁמִים שִׁבְעָה מִשִּׁבְעָה רְקִיעֵי מַיִם / שַׁבַּע אֲרָצוֹת שֶׁבַע וְשִׁבְעַת עַמּוּדֵי מָיִם
1 .בְּצוּר חוּגְגִים שִׁבְעָה וְנַעֲצָרִים עֲדֵי מַיִם
פְּלוּלָם קְשֹׁב בְּשָׁפְכָם לְךָ לֵב כַּמָּיִם
אָדוֹן הַשְּׁקִיפָה מִמְּעוֹן קָדְשְׁךָ מִן הַשָּׁמַיִם
רַעֲיָךְ לְנַהֵל בְּרֶבֶץ כְּעַל מַבּוּעֵי מָיִם :

כַּכָּתוּב. הַשְׁקִיפָה מִמְּעוֹן קָדְשְׁךָ מִן־הַשָּׁמַיִם וּבָרֵךְ אֶת־עַמְּךָ אֶת־יִשְׂרָאֵל וְאֵת הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתָּה לָנוּ. כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לַאֲבֹתֵינוּ אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ : (דברים כו, טו)

וְנֶאֱמַר. לֹא יִרְעָבוּ וְלֹא יִצְמָאוּ וְלֹא יַכֵּם שָׁרָב וְשָׁמֶשׁ כִּי מְרַחֲמָם יְנַהֲגֵם וְעַל מַבּוּעֵי מַיִם יְנַהֲלֵם : (ישע׳ מט, י)

וְנֶאֱמַר. בִּנְאוֹת דֶּשֶׁא יַרְבִּיצֵנִי עַל מֵי מְנֻחוֹת יְנַהֲלֵנִי : (תהל׳ כג, ב)

וְנֶאֱמַר. יִהְיוּ לְרָצוֹן אִמְרֵי פִי וְהֶגְיוֹן לִבִּי לְפָנֶיךָ יי צוּרִי וְגֹאֲלִי : (תהל׳ יט, טו)

ע״ת°ך| מים: שמים נ 18 חת חס׳ צ| לרצות ז| בטוהר פ| להניף: נזל הוס׳ ה״ע נזלי הוס׳ צ 19 משער גקגש| בו איך רקגי| בו חס׳ הע״מ׳נפגזגקגש 20 משבעה: משבעת דת°רפגש| מים: שמים ע״פ׳רמ׳נפצ| שַׁבַּע: שִׁבְעָה ה| ושבעת: ושבעה הע״ף משבעת פ׳ת°| מים: שמים הוע״פ׳פ״ף , 21 פיללם גקגש| קשוב: היום הע״ היום קשוב צ| בשפכם: שופכים צ| לך חס׳ דהזפ״רת°מ׳גזגקגש 22 רעיך... מים חס׳ ת°

ככפיוט. 17 **ואתה בידך תחה מפתח מטר מים וכו׳** תרגום ירושלמי לבראשית ל. כב: ׳ארבעה מפתחין דאינון מסירין ביד רבון כל עלמא ה׳ ולא מסר יחהון לא למלאך ולא לשרף. מפתח מטרא... דכן כתבא מפרש יפתח ה׳ לך את אוצרו הטוב׳ ע״כ. ועיין במקבילות כפי שצרינו ע״י מלטר במהדורת מס׳ תענית שלו עמ׳ 3. 18 **הקם דברך הטוב** ע״ש ירמ׳ כט, י. **בשפע מים** ע״ש איוב כב, יא ״ושפעת מים״. **יחד** הגשמים יהיו כאחד: **לרצון** גשמי רצון. **לנדב** גשמי נדבה **לטוהר** עיין בשו׳ הבאה. **להניף מים** ע״ש תהל׳ סח, י: ״גשם נדבות תניף״. 19 **משער** נקבע כשיעור. 20 **גשמים שבעה** לפי ריק״ר לה, יב (עמ׳ תחל) לדעת חכמים יש שבעה מיני גשם: יורה ומלקוש וחמשה שנזכרים כאיוב לז, ו. **משבעה רקיעי שמים** כפי שמנו אותם חכמים בכמה מקומות, כגון ריק״ר כט, יא (עמ׳ תרפ). **ארצות שבע** גם זה לפי שבעה שמות שיש לאדמה, ריק״ר, שם. **ושבעת עמודי מים** לפי משלי ט, א ״חצבה עמודיה שבעה״ דרשו במדרש תהלים קלו (עמ׳ 520) שהארץ עומדת על שבעה עמודים. ושם הובא המאמר (שידוע לנו מבבלי חגיגה יב, ע״ב) שהעמודים עומדים על המים. 21 **בצור** לפי ספרי דברים פיס׳ כו (עמ׳ 39) ׳בצר׳ והא אחד מן עשרה לשונות תפילה. **שבעה** ימי חג הסוכות. **ונעצרים** בש״ע. **עדי מים** עד תפילת הגשם. **בשפכם לך לב כמים** ע״ש איכ׳ ב, יט. 22 **רעיך** ידידיך, ישראל. **ברבץ** ל׳ ירביצני. עיין להלן, כפסוקים.

סדר

סימן: א״ב מרובע. 22 בתים בני שתי מחרוזות כל אחד. לאחר כל בית פסוק מן המקרא לפי הסדר: תורה, נביאים, כתובים. בכל הבתים ד׳ טורים כפולים. הטור הראשון פותח בתבה אחת מדברים כח, יב.

הטור השלישי פותח בתבה אחת מישעיה נה, י. הטור השני והרביעי פותחים בתבה ׳מים׳.

במחרוזת הראשונה שבכל הבתים מזכיר הפייטן זה אחר זה את האבות, השבטים, ושבע ׳עניות׳ שבמשנה תענית ב, ד. במחרוזת השניה שבכל הבתים נזכרו חדשי השנה ומזליהם בחילופין. — י 3466

יִפְתַּח אֶרֶץ לְיֶשַׁע / לִשְׁבֹּר מַטֵּה רֶשַׁע
מַיִם אִם כִּזְּבוּ בְּפֶשַׁע / זְכֹר נָם יֶקַח נָא מְעַט מַיִם וְתִשַּׁע:

כִּי אֲרֻבּוֹת שְׁמֵי עֶרֶץ / עַד אָבִיב יִפָּתְחוּ בְּלִי פֶרֶץ
מַיִם אֵד לְהַעֲלוֹת בְּמֶרֶץ / טֶרֶם יִהְיֶה בָאָרֶץ:

כַּכָּתוּב בְּתוֹרָתֶךָ. וְכֹל שִׂיחַ הַשָּׂדֶה טֶרֶם יִהְיֶה בָאָרֶץ וְכָל־עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה טֶרֶם יִצְמָח. כִּי לֹא הִמְטִיר יי אֱלֹהִים עַל־הָאָרֶץ וְאָדָם אַיִן לַעֲבֹד אֶת־הָאֲדָמָה: (בראׁ ב, ה)

5 יי בְּיָדוֹ מַפְתֵּחַ / זוּלָתוֹ בְּלִי יִפָּתֵחַ
מַיִם בְּצוּל יַרְתִּיחַ / חָגוּר בְּנֵי עָקוּד לְפַתֵּחַ:

כַּאֲשֶׁר בֶּחָן וְשָׁפַךְ לֵב כַּמַּיִם / יִחְיוּ טְלָאָיו מִיּוֹמַיִם
מַיִם בְּאֵר חָפַר פַּעֲמַיִם / לְקוֹל תִּתּוֹ הֲמוֹן מַיִם בַּשָּׁמָיִם:

כַּכָּתוּב עַל־יַד נְבִיאֶךָ. לְקוֹל תִּתּוֹ הֲמוֹן מַיִם בַּשָּׁמַיִם וַיַּעֲלֶה נְשָׂאִים מִקְצֵה הָאָרֶץ. בְּרָקִים לַמָּטָר עָשָׂה וַיּוֹצֵא רוּחַ מֵאֹצְרֹתָיו: (ירמׁ י, יג)

כי״ל: כנ״ל: קטעי גניזה: **גז** (1-12, 13-36 חלקי עמודים) **גי** (2-12 חלקי עמודים) **גצ** (85-88) **גקגר** (60-88) **גש** (1-67) ||

כותרת: **סדר אחר ף**

2 **נם יקח נא**: קח **גזגיגקגש**| **נם**: חס׳ **פצ נאם ע״** 4 **מים אד**: מיד (!) **צ**| בראׁ ה, ו הוס׳ **דזחנצחגז** 5 **בלי**: כל **צגש** 6 **בצול**: בצור **ע״** באוצרו **פ** 8 **חפר**: כרה **הע״** קר **נ** הך **זמ״פ**[1] **גזג־גקגש** הק **ת**°**פ**[2]| **לקול תתו**: זכור חת **פ״רת**°**צג־גקגש**| **לתת גי**| **המון**

1 **יפתח ארץ לישע** ע״ש ישעׁ מה, ח: ״תפתח ארץ ויפרו ישע״ ותחילת הפסוק היא: ״הרעיפו שמים ממעל...״. **לשבור מטה רשע** ע״ש ישעׁ יד, ה ור״ל ע״י ירידת גשמים יימעט הרשע. 2 **מים אם כזבו** אם לא תוריד גשמים ויכזיבו את המצפים להם (עיין ישעׁ נח, יא. ירמׁ טו, יח. ועוד). **בפשע** בגלל פשע. **נם** אמר. אברהם. **יקח נא וכו׳** בראׁ יח, ד. **ותישע** ותשמע לתפילתם. 3 **ערץ** חוזק, גודל, גובה. **אביב** חודש ניסן, שמות יג, ד. **פרץ** הפסקה. 4 שעור השורה ׳אד להעלות טרם יהיה מים על הארץ׳, כלומר לפני תחילת הגשמים. 5 **בידו מפתח** עיין בפיוט הקודם שורה 17. 6 **בצול ירתיח** ע״ש איוב מא, כג והפייטן רומז כאן וכן בהמשך לגאולה לעתיד. **חגור** מאסר. **בני עקוד** ישראל שהם בני יצחק הנעקד. 7 **בחן** נוסה בנקדה. **יחיו...מיומים** ע״ש הושע ו, ב ונדרש על יום שלישי של העקדה, ב״ר נו, א (עמ׳ 595). **טלאיו** בניו של יצחק ורומז למזל טלה. 8 **חפר פעמים** לאו דוקא כי חפר יותר, ושמא ר״ל פעם שניה וכוונתו לבארות אברהם, בראׁ כו, יח. **לקול תתו וכו׳**

לְךָ גָּשִׁים וְשֶׁוַע מַרְהִיטִים / לְהָקֵר חֹרֶב לְהָטִים
מַיִם גַּבֵּר כַּמֶּרְהָטִים / בְּחֵין פִּצֵּל בָּרְהָטִים:

יֵרֵד גֶּשֶׁם לְנִדְשָׁאִים / לְעַדֵּן זִיו עַיִן לְךָ נוֹשְׁאִים
מַיִם גְּנוּזִים וְנִשָּׂאִים / לַשְּׁאוֹתָם מַעֲלֶה נְשִׂיאִים:

כַּכָּתוּב בְּדִבְרֵי קָדְשֶׁךָ. מַעֲלֶה נְשָׂאִים מִקְצֵה הָאָרֶץ בְּרָקִים לַמָּטָר עָשָׂה.
מוֹצֵא־רוּחַ מֵאוֹצְרוֹתָיו: (תהל׳ קלה, ז)

אֶת דְּרוּשָׁה מֵרֹאשׁ / תָּמִיד אוֹתָהּ דְּרֹשׁ
מַיִם דָּגָן וְתִירוֹשׁ / יְרַוּוּ בְּשִׂיחַ בְּכוֹר רֹאשׁ:

הַגֶּשֶׁם דְּשָׁאִים יְרַעֲנַן / וְשׁוֹר וּמְרִיא בּוֹ יָחֲנַן
מַיִם דְּלֵה לְעָב מָעָנָן / בְּאוֹת קֶשֶׁת עֲנִינַת עָנָן:

כַּכָּתוּב בְּתוֹרָתֶךָ. וְהָיָה בְּעַנְנִי עָנָן עַל־הָאָרֶץ. וְנִרְאֲתָה הַקֶּשֶׁת בֶּעָנָן: (בראׁ ט, יד)

אוֹצָרוֹ הַמָּלֵא / מִזַּעַת כִּפַּת דֹּק מִתְמַלֵּא
מַיִם הַמְצָיַת מֵי מָלֵא / לְגֵיא מְעַקְּרֵי שׁוֹר תְּמַלֵּא:

וְהַשֶּׁלֶג הַקְּפֵא לְנִלְקֶשֶׁת / לְרָשׁוּ בַּשְּׁלִישִׁי מִתְבַּקֶּשֶׁת
מַיִם הַזֵּל לְמִתְנַקֶּשֶׁת / בְּהוֹד נֹגַהּ מַרְאֵה הַקֶּשֶׁת:

תחו פ| תהל׳ קלה, ז הוס׳ צ 9 גשים: גשמים (!) ע״ך| להקר: להקח פ| לוהטים דופ׳פ״ת° 10 גבר: גח גבור גיא גז| כמרהיטים מ׳נ כמרהטים ף| בחין: עבור צ 11 לנדשאים: לנדשאים ת° לנדכאים הע״פ״צף לנשואים ז[1]גקגש 12 מעל פ 13 תמיד: תחמיד גש 14 ירוו: רוות הע״ לרוות פ רוה ג ידגיא ז 15 דשאים: כו הוס׳ פ״ 16 קשתי ך 17 מזיע גזגק| כפה ד 18 המצאת דות°פצף המצת גש| מי חס׳ ע״| מעקר גש 19 הקפיא פ״ת°רנגק| נלקשת ך למלקשת גז| לרשו:

ירמ׳ י, יג, ור״ל לקול תפילת בניו...ועיין בח״נ. 9 **מרהיטים** מריצים. 10 **כמרהטים** מרהטים, מילה מחודשת ע״י הפייטן כאן (עיין במילונים) ולפי הענין הוא כעין ׳רהטים׳ שלהלן ור״ל ׳הזרם מים כמו מצינורות מים׳. **בחין** בזכות תפילתו של **פיצל ברהטים** יעקב. בראׁ ל, לח. 11 **לנדשאים** לישראל. אולי ר״ל לאלה אשר אומרים ״בנאות דשא ירביצני״ (תהל׳ כג, ב) ואולי ע״ש ״ועצמותיכם כדשא תפרחנה״ (ישע׳ סו, יד). ועיין ח״נ, ולפי סיומי שאר הטורים נראית הגירסה ׳לנשואים׳ (ע״ש ישע׳ מו, ג). **זיו** מראה, ורומז לחודש אייר (מל״א ו, א). 12 **מים גנוזים** שבאדמה. **ונשאים** שיחרוממו, עיין לעיל בפיוט ׳אקשטה׳ שורה 33. **מעלה נשיאים** כינוי לקב״ה (ע״ש תהל׳ קלה ז, להלן). 13 **את דרושה** כל השורה על א״י לפי דבר׳ יא, יב. 14 **בשיח** בזכות התפילה של **בכור ראש** ראובן. ראש, כנראה ע״ש ״הראובני ראש״ דבהי״א יא, מב. 15 **ושור ומריא** ע״ש שמ״ב ו, יג, ועוד. ורומז למזל שור. **בו** כגשם או כדשא. 16 **דלה** העלה, עיין שורה 12. 17 כל השורה מתפרשת לפי שורה 23 ב׳אקשטה׳ לעיל. 18 **המצית** חמצית, ׳זיעה׳ גם זה לפי המדרש שהובא לעיל והלשון ע״ש תהל׳ עג, י. **לגיא** לאדמת **מעקרי שור** כני שמעון (בראׁ מט, ו). 19 **לנלקשת** אשר הגשם שלה - או אולי הכוונה לגאולה - מתאחר. **לרשו** אשר ירשו **בשלישי** בחודש השלישי, בסיון **מתבקשת** התורה, ע״ש ״אם תבקשנה ככסף״ (משלי ב, ד) וכן ״תורה יבקשו״

כַּכָּתוּב עַל־יַד נְבִיאֶךָ. כְּמַרְאֵה הַקֶּשֶׁת אֲשֶׁר יִהְיֶה בֶּעָנָן בְּיוֹם הַגֶּשֶׁם כֵּן מַרְאֵה הַנֹּגַהּ
סָבִיב הוּא מַרְאֵה דְּמוּת כְּבוֹד־יי. וָאֶרְאֶה וָאֶפֹּל עַל־פָּנַי
וָאֶשְׁמַע קוֹל מְדַבֵּר: (יחזק׳ א, כח)

הַטּוֹב וְהַנָּעִים / שְׁעֵה זֶמֶר נָעִים
מַיִם וְקוֹל מִזַּעְזְעִים / בְּמֵי מְרִיבָה לֹא תַזְעִים:

מִן וְדוּי תְּאוֹמִים וְרֵעִים / תִּתְרַצֶּה בְּשִׂיחַ הַנָּעִים
מַיִם וַעֵד לְזוֹרְעִים / בְּקוֹל גַּלְגַּל הַמַּרְעִים:

כַּכָּתוּב בְּדִבְרֵי קָדְשֶׁךָ. קוֹל רַעַמְךָ בַּגַּלְגַּל הֵאִירוּ בְרָקִים תֵּבֵל. רָגְזָה וַתִּרְעַשׁ הָאָרֶץ: (תהל׳ עז, יט)

25 אֶת זְמַן חָבוּי גֹּפֶר / הָגְבְּלוּ גְּבוּלוֹת בַּסֵּפֶר
מַיִם זִילַת שֶׁפֶר / לְמַדֵּד אַדְמַת גּוּר עֹפֶר:

הַשָּׁמַיִם זַעַק לְקַבֵּל / חֹם בְּתַמּוּז מִלְּחַבֵּל
מַיִם זֹרְמוּ לְתַבֵּל / בְּשֵׁשֶׁת מִינֵי תֵבֵל:

כַּכָּתוּב בְּתוֹרָתֶךָ. עֹד כָּל־יְמֵי הָאָרֶץ. זֶרַע וְקָצִיר וְקֹר וָחֹם וְקַיִץ וָחֹרֶף וְיוֹם וָלַיְלָה
לֹא יִשְׁבֹּתוּ: (בראׁ ח, כב)

הַשָּׁמַיִם חַשְׁרַת כְּבָרָה / חָשֹׁר לְרוּחַ נִשְׁבָּרָה
30 מַיִם חַזֵּז בִּגְבוּרָה / לְמִבְיְנֵי עִתֵּי בָרָה:

לכל גז 20 הזיל מ׳נפ | בהוד: אור ך | כמראה זמ׳ 21 בזמר ע״פצ 22 בקול ע״פף | מריבת ך 23 תאומים: אחים גז
26 למודד פ״ לזכר ז[1] | אדמת חס׳ פ | ועופר רת°רפ 28 ששת פ 30 חזיז פ״רת°רנפ | עתה ה 31 גדל חס׳ מ׳פגז |

(מלאכי ב, ז). 20 **למתנקשת** למתבהלת (ע״ש רני׳ ה, ו) ממראה השכינה, כלהלן. 21 **הטוב והנעים** כינוי לקב״ה והצרוף הוא מקראי (כגון תהל׳ קלג, א: איוב לו, יא). **שעה זמר נעים** של הלויים בבית המקדש. כלהלן. 22 **מזעזעים** פוחדים, ע״ש תהלים עז, יז-יח ״ראוך מים יחילו...קול נתנו שחקים״ (ולהלן מביא את הפסוק הבא). **במי מריבה** בגלל חטא מי מריבה (במד׳ כ, יג) **לא תזעים** אל תהפוך את המים והקולות (הפוחדים ממך) לגשמי זעף וזעם (במלים ׳מי מריבה׳ רומז לבני לוי, ע״ש דבר׳ לג, ח). 23 **תאומים ורעים** (רומז למזל תאומים) כמו ׳אחים ורעים׳ והוא כינוי לישראל ע״ש תהל׳ קכב, ח. **תתרצה** ולא תזעם. כלעיל. **בשיח** בתפילה. 24 **ועד** הועד, הענק. 25 **את זמן** בזמן **חבוי גפר** נח (בראׁ ו, יד: ״עשה לך חבת עצי גפר״). **הגבלו גבולות** נקבעו גבולות תקופות השנה, ע״ש תהל׳ עד, יז, עיין להלן שורה 36. 26 **שפר** כינוי לשמים ע״ש ״ברוחו שמים שפרה״ (איוב כו, יג, ואולי גם לפי ירמ׳ מג, י ״שפריר״=אהל). **למדד** לתת בתקופת השנה הנכונה. **גור** יהודה ע״ש ״גור אריה יהודה״ (בראׁ מט, ט). **עופר** נרדף לגור. 27 **מלחבל** לכטל. 28 **לחבל** לתת טעם בגידולי הארץ ע״י הגשם. **בששת מיני תבל** לפי הענין אלה שש התקופות דלהלן אשר תעמודנה כל עוד יעמוד תבל. 29 **השמים חשרת כברה** לפי ב״ר יג, י (עמ׳ 120) ׳הענינים מתגברים מן הארץ ועד לרקיע ומקבלים אותן (את המים העולים) ... חושרין אותן כמין ככרה..׳. **חשור** הורד גשם. **לרוח נשברה** להתפללים ברוח נשברה. 30 **חזז** הזרם, לשון חזיז=ענן. **למביני עתי ברה**

וְשָׁמָּה חֶלְקָם בַּחַיִּים / כְּסַרְטָן גָּדֵל בְּמַיִם חַיִּים
מַיִם חֲשׂוּפִים וּבְקָו חֲצוּיִים / הוֹצֵא מִבֵּית מַיִם חַיִּים:

כַּכָּתוּב עַל־יַד נְבִיאֶךָ. וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יֵצְאוּ מַיִם־חַיִּים מִירוּשָׁלִַם חֶצְיָם אֶל־הַיָּם הַקַּדְמוֹנִי וְחֶצְיָם אֶל־הַיָּם הָאַחֲרוֹן. בַּקַּיִץ וּבַחֹרֶף יִהְיֶה: (זכרי׳ יד, ח)

לָתֵת טַעַם וָנֹפֶשׁ / לְהוֹצִיא אֲסִירִים לְחֹפֶשׁ
מַיִם טְבִיעַת רֶפֶשׁ / בַּל יַבְעִיתוּ מְחָרֵף נָפֶשׁ:

35 לֹא טַרְחוּת כְּמַבּוּלוֹת / וְלֹא בְּחֹרֶב אָב מַחְבִּילוֹת
מַיִם טְמוּנִים בְּתַחְבּוּלוֹת / חֲשׂף לְהַצִּיב כָּל גְּבוּלוֹת:

כַּכָּתוּב בְּדִבְרֵי קָדְשֶׁךָ. אַתָּה הִצַּבְתָּ כָּל־גְּבוּלוֹת אָרֶץ. קַיִץ וָחֹרֶף אַתָּה יְצַרְתָּם: (תהל׳ עד, יז)

מְטַר יוֹרֶה לִירוֹת / שָׂדוֹת וִיעָרוֹת
מַיִם יִמָּלְאוּ יְאוֹרוֹת / לִמְגוֹדְדֵי גְדוּד שְׁיָרוֹת:

יָשׁוּב יִפְרֶה הַר וְגִבְעָה / יִרְבֵּץ כְּאַרְיֵה עֲלֵי טְבוּעָה
40 מַיִם יְשַׁלְּשׁוּ רְבִיעָה / לְהִפָּרֵד לְרָאשִׁים אַרְבָּעָה:

כַּכָּתוּב בְּתוֹרָתֶךָ. וְנָהָר יֹצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת־הַגָּן. וּמִשָּׁם יִפָּרֵד וְהָיָה לְאַרְבָּעָה רָאשִׁים: (בראׁ ב, י)

כמים: בזרם מ׳פצגי בזרם מים ג בזרם בה ף|גקגש מים ע״ 32 חסופים ף| ובקו: בקיו גקגש ובקיר ת° | הוציא ך| מבית: אלהים מקור הוס׳ ף|מים חס׳ גו 33 אסורים ך|להוציא אסירים: צאת ריבי גקגש|בחופש ז׳פ 34 לבל דהחע״רמ׳פצף|יבעתו ת°מ׳ 35 ולא חס׳ ך| כחורב ף 36 מציב חפ׳| כל חס׳ הע״גז 37 ויערות: ועיירות גקגש 38 ימלאו חס׳ ע״| לגדודי פ׳ו ולמגודדי ך למגידי ת°| גדוד: יגוד גש חס׳ הע״ 39 יִפְרֶה גש ויפרה (י) רצ יפרח ף| כארי רנף 40 ישלשו: ישלש ו עלי

ע״ש דבהי״א יב, לג ״ומבני יששכר ידעי בינה לעתים״. ברה=כינוי לתורה ע״ש תהל׳ יט, ט. 31 **ושמה** בא״ז בזמן הגאולה. כלהלן. **חלקם בחיים** תהל׳ יז, יד. 32 **מים חשופים** מעיין (ע״ש ישע׳ ל, יד ״ולחשף מים״) שיתגלה לעתיד לבא, עיין להלן. **מבית** מבית המקדש. 33 **להוציא אסירים** ע״ש תהל׳ סח, ז. 34 **מחרף נפש** זבולון, שופטים ה, יח. 35 **כמבולות מים** מרובים מדי, כמבול. **בחרב אב** יוכש של חודש אב. **מחבילות** גורם נזק, ואולי מתכוון גם ל׳אב׳ כמשמעות ׳אבי נחל׳ ור״ל ולא יוכש המזיק לאכים. 36 **מים טמונים** בענגים ובאדמה. **בתחבולות חשוף** בחכמה, בחלוקה טובה, עיין בתרגום לאיוב לז, יב ״מתהפך בתחבולותיו״: ׳מהפך בחכמתיה לאצלחא פלחי בארעא בעובדיהון ונחתין (המטרות) בכל אתר די פקדינון על אפי ארעא׳. 37 **לירות** ל׳ רוויה. 38 **למגודדי גדוד** גד, ע״ש ״גד גדוד יגודנו״ בראׁ מט, יט. **שירות** נדרף לנדודים. 39 **ירבץ** הגשם וכוונתו למשמעות שבלשון חכמים -ירטב, ולפי ההמשך גם למשמעות המקראית. **כאריה** והוא מזל חודש אב. **טבועה** כינוי לארץ ע״ש איוב לח, ו, ״אדניה (של הארץ) הטבעו״. 40 **ישלשו רביעה** עיין כפיוט ׳חכנם׳

אַרְצָךְ כְּוּוּן הַדּוֹם רֶגֶל / וְלֹא נִשְׁקֵית כְּגַן בְּרֶגֶל
מַיִם כְּזִנּוּק אֵגֶל / יְזַנְּקוּ בָּשָׁן בִּמְנוּחַ עֵגֶל :

כִּי כֹל בַּשֶּׁקִי יָשִׁישׁ / בְּאָסְפָם בָּר בֶּאֱלוּל בְּטִלּוּל רְסִיס
מַיִם כְּרָמִים לְהַעֲסִיס / בְּנִטְפֵי חֶלֶב וְעָסִיס :

כַּכָּתוּב עַל־יַד נְבִיאֶךָ. וְהָיָה בַיּוֹם הַהוּא יִטְּפוּ הֶהָרִים עָסִיס וְהַגְּבָעוֹת תֵּלַכְנָה חָלָב
וְכָל־אֲפִיקֵי יְהוּדָה יֵלְכוּ מָיִם. וּמַעְיָן מִבֵּית יי יֵצֵא
וְהִשְׁקָה אֶת־נַחַל הַשִּׁטִּים : (יואל ד, יח)

45 בְּעִתּוֹ לְהַרְעִים רַעַם / בְּנַחַת וְלֹא בְזַעַם
מַיִם לָתֵת טַעַם / בְּאַדְמַת מַשְׁפִּיר אִמְרֵי נֹעַם :

אִם לְשֵׁבֶט לְאֶרֶץ נִשְׁלָחִים / לְהַעֲלִיץ בְּתוּלָה בְּאֵבֵי שֶׁלָחִים
מַיִם לִפְלָגִים נִשְׁלָחִים / לְשַׂמֵּחַ עִיר אֱלֹהִים :

כַּכָּתוּב בְּדִבְרֵי קָדְשֶׁךָ. נָהָר פְּלָגָיו יְשַׂמְּחוּ עִיר־אֱלֹהִים. קֹדֶשׁ מִשְׁכְּנֵי עֶלְיוֹן : (תהל׳ מו, ה)

וּלְבָרֵךְ מִמֶּגֶד יְרָחִים / בְּעִדּוּן תְּנוּב פְּרָחִים
50 מַיִם מֵעָבִים מַטְרִיחִים / וּמַעֲדַנֵּי מֶלֶךְ מַאֲרִיחִים :

הוס׳ **העצ׳** | לרביעה ו | יפרד ך | ראשים **דהוע״ת°נפ** ראשי מ׳ **41** כיון **גקגש** | הדום : המון **צ** | לא **פ** | נשקית : נשקת **גקגש** נשיקת (!) מ׳ | גן **פ** **42** יְזַנֵּק **ז** | מנוח **נ** **43** בשיקי **פ״ת°ך** | רשיש (!) **ת°** | באספי **ו** | בר חס׳ **ך** | באלול בר **דהזע״מ׳חגקגש** **44** להעסיס : ועסיס **ו** | בנטף **גקגש** **47** לשבט : אם הוס׳ **הע״ך** | לארץ : וארץ **ת°חגקגש** ארץ **ו** חס׳ **פ״** **48** האלהים **פ** **49** מגד **הפגקגש** **50** בעבים **הע״** עבים **צ** | מעדני **זנ** | מערכים מ׳ **51** מזונים : מזוים **ת°נפגקגש** מזנים **ע״צ** | הונטר מ׳ |

טו׳ 9. **41 ארצך** א״י. **כוון** שממנה כוננה, נוסדה. **הדום רגל** כל הארץ ע״ש ישע׳ סו, א. **ולא נשקית כגן ברגל** ע״ש דבר׳ יא, י. **42 כזנוק אגל** נתירת הטפות היורדות. **יזנקו בשן** ע״ש ״דן...יזנק מן הבשן״ דבר׳ לג, כב. **במנוח עגל** בזכות ביטול העגל ששמו בדן (מל״א יב, כט-ל). **43 כשקי** ל׳ ״השיקו היקבים״(יואל ב, כד). **כטלול רסיס** ע״ש שיה״ש ה, ב: ״...טל...רסיסי לילה״ ור״א ברלין פירש ׳טילול׳ מלשון ארמית במשמעות תקרה, ור״ל שהבר יאסף לבית מקורה מפני רסיסי הגשם. **45 כעתו** בסוף הקיץ. **46 משפיר אמרי נעם** נפהלי ע״ש ברא׳ מט, כא ״נפתלי...הנותן אמרי שפר״. **47 אם לשבט** לארץ עיין ׳אקשטה׳ שורה 30. **בתולה** כזל אלול וכנראה ר״ל בתקופה אלול. ואולי מתכוון לזכר׳ ט, יז ״ותירוש ינוכב כתולות״. **שלחים** אדמות השקאה בלשון חכמים, ור״ל שבתקופה זאת, שאין ברכה בגשמים, המים המבוקשים הם מי השקאה בלבד. **49 ולברך ממגד ירחים** וכו׳ פירוש השורה הוא כנראה ׳התנובה הבאה ע״י העדון במשך החדשים (ירחים) מן הפרחים עד למגד, התברך׳. עכ״פ נראה שכוונתו לבישול הפירות בחדשי הקיץ. ׳מגד ירחים׳ ע״ש דבר׳ לג, יד. **50 מים מעבים מטריחים** הכליצה היא ע״ש איוב לז, יא ״יטריח עב״ אך כנראה ר״ל שבקיץ הגשמים הם טירחה. **ומעדני מלך** ע״ש ברא׳ מט, כ:

הִרְוָה מְזוֹנִים וְנָטַר / בְּיֶרַח אֵיתָנִים לְהַתִּיר קְטַר
מַיִם מֵעַתָּה בַּל יֶאְטַר / לְהַרְעִיף שְׁעִירֵי מָטָר:

כַּכָּתוּב בְּתוֹרָתֶךָ. יַעֲרֹף כַּמָּטָר לִקְחִי תִּזַּל כַּטַּל אִמְרָתִי. כִּשְׂעִירִם עֲלֵי־דֶשֶׁא וְכִרְבִיבִים עֲלֵי־עֵשֶׂב: (דבר׳ לב, ב)

אֶת נִיב מַזְכִּירֵי שֶׁוַע / שְׁעֵה בְּנִסּוּךְ שֶׁבַע
מַיִם נַחֵל לְשֹׂבַע / לְקַרְנֵי רְאֵם לְשַׁלֵּשׁ רֶבַע:

55 אֶת נִטְעֵי חֲמַת כֶּמֶשׁ / תַּטְרִים לֶאֱסֹף בָּר בְּפִלּוּס גֹּמֶשׁ
מַיִם נַזֵּל בְּנִטְפֵי אֶמֶשׁ / וּכְאוֹר בֹּקֶר יִזְרַח שָׁמֶשׁ:

כַּכָּתוּב עַל־יַד נְבִיאֶךָ. וּכְאוֹר בֹּקֶר יִזְרַח־שָׁמֶשׁ. בֹּקֶר לֹא עָבוֹת מִנֹּגַהּ מִמָּטָר דֶּשֶׁא מֵאָרֶץ: (ש״ב כג, ד)

כָּל שִׂיחַים בּוֹ יֶאֱשָׁרוּ / יִתְרוֹעֲעוּ אַף יָשִׁירוּ
מַיִם שְׁעִירִים יַחֲשֹׂרוּ / וְאַדְמַת רֹדֶם יַעֲשִׁירוּ:

הָאָרֶץ סוֹקְרִים כִּבְרַק אֵשׁ / פֶּן כְּמַבּוּל בּוּל תִּתְבַּיֵּשׁ
60 מַיִם סַפֵּק מִלְּבַיֵּשׁ / נוֹאֲמִים אָב לַמָּטָר הַיֵּשׁ:

בירח: בחבלי **ח**גקגש| האיתנים **ת**°**ך** 52 להעריף **ת**°**פף** 53 שוע: שכע **צ**| נסוך מ׳ כנסוך **ר** 54 נהל **זף**| ראימים **ת**°|
לשילוש **פ״צח**גש בשילוש זרמ׳| רוכע **פ״פ** 55 נטפי **פ״**| חומות **ו**׳| חטרים: תטרף **הו** תטריף **ז** תרטיב **דע״נף** חטריב **גקגש**
תטליל **פ**| כפילוס: בפילוש **צ** בשלוש **הע״** 56 נטפי **ת**° 57 ויתרועעו מ׳**גק** 58 כאדמת **ת**°| רדם: עשר **הע״**
59 סורקים **ף**| כול חס׳ **הע״ך**| תחייבש **פ** 60 מלביש: כלי לבייש **ף** לבייש **גקגש**| נואמים: **נואמי גקגש** כי הוס׳ מ׳**ח**גקגי**גש**

״מאשר...והוא יתן מעדני מלך״. **מאריחים** מכינים לארוחה והנושא הוא ״ירחים״ שבשורה הקודמת. 51 **מזונים** בכי״י שונים גורס ״מזוים״ ע״ש ״מזוינו מלאים״. תהל׳ קמד, יג. וזה נראה. **ונטר** ושמר. וחיכה ולא הוריד גשמים. **בירח איתנים** בחודש תשרי (מל״א ח, ב). **להתיר קטר** להתיר את הצרור (קטר בארמית) כלומר להרשות את תחילת הגשמים. 52 **בל יאטר** לא ייסתם ע״ש תהל׳ סט, טז. 53 **ניב** דברי **מזכירי** אומרי ״משיב הרוח ומוריד הגשם״. **שוע** בתפילה. **בניסוך שבע** בזכות ניסוך המים בשבעת ימי סוכות. 54 **לקרני ראם** לאפרים ומנשה. ע״ש דברים לג, טז. **לשלש רבע** לתת שלוש רביעות מים. עיין לעיל בפיוט ״תכנס׳ שורה 9. 55 **נטעי חמת כמש** פירות הקיץ שנתיבשו. **חטרים** תקרים. הפייטן פונה אל האיכר ומזהיר אותו מפני הגשם הקרב. **בפילוס גמש** תרגומו: מאזנים (מזל חשרי) שהוכרעו לצד אחד (גמש - ביטוי פייטני להעמסה והכרעת המאזנים) ור״ל ״חבואה עמוסה לרוב״. 56 **נזל בנטפי אמש** הגשם יֵרד כלילה פתאום; ועיין לעיל בפיוט ״תכנס׳ שורה 7. 57 **יאשרו** יצליחו, ישמחו. **יתרועעו אף ישירו** תהל׳ סה, יד. 58 **שעירים** לעיל שורה 52. **יחשורו** יזרמו. **רודם** בנימין. ע״ש תהל׳ סח, כח ״שם בנימין צעיר רדם״. 59 **הארץ** יושבי הארץ. **סוקרים** רואים. **כברק אש** את זאת אשר היא כברק אש והיא הקשת בענן כפי שנאמר ביחזקאל א, כז-כח: ״כמראה אש...כמראה הקשת אשר יהיה בענן ביום הגשם...״. **כמבול בול** כמבול אשר בא בחודש בול. הוא חודש מרחשון (מל״א ו, לח) כמסופר בברא׳ ז, יא. **תחביש** הארץ בגלל חטאיה שגורמים למבול. 60 **מלביש** כדי לא לבייש ע״י עצירת גשמים את אלה אשר **נואמים** אומרים. שואלים. 61 **עקוש** חטא. **לא**

כַּכָּתוּב בִּדְבָרֶי קָדְשֶׁךָ. הֵיֵשׁ־לַמָּטָר אָב. אוֹ מִי־הוֹלִיד אֶגְלֵי־טָל: (איוב לח, כח)

מַעֲשֵׂה עִקּוּשׁ כָּל בְּרִיָּה / לֹא יַעַצְרוּ מִגִּיא פּוֹרִיָּה
מַיִם עֲמָקִים יַעַטְפוּ פִּרְיָה / בְּזֵכֶר עֲנָיַת מוֹרִיָּה:

וְהוֹלִידָהּ עָב חִתּוּל בָּשְׁתָּהּ / כִּבְמְקוֹם עַקְרָב בְּלִי לְשִׁיחָתָהּ
מַיִם עֶרֶף רֵאשִׁיתָהּ / הַמְּטַר לָעוֹבְרִים שָׁמָּה לִרְשִׁתָּהּ:

כַּכָּתוּב בְּתוֹרָתֶךָ. כִּי הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה בָא־שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ לֹא כְאֶרֶץ מִצְרַיִם הִוא אֲשֶׁר יְצָאתֶם מִשָּׁם. אֲשֶׁר תִּזְרַע אֶת־זַרְעֲךָ וְהִשְׁקִיתָ בְרַגְלְךָ כְּגַן הַיָּרָק: (וְנֶאֱמַר) וְהָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ אֶרֶץ הָרִים וּבְקָעֹת. לִמְטַר הַשָּׁמַיִם תִּשְׁתֶּה־מָּיִם: (וְנֶאֱמַר) אֶרֶץ אֲשֶׁר־יְיָ אֱלֹהֶיךָ דֹּרֵשׁ אֹתָהּ. תָּמִיד עֵינֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ בָּהּ מֵרֵשִׁית הַשָּׁנָה וְעַד אַחֲרִית שָׁנָה: (דבר׳ יא, י-יב)

65 יָדֶךָ פְּתַח בִּזְרוֹעַ חָשׂוּף / לִפְתֹּחַ אוֹצָר אָסוּף
מַיִם פְּקֹד לְצִיָּה כָּסוּף / בְּזֵכֶר עֲנָיַת יַם סוּף:

וְהִצְמִיחָהּ פֵּרוֹת בְּמֵי שֶׁלֶג / בִּימֵי חֲנֻכָּה לְהָצִין מֶלֶג
מַיִם פְּנוֹת אַרְצָהּ בְּלִי פֶלֶג / מִדֹּק לְהוֹרִיד גֶּשֶׁם וָשֶׁלֶג:

כַּכָּתוּב עַל־יַד נְבִיאֶךָ. כִּי כַּאֲשֶׁר יֵרֵד הַגֶּשֶׁם וְהַשֶّלֶג מִן־הַשָּׁמַיִם וְשָׁמָּה לֹא יָשׁוּב כִּי אִם־הִרְוָה אֶת־הָאָרֶץ וְהוֹלִידָהּ וְהִצְמִיחָהּ. וְנָתַן זֶרַע לַזֹּרֵעַ וְלֶחֶם לָאֹכֵל: (ישע׳ נה, י)

61 בְּרִיָּה ך| יעצורו גר יועצרו פ 62 עמקים: עמוקים פ חס׳ מ׳| יעטו ך[1]| פוריה ף 63 עב: הוס׳ טל הפ״ת°פ| לישתה ך
64 ערף: עתידי גקגר-גש| ימטיר פ״נגר ימטר ף גקגש להמטיר ז למטיר ח 65 אוצר: בזרוע ע״| חסוף פ 66 ציה נ| כסוף:
בלי כיסוף גקגר כסוף ו 67 במי: כמו ף| שלג: פלג וע״רדמ׳נפף גק| להצנין ע״ 68 פנות: פזר צ| ארץ פ| בלג וחע״פ״

יעצרו לא ימנעו מגיא פוריה פוריות מן הארץ. 62 עמקים יעטפו תהל׳ סה, יד. בזכר כשיזכור, וכן להלן עד סוף הפיוט ירמוז ל׳מי שענה...׳ שבמשנה תענית ב, ד. 63 והולידה עב מי הענן יולידו, יפרו, את הארץ ובזה יינתן חתול בשתה כיסוי למערומיה, כלומר ליובש שלה. הפייטן משתמש במליצה מאיוב לח, ט: ״בשומי ענן לבשו וערפל חתלהו״. כבמקום עקרב (מזל מרחשון) מדבר, ע״ש דבר׳ ח, טו ״במדבר הגדול והנורא נחש שרף ועקרב״. בלי לשיחה לא לעשותה למדבר (הצירוף ׳לשות׳ עם ׳מדבר׳ רגיל במקרא, עיין ירמ׳ ב, טו, הושע ב, ה, ועוד). 64 ערף ל׳ ״יערוף כמטר״. ראשיתה היורה שהוא ראשית הגשם או שמא כוונתו לראשית השנה כבפסוק דלהלן. 65 ידך פתח ע״ש תהל׳ קמה, טז. בזרוע חשוף ע״ש ישע׳ נב, י. לפתח אוצר ע״ש דבר׳ כח, יב. אסוף סגור - בשעה זאת. 66 פקוד זכור וחן. כסוף מבויש, עירום, עיין לעיל שורה 63. 67 במי שלג ע״ש איוב ט, ל. בימי חנכה בחודש כסלו. להצין לצנן. מלג ביטוי לפי לשון חכמים שמשמעו כאן הום, או מים חמים, עיין במלונים. 68 פלג מחיצה, מעצור. מדוק משמים. 69 והלוית והענקת. צבאיך ישראל. אגל טיפות. בנחת נהל

וְהִלְוִיתָ צְבָאֶיךָ רְסִיסֵי אֲגַל / בְּנַחַת נַהַל מַעְגָּל
70 מַיִם צֹק בְּקוֹל גַּלְגַּל / בְּזֵכֶר עֲנָיַת גִּלְגָּל:

וְנָתַן צֹאנְךָ סוֹעֲרָךְ בְּמֶרֶץ / קֶשֶׁת לְהַרְאוֹת לְחַיֵּל אֶרֶץ
מַיִם צְרוּרִים לְמִטְרוֹת עֶרֶץ / תַּתִּיר לֵאמֹר לַשֶּׁלֶג הֱוֵא אָרֶץ:

כַּכָּתוּב בִּדְבָרֵי קָדְשֶׁךָ. כִּי לַשֶּׁלֶג יֹאמַר הֱוֵא אָרֶץ וְגֶשֶׁם מָטָר. וְגֶשֶׁם מִטְרוֹת עֻזּוֹ: (איוב לז, ו)

גוֹיִם קֻצָּפוּ מִמֵּי הַקְצָפָה / כְּנִפְתְּחוּ אֲרֻבּוֹת לְהָצִיפָה
מַיִם קָרִים כְּלִי חֲצִיפָה / בְּזֵכֶר עֲנָיַת מִצְפָּה:

75 זֶרַע קֹדֶשׁ מַטָּעָתוֹ / מָכְפֶּלֶת לְהָכִין מַרְעִיתוֹ
מַיִם קַלִּים מִלְּהַבְעִיתוֹ / צַו לָתֵת מְטַר אַרְצְךָ בְּעִתּוֹ:

כַּכָּתוּב בְּתוֹרָתֶךָ. יִפְתַּח יי לְךָ אֶת־אוֹצָרוֹ הַטּוֹב אֶת־הַשָּׁמַיִם לָתֵת מְטַר־אַרְצְךָ בְּעִתּוֹ וּלְבָרֵךְ אֶת כָּל־מַעֲשֵׂה יָדֶךָ. וְהִלְוִיתָ גּוֹיִם רַבִּים וְאַתָּה לֹא תִלְוֶה: (דבר׳ כח, יב)

רַבִּים רְנָנוֹת בַּיַּשְׁבִי / הִרְבֵּיתִי לְךָ לְהַקְשִׁיבִי
מַיִם רַוֵּה לְהַשְׁאִיבִי / בְּזֵכֶר עֲנָיַת תִּשְׁבִּי:

דמ׳צף | להוריד חס׳ ע״ 70 צוק: עבים הוס׳ **ף** | קול **נ** | בזכר... גלגל חס׳ ע״ 71 סוערך: **סערך ח** סיערך **ו**[2] **סעדך גק** שואלך **דג** שואלה **ה** שיוע לך **ע״צף** לך שיוע **פ** שבח לך רוו״ה | במרץ: בתתך הוס׳ **ף** | קשת להראות: בתתך קשת **פ** | לחיל: לחיילי **צף** חס׳ **נ** | לארץ **ג** 72 ערץ חס׳ ע״ | תתיר חס׳ **ך** | לומר **הזפ׳ח**°**נ** | הוה **חפ׳ך** הוי **נפף** 73 ממי הקצפה: במי הקצפה **פ״גק** בהקצפה (ממי חס׳) **דהז**[1]**ע״רך מ׳נפצ**[2] 74 חציפה: חסיפה **פ** חנה הוס׳ **צגקגר** 75 מכפלת: בכפל **זע״פ׳דנפ** מכפל **ה** מכפילת ליל **גק** | להכין: הכין **גק** להכין בכפל **ף** צאן הוס׳ **צ** 76 קלים: קרים **צ** | צוה **גק** | ארצם **גק** 77 רננים **ע״פף** | לישבי

מעגל ע״ש תהל׳ כג, ב-ג ״על מי מנוחות ינהלני...ינחני במעגלי צדק...״. 70 **צוק** שפוך. **בקול גלגל** ע״ש תהל׳ עז, יט ״קול רעמך בגלגל״. **ענית גלגל** עיין בפירושים למשנה על ענין זה. 71 **ונתן וכו׳** שעור השורה הוא: ונתן (הקב״ה) קשת (מזל כסלו) בענן להראות שהארץ חזקה (לחיל), ולא יבוא המבול, לישראל צאנו המסוער (ע״ש ישע׳ נד, יא, ״עניה סוערה״) מאד (במרץ). 72 **צרורים** בשעה זאת עדיין. **ערץ** עוז, עיין להלן בפסוק. **הוא ארץ** היה על הארץ, כלומר רד לארץ. 73 **ממי הקצפה** מי המבול. **כנפתחו ארבות** ע״ש בראש׳ ז, יא. 74 **כלי חציפה** כנחת. 75 **זרע קדש מטעתו** בגלל המשך השורה אולי יש לפרש לפי ישע׳ ו, יג ״זרע קודש מצבתה״ והדרשה בפס״ר לג, (קנז ע״א): ״חטאו בזרע. זרע מרעים (ישע׳ א, ד) ולקו בזרע. זרע רב הוציא השדה וגו׳ (דבר׳ כח, לח) מתנחמים בזרע, זרע קודש מצבתה״ ע״כ. לפ״ז אפשר לפרש **מכפלת** על חודש טבת. כלומר בחדש העשירי בעשור לחודש (מל״ב כה, א, ועוד) אשר נקבע **להכין מרעיתו** להתחיל בהכנה החורבן (ורומז גם לזרע מרעים שבמדרש הנ״ל) ודהוק, בקטע גניזה גורס ״מכפילת ליל״ וכוונתו לליל טבת הארוכים אשר בהן מכינים עצמם הזרעים לצמוח ולהכשיל ולהיות לאדמת מרעה פוריה, וצ״ע. 76 **מלהבעיתו** כדי שלא יפחידו בקושיים. 77 **בישבי** בסדר תפילתי

לַזּוֹרֵעַ רְאֵה שִׂיחַ נִדְכּוֹ / כִּגְדִי רוֹבֵץ לְהַשְׁדִּיכוֹ
מַיִם רַבֵּה כְּגַהֵר דַּכּוֹ / כְּקָדְרוּ עַד כֹּה וְעַד כֹּה:

כַּכָּתוּב עַל־יַד נְבִיאֶךָ. וַיְהִי עַד־כֹּה וְעַד כֹּה וְהַשָּׁמַיִם הִתְקַדְּרוּ עָבִים וְרוּחַ וַיְהִי גֶּשֶׁם גָּדוֹל.
וַיִּרְכַּב אַחְאָב וַיֵּלֶךְ יִזְרְעֶאלָה: (מ״א יח, מה)

וְאַתָּה שְׁעֵה נִיב שְׂפָתַי / הַמַּזְכִּירִים מֵאֵימָתַי
מַיִם שׁוֹקֵק עֲמוּתַי / בְּזֵכֶר עֲנָיַת בֶּן אֲמָתַי:

וְלֶחֶם שָׂמֵן וְדָשֵׁן לְרַשֵּׁם / בִּדְלִי שֶׁבֶט יְצֻחְצַח כְּלֶשֶׁם
מַיִם שַׁפַּע לִנְפוּחֵי נָשֶׁם / וִימַלְּאוּ הֶעָבִים גָּשֶׁם:

כַּכָּתוּב בְּדִבְרֵי קָדְשֶׁךָ. אִם־יִמְּלְאוּ הֶעָבִים גֶּשֶׁם עַל־הָאָרֶץ יָרִיקוּ וְאִם־יִפּוֹל עֵץ בַּדָּרוֹם וְאִם
בַּצָּפוֹן. מְקוֹם שֶׁיִּפּוֹל הָעֵץ שָׁם יְהוּא: (קהל׳ יא, ג)

85 לֹא תִלְוֶה מִלְּפִתּוֹחַ כָּל סָגוּר / לַעֲנוֹת מְצַפְּצְפִים כְּעָגוּר
מַיִם תָּרִיק לְכָל מָגוּר / בְּזֵכֶר עֲנָיַת גּוּר וְאָגוּר:

לָאוֹכֵל תְּלוֹת לְךָ עֵינַיִם / לְאַדְּרוּ וּלְהַדְגוּ מִמֶּגֶד שָׁמַיִם
מַיִם תֵּן לְהַחֲיוֹת כְּמִיּוֹמַיִם / אֶרֶץ נַחֲלֵי מָיִם:

פ׳ח°נפף| הרביתי לך: בטח פ׳רת°| בקשיבי ה להושיבי פ׳רת° 78 רוות הע״פ| כבזכר ף 79 ראה: ריוה ע״ 80 רבו. רוה דורמ׳פצף| כנהר ף| כקדרו: כרדו דפ׳נפ[1]ף|גר כרד גק ורדו מ׳צ כדרו זת° 81 המזכירים: המזמרים גק 82 עמיתי דזח רנצף|גק 83 דשן ושמן גק| ודשן חס׳ פ| ברשם פ ורשם ו| בלשם זגר לשם מ׳ 84 להנפיח גקגר| נשם: לשם גר| ימלאו גק אם ימלאו ת° 85 כל חס׳ זע״פ״ת°רמ׳נפצגק|־לענות: לעם ע״ 86 ככל ע״| מגור: מגור דע״| ואגור: אגור גק ועגור פ׳ 87 תלויות צף| לך חס׳ רת°| להדרו ז| להדגו וזע״רת°מ׳ף|גקגר 88 תת ה| מיומים חע״רמ׳נפף|גקגר

זה. **הרביתי** רננות. **להקשיבי** כדי שחקשיב לי. 78 **להשאיבי** לשאוב בשבילי. **תשבי** אליהו הנביא. 79 **שיח נדכו** תפילתו כשהוא מדוכא, ע״ש תהל׳ קכו, ה ״הזורעים בדמעה״. **כגדי** (מזל חודש טבת) **רובץ** ע״ש ישע׳ יא, ו. **להשדיכו** להשקיטו, עיין במלונים לתרגומים. 80 **כגהר דכו** כאליהו, שעליו נאמר ״ויגזור ארצה וישם פניו בין ברכיו״ מל״א יח, מב; ״דכו׳ משמעו בשעה שהתכופף. 81 **המזכירים מאימתי** לשון משנה תענית א, א ור״ל: שפתי, המזכירים ׳משיב הרוח ומוריד הגשם׳ מן השעה הראויה לפי ההלכה, כלומר מתפילה זאת. 82 **שוקק** ל׳ ציווי ומשמעו: הזרם בקול, כמו ״פקדת הארץ ותשקקה״ תהל׳ סה, י. **עמותי** רעי, עם ישראל. 83 **ולחם שמן ודשן** ע״ש ישע׳ ל, כג ״ולחם תבואת האדמה והיה דשן ושמן״. **לרשם** לגזוד **כדלי** מזל שכט ור״ל במים רבים. **יצחצח** יבריק. **כלשם** בניצוצות טפות הגשם. עיין לעיל ׳אף כרי׳ שורה 3. 84 **לנפוחי נשם** לבני האדם, גם זה ראה שם. 85 **לא תלוה** מתכוון לומר: לא תקח לך, **לא** תעצור אצלך. **סגור** השמים הסגורים עדיין מגשם. **מצפצפים** מתפללים. **כעגור** ע״ש ישע׳ לח, יד: ״כסוס עגור כן אצפצף אהגה כיונה דלו עיני למרום״. 86 **מגור** מושבות בני אדם. **גור** דוד המלך ע״ש ברא׳ מט, ט ״גור אריה יהודה״ והפרשה נדרשה על דוד בב״ר צט, ח

כַּכָּתוּב בְּתוֹרָתֶךָ. כִּי יְיָ אֱלֹהֶיךָ מְבִיאֲךָ אֶל־אֶרֶץ טוֹבָה. אֶרֶץ נַחֲלֵי מָיִם עֲיָנֹת וּתְהֹמֹת יֹצְאִים
בַּבִּקְעָה וּבָהָר: (וְנֶאֱמַר) אֶרֶץ חִטָּה וּשְׂעֹרָה וְגֶפֶן וּתְאֵנָה וְרִמּוֹן. אֶרֶץ־זֵית שֶׁמֶן
וּדְבָשׁ: (וְנֶאֱמַר) אֶרֶץ אֲשֶׁר לֹא בְמִסְכֵּנֻת תֹּאכַל־בָּהּ לֶחֶם לֹא־תֶחְסַר כֹּל בָּהּ.
אֶרֶץ אֲשֶׁר אֲבָנֶיהָ בַרְזֶל וּמֵהֲרָרֶיהָ תַּחְצֹב נְחֹשֶׁת: (וְנֶאֱמַר) וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ
וּבֵרַכְתָּ אֶת־יְיָ אֱלֹהֶיךָ עַל־הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר נָתַן־לָךְ: (דברי ח, ז-י)

(עמ' 1279). **ואגור** בן יקה. משלי ל, א. ודרשו (שיהש"ר א, א) שהוא מכינויו של שלמה המלך. **87 לאוכל** בני האדם האוכלים. **לאדרו** לכבדו ורומז לחודש אדר. **ולהדגו** להרבוהו ע"ש "וידגו לרוב" (בראי מח, טז) ורומז למזל דגים של חודש אדר. **88 להחיות כמיומים** ע"ש הושע ו, ב: "יחינו מיומים".

מנהג אשכנז לומר פיוט זה

סימן: א"ב. — **א** 2675

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ.

אָים זְכֹר נָא לְשׁוֹאֲלֵי מַיִם / בְּרִית קָח לְהַרְחִיץ אֵלִים בְּמַיִם
גְּמֹל לְשׁוֹפְכֵי שִׂיחַ עֲלֵי מַיִם / דְּרֹשׁ לְנֶעֱקָד וְשָׁפַךְ לֵב כַּמַּיִם
הִזָּכֵר לְמַפְגִּיעִים הַיּוֹם עֲלֵי מַיִם / וְדוּי פְּצֵל בָּרְהָטִים בְּשִׁקְתוֹת הַמַּיִם
זְכוֹר לְנֶעֱצָרִים הַיּוֹם עֲלֵי מַיִם / חֶבֶר דָּלָה לְהַשְׁקוֹת צֹאן מַיִם
5 טוֹב זָכְרָה לְטוֹבָה מְיַחֲלֶיךָ עֲלֵי מַיִם / יוֹם אֲשֶׁר נִבְקְעוּ בְּמַטֵּה מַיִם
כְּרִית נְדִיבִים מְחוֹקְקֵי בְּאֵר מַיִם / לְמְחַנְּנֶיךָ זְכֹר בִּזְכִירַת מַיִם

כי"י: **דהוזחע"פ"רת°; צ; ף; גו** (שורות 1-10 רק חלקים) **גצ** (1-6) **גקגו** (1-5)‖
1 איום חס' **צ**| ברית: מלח הוס' **צ**| מים **הוחגזגצ** **2** לשופכים **גצ**| עלי: עדי **ת°**| לב חס' **גצ** **3** למפגיעים: למפגיע **ו** למפקידים **ף** לך הוס' ע"**ף**| היום רק **פ"רגצגקגו**: חס' שאר כי"י| עלי: בעד **הוחע"ף גו**| פצול **גו**| רהט **גזגצגו**| שקתות **גזגו** **4** היום חס' **רת°גזגרגצ**| עלי: בעד **רגזגצ**-על **פ**' עדי **ע"ת°צף**| המים **פ**'| חבר...מים חס' **צ**| דלה דלה **ף** **5** כמקום השורה הנדפסת: זעק תחנת תאיבי מים / חננה להעתר בשיח [?] ממים **גו**| טוב... עלי מים חס' **צ**| זכור **דפ'ת°**| לטובה: לטוב **גזגצגקחס' ת°**| למיחליך **ת°**| על **פ'ת°גו**| המים **פ'ת°** למים **ר**| כמטה המים **פ**' **6** כרוית **צ**| חוקקי **זצף** חקקי **חר**| באר: ברית **צ** **7** מנסכי:

1 לשואלי למבקשי: לשון המשנה, תעניח א, א ועוד. **ברית** בין הבתרים או מילה שנכרתו עם אברהם. **קח** לקח. **אלים** מלאכים (תהל' כט, א), בראשית יח, ד. **2 עלי** על אורות, וכן להלן. **דרוש** זכור. **ושפך לב כמים** על בכיו של יצחק בשעת העקדה מסופר במדרשים המאוחרים, כגון מדרש ויושע. **3 מפגיעים** מתפללים, פגיעה היא ל' תפלה לפי ספרי דברים פיס' כו (עמ' 39). **ודוי** תפילת יעקב (בראי לב, י). **פצל ברהטים** כראי ל, לח. **4 לנעצרים היום** בשמיני עצרת. **חבר** משה, לפי ויק"ר א, ג (עמ' ט). **דלה** שמות ב, יט. **5 זכרה לטובה** ל' ציווי, ע"ש נחמ' ה, יט ועוד. **מיחליך עלי מים** ישראל על ים סוף. **6 כרית נדיבים** מחוקקי **באר מים** על הבאר במדבר, ע"ש במד' כא, יח: "באר חפרוה שרים כרוה נדיבי העם במחוקק

מְנַסְּכֵי שִׁבְעָה בִּצְלוּחִית מַיִם / נַהֵל בְּצֶדֶק פִּלְאֵי יַרְדֵּן מַיִם
שַׂגֵּב כְּמֵהִים לִמְטַר מַיִם / עֲבוּר תָּאַב וּפָץ מִי יַשְׁקֵנִי מַיִם
פְּקֹד פְּקִידִים וְנִפְקָדִים בְּמַיִם / צַדְּקֵם בְּצֶדֶק נָם מִלְּאוּ אַרְבָּעָה כֵּדֵי מַיִם
10 קַבֵּל בְּרָצוֹן שַׁוְעַת שׁוֹאֲלֵי מַיִם / רְעֵם וְנַהֲלֵם עַל מַבּוּעֵי מַיִם
שַׁכְּנֵם בְּחַצְרוֹת בֵּית מוֹצָא מַיִם / תְּרַוֵּם מִנַּחַל עֲדָנֶיךָ מָיִם:

וממשיכים 'שאתה הוא' (עמ' 431)

לך הוס' ע"| בצלוחית: בנסוך חע"ב בצליחת ו| פלאי: עוברי הוס' צ 8 סגיב גו| למטר מים: למטר השמים דפ'צ לשער השמים ע"| תאב: תָּאֵיו ו 9 פקידים: פקודים וזחרף פיקודים צ| נפקדים גו| במים: על מים הזחע"צף מים פ"| צדקם: צור לצדיקים צ צוה לצדקם ף| נם מלאו חס' גו| נם: נאם ע" חס' ף| ארבעת גו| כדים פ" 10 רעם... מכועי: רצויה בחין ציר מרפא ף| על: כעל זת° 11 שַׁכְּנֵינוּ ף| תרום...עדניך: תכונם במפתח מקור צ| עדניך: חשקם הוס' ף

כמשענותם". **בזכירת מים** כשהם מזכירים בתפילה מים. 7 **שבעה** ימי סוכות. **בצלוחית** שבה היו מביאים מים לנסוך מים לביהמ"ק, משנה סוכה ד, ט. **נהל בצדק** הנהג בזכות, והל' היא ע"ש תהל' כג, כ-ג "...ינהלני... במעגלי צדק...". **פלאי ירדן מים** בימי יהושע. ע"ש יהושע ג, ה (המדבר על כריתת הירדן למחרת): "כי מחר יעשה ה' בקרבכם נפלאות". ושעור השורה הוא: בזכות פלאי הירדן (או העוברים בירדן שהאמינו בה') הנהג את ישראל שמנסכים לך מים בסוכות. 8 **שגב** רומם. **עבור** בזכות. **ופץ** אמר; דוד, לפי שמ"ב כג, טו: "ויתאוה (עיין בח"נ כאן) דוד ויאמר מי ישקני מים...". 9 **פקוד** זכור. **פקידים** כהנים, ירמיהו כט, כו ועוד. **ונפקדים** ישראלים, לפי שנפקדו במדבר או לפי שניתנה להם התורה שהיא "פיקודי ה'". **נם** אמר, אליהו (מל"א יח, לד). 10 **קבל ברצון** ביטוי מן התפילה (ואינו פסוק). **ונהלם על מבועי מים** ע"ש ישע' מט, י, "ועל מבועי מים ינהלם". 11 **שכנם בחצרות** ע"ש תהל' סה, ה: "ישכן חצריך". **בית מוצא מים** בית המקדש ע"ש "והיה ביום ההוא יצאו מים חיים מירושלם" (זכר' יד, ח). הביטוי 'מוצא מים' רגיל במקרא (מל"ב ב, כא, ישע' מא, יח ועוד). **תרום מנחל עדניך** ע"ש תהל' לו, ט: "ירוין מדשן ביתך ונחל עדניך תשקם".

בק"ק צרפת אמרו פיוט זה אחרי 'יפתח ארץ'

סימן: תשר"ק (?)

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ.

תַּתִּיר קִשְׁרֵי מַיִם
תַּשְׁפִּיעַ וְתַרְוֶה אֲפִיקִים מִשַּׁעַר שָׁמַיִם
תִּקְרָא לַשָּׁמַיִם / תֵּת קוֹל מִקּוֹלוֹת מָיִם:

וממשיכים 'שאתה הוא' (עמ' 431)

כי"י **פף**]

1 קשרי: עבי חשדת הוס' ף 2 ותרווה... שמים: ביורה מורה שפעה מים ף 3 חס' ף

1 **תתיר קשרי מים** תפתח את אוצר המים הסגור בקיץ. 2 **תשפיע** הן שפע מים. **משער שמים** כמו מן השמים. ע"ש ברא' כח, יז. 3 **תקרא** תצווה. **לשמים תת קול** ע"ש תהל' עז, יח: "זרמו מים עבות קול נתנו שחקים". **מקולות מים** תהל' צג, ד.

מנהג פולין

סימן: א״ב. בתים בני ד׳ טורים. כל בית פותח ב״זכור״. בין הבתים מתחלפים שני טורי הפזמון. — ז 91

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ

זְכֹר אָב נִמְשַׁךְ אַחֲרֶיךָ כְּמַיִם / בְּרַכְתּוֹ כְּעֵץ שָׁתוּל עַל פַּלְגֵי מַיִם
גְּנַנְתּוֹ וְהִצַּלְתּוֹ מֵאֵשׁ וּמִמַּיִם / דְּרַשְׁתּוֹ בְּזַרְעוֹ עַל כָּל מַיִם:
קהל בַּעֲבוּרוֹ אַל תִּמְנַע מָיִם:

זְכֹר הַנּוֹלָד בִּבְשׂוֹרַת יִצְחָק נָא מְעַט מַיִם
וְשַׁחְתָּ לְהוֹרוֹ לְשָׁחְטוֹ לִשְׁפֹּךְ דָּמוֹ כַּמַּיִם
זְהֵר גַּם הוּא לִשְׁפֹּךְ דָּמוֹ כַּמַּיִם / חָפַר וּמָצָא בְּאֵרוֹת מַיִם:
קהל בִּצְדָקוֹ חֹן חַשְׂרַת מָיִם:

5 זְכֹר טָעַן מַקְלוֹ וְעָבַר יַרְדֵּן מַיִם / יְחַד לְבַדּוֹ וְגָל אֶבֶן מִבְּאֵר מַיִם
כְּנֶאֱבַק לוֹ שַׂר בָּלוּל מֵאֵשׁ וּמִמַּיִם
לָכֵן הִבְטַחְתּוֹ הֱיוֹת עִמּוֹ בָּאֵשׁ וּבַמַּיִם:
קהל בַּעֲבוּרוֹ אַל תִּמְנַע מָיִם:

כ״י: כפדמ״נ; ן; ף||
כותרת: סדר אחר ף| או״א לפני כל בית ף
2 גִּנְּתוֹ ן| הצלתו דפוסים| אל: חוסה ואל וכן להלן ף 3 בבשורת: גם הוס׳ דנף| ושחת... כמים: ושב וחפר בארות מים ף| לשחטו חס׳ ך| ולשפך כפ׳נ 4 זהר... כמים: זְחֵל אחריך מים ף| זהר כפ: זְכָה דמ״נן| ושפך דמ״נ| דמו: לבו נ לב דפוטים| חפר... מים: חשף מקלות והציג בשקתות מים ף! חון חשרת: חוס עמוסי מעים שואלי ממך וכן להלן ף 5 טוען ן| כמקלו ף| עבור ף| בירדן ך| יחד: יחל ן יחיד נף| לבדו: לדברו ן לב דפוסים| גל נף! מבאר: מפי באר ן 6 לו: עם דמ״נף| שר:

1 **אב** אברהם. **נמשך אחריך** ע״ש שיה״ש א. ד ״משכני אחריך״ ור״ל הלך לכל מקום לפי ציווך ושמע בכול לקולך. **כמים** הצרוף ״מים מושכין״ רגיל בלשון חכמים ור״ל שכשחופרין למים תעלה הם רצים אחר החופר. **ברכתו** ברא׳ יב, ב ״ואעשיך לגוי גדול״ ועוד. **כעץ שתול על פלגי מים** תהל׳ א, ג. 2 **גננתו** ברא׳ טו, א: ״אנכי מגן לך״. **והצלתו מאש** לפי האגדה על כבשן האש (כ״ר לח, יג עמ׳ 363). **וממים** כדרך לעקדה לפי תנחומא וירא כב. **דרשתו** ידעתו, אהבתו. **בזרעו על כל מים** ע״ש ישע׳ לב, כ ״אשריכם זורעי על כל מים״ והדרשה של ר׳ יוחנן (בבלי ב״ק יז, ע״א) שהפסוק מדבר בעושי צדקה, והקב״ה אמר על אברהם (ברא׳ יח, יט) ״כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו... לעשות צדקה ומשפט״. 3 **הנולד** יצחק. **יקח נא** וכו׳ ברא׳ יח, ד. **להורו** לאביו. 4 **זהר** ציוה. במשמעות זאת בלשון הפייטנים, עיין במלון בן יהודה עמ׳ 1299. **גם הוא** יצחק צוה לאביו כשהיה עקוד על המזבח **לשפוך דמו כמים** כמסופר בתנחומא וירא כג ועוד מדרשים מאוחרים. **חפר** ברא׳ כו, יח ואילך. **חון** הענק. **חשרת** זרימה. 5 **טען** נשא: יעקב, כמסופר בברא׳ לב, יא. **יחד** נהג כיחיד, ללא עזרת הרועים, ברא׳ כט, י. 6 **שר** מלאך. **בלול מאש וממים** כל המלאכים נבראו כך. עיין לעיל ״אקשטה״ שורה 16. **היות עמו באש ובמים** כאמור ״ושמרתיך בכל אשר תלך״, ברא׳ כח, טו; והלשון לפי ישע׳ מג, א-ב: ״כה אמר ה׳ בוראך יעקב... כי תעבור במים אתך אני...

זְכֹר מָשׁוּי בְּתֵבַת גֹּמֶא מִן הַמַּיִם / נָמוּ דָּלֹה דָּלָה וְהִשְׁקָה צֹאן מַיִם
סְגוּלֶיךָ עֵת צָמְאוּ לְמַיִם / עַל הַסֶּלַע הָךְ וַיֵּצְאוּ מַיִם :
קהל בְּצִדְקוֹ חֹן חִשְׁרַת מָיִם :

זְכֹר פְּקִיד שָׁתוּת טוֹבֵל חָמֵשׁ טְבִילוֹת בַּמַּיִם
צוֹעֶה וּמַרְחִיץ כַּפָּיו בְּקִדּוּשׁ מַיִם
10 קוֹרֵא וּמַזֶּה טָהֲרַת מַיִם / רֵחַק מֵעַם פַּחַז כַּמַּיִם :
קהל בַּעֲבוּרוֹ אַל תִּמְנַע מָיִם :

זְכֹר שְׁנֵים עָשָׂר שְׁבָטִים שֶׁהֶעֱבַרְתָּ בְּגִזְרֵי מַיִם
שֶׁהִמְתַּקְתָּ לָמוֹ מְרוֹרַת מַיִם
תּוֹלְדוֹתָם נִשְׁפַּךְ דָּמָם עָלֶיךָ כַּמַּיִם / תֵּפֶן כִּי נַפְשֵׁנוּ אָפְפוּ מַיִם :
קהל בְּצִדְקָם חֹן חִשְׁרַת מָיִם :

מלאך ף| באש וכמים ף| לכן...ובמים: לך נשא עינים יושב שמים ף 7 זכור: מקרין פניו הוס׳ ף| ומשוי ף| נמו: גם ף גם נמו ך נבון ן| ודלה דלה ף 8 סגוליך חס׳ מ| בעת ף| סלע נ| ויצאו כפן: ויזובו שאר כי״ 9 שחות חס׳ רנף| חמשת כפך| מים רמ׳| ומרחיץ כפיו בקדוש: ומזה טהרת ך| ומרחץ ף 10 ומזה טהרת מים: ומרחיץ כפר במיסך| רוחק: רוחץ (רחץ ך) ומטהר רף| עם ך 11 שבטים שנים עשר מ״ן| שבטים חס׳ כפנ| בגיזרי: בְּגִזְרַת ך בין גיזרי כפ| והמתקת כפף| מרורת: מרורות מ׳ מרירת ף 12 שפכו ך שנשפך כפ| עליך חס׳ רף| תפן: ברחמים הוס׳ ף| כי: עד הוס׳ רנף| נפשם ף| אפפו: באו עד הוס׳ ך באו ף

כי חלך במו אש לא חכוה...״. 7 **נמו** אמרו. בנות יתרו (שמות ב, יט). 8 **סגוליך** ישראל ע״ש ״סגולה מכל העמים״(שמות יט, ה). **הך** הכה (במד׳ כ, יא). 9 **פקיד** כהן (ירמ׳ כ, א ועוד). המפרשים אמרו שהכוונה לאהרן הכהן אך לפי הענין מדבר בכהן גדול סתם. **שתות** כינוי לבית המקדש ע״ש אבן שתיה שהיתה בקודש הקודשים (משנה יומא ה, ב) והלי׳ ע״ש תהלי׳ יא, ג. **טובל חמש טבילות** ביום הכיפורים, משנה יומא ג, ג. **צועה** לפי לשון הפייטנים הוא ׳מטהר׳ עיין סדור רס״ג עמ׳ רפו שורה 140 וכהערת מהדיר מלון בן יהודה עמ׳ 5562. **ומרחיץ כפיו** קידוש ידים ורגליים, כמשנה יומא, שם. 10 **קורא** בתורה (משנה יומא א, ג) וקורין לפניו לפני יוה״כ כדי להכינו לעבודה. **ומזה טהרת מים** לפי משנה פרה ג, א היזו על כ״ג בימים שלפני יו״כ מי פרה אדומה, שמא נטמא טומאת מת ולא ידע. **רוחק** הופרש, שבעת מים קודם יו״כ (משנה יומא א, א). **מעם פחז כמים** ביטוי מליצי (ע״ש ברא׳ מט, ד) במשמעות ׳לא זהירים׳, כלומר שיש חשש שיטמאו את הכהן הגדול אם לא ירחיקוהו. ועיין בח״נ על אודות הטור כולו. 11 **שהמתקת** שמות טו, כה. 12 **תולדותם** בניהם ובני בניהם. **נשפך דמם עליך כמים** ע״ש תהלי׳ עט, ג ״שפכו דמם כמים״. **נפשנו אפפו מים** ע״ש יונה ב, ו ״אפפוני מים עד נפש״.

שָׁאַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ מַשִּׁיב הָרוּחַ וּמוֹרִיד הַגָּשֶׁם
לִבְרָכָה וְלֹא לִקְלָלָה. (אמן)
לְחַיִּים וְלֹא לְמָוֶת. (אמן)
לָשֹׂבַע וְלֹא לְרָזוֹן. (אמן)

ובק״ק הוסיפו:

לְזוּל וְלֹא לְיֹקֶר. 5
לְאַהֲבָה וְלֹא לְאֵיבָה.
לְשָׁלוֹם וְלֹא לְמִלְחָמָה.

והש״ץ ממשיך: מֵמִית וּמְחַיֶּה וּמַצְמִיחַ יְשׁוּעָה וְאֵין דּוֹמֶה לָךְ
בָּרוּךְ אַתָּה יי מְחַיֵּה הַמֵּתִים:

ובק״ק מתחיל: מְכַלְכֵּל חַיִּים בְּחֶסֶד וכו׳ וכן נוהגים.

5-7 רק ף

סוגרים את ארון הקודש ואומרים קדושה וחזרת הש״ץ. ראה עמ׳ 154.

להלן מובאים החלקים האחרונים של השכעתא. עיין במבוא עמ׳ לז. ועל צורת הפיוט עיין לעיל עמ׳ 403.

עָב · עַנְנֵי גְשׁוּמִים / עֲלֵי דֶשֶׁא הֱיוֹת מַגְשִׁימִים
מַיִם עֲצוּרִים בְּחֵטְא אֲשֵׁמִים / עַתָּה בְּעֶתֶר תַּתִּיר הֱיוֹת מֻגְשָׁמִים
עִם מַקְדִּישֶׁיךָ בַּגְּבוּרוֹת גְּשָׁמִים: האל הקדוש

10 יָפִיץ זֶרֶם מַיִם בְּעָבְרוֹ / כְּצִוּוּי מַשִּׁיב הָרוּחַ וּמַעֲבִירוֹ
מַיִם זִילַת בִּרְכָתוֹ בְּחַשְׂרוֹ / זֶךְ יוֹדִיעַ דַּרְכֵי יָשְׁרוֹ
זִבְחֵי תָמִיד בְּהַכְשִׁירוֹ: שאותך [המחזיר]

בי״ר: גחגקגש||

9 עַם גש| כגכורות גק 11 זך... יושרו חס׳ גק

7 **עב** **ענני גשומים** ענגים מלאים במי גשם. הביטוי ׳עב ענגים׳ הוא ע״ש ״בעב הענן״ (שמות יט, ט). **היות** נא יהיו. **מגשימים** ירמ׳ יד, כב. 8 **מים עצורים בחטא אשמים** עיין ׳אף ברי׳ שורה 2. **בעתר** ע״י תפילה. 9 **עם** על. **מקדישיך** רומז לברכה השלישית. **בגבורות גשמים** עיין לעיל שורה 6. 10 **יפיץ** הנושא הוא ׳אף ברי׳. שר המטר שלמעלה. עיין שורה 1. **זרם מים כעברו** ע״ש חבק׳ ג. י ״זרם מים עבר״ כלומר: אף ברי יפיץ את זרם המים העובר משמים לארץ; אך אין הוא עושה זאת כרצונו אלא **כצווי** הקב״ה, שהוא **משיב הרוח** ע״ש תהל׳ קמז, יח. **ומעבירו** והכל כרצונו של הקב״ה. 11 **מים זילת ברכתו** גשם שיבוא לברכה (עיין לעיל ׳לברכה ולא לקללה׳) והביטוי ׳מים זילת׳ הוא ע״ש המשך הפסוק דלעיל ״ישב רוחו יזלו מים״. **בחשרו** בהזרימו. ׳זך כינוי לקב״ה. **דרכי יושרו** הדרכים הישרות בעיני ה׳. 12 **זבחי תמיד בהכשירו** כנראה ר״ל

עֲנַן רִוּוּי אֲרָצוֹת / בְּצִוּוּי מַעֲלֶה נְשִׂיאִים מִקְצוֹת
מַיִם רַוֵּה אֶרֶץ וְחוּצוֹת / שׁוֹאֲלֵי מָטָר לְרַצּוֹת
15 רַבִּים לְהוֹדוֹת גְּדוֹל הָעֵצוֹת: הטוב

אוֹרוֹ הֵאִיר בְּנָאֳמוֹ / וְשָׂם חוּג עַל־פְּנֵי תְהוֹמוֹ
מַיִם הִקְוָה בְּשַׁעַל הֲדוֹמוֹ / יוֹפִיעַ לְכוֹנֵן עוֹלָמוֹ
הַרְבּוֹת כַּנְהָר שְׁלוֹמוֹ: עושה השלום [המכרך]

13 מעלי גש 14 לרצות גש

שזבחי התמיד מכשירים את ירידת הגשמים והקרבתם היא דרך ישרה בעיני ה׳. לפי המדרש על שמיני עצרת (פסדר״כ עמ׳ 427): ׳אמר הקב״ה לישראל כניי אותם הקרבנות שהכתכתי לכם בתורה היו זהירים בהם שאין פרקליט טוב לירידת הגשמים יותר מן הקרבנות׳. 13 **ענן** הפייטן פונה אל הענן. **רווי ארצות** כנראה ר״ל שהוא רווי מים שעלו אליו מן הארץ. עיין לעיל ׳אקשטה׳ שורה 31 ואילך. **מעלה נשיאים מקצות** הארץ (עיין בתחילת השורה), ע״ש תהל׳ קלה, ז. 14 **מים רווה** אתה הענן! **ארץ וחוצות** עיין לעיל ׳תכנס׳ שורות 1-2. 15 **רבים** על דברים רבים. **גדול העצות** לגדול העצות. הל׳ ע״ש ירמ׳ לב, יט: ״גדל העצה״. 16 **אורו האיר** ביום הראשון לבריאה. **כנאמו** כנאמר ״ויאמר אלהים יהי אור״. **ושם** ביום השני **חוג על פני תהומו** ע״ש משלי ח, כז ״חוג על פני תהום״ ור״ל עשה רקיע על פני המים. 17 **מים הקוה** ביום השלישי. **בשועל** ע״ש ״מי מדד בשעלו מים״ (ישע׳ מ, יב) ולפי דעת הפייטן (עיין מלון בן יהודה בערך ׳שעל׳) משמעו-רגל, תחתית. **הדומו** הארץ. ע״ש ישע׳ סו, א. ר״ל ביום השלישי הקוה הקב״ה את המים בתחתית הארץ. **יופיע** לעתיד לבא **לכונן** מחדש **עולמו** שכרא. 18 **כנהר שלומו** ע״ש ישע׳ מח, יח.

בק״ק צרפת אמרו פיוט זה לפני ׳עושה השלום׳

סימן: א״ב. בתים בני ב׳ טורים. הטור השני הבאה מן המקרא כמעט בכל הבתים,
פזמון חוזר בסוף כל בית. בתחילת הפיוט כתוב בכתב היד: ׳ובסוף עושה שלום יאמר׳.
לאחר הפיוט רשום: ׳ואומר החזן היום תאמצנו׳. עיין במבוא עמ׳ לח.

אָנָּא חֲשֹׁר לִידִידַי / בְּרָכָה עַד בְּלִי דַי יֵרֶד הַגֶּשֶׁם בְּעִתּוֹ:
גְּמֹל לְקוֹרְאֶיךָ מֵעֲרָבוֹת / דָּגָן תִּירוֹשׁ וְיִצְהָר לְהַרְבּוֹת יֵרֶד הַגֶּשֶׁם בְּעִתּוֹ:
הָפֵק שֹׂבַע לְהַדְמֵן / וְהָיָה דָשֵׁן וְשָׁמֵן יֵרֶד הַגֶּשֶׁם בְּעִתּוֹ:
זְכֹר קוֹרְאֶיךָ מִמַּעֲמַקִּים / חֲשֹׁרַת מַיִם עָבֵי שְׁחָקִים יֵרֶד הַגֶּשֶׁם בְּעִתּוֹ:
5 טִפֵּי מַיִם הַזֵּל לָשֹׂבַע / יִמָּלְאוּ אֲסָמֶיךָ שָׂבָע יֵרֶד הַגֶּשֶׁם בְּעִתּוֹ:

כ״י: צ״ן

1 **חשור** הזרם. **ברכה עד בלי די** מלאכי ג, י. **ירד הגשם בעתו** ע״ש יחז׳ לד, כו: ״והורדתי הגשם בעתו״. 2 **מערבות** מן השמים. **דגן תירוש ויצהר להרבות** ע״ש הוש׳ ב, י: ״הדגן והתירוש והיצהר וכסף הרביתי לה״. 3 **להדמן** כנראה ל׳ דומן, ור״ל לאדמה מזובלת ופוריה. **והיה דשן ושמן** ישע׳ ל, כג. 4 **קוראיך ממעמקים** ע״ש תהל׳ קל, א ״ממעמקים קראתיך״. **חשרת מים עבי שחקים** ש״ב כב, יב. 5 **ימלאו אסמיך שבע** משלי ג, י. 6 **כיוון מטר לרמתו** הכן את המטר

כִּוּוּן מָטָר לְרָמָתוֹ / לָתֵת מְטַר אַרְצְךָ בְּעִתּוֹ יֶרֶד הַגֶּשֶׁם בְּעִתּוֹ:
מִטְרוֹת פְּרִי הָאָרֶץ יַצְלִיחוּ / נָהָר פְּלָגָיו יְשַׂמְּחוּ יֶרֶד הַגֶּשֶׁם בְּעִתּוֹ:
שֹׂבַע נְתִיבוֹתֶיךָ / עִטַּרְתָּ שְׁנַת טוּבָתֶךָ יֶרֶד הַגֶּשֶׁם בְּעִתּוֹ:
פְּתַח אוֹצָרְךָ לְהַשְׁבִּיעַ עֲמוּסֶיךָ / צַוֵּה לָנוּ בִּרְכָתֶךָ יֶרֶד הַגֶּשֶׁם בְּעִתּוֹ:
10 קוֹמֵם מְקוֹם מַבָּטֶיךָ / רְעֵה עַמְּךָ וְנַחֲלָתֶךָ יֶרֶד הַגֶּשֶׁם בְּעִתּוֹ:
שְׁתִילֵי אֵיתָן הַמְעֻטָּר / שַׁאֲלוּ מֵיי מָטָר יֶרֶד הַגֶּשֶׁם בְּעִתּוֹ:
תַּעֲנֶה שַׁוְעָתֵנוּ עוֹבֵר עַל פֶּשַׁע / תִּפְתַּח אֶרֶץ וְיִפְרוּ יֶשַׁע יֶרֶד הַגֶּשֶׁם בְּעִתּוֹ:

כַּכָּתוּב. כִּי־הִנֵּה הַסְּתָו עָבָר. הַגֶּשֶׁם חָלַף הָלַךְ לוֹ: (שיה״ש ב, יא)

וְנֶאֱמַר. וְאַתֶּם הַדְּבֵקִים בַּיי אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כֻּלְּכֶם הַיּוֹם: (דברי ד, ד)

בשמים, לפי ההשקפה שהמים עולים מן הארץ לעננים כדי לרדת משם (עיין לעיל 'אקשטה' שורה 33). **לתת מטר ארצך בעתו** דב' כח, יב. 7 **נהר פלגיו ישמחו** תהל' מו, ה. 8 **שובע נתיבותיך** ר"ל נתיבותיך, מלאות שובע ע"ש "ומעגליך ירעפון דשן" תהל' סה, יב, והוא סוף הפסוק **עטרת שנת טובתך** שם. 9 **פתח אוצרך** ע"ש דבר' כח יב. **עמוסיך** ישראל, ע"ש "העמוסים מני בטן", ישע' מו, ג. **צוה לנו ברכתך** ע"ש דב' כח, ח "יצו ה' אתך את הברכה". 10 **מקום מבטיך** ארץ ישראל אשר עיני ה' בה תמיד (דב' יא, יב). **רעה עמך ונחלתך** ע"ש מיכה ז, יד: "רעה עמך בשבטך צאן נחלתך". 11 **שתילי איתן** בני אברהם, המכונה לדעת חז"ל איתן (בכלי ב"ב טו, ע"א). **המעוטר** שנתברך בהרבה ברכות. **שאלו מה' מטר** זכר' י, א. 12 **עובר על פשע** מיכה ז, יח. **תפתח ארץ ויפרו ישע** ישע' מה, ח.

קודם הוצאת ספר תורה אומרים פסוקים אלה

מנהג אשכנז המערבי

אַתָּה הָרְאֵתָ לָדַעַת כִּי יי הוּא הָאֱלֹהִים אֵין עוֹד מִלְּבַדּוֹ : (דבר׳ ד לה)
אֵין כָּמוֹךָ בָאֱלֹהִים אֲדֹנָי וְאֵין כְּמַעֲשֶׂיךָ : (תהל׳ פו ח)
לְעֹשֵׂה נִפְלָאוֹת גְּדֹלוֹת לְבַדּוֹ כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ : (תהל׳ קלו ד)
וְאִמְרוּ הוֹשִׁיעֵנוּ אֱלֹהֵי יִשְׁעֵנוּ וְקַבְּצֵנוּ וְהַצִּילֵנוּ מִן הַגּוֹיִם
לְהֹדוֹת לְשֵׁם קָדְשֶׁךָ לְהִשְׁתַּבֵּחַ בִּתְהִלָּתֶךָ : (דבהי״א טז לה)
5 יְהִי יי אֱלֹהֵינוּ עִמָּנוּ כַּאֲשֶׁר הָיָה עִם אֲבֹתֵינוּ אַל יַעַזְבֵנוּ וְאַל יִטְּשֵׁנוּ : (מ״א ח נז)
מִי כָמֹכָה בָּאֵלִם יי מִי כָּמֹכָה נֶאְדָּר בַּקֹּדֶשׁ נוֹרָא תְהִלֹּת עֹשֵׂה פֶלֶא : (שמות טו יא)
יְהִי כְבוֹד יי לְעוֹלָם יִשְׂמַח יי בְּמַעֲשָׂיו : (תהל׳ קד לא)
יְהִי שֵׁם יי מְבֹרָךְ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם : (תהל׳ קיג ב)
יי מֶלֶךְ יי מָלָךְ יי יִמְלֹךְ לְעוֹלָם וָעֶד : (אין במקרא)
10 יי עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן יי יְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ בַשָּׁלוֹם : (תהל׳ כט יא)
וִיהִיו נָא אֲמָרֵינוּ לְרָצוֹן לִפְנֵי אֲדוֹן כֹּל : (אין במקרא)
שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יי אֱלֹהֵינוּ יי אֶחָד : (דבר׳ ו ד)
וַיְהִי בִּנְסֹעַ הָאָרֹן וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קוּמָה יי וְיָפֻצוּ אוֹיְבֶיךָ
וְיָנֻסוּ מְשַׂנְאֶיךָ מִפָּנֶיךָ : (במד׳ י לה)
קוּמָה יי לִמְנוּחָתֶךָ אַתָּה וַאֲרוֹן עֻזֶּךָ : (תהל׳ קלב ח)
15 כֹּהֲנֶיךָ יִלְבְּשׁוּ צֶדֶק וַחֲסִידֶיךָ יְרַנֵּנוּ : (שם ט)
בַּעֲבוּר דָּוִד עַבְדֶּךָ אַל תָּשֵׁב פְּנֵי מְשִׁיחֶךָ : (שם י)
יי חָפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיַּאְדִּיר : (ישע׳ מב כא)
כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תוֹרָה וּדְבַר יי מִירוּשָׁלָם : (ישע׳ ב ג)

מוציאים את ספרי התורה מארון הקודש וממשיכים ׳גדלו לה׳׳ (עמ׳ 438).

דוגמאות לסדר שונה בכנהג אשכנז המערבי: 1-6. 9. 10. 7. 8. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 18. 17. 2. 9. 10. 12. 7. 8. 6. 3. 5. 4. 11. 13. 14. 15. 16. 18. פ״

מנהג פולין

אַתָּה הָרְאֵתָ לָדַעַת כִּי יי הוּא הָאֱלֹהִים אֵין עוֹד מִלְּבַדּוֹ : (דבר׳ ד לה)
לְעֹשֵׂה נִפְלָאוֹת גְּדֹלוֹת לְבַדּוֹ כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ : (תהל׳ קלו ד)
אֵין כָּמוֹךָ בָאֱלֹהִים אֲדֹנָי וְאֵין כְּמַעֲשֶׂיךָ : (תהל׳ פו ח)
יְהִי כְבוֹד יי לְעוֹלָם יִשְׂמַח יי בְּמַעֲשָׂיו : (תהל׳ קד לא)
5 יְהִי שֵׁם יי מְבֹרָךְ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם : (תהל׳ קיג ב)
יְהִי יי אֱלֹהֵינוּ עִמָּנוּ כַּאֲשֶׁר הָיָה עִם אֲבֹתֵינוּ אַל יַעַזְבֵנוּ וְאַל יִטְּשֵׁנוּ : (מל״א ח נז)
וְאִמְרוּ הוֹשִׁיעֵנוּ אֱלֹהֵי יִשְׁעֵנוּ וְקַבְּצֵנוּ וְהַצִּילֵנוּ מִן הַגּוֹיִם
לְהֹדוֹת לְשֵׁם קָדְשֶׁךָ לְהִשְׁתַּבֵּחַ בִּתְהִלָּתֶךָ : (דבהי״א טז לה)
יי מֶלֶךְ יי מָלָךְ יי יִמְלֹךְ לְעוֹלָם וָעֶד : (אינו במקרא)
יי עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן יי יְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ בַשָּׁלוֹם : (תהל׳ כט יא)
10 וְיִהְיוּ נָא אֲמָרַי לְרָצוֹן לִפְנֵי אֲדוֹן כֹּל : (אינו במקרא)
וַיְהִי בִּנְסֹעַ הָאָרֹן וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קוּמָה יי וְיָפֻצוּ אֹיְבֶיךָ
וְיָנֻסוּ מְשַׂנְאֶיךָ מִפָּנֶיךָ : (במד׳ י לה)
קוּמָה יי לִמְנוּחָתֶךָ אַתָּה וַאֲרוֹן עֻזֶּךָ : (תהל׳ קלב ח)
כֹּהֲנֶיךָ יִלְבְּשׁוּ צֶדֶק וַחֲסִידֶיךָ יְרַנְּנוּ : (שם ט)
בַּעֲבוּר דָּוִד עַבְדֶּךָ אַל תָּשֵׁב פְּנֵי מְשִׁיחֶךָ : (שם י)
15 וְאָמַר בַּיּוֹם הַהוּא הִנֵּה אֱלֹהֵינוּ זֶה קִוִּינוּ לוֹ וְיוֹשִׁיעֵנוּ זֶה יי קִוִּינוּ לוֹ נָגִילָה
וְנִשְׂמְחָה בִּישׁוּעָתוֹ : (ישע׳ כה ט)
מַלְכוּתְךָ מַלְכוּת כָּל־עֹלָמִים וּמֶמְשַׁלְתְּךָ בְּכָל דּוֹר וָדֹר : (תהל׳ קמה יג)
כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תוֹרָה וּדְבַר יי מִירוּשָׁלָם : (ישע׳ ב ג)

אַב הָרַחֲמִים. הֵיטִיבָה בִּרְצוֹנְךָ אֶת־צִיּוֹן תִּבְנֶה חוֹמוֹת יְרוּשָׁלָם: כִּי בְךָ לְבַד בָּטָחְנוּ מֶלֶךְ אֵל רָם וְנִשָּׂא אֲדוֹן עוֹלָמִים:

מוציאים את ספרי התורה מארון הקודש וממשיכים ׳אנא ה׳ הושיעה נא׳ (עמ׳ 438).

דוגמאות לסדר שונה במנהג פולין: 1. 3. שמות טו יא. 6. 4. 5. 2. 7. 10. 12. 11. 13. 14. 15. 6. 17. 8. 9. מ׳ 1. 3. 4. 5. 6. 2. 7. 8. 9. 10. 12. 13. 14. 11. במד׳ י לו. 15. 17. נ

דוגמאות לסדר שונה במנהג צרפת: 1. 3. 2. 4. 5. 6. 7. שמות טו יא. 8. 9. 10. דבר׳ ו ד. 11. 12. 13. תהל׳ כז ט-י. 14. 17. פ
1. 3. 2. 7. 6. שמות טו יא. 8. 9. 10. דבר׳ ו ד. 11. 12. 13. 14. תהל׳ כז ד-י. ישע׳ כו ב. 17. ט׳

בק"ק מנהג צרפת אמרו פיוט זה בשעת הוצאת ס"ת בשמחת תורה

סימן: שמואל. בתים בני ה' טורים (חוץ מבית ראשון), הטור האחרון בכל בית חוזר עם פסוק הפזמון [על צורה זאת ראה פליישר, עמ' 350 ואילך]. — י 474

יְדִידֵי אֵל עֲדַת לְאֻמּוֹ / שַׁבְּחוּהוּ בְּעוֹלָמוֹ
גַּדְּלוּ לַיי אִתִּי וּנְרוֹמְמָה יַחְדָּו שְׁמוֹ:

שׁוֹכֵן בִּשְׁמֵי מְרוֹמוֹ / יְמַהֵר וְיָחִישׁ לְעַמּוֹ
בֶּן דָּוִד לַהֲקִימוֹ / וּבֶן יוֹסֵף לַהֲרִימוֹ
5 וּלְהָרִים קַרְנֵימוֹ גַּדְּלוּ לַיי אִתִּי וּנְרוֹמְמָה יַחְדָּו שְׁמוֹ:

מִכָּל קַצְוֵי הֲדוֹמוֹ / יְבִיאֵם לְבֵית אוּלַמּוֹ
כְּהַבְטִיחַ לְאָב תְּמִימוֹ / יָקִים אֶת דְּבַר נָאֳמוֹ
וְעַל אֱדוֹם יַשְׁלִיךְ זַעְמוֹ גַּדְּלוּ לַיי אִתִּי וּנְרוֹמְמָה יַחְדָּו שְׁמוֹ:

וְנִבְנְתָה עִיר עַל תִּלָּהּ / וְהָיְתָה דֶּרֶךְ מְסִלָּה
10 אֶל עַם מְקַיְּמֵי מִילָה / יְבִיאֵם לְבֵית הַתְּפִלָּה
וִיהִי אֱלֹהָיו עִמּוֹ גַּדְּלוּ לַיי אִתִּי וּנְרוֹמְמָה יַחְדָּו שְׁמוֹ:

אֵל אַדִּיר קַדִּישׁ וָעִיר / תּוֹרָתוֹ נָתַן לְצָעִיר
מִסִּינַי בָּא וְהֵעִיר / וְגַם זָרַח מִשֵּׂעִיר
וְהוֹפִיעַ מֵהַר פָּארָן לָמוֹ גַּדְּלוּ לַיי אִתִּי וּנְרוֹמְמָה יַחְדָּו שְׁמוֹ:

כי"י: **טט'לל'ספ** ||

1 ידיד **ט'** 3 שוכן: עד הוס' **ס** | מהר **טס** | יחיש **טס** 7 יקים... כהבטיח... **פ** | לאב: אב **לס** חס' **ט'** | יקיים **ספ** | את חס' **ט'לד**
8 על **ט'לדפ** | ישלך **לד** 10 עם מקיימי מילה: עיר מקומו לה **ט'** | יביאהו **לספ** יבואהו **ט'** 11 אלהיו: יי **ס** 12 וקדיש **ט**

1 ידידי אל ישראל. **2 גדלו לה' וכו'** תהל' לד, ד. **3 ימהר ויחיש** ע"ש ישע' ה, יט. **4 ובן יוסף** משיח בן יוסף. **6 הדומו** הארץ, לפי ישע' סו, א: "והארץ הדום רגלי". **לבית אולמו** לבית המקדש. **7 כהבטיח לאב תמימו** כפי שהבטיח לאברהם אבינו הנקרא תמים (בראי' יז, א) וכנראה כוונתו לברית בין הבתרים. **8 ועל אדום ישליך זעמו** ע"ש תהל' ס, י ועוד. **9 ונבנתה עיר על חלה** ירמ' ל, יח. **והיתה דרך מסלה** ע"ש ישע' יא, טז: "והיתה מסלה לשאר עמו". **10 אל עם מקימי מילה** ר"ל בשביל עם ישראל היפתח דרך לירושלים, ועיין ח"נ. **יביאם לבית התפלה** ע"ש ישע' נו, ז. **11 ויהי אלהיו עמו** ע"ש דבהי"ב לו, כג ועוד. **12 קדיש ועיר** ע"ש דני' ד, י ועוד ור"ל הקב"ה נתגלה לישראל בשעת מתן תורה עם מלאכיו (עיר = ציר = מלאך). **לצעיר** כינוי לישראל ע"ש בראי' כה, כג "ורב יעבד צעיר". **13 מסיני בא וכו'** וכן השורה הבאה ע"ש דבר'

15 לְךָ עַמְּךָ שִׁיר יְחַדְּשוּ / וְאֶת שִׁמְךָ יַקְדִּישוּ
בְּנֵי נֵכָר לְךָ יְכַחֲשוּ / וְיִכָּלְמוּ וְיֵבוֹשׁוּ
יְאַדְּרוּךָ עַמְּךָ בְּפִימוֹ גַּדְּלוּ לַיי אִתִּי וּנְרוֹמְמָה יַחְדָּו שְׁמוֹ:

וקדש ט׳| לצפיר ט׳ 14 פארן חס׳ ט׳לרס 15 ואת שמך ל: ולשמך שאר כ״י 16 בני נכר: ואויביך ס| יכחשו: ירחשו ט׳ 17 ויאדרוך טט׳| עמו ט׳

לג, ב. 15 **שיר יחדשו** ישירו שיר חדש ע״ש תהל׳ לג, ג ועוד. **שמך יקדישו** ע״ש ישע׳ כט, כג ״יקדישו שמי״. 16 **בני נכר לך יכחשו** ע״ש תהל׳ יח, מה. **ויכלמו ויבושו** ע״ש ישע׳ מא, יא ועוד. 17 **יאדרוך** ישבחוך וירוממוך.

בק״ק מנהג צרפת אמרו פיוט זה

סימן: משה הכהן חזק [?]. בתים בני ד׳ טורים (חוץ מבית ראשון),
הטור האחרון בכל בית חורז עם פסוק הפזמון. — **א** 1670

אוֹהֲבֵי יי זֶרַע עֲבָדָיו / סַפְּרוּ שֶׁבַח מַעְבָּדָיו
גַּדְּלוּ לַיי אִתִּי וּנְרוֹמְמָה שְׁמוֹ יַחְדָּו:

מוֹשֵׁל בִּגְבוּרָה / יְקַבֵּץ שֶׂה פְּזוּרָה
יְבִיאֵנוּ לְבֵית הַבְּחִירָה / מִקְדָּשׁ יי כּוֹנְנוּ יָדָיו
גַּדְּלוּ לַיי אִתִּי וּנְרוֹמְמָה שְׁמוֹ יַחְדָּו:

5 הָשֵׁב יָשִׁיב לְקַדְמָתוֹ / הַרְרֵי קֹדֶשׁ וִיסוֹדָתוֹ
כְּמוֹ זָכַר לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ / וַיְנַחֵם כְּרֹב חֲסָדָיו
גַּדְּלוּ לַיי אִתִּי וּנְרוֹמְמָה שְׁמוֹ יַחְדָּו:

הָכֵן מִזְבֵּחַ וּמְנוֹרָה / וְיָשִׂימוּ בְּאַפְּךָ קְטוֹרָה
כָּלִיל וּמִנְחָה טְהוֹרָה / בְּהִקָּבֵץ עַמִּים יַחְדָּו
גַּדְּלוּ לַיי אִתִּי וּנְרוֹמְמָה שְׁמוֹ יַחְדָּו:

ב״י: ט׳||
8 וכנחה: וכנורה ט׳

1 **מעבדיו** כעשיו (איוב לד, כה). 2 **גדלו** וכו׳ תהל׳ לד, ד. 3 **מושל בגבורה** ע״ש תהל׳ סו, ז: ״משל בגבורתו״. **שה פזורה** ישראל-ירמ׳ נ, יז. 4 **מקדש ה׳** ע״ש שמות טו, יז. 5 **השב ישיב לקדמתו** ע״ש יחזק׳ טז, נה. **הררי קודש ויסודתו** ע״ש תהל׳ פז, א ״יסודתו בהרי קדש״. 6 **זכר** וכו׳ ע״ש תהל׳ קו, מה. 7 **הכן** כונן. **וישימו** וכו׳ ע״ש דבר׳ לג, י.

חֲזוֹן מְשִׁיחֵךָ הָקֵם כְּנִבְאָ / אֱלֹהִים יִבְנֶה עָרֵי חָרְבָה
10 וְאוֹהֲבֵי שְׁמוֹ יִשְׁכְּנוּ בָהּ / וְיִנְחֲלוּהָ זֶרַע עֲבָדָיו
גַּדְּלוּ לַיי אִתִּי וּנְרוֹמְמָה שְׁמוֹ יַחְדָּו:

8 **כליל** קרבן עולה. **ומנחה טהורה** מלא׳ א, יא. **בהקבץ** וכו׳ תהל׳ קב, כג. 9 **חזון משיחך** הנבואה על בוא המשיח.

מנהג אשכנז המערבי וצרפת לומר פסוקים אלה לפני ההקפות:

גַּדְּלוּ לַיי אִתִּי וּנְרוֹמְמָה שְׁמוֹ יַחְדָּו: (תהל׳ לד ד)

רוֹמְמוּ יי אֱלֹהֵינוּ וְהִשְׁתַּחֲווּ לַהֲדֹם רַגְלָיו קָדוֹשׁ הוּא: (תהל׳ צט ה)

רוֹמְמוּ יי אֱלֹהֵינוּ וְהִשְׁתַּחֲווּ לְהַר קָדְשׁוֹ כִּי קָדוֹשׁ יי אֱלֹהֵינוּ: (שם ט)

וְאָמַר בַּיּוֹם הַהוּא הִנֵּה אֱלֹהֵינוּ זֶה קִוִּינוּ לוֹ וְיוֹשִׁיעֵנוּ זֶה יי קִוִּינוּ לוֹ
נָגִילָה וְנִשְׂמְחָה בִּישׁוּעָתוֹ: (ישע׳ כה ט)

נוהגים לומר פיוט זה בשעת ההקפות:

אָנָּא יי הוֹשִׁיעָה נָא / אָנָּא יי הַצְלִיחָה נָא / אָנָּא יי עֲנֵנוּ בְּיוֹם קָרְאֵנוּ:

סימן: א״ב. — **א** 4424

אֱלֹהֵי הָרוּחוֹת הוֹשִׁיעָה נָא בּוֹחֵן לְבָבוֹת הַצְלִיחָה נָא
גּוֹאֵל חָזָק עֲנֵנוּ בְּיוֹם קָרְאֵנוּ:

דּוֹבֵר צְדָקוֹת	הוש״נ	הָדוּר בִּלְבוּשׁוֹ	הצ״נ	וָתִיק וְחָסִיד	עב״ק
זַךְ וְיָשָׁר	הוש״נ	חַנּוּן וְרַחוּם	הצ״נ	טוֹב וּמֵיטִיב	עב״ק
יוֹדֵעַ מַחֲשָׁבוֹת	הוש״נ	כַּבִּיר כֹּחַ	הצ״נ	לוֹבֵשׁ צְדָקוֹת	עב״ק

כי״ל: רק כותרת ושורה 1: **בו״**; כל הפיוט: **חדמ״נט״**||
1 בוחן לבות ט׳ בוחן כליות כ| חזק: וחזק **בו״** ומושיע נ 2 דובר צדק ט׳ דובר מישרים ב דורך פורה **חנ**| בלבוש מ׳| ותיק וחסיד דפוסים: ותיק בנחמות ח וזוכר (כל הוס׳ מ׳) נשכחות **דמ״נט׳** 3 זך וישר: זכות וישר **ך** זוכר נשכחות **ח** זרע ישר׳ מ׳| חנון ורחום: חוצב להבות **ך** חומל דלים דפוסים 4-6 חס׳ ך| יודע נסתרות מ׳ יושב בשמים **ה** יושב מרום **ט**׳ יחיד ונישא **נ**| כח: ונאור

כותרת: תהל׳ קיח, כה. **עננו** וכו׳ ע״ש תהל׳ כ, י. 1 **אלהי הרוחות** במד׳ כז, טז. **בוחן לבבות** ע״ש תהל׳ ז, י ״ובוחן לבות״. **גואל חזק** ע״ש ירמ׳ נ, לד: ״גואלם חזק ה׳ צבאות שמו״. 2 **דובר צדקות** ע״ש ישע׳ לג, טו: ״הולך צדקות ודובר מישרים״. **הדור כלבושו** ישע׳ סג, א. 3 **זך וישר** איוב ח, ו. **חנון ורחום** תהל׳ קיא, ד ועוד. **טוב מטיב** ע״ש תהל׳ קיט, סח. 4 **יודע מחשבות** ע״ש תהל׳ צד, יא. **כביר כח** איוב לו, ה. **לובש צדקות** ע״פ צירוף רגיל במקרא של ״לבש״ ו״צדק״ או

5	מֶלֶךְ עוֹלָמִים	הוש״נ	נָאוֹר וְאַדִּיר	הצ״נ	סוֹמֵךְ וְסוֹעֵד	עב״ק
	עוֹזֵר דַּלִּים	הוש״נ	פּוֹדֶה וּמַצִּיל	הצ״נ	צוּר עוֹלָמִים	עב״ק
	קָדוֹשׁ וְנוֹרָא	הוש״נ	רַחוּם וְחַנּוּן	הצ״נ	שׁוֹכֵן שְׁחָקִים	עב״ק
	תּוֹמֵךְ תְּמִימִים	הוש״נ	תַּקִּיף לָעַד	הצ״נ	תָּמִים בְּמַעֲשָׂיו	עב״ק

דפוסים | לבש גאות ט׳ 5 מלך ישר׳ מ׳ מלך מלכים חט׳ מרום ונורא נ | נורא תהלות ח נורא ונשגב ט׳ | וסועד : ועוזר חט׳ נופלים דפוסים 6 עונה עשוקים ח עוזר ומושיע נ עיזוז וגבור ט׳ | צדיק ותמים נ צדיק ומצדיק חט׳ צופה עתידות מ׳ 7 קורא הדורות חט׳ קרוב לקוראיו מ׳נ | רוכב ערבות חרט׳ | שוכן שחקים : שומע תפלות מ׳ שומר הברית דפוסים שועה תחינות ט׳ 8 חס׳ מ׳ | תם וישר תומך תמימים תולה ארץ על בלימה ח | תקיף... במעשיו חס׳ ט׳

׳צדקה׳. כגון ישע׳ נט. יז ״וילבש צדקה כשריון״, איוב כט. יד ״צדק לבשתי״. 5 **מלך עולמים** ע״ש ״מלכותך מלכות כל עולמים״ תהל׳ קמה יג. **נאור ואדיר** ע״ש ״נאור אתה אדיר״ תהל׳ עו. ה. **סומך וסועד** הצרוף ע״ש תהל׳ קיט קטז-קיז. 6 **צור עולמים** ישע׳ כו. ד. 7 **קדוש ונורא** תהל׳ קיא. ט. **רחום וחנון** תהל׳ קג. ח.

אחרי ההקפות של מעריב מכניסים את ספרי התורה ומסיימים את התפילה כרגיל.

אחרי ההקפות של שחרית נוהגים לומר כאן סדר הוצאת ס״ת כברגלים, אך לפי המנהג העתיק אמרו מיד ׳על הכל׳ (מנהג אשכנז המערבי) או ׳שמע ישראל׳ (מנהג פולין).

נתפשט המנהג לומר כאן תפלה זו (הלקוחה מספר שערי ציון לר׳ נתן נטע הנובר). ויש נוהגין שלא לאמרה בשבת

יי יי אֵל רַחוּם וְחַנּוּן אֶרֶךְ אַפַּיִם וְרַב־חֶסֶד וֶאֱמֶת:

נֹצֵר חֶסֶד לָאֲלָפִים נֹשֵׂא עָוֹן וָפֶשַׁע וְחַטָּאָה וְנַקֵּה: (ג״פ)

רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם מַלֵּא מִשְׁאֲלוֹת לִבִּי לְטוֹבָה וְהָפֵק רְצוֹנִי וְתֵן שְׁאֵלָתִי לִי עַבְדְּךָ פ׳ כר פלוניתאֶמָּתֶךָ וַזַּכֵּנִי (ואת אשתי ובני ובנות) לַעֲשׂוֹת רְצוֹנְךָ בְּלֵבָב שָׁלֵם. וּמַלְּטֵנִי מִיֵּצֶר הָרָע. וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ. וְזַכֵּנוּ כְּדֵי שֶׁתִּשְׁרֶה שְׁכִינָתְךָ עָלֵינוּ. וְהוֹפַע עָלֵינוּ רוּחַ חָכְמָה וּבִינָה וַיְחַקְּיֵם בָּנוּ מִקְרָא שֶׁכָּתוּב וְנָחָה עָלָיו רוּחַ יי. רוּחַ חָכְמָה וּבִינָה. רוּחַ עֵצָה וּגְבוּרָה. רוּחַ דַּעַת וְיִרְאַת יי. וְכֵן יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁאֶזְכֶּה לַעֲשׂוֹת מַעֲשִׂים טוֹבִים בְּעֵינֶיךָ. וְלָלֶכֶת בְּדַרְכֵי יְשָׁרִים לְפָנֶיךָ. וְקַדְּשֵׁנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ. כְּדֵי שֶׁנִּזְכֶּה לְחַיִּים טוֹבִים וַאֲרֻכִּים לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא. וְתִשְׁמְרֵנוּ מִמַּעֲשִׂים רָעִים וּמִשָּׁעוֹת רָעוֹת הַמִּתְרַגְּשׁוֹת לָבֹא לָעוֹלָם. וְהַבּוֹטֵחַ בַּיי חֶסֶד יְסוֹבְבֶנְהוּ אָמֵן:

יִהְיוּ לְרָצוֹן אִמְרֵי פִי וְהֶגְיוֹן לִבִּי לְפָנֶיךָ יי צוּרִי וְגֹאֲלִי:

וַאֲנִי תְפִלָּתִי לְךָ יי עֵת רָצוֹן אֱלֹהִים בְּרָב־חַסְדֶּךָ. עֲנֵנִי בֶּאֱמֶת יִשְׁעֶךָ: ג״פ

נתפשט המנהג בהרבה קהלות לומר מאמר הזהר ויקהל דף רז א׳

בְּרִיךְ שְׁמֵהּ דְּמָרֵא עָלְמָא. בְּרִיךְ כִּתְרָךְ וְאַתְרָךְ. יְהֵא רְעוּתָךְ עִם עַמָּךְ יִשְׂרָאֵל לְעָלַם. וּפְרָקַן יְמִינָךְ אַחֲזִי לְעַמָּךְ בְּבֵית מַקְדְּשָׁךְ. וּלְאַמְטוּיֵי לָנָא מִטּוּב נְהוֹרָךְ. וּלְקַבֵּל צְלוֹתָנָא בְּרַחֲמִין. יְהֵא רַעֲוָא קֳדָמָךְ דְּתוֹרִיךְ לָן חַיִּין בְּטִיבוּתָא וְלֶהֱוֵי אֱנָא פְּקִידָא בְּגוֹ צַדִּיקַיָּא. לְמִרְחַם עָלַי וּלְמִנְטַר יָתִי וְיָת כָּל דִּי לִי וְדִי לְעַמָּךְ יִשְׂרָאֵל. אַנְתְּ הוּא זָן לְכֹלָּא וּמְפַרְנֵס לְכֹלָּא. אַנְתְּ הוּא שַׁלִּיט עַל כֹּלָּא. אַנְתְּ הוּא דְשַׁלִּיט עַל מַלְכַיָּא. וּמַלְכוּתָא דִּילָךְ הִיא. אֲנָא עַבְדָּא דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דְּסָגְדְנָא קַמֵּהּ וּמַקְמָא דִּיקָר אוֹרַיְתֵהּ בְּכָל עִדָּן וְעִדָּן. לָא עַל אֱנָשׁ רְחִיצְנָא וְלָא עַל בַּר אֱלָהִין סָמְכְנָא. אֶלָּא בֵּאלָהָא דִשְׁמַיָּא. דְּהוּא אֱלָהָא קְשׁוֹט. וְאוֹרָיְתֵהּ קְשׁוֹט. וּנְבִיאוֹהִי קְשׁוֹט. בֵּהּ אֲנָא רָחִיץ. וְלִשְׁמֵהּ קַדִּישָׁא יַקִּירָא אֲנָא אֵמַר תֵּשְׁבְּחָן. יְהֵא רַעֲוָא קֳדָמָךְ דְּתִפְתַּח לִבִּי בְּאוֹרַיְתָא. וְתַשְׁלִים מִשְׁאֲלִין דְּלִבִּי וְלִבָּא דְכָל עַמָּךְ יִשְׂרָאֵל לְטָב וּלְחַיִּין וּלְשָׁלָם. אָמֵן:

(ברוב ק״ק אשכנז אומר החזן מיד ׳גדלו׳)

חו״ק שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יי אֱלֹהֵינוּ יי אֶחָד:

חו״ק אֶחָד אֱלֹהֵינוּ גָּדוֹל אֲדוֹנֵינוּ קָדוֹשׁ שְׁמוֹ:

ח׳ גַּדְּלוּ לַיי אִתִּי. וּנְרוֹמְמָה שְׁמוֹ יַחְדָּו:

ק׳ לְךָ יי הַגְּדֻלָּה וְהַגְּבוּרָה וְהַתִּפְאֶרֶת וְהַנֵּצַח וְהַהוֹד. כִּי כֹל בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ לְךָ יי הַמַּמְלָכָה וְהַמִּתְנַשֵּׂא לְכֹל לְרֹאשׁ: רוֹמְמוּ יי אֱלֹהֵינוּ וְהִשְׁתַּחֲווּ לַהֲדֹם רַגְלָיו קָדוֹשׁ הוּא: רוֹמְמוּ יי אֱלֹהֵינוּ וְהִשְׁתַּחֲווּ לְהַר קָדְשׁוֹ כִּי קָדוֹשׁ יי אֱלֹהֵינוּ:

עַל הַכֹּל יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאַר וְיִתְרוֹמַם וְיִתְנַשֵּׂא
שְׁמוֹ שֶׁל־מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא
בָּעוֹלָמוֹת שֶׁבָּרָא הָעוֹלָם הַזֶּה וְהָעוֹלָם הַבָּא
כִּרְצוֹנוֹ וְכִרְצוֹן יִרְאָיו וְכִרְצוֹן כָּל־בֵּית יִשְׂרָאֵל
צוּר הָעוֹלָמִים אֲדוֹן כָּל־הַבְּרִיּוֹת אֱלוֹהַּ כָּל־הַנְּפָשׁוֹת
הַיּוֹשֵׁב בְּמֶרְחֲבֵי מָרוֹם הַשּׁוֹכֵן בִּשְׁמֵי שְׁמֵי קֶדֶם
קָדְשָׁתוֹ עַל־הַחַיּוֹת וּקְדֻשָּׁתוֹ עַל־כִּסֵּא הַכָּבוֹד
וּבְכֵן יִתְקַדַּשׁ שִׁמְךָ בָּנוּ יי אֱלֹהֵינוּ לְעֵינֵי כָּל־חָי
וְנֹאמַר לְפָנָיו שִׁיר חָדָשׁ.

כַּכָּתוּב: שִׁירוּ לֵאלֹהִים זַמְּרוּ שְׁמוֹ סֹלּוּ לָרוֹכֵב בָּעֲרָבוֹת בְּיָהּ שְׁמוֹ וְעִלְּזוּ לְפָנָיו:
וְנִרְאֵהוּ עַיִן בְּעַיִן בְּשׁוּבוֹ אֶל־נָוֵהוּ:

כַּכָּתוּב: כִּי עַיִן בְּעַיִן יִרְאוּ בְּשׁוּב יי צִיּוֹן:

וְנֶאֱמַר: וְנִגְלָה כְּבוֹד יי וְרָאוּ כָל־בָּשָׂר יַחְדָּו כִּי פִּי יי דִּבֵּר:

וְתִגָּלֶה וְתֵרָאֶה מַלְכוּתוֹ עָלֵינוּ בִּזְמַן קָרוֹב / וְיָחוֹן פְּלֵיטָתֵנוּ וּפְלֵיטַת עַמּוֹ בֵּית יִשְׂרָאֵל לְחֵן וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים וּלְרָצוֹן וְנֹאמַר אָמֵן:

אַב הָרַחֲמִים הוּא יְרַחֵם עַם עֲמוּסִים
וְיִזְכֹּר בְּרִית אֵתָנִים וְיַצִּיל נַפְשׁוֹתֵינוּ מִן־הַשָּׁעוֹת הָרָעוֹת
וְיִגְעַר בְּיֵצֶר הָרַע מִן הַנְּשׂוּאִים וְיָחֹן אֹתָנוּ לִפְלֵיטַת עוֹלָמִים
וִימַלֵּא מִשְׁאֲלוֹתֵינוּ בְּמִדָּה טוֹבָה יְשׁוּעָה וְרַחֲמִים
וְיַעֲזֹר וְיָגֵן וְיוֹשִׁיעַ לְכֹל הַחוֹסִים בּוֹ וְנֹאמַר אָמֵן:

הַכֹּל הָבוּ גֹדֶל לֵאלֹהֵינוּ וּתְנוּ כָבוֹד לַתּוֹרָה: כֹּהֵן קָרֵב. יַעֲמֹד (ר׳ פלוני בר׳ פלוני הכהן): בָּרוּךְ שֶׁנָּתַן תּוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בִּקְדֻשָּׁתוֹ: תּוֹרַת יי תְּמִימָה מְשִׁיבַת נָפֶשׁ עֵדוּת יי נֶאֱמָנָה מַחְכִּימַת פֶּתִי: פִּקּוּדֵי יי יְשָׁרִים מְשַׂמְּחֵי לֵב מִצְוַת יי בָּרָה מְאִירַת עֵינָיִם: יי עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן יי יְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ בַשָּׁלוֹם: הָאֵל תָּמִים דַּרְכּוֹ אִמְרַת יי צְרוּפָה. מָגֵן הוּא לְכֹל הַחוֹסִים בּוֹ:

ק׳ וְאַתֶּם הַדְּבֵקִים בַּיי אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כֻּלְּכֶם הַיּוֹם:

דברים לג וְזֹאת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בֵּרַךְ מֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לִפְנֵי מוֹתוֹ: וַיֹּאמַר יהוה מִסִּינַי בָּא וְזָרַח מִשֵּׂעִיר לָמוֹ הוֹפִיעַ
אֵשׁ דָּת מֵהַר פָּארָן וְאָתָה מֵרִבְבֹת קֹדֶשׁ מִימִינוֹ אשדת לָמוֹ: אַף חֹבֵב
עַמִּים כָּל־קְדֹשָׁיו בְּיָדֶךָ וְהֵם תֻּכּוּ לְרַגְלֶךָ יִשָּׂא מִדַּבְּרֹתֶיךָ:
תּוֹרָה צִוָּה־לָנוּ מֹשֶׁה מוֹרָשָׁה קְהִלַּת יַעֲקֹב: וַיְהִי בִישֻׁרוּן מֶלֶךְ
בְּהִתְאַסֵּף רָאשֵׁי עָם יַחַד שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל: יְחִי רְאוּבֵן וְאַל־יָמֹת
וִיהִי מְתָיו מִסְפָּר: וְזֹאת לִיהוּדָה וַיֹּאמַר שְׁמַע
יהוה קול יְהוּדָה וְאֶל־עַמּוֹ תְּבִיאֶנּוּ יָדָיו רָב לוֹ וְעֵזֶר מִצָּרָיו
תִּהְיֶה:

שני וּלְלֵוִי אָמַר תֻּמֶּיךָ וְאוּרֶיךָ לְאִישׁ חֲסִידֶךָ אֲשֶׁר נִסִּיתוֹ בְּמַסָּה
תְּרִיבֵהוּ עַל־מֵי מְרִיבָה: הָאֹמֵר לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא רְאִיתִיו וְאֶת־
אֶחָיו לֹא הִכִּיר וְאֶת־בָּנָיו לֹא יָדָע כִּי שָׁמְרוּ אִמְרָתֶךָ וּבְרִיתְךָ
יִנְצֹרוּ: יוֹרוּ מִשְׁפָּטֶיךָ לְיַעֲקֹב וְתוֹרָתְךָ לְיִשְׂרָאֵל יָשִׂימוּ קְטֹרָה
בְּאַפֶּךָ וְכָלִיל עַל־מִזְבְּחֶךָ: בָּרֵךְ יהוה חֵילוֹ וּפֹעַל יָדָיו תִּרְצֶה
מְחַץ מָתְנַיִם קָמָיו וּמְשַׂנְאָיו מִן־יְקוּמוּן: לְבִנְיָמִן
אָמַר יְדִיד יהוה יִשְׁכֹּן לָבֶטַח עָלָיו חֹפֵף עָלָיו כָּל־הַיּוֹם וּבֵין
שלישי כְּתֵפָיו שָׁכֵן: וּלְיוֹסֵף אָמַר מְבֹרֶכֶת יהוה אַרְצוֹ
מִמֶּגֶד שָׁמַיִם מִטָּל וּמִתְּהוֹם רֹבֶצֶת תָּחַת: וּמִמֶּגֶד תְּבוּאֹת שָׁמֶשׁ
וּמִמֶּגֶד גֶּרֶשׁ יְרָחִים: וּמֵרֹאשׁ הַרְרֵי־קֶדֶם וּמִמֶּגֶד גִּבְעוֹת עוֹלָם:
וּמִמֶּגֶד אֶרֶץ וּמְלֹאָהּ וּרְצוֹן שֹׁכְנִי סְנֶה תָּבוֹאתָה לְרֹאשׁ יוֹסֵף
וּלְקָדְקֹד נְזִיר אֶחָיו: בְּכוֹר שׁוֹרוֹ הָדָר לוֹ וְקַרְנֵי רְאֵם קַרְנָיו בָּהֶם
עַמִּים יְנַגַּח יַחְדָּו אַפְסֵי־אָרֶץ וְהֵם רִבְבוֹת אֶפְרַיִם וְהֵם אַלְפֵי
רביעי מְנַשֶּׁה: וּלְזְבוּלֻן אָמַר שְׂמַח זְבוּלֻן בְּצֵאתֶךָ
וְיִשָּׂשכָר בְּאֹהָלֶיךָ: עַמִּים הַר־יִקְרָאוּ שָׁם יִזְבְּחוּ זִבְחֵי־צֶדֶק כִּי
שֶׁפַע יַמִּים יִינָקוּ וּשְׂפֻנֵי טְמוּנֵי חוֹל: וּלְגָד אָמַר
בָּרוּךְ מַרְחִיב גָּד כְּלָבִיא שָׁכֵן וְטָרַף זְרוֹעַ אַף־קָדְקֹד: וַיַּרְא
רֵאשִׁית לוֹ כִּי־שָׁם חֶלְקַת מְחֹקֵק סָפוּן וַיֵּתֵא רָאשֵׁי עָם צִדְקַת
חמישי יהוה עָשָׂה וּמִשְׁפָּטָיו עִם־יִשְׂרָאֵל: וּלְדָן אָמַר
דָּן גּוּר אַרְיֵה יִזְנַק מִן־הַבָּשָׁן: וּלְנַפְתָּלִי אָמַר נַפְתָּלִי שְׂבַע רָצוֹן
וּמְלֵא בִּרְכַּת יהוה יָם וְדָרוֹם יְרָשָׁה: וּלְאָשֵׁר
אָמַר בָּרוּךְ מִבָּנִים אָשֵׁר יְהִי רְצוּי אֶחָיו וְטֹבֵל בַּשֶּׁמֶן רַגְלוֹ:
בַּרְזֶל וּנְחֹשֶׁת מַנְעֻלֶךָ וּכְיָמֶיךָ דָּבְאֶךָ: אֵין כָּאֵל יְשֻׁרוּן רֹכֵב
שָׁמַיִם בְּעֶזְרֶךָ וּבְגַאֲוָתוֹ שְׁחָקִים:

רשות לחתן תורה

ללא סימן. חרוז מבריח. — מ 2473

מֵרְשׁוּת הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא / וּמֵרְשׁוּת מִפָּז וּמִפְּנִינִים יִקָּרָה
וּמֵרְשׁוּת סַנְהֶדְרִין הַקְּדוֹשָׁה וְהַבְּחוּרָה
וּמֵרְשׁוּת רָאשֵׁי יְשִׁיבוֹת וְאַלּוּפֵי תּוֹרָה
וּמֵרְשׁוּת זְקֵנִים וּנְעָרִים יוֹשְׁבֵי שׁוּרָה / אֶפְתַּח פִּי בְּשִׁיר וּבְזִמְרָה
לְהוֹדוֹת לְהַלֵּל לְדָר בִּנְהוֹרָא / שֶׁהֶחֱיָנוּ וְקִיְּמָנוּ בְּיִרְאָתוֹ הַטְּהוֹרָה
5 וְהִגִּיעָנוּ לִשְׂמֹחַ בְּשִׂמְחַת הַתּוֹרָה / הַמְשַׂמַּחַת לֵב וְעֵינַיִם מְאִירָה
הַנּוֹתֶנֶת חַיִּים וְעֹשֶׁר וְכָבוֹד וְתִפְאָרָה
הַמְאַשֶּׁרֶת הוֹלְכִים בַּדֶּרֶךְ הַטּוֹבָה וְהַיְשָׁרָה
הַמַּאֲרֶכֶת יָמִים וּמוֹסֶפֶת גְּבוּרָה / לְאוֹהֲבֶיהָ וּלְשׁוֹמְרֶיהָ בְּצִוּוּי וְאַזְהָרָה
לְעוֹסְקֶיהָ וּלְנוֹצְרֶיהָ בְּאַהַב וּבְמוֹרָא / וּבְכֵן יְהִי רָצוֹן מִלִּפְנֵי הַגְּבוּרָה
לָתֵת חֵן וָחֶסֶד וְחַיִּים וְנֵזֶר וַעֲטָרָה / לְר׳ פב״פ הַנִּבְחָר לְהַשְּׂלִים הַתּוֹרָה:

סימן: א״ב

10 לְאַמְּצוֹ לְבָרְכוֹ לְגַדְּלוֹ בְּתַלְמוּד תּוֹרָה / לְדָרְשׁוֹ לְהַדְּרוֹ לְוַעֲדוֹ בַּחֲבוּרָה
לְזַכּוֹתוֹ לְחַיּוֹתוֹ לְטַכְּסוֹ בְּטֶכֶס אוֹרָה / לְיַשְּׁרוֹ לְכַלְּלוֹ לְלַמְּדוֹ לֶקַח וּסְבָרָה

כי״י: **בב**׳דהוזחע״פ׳פ״רת°; **דמ**׳נ; **פ**||
1 ומרשות... יקרה חס׳ **פ** | מפנינים ומפז **ת°מ**׳ 2 ומרשות... והבחורה **בוחת°דנפ**: חס׳ שאר כי״י | סנהדרי **בפ** | והבחירה **ך** הבחירה **פ** והכרורה **ות°** | ומרשות ראשי... תורה חס׳ **ב** | אלופי **ך** | התורה **ו** 3 ונערים: ובחורים **ח°** | השורה **פ** | ומרשותם אפתח (פי חס׳) **מ**׳ | אפתחה **בב׳דופ׳נ** | פי: בתודה הוס׳ **בך** | בשירה **ב׳חפ׳פ״נפ** ושבח הוס׳ **ת°** 4 להלל: ולהלל **חמ׳נ** לאל הוס׳ **בוך** לברך הוס׳ **פ״** | דר **בוך** 5 ושהגיענו **פ״** | התורה: תורה הר ולצוונו לשמור מצות תורה הוס׳ **פ**׳ רצוונו לשמור ולעשות (חס׳ **נ**) מצוות (״ הוס׳ **ך**) ברה הוס׳ **בחדנ** 6 ונותנת **ז** | עושר וחיים **פ״** | כבוד ועושר **הע״ת°** | וכבוד חס׳ **חמ׳נפ** | המאשרת...והישרה חס׳ **זפ״** | הולכי **דהע״** הולכיה **פ׳ת°** | בדרך הטובה: דרך הטובה **בוע״** בדרך טובה **ב׳מ**׳ נתיבות מסלה **ד** | ישרה **ד** 7 מארכת **ז** ומארכת **פ״** והמארכת **נ** | ואזהרה: ובאזהרה **ח** ברה **פ** 8 לעוסקיה...ובמורא חס׳ **זפ** | כאהבה **ב׳פ׳רת°ך** | לפני **הע״** 9 חן וחסד וחיים: חיים וחסד וחן **ד** חיים חן וחסד **הע״רת°פ** חן וחיים וחסד **פ**׳ | וחיים חס׳ **נ** | חיים וחסד (חן חס׳) **זפ״מ**׳ | ונזר: וכבוד **פ״** חס׳ **בהחע״דפ** | לר׳: על **נ** ע׳ ע׳ ע׳...חתן תורה **הע״** | הנבחר: המתנדב **הע״** | את התורה **ת°מ**׳ 10 ולגדלו **ד** | לדרשו: לחיים הוס׳ **בדזחפ׳פ״דפ** | לועדו: בועד **חע״פ**׳ ולנוצרו בתוך **פ** | חבורה **פ** 11 לזכותו... אורה חס׳ **ז** | לחיותו: לחסנו **דע״פ׳פ** לחיים **ר** | בטכס חס׳ **פ** |

1 **האל...והנורא** דבר׳ י, יז. **מפז ומפנינים יקרה** התורה, לפי משלי ג, טו ״יקרה היא מפנינים״ ותהל׳ יט, יא ״הנחמדים מזהב ומפז״. 4 **לדר בנהורא** הקב״ה השוכן באור, לפי דני׳ ב, כב ״ונהורא עמה שרא״. 5 **המשמחת לב** ע״ש תהל׳ יט, ט. **ועינים מאירה** גם זה שם. 6 **חיים ועשר וכבוד** ע״ש משלי כב, ד. **המאשרת** מדריכה. **בדרך הטובה והישרה** שמ״א יב, כג. 8 **הגבורה** כינוי לקב״ה בלשון חכמים. 10 **לדרשו אחרים** ידרשו אצלו ויבקשו חורה. **לועדו בחבורה** שיבחר כאחד קבוע בחבורת ת״ח. 11 **לטכסו** לכבדו. **לכללו** להכתירו. **לקח** כינוי לתורה לפי משלי ד, ב. 12 **בעם נברא** כינוי

לְמַלְּטוֹ לְנַשְּׂאוֹ לְסַעֲדוֹ בְּסַעַד בְּרוּרָה / לְעַדְּנוֹ לְפַרְנְסוֹ לְצַדְּקוֹ בְּעַם נִבְרָא
לְקָרְבוֹ לְרַחֲמוֹ לְשָׁמְרוֹ מִכָּל־צוּקָה וְצָרָה
לְתַקְּפוֹ לְתָמְכוֹ לְתוֹמְמוֹ בְּרוּחַ נִשְׁבָּרָה:
עֲמֹד עֲמֹד עֲמֹד ר׳ פב״פ חֲתַן הַתּוֹרָה / וְתֵן כָּבוֹד לְאֵל גָּדוֹל וְנוֹרָא
15 וּבְשִׂכַּר זֶה תִּזְכֶּה מֵאֵל נוֹרָא / לִרְאוֹת בָּנִים וּבְנֵי בָנִים עוֹסְקִים בַּתּוֹרָה
וּמְקַיְּמֵי מִצְוֹת בְּתוֹךְ עַם יָפָה וּבָרָה / וְתִזְכֶּה לִשְׂמֹחַ בְּשִׂמְחַת בֵּית הַבְּחִירָה
וּפָנֶיךָ לְהָאִיר בִּצְדָקָה כְּאִסְפַּקְלַרְיָא הַמְּאִירָה
כְּנִבָּא יְשַׁעְיָהוּ מָלֵא רוּחַ עֵצָה וּגְבוּרָה
שִׂמְחוּ אֶת־יְרוּשָׁלַם וְגִילוּ־בָהּ מְהֵרָה
שִׂישׂוּ אִתָּהּ מָשׂוֹשׂ כָּל־הַמִּתְאַבְּלִים בְּאֶבְלָה וְצָרָה
עֲמֹד עֲמֹד עֲמֹד ר׳ פב״פ חֲתַן הַתּוֹרָה
מֵרִשּׁוּת כָּל־הַקָּהָל הַקָּדוֹשׁ הַזֶּה וְהַשָּׁלֵם הַתּוֹרָה:

אורה: מאורה ת° | ללמדו חס׳ פ 12 למלטו... ברורה חס׳ ז | לנצרו ר | לסמכו פ״ | בסעד ברורה: בתוך החכורה פ״ | לענדו ב״חמ״נפ | לצדקו חס׳ פ | בעם: בתוך עם פ״ | הנברא ז 13 לשמרו: לתמכו הוס׳ ז | מכל... לתקפו חס׳ ד | צוקה וצרה: צרה חפ״ת°מ״נפ | לתקפו... נשברה חס׳ זפ | לתמכו חס׳ ע״ | לתוממו חס׳ בדחת°ך 14 חס׳ דנפ | נא עמוד ת° | חתן התורה: הנבחר (חס׳ ב) להשלים התורה בוע״פ״ך | ותן... ונורא חס׳ מ׳ | כבוד: שכח הוס׳ ע״ ותהילה הוס׳ בוע״ך | לאל: למלך בוע״ך | גדול: הגדול הגבור ת° כבוד ך חס׳ פ׳ | ונורא: נורא פ׳ הנשגב והנורא ע״ 15 ובשכר... נורא חס׳ פ | זאת מ׳ | יזכה ת°מ״נ | נורא: הנורא ת° עוטה אורה בוע״ך גדול ונורא ב׳ | עוסקי ע״ 16 עם: אום פ״פ חס׳ רת° | יפה: שחורה חת°מ״נ | ותזכה... הבחירה חס׳ פ | ויזכה ת°נ 17 חס׳ פ | ופניך... המאירה חס׳ בב״חפ״ת°רמ״נ | להאיר: האר פ״ | בצדקה חס׳ ע״ | כנבואת פ״נ כנבאיי (!) ח | רוח חס׳ כוע״נ | עצה רוח פ׳ | עצה: חכמה הוס׳ פ״ 18 כל: תמור זחת°מ״נ חס׳ בוך | המתאבלים: חס׳ זת°מ״נ עליה הוס׳ ב״הפ תמור הוס׳ ע״ | אבלה ע״ת°מ״נ אכל ז | וצרה: וצערה בות°רנ וכצערה ב׳ 19 חתן התורה: חס׳ ב׳ חתן תורה ע״נ | הקדוש חס׳ ע״ | הזה חס׳ ב׳ | את התורה ת°

לישראל לפי תהל׳ קב, יט ״ועם נברא יהלל יה״. 13 **מכל צוקה וצרה** ע״ש משלי א, כז ועוד. **לתקפו** לחזקו. **לתוממו** לעשותו לתמים. **ברוח נשברה** ע״ש תהל׳ נא, יט. 14 **ותן כבוד** תהל׳ קטו, א. **לאל גדול ונורא** ע״ש דבר׳ ז, כא ועוד. 15 **בנים ובני בנים** רבה״א ח, מ. 16 **יפה וברה** כינוי לישראל ע״ש שיה״ש ו, י. 17 **כאספקלריא המאירה** כינוי לשכינה (בכלי סוכה מה, ע״ב ועוד) ועיין ח״נ. **רוח עצה וכו׳** ישע׳ יא, ב. 18 **שמחו את ירושלים וכו׳** ישע׳ סו, י. **באבלה** כנראה חידוש הפייטן, במקום ״באבל״, ועיין ח״נ.

כק״ק אשכנז אמרו רשות זה לחתן תורה

סימן: יוסף הקטן בר נתן חזק ואמץ בתורה. חרוז מבריח, 6 מלים בכל טור. צונץ עמ׳ 272. — מ 2485

מֵרְשׁוּת יָסַד אֶרֶץ בְּחָכְמָה וְנִצַּב בַּעֲדַת אֵל
וְנָטָה שָׁמַיִם לְבַדּוֹ בְּאֵין מִיכָאֵל וְגַבְרִיאֵל
סֵדֶר מִשְׁפָּטָיו תְּהוֹם רַבָּה וְצִדְקָתוֹ כְּהַרְרֵי אֵל
פִּלְאֵי גְבוּרוֹתָיו מִי יְמַלֵּל בְּכֹחַ וְלָאֵל
5 וּמֵרְשׁוּת הָעֵדוּת הַנִּתָּן בָּאָרוֹן אֲשֶׁר עָשָׂה בְּצַלְאֵל
קְהִלַּת יַעֲקֹב מוֹרָשָׁה צִוָּה לָנוּ נְתַנְאֵל
טוּב טַעַם וָדַעַת מַחְכִּימַת פֶּתִי וְנוֹאֵל
נְתוּנָה מִמִּדְבָּר מְקוֹם הֶפְקֵר וּמִמַּתָּנָה נַחֲלִיאֵל
וּמֵרְשׁוּת בָּהּ מַחֲזִיקִים וְתוֹמְכִים רַב פְּעָלִים מִקַּבְצְאֵל
10 רוֹבְצִים בֵּין הַמִּשְׁפְּתַיִם לְהוֹרוֹת לָבֹא לַשּׁוֹאֵל
נֹפֶת לְשׁוֹנָם מַרְפֵּא לִמְגִנַּת לֵב מַחְתְּאֵל
תִּרְעָתִים שִׁמְעָתִים בְּדוּקִים מִן הַמִּזְבֵּחַ מֵהַרְאֵל
וּמֵרְשׁוּת נְשִׂיאֵי הָעֵדָה כֻּלָּם קְדוֹשִׁים וּבְתוֹכָם הָאֵל
חֲסִידִים גּוֹמְלֵי חֲסָדִים לִפְתֹּחַ יָד לַשּׁוֹאֵל

כי״ר: א*ב||

1 נצב ב 9 מקפצאל א* 10 להודות ב' | לָבֹא לִישָׁאֵל ב 12 ומהראל ב 15 עשאל 16 לקיים א* 20 חגיאל:

1 יסד ארץ בחכמה ע״ש משלי ג, יט: ״ה׳ בחכמה יסד ארץ״. **ונצב בעדת אל** תהל׳ פב, א. **2 ונטה שמים** ירמ׳ י, יב ועוד. **לבדו** לפני שברא את המלאכים. **באין מיכאל וגבריאל** לפי ב״ר א, ג (עמ׳ 5) ״הכל מודים שלא נברא ביום ראשון כלום שלא תאמר מיכאל היה מותח בדרום וגבריאל בצפון וקב״ה ממדד באמצע אלא אני ה׳ עושה כל נוטה שמים לבדי (ישע׳ מד, כד)״. **3 משפטיו תהום רבה וכו׳** ע״ש תהל׳ לו, ז. **4 גבורותיו מי ימלל** ע״ש תהל׳ קו, ב. **ולאל** וכבוח, ל׳ ״לאל ידי״. **5 העדות** התורה ע״ש שמות כה, טז. **אשר עשה בצלאל** דבהי״ב א, ה. **6 קהלת יעקב וכו׳** ע״ש דבר׳ לג, ד. **נתנאל** כינוי למשה לפי ויק״ר א, ג (עמ׳ יב). **7 טוב טעם ודעת** תהל׳ קיט סו. **מחכימת פתי** תהל׳ יט, ח. **ונואל** טיפש, ל׳ ״נואלו כי לא ידעו דרך ה׳״ (ירמ׳ ה, ד). **8 נתונה ממדבר** ע״ש במד׳ כא, יח ״וממדבר מתנה״. **מקום הפקר** לפי מכי׳ דרי״ש בחדש א (עמ׳ 205) ״נתנה תורה דימוס, פרהסיא, במקום הפקר״. **וממתנה נחליאל** במד׳ כא, יט. **9 בה מחזיקים ותומכים** ע״ש משלי ג, יח ״עץ חיים היא למחזיקים בה ותומכיה מאושר״. **רב פעלים מקבצאל** שמ״ב כג, כ ודרשת בבלי ברכות יח, ע״ב: ״שריבה וקיבץ פועלים לתורה״. **10 רובצים בין המשפתים** ע״ש ברא׳ מט, יד ונדרש על תלמידי חכמים המרביצים תורה בב״ר צט, י (עמ׳ 1282). **לשואל** כמו לשאול, ושינה מפני החרוז (ועיין ח״נ) וכוונתו לבאים לשאול את ת״ח בהלכה. **11 לשונם מרפא** ע״ש משלי יב, יח ״ולשון חכמים מרפא״. **מחתאל** כנראה כינוי לשטן, מלאך משחית, ולא מצאתי לו מקור. **12 תרעתים שמעתים** דבהי״א ב, נה ונדרש על לומדי תורה בספרי במדבר פיס׳ עח (עמ׳ 73). **בדוקים מן המזבח** ביטוי מן המשנה (קיד׳ ד, ה) על כהנים שאין בהם פגם משפחה וייחוס, ור״ל כאן ת״ח ללא פגם. **מהראל** נרדף למזבח לפי יחז׳ מג, טו. **13 נשיאי העדה כולם קדושים וכו׳** ע״ש במד׳ טז, ב-ג. **14 לשואל** למבקש נדכות. **15 זריזים**

15 זְרִיזִים וְקַלִּים בְּרַגְלֵיהֶם כַּצְבִי כְּמוֹ עֲשָׂהאֵל
קַיִּם מִצְוַת בּוֹרְאָם בְּכָל פַּעַם כְּהוֹאֵל
וּמְיַחֲדִים פַּעֲמַיִם בַּיּוֹם וְאוֹמְרִים אֵין כָּאֵל
אַדִּירֵי כָּל חֵפֶץ קְרוּאִים בָּנִים לָאֵל
מַשְׁלִימִים וּמַתְחִילִים הַיּוֹם אֶת תּוֹרַת יְקוּתִיאֵל
20 צָהֳלָה וְשִׂמְחָה מַרְבִּים בִּנְקִיּוּת צִחְצוּחַ חַגִּיאֵל
בֹּכֶן יְהִי רָצוֹן שׁוֹכְנִי סְנֶה וְיוֹאֵל
תֵּת חֵן וָחֶסֶד וְרַחֲמִים וּבִרְכַּת עָתְנִיאֵל
וְתַחַת כְּנָפָיו תֶּחְסֶה וּבְאֶבְרָתוֹ לָךְ יַצְאֵל
רְאוּתְךָ בְּנֵי רִבְּעִים כְּנִמְכַּר לְאַרְחַת יִשְׁמָעֵאל
25 הוֹרָאוֹת יוֹרוּ לְיַעֲקֹב וּמִשְׁפָּטִים כְּרַב וּשְׁמוּאֵל
עַמֹּד עַמֹּד עַמֹּד ר׳ פלוני ב״ר פלוני חָכָם כְּעִנְיָן שׁוּאֵל
מֶלֶךְ עוֹלָם יְבָרֵךְ כְּעָתַק מִקֶּדֶם לְבֵית אֵל
וּכְמוֹ נִתְבָּרֵךְ בְּכָל הָאֲרָצוֹת בִּנְתִינַת הָאֵל
וְיִשְׁמְרֶךָ כְּזָרַח לוֹ הַשֶּׁמֶשׁ כַּאֲשֶׁר עָבַר פְּנוּאֵל
30 וּכְאִישׁ דָּלֹה דָּלָה וַיַּשְׁקֵ צֹאן רְעוּאֵל
וּכְנִמְשַׁח בַּשֶּׁמֶן הַטּוֹב בֶּן אֲחִי עֻזִּיאֵל
לִתֵּן לְךָ בְּרִית שָׁלוֹם כְּבֶן אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן נָשִׂיא
לָקַח לוֹ מִבְּנוֹת פּוּטִיאֵל

הגואל ב 22 תת: תן לפלוני ב 23 לך יצאל: לה צאל ב 24 רבעים: כנים ב 26 ר׳ פכ״פ ב: ר׳ יצחק בר שמואל א*
27 מלך עולמים יברכך בנתינת כל הארצות האל ב 29 את פנואל ב 30 את צאן ב 32 כרית: ברכת ב|נשיא חס׳ ב 36 פכ״פ:

במצוות **וקלים ברגליהם וכו׳** ע״ש שמ״ב ב, יח: ״ועשהאל קל ברגליו כאחד הצבים אשר בשדה״. **16 כהואל** כפי רצון בוראם. **17 אין כאל** דבר׳ לג, כו. **18 אדירי כל חפץ** ע״ש תהל׳,טז, ג: ״ואדירי כל חפצי בם״ ור״ל גדולה אהבתם לבוראם. **קרואים בנים לאל** לפי מאמר ר״ע במשנה, אבות ג, יד: ״חביבין ישראל שנקראו בנים למקום״. **19 יקותיאל** כינוי למשה לפי ריק״ר א, ג (עמ׳ ט). **20 בנקיות** הדעת ובלי יצר הרע. **ציחצוח** הגדלת האור והשמחה. **חגיאל** לא מובן. וכנראה צ״ל שתי מלים: חגי אל, ועיין ח״נ. **21 שוכני סנה** כינוי לקב״ה. דברים לג, טז. **ויואל** שייך לשורה הבאה ור״ל וירצה. **22 ברכת עתניאל** לפי השקפת חז״ל נתברך בגדולה מופלגת בתורה, עיין בבלי תמורה טז: ע״א. **23 ותחת כנפיו תחסה** תהל׳ צא, ד. **יצאל** יתן צל. הפייטן משתמש בשורש ״צאל״ לפי הפירוש על ״צאלים״ (איוב מ, כא-כב) במשמעות צל. עיין במפרשים. **24 ראוחך בני רבעים** כיוסף (להלן) לפי ברא׳ נ, כג. **25 יורו** הנושא הם בני הרבעים. **יורו ליעקב ומשפטים** ע״ש דבר׳ לג, י. **26 כענין שואל** אחד מן הדברים שבחכם לפי משנה אבות ה, ז. **27 כעתק מקדם לביתאל** אברהם, לפי ברא׳ יב, ח. **28 נתברך בכל הארצות** יצחק, לפי ברא׳ כו, ג. **29 כזרח לו השמש וכו׳** יעקב, לפי ברא׳ לב, לב. **30 וכאיש דלה דלה וכו׳** משה, לפי שמות ב, יט. **31 וכנמשח בשמן הטוב** אהרון, לפי תהל׳ קלג, ב. **בן אחי עוזיאל** אהרון הוא בן עמרם שהוא אחי עוזיאל (שמות ו, כ-כב). **32 כרית שלום כבן אלעזר הכהן** פינחס, לפי במד׳ כה, יא, יב. **נשיא** אלעזר, לפי במד׳ ג, לב. **לקח לו וכו׳** שמות ו, כה. **33 וכגבר הוקם** על דוד, לפי שמ״ב כג, א. **ונאום הגבר לאיתיאל** שלמה, לפי משלי ל, א

וּכְגֶבֶר הוּקַם עָל וּנְאֻם הַגֶּבֶר לְאִיתִיאֵל
וְתִרְאֶה בִּיאַת מְבַשֵּׂר וּבָא לְצִיּוֹן גּוֹאֵל
35 וְתִזְכֶּה לִרְאוֹת בְּנֶחָמַת צִיּוֹן וּבִנְיַן אֲרִיאֵל
עֲמֹד עֲמֹד עֲמֹד ר׳ פלוני ב״ר פלוני הַחֲתַן תּוֹרָה
מֵרְשׁוּת כָּל מַלְאָךְ וְאֶרְאֵל
וַעֲמֹד אֶצְלִי מִימִינִי בְּתוֹךְ קְהַל יִשְׂרָאֵל
וּפְתַח פִּיךָ וּבָרֵךְ הַשֵּׁם כְּיֵשׁוּעַ וְקַדְמִיאֵל
וּקְרָא בִּפְטִירַת הָרַב לְהַשְׂלִים תּוֹרָתוֹ נְתוּנָה מֵאֵל
40 אַשְׁרֶיךָ שֶׁזָּכִיתָ לְהַשְׂלִים בִּמְחִיצָתוֹ תִּהֵא צוֹאֵל
וּבִשְׂכַר זֶה תִּנָּצֵל מִיּוֹם הַבָּא מִשֶּׁמּוֹ אֵל
וּקְרָא מִן וַיַּעַל מֹשֶׁה מֵעַרְבוֹת מוֹאָב אֶל
וְהַשְׁלֵם אֲשֶׁר עָשָׂה מֹשֶׁה לְעֵינֵי כָּל־יִשְׂרָאֵל :

יצחק בר שמואל א* | כל חס׳ ב 38 כיהושוע א* 40 חס׳ א* 41 ומשכר א*

ופירוש חז״ל (שיהש״ר א,א) שהוא שם או כינוי לשלמה. 34 **מבשר** אליהו. **ובא לציון גואל** ישע׳ נט, כ. 35 **אריאל** המזבח שבמקדש וכן כינוי לירושלים לפי ישע׳ כט, א ויחז׳ מג, טז. 36 **אראל** כינוי למלאך לפי ישע׳ לג, ז ״הן אראלם צעקו״ וכו׳ ופירשו המפרשים שהוא נרדף למלאך. 38 **כישוע וקדמיאל** אשר ניצחו על הלל לה׳ ביסוד הבית השני, עזרא ג, ט ואילך. 39 **הרב** משה, והכוונה לפסוקי התורה האחרונים. 40 **צואל** עיין לעיל שורה 23. 41 **משומו אל** לפי במד׳ כד, כג ״אוי מי יחיה משומו אל״ ובאורו בחרגומים שמדובר בפסוק על יום הפרעון מן הרשעים לעתיד לבא. 42 **ויעל משה** וכו׳ דבר׳ לד, א, תחילת קריאת חתן תורה. 43 **אשר עשה** וכו׳ שם יב, התיבות האחרונות בתורה.

רשות לחתן תורה במנהג צרפת

סימן: מאיר [בן יצחק]. בתים בני ו׳ טורים. — **מ** 828

מֹשֵׁךְ חֶסֶד לְיוֹדְעָיו וּצְדָקָה לְחוֹשְׁבֵי שְׁמוֹ
לוֹ הַנֶּצַח וְהַהוֹד וְנוֹרָא הוּא בְּעוֹלָמוֹ
כְּשֶׁמֶשׁ וּכְמָגֵן כֵּן יָגֵן מִמְּרוֹמוֹ
עַל עַבְדּוֹ וִירֵאוֹ נֶאֱמָנוֹ וּתְמִימוֹ

כי״י: ו*ט״לל״ספש; ף||

1 ולידעיו ש 2 נורא ל״ש| הוא: מאד ו*ל״ס 3 ומגן ל| כמרומו ל״פף 4 עבדיו פ| ויראו: וידיו פ| נאמנו: נואמו ל״

1 **מושך חסד** תהל׳ קט, יב. **ליודעיו** ע״ש תהל׳ לו, יא: ״משך חסדך ליודעיך״. **לחושבי שמו** מלא׳ ג, טז. 2 **הנצח וההוד** דכהי״א כט, יא. 3 **כשמש וכמגן** ע״ש תהל׳ פד, יב. **כן יגן** ישע׳ לא, ה. 5 **יפיח צוררי** ע״ש תהל׳ י, ה.

5 יָפִיחַ צוֹרְרָיו יַהֲרֹס וְיִפְרֹס אֵלָיו שְׁלוֹמוֹ
יִצְּרֻנְהוּ יְבוֹנְנֻהוּ וִיהִי עָלָיו נָעֲמוֹ:

אֵלָיו רַע לֹא יִקְרַב וְכָל אָוֶן לֹא יְאֻנֶּה
בְּמִנְיָן וּבְבִנְיָן עוֹלָם יְכוֹנֵן וְיִבָּנֶה
יְהִי לוֹ עֵר בַּחֲכָמִים וּבַתַּלְמִידִים עוֹנֶה
10 יַשְׂכִּיל גַּם יַצְלִיחַ בְּכָל פִּנּוֹת אֲשֶׁר יִפְנֶה
מַלְאַךְ יי יְגוֹנְנֻהוּ וְכָל סְבִיבוֹתָיו חוֹנֶה
גָּנוֹן וּפָסוֹחַ וְהַצִּיל מַלֵּט פַּלֵּט רָנִי:

יְדַעְתִּיךָ אִישׁ עֲמִיתִי מֵאַהֲבָה וּמִיקָר
בְּסֵדֶר הַיּוֹם עִמִּי לִדְרֹשׁ לִפְרֹשׁ וּלְבַקֵּר
15 טוֹחֵן הָרֵי הָרִים וּמִמְּקוֹמָם עוֹקֵר
כָּל רָז סָתוּם וְחָתוּם מִפַּעֲנֵחַ וְסוֹקֵר
לֹא עֲמָמוּךָ סְתָרִים וְלֹא נֶאֱנַס כָּל חֵקֶר
מִצָּהֳרַיִם תָּקוּם וְתָעוּפָה כַּבֹּקֶר:

רוֹמַמְתִּי אִישׁ לַיִּשׁ אֲרִי שֶׁבַּחֲבוּרָה
20 כְּמוֹ נָגִיד אֲקָרְבֶנּוּ אֶעֱנְדֶנּוּ עֲטָרָה

5 יהרוס חס׳ ל | אליו: עלינו ל עליו פ 6 עליו: עלינו ל 8 עולם: עד ל 9 לו חס׳ פ 10 גם: אף ש | פונות ף 11 יי: חונה ף חס׳ לר | סביביו ל | יחנה לף 12 ופסוח: פסוח לרף חס׳ ל | והציל פסוח ש 13 איש רק לסף | באהבה לר 14 היום... ולבקר חס׳ ט׳ | לדרוש: גם הוס׳ ל | לפרוש ולדרוש ש 15 טוחן: פורק ט׳ 16 כל רז חס׳ פ | חתום וסתום לפ 17 כל חקר: ולחקר ל 18 מצריהם (!) פ 19 וליש לרספ | שבחברה לר 20 חס׳ ל | אענדהו לר 22 היותו ל | קוראים פ | ובזמירה פ

ויפרוס...שלומו ל׳ תפילת ליל שבת ויו״ט. **6 יצרנהו יבוננהו** ע״ש דבר׳ לב, י. **ויהי עליו נועמו** ע״ש תהל׳ צ, יז ״ויהי נעם אד׳ אלהינו עלינו״. **7 אליו רע לא יקרב** וכו׳ ע״ש תהל׳ צא, י. **8 יכונן ויבנה** ע״ש במד׳ כא, כז: ״חבנה וחכונן עיר סיחון״. **9 ער...עונה** ע״ש מלא׳ כ, יב ״יכרת ה׳...ער ועונה״. ודרשת הגמרא (בכלי שבת נה, ע״ב ובמקבילה) ׳ער בחכמים...עונה בתלמידים׳. **10 ישכיל...יצליח** ע״ש יהושע א, ח. **בכל פינות אשר יפנה** ביטוי תלמודי (כגון בבלי יומא יז, ע״ב) ור״ל בכל דרכיו. **11 וכל סביבותיו חונה** ע״ש תהל׳ לד, ח ״חונה מלאך ה׳ סביב...״. **12 גנון ופסוח והציל מלט** ע״ש ישע׳ לא, ה: ״גנון והציל פסוח והמליט״. **פלט רני** ע״ש תהל׳ לב, ז: ״אתה סתר לי מצר תצרני רני פלט״. **13 ומיוקר ומכבוד. 14 בסדר היום** הפרשה שבתורה של יום זה (משנה יומא א, ג). **לפרוש ולבקר** לפרש ולבדוק את הכתוב ואת הפרוש. **15 טוחן הרי הרים** וכו׳ מליצות על תלמידי חכמים, לפי בבלי סנה׳ כד, ע״א. **16 וסוקר ורואה. 17 לא עממוך סתרים** ע״ש יחזקאל כח, ג ״כל סתום לא עממוך״. **לא נאנס** לא נשאר כל קושי. **18 מצהרים תקום** וכו׳ ע״ש איוב יא, יז ור״ל תורתך תצא לאור כאור בוקר וצהרים. **19 ליש** נרדף לארי. **ארי שבחבורה** ביטוי תלמודי (כגון בבלי שבת קיא, ע״ב) לחשוב שבקהל. **20 כמו נגיד**

הֲרִימוֹתִי בָּחוּר מִיּוֹשְׁבֵי הַשּׁוּרָה
הֱיוֹת קוֹרֵא עִמִּי בִּנְעִימָה וּבְזִמְרָה
סוּרָה אֲדוֹנִי סוּרָה סוּרָה אֵלַי סוּרָה
עֲמֹד עֲמֹד ר׳ פלוני ב״ר פלוני הֶחָתָן לַתּוֹרָה:

23 סורה אדוני אלי סורה אלי סורה ף סורה אלי סורה סורה ארוני אל תירא ס 24 החתן לתורה: החותם תורה לרס חותם התורה ש

אקרבנו איוב לא, לז. אענדנו עטרה ע״ש איוב לא, לז. 21 הרימותי בחור תהל׳ פט, כ. 23 סורה אדוני וכו׳ ע״ש שופטים ד, יח.

חתן תורה

מְעֹנָה אֱלֹהֵי קֶדֶם וּמִתַּחַת
זְרֹעֹת עוֹלָם וַיְגָרֶשׁ מִפָּנֶיךָ אוֹיֵב וַיֹּאמֶר הַשְׁמֵד: וַיִּשְׁכֹּן יִשְׂרָאֵל
בֶּטַח בָּדָד עֵין יַעֲקֹב אֶל־אֶרֶץ דָּגָן וְתִירוֹשׁ אַף־שָׁמָיו יַעֲרְפוּ־
טָל: אַשְׁרֶיךָ יִשְׂרָאֵל מִי כָמוֹךָ עַם נוֹשַׁע בַּיהוָה מָגֵן עֶזְרֶךָ
וַאֲשֶׁר־חֶרֶב גַּאֲוָתֶךָ וְיִכָּחֲשׁוּ אֹיְבֶיךָ לָךְ וְאַתָּה עַל־בָּמוֹתֵימוֹ
תִּדְרֹךְ: וַיַּעַל מֹשֶׁה מֵעַרְבֹת מוֹאָב אֶל־הַר נְבוֹ
רֹאשׁ הַפִּסְגָּה אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי יְרִחוֹ וַיַּרְאֵהוּ יהוה אֶת־כָּל־הָאָרֶץ
אֶת־הַגִּלְעָד עַד־דָּן: וְאֶת כָּל־נַפְתָּלִי וְאֶת־אֶרֶץ אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה
וְאֵת כָּל־אֶרֶץ יְהוּדָה עַד הַיָּם הָאַחֲרוֹן: וְאֶת־הַנֶּגֶב וְאֶת־הַכִּכָּר
בִּקְעַת יְרֵחוֹ עִיר הַתְּמָרִים עַד־צֹעַר: וַיֹּאמֶר יהוה אֵלָיו זֹאת
הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לֵאמֹר לְזַרְעֲךָ
אֶתְּנֶנָּה הֶרְאִיתִיךָ בְעֵינֶיךָ וְשָׁמָּה לֹא תַעֲבֹר: וַיָּמָת שָׁם מֹשֶׁה
עֶבֶד־יהוה בְּאֶרֶץ מוֹאָב עַל־פִּי יהוה: וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בַּגַּי בְּאֶרֶץ
מוֹאָב מוּל בֵּית פְּעוֹר וְלֹא־יָדַע אִישׁ אֶת־קִבְרָתוֹ עַד הַיּוֹם הַזֶּה:
וּמֹשֶׁה בֶּן־מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה בְּמֹתוֹ לֹא־כָהֲתָה עֵינוֹ וְלֹא־
נָס לֵחֹה: וַיִּבְכּוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־מֹשֶׁה בְּעַרְבֹת מוֹאָב שְׁלֹשִׁים
יוֹם וַיִּתְּמוּ יְמֵי בְּכִי אֲבֶל מֹשֶׁה: וִיהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן מָלֵא רוּחַ חָכְמָה
כִּי־סָמַךְ מֹשֶׁה אֶת־יָדָיו עָלָיו וַיִּשְׁמְעוּ אֵלָיו בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲשׂוּ
כַּאֲשֶׁר צִוָּה יהוה אֶת־מֹשֶׁה: וְלֹא־קָם נָבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל
כְּמֹשֶׁה אֲשֶׁר יְדָעוֹ יהוה פָּנִים אֶל־פָּנִים: לְכָל־הָאֹתֹת וְהַמֹּפְתִים
אֲשֶׁר שְׁלָחוֹ יהוה לַעֲשׂוֹת בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לְפַרְעֹה וּלְכָל־עֲבָדָיו
וּלְכָל־אַרְצוֹ: וּלְכֹל הַיָּד הַחֲזָקָה וּלְכֹל הַמּוֹרָא הַגָּדוֹל אֲשֶׁר
עָשָׂה מֹשֶׁה לְעֵינֵי כָּל־יִשְׂרָאֵל:

הקהל אומר: חֲזַק חֲזַק וְנִתְחַזֵּק

הגבהת ס"ת וְזֹאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

(עַל־פִּי יי יַחֲנוּ וְעַל־פִּי יי יִסָּעוּ. אֶת מִשְׁמֶרֶת יי שָׁמָרוּ) עַל־פִּי יי בְּיַד־מֹשֶׁה:

ריש ממשיכים עֵץ־חַיִּים הִיא לַמַּחֲזִיקִים בָּהּ וְתֹמְכֶיהָ מְאֻשָּׁר: דְּרָכֶיהָ דַרְכֵי־נֹעַם וְכָל־נְתִיבוֹתֶיהָ שָׁלוֹם:
אֹרֶךְ יָמִים בִּימִינָהּ בְּשְׂמֹאלָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד: יי חָפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ יַגְדִּיל תּוֹרָה וְיַאְדִּיר:

בק"ק אמרו 'מי שברך' זה לחתן תורה

סימן: א"ב (עד כ). בתים בני ג' טורים עם חרוז פנימי וחרוז מבריח.

מִי שֶׁבֵּרַךְ אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן דָּוִד וּשְׁלֹמֹה

הוּא יְבָרֵךְ אֶת חֵתַן תּוֹרָה שֶׁנָּדַר לִכְבוֹד הַתּוֹרָה מַתָּנָה מְרֻבָּה

1 יְאַמְּצֵהוּ בִּמְלִיצָה גְּדוֹל הָעֵצָה וְרַב הָעֲלִילִיָּה:
יְבָרְכֵהוּ רָם וְנִשָּׂא כְּאֵיתָן אֲשֶׁר נֻסָּה עַד הָעֲשִׂירִיָּה:
יְגוֹנְנֵהוּ בְּמִפְקָד כְּבָחוּר הַנֶּעֱקָד בְּהַר הַמּוֹרִיָּה:
דְּבַר פִּיהוּ יְחֻשַּׁב כְּתֻפְלַת תָּם יָשַׁב בְּאָהֳלֵי תּוּשִׁיָּה:
5 הוֹן יָדָיו יְגֻבַּר כְּהוֹן הַמַּשְׁבִּיר בַּר בְּאֶרֶץ נָכְרִיָּה:
וִיהִיֶה בְּיִשְׂרָאֵל כְּצִיר לִמֵּד עִם אֵל דָּת וּפְלִילִיָּה:
זַעֲקָתוֹ תֵּעָרַב כְּקָדוֹשׁ אֲשֶׁר קֵרַב שַׁיֵּי תְּרוּמִיָּה:
חִצָּיו צַר יִקְדֹּם כְּשָׁח לַשֶּׁמֶשׁ דּוֹם וְשָׁכְנָה דּוּמִיָּה:
טוֹב וָחֶסֶד יִנְחֹל כְּנֵגֶן עַל מָחוֹל בְּלֹא שִׂפְתֵי רְמִיָּה:

כ"י: **רנ** (לחתן בראשית)||

כותרת 2 מתנה מרובה: נדבת לבו **נ**

3 ככחור: כיחיד **נ** 4 כתפלת: כאיש **נ** 5 המשביר: כה השמר **ך** 6 ויהי **נ** 7 ותרומה **נ** 9 ינחול: יכחול **נ** 10 כמלך:

1 **במליצה** בחכמה. **גדול העצה ורב העליליה** ירמ' לכ, יט. 2 **רם ונשא** ישע' מ, טו. **כאיתן** כאברהם לפי בבלי ב"ב טו, ע"א. **נוסה עד העשיריה** נוסה בעשרה נסיונות (משנה אבות ה, ג). 3 **במפקד** בזכרון, בכל זמן. **הנעקד** יצחק. 4 **יחושב** יהיה חשוב בעיני ה'. **תם** יעקב. **ישב באהלי תושיה** לפי ברא' כה, כז "ויעקב איש תם יושב אהלים" ולפי ב"ר סג, ט (עמ' 693) שישב בבתי המדרש של שם ועבר ולמד תורה (=תושיה). 5 **כהון המשביר בר** יוסף, אשר קיבץ את כל כסף מצרים, ברא' מז, יד. **בארץ נכריה** במצרים. 6 **כציר** כמשה. **ופליליה** כינוי לתורה במשמעות חכמה ומשפט. כבישע' טז, ג. 7 **זעקתו** תפילתו. **כקדוש** אהרון הכהן. **שיי תרומיה** קרבנות. 'תרומיה', לפי יחז' מח, יב. 8 **חציו צר יקדום** ר"ל חציו יקדימו לפגוע באויביו ויכריעו אותם. **כשח לשמש דום** יהושע. יהוש' י, יג. **ושכנה** השמש. **דומיה** ע"ש תהל' צד, יז. 9 **טוב וחסד**

10 יַרְאֵהוּ אֵל בְּשׁוּבוֹ כַּמֶּלֶךְ אֲשֶׁר אֲהֵבוֹ וְקָרָא שְׁמוֹ יְדִידְיָה׃
כָּבוֹד עַד אַחֲרִית כְּנִסְתַּר בְּנַחַל כְּרִית וּבֶן צָרְפִית הֶחֱיָה׃

וְיָגֵן בַּעֲדוֹ וַיַּאְדִּיר שַׁלְוָתוֹ וַיִּתְּנֵהוּ לְחֵן וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים
בְּעֵינָיו וּבְעֵינֵי כָל רוֹאָיו וְנֹאמַר אָמֵן׃

כמלא ך | אהבו חס׳ ך 11 החיה: חיה נ
סיום: ויאדיר: ויאריך נ

תהל׳ כג, ו. כנגן על מחול דוד המלך, שמ״ב ו, ה-יד. 10 יראהו אל בשובו לירושלים בשעת הגאולה. כמלך שלמה אשר בימיו באה השכינה למקדש. אשר אהבו הקב״ה, שמ״ב יב, כד. וקרא שמו של שלמה ידידיה שמ״ב יב, כה. 11 אחרית סוף ימיו. כנסתר אליהו, מל״א יז, ג. ובן צרפית החיה, שם, פסוק כב.

בק״ק אמרו ׳מי שברך׳ זה

סימן: יצחק ברב [ ], והוא קטוע. בתים בני ג׳ טורים עם חרוז פנימי וחרוז מבריח. 5 הברות בכל טור.

מִי שֶׁבֵּרַךְ וכו׳

יְהִי שַׁדַּי בְּעֶזְרוֹ וַיַּגִּיהַּ אוֹרוֹ כִּזְרֹחַ כְּכוֹכְבֵי אֵל׃
צִדְקוֹ יַזְרִיחַ כְּתָמָר יַפְרִיחַ כְּהָאִישׁ אִיתִיאֵל׃
חֲזַק גְּדֻלָּתוֹ וְעֹצֶם שַׁלְוָתוֹ עִם מְלָכִים לְמוֹאֵל׃
קָמָיו כַּל יוּכְלוּ יָמָיו בְּטוֹב יְבַלּוּ עַד בִּיאַת גּוֹאֵל׃
5 בֵּיתוֹ עֲבוּר פְּתוּחָה לַכֹּל בִּרְוָחָה עִם חֶסֶד שׁוֹאֵל׃
רוֹדֵף כָּל מִצְוֹת כְּחִזְקֵי הָאֲבוֹת עִם חָכָם וְגוֹאֵל׃
בְּמִפְעָלָיו הַטּוֹבִים יוֹשֵׁב הַכְּרוּבִים וְעִם מִיכָאֵל׃
פְּאֵרוֹ לֹא יָמֵשׁ כְּזָרַח הַשֶּׁמֶשׁ וְעָבַר אֶת פְּנִיאֵל׃

וְיָגֵן בַּעֲדוֹ וכו׳

כ״י: כפ||

1 ויגיה ויאיר. כזרח ככוכבי אל כשיזרח אור כאור הכוכבים (ושמא צ״ל ׳כוכבי׳). ׳כוכבי אל׳ ע״ש ישע׳ יד, יג. 2 צדקו יזריח ע״ש ״וזרחה...שמש צדקה״ (מלא׳ ג, כ). כתמר יפריח ע״ש תהל׳ צב, יג. כהאיש איתיאל ששמו נזכר במשלי ל, א ולדעת חז״ל (שיהש״ר א, א) הוא שלמה המלך. 3 ועוצם וגודל. עם מלכים למואל ע״ש משלי לא, ד ״אל למלכים למואל״ ולפי פירוש רש״י שם יש לפרש כאן: תגדל שלוותו עם המלכים הצדיקים העומדים לפני (למו) הקב״ה. לפי מפרשים אחרים ׳למואל׳ הוא שם שלמה המלך ויתפרש הטור כטור האחרון בשורה הקודמת. 4 קמיו כל יוכלו לקום נגדו, ע״ש תהל׳ יח, לט ועוד. ימיו בטוב יבלו ע״ש איוב כא, יג (ואולי צ״ל כאן ״יכלו״ לפי הקרי, שם). 5 ביתו עבור וכו׳ שעור השורה הוא: הברכות יבואו עליו בעבור שביתו פתוח לרווחה בשביל כל מי שמבקש גמילות חסדים. 6 כחזקי האבות כפי שהיה מוחזק ורגיל אצל האבות. עם חכם וגואל הוא מקיים מצוות ביחד עם קרוביו (=גואל) וכל חכם בקהל (של חתן התורה). 7 במפעליו בזכות מפעליו. יושב הכרובים ועם מיכאל הפייטן פונה לקב״ה ולמלאכיו ובקשתו מהם מפורטת בשורה הבאה. 8 פארו לא ימש כבודו לא ייפסק. כזרח השמש וכו׳ ככבודו של יעקב לפי ברא׳ לב, לא.

רשות לחתן בראשית

מנהג אשכנז המערבי

ללא סימן. חרוז מבריח. — **מ** 2456

מֵרְשׁוּת אֱלֹהֵי הָאֱלֹהִים וַאֲדוֹנֵי הָאֲדוֹנִים
בַּשֵּׁחַק אֵין זוּלָתוֹ וְאֵין בִּלְעָדוֹ בַּתַּחְתּוֹנִים
נוֹתֵן לַיָּעֵף כֹּחַ וְעָצְמָה מַרְבֶּה לְאֵין אוֹנִים
מַגִּיד מֵרֵאשִׁית מַה בְּאַחֲרִית שָׁנִים
יוֹעֵץ וְאֵין מִי יָפֵר לְדוֹרוֹת הַמּוֹנִים
וּמֵרְשׁוּת קְדוּמָה לָעוֹלָם אַלְפַּיִם שָׁנִים
שֶׁבָּהּ מְלָכִים נִמְלָכִים שָׂרִים וּסְגָנִים
אֲרֻכָּה מֵאֶרֶץ מִדָּה וּרְחָבָה מִנִּי יָם וּשְׂאוֹנִים
טְהוֹרָה וּמְתוּקָה מִדְּבַשׁ וּשְׁמָנִים
כָּל־חֲפָצִים לֹא יִשְׁוּוּ בָהּ יְקָרָה הִיא מִפְּנִינִים
אֹרֶךְ יָמִים בִּימִינָהּ וּבִשְׂמֹאלָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד וְחִנִּים
מְאֻשֶּׁרֶת וּמַגֶּנֶת בְּעָלֶיהָ וְהוֹגֶיהָ בְּשִׁנּוּנִים
מְיֻשֶּׁרֶת פַּעֲמֵי בָהּ נִשְׁעָנִים
נוֹצֶרֶת בְּאַהֲב תּוֹמְכֶיהָ לְמַלְטָם מֵאֲשׁוּנִים
וּמֵרְשׁוּת חֲכָמִים יְדוּעִים וּנְבוֹנִים
אַלּוּפִים בַּתּוֹרָה מְסֻבָּלִים בְּמִצְוֹת מְלֵאִים חֻקִּים כָּרְמוֹנִים

כי״י: **כב**׳דהוזחע״פ׳פ״ר||

2 בלעדיו **כ** 3 ירבה **ופ׳פ״** 4 מה: בא הוס׳ ז | מה באחרית: עד אחרית **הע״** 5 ואין מי: ומי **ב׳** 7 ושרים **בהוחע״פ״**
9 ומתוקה: היא הוס׳ **כב׳** 10 לא: כל ז חס׳ **הע״** | ישוו בה: ישווה **ר** ישווה בה ז | היא חס׳ **פ״** 11 מימינה **ר** | וחינים: וחָנים ז
חונים **דח** 12 מגנת (מאשרת חס׳) **דהחע״פ׳ר** | בעליה: כעלים **בוז** על כעליה **פ״** לומדיה **ד** | והוגיה בשנונים חס׳ **בוזע״** |
באשונים **פ׳** 13 מאשרת (הוס׳) ומישרת **החע״פ׳ר** | נשענים **ה** 14 נוצריה באהב תומכת **פ״** 15 חכמים חס׳ **פ׳** |
וירועים **ר** יודעים **פ״** 16 אלופי התורה **הע״** | ומסובלים **כב׳** | מלאי מצות **פ״** | חקים חס׳ **ב״החע״פ״** 17 חס׳ **פ״** | ישיבה

1 **אלהי האלהים ואדוני האדונים** רבר׳ י, יח. 3 **נותן ליעף וכו׳** ע״ש ישע׳ מ, כט. 4 **מגיד מראשית וכו׳** ע״ש ישע׳ מו, י.
5 **יועץ ואין מי יפר** ע״ש ישע׳ ח, י: ״עוצו עצה ותופר״. **לדורות המונים** עצתו מתקיימת אף שקבע אותה לפני הרבה דורות. 6 **קדומה לעולם** התורה. **אלפים שנים** לפי ב״ר ח, ב (עמ׳ 57) ועוד. 7 **מלכים נמלכים** נועצים ע״ש משלי ח, טו.
8 **ארוכה מארץ וכו׳** ע״ש איוב יא, ט. **ים ושאונים** בגלל החרוז הוסיף ׳ושאונים׳ ע״ש ״שאון ימים״, תהל׳ סה, ח.
9 **טהורה** לפי תהל׳ יט, י. **ומתוקה מדבש** שם יא. 10 **כל חפצים וכו׳** ע״ש משלי ח, יא. **יקרה היא מפנינים** משלי ג, טו. 11 **אורך ימים וכו׳** ע״ש משלי ג, טז. **חינים** ריבוי של חן, והוא לשון חכמים, עיין מלון בן יהודה. 12 **מאשרת** ע״ש ״ותמכיה מאשר״ משלי ג, יח. **ומגנת** לפי בבלי כתובות עז, ע״ב. **בשינונים** המשננים אותה. 13 **פעמי** צעדי. 14 **מאשונים** מחשכה (לפי משלי כ, כ ועוד) כלומר מצרה ואכל. 16 **אלופים בתורה מסבלים במצוות** ע״ש תהל׳

וּמֵרְשׁוּת בַּעֲלֵי יְשִׁיבָה הַגּוּנִים וּזְקֵנִים
וּמֵרְשׁוּת כָּל־הַקָּהָל גְּדוֹלִים וּקְטַנִּים
עֲמֹד עֲמֹד עֲמֹד ר׳ פב״פ חֲתַן בְּרֵאשִׁית מִתּוֹךְ עֲדַת אֱמוּנִים
וּקְרַב עַד הֵנָּה בְּגִיל וּרְנָנִים
וּפֹה עֲמֹד עִמָּדִי עַל מִגְדַּל עֵץ הֶעָשׂוּי לְנוּי בְּבִנְיָנִים
וּבָרֵךְ אֶת־יֵי הַמְבֹרָךְ מִמִּזְרָח לְמַעֲרָב בְּפִי כָּל בְּרִיּוֹנִים
וְתֵן לוֹ בְּרָכָה תְּחִלָּה וָסוֹף כְּהוֹרוּ נְבוֹנִים
וְתֵן לוֹ מֵעֵין בִּרְכוֹתָיו תּוֹךְ קְהַל אֱמוּנִים
שֶׁהִגִּיעַךְ לְיוֹם זֶה לְהַתְחִיל הַתּוֹרָה וְלִשְׂמֹחַ בְּיוֹם חֲתוּנִים
וּבְכֵן יְהִי רָצוֹן מִלִּפְנֵי שׁוֹכֵן מְעוֹנִים
לְיַסֵּד בֵּית הַמִּקְדָּשׁ מָרוֹם מֵרִאשׁוֹנִים
לְשַׁכְלֵל הֵיכָל וְאוּלָם בְּכַדְכוֹד וַאֲבָנִים
שָׁם לְקַבֵּץ גָּלִיּוֹת אָבוֹת וּבָנִים
וְתִשְׂמַח בְּשִׂמְחַת בֵּית הַשּׁוֹאֵבָה בְּעִדּוּן מִגְדָּנִים
וְתִזְכֶּה לִרְאוֹת בָּנִים וּבְנֵי בָנִים
עוֹסְקִים בַּתּוֹרָה וּמְקַיְּמֵי מִצְוֹת וְחֻקִּים נֶאֱמָנִים
וְתִזְכֶּה לִרְאוֹת שִׁבְעָה רוֹעִים וּשְׁמוֹנָה נְסִיכִים מְזֻמָּנִים
וְתִשְׂבַּע מִטּוּב הַצָּפוּן וְתַנִּיחַ יִתְרָךְ לְבָנִים
וְיִהְיֶה מוֹשָׁבְךָ בֵּין צַדִּיקִים הַגּוּנִים

ישיבת ד תורה הע״ | הגונים: נערים דהחע״ר 18 הקהל: הזה הוס׳ בוע״ 19 חתן בראשית חס׳ ב׳וס׳פ״ 20 עד חס׳ ב׳
21 עמדי: אצלי בו חס׳ ב׳ | המגדל וזח | עץ חס׳ ב׳דהזח | לנוי: לדבר חר חס׳ הע״פ״ | בבנינים: לכנינים הע״ בתקונים חר
22 ממזרח למערב חס׳ בוע״ | למערב: וממערב פ״ עד מערב ר ועד מערב ח | בפה הע״ 23 חס׳ בב׳ו לפני שורה 21 ז | תן פ׳
תת זפ״ | לו חס׳ הע״ 24 חס׳ בב׳ו | תן תר | בתוך ז 26 לפני הע״ 27 חס׳ בב׳ו | מרום מראשונים: כימים ראשונים הע״
28 ואבנים: אבנים בע״חס׳ ה 29 יקבץ ב׳ 30 חס׳ ד | בשמחת בית: בכית הע״פ׳ 31 חס׳ ד 32 מצוות וחוקים חס׳ פ״ |
וחקים נאמנים: בכל זמנים ח 33 שמונה נסיכים ושבעה רועים ו | מזומנים חס׳ פ״ 34 חס׳ ד | יתרם פ׳ 35 ויהי בב׳ע״ |

קמד, יד ״אלופינו מסובלים״ ור״ל אדונים בתורה ועושי מצוות רבות. **מלאים...כרמונים** מליצה תלמודית נפוצה כגון בבלי חגיגה יד, ע״א. 19 **עדת אמונים** עדת שומרי אמונים. 21 **מגדל עץ** ל׳ נחמיה ח, ד, ושם עזרא קרא בתורה וברך. 22 **מבורך ממזרח למערב** ע״ש תהל׳ קיג, ג. **בריונים** בריות. 23 **ברכה תחלה וסוף** ביטוי הלכתי לענין ברכות, כגון בבלי ברכות לד, א. 24 **ותן לו מעין ברכותיו** ל׳ הגמרא, בבלי ברכות מ, ע״א: ׳כל יום ויום תן לו מעין ברכותיו׳. 25 **ביום חתונים** מליצה במקום יום שמחת תורה, כלומר יום של חתן תורה וחתן בראשית. 27 **מרום מראשונים** ע״ש ירמ׳ יז, יב: ״כסא כבוד מרום מראשון״. 28 **לשכלל היכל** ל׳ עזרא ה, ט. **בכדכד ואבנים** ע״ש ישע׳ נד, יב. 30 **בעדון מגדנים** ר״ל עם מגדנים עדינים ומשמעותו הוא מתנות נכחרות, עיין מלון בן יהודה ר׳ עמ׳ 2779. 33 **שבעה רועים וכו׳** ע״ש מיכה ה, ד ופירוש הבבלי סוכה נב, ע״ב שביניהם נמנו אליהו והמשיח. **מזומנים** נקבע זמנם לבוא. 34 **וחשבע מטוב הצפון**

וְתִרְדֹּף צְדָקָה וְתִמְצָא כָּבוֹד וְחֶסֶד וְהֶגְיוֹנִים
וִיעַטְּרוּךָ חַיִּים וְרַחֲמִים וְשָׁלוֹם לְאֹרֶךְ יָמִים וְשָׁנִים
עֲמֹד עֲמֹד עֲמֹד ר׳ פב״פ חֲתַן בְּרֵאשִׁית
וְהַתְחֵל בִּקְדוּמָה לְכָל בִּנְיָנִים
וּקְרָא מִבְּרֵאשִׁית עַד אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת
מַעֲשָׂיו שְׁלֵמִים הַמִּתְקָנִים וְהַמְהֻגָּנִים:

והגונים זחר 36 צדקה: וחסד הוס׳ ו| כבוד חס׳ פ״| חיים וחסד פ״| והגיונים: ממעונים בב״ו וחיונים ע״ וחיונים הגונים ד וימונים פ׳ ירנים ה וחיים הגונים ז 37 חיים: חסד בב״ו חן וחסד (ושלום חס׳) פ״| ורחמים חס׳ זר| ואורך זפ״ר 38 בקדומה: בקדומת ז קדם הוס׳ זפ׳פ״| כל הע״ 39 אשר חס׳ בהז

צרוף מליצות ע״ש תהל׳ סה. ה ״נשבעה בטוב ביתך״ (ועוד), עם תהל׳ לא. כ: ״מה רב טובך אשר צפנת ליראיך״. 36 **ותרדוף צדקה** וכו׳ ע״ש משלי כא. כא ״רודף צדקה וחסד ימצא חיים צדקה וכבוד״. **והגיונים** כנראה במשמעות ״שכחים מפי כני אדם״. 38 **בקדומה לכל בנינים** התורה שקדמה לבריאת (בנין) העולם, לפי ב״ר א, ד (עמ׳ 6) ועוד. 39 **מעשיו שלמים** לפי בבלי שבת עז, ע״ב וב״ר פרשה ט (עמ׳ 67 ואילך) שכל מעשי הבריאה טובים מאד ואין בהם דבר לבטלה.

מנהג פולין

סימן: מנחם ברבי מכיר חזק ואמץ בתורה לעד ובמצות ובמעשים טובים אמן. חרוז מבריח. — **מ** 2499

מֵרִשׁוּת מְרוֹמָם עַל כָּל בְּרָכָה וְשִׁירָה / נוֹרָא עַל כָּל תְּהִלָּה וְזִמְרָה
חָכָם לֵבָב וְאַמִּיץ כֹּחַ וּגְבוּרָה / מוֹשֵׁל עוֹלָם אָדוֹן כָּל יְצִירָה
וּמֵרִשׁוּת כְּבוּדָה בַּת מֶלֶךְ פְּנִימָה וַעֲצוּרָה / רֵאשִׁית קִנְיָנָהּ אַלְפִּים אֲצוּרָה
בָּרָה תְּמִימָה מְשִׁיבַת נֶפֶשׁ וּמַחֲזִירָה / יְשֻׁרוּן נִתְּנָה מוֹרָשָׁה לְעָבְדָהּ וּלְשָׁמְרָהּ
5 מְלֻמְּדֶיהָ גְּאוֹנֵי יַעֲקֹב לְפָתְחָהּ וּלְסָגְרָהּ / כְּלִיל הוֹד נָשִׂיא מַרְבֵּה הַמִּשְׁרָה
יוֹשְׁבֵי מְדִין מְשִׁיבֵי מִלְחָמָה שָׁעְרָה / רָאשֵׁי יְשִׁיבוֹת רָאשֵׁי גוֹלָה פְּזוּרָה

כ״י: **בקמ״נ**||

1 ומרשות נורא מ׳ 2 היצירה ך 3 בת מלך ככודה מ׳| עצורה מ׳| מקדם אצורה מ׳ 4 נתונה מ׳| לעבדה חס׳ ך
5 מלומדי **דנ** 6 וראשי גולה **בדנ** 7 נערים **ב** 8 ולהתחיל **בדנ** 9 ניתנה **דנ** 10 להתענג מ׳| 11 חנחומים **ב**| בם **ב**|

1 **מרומם על כל ברכה** נחמ׳ ט. ה. 2 **חכם לבב ואמיץ כח** איוב ט. ד. **מושל עולם** ע״ש תהל׳ סו. ז. 3 **כבודה בת מלך** וכו׳ ע״ש תהל׳ מה. יד. ור״ל התורה היתה חמדה גנוזה. **ועצורה** סגורה וגנוזה. **ראשית קנינה** ע״ש משלי ח. כב ״ה׳ קנני ראשית דרכו״. **אלפים** שנה שבהן קדמה התורה לבריאה העולם. עיין ברשות הקודם. שורה 6. 4 **ברה תמימה משיבת נפש** כינויים לתורה לפי תהל׳ יט. ח-ט. **ומחזירה** נרדף ל׳משיבת נפש׳. **ישורון ניתנה מורשה** ע״ש דבר׳ לג. ד-ה. **לעבדה ולשמרה** הל׳ ע״ש ברא׳ כ. טו. 5 **גאוני יעקב** ראשי הישיבות שבבבל. **לפתחה ולסגרה** ר״ל להקשות קושיות ולתרץ תרוצים. **כליל** כתר. **נשיא** הסנהדרין שבא״י. **מרבה המשרה** ע״ש ישע׳ ט. ו: ״למרבה המשרה״. 6 **יושבי מדין** ע״ש

וּמֵרִשּׁוּת חֲבוּרַת צֶדֶק עֵדָה זוֹ הַמְאֻשָּׁרָה / זְקֵנִים וּנְעָרִים יַחַד בְּכָל שׁוּרָה
קְבוּצִים פֹּה הַיּוֹם לְשִׂמְחַת תּוֹרָה / וְנֶעֱצָרִים לְסַיֵּם וּלְהָחֵל בְּגִיל וּבְמוֹרָא
אוֹתָהּ מְחַבְּבִים כְּיוֹם נְתִינָתָהּ בַּהֲדָרָה
מְסַלְסְלִים בָּהּ כַּחֲדָשָׁה וְלֹא כַּיְּשָׁנָה שֶׁעָבְרָה
10 צְמֵאִים לָמֹץ וּלְהִתְעַנֵּג מִזִּיו יְקָרָהּ / בְּיַעַן מְשַׂמַּחַת לֵב וְעֶצֶב מְסִירָה
תַּנְחוּמֶיהָ יְשַׁעְשְׁעוּ נַפְשָׁם בָּהּ לְהִתְפָּאֲרָה
וְהוֹגִים בְּמִקְרָא וְהַגָּדָה בְּמִשְׁנָה וּגְמָרָא
רָצִים וּמְבִיאִים טֶפֶם לְבֵית הָעֲתִירָה / הוֹלְכִים וְעוֹשִׂים לְהַזְהִירָה
לָכֵן גָּדוֹל שְׂכָרָם מֵאֵת הַגְּבוּרָה / עַל רֹאשָׁם שִׂמְחַת עוֹלָם קְשׁוּרָה
דָּאִים לִרְאוֹת בְּבֵית הַבְּחִירָה / וּבְכֵן נִסְמַכְתִּי דַּעַת כֻּלָּם לְבָרְרָה
15 בָּחוּר הֲרִימוֹתִי מֵעָם תּוֹךְ הַחֲבוּרָה / מְצָאתִיו לֵב נָבוֹן לְהַסְבִּירָה
צֶדֶק וְחֶסֶד רוֹדֵף בְּאֹרַח יְשָׁרָה / וּנְשָׂאוֹ לִבּוֹ וְנָדְבָה רוּחוֹ לְהִתְעוֹרְרָה
תְּחִלָּה וְרִאשׁוֹן הֱיוֹת לְהַתְחִיל הַתּוֹרָה
וְעַתָּה קוּם ר׳ פב״פ עֲמֹד לְהִתְאַזְּרָה
בֹּא וְהִתְיַצֵּב וַעֲמֹד לִימִינִי וּקְרָא / מַעֲשֶׂה בְּרֵאשִׁית לִכְבוֹדוֹ צוּר בָּרָא
עַל זֹאת מַתְכִּיפִין הַתְחָלָה לְהַשְׁלָמָה בִּתְדִירָה
שָׂטָן שֶׁלֹּא יְרַגֵּל בְּעַם זוּ לְשַׁקְּרָה

והגדה נ: ואגדה ך וכאגדה מ׳ והגיה (!) ב 12 ומביאים: בניהם הוס׳ ף| הולכים: גם הוס׳ ך| ועושים: ומְעַשִּׂים הוס׳ נ
14 להראות נ| בבית: בבנין בית מ׳| נסכמתי (!) בנ 15 חס׳ ב| מעם תוך: מתוך ך| לב: נדיב לב רמ״נ 16 צדקה רנ| לבו:
לכל ך| נדבה בך| רוחו: בחורה מ׳ חס׳ ב 17 בתורה בנ| קום: עמ׳ עמ׳ עמ׳ בדנ| עמוד חס׳ בדנ 18 ועמד חס׳ רנ| לכבודו
צור: צור לכבודו רנ 19 מקיפיקך מתקיפין מ׳| שטן: שד נ 20 למצותיה ך 21 ומברכת... תדור חס׳ ך 22 יהא:

שופטים ה, י: ״יושבי על מדין״ ונחפרש שם ע״י המפרשים שהם הדיינים היושבים בדין. **משיבי מלחמה שערה** ישע׳ כח, ו, והיא מליצה על מלומדי המשפט הדנים ביניהם, לפי תחילת הפסוק ״ליושב על המשפט״. 8 **ונעצרים** ונאספים. 9 **מסלסלים** משתעשעים. 10 **למוץ ולהענג מזיו יקרה** ע״ש ישע׳ סו, יא: ״למען תמצו והתענגתם מזיו כבודה״. **משמחת לב** ע״ש תהל׳ יט, ט: ״פקודי ה׳:..משמחי לב״. 11 **תנחומיה וכו׳** ע״ש תהל׳ צד, יט: ״תנחומיך ישעשעו נפשי״. 12 **לבית העתירה** לבית הכנסת. **ועושים להזהירה** מעשה זה (של הבאת הטף לביהכ״נ) הם עושים כדי לחנכם למצוות. 13 **לכן גדול שכרם** לפי בבלי חגיגה ג, ע״א ״טף למה באין, כדי ליתן שכר למביאיהן״. **על ראשם שמחת עולם** ע״ש ישע׳ לה, י ״ושמחת עולם על ראשם״. 14 **דאים** במשמעות ״מהרים״ כלומר מתגעגעים. **נסמכתי** נתנו לי תפקיד, ויש גורסים ״נסכמתי״ ונראה. 15 **בחור הרימותי מעם** ע״ש תהל׳ פט, כ. **להסבירה** ל׳ סבר־פנים, כלומר הוא רצוי לקהל. 16 **צדק וחסד רודף** ע״ש משלי כא, כא: ״רודף צדקה וחסד״. **ונשאו לבו וכו׳** ע״ש שמות לה, כא: ״אשר נשאו לבו וכל אשר נדבה רוחו אותו״ והוא רומז לנדרי החתנים בשמחת תורה לקופת הקהל ועיין להלן שורה 21. 18 **לכבודו צור ברא** ע״ש ישע׳ מג, ז ״ולכבודי בראתיו״. 19 **מתכיפין התחלה להשלמה** מתחילים בבראשית חיכף לאחר השלמת וזאת הברכה. **בתדירה** בלי השהיה. **שטן שלא ירגל** אמרו שזה הטעם לקריאת ״בראשית״ בש״ת כדי שלא יאמר השטן ״ככר סיימו אותה ואינם רוצים לקרותה עוד״, עיין טור א״ח סי׳

20 יַעַן נַעֲשֵׂיתָ רִאשׁוֹן לִמְצָוָה גְּמוּרָה / מָה רַב טוּבְךָ וּמַשְׂכֻּרְתְּךָ יְתֵרָה
טוֹב עַיִן תְּבֹרַךְ בְּנִדְבָתְךָ מִלְּעָצְרָה / וּמְבֹרֶכֶת בּוֹרְאֶךָ תִּדֹּר יָדְךָ מִלְּקַצְרָה
כַּעֲבוּר שֶׁכָּל הַמְכַבֵּד תּוֹרָה בִּצְפִירָה / יְהֵא גּוּפוֹ מְכֻבָּד לְהִתְאַשְּׁרָה
מַהֵר עֲמֹד עֲמֹד עֲמֹד ר׳ פב״פ חֲתַן בְּרֵאשִׁית בָּרָא
מֵרִשּׁוּת הַקָּהָל הַקָּדוֹשׁ הַזֶּה וּבָרֵךְ אֵל גָּדוֹל וְנוֹרָא
אָמֵן יַעֲנוּ אַחֲרֶיךָ הַכֹּל מְהֵרָה:

תהא (!) בדמ׳ 23 בראשית ברא: התורה (!) מ׳נ תורה ב | מרשות: כל הוס׳ בדמ׳ | הקדוש חס׳ בך 24 ויענו הכל אחריך (אחריך הכל ך) אמן בך והכל יענו אחריך אמן נ אמן יענו הכל אחריך מ׳

תרסט. 20 מה רב טובך תהל׳ לא, כ. 21 טוב עין תברך ע״ש משלי כב, ט ״טוב עין הוא יבורך כי נתן מלחמו לדל״ וכוונתו לנדבות של החתנים בש״ת. מלעצרה ולא יעצור ידו מלתת. ומברכת בוראך תדור תן נדבה מן ההון שהקב״ה ברך אותך בו. ידך מלקצרה ואל תקצר את ידך. 22 בצפירה ככבוד. להתאשרה ותהא מאושר.

בק״ק אשכנז אמרו לחתן בראשית ׳רשות׳ זה

סימן: א״ב יוסף בר נתן חזק ואמץ. צונץ עמ׳ 272. — מ 2503

מֵרִשּׁוּת אוֹמֵר עֲצָתוֹ תָּקוּם מַגִּיד אַחֲרִית מֵרֵאשִׁית
בְּרוּחוֹ שָׁמַיִם שִׁפְרָה חוֹלְלָה יָדוֹ נָחָשִׁית
גָּדַל מְאֹד וְעָטָה כַּשַּׂלְמָה וְהֵאִיר עֲשָׁשִׁית
דּוּמִיָּה תְּהִלָּה לוֹ אֵין סְפִירָה מְפֹרָשִׁית
5 וּמֵרִשּׁוּת הַכְּבוּדָה בַת־מֶלֶךְ מְשֻׁבֶּצֶת זָהָב לְבוּשִׁית
וּמֶשֶׁךְ חָכְמָה מִפְּנִינִים עֲטוּרָה רָאמוֹת וּגְבִישִׁית

כי״י: א*ב||

1 אומר חס׳ א*צונץ 4 דומיה: אין הוס׳ א* 6 ראמות: דמות א*

1 אומר עצתו תקום ע״ש ישע׳ מו, י. מגיד אחרית מראשית ע״ש ראש אותו פסוק. 2 ברוחו שמים שפרה איוב כו, יג. חוללה ידו נחשית ר״ל ברא את הלויתן, איוב, שם. 3 גדל מאד ע״ש תהל׳ קד, א. ועטה כשלמה והאיר עששית ע״ש תהל׳ שם, ב: ״עוטה אור כשלמה״. ׳עששית׳ היא מנורה וכוונתו לאור של יום ראשון של הבריאה. 4 דומיה תהילה לו ע״ש תהל׳ סה, ב: ״לך דומיה תהלה״ ור״ל שכשעת הבריאה לא היה אדם לספר את תהילות ה׳ בבריאה. אין ספירה מפרשית אין מי שיספר במפורש את תהילת ה׳. 5 הכבודה בת מלך וכו׳ ע״ש תהל׳ מה, יד, והיא משל לתורה. 6 ומשך חכמה וכו׳ ע״ש איוב כח, יח: ״ראמות וגביש לא יזכר ומשך חכמה מפנינים״. ראמות וגביש הם מיני אבנים טובות והפייטן שינה גביש לגבישית בגלל

זְמוּנָה לְכָל פֹּעַל יוֹמַיִם קְדוּמִית קְשָׁשִׁית
חַיִּים הִיא לְמוֹצְאֵיהָ וּלְכָל בְּשָׂרוֹ תַּחְבּוֹשִׁית
וּמֵרְשׁוּת טַבּוּרֵי הָאָרֶץ אַגַּן הַסַּהַר חַכְמֵי שְׁלִישִׁית
יוֹדְעֵי דָּת וָדִין נִקְרָא מַסְגֵּר וְחָרִישִׁית
כִּדְרִבּוֹנוֹת דִּבְרֵיהֶם וּכְמַסְמְרוֹת בַּעֲלַת כְּנֶשֶׁת
לֶקַח טוֹב הוֹגִים בְּפִיהֶם יְמָמִית וַאֲמֻשִׁית
וּמֵרְשׁוּת מִתֵּי מְעַט שְׁאֵרִית יַעֲקֹב כַּלְבָּנוֹן נִשְׁרָשִׁית
נְדִיבֵי עַמִּים נֶאֱסָפוּ וּמְיַחֲדִים שַׁחֲרִית וְרַמְשִׁית
סִיּוּם מְסַיְּמִים הַיּוֹם בְּתוֹרָה תְּמִימָה מִדַּבְּשִׁית
עוֹד הֵם מְדַבְּרִים מַתְחִילִים בְּלִי בְשָׁשִׁית
פָּנִים מַסְבִּירִים בְּאַהֲבָתָה חֶסֶד וֶאֱמֶת נִפְגָּשִׁית
צֶדֶק וְשָׁלוֹם נוֹשְׁקִים וּמַעֲנִיקִים דְּגָנִים וְתִירוֹשִׁית
קָדוֹשׁ בְּכֵן יַחְפֹּץ לְהוֹצִיאָם לְחֵרוּת חָפְשִׁית
רְצוֹנוֹ גַּם יִהְיֶה שְׁאֵלָתִי אֵלָיו נִגְשִׁית
שָׁמְעֵנִי לְבָרֵךְ בִּבְרָכָה אֲשֶׁר בַּתּוֹרָה מְשֻׁלָּשִׁית
תְּקַדְּמֵנִי בִּרְכַּת טוֹב עַל רֹאשׁוֹ תָּשִׁית
יִמָּלְאוּ אַסְמָיו שָׂבָע הֱיוֹת אוֹצָרוֹ חֲמוּשִׁית

10 מסגר: מש גיות א* 11 בעלת: נעילת ב 16 הם: היום ב | בלי: כלי א*ב 18 דגנית ב 20 שאלתו א*

החרוז כבשאר שורות הפיוט. 7 **זמונה לכל פועל** זמנה קדוש לכל נברא. לפי המדרש בב"ר א, ד (עמ' 6 ועוד) שהתורה קדמה למעשה בראשית. **יומים קדומית קששית** התורה קודמת. כלומר זקנה (קששית), יומיים - לפי המדרש על משלי ח, ל "ואהיה שעשועים יום יום", ב"ר ה, ב (עמ' 57). 8 **חיים היא וכו'** ע"ש משלי ד, כב: "כי חיים הם למוצאיהם ולכל בשרו מרפא". 9 **טבורי הארץ** כינוי לסנהדרין הגדולה בירושלים במדרש שיהש"ר ז, ג 'שרדך (כלומר טבורך) אגן הסהר אלו סנהדרין'. **חכמי שלישית** חברי הסנהדרין היושבת בשלוש שורות (משנה סנה' ד, ד). 10 **יודעי דת ודין** ל' אסתר א, יג. **נקרא** הסנהדרין. **מסגר וחרישית** לפי מל"כ כד, יד הוגלו עם יכניה החרש והמסגר ודרשו (בבלי סנה' לח, ע"א ועוד) שאילו היו חכמי התורה מירושלים שאח"כ לימדו תורה בגולה. 11 **כדרבנות דבריהם וכו'** ע"ש קהלת יב, יא. **בעלת כנשית** כלומר 'בעלי אסופות', שם. 12 **לקח טוב** משלי ד, ב. **יממית ואמשית** יומם ולילה (ל' אמש). 13 **מתי מעט** כינוי לישראל לפי דב' כו, ה ועוד. **שארית יעקב** מיכה ה, ו. **כלבנון נשרשית** ע"ש הושע יד, ו "אהיה כטל לישראל...ויך שרשיו כלבנון". 14 **נדיבי עמים נאספו** תהל' מז, י ור"ל ישראל הבאים לבתי כנסיות. **ורמשית** וערב, לפי 'רמשא' בארמית. 15 **תמימה מדובשית** צרוף שתי מליצות על התורה: "תורת ה' תמימה", תהל' יט, ח, "ומתוקים מדבש" שם יא. 16 **עוד הם מדברים** ל' ישע' סה, כד, ור"ל עוד הם מדברים בפר' וזאת הברכה. **בששית** להתמהמה, ל' "כושש משה" (שמות לב, א). 17 **חסד ואמת נפגשית** ע"ש תהל' פה, יא. 18 **צדק ושלום נושקים** בפסוק הנ"ל. **ומעניקים דגנים ותירושית** לפי ההמשך במזמור הנ"ל: "גם ה' יתן הטוב וארצנו תתן יבולה". 20 **רצונו גם יהיה וכו'** שעור השורה הוא: שאלתי המוגשת אל הקב"ה תתאים לרצונו. 21 **בברכה אשר בתורה וכו'** ל' התפילה שלפני ברכת כהנים. 22 **תקדמני ברכת טוב** ע"ש תהל' כא, ד. **על ראשו** של חתן בראשית. 23 **ימלאו אסמיו שבע** ע"ש משלי ג, י. **חמושית** כנראה ר"ל פי חמש.

וְלִתֵּן לוֹ בִּרְכַּת אָבוֹת רְבִיעִית וְשִׁשִּׁית
25 סֶלָה מִלְּהִמָּנַע תַּאֲוַת לִבּוֹ בִּשְׂפָתָיו אֲרֻשִּׁית
פְּתוֹחַ אֲרֻבּוֹת הַשָּׁמַיִם לְהָרִיק בְּרָכָה מְאֻשָּׁשִׁית
כָּרֵךְ פב״פ לְהַגְבִּירוֹ לְמַלֵּט מִקּוֹל עֲנוֹת חֲלוּשִׁית
נַשְׂאֵהוּ וְגַדְּלֵהוּ כְּנִתְנַסָּה מֵצֵל מִלַּהַב חֲשֻׁשִׁית
תְּבָרְכֵהוּ בְּמֵאָה שְׁעָרִים כְּנִתְקַנֵּא מִיּוֹשְׁבֵי פְּלֶשִׁית
30 נַטְּלֵהוּ כְּמִפְצֵל פְּצָלוֹת בְּלֹא קֶסֶם וְנִחוּשִׁית
חָנְנֵהוּ בִּבְנֵי בָנִים כְּחָק וּנְתַתֶּם חֲמִשִּׁית
זוֹכִים לְתוֹרָה כְּעָנָו לָקַח אִשָּׁה כּוּשִׁית
קָרְבֵהוּ וּקְחָרֵהוּ כְּפָרַח מַטֵּהוּ וַיִּגְמֹל קַשִּׁית
וְכַקַּנַּאי אֲשֶׁר הֵשִׁיב חֵמָה מִבַּעֲרֶת לוֹחֲשִׁית
35 אַמְּצֵהוּ כְּגוּר וְאָגוּר אֲשֶׁר כָּרוּ מֵי הַשִּׁית
בְּכֵן תְּזַכֵּהוּ לִרְאוֹת בְּטוֹבַת סְמוּכֵי בָּאֲשָׁשִׁית
וּבְרַב טוּב הַצָּפוּן לַקְּרוּאִים תְּבוּאַת רֵאשִׁית
וּבְבִנְיַן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הַבָּנוּי בְּרֹאשׁ הָרִים טְרָשִׁית
עֲמֹד עֲמֹד עֲמֹד ר׳ פב״פ הַנִּבְחָר לַחֲתַן בְּרֵאשִׁית

27 להגביר ולמלטו מכל ענות ב 28 ונוצל ב 31 בבני בנים; ככני אדם ב 32 זוכים: זומם א* 33 וקרבהו א* 35 כרו חס׳ א* | מי השית: את חשית ב 36 בטובה ב 39 הנבחר לחתן: חתן ב

כלומר שיגדל אורו מאד, ואולי הוא ל׳ כלי זין ור״ל אורו יהיה מוגן מכל אסון. 24 **ברכת אבות רביעית ושישית** ארבע ברכות שבירך משה את ישראל ושש ברכות שבירך יעקב את בניו לפי פסדר״כ ל ׳וזאת הברכה׳ (עמ׳ 445-446). 25 **סלה מלהמנע** לעולם לא יימנע שתתמלא. **תאוות לבו בשפתיו ארשית** ע״ש תהל׳ כא, ג: ״תאות לבו נתת לו וארשת שפתיו בל מנעת סלה״. 26 **פתוח וכו׳** ע״ש מלאכי ג, י. **מאששית** מאוששת, כלומר חזקה ותמידית. 27 **מקול ענות חלושית** ע״ש שמות לב, יח. 28 **נשאהו וגדלהו** ל׳ אסתר ג, א. **כנתנסה** ר״ל אברהם, ונראה שכוונת הפייטן לדור־משמעות נסה=נסיון ונסה=הגדל (נס=דגל) ככב״ר נה, א (עמ׳ 585). **מוצל מלהב חששית** מככשן האש חששית-ל׳ חשש להבה; ישע׳ ה, כד. 29 **תברכהו במאה שערים** כיצחק, בראׁ כו, יב. **כנתקנא מיושבי פלשית שם** יד. 30 **נטלהו** נשאהו, ל׳ ״וינטלם וינשאם״ ישע׳ סג, ט. **כמפצל פצלות** יעקב, בראׁ ל, לז. **בלא קסם וניחושית** ע״ש במד׳ כג, כג: ״כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל״. 31 **חננהו בבני בנים** כיוסף שזכה לראות שילשים, בראׁ נ, כג. **כחק** כזה אשר ציוה **ונתתם חמשית** בראׁ מז, כד. 32 **זוכים** בני הבנים דלעיל. **כעניו** משה. **לקח אשה כושית** לפי במד׳ יב, א. 33 **כפרח מטהו** אהרון, במד׳ יז, כג. **קשית** הכוונה לשקדים שבפסוק הנזכר לעיל אך לא ברור השימוש בביטוי זה. אולי כוונתו ל׳זקנה׳, בשלה. כלומר פרי גמור ואולי כוונתו לפרי קשה, כלומר שיש לו קליפה קשה ועבה כשקד. 34 **וכקנאי** פינחס, במד׳ כה, יא. **לוחשית** לוחשת הוא תואר לאש בלשון חכמים. 35 **כגור** דור המלך ע״ש ״גור אריה יהודה״ בראׁ מט, ט. **ואגור** שלמה המלך לפי משלי ל, א ושיהש״ר א, א שמונה שם זה בין שמותיו של שלמה. **אשר כרו מי השית** ר״ל אשר בנו את בית המקדש, והשמעות הדברים אשר כרו את מי התהום שתחת אבן השתיה בשעת הנחת יסודות ביהמ״ק לפי בבלי סוכה נג, ע״א ועוד. 36 **סמוכי באששית** אששית (כתיב א״י) היא מנורה וכוונתו לאור (לעיל שורה ג) הצפון לצדיקים לע״ל, ור״ל שיהיה מבין אלה שיזכו לטובת הצדיקים בעוה״ב. 37 **וברב טוב הצפון** ע״ש תהל׳ לא, כ. **לקרואים תבואת ראשית** ישראל, לפי ירמ׳ ב, ג. 38 **הבנוי בראש הרים** ע״ש ישע׳ ב, ב.

40 וַעֲמוֹד אֶצְלִי לִימִינִי עַד בְּרָכָה אָשִׁית
בָּרוּךְ אַתָּה בְּבוֹאֶךָ וּבְצֵאתְךָ שִׂמְחָה גְּדוֹשִׁית
לִשְׁמֹר צֵאתְךָ וּבוֹאֶךָ וְנַפְשְׁךָ מִכָּל בִּישִׁית
הַשֶּׁמֶשׁ לֹא יַכֶּכָּה וְרוּחַ קָדִים חֲרִישִׁית
וְאַחֲרִיתְךָ יִסְגֶּא מְאֹד מִן כָּתוּב מֵרֵאשִׁית
45 מַלְאָכָיו יְצַוֶּה־לָּךְ וְיַצִּילְךָ מִפַּח יוֹקְשִׁית
וּבְכֵן בָּרֵךְ בְּרָכָה נְכוֹנָה אֲמִתִּית מְקוֹשָׁשִׁית
וְהַתְחֵל לִקְרוֹא בְּפָרָשַׁת יְצִירָה בְּרִשּׁוּת נִדְרָשִׁית
אַשְׁרֶיךָ שֶׁזָּכִיתָה לְהַתְחִיל תּוֹרָה מְשֻׁלָּשִׁית
מֵחֲמֵשׁ צִוָּה לָנוּ מֹשֶׁה קְהִלַּת יַעֲקֹב מוֹרָשִׁית
50 וְהַתְחֵל לִקְרֹא בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים שָׁמַיִם וְאוּשִׁית
עַד אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת וּלְהָשִׁית:

42 בושית ב 44 מרשית א* 50 והתחל לקרא: וקרא מן ב| שמים: שמו א*

טרשית אדמת סלעים בלשון חכמים והובא כאן לצורך החרוז. **40 עד ברכה אשית** בשעה שאני מברך אותך, עיין לעיל שורה 22. **41 ברוך אתה בבואך** דבר׳ כח, ו. **ובצאתך שמחה** ע״ש ״כי בשמחה תצאו״ ישע׳ נה, יב. **גדושית** במדה גדולה. **42 לשמור צאתך ובואך** ע״ש תהל׳ קכא, ח. **ונפשך מכל בישית** ע״ש ״ה׳ ישמרך מכל רע (=ביש) ישמר את נפשך״, שם ז. **43 השמש לא יככה** שם פסוק ו. **ורוח קדים חרישית** הל׳ ע״ש יונה ד, ח. **44 ואחריתך יסגא מאד וכו׳** ע״ש איוב ח, ז: ״והיה ראשיתך מצער ואחריתך ישגה מאד״. ״יסגא׳ הוא כתיב ארמי. **מן כתוב מראשית** ר״ל יותר מן הכתוב עליך מימים שעברו. **45 מלאכיו יצוה לך** תהל׳ צא, יא. **ויצילך מפח יוקשית** שם ג. **46 ברכה נכונה** מתוך כוונה. **מקוששית** נרדף ל׳אמתית׳, לפי ׳קשט׳ בארמית, והדרשה: ׳התקוששו וקושו (צפניה ב, א) קשט עצמך וכו׳׳ (ב״מ קז. ע״כ ועוד). **47 ברשות נדרשית** לפי לשון המשנה בחגיגה ב, א: ׳אין דורשין...במעשה בראשית...׳ אומר הפייטן שאין דורשין בפרשה אלא את המותר לדרוש. **48 תורה משולשית** לפי פסדר״כ פיס׳ בחדש השלישי (עמ׳ 213) מכונה התורה ׳תורה משולשת׳ ע״ש תורה נביאים וכתובים. **49 ציוה לנו משה וכו׳** ע״ש דברים לג, ד. **50 ואושית וארץ.** כנראה יצר הפייטן מלה זאת מן ׳אשש׳ הוא ״יסוד׳ ע״פ ״נוטה שמים ויוסד ארץ״, ישע׳ נא, יג ועוד הרבה פסוקים; ושמא יש שיכוש בכי״י וצ״ל ׳וראשית׳ לפי מדרש משלי פ״ח (עמ׳ 59) שהוא אחד מעשרה שמות שנקראה האדמה. **51 ולהשית** וליסד.

רשות לחתן בראשית במנהג צרפת

סימן: מאיר [בר יצחק]. בתים בני ו׳ טורים. — **מ** 2180

מַקְדִּים וְרֹאשׁ לַקּוֹרְאִים זוֹכֶה וְעוֹמֵד וְקוֹרֵא
יִהְיוּ לְרָצוֹן אֲמָרָיו וְרוּחַ לוֹ יַעֲרֶה
יְהִי כַזַּיִת הוֹדוֹ וְכָרַעֲנַנִּים יִפְרֶה
רוֹב בְּרָכוֹת נְעֲרָכוֹת יַעֲטֶנוּ מוֹרֶה
אֶת מְצִיקוֹ וְאֶת עוֹשְׁקוֹ יִזְרֶנוּ בַּמַּזְרֶה
אוֹ סָקוֹל יִסָּקֵל אוֹ יָרֹה יִיָּרֶה:

אֲנִי פּוֹתֵחַ בְּבָרוּךְ וּבַעֲתֶרֶת שָׁלוֹם
אָצַלְתִּי לְךָ בְּרָכָה בְּכֶתֶר בְּרֹאשְׁךָ לַהֲלוֹם
מַעֲטֶה תְּהִלָּה תַּעֲטֶה תִּתְעַטֵּף אַף תִּגְלוֹם
כָּל יָקָר בְּאוֹצְרוֹתֶיךָ נֹפֶךְ סַפִּיר וְיַהֲלוֹם
אָמְנָם צֶדֶק תְּדַבֵּר וּפֶן תֵּאָלֵם אָלוֹם
הִתְיַצֵּב וְהָכֵן לָךְ וּקְרַב הֲלוֹם:

יַחֲלִיף יָמִיר יִלְבַּשׁ כֹּחַ עֹז וְתַעֲצוּמוֹת
כְּבוֹד חֲכָמִים יִירַשׁ וְיִנְחַל י״ש עוֹלָמוֹת

כי״: **ו*ט׳לל״ספש; ף||**

1 ראש **ו*ט׳ף|** עומד **ו*ל״סף** עמיד ש 2 אחר 3 ש| לראצון (!) **לד|** לו: לא **ו*ס** 3 הודו חס׳ **לד** 4 יעטנו: יעטרנו אל **ו***
6 או (ו): כי **ו*** 7 ובעטרת **ל״פ** 8 וכתר ש כתר **לד|** ראשך ל לראשך **ף** 9 תהלה: ברכה **ט׳|** תעטה: עטה **ו*** חס׳ **ש|** אף:
אז יהלום **פ** 12 לך: קום ועמוד הוס׳ **ו*ט׳ל״שף** עמוד הוס׳ **פ|** קרב **ס|** עד הלום **ל** 13 ימיר יחליף **ף** 14 וינחיל **ל״ס|**

2 **יהיו לרצון אמריו** ע״ש תהל׳ יט, טו. **ורוח לו יערה** ע״ש ישע׳ לב, טו ״עד יערה עלינו רוח ממרום״. 3 **יהי כזית הודו** הושע יד, ז. **וכרעננים יפרה** יתן פירות כעצים רעננים. 4 **רוב ברכות וכו׳** ע״ש תהל׳ פד, ז: ״גם ברכות יעטה מורה״ ור״ל הקב״ה (מורה) יעטוף אותו ברכות רבות. 5 **יזרנו במזרה** ע״ש ירמ׳ טו, ז ור״ל אויביו יפוזרו ויורחקו ממנו. 6 **או סקול וכו׳** שמות יט, יג. 7 **אני פותח בברוך** מליצה על פי ביטוי הלכתי מן התלמוד (בבלי ברכות מו, ע״א ועוד) ור״ל אני מתחיל דברי בברכה לחתן. **ובעתרת שלום** ע״ש ירמ׳ לג, ו: ״וגליתי להם עתרת שלום ואמת״, ור״ל ואני מבקש בשבילו שלום. 8 **אצלתי לך ברכה** ע״ש בראׁ׳ כז, לו. **בכתר בראשך להלום** לפי שימוש לשון תלמודי שהראוי למלוך - כתר הולם אותו, כלומר מתאים לו (בבלי סנה׳ כא, ע״ב וע״ז מד, ע״א). 9 **מעטה תהלה** ישע׳ סא, ג. **תגלום** נרדף לתתעטף, לפי מל״ב ב, ח. 10 **נופך ספיר וכו׳** שמות כח, יח. 11 **אמנם צדק תדבר וכו׳** ע״ש תהל׳ נח, ב: ״האמנם אלם צדק תדברון״ ור״ל בטוח אני שרק צדק תדבר, שאם לא כן (פן) תיאלם דום. 12 **התיצב והכן לך** ירמ׳ מו, יד. **וקרב הלום** ע״ש שמות ג, ה. 13 **יחליף ימיר** הל׳ ע״ש ויק׳ כז, י ״לא יחליפנו ולא ימיר אותו״ ור״ל כעתה ישתנה גורלו. **עוז ותעצומות** תהל׳ פח, לו. 14 **כבוד חכמים יירש** ע״ש משלי ג, לה ״כבוד חכמים ינחלו״. **וינחל י״ש עולמות** לפי הברייתא שבסוף מס׳ עוקצין: ״עתיד הקב״ה להנחיל לכל צדיק וצדיק שלוש

15 עֵינָיו מֵישָׁרִים יֶחֱזוּ וְגֵאוּת הוֹד נֶחָמוֹת
בִּרְכַּת טוֹב בַּאֲסָמָיו וְאֹכֶל לוֹ בַּשְׁדֵמוֹת
חַיִּים אֲרֻכִּים יִחְיֶה נֶצַח בִּימִינוֹ נְעִימוֹת
חַיִּים שֶׁל עֹשֶׁר וְכָבוֹד חַיִּים שֶׁל חִלּוּץ עֲצָמוֹת:

רָחַשׁ לִבִּי בְּקִרְבִּי עֵינַי לָתֵת לְהָשִׁית
20 עַל מָאוֹר הַמַּנְהִיר וּמַזְהִיר כַּעֲשָׁשִׁית
מִתְחַזֵּק בְּמִשְׁמַרְתּוֹ קָבוּעַ כְּעַמּוּד וְאָשִׁית
מְיֻסָּד נִצָּב וְנָכוֹן כְּאֶבֶן הַיְסוֹד וְשִׁית
רֹאשׁ מַעֲדָנִים יָתִיר לִבּוֹ יְכוֹנֵן וְיָשִׁית
עֲמֹד עֲמֹד ר׳ פב״פ הֶחָתָן לְבְרֵאשִׁית:

י״ש: שני ל 15 אחרי 16 ס | יחזו חס׳ פ | והוד ש | ונחמות לף 16 ברכות ט׳ללרפ 17 יחיה: יחי ו*ס 18 חיים של חלוץ: וחלוץ פ 19 לתת: ליתן ט׳לרספ לשאת ש | ולשית ל ולהשית ף 20 המאור ל | המזהיר והמנהיר ללרפש 21 ומתחזק ש | ושית שף 22 מיוסד: מיוחד ל | ניצב ונכון: נישא ונכון ף נכון ונישא ל | ושית: ואשית ו*ס 23 יתיר: ישית פ | יכון לר 24 החתן לבראשית: חתן בראשית ספ החותם בראשית לר

מאות ועשרה עולמות שנאמר להנחיל אהבי יש ואצרותיהם אמלא (משלי ח, כא)׳. 15 **עיניו מישרים יחזו** ע״ש תהל׳ יז, ב: ״עיניך תחזינה מישרים״. **וגיאות** ה׳ יראה בעיניו, לפי ישע׳ כו, י, ששם נאמר על הרשע ״ובל יראה גאות ה׳״. **הוד** נרדף כאן לגיאות. **נחמות** לפי הכיטוי החלמודי ׳אראה בנחמה׳ (כגון בבלי חגיגה טז, ע״ב). 16 **ברכת טוב** משלי כד, כה. **באסמיו** ע״ש דבר׳ כח, ח: ״יצו ה׳ אותך את הברכה באסמיך״. **ואוכל לו בשדמות** כניגוד לקללת חנקוק (ג, יז): ״ושדמות לא עשה אוכל״. 17 **נצח בימינו נעימות** ע״ש תהל׳ טז, יא ״נעימות בימינך נצח״. 18 **חיים של עושר וכו׳** מן התפילה שלפני ברכת החודש. 19 **רחש לבי** תהל׳ מה, ב ור״ל החלטתי. **עיני לתת** לבחור. **להשית** לשים את עיני. 20 **המנהיר** נותן אור (לפי ׳נהר׳ בארמית). **ומזהיר** זוהר. והן מליצות שמשמעותן ׳אדם חשוב׳. 21 **ואשית** ל׳ אשש וחוזק, והוא חידוש הפייטן. 22 **ושית** נרדף ליסוד. לשון ׳אבן שתיה׳ שממנה נשתת העולם. 23 **ראש מעדנים** השכר כעוה״ב. **יתיר לבו** יכוון לבו (ל׳ ״חרתי בלבי״, קהלת ב, ג) אל הטוכה שלעתיד לבא. **יכונן וישית** נרדף ל״יתיר לבו׳.

חתן בראשית
בראשית א

בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ׃ וְהָאָרֶץ
הָיְתָה תֹהוּ וָבֹהוּ וְחֹשֶׁךְ עַל־פְּנֵי תְהוֹם וְרוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת
עַל־פְּנֵי הַמָּיִם׃ וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי־אוֹר וַיְהִי־אוֹר׃ וַיַּרְא אֱלֹהִים
אֶת־הָאוֹר כִּי־טוֹב וַיַּבְדֵּל אֱלֹהִים בֵּין הָאוֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ׃ וַיִּקְרָא
אֱלֹהִים ׀ לָאוֹר יוֹם וְלַחֹשֶׁךְ קָרָא לָיְלָה וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם
אֶחָד׃
וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי רָקִיעַ בְּתוֹךְ הַמָּיִם וִיהִי מַבְדִּיל בֵּין מַיִם
לָמָיִם׃ וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת־הָרָקִיעַ וַיַּבְדֵּל בֵּין הַמַּיִם אֲשֶׁר
מִתַּחַת לָרָקִיעַ וּבֵין הַמַּיִם אֲשֶׁר מֵעַל לָרָקִיעַ וַיְהִי־כֵן׃ וַיִּקְרָא
אֱלֹהִים לָרָקִיעַ שָׁמָיִם וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם שֵׁנִי׃
וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִקָּווּ הַמַּיִם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם אֶל־מָקוֹם אֶחָד
וְתֵרָאֶה הַיַּבָּשָׁה וַיְהִי־כֵן׃ וַיִּקְרָא אֱלֹהִים ׀ לַיַּבָּשָׁה אֶרֶץ וּלְמִקְוֵה
הַמַּיִם קָרָא יַמִּים וַיַּרְא אֱלֹהִים כִּי־טוֹב׃ וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים תַּדְשֵׁא
הָאָרֶץ דֶּשֶׁא עֵשֶׂב מַזְרִיעַ זֶרַע עֵץ פְּרִי עֹשֶׂה פְּרִי לְמִינוֹ אֲשֶׁר
זַרְעוֹ־בוֹ עַל־הָאָרֶץ וַיְהִי־כֵן׃ וַתּוֹצֵא הָאָרֶץ דֶּשֶׁא עֵשֶׂב מַזְרִיעַ
זֶרַע לְמִינֵהוּ וְעֵץ עֹשֶׂה־פְּרִי אֲשֶׁר זַרְעוֹ־בוֹ לְמִינֵהוּ וַיַּרְא אֱלֹהִים
כִּי־טוֹב׃ וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם שְׁלִישִׁי׃
וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי מְאֹרֹת בִּרְקִיעַ הַשָּׁמַיִם לְהַבְדִּיל בֵּין הַיּוֹם
וּבֵין הַלָּיְלָה וְהָיוּ לְאֹתֹת וּלְמוֹעֲדִים וּלְיָמִים וְשָׁנִים׃ וְהָיוּ
לִמְאוֹרֹת בִּרְקִיעַ הַשָּׁמַיִם לְהָאִיר עַל־הָאָרֶץ וַיְהִי־כֵן׃ וַיַּעַשׂ
אֱלֹהִים אֶת־שְׁנֵי הַמְּאֹרֹת הַגְּדֹלִים אֶת־הַמָּאוֹר הַגָּדֹל לְמֶמְשֶׁלֶת
הַיּוֹם וְאֶת־הַמָּאוֹר הַקָּטֹן לְמֶמְשֶׁלֶת הַלַּיְלָה וְאֵת הַכּוֹכָבִים׃
וַיִּתֵּן אֹתָם אֱלֹהִים בִּרְקִיעַ הַשָּׁמַיִם לְהָאִיר עַל־הָאָרֶץ׃ וְלִמְשֹׁל
בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה וְלַהַבְדִּיל בֵּין הָאוֹר וּבֵין הַחֹשֶׁךְ וַיַּרְא אֱלֹהִים
כִּי־טוֹב׃ וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם רְבִיעִי׃
וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִשְׁרְצוּ הַמַּיִם שֶׁרֶץ נֶפֶשׁ חַיָּה וְעוֹף יְעוּפֵף עַל־
הָאָרֶץ עַל־פְּנֵי רְקִיעַ הַשָּׁמָיִם׃ וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת־הַתַּנִּינִם
הַגְּדֹלִים וְאֵת כָּל־נֶפֶשׁ הַחַיָּה ׀ הָרֹמֶשֶׂת אֲשֶׁר שָׁרְצוּ הַמַּיִם
לְמִינֵהֶם וְאֵת כָּל־עוֹף כָּנָף לְמִינֵהוּ וַיַּרְא אֱלֹהִים כִּי־טוֹב׃
וַיְבָרֶךְ אֹתָם אֱלֹהִים לֵאמֹר פְּרוּ וּרְבוּ וּמִלְאוּ אֶת־הַמַּיִם בַּיַּמִּים
וְהָעוֹף יִרֶב בָּאָרֶץ׃ וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם חֲמִישִׁי׃
וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים תּוֹצֵא הָאָרֶץ נֶפֶשׁ חַיָּה לְמִינָהּ בְּהֵמָה וָרֶמֶשׂ

וְחַיְתוֹ־אֶרֶץ לְמִינָהּ וַיְהִי־כֵן: וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת־חַיַּת הָאָרֶץ לְמִינָהּ
וְאֶת־הַבְּהֵמָה לְמִינָהּ וְאֵת כָּל־רֶמֶשׂ הָאֲדָמָה לְמִינֵהוּ וַיַּרְא
אֱלֹהִים כִּי־טוֹב: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כִּדְמוּתֵנוּ
וְיִרְדּוּ בִדְגַת הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבַבְּהֵמָה וּבְכָל־הָאָרֶץ וּבְכָל־
הָרֶמֶשׂ הָרֹמֵשׂ עַל־הָאָרֶץ: וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת־הָאָדָם בְּצַלְמוֹ
בְּצֶלֶם אֱלֹהִים בָּרָא אֹתוֹ זָכָר וּנְקֵבָה בָּרָא אֹתָם: וַיְבָרֶךְ
אֹתָם אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר לָהֶם אֱלֹהִים פְּרוּ וּרְבוּ וּמִלְאוּ אֶת־הָאָרֶץ
וְכִבְשֻׁהָ וּרְדוּ בִּדְגַת הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבְכָל־חַיָּה הָרֹמֶשֶׂת
עַל־הָאָרֶץ: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים הִנֵּה נָתַתִּי לָכֶם אֶת־כָּל־עֵשֶׂב זֹרֵעַ
זֶרַע אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ וְאֶת־כָּל־הָעֵץ אֲשֶׁר־בּוֹ פְרִי־עֵץ
זֹרֵעַ זָרַע לָכֶם יִהְיֶה לְאָכְלָה: וּלְכָל־חַיַּת הָאָרֶץ וּלְכָל־עוֹף
הַשָּׁמַיִם וּלְכֹל רוֹמֵשׂ עַל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־בּוֹ נֶפֶשׁ חַיָּה אֶת־כָּל־
יֶרֶק עֵשֶׂב לְאָכְלָה וַיְהִי־כֵן: וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת־כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה
וְהִנֵּה־טוֹב מְאֹד וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם הַשִּׁשִּׁי:
וַיְכֻלּוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל־צְבָאָם: וַיְכַל אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי
מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּשְׁבֹּת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִכָּל־מְלַאכְתּוֹ
אֲשֶׁר עָשָׂה: וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת־יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדֵּשׁ אֹתוֹ כִּי
בוֹ שָׁבַת מִכָּל־מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר־בָּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת:

חצי קדיש והגבהת ס"ת

בק"ק מנהג פולין אמרו לחתן בראשית 'מי שברך' זה.

סימן: א"ב (קטוע). בתים בני ג' טורים. חרוז פנימי לבתים וחרוז מבריח. 5 הברות בכל טור.

מִי שֶׁבֵּרַךְ וכו'

אֱלֹהַי מִנִּי עַד שִׁיתֵהוּ לָעַד בְּרָכוֹת מֵעֲלִיָּה:
בָּרֵךְ אֶת חֵילוֹ וְתִרְצֶה מִפְּעָלוֹ כְּמוֹ דַעַת רְצוּיָה:
גַּדְּלֵהוּ אֵל רָם כְּפָרַח פַּדָּן אֲרָם רַב הַעֲלִילִיָּה:

כ"י: כפדמ"נ (לחתן תורה)||
כותרת חתן תורה נ
1 אלוה מ"נ| מינו כפ| ברכה ך 2 ורצה ך 3 כברח מ"נ

1 **מיני עד** מעולם. איוב כ, ד. **שיתהו וכו'** ע"ש תהל' כא, ז: "כי תשיתהו ברכות לעד". **מעליה** ביטוי בלשון חכמים (משנה ב"ק א, ד) בהשמעות מן הטוב ביותר. 2 **ברך את חילו** ע"ש דבר' לג, יא. **ותרצה מפעלו** ע"ש "ופועל ידיו תרצה", שם. **כמו דעת רצויה** ר"ל וכן דעתו תהיה רצויה לפני הקב"ה. 3 **כפרח פדן ארם** לפי סדר הפיוט מדובר כאן כודאי על אברהם

דָּרְשֵׁהוּ בְּמִפְקָד כְּיָחִיד הַנֶּעֱקָד בְּהַר הַמּוֹרִיָּה :
5 הוֹד וְהָדָר יִלְבָּשׁ כְּעֶשְׂרִים נֶחְבָּשׁ וְהוֹצִיאוֹ לָרְוָיָה :
וְיִמְשֹׁל עֲלֵי חֵבֶל כְּעֲנָנָה בַּכֶּבֶל בְּעֶגְלָה יְפֵיפִיָּה :
זָבֹד יִזְבֶּד כְּבְנֵי יוֹכֶבֶד מְלַמְּדֵי תוּשִׁיָּה :
חַי הָקֵם אֶת שְׁמוֹ כְּדָוִד וּשְׁלֹמֹה שְׁנֵי מַלְכֵי נְשִׁיָּה :

* * *

וְיָגֵן בַּעֲדוֹ וכו׳

5 כבן עשרים כפ עשרים מ׳| ותוציאו מ׳

אבינו ולפ״ז יש לפרש ׳אשר גדל בפדן ארם׳, לפי ברא׳ כד. ד שאברהם קורא לפדן ארם ׳ארצי ומולדתי׳. ועיין בח״נ שנדחקו בזה ולכן סברו שמדובר ביעקב. **רב העליליה** ירמ׳ לב. יט. **4 במפקד** בזכרון, תמיד. **כיחיד** יצחק, ברא׳ כב. ב. **5 הוד והדר ילבש** ע״ש תהל׳ קד. א. **כעשרים נחבש** יעקב שהיה משועבד ללכן עשרים שנה. ברא׳ לא. לח. **והוציאו לרוויה** וגאל אותו, ע״ש תהל׳ סו. יב ״באנו באש ובמים והוציאנו לרויה״. **6 כעונה בכבל** כיוסף עליו נאמר (תהל׳ קה. יז-יח) ״לעבד נמכר יוסף. עינו בכבל רגלו...״. **בעגלה יפיפיה** כינוי למצרים לפי ירמ׳ מו. כ: ״עגלה יפהפיה מצרים״. **7 זכוד יזבד** יינתנו לו מתנות (לפי ברא׳ ל. כ). **כבני יוכבד** אהרון ומשה. **מלומדי תושיה** מלומדי תורה. **8 נשייה** הארץ (לפי תהל׳ פח. יג ״וצדקתך בארץ נשייה״).

בק״ק אמרו לחתן בראשית ׳מי שברך׳ זה.

סימן: א״ב (קטוע). בתים בני ג׳ טורים. חרוז פנימי לבתים וחרוז מבריח. צונץ עמ׳ 88. — י 22

מִי שֶׁבֵּרַךְ וכו׳

יְאֻמַּץ בְּדַת אָמוֹן כְּבִרְכַּת אַב הַמּוֹן אֲשֶׁר בֵּרְכוֹ יי :
יְבֻשַּׂר בְּעֹז וְהַכְשֵׁר כְּבָחוּר וְגַם יְוָשֵׁר לִרְאוֹת פְּנֵי יי :
יְגֻדַּל כְּתָם וְיָשָׁר הוֹלִיד שְׁנֵים עָשָׂר לְמוֹדֵי יי :
יְדֻשַּׁן בִּבְשׂוֹרַת כְּנִקְרָא בֶּן פֹּרָת לִרְאוֹת בְּטוּב יי :
5 יְהֻדַּר בְּהוֹד הָאֵל כְּנִקְרָא יְקוּתִיאֵל אֲשֶׁר יָדְעוֹ יי :

כ״י: מ׳||

1 בדת אמון בתורה. ע״ש משלי ח. ל ״ואהיה אצלו אמון״. **אב המון** אברהם. ברא׳ יז. ד. **אשר ברכו ה׳** ברא׳ כז. כז. **2 יבושר** יחבשר שיינתן לו. **והכשר** חכמה ע״ש קהלת י. י ״ויתרון הכשיר חכמה״. **כבחור** יצחק לפי תנחו׳ ו׳רא כב שהשטן נדמה ליצחק ונראה לפניו כבחור. **יוושר** יהיה ישר וצדיק. **לראות פני ה׳** ע״ש שמות לד. כד ועוד. **3 כתם** כיעקב ע״ש ברא׳ כה. כז. **וישר** ע״ש איוב א. א ״תם וישר״. **לימודי ה׳** ישע׳ נד. יג. **4 בן פורת** יוסף, לפי ברא׳ מט. כב. **לראות בטוב ה׳** תהל׳ כז. יג. **5 בהוד האל** בנבואה, לפי כמד׳ כז. כ ״ונתתה מהודך עליו״. **יקותיאל** כינוי למשה לפי ויק״ר א. ג (עמ׳ ט).

יוֹשֶׁת לְהַרְבֵּה בְּרָכָה הָעֲרוּכָה לְאַהֲרֹן קְדוֹשׁ יי׳:
יִזְכֶּה בְּרַב פְּעָלִים כַּאֲשֶׁר הֶעֱמִיד מֹשְׁלִים וְדִבֵּר לַיי׳:

* * *

וְיָגֵן בַּעֲדוֹ וכו׳

אשר ידעו ה׳ דבר׳ לד, י. **6 יושת להרבה ברכה** תינתן עליו ברכה רבה, ע״ש תהל׳ כא, ז ״תשיתהו ברכות״. **לאהרן קדוש ה׳** תהל׳ קו, טז. **7 ברב פעלים** ע״ש שמ״ב כג, כ, ור״ל יזכה במעשי מצווה רבים. **כאשר** כמו זה אשר. **העמיד מושלים** יהושע שהעמיד את השמש והירח (יהו׳ י, יג) שהם מושלים ביום ובלילה, לפי בראׁ א, טז ויח. **ודיבר לה׳** כנאמר כאותה פרשה (יהו׳ י, יב) ״אז ידבר יהושע לה׳״.

בק״ק אמרו לחתן בראשית שיר זה.

סימן: יקר הלוי. משקל ׳המרנין׳: פעמיים יתד ושתי תנועות בדלת וכן בסוגר.
לעתים קרובות חרוז פנימי בתוך הבתים.

יְפֵה נוֹף תַּאֲוַת עַיִן יְלִיד חָתָן דְּמוּתֶךָ
קְשׁוּרִים בָּרְהָטִים בָּךְ מְלָכִים לַחֲזוֹתֶךָ
רְאוֹת וָשׁוּר צָעוּד עַל שׁוּר צְבִי צִיץ תִּפְאַרְתֶּךָ
הֲלֹא שָׁחַר כְּנַף שַׁחַר לְאוֹר צַח יִפְעָתֶךָ
5 לְךָ יָרוּם מְאוֹר שֶׁמֶשׁ בְּחֶמֶד הַדְרָתֶךָ
וְהַסַּהַר לְךָ יָנְהַר כְּאַחַת שִׁפְחוֹתֶיךָ
יְסוֹבְבוּךָ וְיִשְׁתַּחֲווּ וְיִלָּווּ לְשָׁרְתֶךָ
צְבָא רוֹם אָסְפוּ נָגְהָם בְּצִינַת קַרְנוֹתֶיךָ
וְשָׁרִיתָ וְשָׁבִיתָה כְּסוּת שְׁבִיתֶךָ

כ״י: **ב** ||

1 יפה נוף תהל׳ מח, ג. **תאות עין** ע״ש ברא׳ ג, ו ״תאוה הוא לעיניים״. **יליד חתן דמותך** ר״ל דמותך היא יפה כל כך כתוצאה (=יליד) מן היותך חתן. **2 קשורים ברהטים בך מלכים לחזותך** ר״ל מראה שלך הוא כ״מלך אסור (=קשורים) ברהטים״. אך לא ברור כיצד פירש הפייטן פסוק קשה זה שבשיר השירים ז, ו. **3 ושור נרדף ל׳ראות׳** (כמו במדבר כג, ט: ״כי מראש צרים אראנו ...אשרנו״). **צעוד על שור** ע״ש בראשית מט, כב, ו׳שור׳ היא חומה. **צבי ציץ תפארתך** ע״ש ישעיהו כח, א: ״וציץ...צבי תפארתו״. שעור השורה: כדי לראות את יופי תפארתך כדאי לטפס על חומה (המסתירה אותך). **4 הלא שחר** הלא השחיר. כהה. **כנף שחר** מליצה מקראית (תהל׳ קלט, ט) ומשמעותה כאן ׳אור בוקר׳. **לאור צח יפעתך** ר״ל האור הבהיר של יופיך מכהה את אור הבוקר. **5 לך ירום** בשבילך עולה. **6 והסהר** הירח. **לך ינהר** כשבילך יתן אור. **כאחת שפחותיך** הל׳ רות ב, יג. **7 יסובבוך** המאורות הנ״ל. **וילוו לשרתך** ע״ש במד׳ יח, כ: ״וילוו עליך וישרתוך״. **8 צבא רום** הכוכבים. ע״ש ישע׳ כד, כא: ״צבא המרום במרום״. **אספו נגהם** ע״ש יואל ב, י (ועוד): ״וכוכבים אספו נגהם״. **בצינת** בגלל סימן (=ציון) קרני אור. **9 ושרית** ונאבקת. **ושביתה** לך את אורם. **כסות שביתך** ואורם לקחת בשבי והתלבשת בו.

10 תְּבַקַּע אוֹר כְּמוֹ לַיִל וְתוֹפַע נַהֲרוֹתֶיךָ:

[והבא לאמרו ביום חתונת חתן וכלה יוסיף אלו ג׳ תרוזות המיוסדים עליה]

וְהַכַּלָּה צְבִי חֵן לָהּ סְגֻלַּת עֶזְרָתֶךָ
צָנוּף נִזְרָה לְהִתְנוֹסֵס כְּלוּלַת אַהֲבָתֶךָ
וְהִתְרַפֵּק וְהִתְעַלֵּס בְּאֵשֶׁת יַלְדוּתֶךָ
תְּשִׂיחֶךָ תְּנִיחֶךָ בְּרוּגֵז תַּחֲרוּתֶךָ
15 קְחָה מוּסָר וְתִתְאַשֵּׁר וּמִפִּי צַר יְסִיתֶךָ
וְהִתְחַסֵּן בְּחֹסֶן אֵל הֲגוּת חָכְמָה וָדָתֶךָ
וְלַבִּינָה קְרָא מוֹדָע וְלַחָכְמָה אֲחוֹתֶךָ
וְדַדֶּיהָ יְרַוּךָ בְּקוּמֶךָ וְשִׁבְתֶּךָ
וּמַיִם עַל פְּנֵי חוּצוֹת יְפוּצוּן עֵינוֹתֶיךָ
20 וְחִצֶּיהָ לְךָ שָׁנֵן וּמַלֵּא אַשְׁפָּתֶךָ
וְהִלָּחֵם בְּתַחְבּוּלוֹת תְּעוֹרֵר אֶת חֲנִיתֶךָ
וְכַמָּטָר וְטַל יַעֲרֹף דְּבַשׁ צוּף אִמְרוֹתֶיךָ
כְּרֵיחַ אַבְקַת רוֹכֵל קְטֹרֶת תִּמְרוֹתֶיךָ
וְהִזָּהֵר וְהִטָּהֵר וְהִצָּנַע בְּלֶכְתֶּךָ
25 שְׂבַע יָמִים וּבַנְּעִימִים תְּבַלֶּה אֶת שְׁנוֹתֶיךָ
עֲשֵׂה שֹׁרֶשׁ וְגַם פֶּרִי כְּחוֹל יָם סִפְרָתֶךָ
מְדֻשָּׁנִים וְרַעֲנַנִּים וְשַׁאֲנַנִּים בְּבֵיתֶךָ

10 תבקע אור כמו ליל אורך בוקע כאור הבוקר מן הלילה, ע״ש ישע׳ נח, ח: ״אז יבקע כשחר אורך״. **נהרותיך** אורותיך. **11 סגלת עזרתך** ר״ל אשתך המיוחדת. ׳עזרתך׳ ע״ש ״עזר כנגדו״ (בראׁ׳ ב, יח). **12 להתנוסס** להיות למעלה. **כלולת אהבתך** ע״ש ״אהבת כלולותיך״ ירמ׳ ב, ב. **14 תשיחך** ע״ש משלי ו, כב, וכאן עובר הפייטן לדבר כמפורש על החכמה - היא התורה. **תניחך** ע״ש ״תנחה אותך״ שבאותו פסוק. **ברוגז תחרותך** התורה תנהיג אותך בחייך מלאי הריב והרוגז עם אויביך. **15 קחה מוסר** ע״ש משלי ח, י ״קחו מוסרי״. **ותתאשר** ותהא מאושר. **ומפי צר יסיתך** ע״ש איוב לו, טז: ״ואף הסיתך מפי צר״ ור״ל המוסר ירחיק אותך מפתח הצרות. **16 הגות חכמה** ע״ש תהל׳ לז, ל: ״פי צדיק יהגה חכמה״. **17 ולבינה קרא וכו׳** ע״ש משלי ז, ד. **18 ודדיה ירווך** משלי ה, יט. הפייטן משתמש בפסוק בדרך האלינוריה, כמדרש והתלמוד (עיין בבלי כתובות עז, ע״ב על פסוק זה). **בקומך ושבתך** ע״ש דבר׳ ו, ז. **19 ומים על פני חוצות וכו׳** ע״ש משלי ה, טז. **20 ומלא אשפתך** ע״ש תהל׳ קכז, ה. **21 והלחם בתחבולות** ע״ש משלי כד, ו ״כי בתחבולות תעשה לך מלחמה״ ונדרש על לימוד תורה בבבלי סנה׳ מב, ע״א. **תעורר את חניתך** ע״ש שמ״ב כג, יח. **22 וכמטר וטל יערף** ע״ש דבר׳ לב, ב. **דבש צוף אמרותך** ע״ש משלי טז, כד: ״צוף דבש אמרי נעם״. **23 כריח אבקת וכו׳** ע״ש שיה״ש ג, ו ״...כתימרות עשן, מקטרת מור ולבונה מכל אבקת רוכל״ ונדרש בשיהש״ר, שם, על הרושם שעושים מצוות ומעשים טובים. **24 והצנע בלכתך** ע״ש מיכה ו, ח. **25 שבע** ל׳ ציווי. **26 עשה שרש וגם פרי** ע״ש מל״ב יט, ל: ״ורספה...שורש למטה ועשה פרי למעלה״. **כחול ים ספרתך** כלומר לא ייספר זרעו מרוב. **27 מדושנים ורעננים** ע״ש תהל׳ צב, טו. **28 בגילת רון** ע״ש

שְׂמַח חָתָן בְּגִילַת רֹן וְהָפֵץ עֶבְרוֹתֶיךָ
שְׁכֹן עַל מִפְרָצֶיךָ לְעֶמֶת מַחְבַּרְתֶּךָ
30 רְוֵה דֶשֶׁן שְׁכֹן עַל שֵׁן סְלָעִים תַּחֲנוֹתֶיךָ
בְּרִית אֵיתָן לְךָ יֶתֶן לְעֶבֶת צַמַּרְתֶּךָ
כְּבֵן הֶעֱלָה כְּלִיל עוֹלָה שְׁלֵמָה מַשְׂכֶּרְתֶּךָ
בְּנַחֲלוֹת תָּם וּמִפְרַצְתָּם תְּשֻׂגַּב בִּרְכָתֶךָ
וּבָאָרֶץ כְּבֵית פֶּרֶץ לְכוֹנֵן מַלְכוּתֶךָ
35 מְלָכִים תֵּת לְאוֹמְנֶיךָ וְשָׂרוֹת אַמְהוֹתֶיךָ
וְשָׂרִים וּסְגָנֵיהֶם יְהוּ כּוֹרְתֵי בְּרִיתֶךָ
וְאֶשְׁכָּרָם וְשֵׁי יוּבַל לְהָשִׁיב מִנְחוֹתֶיךָ
יְהוּ לָמַס וְגַם מִרְמָס לְכַפּוֹת מַרְגְּלוֹתֶיךָ
מְשַׂנְאֶיךָ לְהֵרָתֵק לְנַתֵּק מוֹסְרוֹתֶיךָ
40 בְּיוֹם נֶשֶׁק תְּהִי נָצוּר רְצוֹן צוּר עַטְרוֹתֶיךָ
בָּרוּךְ אַתָּה בְּבוֹאֶךָ וּבָרוּךְ אַתָּה בְּצֵאתֶךָ:

ישע׳ לה, ב "אף גילת ורנן". **והפץ עברותיך** ע"ש איוב מ, יא: "והפץ עברות אפך" ור"ל בטל את רוגזך. **29 שכון על מפרציך** ע"ש שופ׳ ה, יז "ועל מפרציו ישכון" ור"ל הוי שמח בחלקך במקומך. **לעמת מחברתך** ע"ש שמות כח, כז ור"ל שכון במקום חיבורך, במקום שנתקשרת אליו ואל תשאף לגדולות במרחקים. **30 רווה דשן** ע"ש תהל׳ לו, ט: "ירויון מדשן ביתך". **שכון על שן, סלעים תחנותיך** ע"ש איוב לט, כח: "סלע ישכון ויתלונן על שן סלע ומצודה" ור"ל שכון במקום מבטחים. **31 ברית איתן** הברית עם אברהם אבינו. המכונה איתן לפי ב"ב טו, ע"א ועוד. **לעבת צמרתך** לפי יחזקאל לא, ג (ועור כמה פעמים בפרק זה): "ובין עבותים היתה צמרתו" ור"ל ותתחזק גדולתך. **32 כבן** יצחק. **שלמה משכרתך** ע"ש רות ב, יב. **33 תם** יעקב (ברא׳ כה, כז). **ומפרצתם** עיין לעיל שורה 29. **תשגב** תרומם. **34 ובארץ** בא"י, בימי הגאולה לע"ל. **כבית פרץ** ר"ל יהיה ביתך ככית פרץ ע"ש רות ד, יב וכוונתו לבית מלכות דוד שהוא צאצא פרץ. **לכונן מלכותך** ע"ש שמ"ב ז, יג ועוד. **35 מלכים תת לאומניך וכו׳** ע"ש ישע׳ מט כג "והיו מלכים אמניך ושרותיהם מניקתיך". **37 ואשכרם** ומנחתם. **ושי יובל** ע"ש תהל׳ סח, ל: "יוביל מלכים שי". **להשיב מנחותיך** ע"ש תהל׳ עב, י: "...מנחה ישיבו...אשכר יקריבו". **38 יהו למס** ע"ש דברים כ, יא. **וגם מרמס לכפות מרגלותיך** הל׳ ע"ש יחז׳ לד, יט "מרמס רגליכם". **39 להרתק** להאסר בכבלים (נחום ג, י). **לנתק מוסרותיך** ע"ש תהל׳ ב, ג "ננתקה את מוסרותימו". **40 ביום נשק** כיום מלחמה (תהל׳ קמ, ח). **רצון צור עטרותיך** ר"ל רצונו (כלומר אהבתו) של הקב"ה (= צור) תהיה עטרה שלך ותגן עליך, לפי תהל׳ ה, יג: "כצנה רצון העטרנו". **41 ברוך אתה וכו׳** דבר׳ כח, ו, שורה זאת - שהיא פסוק מן המקרא - אינה לפי משקל הפיוט.

קריאה למפטיר

במדבר כט, לה

בַּיּוֹם

הַשְּׁמִינִי עֲצֶרֶת תִּהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ׃ וְהִקְרַבְתֶּם עֹלָה אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה פַּר אֶחָד אַיִל אֶחָד כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימֻם׃ מִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם לַפָּר לָאַיִל וְלַכְּבָשִׂים בְּמִסְפָּרָם כַּמִּשְׁפָּט׃ וּשְׂעִיר חַטָּאת אֶחָד מִלְּבַד עֹלַת הַתָּמִיד וּמִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ׃ אֵלֶּה תַּעֲשׂוּ לַיהוָה בְּמוֹעֲדֵיכֶם לְבַד מִנִּדְרֵיכֶם וְנִדְבֹתֵיכֶם לְעֹלֹתֵיכֶם וּלְמִנְחֹתֵיכֶם וּלְנִסְכֵּיכֶם וּלְשַׁלְמֵיכֶם׃ וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר־צִוָּה יהוה אֶת־מֹשֶׁה׃

הגבהת ס״ת

לפני קריאת ההפטרה מברך המפטיר:

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בִּנְבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בֶּאֱמֶת. בָּרוּךְ אַתָּה יי הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבִנְבִיאֵי הָאֱמֶת וְהַצֶּדֶק׃

בק״ק מנהג צרפת ופולין אומרים שיר זה לפני ההפטרה

סימן: אברהם [בן עזרא]. שיר אזור. משקל הסטרופות והאזורים: חמש תנועות, יתד, תנועה — בדלת, וכן בסוגר.

י׳ לוין, שירי הקודש של ר׳ אברהם בן עזרא, כרך ב׳, ירושלים תש״ם, עמ׳ 181. — **א** 8446

אַשְׁרֶיךָ הַר הָעֲבָרִים — עַל הֶהָרִים הַגְּבוֹהִים
יַעַן כָּךְ מִבְּחַר קְבָרִים — הַקֶּבֶר אִישׁ הָאֱלֹהִים׃

כ״י: **ו*טט׳ך לספ**; **א** (=מח׳ ארגיל. ליזורנו תקלב) **פ** (=מח׳ פאס. ירושלים תרמט)||

1 על: מכל **ל** 2 במבחר **ס** 3 לבה: להבה **ך** לבת **פ** | לא: לו **ט** 4 עוד קס כמוהו **פ** עוד כמוהו **רס** | עוד חס׳ **ו*לט** | מלאך **ך** |

1 **הר העברים** הר נבו (דבר׳ לב, מט). 2 **מבחר קברים** ע״ש ברא׳ כג, ו. **איש האלהים** משה. דבר׳ לג, א. 3 **לבה** להבה.

בִּלְבָבִי לַבָּה וְכַף אַךְ עַל מוֹת צִיר נֶאֱמָן אֲשֶׁר לֹא
קָם כָּמוֹהוּ עוֹד וּמַלְאָךְ נִרְאָה מִתּוֹךְ הַסְּנֶה לוֹ
בּוֹעֵר בָּאֵשׁ הַסְּנֶה אַךְ לֹא נֶאֱכָל עַצְמוֹ וְחֵילוֹ

וַיּוֹאֶל עֵינָיו לְהָרִים וַיִּקְרָא אֵלָיו אֱלֹהִים
הִסְתִּיר פָּנָיו הַיְקָרִים מֵהַבִּיט אֶל הָאֱלֹהִים: אשריך

רַב מוֹפְתָיו אַךְ בֶּאֱמוּנָה אֵל חַי עִצְּמוֹ בְּעָצְמָה
הוּא הִנְחִיל דָּת נֶאֱמָנָה דָּת מָלְאָה דַּעַת וְחָכְמָה
כַּבֵּד הוֹרֶיךָ וְאַל נָא תִּשְׁאַל אֵיךְ הָיָה וְכַמָּה

הַנִּפְלָאִים הַזְּכוּרִים לָמָּה יִקְצֹף הָאֱלֹהִים
הַדּוֹבְרִים עָלָיו שְׁקָרִים לֹא הֶאֱמִינוּ בֶּאֱלֹהִים: אשריך

הוּא הוֹרִיד לוּחוֹת שְׁתַּיִם וּבְעֵת תָּעִיתִי בְּמַעְלִי
אַרְבָּעִים יוֹם פַּעֲמַיִם לֹא אָכַל לֶחֶם בְּשֶׁלִּי
אֵיךְ אֹכַל לֶחֶם וּמַיִם אֶשְׁתֶּה כִּי נֶאֱסַף פְּלִילִי

נראה: בוער פ 5 נאכל: נוכל ך אכל דפוסים 6 עיניו: פניו ו*טלס | וקרא ט | אליו: לו טרל | האלהים ו*רלפ 8 רבו ו*ט'לספ | עצמו: העצימו ל דפוסים | בעצמה: בחכמה ט' דפוסים 9 והוא פ | הנחיל: הוריד טט' דפוסים | דת נאמנה חס' ך | מליאה לפ | וחכמה: חכמה ל ועצמה ס ומזמה דפוסים 10 חס' ט | איך: היך ל | היו ו*לא | איך... וכמה: על מה ועל מה פ 12 לא האמינו: והאמינו פ[1] 13 ובעת: אך עת ו*פ 14 לחם חס' טך 15 ואיך ט | לחם חס' ס 16 שפרש רוו"ה:

שמות ג, ב. ור"ל אני אבל. **וכף אך** אכה בכפי לאות אבל, כגון ביחז' ו, יא ועוד. **ציר נאמן** משלי כה, יג והוא כינוי פייטני נפוץ למשה (לפי במד' יב, ז). **אשר לא קם וכו'** ע"ש דבר' לד, י. 4 **ומלאך וכו'** לפי שמות ג, כ ואילך. 5 **וחילו** חוזקו, גודלו ומידתו של הסנה לא שונו. 6 **ויואל** רצה. 8 **רב מופתיו** הקב"ה נתן לו מופתים רבים: שמות ד, א ואילך. **אך באמונה** כנראה ר"ל בזה שנתן אמונה בלב עם ישראל (שם ד, לא; יד, לא). **עצמו בעצמה** חיזק את מעמדו של משה. ועיין ח"נ. 9 **דת נאמנה** התורה, ע"ש תהל' יט, ח "עדות ה' נאמנה...". **דעת וחכמה** לפי שמות לא, ג "ואמלא אותו בחכמה...ובדעת". 10 **ואל נא תשאל איך היה וכמה** ר"ל אל תדרוש יותר מדי במעשה בראשית לפי כבלי חגיגה יא, ע"ב (למטה). זה המשך המשפט מן השורה הקודמת: ע"ש "זכרו נפלאותיו אשר עשה" (תהל' קה, ה) ור"ל: אף על פי שזוכרים את מעשי בראשית הנפלאים אסור לשאול ולדרוש בהם. **למה יקצף וכו'** ע"ש קהל' ה, ה "למה יקצף האלהים". 12 **הדוברים עליו שקרים** כוונתו כנראה לכופרים בבריאת העולם יש מאין. **לא האמינו באלהים** תהל' עח, כב. 13 **תעיתי במעלי** במעשה העגל. 14 **ארבעים יום פעמיים** לפי דבר' ט, יח. 15 **נאסף פלילי** מה זה אשר מתפלל עבורי. 16 שורה זו נשתכשה בכתבי

שֶׁפֵּרַשׁ לִי סוֹד אֲמָרִים שֶׁאָמַר לוֹ הָאֱלֹהִים
וּבְמוֹתוֹ בֵּרַךְ יְשָׁרִים וַיְבָרֶךְ אוֹתָם אֱלֹהִים : אשריך

מַה נִכְבָּד מִקְרָא וּמִדְרָשׁ דָּת הָיְתָה אָמוּן בְּשַׂחַק
הוֹרִישָׁה עָנָו וְיָרַשׁ דּוֹר מִדּוֹר קָרוֹב לְמֶרְחָק
20 וִיסוֹד הַשֵּׁם הַמְפֹרָשׁ עַל סֵפֶר אֵלֶּה שְׁמוֹת חָק

וַיִּקְרָא סוֹד הַסְּפָרִים וַיְדַבֵּר אִתּוֹ אֱלֹהִים
דִּבֵּר אֵלֶּה הַדְּבָרִים וּבְרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים : אשריך

פירש ט כחייו פירש שאר כי״ אפ | לו לס | סוד חס׳ טרלספ | שאמר רוו״ה: אשר אמר כי״ אפ | לו חס׳ פ | אלהים ל 17 ויברך: וידבר לס | אותם: אותו טספ אתו ל 19 חס׳ ס | הורישם פ | ענו: לענו ל עמו א | ממרחק פ²אפ 20 השם: שם רס ה׳ פ | הספר פ 22 חס׳ פ

יד וכנראה חוקנה ע״י רוו״ה, עיין בח״נ. 17 **וכמותו ברך ישרים** לפני מותו כרך את ישראל. **ויברך אותם אלהים** ברא׳ א, כב, כח. ור״ל ברכת משה נחקיימה ע״י הקב״ה. 18 **מקרא ומדרש** תורה שבכתב ותורה שבע״פ. **דת היתה אמון בשחק** התורה שהיתה ׳אמון׳ בשמים לפני כריאת העולם, לפי משלי ח, כב ואילך, וכעיקר פסוק ל. 19 **הורישה ענו** ע״ש דבר׳ לג, ד ״תורה צוה לנו משה (=ענו, לפי במד׳ יב, ג) מורשה קהלת יעקב״. **וירש דור מדור קרוב למרחק** ר״ל דור הוריש לדור את התורה, אף לדורות רחוקים ממשה. 20 **ויסוד השם המפורש על ספר אלה שמות** בפרק ג, יד, ועיין שם כפירוש ראב״ע. מכאן ואילך רומז הפייטן - תוך כדי דבריו - לשמות חמשה חומשי תורה בשלבו את מלותיהם הראשונות. **חק** רשם. 21 **ויקרא** משה לפני בני ישראל. **סוד הספרים** דברי הסוד שלפיהם יש לפרש את דברי התורה. **וידבר** כאן רומז לתחילת ס׳ במדבר. **אתו אלהים** ברא׳ יז, ג.

יהושע א

וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת מֹשֶׁה עֶבֶד יְהוָה וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־יְהוֹשֻׁעַ בִּן־
נוּן מְשָׁרֵת מֹשֶׁה לֵאמֹר: מֹשֶׁה עַבְדִּי מֵת וְעַתָּה קוּם עֲבֹר אֶת־
הַיַּרְדֵּן הַזֶּה אַתָּה וְכָל־הָעָם הַזֶּה אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנֹכִי נֹתֵן
לָהֶם לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל: כָּל־מָקוֹם אֲשֶׁר תִּדְרֹךְ כַּף־רַגְלְכֶם בּוֹ
לָכֶם נְתַתִּיו כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֶל־מֹשֶׁה: מִהַמִּדְבָּר וְהַלְּבָנוֹן הַזֶּה
וְעַד־הַנָּהָר הַגָּדוֹל נְהַר־פְּרָת כֹּל אֶרֶץ הַחִתִּים וְעַד־הַיָּם
הַגָּדוֹל מְבוֹא הַשָּׁמֶשׁ יִהְיֶה גְּבוּלְכֶם: לֹא־יִתְיַצֵּב אִישׁ לְפָנֶיךָ
כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ כַּאֲשֶׁר הָיִיתִי עִם־מֹשֶׁה אֶהְיֶה עִמָּךְ לֹא אַרְפְּךָ
וְלֹא אֶעֶזְבֶךָּ: חֲזַק וֶאֱמָץ כִּי אַתָּה תַּנְחִיל אֶת־הָעָם הַזֶּה אֶת־
הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לַאֲבוֹתָם לָתֵת לָהֶם: רַק חֲזַק וֶאֱמָץ
מְאֹד לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת כְּכָל־הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוְּךָ מֹשֶׁה עַבְדִּי אַל־
תָּסוּר מִמֶּנּוּ יָמִין וּשְׂמֹאול לְמַעַן תַּשְׂכִּיל בְּכֹל אֲשֶׁר תֵּלֵךְ:

לֹא־יָמוּשׁ סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה מִפִּיךָ וְהָגִיתָ בּוֹ יוֹמָם וָלַיְלָה לְמַעַן
תִּשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת כְּכָל־הַכָּתוּב בּוֹ כִּי־אָז תַּצְלִיחַ אֶת־דַּרְכֶּךָ וְאָז
תַּשְׂכִּיל: הֲלוֹא צִוִּיתִיךָ חֲזַק וֶאֱמָץ אַל־תַּעֲרֹץ וְאַל־תֵּחָת כִּי
עִמְּךָ יהוה אֱלֹהֶיךָ בְּכֹל אֲשֶׁר תֵּלֵךְ: וַיְצַו יְהוֹשֻׁעַ
אֶת־שֹׁטְרֵי הָעָם לֵאמֹר: עִבְרוּ ׀ בְּקֶרֶב הַמַּחֲנֶה וְצַוּוּ אֶת־
הָעָם לֵאמֹר הָכִינוּ לָכֶם צֵדָה כִּי בְּעוֹד ׀ שְׁלֹשֶׁת יָמִים אַתֶּם
עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן הַזֶּה לָבוֹא לָרֶשֶׁת אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יהוה
אֱלֹהֵיכֶם נֹתֵן לָכֶם לִרְשְׁתָּהּ: וְלָרְאוּבֵנִי וְלַגָּדִי
וְלַחֲצִי שֵׁבֶט הַמְנַשֶּׁה אָמַר יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר: זָכוֹר אֶת־הַדָּבָר
אֲשֶׁר צִוָּה אֶתְכֶם מֹשֶׁה עֶבֶד־יהוה לֵאמֹר יהוה אֱלֹהֵיכֶם מֵנִיחַ
לָכֶם וְנָתַן לָכֶם אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת: נְשֵׁיכֶם טַפְּכֶם וּמִקְנֵיכֶם
יֵשְׁבוּ בָּאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַן לָכֶם מֹשֶׁה בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן וְאַתֶּם תַּעַבְרוּ
חֲמֻשִׁים לִפְנֵי אֲחֵיכֶם כָּל גִּבּוֹרֵי הַחַיִל וַעֲזַרְתֶּם אוֹתָם: עַד
אֲשֶׁר־יָנִיחַ יהוה ׀ לַאֲחֵיכֶם כָּכֶם וִירִשׁוּ גַם־הֵמָּה אֶת־הָאָרֶץ
אֲשֶׁר־יהוה אֱלֹהֵיכֶם נֹתֵן לָהֶם וְשַׁבְתֶּם לְאֶרֶץ יְרֻשָּׁתְכֶם
וִירִשְׁתֶּם אוֹתָהּ אֲשֶׁר ׀ נָתַן לָכֶם מֹשֶׁה עֶבֶד יהוה בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן
מִזְרַח הַשָּׁמֶשׁ: וַיַּעֲנוּ אֶת־יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר כֹּל אֲשֶׁר־צִוִּיתָנוּ
נַעֲשֶׂה וְאֶל־כָּל־אֲשֶׁר תִּשְׁלָחֵנוּ נֵלֵךְ: כְּכֹל אֲשֶׁר־שָׁמַעְנוּ אֶל־
מֹשֶׁה כֵּן נִשְׁמַע אֵלֶיךָ רַק יְהִי יהוה אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ כַּאֲשֶׁר הָיָה
עִם־מֹשֶׁה: כָּל־אִישׁ אֲשֶׁר־יַמְרֶה אֶת־פִּיךָ וְלֹא־יִשְׁמַע אֶת־
דְּבָרֶיךָ לְכֹל אֲשֶׁר־תְּצַוֶּנּוּ יוּמָת רַק חֲזַק וֶאֱמָץ:

אחרי קריאת ההפטרה מברך המפטיר:

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם צוּר כָּל־הָעוֹלָמִים צַדִּיק בְּכָל־הַדּוֹרוֹת הָאֵל הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם שֶׁכָּל־דְּבָרָיו אֱמֶת וָצֶדֶק: נֶאֱמָן אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ. וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אָחוֹר לֹא־יָשׁוּב רֵיקָם. כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן אָתָּה. בָּרוּךְ אַתָּה יי הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכָל־דְּבָרָיו:

רַחֵם עַל־צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ וְלַעֲלוּבַת נֶפֶשׁ תּוֹשִׁיעַ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ. בָּרוּךְ אַתָּה יי מְשַׂמֵּחַ צִיּוֹן בְּבָנֶיהָ:

שַׂמְּחֵנוּ יי אֱלֹהֵינוּ בְּאֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא עַבְדֶּךָ וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ. בִּמְהֵרָה יָבֹא וְיָגֵל לִבֵּנוּ עַל־כִּסְאוֹ לֹא־יֵשֵׁב זָר וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד אֲחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קָדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ שֶׁלֹּא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד. בָּרוּךְ אַתָּה יי מָגֵן דָּוִד:

עַל־הַתּוֹרָה וְעַל־הָעֲבוֹדָה וְעַל־הַנְּבִיאִים וְעַל־יוֹם (הַשַּׁבָּת הַזֶּה וְעַל־יוֹם) שְׁמִינִי חַג הָעֲצֶרֶת הַזֶּה (נ״א שמיני עצרת החג הזה). שֶׁנְּתַתָּ־לָנוּ יי אֱלֹהֵינוּ (לִקְדֻשָּׁה וּלְמְנוּחָה) לְשָׂשׂוֹן וּלְשִׂמְחָה לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת. עַל־הַכֹּל יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לְךָ וּמְבָרְכִים אוֹתָךְ. יִתְבָּרַךְ שִׁמְךָ בְּפִי כָּל־חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד. בָּרוּךְ אַתָּה יי מְקַדֵּשׁ (הַשַּׁבָּת וְ)יִשְׂרָאֵל וְהַזְּמַנִּים:

אם חל שמחת תורה בא״י בשבת, אומרים ״יקום פורקן״ וכו׳ (לעיל עמ׳ 397).
בשמחת תורה בא״י מזכירים נשמות (לעיל עמ׳ 399).

לפני הכנסת ס״ת אומרים פיוטים אלה:

סימן: א״ב. ללא חרוז. — **א** 8188

אֲשֶׁר בִּגְלַל אָבוֹת בָּנִים גִּדֵּל / וּבַעֲבוּרָם תּוֹרָה נָתַן
בְּגַלְגַּלֵּי רוּחַ יי נִגְלָה / בְּמַלְאֲכֵי צְבָאוֹת אַלְפֵי שִׁנְאָן
גִּבּוֹר עַל־גֵּאִים אֱלוֹהַּ אַדִּיר / קָרָא לְמֹשֶׁה לְקַבֵּל לוּחוֹת
דִּבְרֵי אֵל־חַי שָׁמְעָה הָאָרֶץ / * * וְעַמּוּדֶיהָ יִתְפַּלָּצוּן
הִטָּה שָׁמַיִם וַיֵּרֶד וַיִּרְכַּב עַל כְּרוּב / וַיֵּדֶא עַל כַּנְפֵי רוּחַ
וַיֵּצְאוּ דְּבָרִים מִתּוֹךְ הָאֵשׁ / וַיִּתְחוֹקְקוּ עַל לוּחוֹת הָאֶבֶן
זְמִירוֹת אָמְרוּ כָּל־בְּנֵי אֱלֹהִים / שׁוֹפָר תָּקַע מִשְּׁמֵי מָרוֹם
חֲרָדָה לָבְשׁוּ כָּל־בְּנֵי עֵשָׂו / כִּי מִשֵּׂעִיר יי זָרָח
טָפְחוּ כֻּלָּם בְּנֵי יִשְׁמָעֵאל / כִּי מִפָּארָן יי הוֹפִיעַ
יְמִין יי טְפָחַיִם בַּלּוּחוֹת / וִימִין מֹשֶׁה טְפָחַיִם בַּלּוּחוֹת
כִּי־אֹרֶךְ הַלּוּחוֹת שִׁשָּׁה טְפָחִים / טְפָחַיִם מְפֹרָשׁ בֵּין יָד לְיָד
לֵךְ מֹשֶׁה שְׂמַח בִּגְדֻלָּתֶךָ / כִּי־אֵין כָּמוֹךָ בְּכָל הַנְּבִיאִים
מִי עָלָה שָׁמַיִם לְתוֹךְ הֶעָנָן / וּמִי רָאָה תְּמוּנַת אֱלֹהֵינוּ

כי״י: ב״דהוזחע״פ״פ״ר; רמ״נ; ו״ללדקפש; גה||

1 בעבורם **בדוזפ״נ** בעבור מ׳| נתן תורה **ה** 2 בגללי **פ״ו**| אש (הוס׳) רוח **ש**| במלאכי: מלאכי **הע״פ״מ״פגה** ברכבות **ש** מסיני חו״| צבאות: צבא **מ״נשגה** בא ועמו חו״| באלפי **בדוקמ״נקגה** ואלפי **פ״ש** 3 על חס׳ **דחו״פשגה**| אלוה: אלהי **ך יי הע״**| משה **לש**| הלוחות **דפ״ללדש** 4 אל־חי: אלהים **חו״**| שמעה: רעשה **ו״** 5 שמים: ארץ **פ**| וירד חס׳ **ע״רמ״גלפש**| וירכב על כרוב: על כרוב **וו״** בכרוב **חגה** חס׳ **ב** 6 דבריו **דפ״דקפ**| ויתחקקו **נו״קפשגה**| על: שני הוס׳ **פ׳**| לוח אבן **פ** 7 בני: הוס׳ ישר | ושופר **נ**| תקעו **הפ׳**| בשמי **ודן**| מרומים **נ** גבוהים **פ** 8 עשו: שעיר **דחפ״רש**| זרח: הופיע **ו** 9 טפשו **ש**| כלם: כל הוס׳ **ופ״פ״נגה** 10 טפחים **בדהחע״רן**: טפח טפח **פ׳** טפח שאר כי״י| בלוחות (2): בלוח **גה** הס׳ **פ** 11 מפורש: בפירוש **דה**! בין יד: מיד **רנגה** 12 ושמח **דופ״קפגה** 13 שמים: לשמים **הע״ו״ללה** חס׳ **פשגה**| בתוך **וחע״ו״ללה**| ומי: כי הוא **ה** וגם

2 בגלגלי רוח ממשרתי עליון לפי ספרות ההיכלות כגון ס׳ היכלות פרק ו (בית המדרש ח״כ עמ׳ 45). **במלאכי צבאות אלפי שנאן** ע״ש תהל׳ סח, יח: ״רכב אלהים רבותים אלפי שנאן אדני בם סיני בקדש״ המספר על מעמד הר סיני. **4 ועמודיה יתפלצון** איוב ט, ו והענין הוא על פי מדרשים רבים על מתן תורה. כגון ספרי דברים פיס׳ שמג (עמ׳ 397) ״כשנגלה הקב״ה ליתן את התורה הרעיש כל העולם על יושביו״. **5 הטה שמים וכו׳** ע״ש תהל׳ יח, י-יא, ונדרש ע״י תנאים על מתן תורה במדרש תהלים יח, יג (עמ׳ 142). **6 ויצאו דברים וכו׳** לפי ספרי דברים שמג (עמ׳ 399 ובמקבילות): ״כשהיה הדבור יוצא מפי הקב״ה... וחוקקו בלוח והיה קולו הולך מסוף העולם ועד סופו שנאמר קול ה׳ חוצב להבות אש, (תהל׳ כט, ז)״. **7 זמירות אמרו כל בני אלהים** לפי בבלי שבת פט, ע״א שהמלאכים אמרו שבח כשקב״ה נתן את התורה למשה והל׳ היא ע״ש איוב לח, ז ״ויריעו כל בני אלהים״. **שופר תקע** ע״ש שמות יט, יט. **8 חרדה לבשו כל בני עשו וכו׳** ספרי דברים שמג (עמ׳ 398) בדרשה על דברים לג, כ ״ה׳ מסיני בא וזרח משעיר...הופיע מהר פארן...מימינו אש דת למו״ שנתקבצו כל העמים וחרדו. **9 טפחו** כפיים מפחד. **10 ימין ה׳ טפחים בלוחות** לפי ירו׳ הענית פ״ד ה״ח, סח ע״ג: ״הלוחות היו אורכן ששה טפחים...והיה משה תפוש בטפחיים והקב״ה בטפחיים וטפחיים ריוח באמצע״. **13 לתוך הענן** ע״ש שמות כד, יח: ״ויבא משה בתוך הענן״. **ראה תמונת אלהינו** ע״ש במד׳ יב, ח: ״ותמונת ה׳

<מֹשֶׁה עָלָה בְּתוֹךְ הֶעָנָן / כִּי הוּא רָאָה תְּמוּנַת אֱלֹהֵינוּ>
נְשִׂיא נְשִׂיאִים הָיָה מֹשֶׁה רַבֵּנוּ / אָב לַחֲכָמִים וְרֹאשׁ לַנְּבִיאִים
סָגַר הַיָּם בִּתְפִלָּתוֹ / וְעַל־יַד שְׁלוּחוֹ חֲרוֹן־אַף הֵשִׁיב
עָנָה יי וְאָמַר לְעַמּוֹ / אָנֹכִי יי אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
וּמִבֵּית עֲבָדִים פְּדִיתִיךָ
פָּתְחוּ כֻלָּם פִּיהֶם וְאָמְרוּ / יי יִמְלֹךְ לְעוֹלָם וָעֶד
צָעַק מֹשֶׁה צְעָקָה גְּדוֹלָה וּמָרָה
בְּשָׁעָה שֶׁאָמַר־לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עֲלֵה וּמוּת־בָּהָר
קָרַע בְּגָדָיו וְהֵרִים קוֹלוֹ / יְהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן שְׁמֹר נָא צֹאנִי
רָאָה מֹשֶׁה מֵרֹאשׁ הַפִּסְגָּה / נַחֲלַת שְׁבָטִים עוֹמְדִים לְפָנָיו
שָׁם מֵת מֹשֶׁה עֶבֶד יי / מוּל בֵּית־פְּעוֹר אֲסָפוּ אֱלֹהֵינוּ
תְּפִלַּת מֹשֶׁה קָרַע רָקִיעַ / עָנָה צוּר לְעַמּוֹ בְּעֵת צָרָתָם
תְּפִלָּתוֹ לְעוֹלָם לֹא תָשׁוּב רֵיקָם / כִּי רוֹעֶה נֶאֱמָן הָיָה מֹשֶׁה לְיִשְׂרָאֵל
מֹשֶׁה מֵת מִי לֹא יָמוּת / עַל פִּי יי מֵת מֹשֶׁה רַבֵּנוּ:

הוא זש חס׳ ל| וראה ל 13א חס׳ דזחללוקה| לשמים בתוך ו״| כי: וגם ו״ך 14 רבינו חס׳ ה 15 ועל יד: על יד חו״ על ידי הזע״ ועל ידי ש ועל (יד חס׳) לן 16 ויאמר מ״ש| ומכית עבדים פדיתיך: מבית עבדים חפשגה ופדיתיך מבית עבדים ו״ן 17 פיהם חס׳ פ׳| ה׳ ימלך חס׳ גה 18 משה: רבינו הוס׳ ן| ומרה חס׳ הזו״גה| הקדוש ברוך הוא חס׳ גה 19 קרע: משה הוס׳ ש 20 מראש: צורים הוס׳ פ| הפסגה: ההר ה| עומדת פש עומדות ו״| לפניו: לנגדו לפ 22 חס׳ פ״לגה| קרעה ע״| ענה...צרתם: בעת (חס׳ לר| כי הוס׳ לרש) נאסף איש האלהים להפש ונתן תורה לישראל על יד משה רבינו ז| ענה: וענה רוחך ועמד פ׳| צור חס׳ פ׳ו״| צרה הופ׳| סדר השורות 24, 23, 22 ז| 23 חס׳ מ׳נגה| תשוב: ישובו ו״לרן| רועה נאמן: נר מצוה לרש| לישראל: רבינו ו״ן 24 חס׳ מ׳נ׳ללרשגה| ומי פ״| רבינו: עבדו דפ׳ו״ן| לאחר שורה 24: תנוח ברכה על אסיפתו / כי על פי יי מת משה רבינו הוס׳ לפ

יביט״. 14 נשיא נשיאים הל׳ ע״ש במד׳ ג, לכ. אב לחכמים וראש לנביאים לפי סדר אליהו רבה פ״ז (עמ׳ 33 ועיין ויקרא רבה, סוף פר׳ א׳, עמ׳ לכ): ״משה אבי חכמה אבי נביאים״. 15 סגר הים בתפלתו כנראה ר״ל בקע וסגר הים, כי במקרא (ובמדרש) מסופר על תפילת משה לפני בקיעת ים סוף כלכד (שמות יד, טו). ועל יד שלוחו ר״ל על ידי שליחו, משה חרון אף השיב הקב״ה ע״ש תהל׳ קו, כב-כג: ״נפלאות בארץ חם נוראות על ים סוף. ויאמר להשמידם לולי משה בחירו עמד בפרץ לפניו להשיב חמתו מהשחית״ ודברי מכי׳ דרי״ש כשלח ג (עמ׳ 99): ״ועל צעקתך אני משיב את חמתי שנא׳ ויאמר להשמידם וכו׳ לכך נאמר מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו, מפני צעקתך נוסעים״. 16 אנכי ה׳ וכו׳ שמות כ, כ. ומבית עבדים פדיתיך מיכה ו, ד. 17 ואמרו ה׳ ימלך וכו׳ (שמו׳ טו, יח) לפי מכי׳ דרי״ש, בחדש ה (עמ׳ 219) שהקב״ה אמר לישראל ״אנכי״ וכו׳ ושאל אותם אמלוך עליכם ואמרו לו הן והן. 18-19 צעק משה וכו׳ לפי תנחומא (רגיל וכובר) ואתחנן בסוף הפרשה, ודב״ר ואתחנן (מהד׳ ליברמן עמ׳ 41) ובעיקר לפי מדרש פטירת משה (בית המדרש ח״א עמ׳ 126). 20 ראה משה ע״ש דבר׳ לד, א ואילך. שבטים עומדים לפניו כשכיל הברכה שברכם. 21 מול בית פעור דבר׳ לד, ו. 22 תפילת משה קרע רקיע לפי מדרש פטירת משה (בית המדרש ח״א עמ׳ 120): ״תפילה משה שהיתה דומה לחרב שקורע וחותך ואינו מתעכב״. ענה צור ר״ל בזכות תפילות משה ה׳ ענה לישראל בכל עת ואע״פ שתפילתו הועילה תמיד, כאן - בשעת מיתתו - לא הועילה תפילת משה על עצמו, כמסופר במדרש.

בק״ק מוסיפים:

25 יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן קָם אַחֲרֵי מֹשֶׁה / גַּם הוּא לִמֵּד תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל
בָּרוּךְ אַתָּה יי הַבּוֹחֵר בַּצַּדִּיקִים וְנָתַן תּוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל עַל יְדֵי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ:

25 רק מ׳נללרפש| כן נון חס׳ לרש| וגם ג| לישראל: לזקנים לש לנביאים מ׳ 26 רק מ׳נללרפ| הבוחר: שבחר לר

שם. 24 **על פי ה׳** דכר׳ לד. ה׳. 26 **ברוך אתה ה׳ וכו׳** מעין ברכה זאת אומר יהושע לפי ספרי דברים שה (עמ׳ 324): ׳והיה משה וישראל מגביהים ראשיהם לשמוע דבריו של יהושע. מה היה אומר ברוך ה׳ אשר נתן תורה לישראל על ידי משה רבינו כך היו דבריו של יהושע׳. הביטוי ׳הבוחר בצדיקים׳ נמצא בסיפור המקביל בדב״ר ואתחנן (מהד׳ ליברמן עמ׳ 41): ׳בשעה שאמר יהושע ברוך שבחר בצדיקים...׳ (ועיין בהערת ליברמן. שם. ועיין במכוא עמ׳ מג-מד).

סימן: א״ב כפול (קטוע). בתים בני ד׳ טורים. הטור האחרון הבאה מן המקרא. — **א** 1453

שִׂישׂוּ וְגִילוּ בְּשִׂמְחַת תּוֹרָה / וּתְנוּ כָּבוֹד לַתּוֹרָה
כִּי טוֹב סַחְרָהּ מִכֶּסֶף סְחוֹרָה / מִפָּז וּמִפְּנִינִים יְקָרָה:

נָגִיל וְנָשִׂישׂ בְּזֹאת הַתּוֹרָה / כִּי הִיא לָנוּ עֹז וְאוֹרָה:

אֲהַלֵּל אֱלֹהַי וְאֶשְׂמְחָה בוֹ / וְאָשִׂימָה תִקְוָתִי בּוֹ
אֲהוֹדֶנּוּ בְּסוֹד עַם קְרוֹבוֹ / אֱלֹהֵי צוּרִי אֶחֱסֶה בּוֹ: נגיל

בְּכָל עֵת אֲרַנֵּן גְּבוּרוֹתֶיךָ / וַאֲסַפֵּר תְּהִלָּתֶךָ
בְּשָׂשׂוֹן הֲשִׁיבֵנוּ לְבֵיתֶךָ / עַל חַסְדְּךָ וְעַל אֲמִתֶּךָ: נגיל

גּוֹאֵל הָחִישׁ מְבַשֵּׂר טוֹב / כִּי אַתָּה מִגְדַּל עֹז וָטוֹב
גְּאוּלִים יְשַׂבְּחוּךָ בְּלֵב טוֹב / הוֹדוּ לַיי כִּי טוֹב: נגיל

כי״י: **דו** (רק 1-5) **חע״פ״ק** (רק 1-9) **ר**; **רמ״נ**; **ו״** (רק 1-3) **זפ** (רק 1-5); **ף**||

1 וגילו: ושמחו **קנפף** 2 סחרה: סחורה **פ**| יקרה חס׳ **ו״**| במקום הנדפס: כי היא אורה / כי מציון תצא תורה **ף** 4 אהללה **רמ״זף**| ואשמח **ע״פ״קנפ** 6 חס׳ **ע״**| עת: לב **פ״קרנן**| גבורתך **חקמ״נ**| ואספרה **פ״קמ״ף**| תהלותיך **ן** 7 חס׳ **ע״**| בששון: באהב **ק**| השיבנו: השיבני **ף** הביאנו **ק** 8 יחיש **מ״**| מגדל עז: מעוז **ק** 10 חס׳ **מ״**| גאל... המוני: שלח משיח יי **ע״** נא משיח

1 **שישו וגילו** ישע׳ סה, יח. **ותנו כבוד** ע״ש ירמ׳ יג, טז. 2 **כי טוב** וכו׳ משלי ג, יד: ״כי טוב סחרה מסחר כסף״. **מפז ומפנינים יקרה** ע״ש ״יקרה היא כפנינים״ משלי, שכ, טו. 5 **אהודנו בסוד עם קרובו** ע״ש תהל׳ קיא, א ״אודה ה׳...בסוד ישרים...״. ״עם קרובו״ תהל׳ קמח, יד. **אלהי צורי** וכו׳ שמ״ב כב, ג. 6 **ואספר תהלתך** ע״ש תהל׳ ט, טו. 7 **על חסדך ועל אמיתך** תהל׳ קטו, א. 8 **מבשר טוב** ישע׳ נב, ז. **מגדל עז** תהל׳ סא, ד. 9 **הודו לה׳** וכו׳ תהל׳ קו, א ועוד. 10 **דגול**

10 דָּגוּל גְּאַל נָא אֶת הֲמוֹנִי / כִּי אֵין קָדוֹשׁ כַּיי
דּוֹרְשֶׁיךָ יוֹדוּךָ יי / מִי יְמַלֵּל גְּבוּרוֹת יי: נגיל

הֲלֹא בְּאַהֲבָתוֹ בָּחַר בָּנוּ / כִּי בְּכוֹרִי קְרָאָנוּ
הוֹד וְהָדָר הֶחְכִּימָנוּ / כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ עִמָּנוּ: נגיל

יי ן| גאל: גאול פ״נ| את רק רדנ 11 חס׳ מ׳| דורשיך: דרושים נ ידרשוך ן דגולים ך דגלים ף גאולים ע״| יודיך: ישבחוך ר 12 חס׳ דר| כי: בני חפ״מ׳ף 13 חס׳ דר| החכימנו: הזמיננו ף הלבישנו מ׳נ| חסדו חס׳ ע״| כסוף הפיוט: דגול החיש משיח יי/כי אין קדוש כיי/קדושיך ישבחוך יי/מי ימלל גבורות יי הוס׳ פ

כינוי לקב״ה ע״ש שיה״ש ה, י ״דגול מרבבה״ ומדרשי שיה״ש. **אין קדוש כה׳** שמ״א ב, ב. **11 יודוך ה׳** תהל׳ קלח, ד. **מי ימלל וכו׳** תהל׳ קו, ב. **12 כי בכורי קראנו** ע״ש שמות ד, כב: ״בני בכורי ישראל״. **13 הוד והדר החכימנו** ע״י שנתן לנו את התורה (=חכמה), נתן לנו הוד והדר, ועיין כח״נ. **כי לעולם חסדו** תהל׳ קו, א ועוד.

מנהג פולין (וצרפת) לומר פיוט זה

סימן: א״ב. — א 8459

אַשְׁרֵיכֶם יִשְׂרָאֵל / כִּי בָחַר בָּכֶם אֵל
וְהִנְחִילְכֶם הַתּוֹרָה / מִסִּינַי מַתָּנָה:

3 אַשְׁרֵיכֶם אַדִּירֵי אֵל / אַשְׁרֵיכֶם יִשְׂרָאֵל
אַשְׁרֵיכֶם בְּרוּכֵי אֵל / אַשְׁרֵיכֶם יִשְׂרָאֵל
כִּי בָחַר בָּכֶם אֵל:

א׳ גְּאוּלֵי אֵל	א״י	א׳ דְּרוּשֵׁי אֵל	א״י	כי בחר
5 א׳ הֲדוּרֵי אֵל	א״י	א׳ וָתִיקֵי אֵל	א״י	כי בחר
א׳ זְכוּרֵי אֵל	א״י	א׳ חֲסִידֵי אֵל	א״י	כי בחר
א׳ טְהוֹרֵי אֵל	א״י	א׳ יְשָׁרֵי אֵל	א״י	כי בחר
א׳ כַּבִּירֵי אֵל	א״י	א׳ לְמוּדֵי אֵל	א״י	כי בחר

כי״י ומקצתם קטועים): **רנ: ט׳לפש: ף׳**||

1 כי: אשר פש 2 בחורה רט׳ף׳| מסיני: ממדבר פש 3 בחירי לפש 4 גבורי ש

1 אשריכם ישראל ל׳ משנה יומא ח, ט. **כי בחר בכם אל** ע״ש דהי״ב כט, יא: ״כי בכם בחר ה׳״. **3 אדירי אל** ר״ל אדירים כי בחר בהם אל וכן להלן ״ברוכי אל״. **ברוכי אל** ע״ש ישע׳ סה, כג: ״ברוכי ה׳״. **4 גאולי אל** ע״ש ״גאולי ה׳״ ישע׳ סב, יב. **8 לימודי אל** ע״ש ״לימודי ה׳״, ישע׳ נד, יג. **9 נקיי אל** ר״ל נקיים לפני ה׳. **10 עמוסי אל** ע״ש ״העמוסים מני בטן״

א׳ מְהַלְלֵי אֵל	א״י	א׳ נְקִיֵּי אֵל	א״י	כי בחר
10 א׳ סְגוּלֵי אֵל	א״י	א׳ עֲמוּסֵי אֵל	א״י	כי בחר
א׳ פְּדוּיֵי אֵל	א״י	א׳ צַדִּיקֵי אֵל	א״י	כי בחר
א׳ קְדוֹשֵׁי אֵל	א״י	א׳ רְחוּמֵי אֵל	א״י	כי בחר
א׳ שְׁלוּמֵי אֵל	א״י	א׳ תְּמִימֵי אֵל	א״י	כי בחר

9 מחולי לד] נדיבי פ 12 רצויי ט׳רנני פ רגוני ף׳ 13 שוחרי נ] תפוסי תקיפי הוס׳ לד ישע׳ כו. ג. 11 פדויי אל ע״ש ישע׳ לה. י ״ופדויי ה״.

ללא סימן. — ה 1261

הִתְקַבְּצוּ מַלְאָכִים זֶה אֶל זֶה / זֶה לְקַבֵּל זֶה
וְאָמַר זֶה לָזֶה / מִי הוּא זֶה וְאֵיזֶה הוּא
מְאַחֵז פְּנֵי כִסֵּא / פַּרְשֵׂז עָלָיו עֲנָנוֹ

מִי עָלָה לַמָּרוֹם / מִי עָלָה לַמָּרוֹם / מִי עָלָה לַמָּרוֹם
וּמִי הוֹרִיד עֹז מִבְטֶחָה 5

מֹשֶׁה עָלָה לַמָּרוֹם וְהוֹרִיד עֹז מִבְטֶחָה
נְתַנְאֵל עלה וכו׳
חֶבֶר עלה וכו׳

כי״י: דוחע״פ״ר; רמ״נ; ו״לרפש||
1 יחקבצו נ 5 ומי: והוא פ״

1 **התקבצו וכו׳** לפי המסופר בבבלי שבת פח. ע״ב על השעה בה עלה משה למרום לקבל את התורה ששאלו המלאכים עליו. **לקבל** לפני. לפי פרוש המפרשים למל״ב טו. י (״ויכהו קבל־עם״). 2 **ואמר זה לזה** ע״ש ישע׳ ו. ג: ״וקרא זה אל זה ואמר״. **מי הוא זה וכו׳** הל׳ לפי אסת׳ ז. ה. 3 **מאחז פני כסא וכו׳** איוב כו. ט. ומובא בבבלי. שבת שם. שמשה אחז בכסא הכבוד כיון שנתירא מפני המלאכים. 4 **מי עלה למרום** שאלת המלאכים והל׳ ע״ש ההל׳ סה. יט ״עלית למרום״ הנדרש גם הוא. שם פט. ע״א. 5 **הוריד עוז מבטחה** ע״ש משלי כא. כב: ״עיר גבורים עלה חכם ויורד עז מבטחה״ ונדרש על משה שהוריד את התורה מן השמים במקומות רבים במדרש. כגון ויק״ר לא. ה (עמ׳ תשכב. ושם רשומות מקבילות).

1 **משה עלה למרום** והוא מונה מכאן ואילך שמות בהם נתכנה משה במדרש. כגון ויק״ר א. ג (עמ׳ יא) על פי דהי״א ד. יח. וכן שם כד. ו.

אֲבִי גְדוֹר עלה וכו׳
אֲבִי סוֹכוֹ עלה וכו׳ 5
יֶרֶד עלה וכו׳
יְקוּתִיאֵל עלה וכו׳
אֲבִי זָנוֹחַ עלה וכו׳
טוֹבִיָּה עלה וכו׳
10 שְׁמַעְיָה עָלָה לַמָּרוֹם וְהוֹרִיד עֹז מִבְטֶחָה:

מבחר שינויי סדר שמות משה: 1. 6. 3. 4. 5. 8. 7. 2. 9 ח | 1. 2. 10. 4. 5. 6. 3. 7. 8. 9. נ | 1. 2. 10. 9 חכם ענו 6. 3. נטמן נאמן משוי ספון תם פרץ מלך ידידיה מחוקק 4. 8. 5 פ | הנדפס ד

ללא סימן. — א 438

אָגִיל וְאֶשְׂמַח בְּשִׂמְחַת תּוֹרָה
בּוֹא יָבוֹא צֶמַח בְּשִׂמְחַת תּוֹרָה

תּוֹרָה הִיא עֵץ חַיִּים / לְכֻלָּם חַיִּים
כִּי עִמְּךָ מְקוֹר חַיִּים:

5 אַבְרָהָם שָׂמַח בְּשִׂמְחַת תּוֹרָה / יִצְחָק שָׂמַח בְּשִׂמְחַת תּוֹרָה
יַעֲקֹב ש׳ מֹשֶׁה ש׳ אַהֲרֹן ש׳
דָּוִד ש׳ שְׁלֹמֹה ש׳ בוא יבוא

כ״י: פ״; מ׳נ; ו״לדפש||
1 חס׳ נ 2 בו יבא יבא שמח בתורה פ 3 לכולם: היא הוס׳ ש כי כולם מ׳ 6 יעקב: יוסף הוס׳ נ | אהרון: יהושע שמואל הוס׳ ש
7 דוד חס׳ לדפ | שלמה חס׳ ו״לדפ | סדר אחר: משה... אהרון... אברהם... יצחק... דוד... שלמה מ׳

1 אגיל ואשמח ע״ש תהל׳ לא, ח ״אגילה ואשמחה״. 2 צמח כינוי למשיח לפי זכריה ג, ח ועוד. 3 תורה היא עץ חיים ע״ש משלי ג, יח: ״עץ חיים היא״. 4 כי עמך מקור חיים תהל׳ לו, י. 5 אברהם שמח וכו׳ לפי הדעה המקובלת במדרש ובתלמודים שהאבות קיימו את התורה כגון תוספתא סוף קידושין ובמקורות המובאים בתוס׳ כפשוטה, שם, עמ׳ 986.

בק"ק אמרו גם פיוט זה

סימן: א"ב (קטוע). — ש 1552

שִׂמְחוּ בְּשִׂמְחַת תּוֹרָה / כִּי נִתְּנָה אֱלֹהִים לְמֹשֶׁה
עַל הַר סִינַי יָרַד / וְדִבֵּר עִם מֹשֶׁה:
שִׂמְחוּ אַדִּירִים בְּשִׂמְחַת מֹשֶׁה / שִׂמְחוּ בְּרוּכִים בְּשִׂמְחַת תּוֹרָה
כִּי נִתְּנָה אֱלֹהִים לְמֹשֶׁה:

	ש'	גְּאוּלִים	ב"מ	ש'	דְּרוּשִׁים	ב"ת	כי נתנה
5	ש'	הֲדוּרִים	ב"מ	ש'	וָתִיקִים	ב"ת	כי נתנה
	בק"ק רילנו על שורות 6-13						
	ש'	זַכָּאִים	ב"מ	ש'	חֲסִידִים	ב"ת	כי נתנה
	ש'	טְהוֹרִים	ב"מ	ש'	יְדִידִים	ב"ת	כי נתנה
	ש'	כַּבִּירִים	ב"מ	ש'	לְמוּדִים	ב"ת	כי נתנה
	ש'	מוֹשִׁיעִים	ב"מ	ש'	נְדִיבִים	ב"ת	כי נתנה
10	ש'	סְמוּכִים	ב"מ	ש'	עֲנָוִים	ב"ת	כי נתנה
	ש'	פְּדוּיִים	ב"מ	ש'	צַדִּיקִים	ב"ת	כי נתנה
	ש'	קְדוֹשִׁים	ב"מ	ש'	רְחוּמִים	ב"ת	כי נתנה
	ש'	שְׁלֵמִים	ב"מ	ש'	תְּמִימִים	ב"ת	כי נתנה

כי"י: מ'נפש; מח' רומניא ||

3 ישמחו (וכן כולם) פ | אדירים: אהובים ש אדריאל (וכן כולם) מ' 4 גדולים ש (סוף ש) דרושים סוף פ 5 ותיקים סוף מ'
13-6 ע"פ מח' רומניא 13 רק נ

2 **על הר סיני ירד** ע"ש נחמ' ט, יג "ועל הר סיני ירדת". **ודבר עם משה**, שמות לג, ט. 3 **אדירים** עיין בפיוט 'אשריכם ישראל' שו' 3.

אומרים 'אשרי' ומכניסים ס"ת לארון הקודש (לעיל עמ' 153).
בשעת הכנסת ס"ת אמרו בק"ק צרפת פיוט זה

סימן: יעקב (רבינו תם). בתים בני ח' טורים. 6 הברות בכל טור.
חריזה 'מעין אזורית'; ראה פליישר עמ' 350 ואילך. — א 772

יִי בּוֹ מַעְיָנַי / יַעֲטֶה תְּהִלָּה כְּמַדּוֹ
שִׁירוּ לוֹ שִׁיר בָּנַי / גִּילוּ בְּרַעַד פַּחְדּוֹ

כי"י: ללספ°°ש ||

1 במדו ש 2 ברעד: פני הוס' ש 3 ראו: נא הוס' ס | אורו מחוק לי 4 לפניו לפ°° | עלו: יעלו ל כל ס | לנגדו פ°° 5 עוז:

1 ה' בו מעייני ע"ש תהל' פז, ז: "כל מעיני בך". **יעטה תהילה** ע"ש ישע' סא, ג. **כמדו** כלכושו. הל' לפי תהל' קט, יח: "וילבש קללה כמדו". 2 שירו לו שיר תהל' לג, ג. **גילו ברעד פחדו** ע"ש תהל' ב, יא: "וגילו ברעדה". 3 **ראו כי אורו**

רְאוּ כִּי אוֹרוּ עֵינַי / בְּתוֹרַת מֹשֶׁה עַבְדּוֹ
עֲבָדָיו עִבְרוּ לְפָנַי / עֲלוּ הָעָם אִישׁ נֶגְדּוֹ

יְהַלְּלוּ אֶת שֵׁם יי / כִּי נִשְׂגָּב שְׁמוֹ לְבַדּוֹ:

5 עֹז בָּךְ יִסְדוּ לְבָבוֹת / אֶעֱלֹזָה בַּמִּסִלָּה
סֹלּוּ לָרוֹכֵב בַּעֲרָבוֹת / קָדוֹשׁ יוֹשֵׁב תְּהִלָּה
יָשִׂישׂ עַל עַם נְדָבוֹת / כְּמִשּׂוֹשׂ חָתָן עַל כַּלָּה
זָהָב כֶּלָה וְגֶלָה / יָשִׁיב אֶת כְּלֵי חֶמְדּוֹ: יהללו

קוֹל רִנָּה וִישׁוּעָה / בְּאָהֳלֵי סוֹד הַתּוֹרָה
10 עַמִּי יוֹרוּ דֵעָה / יִהְיוּ לְרֹאשׁ וְלִסְרָרָה
וְדוֹבֵר אֲלֵיהֶם תּוֹעָה / עַתָּה לְכָה נָא אָרָה
יָמוּת בְּנֶפֶשׁ מָרָה / חֶרֶב נֶהְפַּךְ לְשַׁדּוֹ: יהללו

בִּי יי לַאדוֹנִי / הֶחָתָן רִאשׁוֹנִי
תַּלְבִּישׁ עֲדִי עִם שָׁנִי / כִּי הוּא רֵאשִׁית אוֹנִי

עוד ש| בך: בו ש 6 סולו חס׳ לסש| ערכות ספ°°| תהלות ש 7 וכלה ס 8 זהב... וגולה: וגולה זהב כולה ס כסף וזהב כולה פ°°| ישיב: ישים ס| את כלי: כלי ס עם כלי פ°°| חמדו: חמדה ס 10 יורו עמי ס| ולשררה ס לסררה ל ולסדרה ל־ 11 ודובר: יאמר לר אומר ל| אליהם: קוליהם ש 12 והורב ס 14 ילביש ספ°° ילבש ש| עם חס׳ פ°°| עדי עם: גם וגם ס

עיני ע״ש שמ״א יד, כט. **בתורת משה עבדו** ע״ש מלא׳ ג, כב. **4 עבדיו עברו לפני** ברא׳ לב, יז ור״ל: אתם, הקהל, עבדי ה׳, לכו עם ס״ת לקראת ארון הקודש. **עלו העם איש נגדו** ע״ש יהוש׳ ו, ה. **יהללו וכו׳** תהל׳ קמח, יג. **5 עוז בך יסדו לבבות וכו׳** ע״ש ״מפי עוללים ויונקים יסדת עוז״ (תהל׳ ח, ג) ור״ל בזכות התורה, המכונה ״עוז״ (עיין מדרש תהלים, שם) מתחזקת המסילה בלבבות (עיין לעיל, שורה 3). **אעלוזה במסילה** זהו צרוף שתי מליצות ע״פ הפסוק הנ״ל עם ״אשרי אדם עוז לו בך מסלות בלבבם״ (תהל׳ פד, ו). **6 סולו לרוכב בערבות** תהל׳ סח, ה. **קדוש יושב תהלה** ע״ש תהל׳ כב, ד. **7 עם נדבות** כינוי לישראל ע״ש ״עמך נדבות״ תהל׳ קי, ג. **כמשוש חתן על כלה** ע״ש ישע׳ סב, ה. **8 זהב כולה וגולה** ע״ש זכריה ד, ב: ״והנה מנורת זהב כולה וגולה על ראשה״ ור״ל זאת - אשר היא זהב כולה. **כלי חמדו** כלי הקודש של בית המקדש, לפי דבהי״ב לו, י ועוד. **9 קול רינה וכו׳** תהל׳ קיח, טו. **סוד התורה** קהל לומדי התורה. **10 עמי יורו** יחז׳ מד, כג. **יהיו לראש ולסררה** ע״ש דבר׳ כח, יג ״ונתנך ה׳ לראש״ ור״ל אם ישראל ילמדו וילַמדו תורה יהיו לראש על העמים. **ולסררה** ולשררה, לשלטון. **11 תועה** הגוי העובד עכו״ם, לפי ישע׳ לב, ו. **עתה לכה נא ארה** כמד׳ כב, ו, ור״ל הגויים שיראו את הצלחות ישראל יקללו אותם. **12 ימות בנפש מרה** איוב כא, כה. הנושא הוא המקלל של השורה הקודמת. **חורב נהפך לשדו** ע״ש תהל׳ לב, ד: ״נהפך לשדי בחרבוני קיץ״ ור״ל שמשמניו של האויב יהיו לרזון. **13 כי ה׳** שמות ד, י ועוד. **לאדוני החתן ראשוני** לחתן תורה. **14 תלביש עדי עם שני** ע״ש שמ״ב א, כד: ״המלבישכם שני עם עדנים המעלה עדי זהב על לבושכם״. **כי הוא ראשית**

15 יְצַו גַּם אֶת הַשֵּׁנִי / בִּרְכַּת אָב קוֹנִי
וּבִשְׁמוֹ תָּרוּם קַרְנִי / יוֹמָם יְצַוֶּה חַסְדּוֹ: יהללו

15 ויצו לס | ברכת: כברכתו לד ברכתו ס | ואב ש | וקוני פ°° 16 תרומם ס

אוני ע"ש ברא' מט, ג ור"ל חתן התורה הוא המכובד שבקהל. **15 יצו גם את השני** הל' ע"ש ברא' לכ, יט: "ויצו גם את השני" ור"ל יצווה ה' גם לחתן השני, כלומר לחתן בראשית, ברכה. **ברכת אב קוני** כברכתו את אברהם אבינו. הל' "אב קוני" היא ע"ש דבר' לב, ו "אביך קנך", והל' "יצו...ברכה" היא ע"ש "יצו ה' אתך את הברכה", דבר' כח, ח. **16 ובשמו תרום קרני** ע"ש תהל' פט, כה: "ובשמי תרום קרנו". **יומם יצוה חסדו** ע"ש תהל' מב, ט.

חצי קדיש ומתפללים מוסף (עמ' 154)
בא"י אומרים תפילת גשם (עמ' 402)

מפתח הפיוטים

סדר הרישום במפתח הוא: פיוטים שלא נדפסו מקודם מסומנים בכוכב (*), ופיוטים שלא נדפסו עד עתה בשלמות מסומנים בעיגול (•). לאחר המלים הפותחות את הפיוט, כא מספרו ב"אוצר השירה והפיוט" של י' דוידזון (ניארק חרפה-חרצג). הפיוטים שנתפרשו בשעת השלמת המחזור (לאחר פטירת המחבר ז"ל) סומנו ב (פ). לבסוף בא מספר העמוד בו מופיע הפיוט במחזור זה.

אאמין לנורא	א	13	83	אזכרה נגינתי	א	2297	(פ) 35
אאמיר אותך	א	18	87	אחות אשר לך	א	2446	(פ) 376
אבי עד. חש	א	188	204	*אחות קטנה			(פ) 385
*אביע בניב			(פ) 52	אחזו ארבעת	א	2460	31
אבן שתיה	א	319	171	איום זכור נא	א	2675	(פ) 427
אגיל ואשמח	א	438	(פ) 476	*איומה אשר מפרך			118
אדברה ואעירה	א	467	18	•איומתך סודרת	א	2721	38
אדברה נא שלום	א	472	(פ) 308	*איש יולד לחת	א	3141	216
אדון המושיע	א	523	176	אכתיר זר	א	3301	81
*אדון צור ישעי	א	609	(פ) 212	אל אלהים	א	3427	33
*אדון שת			(פ) 344	אל טוב וסלח	א	3678	197
אדורי משבעים	א	1055	(פ) 380	אל למושעות	א	3754	173
*אדיר הקימנו	א	1088	46	אל נא לעולם תערץ	א	3870	122
*אדיר ונאור עוטה אור	א	1097	(פ) 315	אל נא תעינו	א	3886	191
אדם ובהמה	א	1165	174	אל נערץ			
אדמה מארר	א	1198	175	בסוד קדושים	א	3934	207
אהל שכנת	א	1688	(פ) 221	אל עיר גבורים	א	3961	(פ) 364
אהלל אלהי ואשמחה	א	1453	(פ) 473	אלה עשיתם	א	4290	(פ) 387
אודות באר המים	א	1616	(פ) 294	אלהי אברהם	א	4353	(פ) 228
*אודך ה' אלהי			9	אלהי הרוחות	א	4424	(פ) 438
אוהבי ה'	א	1670	(פ) 437	*אלהי מני (מי שברך)			(פ) 462
אווי סוכת דוד	א	1689	115	אלהיכם ישיב שלם	א	4588	286
אוחזי בידם	א	1691	5	אלהים דבר בקול	א	4701	(פ) 318
אוימתי בחיל	א	1813	98	*אלהים ה'			46
אום אני חומה	א	1829	175	אלים כהשעין	א	5128	119
אום כלי קשר	א	1833	(פ) 222	אמוני ארץ	א	5602	(פ) 222
אום כאישון ננצרת	א	1835	(פ) 335	אמונים אשר נאספו	א	5622	(פ) 369
אום נצורה כבבת	א	1838	183	אמן ישעך בא	א	1857	202
אורו האיר			(פ) 432	*אמנם מפי	א	5767	(פ) 249
*אות שבתון	א	2057	(פ) 311	אמנם מצוה גוררת	א	5768	123
אז בקשוב ענו	א	2120	(פ) 370	אמר ישראל			
אז היתה חנית	א	2125	105	מאנשי דמים	א	5813	(פ) 231
אז כעיני עבדים	א	2142	201	*אמרי פי יהיו			(פ) 404
אז מיוצרו אויתה	*א	574	(פ) 381	אנא אזון חין	א	6171	190
אזכרה מקדם פלאיך	א	2292	264	אנא אזון שוועת	א	6176	(פ) 220

אנא אנקת אסירי א 6235 (פ) 239
אנא הושיעה א 6280 92
*אנא חשור לידידי (פ) 432
*אנא יחיד נצור א 6324 214
*אנא עם נצורי 213
אנא רחום אל חפן א 6363 (פ) 238
אנא תרב א 6373 93
*אנוהו אלי א 6392 (פ) 51
אנוו במצוות א 6393 21
אנעים שיחי א 6832 (פ) 33
*אנצח על השמינית א 6835 (פ) 315
*אנצח על השמינית (פ) 327
*אעידה בלהק 48
*אעלך על ראש א 7045 (פ) 56
אעניד לך א 7052 (פ) 301
אערוך שועי א 7071 172
אף ברי א 7091 (פ) 403
אפאר לאלהי א 7101 247
*אפודת סוכה 43
אפיק מען א 7128 (פ) 405
*אפתח פי בשיר (פ) 402
אצורי מקרב א 7261 (פ) 383
אקחה בראשון א 7368 106
אקחה בראשון א 7769 30
אקחה פרי עץ א 7370 103
אקשטה כסל א 7419 (פ) 409
אראלים ומלאכים א 7458 (פ) 358
*ארוממה שם 43
*ארוממך אל א 7529 (פ) 254
ארח חיים
ושובע שמחות א 2012 28
ארחמך ה׳ חזקי א 7575 (פ) 305
ארחץ בנקיון כפות א 7577 111
*ארחץ בנקיון כפי א 7578 136
אשירה נא שיר (פ) 61
*אשמעה ברכה א 8119 (פ) 351
אשנבי שחקים א 8141 (פ) 362
אשר בגלל אבות א 8188 (פ) 471
אשרי העם שלו ככה א 8400 (פ) 337
אשריך אום קדוש א 8443 (פ) 361
אשריך הר העברים א 8446 (פ) 467
•אשריך ישראל
מי כמוך א 8453 (פ) 342
אשריכם אדירי אל א 8457 (פ) 474
*את גרים א 8512 (פ) 59
את השם הנכבד א 8523 241
את יום השמיני א 8541 (פ) 325
אתה ה׳ לבדך א 8654 (פ) 305
אתה לבדך א 8818 27
אתן צדק לפועלי א 8947 (פ) 318
אתן רוממות א 8950 39
*אתנה צדקות אל 48
•בל תהי מצות ב 674 117
בצאתי מחדק
ראה מצות סוכה
*בריות אש ומים ב 1705 (פ) 88
הטיבה ה׳ לטובים ה 397 (פ) 379
התקבצו מלאכים ה 1261 (פ) 475
וחיות ארבע אשר כס ו 187 160
זכור אב נמשך ז 91 (פ) 429
חג האסיף ח 31 14
טועני נטעי צמחות 7
*יאמץ בדת אמון
(מי שברך) י 22 (פ) 463
*יאמצהו במליצה
(מי שברך) (פ) 449
*ידידי אל י 474 (פ) 436
יה אלי וגואלי י 758 152
*ה׳ בו מעייני א 772 (פ) 477
*יהי שדי (מי שברך) (פ) 450
יחיד ערץ י 2600 259
יטריח לפלג (פ) 404
יספת ה׳ לגוי י 3106 (פ) 320
יפה וברה י 3325 266
*יפה נוף (פ) 464
יפיץ זרם מים (פ) 431
יפתח ארץ י 3466 (פ) 418
ירוצצו כברקים י 3853 258
ישמחו בחגיהם י 4107 20
*כבודו יגלה על עמותים (פ) 359

כהושעת אב המון כ 108 184
כהושעת אדם יציר כ 109 186
כהושעת אלים כ 110 181
כהושעת טמון גומא כ 113 214
כהושעת יהודה
ואפרים כ 118 (פ) 225
כהושעת ישע לזכרון כ 128 (פ) 236
כי אקח מועד כ 189 126
*...להרבות שמחה (פ) 385
*למען אב בן שלש 208
למען אב הנוסה ל 1130 (פ) 229
*למען אב השכים 211
למען אב נצטווה ל 1140 (פ) 227
למען אדם אשר ל 1144 (פ) 226
למען אהבת קדומים ל 1146 (פ) 217
*למען אזרחי הנשלח 215
למען איתן ל 1149 177
*למען אמיץ בן שלש ל 1147 210
למען אמיתך ל 1151 170
למען אסף להחיות ל 1152 (פ) 234
*למען ידעו ל 1155 (פ) 59
למען תמים בדורותיו ל 1159 192
למענך אל אחד ל 1162 (פ) 219
*למענך אל נערץ ל 1164 208
למענך אל עוטה ל 1165 (פ) 233
למענך אלהינו 169
מאלמי מגדים מ 93 99
מה אהבתי מעון ביתך מ 274 (פ) 322
מושך חסד מ 288 (פ) 446
מותמם בטבע שמונה מ 852 (פ) 377
*מלאכי צבאות מ 1475 261
*מצות סוכה מעטרת ב 1264 (פ) 124
מקדים וראש מ 2180 (פ) 459
*מקום אדירירון מ 2213 (פ) 366
*מרשות אומר עצתו מ 2503 (פ) 455
מרשות אלהי
האלהים מ 2456 (פ) 451
מרשות האל הגדול מ 2473 (פ) 442
*מרשות יסד ארץ מ 2485 (פ) 444
מרשות מרומם מ 2499 (פ) 453
נשמת מלומדי
מורשה נ 779 (פ) 331
סוכה אזכירה ס 119 14
סוכת שלם ס 135 24
עב ענני (פ) 431
עד לא מצוקי ע 72 102
ענן רווי ארצות (פ) 432
קהל איתנים ק 55 (פ) 378
קושט שעינת ק 245 100
שישו וגילו
ראה אהלל אלהי
*שלש קדושות (פ) 360
שמחו בשמחת תורה ש 1551 (פ) 477
שמיני אות ומועד (פ) 328
שמיני אותותיו ש 1602 (פ) 289
שמיני אחד באחד ש 1603 (פ) 291
שמיני אמץ בפני ש 1601 (פ) 325
*שמיני אפוד והופרש ש 1604 (פ) 311
שמיני אשפוך לב ש 1605 (פ) 301
תכנם לארץ ת 267 (פ) 415
תענה אמונים ת 437 199
תשורת שי ת 560 113
*תשורת תודות (פ) 385
*תחיר קשרי מים (פ) 428
תתננו לשם ת 594 179